ספר

תורת משה

בראשית

וזאת התורה אשר שם משה

ספרא רבא דישראל הוא

משה שפיר קאמר . גמיר וסביר ודריש דרש משה .
והנה שרף קטפו זהו פרי"ו הנאה לקיים ולדרוש
ולהתיר פה אלמים . פני משה כפני חמה להאיר על הארץ
ודדרים . השלים כל הקרב"נות וסטי"כות הפרשיות וטעראות
ודקדוקי טופרים . וחובר חיבור"ר במקראי קודש קדים
וחטורים . ה"ה מרנא ורבנא הרב האי הגאון הנשר הגדול
מוהר"ר

משה אלשיך:

22161

זצוקלה"ה האדיר שבאדירים . צדקת ה' עשה ומשפטיו עם
ישראל שבים ונערים . זכותו יגן ויעמוד לנו ולצאצאינו
ויופיע לדור דורים . אמן :

בהשתדלות ובהוצאות השותפים הרבני מוה' אהרן
מרדכי ב"ר נתנאל דוד זיסבערג נ"י, וגיסו הרבני
מוה' מאיר יחיאל ב"ר שלמה לוי האלטער נ"י

וואַרשא

בדפוס ה' מוה' נתנאל דוד נ"י ב"ר משה צבי זיסבערג ז"ל

שנת תרלה לפ"ק

СЕФЕРЪ АЛШИХЪ
т. е. Коментарі на Пятъ книгъ моисевихъ
соч. Моисея Алшиха Часть 1. варшава 1875.

ДОЗВОЛЕНО ЦЕНЗУРОЮ
Кіевъ 7. Декабря 1874. года

въ типографіи Н. Д. Зысберга
варшава ул. Францишканская N. 9

הקדמה

קורא מגילתי ואין לו חיך . דומה לאיש חולה דבש לוחך :
אומר למתוק מר והוא אך שוא . כי המרירות בו בפיו עכשיו :

משה כי טוב . והרוצה לדחות כאבר . להסכיל להסכיר . ידלה על נוזליו . ירקח על נכוחי רוח מכמה תמיה כל נסמה תהלל יה ה' עור ילדו . לכל היד החזקה לאבר עשה בקר ונם לילה . עם טוב העיון . בעיון ומעשה בעשותו ספרים אין קץ כל כאבר יחדו הן הן עדיו. כי מעשה ידיו . המה רחו כן תמהו מרוב כל לו כל תליו . מחכמה ודעת ה' נתן וה' לכך יגר תם המדמם הגדול בעקים לגרגרותיו . ובלשון יחיד בדוגו הוגק כן בספותיו . מהמהן תן לו מהמים . נזקף עליו במלוה על פה קדוש ה' עשה . שירתו מלפניו נפלאות מחורתו תומתו לתלף דור . ואמרי מעם ה' תלה לא תסכימה . ולשולם יהיה דברו נלב תרנה . ולחמו עליו כבורתל בית החכמה יבא וינחלנו בכל קרתו עליו . עלי הגיון חטוריו . וקלפי יריעותיו . סרף בקלפי בר ולחם מלחמה של תורה . וכרכת המזון ולידה לדרך יסבון . תור בעד תור נגה לו סביב . וקול לאבר לחיים מי . מסביל לחסף רוח יחיה . בחפיו יקן בעד לב החכם עינו . ברחשו כאבר שם טוב מפגים תדבות . ומהכנות מחודשות . שם תורם ניתן לו תאבר לא יזכר תם טורף הפתח מזה חל זה . ואמר כל העם שכבה לו רוחב לב נכון אין חקר . כלבן של רחשומים . כשפתו של תולם מי חני יאמר נם יברחל על כל תולח פיו . כי פי ה' דבר בו ומלתו על לשונו בנגלל הדבר כל תם שממנו כחוב . הדר הוא תאבר תלח תן ותכל טוב בעיני תלהים ביתרחל נדול שמו . שם שם לו שהדין כך . עד שהפה יוחל לדבר וכשה יכפה . כי כל שה כיון דתם תם כתו . וכל לשון טוב על לשון כל יהן . שכל המרכה לשפר הרי זה משובח . בקרני הודו והדרו מלמור עליו תז השלל . ונשפקה הנרגרת תוגרת ומשוכשכת בשפחיה דמריה . ושנה היה לתה תאבר נשרה ידי נכל . והוא היה בעל הלכות נדולות . ובחוויות תבי ורבת . ובמדרש רבה תומנותו . ומכל חכמה ובקיאות . ושפוק תלח . והחכמה תהין ולתין עין רואה תה טוב חלקו ותה נעים . ותת כל ונותתה . תכתבי בית תדרשו . ותתמת המים . תיים ביד לשון תהלך בתרן . וכל העם רואים תת הנולות. לאבר לכותבות לוחיות תחכימות . ישיבו בפרי עמו . תשוח כל התרן . וחמרו כלם כי לא ידעו תה הוא נדול . ושם לא הכירוה בלתי היום . עם שבקולו נשמעו נפלאות נדולות . לכן נודע הדבר בהלכתו בתשפט . בהנלות עלות הבוריו , לחד לחחד . הכריקים הם תם תלחים כרמון . קול המון כקול שדי . תלחשותו בניע כח . החחזיק טובה לעלמו . ובח הלות במרחות הטובות תשמחת לב . וכל נפש תשכלה לעת כזאת . על לחמ . שבע ברכות . נתון הנן נרחם תסביר פנים יפות לאורח . עלי בחר עמו לא היום לחיות כי ידבר בדבור חסור בהנחת נחיות תעם . בדעון יבר תקובר תמוכו . לעוף עוף . דבש . הנה כי כן יבורך נרכת שדים ובטנו . בכלל דבריו . וביחוי־ולכל שאר . כחבי הקדש . תאבר חזן וחקר ותקן . ולבעוגב יהיה כל דבור דבור על תופניו ומדוקדק .

למען ידק נבדק לאורו . ושוח מהור' סיפר עד שאבר דק בכל דק וחכלול . כמו שבלול תמם יהלוך . ולא היית מלחפש במליות מלה ומלה . תמוש בדרש כל פרשה פתומה ופתוחה . שבאורה נבילים וכתובים . נבדיקה דקה בחקה . ולא נסדקה התיומת לכל דבר הקשה . עשה תלחה היקרך דבריו תם לא . ולחמה מחזה הברזל מחשון. והלחן הוא נמוח תן הלב . ומן המוח תנו ה' לאבר בת בשם לעמוד על כל צורה תעודה תמוש וסחוש . ולשלוות השעולות . דלהיכו מוחיב תיהו מפרק . ושוזר בחאורה שמנעת עד נקידה תחדת החמת . כדת וכהלכה שלח כחדת כ"ץ ועבר הנדול כמשיני הכל בידי שמים לו ניתן ליכתב . לל זה נביט הוח לחמת . ויקק עדות תפי כתבו . הוח העד יעלם תן התרן . כי זה החים משם ידבר והחלהים יענה תת הכל . לחתויי תתי דלא הוה תכוחר עלה על פני תון תחחר ולהוציח תחפלה לחוכח . עמוקות תי השך . על ידי שליח עושה שתי שליחות להשם לבריות. כחורה בכעל פה דרוש דרש משה . ושבכתב היא תולחת והיא שלוחה תן השר תל העם . לחברי הדור הולך . והולכו זה שהיה תוכחר ומשוש בכחר תורתו . תוחר ודלוי לקולתו . כחב לאבר לכחרי חוחיות . כן הוא כשזה קש . הוקש על לחבי חלופי יפרחל . לעשרת בני ולעפיר' תפלחה . ויהי כן שמעו הולך על ד' כיפות התרן לכבוד ולהפלחה הקריחה נדול תרבן שמו בעולם . וזה זכרו לא יסוף כי עם ה' עשה לח כל הכבוד הזה . הוא לאבר הים בו . וימלר לו נדל . וינדל החים בשלו הנבדל . בדל שפתיו . ויהיד כותב הנשה . ונדולה ניתרון תעלה ותהלה . והיה לומעת עמו תוסן ישועת . עד יעבור כל עם סופר תעיר תין בלעודים . וילחלו תנשת תנדולות

פ' יתרו תוסן **משה** :

משה קבל תורה מסיני ושוקר הרים סביב לא לחותה תברת קדישה . שרחשה נחלה של תורות . להבין ולהורות פחר הדורות . תעלה המעיין הנדול עשה ורב ר' יוסף סיפא"ק ז"ל רבו של רבי תורי ותחורי הרב. הכולל לור תפני תהר הנולות . לל ה' החיר לנו . הוא הרב ר' לליעזר תשנתי נ"ע בעל תעשה ה' . לאבר עשה ספרים הרבה . רבי החיבות . והכתות בתון תרבה.בבח עתם עת דודים החתדבים בעשׂ ונם עליהם יעבור כום ישועות כתעשה שהיה לחבורי הרב דביה שליקת ותיתיבת . הוא תדוגו יקן תים ע"י הרב פי"שלק . ותזה הכלי תולק . ממנו פנה ממנו יחד קנה לעשׂו בכתכוחו. בעוד כפתו רעננה . ותחרי כן יצא תמדבנו של הרב הנדול הזה. לל תחיו בשם . ותביו בתעלה . תבי כל תופש תורה . תורם ליהודים התאור הנדול . נולה על לחבו בתוך הנולה . ועברת זהב נדולה סבלה תכל יודעי דת ודין . הוא תחילן שאבתיו ועפיו תרוכין . עשה פירות שבכתכם בשם התרן . הרב תסולנת תופת הדור ר' קתר"ו זכר רב ומוגו לברכה . סלח בלעדי בית יוסף . להבת לא ירים תים תת יהו . להחוות היו שמור על הלבן.

לפסק

לפסק דין ופלפלה . שלא תעיף עין בו תחלה . תכף מה הוא תומר , ואימתי גדול ממנו ומאתו בבית . לא יהיה בודק לף גם בספרי שורות על פני דבר קטן כגדול . פרש יפת מפחה ידו כי לעולם כל פוסק ביבת לחברי המלך . לפבר לו יאמר פסוק לי פסקיך . כל ירחה מורה . ושוחד עמו בקרב ועל טוב יזכר , ובל ימלא להון ידבר . ולא זכר בר המכעים אח יוסף ויבבהו . לף תכמתו עמדה לו לזכות אח ספריו . להיות מן המעוירים אל כל אדם . כספרחיים כלאם למיים . ויהי היום אין בית אבר אין שם . מאח הספרים העקיים. מרבעה המה . למישועת דמישועה. ואם ימעט הבית מהיות מזה . לאף זה מדם כי ירחק להמלח בית ישראל לאחד אם ואחד שלימו יודע. והבור רק שלוח בו מי"ם כשוטריקון שלו . מורה באלבע על הכפרים הבלחי מבריה. כי אם לאחד מעיר או שנים. שמיאותה בחזקת הבתים כלם ואלו הם מקבת ר"י בעל המורים . ר' יוסף קולו ר' משה בר מיימון . ומקבל לחי דורש טומאת למלחת דשביחה . והיח מציאות אלו המפרשים . בפרט שהוא צריך לכלל . להקשת ביאורש לכל המקבת היושבים לשומה בשעת הבחוב . והקרוב אליו רש"י ורד"ק ז"ל . ואפי לי ליעושה הוכלח חות המ"ם . למקבל לו ולהם . ואם למשורה הבריח כרותה בית וגיריהם שיתלבדו ולא יפבדלו ובאח למיזחם במלח מקבת עשמה בחותו שם שחומר . המוסכם ביבראל . לו קם לף ואחד משם . ומרגלא בפומייהו לחיבחי להקבת בו ובמדינה בכעיו . ואם בחולי בחשבר לחוק ולקבל לנמנע אחד משם לנו שר מרעהו . לף תיסר לעד לעולם מכל חים יהודי היה . וזהו שורחת הקו"ף במקבת לקמת . והבית לרש"י . והורחת הלמ"ך הלח עבשו לחלשי"ך . ולא שם בשלשה חימו שוד בלי ספק ספיקא . כן יחתן בו שם חיחם והשלימות . כשם הגדולים מעשי הלדיקים לעולם יבשו חרן בשמות עלי חדמות . וחן אמת כל שלימו חומר על דברי הבימים הזאת מודים מודיים. משחקין חומו . שכל דבריו מתוקים מדבש והלב אחת לשונו . ושאת השעו ולמו לשבל הכפר הלזה . לשבר שלחולו במות בשנים . שבע מושלים הגדולים הללו משר"י קולו ומר"י ביעז"ק . שלין לנו המורשו ומחילתו של יוסף . זה וגם זה מזה למלו כדברי יוסף ביבא בשוחה . שם יוספי"ם לחחנו בחנו להודות ולהלל . היה מוליד בדומה לגולל שבן קטנה. ככף חים למכסה עתיק . ע"פ בשר פחות לרחוה היולדת היח למעה והוא למעלה פחות עלי חים כחשר בחחלה. והוא חניבו הרי"ף קשר"ו חלקו בחיים של בלי קדם הלולים הללה . גלוי וידוע לריק לו בדרכם בהלכה ערוכה. נקול לו לארך ימים עד בלי די . כדאי הוא שין ספק ודאי לשבר יאמר כי הוא זה האים משה . גדלו כאשר שם בן . שהוא בן בריח כרותה לשפחים יפה כאים לשבר עמו החמיד . בשביל לעמיד . ימי חיין ימים . כל ימי חייו הלילות . ומעולם לא היה אור תורתו אור שבשת . ולא נמלאו שמותו ולמודו שלין בני יומן מדיר . ושעשו מדיר ולבו לא היו שם כל הימים בביתו ובחומות בית מדרשו מדרש חגיס של הלכות . כי שם ביתו בית ועד היה לעולמים . ויקח משם שם עלמות יוסף . ומהות שלימתו בלקח טוב משם לשבח יקר וגדלה כי בכל נשמו כשורה :

ויעשו וחפלו היה משמח שם הרב של משת לקבל . ויש ממנו שבי . לשני שר הסניס לשורה מדרכיו . ומחיטותיו מיחות מכמח . עד כי גדל מאד . שלח הגיעו רגיס לומחים בלמחה . לנדק חזור משניו ולא בשוקי הים . וכן על זה הדרך יצא שם בילא . ודיין לא בא מן הדין לבשבו ולבורו ולבמחו . הבשמרות לה' . להיות כנדון לבר שלהין עיר וקדש דרבון . די עמיקתא ומשתרשא משגליין ליה . הן הוא היו משי מלך מלכי קבלה הקדוש שלהי הרב החסיד ר' יהחק ליר"ח משמני נ"ע . ברוחבו גבוה מכל הטש, היה בדורותיו דור דעה . כמו שידעתו כי בו זכה חלב ודבש . שחח לבוחו היתה חכמת החמת החלהי קדוש הרב קולדוייב"ן ז"ל . מכל מלמדיהו לשבר עשה רבותו נכר . בכל הכבר . לשדן . ולעמוד . שימיי בהחכמה נהשב הוא . והכל יודעים מה שמו ומה פוסר ע"ש . שהשלח לרחוק היות שהיה במחשבה בשלב . שם זשת פוסרת לגמור עליו שת ההלל . גם שם רשיו שביב לשולמו שבר לפני ה' שנחי מדות יוכדי יש חכמת הסודות נכבודם מדובר בם . סניף והכיוסים מרי רזי גדולים חקרי לב עסור . וכיוסיהם וביאוריו הלין ופרח לשת לדיק ויפר. הוא הרב הלבמזי ז"ל שבר ממנו יילחו ויחרבו הלבבות. כשעשה בהיה בשמשון הגבור בגבורתו . כי אז לא נמחה ילחמו מעל כל פנים למשה מעשרים שנה שהרי מומו כך היה לשמע אזן שוד היום גדול כחן של מעשיותיו שוחותיו ומפפעי פיהו . כי נפל עליהם פחד יחת ושעה לו יחדבו בלפול ממלרים . שוחיל והזכרמוהו ונפשר בשבחו וכיוצ' מארץ כורי נגן נכריה הסיע עלמו . ויסע ויבא ויע שהלה בלשת הוב"ב ושם נגלו עליו המלחים שופטים בארץ השת הגבורים שם שמשון וכן רבים . כי קריבה היתה מכחתו להשבי' מדבנת מדבר בחות הקדש. בשורחת עלמה נפא . ונלמה בו בלי ספק דרבון לבולה עלמת שמשיחו עליהם דקיק לבו בגויה די רוח מלהין היה היוכדת מלמעלה למעה . כשלהבת חור הבר לוהב לרשת הפילים בחוכם בשביל . ומשנול . ודרך . שחחת מעלה עשן כל שהוא . ואיך יעלה בכגדו והוכידה לו חורה ומשחה מלשילת לחתת . ומדי היותי נוגע בדבר שחשבר לשמוע ולשמוד מפוכו הטעת' מה . ולהשוב שכל הרוצה ליבול יבא ויבול ויזכה לאיכו . ונמלא דבורי גורם נזק ומחבבת פיבול . והגני כלחם משחך לזכיכך ולחוך לבל קרוב חליך הקם הטעלוי ותולדתו כיולא בו ואומר לך כי לאו כולי עלמא גמירי לקבל חיר ושבע שבע רצון מה'. לא כן הדבר הזה . ואימו דומה בדומה לאור הבר . ולא לאור החבוקה כ"א לאור החמה מקום יש מקלה מזה . להמשילו ולהחבירה הדומות חלין בחת ליור מה . וחקוי ודמוי מפלת מזרח השמש בגבורתו . כי אם בשבע הוא בחקלי חבר השליטו השלשים עליו בכח גדול וביד חוקה. חין לחדם מדליק ממנו בר יפיר מכל חמימותו לפילו בחקופת תמוז . ומקום הרב . שבח בחב . גם חבן גם משפח רב . יבא ביבא היותר מוכנים להיות עלוים מיסוד השם ומן הדומה לו . חין השלהבת שלה מלויה . לך בזחת יפותו רשפי חם ונלוין דוכח לזחת ולבא . לחותם השלשים וגשים לעין השמש בכלי מוכן לקבל בחותו חין ממרחות הטובחות חשר חעשיתם בתכיים פרעיים

מהליטוש זיכוך ומיבוק . מלבד ידיעת ליבת הסמור שבעיסה תוכו הזכוכי׳ שהל יהא מעכב . ונוסף גם הוא הסמרטוט הידוע נבדו הוא מן כיוצא בו . ובפנימ׳ נגד הסמם הניזונות מעלות ובעבו שיהם יחדו בתופן כי בזה ההתחכמו׳ והסכמה הנכונה יוליד הפיש תולדה דהם . הרי לנו שיש לדעת בסה מדליקין ובמה אין מדליקין . ודי בזה מהמזמ המעביע לכל חי משכיל יבין :

ועתה נוב לסיב הל מקומי בחמ׳ כי קדושתו הל הרב המחבר פרישותו והתבודדותו נתנוהו עליון . בלל המעלות לשבלם מהלכים הללו לפר מעולם הסה לחיי בח. המופך כמו שבן שותפת הברזל . לקנות במשיבה רוח ממרום מעמורת הברכה העליונה . ומי לא ידע בדוביו זה מפי השמועה . וגם מזה יש מעין רושם מי שחמר ויש מעיד על פי הרואים מהם לפר שהיה מרוב קול גדול . קלת היה ליה דלת פסיק מעל ריסיה ולא ישוח . כי לעולם חור חדש הוליח מגרתקו מהבן החכמה שנקדם לו לבקש הת הדרך . מן הקודם הל המאוחר . לז נבחלו לחופי הורת הכמה החמת . ותת לבם מיחת על גבי מיחת בחוכם . לדבקה בה בדרך זו הקלרת ויבורת . שיבור לו החדם הגבולה הללה שוח יבחריהו חיש הלבב לא חלי ולא מרגיש לילה ויום עמות חדם בפשו . והוח עומד על רגליו בחיש נדסה משחתה מחריש לדעת בעת יחמר לחיש דרך

מדברי נועם החכמה ומיבוחיה שלום ישבו בין שמליה הל מעלת ומטה . והיו לחמדים על פי הדברים המחיים בספיריס חשר במחמרו חחיר המזחה . ומשם סובב סובב הולך וחור עד וכון היום . שחין חלו לריכים עוד לקרה לל בך הנעות ויניעות חין קן . שבבל היום בדברו מחוקן לסעודה מפלחן בסה ומטרח השמור הגדול בכל חסד הגבוה מעל גבוה ב׳׳ה קל זכינו חליו . ומפי השמועה שמעו כי לחלמידיו העקביים והרחויים לבריס שבבתב. יש חומרים ר׳ נתן . ולחריס חומרים ר׳ מעיר היה לסה חזן בלמודים על פה לל זולת . ומי מבס היה כותב בפחה מן הלד בלקט עבס בח השבחה ברוח מעויה . ויעל בחיי מלבו . וברבינו זה השחבר ממנו קבל ומפתו ושוח היה מתחמם בגגד חור הכמתו מבוכה מלילותו . והשפעתו זכה לסה ותפלה בחדן . עד בלבל החלמידים השחבדים מזבב בין העומדים החלה מפי החכם ולא מפי בחבו גמיר וסביר וקביל . בבן דבבו ליף ולהגיה בינ לו נקי מבל סיג . זעיר סם שעיר סם . כמוגע ומיגו טוגע בהיותו פוגע במקום מוכן לקבל . ליזו פריסת דרך נסתר מן התותר והרבות נתוגה ומקים פעור לבל לסבור מסה גלוי . בסתים יבסה כי בבוד ה׳ הסתר דבר בסתרת לסתרת בשלו משולה קדמוים לחזו דרך זו . ולא זו שחבב הסטל׳ והסתר לדבר סתר לסה לסה ויבסותו בנגדים ולבושי הרמזים . ועל בל בבוד תופה ויפי לסה לעומעים השמל בזה והרמז לעמה ושוחרים מלחמה . ומבן לחבות הקנו משה הטה שבשודות לל יפלחו ידיהם בעבדת קין ובישול דעתם . שעדין היוה מיובבת עליהם מלחבר סיין השוב יתקלקל בקנקן שרימו גודף . ולל חוכו כי ישול לו יוחל טוביותו בשבותו לח טעמו . ויש לחבר יהיה שב כחומן לשיחים. לכן הנה זה בח בעקבות הרועים והרביהם דרביו . לך נשתם גבר עליהו חשרו חבר בידו גלה סודו

על לד היותר לחשברי . לף ברי יפריח בקולמוסו . להחיר על דברתו מהלבי לדק וחמת . בל מה שחפבר ודחה עלמו לבונן חלי בוותיו על יחר מהבילות ובידו׳ לשון רבה חשבר . גלה מעלת החכמה לפקוח עיניס עבריות . עד מקום שיד הרשות מוגעת ויעל לשוח בשדה על שפתיהם. ותנו ריח לפו לחבר ברבו ה׳ בדבור ותה ומתקבל על לוח הלב מלוח עלי שיח סוד . עד היסוד ממולח מסור קודם . מגולה טפח ומכוסה שפחיים בידו של **משה** : **משה** היה רושם לחיים מהיסנת מיניס ובינה . בלח בח מעלת דמסייעת ליה . שחין לחדם נשבע ונוסל לשובע נפשו בוס מבמה ולמוד . כי לם בבח גברת רבה . והוח הדין מן המחובר לעמילה לבל דבר שבקדושה. כי לח שלם יעוב ממנו ומעלתו חין גם לחד . בשגם בל ספרי חיים וספרי מחים נפחחים לפניו . ולח עמה יגדל גח בח יגבר חיש ליה דלח פסיק מעל ריסיה ולח יעוח . ולית דין לריך עליו להניח רחיה ומופת יוביח . כי חין לו דרך . לפס היה׳ וערך . לבן חבריע בל בבך . מהן על סרח העודף ליוסר המחורות . הללו עוזרים . והללו מעמידים היו בחפלתם . ובזבות מורחם בימים הסס ובבל לרותיהם לגר ומנוף למוגת מוחם הבחות בל מוחים הרחבונים . עזי פנים ומנוחים . שהיו בלחי מממיחים בחדוני חחדוחים . בל משוגעים וקוסמים היו פוחים . ומהללים בחלילים וגלוחים ובקדחים בלים מלילים . הבל הבלים חת זה עליהם חני קולת הדוחות מרחם מהמבל ופלגה . שנסבו מקדמותו בל עולם . ויהי רחפיהם נמרוד שמורד רחפון הוח לחפבון שוחת רחפיחים. הוח המבלבל הנקרח בל בבבל חבר לו קרחו לבעל פעור ובעל זבוב מוח הבחים הביע לוחם הממוחים . לדעת בוחבי הטחים וכמו שהביחו מהר״י חברבינחל בפ׳ ברחפים. ומסב הגבול מהם ומסמוחם בל הדם שוחה וחת בדיו בל מהר״י וסיעתו. מפוגחו לחת רוח לחברת היחה עמו בשיעור רע ומר ממוחת הוח המין הניעו . היה מחמין מהפניות חלילה לחל המיוחד וחת הם בי לח להזביר לחמת ליזלן מהחי דעתת ומן הדומה . לח רחי זה בראי זה . ולחביו קמו חברות חנשים חחפיח שקבלו מהזוחות וחת לח נבנס זה דרבם חתת הזוב ונפבד מהמין הלז הבבל למו . ממנו הוח ומשורת הנהת יצח נפש היוח בדויות . זולחיות נמיות . על לודות הבקברות ושדר עבודות חבבוח מורידות בחות העליונים למטה במרידות . מחרידות מפרידות לחוף בחלוף הממת לך שבל נחלו מחב לבן סורר ומורה . וחלת לחבה נזיקין בי בזחת החמונה היו עושים מלחבת ה׳ רחיה . וממלח החרן דעה רעה נגד פניהם . ובלחון הדורות דור ודור שוח שהיו מבעיסים ובחיס לח חיבר להם היס פלוסוף גדול העומד לחון מין המנרך חת עמו . ויחמר ייבר בחס וסיעה לחת עם מנרחה בזונות מפרבסות זו עם זו . בלחיס בוחבים ומומנים בהזוחיהם הם בהם והבען ביניהם היה מרבך בין בלמיהם . ומלמד חותם לשבך זימה בפיהם היה מעים מלבת יחבדו . ועל בל קן וקין מבחיב הבחמות הטה להם . בל בח וכח תקנו פירבת המינים . ובחקתם בלבלתם ובחשובתם משובחת . ומשוגחם לחם . ומשבבו סומטיסים ודשומיהם שוחת . עד בוף הטמם למלבות היונים

היוצים . לז אמר ה' עמהם תמות החכמה האמונה
שהיה מהקטנות ונולדו מהעבודות וידיעת עצו לנולדם
הכמות עליונות בעלמות . ולהגלות עבודת האדמה
לאבר כמה יפאריהו בהגדת עתידות למו . ובזה זה החפץ
האלהי ולידע להם זה . כדי שלא יתלכלך ושלא יעבוד
בעיה היון וכך היה אומר עומר יברכאל ז"ל . הן כל הלה
שבחתם ולא חזכרתם עוד. למען לא תהיינה לנו לפוקה
לימי קדם . ועל החת כמה לא הן בכן בנעות האבוך .
שובה רבש ונא לנו בהרעה . היה בלי ספק לעת מצוא
זה שבקר בנעים לעמוד על היום הזה . וכרעי' לנהר
על האבן חוי נא לנו כי חטאנו . שבע ביום כלנו אבדנו.
אם אומו שריקות אמת היה חוזר בעולם למחיקות
העבודה ולא האדלנו לקבר למלכה בשיים . והחסרנו
כל אלה זה בדוק ומנוסה מנאנו רחינו בשרות לבשעים
הגוזמה בעלמת קצני אמנה שם לה יאמינו . היו לנו
לאויבים ויביאו כל פועלי האון להכעיסנו בהבלי נבלות
לאהוב ולקדש נהרתנו בנהות ורעות . ולולנלא זכות
אבות היתה מסייעת . אבדה הנערה המאורסה מורשה
קלקה יעקב . ויאמע ה' לקול הנער בחיב ונערה קריון .
כי לו משפט הבכורה לבעלנו עושינו יתעלה שמו . ולעיניה
לי בנים עדים נאמנים ימי הפורים האלה . וסנהות הללו
שאנו מדליקין כי משבר זמנים קודם לבן הבריתי עד הנה
מאחמות אזות הנסתרות הנה בתו עד סוף אומו פרק
כל בזבי אומן הדעות גרועות ומן סוף ולולה הלא כה
דברי כעת יאמר כי מה שחידע לאבות אלנו בוסר .
חידע לבניו בקבל עמים יגאה . מזה אחד ומזה ה' .
הכשפה הכתובה בגולם חרטים ממעי האדן לעומתיו
שרטו . ולולה ה' היה לנו לחניח אומנו בגולת אחת שבע
מושלים משולים . ואומנינו פלילים על מנת ומרוצים .
כבר אלכוהו בכל פה שאחיר הרשעה לא האחיר עומר
יברכאל היה ולא היה הוא יתברך לעד לעולם כמעשנו עתה
במדת חסד וכחמים בפוצים . לחיותינו כיום הזה גדול
הרועה נאמן קדוש וברוך פודה ומציל יברכאל . לא נאמנו
ערף לבני אדוניו קשים בלאי מאמינים בה' ובתורתו
הקדושה . כאשר שפה הפוקעים כמאז אחרו אפס .
כי אז האחידה היתה חוזקת על התורה ועל העבודה .
ואם אין הורה אין יברכאל . לכן האדון ה' נתן אומנו ביד
אלה המלכים אשר מלכו עלינו . ברב חינת ורב חסדת .
ולא ה' בשם יגדיל לו יקטין . בקל הדין . להכדיל בין
חיים ומים . בדיל אשר הוא יהודי . ודינה דמלכותא דינא.
אל יפסר המזג השוה מעל האן משפט אחד . לגר ולאזרח
האדן כאו תהיי דאות אחוניות ומדיניות שבל קוי קוראם
יוצאות אל שעת האהבה שהאדן לדעת להם ה' ועל מרכזו
סביב יהבלכון . ומשם יבדל ויסיס הכוזב אשר ייעידו
עמנו . הוא ליהוה רב לחם ביבנו ודן לחם דיינו , ואשפטו
לחם השפט . ולבל המיגר ליברכאל נעשה רשם ולעשה . לוי
ואחוי לו ולמזלו . הם הוא בין דם לדם בין דין לדין כי
מלכי אשר אמה הן אלה היו לנאני מהנות ולחיסם שנותם.
אחד שומר הבריח מודע במקלח בדם שופטו מלולה פרע.
ואחד כאשר פחר שמחסף הדם ברית ויסי לימים . חינו
אל ולא עמל בו כלל . כאשר יבאר הכלל אשר אחת דתו
נהיים האומה הזה . כי בנשפו הוא מטול בימים , ושלד

השיח שבחם. שבן הן שם יודו ויאמינו בה' קיים שמיו
וארצו וכל צבאם . ושבוח יודע . חצן ויכול . משביל
ומעיין . ומלכיות הארן האדבשה המלכים לא החמשה
תומבי תורה שבבולה. קיימו למעלה רחם ממה שבקבלו
נאמונתם לתומה תומן זולת החתלות בזמן . ושבמי עלוי
ושומר לבם מנגד . והשבחות והחהלפות . זה תומר
אלי מלאחיהו זה חליפתו . וזה תומר זה אחתו . ומבלעי
נלחיות החורה כל יקר רחתה עיניהו . כל אחד מהם
היה ניתן לתורתנו הקדושה ממהדורי מילי הרלויות לה
ומיקות שורה ומוחר בשיקות פיהו . כל זה הקבל
בדבר האמור אפי ה' ואת הקדוש והקריב אליו . ומהם
בכתובים ובנביאי האמת . בנימתם כל היום בין החיים
ובין החיים והחללו דרך אדם לכלם בשמות . ומות
מחלות חכמה הרבונית להכנים בבריח עם קדש
יברכאל . לף גם אם הזולת . ואין בעל הגס מביר מקומו
על עולם היו ולאן עתה הולך מכוון אל אלהי הרוחות
לכל בשר . ועולה מן העין דבר אחר לו אחו יתברך .
דלא אלמא היה עיניו האם . בחאר יהיה החופן בחוך
החופן הזה . מהכונה הרלויה בעת היה דקיק לבם . אין
לנו עמהם דין ודברים . שבאמת מוכן בחומה עממים
החמורים בארצם . כי אמנים הם בחכמיהם בעל הבינה
ב"ה ובכיונה בזה לא בחלה מיודעים לבונה ומבוונים בו
מוחי להחמו הם מחומרים לבקר.עליהו היו בלבה מומרום
אותו . ואת בחיו . ובחמותו אחיה בחקדם מעם אלוים
ומקריבים יהיה מה מיסים . אם בניהם אם בעבדים . הרי
אנו בחי אחליו עבד ואליו בן חורין . כי לא בבריתו
ברית' על אבותינו ספרו לנו.אבל אחנו חייבי' לדרוש
אלומה ומוכחם כל היחים מוכים על גליות . מוכים הם
בבחינת היחים הרחמוני',יפלו. ולא יקומו עוד. ובחאר יעמו
חומה אם יעיבו ואם יעוררו בעת מן העחים . דת מה
לעשות אלא ברחמינו חיינו לנגדנו חמיד . ובפרט בחחלחה
היום בקולו מוציא החחומים בדין אקול יאקל בחחזי לדק.
ברוח יוכה יורה בחבשם עמנו . ומי לא ידע הרבות החפיים
ועמוק מן ומסד מעם לועמ . ומזנם הסוה בחדום מדוחיות
ומדיניות . ובא האות מרחמות ברינו ויניי"חי אחר אחר שמו
החשפש לקו. והלדקה למשקל'. וכחאר חיזה גלוח בא
לעולם . הין זה כי אם רוע החרועעה חומחנו . מרובח
קל פרים מפני החחינו החרובים. ואם עוינו עמו .
לא פליחם חלומחנו . כי בשלנו הלעד הזה . ואחחנו
שוחיחנו אבלנו על כל אלה גוחלנו ה' . עיניו לבבח על
סיחים ועל הפורקן. אחין דבר מסוכן יוצא אלחי מחוקן.
בקדימה רפואה ותכוכה למכה . מפנע רע בכל רגע .
כעע גרולה לנו . ומסס יברכאל ופעע בה' . הן הן נבוחותיו
ושלוחיו אבר לא יעשה חומם החדם וחי ה' אם יפול
מעצרות רגם דבריהו אחת . מעין המחורע לנו מרחם
ועד סוף דבר אחר אלבם ממעשה נפיס . רשו אבותינו
ואבות אבותינו . ואחנו לא נדע כי אין אנו בקיצין
במרחות נגעים הבאים . ובחוכם ה' עושה פלא . וגם
מחנוסים מרחם נביא . ולא נביא המבון בלחי מובן .
רק לבקי בגוון בין אלבת ללבן בחבך הגלות לילה אחר .
וכרחם אב הרחמים יסור יסרנו ה' ביסורים של אהבה
מסורים. שומרת הבריח מהעלם לבל העלוז . ומבח

כל הספרות יתי' היתה זאת. אלא שיש לדרוש לדרושיהם להם וגו'. הסם מלא ופועל לדק תאבר על הלוחות מעשה אלהים. אלא כשלות ימי שמיתתו נהם שבעים, ועם גבורות אתרך גלות לא כתו. כשהתחה תורה מהם והתורגם נכרתה מפיהם והבלבלה לשונם. וכן לילה אחד כל התורה ההוה בלא יועיל. שהם עלו בתוך עם ה' נביאים. אלא דבר הוה לאחר מלא בו כל מי שמביל מרגיש כמו זה. ובעיונינו יבוננו יתפללו בו. ומי לא דמתחפיצת מלהתריך נמה שיש לקנר. הוה לחיצת ממה שרהם לבי דבר טוב ויפה. ולא היה זו עפי מתחי. עד תתי תורתי תורות מה רבו מעשי שמים החדושי' לבקריש. קל משמע לן מיע כל מתגועע. והוא לא יתגועע יתי' שמו עושה גדולות כאלא רבות. כל זמן ועידן תאבר נכון היה ויהיה ענן ככוד התורה. בנתי בניהיה ובנתי מדרשות הקדושות. אלא מפיה תלו חיים על הלדמה ובזכותה ולולא דבר אחר עלתה. הרי תלו ובניהו נשמרים מן המזיקים המזיקים. ומכל מרעין ביישן קשין. ונם מזה נגעתי מעט קל בהקדמתי להבור מעשה ה' תאבר שכחתו לפניהו בה ותתהלכה ברחבה פה. היות עוד מעט ואינו כשפתו שוכני. כי רוח מביאתי בה. מה לך תומר אלי. ואשתכני על פי כעת לשחוק. ומה לי עוד להרחות תות על דבר תאבר הקטני עם הגדולים. שבע ביום תפלח הם רותים. אלא המה עדי תחיתם כרתי. כל פה דובר נגדל נא לרחמי ה' שביב לעתו כי לא תתו חסדיו. לדר בה רבה אמונתו תלד. תאבר בשלות ותחול ירבין. כי רבים לחתיו לנבי תומר שניהו נביהו. וקרוב תלל עלתו ובשרתו. תלו בעו תביריש תה עלתו לתשיהם ועל כל תעשים תכשם להבת ה' תם ככוד התורה ולומדיה. שהבטיח ממנה הביאה לידי תשמום. ותוכבן הביתה והעליה שבה לירידה תשמים תרץ. כלאתר בא זה השון תאבר תבוא ישראל בו. והוא היה תביריש תכף תוכח לרעתו. וקליפתה תלולוקת תשו הא. ופרע כל שונות ילשמיש לא תהיובות כי אם תהיודית תן הנגן על תרוש היובו. ותן היקב חלב בו תלך הכבוד כרם חמד. כרתו שלו יתי'. והמשל זו' הולך תת תכמים למה זה שדבר דומה בדומה הוא לנגן תהד תיוחד למלך. תומתה נדול ובקי בשיש בידו לנקד. ובתבעותיו תל כל כלי שיר למעלות. תף תכמו עמדה לו בעת צרתו בהיותו קרוב. ויהי ניהי מלך בא שר ותדר תבוא יתי' תי בעל דבריש יבא. שיהיה לחודיע ולהודע שבע תועבות עשה. תאבר למלך תין שום להיותם בלי נקם ושלם. נם כי יזעק ויצוח לינו שומע לקול תלחשים. ותת הרע לא יקבל. תל יבא בתשפט עמו. להיות עביד דינא לעשקים. ולדיק תת שלינו לדיק. ונותע הוא דשלינו יפעו דקרוב למלכות הוא. ולב תלך כיד נגן תנגן. לבל תאבר יתפון שהשתה בתעותו. בתעשה יהיו להתפאר בו ותתה לבו. יבא ברגש נוסף עון ושובר על פשע בינו ובין התות. ויהי כי התבו לחתו תנגן עינא ולבא ברסורי דתפלה ויתתן לבו ויבטח. הגה על פי הדבריש דברי ריטוט היו לו עם זולתו. ותלה תופכת עלתה ותחרת עתה. בא זה לעתה זה ותבוא תים ברעתו. ויהא תתרי תף על כף תחד של הנגן. כי תכת תכהו תכתו ותיטה ממנו עד שברכל כיד שיתי לדנבי דידיה.

כמו תם שתחרת לקח נגב תדם תרתי לעגלה בנגיעות שורה על סידים. ומעצתם הבלה בכפו ובקבה בעודדת על פי תדם המקריבים. מתקריבים לשפוך סיח כי ברע הוא ושבו להם כנפיש. ויהי כבא הפליט והקול בתתה. לא הוסם בתולו בדהלבו ממעשה בסיח. ויאתר שתלך תלוהו עליו לתת לשים כמעשהו. ויהי כן על נפילת ידיש ממנו ומפתו כי בעודנו בכפו יבלענו. לכל תעת ושן יכפר עד מאומו נעיתים מיתינו זמיכות ושיכות היו נוסרות מתכן. תק ולא יעבור עלי עשור ועלי נבל תן דין סיין ליש. וכשאבר תם לריק כמו ולא יברך עוד הסיב נמולו בדהלבו. והמסו על קדקדו מזה ה' בעיניו ילפש ובלבבו יבין מעלת סגלת סתורה תן הסמים. שדם ניתנה לתקן בתרן הסמתה תאבר נעשה ימין על כנה. בין הסו בין קוף הסתחות בסמיות והסוכות זמניות. כדי להבדיל שבדה תתו ים'. ומיכור תותו עשק ישתורה לנו ולבניהו. הוא הסוגע הגדול לכל ברה שלא תבא. ומשא הניעה הולך לפניהו בתריש בפני הפורעות. כי בהסתר פניש לחורה בזמן שבית המקדש קיים נפלה בת ציון בלתי לא תוסיף קום תלילה. לתתך הגלות שתל הזה. וניהיו לעם עני תשוב כמה. ע"כ יעזוב שים תן תרץ ומומריות'. ותת עפרה לא יתחון. ותכל כיופי תלא דופי כלו גרש יגרש. כתמה נכרי' בלתי רתויה. ודבק בתת דתו של יפיפיה בר

התורה תאבר עם משה:

משה תת היתו לתת תותתו הוא. שתו כשם רבו כמו' זה היתו תאבר תפלת תזרת עתת שתת. לדקתו עומדת לעד בכלל דבריו. כן תות זה בבחיה תנת תלבן וגולגו. גורל עולה בימיתו נאדרי בכח. קנין טודר בקסת הסופר לאבר בתהניו תני לתרתי כל לדם כתו תי כתו גרון יעבדתו. יוליך לת הקול תדבר תתוך העם לעשות שלא תתהכח תורה שבעל פה ניתנה ליהוב. על יזעזו שתורי הבית. כי כאבר הלשון קולתות הלא הן עליה עושה עליה. ובתקום שתין לים. יש להשתדל הקן קולתוסת וקן תגלתה לעיות. שלותו על לדם כתותו. תות כל הלדם כשהוא השולם הזה תפני העוה"ב כי אז יעבן תתכח כפו קנרת. והוא שתת בדבור שלתי קיים בתאתרו כל ימי התרן. ותבלי תשים קניני יפשו בכפו ולגלה התה יאבדו. ועתה תעתוד תכתות לדם תפיר פניו בדבריש שבכתב. ותין השניידה החזק על בעלה ותי בשם. כי תם הנשם חלף עבר ופנדו תולך בקבר. תרי לך חלק תתולה לא ורטוב. פדות שלא לו עתלו שיעתול תתח שתת. לדקה ותרפה לנפש השתתה בשתת תורה. היה התתכח תרך תייש תחר התות לתע' למשכיל ובשבח הוא תקופל ותוצת בתעני לתו תם כל תי. שתרן תאבר עשה שובב עליה. פיו פתוח ולבורו פתוח. תלתו לניהו לז בקול זוכתי קול תדבר. וקן לתומן בלא כליש יבלה ויתלא. ולבלי קדש כז' היו יוצא תידי יוסיו לעולם. כי לא על כבוי לדם בעבר כיוצא בו שתו יכוסה ועלה תן תארן ביהר שלא. ולא יבל תהניו כבודו בתקומו תוצא. נח ולא נע ונד. וזה שתו שוב תיו יוכל שתול ויעל שבכל הולך תחר דבר התעתיד. ותולם לא שם הנשם תעלתו תידוע בתתרי' סימים. יומו יבא להחיות תתיש יהללויה. ולא זה העשם תין לו דשתם סגוף ניקן לתתורת בעשם לדם ובקבר

עד עת קץ כל נבר לא שאר יפוג כשתלה שאר יבחר ה' להקים מישהי עפר. הנה כחתר כלורת החיגר ומסומת. כעבד כאדוניו. ומוב חיץ מוחזק לעפרן לדעת קלח. שמציב הרוח חיטו מוריד הנשם והעפר על הארץ. ככלי שנשחתם בו קדם לה' ומדי דברי בתורתו ובמדרשו על פה הטוב. ועבר פני החחבר. לחדבירה גם מעט מהדבה חסידות ופרישות מעלתו ודב השתדלתו בעד לחמתו ועמו. על לחקתו היחה עומדת תכל ומלוחה. כי חוחו רלה חלהים לדיק בחרן בחוחזק וברחוי. ויורשו ה' לחתן פנה. שבכל דור ודור לדיק חוזן ועוחן ליסוד עולם די בקב וקוי לשעה הדחק חם חולי לח ימלחון פה חין כל חוכי ל"ו והלה זה חוד מוקל מחה החחור הגדול חזכור לטוב. ושוח לחהריו שפה חם ישרחל בדיני ופרב בחיסורי מעלי לדקו ופלוח בעולם. ומשולם לח נלחה רוח. שלח ברוח ה' עמוד עון ככוד חורפו לוחמתו. ולח ככו גשמי חי שוח להכבה. שם דם ודין המערכה רבולה כלרי בקרב לבבו. לב לחבן הפשם. מלבד עלם החמיד להשובה חפלה ולדקה הוח היה עוסה. ומשפה למחסה ומעוז לעמו. כחו שמיעו ובעיניו רלחו זה דרכו בזהירות וזריזות. להשמיד חרן הקדושה עד שדבקה בעין החמלה. ועיניו ולבו שם כל הימים. שם להן להחיר פני מנחתו והסקפתו לעובותיה ולהנשפה. הנשיעו שערה נדבים כיוודע לחבוב ערוה חכופות. ומולדות רלופות ומקריבים. המה להם שבים עלכם ולף גם כי רבו חכמי דורנו נוסף יפה יחיבה. ולבוסה חמחק בפיהם בדברים שבחב בכל זחת נבחר לשון נדיק. חלבר למליצים הוח יליף ממה שממנו ובפיהו חופה הקשה לח יעמוד. ולל בידיו לח ימלט מחלוקת דרכון. הלקה מחוקק ומהכבוד גדול עשו לח גם בדבר הזה. שבבגדו לח יגף לבלר בקולחתו. והחייט במחטו חין בידו לחפור ולחבר ביופר לומות והחבוונות. ממה שהוח היה מוליך ומביח במחברת לוח בלוח. ומלה במלה מודבק לשוט לחכו לכל הקורל חלין יבחן בעיניו יפלה פליחה דעת ממנו. ורלה ושמח בלבו בקרבו. ע"כ הרים רחש למדברים בכל מקום מקטר מגן לשמו. כי לו יחחה כחו לחן הרחשה. וזה פריו עיניו רלו ממליצתו מגלח חיכה שמורה ומוח. חין הכסף קונה חת לשון הזהב והחדרה. ונקרחה בשם חזות קשה מעורכת מהד ומדברת על לב מספרת עם בעלה. שלח לומרת מכלוכות והלחוכות החרץ לחבר לח החסר כל בה ולדרים עליה. מסדר מזיקים מכוח ונעשים. דומים בדומים מוגעו בכל הנעשים. חדם רוחה כחיב בספר התורה. ונח:ה מקף דברי החנרת. המשולרות ומכירות לב לחרץ הגלות ולרחבו על פני כלו. כל חוח בכחבים הכין ופעל בזהרי הכחתו. עד כי רבים מיבני העלה. הקיש לכחב זיהוזין לחבר בו זיהו חת הזהב. וסיגן חת הנקבה תכוכב גבר. שחוח העין והלב. שיהיה סגור לח יפחח. בבח לחבים רחמיות על החבים. ומחזיקו שבע ביום בכף החים עד לעמו יפן. ובל החוח ומופח יוכיח. ויחחזק יבחלל על רחש המדבר שעמדה לו לחים ורחים יולד בה. לבלתי יחים חוץ ממנו. והמחר מבטנו בלבו. ויהי להפך ביום הזה בסגלה מעלה המלחך הדוב' בם. בהיותם עסים לדקה בחרן הקדישים בהבהב רבה ומבה

יזיזה. ומכיעו חם חשר יניחו נדבה לה' סביב לעמו. ויעמדו להם שחות. הקוות וסדרים להריש חת תרומת הקדש. שים לדרכו פנו ונדבותיהם מזה ומזה הם קלוים. כחשר חתהו עושים פה היום. וזה התילה לעשות. היה מוסך בעבוחות לחבבה בבוח מהקלוח ממנו יבלו וכן יעשו. כי כמוחני חסד וחן היינו בעיניהם. ויערבו נחמיו ביח ישרחל הפוליס בין הגוים. וילמדו ממעשיו. ועד הנה מזכרתו חיל בחמי ה'. לעשות שמי הקוות נכוחה. מחוקות מפח מעלח מנסיבי ומבחרי המדינה. ולי חני הלעיר בלליפים והקטן שבהם. כדי להגביר בשופרי דשעבי מלבח מעלייחה. לשון התפוכו' מקרחי קדש. וידיעת הסופים ע' לע'. ועוון' סופס בחללם מעשה שרצו' ומוכר חבר. עלי הסליכו יהב. להלין בחדש הלשה פורחה. וישימו קסת הסופרים הלו בחתני. ומשן ומו' הכי נקלח שמי ברוך הלו' הביחני. לח בן נריש הסופר חני. הלח חבי חגיי שמ"חם קלימ"חני ולח שוישיני. לח זה ולח מעבח בני עדים ממני. חני חמרתי בניש הס חתנו. וכיומי מחסר פה עין רוחה. ועשדי לשון לח חנוחלח. בחעבעים כחשר לחסד הטוב. כמוהבו להכחבי הערב. בכל חלה לח יכלתי להחחשך לכל המוחש עלי. ושעתר לה' גם פה לח עשיתי מלוחה בהחגלוחי עם הרב המדפים. וגלחתי לספים דעתו. לדלף הספר פורד הלים לעתיד. בדבריש מוסבים חת הלב. כופים חותו לסיוע מדעתו הבן הקודש ללמו והלחו הקודש לבן. בדבור חו במעשה. יפח לחון לדבר בלי סיבור. שפה יהיה לפיו. ועשה והלוה וחם חין ידיו דב לו כי מה' מעשה לבון וגדול המעשה מן השמש מעשה מושב. כי מהבחתו שעמדה לו לל יפחדך עורך גבוה. לח בן חהבי עמדי. ושרי חני הנני בקוף בפני כל חדם וחין קל דעת בישרחל. שחיתו מלח כרחון לבב דיבי. וסיה הם במחזיק ישחוו יחד עם הקשת דילי. מי יפן וסייו לחחדים והנה חחומים. כי בשיני זה חריש. ולחי טלה הוח סור הדר. וכפיו נדי חני חשוב. כי חמר קנחתי מכל החסדים ולח ביום חדם לי. ולהם לח יעלה ויבח ויניך מדבנתי. כי משובתי לחתי. ידעתי ביני. ידעתי לבין עלמי. ונפשי יודעת מחד בכל חלה. לח מלחתי לעשוב המלוות טוב לבחיקה. והנה בחוך כדי דיבור מולח חני לח עלמי. הרחק חן השיעור ומן הדומה ממחמר המעורף לעניין מה שבכוסף חליו. הוח טוסה לח נפשו וכוחו. ומבמרה לפי המדבר דרך נבר בלע חמרתי כי כחשר פלניון דיבורה ים להמים ולמסר ולשוב לחיתן המזמתי. ולחבר הפיהול. וכך היה חומר חלי מחמרי הלזה הם ככה לחת עושה לי. חוכיני לח חרוב מפני קלוני. ומוכר פחיל הכוחב הכלויים. כי בח עם לכוונה כי בח מועד. ולחתי בוחי לל מקומי לחבר הרחקתי ממנו דוד שוב לחוב לל הסדר לחבר לוחי להשוות על ספר ויוחקו חקלוחיו. ויולח הח' מעפיו הוח הסדר הרחשון שעבר זמו ולחביו יגף לחיו ממוקן מפחד ידי. ומקובל זה כמעלם ידמים. ויהן על פני המרוח על הלוחות בעם ברול ושופרח בפעם בפעם לקרלח לחיהו בים ישרחל למהה שלוחה. סחור סחור לכבה ה' לבלוח עמו סיה. ובזרוו לעשות חיל ולפיל מעבר ליה המלך ה' הוח המלחים

האלהים. הוא עצמו. פי׳ שליחותיהם דמריה עלמא קא עבידנא. ולו תגמו מצועבדים היינו. מימות עולם ועד עולם סלה. ונהי בעיניהם כחייבים אחר כבוד שמו יתברך. להרבה סמופלגה אצר במאמרו האיר ממזרח נדק שמש ועבה וכל ככבי אור כי הן כמו. סלה יתהלך בפיו היום מפריח. מן הקלים אל הקלים. לחזיות פורחות לאמ נדקה יתהלך. לחל עושי פרי למענהו. מגלחו רקיעו בכל עיר ומדינה. ומדי חיזותו מוכנל בכך. אב מכונל להכין כל מלוח אחר הוא לפעדה ולהקימה ברמיזה ובדבורו הקל בנקל. ככל דבריו במשקל. מן בסם דבר משוקל ומקולקל. ויהי כי נתן בכים עינו לסם לבריות ובפיו מלא. לאמר זה תחי היה ככל דרכיו מתחיל ומסיים בכי טוב. ובכל הפניות אחר שם. אך עין פה נדיק כוף. היה כופה ריעין. היו חיים להחזות במאחם על הנדקה. ועשה גל על כסף בחבים על כל מוצא פיו. ולבל במאמר ה׳ היה יכול הן אלה קלות מעשיו יקרבוהו. מבלין הן ופלפלין מעלין משולין בקדש ומני חיים. הם המתחיים לפני נפשו בחיים אחר שמות בשלמות אברכה אלהינו. בזה ובבא להאחר קיים היה מי שומד בעצמו. אם הוא ובכבודו פה שמו על דבר כבוד שמו לעולם. וזהו זכרו ביהב עז יפאיר משה:

משה כתב ספרו וספר יהוב. לא היה כמהו אלה דורש ואלה מקבל. ולו נכרת לב הדם דרש מבפנים בשבעים פנים של טעם וריח. ומינו טורח לבנות מגדל פורח בניאורו ספורה בשומה וכשמש זורח. וכורה מן היסוד סדעת. הין סובלתו ומחבתו. ויהי אור יוצא אם לעוב ואם למועד הוקם על דבר החמת ומלדק. וזה היום נאר ה׳ ירלח. אמין מקום לדבר שפחים. מבלי יכולת לומר לעמת מהבראתו. שהמוכל מרוחה על הפטולת. לפי שכלו סלם. ויהי כן הן לא לחומה פריחה. כוונו ידיו לחלי חלים. ומחלי וחמת מגלות ומחמ מהפעולות המעיולות. המגלות לנו ולפיעינו עד היום הזה ממעשה ידי האומן הנאמן. מן הוא מחזיק כל הטעמים הנעימים. יאמרו יהיו חמים כי בחלב מקלחי קדם כמו בזולחה. לא לאחר חיים אל דעהו לא לי מקום מקרא יוצא מידי פשוטו. אמלין עליו מחמת דוחקו. בהיותו קרוב מאד בפיו ובלבבו למהלך בבילי דעת יאר. ונעשה עמו בחתן טעם לבד הממן. הוא עם רזי תורה. זכו עיניו לראות ניני וניני. ומס שפוני חמוני קדם וחלא מנגיזות הקבלה מקבל בהמיזות. שוקדות על מזוזות בתי נכותם. ובאחר זכיו לראות בהחחלה מהלה לאל. יוחל להחיותינו כיום הזה להרחיבינו בהלמת אחריתו והרבה שמחות בישראל. כי זולת אלה החבורים הגאמרים בחמת. רבו במספר אלוהותיהם כיולת בסם. הטתידים שורר לב חכם. אלה המה חבילות חבילות של אלפים סוגיות וסיפות. ומפוכות אחלות. וביאור מדבר רבה. והבלומי מרבעה ועשרים חחמה האמצי קורה. שוב הגם חוזר ומגיד בסם חדשות. אחר עמה בקרב מלה אשרים. המלויים בפנים שוים. ורוח החיה בחופים. ואותו החבור הוא נומח הגידים. העורקים. ועצבים. ומרידים של מאמרים ומדברים מגדות וחקירות. זה גיד הנעבה אלה במחבון. לקשור מעדנות מאויחם. בכוונה נכונות מבולבות אחם אל אחותה.

ובאחם מאלו הבערים לחאיחם. נאמע מזן מלין חבחן מזאת הפטולה המעולה. הבאו בחרן בערים. כרעב ללחם ומאז למים כי לא יחסרו בומע מפי שומע. כמרגל וגונב מן הגנב. בחור הדבר אלין יגונב מפי החכם או מפי כחבו המה לאו אח הנאמע. וגם אמו בכליחם ובחבוריהם כמו הם יהיו עזיחם. ומולידים בדומה לזה ממנו נחרעם מעלח המחבר. מדבר בעדו בהקדמתו לזה המבור. ובלימים לומו בו יבא בדרם. ומלומה לוענ לבעבר עליו. מהחמם זאת הטעני לו. ממי שאמר הרם עמל וילך אקר. ומא אלומות אחר לא עמל בהם כי הקופף מלילות בקמת דעהו לחוי לבלבל עליו זכות בגלגול מחיות. אבל יש אחר מבפני ומהומי הימים מבא בגב מאד. ומקן מלו בספק. ומחקקו לבמו ולכבודו. וחאת אקת כת המדברים בבער. לא יבחו לבנב כי יגוע ממנו הבועל אמת. יהגה חכם ומצא חומא אחר לבוחה. והלדיק בדינו נידון לכף חובה. למנם חגם מזוקה בהת לרבות בפת אקר. לעת לאת הבוחבות. ויהיו לא חכמי הדור היושבים לחבוה. מרמוחים לופים בין מיס לחבוחים למיס לאחבוחים. וחן ביניהם יבחו בין טפה לטפה זו מה מהה עליה. מלין מבא הם ממימי מעין הטובע. או ממיס בולבים ומכונסין מהזולם. והם הין לו וזיכר לפם כי לא בהבקע בבאר אור. ספריו והבוריו כהגה והבהב. וכל מעשה ידיהו כחוב למר בדאים ליה מהחבורים. רבוי אחר רבוי אלינו ממעע לא הדמיח מהבלימות יבואו יחבללו בו כל הלבבות. חיך הספיק לו חזחן לבמוד ולעשות זאת פעולתו לביני אדוכה מאדן מדה ורחבה. שבולה חכמה ולא מלאכה. אבר יאמר אחלמידיו קיימוה בידו. כמו בידא בחחבורי ספריס פריס ורבים בקיאות אלין האדם יכולה לדון עם מי ומי נסחייב מלחא. ובאמנם הוא היה בולע בבחי ידיו. יום ולילה לא יבבחו מלבחוב בספר בדיו. אימו דיו ואין די באחר אין אלהה לו פעולה גדולה כזאת. לא זאת בחק החפאר מחפרהו מעט. היום החדש לבדו יכול עשהו. זולחי כל יכול ב״ה דבר הוא להיות לו. לעזאזל הסופר על בני האדם:

מרוס זנזנחל רבו על משה:

משה שמח בחמחת תורה. שהיה יכולה לו מהבהו גבורי רבבות. חובבי עיים מעץ הדעת טוב. ומולבי מיס מיים למולחיהם. ולמולידיהם. ותרב בבא אחת האחבה לאיש בחעבה פיו. בפלים לחבחים בקבל. בחאבר הוא מוסים לחחה לבניו לבל בב״י בבחבי הקדש. על האדץ יריקו דעה כמיס ליס מבסיס ועשה אחה קולח. מבחיל בוחל בהלבה. לודיעה מדוע בוחם לבא על הדפסו. גם יחד הכרך הגולח הגדול מבניהו. ויהבו גדול ממנו ולומר לך בדומייך בוחלים הלבו בו בדבר זה והוא בחול ממי מיס פח בסלו לא ממי אחין לו. כי יפול ממנו ומעלהו על האבאר קבוב למי אחם׳ על הלחן זה האחק. להביב על לבו חולי היחה זאת מבלי יכולה להביח האחחם האבאר על הדפים בבעה אחד מדוב האומחה הטולה. היח על האלהה מדובה. לא אחן האב דומו לאחברון. היח היס קריח בכל בעה הלביבה. לקח לדור הבבח ביד ודיד הלח יגקה. והן ריקות. נאמח בחקדים זה. יקבה לאעלה הדב האחדים ב״ו בן האחבר ז״ל בלח היה כל בך יפה

כח כהן. מכח טעמא הין ע ליסיס המומס לבדו הוא
ולכהנים כבכיומיו עם הכבוד לא היו בעחרין. ומכיוצין
פוחו זה בכליכות מלוח ולוח. ולזה בכליכות זכייה ומתנה.
ויהי כי הקיפו ע׳ יומים. רלפס ולטעה מגא כוסס. מלא
מסך במים מדיהים. מבכרי הזמן יס זוטף. ויגר מזה
גרוח בלרן מהכת כיום הזה בשמו מקום המבדיל בין
קדש לחול בדיל ויעבור מן הכרן לחוצה לה. וילך בלא
כח המוכך מזה מהר ומזה ה׳. לא כלילה הלוחיים
בעלים בל מבניהם. ויהי כי זה בלים לינו מוכע בפה
נמבך הדבר בלרך הגלות. פעולות ההבוריס וינבגס
בכבדות. והדור מהם רלו בהמשתו ומהבו. הנסיס
כדבר גדול הגיומות כזה. לו הבמע כמוהו מיך ומנלגל
הגל הזה הל בל ממדינו הגוזים. ומפך לבגלות מיום
לשנה הל יום לשנה. עד זה בוחו הל הלפוס בשנה שם״א
למין שמו מוען בו היום כמספר אלשיך הביטו ורלו
לעניינו מה זוגו עולה יפה מולוך ומביא לומר כי היה
ממרום העיר עליו דמיתי נריס להיות כולי הלי מכוון
הוהבנה דדין כהוהבנה מהיכא דלים לי. מובך לחוטא
לחל״ך והוא פלאי אין ספק ודאי ולא די כי גם מספר
לוחיות בוחות המם בנגד המם הלפי עולם ומה הלוף
שנקבא הלפים שם רמז וסן מספר. מוכא הורחה על
כוחם הלפים כלו. לחותן המספר לוחיות מהכימות
במספרים כמספר הזה וכן על זה הדרך יסבון המספר
קטן וגדול שם הוא בזכרונו הא ליון הוחה זה בסימן
טוב. והמביאו יוסיף על יו והלרי בוזי למלי דהליקא מיניה
לומר מלי מה לו׳ למלך מלכי רבנן. בבן יקיר לו בהין
ופעל למוד ולעבוח מממר לביו ז״ל וילך בלא כח
המחזיק בכף ומה בכף ויהי ס׳ יוחא כי נפל עליו לביו
שבמיס לקייס הם שם השם והשמח. להחי דבר בלבבו.
והוא קיום הדבר בוא הבב לביו בהטוב וחביב ז״ל.
להוחיח לחור בל העזומות הבמות בחון הבים מידו לו.
ומיס זו לומר עם הספר יהלבדו ולא יספרהו בחורה לנוב
הדם הרחי מהמוחלה. ממשמש וכו׳. ומשך מלויו דדבר
חורה מעות קוטן ומי בסס להרי לשר ההשפוכות בזמן
דבק לחטועה בלבל בזיומי חוזר על הפפחיים היום בבחן
ולמחר בנבר זולתי. הוא לשר הבה הם המזל קבוע
להרב המדפים. בלו בפך וחזר לחחוריו. בחטועה
הפיים לבלע ולבחיים הם עלה. ובגבורה אין בם מושיל
לשומר הנגד. הם הבזיר׳ בדבר מלך דבר רדם ויומר שמפוחו
וקרא זה בל זה בחים המכה. ברכותו לשר רחם לבו דבר
הורה להדפים ולהבליס בו בל עמל הדפס הגדול לפי
שהוח שם ויעמוד בן יכבד לא לשמוע בקול דבריו ועל
ה׳ הבליך יהבו והלולים יעשו. ולחינו יודע לוך יפול
דבר. כי לקח חוחו פניהם זה הנגד בלי ירח ולקוי הממח
ובגן בעלו ובעד ביחו ולשר בהוסר שהוח בעניך בע יוכד
ע״פ מדות הזמן בלחי נמלוחיות פעול בעל החלומי הלזה.
מעזה הרים בשם בפניו ובלשר ולשהבו עמוחמי׳ דמר ויגרשהו
וילך בעצן בקר ובדל מבניס הולך לך ובבה דרך יוסבס
ודרך יום בה במגהה ובבו ולהבליס חקו מוסא מבך
הזרע קדם לשר זלעו בו לעזר ולו לחושיל דלשה גברה
רבה בחוחו מזבח ברה. ומיהה נפשו בגללו ולמען
קדשו דדבריס בהוייהן דשו לבה בי לא בא עד עשה

על מנוחת הדפוס זולת סדר ברלשיס. וחוח לחד מרי
מן ההמשה חומשי תורה ויש לרלשון פעמים בחה ס
שחשבון כל נשם: ועוד בא בליפים ויש לבאר מעלות
הערב הטוב והמועיל מדי היום לו הרבה קיפים
והגשמים לים לשר מיד מרוחים הלים יעלו דחוקים
בבסף וכוסף. וגרפים לימס גרפים. וחוח הזה
הממרוה שפחי בחמת ובשמים שלולי בעלי נפש נומלי
חסד לשלפי׳. לשר החזיקו בו בחמת רלחיות וברוחב
לב חמבו בידיו רב לא היה לו להרב המדפים להעל׳
החהלטו ברעון ובחומד הדעת והשעלותו על לב לשולם
ולחרי החהלך קשה מלי דהוה חוס. מבלע המגחה
קטנה ולמעלה במגחה גדולה הסולבת לפני עומי טוב
לין גם לחד הממרה בשבחה יבא ויגיע מרחקו לפופו
פוחות ידיהם עמו ויכונו לו חדשות לבקריס הביטו
מלח לשר דברו והיו לב׳ מחנות. בח שחה לומרת בים
לחד יהיה הבוכר לח הפועלים. וכח לחרה זאח
לומרת לקנות בבסף ובשבר ובני לח זמן החומר לילמן.
הוא הגייר המלייר הברחי להשלמת הפשולה מלשר לן
לן הדבריס הנקנין בלמילה ג״כ והחטוי מקוף כי
הדשפה הרשבר פרש הגיע לחלי׳ המלשלה ושעם הביא לרב
המדפים הרשבר קולם לשויה. ויהיו תועה בשבב כחו
הם הכבף ושב׳ החשב. חזל סומקת ומיומרת עד פרוחה
מן הכיס. ומשלר מלילחן רש. דרך משל מוובדת
ומוסה לעיומת דיליה. ויבלו הרוחים בעין החמלה.
ויילוהו ויתנו יד לשקול הכשר. בעקר חשר הלזה
במקלה ולח סיומרת בסדר זמיס פרוש הוא בדבר
השמור. ולשם סידיד קורח סמגלה סרוגין לא
השחמיס. הם לין פניך הולכיס לקרות הדבריס
בהלבשם כמשפח בשוחת השליכות הל נח מעבור מעל
י׳ מממרות הללו. רק בעיניך תביע לשם לבדם ולקרות
לשבח עוע דיחים לך עשרת הדבריס להגשתו
ולהבהללותו. ועשה הגע עלמך לשמוע בקול דברו קול
שומר קרא ושומר מה שהיס שבח למניעות הזכרון בשפר.
לבל ג׳ ות׳ משם בשמו מהשתדלים בעם לבל יפא חשוד
מלים מסיר ומקרא בשם. בחדיוה בבויו לבניו טובה
בלי דעה נפש הוא חובל בחון לו מדלחנה מדבר והפבו
שפך טומו מהמיעה הברחים מניעהו חטועה הפניס.
מחמח פניו ומכוונתו הרלויה ושם לבו בעשות נפש מחמח
חיסור הלזה. ומשלח חשם המיק לומו על לא חשם
בבניו · מהבהר לחרי מדתו ומשובתו בללו. חניס דמו
בעשבו נקי מה׳ ומיברחל. כ״ל לימו בחן הבל בחן
מלוה ושומר ליפח שמוחם על שפתי ברוך מללו. קול
שמון ובבוחים עליהם בעת לחשו׳. ולמען חדע הלח
נפשי מקלה מזה שמן מלהו. לחה דע לך כי מלו היו
בלויים ומזומנים. לומות הדפוס מחוקנים. על מלחמה
בלי ערוך בים סופפת. שהוא עקר בלל ובבם זה
מהזבהת הבם בח ובלבל לח הבל. משם רוחה היה
בל הבר לבחוח שמות הפעמים ועברותיהם בראשיהם.
ומ׳ מלן דקדיד קדיד בשרתי מלד. תרתי בלבי לתי
לחרתי ללך ולחשר מודע׳ רבח. ולקרא בקול גדול.
חשר לין המוקדם למחוקר בבוד יקחנו. ולפילו בחלה
ניחת. בלחת שלח בל הקודם זבה למעלה סימנו. על יפא

לים ממקומו ביום פיזורו כו׳. וכבודו שם הוא יעמוד מי וקיים בחיים לא נעדר. הן כל חלף ידי עשתה. ואלה נוסף על הכתובים. במעמרת למעמרת. ולא הועילו החכמים לעמוד בלילי מרחק לעובד מכוונו. אלא להגיל קנאה והחרות גם כי על כלי מי לדגים הוטבעו ועם כי מלוכה עלית ההקפדה שמקנאו בה ליחס יחידים. ושם מעשים בחלוצת קליפת הפוש והחיכה והקדימה. ולימור. ממנו וגמרו חכמים ואמרו לנדיק המדשים כי טוב ויפה לחבר פרי מעלליו יחלל בשנים יחדו. ויאמרו למר שחיקותא יפה מדטרפא. ומעיד לחי עליו שמים וארץ כי בגלל הדבר גבר עליו נער בושה הפנים. ושפך ועבר וירח כי לא יכול לו לכל לחד מהם בשמו. להיות משבח מוריד עליו דמעות לוחץ רחיקי. הלא דבר הוא לאיש זקן שקנה חכמה. ודמשותיו על לחייו. ובעיניו בשפי זיוף נלבות. וזכות מים חיים עיני רחו כה לחרפה נחמה ואולי שהטולר לגב חדת תרחי לרישומת. ולגב לוחמין על חין ערכו וכוכה למשפחותו לבית אבותיו. רחה משפה וזכר כל יקר מלבו. עבר והוזה שככה לו הגת מפיו יצא לקחה חזיו וחבן גם לחם זה לעומת זה. ומה יעשה ונפשו השקה במה שלא יוכל עשותו. הוא כי כן הרי לחי לשמו ולכבודו הניי את לחם דרכיהם בציריה. ושלל בדילוג. דרך כלל כלם מזכיים בזכירה ה׳. והיתה הרוחה והברכה מצויה בדבר השמוי מן העין ובמקום שים הלול השם כולל כזה. אין מולקים בכבוד להרכב יהיו עוד. ולא קלאים פוגעים בו. והיה זה שלום במרומי קרח להחכמים החלם. עם שלמים עדת החכמים תמימים היושבים בחלי גורן העגולה בקהלה זו. וכן רביט סוחריה. ברים בנעניים נכבדי החלן. הם המריקים מקיפה ונבא לבם לותם לקרבם אל המלחמה. שלום יהיה לו עמהם כי חלקו חמרה נפשו לעשות כדם היום וגליותה קשורה בנפש חיים ושם אל ומוכחה מוכרחת. וחלויה בדעת מחריש לימנו שליש ברומו להיות עומד נמי שפרט. חון ומלוה לותו במאמר מהפך בעבדו כי שמירתו עליו בהשמר פן ואל עבור ושמות לא תפקידו. וכן לא יעשה סדר הבדלות כאשר לא הוא היה מומה שבחם וגלוי נקלקים בשם העשה והחלר

הקדמת הרב המחבר

רחש נבי נקרבי נבי לבי הומה רעוה ושוב יחפלח כי קול לי קול חלי בחמור חלי מי שמך לחיים תולעת ולא חיש. השמח לבך לשכח ביש הגדול והטורח. או יוחל בשיירת עם מפרטי הדורה ודעתך קלרם לי בעיני לימת קרח ולידיעת לימת שכרח. לרח כמכבירה אל תהי חכם בעיניך חת החלחים יחל ושים כה גבד עיניך כי העבור בחים חדיריה שופטים וחחלן חופים מוגשים חלים לברם כחשר יפרם השוחה לשם ת חדיריה משברי יח יבעתוך. והיית כשוכב בלב יח. וכל חכמתך תחבלע תפחח בכד ותסייה בחיבת בל שייחים עוגיה וכשלח יחוחו לו החכמים. בשחו דרך כל ולא דרך חלק לעוה״ב. בדרך זו חין לו מכשול בלי ספק ומשפחק בהכרחי. כה חמר חל הכלל כלו מהמעיטים עמו. החביטים והעשימים תמים חהיה משכרתם. משלימה להם ולבניהם. וחחריהם ילחו זרע ברך ה׳ בבני בנים ובכלל בנים בעות יעבו חיל ועשיהם רוחות וכלות וחחני׳. דשנים ועשנים חל שלשים ולל רבנים לעכה יניבו. וחלח הברכה מהיה עבוכה בכל יוחלי חלניהם ומחורה תרוחה תמיד ובכלל הברכה לח חשר עדן לח היה בפועל יוחל לעזרתה לו בעמיד חלין ליהן לח חשן לבטו כדין חו חם כסף יוחר להועלת ויפוי כח מחברת השמרת עומדת להנשח לפועל הדשום כן יבורך נבר במקנה כספו. לו ימן בשמך הזרע ימן עיניו חשר הוף וחשר הורש ממנו. בפרוש פרשה דרך משה ומתן בשחר מטיל מלחי לביטו גם ברוך יהיה כל העם מקלה. על של ברכה על רחבו יחול לקי׳ יוסב ובשל שלום יהיה לו כי בשבילות לבו ילך ולחי ברם לכלה לדבר לעת בחלח חבח ותרחה בקול מבשר ולומר כי בכלות נפן יד הקשה להכב המדשים. תחליה כל חלה החבוחים הזכרים שמוריס בעוביהם לנחת ולבח ולירחות. לח בני פיים הרי הם בפיים שלו עמדו בשיני לובני לורה ליוברה ולורות לורומיהם בלימודינו ומוחינו בהם ע״ש יחנו עדיו בחוחמיו לז השמח נשמח בל חי תברך ברכת המוינת והמביח פשולה זו המשולה ליהודים היתה לורה כי מנדל בקול גדול עשם ורב חלי גחון. ח״ב לפוח למה זה חנכי בח בדרך חלוכה ולחה שיף ויגע ולח ירח להלחות לח החלחים הנשחים. חלח לחמש חלך לבי לחרי עיני מפני שהוח מימינו נחדר בכח גדול. למבניחים בכח קול דבריס מחוך לם דמו. ורלו כל בשר יחדיו. חלח שקשה שמשו במשולה לחז מלהליך על החרן ולדרים כי קרן לור בני משה בפני חמה. ומעבה עגדו לכל בני ישרחל היה לור במוסבותם ולחם הדבקים בה׳ חמת חוחמו. הגני שולה לכם לח מלחכי רלה לחחים בו כל הנשולות להחיחת חזון. הוח הדבר ברוך חומר ושומה ומחשוב בספר. הוח החומה הגדול ליהודים

זכרו **תורת משה**:

ומשוטים לחקור היבשה ולח חמלחים:

אף רומי בקרבי עמדה ודברה בי לחמר מי לחה לך הגדול לפני כל יודעי דם ודין. יוסבי על מדין חלח ידעה שם לח שמעה חלהי שולם ה׳ דבר ויקרבו. זחת המורה לם מפיו חחלל נהלים הקטנים עם הגדולים כי ה׳ חלהינו לם לוכלה חורה שוה לנו. לם דם לנו מחוך החם רבפי לם כי חלח כה דברו כחם. ומי זה ילך בחו לם ולח יכוה כויה חחת כויה שלהבה יה דבחה לחמן: דזיקוקין דמור וכטורין דחבה חלן עייל בר נפחה לחמן: ושום שכל ושבן מי חכם ויבן הכמת חלהים מפלחות

המים דעים . ומה גם להם עתה כי לא למדת חכמה ולא חלק לך בבינה והלא תכלם כי החמנם חלם . פעמים שחה מחעלם הכם מחשבו מעשה מוצב מרחשים מחריש על כן קדמתי להעיר לך חזן בספה ברורה דרך קלרה כי אין בלבושי מלה כי לך דומים להלה : זאת חשיב אל לבי ידעתי לבי ידעתי כי בער אנכי מאיש ובלי בינה אדם אני . לך למנם הלא לחמוה . כי הנה בשמים עדי . ושהדי . כי לא הלכתי בגדולות ובפלאות ממני . לדבר ולומר כרבי עקיבא אני אפרש כי אחיה נאה דורש כי אל אלהים ה' הוא יודע ויבראל הוא ידע . כי לא כוונתי מלחבתו לכך כי מעשרי גדלני כאב עסק התלמוד מרבה בישיבה . יולא ובא בהויות לבבי ורבה עד מוצא הלילה עיון והיום הלבה בקול מהגיגים אני הצועה הבין שמועה בבקר בבקר ואחריו אל הפוסקים עד בא השמש . ואל שולחן בעיון להשיב כהלכה ולא לבי הלך לשחות קבע מדרשות ופסקים . זולתי אשר הקרה ה' לפני אל ה' ויאזר בי . לשח מלוח מוחה מהלכה ביום השני כי מדי שנה בשנתו . ינא אלי העם לדרוש להם על פי התורה מקרתי קדם אשר יקרתו לוחה במועדם פרשה ופרשה בערב יום שבת אשר נחתי אל לבי לף לומי בקבצי לדרוש ולשור בשועם מיען . להכין את אשר יביאו ויחן להם המלך הקדוש דבר יום ביומו פרי שבוחה ואחרי כמלקט שבלים . מספיח קציר הלא מעשר כי קטור קצר הגל שבלי . ולפי מגל זו ומגל זו ושבת זו שבת זו . כן מעט אשר חנן לי ה' בכוח חסדיו . ומלחנת מדבר כן הלקט יעשה שבחה . העלתי על ספרי הזכרונות דברי הימים הנולחים . והיה עם לבבי לשום שכל . הבין . והעמיק הרחיב בכל בלילה ופרטים ויהי כי תרבו הימים וימלא כחוב כל דברי הסורה הזאת וידי משה כבדים כבדו מזוקן שרדות ומלחות ומחורעות רשות . ולא עלתה כח להשיב ידי על כל דבר ודבר . לנרוף בכור סיגיו ולהסיר כל בדיליו . על כן אחרתי עוד מעט אשר היה לפני פירושים ודרושים בהשר המה ויהיה בהשר ירים ה' נמ מעלנו ומרגזנו . עוד בשוב לדרוש ולשור לבבר ולבבן ולהוסיף לקח כיד ה' הטובה . לנשם חדרשנו מהדורה אחר מהדורה . קמייחא . מציעחא . ובחרייחא . כי אחרתי ים לי אקום . יחן ה' ויהי נמ מרגזנו ומעלבון בני עמנו כי יבא בשער נר ובכל נרחיב לו נר אולי ירצה ויחליטנו וירלה נא במוחנו ואפנה ואשנה ואשנם כל אחרתי . הלא בספרתי ואשיבה ידי על כל דבור ודבור אשר שם משם להניף אותם מטופה בשלם עשרה נפש ואשלח לשחר אשחיר בחשך אל לעיני כל יפרחל . אך אחשה נמן היום אשר נחתי את לבי לעשות כן הדיקתני הרעש עבחה שבחה מסכה ויגש אף עריכה שולחנה ימים של שנה לא שנתו ולא שקטתו ולא נחנו נרוחות מרוכבות משוכבות משם אל אחותה לעת מרפה והנה בעתה אז אחרתי הנה בחתי בימים מה קלי כי אחליך נפשי . ומתי אעשה שדבר שקשה המהדורות אשר אחרתי יהיו למחורות כי יודע אלהים כי המהדורה הזאת עשיתי בימי חרפי מכל אשר דרום דרש משה ומן אז חדלתי מלכחוב. הגדלתי הוספתי על כל קון וקון פרחים ושושנים . פנים מפנים שונים . ועל כל ענין וענין בחותו ענין . על שפתי הוספתי עדי עדים להחפאר בהחן יכהן פאר . אשר לא כחוב בספר . ועל הדין ועל הלחם ועל החורה ועל העבודה . עם העוסקים עם הלבור . סייחי כחשיב יד לקיים כל דבר . ואחנה לח לבי יכחבון מלי בעט ברזל ועופרת . למען ילמד בו אשר ה' יתן חנו בעיניו . גם כי אין בו להכמים לחם ולא לנבונים עושר :

עוד אנית כי רבים מקשיבים העחיקו כיולין על ספר בדיו . מי יקום בקהל בכל עיר ועיר מדינה ומדינה לדרום להם מילי דמעלו מבשר ואומר כי שלי שלי . ויש שבא ומכר לכל עובר בכשף שברו . עושה שמורה בפרטו של חברו . אשר לא עמל בו . ולא נדלו לכן קף על זאת פקחתי עיני . כי אחה ידלה הריחה הלחם ממי שלחנו . ונגלה יביא אשר בזדון דברו ושב ורפא לו . ואם לא חעלה מלובה אל המוספת . אשר לא כחוב בספר . אומר די על העיקר עד הנה דברי בית שער החשובה . אשר אחה של כל השנים ואה שער השנים יאחזו שנשים "והשמע יהלרן . אשיח ואחניח די עבד עמי אלהה עילאה. אשר הנחני בדרך אמת לקחת אח בת המלך הקדוש למשה מושבה . אלן הרשנה לרשות בנגב . ולנקום לקח שבלי נן עדשה . ויהן בפי מורש פיו לגיד לעמו . ירחי ה' ומושבי שמו . כי מה אני כי יבא אלי השם לדרוש ולפרוש להם . על פי ה' יחנו בני ישרחל . ועל פי ה' יסעו למשעיהם אחתו לשומעיהם כי לשוני הער כדה אל הסוקה . הם מניפים אליה והיה מוקה . ואקבון זאת בעיני ה' . ושוד הוסיף הפלחה עד אבא אל מקדשי אל במלאת ספר כחוב עלי . ואחנחן אל ה' יפן ברחמיו ממקומו . ויקן אנו בעיני עמו . לשחוח בלמח אח דבריו . ולהשחעשע במחבריו . ויחשב להם לצדקה . והיה שבשם בעוסקים בספר מלורי בילורי חורה מורי החמדים לפניו . לבו ועיניו כי אנבן זכו יהשבה לי בעולי . כי אותותי אלה בקרבו לה' השם כי אני ואלי אלו . וכל אשר עשיתי . הוא היה עושה . מודיע דבריו למשה . על כן היה שמו . אשר אקרא לו הוכרה לי יהדו . הם המפורש והם המפרש . ואחד קפלחתי בשם האומר ושמה חורת משה ואומר אני מלא המוני . יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך ה' צורי וגואלי :

א א בראשית ברא וגו'. הנה מהרמ"ו יתמר בראשית ברא. ור' ברחמונה

ברא. כי הן זולת היתה עס רז"ל לומר כי היו ב' בריות בעבור. בתומרת בעביל התורה שנקראת בראשית. ור' בעבור לדיקים שנקראו בראשית. וביותר בדרשות אלו. ועל דרך הפשט יתמר כי הנה קיימו וקבלו רז"ל (ב"ר פ"א) כי ז' דברים קדמו לעולם. תורה וככא הכבוד כו' והוכיחו כי התורה קדמה לכסא הכבוד בתופן שהיה בראשית לכל. עוד נמיה למדו רז"ל בתחומות ובב"ר (שם) כי בתורה ברא הקב"ה שמים וארץ. ובזה יתבן כי טרם תשפר מציאות הבריאה שפרה לו במה ברחה. ו"ל בראשית ברא. לתמר במה שהיה בראשית לכל היה בחלה ולשם לכל שהוה גם לשבעת הדברים שה ברא מלהיה שת השמים כו'. והנה הוה שע"י ניהוף תוהיות התורה ברא מלהיה שמים וארץ. כתומרת ז"ל (ברכות דף ל"ב) יודע היה בשלא לנהף תוהיות שבהן נברלו שמים וארץ. לך הנה מלמו לרז"ל (שם) בב"ר רוח לחרת מעין דרך זו. כי לא בחנו בבחינה זו בניהור מלה בראשית כ"ה על היות התורה כלי תומות בפנקס שניד המומן. וזה ל' מלמרס (ז"ל שם) והיתה תלנו למען תומן תורה תומרת לפי שהיתי כלי תומתו של הקב"ה. כתוכ שבשלם מלך בוכה פלטין תינו בוכה תומו מדתת עשתו תלה מדתת המומן. והתומן תינו בוכה תומו מדתת עשתו תלה דפתריות ופנקסות יש לו לדתת היוך הוה עוסה חדרים היוך הוה עוסה פפסטין. כך היה הקב"ה מביט בתורה ובורא את העולם. והתורה תמרה ברחשית ברא אלהים ואין רחשית אלא תורה שנאמר מה דתה אמר ה' קנני ראשית דרכו ע"כ. ונבאה עד הכותתו נעיר בו קלת מהטעות הרחויות. (ה) לומרו התורה תומרת כו' שהם דברי מוהר כימי לא ידע כי התורה היה התומרת. (ב) כי תחלה אמר תמן תומן שיורה כי התורה היה התומן ותח"כ אמר שהיה כלי תומתו. (ג) היך נרמז כלי התומתו בתומן ותמה לא נאמר תומן בפיוחד. (ד) כי אין המשל עודק כלל כי הלא בנמשל המלך והתומן אחד המה. (ה) כי התורה מספרת סדר הבריאה היוך היתה ואיך יאמר שהיה בפנקס שלמדים ממנו לעשות ולעשות תדרים ופפסטין. (ו) לומר מביט בתורה וברא הלה עורך תלנו יתברך תלילה לתביט בתורה כתומן שמביט בפנקס היבור ממנו היוך יעשה חדרים או פפסטין. ומתומנו כך היה הקב"ה כו' ירלה שהוא בדמותו בצלמו ותין דומה לו כלל. (ז) או' והתורה אמרה ברחשית כו' למה זה לי' בלי ניכך ובלי קבר. (ח) או' בנוהג שבעולם כו' טבע ל' זה הוא ליאמר בלאבר מנהגו של עולם הוא הפך הנהון שלפניו לך שהה הפה הוא רוצה לדמותו ממש בלומר כך היה ס"ב כו' ומהרלוי יאמר למלך שבוכה פלטין כו': והנה נבא לל הביאור נקדים ג' הקודמות מפורסמות. (ה) כי הוה ע"י התורה מלהיה נברא העולם כמלמרס ז"ל ביש מדרש תנחומא ובמלמרס יודע היה בשלא לנהף תוהיות שבהן נברלו שמים וארץ. ויודוע כי לא יפעל בהן בהרש עניש במקבות ובנרון שהם כלים נפרדים מהמומן שם והוא לבד הפועל כי לא יהיו ולא יתמיתו וגם היפוד אין לשם מבלי דעת

המומן שם לכל לשבר יתפון בהרומה עין לעשות לשמש תומיות התורה שם כי השה כלי תומתו לא יתייחסו לנפרדים מלהו יתברך תלילה כי הוא יתברך ותכמתו היה התורה לחת היה כי חיות ורוחניות השה ובשבר יוהרו יוהר ברחשית שנקראו ראשית. וביותר בדרשות אלו. ועל דרך הפשט יתמר כי הנה קיימו וקבלו רז"ל (ב"ר פ"א) כי ז' דברים קדמו לעולם. תורה וככא הכבוד כו' והוכיחו כי התורה קדמה לכסא הכבוד בתופן שהיה ראשית לכל. עוד נמיה למדו רז"ל בתחומות ובב"ר (שם) כי בתורה ברא הקב"ה שמים וארץ. ובזה יתבן כי טרם תשפר מציאות הבריאה שפרה לו במה ברחה. ו"ל בראשית ברא. לתמר במה שהיה בראשית לכל היה בחלה ולשם לכל שהוה גם לשבעת הדברים שה ברא מלהיה שת השמים כו'. והנה הוה שע"י ניהוף תוהיות התורה ברא מלהיה שמים וארץ. כתומרת ז"ל (ברכות דף ל"ב) יודע היה בשלא לנהף תוהיות שבהן נברלו שמים וארץ. לך הנה מלמו לרז"ל (שם) בב"ר רוח לחרת מעין דרך זו. כי לא בחנו בבחינה זו בניהור מלה בראשית ברא כ"ה על היות התורה כלי תומתו של הקב"ה שניד המומן. וזה ל' מלמרס (ז"ל שם) והיתה תלנו למען תומן תורה תומרת לפי שהיתי כלי תומתו של הקב"ה. כתוכ שבשלם מלך בוכה פלטין תינו בוכה תומו מדתת עשתו תלה מדתת המומן. והתומן תינו בוכה תומו מדתת עשתו תלה דפתריות ופנקסות יש לו לדתת היוך הוה עוסה חדרים היוך הוה עוסה פפסטין. כך היה הקב"ה מביט בתורה ובורא את העולם. והתורה תמרה ברחשית ברא אלהים ואין רחשית אלא תורה שנאמר מה דתה אמר ה' קנני ראשית דרכו ע"כ. ונבאה עד הכותתו נעיר בו קלת מהטעות הרחויות. (ה) לומרו התורה תומרת כו' שהם דברי מוהר כימי לא ידע כי התורה היה התומרת. (ב) כי תחלה אמר תמן תומן שיורה כי התורה היה התומן ותח"כ אמר שהיה כלי תומתו. (ג) היך נרמז כלי התומתו בתומן ותמה לא נאמר תומן בפיוחד. (ד) כי אין המשל עודק כלל כי הלא בנמשל המלך והתומן אחד המה. (ה) כי התורה מספרת סדר הבריאה היוך היתה ואיך יאמר שהיה בפנקס שלמדים ממנו לעשות ולעשות תדרים ופפסטין. (ו) לומר מביט בתורה וברא הלה עורך תלנו יתברך תלילה לתביט בתורה כתומן שמביט בפנקס היבור ממנו היוך יעשה חדרים או פפסטין. ומתומנו כך היה הקב"ה כו' ירלה שהוא בדמותו בצלמו ותין דומה לו כלל. (ז) או' והתורה אמרה ברחשית כו' למה זה לי' בלי ניכך ובלי קבר. (ח) או' בנוהג שבעולם כו' טבע ל' זה הוא ליאמר בלאבר מנהגו של עולם הוא הפך הנהון שלפניו לך שהה הפה הוא רוצה לדמותו ממש בלומר כך היה ס"ב כו' ומהרלוי יאמר למלך שבוכה פלטין כו': והנה נבא לל הביאור נקדים ג' הקודמות מפורסמות. (ה) כי הוה ע"י התורה מלהיה נברא העולם כמלמרס ז"ל ביש מדרש תנחומא ובמלמרס יודע היה בשלא לנהף תוהיות שבהן נברלו שמים וארץ. ויודוע כי לא יפעל בהן בהרש עניש במקבות ובנרון שהם כלים נפרדים מהמומן שם והוא לבד הפועל כי לא יהיו ולא יתמיתו וגם היפוד אין לשם מבלי דעת

היותם פנקס בתורתו היה מביא בתורה ובזולת כי בהאי סהמון מביא בפנקס הלוך יעשה חדרים ופספסין כן הוא יתברך על יד הבטחתו על סודות הסורה שבתיבות מעשה בראשית שהוא בגין תגיעות העליון . היה תורת כל פרטי הבריאה למשה להקבילם על הדברים העליונים הנגלים לפי ספור הבריאה לפי סודם . ועתה בא לגלות לנו מהיכן למד שלמה להסתיר הבחינה הראשונה ולא אמר תומן כ"ש ברמז עם שהיה מפליג במעלת התורה ואמר שלמד מהתורה עצמה שאמרה ברחשית ברא ה' אלהים כו' שהתורה היותה כלי תומנות שבה ברא ה' את השמים כו' ולא נאמר לשמים ברא את השמים שהיה תורה הבחינה הראשונה וזהו והתורה אמרה כו' ולהיות שתין הדמות הנמשל על המשל רק בהאי נמלא נו ג' הדברים כך הפומן והכלי הם במשל נלמי נפרדים בהאי הם במשל ע"כ אמר במוסג שבשולם ולא אמר למלך שבונה כו' ועל המלך נו ג' הדברים הנמלאים במשל אמר כך היה הקב"ה כו' . הנה פירוש תומרו ברחשית באה שהוא ראשית היה התורה ברא אלהים כו' שהוא כלי תומנתו יתברך ושיעור הבחינה על פי דברי המאמר שמרה יברא השלם הפשל היה ביאור כל פרטי הבריאה מתפרש על בגין תגיעות העליון שהוא קודם לעולם והומנתו היה כל מה שנברא למעה כי מבגין תגיעות העליון נתהוו כל מה שנמצה דבר שפש מכל פרטים עליונים נתהוו כל מה שנמצה דבר יום תיומו וזה יאמר ברחשית שהוא ראשית ברא אלהים הוא בגין תגיעות עליון ברא אלהים את השמים כו' בחדובר שהיה מביא וברא את העולם : או יאמר כמאמרם ז"ל כי שבשה דברים קדמו לעולם תורה וכסא הכבוד כו' וביארנו במקומו כי כלם הוצרכו לבריאת עולם ובלעדם היה בלתי מתקיים כאשר הוצרכו שם וזה יאמר ברחשית שהוא שם שהוא ראשית לכל שהם השבשה דברים ברא אלהים את השמים ואת הארץ : או יאמר כי הנה תרז"ל בי' מאמרו נברא העולם וסוף הקצו בגמרא ע' הן ואלו ברחשית נמי מאמר הוא ראשי לשים לב שהם הן חיפה שמה לא נאמר ויאמר אלהים יהיו שמים וארץ ככל יאמר מאמרות ונבא אל הענין נשים לב גם על מאמרם ז"ל בתומרו ביום שבני יהי רקיע שהוא יחזק הרקיע כי לאין היו ברחשית ותחזקו בשני כי הוקשה לנו כי אחר הברא שמים ברחשית איך יאמר בשני יהי רקיע על כן פירשו על החזוק וטלא יפלא הפלא ופלא אתה יד ה' תקנה חלילה מלהחזיקם ברחשית שהוצרך יום שני ומה גם פעולותיו יתב' שאתם אתה חזוק ולא שוד אלא שהוצרך מאמר בשני עשו להחזיקם ושוד למה קרא אל החזוק היות : אמנם נבא אל הביאור נקדים לבאר ענין הברא העולם במאמרות איך הוא ולמה היו עשרה לא פחות ולא יותר . אך הוא כי הנה רלש הקב"ה להשפיע שפע אל העולם השפל הוברחו מכל בחינות כחות עליונים אלא שהם עשרה ולא שבעה כמדובר בספר יצירה וע"כ על ידי עסק התורה שכוללה מכוון כוודע יתירו יחד כולן ויושפע שפע מכולן . וזה ענין כל האמר מי' מאמרות שנאמרים במעשה ברחשית כי כל אחד מהם הוא מאמר מהבחינות הבן בחמור הוא יתברך שמאמר הרחשון לוקח בוח פיו ליוצא מאתו הוא שע שפע רוחני מבחינת הכח הרחשון המשתלשל ומתפשט

ומתלבש ומהוה המציאות הרחשון לשבר גזרה חבמתו יתב' לברוא בו שהוא את השמים ואת הארץ ובהבל פיו יהבדך במאמר הבני בהאמרו יהי אור נתהוה האור והיהוק בכל השבר כי גדול כח מיהות הדבר היוצא מפיו יתברך והוא מאמר רבי יוחנן כל דבור ודבור היוצא מפי הקב"ה נעשה מלאך והוא מה שהבטיח דבר כי בהאי יבד הגשם כו' כן יהיה דבהי בשבר ועל מפי לא יעבור אלי ריקם כי אם עשה את אשר הפצתי כו' בהאי יתברך עוד במאמר פרקי רבי אליעזר שמזכיר בדרך שאמר זה בס"ד ובבא אל הענין והוא כי אחר שהמאמר הרחשון מהי' היה העליון מכולם ע"כ מה שמהוה ממנו מדברים גמשות לעודל דקים רוחניותו אינו יוצא אל הפועל קיון הומהיי ממהוי בעשה כ"ש מציאות התלבשות גמשים בזד מה שנריך אח"כ מאמר מבחינה שליש אליה לעמור היה עשרת ממציית בנשם חזק וע"כ אחי השמים לא קנו היה ממציית חזקה בזה הרחשון כ"ש היו לחיים אלא היה רק התלבשות מה עד בא המאמר השלישי שהוא ג' מדגנות לשפה היתה והוא הקיא היה בשמים בעשה וע"כ נאמר יהי רקיע כי עדיין לא היה בקיע היה קנינים בעשה עד יום שני שמאמר שלישי אך הארץ למה שבשבה עבור יותר הוצרך להוות תוספה ונתפה תוך יסוד השים שהוא יסוד גשמי ושם נגמר עשותה והוא מאמרם ז"ל על פסוק בל"ת עשר למוצ ובנגיש יהודבקו נעל עשר כו' ושליך אל שמים כו' כמהאר אלעזר ובזה נאמר טעם למ"ד כי הארץ נברחה אחר שמים וארץ בשבש שכתוב כי אלה היותר דק היה רלוי יברא אחלה אך הוא כי יותר דקות הוא מה שלא נגמר עד השלישי מהאור שנגמר בבא אחה ועש כל זה יותר דקות הוא נאמר מאור הרקיע ע"כ היה ע"י מאמר אליהי לא בשני ובזה הניח אשר דבר ברחשית ברא כו' ולא אמר ויאמר אלהים יהי שמים וארץ כי אלה היה נראה שנגמרו ברחשון ויקשה עליו מאמר שכתוב ביום ב' יהי רקיע ע"כ להבקילו ביום אחר ברחשית כו' לומר אלה שהם במאמר אליהי יהי רקיע אל תשמה אין הוקרך לגמור היותו בשני כי דע תיפה כי ברחשית שהוא כמה שהוא רחשית שהוא הבחינה הא' העליונה מכל השער העליונים ברא אלהים ואע"פ שהיה היה יוצא אל הפועל על ידי העשיריה לא היה מציאות רק למעבר לגל מעלה וע"כ לא היה מבא לגמציות לקבלו בעשה עד שיאמר אלהים יהי רקיע כי אז נגמר ומחזק במהוכר : או יאמר מעין החמור בשום לב אל מאמרם ז"ל כתיב ברא אלהים ובהיב ביום עשות ה' אלהים . אלא בתחלה עלה במחשבה לברוא העולם במדת הדין ראה אלא היה מתקיים אילך בו מדת רחמים ע"כ . ואלא יקשה כי לא בשאר דברה תורה ברחשית ברא אלהים שמורה כי היתה ברישה ממש בשם אלהים לא מחשבה אלבד עוד רלוי לשום לב אל מאמרם ז"ל בפרקי ר"א ז"ל אלא עמל ואלא יגיעה ברא הקב"ה שמים וארץ שנאמר בדבר ה' שמים נעשו וכבר שמים נעשו אבל בתולדות יגיעה בחב בהו שנאמר וברוח פיו כל צבאם ע"כ . והלא כמו זה נחשב וזמרו יגיעה בו יתברך בתולדות חלילה כי לא יעף ולא יגע ושוד אבם לרישיתו אין בה זכר יגיעה לחמש לבוא אל העניין הקדים ד'

מקדמות. (ה) אמר כתבנו למעלה כי הברא העולם ע"י המאמרות היה כי רוח פיו יתב' היוצא במאמרו הוא הפועל ומהות הכוחות הנמצאים בו במאמרו יתברך כן יהיה דבכי אמר יצא מפי לא ישוב אלי ריקם כ"ש עצם אם אמר חפצתי כו' במדובר בסמוך. (ב) והוא מאמר רז"ל כי הנה במאמר נתתי ביום הרביעי נגרעו כל המינים את כלם נתן שבכל יום ויום היו כל תולדות מינים ואחר יוצאים אל הפועל מאמר היו בכח ברחמן. (ג) כפשוט לב למה לא פעל ועשה הוא יתב' מהתחלה ולא יצטרך לאמר בפועל אך הוא כי לגודל דקות המחשבה אין הכוחות יתהוות בה מיד אלא עצם נפשי ממש כ"ש דק מעין הרוחניות ע"כ הולרך ביום הרביעי יתהוו מינים ואחר וכל הכללי בהם בכח מציאות היוה דקה וזהו כ"ש ע"י מאמר ב' וג' היה הכל כי המאמר כמוך ומחשבת ומהות מה שהוא עצין דברי המאמר עצמו והנה המציאות הרחמן שהיה בלי התחשבות הכל הדבור רק מחשבה בודדת במקומה שהוא יתייחס בו לומר שבכח עתיד ויגיעה נברא לך מה שצריך להתהוות ע"י התחשבות הכל פיו הוא יתייחס לעתיד ויגיעה כלפי מינים למה שצריך לפעלו ולהעצות הרוחניות. (ד) כי הנה אמרו רז"ל במדבר רבה כי בשאר בהו' וה' עניני היא ובית דינו בהומרו יתברך ומני הוא ובית דינו והוא כי הוי"ו הוא עליו יתברך ואומרו ה' תו אני הוא בכ"ד והנה גם אמו נאמר ע"פ הדיבור כי בהו' פה והוא תלוים יכוין כי הוא תלוים היא שכינה שהוא בכ"ד והוי"ו שבראשם תיבה לומר הוא ובית דינו והנה על פעניו והוא כי הוקשה לרז"ל בכתו' ת' למה חילק לעניים בדבר ה' שמים נעשו ואחר כך וברוח פיו וכו' ולא אמר בדבר ה' שמים וכל צבאם נעשו. ושול למה בשמים נאמר דבור ובצבאם רוח פיו. ועוד כי מכתבו יאמר בדבר ה' שמים עשם ולא יאמר נעשו שהוא כלנו נעשו מלאכים ע"כ אמר נזר אומר כי היה הפרש בין זה לזה. והוא כי ענין היום מציאות היה נגמית לא שמים ולא ארץ בעולם מהשבה לבולאם נברא במחשבה מציאות שמים וארץ אך בדקות כפי יתם המחשבה אך עדיין לא נתעצמה הבריאה להיות עשיה בעצם כ"ש בדקות מעין רוחניות היתה עד בא יום שני במאמר שלישי שלא ע"י התפשטות הכל פיו המאמר ההוא היה מתעבה וקונה ההויה ממנים וחוזק גשמי וע"כ ברחמן לא נאמרו שמים להתחזק בגשמות עצמי וזהו מאמרם ז"ל בלא עמל ויגיעה ברא הקב"ה את השמים שנאי בדבר ה' שמים נעשו וכבר שמים נעשו שהוא כי שמים ואחר כך הוי עדיין בשמים בעולם של עתיד הבל הדבור להתחשבת בעולם הבא שמי נשמיות רק שאמר המאמר בודד במקומו וכבר נעשו בלי התחשבות הכל דבור אך בתולדות היוצאות אל הפועל בשאר ימים רוח פיו הולך ומתפשט ומהות מציאות ממני. וזה. נבא אל ענין סך דברים מתחשבת הוי' והוא כי הוא כל פעולה שבכל ג' דברים מתחשבת דבור ומעשה רחמים שלשתן היא בתחשבה הבא וזה יאמר שהוא שהוא מדת הדין ולמה נאמר המחשבה ברא תלוים שהוא בדקות שאר ברא ולא יאמר עשה אך מציאות בריאים היא

בתחת תלוי שע"כ תם היה נגמרת הבריאה ע"י מדת הדין היה נאמר שלא יתקיים העולם כ"ש מיד בהתלות הדורות המבעיסין ובאין היה מוזר להתו ובהו ומה גם כמ"ש ז"ל שלמה היה מימיו נבוהין מן האדון כדי שילמו מלפניו ית' שמין נגיף רק להליף המים על פני האדן כעבעי. וז"ש והאדן כו' לומר אחר שבמחשבה ברא תלוים אלא כו' שהוא מדת הדין רלה והנה האדן היתה תהו ובהו וחשך הדין על פני תהום ויבפה הארן ע"כ וזהו תלוים מרחפת כו' והוא מה שכתבנו בהקדמה ד' כי כמ"ש רז"ל שכל מקום שנא' ו' הוא ובית דינו ואומרו ואני הוא ובית דינו כן באומרו והוא תלוים יהיה הוא שהוא הוא"י שלו והוא ובית דינו שהוא הוא תלוים שהוא כי בו ביום עשתו שיתף ושפיע לד חזק ועשיה מה בדבר שם רחמים ועדיין היה הכל בדק' כי הכל היה במד' העליונה המתייחסת למחשבה כי שם ס' לא היה רק כי נכתתף רחמים בדין להיות מרחפת על פני המים פן יניפו הם העולם כד"ת על גוזליו ירחף ובזה מה שאו' אח"כ ביום עשות הוא אחר שהתוף הזה שהבריאה שיהיה במחשבה שהוא בדקות נעשתה עשיה קניים כלו' להתקיים בגשמות לדקות המדה ויהיה ביתוד הכתוב לפי זה כשתתף לרחמים בדבר ה' הוא שם הרחמים בבר מים נעשו אלא הוא אלך לומר ויאמר כ' תלוים יהיו שמים ואחר שהיה התפשטות הכל דבור רק בשתוף שם רחמים עם מחשבה שם תלוים בבר נעשו ויתחזקו שהוא גדר נוסף על מלא ברא שהיה ע"י מדת תלוים במחשבה הוא בדק' מאמר רחמן שמתוקר במחשבה שבל בתולדות עמל בתיב בהו דכתיב ורוח פיו כל צבאם שהוא שבכל רוח פיו היה מתפשט ומתעבה ופועל ומהות ולא היתה המחשבה לבדה פועלת בה ע"כ מהייתם הדבר לא יגיעה ושהו שבל בתולדות יגיעה בתיב בהו שהוא ע"י רוח והכל פיו יתברך המתפשט אמר הדבור וזהו שמניעת רחיים מוברות פיו כל צבאם אמנם למה שאין יגיעה נודקת בו יתברך רק בדרך שבאלה שמחלק בכתוב בין שמיסורתן של התולדות ע"כ ייחסו הדבר לבתיבה בתומרו יגיעה בתיב בהו יהם יגיעה. וע"פ הדברים האלה הוא מאמרם ז"ל בב"ר (פ"ג) בלא עמל ובלא יגיעה ברא הקב"ה את העולם שנא' בדבר ה' ובבר שמים נעשו כתדובר. שבלא עמל התולדת הדבור מן הבא אל הפועל. ובלא יגיעה התהוות ע"י רוח פיו שהתפשט מאמרו שמים נעשו. וזהו כי כל מה שהדבר לרחמן אל התחלת התפשטות הוא יותר דק ומקבל צורתו בקלות. אך להוליך תולדות מן השמים ותולדות מן האדן. למה שהוא נשם מתוך נשם. כי בכח היו כל התולדות מיוס הבריאה כתתובר בהקדמה. (ב) ע"כ צורך התפשטות והתלבשות רוח פי המאמר בודד להקטין בהן שיהיה כתמור בדרך הקדוש ביותר הרקיע כי לדקות שלו לא קנו חוזק גשמי עדין. וזה יאמר ברחמים ברא כו' לומר שמה שהוא לרחמים שהוא התחשבה ברא הוצרך המאמר מן הבא אל הפועל. ברא את השמים כו':

את השמים ואת ב'. הנה ברבו התחיל תר"י (ב"ר פ"ח) את השמים לנבוה תמה ונבנה כוכבי' ומזלו'. ואת האדן לרבות תילולות ודמיוח וג"ע ע"כ והלא יקשה כי הלא תמה ט' תילולות כו' נברהו תחר יום רחמן ואיך כללם ביום

הרקיע . למטה כוונת הכתוב לדעתו להבדיל מכפול מים עונה ומפתי כל יעלה על רומו . כי סוגרך זמן על הבריאת העולם ומלואו . ולפי כן הוא תלילה לפל כי ע"כ לא נאמר בשאר ימים עשה ה' כו' רק לאמר שפת ימים . כלומר שהשאר ימים עשה ה' עם השמים והארץ . ואת היסוד כוונת הכתוב בראשית ברא אלהים את השמים שמרכב השמים כו' שהוא כללות תולדות שבשמים . שבשברת השמים היו מולדותיו בכח נברואים בתיכות בדקות . וכן ואת הארץ שעמה נברתו בכח כל תולדות הארץ תילמות ודשמים וג"ע הארץ . למעלה שכל מה שנברא בימים שאחר יום ו' . לפי היו רק כיוצאים ומתפרדים אלו מן השמים ואלו מן הארץ . והוא לאמרו תוצא הארץ דשא הארץ כי בתוכה היו מיום הו' ומוציאה לותם לאחרי כן . ומיעור כל נבראים נברא אלהים לפי בלבד שמים והארץ . רק לפי כי שמרכב השמים כל תולדות השמים . ואת שבארץ כל תולדות הארץ . שזה כל העולם שהכל נתהוה ברלתון . לפי שהיה מתגלה כל פרט ביום הנכון לו לפניו יתב' . והג"ע שאמר רבי ישמעאל הוא ג"ע הארץ . המאמר בב"ר (פט"ו) שאם שאמת גן בעדן מקדם היו מקדם לעשו' אלא מקדם לאדם . וכן הוא דעת ב"ר ותמומות וכן במכילתא על פסוק כי יוצר כל הוא פירוש הכל בתחת . ופירשו ע"ז פסוק ואין צור כאלהינו . ודקדק ר' תוצא הארץ כמדובר :

ב והארץ היתה תהו כו' . הנה ילתה שאומר על פני המים . ואו' על פני תהום למד היא וקשה שלמה זה יבנה שאם . למטה הנה מרז"ל בב"ר (פ"ד) כי מתחלה היה עולם מים במים . ואלה הקב"ה היפה למעלית ובנה את השמי' ממנה ושאלתו חני המים מעל לארקיע . ואיפה למטה . והנה רשויה נאים לב אל ר' למרש מים במים . שרשה כי ב' חיני מים היו . ועוד תומרש שאלה שפה למעלית . למה היה מהאמעלית ולא ממה שלמעלה או למטה . ועוד שאי"ב נמצא יסוד המים מעל לארקיע . ואלה כמו זה נחשב יסוד מיסוד המים הנשמים על השמים . ומה גם לרז"ל שאומרו בב"ר שאומרו המים שהר מעל לארקיע ולא למר שעל הארקיע . כי הארקיע בחמצע ומהארקיע ולישם כשיעור מה שממים התחתונים אל הארקיע ואלה יקשה למה לא ידלו ויפלו על הארקיע ויפשכו שכיבו עד מתחת לארקיע ושה דבריים אלו לריכים ביאור רחב . ושה שהתבוננו בביאור ב"ר . לך שם בקונר נאמר למר היונה ממאמרנו שם . שהוא כי יש ב' סוגי מים . האי של רוחניות . שעליהם היה רוח אלהים מרחפת . וכל הקרב הקרב אל רוח אלהים היו יותר רוממים וע"ו זה היו עד תוס גבול חני המים שבלפי מעלה . לך התחתונים שם מים שבשמים וז"ש מים במים . לך טיפת המים שבין העליונים לחני התחתונים . היתה בעלת מיעוט . שהיה שם בחינת רוחניות מעין שבמעלה מהם . ובחינת גשמיות מעין התחתונים . ע"כ נאמנה נעשו במים שהם גשם זך ממוצע בין רוחניות לגשמיות . וזהו גלוי שפה התמצעית וברית לאת השמים . לך אשר היו למעלה מרוחניים היו . ע"כ שם מעל לארקיע . ובשברת שבין מי תהום של מטה אל הארקיע . כן ים ממנו אל העליוני' כשיעור שבין התחתונים לארקיע . שבין הארקיע למים עליוני' כשיעור שבין התחתונים לארקיע :

ונבא אל ענין שכ' והוא כי למה שאחרי שמים שהיו בתחלה לגד מעלה . לפי היו מתיכות של מטה רק רוחניים . וז"ש מים במים שהיו מין מים במין מים אלא אל אלא . ובשאר בתמצען נברא הארקיע שבדיל בין מים למים ומעלה הרוחניים למעלה . ועל פי הדברים האלה יאמר כי המים שהיו אחלה כלפי מעלה יקרא פני המים . והשאירים אחרי כן למטה יקרא אף פניהם פני תהום . וזה יהיה ענין שכ' כי תהו וכהו וחשך שהיה על פני תהום הוא על פני המים המתחוניים . לך והוא אלהים שהורה עמיה אחרי . היה על פני המים שהוא על המים שמעל לארקיע . ועל שלמטה הוא מה שאומרך ויברא אור ויחלק בין האור לבין החשך . ובדרכנו זה לפשר יובן ל' רש"י ז"ל בתומרו . על פני תהום פני המים שעל האדץ שהוקשה לו שאחר שברות אלהים מרחפת על פני המים . לך היו תוכר . לך הוא על פני המים שעל האדץ לא על פני המים העליונים . שלא על פני תהום שהם פני המים התחתונים . ולא נאמרך לומר ביותר על מה שבין המים לארץ כשאר שמעתי . כי שם מין מקום להתהוות שם :

ג ויאמר אלהים כו' . מהרתו יאמר ויהי כן ולא יחזור להזכיר לך היה . ומה גם לאומר כי זה היה אור רוחני לא שנאדך להתהוות על ידי רוח פיו יתברך ככל שבאות עולם כמדובר למעלה על ובכות פיו כל צבאם . כ"ש בתומרו יתברך אור ויהי אור : והנה במדרש רבה (ב"ר פי"ח) תמרו רז"ל מבלות אורה של מעלה . נגנז ממה . שהוא כמאמר הכתוב"ן מהאור שברת בשבת ימי בראשית נמשך וברת ממנו אור התמה . ובזה יתבן שלא נאמר ויהי כן כ"ש ויהי אור . כי על שני אורות ידבר ובישור הכתוב ויאמר אלהים יהי אור ולא נאמר ויהי אור . והוא כמו שהוא תמה : עוד תרז"ל בב"ר (שם) וז"ל ר' שמעון בן יהוצדק שאל לר' שמואל בר נחמני למר לו מפני שאמעתי עליך שאתה בעל אגדה מהיכן ברתה האורה ת"ל מלמד שהתעטף הש הקב"ה כשלמה ובהיק זיו הדמו מסוף העולם ועד סופו . למר לו בלחישה . ת"ל שקרא אלה הוא עומה אור כשלמה . ואת אי בלחישה . ת"ל כשם שאמעתיך בלחישה . כך תאמרתי לך בלחישה . ע"כ : והן למה ברתו לעשות לב מה זו שאלה מהיכן ונברתה האורה . אלא זו כתו יתברך להורות ים מלין וגם למה זה שאל בתורה ולא בכל יתר הדברים שנברתו . ועוד ת' מלמד שהתעטף כו' כי אלא מתומרו מלמד . נראה שהוא כמפורש ומוכרח בכתוב שלמדנו זה ואלא אין במשמעו שום דבר מזה ועוד מה ענין השלמה . ואיך יתדק בו ית' עטוף ולמה לברת האורה הואיל לכל זה . ועוד תומרו שזה מלמד שכ' שטה אור שכשלמה אורה . כי אלא יתכה כתבך כי הוא למר כי מעטיפת השלמה ונברת האור . וכתוב לומר שהעטיפה היה בתור עלמו : אמנם הנה דעתו כי האורה שזאת היתה רוחנית . כמש"ל (בפרשה דף י"ב) שהיה אדם רואה בה מסוף העולם ועד סופו . ועל אלה זכו הצדיקים להשתמש בה בגנזה . כמש"ל שהם כי רוחניות היתה אך לא בתור

העליון ממש. שם"כ לא היו יכולין בני אדם לסבלו ולא היה לו לייחם העדרו על שלא זכו. כ"ת על שלא יכלו לסובלו. ושוד כי הלא בשבעה ימי מבולא שקודם המבול שכלו חומו כל גויי הארץ. כמשז"ל (ב"ר פ"ג) על פסוק ויהי לשבעת הימים וכו'. וע"כ שלל מהיכן נבראת השורה. והוא כי דעתו כשסכמת רוב רז"ל שכל מה שנברא בששת ימי בראשית נברא כשברואת שמים וארץ. וכל מה שנברא מחרי כן היו נבח בהם. הלא שמיו יומיס כל דבר ודבר מן הכח אל הפועל כמודע אליה כי כל מה שהיה יש מאין המולבים היה במאמר הראשון. אבל מחרי כן לא היה נעשה דבר יש מאין כ"ש יוצא מן הכח אל הפועל יש מיש וע"כ שלל ואמר מהיכן נברואת. לומר לא ימנע לו היותה ככל יתר הדברים שנברואו מן השמיס והארץ. לו מאור העליון. שם הוא מהשמיס וארץ לא יתכן היה נבח דבר רוחני תוך דבר גשמי. ואם הוא מלמעלה ממש איך יאמר יהי אור. ויורה על היותה מהשמ. שעל כן באומרו יהי רקיע פירשו ז"ל (שם פ"ד) יחזק הרקיע על שבבר היה ביום ראשון. ובבחינת החזוק היתה היותה מהשמ. שאם יהי אור הוא שיתשלשל אור העליון. לא יצדק לומרו יהי כי היתה רק התפשטות אור העליון. ושוד שע"כ לא יוכלו לסובלו. ושוד הוקשה לו בכתוב לומרו ויהי אור ולא אמר ויהי כן. שאל מהיכן נברואת האורה. לומר על שאר דברים היו בוחל. כי משמיס וארץ נברואו ויצאו כל המיציאות מן הכח אל הפועל. אך שאלתי היא על האורה שאם משם היא איך היא רוחנית ולא שם. ואם היא מכבוד אורו יתברך איך שבלוש בני אדם. וגם לא תקרא בריאה אלא המשכה והתפשטות האורה. ז"ל מלמד וכו' שמאמרו יהי אור וגם לא אמר ויהי כן. מלמד כי הוא יתברך נתפעל כו' והוא כי היה מהאור העליון ולא היה התפשטות האור. כ"ת שבאשר התפעל בשמה היה משפקת בין התעוף אל אויר העולם. כך הוא יתברך שם משך מפסיק ביני יתברך לאויר העולם מאור רוחניות מעובה. באופן שלא יתפשט מיציאות נהורא דעמיק לעולם. כ"ת שמהיקת אור עליון המכה במשך יתהווה נעבר הלז אור מעין רוחניות העליון. אך מעובה בגבר יוכלו לסובלו בני האדם. ולהמתיק הדבר נאמר שהוא משל ללוב שמש. כי יהל דרך חנון להאיר בניה. ולמען יוכלו לסובלו הגריס בו יעימו בחנון משך אל זכוכית. שיכה בו השמש ויבהיק פניהם אור ממועט מאור השמש עלמו. ואם הזכוכית לזאתו הרבה בהיקתו מלהכילו. יעימו משך שמלת יניעת בשמן דקה מן הדקה שאר לדקותה לא יבלר פניהם מלהבהיק אור השמש השכה בו. וכלל השמרש שבין משך זכוכית אל השמש שהיה דקה. הלא הוא כי בהיקת השמש מתוך המשך זכוכית הוא בעלמות אור השמש עלמו השלש המשל עד כופי בלבד. הוא זה יהיה שמש השמאר. ועוד לו חזון נאמן לכי הסוד. וזה שאמרו כיון ר' שמואל בשאמרו בלחישה. על דאמ' סוד ה' ליראיו. ור"ש שמואל ע"ד שמשל בשהשיב לו ר"ל מקרא מלא הוא כו'. אז השיב כשם שקבלתיה בלחישה שהוא על דאמ' סוד עליון בחלישות. כך בלחישה אמלרי בלחישה. משמ"כ בשמעוני. אך לא כן אלל בחינת לציוס משמעוני אלא גליוי לך:

ד ויראא אלהים כו'. למדנו התורה שאין האור העדר המשך רק כל ג' כח בשני עלמו. ומה גם לאומרם ז"ל שבקשם המשך להתעלב באור ויבדל אלהים כו'

ך ומה תואם יפים למשך עדיין לא יוכלו לסבול שוכני ארץ. ע"כ עשה משך מאור מלובש ומשוכה בגדר מה שאר הוא בהעדרם אאר במשל בין משך הזכוכית למשך המשלה לבנה דקה. וזה המתיק בלשונו באומרו ותעשף כשלמה שהוא משל אל יריעה דקה לבנה. ועי"כ האור המשלם מהעבר מזה משכחת האור העליון. לא יהפך בעלמות אור העליון. כ"ת כדבר מהתוה שם"ד יהי אור לומר לא יתפשט אור העליון וגם לא יבהיק דרך משך זה אחד. כ"ת דרך משך אור משובה. שהבהיקות בו מהעבר הלז בגד מה יתייחם להויה. ובכן חזר ואמר ויהי אור. ולא לאמר ויהי כן. כי הזכיר פעם שנית לר מוז כי זולת זה היה אור לאחר היה שבלמה כי אור היה הזכיר. ז"ל יהי אור שהוא יהי אור שיתהוה אור. הוא הנמשל אל השמלה שנתעטף בה. וע"י כן ויהי אור מלשון הבהיק דרך אור הראשון. ז"ל ויהי אור כלומר ויהי אור נוסף על אאר שעשה אור בשלמה. ואמר משוף העולם ועד סופו. לומר כי אינו כאור שנשם הבהיק בשמרת אינו בשערב. כי זה כולל הכל כי רוחני הוא. וע"כ היה אדם מביט בו משוף העולם ועד סופו. כי יודוע לנו כי רחוק העין היה מאאר הנאחז מהאור. ובכן בהיותו שוהב מאור רוחני אין מעצור לראייתו. ז"ל והבהיק זיו הדבו כי הזיו שבלם מהדבו הבהיק משוף כו' והוא כי השמלה שנתעטף בה נקרא הדר. כמאמרם ז"ל בפסיקתא כי כשברא הקב"ה את העולם נתלבש הוד והדר שנאמר הוד והדר לבשת כו' והנו הבה יק בזיו של הדבו שהוא זיו שנברא מהשמלה שהיה הדבו. או הוא הזיו הבהיק אור אחר. וע"י כן יכלו לסבלו בני אדם עם היותו רוחני. והיה משוף העולם כו' להיות נמשך מרוחניות. והנו מאמר הכתוב הוד והדר לבשת שהוא אור שפע המתיימם אל הוד כד"ת ואת מהודך עליו. והדר הוא התפשטות מהלה לבדה העולם לבשת. ואותו האור היתה עושה אותו בשלמה להוות האורה ועשה זיו. ומאותו זיו הבהיק אורה להאיר בעולם. ובאומרו משוף העולם ועד סופו כיון למ"ם כי הנה אור ממועט מעין העליון במה שהיה ממלא השוף משוף העולם ועד סופו. משע"כ אור השמש שהיה מאיר מבהיק משוף העולם ועד סופו. בעת שהוא זורח בקלט החחד. היינו מאיר במקום אחד כמדובר. וגם לא בשמש שיעשה הולך לחורי הבקיע. ומושך על פני האדץ. כ"ת שתמיד בכל יאיר. ואין לילה משוף העולם ועד סופו. שב לל גם מעלה ומטה. וגם מעין בשמות כי היה נבוליו משוף שולם השפל עד כופי בלבד. הוא זה יהיה פשט המאמר. ועוד לו חזון נאמן לכי הסוד. וזה שאמרו כיון ר' שמואל בשאמרו בלחישה. על דאמ' סוד ה' ליראיו. ור"ש שמלל ע"ד שפשט בשהשיב לו ר"ל מקרא מלא הוא כו'. אז השיב כשם שקבלתיה בלחישה שהוא על דאמ' סוד עליון בחלישות. כך בלחישה אמלרי בלחישה. משמ"כ בשמעוני. אך לא כן אלל בחינת לציוס משמעוני אלא גליוי לך:

ד ויראא אלהים כו'. למדנו התורה שאין האור העדר המשך רק כל ג' כח בשני עלמו. ומה גם לאומרם ז"ל שבקשם המשך להתעלב באור ויבדל אלהים כו'

כו' וכן ולמחר קדם ליום מוקם שהחשך קדים והיום כפני עצמו וכן לקרי"ל (שם פ"ו) מבל למחר שהיו לו שתי לגיונות כו'. עוד יתכן בשום לב על מומרו ויהי ערב ויהי בוקר ולא אמר יהי ערב ובקר יום אחד. וגם אחר שקרא לאור יום ולחשך לילה. היה לשון נומר ויהי יום ויהי לילה יום אחד: אבנם הנה היה לפשר שלא יהיה שום בין אור יום להחך הלילה. רק שבשום אור השמש יתחיל החשך הלילה ובשום החשך הלילה יחיל אור השמש. ואם לפשר כונו רז"ל בשומרם בקשו לשמש בערבובית שהוא בלי הפסק בנחיים. לא הנה וירא אלהים את האור כי טוב וירצו להפסיק בין אור לחשך. וע"כ ויבדל אלהים בין האור ובין החשך. כי שם ערב יום אחד שקיעת החמה קודם לילה. וכן בסילוק החשך עד לשת השמש שם בוקר אור. ושהו ויבדל כו' נמצא היום כולל ד' תוקני זמנים. האור. והחשך. והערב. והבקר. וזה מאמר כל' ויקרא אלהים לאור יום. הוא התלת הא'. ולחשך הוא הב'. ויהי ערב שאחר האור הוא הג'. ויהי בוקר שאחר הלילה הוא הד'. וכללות הרבעתם הוא יום אחד: או יאמר בשום לב על מומרו יום אחד ולא אמר יום ראשון. והוא כי הנה בין לומר כו' כי על ידו יתבחר היה נעשה ההבדל בין זה לזה. כל אחד בישורו נפרד מחבכו. ויקרא אלהים לאור יום. ולא לשטוב הגלגל. ולחשך קרא כו' והיה ע"פ הסבוהנו יתבחר שיהי ערב ויהי בקר ישור יום א' הנודע ע"פ סדר הגלגלים. ולכן לא אמר ראשון כ"א יום אחד. כי לא בלבד כיון היותו ראשון כ"א גם היותו בין הערב והבקר הלי שטוב הגלגל ישור יום א':

עוד יכוין כי הנה החשך קדים עד שלא נברא האור. הינו מוסך הלילה. כי הלשון היה הפעל הקודם להויה והיה החשך מוחלש. ואם גם לאומרים שאותו החשך על פני תהום הוא חשך גיהנם והוא היה מוסך שהוכח על המצריים. כאמור ז"ל על פסוק החבלתי כסיתי עליו את תהום. כאפורש בדבריהם ז"ל פ' בא כ"ב (פ"ד). וזה יאמר ויבדל כלומר בהבדילו האור לא נתבטל אותו החשך לגמרי. רק הובדל למקום הנאות לו שהוא בגיהנם. והנה לכל הפירושים אין לאותו החשך רשות ליכלל בשור היום ליקרא שניהם יום אחד. ולא הוא החשך הלילה שלא ליל יום שמי. וע"כ היה רשות יחחיל היום מהבקר. ויגמר בלילה שאחריו. אמר כי לא כן עשה הוא יתבדך. רק ויקרא לאור יום. ולחשך הזכר קרא לילה. עם היותו בלתי רשות ליכלל בכללות היום ולמה עשה כן כדי שע"י כן ויהי ערב תהלה ואח"כ ויהי בקר. ולא יתחשך להיות בקר ואח"כ ערב יום אחד. וע"כ לא אמר יום ראשון לומר כי מה שאותו החשך נכלל ביום. היה יום אחד בלבד ולא יותר. והטעם יהיה כי הלא הקב"ה מלז ברחמיו העולם לרמוז תקנתו. והוא כי תהלה יעמוד הערב. והוא שהש"י וברחמיו הגדולים יעשו לו שהיום יתחלק בשני חלקים. חלק אחד יהיה לאור. וחלק אחר לחשך. ולא יקומו עבדיו ה' אחבר גר להם שהש"י. כי אור לדיקים יעמוד. ובכלל הדבר הזה מלאנו לחינו טוב שהש לא דעת האומרים מרז"ל שאומרו יהי אור שחם. היה קודם למעשה שמים וארץ הכ' למעלה. שקשה שם"ל למה נכתב בספור. ומה גם שדעתו הוא כי אורו האור הוא אור השמש. שע"כ הוקדם בבריאתה וע"כ הובדל לצדיקים לע"ל. ושוד כי הלא ידענו כי השמש נברא ביום ד'. והשמש נברא שם"ל. כי היה ה' אור עולמים. ומהראוי היה ליכתוב מה שנברא ביום החלה ולא יעשה סדר אותיות השם. לך אין ספק שהש שנברא החלה. ונכתב אחרי כן לרמוז על העתיד. שאחר השמש"ז מהשמ השמ"ב. כאמור:

ו **ויאמר** אלהים יהי רקיע בו'. הנה אומר יהי רקיע ואח' ויעש אלהים את הרקיע הלא כמו זה נאמר אחר שנברא שמים וארץ בראשון. שעל כן אמרו בפרקי ר"א (פ"ד) שהרקיע זה הוא רקיע שעל ראשי החיות. ובב"ר (פר"ד) אמר יהי רקיע יחזק הרקיע. כי למים היו בראשון וקרעו בתוכי ויחכן לפי הפשט שמה שנתכוון למעלה בשום לב על ענין מיים עליונים ומים התחונים. וגם על מאמרם ז"ל (שם) בין המים שאר מפחת לרקיע ובין המים בו' ניחם ובנחים. שהוא בחלוקות האויר בבין מים למים. ואמרו שהרי על הרקיע לא נאמר הלא מעל לרקיע. ולזולי לדעת מה יען ומה יוסיף היות בנחים. מהיות נופח על אחד הקצוות: אבנם לבח על הענין נקדים כי הנה כל ימים שאר בחלק רוח דעת בו יתקוף וילח. כי למה שמין דבר חומרי מהקריים שם לא בחשר שפע דבר רוחני משבח בו. שע"כ יהיה הוות ונפשר. ע"כ אין ספק כי שהרן הגזן הנעלם לא להחיותם ולקיימם. הוא שפע אלהי מן השולם העליון ולמה שמין בם משפח חומריות'. מבח לבח בה שפע מאחו יתבדך שכלית הרוחנים. ע"כ עמד ויעודד שהרנות שולם על שולם. למען יתחלבל השפע משולם שעליון אל שולם המלאכים. ומשם אל שולם הגלגלים. שעל ידם השפע משתלשל ויורד ומתעצם קו לקו. עד היות מוכן להתקבל בשולם השפל. והנה מזה נבח אל סדר הבריאה. והוא כי הלא כמו זה נחשב ערב היות שהרנות אלו. איך נברא שהרן העשורה שאחר יתבדך בלי היות שולמות מלאכים. וגלגלים. להשתלשל בהשתשרן השפע ממנו יתבדך עד ברוא שהרן העשורה. ואלו היו נבראים מלאכים וגלגלים קודם לארץ. לא יפלא. לך הנה שמים וארץ נבראו יחד בשאמרו יח' ברחמים בראתי אלהים את השמים ואת שהרן. וידוע כי לדברי הכל לא נברא שום מלאך ביום ראשון כמ"ש ז"ל (ב"ר פ"ב) אלא יאמרו מיכאל היה מוחח שהרומו אל רקיע ובבריאת בפיהו כו'. עוד יאמרו לפיש לב איך נבראו יחד שמים וארץ ואיכותן נגדיים זה מזה עד מאד. והנה אל שהרן זה הנני. הנה לאחשוב כי לזאת פקחו עיניים רז"ל באומרם איך ברא הקב"ה את שהרן. נאל עפר מחחת בשא שהרון ובאויל אל השמים כו'. שרומזם אלינו כי בשהרן בעולם השפל ד' יסודות אש. ואויר. ומים. ועפר. כן ברוחניות עליונות בחיות דומחן בשודע ליודעים חן. ואמר כי מבחינת המחייחשת אל השפע הרוחניות שאחת בשא שהרן

נפתלה בריחת המרן . מפ"ל הפמים שפפע הבריחה למפה היה מבחינת לח ומים הכוחניים העליונים . בפוקן שכמו רגע בח הפפע מכל הבחינה. וגעשו דברים נגדיים בח פוקן כפי חיכות הבחינה שפתפלפה לכל פרע ופרע . פס היות שכל הבחינות במקוקן מחפות כנודע . ומפס על הקפפי הח' בח המלחים בפכוקים המלו לגגיד על המתבונן פס מפוצ דבר . הלח היה כי הנה כשבר ברח מלחים לח המרן למה שלח היו עדיין עולמות מפעיים להפתלל פס רק הפפכה הפפע בלבד. ע"כ לח נברחה המרן רק בדקות . וז"ח נרחפים ברח כו' על המפה חיך ברח מלחים מרן עכורה כזו בלי מפלעות עולמות בנחים . כי הלח דע לך כי והמרן היפה מהו ובהו . לומר כי לח היפה גוף עפר ממפיי קפה כשבר הוח עפה . כ"ח היפה מהו . כלומר דבר שלפה פוכה לומר מה זה כי לח היה נחפה הנפמות בה בעפה . ולח פחין בה כל הכח פיש לה עפה . כי לח יפפר כל בה ופפילו כל החולדות שנברחו ממפה חח"כ כלם היו בה בכח כמלמר פ זי"ל (ב"ר פ"ב) כי הכל נברח בראפון והיה יוצח על הפועל יום יום . ו"ח בהו . כלומר כי בו הוה הכל . ומפה לח יצח מיד על הפועל גפמיות המרן עכור ומפפיי . לז"ח כי הנה חפך ועכירות היה על פני תהום שפר בחוכו המרן . והיה צריך הפחלפות עולמות להפתלל רוח מלחים פיפעבפ לחת ממפוח בעביות הפך המרן לך קרוב היה כי וכוח מלחים היה מרחפת על פני המים שפר פמוכים על פני תהום בחוקן שלריך ליחוק להפתלפות . ולומו כי היפה קרובה על הפבה להפתלפות . והוח מלמרנו למעלה כי פני תהום ופני המים הנלמר בכתוב . ג"ז ח"ל פמה . כי פני תהום הם פני המים המתחוניים הנפמיים . ופני המים הם מים העליונים הרוחניים פעליהם . וחהו ורוח מלחים מרחפת על פני המים . ע"כ עפה ב' דבריס . ל'. כי ויחמר מלחים יהי חור מהרוחניות . ויהי חור לכהין הפך עביונות שלם הפפל לקבל כח וקיום שכח היותה מהו ובהו כמדובר . ועדיין קרבת מלחים לחרן העזרה מלקבל גפמיות ממפיי כי לריך הפחלפות עולמות . ע"כ להרחיק מים העליונים שרוח מלחים מרחפת עליהם מעל מקום שהחרן בו ועפות מקומות בחמים לפפל הפפע בהלרגה בחוקן הקמות עביית בחרן . מה עפה ברח הוח יחבדך בין מים למים . חמים . וקן הגלגלים . ומפי הפמים הם שולם המלחים ממוגעים בין עולם העליון לעולם החחתון . כי בהפחלפותן מתעבה הפפע העליון עד יחחה לחרן לקבל עביות . כי הנה גם שביום הרחשון נברחו . לח הובן מכון שבחם בנקודת הרחויה לחם בעלם ביפיו מים העליונים למעלה מהם הפיעור הזה עד יום הפני . והוח כי למה שחיכותן ממזג בין שולם לעולם. כמפורש למעלה שע"ב נברחו מהעפה המעפת בבין מים העליונים לתחתונים . ע"כ רחה והחקין הויחם ומכון שבחם במקום נקודה המעפית . למען יהיה למו דרך והיכות לקבל מלמעלה . ומוקן נחות להחפבך מהחיכות הרוחני להתקרב עד החרן הלו העכורה . והו יהי רקיע בחוך המים ויהיה במקום בחוך ומלמעות המ"ל . למען יהיה מפך מבדיל מבוך בין מים העליונים . שפפ

מימי הפפע שרוח מלחים מרחפת בהם . למים שחחתונים כחמור . וכיוד הכחוב כי ויעש מלחים חת הרקיע ממבדיל בחת מתי המים גם פס . הוח עולם המלחים עם הרקיע הוח עולם הגלגלים . ופיהם הענין בח"ו ויבדל כ"ל לומר חדע למה ברח רקיע בתוך המים. כדי ע"כ ויבדל בין המים כי' שהוח מלחים היחה עליהם למים שהרחן בחוכם ברקיעים הנחמרים ע"י הבדלם היה הפחלפות שבו ויחמר מלחים יקוו המים כו' ותרחה היבפה כי נחעבית ע"י ההבדל כמדובר . וכללו הדבר הזה מלחו לחיו טוב ע"פ על המומר כי מלחים נברחו בב' . היכן נרחו בכחוב . כי לחומר שנברחו בה' . מפורש בחומרו ושוף עשוקם על הרחן שישוקף מיותר חלח הוח כד"ח ובפים ישוקף . חך המה שכחבנו נרחו בח' חח כמדובר . ולחומר שנברחו בחחיבי יהיו הח"ה על העולם . וישוקף על המלחים עלמם ולהיות הפחלפות בהדרגה פיהם . עפה יחבדך פיהיה ממים עליונים לרקיע כתן הרקיע לחרן . וע"י כן בהפחלפות הפפע בעולמות שחחחפע בב . נמפך הקנות בחרן חיכות נפמית ממפיי. בחופן הפפ"ל ויחמר מלחים יקוו המים כו' . ותרחה היבפה הוח הרחות עלם נפמות יבפ ממפיי כחפר היה :

והנה על מה חלח נחמר בפני כי טוב רבו בר"ע (ב"ר פ"ד) הדעות והחבר יהיה חעפו עיקר . הוח על כי לח נחמרה בו מלחכת המים ועזר לנגדם . הוח מה שבפליפי נחמר כי טוב ג' פעמים . ח' בחמר מלחכת המים . וז' בחמר יפר מלחכת היום . לך חלח יקפה למה לח הפלים מלחכת המים הוח יחבדך בפני ויחמר עליהן כי טוב . ולח יחמר הדבר עד היום ג' לפומרו בו זה פעמים . ויחבן כי הנה לין ספק כי חחת ימי ברחפית הם רמז לביחת חלפי פני דהוי עלמח . ויום הבביעי חל עה"ב שבפו . נמלח יום ח' רמז לחלף הרחפון . שהיתה המרן תהו ובהו והפך . רמז כי בחלף הזה היו הפמים מבעיסין וכחין . והיו רלויס יעלו המים על המרן ויציפו הכל . ויהיו תהו ובהו . על דרך ממחר ז"ל שבשהפע דוכך על המרן היה מחרעפח . שהוח חללי על כי לח רקע הקב"ה המרן על המים חלח בשבשן . רק לפיעבדו חת ה' . וכן חמרו כי חת שמי היה נטוים מהרן . הוח כי חלחים עפה חיהלו חלפיהו ברחות בני החדם כי ע"ד הם מתקיימים. וח"ל ניפרע מהפ רק לפהיה החדר על הפבע ויהיו המים על המרן וזהו והפך הרוגז על פני תהום להעלותו. ורוח חלחים הוח חדפ"ד בשר היפה מרחפת על פני המים להניפן על המרן . כחפר החל בדור חנוש . שקרח למי היה ויפפכם עד חליבו חל עולם . והיה גומר . חלח בחלף הזה וירח חלחים חת הטור כי טוב . הוח נדיק ח' שהוח חנוך ויבדל חלחים כו' . כי הבדילו ופעלה מעל נרקיע . וע"י כן היחה על עולמו וירח חלחים כי טוב . והיום הפני הוח רמז לחלף הב' . והוח כי הנה ב' פעמים עפה הוח ית' דבריס גדולים ומפורפמים ע"י המים ח' בחלף הפני והוח מבול המים פהיה בפעה בחלף ותכ"ו פעה . פעה בחלף הפליפי הוח ענין קריעה יס סוף . והוח ענין המבול שנתקבצו מיס התחונים חל

מעיונות תהום עם מים עליונים . כי תהומות המים נפתחו . עד שריתח הוא יתברך וירבה ביניהם ויסכרו מעיונות תהום ויכלא הבצה מן המים . ונרמז ביום שני באומר ויהי מבדיל בין מים למים ויבדל בין המים כו' שהוא רמז לזה מה שהיה בלתי הכ' . ועניין קריעה יש שוה שהיה בלתי הג' שנבצו מים כמו ד . וגרלתי היבשה . ונרמז ביום הג' יקוו המים מתחת השמים אל מקום אחד והראה היבשה . וע"כ למה שענין מעשה המים שבשני היה ארץ גדולה מאד . שלא שרחם ה' על שולמו בהשגיח גח . לזה יבאר מהיות רעה רבה . ע"כ לזה נאמר בו כי טוב . לך מעשה המים שבשלישי שהוא רמז אל קריעה יש שוה שהיה טוב מאד . ונאמר בו כי טוב . והיות עניין יקוו המים כו' בשני היה בלתי הפצר . כי איך ירמוז בשני מה שהיה עתיד להיות בלתי הג' . ע"כ לזה נגמרה בו מלאכת המים ולזה נאמר בו כי טוב עד השלישי. והנה ביום השלישי הוציאה הארץ עץ עושה פרי אשר היותר מתקבל. כמאמר ר' פנחס במדרש (פ"ה) שהוסיפה על הצווי . כי הקב"ה אמר עץ פרי עושה פרי . כי הענן פרי בלבד יהיה עושה פרי . לך לזה תלוי ברק . והיה הוסיפה ואומר עץ עושה פרי שבלי היות עץ פרי היה עושה פרי . כן בשלשי הלך שלישי ונגה בית הראשון כמפורש בגמרא כי גז הזהב שבו היה עושה פירות . כמ"ש ז"ל מזהב פריוס ומנגן הזהב שהיתה עושה פירות תדיר הון מתבצן . והוא מענין מה שביום ג' תפילו תלוי ברק עשו פירות . וגם לזה ר' שעברה על הצו . כי הקב"ה אמר עץ פרי עושה פרי שהענן עומה היה נהפל. והיה לזה עשהה רק עץ עושה פרי . יהיה הרמז אל נפני הזהב . שהנפן היה עץ תלוי עושה פרי . ושם שמיהה ויעשה פרי על היכות המקום . וביום הד' נתלו המאורות ויאמר אלהים יהי מאורות ברקיע השמים הוא רמז כי בלתי ד' נגנה בית שני . ומלחת כחיב חסר. על הדברים שחסרו ממנו. ואמר שעם שלא נדמה אל הלחמון . לזה נעדר ממנו התחברותו אל המקדש שלמעלה כאשר היה ברחמן . וזהו מה שמאור הגדול הוא ביהמ"ק שלמעלה . ומה שמאור הקטן שלמטה . וכאשר במאורות היה קטרוג כן בין בית שני היה ע"י קטרוג מהמאורות כנודע . וע"כ נכתב מלרת חסר על חסרונו ועל קטרוגו כמדובר : או יאמר כי בלתי הד' ממנו יחד שני מלרת. הה' שבנבה בסוף הג' , ודוד מלישותו בד' . והבית השני שבנבה בד' וכחיב מלרת על מה שנחסר בשני . וביום חמישי נברלו החמינים הגדולים . כנגד שאר גזלו שמדו' והרג רב מהרוגי מלכות בלתי החמישי . ונם בתחלת שהשני הלרו לה יחבילו . וזהו רמז בשמה ורמז שבתחלת יום השני . ומה"כ בשני עשמו נעשה אדם . רמז לבן דוד הבא בלתי השני הוא אדם עשמו כנודע . כי ע"כ נתן לדוד שבעים שנה שהני חיין . כי הוא הוא . וגם הוא מיחתו הבא בלתי השני . וירד מים עד ים ומנהר עד חשני ארץ בכל התומות . כנרמז בתומו וירדו בדנה שיש כו' וינדק לפ"ו תומו וירדו ל' רבים. על כי הרמז לעתיד הוא יבראל וגם לזה מזכר שתה עון אדם עם חיותו בשני. למה שלא יספר עתה שלא מה שהש רמז אל הקושי הבתידה בתלך תשיחתו הנרמז באדם. כ"ל אחר

סיפור מעשיו שבעת הימים ואחר יום השבת . שלא שבת רמז אל השמחה שבתלך השביעי :

ט ויאמר אלהים יקוו המים כו' . הנה תומרו מתחת השמים הוא מיותר . כי לזה היה עולה בדעת שיאמר על המים אשר מעל לרקיע . לך יאמר כי הנה היו מי השוש מתחת לארץ : וגם מים על הארץ כולה אמר יקוו המים אשר מתחת השמים . ולזה אשר מתחת לארץ . אל המקום אחד כו' והנה ארץ"ל בשב"ר (פ"ה) לוי ור' ברכיה בשם ר' יוחן בר"ש אמרו כל העולם כלו מים במים . ולזה אומר אל מקום א'. להסמיך מעל לעשר נאותות נפולות מוחזות בשכלנין . נגרך שמלך למקומן מהו עושה לזה . מהירן ומוניח לזה כוחן.ומשלכן בזוויות ח' . כך דרך הקב"ה על מי ברלמית ושלשה בית תוקיעות . עכ"ל. והנה אין השמעל דומה למעל כלל.

וגם מי יתן רוח בזה בדרך תומן ושלשן :

אמנם הנה ידענו כי ד' יסודות הן . לזה . ואויר . מים. ועפר . והלזה יקשה למה ברא הוא ית' יסוד המים קודם לכל. וכמאמר רש"י שב' שה"ש לפי שהאומה ברא תלתים לזה השמים כו' שהרי המים קדמו . וכן למה שם הארץ תחלה תוך המים לשוניתו לזה"כ . ולזה ברחה ורקיעא בחחד על המים זולת הבתי למעלה . וגם ע"פ דרכנו מה זה היה שלא מזכר בריאות יסוד הרוח כלל . שלזה יסוד הרוח הוא העדר דבר . כ"ל כה יסודיי . שע"כ נכלל בכלל יסודות ולזה היות מקום פנוי בלבד . כי ע"כ יש כה לרוח לנשב . והענין כי הנה ידענו כי שלום חבד יבנה . והמים מתיחסים אל מדת החסד . כאשר שהם מתיחסים אל מדת הגבורה . והסיקה ביחר היסודות כאשר יבא בם"ד ועל הבנות שלום במדת חסד . מלמדנו רחינו כי בכל חלק מחלקי הבריאה עשה הוא ית' עיקר מהמים . וביקה בהן כל ו' מיסודות כמאמרם ז"ל עשרה שיחים מלא ומים . הרי שיקה שהם עם השמים . וגם יסוד העפר שיקה במים . כמ"ש ז"ל על פסוק (תיב ל"ח) נזקה עפר למוקן . מלמד שנטל הקב"ה עפר מתחת כסא הכבוד ונתן תוך המים ונעשית הארץ . ומהלזות נעשו הרים וגבעות . ועפ"ז דרכנו נשיח לב אל ביאור מאמר זה. שים שפה שם בעל המאמר לבלתי מלמין שנעשה העולם ים מלין . בהבין בדעתו שהיה ליזה תומר קדום . לך הוא כי בעש"ז היה מליותו הנבמי דומת העולם העליון הרוחני . והנה בחשב ים למקה ד' יסודות נבחייב . כן למעלה בחיות רוחניות כל ו' . מעין לחה מד' יסודות כי על כן מרע"ל על פסוק (תיב כ"ה) המכב ופחד עמו כו' כי מיכאל בוא מים . ונבריאל אש . ובגוש ביניהם. ומה זו שמייחה שהם מפני שזה שר המים . וזה של האש.יעדר מבונה. לך הוא כי עיקר תיכותו של מיכאל היא מבחינת המים הרוחניים הוא בחינת החסד. ועיקר תיכותו של נבריאל הוא מבחינת האש ידהין. עם בלזה יבא מיות בכל יחר ד' מלאכי המרכבה בעיקר כל אחד מהן הוא מאחד מד' יסודות הרוחניים : ונבא על הענין . והוא כי הד' יסודות החתונים הן תמת כי ים מהן נברחו

לא היה מומר קדמון תלוי. כ"ז שכל אחד נתהוה מכח הבחינה עלאים. שנזמתה למעלה כנודע. כי לא תצוייר בריאתו יתברך את הד' יסודות גשמיים. אם לא בשלמול שפע מרוחניותו יתברך למטה מטבע ומתעבה למטה להתעות ממנו דבר גשמי. ולא נאמר על זה שהוא ים מים תלולה. כי לא היה גשם מגשם. ואין ים מלין גדול מזה. שבחי רוחניותו ברוח גשם וכמאמר הכתוב וברוח פיו כל צבאם. וזה יאמר שהוא יתברך מבחינת הרוחניות שבתוך בחינת הכבוד המהייחס אל השפר, שנשל והמשיך אל תוך המים. ובהוכן מיכר השפר. וקרא אל השמיעות יציקה. למה שהיתה רוחניות כמדובר. ומהשמיעות שתתעבה יותר. נעשה הרקיע:

ונבא אל הענין כי הוא יתברך ירקע החם אל המים. והשפר גם הוא אל המים. וגם יסוד הרוח ירקע אל תוך המים שעל הארץ בהשפר יבא. והענין כמדובר כי למה שעולה חסד יבוא והמים משל מלין. ע"כ עשה מהמים עיקר והלבים הם כל אחד מהיסודות תוך המים. ומלת לפ"ז כי היו המים כלבום אל יסוד הרוח. כעוד שהפוח שהשור הוא לבום אל רוח הנוד. ובזה היה העולם מלא מים. מה שעשה הקב"ה החיר העודות וילק רוחו. כי דרך והוגיח יסוד הרוח מתוך המים. ועי"כ הקוה במים אל מקום אחד. שבהוותן משוללי רוח מעט יחזיק ותא ג"כ הוגיח ע"י כן גם יסוד השפר מתוך המים. שגם הוא היה מלובש בהן. ובזה נתיישב כל אשר השרעו:

ויקרא אלהים כו'. למעלה קרא אל הרקיע אל כללות מה שתחת השמים. ולא אל היבשה כלומרו והארץ היתה תהו כו' כי לא היתה היבשה תוך המים. וכן אל מימות שעליה קרא פני תהום. ועתה ייחד להן שמות ליבשה ארץ. ולמקוה המים ימים. עוד כיון שעשה שקרקע היה גם הוא חלק מהארץ לא קרא ארץ רק אל היבשה בלבד. ואל קרקע הארץ קרא ימים. כד"א כמים ליש מכסים. ומה שקראה ימים ולא יס. מרז"ל (ב"ר פ"ה) שמימו דומה טעם דג הטוף מעכו לעולם מחסמיים. ואשפר רמז למה שמרז"ל שהוא יתברך שניבה מי הים על הארץ לשירתו מלפניו ברהות כי ע"ד גם מתקיימים בעולם. ומה ירמיהו מ"ש ליפרע מהם כ"ש להניח הדבר אל הטבע שפכו על הארץ. כי לא עניד הקב"ה ניסא לנקלא. וכאשר היה בדור הפוח שהניף עליהם ארץ לשון רצון. לרמוז כי היותה יבשה הוא רצון הבורא ולא טבע. כי הלא ומקוה המים קרא ימים רבים. לרמוז כי נועדו להעשות רבים בהשפכם על פני הארץ כאשר היה. כי החלה היה שלש עולמות. ומני שלישים יבשה. ובדור הפוח קרא למי הים ויפשכם ונעשו ג' שלישי העולמות ים. והוא כשהתחלה לכל הדורות:

ויאמר אלהים תדשא כו'. פשטו של מקרא הוא. כי הוא יח' פועיל עץ פרי עושה פרי. כלומר אך עץ שמינו עושה פרי שהוא חילני ס"ק לא יעשו פרי. ויהי כן ותוצא הארץ כו' ועץ עושה פרי כו': והנה במדרש (פ"ח) ר' יהודה בר שלום אמר עשרה על הצווי שבך אמר לא הקב"ה עץ פרי עושה פרי. אמר הפרי נאכל לף העץ נאכל. והיה לא עשה כן אלא ותוצא הארץ עץ עושה פרי כו' וכבי פנחס אמר לף הוסיפה על הצווי. שמחה לעצות רצון בוראה עץ שעשה פרי לפיכו חילני שרש עצו פירות. ע"כ. והלא כמו זה נתבאר שהארץ הלא הנמחה לה להיות בחירה ולעון לגרות לו להוסיף מדעתה. גם הלא יפה"ל לה לעבור על רצון קונה. ושוב אמאר שלאברי הכל היה שימוי בין הצווי אל הפועל והחויה. אלך על הצווי אמר ויהי כן: אמנם הלא על מאמרו ז"ל כי בחלה עלה במחשבה לברוא את העולם במה"ד. ולכך נאמר בראשית ברא אלהים. רמה שמין העולם מתקיים שיתף בו מדת רחמים. וזהו ביום עשות ה' אלהים כו' ע"כ והקשיו למעלה בא"כ אין נאמר ברא. וכאבנו שמחשבתו יתברב פועלה ובוראה אך בדקות ולא גשם נחשב. כי ע"כ לא דברתים מני מאמר הוא. לא נאמר ויאמר. כי המאמר אחד מהייחס למחשבה. כי ע"כ פעולתו דקה ומיוגית עדיין. וזה ידוע מאמרם ז"ל שכל תולדות שמים וארץ שנבראו בכל עשת ימים. כלם נהוזה מציותן ברגע שנברא אלהים את השמים ואת הארץ. אלא שהיו נבחת בדקות בשמים ובארץ. ואמ"כ דבר יום ביומו היה יוצא אל הפועל. כד"א תוצא הארץ כו' ואין ספק כי לולא היה בארץ לז כח מיוחי. לא היה יתברך מוצא לה מוציא מהארץ. כי אם היה יאמר יצא מהארץ כו'. ועד ממבל לזה מרז"ל (עם פ"ז) תוצא הארץ נפש חיה זו רומו על אדם הראשון. ואיזה הדבר הארץ מומחים תוציא רוח חיים. אך אין ספק כי רוחניות בלא מה היה בה. ומה גם שעדנה בבריאה הדקה שמיום ראשיתה עדיין ברוחניות. ולא קבלה הטבעיות אלא עד חטא אדם וחוה שהארור היא. בתוכן כי לא יפלא המלח בארץ בחירה ופעולה. ולא שכיוצה להתוך עם קוצה חלילה למ"ד שעברה. אך הנאמר כי לא יקפיד הוא יתברך כי גם שבטון מלך להוציא הדבר אלם בלי פסולת. הלא ים בחיה אחרת כי הלא לא יבלע מי שיאכל נוף המילונות. ואם גם נזונה בעליהם ויודע העולם מכל עץ. כי ע"כ הסכים עמה אמ"כ הוא יתברך. ולמ"ד הוסיפה. כיוונה לשבחו יתברך ולא שע"י חטא אדם נמנע פרי מחילני שרש עד שע"ל שיתוקן העולם. וכמאמר רז"ל כי ע"ז נאמר בייעודי פרשת בהוקותי שהם לעתיד ועל האדם יתן פריו שפילו חילני שרש: ובזה נבא אל אשר עשרה אלו הוסיפה למ"ד. וגם רמזו לשיטתם כי גם הוא אומר ויהי כן הוא מיומר. כי מחילני נודע שהיה כן. כי ע"כ במאמר יקוו המים כו' לא נאמר ויהי כן. אך לדעת ר' יהודה כיון הוא יתברך לומר הלא תרגמו כן התחתו. אין לויתי גם הטן יהיה נאכל ולא היה כן. לזה אני מגיד כי ויהי כן ולא היה אדבר לשמלה. והוא כמ"ש ז"ל אם ביום הג' לוה ה' אדמת הארץ כו' ועץ כו' אין ביום האמצי הוא אומר וכל שיח האדה טרם יהיה כו' עד אשר עלה מן הארץ ועבדת האדה. ואז יצאו כל עשב וכל עץ. אך מרז"ל (ב"ר י"ב) כי הכל נברא במציאות אלא. אלא שעמדו על פתח הקרקע עד יום האמצי. ואז יצאו לאוץ: ובזה נבא אל הענין בשום לב אל שפוי הלשון. כי הוא

יתברך למר מדבת . ותמ"ל היו אומר ומדבת המלך כ"ף ומ"ם . לך הוא כי כאומרו יתברך מדבת כו' ועץ כו' כך נברא הכל במילות אלה . שתילו העץ היה בר מלכים . וע"י נאמר ויהי כן . כי כן היו מיום ג' עד יום השני על פחח הרקיע . לך השמיני לא היה ר' ביניהם להזן בשני . וע"י נאמר ומ"ם המלך כי מן עברה והוציאה עץ עושה פרי . ולמעה כ' פחחם יאמר ויהי כן . לומר מה שהיתה כן היה תמיד שתילני ברק לא היו בבן פירות . זולתי בעת שהושלה לעולם . כי מן ומ"ם המלך ולא נאמרים כ"ף למעה עד שהשלו מלא . כי מן לקו פירות התילן שהוא מהשלה דברים שלקו בהשלו . כמודע מרז"ל : והנה דרך זה שהיוצות היה מן בלבן כמדובר . הוא למה שלני . לך למשמילים בו למאמר כי הלבן הומרים היה . ותיכה העבור בעבע יהיה כי קרא לה בשבר יקרא לעב האדם בשדם . כי עם שהלב הומרי נמן ס' ח כמה בעבעו לתלק דם לכל המיברים לכל חבר לפי הכמה שבעו . ומבחר דם מעבב לעשו . כן נמן ס' כח בלבן לסוליה מהשפע המסור לה מוזה . כשופע מהשפע גם נכח בלי פסולת . והיא עיכבה המוחבר לעשמה . כשבר יעשה לב האדם בשדם שמעבב לעשו מבחר הדם . ומה גם מן שניתן כח בלבן לסוליה מבלי זרע לילות ודמים . כי אין זה לה מבלי תיכות זך ומיוני בגד מה . וע"ד זה לב' פחחם ז"ל ומבלי מלמרנו תבוכה לסוליים למה שהמיסי לא נאמר ויהי כן . והוא כי לדבכה הכתוי היה בלא לאמר בשום דבר. כי מי לא ידע כי היה כן . לך בתקונות שבתכה היה לעולך . בעניין הסילות נאמר ויהי כן בשבר כאמרו למר כדמים היה ולמר כדמים היה . וכיוצ ב' ויבדל בין המים כו' מרז"ל (שם פ"ר) שתין בין מים עליונים למחתונים שלא נאמרה ביניהם . וע"ב היה מקום לחבוא שלא נאמרים ההבדלה זאת למר דע כי ויהי כן . כי יש הבדל ודאי גם כי מעט הוא . ובאומר יקוו המים מחזר"ל (שם פ"ב) יקוו לי מה שתני שחיד לעשות בהם. שהוא כי שתני התנה הקב"ה עם היה . שתל"ל לא היה הוא יתברך משנה שהשניני . וזה יאמר הגוי מתנה ואומר יקוו לי המים כו' וע"י כן ויהי כן בקריאת יה שם ס . שתל"ל לא היה משנה השבע . וכן ביום שלי שתני לאברם ב' מלוכות גדולים . למר שלא נגד עיניך אחד גדול ואחד קטן . והקטן מקבל מן השמש . ע"ב למר ויהי למלוכות כלומר בשתי צריך לקבל דין מן דין . כי דע כי ויהי כן בשוני אחד שתר הבריאה . ושל אחמה ברשותה אחד גדול ואחד קטן . כי אחר שניתנו שלשים שם בני המלוכות הגדולים . מיד אמו כי היה מלוך גדול ומלוך קטן . שהוא ע"י הקטנות כנודע . הנה כי בשלשה הימים הולרך לומר ויהי כן . לך בהמיתי שלא הולרך לאומרו לא נאמר :

יד **ויאמר** אלהים יהי מאורת בו' . הנה המשה כוכבים שלו הנה כוכבים בימשה שמיים בשער המזלות . ושלא ישתיקם שם להחנת הקיצור :

טו **ויאמר** אלהים יצברו המים בו' . הנה אומרו ישוקה יבשה מיותר . ושוד לך השוף

שניקרו מיסוד הרומי כי ע"ב פורה שברה מהמים . ושוד לומרו אחי"ב ויברה אלהים בו' ושם כל נפש החיה הרומשת אשר שרצו המים למיניהם ושם כל כנף למינהו . והנה אחר שגם העוף היה מן המים . כל"ל אשר שרצו המים אחרי העוף . ויכולל הכל . למנם לקומי רז"ל (חולין דף כ"ז) המיבו אשר דברו כי מן הרקק נברלו העופות . ומי שבריחם לזה : אמנם המה רלו אשר הקשינו . ושוד שלך שברלו בלחד ב' שפיים בדבר אחד . כי הלא דגי הים וכל רומש שם בלחתם מן המים ימותו . והשוף שגם הוא מן המים הוא עף על הארץ על פני רקיע השמים . למנם הוא כי התניתים שניים ודגתם שברלו מן המים שעיקרו יסוד המים . ע"ב מיותן במים לך הניף שברה מן הרקק שהוא בשיע לך . ע"ב יהיה על הארץ . ועדיין לריך טעם כי אחר היות היסוד הגובר בו הוא היסוד הרוח שע"ב ישוף . מה יהם היה לו ליברה ברקק מים . למנם הוא כי הגה אין ברים שלין שם ד' יסודות כ"ף שהמתניים שם שפר ומים . והלקיהם נרגש יותר בבריות הבבר והלחות . לך מרוח ושם אין רושם ניכר . רק מילחות הוא ושמיהה . ע"ב יש שיהפו נעשה מעפר . ושנ' אחריהם שם בשופטין בלבד שם רמש ובשמה ואיתו הארץ . ע"ב הגובר בם הוא העפר . ויש שעיקר עיסתו מהמים ואחר יסודות שפלים מליהם . ע"ב יסוד המים גובר בבריות היה עד שבשלשה מן המים יתומו . לך בחלש נגל יהיה תומרו עבור בבהמה ומיה . שיקף בשיהרו מים . מלבד מה שבשלו בידיו להביאו אל בשמת חלק אלוה ממעל . בשבר נשבר בם"ד בתומרו וייבר ס' אלהים בו' למה נשתנה מבחר בריות לעשותו בבפיו . הלא הוא על שני"ב ויפח בשפיו נשמת חיים שהוא ממש שבחומו . ובבן ברלוה ס' לנברא בריה חיים שהוא הגבוהים יסודה החויר לעוף שהוא לא יבבא מרוח . כי אין בו ממש . רק במים הו עפר . ויבלים הוא יח' כח חויר עודף על השאר . ע"ב מה שנו הוא יתברך שאר שם שבחו בריות בשאר בשר . ומה מהשפר כיחר ב"ח לא ישופפו . ע"ב לא ברלו מעפר עב רק מן הרקק שעפר שנו קל . ויהיה ברקיון השפר המעורב במים בעלם כח יחוד הרוח לעוף . וזה שבאר ייחוד שמרו על הארץ . שבבלל תומרו על פני רקיע השמים הוא : אך הנה זה מאחר הבחוב יבלו המים ארץ כו' שם הרומשים תוך המים תמיד וגם עוף בלא יהיה בדע שבלתי מתקיים על הארץ . וגם בשיהי עיקרו יסוד הרוח . כי ישוף על פני רקיע השמים . ואין זה רק בשפר שבשמים בלא יחוד על הארץ בדעים . וגם בלא יבבד בשופפו . על הארץ שאחר על שמים כי אין לריך הלמר מה שיחים על הארץ . ולא יחוד בדעים שהוא שפר . וגם לא שיהיה שפר עב כי לא יעבר בו יסוד הלוח . ולריך ידלה על פני רקיע השמים . הוא להשלים בו יסוד הרוח לבחות . וע"ב אחי"ב הוא אומר אשר ברלו המים קודם הזכירו השוף . על כי השוף לא ברלו אומו המים בעלם . רק הרקק . שהוא שפר המעורב בהם :

ויברה

פא **ויברא** אלהים כו'. תמר גם בתמלחי יברכו המים כו' שיהא כתמים הם המתרפאים שיראה כדבר שבעיני ומה גם למה שבראה בעיניו כי המים מתרפאים תמיד. לא כן הוא. ומה גם בראתם כ"ל ויברא אלהים כו' תפר שברא המים. לומר כי תפר שברא המים לא הם העופים כ"ל בראתם ברח ה'. ולאלהים הקדים התנינים הגדולים שאין מתרפאים בשבע וגם סיים בתומר ותם כל עוף כתף כי זה לא מיעטו במים מתרפאים כי לא מצאתם הוא. וגם הפך שבע כל תפר במים הבלתי פורה. תך אין זה רק מתחו יתבדך:

כב **ויברך** כו'. רלוי לפיש לב מה נפתחו דגים ועופות להתברך מכל בהמה וחיה. ועוד כי בדגים תרבה לברך פרו ורבו ומלאו את המים ובעוף לא נאמר כ"ל ירב בתרן. ועוד כי בדגים דבר גם הוא יתברך לעוכת פרו ורבו. ולא העוף אלא לעוכת ולהאחר יד. והנה רש"י ז"ל כתב שתתברכו אלו על שתתרבים תמיד מסס. ומה אלא נתברכו תפר ב"ח שברתן. מפני שהם בהיים עתיד להתקלל. והנה אין זה תקון כל תפר הערבו. ועוד נפיש לב תלת לאמר ויברך תותם תלהים לאמר. כי אינו לאמר לזולת: והנה אתבונ כי כאמר תאדם שהוא תבליע ועיקר הבריאה ונתברך. תך אלו ב' מינים תבר ים לאדם הגאה ולא היזק מסס. שהם דגים ועופות נתברכו גם שהם מפ"ש יפר בהמות וחיות ובריאים תפר בתוכן תבות מיקין. בשרם קרן והולדותיו שתתכוונים להזיק. והאדי. והדוב. והזאב. והנמר. והברדלס. והנחש. ושרף. ועקרב. ושפעונים. וכיוצא בהלו לא נתברכו מיניהם. ואתר דבר בדגים לעוכת. וגם הרבה בהם יותר מבעוף. יהיה כי לאה שהוא ים, שוגה זאת ושפה שיהיו עתידים כל בהמה חיה ועוף ליזקק לבתיהן מיד. כאמור ז"ל (סנהדרין דף ק"ט) על כי השחיתו כל בשר את דרכו כו'. משל"ל בדגים. וגם ים בדגים לויהן בית לשתק בו. ע"כ נתן בלבד דבר לעוכת. וגם הרבה לברכן יותר תלל עוף. וזן זאת היהיה כוונת אומרו לאמר. כלומר ויברך אותם אלהים את דגים ועופות האזכר תך את ברתיו לומר. הוא פרו ורבו כו' לדגים שהוא ברתיו ולעוכת. תך לעוף לא כן ירב בתרן. והוא מתעתים שתתבו:

כד **ויאמר** אלהים הוצא האדם כו'. רלוי לפיש לב שאומרו נפש חיה ואומרו חיתו תרן נראה דבר אחד והוא כפול. ועוד למה בתחלת ייחס החיה אל האדם. ובראשונה לאמר נפש חיה שהם ב' תמינים ועוד שתל"ך הוא מזכיר שעשה אלהים ב' תמינים. חיה האדם שהיא חיתו תרן. ובהמה ורמש. והם נפש חיה לא הזכיר. ועוד שתאר אומר ויהי כן למה חזר ואמר ויעש אלהים כו'. והנה ים תרז"ל שאמר יהוה האדם נפש חיה זה רומז על האדם. וקשה כי הלא תח"כ נאמר ויפח בחטיו כו'. ואיך יאמר שתאדם. ועוד תיך יתכן קורתה נפש האדם יותר יתברך: אך הנה בשאול ויפח כו' כתבנו לאחד שהדברים שאומר ויהי האדם לנפש חיה. הוא שתקודם נפיחת הבהמה חיה האדם תלד עלמו לנפש חיה. שהוא כי חיתה בו נפש חיונית

שהקדוש תל האומר. והוא הנפש חיה האמורה בו לדעת הסברת הזה. והעניין בזה שבתבנו למעלה כי הוא יתברך תת הכל עשה יפה בעתו. בעת שהבוזה שברת תת העולם. תלא שהיו הדברים כמופקדים בהמים ובאתן. והיה כל דבר ודבר יוצא לאזן דבר יום ביומו. והנה נפש החיונית שהבקה בהומהו שופקדה בכח לאתן תבר ביום התחד היה שה לוחניות. כי היה מהמתמר העליון הנקרא מהבשב במדובר למעלה ועליה אמר הוזא האתן נפש כו' כי לא האדם תל הבריו' שהוציאה. שלא נפש האדם כי זו נפש חיה בעלם. ע"כ זו תנא שהבוזה. ובהסברוקה מהיות הקדוש הזה שבר שופקד אתם. לז מהכח חיונית שיהן ושתבר בתרן לחוזיא ממנה הבריות הרוכר. והיא בהמה והמש וחיה תרן שם תרציות. מפמ"ש נפש חיה האמורה למעלה. לאחורת הפרש נפש חיה שהזכיר בהמה והמש וחיתו תרן. אמר ויעש כו' לומר כי בג' תלת חיתה עשיה שהיו נוסים עם רוחה כי נפ"ש ונוסף קרוניש בחיות. תך לא כאלה תלך נפש חיה. כי רוחניות בעלם היא. בלתי נעשית עם גוף. כי חיים מבוג תלו מ"ילה: או יאמר תל האמת על נתת נפש האדם מהתרן כי הלא תפ"ל זו כי תם תפילו חיה התרן כו'. האלהים עשתן. כי הנה ויעש האלהים חת כו' ותת כו' כי תפילו תלא יהו עשה ותל התרן. ומה גם עתה נפש האדם. תך לאמר כי תילו תלא שהיתה כפקדון לתרן כמבואר:

כו **ויאמר** תלהי' נעשה האדם כו'. רלוי לפיש לב שאומרו (א)נעשה' תד' לשון רבוי' לומר בצלמנו כדמותנו חסס שני דברי'. ותח"כ הוא לומר ויברא אלהים חת האדם בצלמו ולא נאמר בדמותו. (ג) תר' וירדו לשון רבוים. ומהלתי יאמר וירד ל' יחיד. כי תחד קרתו בתו' נעשה האדם. והנה ממחת קושיות תלו תחבוב היה מחבר רבי שמלאי (ב"ל פ"ח) להקשי בדר הבתובים בתומהו האדם נברא מהדמה. ומה מהדם. מבלי ותילך בצלמנו כדמותנו. תין היה בלא חסס. תין חסס בלא היה ותין שניהם בלא שניהם. ע"כ. והנה הבריו תלו יתלה הקשי הבתוב כי הלא על בריתת האד"ם ידבר. ותילך יאמר מהחלת האדם נברא כו' שמורה כי לא על האדם ידבר. תך שהשאר הקושיות שתלו הבריהורו לכך. והוא בהמ' תנ' בספר הזוהר (ד' מ"ז ע"ת) כי תומהו בצלמנו הוא היהיה כדמותנו הדבוקה ותומהו כדמותנו הוא דוקנא וע"כ תספר שתומהו כדמותינו יהבר על האדם הבלתי תן האמות. תו ע"ד רז"ל בגמרא (ב"ב דף ל"ת) שבי' בשהם הוא מניין מערפא ותכתם למערת המכפלה ותלא את האבות והיה רוצה ליכתם פניהם לחלות את האדם. ות"ל האבות דיוקי. בדיוקי עלמה לא תסבול. הנה כי לאדם קרא שלש תלהים ותבהות בתיהם רק שתבדים ממנו קרא דמות. בתיהם תלא דמות עלמו של האדם וזה גם הוא תקרא דמות בתיהן נעשית תאדם. כי הוא הדיוקן. עלמו. והוא דמות הדיוקן הוא הצלם. וע"ש הדברים האלה יפרש רבי שתלאי בתמר הוא יתברך נעשה האדם. ופירש לין הוא לשון רבים בצלמנו כ' ותומר הוא יתברך תעבו בשותפת האדם ותוא. וזהו בצלמנו שהוא עם צלמנו הוא התרן ועם תבר הוא

כדמותנו היה האדם. שהיה על ידי ג' שותפין באדם. וזהו לון אדם בלא אשה. ואין האשה בלא אדם. ואין שניהם בלא שכינה. והבחינה משלשתן ירדו בדגדא היה כו' וע"כ אמר וירדו לשון רבים. כי תומרו נעשה אדם לינו על אדה"ר. רק על המין העתיד לצאת משלשה שותפין. והיה כי אמר ה' כל חלקי הבהמות. אמרה תורה הלא עלתו כי הוא יתברך יוצר אדם ומיניהו בע"ש. ואם היה זוכה היה נאמר אם. ואם יעשה מכל מה שנברא בארץ כלליה ופרטיה. ז"ל דע כי ויאמר אלהים הגיע עתיד להתחתף עם שניהם ונעשה אדם בשלשתן. ועם מי אתחבר הלא הוא בעלמו וכו' שהם אדם ואות. והבחינה משלשתן ירדו בכל הנברא שהם בדגדא וכו'. וע"ש היכן הם הלו שנברא אתלה שאח"כ מתחבר אתם הלא הוא כי ויברא אלהים כו' לומר כי מה שאמר עד כה. הוא אמר שויבר' אלהים את האדם בצלמו כו' וע"כ לא נא' בדמותו כי אדם עלמו לא נברא רק בצלם. כי לא נא מאשה. גם כוונת הענין להסיר פועה מחיים שונה. פן יאמר כי מתחלה רצה יתברך לברוא אנשים בלי שיתוף זכר ונקבה. ואח"כ נשתנה דעתו ואחליט לאל משמו. כי אין עתיד נעלם ממנו. ע"כ הקדים יתברך ברם יברא אדם יניר כפיו. דעו כי נעשה אדם בצלמו. בשיתוף צלמו שאשה עם אתוף אשתו שהוא כדמותו. וזיכך הוא צלמו. הלא הוא כי ויברא כו' בעצמו בלבד. או שיושר הכתוב ויאמר אלהים נעשה. ומתי אמר כך. אחר שויברא כבר את האדם בצלמו שהוא עכשיו אדם מהדמה כו' מכאן ואילך כו' וע"כ בסולד שם נאמר שיולד בדמותו בצלמו שהיה מאדם ואות. והקדיש הדמות. על כי אשה מזרעה אתלה יולדת זכר. ועוד נרמיז ביאור מאמר זה בפעריס שם ד"ה זה הוא לדעת ר' אחלאי. שדעתו שתומרו ויברא אלהים הוא על מה שנברא קודם לענין נעשה אדם בזכר. וע"ד הפשט נעלה תרוכת קושיותו שהלו בדרך אחר נדריך להסיר גם על אקושיות הכפולות אתלה וכן. (ל) היפכן כי כל אחר ברא אלהים לעשות את האדם. והאדם עלמו לא היה ולא נברא. אם לא לגירסי דגים ושופות ואתמול בכל רמש האדמה. שיאמר נעשה אדם כו' וירדו בדגת הים ובעוף השמים כו' ומה גם לאח"ל (ב"ר פ"ח) שבאלהי השרת נאמר ונאה תרד את כל האדם היהיו לברוא לגירסי ורועים ואתלי רמשים. (ג) אי' את האדם מה ריבה האת. את הוא את האשה. למה העליתה ולא פירשה · כאחר בכוח הפסוק באו' זכר ונקבה ברא אותם. (ג) למה בכל אותם. שאחרי אי' ויברא בצלמו. אזר ואמר בצלם אלהים ברא אותו. (ד) אי' זכר ונקבה ברא אותם. את הוא פירוש הקודם לשתיק ממנו. ואת לינו פי' הוא שאר יאמר לאלהים שכאשר בראו. ואת ויברך אותו אלהים ויאמר להם פרו ורבו כו' כי הלא התחילה היא הברכה. נמצא כי תומרו ויאמר להם · ותומרו אלהים שנית היא מיותר. (ו) אי' וכבשה. מה הוא שכיבוש הזה. ומיד מי יכבישוה. ואתי דגת הים ועוף השמים וכהמה ורמש. (ז) למה אחר בו כי אחרי תומרו ודגו בדגת הים כו' הוא אי' ויאמר אלהים

הגה ואתי לכם לא כל שכן כו' הגה שאומר להם הכבוד. וא"כ היה ליפה אחר שם כולנו בכ"ח. וגם למה הודיעם מה שיאכלו הכ"ח בתומרו ולכל חית האדץ כו' את כל ירק כו'. (ח) אי' כו ויהי אלהים את כל אשר עשה כו' אם זה היה פה בתמיד סוב מאד. מכל הפעמים הקודמות שלא נאמר רק כי טוב. ואם על תחילת העולם והכוונה שבח. הלא לעשתה זה הוא רע ומר מתות על אשר בו תשת אדם. ומשל זיון ותיון וקומתו ומאורות ופירות האדץ ופירות האילן. ואיך הוא טוב מאד: אמנם הגה מה ידעתו כי כן שאדם נברא לקיום העולם כאשר התכלנו בשער מהות האדם הלא כאשר אין חיים מתקיים אם לא בטוד רוח אלהים בקרבו. כי כן שבע האומר להיות הוש ונפשד. ולולא נפשו בו לא יתקיים. כן כל כללות העולם התחתי הלא אי אשר להתקיים אם לא ע"י שפע רוחני מהעולם העליון. וא"כ תמוד מעשה מי יעלה עד השמיעה ויקחהו אי. וגם היזה הדרך תרד שפע אם מן השמים עד למטה לארץ. על כן מה עשה הוא יתברך עשה שולש מוצב מרוח ורוחני מגיע השמיעה. למען ע"י מדרגות השולש יתשלשל שפע עליון קו לקו ו יורד ומתעבה. עד יכון להתקבל עד מטה מטה. הלא שמה ג' עולמות. עולם השפל. ועולם הנלבלים. ועולם המלאכים. ולמעלה מהם עולם העליון. כי מהם יתשלשל השפע דרך העולמות. ועדיין לריך לאשר יהיה מוגיע ומביא השפע מלמעלה למטה. כי לא יוכל מלוי. ע"כ מה עשה הוא יתברך. ברוח אדם על האדץ אשר יוליחו ואשר יביאהו. כי עשהו ויוצרהו כלול מד' עולמות הנוף מהשפל. והנפש המתנועעת משולש הנלבלים בעלי התנועה. והרוח משולש המלאכים כד"ת עשה מלאכיו רוחות. והנשמה משולש הע ליון. למען ע"י עשות להן קוו. יתקבלו מרבוי חלקיו יחד אשר מד' העולמות. אשר ברבי נפשו וכוחו ונשמתו שודש נפשו. ויתאחד עולם העליון להריק שפע. דרך העולמות אשר נתקבלו ונתקבלו על ידו. וכל זה ע"י קיום התורה אשר גם בה ד' בחינות אלה. שהקורבנים זו עם זו. שהשפע בעבד עולם השפל. דמז בעבד הנפשי. דרש בעבד המלאכי. סוד בעבד העליון. במשורש שם בתלוכה. כן זהו היסוד כוונתו יתברך בתומר נעשה אדם כ' רבים. כמדבר אל כל ד' עולמות שבהתחברות כלם יעשה אדם בשאר יצא בש"ד: ונבוא אל הענין. והוא כי הנה ידענו מרז"ל (שם) מה גדלו מעשיו מלאכי השרת על בריאת אדם בתומרם אנוש יתברך מה אנוש כי תזכרנו כו'. והוא על היותו משוחד לחטא. ע"כ בדור המבול שבו על מסתרתם לדבר ולומר לפניו יתברך. הלא נמצאו דבריו. כי הנה הרבו לשבוח ומשבחים את העולם שנברא בשביל מלאכות. ע"כ אי' כי בא לשום לפניהם כוונת הבריאה ואיך הוא תועלת גם למלאכי השרת כי מלאכתם להיות נוכחות להריק שפע ברכה לקיום עולם. גם הוא לא יהיה למלוי אדם. כי בלעדו אינה מכל שאר יקבל העולם שפעל התחתי. אף עם שאר עולם המלאכים ואות עולם הנלבלים. ומה גם עשה עם עולם המלאכים וכ"ש עם עולם העליון. להשתלשל השפע כסידרן והלכתן

אם לא ע"י האדם המקיים את התורה בכל הכחות למעלה. כי הוא כולל מרכבת העולמות. השפל. והעני של גבוהים. ושל מלאכים. ועולם הבהמות. וגם החורב כוללת כולם בתרכבת בחיותיה כמדובר למעלה. שעל ידי כן יתאחדו ויתקשרו העולמות ותורת ברכה ושפע משולם העליון דרך המדרגות. ולולא היה לא היה מצוה של השפע העליון לבוא אל האדם. ומה גם אל שלם יסודותיה השפלים יותר. שם יסוד חמים. ורוח. ועפר ולמעלה יתיבו אחרי' אמת כי למה שהבחירה הפשית. הלא כמו שיתעצל האדם לקיים עולם. גם יתקיים ויתעצל לחבדו. ע"כ בהשפל הכחותיה הוא היא יח' מועלת אדם של שפע וקיום העולמות. ולהם טוב טעם לפיהם להעלות תרוכה ומרפא אל הקטני הלז. ויהיה ואמר למלאכיו יתברך נעשה אדם. לומר הנה בין כולנו הוא כללות העולמות. נעשה אדם כלומר מאדמה שהוא החומר משולם השפל. משוקף בצלמינו. צלי ודלכם. שכולל עולם העליון שהוא על הבהמה ושולם המלאכים על הרוח. כי גם שם נברלו בצלם. כמו שאמרו רז"ל (שם בבראשית רבה) וגם בדמותנו הוא על הדומה לנו בצד מה. והוא השפע משולם שבלניים ככל שבחוב למעלה. וכל זה לקיים עולם. כי ע"י כן ימצא כי עלמנו ודמותנו המזכירים שכוללים שבשם העולמות העליוני' אין ל"ע ירדו ויפשיטו עד יסוד האדם הקרוב אל הרומיו'. כ"ש גם ירדו בדגת היש הוא יסוד חמים. אפי' שמחחת לארץ. ובשוף הבמים הוא יסוד החויר. ובבהמה כו' הוא יסוד הארץ. עד היותר שפל בחיות הוא הרמש הרומש על הארץ כי אלמלא האדם המקשרן ומאחדן לא היה רדוי העולמות העליונים משחלבל עד בחמה לארץ. ומה גם על רמש האדמה. והנה ידוע כי אין נפש רוח ונשמה בחות כאחד על אדם יולד אשה. כ"ש נפש. וע"י זכיות אמן בו רוח. ואחר בפליטו בצלמות עתיק לו נשמה אמר כי אז מיד זכה לנשמה ולא בלבד הוא. כ"ש גם חוה. ואז ויברא אלהים את האדם שמדבר האשה. את הוא. בצלמו היא נשמה מאחו יח' וכל שכן רוח ונפש. ואל הנשמה אין גם האשה זכתה לכך מיד. כי הלא לא היה עיקר הדבר כ"ש עליו. כי הנה בצלם אלהים ברא אותו. אלא שעל שהיו נוף אחד. כי דו פרצופין נברלו. ובצלם גם היא בדבר. ואז זכר ונקבה ברא אותם. ונשמ' אחמרו הלא כמו שיתעצל האדם להריק שפע טובה. גם יתעצל לף להרע ולאבד עולם. כי בהאר היות בו הלק משולם העליון הוא סיבה להמשיך קדושה מלמעלה. ולאול גם על הלקוי הפשים ולקדש גם את אותו. ולהיות נדרו על ברכי קדש. גם עודנו מלוכש באומר. גם משוחד להשפיל הלק קדושתו העליונה ולדמותה אל אותו החחתון. כי ע"כ נברא מלרכת שלמות. לבריח גם החחתון לאיחוי העליון. או להשפיל העליון על החחתון. והוא מאמר ז"ל שהזכרנו שנברא מן העליונים ומן החחתונים. שהם יזכה יחיה. ואם יחטא יחות. והוא החמור ז"ל ויברך אותם אלהים. ע"י מה שויאמר להם פה שנברכה הוא ברו ורבו ומלאי את הארץ. ומה שויאמר להם הוא ובשפה: והענין כי אמר הנני מבדך

אחכם שתפרו ותרבו. אך בזולת שתהיו לזיקים ותכבשו את הארץ. והוא כי שמי רוצו יתברך הם מושלים בעולם. לשמות הבצעים שומי פלא. כי לזיק מושל בירחת אלהים. כאלו כל העולם כלנו מחחיו כלל הכחוב למעלה. הפך הבלחי כבריס שהם מפועבדים אחת העולם אל הבצעים ואל המקריס ואותות הבמים כמודע. וזהו או' וכבשה כלומר שע"י כן שחכבשוה אבולכו. אך בהשוחכם אחפך הברכה. והוא כעין שם באוקמוה אלכו כו' ואחמי נשמיכם כו' ואם לא אחמשו לי כו' והוא למה שע"י כן יחזיקו בחורה ומוכר לא יכו מני חורת לאבד עולם. וכיוצא בזה אחמרו רז"ל על פסוק (קהלת ג') והאלהים עשה שירלו מלפניו. בחופן שזה יהיה להם למחרת לירחה מיעמו להשכיל להמיד. ופירש אין יהיה שכנות. שהוא ולדו בדגת היש כו' היש דגה שנים. והוא לויקן שיכדו בו שבאל לזיקים. וגם בעניין יונה במעי הדגה. וגם בקנה אחר הוא שוף השמים שהם מלאכים. כד"א (קהלת י') כי שוף השמים יוליך את הקול. וכן נרמזה שילית המלאכי' בושוף יעוקף כמאמר רז"ל. ולזיקים רודים בהם. כיעקב שנלחם לשליחו. ואחר אומרו הכי' קשות. אמר על מה שבאמים שהוא ובכל היה. שהוא כי היות שיער בלריות ומרים ודומיהם. שמורלם ואחיהם שהי' עליהם. וזה הולרך היותר גדולה שבעולם על היותם מושלים בעולם. כי הלא לא ימשול בחיות השם. אם לא שבר ס' אחו ולא אלהים על פניו בקדושה ובשרה רבה. כמודע בעניו יוסף בבור נחשים ועקרים. ולזיקל בגובע די לחריותה כי בשבר ס' אחם ולא אלהים על פניהם בקדושה ובשרה. חפול אחיהו על כל היה השדה. וזה הילוה על היות השולם מושועד אחחם. וזה מאמר הכחוב פה. וכבשה ע"י בשכון היות השולם בכוח אחחיהם. בחופן שחהיה אחכם בדגת היש ובעוף השמים. וגם אמיה בחיה כו' וזהו ולדו בדגת היש וכל היה הרומשת כו' שהוא ניכר בארץ ומופת על השבר. וע"כ החכלה היה בפסוק זה. משל"כ בקודם ואחרי החהלאם הזאת הורה לף קיים הדבר כי בהיותו עושה רלוו יתברך. הוא מושל בכל בהמה וחיה. כי לחמו השה. ושם לחם שולחנו: אך בהשוחו הוא קנין מבעלי חיים. כי על שהי בחיות אלה נברא אחריהם כמוש"ל. והיה לומרו ויאמר אלהים הנה נחחי לכם את כל עשב זורע זרע כו' והיה בשום לב אל לומרו ויאמר פעם שנית בשמע מאמרו יתברך אליהם. וגם אל אלה הנה. כי היה מיותרת. ונם לין דרכה לשמש אלה בדבר שנזדמן אחדש: אבנם היה על הויה אחדשה שאחחדשה מעשה להבריאה. והוא כעודע מרז"ל כי אלהד אלה לן כבודו עמו גם את מעשיו. ולאמרו שעה פלונית נבר שפרו. ובשעה שאחחיל נעשה נולם. שעה פלונית אזכה בו בשמה. ובשעה פלונית נעשה. ובשעה פ' עבר על ליויו. נמלא כי משנעשה עד שעבר. לף היה כי אם שעה אחת: ונבא אל ענין. והוא כי הנה בשפוק הקודם שיפר הליווי. ובזה שאחריו שיפר מה שהיה מדי עברו וע"כ נאמר ויאמר פעם שנית כעודע. כי כל מה שכחוב אחר פרשה זו. שיכר לומר ה' ונאמרו אל

חוה . ותם מהם ושונאם . הכל היה בשבי . ונגלע בספור יום שבי מרמז ועד סוף . ומר לשון הגה יגיה לומר הגה על מה שמהדם בעם שהמלח . מני נזר מרד מעט מפה מהבעל מי . מהם היועך רודה בהם והוא כי לא תהיה יהמוך רק על הטומה לך לא על הב"ח . כי לא תאכל רק לחם עבד כו' . וגם רמז בהומרו הגה . אלא נאמר מלחמה ידע הוא יהבדך אבר יחטא ולמה יאבד . ז"ל הגה לומר אימי דן רק באבר הוא שם . לומר על מה מזמדן הגה כח מעשיך . ועוד לנגע ערכך מהבעל מי . והוא מאמרם ז"ל (קידושין ד' פ"ח) מעולם לא רמיון מרי בבל . ועני קיין . ובועל הגוי . ומפרפרנים אלא בנער . ואני מספרנים בנער . אלא אני הוא שהמלחי וקפחתי להם מזונותי . כלומר מגה"ב לנבעל הי אלא יהמוך. וע"ב הוא יש' מזמין לחם אלא בנער . וזה יאמר הגה להם המלבל להם כל עבד זהב זרע . שמינע ומזרע . אך ב"ח לא כן רק מאליהם . כי הגה ולבל היש המרן כו' להם כל יהך עבד לאכלה. שמלמים מעני עבד . אלא יאבדהו כי להם לאכלה בלבד בני נער הכך בני הדם ביטרהו לזרוע זרע . וע"כ נאמר בהדם זורע זרע . מגה"ב בב"ח . והוא שבהומו למעלה כי מהיותו כולל הד' עולמות . לפעמים עולה אל העליונים . ולפעמים אל התחתונים כפי מעניו . או מעט עוסף אל האמור . למה מבע ממנו אבי"ת בבר שהחיה לגה ולבניו שיהבן במגז"ל (בסנהדרין פ"ד) כי ברח הקב"ה אם הדם אחר כל בהמה היה ועוף . כמבין לו אולהן לאכול . ומאם יהמה לומר לו יהים קדמך . כלומ' כי הם טובים ממך . וזה שהחוב שע"כ בהטוחו מעטו מלאוכלם . לומר הגה ערבתי לך שולחן מהם ואתה מהם לא תאכל כאלי גדלו ממך . לך ניהמו על זה באו' הגה נתתי לכם כו' לומר כי הבעלי היים אוכלים עבד האדם הבלתי טובה זרע ליזרע . לך הוא יאכל יקרים המזרעות . וז"ל כמאמרו הגה נתתי לכם אם כל עבד זורע זרע כו' לך ולכל היש האדן כו' כל ירק עבד לאכלה . וש"ח אלא לכל בן האדמה טוב ורע ואפה בו שהומות נהם ונגרע . ואיכה יוכל נקיון מדור דור . וממלה כל מעשה מלחים אבר ברח בו ימי ברמצים לבטלה . תלילה לבורא עולם יעשה כדבר הזה . ע"כ אמרם תורתו יש' ויהא אלהים אם כל אבר עשה . ובכלל רחייתו הוא העקיד במעשה בני אדם . וזהו בני רבוייש . אם . כל . לרבות בני סוגי עהידות . הבעבי אל העולם והבהיניי אל בני האדם . ועכ"ז אין פהד קלקול כי אלא והגה טוב מאד.כלו' כי גם שים בהדם מעז האדמה טוב ורע . הגה הלק הטוב הוא מאד מהרע . ויכניע לומו קף הטוב והזכות . וכל יבראל שעתידים לבוא לעולם בכל דור ודור וכלם לעם קן . או מלאיהם . או ע"י הבני מעיהם . ואין פהד ביומלם קלקול . והוא מאמרם ז"ל שבוא יש' הבעולם אלא בשביל כל פיהם יבואו בהאריהם הימים . כד"א והיה כי ימלו עליך כו' ובבא עד ס' כו' והוא מאמר הם"רועים בלעיהר ואבר מהבאנים לבניהי יהדמ ממנו יהדה והוא יי לעומה שמור שבעיסה שמעשה הרע . יש יקרון בטוב . כמדובר בסוף מאד :

לא ויראו אלהים אם כל אבר עשה כי . הגה
בקבעו ענין הבטוב . והגה בהומרו שבבי שם כי הידיעה . מרז"ל (בבא ד' פ"ח) שבוא על יום שבבי לשון של מתן תורה . שבל מעשה ברשעים תלוי ביום ההוא . אם יקבלו התורה מוטב . ואם לאו שם שלם . ולפשבר יאמר ענין מאמרם ז"ל (ב"ר פי"ב) כי אור שבוא הקב"ה בימים מבקר יום שבי עד מוצאי שבת שהוא ל"ו שעות . ובע"ב לא נאמר ויהי ערב ויהי בקר יום שביעי . וזה לשבר גם פה . והוא כי בכל הימים שאומר ויהי בקר יום ה' . או יום שני . לא היה יהיה נקרא בקר כל היום . כי אלא אחר חצי היום נקרא בין הערבים . ואם גם מבקיעת החמה עד הלילה . אך פירושו הוא ויהי בקר . ומשך יום אחד . וכן יום שני וג' כו' . אך זה לא כן הוא . אלא ויהי בקר יום השבי . כלומר כי כל יום השבי בקר . כי לא בשאר אור בין הערבים אלו מאור הבקר . כי אין באור הזהו ביומי . עד שנפלק במ"ש : או יאמר כו' הגה יום זה היה שיהם קיום כל כללות מעשה ברשעים . כי מבין הערבים של שבי שהחיל להאיר הוספה בהם אלין האדם שבא לאדם אלא יומה בו ביום . ויהבטל כל מעשה ברשעים . ומאז כי יום שבי הועיל לכל הימים . וז"ל יום השבי . שהם"ח היה רמז אאר החמשה ימים שנכללו בשבי הזה . כאלו שבשבו היו נברחו בחלמלה זכות יום זה שהבין . ונהבטל כלם . וזהו ויהי כו' יום השבי . כי השבי והחמישי היו עשה . כאלו היום נהחדשה קוייהם : או מבין זה שלימות בריאת אדם בשבי . ובשבילו נברח כל מעשה ברשעים . ומאז יום שבי כולל עמהו וכל אאר החמשה ימים. ח"ל השבי.

לכלול עמו גם החמשה ימים :

ב א ויכלו . השמים והארץ כו' . הגה פסוק זה ירמה חולק על שאחריו . שבאומר ויכל אלהים ביום השביעי . ועוד למה פה אומר ויכלו כדבר הכלול מאלו. ואם"ל מייחס הדבר אל האלהים . ואם הכל ענין אחד . אלא אלהים מיוחדת . ועוד כי פסוק אלא הוא כי בשת ימים עשה כו' ויום ביום השביעי . וכן בזה הוא הו' ושבות כו' ואיך יאמר ויכל אלהים ביום השביעי . ועוד הו' מלאכתו אבר עשה מיוחר . ואם גם שאה שני פעמים . ומי לא ידע כי על מלאכתו אבר עשה ידבר . ועוד לומר ויברך ויקדש . שאמרו רבותינו ז"ל (שם פי"ח) ברכו במן וקדשו במן . בהוא כי הכן היה להם מבעוד וקדשו אלא היה ממטיר מן בשבת . ובשאה מה ערך לזהכיר ענין המן בזה . ועוד הו' כי בו בשבת כו' הוא שלמור בבר . וכן לומרו אבר ברא אלהים לעשות . הוא מיוחר ובלתי מובן . כי הוא עשה ולא ברא לעשות : אמנם הגה רז"ל שהקשו ויכל אלהים כו' ובדי נאמר כי בשת ימים כו' אלא ויכלו השמים כו' ויה הכולם אבר מהוחה גם בשת שאת מהוחה ע"כ ואלא ירמה שאינו מהבן בלום כי הגה אין המניחה מלאכה . לך לפבין מאמרם בשים לב אל מאמר הכתוב בהו' בב ויבשת . מה הבשבה היה זו . כי גם בשאמרו רז"ל כיון בשבת ויעשת שנשתלקה נפש יתירה . שאמנם הוא ואין זה פשוטו של מקרא . וכן בהומרו ויגח ביום השביעי

השביעי. היל"ל ומ"מ. ומ"ש: אלהים הוא מין שפך כי כל דבר נאמי מבלי הפיעת רוחניות בחיכוכו. יפסד ולא יתקיים כמקרה למוס כי יומות. שהעדר רוחניות נפשו ממנו יפסידנו והוא כל מה שברא הוא יתי' למה שהכל נאמי. לא יתקיים ולא יעות כ"ש ילך ויפסיד יום יום: ובזה נבא על העניו. והוא כי הלא יתוע כי מקדושת שבת. נשפע שפע קדושה לעולם. ועד ממסר נפש יתבה לאדם. והוא כאשר ברא אלהים את האדם. למה שהיתה מומרית בגוף בני אדמה. היתה משוערת להיות הולכת ונפסדת ולא תמות בקיומה. ומי הקנה בה נפש ושפע להתקייס הוא השבת. כי בו השפיע בה שפע להתקיים ולמות מלהיותה הולכת ונפסדת. וזה יאמר העולם חסר מהיה. בא שבת והשפיע שפע קדושה בכל מה שברא והיה השפע הזה לעולם. כנשפע בנוף האדם. וז"ש שבת ויעפש כי שבת והקנה נפש לעולם לקיומו. וזהו בא שבת בתת מנוחה. כי בלעדי זה לא היתה מנוחה והעמדה לעולם. וז"ש ויגח ביום השביעי ולא אמר ויגח. כי הוא יגיח לבני כי הקנה מנוחה לעולם. וזה יאמר ויכל כו'. וזהו כי אין שפך אלא ילדה לשון עשייה בעשה רק בדבר נאמי. משל"ל בדבר רוחני: ונבא אל העניו לאמר ויכולו השמים כו' שהוא עולם ומלואו קודם השבת שהוא נושה נולם תוכנו. אך ויכל אלהים השביעי מלאים. כלומר דבר מהייתם אלו. ולא נעשה דבר אל מעשה. כ"ף עשה השלום אל מלאכתו אשר ברא עשה בימים הקודמים. ואין זה רק מה שאינה עניה שהוא שפע רוחניות המקיימו והוא תרז"ל שמאל גוי אחד אין הקב"ה מביא שרוה ומוריד הגשם בשבת. והטיבו לו שהכל לפניו יתי' רשום היחיד לאלפל בכולו. והוא זה מספיק אל עניו הגשם. ועדיין צריך טעם אל למיתם אילוסם ודשמים. ויתכן בא להשיב על זה בתו' ושבות ביום השביעי כו' לומר אם מה שהוא מעשה ממשיו לא עשה בשבת. אין מניחין דשא מחרש. דע לך כי מה שיעשות אלהים הוא מכל מלאכתו אשר עשה. שהוא מעשה בחידוש העולם. אך לא במה שהוא אחרי כן מלינו. ומשו' החמיר ת"כ למה במו שבתי ליום השבת. ולא המטיר מן בשבת. ז"ל לעולם לימא לך שאין קפידא בזה. ומה שהלילה עשיתי בזה. הינו אלא היה רצוי להעשות בשבת. אלא שויבך כי' מה שמזון השבת ניתן מתחמול. הוא לחורות ברכות השבת. שהעומר היה נכפל למה משבת לפניו אלא שעקר שאמר לחד נעשה בזה. שמה אלא המטיר בשבת. הוא כי ויקדש אותו. כי עשה למען יבחינו ויכירו קדושת שבת. לעמוד מס להפריש בין שבת לחול. אך לא כלפי מעלה. והטעם שיש הפרש במעשה בלהמים. למה שנושה יתברך לחברי כן בעשה האדמה וכיוצא. פירש ואמר כי גו שבת כו' לומר מה שבו שבת. הוא מכל מלאכתו אשר ברא אלהים ביום לחשון. כדי לעשות בשאר הימים ככתיב למעלה כי ככל נברא בלחשון. אלא שיש בדקות ויוצא כל פרט מהדיוקא דבר יום ביומו. בזה בלבד הוא שבשבת הוא יתי'. שבל דבריס של שבת עשה בשבי. אך שמה אלא ברא אלהים לעשות הוא בעצמו. רק שהטיבו טבע לחרץ להמשיך ושמים יתעידו.

ויהמו עלם. לינו נקרא אלו יתי' עשה מלאכה בשבת. גם כי ככל בהשבחתו. וע"פ רצונו: או יאמר ויעשות כו' לומר אלא הרחה כי הוא עושה שמים חדשים וארץ חדשה. כמ"ש ז"ל כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה כו' אשר אעשיה לא נאמר. אלא לאשר אני עושה מלמד שתמיד עושה לחת שכר טוב לצדיקים. הוא כי גם בשבתות עושה שמים וארץ. ז"ל ויעשות אלהים דווקא מכל מלאכתו אשר עשה. אך לא ממלאכתו שאחרי כן השמים החדשים כו' כי אלא גם עשה ויברך אלהים את יום השביעי שמיום בו חורות. ויקדש לומו בשפע שהשפיע בו. כלומר למעלה. אלא שהוא דבר רוחני ואינו נקרא מלאכה לשבות ממנה. וע"פ כי גם היא נקראת מלאכה ופעולה. כד"ת פעלת לחומיס נך. אינו דומה כי מה שבו שבת היה מכל מלאכתו אשר ברא אלהי' כדי לעשות. שהוא העני"ז שברצו יתי' לחיות עולם המעשה. וז"ל לעשות שהוא כדי לעשות בו בני האדם מעשה. משא"כ אשר אני עושה לבלתי עשות. רק לנוח ולקבל שכר, שהוא עולם רוחני:

ד **אלה** תולדות השמים כו'. הוא לומר שהשבת הוא מיותר ובלתי מובן. כי ע"כ הוצרכו ז"ל (שם פ"כ) לדרוש בה"ת ברחש. לו בחברתם. וכן הכפל מאו' ביום עשות כו' ובתחלה מקדים שמים לארץ. ובסוף הפסוק מקדים ארץ לשמים. ועל מה שנאמר בהלחות ט' שמקדים השמים לארץ. ובפסוק זה מקדים הארץ. ונתלקו גדולי עולם. ולא הוקשה לאו מהשם הפסוק לסופו. לומר לזה נמים לב אל החילו בהלחות ברחשית ברא אלהים. ובפסוק זה לומר ביום עשות ה' אלהים. והוא לאמרו ז"ל על זה כי עלה במחשבה לברוא העה"ז במדת הדין. ורחה אלא היה מתקיים. שיתף בו מדת רחמים והתקיימו למעלה שהרי נאמר למעלה ברא שהוא מעשה ולא מחשבה. ופירשו שיש בריאה במחשבה. אלא שהיא בדקות הרבה מהייתם לבריאה ולא למעשה. וז"ל ברחשית ברא שהוא בדקות רב. וזה היה אלהים במדה"ד. אלא שרחה אלא היה מתקיים. כי אלא והארץ היתה ע"י כן מהו ובוהו ומשך החושך על פני התהום כי מיד ציף את העולם. ע"כ היה עשה הוא יתברך אשר על נוזלין ירקוע. ורוח אלהים מרחפת שהוא שיתוף רחמים ככל מקום שנאמר וה' שהוא הוא ובית דינו. כן תומנו ורוח אלהים כי רוח אלהים הוא ובית דינו וזוע"ז הוא השם על רחמים. ואז היתה עשיה ולא מחשבה בלבד: ונבא אל העניו היה מלאנו רמינו כמ"ש ז"ל בכ"ר (שם) ביום שלשי היו תולדות מהארץ. ויום ד' תולדות השמים. וע"ד זה כמפירים שם. והלא כמו זר נחשב כי למה שהיותה דק וזך המיכות. היה רחוי יגיח אל הפועל הולדות. ולכן היה רחוי יקדימו לבא אל הפועל הולדות השמים. מתולדות הארץ. וע"כ היה לאשר לומר אלו תולדות הארץ היו בבא מהיום הרחשון וע"כ קדמו לעלה. אך תולדות השמים לא היו אז בבא רק נתהוו אחרי כן לזה בלה מארחינו הקדושה ואמר ויכלו השמים והארץ וכל צבאם. שהורה כי גם אל השמים יקראו. במופן מחזה הקושיא למקומה, וז"ל דע לישה כי אלה תולדות השמים

השמים והארץ. הלז ומלו היו בהבראם בשמים והארץ כי שם היו המולדות בכח. הלא בהבראם אתוון בעת מתייחסו אל בריאה. שהיתה פעולה על מהשבה. שהיה לז בשם הלאים במדובר. לז היו שמים ומולדותיהם קודמים בהויה. כי היתה בריאה מהשבה בדקות נלמי ממציות ליקרא עשיה. וע"כ בשמים נאמרו מיד לסיום לימותם דק מלימות הארץ. לך לאחרי כן שתיקף מדם רחמים ונקרא עשיה שהוא ביום עשות ה' אלהים. לז הארץ ושמים. כי לז ניתן יותר כח לגלות הפועל הארץ מהשמים. כי הלא כל שיקוף הרחמים לה למען השמים היה. רק על הארץ הקריפה רחמים. וע"כ מיד הוכיח המקום בתם כח יותר אל הארץ לבא מהיה היא ומולדותיה אל הפועל ואמרי תומר כי לעניז המולדות הארץ קדמה יקשה לו היך לה יצא אל הפועל מולדות מדשא הארץ ביום ג'. עד שהמציר בשני. לז"א וכל שיח השדה כו' לומר כי הלא הוציאה הארץ מכחה אל הפועל בשליחי דשא ועץ עושה פרי. הלא שהרש יהיה בארץ שעדיין לא היו בארץ. שהוא על פני הארץ תוצ. וכן כל עשב השדה טרם יצמח התוצ. כ"ל עמדו על פתח הקרקע בשליחי. ובשני בשאר עלם מן הארץ והקשה ובראה נתגלו למעלה. ונבוא אל ענין הכתובים:

ה וכל שיח השדה כו'. הנה ירמה דבר זר יפרוך מבר להשמיט החדמה בעת שבריאת הלא יפריח מלמרו יח' בלו' תדשא הארץ כו' ויבר קשה בלו' והדשא אין לעבוד לה החדמה וכי מלמרו יבא' צריך עבוד' החדמה לבא אל הפועל. ושוד שמ"ל לא היה השדה עשב מזריע זרע ועץ עושה פרי בשלם. עד שעבד השדה את החדמה והלא כאן זר נמצא. ומה גם שבכל כללות הארץ בעיה הבא הוצרך לחדוש והוא על כל השלם:

והנה על ענין צורך המבר. היה שפשר לומר כמ"ש במדרש רבי"ל (פרק ח') כי מימי המבר היובדים למעה הם מים זכריים. כמימי זרע היולא מהן. ומים שמתחה לארץ הם מים נקבות. ואין העליונים יורדים בשם. שאין תהום שולה שפחיים ומתהכרים, וע"י כן הארץ מולידה והשמ הם והוציאה תולדות. וע"כ עמדו בשליחי על פתח הקרקע ולא הוציאה תולדותיה. עד ימבר על הארץ ויבא מכח זכר ונקבה. ולשירדו המים למעה תוך הארץ הקשה להתחבר עם מים המתהוצים היה צריך עבודת החדמה: אך עדיין הקושי הזאתון בלתי מתיישב יפה: לבן הלכון הוא בשתי הבחות בלמדות מתוך דברי רז"ל. והוא מ' כי הנה אמרו כי חדש היה חלמו של עולם. והיה הענין כי בהבר אין השיפה ניתנה ליהבל עד הסוף חלמה ממנה קדם לה' כן לא יתהשה דבר מהעולם עד שפרים מכל הלקיו קדם קלת לה'. וזה מיסוד הענין שמיבר ממקום שבראו אבר עד שבר השמים וכן בכל יבול מהארבעה. ושוד הנחה שהים הלא היה כי לא היה חפבר לעשות מה החדש שהוא שהראה הלא עד יתעבר על הארץ. והוא מומרם זיל (ב"ר כ"ו"ד) כשהה המקשה עיפחה במים ומשרשם חלה. כן הקב"ה עד המעבר על הארץ ונעל מעבר עם השים לא בראו. והענין יהיה כי בחבר בקמה מחתיים עד היום ללוי הקמה

ליהנות ממנו. שהוא אחר היום בו מים כן עד היום השפר ללוי ליהנות ממנו שהוא אחר השבר. לא שפרים החלה לשיחבר ע"י החלה. והענין כי בחבר ע"י זכות החלה מחברכת השיפה בחכול ח מה שכהן השיבד את ה'. כן ע"י שבכת החדש לשביד את ה'. הארץ מחברכת ומוחנת כחה. וע"כ יקרא החדש שובד את החדמה. שע"י מלוחי. החדמה מהשבדת ומחברכת וזה ענין כל' וכל שיח השדה עדיין לא היה בארץ כו' כי לא יצאו מפחח הקרקע חוצה. והטעם הוא כי לא השציר כו' ומה אחאר ומה בכך הלא אין מעשר לה' להוציא השה מארץ בלי מבר. הלא היא כי ע"י מה הלא השציר ע"כ. והדש אין שהוא חלת הארץ. כי צריך אל השיח בחבר המקשקש עיפחה במים. ומה צורך אל החדש הלא הוא לעבוד את החדמה ע"י זכותו שעתיד לעשות כלומר למען לשבדה וזה"ל הלו מלות עשב. וא"כ היך יהיה השלם ותולית הארץ למחה עד שפרים הלחה המחברכת את עשב. ע"כ היה עשב היוה בארץ לבל יצא דבר עד שפרים מה שהלה הם ברכה קדם לה'. וע"כ והד יעלה כו' והשקה. וע"י היוה מים בשער לא ויאבר כו' את החדש שער מן החדמה:

ז ויצר ה' אלהים. הנה בשבר מהות האשם החדמה בשפות זה. ומתן מכחו מזריע בשוה לב והבין אל אחד מהדברים אשר הלא כמו זה נחבב בעיני החדש. היך דבר רוחני הלך אלוה ממעל. יעשה מברשו תוצה אל תוך תומר עבור. וזה בם ס בכל והבין המקרא שכ' ויאבר ה' אלהים את החדש כו' ויפח כו' כי הלא תומרו ויאבר בשני יודי"ן. המעורבו בו רז"ל ותמרו כי דו פרצופין היו ומן שתי יצירות בחתם. וע"ד שפשט רחוי לדרוש ולמור טעם ודעת מה שמה אלא. ושוד אל' ויפח בחפיו כו' ויהי החדש כו' למה ייחס הדבר אל נפיחה. ולא אמר ויתן בו בשמת חיים. ושוד אל' ויהי החדש לנפש חיה כי יהיה מגרש עבר הקודש. כי אחר תומרו ויפח בחוה אחאו מחאו יח'. ומה גם לפרשב"ן הת' מי בעיפח. ממה שבאומו הוא נפח. אין היה אח"כ לנפש חיה. ושוד כי מהרחוי יאמר ויהי בחדש נפש חיה. ולא ויהי החדש: אמנם לפי הענין. נפיח לב גם אל מאמרם ז"ל ב"ר (פ"ח). וז"ל ויפח בחיו מלמד שהעמידו גולם מן הארז ועד הקרקע וזרק בו את הבמה. לפי שבעולם הזה בנפיחה לפיכך מה. אבל לעתיד לבא בנפיחה שנאמר ומתתי רוחי בכם וחייתם ע"כ. והנה רחוי לדעת מה ענין הענחת גולם. ולא נופחה בו נשמה מועל על הארץ. ואין היה מן הארץ עד לרקיע. ואין היה מתקיים גיף בלא נשמה מהיך ס"ק שנה תוך עד שנופחה בו נשמה. ומה ענין זה' וזרק ולא אמר ונתן בו נשמה. ושוד אל' לפי שבעה"ז בנפיחה לפיכך מה כו' מה בין נפיחה לנתינה. ושוד בח"כ על מה עשה ה' ככה לעשות נפיחה בתוקן ביותר. ולא בנתינה ויהיה כעתיד: אך אמנם הנה בשבר נעשה חדש בחבנו. והיה לומד מספר הזוהר כי הוא יח' עם כל העולמות שברא. דיבר ואמר ביני וביניכם נעשה חדש. כי כל ג' יתן הלקו והוא העה"ז הבא יתן הלקו הוא הנוף החמרי. ושולם הבלגלים

בחינת הנפש . הוא חיותו' נורא להתנועע מורם ממנו כיוצא בו כי שלם התנועה הוא . ושולם המלאכים נומן רוח לחהי כן כיוצא בו . כל"ח (תהלים ק"ג) עושה מלאכיו רוחות . ומחתו ית' משלש העליון נומן נשמה . היה השולח על כולנה : עוד הקדמה ב'. ובה נבין ונסביל ענין הכתוב שאמר ואתם הדבקים בה' . ומקרא שכתוב כ"פ עומדים היו מבדילים . תיזה היה הדבקים והשבלה בעה"ז לפיש המלכות בחומר . וע"פ דרכנו ניבן טוב טעם על מאמר רז"ל . כי התנות הן המרכבה . ונשכינה היתה צורה עליהם . והוה לעומת זה תרו"ל (ב"ר פי"ט) כי תברהם הוריד שכינה מרקיע שביעי על נשבי . וה"ל תיך היתה צורה עליו והסיקה בשלשה זו על כמה מקדושי עליוני יתמלו יתברהל . תבר היו תהר התורהן בזמן סיל ק שכינה . ונקריהם תפי שכינתה . יורה כי מרכבה של השכינה המה בשורה עליהם . ותיך יתבן שהשלש מסולג ממנה . הם לה השבטות כבודה לקייס עולם . או בכוחל מערבי מלד מה :

אמנם למה כי תור רוחניות בתחתה בנפי השכינה . בהתחלל ממקורה להתלבש בחלב חז לה תפרד ממקומה פירוד עלמי . כהפרד דבר נשמי חלק מהכל כמעל קימון של מיש מיום . או עבר מן הלדמה . פיפרד החלק מהכל לנמרי . תך הדבר הרוחני מתפשט ומתחלבל ולה מתפרד . כי הדבר הרוחני לה יעתק ממקורה . כתבר בעניין המלאכים כי הלה הלבו המלאכים הדומה . נברייהל להפוך תת הדום . ורפתל להניל תת לוט . ומתעבבו שמה לילה ויום . ולדעת מדר"ל (פ' פ"ח) לה עלו למחיתם עד ק"ח שנה שמתחכחן יעקב בהר המוריה ועלו בשבילו . וכן בזמן מזקיהו בליל פסח שבה נבריהל ויך במחנה תשור כל הלילה . וכן בבואו להניל תת חנניה ותבריו . וכן בכל עת תבר יתחלח כל מלתך בהם למעה לתרן . היינן יתבררן רבלי המרכבה העליונה בימים ההם . והנה מיכתל ונבריהל ורפתל הן רבלי המרכבה רתבי המחנות . ומניהם להמיון כדבר הזה . ומה נס ק"ח שנה : אך למה מניתוהם ושיהרן בתבר . והתפשטותו הוא הבא בלבד . והסיקה בזה בתיהו ז"ל תבר נמצא בכל בריה מילה שנעשה ניברהל . ומה יעשה והוא עם מפזר ומפורד . ובעת תחת יתולו רניה . תלה במזרח השלש . ותלה במערבו . תך בזה יהבן כי הדבר הרוחני מתרכה ולה נהיך תניהה . וקל וחומר נבי שכינה . וע"כ בהשלחה פה נשמה כל מי מבני ישרתל . לה יעתק ויפרד ממקורה . כי הלה שורש הנפש עומדה בשורה דבקה תחת כנפי השכינה . והתפשטות הוא הבא וככה בחדש . והסיקה נרוח ונפשה . כי עודם בחדש לה יבבר מהם דבקות עם מקורה . ותלו יתייר יתמיו תים תבר לה יחבא . או שתבר השומה יתקן תת תבר עותו . בעשה לה יפסיק הוא קדושת נפשו ממקורו הדבק בשכינה . ובדבר הזה מרכבה של השכינה יתיתה הדיוק.למה שהחדש מרכבה של הנפש וסיוע של ברוח וסיוע של הנשמה וכל ג' משלשתן של מקורה ומקורה דבקים עלמיי של השכינה נמצא שע"י ההתחלבלות והתקשרות הסוף בלי פירוד . יהיה תדש

השון כורת ברית לעיטה עד שובו בתשובה . וע"כ תקרא תשובה כי בא על דבקותו בתורה . וגם זה הוא (יומא דף פ"ו) גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד . כי היא מלאכת נכבדה מכסא הכבוד . יקוב עדיו . ובזה נבין תועלת נפילתה המפורסם בתורתו ית' בשמה לאדם . ובזה כי בלאכת השופה בכלי זכוכית . הרוח מאבד בתוך פיו דבקה עם הכלי תוך הכלי . כן בתורתו ית' בשמה באדם . היה חלק הכלי באדם . מקושר עם מה שבו ית' . אלא שיש הפרש בין נפילתה בשר ודם בכלי זכוכית לנפילתה ית' באדם . כי נפילתה ב"ו בהשתמש לעשות בכלי . יפסק הקשר הכלי בין מה שתוך הכלי לגופו . כי תומר הוא . לך נפילתו ית' לא כן . כ"ש שרוח נפילתה המקשרת עומדת לנצח . וזה ענין הק"ו מאבר מ"ש בבי"ת (פי"ד) על בהכתים התחיה ותמר לתתן הספון מדבקין לא כך בשיש בכלי יוצר תנפלם . מ"ל כלי חרס בנייתו מן חמים ובשברו נשבר . כלי זכוכית בנייתו מן החול ובשברו בשבר זה נשבר ואין לו תקנה . זה נשבר ואין לו תקנה . מ"ל ע"י שהוא עשוי בנפיחה . מ"ל ישמעו לחזק מה שפיך מדבר . ומה אם זה שעשוי בנפיחתו של ב"י אין לו תקנה . בנפיחתו של הקב"ה על אחת כמה וכמה . ע"כ . ולהוי לדעת מה ענין הק"ו הזה : אמנם הוא כי יוסי למען יבא לחלק בענין הנפיחה . העיר לו חוזן בשאלה הזאת . איך לזכוכית הנעשה ביסוד אחד יש תקנה . משל"כ לנעשה בשנים . ויהי לחוי יתפלך ויהי לו כן כי על ידי תוספת החילק בחילק על הנפיחה . ותמר כי יסוד הרוח אשר בנפיחת אדם שבא מפה אל הנברא יסודות . שבו היש לו עזר לקבל תיקון וקיום . לז השיב לו ומה כי לומר שם נפיחה מה שבא מפה לאדם . שאחר בשלמות הכלי . שאין אחטור רק בעת הנפיחה . מספיק לאחת זו תקון וקיום . נפיחתו של הקב"ה שזולת היותו מדבר הבלתי נפסד . כי הוא המחיה את הכל גם בלתי נפסקת בדרך כל דבר רוחני שמתדבק ומתפשט ואינו נפסק ונעשק . על אחת כמה וכמה : והנה ע"י שתי הקדמות הנ"ל אשר נאמנו . ונן כי אן האדם בלול מד' שלמות . האומר מד' יסודות אשר לעולם השפל . והשפל מבחינת העולם אשר על האדן הוא עולם הנבראים . והרוח מעין עולם המלאכים . והנשמה מעין העליון . והקדמת הב' והיא כי לא נעשק העולם נבדל הניקן באדם ממקורו . רק נאצל . ושורש קשור במקורו . שבלא מצל הנפיחה זו שמדובר . אחה שקשה הקושיא הרגשונה . שהיה איך יעשק עשק נבדל אל זה האומר . והוא כי לא יעשק רק יתרבה ולא יפסק . כי כן דרך כל מקום שברוחה בו שכינה . כי גם אחר כן נאצל שייכות קדושת שמה כשורש ליסודי דעת והויתו גם אז . הוא כי גם בהדבק הרגשונה בחיצה קלה מעין עולם הנבראים . ומשלה לה מעמה מה על הד' יסודות מעין הכוחות . יסיג עולם הנבראים על ד' יסודות עולם השפל . ואחר היות בו רוחניות . זה היחה הכנה לשכה מה שהיא מעין עולם המלאכים . ואחר הכנה החיצונה השלם השויה על עולם הנבראים . ואחר הכנה זו היחה נפיחתו ית' הנשמה העליונה כאמור . וזה יסיח מאמר הכתוב ויפח ב' אלישה בהן נשמה חיים אשר יניחום בהן שמי

עזרוח . ל' בחיות נפש מעין עולם הנבראים . שיש מעין רוח עולם המלאכים . בחלו סב' ליחות לר לת האדם אחר היותו עפר מן האדמה בתוכן כולן בו ג' השלמות . ואח"כ ויפח בחיצון על ידו ית' נשמת חיים היא הנשמה העליונה . ולבל נחשה איך יעשק מאחו אל הגוף . אחר לשון נפיחה שיוכה התקבלות עם המקור . והיות מאחו ית' שהוא בלתי נפסק בכל הכתוב בהקדמה . ובמה תאמר כי אלא אין דרך לבא רוח אחר הנפש . ואל נשמה אחר הרוח . אח לא עבור ימים רבים בין זה לזה . ויתאחם להיות רחוי אל האדנה שאחריה . וע"כ היפה איך בחיצון בו בחיות כאחת . ל"ז אל תאמה כי אין האדם שרשתון בכל האדם . כי אלא הי' מהיותו ספר מוכן לקבל כל נפש וקדושה כי יניר בפיו ית' היה . ומיד היה רחוי לקבל נפש בהיה וזהו ויהי האדם לנפש היה . כלו' מוכן לקבל נפש בהיה היה מעצמה . היה בעלת היות מלד עצמה מבלי היחם אל עולם מהעלומות . היה הנשמה חלקו ית' בודדם היותה מלד עצמה . כי חלק אלוה ממעל היה יותר מכולן . הפך שאר בני האדם . והוא ביחות שלמ"ד לנפש . מוכן לנפש היה היה : וזה ענין המאמר ויפח בחיצון מלמד שהשמידו גולם כו' . והוא כי הוקשה לו כי אחר לומרו ויהי בחיות על הארות . איך יאמר אח"כ ויפח בחיצון . ושוד שהי"ל ויפח אם חוזר אל המומר . ע"כ אמר מלמד שהשמידו גולם . והוא שאחר היותו גולם השמידו . שהיה כי נתן בו העשה שהיה נצב . כי אין זה רק ע"י אח בו רוח חיים לעמוד . אך לא כי הרוח חיים נשאר משלם הנשמות אשר למעלה מהרקיע . רק עד הרקיע . כי היחה השמדה עד לרקיע בלבד . ויהיה הרקיע האמור ביום שני ויעש אלהים את הרקיע הוא עולם המלאכים . כאמור בפרקי ר"א (פ"ד) שהוא הרקיע שעל ראשי החיות . ואמר שעד שם היחה השמדה ואחה . שכולל היות מציחת אל עולם הנבראים ואל עולם המלאכים שהן הכ' יכיות שבחצוצ על מנת ויילך . ואח"כ זרק בו נשמה מאחו ית' היא הנשמה העליונה . ז"ש זרק בזורק ממנו ואלינו . ואל כמלבל נשמה אלינו' דרך השלמות . כי אחר הגיעו עד הרקיע . הוא שעל ראשי החיות כאמור . אין בחיות שלמות נאצל אלינו . רק בזורק בחוזר ממנו ית' נשמה אל הרוח שהיא מרכבה אל הנשמה . בזורק מה שבידו לאלה . ואמת האמר בשמה אם תומרה ויפח היה מעין עולם הנבראים או המלאכים . יזדקר לשון נפיחה . בד"א ובהוח פיו כל נצבא בפיורש למעלה . בייחס נפיחה רוח פיו אל נצבא השמים . שהוא המשתלשל למטה ע"י התפשטות רוח פיו . לך לדשתון . שהוא בזרק מאחר לפניו . בשביל לשון זריקה ממנו . ואלינו . שהיה הנשמה מאחר היות בה רוח ונפש . שהשמה כולנו השמדתו עד לרקיע . למה לא אמר ל' נפיחה בעניין ונאמר רוחי בכם ותייחס שהוא רוחו ממש מאחו . ע"כ תומר לך כי אין פ' רוח ויפח השלשלות . כי נפיחה מאחו ית' אלינו היחה . ומה שלא נאחר ויפח . השמש הוא לחלק בין היחות בריחת אדם בחיחות השולם לחיחות שנחיד אחר האחייה . כי הרשאון לא יחמיד קיומם ותיוחם ולעחיד לשולם יחיו והוא כי נשלמלות היה בנפיחה בו בח יפ"ח בנד מה . כי ע"כ חטח . לך לעחיד בחחי ח

יהיה המומר זך בלי במרי יפ"ר. לעמרי בתופן כי קדום יאמר לו. כעיין מאמר רז"ל במדרש חזית שאחר שאמרו יברואל דבר אחד עמנו ונשמעה אזנו לומר לו שיבקש מהקב"ה שיחזור לדבר עמהם לבל ימותו. והשיב להם משה אין זה עתה כ"ש לעתיד לבא שלא יהיה לכם יפ"ר. והנה במקן תורה היו מעין שדם ברחמן כי בשקה זוהמתן וכו' להם חיזוק ממלאך המות בחדש. לך עדין לשם כח יפ"ר לחתוא כי ע"כ חטאו בעגל. וכן כי' בחדש במדבר. בתופן שהיה חדש לשוש מיוח כלי מוכן לקבל הנשמה העליונה. כשנשא בנק שעטין ממנו כלי הזכוכית. שהוא לשוש מעולל תוכיות לקבל שוש דבר ומופתין בו ודוחקין תומרו לנד חון. עד יעשה כלי קבול. כן האדם כי' לשוש בנד מה מהיות כלי מוכן לקבל הנשמה ותהי זריקתה בהוכו בניפיתה כדוחק החומר ומרחקו מנה ומנה. כמופה עד יעשה כלי לקבל. כן הנשמה נתונה בו בזה התופן להכשירו על ידה להרחיקו מהחומר ולהכינו להיות כלי מוכן לקבל' כי יהקדש בקדושתה: אמנם לע"ל יהיה האדם כלי מוכן לקבלה. ולא יצטרך רק נתיכה כעוכן הכן בכלי אחר בו בית קיבול. וע"כ יהי' לעד כי לא יקראו אסון אחר שחטא כי אין יפ"ר נאנח אחו. ולא רצה לומר שחטא נפיחה לרמוז כי נשאר שרשה למעלה כמי שנופח. כי זה גם כי יאמר ויתן היה כך. כעודע מהקדמה על מעלה:

חויטע ה' מלכים כו'. הנה בחו' מקדם שפירשו מקדם לאדם. והיה הכוונה שקדי' הוא יש שכרו לבריאתו. וי"ל שהוא מקדם לעולם. שהיה מז' דברים שקדמו לבריאת עולם. ולריך לאחת טעם למה הודיע מלכים תוכחו זה בתורה. מה שלא עשה כן בשאר המוקדים. ועוד לו' שאחר יקר מיוחר. ועוד למה הכניסו בג"ע שמיוח' לחשלום שכר טרם יעשה מצוח: אך לחתי תומרו נדל האדם בפשוח הקודש כי טרם נפיחת הנשמה היה שדם לנפש חיונית שהיה תומרו זך מאד. כי נזדכך עפרו ע"י כפיו יח' שאחר נעשה בשם. כחומרו ויילר בו' כי נעשה תומרו טורב. בשם שה' מלכים עשאו. עם היותו מעפר מן האדמה. בח ובי' ואמר שדע כי כן הוא. כי שלא ויפח ה' מלכים בעלמו יח' בשמי שמותיו שלם. ועוד שהיה ויפח נן בעדן שבמקום עידון ותיכות רוחני היה. וזהו נן שאחר דרך הגן שמילותיו מבוכה תיכותם. מתיכות המקום שנטועים בו. ועוד מלכים שהיה מקדם לבריאתו של עולם שכל הדברים שקדמו לעולם. תיכותם זך משלשם כמו תורה וכסא הכבוד. ועם כל זה ויפח שם שם האדם בנוף ונפש. ותיך שאחר מעפר יסודו יסי' לו מבוח. לבוח בו. שלך הוא שאחר יקר כלומר למה שהוח יח' יקר תותו בעלמו יקיר כפיו. נקנה בו קדושה ורוחניות עשוי מחד. עד שדר שבקשו מלאכי השרח לומר לפניו קדוש:

ואשר העמידו בג"ע טרם עשיח שום מצוה. שלא היה כי רלה הוא יתב' לעוררנו בעיקר גדול. שלא הוא לכל יעלה על לב איש בוגה להאמין בלבו. כי השובד שם ה' ומקבל שכר. ידמה לעובד שם המלך ומתן לו שכר. כי הנה המשרת את המלך אין מיכותו משפעת משאר כי' טרם יעשהו. וגם השכר הזה אינו דבק

במקבל. כי אם שרצון מלך לשתו לו חלף עבודתו. לך השובד שם ה' לא כן הוא. כ"א שכשל עבודה ועבודה שאר יעבוד. הוא הולך ומתעלה ליכותו וגם תומרו קונה קדושה. כי ע"כ המצות כמשפר אבריו. והוא לומרנו שאר קדשנו במצותיו. שעל ידי המצות אנו מתקדשים. וגמשך משה כי בהתקדשו. ובלתי השלח בו דבר טומאה התוצן בינו לעורם ונפשו בעבע שדבק ונפשו בעורשה שאר הוא בג"ע. כי אל"ל העושה מצות עשה. כ"ש גם שאר לא עבד שם ה'. רק כמה שנאמר מעבירה שאר לא הושמה דבק בה' הוא. ומלת כי שכר הבדיק דבק בנפשו. כי כל מה שהולך ופועל נדק הוא הולך ונדבק בה' והוא שכרו. וזה מאמרם ז"ל (ב"ר פ"ע) בהומרם זכה הרי ג"ע לא זכה הרי גיהנם. ולא אמר נותנין לו כ"א הרי ג"ע לעומר מלוין. והסך בשכרו: עוד טעם אני. והוא לעמד לאדם דעת בל יעלה על רוחו שיעלרנו הנשם והחומר לאדם מלכתיב האומר. כ"א שמין לריך לומר הנשם הרוחניות שלא תפסיד בחברת חומר הלדיק. כ"א גם החומר קונה אומר בחברת הנשם. ועד ממכר לאני העקרים האלה. לדם שהיתון. כי בהיותו מעולל תפת. היתה נפשו דבקה בשרשה ובדבקה בג"ע ולא יעלרנה הנשם. כ"ל בנוף ונפש נתנו ה' בג"ע טרם יעשה מצות. למה שהיתה עסורה בלי הנשם טומאה. כי נפשו קשור' בשרשה שאר בג"ע: עוד מעין זה. למען נדע מעשה מכלית העתיד שבהזדך החומר בכור האדון. ומזכה ומחיה בנוף ונפש. ניהי דבקים בה' כאדם קודם שחטא ויותר. וכמאמר מלכי' שהקב"ה עושה להם כנפים כי' שהוא כאותן שהם כנפים לו'. היינו כמלאכי השרח בנוף ונפש. כי לא יהיה הניף כאדם שלוח בעפר ומים של שלא מעלה מן האדון כי אם בשל לוחות עליונים:

ויצמח ט' מלכים כו'. הן אמת כי לפי הנכל מהיה הלא כמו זה נחשב. יהיו בג"ע מילוח ופרחים בנוח ופרדסי' שאר בארץ השח. כי הלא עיקר גדול לנו כי שכר מצות רוחני הוא בשמח. לך מלינו לרז"ל (ב"ר פ' ג') מקבלי האמת והשדק האומרים על והנה טלה זית טרף בפיה. שהבטחה מג"ע. וכן בנפן שכתוב נח אר"ל שהוא הזמורה מג"ע. ביותו בהלבע כי מילוח ממש יש שם. ולולא מאמרים היה לשאר לחת טורח לל מקראי הטורח הללה. לך לעומת זה העיקר הידוע. כי אין האומר בשמי חלילה:

אמנם לומר כי הנה כאשר העש"ז הנפל. יש עולם למעלה ממנו שאר זה דומהו כאשר כחבו בחבני למעלה כמאמרם ז"ל. בת אר היה מביע בחוטה ובורח את העולם. שהוא כי עדם יבוא העולם כל סיפור שבריאה עד סוף יום הששי היה פירוחו על המילוח העליון ואחרי כן דומהם כל מה שלמעלה עשה לשש ושוא שפא הכתובים וזהו מביע בחוטה ובורח את העולם: והנה אין ספק כי גם שאחד דומהם שלומהו לא יתמוו כאילוח. כי השתחון בשמי. והנבוח ממנו עולם באילוח עד שלית הכומהות ועל הדרך הזה יש ג"ע בעש"ז. ויש לעומהו גבוה היותו מעל גבוה לפי מספר השלומות שהם שבי"ע ליודעי חן. ואין ספק כי אין דומה אילוח גדל דומהות השתחון עם שלמעלה

הימנו ועד"ז עד מעלה מעלה. למטה לא יבגר מהיות דוגמת זה מזה וכל מיני קדושות ומורות אשר ליתר עליון מהמלאים בחסר למטה הימנו בגדר המלכות ועביות מה מגדר העליון. והסיקם בזה עד התחתון. נתופן שבתחתון כסולם מוצב ארצה וראשו עולה מעלה מעלה. על כן בחסר למלאכי עליון אשר רוחניי' וקדושים הם בתמת. לא יבגר מהם בבחינה אל העולם הפשל. מהמלכם מלבוש מעין העש"ז ויתכלו במרכבה גבר. בחסר בחברתם כאומרו והנה שלשה אנשים עמדו. וכן בלוט. וכן למטה כי לא יבגר מהיותם רוחניים בעצם גם בעודם בארץ שלנו. כ"ל שחיכות העולם מקנה גם המלכבות. כן הדבר הזה כי גם שכל מורות נ"ע הארץ רוחניים בעצם הפה. למה שפה בעש"ז יתלבשו משין עולם הפשל וירלו בחילוקי בעלי גשם. לך כמקרא המלאכים גם הם יקרם. שבהתלבשם לא יבגר מהם רוחיותם העליוני. למטה יהי להם כן עודם במקומם. לך לו יצוייר יבינו עוף או זמורה מנ"ע מוצ בחסר בהיותם במקומם מהלבשים מלבוש גשמי על השמות גדר מקומם. כן בלמטה משה יתעצם חיות הבד לו עוף. עד יהיה בלחד מחילות העש"ז הנשמיים בעצם. כי גם שכל בעש"ז הוא דומה חיות טויר נ"ע על שפר העולם. וכעלה זית על היונה וזמורת גפ לת"ד. וז"ל חת"כ ונכר יונה מעדן להשקות כו' ומשם יפרד וכיה לד' רחצים. כי היתכן שבגן מקור מוצו כמי נהר בלשה לשפר בארץ השה. ומה גם כי שפע עדן גן המקור מוצו מלמעלה הוא. ועוד אומרו והיה לארבעה רחצים כי היה לאור יאמר והיה לארבעה ראשים. ולמה לחד לשם למעלה. לך הנה אין שפק כי נ"ע חיכות מימי הנהר יונק מעדן. לימם כי שם בעלי חיכות רוחני בלי שפק. אלא שאחר נאחם משם יפרד בחיכות ויונק חון מנ"ע. וחזו וכיה לד' רחצים. כי למה שמשתם חיכות השים להיותם נשמיים. אין מתחברים עם רחצים שבנ"ע ליקרא רחש להם. כ"ל עתה נעשים להם רחצים ממש. כלומ מעשה מתחילים. והנה זה מעין מאמר רז"ל בב"ר (פ"ל) בפסוק יקי רקיע כו' שכל העולם כיה מים בנים. ונלא הקב"ה פיפה בחמציעים וממנה נעשה הרקיע. ומשמע מני המים מעל לרקיע ומני למטה. ואין שפק שמשים שמעל לרקיע לימם הנשארים למטה רק רומזים לני מקומם. כן הדבר הזה: ונחזור אל הענין. כי הנה כל מיני מורות ומשקי עדן העליון הנם בהתחון. כ"ל שפם מלבשין כמדובר. והנה אין שפק כי תרי"ג מצות. כן תרי"ג שרשי מורות רמוז ונעלות מעלה מעלה. ומורם התורה אשר ממנה יפשפי כולן היא העיקר. וזמצות תלוים בחור עצם וכ. וממנה יפפשפו מורות דקים ועבים סביבותיה. ובחסר לא ידמה המקבל לור מחחד מהמורות המפחשפים מן הגדול. אל המקבל מהגדול עצמו המחיר לכלם. כי גדול יהיה כבודו ומורו כמוהו מחד. כן הדבר הזה כי הנה כל עושה מצוה יחיר לנעשו נפ' מהמורות המפחשפות בתורה. אך לא יערוך עם העוסק בתורה ממש. שמחדשה בחור הגדול המאיר לכלם. ועל כן אמר ומלאתי תורה כנגד כלם.

ובנה התרי"ג מורות הנז' מלבד חור התיכ הגדול. יבאן בגן העליון שבעולם העליון. ודוגמתן בהמלבשים בשל למטה ממנו. ודוגמתן בהרקיע. ובנה מיני חילות אשר בנ"ע בהארץ. הנם מורות המצות כל מין ומין מעין כל מצוה. אלא שמכל מין. יש עד אין מספר ליהיות בהן כל הנשמות העושות מצות ה'. כל ל' לפי בהיות שרשה. ומצה ע"פ הדברים שהלה כי לפי רוב עבות הלחם מצות ועוסק בתורה. יתיית ויפריה חילות נ"ע בהארץ ויעדן תוחם. כי הלא ע"י המצות אשר יעשה. יפפיע חור שפע מלמעלה מחורות שרשי המצות. ויהמלבל בחורות שבנ"ע העליון. ומשם אל של נ"ע של מטה. שם התלבשות. ומצמיחים ומפריחים ומקעדים לחיות בהם הנשמות העושות. וז"ל למטה ויתיחו בנ"ע לעבדה ולשמרה. וחרז"ל לעבדה אלו מצות עשה. ולשמרה אלו מצות ל"ת. שהוא אומר כי ע"י עשות מצות עשה. היא בשובדה ומלמיחה. כי משקה חור מהאור העליון עד בלי די. לכל עני עדן המפייחני אל המצות שקייט. ולשמרה אלו מצות ל"ת שבהשמר מעבור מצות ל"ת. שומר כל חורות הקדושה לשר בנן המפייחנים אל נפשו. מלבחערב זר הוא כת קומתה. וז"ל ויומת ס' אלפים מן האדמה כי. כי הנה קומתו מן האדמה הוא מיוחר. ועוד כי מן האדמה שהם מצמיחו על האדון הלזו כד"ת עפר מן האדמה שהיא ממון ע"ש שהוא שכר המוציא ממקום בשרשו. וכן קומתו ונחמד למראה ושוב למשכל. וכן ועץ החיים בתוך הגן. קומתו בתוך הגן הוא מיוחר. ולם הוא לומר שהוא בחמצע. מה יען ומה יוסף להודיע שהוא בחמצע. וכן קומתו ועץ הדעת כו' מה ענינו לפי הפשט. לך אחזי קומתו כי נעצ הוא ית' לם הגן. לשר מסיכן הוא ית' מצמיחן. הלא הוא מן האדמה. וחזו ויומת ס' אלפים מן האדמה. שהוא מן האדמה הזאת הצמיח והשריח. כי ע"י הורה ומצות מיעשה האדם באדמה. יעמתו ויעבשו עלי ה'. והוא לשר בתנו כי ע"י מצות ה' לשר יעשה האדם. יעמתו כל עלי עדן מלור הפשט לשר יורק עליהם מנ"ע של מעלה. לשר שם מורות שרשי המצות. ושיכר לוין יש בהם כל עץ נחמד למראה. ומוב למשכל. זהו מה שבתנו כי כל עלי עדן הם מורות של מיני המצות. והנה יש במצות כ' סוגים. ל' המפפשים וכל המצות הקדושים אל האדמה. ויש הקים כי אין האדם רואה בהם שפע. רק ביודע כי ודאי בהלחם נפפיים ים בהם. ועל הפוג הזה לשר כל עץ נחמד למראה. שבכל מראה עיני האדם יראה נחמד. ועל פוד שהקים לשר ומוב למשכל. ועל לשר בתנו כי כל המצות אין מורות מפפשפות ומפפשפות מסביבות החורם ויש גזע חור לכולם. לשר ועץ החיים בתוך הגן. היא החורה בלמצע הגן. וכל יהר המצות סביבותיו. כי ממנו יהיו ויקרא זו עץ החיים לשם כי לכל מצוה ומצוה יש חור ומצוג. וגם חיים מפשם סיומן לחזוק בחורה. לך החורה עלמה היא חיים מלד עלמה. כי עץ חיים היא למחזיקים בה. וזה שאמר הכתוב שלחורת החורה כי מולאי מצא חיים כי: והנה נעץ הדעת טוב ורע יש רמז. וע"ש הפשט שלשר ע"ש שלשר כי יש גם שם טוב בלעומת

ומוב . משובש עם כח חנוני עמש . והלומה בו נותן כח בחנוניות . ומספיע בו טומאה ופונש לתי הקדושה ע"י מעשה הרע לאבר ישפה . ומלומנו עין הדעת טוב ורע . ולא לאמר עין טוב ורע . לאחוב על ההולך בבריכות לבו לדעת לפי שכלו את הטוב ואת הרע . ולא ישמוך על אבניו שבמים לאבר הורה לנו את הטוב . והרחיקנו מן הרע . גם שלא יובא הדבור תללנו . וזה רמזה לנו תורתנו הקדושה בפסוק זה הדרך ישרה שיבור לו האדם . שלא הוא בידבק בטובה לבו במעות ס' . והורה טוב לנו מעשה . ובמלומנו יתיש . כי היא תורת אמת בתמת . ולא יפנה לבו לו' לאחפש ולאחקור בשום שכל והבין . ע"י האחידות לדעת הטוב והרע . ובמאזני שכלי אבלה . ולאבור הוכל

דם האמת . מאוך פסוקות לאומות ילדי נכריס :

והנה הים יעשה לאות נפשו וילד לבל שלולה . כי רבים חלוים הפילה האחידה שבלים והיא שהכמה האומות . כי אוי מי יחיה בשומו . על האכמה זו פי שכלו . כי היא הדרך הפוב בינת האדם הכם מאבדי האדמה . בבשי דהאמת לאבר לא יבינוהו מלאכי הלוים משוללי הומר . ואומרים היש בבור מלבותו . ואיך אדום עולם לאבר בהכמתו הבלתי נפרדת . מאיכותו יסד ארץ . ובאבונתו נטה שמים . יבינו שכל היש האדמה . להבל דמה . ואוב לגבר כי יעסוק באמות ס' ובאורהו לאומע . ולא ישים לבו לדעת הטוב והרע לפי שכלו . וזה מאמר הכ' ויאמה הו' כל עץ נאמד למראה הו' שהם בני הוגי מלות שבהבמו . וגם עץ החייס היה בתוכה . כלומר שהה לך ממדם מדאה ואוב מאכל בהמאה . ואה לך עוד . והנה לעומת זה עין הדעת טוב ורע . שהוא הלומה ע"י היש שמתעסק לדעת טוב ורע . לבדר בשכלו וע"פ הקיומו . וע"ז אזהיהו יה' לאת אדם . מכל עץ הגן תאכל בעה"ז . תאכל בעה"ב . או לאכול מהשבה ובומה . תאכל במעשה . ועז"ת לך מעץ הדעת הו' לא תאכל לפילו מהשבה . כי בלא מעשה ולא מדע לעתה בעלום . כי שם חלקה בה שהעון השפחה שפון . ויהא רלפי עם הלוים בעולה . וזהו כי ביום אכלך ממנו מות בעה"ז . תמות בעה"ב . ולא יבאר ממך מהדבק בידך מלומה מן האדם האוה . וכן היה לו . כי הין ומת . לולא שבא הגין עליו . היה יום המות ביום האולדו וזה מלמדם ז"ל (סהדרין פ"ד) אדם הראשון מין היה . וכן אמרו (ב"ר פי"ט) כי הוא שהעה עניים והשקהו כי הוא שהעה שהבריס פד המינים האחידה . עד שהשכר ואהבלבלה דעתו . וקרא לו כמי שהניץ ונפצע . וע"כ בשובו בהשובה לתקן עוותו . האחיב קרבן בקרן בתוך במלתו והוא כי למה שפגם בבלילת אהדות ועשה מין כמי שקונץ ח"ו . ע"כ בשובו לתקן ובא על תמונת היית"ד . הביא קרבן הבורס על אהדות והוא כי הקרן מבל של האלבות בשורס בלומות דניאל והודה בשובו כי האלבות ר' הוא . ועוד לנו למעלה דרך אחרת במאמר הבוא ועל הפמר מכל האכמה חלוים הבית . והיה שלמה בהכמתו ככהוב אללנו (משלי ה) בלומתו נפת הטופנה כו' לומר הפמר פן ואל הפפתה כי הרלה אחר אחריה בהאידות שבליות בשופה הטוטף דבש ויעלה על לבה כי

יקרב בלוזל טופה שמדי אלבו דבשו . ימלא בטומו שטוה בעלה בבקום . וכן אחבוב יבבק בידך אחיה לויה דבר ממעיי אחבקך בו ולא אמלא דבר ממבקך כי אם וחלק מפמן אכה שלין בו דבר ממטוה יבבק בך . ושמע אלמר כי ברלוזך כי אבל היה הגעל בה . הגה אלריהה מרה כי סופה להפעיל בך מרוזות שבזות . אבר לא בחורת ס' ומי יתן והיה מריזות קל שבבדיה פיך יוסר . כ"א הוא בלעגה שלא יבלר אחר רוב ההדמות מבשאר מריזות מה . כי גם אחבבה ביטיבת תורת ה' אמימה להדיה אח זוהה הזרה . לא יבלר מהשאר שברה זרה בגד מה . וב"א שלא היה מלאה חידודים . ולטעוש מחידודה קודם לגיבוש עד שלא אחברבי אחפרום שלא לכוין רק לחבת אחידוד . ל"ש הדה בטעם רביע כמגיה קול ואומר מה בשיה הדה בע"כ אבחבהם ואחפוץ בה שלא חידודים הוא לך בחבר ספיות אחוקר בשם אחמד לא גוזך . ובשבי לא האשם ואל"ל השבמת אבמיה לאחר בא אחקיות שהם דעות רעות וזוהבות . כ"א לפילו אחחלוהו' כי הוא רגלים הם שהי רגלי הגאות להיקש להוליה אחולד' והשפוקות הם יולדות מות כי הם הגאות שקליות והבך דם האמת ות"ש ודלי בעבדיה היוצלים מרבלים הם אחולדות . שלא שהול יאמולו שב"ב הן רעות שלו יוהא היה שהול מבשבל להעדר אוצלים . עון האאמין בהולדות שלו אספיקין לאחוך לא שהול בל יאוב כי בשלא שמן אלקו כי גדול עוזא מגשות ובל שהול יעבוך להקשים בשבשלם . ורלה כי לעשך רשם כי הלא ירא אני הן יהיו שני הדברים שקולים בעיניך אורת ה' ובפירא הזרה . ואבא לפלם בפלם שלבך לדעת אינו היא האמת . או זו או זו . וזהו אורת אמיה היא האורה הן פפלם אינה היא האמת ואין לך רשע גדולה מזו הלילה . ומי יהן ויהי לך דעת להבדיל האמת והשבקשי : אך מה מעשה כי הוא נעו מעלומים . כי אין מבא לשבל אחוני לעמוד על עמקי עניים . נמנא שלא אדע להבדיל לגל האמת והשבקר נבוך הוא השם על הזרה ואחלבד לבן ועשה בשם כו' כמפורש אללנו במקומו שם"ד : ונחזור על הענין כי הזהיהו אורה את האדם על יקר אחר האחידה הן יאבד ולא עשהם הן רק שהעה עניים ואוהא לו בשבר פירשנו . כי שהעה הדברים ע"פ האידה שבלה ונוהא לו וזה היה דעת האומר נפן היה : והנה יש גם דעות אחרות (ברכות דף מ') יש אומרים אוהא היה ויש אומרים אתרוג . ויש אומרים שהה לשבר שהאומר אחרוג שדומה לגפ דעתו שבלבו רעה בלבד ושהאומר שהה הוא גוהא שבשפתיו ודומה לשהה פיס לא משין היאוך לאכלה . משין היאוך שבין שתי השפתים . והאומר אללה הוא שגם בשעשה חטא . והוא שאשך בערלתו . כשמ"ש ומשל לאהוה כש"ם ז"ל בהבריהם בב"ר פר' מילה (פ' מ"ו) ג"כ יודן ג"ל הקב"ה מה אהוה לן בה אשולה אללה שלולה כך אהה לן בך פשולה אללה שלולה כו' שם משלו משל השלולה על האהוה :

י **ונהר** יוצא מעדן כו' . הגה בהבנו לפי שמשו : והנה אמרו ז"ל (ב"ר פע"ו) כי ארבעה רואשים אלו ארבעה גליות . שם האחד פישון זה מלך

נבל על שם ופעמו פרשיו כו' ניתון הוא מדי. מדקל הוא יון. בסיתם מדם וקלה בגזירותיהם. והרביעי היה פרס הוא מדום. שהפרס והגירה לפניו: והנה מין גרמא פה ייתם על המלכיות. ולפשר לדבריהם יהיה רמז שפסוק. ונכר הפשט לקיים העולם יוצא מעדן. הוא המתעדן על דברי תורה על עץ החיים המזכר והוא כד"ת הוא עדינו העצני. ופירשו ז"ל על דוד שנקרא עדינו שהיה מתעדן על דברי תורה. ואמר כי נכר הפשט יוצא מהמתעדן על דברי תורה. להשקות את הגן הלו יברחל. כמ"ש ז"ל (שיר ו') על דודי ירד לגנו: אמנם כשכר ומשם יפרד ויתפרד העם מן החיים. שהוא עון ביטול תורה. אז והיה להרבע רחשים הם הרבע גליות. כמ"ש ז"ל (מ"ר תיכא) שלא גלו אלא על ביטול התו"ה. שויתר הקב"ה על ע"ז ועל ג"ע ועל שפיכת דמים. ולא ויתר על ביטול תורה: עוד הפשר לנו לומר שרמז ונכר יוצא מעדן. הוא המתעדן על דברי תורה להוריד שפע ולהשקות את הגן. שזה הגן המזכר. כי כל עני עדן מתברכים על ידו. ולא יאמר איש כי גם הם בהשפלתו אחר עניני העולם יוכל לידבק בתורה. כי לא כן הוא כי הלא משם שהוא מהג"ע המזכר. יפרד אם יהיה לד' רחשים שהוא לאחד מהרבעה רחשים שאחד הוא פיתון שפוסק ומרכב הוא. הוא האיש הסובב סובב כו' להעשיר על מקום אשר שם הזהב. שלהוא אחר הממון: והנה הן אמת כי כשכר זהב האדם הסיח בוב כו'. שמוציאו לעוב לעשות צדקה וגומל טו. אז תלך לפניו לצדקו להאיר לו. ובאיר הוא בשחקים כעין הכוכבים. ויפח הן לפני קונו כשוסס המשוגל לתן. כמודע. והב' הוא הרודף אחר הכבוד ומקבל גיתון. מל' (תהלים כ"ב) כי אחם גוחי מבטן ל' הוללה. כי הכבוד ת' מהכבדים שמוציאים את האדם מהשולם: והנה דרך שלהוא אחר הכבוד להרבות לו עבדים לשכרו ולרוץ לפניו. וע"כ הוא הסובב את כל תרץ כוש. שמשם מוצא העבדים כמודע. וכן' אשר לא יתפלל בעבדו ובבודו. רק בחכמתו ולא בחכמת התורה. רק בחידודין קלים וזהו חדקל חד קל. ופירו חפן בחידודי התורה אשר חיכוחם למעלה מן השכל. רק הוא ההולך קדמת אשור שהוא לעשות מרחוק עיניו. כד"ת ומגבעות קבורתו. הן חכמות הנוניות אשר יביא שם נשען שלנו הקל. ויחבר עפעו בו. והרביעי הוא פרת הוא ההולך קדמת אשור גופניות. והוא שקוף לפרות ולרבות. ואמר כי כל הרבעה רחשים שלו משם היה הג"ע הכ"ל יפרד ויתרחק. לכן טוב לנבר כי יבא עול תורה. ויגעל בזרח. וייטיב לו בעוה"ז ובעוה"ב:

טו **ויקח** ה' אלהים את האדם כו'. שהם למעלה אמר ויעש שם את האדם כו'. ולמה חוזר ואומר ויקח כו' והלא היה לפשר לומר כי לקחו למעלה ויעש שם הוא בעדן הגזכר שם ולא בגן: **אך** אמר לקחו אשר נטע ה' אלהים גן כו' אז ויקח לקחו מעדן ויניחהו בגן. אך לא יתכן כי הלא לפי הפשרת עדן הוא גדול מהיכות מכגן ואיך יכניסהו תחלה ויורידהו אחרי כן: אמנם בבואו ית' לחודיע איך טוב לו ז' מצות בפסוק ויצ עליו כו' הקדים ואמר לקחו גם מיבואו ית'. כי אין

ל"ל קודם פעמו מעט. כ"ל גם קודם הליווי שכניסתו בגן עדן. ואין זה כ"ש ע"י שיתוף מדם לחמים. וזהו ויקח ה' אלהים כי היות שיתוף ה' עם אלהים. היה סיבה שלקחו ויניחהו כו' ואמ"כ ויצו עליו כו' ויתכן ע"ד זה כי הנה מלד הגוף לא היה לחלו יוצא בגן עדן כ"א מלד הנפש. אמר כי ויקח ה' אלהים שפת ואין. אם האדם שמרכב האחם. אם הנפש ואומרו האדם על הגוף אם שנוף בשם לחמים. ואם שפת בדין. ויניחהו כו' והוסיף עוד בפסוק היות הומרו יך. שהיה כדאי לילקח בידו יתברך שהוא מלד דקות היכולו. כי דבר גשמי בעשה אין לו יח' לחיות בו אז בזיכוכו יוכר על ידי לקיחה. שיהא יך הרבה שיהא רחוי להיות בגן עדן בגוף ונפש. וזהו ויקח ה' אלהים בעשתו ולא ע"י מלאך. אם האדם בגוף ונפש ויניחהו כו' ואומרו לעבדה ולשמרה. הנה בתבנו מאחר רז"ל לעבדה אלו מצות עשה ולשמרה מצות ל"ת. ופירשו שהוא כי ע"י מצות עשה. יוכל שפע עליון ומשקה אם עני עדן ומשמיחו. וע"י השמר מעבור מצות ל"ת שומרה מלהשתרבב זר. הוא כח השומאה בגן בבחינת המחייבת אל נפשו. ויתכן כיון לומר למה בחר בחדם ויקחהו לחת לו מנוחה. ולא עשה כן למלחכי עושי רצונו. לז"ח לעבדה ולשמרה. והוא כי האדם מוריד שפע במלוחיו ואומר הגן ומלחיתו. מה בח"ב למלחכי עש"י היותם משולחי יח"ב. אין הקב"ה קובע להם שכר על פירות להשפיע בעני עדן. והוא הכתוב אשלנו על מאמרם ז"ל לזיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם:

טז **ויצו** כו'. הנה תו' לאמר. הוא בלחי עודק לאמר לזולת. והנה רז"ל (סנהדרין דף כ"ח) פירשו כי פה אוס לו ז' מצות. ויש זו ע"ת. כד"ת כי הוא"ל לך אחר ט'. ה' זו ברכת הנה. אלהים אלו הדיינין שנאמר אלהים לא תקלל. על האדם זו שפיכת דמים שנא' שופך דם האדם כו'. לאמר אלו עריות שנא' אן יבא היש אל אשתו והלכה אחרו כו'. מכל עץ הגן אכל תאכל בשבו הוא. ומעך כו' זה שכר מן שהי כו'. וע"ד הפשט יאמר. בשום לב מה היה שלא מיעו לאוס אחרה ועשתה על עוברה. אך יהיה כי מעת הולך לעוות את האדם. עוד יזהיר את האדם שמעו ית'. וזהו יאמר ויצו על האדם על עצמו. ונם זהו לאמר לאשה שכר יקן לו. כי מעשה עשתו ניחם להזהירה ז"ל לאמר. ואומרו מכל עץ כו' ומעך כו'. פירשו למעלה בס"ד: עוד הפשר. כי הנה כתבנו שלילות ג"ע האדן. שם עץ החיים אור התורה שנאמרה מפורש בסיני. וכל יתר לילות שם אוכות יתר מצות כמודבר למעלה ועץ הדעת טוב ורע הוא כח מצוי הדבק ומתחזק בקדושה. והנה מעבירה מוסיף כח ומאמית החיון האוא. ואמר לו הוא ית' מכל עץ הגן אכול. ובאכלך ותהנה ממנו בעה"ז. מזכה שגם תאכל בעה"ב שכר למעלה מהג"ע שאדן הלז. ועוד כו' גם שם אוות שהוא מות בעה"ז אמות בעה"ב. אז אם תהנה מקדושת כל עץ הגן. כי תחב"ד ושפעת בדבן תורה ומצות. שהוא נמשך אל תכילה. ימשך לך כי תאכל ממיד ולא יפסיד ממך וזה אכל תאכל. לך

שם תהא מטוב ורע כי בכל מעשיו טובים מעשה בבירה ואהיה מהרע. מות תמות שלא תיטיף לאכול טוב: או בפוסק לב אל תומרו ממנו זה פעמים על עץ הדעת טוב ורע. לפי יתמר מכל עץ הגן תאכל תאכל בין מפרי. בין מעלהו. או מבדיו. כי כל כשיפי התפשטות תורה ומצות טובים לאדם. לפי ומעץ הדעת כו' לא תאכל מכל מה שממנו. כי ביום אכלך ממנו כו' לומר כאשר התכילה היא ממנו כן תמיתה היא ממנו. שתין העושה דבר בלתי נמשך מהטין כי שם תמיתה היא ממנו. כי ממנו הוא מה שמות תמות. כי הם הפיה העומדה כרוכה בך עד תמיתך כמותו. כי כח העומדה היה הדבקה בהטא ועל כן הפה תמות:

יח ויאמר ה' אלהים לא טוב כו'. הנה היה מקום יתמר היש הפה מה ברא ה' אשר לאיש שם לא לטיות קיום במין ולפה קלף ה' על האדם והלא כשעה היה נמנע מלבחור בחייה מלהייה. לז"א דע לך כי ויתמר ה' אלהים הנה הבהירה תפשיות. ובין יפאר זך ותי לשולם. ובין יתעה ויתות. הנה לא טוב היות האדם לבדו. כי הלא מלישות יפ"ר כו. ותם יהבהל ויוציא זרע לבשלה יפנות. בתופן שפה שתמרתי וירח אלהים את כל אשר עשה והנה טוב. לא טוב יהיה. כי תמר שהאדם הוא עיקר ימלא האדן ומולה. ע"כ תעשה לו עזר ויהיה העזר כנגדו. כלומר לעומת מה שיהיה הוא. שם הוא יפאר בקדושתו מה שיפשם עמה יוליד כמות קדושה. ויעזר ויקפאר בהם. ותם יתעבר בהעוותו. תהיה לו עזר להיות קיום במין שהוא עזר לו כנודע. כי המת שלא זרע הוא הרוס כמ"ש ז"ל: או יתמר כי הנה מתחלה היו דו פרצופין והיתה היא מאחוריו. תמר לא טוב היותו לבדו תעשה לו עזר כמה שתהיה כנגדו נגד פניו. תפ"ש מאחוריו כי לא יעזר ממנה: או יתמר בין תהיה הם זוגו. בין תהיה שלתי הם זוגו. טוב לו הם ולא בהיות לבדו תפני התרסור. לפי לתפול טובתו בתעשה לתדם עזר בתיות כנגדו. שהיה הם זוגו כנגדו המקביל אליו תפאת נפשו: או יתמר ענין מאמר ר' חייא ע"ה (יבמות דף ס"ג) כי על התשה תמר דיינו שמגדלת בניו ומילות לותנו מן התטה. ותפשר כי הן בתי שלה תמר אלהים. לא טוב היות האדם לבדו שהוא ליגלל מן התטה ע"י הרהור.

ונם תעשה לו עזר כנגדו לגדל הם בניו:

יט ויצר ה' אלהים מן האדמה כו' ויבא אל האדם כו'. רלוי לביש לא לתה הביאם אל האדם שיקרא לאן שמות. ולא עוד אלא שאמרז"ל (ב"ר פי"ז) שאמר הקב"ה למלאכים שיקחו הכמתו כי הם לא יכולו לקרא לאן שמות אלא הוא. ותה זה היה שעשה תמלאכי תעלה. וכן תמרו שקרא שם נם להקב"ה יפ', ויהעלה שמו. וז"ל מאמרם כשאמר הקב"ה שעשה אדם תמרו לו תלאכי השרת תה טיבו. פ"ל הכמתו מרובה תשלשם. הביא לפניהם תם הבהמה כו' פ"ל תה שמו ולא היו יודעין. העבירן לפני אדם. פ"ל תה שמו פ"ל זה שור כו' ואתה תה שתך כו' ואני תה שמי פ"ל לך נאה ליקרא ה'. שאתה תדון לכל בריותיך. הה"ד ואני ה' הוא שמי. הוא שמי שקראני אדה"ר. ע"כ. ורתוי

תה

מס למעלה מהם. ולא ליכות מה שמעה מהם וע"י היות כח זה לאדם. הוא מקיים כל העולמות כלם והכח הם מומר לאדם בעת שהוא שהוא עושה עכשו. כתחלתו זה עתה. יעכבנו שהומר מהשיג ליכות שבע כל ברית. אך אז היה אף מומרו אך ובעל חיות קדוש על הרחמות. ע"כ לא נעלם ממנו דבר. וזה מאמר שכתוב וכל אשר יקרא לו האדם נפש חיה כי' והוא כי האדם נקרא נפש חיה. כלומרו ויהי האדם לנפש חיה וכמו שפירשנו שם. ענין שכתוב לאחר שהרכיס ויפח באפיו נשמת חיים. ושמת שמאר אין מומר עשר יהיה לו מצוה. לשבול רוחניות גדול כזה שהוא הפחת פיו י"ת. ז"ל ויהי האדם לנפש חיה. לומר כי מעשים יופה באפיו נשמה מפיו י"ת. היה האדם מלא עצמו לנפש חיה. כי גם מומרו היה זך מהיותם ומוכן לנפש חיות ורוחניות. וע"כ לא יפלא היות בו כח על הבנה זו. ז"ל וכל אשר יקרא לו האדם למה שהאדם נפש חיה ע"כ הוא שמו של כל חי. כי לא דבר רק הוא ממנו להשיג ליכות כל דבר. והשה אשר דברו רז"ל (ב"ר שם) כי גם לו י"ת קרא שם מהפסוק הנ"ל אני ה' הוא שמי. יתכן הוקשה לשם לומרו לרחות מה יקרא לו. שהי"ל מה יקרא לשם וכן בלומרו וכל אשר יקרא לו ולא שאר לשם. וגם יתור לומר וכל אשר כי' ע"כ פירשו שחוזר אל ה' הזכר שזולת שהשאר י"ת. ב"כ כיון לרחות מה יקרא לו י"ת. ועל זה שאר וכל אשר יקרא לו יתברך האדם שהוא מהאדם השיג ליכות הוא שמו י"ת. ז"ל הוא שמו אשר יקרא לו בשמת. ואח"כ על דבר הב"ח שאר יקרא האדם שמות לכל הבהמה כו' וגם עלם לו' אשר יקרא לו. כוונו רז"ל אל דרך נ"ם כשהשם לבני במדבשות. והוא כי נאמר כאן הוא שמו. ונאמר שם אני ה' הוא שמי. מלמד שגם לו י"ת קרא שם. ואשר הקשינו כי שם הזכיר בלומרו הוא שמי הוא שם היה והשעם בלומרו שאתה אדון לא יצדק רק על שם אדנות. הלא הוא בשוה לב אל לומרם ז"ל שאמר לך נאה ליקרא ה'. ולא אמרו אקרא ה'. ועוד כי הלא קודם הברא אדם אזר שם ה' בלומרם ומה מידם אדם. לך לזה נזכיר מאמר ז"ל על פסוק זה שמי לעולם. לעולם בשיב כי לא כמו שאני נכתב אני אזכר. כ"ש מה שהוא שם אדנות שכרי לדור דור. וזה יתכן כיון אדם שאמר הלא יומרוך למזמה לומר כי שמך הגדול על היום על השמים כבודו. ולבוממותו לא יבנית בארץ. אך על שם אדנות הוא שבשיב ים מקום להודות שהוא אדון בארץ. ע"כ לשלול זה אמר. לך שהוא שם אדנות שהוא אדון לכל הבריות. שאתה אדון ומשגיח על בריותיך. וכן הזכיר הוא י"ת. וכתב בתורה וזה זכרי לדור דור. שמו הגדול יקרא אדני. ולמאמר יעשים אני ה' כו' נקדים ונאמר כי הוא ידענו כי נלומרו י"ת אני. הוא על הבהיה המתוארת בשם אדנות: ונבא אל הענין. והוא כי הוא שוקשם למו לומרו הוא שמי. כי מי לא ידע כי הוא שמו. וכמאמר ז"ל בספרי רבה (פ"ג) כי בלומרו ואני הוא וביה דינו. כי אני הוא בית דינו עלה במחשבה לברוא שניים. ואח"כ לא ברא אלא אחד,

והנה זה הכפל הקשה למה לא עשה כמחשבתו. ועוד שהכתוב מעיד שברחם. ולפי היתה מחשבה בלבד. וגם לומר בקרא לא שמם לדם. ולפי נאמר שלא נברלו אלא אחד: אמנם יתכן כי לפניו יתברך עלה במחשבה לברוא שני גופים זכר ונקבה עפר מן האדמה. לפי הלא כי יהיה פירוד ביניהם ולא יהיה זיווגם עולה יפה. כי אפילו עשה שבבראה הנקבה ממנו ממש קשה לזווגם בקריעת ים סוף. ומה גם שלא מרחיקים היו בבראים בפירוד. על כן לא ברא שלא אחד ולא אמר לא ברא שלא שם האדם. כ"פ שלא אחד. ומ"ש לרז"ל (ברכות דף ס"ב) שדו פרלופין בבראו שהיתה נפש הזכר בבראו. ונפש הנקבה בבראופה ובניהם גוף אחד. כ"פ לפי שלא נאמר בפשט הכתוב. יהיה כי כ' הנפשות שהיו עתידות בשני גופים מן העפר. היו בגוף אחד של הזכר בגוף. ושל הנקבה בשלא שבבראה ממנו כפי דעתנו: ובזה נבוא על העניין. והוא כי לין שפיר כי מחשבתו יתברך עושה רושם ופועלת. שלא שהיא פעולה ושויה בדקות. וע"כ עלה מחשבתו לברוא שניים כל נפש בגוף בפני עצמו מהעפר שבבר. אמר זכר ונקבה ברחם. כי ברחם ממש בדקות רב ע"י שמחשבה. נפש כל אחד בחלק מהעפר שבבר. שלא שבדי שיהיה להם קיבוד עושם. ע"כ לא שניהם בקרא שדם. וזהו ויקרא את שמם אדם כדי שיעל ידי דבור שכללם בשם אחד יהיה להם לאחדות. שהוא כי מצד היותה בת זוגו יהיו מתחדים ברוחם ונפשתם. ועל כן אמר ברחם שגם זה חיננו שוה. ויהיה בשם פירוד ולא מתקבר אהבה בניהם. על כן בלל בפועל גם כן לא שניהם כאחד. ו"פ לא ברא שלא אחד. והוא כי גם ע"י בריאתה במחשבה בדקות היו שניהם. כאשר ברא במעשה לא ברא שלא אחד. כי בלל שוה בשם כי היתה נפשה בכח בללא האחד שלקח אח"כ. כי בעפר היו שני הנפשות במחשבה אחת כל חלק. ועשה אחד מכהל. וע"כ לניהם גם מהות הנקבה בת זוגו בלול בו. הולך קחת שוה ממנו ולקחה בחיוניות אשר היתה בידם בהיותו יחן. כאומר וייבן ויקח כ' ואז ויבן ס' שלניהם שא הללש. כי לא היה בכבר בשדם ברפש ונפח"ל נפח בהמה. כ"פ בחיוניות שהיתה בשמחה בשדם. וע"כ לא הוצרך רק לבנות שוה. והוא כי עשתה בניין הנקבה מהבנים רבות. כן חילק הללש ברח"פ חלקים. ובנה מהם ר"פ אבריה זה על זה. והכינה שלניהם היתה למען ימלא בם אחדות. ע"כ גם שבמחשבה שברלו שניהם בדקות בפי עניינם. כי כל אחד נפש בפני עצמה זו מסכרה דדכורא. וזו מסכרא דנוקבא. עכ"ז שלא ליהיה בב' בבורי. בדבור. ובמעשה. בדבור במה שויקרא שם אחד שדם. ובמעשה שברא אחד שכלל שוה בו. בהותו שע"י בן גם בהפרדם יהיו לפי אחדות: עוד שניהם ביון כזה לעשות בהותן היתה שברא אחריו. כי ממנו לוקחה בהתק כל חלק אחר בכל. ובדבר זה ילדק לומרו מהם לוקחה זאת. כי מניהותה היה בשדם ולוקחה ממנו. כי שלא בעלמה היה. וגם ילדק לומרו ויבן כי המיהות היה. ולא היה אחר רק ביון בהותו: עוד אפשר רמז בהותו לבון ביון לפי שהותו של

מקרא. כי הנה בהשם יש ב' מיני חדשים לקבל שם אחד שולד. ע"כ לשוה יהיותם בעשותו יתברך שוה. וזהו ויבן ב' ובהותו אשר לקח ב' שהוא מיותר. יבון כי הנה דרך האיש לחזור אחר מציאתו. וע"כ היה רחוי יותר יתברך לשדם יען לקחם שם אשתו ולא לחיותה לו יתברך בעצמו. ז"ש אשר לקח ב' ויביאה ב' לומר כי למה שהוא יתברך לקח שם שלש ממנו. על כן יתוייב להתחיל לו בממנו לוקחה. וזה אשר לקח מן האדם ויביאה אל האדם. אך בכל יהי היה לא כן הוא. כי בבואו אל השוש את זוגו אשר מיברה לו למעלה. מבודד ממנו שם ומחזר אחריה:

כג ויאמר. פירשו ז"ל זאת הפעם בלבד עשה מעצמי ב' אך אחרי זאת לא תהיה אחת עשה מאחרים. והנה ירשם בלבי מלמד שוהו דבר. ושוד שאין מוניח מזה שע"כ יעזוב איש ב' ונסבוך הוא ב' על שאין זולת שדם"כ קרובים היו עם שפשו לא ידבק באחרו: אמנם הנה בהשו למעלה מיותר דרבי אחאי שהקשה נאמר כאן זכר ונקבה ברחם. ואחר להלן ויברא ס' אלהים את האדם. שלא מאחלה עלה במחשבה לברוא את שניהם. ואח"כ לא ברא שלא את האדם כמפורש בשאחר ובהשו כי איך יאמר ברחם ויקרא את שמם אדם על מה שלא נברא בפועל. שלא שאין ספק כי מחשבתו יתברך עושה רושם. והקונה גם היה דקה על זכר ועל נקבה מן האדמה. שלא שברחוש שלא יהיה להם דבקות בהברחם נפרדים. ע"כ ברא את הזכר לבדו במעשה. ואותה הבחינה על נקבה שבחיות במחשבה נהנה באדם בכח בללש. ועל הבחינה היתה שעם הזכר שהיה בפועל נקראו שניהם אדם. כי מאדמה הנה. ממלת דבקותם מוכרח מלד הללש שלו שנעשית ממנו. ומ"ש ב' גופים להיות זה זכר וזו נקבה. עם היות שגם בחינת הנקבה היתה בו במחשבה. בשאחר. כי זה כיון הוא יתברך כי לפי שהם בחיות נפרדות. זה מעלמת דדכורא. וזו מעלמת דנוקבא. ע"כ במחשבה נברלו מהאדמה במציאות דק מעין המחשבה. ולמען יהיה להם לאחדות. וגם שיהיה הוא עיקר והיא נגררת אחריו. ע"כ במעשה היה אחד כי היא נכללה בו. וע"כ בהלקחה ממנו יהיה להם לאחדות ושמשך היא אחריו. וזהו כל זה מפני אדם נתו' זאת הפעם כו' לומר הנה זאת הפעמים יתיחד יותר על הפעם הקודמת שעלה במחשבה לברוא שניים. ונקראו אדם בבחינת שניים שבמחשבה. כי עפר היה עשה מעלמי ובבר מבוברי ולא היה לאחדות ביניהו. כי היו נקראים תחלה שניהו אדם. על כי היהו לחי ויהיו מלדמה. וע"כ לא נתאחד באחדות כי נפרד בעפר שממנו היהו. לפי עפה לחיין שהנה קשר קשר יחוד שביניהו. והפעם הוא כי לזאת יקרא אשה. כי כ' שלא נלקחה ממני עד שנעשתי חיש. כלומר וע"כ הטיב לבב עשה הוא יתברך לבלתי עשות המעשה במחשבה להיות גם היא מעפר. כ"פ שלא לוקח בי ומזר ולקחה ממני. וז"ש לזאת יקרא אשה כשניהם על היותי חיש. וזהו כי מאיש לו: או יאמר אם מעפר היה נוטל משם ובורא לוקח. לפי היה שורה מחדות בהקרא אדמה על שמאדם לקחה. כי

אדמה הוא שם הארץ. אך עתה שלוקחה מהם. משם יורה לחלוטין משם כי מהם לוקחה: או יאמר משם שכחכתו. כי לא יצא הגלע בלי נפש ונפח בו נפשם. כ"ל שנפשם היתה בו נכחה ותצא חוץ הגלע. ע"ז יאמר שם היה הגלע בכבר בשדה. והיתה ברית מעשה דומה. לא היה לחוי הקרוי חצר על שהיה מעשה שלי. כי אחר שנעשה אבר מה לא יקרא שם הכל על החלק חומר מה. אך מה שלוחה יקרא חצר. הוא על כי הגלע מהם לוקחה זאת. כלומר כי כשנפטל הגלע ממני. לא גלע בלבד טוב. כ"ל היה עשתה לוקחה. כי במציאות היתה שם נכחה בעצמי כמדובר. והכי ממונח דבר בחומר לזאת יקרא חצר שהיה נרחה שלא יהיה דבקות זה. רק לו עם הוא שלוקחה ממני. אך לא כן לכל אים ואשה אבר יולדו אח"כ. ע"כ בחתך תורתנו ואמרה ע"כ יעזוב איש כו' ודבק באשתו. כלומר כי יחס זה לכל שתם אים ואשה שבעולם. וזהו יעזוב כו' ודעת בשב"י היא. כי הנה אדם כל נשמות שבחוץ לעולם נכללו בו וסיו בו נכח כמו שאמרנו ז"ל בפ"ק על פסוק ויפח באפיו נשמי חיים ויש אדם וע"ד זה בחוה בת זוגו בשמות הנשמות. ועי"כ בהכלל הוא באדם. וכללות כל נפש אים בבת זוגו. וז"ש ע"כ שמאתי הוא באדם לא בלבד ימצך מהדות לך לבדך כ"ל גם לכל אים עם אשתו כי אים להם קשר בנפשותם גם מאז. ואיו חסר להם כ"ל מה שב"כ וסיו לבשר אחד. וזהו וסיו כו': או פישור הענין. תדע למה עשה י' הוא מהדם ולא מעפרו. משל"כ שהיתה מצטר שלא יהיה להם דבקות כמדובר למעלה. או יאמר בב' הנמוק. אחד שהמורים כי באדם ברא הקדוש הוא ממנו. היו בו בכח נפשות כל הזכרים שבחידים. וכל נפשות הנשים בלא הגלע. או לפ"ד דו פרצופים בלד פרצוף הנקבה שלא יבצר מהיות בחיות הב' זוגים של כל הבאים בגוף אחד. פיש כי בשות הזכרים מהיחסות אל היו"ד. הוא שלמת דהכורה שע"כ יש יו"ד בחים. ושל הנשים משלמת הוקבע שהוא ה"ה. שע"כ יש ה"ח בחה: ונבא אל הענין. לפר הנה אשבר נקרא לה שם על יחס הגוף היא אלא הם ממנו. או מצד הנשם לפר הנה מצד הגוף היא אשבר נקרא אדמה על שלוקחה מאדם. אך ג"ל כי הנה זאת הפעם כבר היתנו עשר שנקרא היא אדמה על שלוקחה ממני. כי הלא עתה מעשי ובבר מבשרי ע"כ לא נקרא רק על בחינת הנשם. כי כי היו נפשות היו"ד והה"ה ושלוקחה היא ממני לכן לזאת יקרא חצר כי מהם לוקחה שהיו כי ב' הבחינות. שהן נפשות הזכרים ונפות זוגן. ומבחינה זו נעשה עיקר. על כי ע"כ ימשך יעזוב אים וכו' כי נפש כל אים נחלקה עם נפשה באדם. ומצד ייחסון בה כי מהנשם ימשך שחסך ולא מהגוף. או יאמר עד"ז. זאת הפעם כו' לומר אין לתמוה איך מצד הבא בחינת נקבה. כי הלא מה שזאת הפעם. על פעם שהשבח יש בחדות הוא בחה שהיא עתה מעשי כו' אך מעיין הנקבות היתה מהיות הזכר נעשה. כי לא שתתו שנעשה אחים. כ"ש שלוקחה אחים. כי היתה בחינתה בבח בו ולוקחה ממנו. נמצא שהיא חיה נעשית מצד זכרות כי אם מהיות נקבות שהיתה בו

ואין מסזכר בך עתה ובבר נעשו. אך מ"מ לוקחה בחינתה מהיות הגלע. או יאמר זאת הפעם בלבד שנרך היות עתה מעשי ובבר מבשרי להתקבר. ולא נעשים מעבר אך ממני. ולא אין ערך להתקבר אל היות עתה מעשי. שלמה שלזאת יקרא חצר על כי אחים לוקחה זאת שהיו כל הזוגים יחד כי. ומתקבר כל נפש אים עם בת זוגו. ע"כ תוהו התקבר יספיק בע"כ יעזוב אים כו' מהנעשה אחמור. או יאמר בפוש לב היתה הדרך היה מקום שומר שלא יעזוב אביו ואמו. אך הוא בהזכיר מאמרם ז"ל (נדה דף ל"ו) שאב ואם עוברין הגוף ונקב"ה נותן הנשם. ובפוש לב אל תאמר לבבר שלמ"ד. יאמר הן זאת שלוקחה מאדם חדבק בו. אך יבר אחים שלוקח מאב ואם. ע"ד זה יותר ידבקו בם. מבחינה זאת לו. ז"ל נהפוך הוא כי אדרבה. ע"כ יעזב איש את אביו ואת אמו ודבק באשתו מהנעשה אחמור ואחיות כי שלא בהדבק באשתו אינה כדי לעשות בין באיש נפש. כ"ל לעשות בבר אחד כי הוא ואשתו עושים הגוף ונקב"ה נותן הנשמה כי ג' שותפין באדם וכו' וע"כ אין הבן היולד מהם יבדק בהם שהם אביו ואמו. ולא בבח אזנו אים ש בם קורבה נפש אבר סיו יחד באדם ברם שלקח מזה ממנו כמדובר: עוד יאמרו טעם על מה שאחים יהוה יחבר אחר באשה. ולא יתפשך לחזר החלק אחר אבל. וזהו על שאחים שלוקחה מבחידתו סיא וילן דיחבר ודבק עמו שהיתה בבר אשתו ואיבד לוחה. ושוב לנו דרך אחרים על הקרא שבדתו. שבאזוב רחמנן למעלה אמרו בת שלוני לשהוא שהוא עיקר. ואיבדה אחר שלהו

ומחזר לאחריו:

כה **ויהיו** שניהם ערומים כו'. אמר כי מהשבחיות בקדושה ובדבריה עליונים ולא בחלק הומר ויש"ב לא ידעו מהות ואיכות הרע. ובכן לא היו להם לחברי המבגל בעיניהם. כ"ל בחושים וידים ודומיהם כי גם בהזדווגם לא היה להם הדבר לפושל מגושם. ובזה מרומיהם כ"ל בחבר בחכות ושתה בח"ם ז"ל כי אשתו בפני הבתם ונחלוה להם. וע"כ לא יתבטשו בהיותם ערומים. כי לא ידעו ולא יבינו בחינת הרע כ"ל רק טוב. וזה מאמר הבתוב ויהיו כו'. והוא בפוש לב כי מי לא ידע כי תומתו שניהם ערומים הם בחדם ואשתו. וז"ב למה יאמר בחדם ואשתו. ועוד בסיל"ל והלבה. כמו שאומר בחדם. אך לזה נאים לב מהיבן למדו רז"ל (סנהדרין דף כ"ט) שהנחש רחה לוחם עשוקים במבגל. אך יהיו כוונת הבתוב כי הנה דרך העולם כי בהיותם ערומים אים ואשה גם שלא יתעשקו יתבטשו וגם כי יהיו לבושים ויתעשקו במבגל בפני חזולת ג"כ יתבטשו. ומה גם עתה בהיותם ערומים וגם עשוקים במבגל בפני זולתם. וז"ל כי הנה היו שניהם ערומים וגם עשוקים במבגל. וז"ש בחדם ואשתו. שהוא בעצין היותם אשתו שהוא תיבות המבגל. ולא יתבטשו עם היות הנחש בפיהם. שהיה לו בעל דעת ובחשרת חדם. ומזה יצא לרז"ל כי רחה לוחם עשוקים במבגל ואשתו לאשה. כי דרכו ייחוד אומרו בחדם ואשתו: וגם שניהם והנחש היה בו'. ע"כ מסייעי דרשו במבגל. ושהשניהם דרשו שנאמרו לם. ושל כן שלך לאחריו;

והנה

והנה על דרך הפשט. רמז לנוח לב מי שכעס עם הגשם בשביל זה לפחות עם הוא בכל מעמקי כחו. עם יהן ומה יוסיף לו. ועוד למה על הפשה אמר ולא על המדה. ועוד מה הרי לך. פשוט לך כי אמר אלהים. כי הוא מעולל הכעס ומעולל גזרה. ועוד מי הגיד לנחם שהאלהים כועס עם כלי עץ ואבן ידע מעשיהם דרך שיהיה לך ידע בכיורו שלא יאכלו מכלי עץ הגן. ועוד מה לה להסיב מפרי עץ הגן ואכל. ודי לה לומר מפרי העץ אשר בתוך גו' שהיה המניעה ולא מה שיש לה שיאכל. ועוד למה הוסיפה על צווי בשומרה לא תגע. ומהיכן ידעת לה זה. ועוד בשומרה כן מהומה. ג"כ בשיהה על מעמדו יח' שלא אמר רק ביום אכלך כו' מות תמות. כי ימיתנו ה'. לך לומרה כן המקום יהלה בשומרה כן. כי המיתה מסופקת. וגם שמשכה מלינה. ועוד בהסובבו לא מות תמותון למה כפל. ועוד לך עלר כה להכניס לה קוצו שהוא יהבדך אמר שימותו. והוא לומר לא מות תמותון. ועוד לומר כי יודע אלהים כו' ביומה כי מקרב הוא יבא' לכם כן יהיו כאלהים. והוא פתיות. ומי ישמע לו לדבר הזה המקנא בטובת יהבדך מבטותיו. ועוד מה אמרו ושיהם כאלהים לדעת טוב ורע. מה ענין ייהבו על האלהים ידיעת טוב ורע: אבנם שה נודע כי שכן הוא יפ"ל הוא שמעל. הוא מלאך המות. לפה והשם לה האדם לא יהנה והי לעולם יכולם הוא לנצח. ע"כ השמדל בכל עוז ושעומות לאחטיאו. וירא כי לא יכול לו קדום הוא לאלהיו דבק בקונו. וגם תומרו יך מלוד ולא יקל לשמלו. ע"כ מה עשה לך לו על האדם. אבר בשעשה קלה להפסדות מהחים. למען אחר שהשחתה היה היה לו מעיר לעזור לפחותו עד יפותה ויכול לו. ומה גם למשל (ב"ר כי"ט) כי בשלח לא היה לו עמה בדבר לה השחם. כי הלך לנוח בארץ לעזור ייסוד במקומות הרחוים. כמאמרם על פ' לא עבד שה היה ולא שבד האדם שם. ולפי גם האדם שהיה לא כעשים אבר בכל דור ודור. כי מעשה ידיו יהבדך היתה. ולא הקל להפסדות ע"י מהשבה בכל האדם. שהילה"ר יען בלבם מהשבה רעה להרע. ע"כ לאה והנה נרוך בכרוב יהנחם שה היל"ר הוא בטן הוא שמעל: ופה על פה ידבר שה. ביהיה מהשבה ודבור ע"כ הרם זשם בקש לו לכרסור הוא השחם כי הוא יהיה לוכשף וכל דבריו בהים מסמלל המלונם בו וכל אבר השחם עובה הוא היה עופה. ומה מקנו בזה דברי שר"ה ח"ל (פי"ג) רבב שמעל על השחם כרוכב על הסוס והוא מלמרנו לפנין למריו. ומפ עשה היהל בכנגון כל אבר יפחנו יגרו. כי לא יהחיל בראשיהו לומר לו יכעיס לא קונו רק יכעס בשלוח יפנרך. ויפל בשפכו כמודע לכל מעשיו עם. וכן לומר לף כי אמר אלהים כי' לומר כי יקרם יום מלך מו אר מו אב מל בל בן יהם לא מחכל דבר פלוני אבר בהיכלי כי אז המות. והשם בדברין אלה לא יבלר אב' שכנות. או בשומר עשם שהדבר בלתי מזיק ענין עלמו הוא ימיתנו על שעבר על רלונו. או לפשר הוא כי הדבר בעלמו הממית הם מוכיחו בשעבו. והשם כה אמר אלים השם לא ידעתי ענין המיתה. הם הוא מעשות לאוכלים מן העץ. שזהו כי ביום אכלך ממנו מות תמות. או שאין

בהכילה מיתה מתדבק בו רק שעשם יעשם הוא יהבדך את עוברי רלונו להמיתו. והיחל כשהגיע בהכילות עשם ורב ואמר הנם מהרלו הוא. כי לף כי אמר אלהים כלומר עם בלא יהיה היזק שבעי לאוכל רק היות כי אמר אלהים בלבד. וגם בלא יאמר ליוו להעשים את השובר כ"ח אמירה בעלמה הנה לקייס מאמרו רחוי הוא בלא שהאכלו מכל עץ הגן כלומר אפילו הם מאמרו היה על כולם וז"ל לף כי כו' לומר לף כי אמירה בלבד תהיה לא שהאכלו מכל עץ כו' עם בלא יהיה היזק שבעי. וגם בלא יעשיבשה הוא רחוי לקייס מאמרו. הו השיבה ואמירה בשתיים לא נדקת שעבר אבר השבה שהוא מכל עץ הגן לא כן הוא כ"ש מפרי העץ כו' שאכלו ואבר אמרת שקפידתו יהבדך הוא על שובר רלונו ולא על מות הגשבך מהאכילה. גם זה תימה. כ"ח ומפרי העץ כו' לא שאכלו בן תמותון. פשוט כי ממנו שמשך המיתה בשבע. וע"פ דכתו רמזה בשומרה מפרי עץ הגן כו' כי שבר מות בשתי עלמה ליכא. כ"ח שוכל פירושיהן בשב"ו והקרן קיימת לו לעשב"ב. וזהו מפרי עץ הגן. בן פירות עלי עדן שהן שורות המות כשפוסם למעלה נאכל בשוה"ו. משב"ב בשבירה שהין לה פירות כשודע. והוסיפה ושומרה ולא הנעו בו. לשפה לומר כי גם על הדבר שמיתת לידי עבירה יש מיתה. והוא כי אמרה בלבה על מה זה אוה ושמר כי ביום שכלך ממנו מות תמות. מה הוא בכל המות הזה. לך הוא כי ביום שכלך ממנו. שמי לשבר לאכילה בלא וגיעה שם בתי המיתות. ושין זה רק אחד על הגניעה ואחד על האכילה. ועל זה אמרה ולא הנעו בו. ולא אמרה כי מות תמותון. לשבר כשל הוא יהבדך בעותו את עדם. לך הוא כי היה תלקה המיתות. וע"כ לא אמרה רק אחד מהנה כמדובר. ויהי בשמעו אז מרן הנשם את לעזוב. ושמר לא מות תמותון כ' המיתות על שני הדברים. ובכלל הענין לא מות תמותון משלמכם. על בבע העץ המזיק לאוכלין כלום. ושינו רק מהסוב השני שממית שחכם על עבור רלונו וכוונו יהבדך בשו' כי ביום כו' מות תמות דרך קיום על עבור רלונו הוא. וזשם טעמת היל"ר. כי לפי החמת טומאת העין נבדך בתוספת והוא ימיתנו כמודע. ושמר כי יודע אלהים כו' והן שתי טעמות. אחד בשומרו כי יודע אלהים וכו' כלומר כי ביום כו'. והענין לומר שמת תשמרי גם שם יהי כן כדבריך. לשה תעבור רלונו וימיתני על תמות. כי הלא יודע אלהים כלומר שם את החטעת ותעבדי רלונו לף השמני. כי הלא יודע אלהים משעה וכ"ש מוכרחת שת בשעבדך כי הלא מאז יודע ה' כי החטא. ולשה ישיבך. וב"ת כי פירוך היה שמת. כי מאכלך מעץ הדעת טוב ורע נשבכם המיתה לך לא לשות מיד. כ"ח שבעת חיך יודעה מהות רע ותעת יהל"ר. רק דבקות בקדושה שהות החיים והטוב. לך באכול מעץ הדעת טוב ורע. תקני עדמומיות וידבק בך כח הרע ויחטיאלך. משב"ר עשה שלא התנוסבו שתיכם יודעים מהות רע. ומיבני השבעל לכם בשיעים וכידים. בתוכן שידיעת הרע. היה השיתיך. לל תחוקי כי הנם יש מעשה אחרת. והיה כי ביום אכלכם כו' לשר כי שדבשה לא טוב לכם. כי שלא שעשה שתיכם שתומות

מדעת רע. לא יגדל שכרכם בהיותכם לדיקים. כי לא יוסף עשות רע: אמנם זה מדרכם בזה מלכלכם ממנו ומפקחו עיניכם לדעת הטוב והרע. ועי"כ תהיו בהיותכם לדיקים. וכבוד יגרכם להיות נלהלים. שחדמו ליוצרכם לגזור בעולם ולהקריש מרוב זכות. ולין זה רק מהיותכם יודעי טוב ורע משא"כ אם לא תדעו רק טוב. כי אמה חזקו להיות כחלהים. אם לין לכם דרך להטות. וזהו ונפקחו כו' יודעי כו'. לו היעור שכחוב לא מות תמותון כחמור. ואם כדברך שחמות ממשכת מחעת זה מדעת רע. בחמור כי ע"י כן יחמך להחת חמיד ויחום בעוני לין חשם. כי לא ימנע טו הידיעה מכרעת. טו היחס מכרעת. אם מכרעת הנה כי יודע להיות אשר החמול ומוכרחים אחה. ואם היחס מכרעת. הנה לא יחמך רק כי היום לאלכם ממנו ונפקחו עיניכם לבחור. אך לא יחוייב שחמשכו אחר הרע לחעת בהכרח. כי הלא כאשר הוא יסכרך יודע הטוב והרע כי לין דבר נעלם ממנו. ועכ"ז לין ידיעת הרע שאתה בו רושם הלילה. ומוב ה' לכל כן גם אתה חשבר לכם חהיו כחלהים בהלחי ממך אחר הרע. עם היות יודעו. כי בטוב בחירחכם לא חעה אחכם ידיעת הרע לעשות רע:

י ותרא האשה כו'. אמר שע"י הפחוי הלז. בחמור חליה כי טוב לדעת גם את הרע למען השכיל להבדיל כי ידאה ויבחין ויזכה זכות רב משא"כ בלחי יודע מהות רע. כי יקל שכרו בעשותו טוב, על זה אתה נבה ושיל אחד מהחלוקות ברחשה בשכ"ה לקבל עלמו. בחו' ונחמך הען להשכיל כאשר יבא בס"ד. ושעיון כי הגה אשר לא נחסו בחשת. וכל מעייניו שקועים ודבקים בקדושת עבודת ה' כי בשדמון עבירה לידו ולבו מוקפו. הגה יגלו הרע יביו לחריו לו. ולאה גא כי טוב לעשות. ולל חלבד ממך טוב לעשות החשת הזה כי יחחק ויעבד לך ואם עוד יבוא אליו יגלו שטוב ושמר לו. מה לך לעשות דבר הדבוקה ולא חדאג מעוקף בשחול מטה. כי אם מרדפך. כי גדול ורב מריבת עוקף מדבש. עוד יבוא יגר שמוך ויאמר אליו הלא נגד עיניך נכון בידך נוסף נופים. לכול ואתה והחעב ביום טובה ואל אשר יהיה אחרי מוחך אל חשים לבך. ואין לך רק אם שבעיניך חבים. וגם כי יגלו שטוב יבים אחריו לאמר. כי הלא השכר והשוגם לא נשחרה דרכם מ מולאי דעת אמנם לומן כאלו הן נוחנים לפניך. לא יצער מהיגר הרע לעשות טו שרח לאמר לו. אל נא החנע לך שפשע לפחות מעשה אחת אשר לא נסית ולא ידעתו למען חדע ותשכיל השחת טוב ורע. אשר לא ידעת עד כה מהות הרע ומליאותו. ואמ"כ הים חכם אחה לבחור בטוב. כי לא כלם יעשה חכך:

והנה שלא הלא באשה הראיון ושוחה בהיות לבה

גדון בקרבה אם העשה ואם אחדל. לחשוב כי טוב השען למשכל הוא השלחה. שניה לבטל השוגם שבאחריחה מרב כלעגה. שאה לבה כי טוב וכי חאוה הוא לעיניים. כי אאוה השחת הוא לעיניים ולא לאחר זמן כשוגם של אחר מיפה. ותיכיכה שכל להניח שרחשה לעיני בעל אשר לא חרחיקה עיניה. ושיה מאמרנו על בסוק היום שלמחי נדרי ועל פשוק כי לשחי נשם רשע.

כי היא"ל פוקע לאלחר. ועל השלוחית אמר ואחמך השן להשכיל. כי גם שלא שבער ידיעה כי לא טוב שדבר כי נכון בידו יום אחד גיהנם. הלא לא יבער מיוח כי יחמדמו שחדש. לפחות להשכיל ולהבחין בין טוב לרע. ודעת מיוח. ממה יפרוח. ע"כ ידיה שלחה ושקח מפריו ותאכל ותחן גם לאישה אחרי"ל (ע"ל פי"ש) שהאכילה לכל שבריות. זולת שחול. ויה יבבה הגה. עוד שאמרו כי היא"ל מקנאה בן חמות היא ואחרת יקח לו: **ואחשבה** כיונו לחביע על היבה שבכוות. ושוא אומרו עמה והל"ל ותחן גם לאישה ויאכל אחי עמה שלא לשיהים עמה ולא עם זולחה. או יאמר עמה ענין מאמרם ז"ל (שם פ"ב) על פשוק כי עמעת לקול אשחך שהאחילה מילוח עליו בקולה כי הגה רבוו לדעת מה קול יולה שמיעתו להאכילו. ומה גם בחו' מילוח עליו. כי אומרו עליו מיותר. גם יבאה שהיה מילוח על הוגעת אליו. ושלא אדבקה חיילו על עלמה ואחה יחיה הוא אח עלמו על יולחה: **אמנם** הגה ייעור אומרו לקול. שבריחים כי הל"ל כי שמעת לאשחך ויהי שפיין כי אמרה לו אל לי עליך בשותי כי הלא גם זוגך אליי. ושאשר שמוח יפריד בין נפשך ונפש גם זוגך שהשוטות בחחת יהי לך בחרבן בית המקדש. בשאמרם ז"ל מי שאחה אשחו רשאוה בחלו נחרב ביהמ"ק בימיו. ואלילי לך כי לא חהיה ביאר לגשים. שלא יזכו לבא זוגם פעם לשאוה. שהיה לו בשיה או בשהגלגלה. לך זה שדבר לא כן הוא כי אם עולמים. כי הוא יעמד מי לעולם ושיה שמות ולעולם לא יחבטלו שוד. ז"ל מילוח עליו. כלומר על הוגע אליו. וזה יחכן כיון בחו' עמה. עומר כי היה שעשה אמרה לו להאכילו. שלא הוא לשאשה עמה. ושוא כי נחנה גם לאישה עמה היה עשיה עמה. ולא יאבד בה זוגו ושוב לשם בחייהם ובשוחם לא יפרדו עד שמשו אליה. וזה שאמרו יחבבך בלשונו כי שמעת לקול אשחך. שהיה הקול ענין היות אשחך כשדובר:

ג ז ותפקחנה עיני שניהם כו'. שם שפקחות עיניהם הלו רואי לשים לב. כי שלא שדרשה נשחמו עיניהם ולבם. ואם הוא כי מקדם היו שלחי יודעים מהות רע. ולא יחבוששו בהיותם ערומים. כי לחיותם שקועים בקדושה היו לבם כלי שמגיל כיהים ותומם ותוזים. אך עתה שהכילו מהות רע וידעו כי ערומים הם ויבושמו. שאם יחבר מהם לכשות דבר ערוה אם לא בעלה תאוה. ואם לו היתה בעלה דבר מחקיים. לוך יאמר אח"כ ואירא כי ערום אנכי ואחבא שרי נחבשה. ושוד שא"ל ואכום ולא ואירא. ושוד כי מי שהיה גופו גדול מאד. לוך יחבא הוא ואשחו בחוך עץ הגן. ושוד כי מי יוכל להחבא מעליו יחבבך. ושוד כ"ש להחבשות שפרו עלה שאשה. למה עשו חגורות ולא כשות לו עליה. ושוד שאי ויאמרו אח קול ה' אלהים מחחלך בגן. מה ענין השלוחת לוך בקול. ושוד מה ענין לומר לרוח היום. שזה רוח היום מוליך קול ה' בכח ושובר ארזים. ושוד בחיתו שקול אח היה לומר לו הוא יחבבך. אם קורא לחחי. שרי זה היה לאחרי שהחבאו כלומרו ויחבחבא כי' ויקרא כי' ושוד אם ענין לומר חיכה ויאמר רש"ל (ר"ל פי"ט)

ממרו שקוטן עליו מיכה. ומין זה שנזכרו כ"ח שנאמרו לו מיה מתה והלילה נאל יתברך יעזרך לשמור מהיה מהשם מיה הוא. כי אין נסתר מנגד עיניו. וכיוצא זה קבה עד מלך. לומרו מי שגיד לך כי עכוס מתה המן העץ כו' שירלה כמסתפק ושומל השם מלכל ממנו. ומסרלוי יאמר למה מן העץ אשר ציויתיך לבלתי אכול בו'. ושוד בחומרו מי הגיד לך כו' הלא דבר עבעי הוא שבאכול טוב ורע. יבמין מה בין עכוס לעבוס. ויכון מכיוונו עכוס ועכיס. ושוד מי שברלו ושפה לו ולה כמה חופות. השם יצער ממנו להכין ולתת לשם בגד ללבוש או כסות שהרי לפי כבודם וגם שהא"כ הוא לומר ויעש לאדם ולאשתו כתנות עור. למה לא עשה כן מתחלה ולא יהיו עכוסים. עד אחר שעוסקם ומקללם השם ומגשם. ושוד כי הלא ל"ג (שם פ"ב) שהשבת כתנות אור הלא מה שועיל בתקנתו. כי הלא ברבוי הלוך שרשפה בהגלות בשר עכוסם מעלי כשות מעשיו. ושוד בחשובתו על קונו כתו' השתה אשר נתת עמדי כו' ודעת יציר כפיו יתברך יענה דעת הוא כי דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין. ולא עוד אלא שסות יתברך נתן לו השתה לשובתו כלומרו לא טוב היות האדם לבדו כו' והוא אמר השתה אשר נתת עמדי. שמורה כי היתה לרעתו. עוד אמרו ז"ל (ע"ח דף ס') שבגלל הדבר הזה. בני בעפוי טובה קבלתם ס':

אמנם הש אין ספק כי שרש יתעלה אדם. היה זך גם הומרו. עד הומסם. ז"ל שהיה תפוח עקבו שהוא השבר היותר כעור שבכל האדם. היה מכסה בגלגל חמה. וכמו שבארנו למעלה שהיה האמרו זך. מעין מלבוש אשר יהלבש הו כל מלאך עליון. שבוחו על העולם השפל להבדלות בין אדם. ועד ממאר מתמצה ז"ל שבקבו מלאכי השבת לומר לפניו (הימנון). (קדוש) גדול רלו שהשפיל ה' הו שרשמה. ומוסף על כל בהיותו ניקי בג"ע בגוף וגשם. על כן לומר כי הוא יה' לו שלביטו בכתוב הור והיה תלוקה דרבון. והוא המלבוש המפורסם בספר הזוהר שם לכל נדיק בג"ע אחד ממעשה שמות מג"ע שלו מעשה לגשם. ואחד דק ובהיר שהיה מכוונת השמות בג"ע שלו מעלה על הרוח. והוא עניין בתנות אור בשאר ובאחר לפנים בש"ך: והנה לא יבאר מהאדם עסק תורה ע"ד הסוד שהיה שוסק יסוד השמות דרך רוחניותם. כי על זה נאמר לעבדה ולנו מ"ע ולשמרה ולנו מצות ל"ת. ומין ספק כי לא היו לא רק דרך רוחניותם. כתורה שהיתה תלנו יתברך תמון. וגם במעשה גשם האדם וקיום מצות פרו ורבו. ע"כ לא יצער ממנו כי שם בג"ע שהוא מקום השיוחם למלבוש. כי שם הלבים ה' לותם התלוקה רוחניות בגוף וגשם. כי גם נופו רוחני כמעט היה. ומה גם שמדבק יותר להבישו ל"ע בכתוב למעלה. נוסף על דקותו להיותו יציר כפיו יתברך כי לא יעשה תלהים דבר ממעשי ידיו. והוא מה שנאמר למעלה ויהיו שניהם עכוסים. הוא כי בשחיטת מלבוש גשמי לכסות בשר עכוס היו עכוסים. אך בשחיטת קדושה היו מלובשים בשמות אור ל"ע. כי שם מקום התלוקה דרבון כמ"ש שם (בראשית דף קמ"ב) על פסוק וירח את ריח בגדיו כו' שם בגדי

יעקב שבג"ע. ואחשוב כי מי שניתם שם. תלה כמ"ש ז"ל במדרש (פ' פ"ה) כי כשבאים יעקב ובנים ל"ע עמו וע"ש עלה ריח בגדיו. כי שם נמלאו ושם היו. ע"כ על היותם עכוסים מלבוש גשמי לא יתבטלו. כי היו מלובשים בקדושה גבוה וגשם. ולא יתבטו את בחינת האומר לכלום ותהי לשם בשר עכוס לאחר. אז כשאר תיבים כמדובר והן זה היה לשם שרש יתעלו. אך בשעותם שבשעות מתלוקת דרבון ושרו משם כתנות אור. כי מי יתן שיהיה מעשה לנו לאחד. והן לאמת כי כשאר יתעלה אדם יתפשטו עיניו. ויתחשבו לבו מהניע אל טומאתו בו. והיותו עכוס מקדושה קונו שאר היתה דבקה בנפשו שרש יתעלה. כ"ל שאר יעכס עליו רוח ממרום. על כי נמלא בו דבר טוב. או על נדלו תיכוס קדושה נפשו שם רבה היה שיתפקהו עיניו להניע בראשו. ושפשות קדושתו היתה בו. שתל"ב זה דרכו של יה"ב שיעמיד ויו מהניע אל מהבוהו ושומאתו נפשו בו כשודע. והנה גודל תיכוס נמתק אדה"ב מפושטם בשפרים. ע"ב זה שהבר ה' דוב הזה הוא ובת זוגו. וזכו ושפקחתם עיני שניהם. ממעטום עוכם להניע בראשם ולהחות על ה"מתם. וידעו ע"י התעוררותם כי עכוסים הם מהבחנות אור הקדושים. שאר היו שם הבלבי מגעם לכל תורת. וז"ל וידעו כי עכוסים הם. יקרה להם כמאמר הנניח כי אחרי שוני נתתני ואחרי הודעי ספקתי כו' כי אמר הש שרם שוני בתשובה. תשבתי לתושם עיני שכלי. כי לא בלתי בשר הייתי. לך אחרי התשוללות והרהרתי תשובה ושפשבתי במעשי לז נחמתי. ואחרי הודעי כי עכוס תוכי תקדושה ובלתי בשר. כי ידעתי שם עלמי כי לא נדיק תני בתשר תשבתי. לז נתעוררתי ושפקתי על ירך כו' כן קרה לאדם ותוה שאחר התעוררות ושפקחת עיניהם להניע בראשם. ידעו כי עכוסים הם מתלוסם הקדושה. וזה בשוב שכלם שלא נשבע. ע"כ בהרו בעצת דוד המלך ע"ה האומר (תהלים ל"ח) ותחלתי נגדי תמיד. ולכן למען יהיה לשם מזכרת שוסם תמיד נוכח פניהם. לשוב בדתנה ובשמעון תל תשמתם. תפרו עלי תחתם על עלמה. לזכור תמיד מה שחטאו בפניו. וזהו ויעשו לשם תגורות. פיהיה זה לשם לזכור מהניע לעומת יבוא. ומעין זה יהיה מאמר בספר הזוהר שהוא על הלילות שיהיה לזכור שם כל השנה. וע"י זכות זה שהמלו לשוב. זכו כי ויאמר כו' שתל"ב גם שמיעת קול ה' היה נמנע משם. ולבא תל עניו השבוב מזכירה מאמר רש"י ז"ל על פסוק (במדבר ז') וישמע שם הקול מדבר אליו. כי שוקשה לו לומרו מדבר בה"ר שם"ם. ומאר כי לית אתר פלהים לדבר עם בשר ודם ופנים בפנים לעומת עם ה'. ע"כ מה עשה. הוציא שם הקול כמדבר ומתהלך אצלו. כתלו הקול מהדבר בעצמו ומתהלך מאליו. וע"ש דרכו משה שומע: ובבא תל העניין. והוא כי היה שרש יתעלה האדם והיה מלובש בתלוקת דרבון שף בגוף וגשם. לא יעלה: הגשם הדק וזך הזה מלשמוע שם קול ה' מדבר בעצם לעוכה שהו כתב שם בן יהיה כבל אשר ידבר הוא יה' עם הלדיקים בג"ע המלובשים בבחינת חומר. לשמע אחרי אשר הוקשה בשון. תלל בגודו והופשטה בחנו. וגם

שהתורה על הפסוקו עדין לא הסבר מחלוקתו . ועל כן בבואו יתחבך לדבר לפנו . לא היה במשך שהיה מדבר בו לומכה לפנו . עד שעשות בשלים לבוד בכשופין ומבוך ברכת המים ושפתם לו תושפת . כך מרם יקראנו עשה יהיה קול מתהלך בגן כבלעי מדבר עמו רק כמתהלך ומדבר מלוי . והוא שומע שבבר כלאחר יד . ולפ גם זה לא היה זוכה לדם מה . שם לא בשביל רוח היום שהיה ערב שבת אחר הנום הרבה . ושיש רוח היום קדום על השבת שהיה מתקרב . כמאמר רז"ל (ב"ר פכ"ב) כי אחר מזמור שיר ליום השבת . על כי השבת הגיעה עליו מפרש יבא שהוא על תוספת השבת המתקרב וזה יאמר לרוח היום . לו יגלה עיני בעשיך לשוב לפנו העולם . כי לדם הוא מלך מציונו . וזהו לרוח היום לומר מה שלא מצא גם זה ממנו . הוא בשביל רוח . הוא רוח שלהים מרחפת שהרז"ל (שם פ"ב) שהוא מלך מציונו . והוא שלא היום לידוע הנזכר . הוא היום שבא האמור במלאכי הוא יום מציונו . ושבא לף גם זאת לא היה יכול לשבול . וע"כ לא היה יכול לשמוע לך קול הברכה ולא קריאה ממש . כי היה ערוב מקדושה חלוקה דרבנן . ולא עלה בה לשבול קול ס' שקדום ושעדם . והוא כי שמעולי קדושה וישמע קדום מדבר . יפול עליו מורא ושחד כעודע . ע"כ מה עשה שלך ויתחבא בתוך עץ הגן . ושבא שהרז"ל שהוא לילן שחשה בו . ולא כמו זה נתבא כי שלדבא ס"ל לשבוח ממנו . לך הוא שאמר כי אמר בלבו שהם לא היה יכול לשבוח קול ס' בכפי מקום שבא בהפלגת המקום כי במקום קדום ושומני מאד . ובא שם בהפלגת קדושה רבה . ובמקום שאר שומע קדום ס"כ . ובא בהתפעמות ובהפלגבות מה . ובמקום שקדושתו קלה יבא שם בעבוים יותר . ע"כ אמר שדם . הנה שם לילן יכול לשבול שת קול ס' כי גם בדקום קדושה רוחנים יך מאד . ומי יכילנו במוני היום שנתפעמה קדושתי . ע"כ שלך לו של מקום עץ שדעת טוב ורע . כי מפאת בחינת ברע שמעורב בו מעולל דקות . יבא שם שקול משופה . מחיים של כח שדם בעת שהיה שדבק בשורת עצץ . וזהו ויתחבא כו' בתוך עץ הגן . ומה ויקרא כו' כי שם שמע קריאה מפורשת כפי שבנת המקום . וכל זה שעשה שלוהים לשמן יכיר שדם בעשם שת שאר שפסיד . כי היה מתהלך בבל עץ הגן רבו שקדושה שומע בקול ס' בלי שהלבשות כלל . ועשה שוסף לבנה של מקום שאר הוא בפל שאר שרחיקו משם ס' . וזה מאמרו יתברך שליו בשמור לו שיבה . כלומר היה שתה . שהם זה שהמקום היה שמיוחד לך לשמוע בקולי . לוך נשלח מצמים . ושביב ואמר לא נשמתי עשה בלל . רק שלא עלרתי כה לשמוע שת קולך בזולם מקום זה . כי הנה שת קולך שמעתי בגן . שלא שומינה . שהיתה לימה נופלת עלי לגודל הקדושה שהיה שקול ברוחניות רב . והיה זה על כי עיקום לגבי ממלבושי הקדושה שאר היו כי . כי גודל קדושה שהיל מורא בבלעי קדום שאור . ע"כ ואחבא לשמוע בלי שאר כשאומר . שך לא שתיי חפן עוד לידבק בחילן זה . אז ויאמר לו ס' מי הגיד לך כי ערום שהה לידבק בחילן זה . שלא שאבלת שאר שלא שיוי שבלו . להכיר כי עיקום הוא שהקדושה . וע"כ מן

שהיטה שת . מי הגיד לך כי' ערום שאה שמלבוש קדושה . המן העץ שאר צויתיך לבלתי כו' והוא בשום לב כי הל"ל שאר צויתיך לא שאכל ממנו . מאי לבלתי שאכל ממנו . שך יש תושפת בלתי דולג של עבור רצון קונו ויש בילהו תוקפו וחוזק עושהו בלב רצון . ושומר בלבו כי שך הפעם הוא עושה כי תקפו יגדו . שך לא יצנה לעשותו טוב . והשם השעשה בתוחן זה . ודאי לא יעמוד יגדו עיני שבלו שהכיר לעשו כי הלא גם בשעותו היו עיניו פקוחות כל שבן שח"כ . והשם הוא לא שהה לבא כי אם ושרא שהשה כי טוב כו' והשבל ושתן גם לאישה עמה . כלו' כשום בלב בלתי כוונה על המעשה : ובזה נבא של הענין . שמר מי הגיד לך כו' שהפקחת.

הפה מן העץ שאר צויתיך . הפה בכוונה לבלתי שאכל ממנו עוד היה מה שחלבת שהיה לך לב רצון על שהיות שובל הפה היה בך חיצו מן השמים פקיחת עיניך להכיר עוקך . שך לא בן היה . לעומר לך שהזיק לי טובה שהיה שבא לי רצון . ושאמר לי הגיד לך . שהכיר שבא לי שהיה שבא לי רצון . ושאמר לי בי שך הפעם הוא עושה כי תקפו יגדו . שך לא יצנה לעשותו טוב . והשם השעשה בתוחן זה . ודאי לא יעמוד יגדו עיני שבלו שהכיר לעשו כי הלא גם בשעותו היו עיניו פקוחות כל שבן שח"כ . והשם הוא לא שהה לבא כי אם ושרא שהשה כי טוב כו' והשבל ושתן גם לאישה עמה . כלו' כשום בלב בלתי כוונה על המעשה : ובזה נבא של הענין . שמר מי הגיד לך כו' שהפקחת.

הפה מן העץ שאר צויתיך . הפה בכוונה לבלתי שאכל ממנו עוד היה מה שחלבת שהיה לך לב רצון על שהיות שובל הפה היה בך חיצו מן השמים פקיחת עיניך להכיר עוקך . שך לא בן היה . לעומר לך שהזיק לי טובה שהיה שבא לי רצון . ושאמר לי הגיד לך . שהכיר שבא לי שהיה שבא לי רצון . ושאמר לי בי שך הפעם הוא עושה כי תקפו יגדו . שך לא יצנה לעשותו טוב . והשם השעשה בתוחן זה . ודאי לא יעמוד יגדו עיני שבלו שהכיר לעשו כי הלא גם בשעותו היו עיניו פקוחות כל שבן שח"כ . והשם הוא לא שהה לבא כי אם ושרא שהשה כי טוב כו' והשבל ושתן גם לאישה עמה . כלו' כשום בלב בלתי כוונה על המעשה : ובזה נבא של הענין . שמר מי הגיד לך כו' שהפקחת.

הפה מן העץ שאר צויתיך . הפה בכוונה לבלתי שאכל ממנו עוד היה מה שחלבת שהיה לך לב רצון על שהיות שובל הפה היה בך חיצו מן השמים פקיחת עיניך להכיר עוקך . שך לא בן היה . לעומר לך שהזיק לי טובה שהיה שבא לי רצון . ושאמר לי הגיד לך . שהכיר שבא לי שהיה שבא לי רצון . ושאמר לי בי שך הפעם הוא עושה כי תקפו יגדו . שך לא יצנה לעשותו טוב . והשם השעשה בתוחן זה . ודאי לא יעמוד יגדו עיני שבלו שהכיר לעשו כי הלא גם בשעותו היו עיניו פקוחות כל שבן שח"כ . והשם הוא לא שהה לבא כי אם ושרא שהשה כי טוב כו' והשבל ושתן גם לאישה עמה . כלו' כשום בלב בלתי כוונה על המעשה : ובזה נבא של הענין . שמר מי הגיד לך כו' שהפקחת.

הפה מן העץ שאר צויתיך . הפה בכוונה לבלתי שאכל ממנו עוד היה מה שחלבת שהיה לך לב רצון על שהיות שובל הפה היה בך חיצו מן השמים פקיחת עיניך להכיר עוקך . שך לא בן היה . לעומר לך שהזיק לי טובה שהיה שבא לי רצון . ושאמר לי הגיד לך . שהכיר שבא לי שהיה שבא לי רצון . ושאמר לי בי שך הפעם הוא עושה כי תקפו יגדו . שך לא יצנה לעשותו טוב . והשם השעשה בתוחן זה . ודאי לא יעמוד יגדו עיני שבלו שהכיר לעשו כי הלא גם בשעותו היו עיניו פקוחות כל שבן שח"כ . והשם הוא לא שהה לבא כי אם ושרא שהשה כי טוב כו' והשבל ושתן גם לאישה עמה . כלו' כשום בלב בלתי כוונה על המעשה : ובזה נבא של הענין . שמר מי הגיד לך כו' שהפקחת.

שהיו החלה דו פרצופין והפרידן הוא יתברך . יתמר הבל על החטאה אחר נתת עמדי נפרדת מעלמותי נוף אחד כי הנה היא ונתנה לי מן הטען . מצ"ל לא היתה דבקה כי לא היתה היא מתפתח מהנחת בהיות עמי כמצ"ל אדם היכן הלך . בארץ לנזול ייסוד המקומות הרחוקים . כד"ת לא עבר בה חיים ולא יצב אדם שם שאם היו נוף אחד היתה הולכת עמו כי לא פחה אותה . רק כי מצאה יחידה והיתה קלה להתפחות . הו יתמר במה שבחנו למעלה כמאמרם ז"ל שהתחילה מיללה עליו כי היא עצמה כדי שלא יתפרדו . כיון שהיא בת זוגו וכפמ"ת לחזוות זו בזו . ולזך תמות הוא ולא יתחברו עוד כי הוא יפלר מי לעולם . וכאנו שזהו תומרו גם לאחטא עמה כי זאת היתה מתמרם חליו כאחר היתה מיללת עליו בקולה . וזה יתמר פה . להחטא אחר נתת שעצמה לשתקייטם זוונו שנתת על יד . וזהו ל' עמדי כאו' עמה נהיה הדבר :

יג **ויאמר** כו' מה זאת עשית . כלומר הנה נ' עבירות ביד כי אחלנה את אדם . והנה על הל' הייתי כמרגים כי לא שמעת מפי האחר שמע אדם כ"ל מפיו . אך מה זאת עשית להחטיא את אדם . אז תמרה הנה תומרו שאני האכלתיו לפחי עלי עון שתמתו חיוו רחוי כי שנחת השיאני ופתני ואוכל ע"י פתוויו . אך הוא מי פתהו אם לא היה בלבו לעשות למה בקולה שמע אלי :

יד **ויאמר** כו' אל הנחש . כורח הוא יתברך כי יותר חם הקב"ה על כבוד יוריו מעל כבוד עלמו והוא כי הנחש דבר נגד ה' . ובשב מיתה לאדם ולאשתו . תמר הוא ית' מה שאני מקלל . הוא כי עשית זאת שתמרה הוא הנחש השיאני . כי על זאת אלי מוסב שהחטאת הוא ותומר תרול אתה כו' כי רעתך רבה מכלם . כי על נחושך חלך . כי הנה הלה"ל הוכ התומרו והמקבלו . והנה הנחש דבר לה"ר על קוף והחבה קבלה . ע"כ הוא ית' הרגה כי גזר עליה מיתה . וגם התומרו נגזר עליו גם הוא . כי אין נקי מחומה גזרה כל יציר עולם . ועדין אין כל זה מספיק לפי הטעם . וזה בפתי בחיוה . (ה) כי אין ערב אל נבו ללכת לעדן גן אלהים והוא תמה . ומה גם להרע . (ג) כי גם שערב לאיש תכביש לדבר רע על גבר כמותו הוא עון פשוט . אך מוסף על זה כי היה על יוצר הכל יתברך לעד ע"כ מוסף על עונו ואלו היה על בן אדם לאוי עוזה יעגם . (ג) כי להחוה יבקש נפרד . כי לדבקה בה בקש לקבר אחבה עמה ומי יתן סהור בטמא ומה לחבן אם הכר . ע"כ תחת שלא הלה מחוסף עונו על עונש מיתתו . הל' שערב אל נבו ללכת עד גן בעדן לעשו מחכו רגליו . וזהו על גחוך חלך . ועל הנחיים ניתן עפרא לפומיה כי ערב אל נבו לדבר בפיו על אלהי השלומות כולם . וזהו ועפר תאכל וע"ז יהיה מ"ד הסובר שחיוב דבר נגד ה' עפרא לפומיה דחיוב כשונא הנחש . ועל הבלילים אמר ואיבה אשית ט' תחת התחבה אחר בקש . הנה אינה זאת עם זרעה להמית זה את זה . לא ילדק כ"ל הוא נגרם מיתתה גם הוא מת . ויהי לא נפש תחת

נפש . ומה לחם עוד אינה . לז"ת הוא יפוף רחם ואתה תשופנו עקב . לומר כי זרעה יזכיר כי זולת המות נחתך רחבו כמודע . כי נגדעה קומת אדם שהיתה עד לבמים . וממני נמשך לזרעו עד לעד לעולם . כמ"ש ז"ל על ואולך לחכם קוממיות שפיכבו לשון קומה . ע"כ הוא יפוף רחם שהוא על אחר היפעל רחבו . יכנו ברחם אדם כנגד אדם . ואתה תשופנו על עקב . שיהתחבו עקבוהך טוסף על המות . לך על תוכלו שפר לא יקפיד . כי הם בחינת ברכה כמו שאמרו ז"ל (ב"ר פ"כ) אלא יחסר לחמו לעולם . או יאמר מעין זה . ואיבה אשית כו' ואיך יהיה הדבר זכור לזרעה לעמוד האיבה . הלא הוא כי ברוחם זרעה רחבו שפל ורגליו התוכות . לא יעכחו לא זה ולא זה . וזהו הוא יפוף רחם ואתה תשופנו עקב :

טז **אל** האשה אמר הרבה ארבה כו' . הנה תרז"ל (שבת דף ל"ב) על שלש מלות מיוחד לאשה אדם וחלה והלקת הגר היה הפסידה הלחו של עולם הפרים חלה . היא בשכה דמו של עולם השמור דם נדה והלה יקשה היך עושה שלשה דברים מדבר ת' . אך שהכוונה להקן את אחר עוותה . והוא כי הנה באדם ד' חלקים החומר והנפש והרוח והנשמה . והנה הנשמה שהיה החלק אלהי היא מקבלת עונש על עון כי לא חטאת באדם כאחר יחטא כי אם שבשבת האדם לחטא היא מחלק ממנו בקבלת חכמי החומה . אך שאשה חולקים הנשמות שאם גוף ונפש ורוח אם שלוקים . והנה מעמד שלשתן לקו באדם בשוו ש"י האשה . ע"כ הנה הקב"ה הבא ותקן את אחר עוותה על מומרו שהיה חלחו של עולם והוא מצ"ל על ואד יעלה מן הארץ והשקה כו' וייצר ה' אלהים את האדם עפר . ומרז"ל (שם פ"ד) כאשה המקשקשת עיסתה במים ומפרשת חלה . כן עשה הקב"ה ואד יעלה מן הארץ ומן המים ושעפר הפרים . וייצר את האדם נמצא ע"י מזוה זו מתקנת לבנין תומרו . ועל הנפש כי הדם הוא בנפש יכפר . דמה יפפך ויכופר לה בעשר דם נדוח . ועל הרוח הוא הנר המאיר בלחי מתקבל של החומר כנפש מתקנת נגר שבא שהוא מעין אור נפש יחיבה שבשבת שהוא אור עליון מעין הרוח : ובזה נבא אל החומר אצל עונש האשה . הרבה ארבה עצבונך והרונך . ויהיה תומרו הרבה ארבה שהוא כפול . ת' אל תומרו עצבונך שהוא על רבוי דם נדות כל ימיה . וקללה עצבון על כי הדוה בנדתה עצובה רוח . והנני הוא על תומר והרונך שהוא ת' חדשים של נער העיבור . בעצב תלדי בנים על מבני לידת יבאו לה . ויהיה כי על מה שנפשכה דמו של עולם הוא תומר עצבונך על דם נדה . ועל מה שבשבה נרו של עולם הוא תומר והרונך כי מצטערת ת' חדשים בהיותה בה אור ה' אור נר לנפש העובר בקרבה.והוא מאמרם ז"ל (נדה ד ף ל') על פסוק בהלו נרו עלי ראשי שהוא בחדשי העיבור בבטן האלה והוא בשוה לב מהו הנר שהוא אם הוא הנפש היוו על רחבו כ"ש בקרבו . אך הוא הרוח של מעלה מהנפש העתיד לבא בו . אם יזכה בגולגלו ומאז הוא

על רחבו להחיה עולד. כן יתום איך מוסך קרב אמה כי אין בנפש החיוני כח לקיים העובר אם לא ע"י חור הרוח. כאו' (חיוב כ"ם) לאורו אלך חשך ואחלמה זה היה לריך הוא יתברך לגמול הולד מיד ולהוציאו כן יתום אם. כאשר עשה בפולדות אדם שמיים עלו למטה וירדו שבעה. נמצא כי תקנת הולד ע"י הגר הוא הרוח היא קלקלת האשה שלתתן מלעטר ע' אדמים תחת על רחם השבר כל הזמן ההוא. שאל"כ היה יתברך גומר ומוציא הולד מיד ואין זה כי אם על שהיה כשאשה הגר ההוא. ע"כ מלטער על ידו. והגר ההוא שנאמר בו בהלו נרו עלי ראשי. הוא גר ה' נשמת אדם שהוא הרוח. כי אם על רוב אדם או כלם ידבר. ומי ומי בכל דור זוכה לנשמה. שיאמר הכתוב שבה מופם יתברך כל אחדי בטן של כל אדם. ועל מה שקלקלה חלמו של עולם. הוא שאדם שהופרש מחלה מן האדמה מלטער בחבלים בהבדים הולד מבטנה בחלה הפורשת מן העיסה. וכיוצרת האדם שהופרש מן האדמה כי הלד בייריס וחבלים ומשל שאמרו כי אין זו קללה לאשה רק לאדם כי היה על כל חלה תפרוש מבעלה. כמ"ש ז"ל (שם דף נ"ח) שאשתעא בעת חבלי יולדת שלא תזדקק עוד לבעלה. ל"ש ואל תיסך תשוקתך כי על כל זה לא תפרוש. כי מיד בלדתה מתחדשת ועל שבועתה מביאה קרבן יולדת. והנה כל הרעה חזקת על התקוממה עליו להחליטו היתה. שלומרה למה תמות היה והוא יעמוד חי לעולם. ומה גם לרז"ל (ב"ר פי"ם) שאמה עליו בחוזק יד. על כן נגמרה קללתה שאה שהוא ימשול בה. וזהו והוא ימשול בך:

יז **ולאדם** כו'. לחוי לעיל לב אל תומרו לאמר. שילחה בלחי מודע. ועוד מה שעשו בארץ שנתקללה גם היא. והנה רז"ל הוסרנו לומר שהוא על שהוציאה עץ שהוא עשמו לינו בחלב. ועוד מה היא תרוייהו. והנה תרז"ל (שם פ"ב) שתעלה דבריס תרוריס. יתושים ופרעושים כו'. ועוד בחו' וקוץ ודרדר תצמיח לך. אם הוא שיחלקם האדם. כמו שאמרו רז"ל שהוא על קוצים ועכבויות. למה לא הזכיר אלילה רק בעשב השדה. ועוד תומרו בזעת אפך כו' הלא לא כל האדם תוכלים בזעת אפם. ועוד בחו' עד שובך אל האדמה. למה אמר בתריכות הלא. ולא אמר עד תמות. וגם תומר כי ממנה לוקחת מיותר. ועוד תומר כי עפר אתה. אם הוא שאמר נעשה. לא כן הוא. ועוד למה שיבה. כי אתלה אמר עד שובך אל האדמה כו'. ואח"כ אמר ואל עפר תשוב. ולא אמר ואל האדמה תשוב: אאמנם הנה בפתח דבריו יתברך ביאור לדאוג טענתו שאמר לו האדם. שהאשה אשר נתת עמדי כו' שכלל ג' דבריס כאמרנו למעלה. (ו) שהאשה היתה סיבה על כל אחד מהדברים שבאתנו בסיבותו. (ב) באומרו היא נתנה לי מן העץ. כי מאומרו יתברך ג' פעמים ממנו. לא תאכל ממנו. כי ביום אכלך ממנו. אאב שלא היתה עיקר הקפידה רק בהלקח מהאילן. לך עשה היא נתנה לי מן העץ ולא לקחתי אני ממנו. ע"כ אמר הוא יתברך על הטענה הראשונה. כי שמעת לקול

האדמה

אשתך כו'. והוא בשום לב אל תלא לאמר שאמרתה ב' זוי ויו ה' תלוים על האדם לאמר. כי אומרו לאמר הוא מיותר. לך כיון הוא יתברך לאמת אם האדם שליח לאמר לאשה זוי זה גם היא. וזהו ויו על האדם. וגם לאמר לאשה: ובזה יאמר לו הגם על כל הבהמות אשר אתגלגל בהמרה. כי האשה הסיבה. אין לך בית מנוס. כי הלא הפבת קערה על פיה כי הלא אני להמר שפיה ולהשמר מכל זה. שאתי אומך ממונה עליה על דבר שאשה ק"ו לבלתי שמוע אליה ואיך נהפכת כי במקום שהיה לך לאמר לה שלא תאכל. אדרבה אל"ף שלא תעשה אומה. כ"ף שאשמעת לה באומרה לך שאתכל וז"ת כי שמעת לקול אשתך ותאכל על פיה במקום אשר ציויתיך לאמר לה לא תאכל ממנו וז"ת לאמר וגם האשה הכי שדקדק אומרו ממנו והיה לא לקח מן העץ גם זו היתה טענה שלא אמרתיי לה תקח רק לא תאכל ממנו והוא לומר אשה שאת לבך על אומרי ממנו ב"ם ולא על אומרי אכילה ב"פ לא תאכל ממנו כי ביום אכלך ממנו כי לא יעלה על לב שכוונתו שלא תעשה אם לא תהיה סופך ותוכל בפיך מן התילון כי אין זה דרך חנפים. לך אין זה רק בכל הכוונה לא היתה רק על התאכילה ממנו גם שילקח ע"י אחר וז"ת לא תאכל ממנו ועל עניו השונא מרוכה האדמה כו'. יסיה העניו שאמר לו יתברך הגם מהאילה היית מונע בכל הבריות דומם וצומח ובעל חי כאו' ודלו בדגת היס כו'. ושאה ל"ש שלא תרדה בב"ח. כ"ת גם הצומח מהאדמה הוא הדומם לא תרדה גם כי האדמה מאליה היתה מוציאה לך כל תוכל שלא יגיעה כמאמר ר' פנחס בב"ר (שם פ"ם) ותוצא האדמה דשא עשב מזריע זרעונן עושה פרי שלא היה עץ שאה היה עושה פרי אפי' תילי תילים ברקונן תרז"ל בב"ר כי פיסח בר בארץ כי כמו שהארץ תוציא זרועים הנאכלים כמות שהן אמר וחצות כן גם האדם היה יוצא נאכל כמות שהוא כמה שאמרו ז"ל בברכות רבה מאי לשה כלומר לא פח היה ע"ד העתיד לבא שיהיה פיסח בר בארץ כלל הדברים כי הארץ היתה מוציאה למחה בלי עמל ובלי יגיעת אדם וגם בלי פסולת רק נאכל כמות שהוא. בר. לחם. ומזון. כמאכלת הארץ בשמעתן לאדם וכן הלומה ובב"ח בשמז"ל (שם פ"כ) שהיו גם העופות בלים לוין אמר עתה הגה אבדתם הכל כי הגה מרוכה האדמה בעבורך והוא כי בהבדת העולם היתה שביעה בהחטונים. וע"כ בהיות שביעה שורה על האדמה תוציא למחה מאליה ובלי פסולת כי הכל היה שאשה פירות וגם הלחם היו יוצא בלי טובין ומורסן וקש ובלחי צריך עבודה ואכל כמות שהוא. וכוונד בלחם האפוי. אך בהשוות האדם לא בלבד בשאלקה שביעה עד לרקיע בשמז"ל (שם פי"ע) כי ע"י שבעה עלתה עד לרקיע הבביעי כ"ת גם שרחה רוח טומאה על הארץ וע"כ ת"ח אלא לחוציא רק הדברים תרוריס משורבים בפסולת בלחם שאבד בם"ד. וז"ת תרוכה האדמה בעבורך שהוא על הצמח שאשה שאמרתי טומאה על הארץ וע"כ כיון שלקחה בשבוך לא היתה שמעת לך להוציא לחם אפילו משורב בפסולת כ"ת ע"י ברכך בה בחריפה וזריעה. ולא מלינו בבחילה וזה אומרו בעצבון תאכלנה ופירוש שם שאמרתי תרוכה

האדמה

האדמה בעבורך הוא כי וקוץ ודרדר תצמיח לך זאת מעשה מלגיה שהיא מכח הטומאה הבאה עליה הוצרך דבריס רקיס ומזיקים וחזו לך כלומר בשבילך שהוא לומר בעבורך . הרי פי׳ לומרו תרוכם האדמה ולומר בעבורך ועל לומר בעבורן תאכלנה לחמר ותאכלנה כו׳ בזעת כו׳ לומר מה שאמרתי בעבורן תאכלנה לא על כל מאכל אשר תאכל כי הנה ואכלת את עשב השדה שהוא היותה האדם עשבים קלי התיכות אשר אין זרעם בם לך מה שיהיה בזעת אפך הוא מה שתאכל לחם והוא כמש״כ (בראשית פך נת) שעשר מלאכות נתיך בדי לאכול מלחם אחרן שהוא בדי לנקות הפסולת ולהכשיר האוכל ע״י עשרה מלאכות וי׳ מזות הנעשים בו כנודע להעביר כח הטומאה אשר סיבב הפסולת והנה ע״י האדם אשר גרם בא כח הטומאה ע״כ יצרכו להעבירו בעשר טומות קדושה ובכלל הדבר הוא כי לא השלימו ה׳ מתה רק בזמה על הדרך הנזכר הלא לך לא כב״ח נמשל בבהמות בחטאו ולמה יהיו לו לאכול ואמר כי זה יהיה לך אדם שתאכל בזעת אפך לחם ולא יהיה פתם בר בארץ מלגיו ובלי פסולת עד שובך אל האדמה כו׳ והוא בשום לב אל אשר הערמו שהיו אומר עד שובך אל העפר . כמו שאומר חמ״כ ואל עפר תשוב . לך הוא כי אל עפר ממנו . שיחזור להיות עפר בקבר . לך אומר אל האדמה . הוא להיות על האדמה מי ויקים : והוא כי הנה ידעתי כי אדם הוא דוד והוא משיחנו . ואמר כי ממנו הקללה הזאת עד שובו פעם אחרת אל האדמה . ולא בדוד בפרטיותו הרשומה . כי אם באשר האדמה הזו׳ אשר ממנה לוקחת כי היתה מקוללת מרוח הטומאה . כד״ת ואת רוח הטומאה העביר מן הארץ. שהוא ניתוק ממשמו. שלא יבוא בחיים עצמו אל ב״ה היה האדמה אשר לוקח ממנה מקום כפרתו וגברת . כי אז תמול שכינה בארץ עם סלוק הטומאה כלומר כי אז ע״י כך . הארץ תוליא למחה מלגיה ובלי פסולת . כי יהי פתם בר בארץ וכמאמרם ז״ל (שבת דף ן) (יהי כו׳) עתידה ח״י לתוליא בלוסקמות כ״ל יהיה כמו זה נחטב בעיני הטומאה שתוליא הארץ בלוסקמות כיוצא מפאה תמול . הלא זאת יהיה אל נבו שהעניז כי באשר תוליא הארץ גם עתה . תמר . ותפוח . שהאכל בחוזה שהוא יוצא מהארץ כן תוליא אז הלחם שיהיה נאכל בפטולתו מן הארץ . וגם תהיה בלוסקמות שהיא פסולת ממופה ונקיה כן לא תוליא הארץ לחמה בפסולת . מון וחכן וסובן ומורסן . רק נקיה מכל פסולת בפולת הנקיה כי מה שיקשה לקלי האוכלה לויך יוסר הסובין והמורסן והקמה מלגיהן הוא הלא ידעו הלא יאכלך לפסיל דבר . כי אם יבדל הלא סובין וקמח . רק פולת נאכל בלפני . ואם יקשה לעו התפיה ק״ו הוא . אם ב״ע מבשיר הפולת ע״י תפיה ליאכל . מי שיכר אם הפופה עצמו לב״ם . ואם גם כי אין זה רק להחזיר הדבר אל בחזיתו. ואין כל אדם כי אחר יהיה כבר היה . הלא שבראה רוח טומאה על האדמה אחר שהיתה בעירוב בזעת האדמה . בע״כ יצא בעירוב . מון קש סובין ומורסן . מה שאז לא ירחה הלא יצמח . וע״כ ביתי מרע״ה ודוד ומושיעם .

שהיתה שכינה שורה על הארץ לא היה כן . יען כי לא הוטהרה הארץ אלא מן הטומאה לעתיד . לכלתי היות עירוב טומאה בלא מה . עד לע״ל . שנא׳ על הזמן ההוא ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ . והוא מאמרם ז״ל בב״ר (פי״ב) בתומרם כי כל תולדות שבמקרא חסרים . הלא תולדת השמים כו׳ והלא תולדת פרק כו׳ אפי׳ שבשה דברים שחסרו בחפלו של אדם שהם פירות הארץ . ופירות החילן כו׳ שהיו שלמים כשנאמר הלא תולדת השמים יחזרו כשיבת בן פרק . הוא מלך משיחנו . הנה בפי׳ כי פירות הארץ והחילן לא יחוקנו עד יפות משיחנו והוא מן הטעם שבחבנו . והנה היה מקום שיאמר אדם . הלא אם אחתן מעשי בחטובה שלימה למה לא יחזור העניז כשהיה מבלי שוב פעמים . לז״ת כי עפר אתה כו׳ לומר הנה הכל חלוי בך . ולזין דבר נחתן עד שאחתן אתה ותחזור עמך בחיים ת״ת עד תשוב אל העפר . והוא כי לזיך עתה מה שהיית קרם החטא . כי לא היית עפר . כי גם שנעשית מן העפר הלא ילרך ה׳ בעשותו ויצרך האדם שהקפה בך בידיו היה זכה . וקדושה ספוריות . לך עתה נשתלך ממך הספיריות החיה . כי ככשה בך זוהמת נחש . עד שכשוב עפר עתה מצולל הקדושה שנקניט בך כי פנה זיוך . והוא מה שאז״ל כי אחד מהדברים שהתקלקל והוא זיו שנם כי מעפר נעשה נחעלה ליכוחו והיה אך ובטיר גם חומרו מעין רוחניות . ועתה עפר אתה כי נחעבר ליכוחך בעפר . ע״י זוהמת נחש ולזין לך תקנה לשוב אל הקודש . עד שתשוב אל עפר תשוב . ושוב לעשך מן העפר מצולל זוהמת נחש . כשתשוב מאז . בכל השלמות שהיה בך בבראשונה ואומר : וזה מאמר שלמה (קהלת יב) וישוב העפר כו׳ לומר שם היה הדבר כשתשוב ברוח יחטא אדם . שהנוף לא היה עפר . היה חבור וזווג הרוח והנוף שולם יפה ולא יפרדו לך עתה הנוף הוא עפר . לזיך יחמיד מיכורו עם הרוח . לכן כל אחד יאוב לעפרו . עד יקוקן ויאוטו העפר אל האדן כשהיה ברם יוצר אדם והרוח כו׳ . או יאחר עד שובך אל כו׳ עד שעה ל׳ קודם תחיית המתים . והוא שובדא דר׳ אחא בר יעקיה שאמר אל פ׳ זה . שהאדיקים נעשים עפר שעה ל׳ קודם תחיית המתים . כי אז תהיה האדמה זכה ממומאתה לגמרי ואדם לא שב אל עפרו במוחו וכן נראה ממ״ש בגמרא (כ״ב דף נ״ח) שנא׳ לר׳ בנאה . דזוקני עצמה לא תסתכל כי עודנו קיים בגופו במערה . ומה גם לאחרי תשובתו מחטאו שלא יאוב אל עפרו עד הזמן האזכר . לז״ת כי עפר אתה . כלומר מפאת עצמך . וגם לא תהיה כך הכרח כי אם שובך אל העפר בלבד . כי מיד תעלך גם עלה . וז״ת ואל עפר תשוב ולא אמר ועפר תהיה . כלומר השיבה בלבד בלי האדמה היותך אם הרצה כי שעה ל׳ קודם תחיית המתים הוא . כמזובר . או יכון בזומרו אל עפר תשוב . לומר כי גם שתהיה עפר לא תשוה לעפר האדן כי חיזה יאר חיכות יהיה בעפר גופך . על זיזיו יח׳ יצמו חוקך ממנו . ע״כ לא אמר ועפר תשוב כ״ת אל עפר . כלומר לזיך עפר כמוהו . כי אם בא אליו . וגם בחומר עפר פעם ב׳ . ולא אמר

ואלין משוב יורה כי עפר אחד בחיכות הוא :

כ **ויקרא** אל משה כו'. הנה על שהיתה אם על כל חי. רלוי הקרא חיה. לך לזה נדקדק למה היה היתה. ומן הכלו יאמר כי היא אם כל חי. ועוד למה קרא לה שם אחר הקלקול ולא מתחלה. לך יאמר עתה קראתיה הוה להכלות מה שהכריה כי הנה מתחלה היתה היתה אם כל חי לחויה ליקרא חיה. לך עתה היתה אם כל חי. שבעבורה כלם יתוקנו ויעמדו על העבר כל הד' יסודות. ע"כ על חסרון הד' יסודות יחכבו מהי"ד על היה ד'. ומשאר וי"ו ועל"כ הקרא הוה. וע"כ נסמוך ענין זה על לומר ואל עפר תשוב:

כא **ויעש** ה' לאדם כו'. הנה כתבנו למעלה מאמר ר"מ (פ"כ) שמלמד כתוב בחורתו כתעות אור. והעירנו כ"ל הוא קודם שחטא למה נאמר פה. ואם הוא אח"כ לחדבה אור מוסך בחשלו. ושוב למה לו לאדם עשה מזו. לך הוא מה שבחבנו למעלה כי מחלה היה להם כחעות אור. היו מלוקת דרכנן בהיותם בגוף ונפש בג"ע. כי נוסף היה יד בלחי עב. כעור ובשר שבגמלים. לך אח"כ נחלבש דקותם ונעשה עור נשמיי בעלם. וזה יאמר פה. רלוי מה שפשידו לאדם ואמחו כי הנה כ"כ היו זכים בגוף ונפש. עד נדר החייחם עשיית מלבושם לו ה'. כי ויעש ה' לאדם ולאשחו כחעות אור רוחייב כדי להחלבש נוסף בג"ע ג"כ כחלוקת דרכנן ועתה וילבישם שחקנה בהם הלבשה. ויחלף מאור לעור. ומישור הכחוב ויעש מחחלה כחעות אור. ומ"ש עור. הוא על מה שחח"כ וילבישם לח הכחעות. כלומר ומזה חבין כי בחחלה היו אור. כי החותיות מחחלפות. כי כן חהיה כוונת ר"מ. ולח להניח החיבה: ולבא לל העניין נעחיק לשון מאמרם ז"ל. והנה זה לשון המאמר במקומו בב"ר (שם) בחורתו של ר' מאיר מלאו כחוב בחעות אור חלו בגדי לאד"ם. שהם דומים לשבת. רחבים מלמעלה וקרים מלמעלה. ויחק רבית אמר חלקים כלפורן. וגחים כמרגליות. ת"ר יחק כלבי שמען דקים הבחים מביח שמן. ע"כ. והנה כל עיון מחאיר זה לומר דוקחני. לך הוא כ' אשר הוקשה לר' מאיר. לח יעמוד לם ידבר על מקודם החטא. למה נח' פה. ועוד כי מקודם היה חומרו זך שבקשו מלחיים לומר לפניו קדוש. ואיך היו לו בחעות עור והוא רוחני ומוך ג"ע. וגם אומר וילבישם והיה לו לקצר ולומר וילבישם ה' בחעות עור. ולם ידבר על מה שאחר שחטא למה עשה להבישם ולח מאי. ע"כ אמר כי האותיות מחחלפות. ושל שני הזמנים ידבר כי מחלה ברם יחטא. היה גם חומרו זך ומלובש בג"ע במלבושי אור. ובחטאו נחשבר ונעשה עור. ככל עור של בשר חיים כמוהו היום. ומישור הכ' שהוא בחעות אור שנעשה לו מחחלה. ועתה וילבישם לח הבחעות שיהיו לו בעביות כמאור. לשון. ומה הוא הספרים. הלא הוא כי מהחלה בבחעות אור היה מביא ה' דבריה עליונים דרך רחב מלמעלה שהיה דבק בו ית' והדבריה מחחוחים לא היה לו בהם כמעט שייכות. לך אחר העוחמו ונחעבר. נעשו גרים מלמעלה ונחבישם מלמעלה כי הדבריה עליונים היה מביא בלחות והחחחונים

בעליונים בגרוע. ויונחק רבית אמר כי לא בלבד היה לו עתה לרוע למעלה. כ"ל גם ע"ה היה מביא עניני חשבונים ומאיס כמרגליות. הלא שהיו חלקים כלפורן מעולה זויות. כן היה לבו חלק להשחם ממנו. ולעומחה על שנחעבר מאמרו. ור' יונחק גורע כחו יוחר. ואומר שלא היה מביא הדבריה העליונים רק כעין משך. ולא משך זך כזכוכית לגמרי. כ"ל כמחחילי בלי שנחנו הדקיה. שהחור שנחחוניו מחבלם דרך היריעה שהיו דקה היה. לך בעביות ובהשחר. כי המשך בלחי זך כזכוכית. כ"ל שהוא דקה וע"ד שנחם שכחוב יאמר כי הנה מחחלה היה גם חומר לחדם זך. גנם נוסף למה שהיה מעשה ידיו יחבבך. היה זך עד היות חפות עקבו. שהיו עכורה לכל היותר יפה מרחה שבשלש שלו היה מכהה גלגל חמה. והוא כי האדם היה השפע. כד"ל על בשר אדם לא יסך. יורה כי הבשר הוא של אדם. ולא האדם והגוף הוא במלבוש. והנה בחחלה היה נוסף הגלוי אור זך מעשה חלהים כלומות. וזהו ויעש ה' חלהים כחעות אור. כי זכיה מעשה ה' חלהים היו בהחעות אור שלהם. לך בהשוותם וילבישם לח הבחעות הלבשה ממשיית בעלם כמוהו היום. ויחכן לפרש כן מה שחמלו בחורתו של ר' מחיר בחעות אור שחפרש כן ויעש מעשה ה' חלהים בידיו בחעות אור. כי מה שהוא שלו מלובש בגדי דידים. הוא אור חלבנו. וזהו בחעות אור במלאך ה' שחמלבש בהחלו לעולם מלבוש דק וזך שהוא אור משובח. ואחר כך בחחחלו וילבישם לח הבחעות כחחלו היום:

כב **ויאמר** ה' הן האדם כו'. הנה כל הפשוט מעולל הכנה. ויחכן יאמר שחמר הוא יחבבך לשחלית של מעלה. הן האדם כו' והוא בחקדים כי מה שנזד הוא יחבבך מיחם על האדם וזרעיחיו ולא שוחם אחר. ויעמד מי לשולם. הלא הוא כי מאז בנחת הוא יחבבך השולם. היה לשחהיה לו דיבה בחחחונים. שהוא חיהיו בני האדם מבוכבה על שביחחו בשנה בגוף ונפש. בלחי מעבב המומר. כי גם הוא יהיה זך כאשר יקווה לאחר החחיה. כי גם המומר יהיה שפיריי מאד מחין הנפש. והנה אם לא חחנה אדם כך היה מאז כנודע. עד אשר חחנה ונחעבר חומרו. בכחוב על חומרו ויעש כו' וילבישם. וע"כ ק"ל נסוב על לחשביחו לזכך המומר. עד יחמרך בכור האדון ויעשה בריה חדשה ע"י על העליון. ע"כ הוכרחה המיחה כולה שחשיבו הדדיקים לא יבגר מהם לשחות שנה אחת קודם שחיית המחים מלבוש לעפרן. כי בחייה חיותה בלחי לשאר. כי לשיבו במחן חורה שנל ידי לומות לחלומות שהיה מקום להזדכך. ומקלקל בעולו:

ונבא לל העניין שאמר הוא יחבבך למלחי השלית. הן האדם היה כאחד ממנו. שהוא כי היה כמלאכים שלא יעלרם הנשם מלהשחוות בהם שניה. כן היה זך. לך נמשך לדעת טוב ורע ונחעבר חומרו. וע"כ רשותו חעלה לעליות במעלה היותו מרכבה לל השכיחה גוף ונפש היתה לו נזרת המיחה. וע"כ אם יאחר בגן עדן. פן ישלח ידו ולקח גם מעץ החייים. ולכל ואי לעולם. ונמנה בלחי מה ולא יפוקן, ואם נאמר שלא יאחר חומרו

ממנו על מלאכי השרת. ואלו היה כולנו הוא יתב' על עצמו לחינם. יכהן בשוה לנו על מלת הן. והוא כדרך רז"ל לדרוש תיבה כיוצא בה. כי הנה שתי תורות הלא. הן בלתי מתחברות עם שום תורת. כי תל"ף ופי"ת עולים יו"ד. וכן ב' וח'. וג' וז'. וכן דל"ת וי"ת. לך הם ל"ת אין לה חבור. וכן הע"ץ. כי י' ועדיק עולים מלה. וכן על סדר זה בשארה הע"ץ יחידית. וע"כ היו למשל על דבריס בלתי מ־חברים. ובזה יתמר הן התדם. לומר כי ב' חלקי התדם הכוללים תורתו. אשר הם נגדיים זה לזה. שהם תומר ונורא. היה הכל כתחד ממנו. כמיותד שבתלקיו הוא הנפש וזה משמעות מלת תחד בפת"ח תל"ף. שהוא המיותד. כד"ח (בראשית כ"ו) שכל תחד העם. ותכונה כי הנגדיים שבתדם היו כמיותד שממנו עלמו. כי גם תומרו לנפש יחשב. ורתוי להשרות בעיבוי בדבקות עלמיי בלי ערוב התומר. לך אתר לדעת טוב ורע ועתה אתין תומרו דומה לנפשו. כי יתעבר. פן יתלח ידו הוי' ובלי תיתב לא יוסר תלחת תומרו ממנו ולא יתוקן. לכן ויצלחהו הוי'. ויעין תומרו תיקח ויתלכ ותי. יהיה כעין מתמרם ז"ל בגמרא (שבת דף ל') כי בשלוק דוד המלך ע"ה היה עוסק בתורה כל תותו היום ולא יכול מ"ה ליגש אליו ליקח את נפשו ממנו עד שפסק. וכן ר' ע"ה עד שפתחה השליכה כלי מגנו. ומן השרת השבילה השפיק. ונפשר. כן יתמר יתבנך אם יסתר תדם בג"ע יקח מעץ התיים. שהוא עין עסק סודות התורה. כי על דרך הסוד היתה לו. ועל ידי עסקו בה ומצותיה. היה מפניע שפע. ומתמיה ומנדיל עלי עדן כמפורש למעלה. והוא תומר לעבדה ולשמרה. והנה בתחוו בתורה שהוא תומר ולקח גם מעץ התיים. לתפשר יתכל שיהנה כתוכל ויערב לו בתופן לא יתבטל מעץ התיים ולא יוכל תלאך המות לגעת בתם. כי תין שם דבר יפסיקהו. כתפשר היה בדוד המלך ע"ה. וברבי ע"ה. ע"כ ויצלחהו הוי'. לו יתמר תם נפרש שתומר יתבנך לא תתכל ממנו. הוא שלא היה מקפיד תם היה נכנס בידיעת תקירות טוב ורע. תם לא היה תוכל ונהנה ממנו היה שבבת מיותם. כ"ת היה תדם נכנס בעין עץ הדעת טוב ורע לא היה תוכל ממנו. שהוא תוקר בדבריתותיו. שלא ידבק בידו מתומה תן התרס. רק נכנס בשלום ויצא בשלום כשתמר תכמי התמת בתברתם. תין רע. לך תרז"ל (סתהדרין ס"ד) שנעשה תין שהיה התכילה תפריו. כשתבר רמזו ז"ל (ב"ר פי"ח) שתתעה עיני רום והשקטו. שהוא משל על התקירות. כשותו הזה לתכל תפשיתותיו:

ונבא על העין. תמר הוא יתבנך הלא לפשר ידבר תים נגדי למה נתתי לפניו תכשול שיהיה לו תקוס לבא על עין העץ החוא. ז"ל הוא יתבנך הנה תם יתוייב לכל הבא אליו להכול ממנו. היה קשה. לך לפשר יתזק בתמת וידע טוב ורע ויצא בשלום ולא יתטא. וז"ל הן התדם היה כתחד ממנו שרפי קודש לדעת טוב ורע כידיעה. ולא יהנה רק יצא בשלום. כתופן שלא נתתי לו תכשול. לך לא עמד בידיעה בלבד ותכל ותשם על בתירתו. ותה שרמת צריך להקטו ותם יתתר בג"ע. פן יבלה ידו הוי'. ולא יוכל ניקיון כתדוכר

בקודש ע"כ ויצלחהו הוי':

כג וישלחהו ה' תלהים הוי'. לריך לדעת תם השעודה סוזתת. התם נתכוס שלחו. ועיד תומר לפשר לוקח תשם תוזתר. ועוד תו' ויגרש תת התדם. סרי היה תוזס כי שלחו. ותיך יגרשתו תתר שכבר יצא. ותשם רז"ל תמרו בתיכה רבתי (פתיחה ותשם כתדם) שדתו בשלותין וניכוסין. ונם בדבריתם רתוי לפיס לב תל כפל העניו. ותשם לרז"ל יהי' כי המגרש תת התשם שותם שני דבריס. (ה) שתשלחה תביתו. (ב) שכורת ביתו לגיעה בנפש. כן הוא יתבנך שלחו תע"ש ונרתו. שיהיה ככורת בית לגיתו. כעין שומוזיכם היו תבדילים הוי' וע"ד הפשט יתתר בהזכיר תתמים ז"ל (שבת דף כ"ח) על פסוק ותיעב לה' תשור פר הי' שהוא קרבן שהקריב תדם"ר ותיתו לדעת בחיית זתן הקריבו כי תין נזכר בפ'. ועוד למה לא היה לרתון בעשה שתומרו ותיעב לה' תשור פר שהקריב תדם"ר שיורה כי לא שלם היה קרבנו של תדם. וע"פ דרכו נפיה לב תל תתתרם ז"ל (תולין דף ס') שתתרו שור שהקריב תדם"ר קרטותיו קדמו לפרסותיו. שתתר תקרין תפרים. תס ענין הקדימה הזאת. ותם הוא תולק תל תתר התומר פר שהקריב תדם הרתשון קרן תחד היה לו בתתו שנתתר תקרין תפרים תקרן בכתב. כי הנה תין שפק שבתספר קרטותיו תולקן. כי התומר קרטותיו קודתות. תורה כי שניס קרן תחד:

אך לפשר כי בעין פשטו. לא יתלקו. כ"ת בעין בחיית הרתז. והלד השוה שבהן. שכל תחד הוקשה לו בכתוב שני דבריס. (ה) תס תסרותו של שור פר השוה שבעתיד ייתיב לה' תתר. ועוד תס בת להודיע שהיה תקרין תפרים. כי הלא כל השור פר הן הוא. ודעת התומר הרתשון כי בת שכתוב להשיב ותומר טעם תל תס שייתיב לה' תשור פר של תדם"ר. תפני שהיו קרטותיו קודתות לפרסותיו. ליתמר כי בת על עון. כי קדתו גיתותיו להזק בתהלו. לפרסותיו שהם פיתני שהרתו. תפ"ת לעתיד כי לא על קדימת עון יהיה ודעת התתר הוא שהכתוב נותן טעם בדבר תחבת. והוא תעין תתמרם ז"ל על תילו של יפתח כי שני קרניו הועילו. תחד לכופר של תהן תורה לזתן זה. ושל ימין לכופר גדול לע"ל שיהקא כשופר גדול:

ונבא תל תעין תמר הוא יתבנך לה' תשור פר של תדם"ר. כי לא הועיל זכות הקרבן שהוא לזתן זה. ולעתיד. כשל יפתח. כי תם קרן תחת היתה לו. שהוא להיות לו תירות תם שלא תת ביומו. עד שתקי"ל שהם וע' שהם שתרז"ל שבשתרו תסלקי לדורות שולם. לך לא הועיל נם לע"ל. וגם זה תטעם הקודם כי בא על עון: ובזה נבא לעתין הכתוב. כי תס' יצא הדבר. תחר שתבוא. לשלתו להקריב הקרבן להתריך לו. וע"פ דרכו הורה לו הוא יתבנך גודל עוזתתו ותסדו עם בריותיו. וכי לא היה לגערתו כלה בזתף. וגם לא להודיעו שהיה תופיתו בהתלט. כי תם לזה לו קו לקו שלתו להקריב קרבנו. ותתר לו שילך תע"ש להקום

כפרתו לאבר לוקח ממנו . הוא מקום ממזבח שבאבר המוריח . ומשם יעבוד עבודה . הוא קרבן עור בר מקרין מפריס שבקרניו . כמודע מרז"ל . ובזה נמצא עובד לא האדמה כתורה ועובד להמימיה לתקן לאבר ולרפ' כלומרו לחורה האדמה בעבורך שתא ע"י ניסוי הקרבן במקום כפרתו . כי אם שפע קדושה תמיד . הוא שער השמים . וז"ל לעבוד את האדמה לאבר לוקח ממנו כי ממקום כפרתו נברא שע"י קרבן זה בתשובה יתוקן בגד מה . ולא הניח לו שהיו גילוחין גמורים . והנה השולח

על רוחו של אדם . היה לחזור את כ :

אמנם הוא יתברך גילהו שלא יבוא עוד . וז"ל ויגרש את האדם . ולא שאמר לו בפניו שלא יבוא . וז"כ לפי היו הגילוחין . הלא הוא . כי ויבאהו מקדם לג"ע כו' ואת נאדם החרב כו' למען כשישוב לא יוכל ליכנס . וזהו לשמור את דרך כו' וזהו ויגלחהו כו' ואת"כ ויגרש כו' כי מחלה שלמו ואת"כ גילהו כמדובר :

ד א והאדם ידע את חוה אשתו כו' . הנה היה לפני יאמר וידע את כו' ולא והאדם בה"ק מידיעה . והנה הספר כיוונו רז"ל (ב"ר פכ"ח) לאחרן זה . כלו' שמחלה פירש שלא לפוליד בניס לגיהנם. ואת"כ ידע שאחר כ"ו דורות עתידין לקבל את התורה . והספר יגיד לנסה ז"ל ממספר כ"ח של ה' מיטות שלו מצא"כ שם היה מומר וידע לאדם . כי וגם מומר הוא היה מיומר . ועוד לאלי לנשים גב שהרגלוי יאמר ותקרא שמו קין . וכן בהבל . אך כאלו ואלד את קין . ומומר לא לאחו את הבל . כלומר מלגיסים היה מודע . שם כל אחד מפרש ילפ . הלא כמו זר נחשב . ואם על מומרה קניתי כו' נקנה קין . הל"ל שחלה ואחמר קניתי כו' . ואת"כ ותקנה שמו קין . וגם מה היה שבהבל לא שמרה דבר . ושוב ע"י מה היה הקנין שקנתה שים . ושוב שמרה קניתי שים את ה' . הוא כלומי מובן . וגם למה זה בחר בעבודת האדמה . וחה בלשון : אמנם הנה ידענו מרז"ל כי בחים ושפה שים הפה י"ב . י' בחים . וה' בחפה . בשוכים הפה בניסים . ושם נאו טומל הוא שם ה' היו"ד מחים . והה' מהפה . ונשמרו שם את כו' . והנה שם זה היה בין שניהם בחו' לזשת יקרא שפה כי מחים לוקחה זשת . והנה בהעוותם כבר נשחלנו ב"ה וה' מחים ושפה. ולא נשאר מהם רק ו"ם בשם הוא . וז"ל והאדם שהוא ו"ם היו בניהם כשידע את הוא לשמו בלבד . ולא היו"ד ה"ל . ולזה האכרה הוא . כי נה הן הב' לוחות . ע"כ ואדם ואלד את קין מפלת החסרון . והנה עולד הוא ותחומתו שהם חים ושפה . וזהו רבוי שהת בחו' את קין . וז שאמרה הנה קניתי חים שים בו' בין השלים והבי"ן וגם את תחומתו שהיו שהם ובה ה"ל . וז"ל קנ מי חים וגם את ה' . שהיו תחומתו שנרמזה בשת . וא"כ היפה שרי השם שלם . וחזו לומר את ה' . ומישר מאמרה קניתי חים . וגם את שהיו שהם . שרי השם שלם בד' לוחותיו . או יאמר והאדם ידע כו' כי הנה בשון אדם ושמתו . שהשם שמת עשו פירוד בין י"ה ע"י את של שם . וכן שהשם שעל כן אמר הוא יתברך כי יד על כם יה כו' כי לא יתאדם הוא יתברך להשתכח . עד יקום השמלק שהוא מלד שהת ההוא בשורש.

כלומר ו"ם בני חבור לומיות י"ה . היו בעבור שהאדם כשאבר ידע את הוא שמתו . ובראותה כי ושהאר ושלד בשחיפות בני זמן עבור . ובני חבני יולדה . כמ"ש ז"ל (ב"ר פ' כ"ג) מה שהריון בני נער כך הלידה. וז' ר"ה הנה לא נתקיים בזו ענין הברכה שברכה עצמך וברוך כו'. ואין זה כ"ש שם קבל השמנתו. כמו שכתבנו על ותפקחנה עיני שניהם וכו' . וכן אמרו רז"ל שפתח לו פתח של תשובה . ואל"כ שקניתי חים שבני עכ ילדתי בקונה חים. יורה כי חני עם ה' וחזו את ה' שלם . שהב ונלחמתי עם ו"ה שבשמי . לו יאמר קניתי חים אחר השוחי . לן זה כ"ש עם ה' הוא לחמים היה הדבר ולא בשם שלחים משופף . כשאבר בהבראת שדה ואשתו שהיה ה' שלחים . לו יאמר כמה שהשלמתי את חיתי קניתי חים . שלא"כ היה פוחה ממני ומשם שמרה ולא היה לי בן . ירמה שלא מחם ה' כי . כ"ש שחתי עם ה' . וזהו את ה' :

והנה ב' בניה שלא היו . זה מתייחס על עביות זוהמת ומומר . ועל"כ מלינו הוא קין . כי הוא דבר קניני ממני . לך הבל הוא היה מתייחס על הגשם . שבל פיו יאב' שאבר נפח בתפיו נפש שחדם . וזהו עיון הבל עגזר מהבל פה . נאו' שמחלה פירש שלא לפוליד בניס לגיהנם. כלומר כל אחד שמו עמו . ועל כן קין יגיא לחשובה . כי מחלה שלשה הזוהמה ואת"כ הטיקר . וע"כ לא הוזכרה לומר דבר בהבל . כשאבר בקין . כמבקשה מאתו יתברך יגרף שמו לחקנו. ועל כן ויהי הבל רועה צאן כי היה הוא נדרו למעלה מהב"ח . רועה עליסים . לך קין לא היה מעלתו רק על הדומה . ושובד שהמה לפוליד הניחת . לך לא עלה על הבעלי חיים . והוא מאחר חכמי שאמה (עיין בזוהר בראשית דף נ"ד) כי קין היה מבשרה דמשבשותה . והבל מבשרה דבכותה . והנה יבאן דרך לחבת בלומרו קניתי חים וכו' . ושוח כי הלא ע"י ותחמת שהשלה בה . נמלאנו בה עירב זוהמה בקדושה . כי לא נתרוקנה הקדושה מהם לגמרי . ובכן לא היה מקום לנפלת

ממנה בן נדיק . כ"ש כל בן מלוף עם זוהמה :

והנה כתבנו בהברהם שבדי שלא יתקח אך . הוצרך לקחת את הגר להמיל בה מחלק שבו מזוהמה נהם ע"י היותו עדיין ערל . שהערלה מוסכת הבחינה שהיא . ולא יתקח אחר המילה מהרה . מבחינה הקדושה. וע"כ כיתקח שלא היה יכול ליקחת להמיל בה בחינות זוהמה . סוצרך שחלד דבקה מחומים . ושיהלכו השני בחינות . לחד ליעקב ולחד לעשו : ונבא על הענין . והוא כי הנה הוא היה יודעת מאד ורחתה את קין . והכירה כי היה מבחינת הזוהמה ולא משורש עם הבחינה לחבת. לו לחמרה קין זה ע"י מה שבשבי בחשובה כמדובר בספוק ותפקחנה עיני שניהם כו' קניתי חים את ה' שחילק ה' את שני הבחינות . כל אחד בפני ע' שלא יגלו משורשין . ע"כ קניתי חים שיהם עם ה' בלי זוהמה . הוא הבל שהיה עדיין בבחינה . והיה הודעה לה' וע"כ בהבל לא לחמרה דבר . כי עליו דברה בשר ואת"ם חכמי האמת . כי קין הוא יהרו ובבל הוא שם . שחיקון את קין ולחמרה נחמני ממומחת קין . כי הנה קניתי ע"י השותפי תקון . הלא הוא חים שהוא עם ה' . הוא שחים שם שיתקנהו . והקנין יהיה ע"י השותפי בקודם ,

ומה שיכתוב נקרא חיים שנאמר ויחל משה לפניו ה' אלהיו. יאמר נחמני כי קניתי חיים שהוא עשה ה'. הוא יתברך שידבק בל ה'. והוא זה הבן. כי לא כמו עם:

ג **ויהי** מקץ כו'. רלוי לעיל לב מה נפתחו מנחותיהם.

זה מפני החלמה וזה מהנאה. ואם כל אחד ממלאכתו הגיע למה נאמר קין. ועוד תאמר והבל הגיע גם הוא. כי תאמר גם הוא. הוא מיותר. ועוד תאמר על הבל ועל מנחתו שהל"ל על מנחת הבל. וכן תאמרו ועל קין ועל מנחתו לא שעה. כי תאמרו על קין הוא מיותר. והל"ל ועל מנחת קין לא שעה. ועוד תאמר ויפלו פניו כי אין נפילת פנים עושקת בדבר זה. ולא עוד אלא שמתלקן הוא יתברך לפנים בזו' למה חרה לך ולמה נפלו פניך. ונראה הכל דבר אחד. ועוד תאמר אלא אם תטיב שאת כו' היך הוא זה נחינת פנים על מאמר למה חרה לך כו' ותאמרו אם לא תטיב כו' מה ענין לומרו לפנות כו' שנכפוף הוא. כי תחלה הוא הפתח התשת רובן בעת הלידה. ותל"ש הוא מה שלא ייטיב. וכן תומרו ולקיץ השוקטו ותחר תמשול בו.

שהם דברים משולני ענין. ונעשה. ונקבר:

אכנם הוה המנחה שבר יוצא לה' אין חיים יכול להגיע לפניו יתע. וע"כ בהקריב קרבן לה' צריך לדעת בלבו שלא נפשו היה לפני לזבוח. ולהזות. ולשרוף. ולהלוך אילך בו הוא יתברך כשבר היה הפן ביניהם. ובכלל הדבר יכוין בזבוח שם השור או שם השה. כלומר שם עצמו הוא שזבח. ומנחת. ומזרק דמו. וכרכ על המזבח. קרבו. וכריעו. והלבו. והוא שלנו מאמר הכתוב שדע כי יקריב מכם אחלה בעוד שהמשבה שם עצמו קרבן לה' כלומר שם נפשו הוא מקריב. ותל"ש מן הבהמה כו' הקריבו שם קרבנכם. כלומר קרבן של עצמכם. ומרכה הוא כלומר שני קרבנות קרבים יחד. הוא וכהמתו:

ונבא על העניין לומרו כי קין הגיע מפרי האדמה. והוא כי הגם למה שלא היה יכולו. רק על הצומח כי היה עובד אדמה. ולא שם להעדיף על הכ"ח ע"י כשרון ועבודת קונו. על כן הגיע לומה. שגיע שלא הגיע שם עצמו כדרך מקריב קרבנות לה'. אך הבל הגיע גם הוא כלומר שלא הגיע כ"ח בלבד כ"א גם הוא. כלו' גם שם עצמו כי אחלה השלה בלבו כלומר שם עצמו הוא מקריב עם נכוכות נפשו ולבבו. ומשם כי הבל הגיע שני קרבנות. שם עצמו. ושם בהמתו. ושזו ויפע ה' אל הבל ואל מנחתו. והגם היה רלוי לכתוב אחלה שלא שעה אל קין שהקריב אחלה. ותל"ש יאמר שאל הבל ואל מנחתו שעה. אך יפיה כי בראשית קין כי שעה אל הבל ואל מנחתו. כיון גם הוא לכיון כלשו מקריב ת"ע ולא שוה לו. כי היה מוזה אחרים מלומדה. וזהו שאחר יאמרו ויפע ה' אל הבל ואל מנחתו. לומר ואל קין ואל מנחתו לא שעה. מי ויאר לקין מאוד. ובזהו לכלל כעס גם לכלל מעוה. וזהו מלמדים ז"ל (עיין בס"י) כי נחפקר ואמר ליה דין כו' ולית עלה כו' ולית לגבר מא כו' והגם קין שפק כי אחפקר כך מאבד נפשו ומסיר ומפיל שלא אלהים מעל פניו. וז"ל ויפלו פניו. כי הנקבת פנים בעשם הוא עלוי. נפל ממנו. ויאמר

ה' אל קין למה חרה לך כו' לומר הגם אם תומר למה פשעת עד נדר נפלו פניך. הלא תעשה כי הכעש אחטיאך. לך לתיקנה דדינה פיכחה. למה חרה לך שע"כ אחטא היום עליך תביעה אחרת. ושיה ולמה נפלו פניך. שפתחת אחים אחלך ותיבדת שלא אלהים. כי אחר אחבת שהעניין תלוי בשאחה אחר תביא. ובעבת על שלא קבלתי. לתיך שלא אשבה. כי הלא אם אחיב ואחביר אעשיך הוא השלח והשגחה. כי שומע אזנה טוב. כשאחר שמואל ע"ה (שמואל ב' ט"ו) הגה שמוע כו' והוא כי שמיעה מרחוק והקשבה מקרוב. כמ"ש ז"ל על החיזו השמים ושמע האחרן. ז"ח שמוע מרחוק שאוח בקלות כשרון מזבח טוב. לך להקשיב מקרוב טוב לפילו מחלב אילים. ולא אחה פניך על שביעת קשם טוב וידעתי מן האחרן שהיה עון גדול ואעבור על עון קל כזה שאחה מפניר עמי מלהודות על אחאתך. כי אחה דע לך כי זה גדול וכשול מהכאשם שביעת כי הלא אחאת קשם שביעת מן האחרן הוא מרי ימידי. לך ואון ואחכפים יחבד ההפגר הזה שאחה מפניר. ולוך אחמיר הקל. והקל האחמור: ונחזור על הענין לומר אם אחיב אין האחה מסלקת העון והשגחה. ואם לא אחיב אין האחה מסלקת העון. כי"ח לפחה השלח בלפחך ממנו אחאת רובן. כי הקטיגור שעשים ירבן לפניך לבלעך. ושד חודיעך כי כל יומך לנוך אחוקתו להחטילך. כי עבירה גוררת עבירה. כי האחאים הנעשה בעבירה. הוא אחמיד לפחות לעשות יותר. לכן ואחה אחיאר נגדו שאחמשל בו. או יומר הלא אם אחיב אחבא ליפבר ולעזוב עד ה'. שאח. כי אחעלך ואחייעך ואם לא אחיסיף שלא הבא ליפבר כ"ח אחאתו דרכך. הגה לפחה שפחחין לך בעניו בא ליעשת פחחין לו. על אחייאם מליכבל עוד. עד שלא אחייעך ליעשת. כ"ח שפחחין לך. כי הלא אם אני לא אחייעך. הגה אחאחה שעשים רובן להחטילך כי עבירה גוררת עבירה. ולא אחחין עד בא העבירה ואחר אחבר. כ"ח בעוד שאלך אחוקתו. שעדיין הוא הלך ואורם שלא שים ושלפח אחאת. והוא עדיין בעני אחאחקק שאחעשה לנוע. לז ואחה אחשול בו. אם אחין כן אחר העשוחו בעל הגיע כי לז יאשול בך. לו יאמר הגה לפבר אחעלך אחעוב באשובה אחשבך שלא אקבלך. לו שאחיד אחהוב אם אחיך שלא אחאת. יותר ממך שאחאת ושבת. לו לסיבה שים באחרך כי אחר אילך אחטילך עוב לא חוכל לו ואחיר הרעותה להאחיד בעוות באמור כי בין כך ובין כך שאחיך. ע"כ אחי מודיעך כי לא כן הוא על האחאתה לע לך כ"ח אחיב ואעוב באשובה. שאח. שאני אעלך על אחיך. כי באקום שבעלי האשובה עומדים אין לדיקים גמורים באחיך יטלין לעמוד שהוא לדיק גמור:

ועל הגיעם אחד ואם לא אחיב. לע לך כי בעת לפחח האחאת רובן. כי היכר הרע קודם שבאת ויעלם לדם באחאת. הוא בעני והלך הרובן בפחח שביע לשמול נדקה. ואליך אשוקתו שאחה לו יד. ולכן אילעך כי ואחה בעת שעדין לא שים ושלפח באחאת. אמשול בו

ולא אחיאחו להשאחר:

ח **ויאמר** קין כו'. רלוי לעיל לב שאין בפשוט מקום שאחמר

שמור לו ומה ענין הרוג לומר בפרה . והנה ע"כ יש מאמר רבות מז"ל (כ"ר פכ"ב) לומרים על עסקי נחלת פרה . וי"ל על פתח"ק הוא . כד"ת ויצא יפתח לפגוע בפרה . וי"ל על פתח"ק כד"ת כי בפרה נפתח . ושוד לומרו ויקח קין . כי מהרהור לא יאמר רק ויהרוג קין את הבל אחיו . עד שהורכו רז"ל (סנ) לומר כי נחלה הפיל הבל את קין ואח"כ קם מנחתו : אך הנה בספר הזוהר נאמר כי קין היה מסטרא דמסאבו' . והבל מסטרא דקדושה . והזה נבא על הענין . והוא כי הנה עוד ידענו מספר הזוהר (דף ג'ד) כי הפרות ומדברות הם מקום שליטת רוחא דמסאבו' . מפ"ש בישוב . והנה הוא יתברך אמר לקין ואליך תשוקתו . כי כח היצ"ר הוא שיהיה תשוקתו להחטיאו . כי עבירה גורלת עבירה . והוא יתעל לדבר הנה בפתח בתשוקתו על לומרו ויתר כי' ויפלו פניו . הוקשה עבירה חברתה לו אחרת . הלא שכשעת הלא הטח רק פעם אחד . עדין יכול קין למשוך בו הלא יחטיאנו . אמר הכ' כי הנה ויאמר קין הדברים הנזכרים בלשון הנה . כשבא לשון אמירה . ואל"כ מיך יהיה שומרו אחי . כלומר כ"א אחה היה יודע שהיה שומרו אחי . כלומר לך ותיפע ושומרו אח"ז מאמירה . ואל"כ מיך יהיה שומרו אחי . כלומר כ"א אחה היה יודע שהיה שומרו אחי . ויתרגמו על קנקנתו :

ט ויאמר ה' כו' . רלחוי לפיש לב בלחו מחמת שעה ולא לו :

אמר קנ"ל . כי הל הבל והל מחמת שעה ולא לו :

ויאמר ה' כו' . רלחוי לפיש לב בלחו מי הבל .

כי מה זו שהלה שיהלה כעוקן פחחון פה לומר לא ידעתי כו' במה שמורה יי' כמשפחה היה הוא . ומהחלה היה לו לומר מה עשית . וגם מלת אחיך מיותרת . ושוד לומרו לא ידעתי חיך עלה על דעתו שממנו יתברך יפלה כל דבר . ולכך הוא יתברך דבר עמו למה הרה לך ולמה נפלו פניך . היתכן שלא ידעה על נבו . כי מי שידע שהרה לו לא ידע בהרגו את אחיו . וגם מהלחו שהביא מחת לי' מפרי האדמה . ואם עלה על רוחו שלילה שבשחת היכה יקריב לו מחת . ושוד לומר שמור אחי אנכי . אין זו השובה לשחלת היה הבל . וגם בכלי לומרו לא ידעתי הוא . ושוד לו' מה עשית לא היה רלוי לומר הלא למה הרגת את אחיך בפירוש . וגם לומרו דמי לבון רבים . ושוד לומרו ועתה ארור אחה כו' מני ועתה . וגם לומרו מן האדמה אשר אררה אחה מה היא ארילת האדמה שיאמר שהוא ארור ממנה . ושוד שמורה שמאבים את האדמה שפשחה פיה . מה שפשעה ומה השחחה . וגם לומרו מידך הוא מיובר . וגם היובן שהיה פשחה פיה . ושוד לומרו כי תעבוד את האדמה כו' למה יזניב עבודת האדמה . ומן הרלוי הלא יאמר רק לא חוסיף האדמה את כחה לך . ושוד למה נחיחד לו שובם זה . וגם שיהיה נע ונד . ושוד לומרו קן גרשחה אותי היום כו' כי זה לא היה . כי היכן נחגרש מעל פני האדמה . ושוד לו' ומפניך אסחר היובן שיהרגני . למה יילך שיהרגוהו כל מולאו . ושוד לו' לכן כל הורג קין שביע היה הנזכר לו' שבעתים יוקם . כי הלא ירחה מדברי למך . שהוא פי הז' דורות יתריכו לקין . כלומרו כי

שבעתים יוקם קין כמאמר המתרגם . ושוד לו' ויהם ה' לקין לות . מה עניני . ואם לומרו לכן כל הורג קין לות יקום . מה ענין לבל יהרגהו כל מולאו . מה לוכך לזה . שוד לומר היקו לבל יהרגהו כל מולאו . לוך יהכן יצא היה מלפני ה' : אמנם הנה כחבנו בלומרו ויאמר קין לל הבל אחיו שאמר לו דברי פיוסים כדי שח לו בעצם . ואח"כ בהיותם בשדה הרגו . וזה יאמר לו הוא י' לי הבל אחיך . היכן אחוזך עמו שהוא להנזיק הענין . שאחר הורלת אחוה רבה . הרגו . והנה בחשובת קין הרז"ל (ענין במדרש הגלוי) שאמר לו לא הרגתיו אני . הלא שמחה כי יהי"ר . והשיב לו הוא יחברך אחה עשיתו רע . והנה רלוי לנים לב כי אין מזה בכחוב כלל הלא לא ידעתי כו' וגם לוך לוך השיבו יחב' אחה עשיתו רע הלא לא רע ומר הוא מעלמו . לוך הנה בזה נבא על ענין הכחובים . והוא כי הנה ידענו כי אין אדם חוטא אא"כ נכנס בו רוח שטות ובבלי דעת הוא חוטא . וזה יאמר לא ידעתי כלומר לא היה בי דעת . כי נכנס בי רוח שטות הוא כח היצ"ר . והוא עשה . והנה זה ענין מאמרם ז"ל (שם) בלומרו לא הרגתיו אני הלא אחה שמחה כי יהי"ר . וה"ת לומר לא עמדת נגד יצרך לשמור ממנו . זה ל"ל כי כשלומר אחי אנכי . לומר הלא בשבע אני נגדיי אלוי כשלש . כי הוא מסטרא דקדושה ואני מסטרא אחרא . ואל"כ איך היה שומרו אנכי . כלומר כ"א אחה היה רלוי שהיה לו לשומר . כי ידמה לך ויפיצ אותו וא"ה מאחו . והיה לך לשמור יצרי בל יחטיאני לשומרו . והשיב לו הוא י' מה עשית כו' דבר גדול עשית יותר ממה שאחה חושב . שהוא כי גם שליטת יצ"ר היה"ר כו' הוא עליך והוא ענין מאמרם ז"ל אחה עשיתה רע והוא ענין ספר הזוהר ממטל שפשחה . כי הוא יתב' נתן היה"ר לשוב לאדם לאחה שכר טוב לבלתי שומע לו . מפ"ש אם לא היה לאדם יה"ר . והאדם המפשחה ממנו מספיק לרעה ברוע בחירתו . וגם אל"ל שאחה הרגתו . כ"א לא הוא לבדו הרגת . כ"א דמיס רבים שפכת דמו ודם זרעיותיו וכלם טועקי אלי מן האדמה . ועתה ארם עשוך השובב אחור אחה מן האדמה . לו יאמר ועתה כי הנה עיקר השונא שמור לך לאחר מוחך . ומה שיהיה לך עתה . הוא כי ארור אחה מן האדמה . והוא כי הנה כשחעת האדמה יחיה מקללה האדמה . וגם הוא . והנה היחה קללת האדמה בעבורך . ופירשו רז"ל (ב"ר פ"כ) בחעלה דברים חרוצים יחוצים ופרשוצים קוון ודרדר . ולאדם אמ"ל לו ואכלת את עשב השדה היינו מלשון עכ"ן הכחיב הוא י' עמו בלומרו בזעת אפך חאכל לחם . שהוא שאחה יעבוד את האדמה יאכל לחם . שהלא חציח חשביעו . שאמנם יגיע לחם כי חמן לח כחה לו . לך לחה לא כן הלא ארור אחה יותר מן האדמה . כי הנה עד כה לא משו ממנו חח כחה לאדם . רק שהלא יעבוד את האדמה . ועתה גם כי תעבוד את האדמה לא חחן כחה לך : לו יאמר מן האדמה . לומר עוצם זה ממנך לך מן האדמה . ומן הטעם בלומרו אשר פשחה את פיה כו' לומר הנה עלובה האדמה על ידך . כי הלא הפשיח הרחשונה פשחה את

פיה לקבל חיים קבור בתוכה מאז נברא העולם היה בדם נפש הרוג. וזהו אמר פתאם כו' לקחתם את דמי מחיך שהיא עבירה בפולא כי מחיך הוא. וזה בא לו מידך. וע"כ כי תעבוד כו' לא תתן כחה לך להועיל לך לחם ע"י עבודתך לזולתם. וע"י כן נע ונד כו' כי לא תהיה לך במקום מיוחד. כ"ת נע נולה ממקום למקום. וגם בכל מקום אשר תבוא שם. לא תנוח בו הזמן אשר תהיה גר שם. כי אם לך ומטולטל במקום מיניה וביה. כי לכן מתקוממת לך כי עניית פיה בדעת. ויאמר קין אל ה' גדול עוני מנשוא. והוא כי הבין בלבבו יתברך ועתה. שהוא ועתה טרם עובך בתשובה. ע"כ התודה ואמר גדול עוני מנשוא והוא כי דרכו יתברך להעביר הזמן רחמן עד עון שליחי. אמר הנה גדול עוני מנשוא וסבול עד שליחי: או יאמר כי הנה אם העון הוא גדול. גדולה מאד רחמנות ומחילתו יתברך. ובמה יודע היותו יתברך מוחל עון אם לא בהיות העון גדול. כמאחינו על פ"ל אלהינו הרחמים והסליחות כי מרדנו בו. שמה יודע כי לו יתברך לרחמים ולסליחות. אם לא בהגיע הסתמיו אל גדר מרד. לזה אמר כמתמיה גדול עוני מנשוא. הסח יותר גדול העון שלי מהכחת מחילת אלך. לא יתכן כי כח המחילה אלך גדול ודלי. ואחר שידוי אמר הן גרשת אותי כו' לומר שתי דעות עשית לי לומת בשלש הזה ובעוה"ב בדברך זה. כי הן גרשת אותי מעל כללות פני האדמה. כי אהיה מה ונהון תחת פניה בקבר. ומי יתן ולא אהיה נדון לחר מותי. כי אם תפניך אסתר לחרני כן. כלומר לא כן הוא כ"ת תניעה שאול הך. ופירוש ואמר מה שאמרתי שעל ידי שגרשתני מעל פני האדמה. הוא כי הנה והייתי נע ונד והיה כל מוצאי יהרגני. בתופן כי אחידתני גם מהעולם הזה. מלבד העולם הבא שהם עיקר השגת. או יאמר הן גרשת אותי כו' כי הנה היו דיים לא בהר המוריה מקום שער השמים. כי שם היה מקום שהקריב בו אדם והקריב הבל בכורות צאנו וחלבהן. וכמלא שהוא היה זה. והוא יתברך גזר עליו יהיה נע ונד בארץ שתגרש משם. וז"ת הן גרשת אותי מעל פני האדמה. שהוא מהר המוריה שהוא הפניה של כל האדמה. כי זכות המקום היה מועיל לי. וגם מפניך אסתר מאור פניך. כי שלא אלהים סר מפני כמדובר בזו. ויפלו פניו. וע"כ והיה כל מוצאי יהרגני. כי לא יאמר ומורלכם ותחכם יהיה על כל חיה השדה. רק אסר בו שלא אלהים על פניו כמפורש אלמלא:

טו ויאמר ה' לכן כו'. הנה המתרגם ורש"י ז"ל פירשו שבעתים יוקם כי ז' דורות תלו לו ביטוד. והנה לפי זה אומנו כל הוכח קין הוא מעולל גזרה. וכן פרש"י שהוא כמתמיל להגזים ובלתי נומר הגזילה. לכן מחשוב כמה בידענו מרז"ל (ב"ר פ"ו) כי לכן הוא שבועה. ובזה אפשר כי השביע הוא ית' את בריותיו בל יהרגוהו וז"ת לכן כל הוכח קין. כי יהיה אומר שבועה על כל הוכח קין. והשתא כי כבר קין שבעתים שהם ז' דורות יתריכו על חטאו. ועד הזמן ההוא לא יגעו בו מולי יתקן את אשר עוות. וכן כי' כמש"ל שתלו לו עד המבול. ועליו נ"ל ויומת את כל

היקום שהיה תלוי בקין. והנה מאחי בחיות היה מתיירא. (ה) מכחות הכוונ המסופקות בעולם. (ב) מהבעלי חיים בחיות רעות ודומיהם. ע"כ על ה' אמר לכל כל הוכח קין כו' ועל הב"ח אמר ויהם ה' לקין לות לבלתי הכת אלהים עליהם. ואמר אע"י שהעונה שבשב. שועיל מהלה ויסיבו ממנו הנע. ומאחר כל כמאמרם ז"ל (סנהדרין דף ל"ז). וז"ת ויבא בארץ נוד כו' ויהיה לפי פירושנו כי הנע היה שלא יהיה יושב במקום ת' רק מטולטל. ועוד הוא כי גם במקום אחר ימצא לא יהיה מיושב בו. רק נד. ויאמר כי עתה ויבא בלי שלטול כ"ש בארץ ההוא היה נד מיושב ובא. ואפשר כי כחות שהם לו. הוא החות ו'. וע"כ ניחנה במלת נד ונעשים נוד ויהיה על כי נחעתד לבא ביחר. שהקרא יהרגו כו' יהיה. ואפשר היה במקום קדמת עדן למען יזכור מחילתו בעדן גן אלהים אשר חיבד בהשגו. למען ע"י כן יגמור חשובתו. או יאמר ויצא קין מהיות לפני ה'. שלא היה ה' נגד עיניו לעבוד בחשובה למעט. כ"ת קדמתם שניו על אהבת השכר שבעדן. וע"כ שויצא לו אחרי שביעל ממנו. עי. ובאחר נד. ואחו ויבא בארץ נוד קדמת עד שיבא בארץ נוד על היותו קדמת עדן. ולא ביטול הוא י"ת גם את הגד. כאשר ביטל הנע. על שלא היה קדמת ה':

כד כי שבעתים כו'. תרז"ל (שם דף ל"ח) כי לפך היה סומת ויהיה תוסף הקסת לעוד ליד היה או שוף וילד לפניו ואמר הילד שהיה רומה נגדו ליד ויהיה אים ויהיה אחן ואכנו. ואמ"כ כשהודע אליו אמת ויפקוח את כפיו ואיתך רחם הילד שלפניו בין את כפיו. נמלא שהכה טובע ויהיה מתגלל לנפיו על יפרשו ממנו ואמר כי ז' דורות תלו לקין. ואליו יתלו שבעים ושבעה. ואפשר יצא לו בהשבון הזה כי הנה קין חטא מיד והוא חטא טובע. ועלה בדעתו כי עשר ידות למיד על הטובע. ע"כ יתלו לו י' פעמים שבעה על מה שתלו לקין ועוד שבעה על שהיה קרוב לתומם כי היה סומא ואיתו דומה לטובע זולתו. וזהו כי אים הרגתי בפצעי פלע שבי. כי סומת תכני. וילד בשביל חבורתי שעשיתי בחים. שכ"ת הרה לי מלד לחבת חבורתי שפקתי כפי. ופנעו בילד ועל בחיה אי יגרע מטובע:

כה וידע אדם עוד כו'. רלוי לפיה לב מה ענין אומר שם לי אלה תחת הבל אשר. ועוד שיקרלהו לפי זה נתן כי נתן לו ה' זרע אחר. וגם ליה אמרם זרע אלה אמרם בן. ועוד כי כל שמת לו בן וולד לו אחר. הילדק יומת לו שם על הוכחה שניתן תחת המת. והלא כל בן הילוד הוא בפני עלמו אלה במקום החאר. וגם אומר שתת הבל הוא מיותר. וכן לומר כי הרגו קין מה צורך להזכיר עון קין פעם אחרת בהיותו בלתי מדבר בו. וגם אומרו זרע אחר אלה אחר בן אחר. ועוד אומרו כי שת לי אלה אחר ויקרא את שמו שת כי אחר שת לי אלהים כו': אמנם הנה שת דעתו שהוא הבל. והנה הוא זרע על אחר הוא על קין. כי אליו היה מוצא הדבר ע"י יבוס. ע"כ אחר הנה בסנולת חיבות האחר. הוא הקם זרע לאחיו. לא עתה שת לי אלהים זרע על אחר. שהוא על אחיו על הבל. ואחרו הפת

המיוחד לאח. שם לי אלהים בליכוחו. כי אלה זה הבן הוא תחת הבל. כי הוא הוא שבא תחת הבל הה"ל. והטעם שאמו הוא יי' ולא היה מאחיו. אלא הוא כי הוא הקרבו קין. ואיך יזכה מי שהרגו לבוא להביאו לעולם. ולכן לא נא' כי אמר שם לי כי אין הדבר תלוי בהמירתו. כ"א מה' יצא הדבר לבלתי גלגל זכות ע"י חייב. ומה גם שיהיה על ידו. וע"כ קראו שם בלי"י שמ"ן ולא בקמ"ץ. לרמוז בב' בקולות נפרדות על סוד הבל ופרד מקין לגמרי. ולא ביבא הבימאון ע"י שבני:

כו ולשת גם הוא בי'. לומרנו גם הוא. יאמר כי תירא לו גם הוא כיתני שהולד את קין. כי כן היה תמיד כי אז נעשה כחול תלילה הקריאה בשם ה' ודבקו בע"ג. הה' זה שפר תולדות אדם כו' הגם תומרו זה שפר הוא מיומר. ושוד שכל השפר חינו תולדות אדם. ומה שירומי על מה במשפר המשך סי' דורות. מי לא ידע בכל אלה כי תולדות אדם המה. ושוד אומר ביום ברא כו' אם הוא שהיו התולדות ביום ברא. אלא אמ"כ היו. ואם הוא שביום ברא היה בדמות אלהים. פשיטא. ושוד שהיו נברא בלבד ובדמות. ולמה חינו מזכיר רק הדמות. ושוד אומרו ויברך לומה מה צורך לאומרו שם. ושוד אומרו ויברך לומה מה צורך שהוא השפר שאמור. ושוד אומרו ביום הבראם: אבנם גם יזכיר י' דורות שמאדם ועד נח חשב לא השמיל הדור הבני. רק אחר היות אדם בן ק"ל שנה. ומאחר שהוא יהבבך לא תהו ברא את עולמו. מה היתה מניעת הזמן הקוא. ומה היה עושה ענין תולדות קין. אחרשתי. ושנה הקודי היה מהמיל מעת ברא אלהים אדם דו פרנופין. בלתי תוכן להוליד כי אין יחזוג. אך הנה עיקר תולדות הלדיקים משפ"ט והלקי האורה. כמ"ש בשפר הזוהר כי ח"ת שמא לא היה צריך לייחס את אחבו כי אורחו הוא תולדותיו וכענין בן עזאי שהוליד. והבבה תולבותיו. וזה יאמר הגם אם שפר הזה האורה היה תולדות אדם. וזה היה הענין ביום ברא אלהים אדם בלא שפר כענין לקיום קיים בחיים. כי הגם דומני בדמות אלהים עשה אחו. כי אז תולדותיו לא היו רק דומניים. הם אותות שפר האורה. כי הוא דומני דומה לקונו. וזהו בדמות אלהים עשה אחו. וע"כ לא אמר בלא כי אין הענין רק על ההדמות לו יתב' עמו. אך אמ"כ זכר ונקבה בראם. כשפכידם שיהיו קיימים בחין. ויברך אותם פרו ורבו כו' ודלו כו' כאשר הם. שהוא שיהיו לדיקים שידם מושלת לאחו על הכל. וע"כ גם אז ויקרא את שמם אדם לאחו יחיד. על אחדות כאשרוש. אלא בלא היה זה להם רק ביום הבראם. כי אדם ביקר בל יחין בחבמת ונתקלקל. בחופן שע"כ הלואי אחר שויתי אדם ק"ל שנה אחר שהוא יצא דבר הגון. כי אז ויולד בדמותו כצלמו כו' וע"כ לא נאמה רק אחז. הו יאמר אחין זה שבא לאחו טעם על החילו אחם. ולא אחה ארע קין הנוך ועירד ואחוייאל. ולא עוד אלא בפיו אותם אותם כל עיקר כאותה סדר תולדות אדם. רק במזכיר קצתם לאחלה יל. לז"א זה ספר שאחי כופר. שם תולדות אדם אחייסים עליו. אאמ"כ קין שהיה

אחם ל"א אפילו זוכחם נחש. וזה אחז אחיו ברא אלהים אדם. שבניו שהוא תולד קין והבל הוא שם היו אלה בלבד לבניו לימחם. כי אלה בדמות אלהים עשה אותו הפך קין שהיה דמותו דמות אחוני. וא"ת אלה היה לו יח' להכיחם אלה יהיו בעלי פיכוד על יקום קין להכות אח אחיו. לז"ח שהם להאחיהם בחחדות לא ברא אחים רבים. כ"ש זכר ונקבה בלבד ברחם וגם לקדם לילוחם ויבבך אותם. וגם להקנות בהם אחדות ויקרא את שמם אדם כי ע"י הבנים זו גם בניהם עדי עד יהיו בעלי אחדות. אך לא האחיד זה רק ביום הבראם ולא כל היום כי לא לן כאורו עמו כי אין מקבלו אחדותם. וע"כ מה שהולידו עד ק"ל שנה שהם אחר יצאו מקין. לא נאו במספר תולדות. רק משם. שהיה בדמותו בללמו:

כט ויקרא את שמו נח לאמר כו'. הגם לא יבדע רק מה זה יאמרו. או נאחין זה יאחמנו כמו שאחרג"ל (ב"ר פכ"ה). אך לזה נחיים לב אל בלחי אומרו עליו ויולד בם מה בכל הקודמים. ויולד את אחום. ויולד את קין. ואין לומר שלא הזכיר שמו עד יפרש טעם יקרא בם. שהרי נא' ויולד את קין ואמ"כ לומר קניתי איש כו'. וכן בניש לב אל אומרו לאמר. ולא אמר כי אמר זה יאחמנו כו'. אך יבין כי ממנו נבוא העולם וכפי הנראה לא בעולמי ידיעה מאותן הדורות. וע"כ יאמן כי ידע למך כי נח הוא לבדו יום. כי כל זולחו יאחי מן העולם. וחזו ויקרא את שמו נח כו' אך לא אמר לבני הדור שקראו נח על שהוא לבדו יום. כי יקראו עליו תגר כאו"ש רז"ל (שם פ' ל"ב) שהיו עושים לנח בחו' להם שהיה עושה אחיבה על שהיה עושה לבא מבול. אך לאמר כלומר מה שהבין לאמר בנוחי. הוא זה יאחמנו ממעשנו. שבימיו יעשנו מן אחדמה אשר אררה ה' שבזאת אפשר יאחיו לנו אחם זה שיה לאמר לזולם. אך לא כן נבו.

רק זאת לבדו יום לו כאשמנו:

לב וידי נח בן האה שנה ויולד נח. לו' ויולד נח בהזכר הם שמו הוא מיומר ושיל"ל ויולד את שם כו' יהיה כי זה הוליד בניש דומים לאחיהם. כמו שאחרג"ל בב"ר (שם פכ"ו) כי בניש לדיקים היו כשבא המבול וכשומם נעלו. ואהיה כמוהם הכתוב לאמר שעשה על האשר בני נח מה שלא נאשר מזכיר אלהי אחיו קאמיהם. לז"א ויהי נח בן האה שנה ויולד. שבבאם ה' מעייני ולא הוליד עד היותו בן ק"ק שנה. למען לא יהיה הבדול בן ק' שנה אלהים בחבול. לבלא יהיה בר שוחבין כאו"ש רז"ל שם. ג' כי היו דומים לאב. וז"א ויולד נח בחמד בר ויהי כי החל האדם כו' על סוף הספשה משורש בחחלת פ' נח בש"ד: ובבסורה ר' שמוקים על ה' חיבות שמוכות מב' אותיות כל אחד מהן. (א) נח אח שם אח חב. (ב) כי גם זה לך בן. (ג) כי יד על כס יה. (ד) ע"כ לא בא אל אולאן שמלך. (ה) גם לי גם לך לא יהיה. (ו) אין זה כ"ו רע לב. ויהיה הלאה כי הוא כעין ויהוה שיאפ"ר. עם שיאפ"ש. כי שיאפ"ר אומר לאדם נח אח שם. לומר שאם נחח היה בין אח שם הוא יאר שמוב בעל שם טוב. וגם אח שם הוא יאפ"ר שבאחבת יחחבב הן אחן לזה וגם לזה. ואל אחוש אהבישה הבאח עלך אהשון. כי

גם אל תיראי כי גם זה לך בן. כי גם סעון שהוא מזיק. ועשה לפעמי בן ע"י התשובה. כשהיא מתכפר ומזומת ועשים כזכיות. כמאמר רשב"ל (ביומא דף פ"ו). ואל תהום שמא לא תוכל נגד ילדך. כי הלא יד על כס יה נשבע להיות מלחמה לה' בעמלק הוא יהלל"ך כי אדם על עמלק הוא שמ"ל. הוא יהלל"ך כי ה' יהלם לך עם היולל"ך עד שהוא בתשובה להביך חזרון לזכות. מביא היולל"ט ותומרו ע"כ. שהוא על עסות התלדם כן. שה טח בכוונה שיהוא שמ"ב. לא בא אל עולמן המלך בג"ע. כי התומר לחטוא ולהוב חין מספיקין בידו לעשות תשובה מביא היולל"ר ותומר גם לי גם לך לא יהיה אלא יתעסק לא בעשות עשה ולא בעשות לי"ת. ויהוה מעמל בעה"ז ולא יקניט לא אח היל"ת. ולא אח היולל"ר. מביא היל"ט ותומר אין זה כי אם רע לב. כי היום בכל מעשות טוב ומעשות רע. לעון יחשב כי הוא עשות לעון היולל"ר וזהו אין זה כי אם רע לב כלו' אין זה בלחי עשות לעון זה ולא לעון זה. כי אם רע לב הוא עשות לעון היולל"ר ועשתו. כי תומר נפשו ירחק ממנו:

פרשת נח

ו ש אלה תולדות נח כו'. סמה לבח אל עניו הפרשה. רלוי לעיס שכל וחכון בתקרת בשלשי פרשה שקודמת. ובפחה דברי פרשה זו. (ה) בתומרו ויהי כי החל האדם לרוב כו' ובנות ילדו להם אה בנין בהודעה זו. ומי לא ידע כי בנות נולדו להם לבניס. ואם שקדיש על מה שאמר וירחו בני האלהים את בנות כו' הלא אבלי הזכיר כי בנות נולדו להם היה לספר לתומרו. (ב) אין יתקשר תומרו ויאמר ה' לא ידון כו' אל ענין בני האלהים. (ג) תומרו לא ידון רוחי כו' מי זה ידון זולתי רוח האלהים. ופירושי המפרשי' בלחי מתיישב על פשון התקרא. וגם מו' לעולם בלחי מתיישב. (ד) תומרו בשגם הוא בשר. על היות דבר מוסיף הגשם. (ה) מה ענין סמיכות תומרו הנפילים היו בארץ אל התודם. ומה יהן ומה יוסיף כי נדע מה שאמרי כן יבחו בני האלהים אל בנות האדם וילדו להם. ושאמר הגבורים כו'. (ו) תומרו וירח ה' כי רבה רעת האדם. כי מפשוט זה יורה כי כל כעסו הוא על מין האדם לבדו. ומה שהפחח כי עשתו על מין האדם לבדו הוא. כלומרו ויחפח ה' כי עשה אח האדם בארץ. גם בכתוב הבלובי נכנם בלבו לבדו. בתומרו ויאמר ה' אמחה אח האדם. ואח"כ יאז בבשתה ורמש ושף השמים. ומהלחו יתמר ויאמר ה' לאמחה אח האדם ובהמה ורמש ושף השמים. לך מתומרו לאמחה אח האדם אשר ברחתי מעל פני האדמה ומזר ושאחיל ממין האדם הנזכר בכר בחו' מאדם עד בהמה אחר שהאדם בכר חוזר. ורשה שגמר תומר ותוזר להחמיל בניח ממנו. ותוא הפך הקודם. (ז) כי רשבוחה אמר ויחפח ה' כי עשה אח האדם. ואח"כ אמר כי נחמתי כי עשיתים. יורה כי על הכל החפח. (ח) שבוחניס שבתובים זה אח זה. כי אחלה אמר לאמחה אח האדם כו' ורשה שגמר תומרו יש להחיות אח כל אשר ברח. ואח"כ

לפשוט

לעבוד. כי ויקחו להם נשים זו מצד הים. מכל זו זכור. מצד בחרו זו בהמה. ומחבבה כי להפליג ברעתם ע"ז ויהי כי החל האדם לרוב כו' ובנות יולדו להם כו'. והוא כי מה שהעדר פעולות. היה מצלות ידם בשמיעות וזכור ובהמה. לא כבדה מעלתם כל כך. לך הגה ויהי כי החל האדם כו'. לבל ימלטו בעולתם ידיהם הפליג הוא יתברך בנקבות יותר מזכרים. למען יחזיקו בבע נשים בחיי אחד בניעותי היתר. ועם כל זה המה בני האלהים ברכו בדלכיהם הרע. ופן נאמר לולי הנטות הפעולות לא יכרו בעיניהם. ונתנו עיניהם ביופי הנשותם. לזה הלא נהפוך הוא. וירעו בני האלהים את בנות האדם. הם הבחינות הפעולות הנקראות בשם בנות כי טובת השם. ועם כל זה ויקחו להם נשים מן הבחינות. ועוד רמיזה כי כל יעשם וכל הפן לך להרע. כי בחרו גם בבהמה. כי מה טובם ומה יופיה. כמאמרם ז"ל אשר בחרו זו בהמה. ויתייצב בזה תוארו נשים. לבלי נזרע. שהיה די יאמר ויקחו להם מכל אשר בחרו. לך כיון להפריש בין בנות הנזכרות למעלה בהן פעולות. לנשים שמזכיר אח"כ שהן בחינות. וגם תוארו נשים ולא יאמר לנשים. השם בזה היה זכות לבני האדם לבלתי הבחית בהכל. כי היה מקום להסקיע המקטרגים. (ג) והוא ע"ד שאמרם ז"ל על אדם ובהמה תושיע ה'. אדם בזכות בהמה כו' כן אם היה הוא יתברך מסתיים כל האדם. הלא מה בצע לאחרי כן בבהמה ורמש ושוץ השמים והלא לא נברתו הלא בעבור אדם. ואדם אין. על כן גם השם יתברך ז"ל שאמרו כי גם בהמה ואיה נוקקים לשתים מיקן. לא כלם היו. כי הלא מרז"ל (שם ל"כ) כי כל שבעלי חיים שבתיבות הלא הן היו מתוכם הלא נזקקו לשתים מיקן. ועל מעמד נ' הטעמים האלה. ריחם ה' על עולמו ושמליך שהרית בתרן: ונבא על ביאור הכתובים והוא כי אחרי תוארו רעת בני האלהים כי לקחו להם נשים כו' כי הרבו לעבוד בהשם חיים. ובזכור. ובשמה. מיד ויאמר ה' לא ידון רוחי באדם. הוא המלאך הנקרא רוח. כד"ת שהשם מלאכיו רוחות. לא יהיה הוא הדיין והפוקד. הלא אמנם את האדם אל מלאך מהמיה. והטעם הוא לעולם. כלומר בשביל העולם שהיא למ"ד בעבור. לבל יתמיה הכל ויהיה עולם אבוד. ועוד טעם אני. והוא בשגם הוא בשר בשביל שגם הוא האדם הזכר. הוא בשר בכני האלהים הנזכרים. ות"ל לא הפלא ולא תופלא בשגם בני האדם. והוא הטעם השני מהשלשה שהזכרנו. ולא עוד אלא שהאריך להם עוד מתי ושעריהם שנה. וזהו והיו ימיו כו'. וז"ת אם לעמד עליהם זכות אחת ק"ו מהמלאכים שהפליגו להרגיש מבני האדם. ת"ל חיפה למה עשית הבל עמהם יותר מלאכים. כי נכ' אדם המרכבת ק"כ שנה. ולבני האנשים עד כבוא ק"י. כי אם נמצאו ואם היו לחיותן בשני ותמי. ע"כ נאמר נהפוך הוא. כי הלא לאדם האחרוני ו' דורות. ושוד ק"כ שנה. ונפשיעים שני דורות בשבד. כי הלא הנפשיעים אם דור למטה אשר נפלו מן השמים. הן עצמם היו בתרן בימים ההם. וגם אח"כ שהאלהים הנזכרים. הוא דור אשר יבאו בני האלהים הנזכרים. הוא דור

רשעון. לא בגוף האדם וילדו להם אותו דור שני. אמר הגבורים אשר מעולם אנשי השם. כי הידועים להם הן אמר לותם הגבורים אשר הלחה נקודי שם בהורה. בפיקון כי לא האריכו רק ג' דורות בלבד. הגה עד כה סזכיר השני טעמים. ולהזכיר השניני הקדים ואמר הגה מה שהאיש השם לחייב אם העולם לא על הכ"ח היה. רק רבה רעת האדם כו' וע"כ לא התנחם כי עשאתם. רק ויאמר ה' כי עשה את האדם בתרן. ע"כ ויאמר ה' וכו' והוא כי אמרו אם אמחה את האדם הוא את האדם אשר ברחתי מעל פני האדמה. לך מה שעשה כי אמיתו יאמך מאדם עד רמש ועד עוף השמים. בזאתר אמאדם ועד בהמה נדמו הלכו מן העולם. גם הלא בשעותם אמח ימקו. אמם אין לאדם מה לזרך בנ"ח והמה לא תעמו. וידוע כי רחמיו על כל מעשיו. כי מה שהחמתי בעצם לא היה רק על ב"ח מדברים אשר עמהו. וזהו כי נחמתי כי עשיתים. כלומר כי מה שהחמתי. הוא על כי עשיתים שהוא אח מין האדם. שהיה שוייתם ע"י עשיה. שהוא נעשה אדם. לך לא אמר בעלי חי ס. שהאמר בהם תולדת האדרן נפש חיה כו'. כי מה שהא' ויעש אלהים את חית כו' הרי פרש"י שפי' ובו שהקטן בקומתן ולכיונן. אלא יחלק על תוארו תולדת האדרן נפש חיה. ובהתימו לזהכיר ג' הטעמים האלה. פירש הטעין ואמר ואת אלה אין כו'. לומר אדם למה חזר ופפשם הוא יתברך אחר הטעמים האלה. ועם כל זה לא רצה יהדן רוחו יתברך היה המלאך. רק על ידי עמו. הוא על כי גם הם אלה אין לימלט הוא בעיני ה'. שהוא ומבים בחיות ופיות. אמר לא תעשה עין מלאך לך לא בעיני מלאך האלהי הוא כמוהו יתברך. ולא יבחין בין לדיק לרשע. וש"ת ת"ל חיפה לך נמלטו בניו. אמר כי גם אביהם עולה רחמיו יתברך היה עולך גם הוא. ולין להשיב שהוא על היותו קטנים מבני ק' שגם וגם הניחו לכלל עושים בימים ההם כמאמר ברז"ל. (שם פ' כ"ו) כי על כן ככב הוא יתברך מעיניו על נח מלהוליד עד היותו בן ה' מאות שנה. לבל יניח הגדול שבבניו לבלי עושין בזמן המבול. כי הגה אלו לזיכין טעם נוסף על זה. והוא כי אם כן גם כל בחי עולם זולת נח הפחותים מבני מאה שנה למה לקו. והגה ברז"ל בב"ר (שם פ' כ') שני מאמרים סתומים זה לזה וז"ל בעבור סופה ואין רשע אלא זה דור המבול. ולדיק יסוד עולם זה נח. הפוך רשעים ואינט זה דור המבול. וכיצ לדיקים יעמוד. זה נח. אלא תולדות נח עכ"ל. והגה יבאו שני כתובים הבאים כאחד לדרשם אחת. והוא מיותר. אך לזה נדקדק תחלה. בשני אלה תולדות נח. אך זולת הקושי הזה שהזכרנו. הוקשה לשם בשהוא תחלה שאמר אלה תולדות נח ולא יאמר נח. ושוד אלה אמר שם וחם ויפת. וכוונו לומר אל יעלה על דעתך כי זכות נח הציל את בניו. כי הלא גם הוא היה בכלל מחזיק בזכות בחניו יתברך כי מלת חן. ואיך יציל גם את בניו. ע"כ שניות שני כתובים אלו. ל' לחן יחיד על נח. ואחד לשון רבים על בניו. לומר כי בעבור סופה כו' ולדיק הוא נח נאמר ליסוד עולם. כלומר הוא לבדו. וש"ת ת"ל אין

גילוי בניו מה שאין כן לבני זולתו הפחותים ממיון ק' שנה. על כן אמר כי המה בנדקתם הגילו נפשם והוא הפוך לכתוב תמים ובניו לדיקים כו' אלה תולדות נח בית לדיקים. הם בני נח היו לדיקים בעצמם. ומה גם להזמיר בב"ר בפ' הקדמות לזה המאמר. כי מה טעם וגם מגח מן בזכות תולדותיו. וזהו אלה תולדות נח. הגה כי דעתם כי לדיקים היו אלא שכוונת בעל מאמר זה היה כי לא הספיקו רק לעצמם. ולפ"ז יהדים הכ' כך וגם מגח מן כו' וה"ק אם גם הוא כולך למגח מן. לית לגולו בניו. ז"ל אלה תולדות נח. כלו' רחוייס להחייהם ולזקרא תולדות נח כי יהדמו אליו ע"ד מאמרם ז"ל באומרה נח שבע לשלמה בחצר יסרתו מה ברי ומה בר בעני כו' שאומרה לו יאמרו אם לית כבר בחדמה לחיך רק אלי. וזהו מה ברי שיאמרו זה בנה של נח שבע לשומר דומה לחיה הרי שאומרו בן פלוני הוא כלו' מפייחם אליו. ועד"ז הוא אור ז"ל (מגילה דף ט"ז) שכל נביא שאינו בן נביא ואחר לאמרו בתולדותיו דומים אליו. הל עליו הוצא ביאור מהכתובות החב. ועד היכן יד לדקתו מגעת. למען דעת גדר חבר נדמו לו ליעקל. יותר מכל בחותי מבני מאה שבדור. ועל כן אמר נח לים לדיק. ובפשט רבי"ע במריס קול ואומר. נח חבר דמיתי בניו אליו. תדע מה תולדתו לים לדיק כו'. ומה שתקנו לבני האומר זה נחו' ובית לדיקים יעמוד אלה תולדות נח. כי בהסיפם אליו נדע תולדות נח ולדקת תולדותיו. ואמר לים לדיק כי' כיון שז"ל על אלבני לים יכל לה ה'. שהוא מקנמותו. אלבני מי שהיותו לים יכל לה ה'. וזה יאמר מהיותו לים לדיק השים ס' וז"ל ב דורותיו כי כל אלה רוחה ב' דורות. ה' בקנמותו ואלה בגדלו. לאמר כי בשני דורותיו היה לדיק שהוא מקנמותו בדור הזקנים בקנמותו. ובדור שקם אחריהם. ום"ם לים חבר אלה לו לומה לא יספיק זכותו להציל לם בניו. ז"ל לא אלה שלמים שהלך נח. לומר כי כל לדקתו לא היתה רק ממנו לה' בניהו ובחמותיו. ולא יכל לגבע עמו. ללמדם דעת לא ה' לאחריהם. על כן מי שזיכה לא אלה שלמים אחריהם ויגילו זולתו זכותו. כענין ויזכור לא לים לא אחריהם ויחלה לא לוט מתוך ההפכה. לא נח שלא שלמים שהלך ניחו לקונו לבד. לא הציל רק לא עצמו ולא גילו בניו בזכותו. או יאמר לא שלמים שהלך נח. לומר ס"ל לויפה שבניו דומים אליו. למה הוכיח מעיינו שלא יהיו בני עושין עד אחר המבול. הלא הוא כי אין הדמיון שלא כי אלא שלמים שהלך נח נדבקות בעצם. מה שאין כן בולדותיו לעתיד. וז"ל נח פעם שלישי בכותב וכיפרה בעדה לית ואחאת אחרון לפני שלמים שהוא שאחאת זרע הוא זעות. לא זה בכתב לפני שלמים לגדו. ואחלה שאחרון חתם לעיני הכל. והגה היה אפשר וידעו ע"י זו או ע"י זו. לאמר הגה וירח שלמים לא אחרון ואחה שאחאת זעות. כי שבחים לא ה' וע"כ יתחייב נח אחרון לעולם שהוגרת רעים וטובים. והגה כל כוחו יכבוד כאשר הקדמנו. הלא היתה להפליט לא נח וזרעו. ע"כ אחרי לחותו יכבוד לא אחרון והגה נאחאת זעות. שיתחייב לבלתי הפליט

בריה. לאמר לגח הגה קין כל שאר בא לפני. והוא כי הגה בשאר שהוכר פיכפו שקין כל שאר. הוא המלאך המות העומד קין כל הבאר. והגה גם שאין דורשים המקרא כמשמעו. מסס לקח פירוש מלא קין. ונפרש לפי דרכנו. והוא כי לאמר הוא יי' הגה על דבר שהמדלומוסייה. שהוא המאמרים המיוחד על הזמה שהוכנת רעים וטובים. אם עון הגזל לא היה מספיק לכלות חייתי מתקן אלא לגזור רק על עון הגזל. לך הגה גם על עון הגזל גדל מאד עד שהוא נבדו מספיק לכלות אם תעשה ע"י מאמרים כמו אם הייתי עושה על הזמה ע"י שהמדלומוסייה. וזהו קין כל שאר הוא המאמרים העומד קין בא לפני לעשות המשפט בידו כי אלאה שהרן חמס מפיהם ואין מוהה. בהופן כי גם אחה שפכה כי לא אלאה הן בעיני המאמרים לכן אין הקנה כ"א והנני בעצמי מאמרים. בהופן שאחאתין לדיק לבבע ואחים אחה ואיהך כמדופר. בהופן אלא אאליט לא אם שהמדלומוסייה ולא אם הקין כל שאר והוא שאלאך המאמרים. עוד יהבן דרך בני בביאור שכחובים והוא בשום לב שאומרם דרך כלל. בשאומרו אם מעטו זה כמה פעמים בשמותיו יפצרך. כי בשום פ' הקודמת הוזכר שם שהוים ס' פעמים כפ'. ויאמר ס' לא ידון רוחי כו'. וירח ס' כו'. ויאחם ס'. ויאמר ס' לאחאם אם כו' ואח אלא הן בעיני ס'. וככנגד בשמוך שהלא פ' זו. ס' פעמים שם אלהים יחד. אם אלהים שהשלך גח. ושהשת שהרן לפני אלהים כי' וירח אלהים אם שהרן כו' ויאמר אלהים לגח כו' כלל שאר זה אומו אלהים. ואחרי כן הזר אל שם שהרן שים כו' שאר זעזו ה'. וזה"כ הזר אל שם הדין שים שים כו' כשאר עם אומו אלהים. וזה"כ שובדו יחד ב' המלות. כשאר זה אומו אלהים. ויסבור ה' בעבו. ועל פי דרכנו שים לב אל אומרו לשון סביכה ולא לשון הגנה וכיוצא בו. וזה"כ חזר אל מדת הדין. ואמר ויזכור אלהים את נח ויעבר אלהים רוח על שהרן כו' וכלל שהבר שים לב אל אומרו ויזכור אלהים את נח וזה כל שהים בכוף שהלא. ולא בשהלא בזעזו אומו יבא אל שהים. וע"פ דרכנו שים לב גם אל שעזות שהזכרנו בדרך הרשעון. ועוד באומרו וירח ה' כי רבה רעת שהדם בשהרן. כי אלא שהרן מיוחדת. ויעוד מאמרם ז"ל (ב"ר פ' כ"ז) על ויאחם ס' כי עשה אם שהדם בשהרן. כי גם שם אומרו שהרן מיוחד. ואמר שהוא מאחאם בשהרן ולא בשמים. שהים ממריד גם שעליונים. וכן ז"ל כי נחם על היום שהדם בשהרן. ולא כשאר בשהלא שהיו מים על שהרן. כד"א וכוח אלהים מרחפה על פני המים. שהיו מקלכין אם הקב"ה. ועוד אומרו וכל יפר מחבוות כו' בשהלא כמייחם על העתיד. והוא שפך דרכו יכבוד רק בשאר הוא שם. ועוד אומרו ויעצב אל לבו מה שעלבון אלו. ואיך יצדק בלפי מעלה אלילה. ועוד אומרו ויאמר ס' לאחאם אם שהדם כו' כי מי לא ידע שהוא מעל פני שהדמה. ועוד אומרו כי ניחחאי כי עשיחים. כי הרי נאמר ויחם ה' כי עשה אם שהדם. ועוד אומרו וגח אלא הן. איך סובר הגזרה שיסיפה לגיון חרון על כל שהדם שאר על שהדמה. ועוד

כי סמך על תומרו מלת מן. היה רצוי לומר כי לדיק תמים היה. ויהיה טעם על מציאת המן. ולא תאר סדיק תולדות נח. ושוד למה נתייחדו תוצרים ולא לדיק תמים. מיפר תוצרים בהמרים על זולתו. כעניו יכל תלמים וסר מרע החומר בחיוב ולומה לו. וכן בפל שם נח. ותומרו את התלמים התהלך נח שהשרעו בדרך הקודש. וכן תומרו ויולד. תאר שנח למעלה. ושוד תומרו ותשחת התרץ כו'. שתם סירושו על שעשה הרעה שהשחיתו את זרעם היינו ויהי תלמים את התרץ והנה נשחתה כו'. ותם פי' על הגזר דין שגזמר דין השחתת התרץ לפני תלמים. שלא הגזר דין היה על סגזל. ותיך לתר הגזר דין. יתמר ותמלא חמסוף. ומשרתו יתמר ותשחת כו' כי תלמה התרץ חמס כו'. ושוד כי לכל הפילושים לא ידלה תומרו ויהי תלמים את התרץ. תתר תומרו ותשחת התרץ לפני תלמים. כי שלא הכפל הוא השוך. כי תציאות הרעים היה לתוי להקדים וגם שמתחלה מזכיר השחת ותת"ר זמות בלבד. ובדברו השי"ת על נח מזכיר השחת לבדו. ושוד תומרו עשה לך. כי תומרו לך הוא מיותר. ומה דמו בהיותם תעלי גופר. ותתרי תבית ומחוץ בכופר. ותשותו לשון תוצה לכופר. ומה ענין ולתי הגני תביא. תרי יתמר למעלה והגני משחיתם. ותם לשודיע היהיה ע"י תבול מים. יודיעו תבלי יתומר ולתי. כי תי לא ידע כי הוא יתבי תמיני. ושוד תומרו והקימותי את בריתי תתך ובתת אל התיבה. כי הנה הוקרבו ז"ל (ב"ר פ' ל"ח) לתחוק שהוצרך בריתם על השירות שלא יתקבו. תתי"ת תם טוב תת לא תבריתם. ושוד תומרו כל תבר בתרן יגוע. יתמר תלא תדבר בגויותם בילו הוא תעשתם. ולא יתמר תבתים בתומרו לשרה כי תבר. תו תתתם בתומר לפניה ויתם את כל היקום כו'. ויתמו תן התרץ. ושוד בתומרו ומכל תתי כי' יתמר להתיות תתך. ולתם בשטון שתחריו תתר יבואו תליך להתיות. ושוד שתבוך כי תבתלה יתמר תביא תל התיבה ותת"ר יבואו תליך. והנה ידוע תתמרם ז"ל כי טוב לו הוא יתבוך יביא תבתר לא יזקקו לשתיון תיין. ויתמר נח תתם תדע. והשיב הוא יתב' תי תעשה שהם תצלתן יבואו תליך תבתר לא יזקקו. וגם תומרו למעלה תתך. ושם יתמר תליך. וגם תומרו ותתה קח לך כו'. יתמר טיוט יקח לו ולהם לשתלה. תלך לך מיותרת. וחז"ל ותתה קח תל כו' וגם תלת ותתה. גם הוא לגבי טורך: אשתם לבא תל שניותר מזכירם מתמר' ז"ל (סנהדרין דף ק"ט) והוא כשתבר גשמיות את טשות השיבה היה ק"ך שנה קודם התבול. כי תלו נשע תרזים כו' והיו טולים לותו בי תורו תם זה. והיה תומר שהקב"ה ה עתיד להביא תבול והיו תלשיגים ותומרים ניתי תבול ע"ינו. ובשתת תתולה זקנו היו תומרים הא לתתי תבול ע"ינו היה כו' ותמרו שזה הוא פי' תומרו בשנה כו' והיו ימיו תתה ועשרים שנה שהתיך לתם. ולפי זה תומרו למעלה ויהי נח בן תמש תתות שנה ויולד כו'. היה כ' שנה לתר כי ו התיבה בי בן ת"ר שנה היה נח בשהתבול היה. ות"ר תיפה השטוקים שקודמים בתומרו ויהי נח בן ה' תתות שנה ויולד כו'. ושטטוקים שתחריו ויהי כי תחל כו' ותמר ק' לא ידון כו' תין בזמן ת'. כי התשטון הוא בהיות נח

בן ה' תתות שנה. ושתחריו היו בשיותו בן ת"ש שנה עשרים שנה קודם לתולדת נח: ובזה נפל על כוונת הכתובים והוא בהזכיר תתמרם ז"ל (כ"ב פ"ו) למה ככם הקב"ה תעיינו על נח. ולא הוליד ככני דורו תלא עד שהיה בן ת"ק שנה. כדי שלא יהיה הבדול בן ק' שנה שלמים בתבול שלא יהיה בר עונשין למעלה. והנה עדיין קשה זולת בני נח הפתומים תבני תתה למה לקו. ועם שעוד לנו טעם תחר לזה תחשוב לפי דרכנו בהקדמה ת'. וטיל כי התורה מוננת טעם בתתרי טעם תחריה. והוא כי הנה על פי תדת הדין היה כליון תרין שוקף נה ובניו. עד שלתי שבתיבר שכיל. כי היה בשל בתישועו בעבור כל השולם כולו. ותם גם שנח הוא לא היה כדתי ליתתר תשילו הוא לבדו. ותם גם בניו ותשתו ובני בניו תתו. ותם כך היה בא תל השועל היה השולם תתבטל. כ"ת תין תדם. התרץ למה כי לתחזר לברוא תדם תחר לא היה בכוחו ויתבוך תלילה ותם. כי תה יפוב תל התלילים התומרים תה לתוב כי תזכרנו. תתרי כי כהבריחים כן היה פעם ת' לכן כבודו הוא להשתיר תעשה ולא יעמדו דברי תתקדרינים. והנה לריך יהיה ע"פ הדין כי תלך בתשפט יעמיד תרץ. תתה לתה הוא יתבוך כי תם תשפט לתלילים הוא תדת הדין לבחו תפשה התרץ וכל הדרים עליה. ע"כ תיקף תדת רתמים כתשר תת תבריחה עשה כן. וסייע שברית השולם בשברה תתמרות כתשר כתבנו בשטרים. שעי"ז לא יתבטל השולם. ושדיין היה תקום לומר כי תשפיק תדת רתמים להשתיר הדין ויתשר תך נח. תתה ליתשר גם בניו והנשים ושלש הוא דבר גדול תתד ע"כ תת עשה הוא יש סיפר לנו תיקון שני בשעשה זולת השפשה התרץ גם בתדת רתמים. והוא שלא יוליד עד היות בן ת"ק שנה. וזה ענין שכתיבים ויהי נח בן שתש תתות שנה ויולד כו'. ותם זה היה לו שלא שוליד עד שזתן ההטוא. שלא הוא כי הנה השולם היה שבד. כי שלא ויהי כי תחל התדם כו' שהוא קודם לזתן תזכר כ' שנה כתו שיתבתרי וילתו בני התלילים כו' ויקחו לשם נשים זה תשם תים. תכל. זה זכור. תשר בתרו. זו בשתשה. תז בריתותו יתב' כן. תלא תון לו לקיים שולתו על יתבוך ע"פ תדת הדין. ונתר לא יהון רותי. הוא רוח התלילים התזכר בפ' בריתתים הוא תדם"ד. לא יהון בתדם. וזה לשולם. שנוהר תעשה שלא יהון תדם"ד לשרו לשולם. שלא שתמיד יבתה תדת רתמים. וש"ת למה לא תבה על הזעיף "התכר תהדילוטוסיות והורגת דשים ושוניים. שלא הוא בשנה הוא שבר ככני התלילים התזכר תשר קשרנו. שתשי"ת הוא ניח בעטור. בתופן תתין להכניף על התדם כ"כ. ולא עד שלא שיהו ימיו שתתריך להם ק"ך שנה. ולא תתמה תם התרכתי לכני התלילים יופר תזה. כי שלא לא התרכתי להם יופר תש' דורות. כי הנשיים היו סי' כתשורש בדרך תקודם בש"ד. ע"כ וילא ס' הוא תדת רתמים כי רשם כו'. לומר תם היתה הרעיה והתבנה בהשגחת התשפט בתחיית שם תלילים. היתה סתרן תתרבת ותוזרת להיות תהו ובהו. כי שלא לא יברא רק לשיתיבו תעלילים. וי' דורות היו תכיסיון ונתין. תך וילא והשניית כ' בתחיית הרתמים. כי רשה רעת התדם בתרץ. וע"כ לא תתשם התרץ. רק הרשעים התתדים

ויחס. ולכן יצר מחשבות לבו רק כל היום ולא כל הלילה כמו שהיה לפני המבול. ע"כ לא אוסיף עוד לקלל את האדמה בעבור האדם. כי יצר לב האדם רע מנעוריו. ולא אוסיף עוד להכות את כל חי כאשר עשיתי. כל ימי הארץ זרע וקציר וקור וחום וקיץ וחורף ויום ולילה לא ישבתו. ואח"כ ויברך אלהים את נח ואת בניו ויאמר להם פרו ורבו ומלאו את הארץ. ואימתכם וחתכם תהיה על כל חית הארץ ועל כל עוף השמים בכל אשר תרמוש האדמה ועל כל דגי הים בידכם נתנו. כל רומש אשר הוא חי לכם יהיה לאכלה כירק עשב נתתי לכם את הכל. אך בשר בנפשו דמו לא תאכלו. ואך את דמכם לנפשותיכם אדרוש מיד כל חיה אדרשנו ומיד האדם מיד איש אחיו אדרוש את נפש האדם. שופך דם האדם באדם דמו ישפך כי בצלם אלהים עשה את האדם. ואתם פרו ורבו שרצו בארץ ורבו בה. ואח"כ ויאמר אלהים אל נח ואל בניו אתו לאמר. והנני מקים את בריתי אתכם ואת זרעכם אחריכם. ואת כל נפש החיה אשר אתכם בעוף בבהמה ובכל חית הארץ אתכם מכל יוצאי התבה לכל חית הארץ. והקימותי את בריתי אתכם ולא יכרת כל בשר עוד מכל המים ולא יהיה עוד מבול לשחת הארץ. וזאת אות הברית אשר אני נותן ביני וביניכם ובין כל נפש חיה אשר אתכם לדרת עולם. את קשתי נתתי בענן והיתה לאות ברית ביני ובין הארץ. והיה בהעלותי ענן על הארץ ונראתה הקשת בענן וזכרתי את בריתי אשר ביני וביניכם ובין כל נפש בשר לא יהיו עוד המים למבול לשחת כל בשר. והיתה הקשת בענן וראיתיה לזכר ברית עולם בין אלהים ובין כל נפש בשר אשר על הארץ. ויאמר אלהים אל נח זאת אות הברית אשר הקימותי ביני ובין כל בשר אשר על הארץ. ואח"כ ויהיו בני נח היוצאים מן התבה שם וחם ויפת וחם הוא אבי כנען. ואח"כ ויחל נח איש האדמה ונטע כרם. ויתר שאת ע"ז שהיה מתחלה לפני המבול. ואח"כ ויקץ נח מיינו וידע את אשר עשה לו בנו הקטן. ויאמר ארור כנען עבד עבדים יהיה לאחיו. ואח"כ ויאמר ברוך ה' אלהי שם ויהי כנען עבד להם. יפת לאלהים ליפת וישכן באהלי שם ויהי כנען עבד להם. ואח"כ ויחי נח אחרי המבול שלש מאות שנה וחמשים שנה. ויהי כל ימי נח תשע מאות שנה וחמשים שנה וימת. ואח"כ ואלה תולדות בני נח שם חם ויפת. ובנים נולדו להם אחר המבול. ואח"כ ואלה תולדות בני יפת גומר ומגוג ומדי ויון ותובל ומשך ותירס. ובני גומר אשכנז ריפת ותוגרמה. ובני יון אלישה ותרשיש כתים ודודנים. ומאלה נפרדו איי הגוים בארצותם איש לשונו למשפחותם בגוייהם. ואח"כ ובני חם כוש ומצרים ופוט וכנען. ובני כוש סבא וחוילה וסבתה ורעמה וסבתכא. ובני רעמה שבא ודדן. וכוש הוליד את נמרד הוא החל להיות גבור בארץ. הוא היה גבור ציד לפני ה'. ואח"כ ומצרים הוליד את לודים ואת ענמים ואת להבים ואת נפתחים. ואת פתרוסים ואת כסלוחים אשר יצאו משם פלשתים ואת כפתורים. ואח"כ ופוט ילד את אנוש. ואח"כ וכנען ילד את צידון בכורו ואת חת. ואח"כ ואל הגלגל אשר בשכם. ואח"כ ואל אלון מעונן. ואח"כ ואל הר גרזים. ואח"כ ואל הר עיבל. ואח"כ ואל הכנענים אשר ישבו בערבה. ואח"כ ואל הגלגל אשר בשכם. ואח"כ ואל אלון מעונן. ואח"כ ואל הר גרזים. ואח"כ ואל הר עיבל. ואח"כ ואל הכנענים אשר ישבו בערבה.

מספר הזוהר (פרשת דף ג') כי הפירוש בריתו מלשון בשות. הוא יקרא בייחוד תוקף גדיל. כי על כן יוסף ויחייהו תוקף זה. על פירוש בריתו מילתו בקדושה ושמד בו בנפשו. ועל כל אלה אמר תמים היה בדורותיו מתנהג תחת בתמימות ועוסק בה ובלתי עוסקת. והשלימים היה ע"ש בדפוס את התלמיד בתמך בה. עם התלמיד חידוש. ולא עם תלמיד תלמיד. שפיתה עבודת תורתה תלמיד. הוא מדת הדין ולא מתמלך בחסד. וע"כ לא נאמר את ה' ועל בחירתו הלז נדמו בניו אלו. והוא שחזר ואמר וילד את כו' וזהו שלא אמר וילד אלא פעם בניו. כ"ז מחזר להזכירו לגומר דומיה אליו. וע"כ סומך מדת רחמים. עוד אפשר בפסוקים הקדומים ויחס ה' כו'. ויאמר ה' כו'. והוא על דרך מה שמעתי בשם הרב הגדול מהרי"ב ז"ל על פסוק ויחס ה' על הרעה אשר דבר כו'. וה"פ כי דרך לב הרחמן כי יחרה אפו על בנו. ועד אשר לא הוציא בפיהו דברי כעסו. לבו כתם בוער. לך בשעת כעסו מפליג בדברים. ואומרו הוא להרוג ולשמיד ולאבד. וכיוצא בדברים קשים. וע"י כן שכחה תמהו בלבו כבר עשהו. וזהו ויחס ה' על הרעה אשר דבר לעשות לעמו. כמיל כעסו בדבור. וכן שמעתי מומרים עד"ז על פסוק (מיכה ז') אשר עולל לי אשר הוגה כו'. שמתרעם המקום כי לא היפר כעסו ע"י הדבור שדבר והוגה ביום אפו לעשות פסח. כ"ז עולל לי כל אשר הוגה. ולא ביטל ולא פסיר ממנו. לך זה היה ביום מרון אפו בשת התכבן כי רב מאד התרון אף ועברה. משל"כ בזמן זולתו. וזה יאמר פה ויחס ה' כי עשה את האדם בארץ פתוח לעמיו: אמנם ויתעצב בעוד היה הדבר לא לבו בלבד בתחבה. לך מה עשה מדת רחמים לזכותה ולהפסיק מדת הדין. ויאמר ה' אמחה כו' שהפליג לדבר אמחה את האדם כו' מאדם כו' שהיה הגזמה גדולה לעמיו. וע"י כן וגם מגלה תן כו' שהיסיר ממנו קלת. ויפתר לך נח ובניו ונפיסה. עוד לפפר דרך אחרת. ואמרו ויהי ה' כי רבה כו' והוא כי זולת מה שבחנו שהם הוא יתברך על עולמו לבלתי הפחית הכל. גם רחה מדת רחמים לזכות נגד מדת הדין. כי אם יבטל העולם ואמחה האדם על חטאת יוצרים. מה חטאו יפני עפר כמשולנו ודומים לו בימותו האדמה. ומה פשע לפי בני אדם עלמים. וכן רבים שבכל דור ודור מהבח ס. וז"ל ויהי ה' בעל הרחמים כי רבה רעת האדם בארץ. כלומר אפר בארץ האה. לך לא אפר היום בארץ הם הימים. ומה גם למאמר ספר הזוהר (ברעיא דף כ"ו) בפסוק כל אפר נשמת רוח היים בפיו מכל אפר בחרבה מתו. שהוא כי כל לויתים בעלי נשמה כבר מתו קודם המבול. וע"כ היפה למה יאמרו לידתם והוייתם וכן אפר עדן לא היו למה ממעו לידתם והוייתם. ע"כ ויאמר ה' כי עשה את האדם בארץ. ולא אפר היום עדיין בלא לעולם. וגם אפר מהחת לארץ. ע"כ ויאמר ה' אמחה את האדם וכו' אפר ברחתי. ולא אפר הבר עדיין לא ברחתי. גם מעל פני האדמה. ולא אפר אחת פעיף

פניה. כ"ף נחמתי הוא כי עשיתי. לך לא תאמר עדן לא עשיתי וכן הוא שנחמתי כי עשיתים. לא תאמר הקבה"ם מתחרט לתרן שלא נחמתי עליהם. וה"ק לך יתכן ותדמה אין ליכנס השלם ממנו. ולחזור לברוא תדמה מהדמה לא יתכן כמדובר למעלה. על כן תאמר ומח מלא הן וכו':

ונחזור אל הענין. כי אלו היה המשפט הזה נעשה

ט"י נזדמן בחיתם שם אלהים בלבד. מבלי הצטרף מ"ב. היה הכליון חרון אופף הכל. ולא נאמר לף נח. וזה מאמר הכתובים ומשחת אתרן לפני אלהים כו'. והוא כי הלא דרך מדת הדין שלא לוותר דבר. כי המשפט כל אתרן יעשה מעשה וז"ש ומשחת אתרן לפני אלהים לפני מדה"ד. כי נמשחה על עון זמה. כד"א כי הנחיתי כל בשר כו' וכן עון אחר הוא גזל. כי הגם ומעלת אתרן תמם. והן אמת כי גם שמדת אלהים לא תוותר. עם כל זה הסכימה עם מדת רחמים. כי לא תחפון בהשחתם עולם לנמרי. וע"כ נראות כי ע"פ הדין היה מתבטל. הסכימה להשחתה עם מדת רחמים למען יתקיים כי היו בכחות המשחיתים תלולה התפיסה בהשחתה כנודע. ע"כ בהיות כי שתי עבירות היו אחת ידם. ג' זמה. ד' גזל. והנה על זמה בער בהבנו שנאמר הפילים היו באתרן. לומר שבהם היו פתחון פה נגד מדת הדין. כי הן המה המקטרגים ודובבים רע על בני אדם. ואמר להם הקב"ה אלו הייתם לבשר כאדם למעט. הרשותם בהם. וכן היה ויהלו כו' ויקחו להם נשים כו': אמנם על החמם לא היה פתחון פה. כי הפילים לא חטאו רק בזמה. וזה נמלא טעם נכון מה זה היה שלא נהתם גזר דינם אלא על הגזל. ולא על זמה שהבא מהדלוסיות לכלות טובים ורעים. אך הוא כי על הזמה היה פתחון פה לעומת מדת הדין. וזהו ומשחת אתרן שהוא הזמה לפני הפילים שהוא מדת הדין וגם הוא לפניו ית' עין החמם. וזהו ומשלת אתרן תמם בחופן שהיה העולם אבד. ע"כ מה עשה רפה את אתרן והגם שנשחתה בזמה ומה שרפה. הוא כי מה שנשחתה היא שהחיתם כל בשר אשר את דרכו כו' כי כל מה שהי' בשר שהרבה את המלאכים הנפילים בני אלהים. כמו שכתבנו על בשגם הוא בשר. שהחיתו את דרכם. ואין להשחית על כך. אך עדיין נשאר עון החמם. שגם בו כדאי להשחית הכל. ע"כ ויאמר אלהים לנח קץ כל בשר בא לפני. שתי מדת הדין ולא תמלט גם אתה. כי מלאה אתרן חמס שהוא על הגזל שהוא לבלתי השחית גם אחד. וה"ת אשר לך עצי חמם למה יעשו. לזה אמר כי מלאה אתרן חמס מפניהם שלא כל בשר הזכר. ולא היה ר' שמשחה בידם. על כן והנני מדה"ד משחיתם את אתרן כי אין מוחה בידי על סיבה זו. ולא בני אדם בלבד כי אם גם אתרן עצמה. כ"ף אין נשאר גם אחד מה עוך בעולם. וזהו והנני משחיתם את אתרן. שהוא אתרן ואלהים שהוא חיבור העולם. כי גם אתה תיך מולא הן לפני. וזהו והנני משחיתם את אתרן. ועם כ"ז אבקש לך שני תיקונים. ר' שתשמיך במקום תשמיש בייסורין י"ב חדש. שע"י כן תמלט הן גם

בעיני. ב כי מעתה שעדין לא מיישרת. שתשתף מדת רחמים לתמך. ועל הא' אמר עשה לך. לומר הגם שמשחתם לך מקום אחר תהום שמה ותגלל נפשך. והוא שמשיח לך מקום אחר בתחר בשים לב מה היה שלא עשה לך תיבת כו' והוא בתחר בשים לב מה היה שלולי ה' בזולת דרך זה. ברחם הר גבוה מא"י. ועל העבים יוסיף מהמטיר עליו מטר. לף לומר שנשחתה במבול. וזולת דרך זה הגם הרבה פחתים למקום והוא ב"ר ובתנחומא אמרו שהיה כמונח בבית הטוחר. והיה לוטה ואומר הוליכה ממסגר נפשי כו'. ולא הרחיבו הוא יתברך עד י"ב חדש. וכן ספרו רז"ל מרוב צער שהיה לו שם. ומאחר נדלה שנתו מעיניו. להחביל גם בלילה למי שדרכו להחביל בלילה. ולא היה לו מנוח כלל ע"כ אין ספק כי מה' היה לו לכפרת עון. למה שלא היה כדאי הוליך לימרק שם י"ב חדש. נגד משפט רבעים בניסם י"ב חדש ויתיש ולא יומת. וזהו מאמר מדת הדין תלוי עשה לך תיבת כו' לומר לא יעלה על רוחך שבשביל הבעלי חייה תחוך לעשות תיבה ומה"ל הרבה פחתים היו להחביל בלא צער. כי לא כן רק עשה לך בעבורך תיבה כו' כי אתה לריך לליה לכפרת עון. וע"פ דרך קנים תעשה לה התיבה ס"זכר נעד שבבעלי חייה. שיהיו החיים נפרדים בל יזדקקו לעשות חיים. וזהו יתכן מאמרם ז"ל שהקשו למה בתשה נאמר בתמר ובזפת. ופה כולה זפת ותניח. ואמרו כי בתשה היה תומר מבפנים כדי שלא יניח לותו לדיק ר"ת רע. והגם קשה על זה כי הלא גם גת לים לדיק תמים היה לך בתה שבתבנו יתכן כי גם לא הושש שם רק למרק עון ועל כן יניח ויניח. חבו מאמרם ז"ל בתומרם לותו לדיק לנומר לותו לדיק ולא זה לדיק: ובזה מלתו לחיות טוב טעם על שנות הכתוב לא עשו עשה לך תיבת כנופר. ולא תאמר בזפת כמו שתאמר בתשה לך הוא לרמוז היות חזפת גם תניח לכפרת עון. ע"כ הוליאו בלשון כופר ותמר תפית ותחון בכופר. שוד ידוקך תומר עשה לך על דרך זה. והוא כי ס' תפן דכתי בתיבה י"ב תודש תדש כנגד תדש. לומר לתה לא יפלת ליעב עמך. להיותיהם ולאהליכם בשבודת קנים. רק נסנרת בתוך ביתך תה שלא עשה תכרסם. ולכן תכנר תוך התיבה גם לתה ותצפר. ותאבר לא תיית רועה ותסיע לא בני אדם. ומנדד תיגה תעיניך לרודפים להיותיהם להתיבה. עתה תרעה בהמות ותיות ומנדד תיגה תעיניך להתלילם. וזה עשה לך לומר כי לך יתתה לעשות תיבה להנצל לעומת מדתך. וגם קנים תעשה לת התיבה בעד התיות ובהמות לכל תין ותין. לזוות ולכלכם ביתך. ועם כל זה עם ע"פ מדת הדין בלבד תיית נידון על שלא מחית גם לתה תיית נתתה. לך עם כל נעל התיבה הזה תה שיסבון לך. הוא הדבר הנני שהוא כי ותני תנני תבית כו' והוא כי תלא ותני תיומרת. והוא כי הגם זולת תה שנלמדנו ר"ע כי כ"ת שנתתר וה' תיה ובית דינו. למדנו גם הם כי גם כל תקום שנת' בו יתבנך ותני תוא ובית דינו. והוא תתתרם (בתדבר רבה פ"ג) על שטוק ותני הגם לקחתי כו' וז"ל רבינו תתרין כל תקום שנתתר בו ותני בביטול הקב"ה ובית דינו. ובנין תב שבכלן וה' דבר עליך רעה

עכ"ל. הנה הבין רז"ל בפי' לומרו ולחני. על לומרו וכ'. והוא ג"כ מפורש בספר הזוהר: ונבא על הענין כי למרה מדת הדין. הלא ניחיך תמצאר בעצר תיבה. דע לך כי כל זה תינו בוש לך להגילך. פה לא בהצדק מדת רחמים שלמכיס עם ה' שמלמת תן בעיניו. ולמר לא ידון רוחי בלדם שהוא רוח חלהים לעדו. וזהו ולחני שהוא הלטרפות שבמי מדות יחד. שעי"כ הגי מביח כו' יחפך מזה כי והקימותי לת בריתי כו' ובלח על החיבה. מה שלין כן ע"י מדת הדין לעדם. ועי"כ יהיובב מה שהולך קיום בריה. שהוא לבל תקטרג מדה"ד וזה לא יקבה לומרו למעלה ויחמר ה' לחתה לת החדש שהוא רחמים. ופה יחמר ויחמר חלהים כו' והגי מבחיהם כו' ולחני הגי מביח כו' שהוא מדת הדין. לך הוא שבי המדות יחד כלחור ולחר גמר שדברו מדת חלהים על גח. מהיחד לו דבור בחיבת מדת רחמים. ויחמר לו בח לחת כו' וזהו ויחמר ה' לגח בח לחת וכל ביחד כו' והוא לומר על הלין לם תלביך להטעבר בטעבר תיבה. ולח תעגל בדרך לחרת בלי טעבר תיבה. לחת על כי לוחך רלחיתי לדיק לפני בלבד ולח בפני מדת הדין על כן הטעבר להעגל בטעבר. והנה לין בל זה רק על חת: אמנם הבחים זכר ונקבה שהם כמו שלמרו ז"ל (סנהדרין דף קי"ב) שלח נזקקו לשליון מינן. הנה בדין היו זוכים להעגל גם לפי מה"ד ח"ל והבחים זכר ונקבה מכל בשר כו' כלחבר נוח יחוחו חלהים. כי גם מדת חלהים עמדה לסם: אמנם גח ויסגור ה' בעדו מבל עלמו במדת רחמים בלבד. ויהבן בלחורו לשון סגירה שהוא לשון לבוך ליסגר בתיבה לא בעד החיות רק בעדו. וגם זה ע"פ מדת הרחמים שה שלין כן פעלי חיים שגם בדין זבו בלי טעבר. אמנם לחר שנשבך בחם הרוגז ועברו ימים רבים שלטעבר בהם גח. לחר שוגברו המים על הלרן החמשים ושלח יום שלחמרק ניסורין. לז וזלבור חלהים לת גח שלפילו מדת הדין זבר לוחו וריחם עליו. וזהו ויזבור חלהים לת גח כו' ולז ע"י מדת הדין סילק הרעה. וזהו ויעבר חלהים רוח על הלרן ויבוכו המים. שע"י רוח מדת חלהים שבבו המים: והנה זה הוא דרך בלל. ונחזור לל ענין שמבך הבחובים. שלה מולדות כו' והנה בחגו בדרך שקודם שענין הבחוב הוא. בל לדקותיו לא היו רק שלילה עון. לך לא לוחר קנייני בעצם. עוד יחבן לפרש שלה מולדות וכו' והוא בהעיר קלח הערות הרלוייות להעיר. עם שזברו בדבריס הקודמים. (ה) לומר גח זה פעמים. (ב) בי שלה מולדותיו הוזברו בפלגה הקודמת. (ג) שהיל"ל שלה מולדות גח שם שם ויפת. (ד) לומר ויולד גח בוש"ו בבוסף על מולדות הקודמים. ולחים. (ה) לומרו ג' בנים. וכי מציינת לחת לחבמועים. (ו) הביול לח. בין בל ל' מהבנים. (ז) הקדימו לח שם שקטן ליפת הגדול ממנו. (ח) לומרו וירח חלהים לת לחרן וכו' בי הלא גם החמם רחה חלהים. (ט) למה לגח לא הזביר רק החמם. (י) לומרו עשה לך תיבת וכו' בי מלח לך מיוחדת. (יל) למה הבריכו יהבתך עשות תיבה. בי החמו הלמות לפניו יהבתך על הר גבוה ותעל: אמנם נקדים בי הנה ג' מולדות

שים לחים לדיק תמים. שחים הנה מולדות הגפח. ולל' מולדות הגוף. יש שלש בשלשתן ויש בשתיהן. ויש בל'. והנה השחים של נפש. הלא היה מחוטת ומע"ט. בי הן שם בניו בחמת. בי בל מלוה ומלוה נעשית ממנה מלאך פלבליט ל'. ואין לך בנים גדולים ומובים מהם. והב' שם הנפשות שיעשה בחברתם ושרה. מאשר ידריך וייעיר ויחזיר לחבים בהשובה. או ילמד תלמידים. בי שם בנים לחמיים בחמת. והג' היה הבנים לחבר לקח. ואמר שלה מולדות בו' לומר הלא לחמרתי לך וגח מלח חן. פירוש בי לא היה בדתי לפי הדין. של החמה על החפץ בי דע חיפה. בי מב' מיני מולדות לחבר לדיק הבנים נפגיים. והל' חומרי. חן הנפגים לא היו לו רק לחד. וגם החומרים לא היה שלם בעצם. בי הנה שלה מולדות גח לחבר נזכיר. והנה גח לים לדיק תמים היה. שהוא בהבדותו בודד בעלמו שהוא הסוג החחד שהוא בחברון בעלמיתו ולא בזולת. ז"ל גח פעם ב'. ואו' לים שהוא עליו בעלמו: אמנם שם החלהים החהלך ולא עם החבים להחזיק בתיבה. רק בל בחברותו היה ממנו של החלהים בלבד. הגם בי חן הנפגיים ל' היה לו בלבד. והחומרי ויולד גח ב' בנים וכו' ע"ד מחמרם ז"ל (ויקרל פ' ל') ד' מינים בבלוב שהל' הוא החחמרון ים בו בעס וריח והלוב הוא חמר ים בו בעס ולא ריח ועבות ריח ולא בעס והעלבה לא בעס ולא ריח. בך ביבראל ים מי שים לו תורה ומע' ומי שים בו תורה ולא מעש. ומי שים לו מע"ט ולא תורה ומי שלין בו לא זה ולא זה. לחמר הקב"ה יעמבהו חלו עם חלו. לבומר ויניעו חלו על חלו. וכן לחבתיב בענין הבחוב הזה. בי הנה מזרע גח היה חם בלחי בשר. ויוביח סופו בר חם ערות חביו. י"ל בוולבו. וי"ל בנעו. וגם בי בחשר הוא שם עדין לא חטח. עכ"ז לא היה הבנעו מובה. ויפת היה ביומי. ושם היה שלם. על בן מה עשה למען הגין עליהם עשחם תגודה ת' וכללם יחד בחומר ב' בנים. שלל"ב למה הודיעבו המין. לך הוא להורות בי שלמים לא היו בעצם. חם לא בהגין זה על זה בהעשותם תגודה וכללות ת'. ועכ"ז להורות לד העדר ההשוחה. הביל לח בין בל ת' לחביהו. בדרך מלמרם ז"ל בקלח מקומות לח לחפסוקי לחמח. ומבלל ההתערבות להגין זה על זה היה. בהביל לח חם הקטן בין הבנים הגדולים ממבו. שהוא להורות בי חחיו הגיעו עליו. וע"ב מזה ומזה שם מזבירים. והוא בתוקש נחח מהמיהם. בחלו בגלע בין הדבקים. הגם בי הוא לא שלם בעצם היה ליעגל: ובזה נבח שלל ענין מלמרם ז"ל בב"ר (פ' ל') וז"ל רב יהודה ורב נחמיה. ר' יהודה לומר בדורותיו היה לדיק הח חלו היה בדורו של משה חו בדורו של שמואל לח היה בשמואל בדורותיו היה לדיק. בשוקת דסחי לוחין לע ורלה. סגיא ליהור. משל לח' שהיה לו מרקח ת' של יין. פחח הבים ח' ומלחה של מומן. שניה בן. ג' ומלחה חוסם. חמרין ליה חוסם חוא. לחמר להון ואית הבח טב מיניה. לחמרי ליה לא. בך בדורותיו היה לדיק הח חלו היה בדורו של משה ומה חם בדורותיו היה לדיק. ור' נחמיה לחמר ומה חם בדורותיו היה לדיק. סח חלו היה בדורו של משה חו בדורו של שמואל על לחחת במה ובמה. משל לשלומית

על אפרסמון מוקצה למיד פחיל . ומוכחת בין הקבורות
היה ריחם שדף. ואלו היה מין לקבורת על אחת כמה
וכמה . אבל לבשולי פירות בשוק של זוטות ואלו
יצא עליהם שם רע אלו היתה בשוקו של כשרות על אחת
כמה וכמה . ואם אם בדורותיו היה לדיק
בדורו של אפר . אז בדורו במשל . על אחת כמה וכמה .
ע"כ : ולבא אל כותבה . נעיר (ה) בדברי ר' יהודה
בדורותיו היה לדיק הא אלו היה בדורו של משה כו' .
כי הלא בשוף הוא . ואם אם בדור כשעים הוא לדיק .
אם גם עתה בדור לדיקים. (ג) כי הלא כל עוד שאבר
לדרום נשבח . ואם גם על פים לדיק לא יאות לדרוש
לגנאי ודאי . ואם זה היה לחסיד קדום כדברי יהודה
ע"ב . ואי הכרימו להמה דבא ר' נחמיה הסובב . ובאר
בהשבח לחקל בכבוד לדיק חמים . (ג) למה ייחד
דורו של משה ודורו של שמואל . מדוקדק זולתם .
(ד) מה ענין של שמואל . והעניין מבין בלשון . (ה) לר'
נחמיה כי אלו יצא משלו יוכן עניינו . ואם ענין של
המשל . ולא עוד אלא שהוא ממשל אני משלים :
אמנם הלך השוה בשמיים . הוא כי יקבצו הפסוק
כמאמרו למעלה . שכל לדקתו לא היה בשרון
קיימי רק שלא עון . אז ע"פ הדרך הזה המחבר שחיברו
את השלשים הזה ך ם. אלא שם פניו להייסיר את הזולת
לעשות נפשות רעות . אז להשיבם מדרכם הרעה . כי
כל נדקו לא היה רק ממנו לה' בלבד וחנו את השלשים
שיבלך גם . לומר כי לא השיב מעין רק את עצמו לבדו .
על כן אלו מקום ר' יהודה לדרוש כך נוסף על אומרו
לשאלה שלא מן . שיורה כי דרך מניחה היה ולא בדין .
ו"ל ואלו היה בדורו של משה או בדורו של שמואל
כו' . והוא כי שתים הנה מיני הייסרת הרבים . או
שיבלו השם שים ממקומו לא כמדריך וידרום לשם ויורם
דרך ס' או יולך הוא לא שם שמשבחם בתכונותם
להייסרים . והנה הסוג האחד היה בימיו של השם נגד
עליו מנקר עד ערב לשדיעם הם הוקי המלכים ושם
תורותיו . והשני היה בשמואל שהיה סובב סובב הולך
בכל מקומות ישראל משיר לא עיר לשופטם ולהדריכם .
על כן אחר אלו היה בדורו של משה או סוף א' מלכי .
ע"כ אחר אלו היה בדורו של משה שהיה מיכים הם
הרבים ומודיעם דרך ס' לא היה לדיק . ולשמת אחרי
אלו לא יבין אלו . ואם גם בשמעם כי יחפון להדריכם
ושמם מיכחת נתן לבם . ואין ישמה כשמה שאלו יבחו
וכל שמם נגד עליו . ל"ת או בדורו של שמואל לומר
אם שם לא יבחו אלו . יבח הוא שלישם ויחזור לחדריכם
כאחר עשה שמואל . כי אלו בשמה רבינו אם היו
משתבשים מלבא אליו . גם הוא היה עושה כשמואל
עוד שנים רעה ר' יהודה כי כל טובו של נח לא היה רק
העדר עוונות וחטאים . אך לא מציאות קדושה . ו"ת
בשמואל מלאה הוסם שהוא לא יין ולא חומץ . כי כל טובו
אינו רק שלילת היותו חומץ . ום"ת מי הניד לו כי כן
הוא ע"כ השתיק דברו בשמואל שבעל השרתה מלאה
הוסם . ושמחרו לו שוסם הוא . ומשניא אית לן סא
מינה . ולא אמר שגם הם אמרו כדברי בעל השרתה .

כי אמנם הוא רחם שאמר שכשוב וזה מלא מן בעיני
שקב"ה . שיורה אך לא בעיני הזולת כשדה הדין או
שלשים שמשלישים . ולא שקה הדבר מי שהוא לדיק
מעיני . אלך לא ימלא מן גם בעיני שכל . כי אלא מי
שהין לו עיסת ושהה מזה ל' כדאי הוא ליעכל. כשאמר
שהוא (קדושין דף ל"ב) כל העושה מצוה אחת מעיבין
לו ומאריכין לו אלא ימיו ונוחל את שהארץ כו' . ומשמרו
מעיבין לו לשון רבים . יורה שגם שדה הדין שהשים
ושין מעכב על ידו . על כן נזר אומר שכל לדקתי לא היה
רק שעבד עבירות אשר נעשלו שם בני דורו . אלא היה
מומן שהם . וקשיבא שדה הדין או שהשמלים לא
היתה . רק כי מוהם הוא ולא יין . כי אין מוכו רק
שלילת חיוון עבירה . ועכ"ז מלא מן בעיני ה' שהוא
נשמל על שארחף שמלאי מוהו מוהם שהלת שמלך היה
נו גליים בו ושמרו מוהם הוא . אלא שמלך שמר בו על
שלין טוב ממנו כך נשמל לא היו מהשיבים שדה"ד או
שהשרשים להשיבו . בשומרם שלין מוכחו שלמה על
שעבד כשרון קשייני . אלא שהוא ה' שאר לית לן שה
מינה . שע"כ מלא מן . ולשה מוב שעם על שהשייהו
יפשרך על ס דר עוונות שלבד . ומה גם בשידן ריחמת
רבה . ולא שמר שיבשל בכוח כי לשחד היה בקבב עם
רב כשוא היה עושי רשעה . ושוד שהבלאי מזהיר את
זולתי . חבל הזולת שלוי בו . ונשפו מידו יבקש.במאמרו
ה' על יחזקאל . ולשה לא נשפו שליו הוא ה' . ע"כ
נשם שבל שארחף . והוא כי כשאר מלא בעל מרחף היין
בכל חביותיו הין כרשה יין לשתות כלל . יאמר ממנו .
כי שה נעצ לו בשרחף שם הין לו בו יין לשתות . כי הוא
ה' כשעל' מרחף שלו בע"י שם שרשהו ויעבדו לו לדקות
שלדיק מקיימו . ושם לאו היה שיעלם נשל . ע"כ שם
לא היה שחפיים בנח היה השולם שבד . שמלא כי היין
בהבילו השמל ג' עניינים . ה' כי כל לדקו לא היה רק
העדר הוכח . ב' שם שהבריחו לשרש כן . ג' למה נשרלה
בו הוא ה' . עם היות שלא הכביר שם אלהו . וגם
היה לא היה לו זכות קיומי : אמנם ר' נחמיה דן ק"ו.
ומה כו' . ועל ג' הדברים שאר עליהם בנח כי יהודה
יסוד דבריו . ה' שלא הזהיר רבש . ב' שלא היתה לדקתו
רק בחמשת העדר עבירות . ע"כ להסיע על הא' שניה
שבל השלושים של אפרסמון מוקפת בתוך פחיל שמקום
היה רע והיה ריחו מדף . והעניין כי אלו לא היה פי
השלושים מוקף למיד פחיל ולא היה ריחו מדף . בהוות
נתון במקום היה רע . אין לשתת דוקי בשפרסמון שלא
שבלאי היות מוב מיכד ריחו . רק מהיותו בבית הקבורות
ושיו שבים : ע"י כן השיב ריחו : אמנם הם עם היות
שיו שהוא והוא בבית הקבורות עדיין ריחו מדף . עם כל
זה יש להחזיק לו מובה שלא השניק היה רע על בית
הקבורות להפסיד טעמו . כן הדבר הזה . כי הנה הדור
ההוא הלא ידעו לבית הקבורות שהיה מעשיהם רע ומר.
קל ליחבד הקדוש שליהם בלמוד מעשיהם . ונח היה
בשלושים של אפרסמון . והנה שם היה פוחה פיו להוכיחם
ולהייסרם ולהזהירם והוא ל' בין בשלות השולם ושין ל'
מתחזק עמו . שלא יחלשוהו בכל פה . ולא יעזבו כה
לעמוד ולהחזיק שבחרו המובה . נגד כל ההמון הרב .

והדרכת יגרומו בתרתם. יתפשטו מכתרתם. ליתפך לאחר דעותם. ואם יש לתפארות לו לעמוד בסברתו ואין מכלי'. הלא הוא כי יתקוט ויסיח לגלל מלתא. כלעומתם לפרסמון מוקפא למיל פסיל. ועם כ"ז יש להחזיק לו מובה אם אחיקתו תעמוד לו אלא יזיזוהו מדקתו. ובדבר ראה נתה אקפת תלוות למה לא ניתא עתו להדליקם. ולגמל דעת לא העם כמה מו בשמואל. כי הלא בשאיקתו יש להחזיק לו מובה אלא לגמל ממעשיהם אקרוב עלמוד לפם. כלאבר קרוב להפיג ריח לפרסמון בבית הקברות. ומה גם עתה לם היה פותח פיו. אלו ודאי היו מאבדים מותו. וע"כ ימלא הן ובכל מוב על מנוע עצמו מלדבר דבר. כי לתמים הסם לא מלא מוב מאחיקם. ועל העניו הנמי אמרו אנשי כנסת ר' יהודה בניו דבריו. והוא כי כל לדקת ממימיו לא היתה רק בשב ואל תעשה בהעדר עבירות. על כן נתן המשל הנמי. מאל לבתולה שהיתה שרויה בשוק של אומות כו'. כי כלאבר יש לבתולה היות להחזיק לה מובה אלא למדה ממעשי שכיותיהם פרעות. עם שכל מובה היה שלילת עבירה. כי לפני המקום אקול זה כמלות מעשיות. כן יש להחזיק לו מובה על העדר מעשים רעים כשהם מובים. ואלו אמר לתתה שהיתה שרויה. רק לבתולה כו' לרמוז אלא שהאמר הטעם ושב ורפא לו בתשובה. רק שמתחלתו היה לדיק. והוא מה שהבאנו למעלה בלאומר היה לדיק תמים. כי מעודו היה היה לדיק. כמ"שאמרו ז"ל על פסוק לתמי היה ירא את ה' שהוא מן הבתרות. שמיסודו היה ירא את ה'. כלל הדבריו כי הלד הפוך שבתשה. כי כעת לא היה אלא. כי גם המזקה לומו לומר הא מילו היה בדורו של כו'. אך עתו לא היה. ומ"ם אם כן תיתה לוך הפיוק זה בעת קלף גדול ליגלל. ז"ש ותשתחו התרן שהוא כי למה אלא היה זולתו בשלש מוב ממני ולא דומה לו. כי הלא ותשתחו התרן שהיה כלה. ותינו חכז הוא יה' בהשתחוה שלש. ע"כ בשתירו. ואנו לא היתה ההשתחוה הזאת שהיה מזומן נכרת רק לפני המלכים. אך בעיני התמון לא דבר רע היתה. להתיחס להשתחוה התרן: אבנם התמם היה רע בעיני הכל כי ותשלח התרן תמם. ומה גם למאמר ז"ל (ע"ז ס' ע"ב) אלא היה היה אלא היה מוטע תמם. כי כל תמד היה נוחל ונגזל. וכלם מעשים על תם אגזל תמם. ותם עשתה הגזלנים שהיתה הפשקה על עשתה. תתה גם הגזל היה נרתה לו אגזל דבר רע. ומעשך על תם בגוזלו ממנו. ולא יבים אל תה אגזל הוא. ותדע למה וירא אלהים לבדו אם התרן והנה שהתחה בזמה. ולא ראו אלהים כי כן הוא עם היות אזמה גם הוא רע ומר בעיני אלהים ותדע הלא הוא על שכל כך הוכיחו בכך שנעשתה להם לדבר מבעי'. עד נדר כי האמים כל בשר אם דרכו על התרן. ע"כ לא היתה שהתחוה התרן רק לפני אלהים. ע"כ ויאמר ה' לנח קץ כל בשר בא לפני. וזה על כי מלאה התרן תמס. ומה אלא נתתם על אזמה. הוא מפניהם. והוא כי לא רצה הוא יתברך להשחית גזר דינם רק על תה שגם בעיניהם היה קשה. וז"ש מפניהם. תפ"ל על אזמה. כי בפניהם לא כתו זה מתבב. ושם כל זה דע תיתה כי גם אתליך על כי אין זולתך עוב מתך.

תל יעלה על רוחך אתניע לך שתשחיל לך מקום בתרן. אתר אתיה מהמשיך עליו מי התבול. ותם תגלל בהר גבוה וכיוצא. כי אתניע תוות לבף רגלך. כי דע תיתה כי והנני משחיתם כו' אלא יתר מהתרן מקום אלתי אשתה. והוא כי גם לאומר כי ח"ו לא גוזמה ביום זעם. שהה כתב הרמב"ן ז"ל כי הן אתת אלא גוזמה. אך מתבר המשיר ה' תוכח לה תיף על פני כולה. ותם כל אתר שה רוח תיים. תו מהתבל. בתופן כי דרך כלל כל התרן משתחה. ע"כ עשה לך תבת עלי גופר מדה כנגד מדה. אתת שהלהים ניקד לנימו תיית. ולא יגתת ליתת עתך להדליקם ולהייבירם. גם עתה הלילך תהיה ע"י הסגר. וזהו עשה לך כלומר בשב לך. ומה גם לאתמרם ז"ל (סנהדרין דף קי"ב) שהיה כתבת בניה התשורין לוטה ותוזר לפניו יח'. שוליה ממסגר נפני כמדו בר. ועל כן תמר לו ואתי סגיי מניה אתת התבול כו' כל אתר בתרן יגוב. כי הלא יקשה כי אתר תומרו לשתה כל שבר אתר בו רוח תיים. ע"כ ודאי שכל אתר בתרן יגוב. ושוב שהל"ל כל אתר בתרן ישתת אז יאות. לך לבון נויעה לא ילדק רק בצדיקים. לך יאמר אל יעלה על רוחך לומר כי אתבקש ממוח לכף רגלך בל' התקיומות אתר בתרן שתה. כי הלא דע לך כי גם אתתי הגמי מניה אתת התבול לשתה כל שבר אתר בו רוח תיים בעלמא. והלא אתת שיש לדיק כמוך בעל שתה. ע"ז דע שכל אתר בתרן גם שיש לדיק יהיה כמוך. שתיתה שתיתים לגויעה יגוב. והלא ימלט. כי לא תזקה ליגלל רק ע"י לומר שהגר כנגד מדתך הלא יגלת ממתיקך לממוח. וזה מאמרו יתב' אתרי כן. בא אתה וכל ניתך אל התיבה כו' ושמרת מה שאוסיף לומר תיבה שתהיה כאתור אל בור. הלא הוא על כי תוך רתיתי לדיק לפני. כלומר ממך לפני והלא ממך אל הבריות לזכותם. על כן תאגר גם אתה כמדובר. ועל כן יהיה יכשה בכופר.

ותהיה מעני נופר. כמפורש בדרך הקודש:

יט **ומכל** שתי מכל בשר כו'. רתוי לשים לב בכתובים. כי הנה תומרו אתך בם ף בשטוק הקודש. וכן בפסוק זה הוא מיותר. ועוד תיך תומר עתה תביא אל התבה. ואת"ב תו' יהיו אלין. ואת"ב תו' יהיו אתך. ע"ש מדת"ר קן בשר בא לפני שהוא לגמרי. כי גם אתה לא תאגר כי תיהך כדתי. אך עשה לך כו' שנעשער עם לבשרם עון. ועכ"ז אין לנרף מדת הרתמים. כי ותני שהוא בלילוף רתמים. כעין וסו' הוא ובים דינו. על ידי כן והקימותי את בריתי אתך. וש"ת ומה עוקך לזה והלא אדם אזכות בשתה תומיע ה'. והנה בתיבה היה כל תין תיים ושף ובשתה. ז"ש את בריתי אתך שתאגר העיקר ו"א אתך. שתל"ב הוא מיותר. והלא יאתר כי אם ואתשתך ובני ובניך. תפי אתך כלומר להחיות אתך שלא תמר להחיות. וכן ומכל שתי הוא תומר להחיות אתך והלא אתה לא תיה קיים לדיק. היה השולש כשל והלא יתלש השולש בזכות בשתה. כי לא נאתר זה רק על אדם או תקום ברבוי. אתל בשכל השולש תייב תין זכות בשתה תשפיק

לקיים כל העולם בזכות בהמה. ובזה לפעמים כי זה כיון בלומר תביא. כי זכותו תביאמו ותעמדו. לך תמה מלעיתן יבאו ט. כלומר בשמוך יבאו לגיך להחיות. או יאמר. הנה גם ע"פ ניהוך מדת רחמים גריך תלטער כי תטרח ותביאם לגיך לפי הסיבה. לשחזה להחיות לתך שתמים הוא. והוא ע"ד מלמלם ז"ל בגמרא שעלי ידי מעשה שריחם ר' על ילדי שעכבירים שהיתה הסכרים מכבדה במכבדת. ונתלקו ייסוריו כי ורחמיו על כל מעשיו בתיב. זה יכוין בלומרו להחיות ולא לאמר להיות. לומר זולת ניהוך מדת רחמים. גם לתה תרחם וירחמוך. והיא כי ציים כו' תטרח ותביא להחיות הם תם הזולת ע"כ יהיו לתך על ידי תה שתרחם. ויהיו לתך על ידך ממש ולא ע"י שליח יחויך. ז"ל לתך. וזהו שתזר ואמר. יבאו לגיך להחיות. שהוא להחיות לותך. ע"כ הוא לו לטורות רחמיו על הבעלי חיים שיביאם לתו אל התיבה. ותה שלומר יבאו לגיך. הוא כי תלתו יתבדך יבאו אליו תרם לתיבה. ותע"כ ירחת ויביאם פנימה. ופירש הכתוב לתה יביאם תחלה הוא יתבדך אליו. ותע"כ הוא יביאם אל התיבה. ולא יעשה הוא לתם הכל. ז"ל תשעוף למינהו ומן הבהמה לתיבה כי יבאו גיך להחיות. לומר כדי שיהיה כל תין למינו גיך יבאו גיך. והוא לידוע תרז"ל (בראשית דף קי"ח) אלא נכנסו בתיבה רק לתפר דבקו במינן ולא תפר תזקקו לבתין תין. וזה יאמר תן השוף למינהו כו' וזה לא יבחין גם. ע"כ להיות לתינהו יבאו גיך תלתו יתי'.

לך תע"כ הביא לתם כתמר:

כא ואתה קח לך כו'. הנה לומרו לך. וגם לומר לתפר יאכל הוא מיותר. לך יאמר קח לך. כלומר לך למאכל הוא תאכל תדם. ותפר יאכל ג"כ ליתר בעלי חיים. והנה בדרך טבע כל תיני תאכל תטעשה בי"ב תדם. סגול תוך להות התיבה. שבשוך הימים התמים. ותין לויר שולע. כי לא יתם גם תלון התיבה. עד תתר ימים רבים. ז"ל ותספק לגיך. ובזכות תה שתפר יאכל לבעלי חיים שיספיק לגיך. שתפה תבהמל עליהם. תזכה גם תתה שיקויים זה וזה. שתופן שיהיה לך ולהם לתכלה. גם תאכלך יתקויים:

כב ויעש גם כו' לומרו כן עשה הוא תיותר. לך הוא כי ב' ענינים לומו. (ה) שיעשה התיבה. (ב) שיביא תכל בשר ושתאכל. תמר כי עשה הדבר בשני פעמים. וזהו ויעש גם ככל אשר צוה לומו תלהים. שהוא ענין תתחד. והוא כי עשה התיבה ככל תשר צוה לומו תלהים ככל סדריה והקויה. ותמר כך תענין תה שיתן תל תוכה כן עשה. תו יאמר בשום לב תל הטרוח הרתיוות לסגיר בכל תשך הכתוביים תלה. והוא כי כתחלה תמר תכל שתי תכל בשר שנים תכל כו'. שתורה כי הטעת והסיבור שנים תכל יבאו לו. ותמרי כן הוא לומר תן הבהמה הטהורה תקח לך בשבעה שבעה. ותשאר לא טהורה שנים. שהוא שתמר לומרו ויעש גם ככל אשר צוה לומו תלהים. שהוא ענין הכתת הבעלי חיים. וחזר הוא יתבדך לגיוצו על הבתתן. בלומרו תכל הבהמה וכו'. וגם תלו לאמר לנשים לב תל יתמרו ככל. בכ"ף הדמיון. וגם תל כפל לומרו

צבעה להקריב היה ניחוח לפני לפייסני לב'תי הביא עוד מבול . ע"כ אין מקום לזה רק על פי מדה רחמים. לך לא על פי מדת הדין. ע"כ כדבר בחינת מדת הדין עם נח : כלומר ויאמר אלהים אל נח וכו' אמר לו שאפה לך תיבה וכו' ואלמלא מדת רחמים וכו' ומכל החי וכו' לך הביא שנים מכל גם מהטהורים . כי היו מוסף רק להחיות אתך . ועל זה שנים לקיים המין די . לך לחוש לבלתי שוב להביא מבול . בעל כן תכין מעשה רבוי בטהורים לריח ניחוח ליפצע על כך אני מוסף . ומומרת הסורה הזה מהפני הבריות . ר' להביא בעלי חיים . ב' להביא מכל מאכל . על הר' אמר ויעש נח ככל אשר הדמיון כי בינה בו . אך הביאת שאוה מהמאכל . כן עשה בלי שנוי . ואמר מלא כל . על שכללו בו גם מעשה התיבה . ובמה האמר ומה היה הפיוני . ולמה בינה . לז"ש כי ויאמר ר' היה מדת רחמים לנח . הנה להגילך בלי נער תיבה אי אפשר לך כי צריך אתה לך . לכן בא אתה כו' אל התיבה . והטעם כי תוכך רחיתי לדיק הוא בלבד לפני המדת רחמים . וצריך למרק עלמך . וזה בדור הזה כי אין נדקאך רק לעדר הדור הזה . אך מה שעוד תרחם . הוא כי גם בעל פי הדין לא היה ראוי להקדים תרוכה . לבלתי הביא עוד מבול . אלא זאת אתך מן הבהמה הטהורה תקח לך שבעה שבעה וכו' ומן העוף הטהור שבעה וכו' . ולמה אני שאפה כך . כי לא בלבד אני מכוין באשר הוא שם . לקיום המין להחיות אתך . כי אם דרך כלל להחיות זרע על פני כל הארץ . שהוא להקריב קרבנות . בתופן יתפך קיום זרע במה שאינו אתך . כ"פ כולל על פני כל הארץ . שהוא על ידי ריח הניחוח . יתבע לבל יוסיף להכות את כל חי כאשר עשה . וזהו אלא אמר להחיות אתך . כי אם לחיות זרע על פני כל הארץ : ובזה יתכן היות זכר בכתוב רמז הקרבנות . וכיון שהוא מוסכם כי לכך כוון הוא יתברך בהרבות בטהורים כעודע . לומר הקח . לומר כי אשר אם לקיום המין שהם עד שנים יבאו אתך . לך אשר אני מוסיף להקריב מהם למען תן . הטרח והקח בעצמך. והנה רואה הוא יתברך לכוותו לזכותו . בלומר לו בא אתה וכל ביתך מעשה אל התיבה . על כי לימים עוד שבעה אנכי ממטיר וכו' . כי ידמין כי כן יהיה ויכוין קודם מלאת הימים שבעה . טרם יכלה גשם על הארץ . אלא יהיה מקטני המעט כאשר היה . אלא בא עד שהיו מים עד נרכיו . וע"פ דרכו רמז כי להיותו ממהר קצת מהאחר עד מקום ביאת המהריבה היתה מגעת . לכן על שבעת שבעה ימים . על כן לימים עוד שבעה . להוסיף על עולמו אולי יבואו בהשובה . ע"ד רז"ל (ב"ר פ' ל"ב) שאמרו שהקדוש על עולמו שבעה ימים. ועל היותו ממהר המהר שנאר בארבעים יום . ע"כ אנכי ממטיר ארבעים יום וכו' כדי ומהיותי וכו' . ולמה ויעש נח ככל אשר צוהו ר' בכ"ף הדמיון . והוא כי אמר הנה להבחין אשר לא מקבלו למיון מין . אמר לי אלהים כי שנים שנים יבאו לי מהיכן . לך לא ז' מהטהורים והנה ר' בעל הרחמים אשר בחקה בעצמי בן הטהורים ז' . לם לקח בידי שבעה מהטהורים . ושנים מהטמאים . לזיך שבחין בתופן שלא נזקקו . ואם לממין עד שיבאו מהיכן . לא יבא יותר משנים מכל צוג . ע"כ מה שעשה לקח בידי

משאה המשא מן הטהורים . והיה שנים מכל מין שיבאו מהיכן . כאשר צוה אותו אלהים . למען עשה ככל אשר צוהו ר' בכ"ף הדמיון ולא בשלמות אלא לקח שבעה אלא משא . וזהו ויעש נח ככל אשר צוהו ר' . ועל כן בין מהטהורים בין מהטמאים . בזה אמ"כ שנים שנים . וזהו מן הבהמה הטהורה ומן וכו' שנים שנים בזה אל נח אל התיבה . וזה היה אלא כ"פ הדמיון . כי אם כאשר צוה אותו אלהים אתה נח . שאתה בלבד עמו המשא מהטהורים . בזה אלין מהיכן שנים שנים מכל סוג . והנה ספרה תורה כי לא עמד בנסיון להחמין ולבא אל התיבה . מרם מלאת השבעה ימים. כי אם אדרבה מה שנאמר נח וכו' היה מפני מי המבול . והוא מאמרם ז"ל (שם) אף נח מקטני אמנה היה אלא נכנס עד שבאו המים עד ברכיו שנאמר מפני מי המבול . והוא נודע לפי דרכנו . והקדים ואמר ומן בן שם מאות שנה . כדי להכפיל תשמחו . אלא עמד בנסיון עם היותו בן שם מאות שנה . שעכ"ז לא בא אלא מפני מי המבול כמדובר. ומאת האמר מה אלא נכנס בתיבה מיד . הוא כי ר' אמר אלין שנים שנים יבאו אליך ואת בזה. על כן נתעכב. לז"ש הנה זה היה. כי היה מן הבהמה וכו' שנים שנים זכר ונקבה בזה מאת כאשר צוה ר' לא נח ויבא מיד. כי אלא ויהי לז' ימים. אחר שנאמר שנים שנים בזה אלין ומי המבול וכו'. ועכ"ז לא הם מאז לבא אל התיבה עד עלם היום הזה. שמי המבול היו על הארץ. וזהו בעצם וכו' בא נח וכו' המה וכל החיה וכו'. כלומר כי בבחינה זו היו לפחדים המה וכל החיה וכו' כי לא נשמעם מהשכלתו בחמונה לבא מרם בא הנשם. כי אם מפני מי המבול כי אז גם הבעלי חיים טורחים מהיחוק

טז והבאים זכר ונקבה וכו' . סורה מה שהבחנו כי המשא המשא מן הטהורים לקח

בידו . ושנים שנים בזה אלין . ו"ש והבאים מכלל שהיו אחרים מובאים . ועיון שהכוב כי האלהים צוה לו . שהוא יביא השנים שנים אל התיבה אמר שיבאו לו . והכוב הקודם לזה מעיד אלא בזה אל נח . וגם הביאם אל התיבה כ"פ שבאו אל נחונגם אל התיבה בחמורו ויבאו אל נח אל התיבה כו' והלא יהיה כאשר בעבר על צווי. והיה לשאר להחן כי בזה ואלא להסריחו מיד עשה יחברך שיבאו אלין אל התיבה ועכ"ז לא יאמר . ז"ש והבאים זכר ונקבה בזה כאשר צוה אותו אלהים שבאו כמו בצוה לו . שהוא שבאו אלין שיבאים אל התיבה כמצוה . ואלא אלא הביאם זה ואז בזה אם אל התיבה . ואל התמה איך לא נעשם על כך כי הוא כי ויסבוב ר' בעדו ממדת הדין.

כן יפגע בו על עברו מצותו :

יז ויהי המבול כו' . רמוי לשים לב מה שנין ג' הדברות אלא ויבבו המים ו' רם מעל הארץ . ותח"כ וינברו ויבבו מאד מאד ותלך התיבה ותהי כך נברו מאד מאד ויכסו כל ההרים . מה שנין הדברות אלו ולמה היו כאחת . כיון שגם הרחשונה היתה אחר מ' ימות הגשם.ומה היו ההתנברות שבלי הוספות נשם היו שלוים וגם למה הוזר ואמר בשבוע אחריו ויכסו ההרים . ושוב אומר חמש עשרה אמה מלמעלה והיה לו לומר למעלה. ושוב למה בתחלה אמר ההרים הגבוהים. ואחר כך אומר ההרים ולא אמר

הגבוהים. ועיד לומרו ג' הנוקי מיתות הנמסרים זו לאחר זו. תלמד לומרו ויגוע כל בשר כו' ואחר כך לומרו לבון מיתה כל הבר נשמת רוח כו' מתו ואח"כ לבון מימוי ויתח לא כל היקום כו' וכל ענין לאחר. ועוד כי בגויעה לומר בחרן ובמיתה לומר בחלבה. ובמימוי לומר לחמה: אבנם היו ג' הדרגות לאחר שרבו המים על החרן בשבע עשרה באייר מ' יום עד שנחרב התיבה מעל החרן. ועדין לא היתה מהלכת ממקום למקום ואח"כ נלח בשבע עשרה מלד על החרן עד נלח בלבד הורמה התיבה מעל החרן. כ"ל גם היתה מתהלכת על פני המים ואח"כ נברו מלד מלד עד שויכסו כל ההרים הגבוהים אשר תחת כל השמים. שיעלו כל הרי ע' הגבוה מכל ההרים כי מקפצו עליהם המים כשנברו ועלו. גם לאומר בלח נוסחה. שאם לא כן לאי מתו כל אשר בו רוח חיים שבח. ומיתה כל היקום שהם הנבהים כאשר יתבאר בסמוך. ואחר ג' חיי הנבהים הנזכר שהיו בלח בשבע מאות' יום והלאה. הל עליו תוצח ניחוח ג' דברים. לאחר אי יתכן שאחר מ' יום שנשקטו הנשמים. לא היה רק שיעור שהוסיפה התיבה מעל החרן. ואח"כ נברו בלי תוספת נשם עד שויכסו כל ההרים הנבוהים. כי הוא בדרך טבע. יותר היה ראוי שרבוי המים יפשטו סביבות כדוריות החרן על המים שמתחת לחרן. משיחסם שוליים עד בסוף כל ההרים הנבוהים ע"ו אמה. ושוד שיוה לאמה שהוסרו ג' התנברות הללו. לאחר שבמה שהוסרה מעל החרן היה כדי להמים. כי רוחתן היו. והנה על דבר שהחרן היה לחבר לומד כי מה שכסו ההרים לא היה רק לפיס מעט על פיהם. לזה אמר ע"ו אמה. ולא האמה. כי היה מלמעלה. לומר מכח עליון מפני גבורות הדין. הוא מה שנברו המים ויכסו ההרים. ולא בטבע שלמטה: ובזה יובן לומר לפנים ויסובו המים מעל החרן הלוך ושוב. כי הנה אין לשון שיבה ל' דקה אלא בשב למקום שהיה. ולא עוד אלא שאומר הלך ושוב. ולא ידלק היו הולכים ושבים. אך הוא כי טבע כל דבר להיות אחר בתו אל יסודו לבוא. וע"כ המים היו שבים אל המקום אשר בתו משם. וזהו ויסובו המים מעל החרן. אלא שהוא יתברך היה מחזיקן. בהופן היו הלוך ושוב. הלוך למעלה על החרן. ושוב אל יסודן. וע"כ ויחסכו מקלה המטים ומשם יום ולא מקודם. ועל דרך זה חז"ל על הכתוב בשחדם. שבשל שעה היה עולה ויורדם ומבקעה לנחלים. אלא וכו' בהוא כשהורם מלעלו. כי החלד אל מקורה. ועל הדבר שב' אומר ויגוע כל בשר כו' כל אשר כו'. לומר מה שהיה התנברות שלמטן בנברו על מה שהחרם התיבה. הוא כי השיעור הזה לא היה מספיק לשעורו מהשבל. גם אל ע"י אלא נומאה. והוא כי בלשון המקרא ע"י נקרא חרן שאם כתו אמ"ל על שפהור המהן מפר על פני החרן. ושפהור עד לא עשה חרן ותוהות. ואחרבה הוא הומר כולל כל החרן. אולם היה: ובבא אל הענין. על התנהות אמר שהיה בשע"י כן ויגוע כל בשר שרומם על החרן. היה ע"י בנועו מהשבל. ומלקלה הוא יתברך כהוד שהשבל בשעלי הייה. ואח"כ וכל שחדם. אל החשוב שאם שהוא אדם

התנהות החחד. היה מפני שבאם שרבו המים עד שומרם התיבה לא היה בדי לשמים. כי לא כן הוא. כי בהאר נוטו על האר בא"י. כשר כל האר בו רוח חיים מכל האר בהרבה מהו שהיה בכל ח"ל. ומה שהוצרך התנהות הב' עד שויכסו כל ההרים הנבוהים לאר שהם כל השמים שנפו על כל הרי ישראל. גם שם היו בדי שע"י כן וימח את כל היקום כו' שאמרו רז"ל (ב"ר ל"ד) שאם הנבהים. כי גם שהשבל השפיק בנוטו כל האר בא"י. הוצרך אח"כ לעלות ולנוף המים עשאם בדי לשחות כל מיי דשהקרי יקום. עם כל השרוות. וגם שטופות במים חמין:

ח **א ויזכור** אלהים ט'. אמר כי גם מדת הדין זכרו לטובה. ולא עוד אלא שע"י שאלהים הוא מדת הדין הטביר רוח. הוא רוח אלהים על החרן. שהיה רצוי להרעים החרן. ואחר שם על ידי כן

ויעבור אלהים:

ז **וישלח** את העורב וכו'. מהרצוי היה יותר בעורב לרחות הקלו המים. לחומרו ביוחר. ועוד לומר מאחו שהוא מיוחר. ועוד באמה יודע שם קלו המים. אולי גם כי יקלו המים. תצוד על מקום אוכל לנפשה. ולא האחר תולה. כי כל אוכל ממחה. וכן בחומר ולא מצאה היונה מנוח כו' כי המים על פני כל החרן. מי הניד לנח על כי המים על פני כל החרן היה הדבר. ולא על מהרון מאכל. ועוד בין לפ"ד שבשעה השנים עלה זית הביאה מנ"ע. בין לחומר שמ"י היה. לאמה בהאמונה לא הלכה שם. וגם איך ידע שקלו המים באמה שהביאה מנ"ש. או מ"י לחומר בלא נומאה בחטל. כי הלא אין מהם רחוק הל כל החרן. שחומר וידע נח כי קלו המים. והנה אחז"ל (שם פ' ל"ו) כי חם. ולכלב ושורב. שמשו בהיבה. ויתכן כי הנה ט' לנח על הדבר. כי היזהר ממנו יתברך על זה על האדם ועל כל מין. וע"כ בהכלה הנשם לעתיד. לשם לשפרים שם השורב לשלחו מן התיבה. שיבה לו על התיבה כדרכו לנוח על העניס. שם בלא היה לעשות כן. להם ולכלב. כי חון לתיבה ימותו. ויתח. אלא לא לעתידי רק יתח יבא על בח שנו. כמשז"ל (סהסדרין דף ק"ח) כי מ' נח היה. או יחמר בכן עשה בעד יבשה היתים ויצאו מן התיבה. היה יוצא לחיות על התיבה. והוא לעתות לוכלו: אבנם לאחרי כן ויכלה שם היתה מלאה לרחות ט' וחוא כי היה כשורב. אחז"ל בלא לך כי ירא בלא יקחו בח זנוח. ובזה לשפר כי היתה הבלתי ממירה בח זנוח. כשודע מרז"ל. (שם) בשח בה לב בשלח. וגם לא מהשבב כי בלא שאלה נשאר מלאחול ע"י בח כי הנה חז"ל על והנה עלה זית פרח בפיה. שאחרבה יהיו מזונותי מרוחין בזית ביד הקב"ה. לא מחוקים בידי בשר ודם. וחז יתכן כיון בחומר מאחו. כי ידע בח בלא היה חפץ היונה לחיות לחחו. ושם חמלת מנוח מונה לא הצוד עוד. ח"ל מאחו לומר כי חיונה הליבה מאחו שהיה ב"ש היה הנסיון. והעניין כי גם בלא שמלח רק בהחוק בנ"ש או ב"ש. ולא הוכל ליחמר מלבוש בהחלם לשחות שדע שם קלו המים. וחוא כי הנה לשחות עד ג"ש או ח"י מהרי מלרחם. או שאשר לה חם לא

תמוה כף רגלך בדרך פעם. אז פעמים. ופלא. ע"כ
שם הלך ותבינו משם. אין ספק כי קלו סמיס. כי ע"כ
מלאה מנוח על העניה ואם לא תביאנו דבר הוא רחים
כי לא מלאה מנוח לכף רגלה לנוח בפעמים ולא קלו סמיס.
וז"ל מנוח לכף רגלה. שהוא על המרחה בפעמים. לך
כלאבר בפעם הבניה הביאה. ידע כי קלו ומלאה לא
מנוח לנוח בפעמים לך לא נפלאה לעמדי כי לא תפלה
בג"ע וגם לא בה"י כי גם שלא ניבאה לא תקיימו לא
לחלר בו רוח חיים. ולא כל בר ולחם ומזון ודבא מלחן פ"ח
עלה זית. כי רעבן הוא תמיד. בקיץ ובחורף ולא ירעבו
הנפש מהיותו בהבו והין עלהו טוב למלכל יניש. כי
מר הוא ו רחיה לך כל יפעה וכל הפלה לבלהי הניח
לוכלה ע"י גם בהביה. האר והבב כו' ויפלה ידו ויקהה
ויבא לוהה מלין כו' כי היה קבה עליה לבוב מלין חם
לא שבידו הבניבה. עוד רחוי לדקדק בפעם הרהשוה
לומר מאחו. ובפניה מן הביבה. ובפניהם לאבר ויפלה
שחם. לך מהחלה שלא ידעה היומה כיבו בל עולם ברוך
להביה. לא האחר לעשה ולהחפרד. חם לא שהוניה
ידו חוץ להביה ופלחה מלהו וביבו ממם. ובפעם הפניה
שפקחה עיניה ממם כבר. הוניחה עד בפח חלון הביבה.
ומהביבה פרחה והלך. ואחרי שחעמה כי יש מין מזון
בחוץ. ותקוה לאחו בהחמה גם ממוך הביבה כבשלחה
הלכה: ודרך רמז. הביבה רמז על העולם הרקיע
על המים בביבה הניה והעורב משל על נפשות החטאים.
המחאים בחעפים רעים מאד. שהבלגלים יגא ושב
עד יבשת מי להלוהים טובה מעל הארן. חומרם ונופש
בלה. ובפחם בהרפא. לאך לא כן היומה היה נפש מהורה
בעם שחובה היה לא מלאה מנוח לכף רגלה ליחאר
בג"ע. כי יחסר ממנה מנוח לה על קלה הבמוחים. אז
ויבא לוהה אליו אל החיבה. היה העה"ז בגלגול. ויחל
ז' ימים הם ימי בנוח החדש ע' שנה. ואז בפעם הבניה
בלאחה ובחם עלה זית טרף בפיה. כי בלאה יהיו
מזונותיה מרוחים בזית בידי הקב"ה ממה קיש בידי ב"י.
שמאה בבלע מעשקות. ויבחפך בחה שניהן לו מן השמים הם
הנומות מעל הארן הוא החדש. לכן וייחל עוד שבעת
ימים. הם ע' שנה פעם אליהו בגלגול. ואז נהפרה
ולא יספף שוב אל העה"ז עוד:

טו **וידבר** כו' לא מן החיבה כו'. אומרו לאמר
בלתי מודק. כי תיו לאמר לזולת ועוד
אז לא ולא אמר נחו. ועוד אז' כל החיה אשר אתך.
מי לא ידע שאתו היו. וכן אומרו היוא אתך. היה מלה
מיותרת: אבנם יאמר וידבר אלהים אל נח לאמר. שאתך
לו מלאות דבור שהיה קושי. וכאיבה אלהים שהוא דין.
לרחמים י"ב חדש. הוא עיקר היניאה. וז"ל אין
בעפלים אלין אשר נח אחו כלל. כי אדרבה הם יוצאים
בזכותו. וז"ל אתך וגם ע"י שאתה אתו. ואשר בתרן
ואשר ובני כו'. ובאחיבה הוא הוגה. ולקרי היא.
נאלה שבין כאיב לקרי. ד' אותיות אל שם הגדול.
אשפר לאמור לו כי ה' בעל הרחמים אחו. שעי"כ
ואשר כו':

יח **ויצא** נח כו'. הנה נאמר לו אתה ואשתך כו'.
ולבן אל"ף ויצא נח ואשתו ובניו כו'. ומה
גם לרז"ל שאשתו מדויק בזו אתה ואשתך הוא להחיר
להם מצעל שנאשר להם בחיבה. ולוך יאמר ויצא נח
ובניו ואשתו ונשי בניו. שהוא אחים לבד ואים לבד.
לך לאה נשים לב אל טעם הבאיב. כי בזו לא מן
החיבה ים לאחי"ם במלא החיבה. ובפסוק ויצא. יש
לאהל"ח במלא נח: אבנם שיעור הכאוב לא מן החיבה
ואחר היניאו' אהיה אתה ואשתך כי יוצר לכם אשמים.
נמצא כי אומר אתה ואשתך הוא על אחר היותם בחוץ.
לך לא בעת היניאה לא אלו יחד שמוכים כי גם לא
יוכל הפרידם. וזהו ויצא נח ובניו כו'. ולא"ב להב"ח
בנח. שהוא שמוך אל ויצא על עם היניאה. ולא על מה
שאחר זה. כי ידבר על עם יניאה עלמה. שיאלו אחים
לבד ואים לבד. בל יכאה שהיו רבוחים להחחבר בל ו'
עם אבהו ויניאתם:

יט **כל** החיה כו'. הנה אומרו למשפחותיהם. יקשה
כי בב' ב' זכר ונקבה. לא יבדל יקראו משפחה.
ויחבן כיון מאחו ס ז"ל (זבחים דף ק"ח) (ב"ר פ' ל"ג)
והוא אומרם. כי מסיבן ידע נח ענין הקרבנה. שבבין
רוחו ח' בעשה שבעה מן הבהורים. וז"ל ויבן נח מזבח.
ויחבן כי זה ענין שניאות הבאוחים. כי בלה בבעלי
חיים משפחותיהם לאבר הם שבע' שבעה שהם י"ד מכל
מין זבריה ונקבות. אז שם לבו כי להקריבה היו. וזהו
נמ"ד בל למשפחותיהם. לומר כי בשביל משפחותיהם
שהם בעלי שבעה זוגות. היה מה בניבן נח מזבח.

כא **וירח** ה' כו'. ולהוי לשיח לב לפי הפשט. מה היה
למירה אל לבו. וגם אל בפל ענין במלת
ריחות. וידוע מ"ש ז"ל (שבועות דף ל"ו) שהוא לאו
לאו שבועה. ועדין צריך טעם אל הבינוי לאמר. והנה
לזה נשיש לב גם אל ענין אומר למעלה. ויהחם ה' כי
עשה אח האדם בארץ ויחעצב אל לבו. ויחבן כי המעילה
תורה הדבר אל מלך חסד. שבהשחות לבו ומחשבתו
מעשות חסד על חטאות המקבלים. כי למה שלבו חפץ
חסד. קשה עליו מה שנשחנה לבו מלשניב בן הוא
יחבבך בל חפצו לשניב. ובאשר רשחה רעת האדם
ויהחם כי עשה אח האדם. כי בשניאת מחשבתו מלשניב
מעשיהם. נחעצב בשביל לבו. שהוא כמו על מחשבתו
שנחהיתם לבלתי שניב. ועשה בחשר קבל היה ויחמה.
ונחייאים בזכות הקרבן. ונחיה עתה מחשבתו לבלתי הניח
עוד מבול. אז ויאמר לבון מבה אל לבו. כי אמר
בל' חשב בשביל לבו. הוא מחשבתו שנחשנה שממה. ונמר
אומר על בח אל הפועל. מה שהוא חפץ חמיד. שהוא
לשניב. לא מוסיף כו'. והיא השבועה כמועד.
ענין כמוז"ל (ב"ר פ' ל"ח) על פסוק ומעי מעמיקים
אח האדם. משל למלך שבעם על בנו ושבע אח אומנתו
עמו. ויהיה שניען על אמרוב נעשועין ושופע טובה
שעשחה לו בעבר בנו. בן על רוב טובות והגלות שניתה
האדם מוניאה לפני. בעבור. וכמוז"ל שם' להרבעים
שנם היו זוכעים. וע"ד זה דבריה רבים. על בן נהקללה
האדמה עמם אמר עוד לא אוסיף לקלל עוד אח האדמה
בעבור האדם. כי הלא יפר לב האדם רע מנעוריו ע"

כמש"ל מצניעה מבעז אמו. שהוא מצרם יסגה מסחדמה וס"כ למה תמוגל גם היא בעבודה ושיא לא תחלת. וגם בשביל שכ"ח כי גם שם לא תשלו. וחכו לא תוסיף להכות לח כל מי. גם שלח הקולל החדמה. ואמר כלאכר עשיתי. יכוין מצ"ל על פרעה שהחכה להשליך היאורה. על כי נשבע ה' לאבתי הביא מצול לעולם. ואמר הקב"ה אני לא אביא. לך שם יבוא אל המצול. וזה יאמר לא תוסיף להכות כאשר עשיתי אני. רק שמש יעבו כי יבואו אל המים. ועדין נלמד לאו לאו שבועה. עם שכל ל' ענין בפני עצמו. על לומדו שנון ל'. ג' פעמים לא תוסיף לא תוסיף. ולא אמר ולא תכה אח כל מיכו'. ואחר שחם על קלקול עולם השפל. חם גם על עולם הגבוהים. שהרז"ל (שם פ' ל"ג) שכל י"ב חדשי המבול לא שימשו המזלות. ועל כן יאמר עשה עוד כו' זרע וקציר כו'. שם שבה הלוקי יחום שהוא שניין דש מן זה ע"פ סיבוב הגלגלים לפי ערך התקופות וכן יום ולילה ע"י גלגל היומי בלמעלה. על כל גלגלי הכוכבים ומזלות. לא יבטלו. כאשר שבחו שהוא המבול. כמודע מאמרם ז"ל:

כא וירח יהי לב כו'. הרז"ל (סוכה דף נ"ב) שבעה שמות נקראים ליום"כ. הקב"ה קלאו רע שנאמר כי יהי לב כו'. משה קלאו על שנאמר ומלשה חת ערלת לבבכם. דוד קלאו טוב שנאמר לב טהור ברא לי אלהים טוב. שלמה קלאו שוחר חם רעב שנאמר כו'. יהושיע קלאו מכשול שרימו מכשול. יחזקאל קלאו חבן ושסירותי חת לב חבן. יואל קלאו לפוני ואת הלפוני מרחיק מעליכם ע"כ. עזיו שסילה"כ מרמה נאת לאת. עד מולנו עליו. והוא כי טרם ידע הנער קהור בשוב ומשוח בדע. כי לא יבחין בין טוב לרע. בין הטוב לבבר אחר. משהבבה ללמדו לעשות רע בכל הבר יפנה יבחיע ויזיק. ומין זה רק שמבון חומו לבשבדיל להחמיחו ברחמים. וחכו רע מעוריו כשבדל עוד מעט. ועדין לא עשה מעט הפ"ח. מחזיל רוח סילה"ב לפעמו בחת לבו על המוחרות במשהחות. ואכול ושתו למעדמים. למען השמיכו לכמה מיני עבירות ע"י כן. כמאמרם ז"ל (שהדרין דף ק"ו) כ"מ שהחה מוגח יביא לאכול עושה רושם. ויעבו לאכול ויעמכרו חת יוסף כו'. וכעניו ויכי כי הקיחו כו' וע"ז קלאו עכל. כי הערלה היח מוכר. וקלאו משה כך. על כי כל הלוחות דומו היו על מוחבות. כעין שלחות בשר. ולחבניחים. ודגים. ושומים וכלנים. ויחבר עריות. ביכים על עסקי משפחות כו'. ע"כ חמר ומלשה חת ערלת לבבכם כו'. ולחר הכחם המוחרות. משה יטמחו בכל מומחות. זמח. וגזלות וכיוצא. כי הרבה יין עושה. וע"כ דוד קלאו טמא. והגיע עד כה היה כחולה בא. כמחלה פניו יטמע בקולו כסלך בניח העביר. חח"כ ועשה בעל הניח משהבר עליו בע"כ. מרחה פניח נגדו. וכשוגא כי ידע כי לא יכול כי יבחר עליו. כעניו שכחבנו על הפנים. שנחמה להם כחוב השעבר. ומעיז פניו נגדו. ומלינה כי נעשה בעל הניח. ע"כ שלמה חשר כל הכחחו לא עוה לו. כי הרי נעשה כבעל הניח על ידי הרבות פוסים. והרבות נשים. וגם נכריות חלו על חלי. שנשיו הסו לבבו

קרלו עוגת. כמחשיחו בע"כ ואיני יכול לו. ומחר שהות בעל הניח בשיני להחניח חוחו בלבד. כ"ח גם יהבדל עד שהחים הסות יחניח חם הזולת. וחכו קרח מכעול להפיל חת הזולת. ע"כ יעשיח קרלו מכעול. בשיניו היו מחשיחי חדם בדבר. ופרס הגישו לכל זה. עדין היח חפשר לו ישמע לקול מוריו לעזב מרשעו לך לחר שהגיע לגדר המזבח. עד יוסף כי יקשה חת לבו ויעשה כחן קשה מלשמוע לקול מוריו. ולחלמדו ולמוכיח בשער. ע"כ יחזקחל קרלו חבן. לשל כי שיניו הקשו ערוף לבלחי שמוע לחניי מוסרו. ולח"כ עוד יוסיף לחטח קשה מזה. והוח שנחשה מעשי זמרי. ומבקש שכר כשניהם. עיקשה עלמו כמקבל מוסר ושמשה פוב. ובקרבו לעון רשו. על כן יוחל קרלו לפוני. כמאמרם ז"ל למה נקרח לפוני שהוא בולב לעון:

ט א ויברך כו'. שלח כמו זר נחשב. מה שחני חו שמר. לעזוב לפרוף פרף חדם חוכל. ושיש מוכיח מסחדם. כי שלח מוכיח לח יעלה על רשבכם. לך לזה נדקדק לומר ומלחו חת הארץ. כי שלח חין הארץ מחמלחת חבן. כי כמה מחבוקים חין בה יישוב. לחמבם לזה נשיח לב גם בשאמר בחדם ושוח פרו ורבו ומלחו כו' ורדו כו'. שהם כל שבועה הוח רדוח בע"ח. לך הוח כי הארץ מלד עלמה מכרם שלמות. כי חומר עכולכיות. ומי נתן בה שלמות ומלחה הכרוגה בשכרות בה שניעה שמלח כל הארץ בכללה. שלח הוח שלדיקים יושבים. ושח כל הבעלי חיים י רודים מהחדם מדבנה חחם. ולחמו שם. כי בן הלדם שלח שלשים על פניו. ושח כן שרשעים כי משהם מפיש מרלשים. וגמלשים בשהמות בעיני חיות החדם. וע"כ בשנשו בו הוח יחיחנו. כי חין בו שלח שלשים יבשחנו. ולכן חמר שלשים לחדם פרו ורבו וגם מלחו חת הארץ. ויישם שמלו שלשים. על כי מה שהבניה בחרן חיש בה משם. רק בדדיקים שבשם כי היכל ס' שמה. ע"כ יסיש כחלו שם ממלחים חוחה בשבשרון המעשה מחבר שהדוקים. והוח כמודע מרז"ל (ב"ר פי"ט) כי משברת הקב"ה חת העולם. שהחוים שיהיה לו דירה בשהחוים. כמפירש שלשו כי בחרן לח נחמר. שלח בשהחוים. שהוח בדדיקים שבשם. והיש זה לו ע"י מה שעוה חת חדם לעבוד חת חדמה. לשהקש על ידי הכשרון. כמחמר רבותינו ז"ל (ב"ר פי"ם) לעבדה שלו מ"ע. ולשמרה שלו מעה ל"ת. נמלח ע"י כן מלחה הארץ וזה היה טוען יהבדך בחו ומלחו חת הארץ. וע"י כן ורדו כו'. כי חעדיפו מדלנות על הבעלי חיים. ושהדו נם. משל"ב בהעוופים שרודים שריות ושרים בשהים. ולכן לח שהשם משהלה לחכול בשר. כי בכשהם השה להם. כי השפו לנשפוחם. ושחר שלח נח מן השיבה ויברכם ל'. חמר השה חדם. שחר שע"י שרשה שניעה ומלחו חת הארץ. חשר לשלשה למעלה בהעוופים. לכן חחם שהקש חת הדבר. ומלחו חוחה משחר שהרוקים הוח שניעה וחכו פרו ורבו ומלחו חת הארץ. כלומר בדדיקים. וע"י כן ומורחכם כו' כי יחמו מלשם שלשים לשבר בשניכם כי מורח ושיחת שלח שלשים הוח השובל על הב"ח ושמחידן כשבר קרא ליוסף בשביר מלח בחשים ושרלשים. ולדחיתל בעוגח די

מלכיותם: ובזה מצאתי רחיצו טוב טעם על התיבו יתברך בספר לבני נח. בתומתו כל רמ"ח מ' לכם יהיה לאכלה. מצות"ל לאדם ולנפשתו. אך הוא כי המה חפצו וחיו סיבת מיתת כל חי. ולזך יגרעו מהם לחיות לבהמות למו אך נח עשה מצות קונו וחפיה לתת כל הבעלי חיים. יעדיף עליהם ויאכלם הוא וכל זרעו. כי הכתובון הוא מעדיף לתת לאדם על הב"ח. ולכן הסיבו אמר דכתו רז"ל במדרש (פסחים דף מ"ט) עם הארץ אסור לאכול בשר. כי מותר עם הארץ על הבהמה לזן:

ה ואך את דמכם כו'. אתר לו כי בחיות האדם לזיק אלא חפץ על הגפש. שמורתו תפול על הב"ח. הגמצך מ זה כי אמר חפץ על הגפש ולקלקל אלא אלהי מעל פניו. כי ימצאו בו חיה האדם. ע"כ אמר ואך את דמכם לגפשותיכם. בהות אמר ספיל עלמו לחיות. שהיה מיתתו מיד כל חיה. אדלמצו מיד עלמו. שהתבע ממנו דמו ולא יפסר. על כי לא אלה בלעם אלהים והיה בבהמה. כי אז לא יבער שהשלוח בו. כי אלה הוא השמים אלם אלהים מפניו. וכן מיד חיה שהוא אחיו כיוצא בו. חיה שהוא השוב בעל אלם אלהים. אל אתפוב את הממים לבל יהסרון שניה משוביה. כי הם אדרוש את נפש האדם. ואל עוד כ"א שופך דם האדם בהאדם מיה ובית. שהוא המלבין פני חבירו. לחזיל סוקמא ואתי חוורא. דמו יפפך. ואל אחמה אין יהייב את בעלו מי אלא הוציא נפש ממש. כי אלה בעלם אלהים בעל הפניה. עשה את האדם. שבעבודי זה ממשל בבהמה. ועל כן בסלבון הפניה אסר שם אלם אלהים. חייב מיתה. כי פנש בתקום אלם אלהים:

ז ואתם פרו ורבו כו'. תומתו ואתם הוא מיותר. כי גם עשה אתם יהבר. וגם כל הפסוק נאמר למעלה. וגם אלא שרלו מה בשבילים פה אלמעלה. אך הגה היה מקום לומר מה בשל לדרום מיד חיים אחיו. ולא די שמת אמר. כ"א נמיה הפני. ז"ל אל אתמה. כי הגה על ידי מה שמיד חיים אחיו אדרוש את נפש האדם ימצך בותאת המותבים פרו ורבו ושרלו בארץ בשבילים ורבו בה. משל"כ אם יהיו את בהולת שיתפקדו כל השנה. ויהסרו רבים. ומשלו"ז הפניה ורבים ממעטת. ולא ישרלו בארץ. ולא ירבו בה. לק מתחת לארץ:

ח ויאמר אלהים כו' ואל כו'. רלוי לשים לב אל או' לומר. כי היו בשעה לאמר לנוח. ושוב או' ואל אמר. מה ענין סוי"ן בתחלת הדבור. ושוב אחרי תומר הגני מקים וכו'. למה חזר ואמר והקימותי את בריתי וכו'. ושוב או' ויאמר אלהים. כי אמר בשעדנו מדבר הוא יתברך. למה או' ויאמר פעם אחת. ושוב או' זאת אות הברית כו' למה לא חזר מתחלה. וגם או' פה לדורות עולם. בתומתו ולא יכרת כל בשר. ושוב למה לא חזרו דורות עולם כי אם בזה. ושוב שאחר תומתו את קשתי נתתי בענן וכו'. למה חזר. ואמר ואת בענני ענן וכו'. ושוב תומתו וזכרתי וכו' כי ענין זה כבר יובן מהאמור למעלה. ושוב או' ויאמר הקשת בענן הרי נאמר למעלה. ושוב תומתו ולחיתים לזכור

כו'. שאם היה יתברך יזכרך לרחות כדי לזכור. ושוב תומתו ויאמר אלהים אל נח כי אלה עודמיים' מדבר. ואמה אמר ויאמר פעם אלישית. ושוב או' למעלה ויאמר אלהים אל נח ואל בניו. ופה לא הזכיר בניו. ושוב כי פסוק זה נאמר למעלה כמה פעמים. ושוב דבר אלל אחרי לדעת על מה זכה בענין. בריח אבע פעמים. וגם אחר ע"י שהקשת היה מזכר הבריח. מלבחי נכנס אל דבר הסוד: והנה אל ענין האמור אבע פעמים. יתכן על כי זאת אות הבריח מקיים כל מה שנברת בו' ימי בראשית. והענין לפי פשוטו כי הגה בקשת כמה נוויים. כמפורש בס' הזוהר (פ' נח דף ס"ח) ירוק. סומק. וחזור. וסביר. ויהיה כי הענין רמז אל הבר הגרה שמקשתדת לבא. בשן הדור בתודם מדש"ד. הדורך קשת משפטו לירות חניה אל סורעות. אך מה שעשה הוא יתברך. שם לעומתו מדות חסד ורחמים. וממזג אתודם. ומענן על הארץ ועל הדברים עליה. וזהו היות כמין ד' קשתות סמוכות זו לזו לדרום. כי אתודם היה בקשת דרוכה. לולא הוא יתברך הקיף קשתו בקשת לבן אל מדת חסד שמוך לו. וגם ירוק בכדאי שהוא מעין מדת רחמים כנודע. וגוון אבן ספיר שהוא רמז אל מדת הדין הרפה:

ובבלות הענין כי הגה כנגד ג' מדש"ד החזקה והרפה. בין יהיה הרוגז מזו או מזו. מלפף הוא יתברך אלבון אל חסד. נגד החזקה. וסיוק בכדאי אל רחמים נגד הרפה. ובזה לא יהקבצו ג' מדות הדין לחיות מתקבלין ומתקבלין דא מן דא לפשול הרוגז. כי בקשת יתמצו בחסד וברחמים. וזה ענין מאמרם בב"ר (פ' ל"ה) ור"ל כי אלהים הוא מש"ד אל מעלה. וכן כל נפש חיה זו מש"ד אלמעלה. אלמעלה מש"ד הקשת. אלמעלה מש"ד הרפה. ע"כ. והוא מ"ש ודי למבין: ונבא אל ביאור הכתובים. והוא כי הגה ידענו מרז"ל במדבר רבה (פ"ג) במתלת הפרשה. כי ואתי הוא וכיח דיבו כתו וס'. ונבח אל הענין. כי הגה הענינו. כי יש ג' פעמים ויאמר. אך הוא כי יש ג' סוגים בדורות. אחד בתין לריך לסם אות לזכור הבריח. והוא כשנודע לריב"ל עם הבב"י בתו' נראתה הקשת בימיך. כי אלדיקים בסם ממש מתקיים הבריח במקום הקשת. וזהו ואתי. כלומר אני מלמלף עם בית דיני. ואומר הגני מקים את בריתי. ואת אתכם אתהיו אתי במקום אות בריח. ועם זרעכם אבר יהיו אתכיכם לדומים לכם. ועוד יש זמן שני שהוא לע"ל. שלא יצמצך לנוף עמו מד"ב. כ"א והקימותי אני אלהים לבדי בריתי אתכם. בלי עירוב רחמים. כי לומרו והקימותי. מוזר אל אלהים המדבר. ואם אתמרו ח"כ מה משמם אות בריח בעולם. לז"א תשירה אתכת נאמר. זאת אות הבריח אבר אני נותן כו'. לא בשבילכם. כי אינכם לריכין אות. רק לדורות עולם שביני ביני. שבין דור אלכם. לעתיד לבא. שהוא הסוג שע"י האות יפכילו כי אחמים הם. וישובו אל ה' וירחמו. וגם למען יהיו כי מהמם אתכי ולא במקרה נתקיימו. ומה מובו לפי זה דברי רז"ל (ב"ר פ' ל"ה) שהיה כי לא לכל הדורות הוולך אות. כי דובו אל הבב"י וביב"ל לא נראתה בימיהם הקשת. ע"כ נתבח לדרת חבר. שהוא

בשביל תוקף הדורות שבשם הסדרון: ולבא על שעור שמר הכתובים. ועוד תומר בין אלהים ובין כל נפש חיה. ואל תאמר ביני וביניכם. אז ביני ובין כל נפש חיה. ועוד בתומרו כל נפש חיה ותו' כל בשר. ירמה דבר אחד בפועל. והכא קתיבות אלו העיקו לב רז"ל בב"ר (פ' שם). לומר כי בין אלהים. הוא מדה"ד הקשה. ובין כל נפש חיה זו מדת הדין הרפה. כמו שהעתקנו לעתוס. עוד ראוי לעשות לב אל שמוע הכתובים. כי התלה אמר ביני ובין הארץ ואח"כ אמר ביני וביניכם ובין כל נפש חיה. ואח"כ תומר בין אלהים ובין כל נפש חיה: אמנם הנה שלשה סוגים הם. אחד מציות הארץ הכלולי תמתא. ואחרי לרחם עליה לבלתי השחיתה. יותר מהבעלי חיים שנמצא חיזק בקשתה. וסוג שני הם הב"ה שרחמו לרחם עליהם יותר מבני אחדם. שע"כ לפעמים אדם זוכות בשמם יושיע ה': ובזה נבא על העין. אמר הוא יתברך לעניו הארץ תימו לריק שהרשה הקשת בעולם. רק היות נתינה בענן. וזהו אח קשתי נתתי בענן והיסה לאות ברית ביני ובין הארץ. אבל על הבריות יתמו בבעלי חיים. לו בשבך שאדם זוכות בשמם יתמו. ואפלי היה כל יצרך האדם לרשמה וע"כ אם לעשה אלהים להם הקשת סימלות ויתנו לב כי הם חייבים ונריכים תעוכה. ואז תזכור להם הברית. וזהו והיה בענני ענן על הארץ ונראתה הקשת. שהוא שתראתה לבני האדם. שאז ע"י סימלות בני האדם. ויתנו לב לעוב שהחיות נרחים מהם. יזכו שוזכרתי אחכם. ואנבן אח הב"ח. וזהו ביני וביניכם. ואח"כ ובין כל נפש חיה. אך הם לא שתראתה אלא יסתו לב בני אדם לרחות ולהניע לעוב. אעפ היות הקשת בענן לא יהלום. רק ורחיתים אני. ולא הם. לא לתות תלבור. אלא שאז יהיה אדם זוכות בשמם. שתן הבהמות לעשה עיקר. וזהו בין אלהים ובין כל נפש חיה. בשם ב"ח. ובכל בשר שהוא בשביל כל בשר תועיל זעירת הב"ח. ואחרי תאמר אלהים הוא מה"ד אל לא נח. שע"י שהעירה עם ה"ר. אין צריך לשם קשת. כ"ל בשם עלמה שהיה הזכירה. כדור הבב"י. אמר אלא תירא תולי בני אלא אלא לחמים. שהצרך לזכות בשמה. לא כן הוא כ"ל שהיו שוון אדם ובשמה. והוא ויאמר אלהים שהוא מה"ד לבדו. זאת הוא הברית יהיה ביני ובין כל בשר אשר על הארץ. אדם ובשמה כאחד:

יח וידין בני יפ' כ'. אלא יקשה כי מי לא ידע כי אלה היו היוצאים מן התיבה. וגם תומר ואת הוא אבי כנען למה נאמר. ועוד כי גם אבי כוש ומצרים ופוט היה. וגם שם ויפת אחיו. אבוה לבניו היו ולא הוזכרו כ"ל כל אחד בסדר יחוסו. ועוד תומרו שאלה אלה בני נח ומאלה נפלגו כל הארץ גם זה ידוע ונכאב בין הדבקים כי אין לו ייחס עם הקודש והתשובה היה רמוי ליכתב בהזכיר תולדותם. ועוד תומרו ויחל נח כו' כי תומרו ויחל ותומרו אין האדם הוא משולל טעם וענין: אמנם בא לחת טוב טעם אף זה היה שזכה אח לצאת מן התיבה ויוכיח סיפו על התלהבו שהיה אלא אבינו לו רבנו ולמ"ד שהיו ורבנו. ולא עוד אלא

שהשם מאד כי על כל אחר עשה לאביו לא עשה כך אלא את בנו כנען. ע"כ בא הכתוב ואתר הנה דע לך כי אין משפטו ודינו יתברך כך בשבר הוא שם. והוא כי בשאתם מן התיבה כולם טובים היו מתייחסים לאביהם וזהו ויהיו בני נח כו' לומר כי היו מתייחסים לנח בהכרון רחוים ליקרא בני נח וע"כ היו היוצאים מן התיבה. אתמה ואח"כ עוד אח אביו מלהדמות אליו ודאי לכענין בנו סידוע ומפורסם בין שהוא בזוה כאותו וזהו. וזהו ואח הוא אבי כנען סידוע כי ממנו למד אח לסיוע שהוא בזוה וע"י כן בהדמה לכענין שמצד כי ג' אלה בני נח ומאלה נפלגו. שאם לא כן היה נח מוליד יותר שאחם תהיה נפילות כל הארץ יותר. והענין כי ויחל נח כו' וירח אח לו שהוא אבי כנען שלמד ממנו כמלובר וירח לא עבות אביו שסירבו אלא יוליד יותר. ומזה ימצא טעם על קללו אל כנען ולא על אח. והוא כי מכנען למד ואם היה מקלל אח אח היה כל יצר בניו מתקללים. כי ממנו יצאו ע"כ קלל אח זה לבד:

כ ויחל נח איש האדמה כו'. אמר כי אלו הוא אחר כותם הפועל. והוא כי היה ביין ים בחינת שמים והוא לשמה אלהים בקדוש והבדלה וכיוצא. וים בחינת גבורים לשתות יין ולשבוך שכר שהוא התחלת כל דבר רע כמודע. אמר כי נח גם כי לא יבאר ממנו כוונתו לעובא עכ"ז אחלת אחבאתו לא היתה רק על בחינה תומרים וזהו ויחל נח איש האדמה. כי כל התחלתו ברחצים ענין אחבאתו היה על בחינת היותו איש האדמה תומרי ועל זה נפל הכרם. וע"כ ויפת מן יין ויבבר בלא היה העיקר עבוד אח ה' כאדמים עליו לו מאחים אלילים ואנב האוה לשמה ליהות מן יין. כ"ל כל העיקר היה לשתות מן יין וע"כ בשם אלה כאלהים ז"ל (בראשית פ' הראשה) הראשה שהם בעולם יזיר עלמו מן יין כי יין בוגד ומביא לידי זמה. ועד"ז היה שע"י יין בא לשתות בו זמה. כי ויחבל בו' וירח אח כו' שראשו לו שהיו אח זה אח למ"ד. וזה שהשוב כוונו חז"ל בב"ר (שם פ' ל"ו) באומרם בשעה שהיו הולך ליעט הרם לשבע היו בידה שמדין על בוחפי עמך אלא אזדהר בך דלא תישוד לאלקי ואם עלא לאלקי אלא הבל בך ע"כ. ויהכן כוונו מאמרו שמתחלה לא היין על עשות אלא שעל ידה נעשים כאות קדושה כי אם על יין הראשה שנעשין בדין וכאות שומאה וזהו שבשע היה בידה שמדין כי אלו הוא הלך ליעט הרם שהיה בעלמו בא לעומת זו. ואמר לו בוחפי עמך כי בא' ים ביין זו לעומת זו. אלא אזדהר דלא תישוד לאלקי וזהו לשעודם הראשה כ"ל בחלק אלוה ממעל לדבר אלוה. או משין זה. כי הרז"ל לא נברא יין. אלא להכניל לראשים שכר זכיוסיהם בעה"ז וזהו שכר לאובד. וגם לשהם אבליס. וזהו ויין למרי נפש. וזאת אחשוב אלא ניתן להם בשכרם אלא אלפי שאלו אלוה הבדיל יין עושה שכרם בעולם יזיר עלמו מן היין. נמצא כי בין ים חלק לה' וחלק לשטן שהוא השכרות. ע"כ אמר לו השטן בוחפי עמך כי בייבך ים כי בוחפות אלא אזדהר דלא תישוד לאלקי כ"ל לחלק עבודת ה' כיוחוס אבליס וכיוצא: והנה זה הוא לפי

הנוסח הזה על מלכים רבים לבל במדבר לבבי"ך נוסח אהר וז"ל ויעש כרם בת לקרקעתו הסמוך ואמר לו לעוך שמעתה יהד לחי ואתה ת"ל הן מיד הביאו לחלה ר' ושמתה על הגפן והח"כ הביאו לחי ושמחו על הגפן והח"כ חזיר לאחד וגמחו על לוחה הגפן. מפני מה עשה כן הסמוך כי כשאדם שותה כום אחד הוא כרחלה עניו ושפל רוח. וכשהוא שותה ב' כוסות מיד נעשה גבור כאריי מתחיל לדבר גבורות ואומר מי כמוני. וכשהוא שותה שלשה לו ד' מיד נעשה כחזיר שמתגלגל בטיט ורפש לף היה מתגלגל לף גמי רגליו ע"כ: והרא יקשה מי הכניס לת גת ליכנס בשותפות עם הסמוך שאמר לו לעוך שמעתה יחד וח"ל הן וגם לאמר הגי בחמות. לך אמה תרח"ל בב"ר (שם) בו ביום נעשו בו ביום שתה ע"כ. ולריך יתכן יעלת נעשית ביום ר'. ע"כ תחבוב כי לחיות לת נתון לשתות יין לבלתי השתכון שנה הו שתיתי לעשות פרי ולשתות יין. ע"כ אמר לו הסמוך לעוך שמעתה יחד בתופן תאמר לעשות פרי תז ח"ל הן. וע"כ בו ביום שמעת בו ביום שתה ותורה לו כי היין שרבורת העבירה הוא. ולשאר יקרה לאדם בהעשותו כן יקרה לו ביין נוגד. והוא כי הפעם הרשעותה שאדם נותה עושה היה"ר בהלך הבא בעוות ופעלות להתהמן לפני העביר וחזו שעשתה רחלה. שתה כום ב' מתחיל להתגבר כאריי שמקנא בו נפש וגאון בשליטי מתחרר כ"ב עליו עד שמעת יעמוד בכל עבירות בחזיר המעולך. ועניין הפתיחה הוא כי ניתן כח היצר הרע בין בלוי כח שלשה דמים בו. וע"י כן יקרה לשותיו כמקרה היצר הרע לחוטא ומרגיל עלמו בדבר. ועל פי דרך זה לפשר כי מה שאמרו בברהשתים רבה (שם) שאמר לו בידה שיתודון לת תיעול לחלקי כו' שהוא לת תשתה יותר מבני כוסות כי עד השתים עדיין הוא בחלק שלך. שהיו שותה בו בעשר עד השליטי. שהוא כחלו הוא שלי כי נעשה בעל הבית. וגם הוא מהחיות החזיר כעודע. עוד אמרו ז"ל (שם) אמר רבי יוחנן לעולם לל יהוה לאדם אחר היין שכל פרשה היין כתיב בה ויהי ו"ו ויהי ד' פעמים. הה"ד ויהל ויעש ויטע ויחגל ויקרל ויגד ויקח ויפת וישתו וילכו וישכב ויקן וידע ויאמר. ולפשר היה ברמז כי גם שבשרל היין לשלם שכר לרשעים בעה"ז ולגחם תבליט עלת ר' היה כי די ליין לשמת במקום ו שהוא לגחם תבליט שעל כן כתיב ויהי כמעין די. עוד לפשר היין שהומר ויעש כרם ויטע כו' כי כל כך היה להוט אחר היין כי לת שם לבו לאכול מן העשבים שהלה כ"ת מיד אחר שנטע כרם לת לחל מן העשבים שהלה כ"ת ויטע מן היין וע"כ זה גרם לו שנשבע. ואמר שנתגל בתוך שהלה כ"ת יהיה שהיה תוך שהחל תאכל שם משתו ולת כוס ממנה שם שלקלקל עמו בפני שמו ולת עוד לחלה שלא היה כדרך הרשעים שכולם מתחרטים כ"ת שדרכם היה במשתה כן ולשניך לפני שמיו בחוץ:

כג ויקח שם ויפת כו'. הנה לומר ושניהם שחוטים הוא מיותר. ומי לת ידע שהם הלבו שחוטים וילכו שם ערות אביהם. ערות אביהם לת ראו. לך הנה שהני לומרו וילבו שחוטים כו'. כולך לחת טעם למה זה הפכו

פניהם שחוטים. ולת הלבו דרך פנים ויכסו עיניהם לבלתי ראות ערוות. ז"ת שדע לשה ופניהם שחוטים. ולת בדרך יפרה בעיניהם לטומות. הלת הוא כי שהה בלבהם שחוטים למשך כי וערות שביהם לת ראו. כי ת"ל עיניהם כ"ת גם פניהם שהכר לת ראו ערות אביהם. שאומר ראו. חוזר אל פניהם שהכר. ושנדק בהם שהייה בד"ת בלשון ז"ל (בראות דף כ"ה) לבו ראוה לת הערות. והוא כי הלת לדיקים היו ולולם שלחים על פניהם. ולת ראו שפניהם שבר בת קדושת לולם שלחים. ילאו לת הערות גם שיממתו עיניהם. וק"ו שהבריות שבשבר הקפידו ז"ל על שבר לבו ראוה לת הערות בשת תפלה. וכ"ש פני שדם שבר לולם שלחים ושוסף בם:

כה ויאמר ברוך כו'. הנה ברכת שם חיננו בכתוב.

רק ברכתו יתברך בשומר ברוך ה' שלחי שם כו' והנה ת"ל (ב"ר שם) שבתברך בעליה. והנה ברכה זו חיננה בכתוב זה. שם לת שבשבר שברמז בשומרו ויקה שם ויפת לת הסמלה. שע"כ נאמר לשון יחיד ויקה. שהוא שבר שיהל ולקה הסמלה הוא הסליה. כי ע"כ יהיה מה שלה נאמר ויקחו שלה ויקה. ולשבר הוא שדרך ג"ם כדרך שדברי ת"ל והוא כי ויקה קרת ת"ל (במדבר פ' י"ח) שלקה שלחת שלי' שבולת"לכלת שהוא שמשיכות קוף פרשה הקודמת. והוא כי נאמר כלן ויקה ונאמר להלן ויקה. וגם במספר קטן שולה ויקה עם התיבה כמספר עליה שע"כ ניתברך יותר מיפת. ולתחבוב כי ברכתו גדולה מלד ומפורש בכתוב. והוא בשומר שליו ברוך ה' כו' ומה ברכו כי מה שיאמר בעולם לת יאמר שלהי יפת לו שלהי חס. כ"ת שלהי שם בייחוד. כעניין ברוך ה' שלהי יעקב"ל. וברוך שתה ה' שלהי שברהם כו' וכיוצא כי לבד ביעקב"ל יזכיר שמו יתברך שבר שם משם ואמר ויהי כעטן כו' והנה ת"ל עבד לו. והנה ים מי שפי' שהוזר לומרו למו. של ה' ושל שם. ושלה כמו זר נחשב יקרא שם שמים ודבר אחר לטעלם בשומרו למו. לך יאמר הנה ברכתי שהקרא שלהי שם הנה היה שם זה רק לעשם אחד מכל העמים שמזרע שם. ולריך יתברכו השתר. ז"ת ויהי כעטן עבד למו גם על השתר:

כו יפת שלהים כו'. לת יזכה כשם להתברך בשם ס'. כ"ת בשם שלהים הוא שכיוה ושד יתכון היות לשם. שהשלהים השכר לת יתכון בשלהי יפת. כ"ת בשלהי שם הוא בניה השקדם ובתי כיוה ובתי מדרשות. שו יאמר יפת שלהים ליפת. בב' שלניות. שלטות מדי ומלכות יון. לך לת שיתמיד שלטותם כ"ת ויתכון שהשלהים השכר בשלהי שם. שיבנה בית"מ אחר שלטות מדי ואחר שלכות יון. שלת שבם אחרי כן ויהי כעטן בשבד עבד למו למדי ולוין. עם שיתבטל ממשלתם שם:

מעל ימרחל:

י ח הוא החל להיות גבור בארץ כו'. רחוי לשעיר כי הגבורה שלחו יח היה. ואיך מייתשה לו. לומר שהוא היהל להיות גבור כשלו היה בחיבה. ועוד לומר הוא היה גבור ליד לפני ה' שהם יהיה גבור שלת בפניו הלילה. ועוד לומר ע"כ יאמר שהם דבריה שמשלני הענה. לך קבלו רז"ל (ב"ר פ' ל"ז) שהיה לד שבריות ומקרבן לע"ג. גם בפרקי ר"ח (פרק כ"ד)

חמרו שהיה מלך במגדל המבקשים לפלג שביום מעל הארץ. ולהפליגם המיומים שם. ומה יאמר הוא היחל לפון הגוי כענין מז היחל כו' כי חילל הקדושה כדי להיות גבור בארץ ע"י כחות הטומאה להתגבר שם ובשם מומרת הסורה רמה הטומאה הזאת כי דרך הלך ב"ח. הוא שלא כפני בעליהם. לך זה הוא היה גבור ציד. לד ברוחיו יה' ממנו עודנו לפני ה'. כי הלא כל הארץ כבודו. ולוך יוצר מלפניו למי שהיה שהוא אע"ג. וע"כ כו' חומרת הטומאה ע"כ תני נוהגת ואומרת כי כשמוד יהיה. כל מי שיהיה כמוהו גבור ציד לפני ה' שיהו מחריבו כמוהו. כי הוא למרפל שהוליכו יה' אלל שברהם שהיה מביא אל כל הבריות ומקרבן לה' והבנו לעומת שאר היה עומד הפך שברהם:

לא א ויהי כל הארץ כו'. רלוי לפוש לב שה עין היום כל הארץ שפה ה' עין זה. ומה הוא עין דברים מחדים לפי פשוטו: והנה אריא"ל. שחמרו דברים מחדים על ה' אלהיהו ה' אחד. ועל ה' היה שברהם בארץ כו' וזה רחוק מפשיטו. ועוד בלומר ויהי בנסעם כו' שם זו נסיעה ומה זו מציאה מלמו בנקעה היתה ועוד בלומרו וילמדו היה אל רעהו שבה אלבנים כו' שה ענין לומר היה אל רעהו. ושיל"ל ויובנו לבנים וישרפו כו'. ועוד אמר שבה נגנה כו' שה ענין עיר ומגדל זה והלא לא יהבן היום כל הארץ דרים בעיר ומגדל ה'. ועוד שה ענין ורלמו בשמים שהוא דבר בלתי אפשר. ועוד הוא ונעשה לנו שם שה הוא שהם הזה שיעשו בעיר ומגדל ועוד שהם שהוא שיעשו בעיר ה' כולם פן יפוצו שה הוא שהם הזה ומהרהוי יאמר נגנה לנו עיר ומגדל פן נפוץ כי שה ענין שהם אל העדר המופון. ועוד שהם אל כך הוא עשוה עיר ומגדל. ונע"י כן יהיה להם שם. ועוד שה להם שהם יפוצו על פני כל הארץ. ועוד הוא וירד ה' לראות כו' שהם כל רעהו לא שיהיה רק ענין בנין העיר ומגדל שה שיכפא לו יה' ושהם הוא על כוונת רשה שמה תולה שדבר בעיר ומגדל. ועוד שלומרו כן עם ה' כו' ולא יבצר משם כו' שהם מכלשדי ה' לא יבצר משם כל אשר יזמו לעשות. ועוד שה הוא העושה הזה לבלבל שפתם ולהפילם. ועוד שלומרו ע"כ קרא שמה בבל כו' שהם כ"כ דבר רשום הוא לקרא שם לעיר על זה: והנה לבא אל הענין רלוי לפוש לב שה עלה על לב שעם הסוף ומה יזמו לעשות. ושהם רז"ל (ב"ר פ' ל"ח) חמרו שדברו על ה' אלהיהו ה' אחד ועל ה' היה שברהם. חמרו שברהם זה שדה עקרה הוא היה מוליד. ועל ה' אלהיהו חמרו לא כל היחוי לבור שם העליונים וליתן לנו שם שהשמים אלא בתו ונעשה לנו מגדל ונעשה ע"ג ברלשו וליתן מרב בידו. ותהי נרשה כלומר שנעשה עמו מלחמה ע"כ: וראוי לדעת מי שכיוים שם שברהם בזה ומה גם כי שנתה שהר המגדל היתה ליפפל בעיר ומגדל. ומי יתן שם שברהם בימים שהם. וגם כי כשבאנו היה שברהם בן מ"ח שנה ומה דברו זה. הלא אין נרשה שהכתובים רק שמספר שהחלת עניינם. וכן שה להם שם שברהם שדה עקרה והיה מוליד. ועוד חומרו לא כל היחוי לבור כו' שיהיו היו

חפלים לעלות השמימה. ויהיה הוא יה' בתרן. שהם לא ידעו כי אין מבוא לחומריים לחפלה. ולא לרוחנים לשמה. ועוד חומרו ע"ז ומהחומים ולא אחר לחפלה ולחפה. ועוד חו' נעשה ע"ג ברלשו. שהם בהיות הע"ג ברלשם מגדל. יגדל כחו נגד אלהי שולם יה'. ומה היה חרב שבידה. שהם נגד ה' יכהן לא חרב בידו. ועוד חומרו ופתי נרשה כלילו עושה מלחמה שה יתן ומה יוסיף היות נרשה. ה' שבשועל אינה יכולה לעשות מלחמה ושה מפני כבודו יה' חמרו כן. לך דעשה היתה לשלחה בו יה' ממש חלילה שלא יקשה כי לא יאמע. חו היו בחים ושבל מעשיהם ובלי דעת חינן יכניעו. חו היה לחל ידה לעשות חלילה לולא הפילם ה'. שם לא היה לחל ידה לעשות. לך חומר הוא יה' עשה לא יבצר משם כל אשר יזמו לעשות. ושם היה יכולה בידה לעשות. שלא יפלא שהם נגד ה' יהבן יוכלו לעשות דבר: והנה נבא אל שענין. ונזכיר מחמרם ז"ל בב"ר פרשה כ"ח. ות"ל שהבן והקב מדיינין זה עם זה. זה חומר בבבילו נזרעה שבדה וזה חומר בבבילי נזרעה שבדה שחמרו שהחיה שחמיחו עד שיבה ואמו יודעי' בבבילו מי נזרעה שבדה בה הבגן ויבא בעה"ב לנזרוחה הלך לו ממון נפל אח שהבן והבליבו על הארן. נפל אח שהחיה ועשה חותה כרי כו'. כך ע"ג חומרים אח עיקר ובבבילנו נברא העולם. והלנו חומרים שבבילנו נברא. וחומרים להם יברחל שהחיחו עד ביניע היום. ואמו יודעים בבבילו מי נברא העולם. שה"ד שה יום בא כו'. ועליהם הוא חומרו מזמר ורוח שמל' כו'. שבל יברחל ואחה חניל בה' ע"כ. וכן הוא ענין וסו כשור אן שדני קים כו': ולבא אל שענין. והוא שהקדיש שקדמות מפרשם אלנו כל ה' שמקומה. (ה) כי שאשר יש שחות קדושה שך לשומשן שהות חומשה שהקדשים חעומים. כי זה לשומה זה עשה שהלשים. (ב) כי שקדושה ה' היא שלנים שחחדות כי כל שמיומים ה' אן שך שחעוניות יש פירוד ורבוי ושקלשים שלש הפירוד. (ג) כי בשמות יברחל שקדושה שמה. וע"כ עקרלו גוי ה' וכוב עם שחייחסים לשפת ה' כד"ח שבעים נפש. שך נשמות ע"ש שהחעונים. וע"כ לפי שם ה' שחייחסים לרבים כלומרו בבני עבו נשמות ביחו. (ד) כי אין קיום ושיעות העמדה לעום כה חעוני. שם לא שבחיומן ופיימיומן שיעות שאור הקדוש. כמודע שחכמי שהמה. (ה) כי כל כח הלוי עליון שלא חמיד ובוחב משפע עליון. להריך על נשמות שם. כשאמר ס' שזהר (שם דף ע"ד) על פ' שכביכים בוחנים לערף. שך כשיברחל עושים רלוי על שקום ושון השפע ליברחל ושחמיקין נהיים גם שם. ובשאין עושים. שמשך השפע לשחעים וחולך שכל לע"ג. ויברחל נולים שלש לשכול שמשך יבשבון בריחם. (ו) כי יוחר לשר מרגנה שבניכו בכיכול בשפיע לל שחיעים ולא לנו. יוחר שמשך נרגנים שלחנו. כשאמר ס' שזוהר כי שר לם שמך. (ז) כי שלו נרח שלהים שדם על יברחל היה בעבור יברחל. בעלי נשמות קדושות. להבנים כל נשמות שבנוף. לשון בשחריח היחים יבוחר חוכל שחוך פסולח. כי יעקוש שלנה שמים שלבו די לעלמין לא שחבחל כו' וחלקח

כו'. והוו כעור מן לאדני קיט ומומר מזרם ורוח תפלה. כתמר במאמר שהזכרנו. (ח) כי אין הענין ר"ל שהשכר גמור מתקיים. אם לא בהשתלשל שפע מן העולמות העליונים: והנה אפשר יהיה השתלשלות דרך מדות הקדושה מצער השמים והוכן לקבל השפע הקדושה ע"י ירושלים ויון כפי כוח עניינה. כמודע. או אפשר יהיה דרך מדות החנוכים. למען אין הכנה בחנוכים לקבל השתלשלות עליונים בעצם. על דבר הענדיות אשר להם עם הקדושה. כי כולה לחודות והמה משולם הפרוד. וגם נזכירה מאמר ס' הזוהר כי אמרו וימצאו בקעה הוא כי הבקעה הוא מקום מוכן לכל מיני מומלה מכל הבחינות לעזר לעשות לירושלי כחות מתאה. להביא כוונתם אל הפועל:

ובזה נלמד כי הלמדים חכמים הן לחברו. והשתלמותם

וכמיני הכמות בשפיעם ומומלותם ידעו כי נפשותם מהחיצונים המה ובעתיד היה הוא יתברך להעבות את הברים בנפש מהקדושה. ובימאך זרעו אחריו בעלי נפש קדושה מתחת כסא הכבוד ובלתרים הימים את העו"נ מהחנוכים. יזרח ורוח ישלח. ויברכאל יגילו בפ'. ע"כ שהחכמו לעשות דרך יהיה כל העו"ו אל החנוכים לבדם. ולא יהיו בו בעלי נפש מהקדושה. ובימים השלם ע"י לגורות החנוכים. בתופן ברחוף הדורות לא יבור לו את יברכאל. ויזרח ויפין את הפאר כי אם יקימם לעד. כי הן זולתם בעולם. והנה ההכנות הלריכות לזה. הם רלשונה לחדות כמ"ש בהקדמה שמינית. מה שהן בן בחנוכים כי הם כחות נפרדים. וזה מלמד הכ' ויהי כל הארץ שפה א' ודברים לחדים הסיח להם לחדות זה. לך זה הינו שוה לבדו כי הנה יש דברים לחדים. כוח מלה חנוכי א'. ומלרים ארבו מכח פ'. והסיקם כל מהשפות. שעם כל מהשפות היה מכח חנוכי א'. הלא הם לחדים רבים וזהו פירוד. ואיך יהבן תעשה הסכינה אשר הוא מהלחדות מיומד עיקר מהחנוכים נפרדים. לשלול שפע לקייס העולם על ידם. ע"כ לתקן זה ויהי בנסעם ממזם נשבו בני נח לחר המבול מלד מזרח. מיללה מלאו. והיה תוחה בקעה המוכנה לקבל כל המומלה ליחדם. כי אם מקום כולל להם. כמודע מס' הזוהר (לף ע"ם). וזהו וימלאו בקעה ויהיה יחודם בכחות בניהם בלרופי חכמת מומלות. ולמענן יבחינו בבחינות ולא יתעלו. מה עבו וילמדו הים לל לעשו בכל הים שבמקרא הזה. והוא כמש"כ כוח למדים ופוח לבנען ממם לאבי הומות זה לזה. אם לא נתחיל לחתו לעשות בידנו. לא יזדלז השמון לעשות בעצה מבימלך בן יבובעל. ע"כ לחר הים החסוב לל רעהו כיולא בו. הנה לבנה בעלמו לבנים וכו', ומה שירלו שעשיו. יאמרו ועבו כמונו. ובמקום אחין לבנים ממלחם שם. לחרו ובמרפה לשרפה שהוא לשרפה בבבען שיהיו קשים כאבן. וז"ל ומיני לשם הלבנה לאבן כו'. עוד הנה רלו והנה שער השמים הוא נגד ציון וירושלים מכוון לשבטו יה' למעלה. ומשם הוא השתלשלות השפע לקייס העולם ומם הכנת ירושלים ויון. כמודע ליודעי חן. לקבלת שפע הקדושה ע"כ נעצו ויאמרו הבה נבנה לנו עיר ומגדל שיר בראש

ירושלים ומגדל בנגד ציון. כי מגדל דוד היה ציון. להכין לחתם לשבטי שפע לל המקומות שהם כי מעין שהכנה שיש לציון וירושלים. כפי הוגמתו למעלה נגד שער השמים. כך יהיו לציר ומגדל שלה מעין הוגמתן בחנוכים שכנגד הבקעה שהיה. כי זה לעומת זה כן כמודע. וש"ת איך יוכן השפע לל העיר ומגדל זה. ל"ז ורמזו בשמים. והוא כי רמזו לל מגדל מרמז לל כח זכר המשפיע דרך חנוכים רמם לכלל הוא סמ"ל: יהיה בשמים נגד הבקעה לשבטי על ידו. והכוונה כי כאשר הין בין רמם נבר. לכל השפעות נופו השפע. כי אם מהמות יופשע הכל. כן הכח האזר יהיה רמם למגדל. שלא יהיה השפע. רק מתשפע ומתלשל דרך לעורותיו עד למטה. ובכלל הדבר הוא כי כל הע"ב יסכימו לשום להם רמם ר', הוא כמ"ל. בתופן יהיה להם תמדות כל כחות הקומלה יהפכום להכיאם לל רמם ר', הוא האזר. וכל הע"ל יעבדוהו. וע"י כן יתפאר כי יוסיפו לומן בקליפה הסיח ע"י עב דחם. ויהפך כל הכחות לטוב. ובתחדות יוכן לקבל השפע מהשכיחה ולהשרות למטה בעיר ומגדל. וע"י הרכוי של כל כחות הקומלה בעסי"ו. לא יהיה מבח. לבח להשרות שכיחה בארץ הלזו כמודע. כי ע"י שבעה אחתלו. נשתלקה עד רקיע שביעי כי היה שורה במקום קומלה עון. ומה גם עתה ע"י כל הקומלה הזאת. ומ"ל ע"י זה יתאחר כל הע"ז להחנוכים לגמרי. ולא לל קדושי עליונים. שהקדושה חלק לאלים קדושים. והמה הוקצה להם כי רלו בלהטיהם ובהתגלגלות שלהם כי יבא לברכה וימשוך הקדושה לל העולי השפע ומתבטל כוונתם ע"כ תמרו שהוא פרדס עקרה ולא יוליד כו'. והוא במה שכתבנו רז"ל בפקרי ר"ל כי כל הנפש תאבר עשה בארץ ובשאר המקומות. לא נמצך גרונן לדור תחר כלל. בתופן לא נמשכה הקדושה רק לזכרו תחריו כשהוקם תלגלו בפ' כי ידעתיו למען כו'. וע"כ תמרו מה שיוצדנו לברכה להמשיך הקדושה לתרן לא יפקיים. כי לא יוליד זרע להמשיך הקדושה בעולם. שהנשמות תאבר יעשה לא יתמידו. בתופן העשה מתשבותיו. והיה עדיין כל זה היו שוה להם כי הלא מה בלע לו יה' בעולם מעולל קדושה. ושלא יבטל כי ע"כ תמרו בח"ת לעולם בלא יברכאל כמודע. ע"כ לתקן זה. תמרו ועשה לנו שם. והוא במ"ש כי אין קיום לחנוכים בלעדי הקדושה. וע"כ כל יעשה וכל תפן לידבק בה. ולעתות נפשות קדושות תלגם כדעת חכמי החמת על פ' (קהלת ד') דמעשה העשוקים ואין להם מנחם. וע"כ תמרו הנה בהפליג הברלות בחות קומלה בתרן ותפתלק השכיחה הנה ע"י תחדות מהשתלשל הקדושה דרך לעורותיה. וגם בהאחר שם ס' נקרא על יברכאל ולא על האחר. לז שם ס' יקרא על תחדות החנוכים כי אין זולתם בזה. גם נפשות רבות מהקדושה יתלבשו תוך הקליפות הסם. בתופן שע"י כן יתלבנו למו ויעבדו למו שם. הוא שמו ית' שיקרא עליהם. וע"י כן יתקייס העולם בלי יברכאל. וזהו ונעשה לנו שם. והתחיים כל זה גלו לל ואמרו מה שכיוסוס לכל זה. ואמרו כן נאון כו' והוא כי השם ידע כי לעתיד יבוי לו הוא ית' את יברכאל.

הנקראים קדישי עליונים מפלח נשמתם . ומה ע"ג התחתונים יפיקם ומזה יפלח כדי"ת מזרח ומזה מפלח כו' ומפה מגיל בפ' כו' ע"כ לומרו ומעפה לנו פם מגיל בפ' כי לא יהיה זולתנו בעולם פן נפון ומזה יפלנו לעתיד . ומזה מה שכתבנו עזה היה כל יפעם וכל הפן . וזה מלמדנו ז"ל שדברו על ה' תלטיט ה' לחד מלומרו למה יאמרו יפרעל ה' תלטינו ולא יהיה על יהר לימות ולמה יהיה ע"י יפרעל ה' לחד ולא על ידם כי ע"כ גם פם יתיחדו . וזה לא כל היומן לבור לו אם העליונים פם יפרעל הנקראים קדישי עליונים שכל נפשותם מהקדושה ואין להם חלק בתחתונים . ונקן לנו אם התחתונים שהתחתונים פם בחיות מהתחתונים שיהיה נשמותינו מהתחתונים ולא יהן בתוכנו תוך הקליפה מן העליונים מכחות הקדושה כי זה כל יפעם וכל הפן כתבר בתבנו ועל כן מה עבנו לומרו בלו ועשה לנו מגדל ועשה ע"ג וזה מה שכתבנו על ורתבו בשמים . כי כל הלומות הנ"ל עבנו ע"ג כי עבדו אם רחם ה'. וזהו נגזה כו' כל הלומות הנ"ל הפכימו ונהתחדו לזה ולא היו אחת ברים רבים וגופן תרב הוא מה שעשיף כח ולומן בזיון בראשם הזה הוא בתחל ע"י עבור כל הלומות לומו ותפך כל הכחות התחתונים לנו בתחדות וזכו לתו יהיה נרחה בחילו עובה מלחמה עם הפכיה . והוא כי ע"י התכנות התכר שעבו יש ברחם התכר כח ליונק מהקדושה על הפכיה . לך בהניק לומם הוא לעובה מלחמה כי היא תר לה מלד בהפשיעה על התיטים לתכר בתבנו בהקדמות . נמלאת מובנת בלא מדעתה כל התכנות שהוא מפל התרב ונרחה בעובה מלחמה על שהוא תון מרעוה . והיא התקדמה תקבה לפניו יתבנך על תמת יפרעל מלריך להפפיע התטים . ומה שהדנו קדמוניו כי לומרו דור הפלגה נגזיו ברזיו להלחם בו . והיה בזיעת הרזיו כי מה שהיה שער השמים מתחלה נגד יהושלים יהיה עתה נגד שיר ומגדל שבבזיעת דורת בזיו ושער חדש להניק שפע משם . ותמרו להלחם בו הוא מה שבתבנו בעל ותהי נרחה בלו עובה מלחמה כתדובר :

ה וירד ה' כו'. הנה יבידה זו היא לדון לומם . ותמר כי מדת רחמים עם בית דינו וזהו וי"ו של ויבד . כי אמי שבחינת יבדו לעומק הדין . ויתמר ה' להיות בעדם בן עם מ' ותפה מ' לכולם שתר גם כי לעבור הפך לזעו ים' כיאנו . עם כל זה מחדות ביניהם כי בקנו להדמות אל הקדושה . וזה התילם לעשות ותע"פ שהוסיף לרעה. כיון שהתילם הוא מחדות שהוא תדא לטיבותא רחוי לרתם עליהם . לך לעומת זה הוא התחדות שהוא תדא לטיבות, תדא לגישותא כי ותתה לא יבזר תפס כל אשר יזמו לעשות . ע"י התחדות ושכנתה לתבע בזתכר . ומתלת השלום תבד בהניניו השומתה . ע"כ לא יתומנו בעת . לך נסיר התכנה לבל תבא כוונתם אל הפועל ולבן הבה נרדה כי תמר ה' נבין דרך בגרדם בעולם השפל . ולא תהיה תמיד בניה מבולקת ממנה בתשר היתה כוונתם . ומיך יהיה במה שבלה שם שפתם ויתבלל בתחדות . בשופן שלא יוכלו לעשות דבר מפשר יזמו לעשות . ע"כ ויפן וכו' וברפותם כי ע"י פיהוד לא יצליחו . פז יתחדלו לעשת העיר בשופן שהיו כ' דבריה . ה' כי שם בלל

שפתם שלא יפמעו איש שפת רעהו . כ' כי ויפן ה' אותם בתרן ותא ע"י שהיה שלה ויתחדלו כו' משפ"ך בתחת . **ט עיר** כן קרא כו' . הנה יקשה שם התדלו לעשות שם עיר . אין קרא שמה בבל . ואזה נקשה עוד כי למעלה נאמר ויבד ה' לרחות אם העיר כו' אשר בנו וכו' . והנה כי בנו אותם ואין הוא יאמר ויתחדלו לעשות ט': אך זאת יעיר שהע"ל ויתחדלו מלעשות העיר אך היה כי מתחלה שתחילו לבנות על שכונה התכר . ותפ"ך ויתחדלו מעשיהם ולא שמו לב רק לעשות העיר ולא על שכונה שהיה . ורתוי לעיה לב למה נקראת בבל . ולא בלל . ושוד אף אם היתה נקראת בלל . אין שהם מורה על הפפון ואין יאמר שהוא גם על כי שם הפיעם ה' כו' . אך יאמר תדע למה נקראת בבל ולא בלל . על כי לא היה מורה רק על כי שם בלל ה' אך לא על זולת זה . למען יש טעם אחר . והוא כי ומשם הפיעם ה' . והוא כי בזיעת הבי"ת הפניה במקום למ"ד . נמלאת תבר כ"ת שעולה כמספר מהוברים עם התיבה בתספר קטן . והרי היא כלומר הבר משם היותם מהוברים כי נפוצים יהיו . וזהו ומשם הפיעם ה' כי הנה כי טעם אחר בלל רמוז בבי"ת ולמ"ד . ובהילוף הבי"ת הפניה במקום למ"ד רמוז הטעם הנ' . או יאמר למה לא קרא בלל . על כי משם הפיעם ה' . והוא כי בתספר בלל רומז הטעם הנזי כי בבל שולה ל"ד . וכ' לומיות

הרי ל"ז בתספר בלל ובפיך בתספר קטן :

לא ויקח תרח וכו' . הנה לומרו לנכח תרנה בתנן הוא מיותר . ומל"ל ויקח תרח כו' ויצאו עד תרן וכו' וגם לומרו תלות בשדים מיותר . תרי נאמר למעלה כי תרן מולדתו היתה לור בשדים . ושוד לומרו ויהיו ימי תרח כו' ויתת תרח בתרן ט' . כי הלא בן ק"ל שנה היה בהרתם בשנת תרח . ולפך נכתבה מיתתו קודם ליוויו יתבנך לך לך כ' בשים בן ע"ה . והנה תמרו רבותינו ז"ל (ב"ר פ' ל"ח) בשוה שתר בשים בעור תבנוד תא כי נהנב בתם . וע"כ נאמר לו לך לך וכו' . ושוד קשה לפי פשוטו תו' בתרן . כי תם לוכך בהודעת התקום . לך הודיעו כי תן תדם זוכה לדיעת ה"י תם לא לתולך בליה בגללה . לך ויקח תרח ט' לבהות תלות בשדים . הוא שבבזן בהולך בו תברהם . כי לתו כל בעותה תבהתים ניתה . וזהו תלות בשדים . ותתר בהיה לבהות תן התם ולא על תיבה תרן בנען . ע"כ גם בהיה ללבת תרנה בנען. ע"ז ויבלו עד תרן ויבנו שם . וזה גם שתי תרת ב"ה בהוא קל"ה תחרי זאת סיפרה תורה שלא זכה בהולן שוד ללבת תרנה בנען כ"ז שתם עתד עד השם תם . וזהו ויצאו תלות בשדים כו' וע"י שלא יצא לחיבת תרן . ע"כ ויבלו עד תרן כו' עד בויתם תרח בתרן תפפ"ל תברהם בעל ניתה על תיבה תרן . ע"כ זכה שלא נתתר בתקום . וז"ת תח"כ ויצאו ללבת תרנה בנען ויבלו תרנה בנען :

פרשת לך לך

יב א ויאמר ה' אל תברהם לך לך תתרך כו' . לבבה אל ניתור בתקום תרנה . הנה

לב על קלת הערות הלא המה . (ג) ואומרו ויאמר ה' כו' . כי מן הראוי יאמר התלם וירא אליו ה' . ותח"כ מה דבר אליו ומה גם שם היתה זו פעם ראשונה שהי' ראוי יודיע תחוש המתרחות : (ב) מלת לך בהיות ביותרת . (ג) ואו' מהלכך כו' כי באומרו לך לך אל הארץ אשר הראך . מי לא ידע כי מארצו יצא וממולדתו ומבית אביו . (ד) כי נהפוך הוא הסדר המחתי כי הראוי יאמר מבית אביך וממולדתך ומארצך כי התלם יוצא מבית אביו . ותח"כ ממולדתו ותה"כ מארצו . ומה גם לרבינו ז"ל (שם) שפירשו מארצך זו תיפרכיה שלך . וממולדתך זו שכוחך . ומבית אביך כמשמעו . הלא שדעת רז"ל התסבה מאשר פירשו פסוק זה . כך על פסוק (תהלים מ"ה) ושכחי עמך ובית אביך . שדעתם לתרץ קושי סדר הכתוב על פיסקא . ולא ידחק על פרידת יוסיעו שהוא פיסקא לפרשה אלו הב' סוגיות . ולא ידחק על פרידתו משם . ועל כן הפסקה הקדומה הקדים על המאוחר . לך עדין ראוי לבקש דרך יכון אור בפעמו על נכון . (ה) כ"ף יאשר מביו לבא עמו . למה ימנעהו מיאמר לו בפרשה ילך מבית אביו ויעזבם . (ו) אל' אשר ארראך ולא אמר אשר אומר אליך . כאשר אמר לו על העקידה וכן ליעקב שכון בארץ אשר אומר אליך . (ז) אומר ואעשך כו' כי היפכן שלשתם מלת קומו ילכתי בשמות . ומה רב קושי העקידה ולא הכתיבו שוש בשמחה ולא נמנע משתות הדבר . (ח) למה נסייהו לו בשמחות בהלא פה מזולתן . (ט) אל' ואברכך . כי הלא גם בשתות אומר לגוי גדול גם הוא ברכה . (י) אל' ואגדלה שמך שיהיכן כי תהן לאברהם גדולות ובפלאות. (יא) אומר והיה ברכה . כי לוי יהיה הוא הברכה . (יב) אומר ואברכה מברכיך . מה יקן ומה יוסיף לו שיברך מברכיו ומקללך אקלנו . ומה גם כי תפן תסד הוא . ולא יתפון בקללת אקלנו . (יג) אומר ונברכו בך כי' כי הלא אקלנו גם הם ממשפחות האדמה כמה . ואיך יתקיים התברך כל המשפחות אם אקלנו יאחר . (יד) אומר וילך אברם כאשר דבר אליו ה' כי מי לא ידע כי כאשר דבר אליו ה' הלך . (טו) אל' וילך אתו לוט . כי אחר שהוא עתיד לומר ויקח אברם את שרי אשתו ואת לוט כו' למה הזכיר פה תחלה את לוט וגם הזכירו אותו לבדו . (טז) אל' ואברם בן חמש שנים כו' למה הודיע אלינו אותו את כל זאת . ולמי יתקשר כל הקודם או עם המאוחר . (יז) אל' וילאו לנפש כו' . כי אחרוני לא יאחר אחיהם כנגען . (יח) אל' והכנעני אז בארץ . כי הוא מיותר ולבלי צורך ובלתי מקומר . (יט) אל' לה' הכתוב אליו . מי לא ידע כי הוא הנראה אליו . (כ) אומר ויבן שם מזבח לה' ויקרא בשם ה' כי אחר שהמזבח הוא לה' . ראוי שיקרא בשם ה' : אמנם לכאורה לאשר יאמר . כי הנה היה הדעת נותה יאמר לאברם בלבו . מה לי עוד מלזכות שם אחי כי אחיהם בהאדמה . והביאהו ולשתעה בהלא אל אשר היתה לאבי מתוך כבדים . שהיה ללבם אחרים כמוני. עתה אומר לו גמור ואחוזה עמו נשפל אליו כי הוא רחם בית אב . כי הנה אחרי נשא אברם מהרן היה הנה יותר מששים שנה . כמאמרם ז"ל (שם) כי מה שנאמר

וימת הרן קודם הלא המה . אין הלא שפטרו הוא יח' מכבוד אב ואם . עוד שנים הלא היה כי יאמר הנני עושה נפשות ויותר יקל לי להחזיר בשבועה בני אחרי ומולדתי אשר ידעתי מן הגוי אשר לא ידעתי רק לשמע אזן . ולא ישמעו לי כאלה שכח מארצי ומולדתי . ועל פי הדברים הללו לפי דרך זה אפשר לכאורה שאמר לו הקב"ה . על הא' אל תעשה עשתך שפל אל אחיך להיות הולך אחריו . שכאשר ילך הוא . הלך אתה אחריו כי"ת לך לך לעשתך . ועל השנים אמר מארצך וממולדתך ומבית אביך אשר עדין לא ידעו ממך כלום . לך לא הנשא אשר עשיתי בהרן כי אם תביאם אתך אל הארץ אשר אראך. לך לא התעצב שם לגייר יותר . כי הלא כל מה שתאה מגייר שם . יש שם שתי חסרונות . (ו) שתיאש מזרעך . (ז) שלא יהיו גדולי הליכות מפתח נפשותם . לך שם בארץ אשר אראך לעשך לגוי גדול שתה עשתך לעשה ברית הדשה להוליד . ועוד שנים שיהיו לגוי גדול הליכות. והוא מהמרא ז"ל (דברים פ"ב) אומר גוי גדול אשר לו אלהים קרובים כו' אני מעמיד ממך . שהם אשר נפשותם חלק אלוה ממעל . ושמא תאמר כי טוב טוב לגייר שנים רבים במקום שמכירים אותם. מעבות גוי גדול אל אחות כי ואברכך ברבוי עשה יותר מאשר ואגדלה שמך . ועל אומרו ואהיה ברכה . כי שם אברהם בך שניהם בהופן שלא יפארך לברך כ"א כאלו אתה בעצמך הברכה . כי נשמתך קשורה בו יחד' ולא שלחתך לברך רק אתה מברכיך . והשפך למקללך . ולא עוד אלא כי בהופה לארץ אין מתברכים על ידך רק בני המקום אשר אתה שם . לך לא אשר השלום לך בארץ היית מתמיד שיהי ברכתך נברכו גם כל משפחות האדמה . הנה זה הדרך היה נראה לכאורה : אמנם אשר אנחנו דרכי במקראי קדש אלה . הלא הוא כי בא אלהי עושה ה' לעמד לאברהם דעת . למען יסכיל שים היתרונות . שם בין היותו בהופה לארץ אל היותו בהדמת הקודם . והוא כי הלא יאמר שים . הלא ד' השם נפלאו ממני דרך יתכונה בדבר הזה . (ח) האדם בעמו . (ט) הארץ הלזו . (י) עולם הנעלמים (יא) עולם הרוחני אשר עליו . והוא כי על הא' הוא האדם . כי על עצמו יאמר מה תזן ומה תוסיף ל"י כי . והלא בהיותו בארץ ח"ל היכולת בארץ שם עוד ושם רע . ועל הב' היא עשה הארץ . הלא יאמר הנה הארץ וח"ל ממזגת שמש עד מבואו גוף ח"ל הוא . כי אדמה דאדמה הד הוא ומה בין חלק זה לחלק זולתו . ועל הג' יאמר מה בין חלק הנגלל אשר לעומת ח"ל . להלק אשר נגד הארץ ואשר הוברי השמים יפעמו בהופה לארץ . למה יגרע ממנו בארץ . ומה גם כי הנגלל סובב סובב הולך סביב על כל עשה הארץ הטהורה והטמאה . ועל הד' גם הוא לעומת יאמר מה בין חלק אשר לעומת ח"ל . לאשר הוא לעומת הארץ אשר אל כל עושה הארץ הטהורה והטמאה עין ערוה . על כל הדעת הלא בא האלהים לעמד לאדם דעת ולהעמיד שם אברם על האמת . ויורהו ויאמר לו

על התחת לך לך . לומר התה דע לך כי תיכף בת"ל מה שתהה בתרן . והיה כי הלה כל היום תכה לב . הוא ידע כי לא בנפשות הרשעים . נפשות עם הלבי תברכה כי הלה מהמונים עולם הפירוד . והלה מן הקדושים עולם התחדות . כי ע"כ כל נפשות הצדיקים ס' יקראו כד"ת כל נפש שפים ושם . מה שתין ברשעים שתם' בשעה נפשות ביתו . כי ע"כ כל יפרחל ערבים זה לזה . עוד ידעתו מתכמי התמם כי תין דבר רוחני קדוש הולך ממקום טיעתק . ויעקר לגמרי ממקום שהיה בו . כ"ת שפש יפתר עיקר טורכו . וממילותו מהפשט והולך תל מקום התחן . ת"כ תיפה נפשות עם בני יפרחל . תפר הן הוה תלק תלוש ממעל . הלה בטומה תל העוה"ז . יפתיהו טורפיהן למעלה תחת כנפי השכינה . היה תרן העליונה תפר היה לעשות תרן הקדושה . כי על כן שהיהן תרשון התיים יקראו . בתופן כי תין נפש קדושה בתה למעה לתרן . שלח יפתר טורפה במקומה העליון . עם ס' תלפים . ולחיים הדיק דבקות נמשך תליו מטורפו תל נפשו פה . נמלת דבק ע"י כן בחלפיו וע"כ יקרא מי . מפת"כ התופת המוכך מסך טומתה על נפשו ומפסיק הוא הקדושה הנמשכת . ומדגיל בינו לקונו הוא התלפים חיים . שעל כן מי שהוא רשע שרוצו שונת נקרא תת . כמי שנתתכו כוכ סיתרי חיותו. וזהו תפר הנביא דבר . עומתיכם היו מבדילים ביניכם לבין תלהיכם . וממולת דבר יפת כי העבד יפרחל השוכן בת"י תפר היה לעשות תרן העליונה דבק בטורפו . כי תויב ס"י קדוש הוא . וימשך בו דרך יפרח תיכות טורש נפשו . תל נפשו תפר בקרבו . נמלת כי שלש יקרא בני פירוד מיים וביש ממנו לטורפו. מפת"כ בהיותו בת"ל. כי תיזה הדרך ימשך תיכות טורש נפשו תפר בתרן העליונה תפר לשומת התחנה. דרך עקלתון תל טומתה תויב תרן תל נפש קבב תים השוכן בתוך טומתה : ונבא תל העניו כי הלה זה מאמר ים' תל תברכה עבדו.

תל יעלה על רוחך כי מהוסך בת"ל ומהוסך בתרן ס' היה כי הלה דע כי בהיוסך בתו"ל תיכך דבק בם טורפך ויהיך בעשם שלם. כ"ת כתלו נפרד קנסך מקנסך. כי נפרד תתה מעיקרך ושורפך . תך בלבבך תל התרן תתה בהולך ומתהבר תת עמך ושורפך . וזה לך לך . שהוא כי לך ולעמך תתה הולך הוא השורש הדבק בתליהיך . כי תיכיהך מתעלה ומתקדש ומתעלם בזה . הנה כי תין עמטותך בת"ל בעמוסך בתרן . ועל הפניה תמר מתרתך לומר תל התמר כי כל גוף התרן ס' הוא . ותפי' תנך תל קנוס התרן עודך בתרתך כי סדנת התרעה תד הוא כי דע לך כי לא כן הוא כי מתרתך תתה הולך . כי בלבבך שם הוא כתלו בגוף תרן תתרת תתה ומה גם לרש"ל (ב"ב פ"ב) התומרים כי בתהלה ברת תלהים ס"י בלבד ותת"ל ה"ל שנתמר עד לא עשה תרן ותוצות . ועל עולם הגלגלים תמר וממולדתך . לומר דע כי המולד שלך בת"ל ממנו תתה הולך כי מה שגוזר מולדתך פה הוא יגזור לך בת"י כי בלבבך מתרתך תל התרן הוא בחלך גם מתחת שליטת המזלות וזהו וממולדתך כי המולד שלך הגוזר שלא תוליד יפבטל בלשו תיכך תתה המולד שלך . ועל הד' תמר ומבים תביך . והוא כי תין לתדם בית בעוה"ז כי גר הוא בתוכה נפה לגון ולהבל דמה ימיו

כצל עובר . תך הבית התמיתי היה למעלה כד"ת (קהלת י"ב) כי הולך התדם תל בית עולמו . תלת בית הפרש כי בית עולמו של תיש לדיק הוא תתה בנפי השכינה כי שם ביתו . ובית כל יתר בני נה היתה תתה תלתיים ובריס התחזים ע"כ תמר לו בלבבך ממון לתרן . הוא בתלו תהלך גם בעולם העליון . ממה שהוא לשומת תרן התתחזוה . גם ממה שהוא מדבנת בית תביך שלא נתגייר שהוא בין הבריס כי תתה מתעלה ותיוך תתה שרי מעלה. ולשומת הומתו לך לך . תמר לו תל התרן תבר תרתך . והוא בשום לב תל תבר העבד . כי לא נתמר וירא ה' תל תברם תרם יספר מתמרי ים' . וגם הומרו תחרי כן ויבן שם מזבח לה' הנראה תליו שהוא מיותר : אבנם הנה למדנו יתברך מה גדלה מעלת תברתם עם היותו שלם . על ידי בא תל התרן הקדושה .

כי כה תמר תליו הנה למה שתדמת תרן היה ממתח ותין שכינה שורה בה . וגם נפש התדם שם נפרדת מקדושת מקורה . ע"כ תיינה זוכה לקבלת הבריתת קדושה ביזכה בעליה להקרות תליו הוא יפ' . שבתריתה תליו יהודע שם . כתבר מינו ביעקב עודנו בת"ל . כי לא נתמר בו וירא תליו ה' רק ויתמר תליו תלתיך התלוים בחלום כו' . תך בטחו תל התרן . הוא וי' וירא תלוים תל יעקב עוד כו' וכן בניס תל בברהו שהיה בת"י . נתמר עלה בית תל כו' התרתה תליך בבריתך כו' . כדבר הזה קרה לתברהם כי עודנו בת"ל היה הוא יפ' מדבר בו . תך לא היה מהרתה תליו . ע"כ נתמר ויתמר ה' תל תברהם . תבל לא נתמר וירא ה' תל תברם . כי עודנו עומד בת"ל . ע"כ תמר לו הוא יפבו . תל יתחמך לבבך בתמור תם הפן כי ה' ודובר בי . למה לא יתרתה תליו בנך תם . כי דע תיפה כי המקום גורש . כי פה הוא מקום שתפי' תתה לחוק מברתך . תך לך לך שהוא הלבב עמתך תליך והדבק בבריתך הקדוש . ודע קדושת התרן זה . כי הלה תבא תל התרן תבר תרתך . והוא כי עד כה תנני דובר בך ותיני מרתה תליך מרתה . תך עתה הבא תל התרן תבר תרתך בתיהים מרתה לפניך מרתה. ולא דבור בלבד תבול מרתה . וכן היה לו כי ויעבור תברם בתרן ט' וירא ה' תל תברם כו' . תז ויבן שם מזבח להודות לשם ס' . ועל מה היסה התודתה . לזה תמר לה' הנראה תליו . שהוא לה' שיזכרו הרתות תליו . תה הלה זכה עד כה עודנו עטר בת"ל . וזה טעם בנין המזבח תפורש בכתוב . תפת"כ לרת"י ז"ל בניס תל תפתח הזרע ועל בטורת התרן ותופר זה לא תפתח בתתו תבר תדבק ביזכה תעלה תעלה . על ידי קדושת התרן ברה עליו שכינה . ותזלו בתברהם שלשה הדברות נפלתה זו למעלה תזו . (ה) והיה טרם היותו בתרן כי שתע שם הקול תדבר תליו ותראה תינו רותה זולתי קול . (ג) כתבר עבר בתרן כי שם ה' נראה תליו . תך עדיין היה נופל בהנבואה . (ג) בהטולו תת בבר עלמו כי תתז נוסדו יחד תליו שלוות תעמד שלשתן . והוא תתמר הכתוב וירא ה' תל תברם כו' והוא יפבו כו' לומר כי הנה בני התבריס תבר נתוספו לו שהם תרתה . והעדר נפילה . הנה הנה ע"י התילה . כי וירא תליו ה' שהיה תרתה . וגם עם שהוא יפבו וגם נופל . הנה לך הנולות

ג' הדברים הנאמרים בחתם מה שאמרתי לך לך מארצך. ולעומת זאת אמרו וממולדתך. אמר ואעשך לגוי גדול כי גם ממולך מוצא ממך זרע לתי לעשך לגוי גדול. ולעומת זאת אמרו ומבית אביך שהוא עולם המלאכים או שכינה. אמר ואברכך כלומר לתי ע"י עצמי ולא ע"י אב או מלאך וכל זה שאמרתי שאברכך ע"י עצמי לברכך. הוא בעוד שעמך אברכם. לך יבא זמן שהוא כשאבר מגדלה שמך שהוא להוסיף הוא ה' על שמך ליקרא אברהם. כי אז אמר שאגדלה שמך. מדבר כך שכינה כלומר שאברכה ברכה. כי להיותו כך ממך תמשך הברכה. כלומר אתה בעצמך הברכה. ולא שאברכך לבדך רק אם אזלוך. וזהו ואברכה מברכיך. והספך אמקללך. ומה שלא יהיה ע"י רק ע"י הברים. יהיה ליחר מספחות שלמה. וזהו ונברכו בך וכו' ולא אמר ואברך בך כל מספחות האדמה. וגם זה בך בזכותך. והנה עפ"י הדברים שלמה אין כוונתו יחיד להבטיחו הבטחות. שיעשה המעט ויקבל פרס חלילה. רק בא להגיד לו מה בין ה' לאותם שלחרן. והנה על פי דרכו היה אפשר יעלה על לב שרואה את כל זאת. לדבר ולומר מי יודע אם ע"י כן פתאם אזכו לעשות הדבר על רוב הברכות. על כן בא הוא יאמרך והעיד כי לא עשה אברהם רק למה שהיה דבר ה' בלבד ולא על הבטחות. וזהו אומרו ויאך אברהם כאשר דבר אליו ה'. כלומר על מה שדבר אליו. ולא על רוב הברכות היו לו רוב הסודות:

ב ואעשך לגוי כו'. זולת האמור. לפשר יאמר כי הנה ג' מיני אומר השפ"ח הן בני חיי ומזוני. על שלהזן יאמר. על בני ואפשר לגוי גדול. ועל חיי שהוא על מילות עצמותו אמר ואברכך. ועל מזוני אמר ואגדלה שמך כו'. והוא כי אין לריך לומר מזוני לעשמך כ"א גם ואגדלה שמך. שהוא ע"י גמילות הסדים שבעיני ובפרנס לכל העולם. ועל כל זה היה ברכה: ובבדרש (בס בגמ' דפסחים דף קי"ז) ואפשר לגוי גדול אמר הקדוש ב"ה לאברהם קובע אני לך ברכה בי"ת. ואפשר לגוי גדול זה שאומרים אלהי יצחק. ואברכך זה שאומרים אלהי יעקב. יכול יהיו מוסמין בכולן. ת"ל והיה ברכה הך מוסמין ולא בכם ע"כ. יורה מה גדלה מעלה בשמת שיש ישראלי הדר בא"י לפשרשם משם. עד גדר הקרא ה' אלהי בייחוד. והוא בשוה לב. (ה) מי שבריחם לשרש הכשוב על הברכה. (ג) אין באומרו ואפשר מורה על אומר אלהי אברהם. (ג) אומר ואברכך זה שאומרים אלהי יצחק. ואגדלה שמך זה שאומרים אלהי יעקב. כי בלא זה וזה הוא ברכה לאברהם שיברכהו ה' ויגדל שמו. ואין יובן מזה אלהי יצחק ואלהי יעקב. (ד) נדקדק לשונו באומרו זה שאומרים. ולא אמר ואפשר שיאמרו אלהי אברהם. ואברכך שיאמרו אלהי יצחק וכן שיאמרו אלהי יעקב. (ה) למה בשיעקב ואברהם. (ו) מה שיכפה היה מה שיהיו מזומנין בכולן. שאומר יכול ת"ל והיה ברכה: אבנם הוקשה לו. (ז) אי' ואפשר לגוי גדול כי זהה שלא ד' בלשון מקיבב. ובוב טוב היה יאמר כאומר ביעקב גוי וקהל גויים

יהיה ממך. כן יאמר פה גוי גדול יהיה ממך. (ב) כי גם זה ברכה גדולה היא. ואיך יאמר ואברכך לאברהם כן. (ג) למה בין ואברכך ליהיה ברכה שהוא מעין שברכה האמורה. שפשיק בוגדלה שמך. (ד) והיה עיקר קובייתו אי' והיה ברכה שהוא מגזל הכתוב. שפיל"ל והיה מבורך: אי' אם שכוונה היא שהברכות יהיו בידו. יאמר והיה מברך. לך אי' ברכה קשה. כי אין שלשה שברכה. ע"כ אמר קובע אני לך ברכה כי' ושוב כי אין דרך למלך. ומה גם מלך מלכי המלכים לכוות שלהיותו על היא אחד כ"ש על גוי גדול. ע"כ בשומרו ואעשך לגוי גדול. הוא שאחביבך לגוי גדול. שאחבה שלהיותו עליך כאשר על גוי גדול. וזהו שאומר אלהי אברהם. והנה נודע לבקיאים במדרשות כי רוב דברותיהם הם בג"ם. ובזה הנה באברהם דקדקו הברית שלשון. ובילחק מאומרו ואברכך. והוא כי ביצחק נאמר בגוי בתוך הזאת כו' ואברכך וזהו אומרו ואברכך זה שאומרים אלהי יצחק. כי נאמר כאן ואברכך כאשר נאמר בגוי בתוך הזאת כו'. ואמר ביעקב כ"ש יאמרו אלהי יעקב. וכן ואגדלה שמך זה שאומרים אלהי יעקב. והוא כי נאמר כאן שמך. ונאמר ביעקב כ"ש יאמרו אלהי יעקב. וזהו ואגדלה שמך זהו כו'. ולעניו כוונת האומר שלא הוא כי מלבד שמך שהוקשה לו בכתובים. גם הוקשה לו בזוהר שייחד עזרת. כי לא יאמר לו היא ברכת אברהם או ברכת אברהם. אם היא ברכת אחת שיהיה לא לאחוז מגן אברהם יצחקי עקב. ואם היא ברכת אברהם. למה מזכיר בה יצחק ויעקב. ועוד למה ביצחק לא הביא ו"ו כמו ביעקב שאמר ואלהי. ועוד אומרו אלהי ג' פעמים.

ולא נעשה הפוסה אלהי אברהם יצחק ויעקב:

אך לבא אל הענין מה שכתבנו על פסוק מאמר יעקב. באומרו ויהי ה' לי לאלהים. ובפסוק ויבא יעקב שלם כו'. והוא כי אמר יעקב הנה דרכך שלא לכוות שמך על הלדיקים במייסה. אך לאחי היותו סומא לאמרת לי ואלהי יצחק. והנה זה מחדך אשר מעשה עמדי כי ובפרי בשלום אל בית אבי. לעומר בשלום מכל רע ומכל פגם ועם כל זה ויהי ה' לי לאלהים שיקרא שמך עלי. ולא כאחי. שעל העדר שלם שהיה סומא. נקרלה אלהיו וכן היה לו כי ויעקב שלם בגופו שלם בממונו שלא היה סומא בלהי שלם בגופו ליהשב כמת. וגם שלם בממונו ולא עני המוב כמת. ועכ"ז ויקרא לו אל אלהי ישראל. הנה כי קרא יאברך אם עלמו אלהי ישראל בחייו. עם היותו שלם מכל פגם. נמלא בשלמתן שלשה הדברות זו למעלה מזו. באברהם לא נקרא שמו ה' עליו בחייו כלל. וביצחק נקרא לך בחיותו סומא. וביעקב אפי' בהיותו בריא לוגם שלם בכל. ושעיון כי רמה ה' בשאר נזהה הבטחתו לקטנו לאברהם ברכה פן יאמר אברהם היה בבודי הגדול. זה כי הלא גדולים ממני האבות אם יצחק ואם יעקב. כי לא' מסר אלהיו בחייו בהיותו סומא. ולאחר גם בהיותו בריא חולה. ע"כ הוא ה' בוסה ברכה לאברהם. כלל אם היה אשר בהבטחו. וייחס ברכה כל אחד מסר אל אברהם. וזהו ואברכך זהו שאומרים אלהי יצחק. לומר כי לא נאמר אלהי יצחק ויעקב כי אין בוין. כ"א ואברכך שהוא ברכה מוספת על הקודם וז"א זהו שאומר אלהי יצחק

יצחק . שממה שתומרים אלהי יצחק ולא אמרו אלהי אברהם לומר ויצחק . ונם נאמר בלעז ו"ו יורה על ברכה מספקת בכולם שם אלהותו ית' עליו שתיהם מעין של אברהם . כי זה אלהי במותו וזה במיוחד . ותוסף הודעה כי ביצחק נקרא שם ה' עליו במיוחד ליקרא אלהי יצחק . לך אליך כמו יעקב . כ"פ ואגדלה שמך שהוא גדולה שם יותר על הברכה שתומרים ליצחק . ע"כ אין זה כ"פ על יעקב שתגדל יותר . כי גם עודנו אלם בגופו נקרא שם ה' עליו ליקרא אלהי . וזה שתומרים ואלהי יעקב שמה' פעם ג' . ובו"ו מוספת ביעקב . שהוא כי למה שתלהות שביצחק הוא בהיותו הטוב כמת . הוא מעין של אברהם. ע"כ גם שתומר אלהי פעם שנית . תומר בלא ו"ו שים הדמות מה . וז"ל זהו שתומרים ואלהי יעקב . כלומר ולא תומרים אלהי יעקב כאשר ביצחק . והוא התומר כי ביצחק יש הדמות . לך ביעקב שהוא הגדולה יתירה שהוא בהיותו בריח . נתמר בוי"ן . והכוונה לומר לאברהם אל יקנא לבך על יהרומתם . כי הלא כך תלוי הדבר כי ברכתם זו לך מחבב . וחבו ואהבך . וחבו שתומרים אלהי יצחק כ"פ לא היית אתה תביו לא היה זוכה לבך . וכן ביעקב כי לגדלה שמך יהבב מה שזכה לבך כי שתהלה הזכות . ומ"ש וכמה שדע כי גדולתם זו תלויה בי ולא בשתם . ולמה שתמר קובע אלי לך ברכה . והלא לשתתו שתייתם . הלא הוא כי יכול יהיו מוחמין בכלם כמו כך. תלמוד לומר והיה ברכה . כי אתה תהיה שברכה כי כך מוחמין . ולא בהם . ואין ענין הזכות שתלהות בכל ג'. הלא זכות לאברהם שע"י זכות שהם שברכ בתרן . יזכה להוליד את השלשים שתלה ולהגדילם . כשהוכר :

ד ויאך שברכ כו'. שהם היה שתפר להעלות על לב תים . כי שתדת שהכות שתחורות . וגע על לבו ויאך . לך אמר כי לא לבו הלך לקראת קבלת פרס . כי גם שם שאלך שברכ . לא היה רק כשתבר דבר תלוי בשם שדברו ס' . ולא פחה תל הרבים גדולות . תו יאמר כי כשתבר נוח לו ס' . הלא יעשה עיקר שתביו לשביותו ולבא הוא סמוך תליו. כי אם יעשה עיקר שעשתו כי הוא העיקר לפי שתשם שכן עשה . וש"ת ש"כ הלא שם לבו לפחות שם בית שביו אחרי זשה שיבתו עמו אל הארץ (לוס) בא עמו. ז"ש ויאך אתו לוט כלומר מעשתו . כי שברכ אחר שהוא יש' לוט יעזב שתם כן עשה . וש"ת אין עזב לוט שם רשתם בית אב הוא תרח שבתו כלם שתוצים שתלו . ואלך אחר שברכ . ע"כ אמר שברכ כן שתם בניש ושבשים שנה כו' לומר כי להיות שברכ נש הוא גדול בן שתם ושבשים שנה . רשה להיות שמוך ונשפל עמו . וזהו ושברכ כו' ואז כשתבר רשה כי בא אתו שתליו אז לא רשה לדשתו . כ"פ ויקח שברכ את שרי שתבתו ושה לוט כו' . אמר ויצתו אתו כי תומתו אתו הוא מיוחר . וגם תומרו לנכם כשתבר שברתו . וכן תו' כשתבר דבר תליו ס' : אך יאמר שביתו ורתו תם בין שברכ לזולתו . כי הלא תרח עש היות כי כשיצא שתור כשדים הוא וכל הגלוים תליו . יצתו לנכם שרשה כעשן ע"ז לא צתו שרשה כעשן רק ויבתו עד חרן ויבתו שם . להיות כי כל ישעו וכל חפץ תרחלא נכם שרשה שתקו קדושתקו' הי' . כ"פ נברוה שתור כשדים . ע"כ גם בויצתו נכם שרשה שלא לא תם

יומר . ואתו ויצתו שתור כשדים כו' . לך כשתבר וילך שברכ לשה שכשיתה שכוונה לעשות לעון קיום . ואתו כשתבר דבר תליו ס' . אז ויצתו שתו נכם שרשה שברכ בעשן ויצתו שרשה בעשן . כי תרח נהיותו בעתי קדוש לא יתבשל עד שרן בעשן שקדושה שעש ביתתו נכם שרשה בעשן כשבא עד תרן בשתר שם . לך שברכ לשה שיתתו ת תו ולא עש תרח . כשתבר שהב נכם שרשה בעשן . כך לא שקע עד שדבק ויתבשל עד שקדושה ויכלו שרשה בעשן . כי ס' נמר בעדש והביא שובשה של הפועל . עש היות שתחלה לא נאמר לו רק על התרן שבר שרשה . ולא ידע תיש היה . או יאמר כי גם שהות ית' שסשיר ממנו תיש ית"ן היתה . עכ"פ נתן בלבו שתמת ומעליו שתחלה ויצ לנכם שרשה בעשן . וכן היה שפתו יבבך כי ויבתו שרשה בעשן :

ו ויעבור שברכ בתרן כו'. שודיעינו כמה שעלות שוטות לשורה שבר שם שפה לבני בני ישראל וכמה שתייחסה ת"י לקיומה . כי שם בחר ס' לעשות שם ולקיים שתותיו . כי היו שיוחדת לבך . כשפורש שלנו ס' רשה על פשוק כי שתם עובריש שת הירדן הו' ושתרתם לעשות שת החוקים הו' . ובבא לא העניו . והוא כי שני דברים שתעבד שברכ שקבל בכניסתו לתרן . (א) שרשה כשבר בחבנו לשעלה כי לא נאמר וירא ס' לו שברכ עד היותו בהוכה . (ב) לקבל שתעת שהרן שמר היה וישבר שברכ בתרן עד שקוב שכם . שהוא יותר שתני ביותר כל שהמת הקדם שפשוט על ת"י שבכתם שעה עד שכם . ובע"ז לא נרשה תליו ס' ולא נתנה לו בתרן עד שגישו לשון מורה . הוא שקום משוחד לקבלת יצחק את התורה בהלה ובשועה . כדכר שנאמר (שם) ואתה תשברכה על הר גריזים הו' הלא שתה בעבר ס' הרן הו' שתל תליו מורה . ואמר כי תז בשניהו תל שתקום הסוף עם היות קלה מעיע' תל השברת הקדושה והשפע מרעז יוסבי הם כי הלא והכנעני תז בתרן כי ממשים שם . וימלאו שתה נעליש בשוטותיהם עכ"ז לשברכה זכות שתרן עש זכות שתורת העתידה לקבל שתה זרע שברכ. שברכה עליו רוח ס' וירח תליו ס' ונש ויאמר לזרעך אתן אתו שתרן הוא . כי שם הוא שקום יהם תל שקוב זו . על שהורה ועל שעבודים שתר יקבלו שתם כי כך ניקוב נתו ועל שתם כן כשודע . והיה כשגד שהי שתקוב שובות שתר ניקבו לו תז שם . אתה השבת שרשה בויצא תליו ס' . עש היות שתקום בלעי הוכן עדין על נעלי העתיק תליש בעית שתבת שתרן . רשה בחזיונו כי שם שקומות קרובים זה לזה . שבאחד שתם היו עתידים ישראל להבריח שקדושה ולשום שם שתפת ע"ב . שהוא כפר שתבת שתתה . הוא בית תל . כי שם יתן ירבעם ת' שעליו . ובבני היו עתידים לעשות דבר שהוצע קבלת שבת שתרן הוא שני . על שבל שתרם שתחר ושתליו שתחלה ויל זו לבלה שרשה בעשן . וכן היה שפתו יבבך כי ויבתו יעקב . וזהו ויצתו שתור כשדים כו' . לך כשתבר וילך שברכ לשה שכשיתה שכוונה לעשות לעון קיום . וזהו כשתבר דבר תליו ס' . אז ויצתו שתו נכם שרשה שברכ בעשן ויצתו שרשה בעשן . כי תרח נהיותו בעתי קדוש לא יתבשל עד שרן בעשן שקדושה שעש ביתתו נכם שרשה בעשן כשבא עד תרן בשתר שם . לך שברכ לשה שיתתו ת תו ולא עש תרח . כשתבר שהב נכם שרשה בעשן . כך לא שקע עד שדבק ויתבשל עד שקדושה ויכלו שרשה בעשן . כי ס' נמר בעדש והביא שובשה של הפועל . עש היות שתחלה לא נאמר לו רק על התרן שבר שרשה . ולא ידע תיש היה . או יאמר כי גם שהות ית' שסשיר ממנו תיש ית"ן היתה . עכ"פ נתן בלבו שתמת ומעליו שתחלה ויל זו לבלה שרשה בעשן . וכן היה שפתו יבבך כי ויבתו

דבר בית אל. המעותד לקרא שם בשם ע"ג ע"כ הקדים ויקרא בשם ה' מעתה. ובזה יתכן לתת טעם למה היו טועים יותר ישראל אחר העגל אשר שם ירבעם בדן. מהאחר אשר שם בבית אל כי הועיל בלא מה לזה. קריאת שם אברם בשם ה'. עם שיש טעם זולת זה בספר הזוהר כי זכר ונקבה עשאם. ואת הנקבה נתן בדן. וע"כ היתה מושכת בטומאתה את העם יותר:

ט **ויסע** אברם כו'. הנה מהראוי יאמר נסוע והלוך ועוד כי הלא בכלל ההליכה היא הנסיעה. ולמה יזכירנה. ועוד כי ה' ראשונה של הנגבה מיותרת. אך הנה ידענו כי הר המוריה אשר שם השכינה היא נגבה לארץ ישראל. ואשר לו חשק ללכת ולקרב שמה. גם קדושת המקום מתקרבת אליו. והפך במתרחק. ככתוב אצלנו על פסוק (דברים י"ב) וכי ירבה ממך המקום. כי על הראות לך כי רב הדרך ותתרחק מהמקום. גם המקום הקדוש ירחק ממך. אך להפוך היה באברם החפץ לידבק בקדושת המקום. כי על כן כאשר היה הולך הוא הלך לעומתו. היה נוסע הנגבה הוא מקום הר המוריה. כי קדושתו באה ונוסע לקראתו להקביל פניו. כענין (שמות י"ט) ויוצא משה את העם לקראת האלהים. שארז"ל כי בלכתם אל פני הר סיני. כן האלהים היה נוסע מהר סיני ובא לקראתם. והוא מאמר הכתוב באו' ה' מסיני בא ולא אמר לסיני. כן יאמר וילך אברם הלוך הוא ונסוע הנגבה. הוא מקום בית המקדש ולא להקביל פניו. ועל כן לא אמר נגבה כ"א גם ה"א בראש תיבה. לומר מי היה נוסע הנגב עצמו. וה"א בסוף כאומרו לנגב כי אברהם הולך לנגב. באופן שהשני הסי"ן. הב' שהוא הולך לנגב והראשונה היא שהנגב נוסע לקראתו:

ודרך רמז יאמר. כי בשלחו ית' את הנפש הזאת אל העולם השפל להלבישה בחומר. נבל יקשה בעיניה אומר ה' אל אברם הוא הנפש כאשר כנו אותה במדרש הנעלם (זוהר לך לך דף ע"ו). לך לך להנאתך ולטובתך מארצך העליונה. וממולדתך הן הנפשות שהיו אחיך רעותיך משרשך. ומבית אביך ית' אל הארץ הוא הגוף אשר אראך. ואל תחושי לדבר ולומר אויה לי כי אתגרש מהסתפח בנחלת ה' ובמלכו של עולם ולדבקו בו ית'. להתלבש בחרש מחרשי אדמה. כי הלא על ידי כן ואעשך לגוי גדול. כי תוליד בנים גדולים וטובים חיל רב ועצום. הלא המה פרקליטין שרפי קודש אשר תקנה במצותיך אשר תעשה כנודע. ועוד שנית כי אינו דומה אורך טרם התלבשך באדמה. לאורך אשר אחר שובך מן האדמה כי אז יאיר אורך שבעתים כי יברכך ה'. וזהו ואברכך וגם ואגדלה שמך. כי יהלוך בשערים בישיבות שלמעלה ובישיבות שלמטה. אך שמע בקולי איעצך והיה ברכה כי לא בלבד תכשיר את עצמך. כי אם תזכה את הרבים והיה אתה לשם ברכה. ואל תאמרי בלבבך איך אעשה. והאור שבעיסה מעכב על ידי. וימנעני מעשות את הטוב ויקרבני לידי חטאת ואשמות אין מספר. אל תשיתי לב כי הלא כאשר תעשי את אשר יורוך אני אקרבך לידי זכיות אין מספר. וארחיקך מן החטא. כי הנה אברך את מברכך הם היצר טובות שפי

קדש אשר בראת במשפיך הטובים. אשר כל מצוה מהם גוררת מצוה. אברך אותם שירבו מאד כי אקרבך לידי זכיות רבות. ואת היצה"ר הוא מקללך ומאבדך אאור ואתים כחו. וע"י כן ונברכו בך ויושפעו בזכותך כל משפחות האדמה ותהיה כמזכה את כלם. כי אז אין קצה לזכותך. מאשר אלו נשארת על השמים תמיד היית ריקה מכל האושר והטובה הזאת. אז ע"י הדברים האלה הנאמרים באמת. יורדת היא למטה לארץ. וזהו וילך אברם כאשר דבר אליו ה'. ובהתנהגו כן. וילך אתו לוט הוא יצה"ר כי לפתח חטאת רובץ. אך הולך אתו כעני כי יעטוף לפני מלך ושרים. כן היצה"ר מתחלה הוא כהלך. וז"א לוט כמד"א לוטה בשמלה. ולא עוד כ"א שגם היצה"ר אתו בעזרו לעבוד את ה'. כד"א בכל לבבך בב' יצריך. וכן ארז"ל על ומצאת את לבבו נאמן לפניך. שגם יצרו הרע היה אתו נאמן ועובד את ה' כיצר הטוב. וע"י כן ואברם בצאתו מחרן. הוא חרון אף העה"ז. יצא בסלוקו מלווה בלויית חן חמש שנים הם ה' חומשי תורה. והשבעים שנה אשר חי בעה"ז כולם מקדימים והולכים ומתקרבים להעיד כל א' על המצות אשר נעשו בו. כאמור בספר הזוהר (ויחי דף רי"ז) על ויקרבו ימי ישראל למות. ויקרבו ימי דוד למות. וזהו ואברם בן חמש שנים שהיה כבן ה' לתורה. וגם היו אתו שבעים שנה בצאתו מחרן הוא העה"ז שנקרא חרון. ועם כל זה מי יבטח בעצמו. ינוח ויעמוד לגורלו לקץ הימין ולא יצטרך להתגלגל. כי דע איפה כי גם אחר כל הדרך הטוב וצאתו בלויית חן מן העולם. לא יבצר ממנו ישנה וישלש. וזהו ויקח אברם את שרי אשתו הוא אומר המתייחס אליו כאשתו שלוקח אותו פעם שנית בעה"ז. ואת לוט בן אחיו הוא היצר הרע אחר שנעשה קרוב אליו כבן אחיו מהפעם הראשונה. ואת כל רכושם זכיות אשר רכשו יחד הנזכרים בראשונה. ואת הנפש אשר החזירו בתשובה. זכות כלם יוצאים אתו לעזור לו אל הכשרון ללכת ארצה כנען. ליכנע בזה העולם לגמור שיורי טהרה בפעם ב' וזהו ללכת ארצה כנען. ועוד ג' וזהו וילכו ארצה כנען. כמד"א פעמים שלש עם גבר. והנה כל זה הוא אם הכשיר מעשיו. אך אם ויעבור הוא הנפש שעבר עבירות בהיותו בארץ. הוא הגוף עד מקום שכם שהגישו אשמותיו. עד גדר היותו כשוקע בהם עד שכמו. מאי תקנתיה הלא הוא כי יבא עד אלון מורה הוראות. הוא בית המדרש כד"א אם פגע בך כו' משכהו לבית המדרש אם אבן הוא נמוח כו'. וזהו והכנעני הוא היצה"ר אז ע"י בית המדרש הוא בארץ כי לארץ שפל רומו. כי אז יכנע ולא בלבד יועיל לו השתקעו בבית המדרש לטהר טומאתו. כ"א גם וירא אליו ה'. כי יתראה אליו השם יתברך ויופיע עליו חכמת בינה מרוח קדשו. ועוד שנית כי יאמר לו לזרעך אתן את הארץ הזאת של בית המדרש. כי יבטח שלא תמוש תורה מזרעו. זולת מה שיבן שם מזבח כי שם זובח את יצרו וקיטרו וקידשו וטיהרו לעמוד את השם גם הוא ואז ע"י כן כאשר ויעתק משם ההרה שהוא לקברות יובל באחד ההרים. כאשר יועתק מן העולם אז הלך מקדש

לנים מל . כי הוא הולך קדמת פיה מל היא נסמ"ק שלמעלה . ויש שם לחלוק על ומוסף מעניו הסופים . והנה נים מל מים היא מפתח הסכיות שקלקלת יס . כי היא במערב שעזרתו מגד לחד . והעי הוא מל מעניו הסופים מקדם . כמה דתח אמר לעי הקדם . ועל כן ויכן שם בניים המקדם שלמעלה . מזבח להקריב נפשו על ידי הסר הגדול מיכאל . ולא גלבד שם הסניים . כי אם גם ויקרא בשם ה' הסם הגדול והמולה . ומאז ויסע מגרש שהוא ומשיג הגבוה מקום המורה הגדולה כי על כן מורה בדמוס :

ו **וירא** לשב כו' . הנה ראוי לניים לב . האם אמר כל ההשמחות שהוכשמה על לבהו לארץ ומעשך כו' . לא שם לבו שיפרנסהו יהבורך בארץ . כ"א מיד שרואה רשב בארץ יבד מצריים כי הלא לא נתרוקנה ארץ יבשלג ומטר זן את המוחרים עריני נוים האם לא יזון לא לחברם בארץ ואיה הבטחון אשר בשח בה' . והנה הרמב"ן ז"ל כתב כי על שון זה בנו מצריים : **אך** רז"ל (כ"ר פ"ח) לזכות השבוחו על אברם . ומנו זה בכלל י' נסיונות . עוד קודמי ניים ובשב היו חלי . היתכן נשר באברהם יען החבולה לאבד נפשו הלילה . לניים לא שרה הגדולה ממנו בשבחות . יבואו חלים נוים ויחללוה ויוא בעולה בעל ויוא משבע מעה בני נח . ומה גם מי בקיים אלי ערובי השבילין . ומר ממנו בחמור חלים אחרי לא וכו' למען ייטב לי בעבורך כי' שמורה בחבשע כי מובים לו דודי לחמניה ויוא לא ערלים השבשב . ומי ישמע כדבר הזה ולא מלבה לזכיו ואף גם זה השבו הרמב"ן לאברהם לו שן . לך נם זאת מנו רז"ל בכלל הנסיונות . וגם לחרבו שבחים עליו שבשיתו ס' כמה השבחות . ולאדרבה בהגישו שם מיד ויסי רשב כו' והולך לבא מצריים ולא הרהר . ועוד למה בחר במצריים משבאר מקומות . וחן לאם כי לזה לשבר לומר שהוא כמוך על לומר בשוף הקודם שלוך ומשוא הנשבא . היא דרומה של ח"י . וע"כ בשבר ויסי רשב בארץ וירד מצריים . כי היא גם היא דרך עבר הארץ . עוד ראוי להעיר כי בשבר הקריב לבא מצריים . ומה גם לז"ל (כ"ר ח' מ') כי ראם לוקם שהוריש לו גדל לפניו בשרכם יופי שרם . וחם חן שבער שם הם ילרם . ומה גם כי שהופי זאת השה . שע"כ לאמר שרה גם ידעתי כי לאה לא שב מדברו של ארץ לחרש . ועוד לומר ויהי כי ירלו כי' כי כל מלא ויהי היא שמחה ולדרכם קיום מיבעי ליה . ועוד לומר לאברי גא כי'. והלא לדרכם היא עם לשמוק ושם יהיו לדוים בקרבם עד שהקרר דעשה . ולולי שוב טוב היה לומר לאברי הוא . כי לא יאמר לו שומרים מעם בני גח לו לאו . שם שומרים לבלתי בא אל בשולם בעל . אלא גם כן יאמרו מלשפוך דם . ומי בניד לו בימאבו לשפוך דם . ועוד בלומרו ויהי בבא לשרם כי' כי שבוח זה אין לו גזרה . אלא לאה שרלו לוקח לאברי כן שרי פרעה . שהיה השרים בהלאברים בשפוך הקודם . והוא לאן שפך . כי אל הלהים ס' חוסב מהשבות . לבלתי יהי חמנו נדח ומקוך מרחשים לאברים . והוא כי הנה גלוי ה ה לפניו יח' . שעחידין יבשלג

גלים מצרימה . ולאברי כן לאחרע גליות והנה בשקומות לאבר ידעו שאם היה לשבר לאבוד יאבדון מהר . כין בגלות מצרים כין בגליות לאחרים . שהעמדו ליהבד במצרים כעודע בלאחרע ז"ל על שם"ק ויבא מלאך ויבך מלאחריהם וכו' שהיו נהוים בדין אם לינהל אם ליהבד וגם שם' הזהר לומר שאם היו בוחין עוד מעם שם לא היתה לשם השקומה שיתחקעו בכח השומלה . וגם היו שובדי ע"ג ולא שוה לעו . כי אם מה שלאמרו רז"ל לאחרע מדות שהיו לשם במצרים כו' והעיקרים היו שהעמדו מעון זמה . שלמלה כן היו לחבודים וזכו גן נשול כו' אלו השקומות גל נשול על הזכרים . ולאמרו כי בזכות שבאתה שרה מצרים ונדרה עלמה מן השרוה . זכו השנים במצרים לגדול עלמן . ובזכות יוסף במצרים נדר עלמו מן השרוה נדרו הזכרים עלמה . ועד לאמרו רז"ל כי כל מה שהיע לאברהם במצרים היע ליעקב אם נאברהם ויסי רשב כו' ויבד . ויעקב בבד בארץ וילא יעקב כו' רלו שמה כו' . שאברהם ויצחק לוחי ולוחך יהיו ויעקב כל הבן היולד לשורה כו' וכל שהם השון באברהם ויונע כו' וע"י כן שלמה וכן יעקב ע"י שבר מכות ושוד נגע ג' על פרעה ויסי ולאחרי כן שלחם . לאברם יעא כבד במקנה כו' ויעקב יעא ברכוש גדול כו' : ונבא על השנין . והוא כי למען בקל ושם הקום ליעקב לעחם מהבלות שהוא על יאבדו שמה . הכין משהה מעין לשרה לאברם ושרה . וגם זכות שרה שבדרה עלמה מן השרוה שבל ידי כן נגלה יעקב כמדובר . ע"כ נגלע הוא יהבדך נסיון זה לאברהם להסיב לבניו על גלות מצרים . ושל השרבע גליות שלא יהיו אברהם לעחם בשלום מחוכם . ע"כ נגלע הוא יהבדך ביסלו לאברבע מלכים יחד שחם לאברהם . שסם מלכי לומות השרבע גליות . כמ"ש ז"ל לאמרהל מלך שנער זו בבל כו' . לחיוך זו מדי כדרלעומר זה יון ושדעל מלך גויים זה כו' הנה שנער לאברהם שנה על הבניים לקבל מלאיהם . וגם בחמון להחזיק לחמונה בלבם . כי כאשר נפלו יחד ביד לאברהם . ככה יפלו ביד יעקב בלחריהן בימים כאשר יהבאר לפניו בש"ד . שוד יהבן בכוונת ים' כי מעשה שחחיל לקיים להבטחות שבפסוק ושעבד לגוי גדול כו' שהם השנעים ס"ע . והוא כי בלומרו ושעבד כו' לרז"ל (דברים פ"ב) לומו הגוי שיעבד עליו ומי גוי גדול כו' . שהם מקבלים השורה לוליע ממך . והנה כשבנו במקומו כי גלות מצרים שבנה על קבלות השורה . שהיה הגלות הזה טוב שבניל לשניך האומות לקבל השורה ליקבלו גוי גדול והבנת גלות הכוונה על הפועל היה על ידי רדם לאברם מצרימה כאשר נאשר במקומו שם"ד ע"כ שמך ויסי רשב בארץ וירד וכו' . ועל לומרו ולאברך הוא ולאברם כבד מאד וכו' . ועל ולגדלה שמך היה עמין ויסי לימיני לאברהל וכו' . כי שם להגדל לאברם בשלום . כמ"ש על שמך הוא שהוחו כל הלומות ושבו לו בימה גדולה והוסיפוהו עליה ולאמרו לחם מלכנו לחם לחדומו וכו' . וע"י המילה ולוספות שם"ש שקיים והיה ברכה . שכל עלמו היה ברכה . שלא היה לאבר שיהיה בו חיסול ושנש . ומכל עלמו היה שמשך ברכה . והנה הן הלה קלה דרכיו

יתברך לאבר יפול לב לחדש עליהם. בסמיכות עניינים אלו ומניעותם. לך הגד לבניהם מעלמו עשה לעומתו. ובכן עדיין נריך טוב טעם להבניהם. תחת אם נפש מגדימה. ולא בעת יזון לוזנו ית' שמה:

אבנם הגה ידוע מאמר החנא (לקוח פ"ל). על שלשה דברים העולם עומד על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים. והגה על זה אמרו רבותינו ז"ל בשם רבי כי על מקן קורא היה עומד העולם על עמוד אחד והוא גמילות חסדים. ומשמתה קורא היו שנים. ומשהוקם המשכן היו ג'. והגה ידוע כי העמוד הרחצון היה ע"י חסד לאברהם שהיה גומל חסדים טובים לכל העולם. ועל ידי כן היה מקרבן לדעת את ה' ולעבדו. כמדרש: ובזה נבח לא לעניין. והיה בשוב לב אל אזכירו שם לאברהם. באר' וידד לאברהם מלרימה כי אחר שנפסוק הקודם נזכר. היה די יאמר וידד מלרימה ויחזיר אל שמו המכוך ואין לומר כי על היות פרשה סתומה בין פסוק לפסוק. לא סמך אל הקודם. כי שלא כרשם פ' וירא אמרו וירא אליו ולא אמר אל אברהם הוא כי סמך אל אברהם המזכר בשלשי פרשת הקודמת ועוד תומרו ויהי כאבר הקריב. ברשוי לדקדק ע"ד רז"ל (סנהדרין פכ"ב) על ולרעה הקריב קרב לא נאמר וכו': אך אמנם למה ברשה אברהם שבשלשי חסדו לין העולם מתקיים. אמר נלטו שם אמרתי פה אבד גם שלא יבזר מליון פה. אך לין לעשה הוזרות וחסדים מוכים. עם כל בתי עולם לחלפים ולכבות שם לין בר ולחם ומזון בארץ. ע"כ נוען ללבת למקום שבא. יוכל לעשות חסדים טובים. שפך לתלמיך שיצא מאחרין לבל עשות חסד. ממלא כיון לקיים העולם. וז"ל ויהי רעב בארץ כו'. והוא בהזכיר מאמרם (ז"ל ברכות דף י"ג) על פ' כי אב המון גוים כו' בהלה היתה אב נבני מדיאך. שבשו אב המון של כל העולם. הגה פירשו כי שם אברהם שוא היותו אברהם נאמרו אליו אבר המון גוים כו' אב לכם. להשכילם ולהבינם אחת בשפי הבינה: ונבא על העיון אומרו ויהי רעב בארץ שהוא על כללות ת"י בשולם שהוא יבאו אליו ויעשה עמהם חסד. ולחם לין ע"ב וילך. למה שהוא אברהם אב לבני מדיאך. מלרימה להשכילם ולהבינם מה שעשה לא יוכל לעשות. וגם לא ילך להשתקע כ"ל לגור שם וגם כי כבד וכו'. וע"ב ויהי כי הקריב. קרב לא נאמר כ"ל הקריב. כי הקריב עמו מוכלוסים הגפש אשר עשו בחרן. וראים מעמי החרן המיחסדים ומהלוי עמו. וע"ב מה שיאמר על שרי פרעה היה הגה לא ידעתי כו' לאמרי גם כו'. לך לא שב אחור. כי מי יכלכל כל העם הגויים אליו לגמול חסד אחת. אם היה שב ממקום השובע. ואז ויאמר אל שרי פרעה. אל תשכימני שהשתיך אל מקום מסוכן שיקחוני. כי אלא הגה לא ידעתי כי אשה יפת מראה הם. כלו' אחילו ידעתי מקודם לא בחתי הגה ואין יכלו כי יהרגו אותך המלרים ביופי הגחול הזה ולא יעלה על לבם שאשה כמותך עזבך אחיך ביד זולתו כ"ל מיד יאמרו שאשה זאת. ולא תאמר שאם יהרגו אותי. שתקוממני למסול עלמך לאמר עלי כי הלא ואחוך יהיו ובסוף פנים לא

יכוך כי יכלו להשאיר אך. לכן אל תתהרי מלומר אחותי את. עד שיקבלו המלרים במלרים כל יוכר כי אחבולה היא כי אם אמרי נא לומר מעשה טרם בואו שם. למען יחיה הדבר בעבורך אשה בעיני כל שמע. בשופן יהיה הדבר שנור מעשה בפי כל ולא יתבזה לעבלה. והעניין בשום לב אל לו' ואיפה נפשי בגללך. אחר לו' ייטב לי שאומה עוסף על החייט. אך הוא כי אמר לו לי אם לו' כי אמרי את. כי יסתכן נופי כי יהרגוני ואתו לי אם לומר אחותי. ואוזר נפשי. שאחיה שאם לשכב אלך להיות עמך פריטי נוים ואת בעולה בעל לכן עשה זאת לימה והגלי. והוא כי הוא מהשתי לרות שלשיטו שלי' שיכרנו אותי וכו' שיקחו אותך. הגה זאת של הריניתי היא יותר ודאית ומוכחת מיד. ואמו והיה כי יראו אותך לוזרי כו' מיד יאמרו אשתו זאת והרגו אותי. לכן אמרי נא אחותי את למען ייטב. אמנם לנוסי על ידך אלא יהרגוני. כי אם אדברך ייטיבו לו. ואת אשתשה אלא אזה. מיד בזכות שאלא נוסי אחות. מובטח אני כה'. אלא יגעו בך בתופן אלא אשתשה נפשי על היותי אשה קשתה אותך. כ"ל ואיפה נפשי אלא אחות נפשי בעש"ב על אשתשב קיומך. כ"ל אלא יגעו בך והוא בעלך אע"י הילך נופי. אזכה לאחיל גם נפשי בשה אלא יגעו בך. וז"ל ייטב לי וכו' ואיפה נפשי וכו': והנה עדיין היה לאשבר לומר למה אחשדם בשפיכות דמים יותר מבא"ח. ע"כ אמר והיה כאות ל' אמתה. והוא כי הבשתה אמתה גדולה על כל הן יקר אבר מלא. אם מיד יקטלוהו ממנו יותר יחשיב וירגיש. מאבר יצטער בעליו בשם בא לידו. ועד"ז אמרו הגה והיה כי יראו אותך המלרים כלומר יאמרו בדבר כמותי מניחה גדולה מאד. וז"ל והיה לשון אמתה. ואמר רוב אמתתה מיד יהני לא לבם ואמרו אשתו זאת. כלומר והיה בעולה בעל ויתבונב מאד כי נפל בריסם בבירה. כי תסבך אמתתה לאבל. ואמר נפשם יהרגו אותי להשיב אמתתה בם. ועל כן ואותך יחיו. ועל פי דרכו כיון כל תאמר אלא טוב. הם אלא להזכיר אחותי אם עד נרחה גלוי דעתה הם רעה בלבבם. ולא שיהן אחות אלא פה בידם למובעני בשומרי אחותך אני. ז"ל הגה כי כן היה אם היו מתיחים בפני. אך והיה כי יראו וכו' מיד והרגו אותי. אך אמרי נא אחותי את לא תסבך לומר אחי הוא כי בשומרת אחיה אחותו. עוסה ממנו עיקר. ואחיה אמונה אלין. למען ייטב לי בזה יבואו אאמרתיך לאם. ולא אחותי הוא ייטיב לי אחיה מוכרת להסך למו. ואמתי ואחיה נפשי כי הם בשתתי. כי והיתה נפשי וכו' כי לא יגעו בך והוא מעין הקודם: יד וידבר וכא וכו'. הגה פסוק מבואר לאזהר. כי אין סוף נפקותא מאבר לאזה המלרים יפה מאד. ולא הל"ל אלא פסוק אחד זה. ולאזהרה היה לאבר לומר שהוזיר מעלת אברהם. כי הוא היה עם אברה כמה אנים. ולא ידע כי אשה יפת היתה עד שהיה ואלו בשופי הזמה בבוא אברם וכו' בראים ל' שוירלו המלרים את האשה. מיד הבינו כי אשה יפת מראה היא. שוד אבאר להמשיך הבתובים אשר אבאר להבריח נגד אברהם. בתמר אין הועילו מועלותיו שבתך עליהם

וסיכן את נפשו . שהלבינה ע"י תומרו תחומי היה נלקחה נ"ל וייחי כבוד לברכה וכו' ופוף כי לברכה לא נתירצה רק מהמצריים . כי לא עלה בדעתו תלקח למלך הבלתי מקבל תוכחות ודחיות וכשאבר דמה בן היה כי הוא לא הפה רק מהמצריים . כתומר והיה כי ירחו תותך המצרים כו' ושועיל לו נגדם שהרי כבוד לברכה מלריחה וירחו המצרים את הפתח כי יפה היא מאד . ולא עבו דבר ולא הבלימוה . אם לא שהרו תותה שרי פרעה כו' עש"ה כן ותוקח כו' מה שלא עלה על לב לברכה . ום"ם הלא היה לו לחשוב כי אפה כמוה תלקח למלך לכן הוסיף הכתוב תופן לקוחיה פתחום . וז"ל וירחו תותה כו' ומיד ויהללו תותה וכו' ותוקח כו' בלי חיתון כלל . ומי עלה על לבו ועשה דבר קשה כל כך בהחיצות גדול ולכן לא יפתה לברכה על שלא חשב כזאת :

יז **וינגע** ה' וכו' . הנה תומרו אפה לברכה הוא מיותר . ותפילו תומרו על דבר כו' לא היה לריך לתומרו כי ידוע הוא . והנה רז"ל (ב"ר פ' מ"ח) אמרו שהיה המלאך שותל תותה לתבה והיה תומרם תכה וזהו על דבר שרי . והנה עדיין אי' לאפה לברכה מיותר ותחשוב בה לאפה תשם שמה נגעו ה' והלא הוא אמר תחותי היא והיא אמרה תחי הוא . ז"ל על דבר שרי כו' והוא כי אין ספק כי ברהות שרי אף עשתה בעיר הרעה . כי ודאי ה"ל לויני אחות לברכה כ"ש לפתו . וע"כ שלא היו שומע לליני נגעו ה' וזה יאמר ויגע ה' אף פרעה וגם אף ביתו הבלתי תותים . תדע לתה הלא הוא על דבר שרי לפה לברכה שהוא על דבורה של שרי שדברה אליו ומה היה דבורה הוא שהיה תומרת לפה לברכה נוקפת ותומרת לפה לברכה לנכי בשולם בעל ולא תחי הוא וע"ם דרכו רמז שלא ההגיע פרעה על לפת עליה . כ"ל על דבר כו' כי היל שדברה והיה ממלן . היל ההגיע בהולן שלקה ברהלן בימים . ומה גם לרז"ל (שם) שתומרו שלקה ברהלן המבטל תבמים . וזהו ויגע כו' :

יח **ויקרא** פרעה לאברם כו' . הנה יש יתורי דברים בפסוק זה . לתנים יאמר . לו יגעם שהיה רחוי להעלים מעם התרן . כי לברך היה כ"ל לתוקך . לא היה רחוי להסתיר הדבר ממני . כי לא ינהבתני להרוג דם נקי כי הפוסק כל התרן לא יעשה משפט . וז"ל מה זאת עשית לי למה לא הגדת לי ום"ם כי תחר שהולת קול ותומרת לפני פעם כי תחוקך היא . לא היה לך לפתוח פה לבוא לתמר תלי כי לשבך היא . כי היה כמו תבוא לבל ירלה דעתך למוגעה ממלך . עם היותה תחוקך . כי הלא מה שתתרתי למה לא הגדת לי . הוא לא הוא שיפה עשים במה שתתרת לפני העם תחותי היא . לך לפי שתתם תעיקרא דדינא פירכא כי למה תתרה מתחלה תחותי היא . בתופן שלא יכולת לומר לי תת"כ לשבי היא . ום"ת שמא ל' מהעם יהרגך לקחתה . לא יבבן כי תינה רחוי רק למלך . כתז"ל על ויהללו תותה אל פרעה שתתרו זו רחויה למלך וזהו ותוקח תותה לי לשפה . לומר לי בלבד היפה רחויה לשפה . ולמה ירשת יקשתה זולתי . וה"ל תעיקרא היה לך לומר שתשבך היא . כי ממני לא היית יכל שתהרוג תוך כי מלך בשפט תני וכ"ם שלא לקח בשולם בעל

והבחיה שממני תין פחד . כי הנה ועשה הנה שבשך קח ולך שתוי הורגך לקחתה . גם כיון שלא יעלה על לבך שתחתם הנגעים תני מחזירה . רק לתה שהיה שבשך קח ילך :

כ **ויצו** עליו כו' . עשה שתפרעה היום הוא בעלה היה תברהם בפנים שפחד ברשעתה כן יהרגוהו על דבר שבשו . ע"כ הוא עליו תבשים לעזרו . שתו' ויצלחו הוא לויה . כתתר שתתרנם :

יג ב **ואברם** כבד תתד כו' . הנה תין הומה תפשוט שהולך היקן . לתולך כבד תתד בתקנה לרגל התלחה ובכסף והזהב רב . שתקנינה תפשיו . תתר כי לברהם בלחתו תתנרים היה כבד תתד בתקנה כו' . ועכ"ו יגע וילך למפעיו שבא בהן בעודו היקה . ותפשר הטעם תדחנת שבר קרה לו בתצרים. פן יפגעו בו תנשי רבע . ע"כ הלך בתשעות שעבר פם והיו כבריה . עוד כיון . כי לתה היוה לה"ל . הם פן יפתה ויפנם בתחנת ההרן שבר שבבר בה בלעון תורה . ע"כ בהגישו הנגבה בל ת"י . לא תקע לתל בשום תקום דרך קבע . רק וילך למפעיו בלורה נפה לעון תנגע עד בית תל . ותפם עד תתקום שבר נפה שם להלה כו' ולא נפה שם עשה תהל . כ"ה נפע תפם עד תקום תתזבח שבר עשה שם ברהשונה . הוא תתזבח שה' שבשלון תורה . תקום שיתנה לו שם ההרן . ופם ויקרא בשם ה' לתח לו תודה . ולא בתקום שקרא בשם ה' בהלה בתזבח שתני בין בית תל כו' . והוא על כי עשה כיון להשתהנן בתקום תתנה ההרן לתקן תם בינה ממנה :

ה **ונם** לעוג כו' . הנה פסוק זה היה לוסק ליתול תחר בשוק ואברם כבד תתד כו' . לך בשה ברה לתה עשה תה זה היה שקרא לברכה בשם ה' . וה' לא דבר לו תתומה . ותפ גם עשה שבא לבית תלוה תתנרים . ע"כ היה תקום לומר כי שקשיד הוא יה' על לברכה על שבר יצא ת"ל . לזה תתרו לשה לא לומו יה' . כ, וגם לעוג לתה שהיה עם לברכה ברכו ה' והיה לו ל וכו' . עד נדר בלא נפה תופם וכו' ויהי היב כו' עלו שהולכו להשפיל . והוסיף לעוג תה שבל כבר הידעו כל' לרוב תקנה קניהו . ום"ת ת"ל שיפה לתה לא לתול יה' כי ה' . הלא הוא על שהשבו לעוג . כי הנה וה' תול לברכם יפיל תמנו . עוד היין להזהיר כי בחברת לדיק עם רבע ותפך לרשע תהדיק טובה . והשפיל תהרבע להדיק . כי הנה וגם לעוג לתה שהיה הולך תת לברכם היה נתן כו' עד הולכך ליפיל על רת תקנהו . לך לאברהם נתפך רעה תהברהו . כי תה שוה' לתר תל לברכם היה שהרי השפיל עוד . לך

ולא נגע תותה כו' . לתר ר' טעתים . (א) כי היה לכוחם רב . (ב) כי תין לדיק עם הרשע תתקבלים . כי תי יתן טהור נכו' וזהו ולא יכלו וכו' ז **וידי** ייב וכו' תומר והכעתי כו' תיותר ובלבי עודק פם . תרז"ל (שם) שהיו רושי לוט רושים בשדי תבהות שבעתי והסריזו. והיו רושי לברכם תוכיחי תותם . והיו רושי לוט תומרים לל שתרן לברכם היה תיב תין לו ולוט יולבו . ותשיבים רושי לברכם ותומרים . ושבעתי

והכנעני אז יושב בארץ כי עדין לא נתגרשו.
וע"ד הפשט נמים לב לומרו יושב ומהרהו יאמר
יושבים. ועוד נמים לב אל אז׳ תחלה לשון ריב ומח"כ
לשון מריבה. כאן׳ אל נא תהי מריבה. ועוד אז׳
וכן רועי גר׳ כי הלה בין הרועים בבר היתה. ועוד
אז׳ אנשים כי הי"ל כי אתם אנשו. אך יאמר אזי למי
שנריך ללמוד מן הע"ב. ותה מק"ו כי הנה אני עממין
פנעני ופריזי היו יחד. ולא היה ריב ביניהם. וז"ל
יושב לשון יחיד כי היו בתחלות ובלום. ע"כ נאשורר
אברם ואמר אל נא תהי נא׳ כי אנשים אחים אנחנו.
ולמה נגרע מב׳ אומות שאין אחים ואין ריב ביניהם.
ואיזה נבוז בעיניהם. ושיעור הכתוב ויהי ריב נא׳ והנה
הכנעני נא׳. אז יושב בארצות. ע"כ ויאמר אברם נא׳
כי אנשים אחים אנחנו. ומכ"ש ברואי יהיה שלום ביניהו
יותר מב׳ אומות אלו. והטעון כי הנה אמרו ז"ל בגמ׳
(סנהדרין דף ח׳) אתי מיגרת דמיח לבידקא דמיח כיון
דרווח רווח. כי דרך הריב להתחיל במעט ונעשים הרבה
ממתחלתם בין אנשים. וזה יתכן כיון שאברם שאמר הנה
עד כה אין הקפתה ביניהו רק בין הרועים. וגם בין
הרועים לא הגיע לגדר ריב זכר. וע"כ אל נא תהי ריב
וזכר שלום מוליד. אתי מריבה שתעשה מריבה נקבה
שתלד ותתרבה עד יהיה ביני וביניך ג"כ. וגם בין הרועים
שתרחב. שתה עד כה היה מתייחס לריב. והיה עתה
מריבה גם ביניהם. וזהו ובין רועי טו׳ כ"ל רבו קלת
רועי עם קלת רועיך. עתה תהיה בין כלם כי זה בלתי
רצוי מצני מעשים. ל׳ כי לא תגדל מריבה רק בין
פתומי הערך. אך לא בין חשובים. וכן לא תגדל בין
אחים. וז"ל כי אנשים אחים. כי אמתי שהות אין
רצוי. ל׳ כי אנשים שהות חשובים כתודע. שכל אנשים
שבמקרא חשובים וגם להיותנו אחים וזהו כי אנשים
אחים אנחנו. ורצוי ליתא ק"ו מהכנעני ופריזי שאינן
אחים רק ב׳ אומות ואחדות ביניהם בחומרו יושב בארץ
וגם נאמר יושבים:

ט הלא כל הארץ נא׳. אמר מה שאברהם ממך הוא
שפרד גם מעלי שהוא מעלתו. אך לא
מדרכי אשר נהגת בביתי. וכן רמיזו במדת הכנסת
אורחים שהיה לוט מכניס. גם פירוש שפרד מהשתר.
וזהו שם השתמל נא׳ לומר שלא יהיה שפירוד רק
במקומות שם השתמל נא׳ והוסיף שכ׳ כי גם פיטב לוט
ואברם בשתר במקומו לא נא׳ שלום נפרד בלבד כ"ש
כאלו גם אברהם נפרד ויתרחק ממנו. וזהו ויפרדו
איש מעל אחיו. והוא כי בשפרד הטומאה מהקדושה.
כשלים מתרחקת הקדושה ממנה. מעין מאמרם ז"ל
(ב"ר שם) כי שפוקפא מן התורה גם היא פורשת ממנו.
מצל לב׳ אנשים ל׳ פי׳ למזרח ות׳ למערב. שבשתלך
יום ל׳ כמוקים זה מזה ב׳ ימים. כן התורה אומרת
שם יום תעזבני יומים תעזבך. והודיענו התורה כי
בשפרד לוט נדבק באנשים כי ויאהל עד סדום ואנשי
סדום רעים וכו׳ ואברם נדבק בו ית׳ כי מיד נתרחה
אליו. ויאמר ה׳ אל אברם אחרי שפרד לוט ממנו.
עוד כיון שבום לב שמה לא נא׳ לו שיעור יושבו בארץ.

בחומרו אלו יח׳ כאשר ויעבור אברם בארץ ויאמר
לזרעך אתן כו׳. אך הוא כי עתה שאמר לאברם ללוט
שם השתמל ולימינים כו׳ שהי׳ גרתה כחולק עמו בארץ.
לו שים לוט שיכות ביהושתה. ע"כ לז שהפרד לוט
מעמו יאמר שם נא עתיך כו׳. כלו׳ לך ולזרעך בלבד
יהושתה הארץ. אך לוט אין לו שה חלק. כי גם אברם
הוא נאבר לו. לך הוא. וז"ל מן המקום אשר אתה שם.
אשר משם אתה רואה את כל אשר אבר לו כאפורש
בחומרו ושם לוט אתו עיניו וילא את כל כבר כו׳.
ואחר שם נא עתיך. כלו׳ נא שיפרד לוט שאני מהרהה
לך ומדבר עמך כי ע"י כך יש בם בעיניך לרחוש את
כל גבולי הארץ ת׳ פרשה על ת׳ פרשה את הכל נתתי
לך: ולענין הממך הכתובים. ואשר השפיק בין עניו
הארץ בלו׳ ושמתי את זרעך כו׳. וגם בשל לו׳ אשר
את יוכל איש למנות וכו׳ כי הלה בכלל לו׳ בשפר
הארץ. הוא שלה יחנה. והנה רז"ל (שם) בברכת השפר
הזה למדו ג׳ השפים. מ׳ מה שפר ממלה כל העולם
כך זרעך כו׳ ומה שפר היים לכל בתי עולם כך זרעך
היים למלכיות. ומה שפר לילו כלה כך זרעך כו׳.
ויתכן כי בכל בב׳ ענין היותה היים הוא בלו׳ ושמתי
את זרעך בשפר הארץ בימיו היים ושלה יכלו. והיותה
ביהוי נא׳ בלו׳ אשר את יוכל איש וכו׳. ונבא על הענין.
בשום לב כי בתת לאומתי נעורי תמצער ניש שיהיו היים
כו׳. וגם בילמות ב׳ השפים. והוא שהשפר הלה הקב"ה
מעתה להורות לו ענין המלכיות בשדרן בענין הארץ
והוא כי עתידים בניו לגחול את הארץ. ואם יזכו
יתמידו בה. ואם לאו יהיו היים לנליות בחרבן ג׳ וב׳.
ולח"ל יחזרו בזמן התחדון. בזה יבואר עם אברהם
שניהם וז"ל שם נא עתיך כו׳ שיהיה נחלת יהושע.
וזה יתכך לעולם אם יזכו. וז"ל עד עולם. אך זה
הוא על תפשומת הבחירה. אך הנה מה שהי לוסף
ומניה. הוא כי תחבד ותעזב מסם. כי הנה ושמתי
את זרעך בשפר הארץ. היים למלכיות בבל ומדי.
שהם שמוכים בתכון ת׳ ובכלל הדבר הוא שלא יכלו
ביניהם בשפר שתבוא את הכל. ואחרי כן תחזור עתרה
ליושבה בניו ג׳. ואז אבר אם יוכל איש למנות כו׳
והוא הרבוי העשוי אברם לא ימד ולא יספר. ואז יהיה
יהושתה הארץ ולא בלבד יהושתה זרעו כ"ש גם הוא
עתהה ועל זה נאמר לו קום התהלך בארץ כי לך
אתננה. שיחזק בה מעתה לקנותה גם לעתיד לבא
ובז"ל כי לך אתננה. ואחר הודיע שלשים ת׳ תו
עניו הגלות שיהיה היים לעולם. ולשעתיד אחזור
עתרה ליושבה ולא יאבדו בגליות. ולה הקב"ה להורות
לו מעתה כי כן יהיה כי הלה עין בעין יראה כי הוא
ואילעזר יפילו ד׳ מלכיה גדולים ועצומים. הנמצלים
לד׳ מלכיות העתידים עורר לוית זרעו. כאשר יבא
בשמ"ד מאתתרת ז"ל (שם פ׳ מ"ב) ויהי בימי אתרפל
מלך שנער וגו׳ בבל. תריוך מלך אלסר וגו׳ מדי כו׳.
למען ע"י כן יהיה נכון לבו בטוח. כי גם לזרעו יפיל
פ׳ מידם וירומם לרשת הארץ. וזהו שאתר בימי
אתרפל מלך שנער תריוך מלך אלסר כו׳:

יד א ויהי בימי אתרפל וכו׳. רמוי לשיח לב פ

בחומו עשו מלחמה וכו' נראה שמחחלה התעורבו מרגע מלכים הלה על החמשה . ואחר כך הוא שהכך בחומו ויצא מלך סדום וכו' ויערכו אחם מלחמה. ועוד למה הפסיק בחיים בעניין כדרלעומר ואחר כבו הם רפאים כו' והעמקי כו' ומהרסוי היה שאחר מו' עשו מלחמה כו' יספר כל מעשה בה . שהוא ועמק השדים בחורת וכו' ולא יאמר כל מה שחענין כדרלעומר והלאה עד ועמק השדים כי אין צורך הוא לעניין אחרם . ועוד שבית כדרלעומר והמלכים אשר אחו נראה שהיה על מנת שהחמשה מלכים הזכר שמרדו בו . ו"ק במקום חומרו ויכו אח רפאים כו' . היל"ל ויכו אח מלך סדום כו' . ועוד חומרו ויכוחו על עין משפט . כי לא נאמר עד כה אשר אחו שם . שיאמר עשה שאשו שמה . והנה לבאה על חענין נעיר העשה . וגדול היה אלי הלא היה מה עלה על לב אברם להחחפק לרדוף אחרי ד' מלכים גדולי עולם אשר היכו והכו החמשה מלכים . ומה גם עשה לחומרים כי אח אלעזר ובבו נקח עמו . שעולה מספר שמו שמונה עשר ושלש מחום . ואיך ערב על לבו לרדוף אחר מלכים גדולים הוא ועבדו . והלא אין לחלה לעיש עלמו בספקות. כמאז"ל שמא אין עושים לו נס ואם עושים מכיים לו מזכיותיו . ואין לך מספקא גדול מזה . והשיח היחה ורך הלבב מהמלכים הרואים אח הסבוו . ואוח לה לאמר אחותי היא פן יהרגוהו על דבר אשחו . איך יהעבר עשה לרדוף אחרי ד' מלכים העצומים ההלה . ועוד נעיש לב על מאמרם ז"ל בשמר' אמרפל מלך שנער זה בבל שנאמר כו' . אריוך מלך הלסר זה מדי . כדרלעומר מלך עילם זה יון . והדעל מלך גויש זה חדום . ע"כ. הנה דרך כלל הלא כמו זר שהשב עניינם פה . ומה גם חומרו זה חדום בעדיין חדום לא היה ולא נברא . ועוד נעיש לב על חומרו ויבא הפליט זה מיכאל כו' . למה נחייחד הוא על בלילוח זה ולמה נקרא פליט כי גם בשמרו שפלטו על מן המלכים שפשלו הוא יח' לאחר. לשה נרמז ענין זה פה : אכנם הנה בחבנו למעלה כי רש"י הקשה ברש בא נלוח מלכים ור' גליות . להקל על גלוח מלכים מעל עמו . ולכאורה מעשה יוקה ברכוש גדול ממלכים ובלא יפצרו שם ולא בד' גליות כ"ש דוגמח כולם יכלו מעשה ויבואו על העחיד. והוא בחה שבחבו למעלה. כי כנגד כל מה שהיה ליאברהם במלכים. חירא שם לאברהם ואברה . וה' הגילה ויצאו ברכוש גדול. ויקל על הגלוח הנוח על ידם כמפורש למעלה. וכן על חרבע גליות העחידות שיהיה לב בומעם . איך יחקיימו יאברהם בהוכם ולא יחבהו כמו שבחבנו בשמון. ע"כ מעשה הניח דוגמחם ויפילה חחח יד לאברהם יחד בלם. לרמוז מעשה כי ככה יהיו לעחיד. כל"ח יקיש ללהח שמיח מלכו די לעלמין לא החחבל והרקא כו'. שהם חארבע גליות שהגלה בחיי הכוחנו היה מבל חגיסה. וזה כיוונו ז"ל בחומר' אמרפל מלך שנער זה בבל כו' שהם ד' גליות . בשברי חארבעה העחידים. כן הם ברים בל חלו . כי ע"כ יאמר והדעל מלך גויש זה חדום כו'. כי הלא יקשה כי עדיין לא הולידו יאחק. ואיך היה הדעל מלך על חומרו . אך הוא שהיה מבוחנו שהם

ברים . והוא נלמד מנזרה שוה מחומרו כ' גויש בבסיף . וע"כ להעיר אח אברהם ולהחזיקו . נזר יבא מיכאל כי הוא אשר יעמוד ליאברהל בימים הסם . כד"ח ואין אחר מחחזק עמי כ"ח מיכאל שרכם והוא הפלים מהמלאכי' המנגדים על בריחת העולם אשר אברהם מקיימו . ו"ח שפליט לו' שממנו יבאה כי כאשר פלם ס' אח מיכאל מהמנגדים הסם . כן יציל אח אברם מהמלכים . והוא שאמר מיכאל הוא מבחיוח מחד לאברהם כי הוא מלאך החחד העוזר אח גומלי חחד בחברם . וחה לחחזוב היה כוונת הנביא בחומרו מי העיר ממזרח וכו' ילדפם כו' מי פעל כו' . והוא שחקשה קוביחנו ומי' מי העיר ממזרח לו' מי העיר אח אשר אשר ממזרח . הוא אברם שיעבד אל לבו לרדוף ד' מלכים גדולים הלא הוא כי הנה נדק יקראהו לרגלו . הוא כי ג' מדות טובות היו לאברם . ס' מדת נדקה שהיה מבזר ונוחן . ג' מדת חסד שעלה מיעות הנדקה היה עשה בגופו מהלך בנגליו ממקום למקום שהוא חסד עם הנדקה שהיא השיקר . כמ"ש קראו לפי חסד . לפי חסד שבנדקה . וכ' מדות אלו הן בל בחות המליצים ליבבא השולם. כמאז"ל (שם פ"ב) חסד אל' יבבא שבולו אלא חסדים . אמח אל' אל יבבא שבולו אלא שהקים נדק אל' יבבא שבולו אלא נדקות . אלוה אומר אל יבבא שבולו אלא קשוח . והענין כי לא הקב"ה לבלות כי אם שעשה אברם שהלכם החם . והנה יחוו כי נדיק הוא הנוחן בח לעשות חיל ליאבלל בימים הסם . כמד"ח בנדק שבומי וכו' . והיה נדק לאור מהניו . אמר הנה נדק העחיד להניר אח יאברהל . הוא יקראהו אל המחייחם לרגלו . והוא כי אברהם רגלי המרכבה הן מיכאל וגבריאל רפאל אוריאל . והנה מיכאל הוא רגל ל' שמהיות החחד לאברהם . וגבריאל רגל המחייחם ליחק . וכ' וד' ליעקב ודוד : ונבא אל הענין אמר כי נדק שעשה לאברהם הוא מיכאל . רגל החחד שבמרכבה המחייחם לאברהם בשולות הסחו . שיבא לעורך אח אברהם ולהחזיקו לרדוף אחרי המלכים הסם . והנדק שהוא הוא גם אשר יהן לפניו נויש ומלכים ירד . מעין אשר יעשה למלך מפיחחו . שלעיו נויש ירדפו . ויבד מיים עד ע"י נדק חזור מהניו . ולמה הוצרך מלאך כדי שהוא יהן בעפר הרבו . ביחוק אברהם קומן עפר על הים אחד . וכל אלשים שעשו מהאבקים כי נהפוח אברהם אח הים היו רבים מוכים . וכן בקש נדף . מהרוח שמניע הקש אל כל קצון אלשים המלאים . כן הן קצחו היה מניע אל קצון רב . וזה אין כח בחים לעשותו . אך לא חייחם הן קצחו אל אברם . כ"ח בקש נדף מהרוח אשר עשה ס' כך היה קצחו נדף מרוח אלהים שמאד החסד הוא מיכאל . כמ"ח עושה מלאכיו רוחות . וביאור הכחוב כי נדק שב אברהם יקראהו לרגלו היה למיכאל כמדובר . ולמה קראו כדי שיהן מיכאל בעפר חזבו בקש נדף ממנו קצחו . ומה יאמר אים מה יועיל נדק על עשות אברם נדקות . אם יענדהו אלוה ע"י לעשותו קטנות עם ד' מלכים . ומה גם לרז"ל (שם פ' מ"ד) האומרים בהיה אברם אוי לי שמא בחוכם היו נדיקים . עד שאמר לו הקב"ה

לא הירח לחברם כי כלן היו קוסים. וזה יאמר פה לחולי יעבור מדות פלוס ממח היו בהם סוסים. ולחז"ל כי בהבח הקב"ה לאברח מדם. לזה לאמר יברח. פלוס הו' על יברח בחומרו מהמדם מלח קטנות. לזה לומר ירדפם כו' לומר חם כחבר ירדפם היה לעוח קטנות. חהוח עבור פלוס חורח ברגליו לח יבח. פלח היה חוזר מפני קטנות הבלוס. לך לדברם היחה כוחו לעשות פלוס בעולם. בהעביר גלוסים מן המרח ומי פעל ועשה כל הגחון הזה פלח בדרך טבע שיפיל לחברם ד' מלכים. חי שהיח קורח החדוחת מרחם מבריחח העולם להבטיחו על העתיד. ועיין קורח החדוחת כו' היח מלמרם ז"ל בב"ר (חם פ' ח) בנטוחת על לדיקים נמלך בהוח כמפורש מללנו חם. כי למה שהבחירה חפשית. יחוייב יחרב העולם על דורות המכעיסים וכחיו. ע"כ נמלך בנטוחת הלדיקים לחבר ממח ייחד לגחוחים לכל דור ודור לקיימן עד סופן. ושי"כ בדלו כי לח יחבטל. וזהו קורח החדוחת העתידים מרחם בקבלן לימלך בחם פיח כמספר יכי"ם בכל דור ודור. ולהבטיח כל יחעתד העולם ליחבד בהרבע גליות פן יחבדו חם יברחל. וחם חין יברחל חין עולם. ע"כ חמי ה' רחמנן שהשלמתי ולקיתי לד' מלכיות ביד לברחם. ובזה חבטחתו שוחת להכוחים בחברוח מהכוחים חמי הוח. כחשר עשיתי בלברם כן חעשה לכלות הד' גליות בידי יברחל. והוח כל מה שהבטיחו כי כל כוונתו יחב' היחה למען החזיק לב החבות ויברחל. כי ככה יחו ה' חם הד' גליות ביד יברחל וע"כ נהן בלב לברם ע"י מלחיחו להשחורר ולדחוף לחבריחם. עוד יהבן דרך ב'. וכו יחיטבו כל הטבעות שהטבעו בכוחים. והוח כמה שחז"ל במדרש (חם פ' מ"ב) כי כוחה היחה לבח על לברם כי הוח יצח להגיל חם לוט בן חחיו. ויקומו עליו ויהרגוהו כשחבר היה לוט ה' היה לו. ולחוי לבוים לב מה להם לגיל לברם.

ועוד למה ילכו בעקיפין ולח יכלו עדיו להורגו:

אמנם לבח לל הענין מזכירה מלמרם ז"ל (חם) בשומרם עין מבפע היה קדם. לח מלינו מקום שבמו עין מבפע. פלח עין שעשחה מדח הדין בעולם בקשו לטחוחה. היה קדם בקידם בו בהקב"ה בבבחן חחם ע"כ: וראוי לדעת מהו עין שעשחה מדח הדין בעולם. לך הוח כי הנה חמרו רבוחינו ז"ל בפרקי ר' לליעזר (פרק כ"ד) כי בהיות כל בני עולם בונים מגדל בדור הפלגה עבר לברם בן תרח ורלה לוחה בונים ויהי נמרוד מלך עליהם. ואמר לברם מה לחה עושים. העל ה' לחם מוכדים לח חללוחו. חמרו לנמרוד ונהניב ואמר לברם פרדה עקרה חמינו מוליד. מיד עמד לברם ויקללם בשם ה'. מיד וירד ה' לרחות חת העיר ואת המגדל ונהפלגו. ועל פי דרכנו נחים לב חל הטובת נמרוד. כי מה הניב על הוכחות לברם בהומרו שהיה פרדה עקרה. לך במקום חרר מבוחר חללינו כי הטובת נמרוד היחה. בהומרו כי לברם עקר לחת בנמרוד וכל בוני המגדל היחה כוונתם להגביה לח הח"ים בעולם. ולברהם היה מרביח שמו של הקב"ה בעולם ומוכיר בכוחם למעח שהיח מבטל מהטבוחם לחבר ועמו לעבוחו. ועל כן נחמן לברם בהרן כחח בניח מיוח

הולדו כי מלח בקש נמרוד להורגו שהוח כי הניב בהבחנתו שהוח יכפר כל עניינו. ובהיוח לברם בן מ"ח חנח ועבר והניב בנמדל חמר חלח יצליחו. כי הוח יבטל מהטבוחם בהדבקו בח' ובחורתו. ועשותו נפשות רבות. ולזה הניב ואמר לברם פרדה עקרה. והוח כמאמר פרקי ר"ל כי כל חפר ניירו לברם ושרה לח עמדו בניהם לחבריהם בלמוחתו כ"ל חם לבדם. וע"כ חמר חין לחמוח לברם ממטפח לחר דור זה לכל הנפש שעשם. והוח לחינו מוליד שימלך זרעו לחבריו בלמוחתו ויבטל מהטבוחינו. כי לח יהיה עניו לברם רק בחייו בלבד. לז קללם בשם ה' וירד ה' בניח דינו לעשות מטפח בשולם. הנה שהעיר לברם מדח הדין שחח לח היה הוח מעורר. היה עדיין הוח יח' מלריך לחם על לחבוחם. וזה היה בלב נמרוד הוח לחרפל לנקים חן לברם. וזהו ויעשהו על עין מטפח. כי עין על לברהם שהניע בנטוי המגדל ועשחה מדח הדין בעולם ע"ז קללו לחח בשם ה' בהניע חם. בקשו לחרפל הוח נמרוד ומבניו ויעשהו לסמוחה. וח"ח לוך חומרו ויעשהו כלנו פעם לחרח כלו עניו. לזה לחמר היה קדם בקידם כו' ושוח כי נמרוד הוח לחרפל שהשיטו לכבשן האש שהחחיל להחנקש ממנו ולח שוח לו. עשה שבו הוח וסיעתו להכוחו בחרב חנוש. לו' בשם נגוד מהשם הדומש. לח יגיל מידי לחש בעל בחיבה. וזהו היה קדם בקדם שמו יח' בשם. לו טיעור הענין לשה בקשו לסמוח עין שעשחה כו' והוח שיעור חינו מוליד. כי על זה היה מחנחש נמרוד. לז"ל כי היה קדם בקידם כו'. והיה יכח עי"ש דבקו יחד כל העולם בשמוחו. וחשבטל כוונת נמרוד כי לח היה עוד מחחזק עמו. הנה לפניו בעשו מבטיחת לחרפל הוח נמרוד על לברם. ומדוקדק בפסוק כי על כן ויקובו ויבולו כו'. ומעחה לחוי לדעת למה עבו בערמה לבלחי לבח מחחלה לחוך וקשוב ידעו לך הוח כי חינו כבוד מלך וכ"ם לרבב מלכים בלבה לחר חים ח'. בחיח שחם היו הולכים בחופן בחוכנם שחליו יבחו. לח יבלר מלברם מלקבן חחו כל רבים עמים מסביבותיו כי גדול שמו בגוים כמאז"ל על פסוק עמק שוח כו'. על כן החליטו להרחות כי על זולחו הם בחים ולחפי על סדום לח בחו דרך יברה. עם היות כוונת לחרפל לבח לקחח מהם לוט לחען יגח לברם להגילו ויהבג בלחחר יד מהם היות פנחי לחברם לקבן עמים רבים: ובוחה נבח חל ביחור הכתובים והחכחם. והוח בשום לב חל חומרו ויהי בימי: מה לרח היחה שם. וגם חו' בימי לחרפל כו' כי חחר שכל הענין נמשך חחר ענין כדלעשומר שבח על המלכים המוזדים בו עם המלכים שבר חחו. ומזה נמשך ענין לוט ולברם. ח"ל הל"ל מחחלה ויהי בימי כדלעשומר. לך הנה חמר וי"חי כי היה ווי על שבחו להכוח חת לברם המקיים העולם. שהעיקר בזה הוח לחרפל הוח נמרוד שונחו. ע"כ חמר ויהי בימי לחרפל כו'. והענין ר"ל יחמר חיש כי הוי היה מהייחם חל כדלעשומר. כי על ידו נחגלגל הדבר. ע"כ הקדים וחמר ויהי בימי לחרפל כו' לומר כי הוי חל לחרפל יקייחם חויבו חל לברם. כי גם בחהלה עי"ש כדלעשומר

מהנלפל עפין סדום . ונם הרמה כי תדבקה מלך סדום וחביריו המה יעלו לעצום מלחמה נגד ד' מלכים . ולפיוך הוא כי הנה תכרפל נרחם ותחריו הנ' מלכים . הם לאבר עצו מלחמה את מלך סדום ומלך עמורה כי' . כי לכך נתו חלק עצמו בערמה כי יובן כי כל יעצם וכל הפן על סדום לעצום את לוט . לפיכך תחריו לאבדם ויהרגום . כי נם שהרמה סדר העניו הפך זה . הנה דע לך כי כל חלה תבהו על עמק השדים כי' . כי מה שתבהו כל ד' מלכים חלה לא היה כך לבא על עמק השדים כלכתי כדום . שהוא למען יצא מלך סדום והבריו חליסם . שאל"ך מי נתן את לתרפל הנדול . מכל מלכי הזמן . ונם לתריך הנדול מכדרלעומר . יעלו להחריו לריב ריבו כי הנה י"ב שנה עבדו את כדרלעומר וכו' ובשרבע עשרה שנה נתו כדרלעומר והמלכים אשר אתו . ומי נתן נדולים ממנו יהיו נערדים לתחריו . והרחיק כי לא הלכו מיד אתו על המולדים בו כ"ש ויכו את רפחים כי' להוהות כי לא לנקום נקמת כדרלעומר בתו . לך כל יעשם וכל חפן היה . כי ויצוהו על עין משפט כי' הוא לאבדם כמלובר . כי להשיבו כוונו . וע"כ את כל הכיכרות על כל כד ם הכו את העמלקי ונם את האמורי אשר בחצצון תמר . ואמר כי אם יעלו מלך סדום כי' על עמק השדים אשמוך להם . בתו' כי טוב לנפלת ממשא מלכים יחד . ולא שיבתו הד' על כל אחד בפני עצמו . וחזו ויערכו מלחמה את כדרלעומר כי' והיה נרחה כי הם הנאים על הד' כנרחה כי ויערכו כי' . לך לא כן הוא לפי האמת . כ"ה תרבעה מלכים את החמשה . כי מחחלה כל יעשם וכל חפן תרבעה היה לבא עליהם חלה שעצו בערמה כלאחר יד לבא על סדום כל יובן כי ע"כ נתו מחחלה לבל יריעצו תחבולתם על אברם . ועל הנ' מלכים לא רצו להזות כי כל יעשם וכל חפן לריב ריבו על כדרלעומר כי תיו לפי כבודם כי הם נדולים ממנו . והזו כוונת בתומו ויקחו כי' . והוא שאול לב על תומו ויקחו ב' פעמים . ויקחו את כל רכושם כי' ויקחו את לוט כי' וחת נתמר הכל נבא אחם . ונם תומרו וילכו נ' פעמים . ועוד תומרו והוא יושב בשדום שהוא מיותר . לך למה שכל הפשם לא היה בעצם על סדום ועמורה כי' . רק על מה שיתנלנל מעניו שאת אברם אחר לוט . ע"כ לא נכתבו תוך הערים לפעול חלה ונבזות שבייש . כ"ה ויקחו את כל רכוש סדום ועמורה ואת כל אחלם שהוא כל מה שהיה במחניהם תולש בעמק השדים וילכו . ותמ"כ בלשון שעדיו לא עשו כוותם כי לא נלקח לוט . ע"כ חזרו ויקחו את לוט למה שהוא בן אחי אברם כלומר כי לכך לקחוהו על היותו בן אחי אברם שהוא חילה להצילו ויברכוהו . והרחיק כי הנה והוא יושב בשדום . ונא היה עם החיל אחוז לעיר . ועם כל זה נכנסו לקחת תומו ואת כל רכושו ולא את אלחו ורכוש אולחו . כי מהבחר לא לקחו כ"ש את המעט חון לעיר רכושם ואלחם . לך זה יורה כי כל כוונתם לא היתה רק על דבר היותו בן אחי אברם . וע"כ נבא הפליט שהוא טוב מ"ש ז"ל בשחר עוב אברם קונין (פי' קנאי) הוא ומשע שאבא אחיו לוט ויצא ויברכוהו . ולכן כשמוע אברם כי נשבה אחיו כלומר כי לא נשבע כ"ש אחיו . ביורה

כי אלינו כוונו והם לא יצא אליהם . לא יצור מהם מלוט מחריו . ע"כ ויהק כו' וירדוף מחריהם . הו ביעור העניו ויפתע והבין אברם כי מה שנבבה היה להיותו אחיו לפיכך להצילו . וע"כ יצא כי נם לא יצא לא יתיחסו :

טז וישב את כל הרכוש כו' . הנה היה הדעת נוטה כי מה שהציל את כל הרכוש . הוא כי נו לוטש את אברם . הענ הנם נהפך על הרובדי' בעזרת אברם והצילו את כל הרכוש וגם את לוט לומר כי לא היה כן כי אם אברם לבד הציל את כל הרכוש . ואמר הכל הציל את הענ . בתופן כי היו הענ מהנוליס אחר הרכוש ולא מהמציליס אותו :

יז ויצא מלך כו' . הנה מהרחוי יסמוך אחר פטוק זה ויאמר מלך סדום . ולא יפסיק בפטוק בענין מלכי נדע . לך יאמר רחו לא מה בין מלך סדום למלך בלע כי מלך סדומה למה שהוא מרשים והפלים לא יצא לקראת אברם להקביל פניו בבואו להכות את לויניו . כי אם ע"ח אחרי שובו מהכות את כדרלעומר כו' . וגם שהם לא נתעורר כ"ח על עסק בזה כו' . שהוא כמ"ש ז"ל (ב"ר פ' מ"ג) שהובזו כל הפלומות ועשו לו בימה ומליכוהו עליהם . וחזו על עמק בזה הוא עמק שמלך . ואמר כי שם יצאו מלך סדום נמקום שרואה כל הפלומות מקבילים פניו ומנשלים אותו ונוסף נם הוא בהוספת עליהם . עם שהוא בלבד אשר קבל מוהם בפרהות . וגם לח בידים רקיוות . לך מלכי נדע למה שהוא מלך בלע הוצרך לאח ויין עם שהוא כהן לאל עליון . והדרכה מהרחוי שבכל יביאו לו דורון . או יאמר והוא כהן כי הם בלא הכלילי בשר היה על היותו כהן לאל עליון מקריב קרבנות ולא יראה כמקריב מבשר הזבח אשר לא כדם . וכעניו הממונים על לחם הפנים . בלא היה בניחם פת נקיה ומפטמי הקטירת בלא היה מהבשמים בניחם . בל יהבדוש בהדיוט מהקדש . כן מלכי נדע לא הוצרך רק לחם ויין ולא בשר . כי בלחם ויין לא היה הבד . כי בימים ההם לא היו נסבי יין ולחמי מנחות לו לחם הפנים . כמו בתרז"ל (שם) כי בזכות לחם ויין שנתן לפניו ביכרו על שתי הלחם ונסכים לעתיד . עוד רמז כי כמה בהיות מלך הוצרך לחם ויין . וכמה שהוא כהן לאל עליון ויברכהו וכו' :

יח ויברכהו כו' . הנה מהז"ל בב"ר (שם פ' י"ט) כי ע"י שבעה שחשתו מהלקה שכינה עד שקיע שביעי בחשר מנחום פ' נרחשים . כי הת' סילקה מהאדן לרקיע רחשון ומשני לשני . עד שהשביעי סילקה לשביעי . וכשנולד אברם ע"י זכותו הורידה לשבי' יחק להחיסי יעקב לשביעי כו' . ונבא על הביאור . והוא כי הנה ידענו כי העולם על נד הנסד עברת ויסד מהקיים . ואמר ברוך אברם לאל הוא בעל החסד . שבמדת החסד אל נברא העולם ויסד כבודו מלא כל האדץ . ונעמו העזות להסחלק עד השביעי . עם שבברא במדת אל שהוא חסד . ועוד מעט היה מסחלק גם משם ומהנד העולם . וכאן ברוך אחה שעשה היותו מסולק עד השביעי שהוא עליון . הספיק זכותך שעשה כל זה לא נמנע מלברכך . והטעם שזכה אברם להיות ברוך . הוא להיות קונה בזכותו שמים וארץ . כי מחחלה היה עולה בתורת

אחד הגם. ועוד מעט היה מסתלק גם משם והיה העולם אחד סמיס ואדון. ואכרם קנאם בדמי מעשיו הטובים כאלו סמיס ואדון בלו. כי הוא מקיימם בלא הורת אחד הגם. ומדה כנגד מדה עשה עמך כי ברוך אל עליון שעם היותו עליון ברקיע שביעי. לא משם מפקיע עליך כ"א גם בא עדיך למטה לאדץ להושיעך. וזהו אשר מגן צריך בידך. והוא כי דבכו יח' שיפקוד על נבא המריס במרום. שממנון שבתו מכניע את השר מחלה. ואח"כ ואת מלכי הארמה על האדמה. אך לא עשה כן להכניע את שרי המלכים במרום ואח"כ לומר לך השמד כ"א גם את שרי מלכי האדמה מגן ומשר למטה בידך ומלא כי עם היותו לחוק שורת רחמים עד רקיע העליון. וגם הוא יח' היה עמך גם בארץ מחסה. לו יאמר מעין האמור. והוא ממ"ם למעלה כי נמרוד המולך בדור הפלגה. שבנו מגדל להתליט התועים בשולם. ולסלק הקדושה עד שפתקה בשיעה עד רקיע שביעי. ובא אברהם ע"י הקריאה שמו יח' בכל השלם. חזר וקנה השולם בזכותו. וזהו ברוך אברם לאל עליון מסתלק למעלה. ומה שיכוך הוא להיותו קונה סמיס וארץ. שסיו בידי התועים וקנאם הוא. והוא כי עם היות אמרפל הוא נמרוד גר לאברהם כי הפילו לכבשן האש. לא כיון אברם ליעקם ממנו רק לקנות סמיס וארץ שהיו אבודים על ידו. שהיה נבור ביד לד את הבריות ומקדבן לע"ב. כי שודנו מחזיק בטומאתו על דור הפלגה כי מלכם היה. וברוך אל עליון אלא מסרם ביד אברם על המנע אל כבוד עשמו שהיה ממשיך השולם לע"ב ומאבד טולמו יח'. רק על כבוד אברם שהם יומר על כבוד הקדיק מעל כבוד עשמו. וזהו אשר עם היותו עליון מסתלק עד רקיע שביעי ע"י נמרוד. ובא"י אשר מגן צריך להיותם צריך כי נמרוד וסייעתו הפילוהו לכבשן האש ואלו עשה להרגו. ולבל נאמר כי על הקבל מחנם משבר ממנו ברכו. אמר כי הלא אדרבה אחר שברכו ויתן לו משבר מכל. אז יחזור אומרו קונה אלין יח' ואומר ברוך אברם. שהי' השולם שבהיותו בארץ הקנה אל עליון סמיס וארץ. שהי' השולם אחד בדורות שהיו מכעיסין ואלים. ובישור הכ' ברוך אברם לאל עליון. שעל ידו היה אל עליון קונה סמיס וארץ כי נשבו קנין קיים. וכאשר אברם מארץ הקנה השולם לאל עליון. גם ברוך אל שעם היות עליון משם מגן צריך בידך בארץ. עוד ביון ברוך אברם ולא על גבורתו שנלא אדרבא מלכים גדולים. כ"א זכותו שע"י אל עליון קונה סמיס וארץ. אך הנבורה והניצוח לא עשתו אברם כי ברוך אל עליון אשר מגן צריך בידיך כי הוא עשה ולא אחה:

כא **ויאמר** מלך סדום. הגה למעלה כתבנו שעם ח' אל מה שאחר אומרו ויצא מלך סדום

סו' לא הזכיר מיד מה דבר אל אברם ומה עשה. כ"א שסשיק בעניין מלכי נדק. עוד אשבר דרך אני והוא כי עד כה הצב מלך סדום אולי אברם יתן לו כל הרכוש כי כל יעשו וכל חסן לא היה רק על לום בן אחיו. אך ברצותו שנתן לו משבר מכל. אז אמר אם לא היה בדעתו לקחתו לעשמו כ"א להחזירו. לא היה נותן ממנו משבר מכל. וזהו שסמך ויתן לו משבר מכל ויאמר מלך סדום

סו' תן לי והרכוש קחלך. ועד"ז אשבר נ"כ שבהלה לא הצב שהיה בעניו רק להניל את נוש אך לא היו לריו. אך בתומרו מנן צריך. שויתם על היותם נ"כ ביון. וא"כ יחכל שלל צריו ע"כ אמר תן לי סו' והרכוש קח לך:

כב **ויאמר** אברם סו'. הגה ו"ו של ואם לקח יתירה. ואם הוא שנא לא יקח מאשר

לו בביתו. אין צריך לאומרו כי אם הרכוש שלקח בחברו ובקחתו לא יקח ק"ו מדון ביתו. אך לזה בשית לב אל אומרו תן לי הנפש ולא אמר תן לי האנשים. אך הגה חרז"ל (שם פ' ל"ט) שנייר אברם את הבריס ואת נזרו עלות לאבותיהם. ובזה יאמר תן לי הנפש אשר עשית וגיירת מעמי. כד"א ואת הנפש אשר עשו בחרן. וזהו תן לי כלומר שלו היו בבר כי קנאם כאלו ילדם והרכוש קחלך. כי לא קניתי בנפש בעשם. ועל אחיהן הניח על הנפש שריומתי ידי סו' ממוע ועד ברוך משם לחן שאיהלתי תן לי. ובכלל השבועה ואם לקח אשר לך היה הרכוש. לא על אחיהן שלי כי הלא הללתי לעשמי. רק על חילול ה' שלא תאמר אתה אחשבתי שלא זכיתי בו אחמר אני העשרתי את אברם. ואמר בלעדי כלומר מופרש ממני הוא הרכוש כדי לחתו לך שלא אחלתי ממני אפני קדוש ה'. וז"ל בלעדי רק סו' משיש במלח רק המשבר שאת לכהן והוא על כי תן הדין על אברהם היה:

טו **אחר** הדברים הו'. הגה בר"ג (שם פ' מ"ד) ג' דשות ל' שהיה אברם מהרהר אחר בתוך המומחים היה אחם אשר ויעשם עליו. על כן אמר לו הקדוש ברוך הוא אל תירא אב' ויש דשת אחרת שהוא שהיה אברם ירא אן יקומו עליו נוקמי אחם. אמר לו הקדוש ברוך הוא אל תירא אברם וכו' ויש דשת אחרת שהיה מהרהר אחר אמת שכל זכותו בעולמות שהוא. אמר לו הקב"ה אל תירא וכו' ויחכן כי מעמד ג' הדשות ביום אחד היו. ועל"ה אמר אל תירא אברם. ועל הב' אמר אני מגן לך. ועל הג' אמר שכרך הרבה מאד והנה לאוי לעשם לב אל תאמרו לאחר. שהיה מלא מיותרת:

אמנם הגה אמרו רבותינו ז"ל בב"ר (שם פ' מ"ד) עשר נשומות הן שלו נכנסה ואין קצה מכולן אלא דביר. כד"א דבר אחים וכו' וחזון כד"א חזות קשה הוגד לי. ובשמיהן התנבא אברם. ורלוני לשים לב מה יאמרו על אברהם שהתנבא בלשונות קשי. אך יהיה ללמד סיבתו של אברהם לאיש שאפי' בחות הדין שהכיאו בעזבתו זאת. אל תירא אברהם סו'. ובזה יאמר להאמר. לומר אחר הדברים האלה זכה אברהם. שבשני כחות שלו קונני זכה לאמר שדבר ומחזה שהם קונני שיאמר לאמר בחיות אמיתה שהוא לשון חיבה אל תירא אברם וכו':

ב **ויאמר** אברם סו'. רלוני לשים לב אל אומרו שני תוחירים אלו אדנ"י ואלו עשה שהם אל שהובר בו מבלי הזכיר תוחירים. ושוב היתכן יאמר מעשה לעשהו מה תתן לי. ושוב אור ואנכי שולך עריתי והשם שכח מאמרו יח' אלינו ואעשך לגוי גדול ואיך ילך עריתי. אי היה מבחפץ בהבטחה היתה אלילה. ושוב אור וכן משק ביתי למה קללו בן משק ביתי. ולשם הזכיר שם שיהו ושמו. ושוב לומרו שניה ויאמר אברם הן לי סו'

כי מהר מהכרסם עודנו מדבר למה נאמרה ויאמר פעם
אחת כתוב דבריו . ועוד הן לי וכו' כי בכללו תומרו מנכי
הולך עריכי הוא . וגם תומרו והנה בן ביתי יורש
לומי . הנה בכללו תומרו ובן מבק ביתי הוא כי היה
שהוא יורשו וגם למה ביתה הומרו מבן מבק לבן ביתה
ומה ענין לבון זה' הן לי לא נתת זרע ולא למר הן
לון לי זרע שהיה יותר כבוד כלפי מעלה . ועוד זה' בן
ביתי יורש אברהם עשה עיקר מהיורשה ולון עיקר
הכניס לכך . ועוד זה' והנה דבר ה' . והל"ל ויאמר
אליו ה' ולא והנה דבר . וגם למה בכלל ואומר כי אם
אשר יצא כו' . זה מהלה יקבר ויאמר אשר יצא ממעיך
הוא יוריבך . ועוד זה' ויוצא לותו החוצה למה הוציאו
בשם הוא בפשוטו שהוציאוהו מחוץ לאהלו החוצה מירחה
הכוכבי הלא מבלי מירחה אברם הכוכבים . היכיבול
לומר זרעך יהיו ככוכבים . ולמה הלריכו להביא בשם .
ולא יוכל לספור אותם ולומר אח"כ כך יהיה זרעך
והנה רז"ל (שם) תמרו ויוצא אותו החוצה . וכי ממוץ
לעולם הוציאו אלא שהעמידו למעלה מהיקף הרקיע ואמר
לו עד שאגלך בגלגל דרוך וכוכ' . ואין הכח אלא
מלמעלה למטה . והכי רמוי לדעת מה רמו לומר כי
מחוץ לעולם הוציאו . והכיאו בפשט שהוציאו מחוץ האהל
לרחות הכוכבים לומר לו הבט וספור כו' . ואם הוא
על לבון הבטה שהיה מלמעלה למטה בהומרו הן הבט
כו' . ואלא גם זה קשה כי אלא לא כן הוא כי אדרבה
מינו הבטה מלמטה למעלה . כד"א והביט אל גתם
הנחבא כו' והיה הנחם על גם . וכן שבוק והביטו אחרי
מצם . ותרז"ל שהיו מביטין על פתרו . וע"ש דדרכו בניש
לב אל מאמרם ז"ל (שם) כה יהי' זרעך . הין לך דוב
אחין בו אלשים נדיקים כמוני יהי'ם . והלא הין מזכר
בכתוב כ"א רבוי והיכן מזכרו הלדיקים . ועוד תומרו
והמתין בה' . והא שוד אלא שתומר ויהאמן בה' שהאמין בה' .
בה' . ולא שוד אלא שתומר ויהאמן בו לדקה . ומה
הוא שהאמין בה' לדקה לה' . גם זה פשוט כי מי
הקדימו ויש"ס : אמנם הנה יודוע כי בשם המהייתם
אל העי"ז . הוא שם מדות היא בניגוד השורש בעי"ז .
לך שם שהוא ומה גם בנקידות אלשים הוא המהייתם
אל העי"ב . ובזה אל הענין אמר אברם הנה הן כי
בחיות . ל' המהייתם אל עי"ז והיא מדל"י . והשיית
אל העי"ב וזה יהו"ה בנקודת אלשים . והנה מאמרך
זה שברך הברכה מגד . לא ידעתי אם על טוב העי"ז
הוא . או על אל העי"ב אם הוא אל העי"ב מה הען
לי ותכי הולך מהעולם עריכי ואין לובר שם שלולך
עריכי מהע"ז . וש"ם כי אלא המניח בעי"ז אלמוד
הגון עולה לו במקים בן . ואלישזר הרז"ל (יומא כ"ח)
שהיה דולה ומשקה מהוריהו לאהריהם זה אומר בוא לי
כי אשר הוא בן מבק ביתי שמשקה מהוריהו לפניהם מדרכו
היו עו"ה לי . והמעם כי הוא למשק כו' . והענין בני
בעניים ע' בתומרו דמשק . ות' בתו' אלישזר והוא כי
הנה זה הובדלו זרע הכוזיתו מעמי ה' . אל ם כי זרע
האבותיהם יהראל אפי' שהיותם בח"ל הם מהייתם
לזרע ה'' . ככתוב אלמנו על פ' (תהלים פ"ז) מזכיר
רהב ובבל כו' שיהי' אל אחד יאמר אלישם זה יולד בציון .

יא (ח"א)

כי היו לנו לשון שהתחיל לדבר על מה שהוא סמוך. וז"ל והנה כלומר מזומנת תשובה לו והנה הסמוך וגם הוא יפה, לו היה מתביע עיון יכופת הממון להתביע עליה אם לו שמזיק תבערה. וזה תומרו הלין לומר. שלשתם הלין לומר שזכיו ר' להתביע עין זה. ולומר לו שהוא יפה. ולומר לו שיכך זה הוא חלישה ושכיר. ולו יהיה על נכך כי לו יהיה זה. לך יהיה לוט כשלמר רוציו. כ"ה שבר יצא ממעיך כי. לו יהיה והנה דבר כי, כמש"ל (ב"ר פ' מ"ד) שהשלהו למעלה מכיפת הרקיע ויהיה הבט כי. והוא כמה שידעתו כי טבע לשון הנה הוא על דבר שמזמינים וממליצים לוהו מיד כעת והטעין כי הנה לשונו שדבר עמו ר' חיבות לו יבשך זה כי. עודנו שברים על הארץ מתחת. ולשבר כך הוליאו ההולה למעלה מכיפת הרקיע כמש"ל. ומזה לדבר עמו ולומר הבט גם וכו'. ולומר לו שהעלהו מיד. וגם שם הכל ידבר לו שם מתורה לו יבשך זה כי, הבט גם כי, כיון שהכל עין אחד. ולו ידבר תניו על הארץ ותניו על השמים. לזה לומר מה שהלשה כי והנה דבר ה' לניו מיד. ולו השתין לדבר גם זה עד הוליאו חוצה החוצה. הלשה הוא להיות לומר לו יבשך זה כי, להורות כ"ש לו שיה הדבר רק על דבר הירושה לו שיה לריך להוליאו למעלה מכיפת הרקיע ולדרוך כוכבים. כי כשין הוא לשניו דבר זה. לך יהיה לשעין ממנו לדיקים כוכבים כשהבר יצא בביאור הכתוב בש"ר. ומ"ש שהנה דבר ה'. שהוא מזומן מיד שרש העלות לוצו השמימה. הוא כדי לומר לו לו יבשך זה. לך ויולא לוצו כי, הוא לומר הבט. שהוא כי זיכרו ונתנו עיון על כל העולמו לומר לו גדולה בניו קדישי עליונין. שהוא דבר טפל לו מציאות יכופה כשהבר יצא בש"ר. והוא כמ"ש דרשיה. ר' כי שהר בשביע על מה דלליק מניה בש להביע על הוא שרו הן לי וכו' שהוא כי הבט שניה שהם המזל. ולשה היה הוא יפי' שודד ה' לוצו בשביל יחיד. שע"ש לישר מלהם לו עד כה זרע. לכן ויולא לוצו החוצה. שהוא כשלמר ז"ל שהשלהו למעלה מכיפת הרקיע ולומר לו דרוך כוכבים. והוא כי הנה שוקשה לדבוצו ז"ל כי הלא כלל בידיעו כי ה"ש בכוף קיבה במקום לש"ד שרשה כי על כן שוקשה שפכוך יכוצו בשניה לשמים. שים ה"ש בכוף שהיבה ולש"ד שרשה. ולומר כי הוא להשליע הדבר עד שמבטי שהשתוקה שבשמים. ועד"ז יהיה שהוקשה להם בשו' שהוקה. כי יש ה"ש בכוף קיבה ושרשה והיי ה"ש שידיעה שברשה היא הוקה יומר שיה השניות מלש"ד שברשה קיבה. ע"ש שקשו ולומרו וכי שהון לשוקם הוליאו ולא שהוך השכל בלבד. שלשה בה"ש שרשה שהיבה עם היום ה"ש בשוקה. כי זה יורה על הפלגת השניות שלא ודאי כי כן הוא שהשלהו למעלה מכיפת הרקיע ולומר לו עד שכשלך ברגלך. שלוצם בשומר דרוך כוכבים שלא יפלוט כוכב שזלך לשמול לך ולומר אין הבט שלא שלמעלה לשמים. הוא כי הנה רוב שדרשי הבדל כשודע לבקי בהם. שם דרך נ"ם. והוא כי שהשמים הברו בדיוק. כי לא לומרו אין שבשה שלא שלמעלה לשמים כי זה לן הוא. כי שמה שניו שהוא בשפך כשזכר למעלה. לך לומרו אין שבש. והוא

לבר ה' שהיה מתאוה לבא. בא אל תכרת לשמר כו' :

ז ויאמר אליו כו'. ראוי לעיין לך. כי הלא עם שלא היה עוכן לו את הארון. היתה הטובה מוציאו תחת מחוץ כבדים. ולמה תולה הדבר בארון הארון. ועוד מה זו שהלה מתברהם במה תדע כו' וכי זו היא התאתו כו יתכ' שבוודאי במה תדע כו'. והאיך ים מרז"ל (ב"ר פ' מ"ד) תומרים שעל כן נלו כניו למצרים. והוא קשה מאד כי לא קשף עליו ה'. כ"ש שביכו בנתה קשה לי כו' ועוד איך בקשתו שעלה כו' תודיע אליו כי יתכא. ואם על שכרת עמו בריח. גם בזולת מקום זה כרת עמו בריח על הארץ. ועוד כי הלא מבני בתר הבעלי חיים הלזו היה יכול לכרות בריח. ולמה תוצרך כל זה. ועוד את הכפור שלא בתר למה לקחה. ועוד למה תודיענו שיהיה השיעבוד לבניו. ומעבד בהם יתברכו. ועוד תומרו ויכי תשמש לבא לשרה יהיה חזון. ועוד תומרו והנה תשבה כו'. כי הנה תמרו רז"ל (שם) שהם תיבבו גלויות שיתרחקו לו. לימה זו בכל כמה"ג ולמתי ותקופת כו'. תשיבה זו מדי שהתחיל פרעה של יתרחק בעיותת. גדולה זו יון שהיו תומרים פרעה של יתרחק בעיותת. גדולה זו יון שהיו תומרים כתבו על קרן השור שאין לכם חלק באלהי יתרחק. ופלא עליו זו תדוש. ולמרו ז"ל שלמר לו הקב"ה שיתתה לבניו גלויות לו ניתבא שהוא תניר עשן כו'. ולפ"ז קשה למה הפסיק בין הד' מלכיות לתעור עשן גלויות תניתם בתומרו ידוע תדע וכו'. ועוד תמו כפל תומרו ידוע תדע. עוד אין יתמר שימי השעבוד והעמי תרבע מאות שנה. ולא היו רק ר"י. ועוד התילו בל' יחיד גר יהיה זרעך. ולאתו בל' רבים ועבדים כו'. ועוד תומרו ולאחרי כן יצאו ברכוש גדול. שם הוא שיצאו את מצרים ולמר זה לאחתם השעבוד. היתכן שבשביל ריוח מעות שהשעבדו ד' מאות שנה. ולאם יסבול היה עבדות ועמי. כדי שיתנו לו מעות בשתרוגה. ולא עוד הוא התירות מכל עמי בהון. ועוד כי ההן לקחו בני אלפים היולאים מצרים. ומה יעתמו ד כי ל' ודור ב' אתר שהשעבדו ולא נתנו. ועוד האם יהיה כסף וחבב לו יתכ'. שיצלה את נתו בכורו יתרחל על בצע כסף. ולא עיד אלא שיקרתנו רכוש גדול כעושה עיקר מזהב וכסף. ואתה שבל לפניו ית'. ועוד למה הודיעו פה שיבא אל תבוחיו ועוד תומרו ויהי השמש בא כו' למה הידיענו שהשמש בא ועלטה היה. כשהיא תוך עשן כו'. ועוד תומרו ביום ההוא כרת כו' כי תומרו ביום ההוא. הוא תיותר: אבנם הנה הלא הוא יתכ' להחזיק לבו ביותם הארץ

כי זאת היתה הסבה הרחשונה. כי עניו זה קודם למתר הכתוב למעלה ויעבור תברם בארץ וכו' וירא ה' אל תברם ויתר זה עתר כי אם זה היה בן ע"ה שנה. ובמרתם זו בין הבתרים היה בן ע"ו כי מאז עד שנולד יצחק היו בלשים שנה. שע"כ נתתר ויהי בשלשים שנה ותרבע תאות שנה כו'. והוא כי הנה ידעתו תרז"ל (ב"ר פ' מ"ד) (עיין פרקי דר"א פ' כ"ו) כי כשהלך ומרוד תם תברם לכבין התם הוא תור כשדים. בא תיכאל ואתר תי תילנו. וכן בבריאל ולא היתה הוא יתכ' עד שהגיל הוא ית' בעצמו. וזה יתתר תני ה' תברי הוא זתיך. תני בעצמי ולא תלאך. ולמה

עשיתי לך כך. למה שבראתי לתת לך תת הארץ הזאת בתין עליה סוס תלאך זולת יהקב"ה. וביאור הכתוב תני ה' תבר תיפתיך בעצמי. לכן הבטיח בתתן לך תרץ תמוחדת לי. לו יתתר כי לולי הקב"ה להרתות תת תברהם. תיך בתחיית המתים יוכל תברהם ויירש תת הארץ. והוא בהזכיר תתרם ז"ל (שם פ' מ"ה) על סכוך ותכוני עפר ותפר. שהוא תלו הרגני תמרוד לא תייתי עפר. תלו שברצני תמרבל לא תייתי תפר. הנה שהשוה תת זו עם זו. וכאן יתתר הלא תת עצמך נדתיתי לתת תת הארץ. שהוא תחר התחיית. תל שהשוה על התחייה תהעבר כי גדולה היא תניעתי תן התם שלא יכרוך. תתניעתי תן העבר שתל יכלך. והנה תני ה' תבר תוציאתיך תתור כשדים כלתו תהיותך לבר התחייתך. וכאן הבטיח לתת לך תת הארץ הזאת. לך בע"ת. תי שקיימך תהיותך לפני שלא בטבע. יקיימך תהיות עפר. וזה תומר לתת לך שהוא לו לעצמו ואין זה רק תחר התחייה. וע"ז הם ב' ותתר בתת תדע כי תירבנה. לו הוה עם כשהתן תות לזרעי ותשך קיותם עד תחר התחייה תוצבת תהיה בזה. לך בתת תדע שביני וביני לא יתבדו ברות בתירתם בתוכך הזתן. ותת גם בן הגויים. בתופן שהפסק תניתותם תהעולם. ותת גם בגליו שברתזו לו בעין השלבים כתדובר למעלה ויבטל ענין התחייה. גם לי גם להם ולא תירבנה. ע"כ תתר לו אל תירא כי קהה לי עגלה וכו'. והוא תתרם ז"ל (שם) ז"ל עגלה תשלושה זו בטל שתעתדת שלשה. טוול תרוחך. ובלשתלג. ועז תשלוש זו תדי שתעתדת שלשה. כורם ודריום ותחשורוש. ואיל תשלוש זו יון כו'. ותור וגוזל זו הרביעי והרתתה לו הוא ית' שבל התרבע גליות יהבתהו. ולתת להשור לא בתר כי לא יכלו. כשתתרם ז"ל תני תלכה בם תני כליס וסם תין כליס. ושתת תתתר הלא טוב היה לבטל הגליות ולא לעשרך תפלה ובקשה ליעקל תסם. לזה תתר ויכד השיעב וכו' והוא תתרם ז"ל ויכד השיעב וכו' הוא דוד. על הפנרים תם הגליות. ויבא תוסף תברם. ופירושו כי הלא דוד לבלוף כל התומות. והשיבו תברהם שהוא בתח שבירד לבניו תת הגליות בתקום גיהנם. וע"כ תנא ס' תת דוד תלבא בדתי'. ויתבן הוא תתתר דוד בלשון תרדוף תויני ותפ"ג וכו' כתפורש תלנו בתקתו. וחזו יפיס עניו הכתוב וירד השיעב הוא דוד. על הפנרים תניחל ניד השיעב הוא דוד. והוא כי ויהי השתש לבא וכו' כי תם לבניו הוא יתכ' תת הגליות. תם תימה וכו'. ותת ניחתם הוא תנור וכו' ובתר תברם הגליות ע"י כן היה שיבה שלא נתנם תתם ביד דוד. שתם יכלם תיך יתתעבדו תת יתברתל. כתתר בזה כתלו יתנשו בידים. והטעתן כי תתם ים בני זתניס. תתד טרם זתן תעתיד. בהוא זתן תהוא יום. ועד בזתן תהוא יום. והנה תתרי תי תתבר יחתך היום בהונו הדין. הוא נקי תפשעיו. ואין זה רק ע"י גלות. ותם תין גלות. בשתלו תתתוסם בתתרות בשתלוחם על בתתם.

עד הדין תהוא לידון בניהתם העתיד. וזהו תתתר בכתוב ויהי השתש לבא f. רתז תל תרם יתתיך קודם סוף היום תל דין הגדול. תז יתרדתם תל בניהתם שלא

על מנכרס . והנה לומה וכו' שהם מרבע גליות . ביכורי שזה טוב להם . שהם יחדן ויעכרכו לדון בניהם בעמיד . שהוא מחר בת השמש . ובהזכירו ביום השמש נרמז כי לה ניהם הקרקע הזה . כמ"ש ז"ל (ב"ר פ' י"ד) על הצד מלר"ש . ועיקר ניהם הוא הנור עצן כו' . כדי שיכורו ויהי כן ע"י מה שהפיס דעתו בלומרו ידוע וכו' כשבר יצא בילורו בפ"ד . ולומר להרי כן כי על ידי הביכורו נמצך כי הניהם שהעביר לפניו ע"י מה שביכר לה הגלות יפלוט במעבדים . וזהו שכמש בלומרו ויהי השמש בתא ועלתה היה . רמז כי לה נזמן שהוא שכבר בת השמש ועלתה הדין בתה לה והנה תמור עצן . הוא ניהם העמיד לשבר עבר לפניו . יהיה בין הגזרים ההלה שם הלומות . ולא על ידחלל כי ביכר לפניו השעבוד . ומה שהפסיק בלומר ידוע הדע כו' . בין הורלות הגליות להורלת ניהם . הלה הוא כי זה דרכו יח' לבלתי שהליט הרע העמיד על דבר הפסיות השחיתה . כי לשבר יבחרו נסוב ויקבל הרעה . ולזו לה יזכור רק עין הנרה העמידה . יהיו מוכרחים בשעיהם . כי גם בתין הידיעה מכלתם . שהכור מכריח בשורש הללנו . ע"כ ל"ל הוא יח' הגי שם לפניך שרבעה גליות כו' שהכחר שם . וה"ל הנה גם שעבוד זה שיש מהוייב . כי שבר יהיה לשם הילות מעשעבודיהם בסוב בחירתם . והוא כי הנה בסוב הללנו בעשם גלות מלרים . כי הלה הקב"ה לזכות לת ישראל להנה לשם התורה . שבר על ידם יהיו לכם חירות מ גליות שבר ליתן לישראל לה היה שפבר . שם לה ם הפכך זוהמתן כשבר הלרכו במקומו . בעי"כ זכו ישראל להנצל כיום בפנים בהקיץ . לשמוע מפיו יח' תורה נביני . והנה זוהמת נהש לה היה כח ליפסק שם לת בחלף דור . כמשז"ל (ב"ר פ"ח) דבר תורה לחלף דור זה תורה . הלה שהוא יח' חסר מהשבוח . לשהם הלחת הזוהמה שהיה בכ"ש דוהות ע"י תופן לידם יצחק וגירותו וגירות יעקב . ותה"ב בכור הבזוי במלרים . כמלרף ככף במזך הכור עד הנו בניש מכסף במורות פרשם מולדות וכן היה . כי בנעשה והמרק הזוהמה . וכשבר נשבר והיה כסף צרוף יצא ממלרי' ושבר היה סיני הזוהמה פירשו ומהו בימי החדך . ולא יצאו רק ל' מס' שו ל"ד מל' שו מהמס שהוא שו מהמשם שלפים . והיוצלים קנו מעלה גדולה וריווח עצום . כי הוכיח הזוהמה עד גדר שבשעת ימים שעמדו על הר סיני שכבה הזוהמה לגמרי. ויובנו לשמוע מפיו יח' תורה בכתוב הללנו פרשם שמות .

ואלה שהוא טעם לגלות מלרים :

ונבא על הענין , והוא כי בהרלותו יח' לת שבחם מרבע גליות , הלה והנה לת יבער מהתהמן לב שברה בהחלים נזרם הגליות ומי יודע שם יבחרו בסוב ולמה יגלו . ע"כ לומר לו יהוש חדש כו' לומר כשבר שלא יגלו כי מודיעך ענין הגליות . ג"כ קדש כי שבר שלא יגלו כי הנה חדש ג"כ כי גר יהיה כו' . והוא כי בכוח הזרעך מועטין נזכרין בללנו יחיד שהוא בימי יעקב . וכוב ימי יעקב גר יהיה היעיה לו גרות . לך לת שעבוד כ"ש גרות בחרן לת לשם . שהוא בח"י שעדיין לימה לשם לך בהניעם לכלל ביבוי . לת ועבדום ועמו לוחם שהוא לת במלרים . ובין הגרות והשעבוד הוא ד' מלות שנה .

וגם שם הגוי כו' יללו כי דן שכבי . ופעם שהשעבדם הלה היא כי הנה ומחרי כן יצאו ברכוש גדול . וביוש גדול שהוא סילוק זיהמת הנחש ע"י השעבוד . שיוכנו בו לקבל תורה ויהיה לשם מנוח על הלומות מיוחד מגליות בלופן כי עיקר הגליות היה בשפך . לך מה שהוא בודאי שלא הלומה רעה אחת בימיך . כי ונתתי שבת על שבותך בשלום כו' . וגם לל מירה שמח יחבדי בתוך כור הברזל במלרים . כי הנה ודור רביעי יבואו הנה כו' . ותה שחמרתי גר יהיה זרעך בחרן לת לשם והוא בח"י . הוא כי לת שלם עון האמרי עד הנה וע"ב לת לבניך היה עד דור ד' . ולמחמרת ז"ל (ע"ש ברש") בחמרו שבת לת מבותיך בשלום שהשבר בירושה הרה שבוכה . שקבר בשיבה טובה שיעשה בחמרתי השבוכה . יחמר מה שחמרתי שיגלו ד' מלות שנה. לת יעלה על רוחך כי מה שבר יהיה זרעך הוא כי לת יהיה זרע כשבר. כי הלת ת"ל שמה שיקרה לך זרע . כ"ש בתפי' הלה שהחמרו שע"י יעשה השובה וכן יחמרתי . ומה שדור רביעי יבואו הנה בסוף הד' מלות שנה ולת יבאו בחרן מעתה . הוא כי לת שלם עון האמרי עד הנה . לך יש העיכוב מזרעך . וע"ם דרכו רמז בזה' יבואו . עם היות שדור רביעי לת היו בת"י מעולם. לך רמז לו להיות קדושת זרעו . כי בודש שהם נפשות מחרן היים . שלשומת ת"י ומחרי שהי' הם לדים חוזק לה בשוחה חליה כשבים לל מקום שממנה יצאו . וכמפורש הללנו על פסוק (תהלים פ"ז) היש ומים יולד שם וכענין האמור על פסוק לך לך מחרץ כו' . כמ"ש ז"ל (נדרים ל"ב) כי בשון שחמר שבר שמה שהע כו' גלו למלרים . וייהי ענין הכתובים . כי זולת הגלות המכר גם בשון יחוע שחמרת שמה שהע . שהע גלות שהל והוא כי גר כו' כמפורש למעלה . ולל תגר על מה שהשעבדים בשבילך . כי ע"פ דרכם קוני בילחו ברכוש גדול שהוא פיסוק הזוהמה כדלעיל ועוד שבשם שעוזך מי לת יהיה גרוש ליעקב . כ"ל ותה שבת לל שבותיך כו' עם שהיה ע"ה שנה בימי יעקב . ועכ"ז מלידתו יכלו הם' שנה כי הלת ודור רביעי יבואו הנה . ותם היו ממיים מדור השבעים לו מבניהם . שמשם היהל השעבוד לת יבואו דור רביעי . כי שוד ק"ן שנה וגם קודם היו שבים שם לת כי לת שלם עון האמורי עד הנה . לו יחמר לל תגעטר על גליהם שמודיעך לת על הנרה ולת על שמה יהבדו שם ולת יזכו לבשם שהרן כי כשבר יודע הגלות הדע הרעות . ופי' מה שחמרתי יודע הוא כי גר כו' ומה שחמרתי שדע הוא כי ואמרי כן כו' שיוכנו לקבל הורה כשהוצר למעלה . ולל תירה בן יהבדו שם ולת יבאו הרן כי ודור רביעי יבואו הנה ב דקי. וכשהיומו ענין גלות מלרים ממשך לל מה שברשם לו מרבע גליות . סיים ענין כוונתו להרלות לו ניהם לחמר לו שיכבר כשבר ייעב לבניו . כשומר וייהי השמש לבא כו' ונמר בשומר שבר עבר כו' . לומר כי בחר בשעבוד . שבבר עבר השוער עצן . היה בין הגזרים שם הגליות . ולת ביישראל ומה שלת חמר עצן חמור כי שם השוער עצן פה הורה ענין בלו בעצן בלו . כי הענרה שבליש בי הוא עצן ולת שם ואחר שבליש בעצן השמור נוהן בהם כח ותיות . ומוזרים וכליש בלפיד שם וזהו בלו בעצן בלו :

יח **ביום** ההוא כרת כו'. הנה בתחלת הענין אמר לי ה' אשר הוליכך כו' לתת לך כו'. עתה לתת לאברהם עצמו שתתן לבניו. והנה כשאני פירש יובנו הדברים. ע"ל ואתה תבא אל אביך כו' ואחר שיוקר דין רביעי יהיו הנה כו' נמצא כי ברית מתנה הארץ הוא אחר ביאו אל אביו כדור רביעי וע"כ לית אתר מתחלת שעל אברהם עצמו יורים לא שתרן. לז"ש מה שביום ההוא כרת ה' את אברם ברית. לומר מה שדור ד' יבאו הרבה ארץ כ"ש לאחר שיעבור כו' לא שקרי כי' שהם התלתות ו' עתידין לשוב הנה אין שהדבר ההוא מתקיים עד עבור שד' גליות האמרים. שהוא אחר התחייה לאברהם עצמו. והוא מוכרח כי ע' משעבדם היו אחר תלוש כנודע. לך מה שדור רביעי יבואו הנה. לומר מה שברית ברית עתה. כ"ל שברית שבימים אחרים שהם תלתות ז' עתידין. או יאחר יהוש שדע כו' והוא כמאמרם כפ' הזהב על פסוק ויוליכך כפניו. כי כפה עיל הקב"ה את ישראל ממצרים הניח את אברהם והעמידו שם. שירמוז לך הכח את מצרים והוליא את ישראל ברכוש גדול ואחר עוד כפ' הזהב (בפסוק דף ה) כימי לאחר מאתן שנה ארתמו שלמות שהרי לא נאמר אלא ארתמו שנה כי כאשר העמיד את אברהם בניסיון מצרים. כן ישמידהו בעתידים ויהיו נגאלות. ובזה יאחר הנה אחר כמה שדע כי לירושה. הרי שיקבלו או יכלו בניו בגליות ולא יזכו על הארבעה לרשת הארץ עם אברהם בניסיון. והנה ב' לו הוא י' כי יהיה זרעו. ואת הפסוק הזה ישראל לא כאר. כי התיש כלים והם חיים כלים. אחר שלא אחר כי זו היא הבטחה. לך עדין שלמה כמה שדע בתקומת עומדת. ע"כ אחר יודע שדע כי הנה מאבר יהוע בניי"ם. שבעת בני"ם שדע לעשות. וזהו יודוע שדע ופי' מה שאחרתי יהוע. הוא כי גר יהיה כו' ואח"כ יצאו כי שם חיים. ומזה שדע לעשות כי גם לא כימי שאתם ממצרים יהיה נשלמות. וב"ה גם על מה שקודם נשלמה מצרים אני דומה. כן יהיה בגאולתי מצרים. ולזה דבר יהיה לסימן מעתה. כי הנה ואתה תבא אל אבותיך בשלום שהוא כמש"ל (כ"ל פ' ל"ה) שביארנו שיעשה תרח תשובה. שקבר בחיבה טובה שיעשה ישתעבדו אבותה. כלומר ואתה שתרח בשיניך בחיי הקרא סימן לבניך גנם הם יעשו התשובה. והוא מאמרם ז"ל (כ"ל פ' מ"ב) בניה כרומה ליהרחל שיעשו התשובה בחתרים חיים. וה"ה כי תיש חיין בגלות. לך יהרחל בגלות תפבר ילמדו ממעשיהם ויחבדו. לז"ש סימן אחר עוד. שהוא ודור רביעי שהוא אחר גלות מצרים. יהיהו הנה חיזו לשוב אל מקים אברהם לרשת ארץ ולא יעבדם מה שהתעבדו בגליות מצרים וכן גם לעתיד גם שיתעבדו בגליות יהיהו שנה. וה"ה שלא טוב היה יהיה לי סימן מעתה. שתרחה בעיני לית לי ולזרעי תחת נוהן את הארץ. ולא עד דור רביעי. לז"ש כי לא שלם עון האמורי עד הנה. לז קבל אברהם ובירר את הגליות וזהו ויהי השמש בואה ואלה כו' כשהיהו לשעלה כי הנה העור עשן כו'. הוא ניסים שאר עבר יהיה בין הבתרים הללו ולא בישראל. ובזה הוא שבעת לא אברהם והזמין לו יח'. לז גם הוא ה' עשה את ובריות

עשו ברית. שהוא על מה שבתחרים היהיה יהן הנה הקמי כו' שדש לתן עשרה עשמון. שייהש לז אברהם עם בניו:

טז א ושרי אשת אברם וכו'. הנה לימדו לאשת אברהם הוא מיוחר כי מי לא ידע אשת שרי היא. ועוד לימדה עניני הלא עקרה היתה. ולפי שאחר עניני שמורה כי רחויה היא הלא שעשרה מלדת. וגם מלא לא מיוחרת. לפי הנה כתבנו לשלה מאמרם ז"ל (כ"ל פ' מ"ח) שאמר ט הקדוש ב"ה עד דאנדלך בגלוי דוכתא. שהוא מוכל על המזל. והא דאמרו מזל בו. ומעתה יבוא להוליד הלא שאת שאחר הוא למה שהוא שהוא יפבריך חבן ליהיות מחני הוא קדוש ולימו יהיה רק כמאמרו"ל (שם פ' מ"ו) קנמון לו מעמיד כו' כשבשיבל יהיו. כשהוולת תחיתו כתשרים הללו פ' תולדות ופ' שמות וזה כתבנו שכיון כאו' כי יהיה זרעך הלא יקון אם יתאמרת כי ז"ש יהיו לדיקים בתו' בהוב הימים. וכן כתבנו בתקימות המכריים כי לשעון יהא יחק מסיבה קדושה. שיהיו לשעול העמת בשר שהא יתעצל מוחמת. ויעשר הזרע יוצר נקי לשרש להוליד הא יחק אחר התולי. ובזה נבא לל שעיון. אחר ואחרי למה שהיה אשת אברם בת זונו ע"ש לא ילדה ל. כי הזכיר שעשה לשלה לו ממנה לא עשה הוא. לך תיגש כמנו הסולדה כי כבר נתן שמל תתיזו. ולא שאחה מלרים רחויה לשעול בה מזוחמת כעת ואחר שרי הנה עד כה נתבשרי לעקרה. לך הנה לא שניתר ה' בזרע ודאי הוסר עקרותי. הלא שעלתי בלבד עד תוקן יותר ותבך זוחמתך. ע"כ בא לא כעת לל שפחתי • ושעל בה מוחמת מולי אברם ממנה מעתה ולא תלידך לשעיון בזקנה להזיקה:

ה ותאמר שרי וכו'. רמזו לעזה לא אם הגר חטאתה מה שעשת אברהם בדבר שחמסור דין עליו. והנה תרז"ל (שם פ' מ"ה) כי מסיבת הדין היה תולי לחמת הגם אלו סולבים עריניים. פקדני ה' גם אני אך לא אלמת כ"ת על עלמך ואנו לך. והנה ע"כ למה תלם כמה שניתה קלה בעיניה הלא תלוה זו גם הלא ת"ל בעיניה יהגם. ועוד כי לפ"ז מה תקן בחומרו הגם שאחתך בידך וכו'. ועוד מה בלא לאברם בהברית היתה. ועוד מה שהלא המלאך אי מזה בתה וכו'. הלא יהלא מהמלאך מתן בתה וגם היה מה חידתה לו בחומרה מפני שרי כו' כי הלא היה הבירה כי מלאך ה' הוא כמ"ש ז"ל. ועוד כי הגם פרש"י והוא מדרז"ל (שם) כי בכל המירה היה מלאך בפני עלמו. ולפ"ז יקשה כי הלא מלאך שהשתון לא הוה לה ולא חידתה לה בלוה כ"ת שהלא מי מזה בתה וכו' והשיבה לו היא מפני שרי וכו'. ומלאך אחר אחר לה שובי וכו'. ועוד למה המלאך הבשיבי אחר לה מרבוי הזכרתי אחר לה מהבריון והילדה וגפעוך הוא כי הלילה היה תחלה. ועוד למה היו ד' מלאכים ות' היה מספיק כי הכל ענין אלימות אחד. ועוד חומרו ותקרא הגם ה' הזוכר הניה וכו' והלא מלאכים היו הדוברים אליה ולא ה', ועוד אומר אחת לל רבי כו' שיהיו דברים מפלאי הבנה אמנם היה לבתירה לאשר לומר כי מחשבת שרי פן אם שמוקלס

שהוקלה נעשיות היה כי אברהם אמר לה כי בוודאי יקרא לו זרע . וע"כ אמרה הרה תוכני נתתי שפחתי . שהיתה שלי שפחה מלוי כמש"ל (שם) וכעצה לי ואוך כאשר ואברא כי הרתה ואקל בעיניה. כלומר ואין זה ב"ה שהביאה ממך כי זרעה יכון לפניך וה"ב אין לי תקוה . ע"כ חמסי עליך ויפסוק ה' בו' כי לא התפללת עלי והיה מתקיים זרעך כי . לז שניה הרה שפחתך וכו' כי עדיין שפחתך היא ולא בשפחה יקרא לי זרע . ואם תעיז פניה לא ממני הוא ועשי לה הטוב והביאה למוסב . או יהיה כי אמרה הרה נתתי שפחתי בחיקך שבזכות זה תכנס ממנה . ואקל בעיניה ומכיוצא בו קנאה ותחרות ואוך ע"י עון זה המצך לי זכות לבוא ממנה . ע"כ חמסי וכו' שלא התפללת עלי ולא סייעתי בה ליכנות על ידי הם תוקה לך ואקל בעיניה ויקרני עון . ע"כ שניה לה אל תקרא ותכעסי ותחטא כ"א עשי לה הטוב וכו' לייסר תוקה כנגדה הם שפחתה : והנה על זכות תכנס שלא הקב"ה להמציא לה ד' מלאכי המרכבה וכניסה עמהם . ולהיות שפחה ושפחה לא זכתה מדבר עמה הכניסה מיד רק שעלה בהדרגה רבותינו תרתה המלאך הקטן מד' נהלי המרכבה . ותחריו תסר למעלה ויעמוד עד שהגיעה הוא הגדול שפחה . ותחר שהוכנה להניב קו נקו . תדבר בה הכניסה ע"י הכנת תרגשתן בהדרגה. וע"כ הוצרכו לדבר עמה ד' מלאכים שע"י דבור ויחס כל אחד שיהה קונה הכנה אל הקדושה וזוה כי התרגשה מלאכים הם מיכאל וגבריאל נשפחל ועריאל ורפאל בחינת רחמים וגבריאל בחינת גבורת הדין ומיכאל מבחינת חסד בנודע. והקטן היחל ויאמר לה הגר שפחת שרי כלומר הנה אתם שפחה והיא שרה וגבירה לה אי מזה נתת תניחה יהם בתת בחנלי עליה . ותנה אלכי שפקני עליוה יוחר מבהיותך שפחה בבעצה לה . וכן אלה דברי דין ורוגז מעין בחינתו אל תוחש ואל תרא הדין עמך כי מודה אני כי היא גבירתי ואל הקל שוד בעיני הנה המלאך היה כלה עיניו והביאה למוסב שהביא עליכם ואחר שהוכנה קלת ע"י הקטן בא רפאל מבחינת רחמים. ואמר לה שובי אל גבירתך והתעני ותחי ידה כי ברחמך ומזה עלתה אל המלאך גבריאל שלשלה היטיב ואמר לה הרבה אברבה וכו' שהרבוי הוא מבחינתו כנודע ואח"כ עלתה אל דבר תליה המלאך מיכאל וביברים על ההריון והלידה . ושמע ה' אל עניך שהכל על לד המכד וגם הוא נסיונים לבשורה זו כי הוא תשר בא לבשר אות שרה על הריונה כעת חיה ולברה בן . ואח"כ דברה בה שניה ואמר לה והוא יהיה פרא אדם וכו'. או ותקרא את שם ה' הדובר אליה אתה אל רואי כו' . והוא כי עד כה דברו בה בתרגשה מלאכים ה' לא' והיתה רוחה אל כל מלאך הדובר אליה וא"כ עתה אתה והוא יהיה פרא אדם כו' . ולא ראתה אל הדובר בה אז אמרה ה.ה אליך מלאך כ"א אתה אל רואי אתה רוחה ואינו נראה . כי אמרתם הנה הלוא אתה אתר היא אלוה אתה לבני עתה הוא מיכאל שדבר לי בתמונה . אתה הגדול שכח זכיתי לראותו תחרי רואי אל הקטנים ממנו. ואם גם זה הוא מלאך למה לא רואי אחרי רואי הגדול

לך לעינו ב"ה שתחת אל ולא מלאך . או יאמר תחת אל רואי ולא מלאך כי אלא לין שכח שהכניסה הם כי אלא ארבע מלאכי המרכבה הם הם כי אם שלשה מלאכים מוספו לדבר כי אחר הראשון ולמה הראשון לא דבר הכל לך לין זה רק שתחתה ארבע מלאכי המרכבה ושתעל' בהדרגה למען תדע כי הכניסה מעליהם הם . ושהיתה ההדרגה לשידבר כי כן טבע נפש חה תומרת כי הנפש מסך על הראשון כי כן טבע נפש לרבות ולהוסיף על הקודם וכן אחר הנוסף ממנו והלאה וגם עוד אחד רשיתי שכח שלשה אחרי רואי הם הראשון ולמה הראיתי ארבעתן ולא הכפיק האחד כ"א אחרי רואי הם האחד רשיתי עוד שלשה . הם לא שתחת אל רואי שתדע כי אתה הם ושעל ידי הדרגתן זכיתי לשמוע מפיך עם שלא רשיתיך כי אתה אל רואי רואה ואיך נראה:

יז א ויהי אברם בן תשעים ט' . הנה רואי לנוס לב מה עניין התייחס שמו י"ת זה הם אל שלוי שלזה . וכן או' התהלך לפני בתוך זו מבוארתה . וכן או' והיה תמים בתוך זו מבוארתה וגם עניין נתינת הברית בינו י"ת, ובינו שילחם מעולל הבנה . וכן הם צורך הזכיר הם פייטיב לו ע"י התוך שברחם שהוא על מנת לקבל פרס : והנה ברם נבא אל עניין הכתובים. מעלה זכרון תקונים תשר שמו לב תליון הפוגלים ודורשים בעניין המילה . (ה) בתמרת לין יתכן יותר שכל תשר לו נתכוון עליוה שטוללות שוה דומי תלילה רק מעשה ידיו להתפאר וכתמרת ז"ל במדרש רבה ראתה והביאה מה טובו מעשה תפלטים . כי אלא הם יעשה ש תדם בית ויתן בית בפתחו אלא יגונה והקב"ה יגר את תאדם ויפה התוסף שהוא בית פוסקים על הפתח שהוא פשה והוא שהוו תיה שדהו . והנה ממונח דבר אלא יתמתין לבב תנוס בתמר בתמר כי הן תאדם היה מעשה ידיו ושיתכון עשהו בשוה שיעה תתריו תנוס רמה ויתלה תסרון תפפלרת תדם תשר ברא תלטים בהסתור בשר תבשרו תשר ברואו בו . (ב) שאול יבואו תם היה לתברהם תיכר לה עזב תלקיים תכל תוכיח שבכתב ופכל פה תפי' עובוי הבשרון . ותנה עזב את המעה הגדולה שזתה . תשר הפילה בה הוה יח' הפלה ופלא כי על כל התורה לה כתה רק ג' בריתות . ועל ברית מילה שלש עשרה . הלא תפיה עובוי תבשרון בפיה כיציאת בזרעה

וניזרא בשמי שתית :

והנה על עניין הרתעון הפתעפו ממנו אל דרושים לכל תפיהים בעניין תועלות המילה . תם לתקן המדות ו דבר שלתו והן תתם כי יפי תכמת שלמת הקונית לינים. כי הלא כתשר עשה תלטים תדם שלם תשוללו שלה ברתו כפי דבכתו תך תחרי כן ע"י קלקול שעוברות ועבוד הבשמות . גרם כל יצה דבר משולל שוהמת וגם שפשם לה המלה לבא . תבלי תחיה תם בתעוות על כן לה יבבר תניחת הורתה דבקות התעוות עד יתקן תתדם בשלמו . זולתי תשר נקבו בשמות שם לדו תסוליס . שלה עבר כח התעוות לשלום נפש לפי בתינפש כשודע ליודעים תן . ועל כן לה שתו לב לרז"ל תל קונית זו כי ידעו תלמת ולא נמלתת . וביום ז"ל כי בפי תשמי תעבד בעניין תמתר שוכשכרוסים לר' עקיבא תיז זו

מעשים נפלים מעשה הקב"ה הוא על ידי משה כי' . וכן כללות התורה נתברכה כי בתורה יה' נתברכה שמות . ויש ל' עד שלא מלאי היו כל התורה נתים מלאי תאמר מפלאי כי' . שהוא כמפורש שלמה לפנים פלאיות הדבר זה בעיניהם להחזיר מאחר כרת חלוקים לעשות את האדם בלם . ואם לא כן היה מוס בהדם . ע"כ ירמקו מהבכם כי זר מעשהו בעיניהם וכן היתה שלמה הגיון לכי' הוסיפו אם תביכה היא המילה מפני מה לא ניתנה לאדם הראשון שהוא העיון בעצמו . לומר כי למה נתנו הגוים מקבלים בתמר לנם כי אדם עולד מהול . כי לא יעלה על לבם בנם בנבראים היה שיהו ע"כ על אם תביכה היא המילה שעל כן תוכל להשיב אין תשובה שלמה ה' לעשות אחר כן . למה לא ניתנה לאדם הראשון שלא ולאי כי משולם לא היו ומצות זו אין לה אחר . והנה הרמב"ם בקבוק טעם לפי שסבש . ואחר כי לא מוס בבריאה יחסר מלילה . שיחסר אחד מעביר מוס ב"ה לעוסק תיקון להמבר במדות ע"י התים בח המניח לכל המותרות והכוו' רשת ודומה דעת ההומר שהוא מוס נמלו ג' דעות בדבר : הא' אבר מהבו על דרך הסוד מה נתן דרך לפרסם הדרך הסיא. (ב) לפי שפשט דעת הרמב"ם . (נ) הדעת אחר דחה הוא היום מוס קבוע בחדש והנה שלא שלא שם נמלו ומם היו נמלרים ז"ל בב"ר (פ' י"ח) וז"ל פלוסופוס אחד שאל לר' יהושע שם תביכה היא המילה למה לא ניתנה לאדם הראשון . אמר לו מפני מה אומו האיש מגלח פלח ראשו ומניח פלח זקנו . אמר לו מפני שגדל עמו בשעות אמר ליה ר"ב יקטע שם ידיו . ושבר שם בגליו ויקטע שם ראשו שגדלו עמו בשעות . אמר לו ולאיזו מלייה נתינה נתמהמה ר"ל להושיעך חלק לי מפשר , שלא התבדל ברך למחוק התורמוסין צריכין למחוק התיגים צריכין ליתן לפילו לאדם צריך תיקון ע"כ. והנה זה המאמר כלו מקשה לכן מהשוב כי היה דעתו שהמשפר קשה מבריאה שברא ה' . מורה שמעשה ה' פגום חלילה ואדם מתקן פגימתו ולזה כמו זה נתשב . ולהברית דעתו זאת אמר שם תביכה כי מלילה לפניו יש' והיתה הורלה פגימה בשה שברא למה השטיר זה מאדם מעשה ידיו לבדו והניחו פגום כי אמר לו שנולד מהול לא יתמין . והנה לפ ה' הוסיפו לומר לו שדעת הרמב"ם ז"ל . כי לין המילה הורלות היתה מתחלה בריאה פגומה לכן שלא לו דבר תיבוב. שם שהוא יהיה ג"כ טעם על שלמה . והוא אר' שפני שה כו' לומר מדבריך נראה כי השטיר שלשר בשה ה' מורה שנברא שלשו יש' פגום . ול"ב הוא למה יגלה רלשו שער הרחם שברא בו שמל"ב הזקן יהיה זה לשאמר לו זה הוא תקון בשלמות ולא היה שער פגימה בבריאה . ושם שה יאמר יש לו ר' הושיע ויאמר מילה ג"כ הוא תיקון לך הוא לבל יביב לו כך אמר לו שפני שגדלו עמו בשעות שהוא כי שער הרחם גדל וזמן לחדם דעת משל"ב וזקן שגדל בשים לו דעת . וכ' הושע דחה שהו שלו"ב גם ידיו ורגליו שלו בו' . וברלות הע"ב שיש מן העיון שאמר ולאיזו מלייה נתינה שהוא חוץ מן הענין שבשבילו ניתן . מז נלה דעתו שהי' רולה לומר שלאיזו

ואתחנן לב לא מושלם מכל הערלה לא פוקק התאנה ומה
גם כי מבני מכל היה יכול לומר כוחנו. לומר לן כך
ניתן הלא הערלה העבר וכו'. ממנם לן ספק כי לא עלה
על לב רבי יונתן כי יתייחס מוס בבריותו יתי'. לך דעתו
הוא בדעת הרמב"ם ז"ל שהיה לתקון המדות. הלא
שהוקשה לו כי הלא מי לנו גדול מאברהם שלם ומתוקן
בכל מדה מובה. ומה גם נרז"ל התומרים כי בשמול
בשר ביטלה יצרו. ובוטלה תאוותו ונקרר דמו ונקפא דמו.
הלא כדי שילא ויתק מטפת קדושה קנמון לתי מעמיד בעולם.
ות"ל היפה מה לוזך לו לימול לתקן מדותיו בתוקן שבעותיו
יתי' לתותו לימול. יורה כי לא שלם הוא עדין וצריך למתק
מרותיו יצרו ותבעתו שע"כ תי' יותן שתמר לו הקב"ה
התאנה הזאת כו'. לומר כי הנה יש פירות שתוכן
לתכל והקליפה קשה ומזקק. ויש פרי שבבה בתכל
והגרעינן קשה בתוכו ותימו נתכל משל"ב התאנ' שתוכה
ובבה נתכל ותין בה פסול' הלא עוקלה בלבד כך תמר
לו הקב"ה לאברהם. הנה תין כך רוע מדות לא בפנים
כרוע שבהות ורומיתן ולא בתוך בהבל מדות רשות. עם
שתלב טוב כ"ל כולך יפה לעיתי מביא ומבתון ותיכך
צריך לבתים תבבך לתקן מדותיך. כי תין כך הלא מוכר
הבשר בלבד. כתוס בעלמא בעוקן התאנה כי הערלה
לא שדים תוכלת בכולך. נמצא כי לא לרבות על תיקון
המדות בא כי תם למעט ולומר כי גם נדר זה לא היה
באברהם כ"ל שתות המינו כמעבידי עוקן התאנה בעלמא.
ועל בחינה זו בלבד קראם מוס. וע"פ הדברים התלה
כי לא היה לאברהם צורך במצוה זו לתקן עלמו רק לקבל
שבר. לפשבר לפרש הכתוב בדרך אני. הוא כי הלא
יתתמן לבב לאברהם בשמעו תת דברי המצוה הזאת
בתמת בתמול מביא לאברהם. לא יתנע לו
תני בלבו טיהור וצריך לתקן. לו תינו רק העברת ערל
בעלמא עם היותו בלתי צריך ליתקן. כ"ל לקבל שבר
בעלמא תם לתרתי כי עדיין תיני תתוקן לא כן תניבי עתך.
לך תין העינין רק לקבל שבר תם לו' שתתר ועשה
לזונו. ולתה לך תדתה תצוה זו תלבדי עמוד התקיים
עולם הוא גמילות חסדים שלא יבתו עוד כל עמים תלוי.
ותתבטל תע"ה שהוא עמוד יחידי שהיה תי תקיים העולם
כמו שיבא בפשוך בשמות תתתרס ז"ל (שם). שע"כ תי'
מסרב תלמול. ע"כ לבעבור יפב לבבנו בא להלים בשתת
דבריו ותתר תני תל שדי כו' והוא כתתתרס ז"ל.
שהוא תני הוא שיים די בהלטותיו לכל בריה לשלם שבר טוב
לכל. וע"כ האתר ואל תהי תסלריחים שעד לתותכם.
כ"ל התהלך לפני והיה תמים תלברהם בלל. ולא עוד
כ"ל שהלא יהיו לך שני שלמיות שתין כתותן בעולם. הא'ת
כי תתם היות תסך עומתת הערלה תפשהת בינו וביניך.
עשה תצות שבהות הוא תלהך שבעשה בה שקרבת בריח
על שתה על דרך תה שתז"ל בתדבר רבה (פ' י"ת)
שתלהך תזירות שתתון נקרא פלוח. על שם כי יפליח
לגדור גדר בזיר תפ' בינו וביניך. שניח שיח' זרעך
קדום תלד. שתינו דומה זרע היועה תתוך הערלה ליועה
שתיא ותה ותברהם תוכך זרע היועה תתוך הערלה. והוא כי ברהם
נתתר טוב תלד. ושם ביתבע בתקומו שבהוננ
לומר כי גם שיח ברהם. טוב ורע. והיה קשה לף

על קיום העולם בן יטו על זד הרע. לין להוס כי ורע
תלטים תת כל תבר עשה והעס טוב תלד כי הטוב הוא
תלד לך לא הרע. כי בחלק הטוב הוא הרוב כי הוא
תלד. וזה ע"י תצוה זו שזכה שתברהם לוכך בתלד
הידוע. שסוא והעס טוב תלד כי בבחינת התלד יתי'
עוד תלד. שהוא הכל תבחינת הקדושה היא עם בני
ישרתל. ועל התקידה הב' תבר יתקרן תלין לדבר וגו'
תם זה יתי' לתברהם תבר קיים תתי' ערוכי תבבתלין תבני
יעוה יתי'. ותת ברית תלהין בבח תלילה עד בוסו יתי'
והיה בן ק' שנה: והנה תפשר להבין כי תף ז"ת ותת פקחו
שיניהם רז"ל בתתרס בב"ר סוף פ' ת"ע וז"ל תתר
לברהם עד שלא תלתי היו העוברים ובבים בתים תלני
תתתר תשלתי היום בתים תלנו תתר לו הקב"ה עד
שלא תלתה היו בני תדם ערלים בתים תלנך. עכשו תני
בא בכבודי ונעלה עליך הם"ד וירא תליו ה' בתלוני
ממרי ע"ב. והלא כתו זה נהפך יסרב על תצות קונו
יתי'. ותה גם בשעת ערלים השוברים ובניהם עד תלותו
יתי' ועד תה שהיה הוא יתי' ניגלה עליו. וכי הפה
בלשדי זה לא יתקיים תלותו יתי': אתנם הגה כוונת
לברהם. שתחר שגתילות הסדים תקיים העולם כתו
שתתרו בשתות רבה. כי על שלשה עתודים העולם עומד
על התורה ועל העבודה ועל גתילות חסדים. עד שלא
ניתנה תורה תי' תקיים בעתוד שהוא חתד ותיני תעולם חסדים.
תשניתנה תורה תי' עומד על בניה ותי' העולם רותה.
עד שהוקם התשכן ותיתה עבודה ע"כ: ובוה יתתר הגה
ע"י עשותו תצוה זו ימנעו עוברים ובניהם תלבא תלני.
והוא כי לזר יהבבו תלוה זו. כי תי יסיר תתבר בבח
תלהים בתדם. ולא לשלתות יהבבותו כ"ל להסרון.
ובהתנעם תלבא יתבטל גתילות הסדים. ותיך יתקיים
העולם ודעתו שיתול זרעו ולא הוא. ע"כ תתר לו
הוא יתבבך הגה תינו דומה קיימך העולם על ידי
ערלים עודך ערל בתבר על ידי תילה. והוא כי
בתחר תב' דרכים יתקיים העולם. תו על יד שפע תתתו
יתי' בנשפע תלמעלה לתטה. ב' על יד הברתה שבינה
בתרץ. ותמעלה תזה בהיות לזיק בתרץ. כדתי להיות
תרכבה תל השבינה כי תז תין קלה לקדוש ובשפע טובה
הבא לעולם. וזה תתתר יתי' הגה תה בתחה בזכותך
תקיים העולם ע"י גתילות הסדים לערלים. תינו
בשלתות כי שבינה לתעלה. לך ע"י בתתול תין לריך
לומר שתבטר' שבינה פה כ"ל שתלי בא בכבודי. הוא
בתלתי תרכבתי. ותניתם תלהיות תרכבה תלי ונעלה
עליך תתם לתעשה תרכבה ולא עליהם. והוא תה
שבתוב תלניתו על ורח תליו ה' והגה שבעם תגיד
בהם תלתי תרכבה נגיבים עליו לפניו לתבול לתם.
תז ויבא עיניו וירא כי השבינה על עמתו ולא עליהם.
ותז תתר תל לא תעבור תהיות על עבדך תתם וזה כוונו
בתתור נעלה עליך. שוד רתו בתי' בכבודי תעין סקודש
כי בהשבר שתילה גורע זכותו שהשפעות שפע תתתו
יתי' לתרץ. לך עשה הוא טובו יתי' בכבודו תתם לשלות
עליו. שהם"ם תתתרס ז"ל תליה כל תים יבין לתשורו.
כי לו יוכה ידע תברהם תצות ברית תילה ותין ערכה לא
תבך ידו שיתהה תצני תקון העולם. בל יתנשו לבפ

לנו כל ימים עמים ויקבל ממנו מצוה גמילות חסדים ושפיכת הטוב: אמנם הוה בלעדי זה בכור מלנו רז"ל בב"ר (פ' מ"ח) על פסוק לכל זמן כו' כי זמן הי' ע"ז לאברהם שיהיה לו מילה כו' והמריכו בדבר טמר שלא הי' לו לאבר ליומל קודם לידת ישמעאל. כדי שיולח ממפח קדושה. כאות כמפורש לעלנו במקומו כי שלא יהיו בעד עמוד ישראל על כר סיני לא פסק שמחת מהם. ובתוב אלינו כי ע"כ להחזיל התכתב. הוצרך מברהם לקחתה מת הגר להמיל בה עיקר בחינת כאומת. ובזה האיסיו רז"ל (שם) לומר. כי גם מעשה זה לא מוזל מאברהם קודם לידת ישמעאל. והוא כי רלה הקב"ה יש יל מברהם בחינת הזוהמת בהגר ע"כ הוכרח יהי' לז מרל. כי הערלה ממשך לו בחינת הזוהמת כדי שבשביל לגוליד מפ יולח יהי' מעשה קדושה כדי שקדושת המילה ממשך אליו בחינת הקדוש. וגם לימול לאחר לידת ישמעאל לא אלוה כאבר שיעמו שם בלומרם לאמר הקב"ה קימון אני מעמיד בעולם עד שבוטל יגרו וכו'. והנה דעת רז"ל למען אוניא לא יולח קדוש מן הבטן. טיבטו יש המילה ולידת יולח לל זמן ביטול יגרו בילה כמעט בלי הולדה מכח יהי"ר. וכן יראה עוד מלמרם ז"ל בב"ר (פ' מ"ם) וז"ל כתיב טוד ה' לירלתיו וברימו לאודיעם. לימזהו טוד ה' זו מילה. שלא גלה לאומה מאדם ועד שברים דור עד שעמד לאברהם וגמנה לו. שנא' והתהי בריתי ביני וביניך לאמר לו הקב"ה לא תמול טבול טוד ה' מה טוד ה'. ס' שנים ו' שנה ד' תרבעה הרי שברים. שברים אלו מעמיד ממך בזכות המילה שנאמר בשברים שנה ירבו לתוניח מלריתם. ומעמיד אלי מהם שב עים זקנים. שנא' אספה לי שבעים איש מזקני ישראל ומעמיד אלי מהם מבה שניה הוגה בתורה בעל' לשון שנא' והולל מעה באהל כו'. בזכות מי בזכות המילה שנא' טוד ה' לירלתיו ר"ל הקב"ה לאברהם דיו לעבד שיהיה בדבו. אמר לפניו ומי יעמוד אותי אמר אתה בעלמך מיד ועל אברהם אכין כו' עכ"ל: וראוי לפיש לב מי הגיד לו שאומר טוד ה' הוא מילה. שאברהם אומרו ומבריתו ובריתו לאודיעם נראה כי אז' טוד ה' הוא דבר אחר ולא אברים. ועוד אז' לימזהו טוד וכו' שלא גלה וכו' נראה כי ע"כ קוראה אותה טוד כל שלא גלה אותה עברים דור. ואע"ב אומר מה טוד ה' וכו' שנראה שלא קראה טוד רק על רמז מספר שבעים. וגם לוך נלמד זה מוהגים בריתי כו'. ועוד אומר אם אומל אבוא אחוה טוד ה' נראה שבוד קודם לל בשכר ובאחלה אמר שהוא אמיל בעלמה. ועוד אז' שלשה מספרי ע' שלה מה יהם להם אלל המילה. ואם כל מספר שבעים יגדל גם יכלול גם ע' סנהדרין וזולם עניינים שמספרים ע'. ועוד שמה חוזר ואומר בזכות מי בזכות המיל' יהוה שאומל וגם לוך לאמר זה אם טוד ה' כו'. ועד אומרו מ"ל הקב"ה להברהם כו' הגה עד כה הי' המדבר. ואמה הזר ואמר אמר ל הקב"ה וגם אומרו להברהם הוא מיותר כי מי לא ידע כי לאברהם אמר. ועוד אז' דיו לעבד כו' הוא אומלל הבגה כי אמה יאמה לרבו. וגם הי' יותר מרבו היה מבקש מברהם שיאמר לו דיו בי'. ועוד מה זו שאלה ומי יאומל אותי שיאמר לו אומל

לחברי כן הבא גם הפעמים הלה מתמעטים
על יד תיבות כה. כי התורה מתפת כאן על לשון ובקשתי
לחתם מתגלגלים הגבורות כי קדושת הפרשה מתפת התורה,
וגם הפריש ודניה ג"כ נריכה חיזוק. ולפי ע"י הכרית
מילה מתיפין כח לשם הגויים. ומיכה יוכל קבל מלחבב
מצות המצטלה רבוי שלשה דברים כאלה. ע"כ רמז
הוא יח' נהפך הוא. כי מלחבב' נזכות' יתברכו. כי הנה
על רבוי הזרע בשבעים נפש ירמז כו'. וע"כ גם הבית
מן התורה כל הנפש הבאה מנרימה שבעים. כי לם
מפסוק זה שלומד ושמה שמך ה' שלשיך כלוכבי השמים
לרוב. כי היו תורה השבעים. כמניינו לפרות ולרבות
ניתר. ועל הנגועים הבית מלפפה לי שבעים ימים.
שפה היותם זקנים ומדוכאים ממנרים גם נמנע הגבואה
משם. ועל התורה הבית ממפש. שהוגה בשבעים ל'
וגם הוא שם כתו. ולמד מלומר. הוחיל משה כו' הוא
בג"פ. נאמר כאן כתר ונאמר להלן בתר היטב. מה
להלן שבעים ל' לף כאן שבעים ל'. ולהלן נלמד מלומר
היטב. שהוא בספר מרובע ס"ת ה' ס"ת ויו"ד עם
החשבה הרי עשרים. ס"ת ויו"ד וסי"ת עם השערים
מ"ד וכל החיבה עם הס"ך הרי שבעים. ועדיין לריך
משם מי יאמר לי שבלשה הדברים המלה שם נזכות
המילה. ושיללו בלומרו שוד ה' פ"ם שלא גם שהות
וגם יותר ממספרי שבעים. נ"ת ובלשהן נזכות מי.
נזכות המילה שנאמר שוד ה' לירלתי. ושוה בג"פ כי
בריבוי עם ונגועה ומורה נאמר בשם שוד. כי ברבוי
עם כל"ת בשוד יתרים ועדה. וגם שם רבות יפרלו
לומרים ברוך חכם הרזים. ובנגועה נאמר כ"ת גם שלה
שודו על עבדיו הנגועים. ומורה כל"ת וחת יתרים
שודו. והנה על כל השעמי המלה כי' מקום יאמר לו
לחברשם הנה כל הדברים המלה שם לזרעי. וע"כ יתולו
בני ולא תני. ומה גם למ"ם ז"ל בב"ר (שם) שאמר
לו לחברשם לשקב"ה עד שלא מלפי היו בני לדם בזיש
תלני. שלמר מפלתי שיבתו תלני. שכי' מכוז לבתי
עשות הוא מצות זו הוא בשעתו כשהגר בישמעאל דשמו בת מר
הפוה בב"ד. וע"כ לומרו יתברך שם תמול הפול כו'
תינוק הוה לו. נ"ת לאמר לו הקב"ה לחברשם דיו כו'.
עמר גם שמה שלאמר לו אם תמול הפול ה' הוא
בזרעו. הנה ג"כ לאמר לו ס"ב"ה לחברשם כלו דבר
המוגע לחברשם עלמו. ומה לאמר לו דיו לעבד שיהיה
כרבו. והוא כי הנה שם שדי רמוז בשמול. כי ערש
יסול ים לו שי' ולע"ם. ובשמוע מגלה היו"ד ונשלם
השם הקדוש. וזהו ידמה לו יהב' על מלשכתו שעשו
בעקבו. על שעלה שם מעטרון כשעון שם שדי. וכ"ם
בשנשול שנרשם השם בשבתו. שילמר עליו שדומה לרבו
כל מר גם שלא היה לך כ"ת זה די. לשלשי שדהה הדבר
לזרעך. וז"ת לחברשם ולא לאמר כמ"ם למעל' לאמר לו
הקב"ה שם תמול כו' ולא נאמר לחברשם. לך הוא כי
שם כיון על המוגע על חברשם עלמו כמשמע. וכשמוע
חברשם כך לאמר מ"ש עי"כ שדמה לך ויהי' ברושם בי
וכושב שם על קדושה. מי יסול שוטי שיהי' רלוי לכך.
ע"כ לאמר לו אחה בעלמך. כי אין בדורך רלוי לכך
זולתך. ועל פי הדברים הלה יפתן לבאר הכתוב.
שלאמר לו יפרנך הדמה אלי בשני שהתי שלש. פ' שני

אחרי כן הבא גם הפעמים וכו'. והנה שלש אלה מתמעטים
על יד תיבות כה. כי התורה מתפת כאן על שדה וחבואה
לחתם מתגלגלים הגבורות כי קדושת הפרשה מתפת התורה,
וגם הפריש ודניה ג"כ נריכה חיזוק. ולפי ע"י הכרית
מילה מתיפין כח לשם הגויים. ומיכה יוכל קבל מלחבב'
מצות המצטלה רבוי שלשה דברים כאלה. ע"כ רמז
הוא יח' נהפך הוא. כי מלחבב' נזכות' יתברכו. כי הנה
על רבוי הזרע בשבעים נפש ירמז כו'. וע"כ גם הבית
מן התורה כל הנפש הבאה מנרימה שבעים. כי לם
מפסוק זה שלומד ושמה שמך ה' שלשיך כלוכבי השמים
לרוב. כי היו תורה השבעים. כמניינו לפרות ולרבות
ניתר. ועל הנגועים הבית מלפפה לי שבעים ימים.
שפה היותם זקנים ומדוכאים ממנרים גם נמנע הגבואה
משם. ועל התורה הבית ממפש. שהוגה בשבעים ל'
וגם הוא שם כתו. ולמד מלומר. הוחיל משה כו' הוא
בג"פ. נאמר כאן כתר ונאמר להלן בתר היטב. מה
להלן שבעים ל' לף כאן שבעים ל'. ולהלן נלמד מלומר
היטב. שהוא בספר מרובע ס"ת ה' ס"ת ויו"ד עם
החשבה הרי עשרים. ס"ת ויו"ד וסי"ת עם השערים
מ"ד וכל החיבה עם הס"ך הרי שבעים. ועדיין לריך
משם מי יאמר לי שבלשה הדברים המלה שם נזכות
המילה. ושיללו בלומרו שוד ה' פ"ם שלא גם שהות
וגם יותר ממספרי שבעים. נ"ת ובלשהן נזכות מי.
נזכות המילה שנאמר שוד ה' לירלתי. ושוה בג"פ כי
בריבוי עם ונגועה ומורה נאמר בשם שוד. כי ברבוי
עם כל"ת בשוד יתרים ועדה. וגם שם רבות יפרלו
לומרים ברוך חכם הרזים. ובנגועה נאמר כ"ת גם שלה
שודו על עבדיו הנגועים. ומורה כל"ת וחת יתרים
שודו. והנה על כל השעמי המלה כי' מקום יאמר לו
לחברשם הנה כל הדברים המלה שם לזרעי. וע"כ יתולו
בני ולא תני. ומה גם למ"ם ז"ל בב"ר (שם) שאמר
לו לחברשם לשקב"ה עד שלא מלפי היו בני לדם בזיש
תלני. שלמר מפלתי שיבתו תלני. שכי' מכוז לבתי
עשות הוא מצות זו הוא בשעתו כשהגר בישמעאל דשמו בת מר
הפוה בב"ד. וע"כ לומרו יתברך שם תמול הפול כו'
תינוק הוה לו. נ"ת לאמר לו הקב"ה לחברשם דיו כו'.
עמר גם שמה שלאמר לו אם תמול הפול ה' הוא
בזרעו. הנה ג"כ לאמר לו ס"ב"ה לחברשם כלו דבר
המוגע לחברשם עלמו. ומה לאמר לו דיו לעבד שיהיה
כרבו. והוא כי הנה שם שדי רמוז בשמול. כי ערש
יסול ים לו שי' ולע"ם. ובשמוע מגלה היו"ד ונשלם
השם הקדוש. וזהו ידמה לו יהב' על מלשכתו שעשו
בעקבו. על שעלה שם מעטרון כשעון שם שדי. וכ"ם
בשנשול שנרשם השם בשבתו. שילמר עליו שדומה לרבו
כל מר גם שלא היה לך כ"ת זה די. לשלשי שדהה הדבר
לזרעך. וז"ת לחברשם ולא לאמר כמ"ם למעל' לאמר לו
הקב"ה שם תמול כו' ולא נאמר לחברשם. לך הוא כי
שם כיון על המוגע על חברשם עלמו כמשמע. וכשמוע
חברשם כך לאמר מ"ש עי"כ שדמה לך ויהי' ברושם בי
וכושב שם על קדושה. מי יסול שוטי שיהי' רלוי לכך.
ע"כ לאמר לו אחה בעלמך. כי אין בדורך רלוי לכך
זולתך. ועל פי הדברים הלה יפתן לבאר הכתוב.
שלאמר לו יפרנך הדמה אלי בשני שהתי שלש. פ' שני

אל שדי שתה תשד כי תסד תל. וכזה אתה דומה לי
גומל חסדים קמיד. וגם אני שדי. וכזה אתה דומה
לי כי מסיימים כך ע"י ודל"ם ולא יו"ד. שלדברה הוא
ספר קדושת שדי. ע"כ שתלך לפני בתמות זו והיה
תמי' ושלם בשני שמותי אלה. שם תל כי אתה גומל
חסדים טובים. וע"י מנוסח זה שים לך ע"י ודל"ם. ושעשה
יו"ד להפלגים השם. נמלאת שמים כמה שאני תל שדי.
וכזה ואתנה בריתי כו'. והוא כי תוסר תל הפן תסד
להרבות אותך. לך שם שדי מעכב על תברון זה השם
ממך כי פנמו הוא בבריתי שממנו הזרע יוצא. לך בשמילך
כי תעשה כך שם שדי. אז ע"ל אלא יעכב שם שדי
משם תל לעשות חסד רבוי זרעך. כ"ת אלכלכה ואתנה
בריתי ביני וביניך והבריתי עלמי יעזור שאלכלכה לותך בשלד
מאד. לו יאמר השם אני תל שדי שהוגלרתי לומר לשולמי
די. למה אלפי גדולתי שאני בעל תכליה. כן
מעשי יהות יסי' כן. בלתי בעלי תכליה. ועכ"ו אתן
כל העולם כלו כדאי לאלוהתי כשום שהוא בעל גבול.
עכ"ו למעשה ידי תכסוף להשרות ברכיתי כך. כי עד
כה אין לך נתת רוח בהשרות ברכיתי עליך. כי מיד
אחה מופל. לך רלוני שאל"ף אלא אפול. אלא שאתי'
מהלוך עוד לפני שאני שורה עליך שאז אתה לפני
מאל"ף בהיותך ערל. כי שרה יתול לא היה
יכ"ל להתגועש שודעו לפניו יתברך בהשרות ברכיתי
עליו בהגבהו כי היה נופל. לך לאחר גמולו אל"ף אלא
יי' נופל. כ"ת גם יי' מהלוך אתה ואתה והבריתי על
רחמו. כאשר נכתוב בפ"ד שם לך לנקב מלפניו יתב'
בהתהלכו לנקב שעוד' שתלוכים ולהכין אותה אלא
יעבור מעליו בזו' אלי"ם אם גם מלאתי תן בעיניך אל
גם תעבור מעל עבדך. ולא שד אלא שאברהם הילך
עמם לשלחם שהוא. וכ' לא סר מעליו עודנו הולך.
כלומרו ואברהם עודנו שומד לפני ה'. והוא היקון
סופרים כאלו יאמר וה' עודנו כו'. ואין זה לורך ע"י
המילה. וזה יאמר לו הוא יתב' מה שאני מבקש הוא שיילך
לנדר מפי' לפני מהלוך. כי עודך לפני אל"י אורה עליך
אני' מהלוך ולא ניפל. כי כוסף לני אני' מ כשם
אלי. כי עודך לפני מפי מהלוך כאשר היי' לו כמדובר:
והנה זה שתי על המוגע אלי. כי לנחת רוח לפני מפי'
מהלוך לפני. וגם על המוגע אל עלמך. בל יפי' פנים
באריך כ"ת ויסים תמים. וגם לא בלבד יפולל תיהו
אחר מעשו. פ"ת גם קדושתו ע"י שמעה מהוך ניעי
וניניך. ולא בלבד כפני קדושה יפי' עליך. כ"ת יבוהו
מיועים מעך. והו ואתנה אותך כו':

ג ויפול אברם כו' ז'. רלוי לשים לב מה שהים
שהשתיל בלשון ויאמר. שהוא לי חיבה.
וכיים בלשון וידבר שהוא לי קושי'. ועוד כי הלא כל
דבריו ברכות וישועות טובים. ואיזה קושי ים בדבר
שידבר בו לשון וידבר. וגם נדקדק תומרו לאמר.
שאינו לאמר לזולת. ועוד כי אחר שעודנו ערל. למה
לא גם כ' ויפול. שבשתיל לדבר אתו אני אל שדי
כו': **אשנים** לזה שים לב אל תומרו אני. בשבוק
שלמעלה. וזה אך שאלה דברים עתו מדת רחמים.
שהים כעודם ממוג מחסד ודין והבריחתו הבשתות

ומה"ל מדם הדין היה שכיסה הכתיבתו גם היה והחילה מדם רממים. וזה ויאמר ה' אלי אל שדי שמידתי מזגה מהחד ודין. שהוא אל שדי. שהתלוה לפני ושיה רמים שיהיו שני קוראים אלה ע"י מלוה זו כמעט למעלה וזה ואתנה בריתי בעמי ובינך כו'. ומה"ל דבר אלו מלאים. ואמר הנה אם ה' דבר לך ואתנה בריתי כמאמר הפה הגדול אין לריך. כי אלי הנה בריתי אתך כי שכיסה תמיד היתה דבקה בו. וכאן מה באלי מוסיף. הוא לומר והייתם כו'. ולהיות שדבור שרשאמן ממד"ל לא נפל לך בשבר גם לדבר אתו מלאים נפל וזהו ויפול כו' וידבר כו'. וגם יש קוראי בהמשך דבריו כמו שיבא לפנים. שהוא שהם לא ימולו לא יכנסו לארץ ולא יהיה להם לאלוה ולשרעו. וז"ל לשון מלוה ודבר. או יהיה מעם אחר. למה שלא נאמר למעלה ויפול. וידוקדק הומרו לאמר כי אינו לאמר לזולת. והוא כי הורה לו הוא ית' מעלת המילה כי אל"ל אחר העטייתה. כ"א לפילו בלוות אותה לו. תגין עליו מליפול. כי בזו לו התהלך לפני והיה תמים בהכרת העבלה ואתנה בריתי היא המילה. בכל זה שהוא ליווי המילה. ולזה תעבב אל רבוי הזרע לא נפל. לך בשמתק לדבר מה שיהיה בה שיהיה הב המון גוים. ולזה יקרא אברם. ושיפרה אותו ושיתן לו את הארץ ולזרעו אחריו. לדבריהם התלה הולך ליפול כדברו. וז"ל ויפול אברם על פניו. ולמה נפל שהם מה שלא היה בקודם. שלא הוא כי היה למה שידבר אתו מלאים לאמר אני הנה בריתי כו'. שבדי לאמר דבריה שלו שיוין ליווי המילה הוא שנפל. לך לא בעיקר ליווי. וזה מלאתו רלוני טוב טעם על אומרו וידבר אתו. עם היות כי גם עד כה אתו היה מדבר:

ה ולא יקרא עוד כו'. הנה רז"ל בב"ר (פ' מ"ז) הקשו שלא היה ראוי ליקרא שלא שבשם. כמו שלא המון גוים. ותירלו שבאמרה שרי"ם להשליט עוריקון על רמ"ח. לך אין מזה בכתוב כלום ויתכן בהעיר כי אף ושפרתי כו' אל"ל למעלה אתו ואתנה כו'. לך הוא שבכתוב עלמו טעם עשה לדבר שאמר לא יקרא כו' כי אב המון כו': ושמה שאמר ג"כ היפה מהחלף הב' בה' ומקרא שבשם לא כן הוא כי שלא ושברתיו כו' ואתתך לגוים ומלכים וע"כ לריך רמז הב'. כי סוף היבא גוים ומיבא מלכים מספר' עולה קע"ם. ועם כללות היבא ר'. על כן לרמוז זה בשארה הב' ולא בפיקוד בין ה"א למ"ם למען ידרש דבשם אב המון עם אב. ובב' אל גוים ומלכים שבקרב ההמון: או בדרך אחרת. והיה כי דרך רז"ל לדרוש מספר מרובע. כלומרה אחר היבא שבשבשה בע' לשון. במספר היבא. ס' ס"י ה"ם ה"ם ע"ה עולה ם' במפורש למעלה שאמר שוד ה'. ונבא אל הענין והוא כי בשומרו כי אב המון גוים נתתיך. הוא ב' דברים. (א) היום אב המון. (ב) עם שהוא. ומלא בלתי לריך רמוז היום אב המון גוים. ובב' לשון שבשם אברם. אבשם על כי אב המון גוים. וכב' להיות כי אחי שם אלוקים נתתיך.

בשני במספר האחר עולה כ':

ז והקימותי שם בריתי כו'. רלוני לשיה לב.

(א) בשומר להיות לך לאלוקים.

(ב) בשיכון כי עד המולו לא היה ה' לאלוקים לאברהם. ושם הוא שיכוונה עליו לאלוקים בחיין. לא כן היה כי לא נקרא אלוקיו עד אחר מולו. (ב) אומר ואתתי כו' שם אלוקים. מי הכניס עניו הארץ שם. (ג) למה חזר ואמר והייתי להם לאלוקים. (ד) כי למעלה הלה היולו לאלוקים בבריח מילה ופה בארץ. (ה) כי למעלה הלה שהאלוקות באברהם. בלו' להיות לך לאלוקים ולזרעך. ופה אמר לאלוקים. ולא הזכיר שם אברהם עם היות שהזכירו בהחלה הפ'. (ו) לו' ואתתה את בריתי וכו' שהכי זה כבר נאמר למעלה. (ז) אומר ושם בריתי כו' ביני וביניכם כי גם זה נאמר למעל' והקימותי שם בריתי ביני וביניך ובין זרעך: **אמנם** הנה כל הלה שהשוב סוקנו לב' יותן בב"ל וז"ל (שם) ואתתי לך ולזרעך אחריך את ארץ מגוריך. רבי יותן אומר חמש. שם מקבלים בניך שלוותי הני שהיה להם לאלוה ולשרעו. ושם נאמר שם מקבלים שלוותי, ושם לאו היה מקבלים. שם מקיימים בניך שם המילה שם נכנסים לארץ. ושם לאו אין נכנסים לארץ. שם מקבלים בניך שם שבשם שם נכנסים לארץ ושם לאו היה נכנסים ע"כ. והוא כי הנה ראוי לעשים על מאמרו ל' אומרו חמש ואינו מונה רק ד'. ועוד כי מניינא ל"ל. ועוד מה כתיב אל' אלוה ושרעו. ועוד למה כופל ואומר ושם לאו שהיה לאמר הני הנה בריתי כו'. שבדי לאמר דבריה אלו שיוין ליווי המילה הוא שנפל. לך לא בעיקר ליווי. וזה מלאתו רלוני טוב טעם על אומרו וידבר אתו. עם היות כי גם עד כה אתו היה מדבר:

ה ולא יקרא עוד כו'. הנה רז"ל בב"ר (פ' מ"ז) הקשו שלא היה ראוי ליקרא שלא שבשם. כמו שלא המון גוים. ותירלו שבאמרה שרי"ם להשליט עוריקון על רמ"ח. לך אין מזה בכתוב כלום ויתכן בהעיר כי אף ושפרתי כו' אל"ל למעלה אתו ואתנה כו'. לך הוא שבכתוב עלמו טעם עשה לדבר שאמר לא יקרא כו' כי אב המון כו': ושמה שאמר ג"כ היפה מהחלף הב' בה' ומקרא שבשם לא כן הוא כי שלא ושברתיו כו' ואתתך לגוים ומלכים וע"כ לריך רמז הב'. כי סוף היבא גוים ומיבא מלכים מספר' עולה קע"ם. ועם כללות היבא ר'. על כן לרמוז זה בשארה הב' ולא בפיקוד בין ה"א למ"ם למען ידרש דבשם אב המון עם אב. ובב' אל גוים ומלכים שבקרב ההמון: או בדרך אחרת. והיה כי דרך רז"ל לדרוש מספר מרובע. כלומרה אחר היבא שבשבשה בע' לשון. במספר היבא. ס' ס"י ה"ם ה"ם ע"ה עולה ם' במפורש למעלה שאמר שוד ה'. ונבא אל הענין והוא כי בשומרו כי אב המון גוים נתתיך. הוא ב' דברים. (א) היום אב המון. (ב) עם שהוא. ומלא בלתי לריך רמוז היום אב המון גוים. ובב' לשון שבשם אברם. אבשם על כי אב המון גוים. וכב' להיות כי אחי שם אלוקים נתתיך.

בשני במספר האחר עולה כ':

משרים

מומרים לומר כל לשמרו . והוא בהקדמה שפירש בלומרו רבי יהודן לומר שמע . ועתר הטעם כל הוראה שכתובים לא ישמע רק ברית מילה ומחלת הארץ . ושם פירש . ועם קבלת התלמוד בלומרו להיות לך לאלהים ישמע שלשה ועדיין כל קדושים שכתובים במקומם . ושפיר להרבן קצת קדושתי היה מקום לומר . כי מה שלומר אחר כך יצאת ברשותי שאמרו ברשותי ובניכם הוא ענין שעשה בד"ת ביני ובין בנ"י . לך ממלתו ד' דברים ועדיין רוב הקדושים במקומם . ע"כ ס"ל יהודן הטעם ס' דברים והוא שלומיף על הד' שהזכרתי היותו פעמון ממעיל ס' . לגלוי ופעמון הרי כאן ג' והארון ובריתו מילה ושבת הרי ה' . וזה ענין השבועים והקימותי את בריתי ביני ובינך דהיינו פעמון . שלא יכנס שר בשעת ויהיו לגלוי ופעמון . שבשלל ר' מנה . ומה גם כי היות לגלוי אין לומר . כי גם עד כה היה . ומה שאמרים להם להלוה ופעמון הוא שם מקבלים עניך תלהותי וזהו ביני ובינך כו' להיו ם לך לאלהים . שמה שאמרים גם לפעמון הוא שם מקבלים הלהותי ופי' מה היה קבלת התלהות הכניסם לארץ וזהו ואתתי כו' את ארץ מגוריך וזו היה קבלת התלהות שאמרתי . וזהו שפירש ומר והייתי להם לאלהים . שהוא שאקבלו תלהותי . כי הדר בשוריא דומה ביברתא שלין לו לגלוי . ושם מקיימים את המילה שם הכניסם לארץ . וזהו ואתה את בריתי תשמור . לו' מה שאמרתי שיכנסו לארץ . הוא שאתתי את בריתי תשמור היא ברית מילה . שאם לאו אין נכנסין . וגם שם מקיימים את השבת שנכנסים . הייט שכתוב ואתה זאת בריתי אשר תשמרו ביני וביניכם לומר מה שאמרתי מהכניסם לארץ . הוא שאתתי כי וזאת בריתי אשר תשמרו . היא אות שהיה ביני וביניכם היא שבת . כד"ת ביני ובין בנ"י כו' : ובזה מיושבו כל הקושיות שכתובים ואו' ב' פעמים היותו יח' לאלהים . שהוא על קבלת ישראל תלהותו יח' . וכוונת הענין שאו' היה יאשבר שם מקבלים עניך תלהותי להיות לשם לאלוה ולהתנהג ושם לאו לאלוה בלבד . ומה שאמרתי מקבלים ס' הוא היו שכשאמר כי שפיר הל' היה נכנסים בשאתי שם נכנסים לארץ . ומה קראתי לזאת קבלת תלהותי ולמה על ידי שהיה לאלהים וגם לפעמון . שלא הוא על כי עניך לא ברית מילה ושבת . וע"י כן היה לשם לאלוה . וע"י קבלת שבת שהיה ביני ובין בנ"י . ע"י כן גם היה לפעמון שלא יכנס שר בינו יח' לבין בנ"י . וכמו שהז"ל בחלה הדברים רבה (פ"ח) כי נכנס בין המלך והמלכה . ממלת שע"י כניסה לארץ שהיה ע"י ב' דברים אלו . שקבלת קבלת התלהות לזכות . להיות לנו לאלוה ולפעמון :

ט ויאמר כו' . לומרו שאם פעם ב' הוא מיותר לך יאמר כאשר שאתה נמול שמעך ישאך גם לכל זרעך . כל מי שימול לאחריך כלולו שאה נמול עמו . כי גם כל זכותם תלוי בך . או יאמר נמצך אל מה שאמר זה . גשום לא אל ייחודי ב' שבפסוקים : ואל לומרו ל' רבים . שאל"כ ל' יחיד זרעיך לאחריך יהיה . כמה שידענו מרז"ל (כ"ר פ' ל"ט) כי כל הנפש שנייר לאברהם לא נמצך לזרעו . וזה יאמר אלא לויתי על

המילה . דע כי לא תדמה אל שאר נביאים . כי הנה אתה את בריתי תשמור . וכמו שאתה תשמור כך זרעיך אחריך בלבד ישמרו לדורותם . לך לא אשר לא מזרעך שמה . וז"ש אתה פעם אחת . להבנות זרעו ל' . ושם תהיה לומה כישמעאל ודומה לשם שישמרו הבריה . לא ידמו למילתך אשר יקבלו לך בו זרע . כי דע כי זאת בריתי אשר תשמרו דרך כלל ביני וביניכם . עם מה שבין זרעך אחריך שהוא מיעקב ח"ן גד שהוא ביני הכל . אלא שמול כל זכר שהוא מילת המילה . אלא . היינו דומה . כי מולי הלומות אין נקבותם מולים והוא ואתתם את בשר ערלתכם זרעך אחריך האזכרים כי אתה תקראנו נמולים . והטעם כי למה שקדשתם לה' ע"י המילה . תהיה קשר ממין ביני וביניכם כי תהבלה הוא י' . ויובלם שם שדי בקרבך קדוש . משמ"כ לבלתי קדושים כי בכם התהוה היותם הוא מלוותיו שמו היה מצדי וזהו והיה לאות בריתי הוא לות י' ביני וביניכם . שבזה יודע מה שאמרתי שיהיה ב ביני וביניכם :

טו ויאמר כו' . לא תקרא כו' . אמר לא תקרא שמה שרי כיוהה שיהיה שרה לך . או לאחרי מקומה שתיהה מעיידת הנפים כי שרה שהם תקרא שמה . ולא אמר והיה שמה שרה לו' כי מאז נקרלת לאברהם הי' שלא נתלקה חניה לאברהם שאשר שרה שמה . ורלה הפיכותה להיות שרה לכל בנעדי זכותך . כי הלא עם היות שאמרתי הברכות בידיך כמש"ל על והיה ברכה עכ"ו וברכתי אותה בעלמי . ולא הנחתי לך שאברך אותה וגם נתתי ממנה מי שיקרא לך בן . משמ"כ הגר בישמעאל שישמעאל יקרא שם כמפו' בפ' גרש האמה כו' כי וברכתיה עיד . והוא כי לך אמרתי ונתתיך לגויש דרך מתנה . לך היה והיתה לגויש והיתה כמלכים וגם לך אמרתי ומלכים ממך יצאו : ושם אי מוסיף כי מלכי עמים שם שלמה ומצית . מלכים המובלים בכל העמים דרך כלל ממנה יהיו לך :

יז ויפול אברהם כו' . רמזו לעיל לב . (א) שם הוא לשון שחוק היפכן יצחק למאמרו יח' .

ושם הוא ל' שמחה לוץ היה הוא שמח ומשחק . (ב) לוץ יהיה נאמין באברהם יפשחק במאמרו יח' . שהוא אמר וגם נתתי ממנה לך בן ולא יעשה ואתרי דברו יאשבר מה זו המיסה הלבן מאה שנים יולד ושם שרה בבת תשעים שנה תלד . (ג) כי הנמ"ד של הלבן מיוחדת והנ"ל הבן ק' שנה . (ד) או' יולד והנ"ל יוליד . (ה) או' לו ישמעאל יחיה כו' שירלה כאו' הלותי ישמעאל יהיה ובלי יקמך . והנה שם הוא יהבלה בזה לבדו שרה לא תהבלה כי מה לה בשוכח ישמעאל . ועוד מי שמעון לו הוא יאשבר מאנה גדולה שאם יאמר זו הקטנה תשפיק לי ומ"ש בגדולה שנתת לי ושם הוא שאומר תלי מה שאמרת שתתן לי בן הוא שישמעאל יהיה לפניך . לא יהבן כי הלא על שרה אמר וגם נתתי ממנה לך בן . (ו) או' יהיה לפניך שם שם החיים שאר שלא ממנו . ית' וגם או' לפניך שאם יש מי שלא בפניו ית' . (ז) או' ויאמר אלהים אבל שרה כו' שה לא יצחק במלת אבל . (ח) שהרי נאמר לו למעלה וגם נתתי ממנה לך בן . (ט) למה הזכיר לו מעשה שה במו . ד' אמור לו

וקראם להם שמו יצחק. ומה הוא על פשר נפ"ל על פניו ויצחק הרם פירסו ז"ל ברכם פ' וירא (פ' כ"ג) מ"ד שנקרא יצחק הוא ר' על ר' הדברות. צ על שרה שהיתה בת ק' בלדתה לותו. ח על ח' ימי המילה. ק על שהברהם בן ק' שנה הולידו. ומה כתבנו כי סברינו לרז"ל לומר כך שהפוקים הנאמרים שם. כאשר יבא לפניש בפ"ד במקומו. (י) מה שוכך לו ויקמותי את בריתי אתו כי האב שהוא בן ק' שנה ולידו שבריש הברהם יקריים בו. (יא) לומרו ולישמעאל שמעתיך כי לומרו שמעתיך היה מלא מיותרת. כי מי לא ידע שנמש הם על שהיה בלבו בוכד שמש ומסיב על הדבר. מה גם שהם מה שדבר כפיו. (יב) לומרו שהם ברכתי אותו ל' עבר ושתר הברכות ל' עתיד. (יג) כי אין זו שלמת הברהם רק שיהיה לבניו ים'. ולזה יאמר שמעתיך ואומר עניינים מהניים. (יד) זו ואת בריתי אקים את יצחק כי הרי נאמר למעלה והקמותי את בריתי אתו. (טו) למה שיהיה לו זמן ואמר למועד שזקם וכו': אבנם הוא הברהם בשומעו יצחק ושמח בלבו ואמר הלא עם הלא יולד לו הם ושהשבח שזקם. וזהו שלבן ק' שנה יולד לו בן. כלומר ולזה יהי' בן לזולתי. וכן ואת שרה אלו היתה בכושה לזולתי. שבח ל' שנה הלד. כאופן כי למעני טובה בן הוא לי'. וז"ל אמר כי זו עת רצון היה לי. לשמעל על ישמעאל שהוא רשע. כי מת היה מלד החנוניש הטוב כמת שיהיה לפניו יש'. שהוא בשוה"ב המהיהם על היום לפניו יש' כי יהיה עמו להחזיקו בחשובה שלמה. שיקרא לי שמיותו בשוה"ב וכן היה לו במז"ל שקבר בשיבה טובה. כיבהו שיעשה ישמעאל הטובה. לו שיעור הכי משין זה. שלומר הברהם הנם ישמעאל חיו מלד הקדושה. ולזיך יעשו יפברך בריך הדשה. להניח על הקדושה שיהיו חייו לעה"ב כיבהלה. ו שהוא זו לא מלז על לבו קודם לעת שהיה כי יקשה לשמור. לך עתה בשלום אלין יחברך וברכתי אותה. שהוא כפ"י מרז"ל שיחזירנה לעצמה וגם יתן לו ממנה בן אז שהם ואמר שלמי שהוא בן ק' שנה זוקני יולד לו ולד. כלומר ואין זה כ"א שהוא יש' מחזקני ומשנה אותי לטובה. ושם ברם שנה ל' שנה הלד הלא ודאי כ"ש שהוא יש' שעשה אותה בריה חדשה בכח ד' שנה כי מחזיקה לעצמה. למען שם לי ממנה בן ומ"ש היפה לא יהיה כמו זר נחשב שיהיה שם ישמעאל על הקדושה שיאמרו לעתה ויבאהו על הקדושה שיהיה לפניו בעה"ב. ע"כ שם ערב על לבו ויאמר לו ישמעאל. יהיה לפניך. ואת שביב לו הוא יש' ואמר לו הנה שלאלך זו כוללת ב' דברים. ה' שישמעאל עלמו שיעשה הטובה שניה שנם הוא יקרא לך זרע. להקים את בריתי גם עמו לכל זו הסניה ה"ל כי הלא ברם שהיה בת שנים ועשר נשיאים יולד ואת בריתי אקים את יצחק אשר תלד לך ברם. ולא שבר שלה הגר שהגידים כי ע"כ קראתו יצחק כי הוצרך זכות היות ברם בת שנים ואתה בן ק' לשועד הזקן הוא לשועד הג הפסח בשנה שהחרת ולא קודם. כי אז אהה שלי. שק' שנה כד"ש והברהם בן ק' שנה כהולד לו את יצחק בנו וברם בת ל' שנה כו'. ואמר לשועד וכו' כי בשועד הפסח היה כשז"ל כי בהומרם שהלאים בעת היה שלבו לשדום ולזלו בניש לוש מצות. כשאמרם ז"ל (ב"מ דף פ"ו) כי פסח היה. אז שיעור שכתובים אלל ברם דוקא יולדם שה שיהיה לך בן. אלל לא הגר שהגידה והפשה כי נ' שותפים בשדה הניו ואתו והקב"ה. לך זה שיה לך עם ברם שאני עמכם. לך לא עם הגר וז"ל אלל להיותו לפני יהיה שה שברם שהשך יולדם לך בן. כי ע"י שניכם שני הנ' וקראם שם שמו יצחק כלו' כי שקראת שפה יהנלה לך השפה. והוא כי בפה יש הטור שלפטו והוא שה שאז"ל בב"ר ברשה וירא כי בלדי"ק רשוחה ברם ובקו"ף שברם. שהיה היתה בת שנים ברם והוא בן ק'. נקוט שפה ב' שיהיה לזו והפנים הנוספות שה ח"י שיהיה בו מי שעולמים עם שניהם נשלמו רשוזים יחד נפש יצחק שעשהו ט"י נ' שותפין שבשדה. שה שאין בן שה שיה בהברהם עם הגר כי אין בה שבוה להיות השותף השליחי הוא יש' להיות בישמעאל שדמות עם יצחק. ולכן ליצחק בלבד שי אז' והקימותי את בריתי אתו לבניו עולם כו'. והנה עד כה ביצחק קיימתי. עניו ברם יקבלו ואני אתנה כי לא בקשתם עליו לא קדשתם ועשיתי. לך ולישמעאל לא כן כי אם עד שמעתי השלוש מפיך על כי תהיו כדאי וזהו ולישמעאל שמעתיך וכ"ש לא שיהרתי לנשוא הטובה כ"א מיד שדברת הנה ברכתי אותו כו' והפשר כדלעיל:

יח א וירא אליו ה' באלוני ממרא וכו'. רמוי
בפיס לב אל תומר אליו ואת אמו לא
הזכיר כי להיות פרסם פחותה אין לכתוב על המרד
בקוד'. ועוד מה תורך לדעת היכן היה יושב ובפיס
כה ס היום. ועוד תו' וירא בני פעמים. ועוד למה רץ
לקראתם ושם נצטוה עליו. ועד ס היה בלבו שהיו
עבדיים למה תרד עליהם הא כל המרדם היה ויפחתו
תרגם ועוד כאשר רץ לקראתם ויפחתו למה לא דבר
להם כלום. ועוד תמר אל נא העבור ומ"ל אל נא
תלך ס' אל נא העלה. וגם הם אם זה הוא קדם שהוא
הפיוט היתר עודך למה לא נאמר קודם לתומר ויכן
לקראתם בשורך רש"י ז"ל עומד שכתב הפך הפשט:
אמנם גם להכוות כמה מעלות טובות מקנה המעוה
בעוטים. כי הקדימו ותזכירו עד היכן כבודם הדגש.
כוונה בכבודיהו הפשט קדמו במעותיו. כי ע"י מעוהיו
מתחדשים המברים העושים לותם. וע"כ הם רמ"ח
מ"ע לעומת רמ"ח תיברים ושם"ה מנוח ל"ת כנגד
שם"ה גידים. וכמתמרנו על פסוק (קהלת י"ב) תם
התלמים ירא ואת מצותיו שמור. שהוא תם התלמים
ירא מלעבור מצות ל"ת. ואת מצותיו שמור לקיים מ"ע
כי זהו כללות כל התדם בין תיברי' וגידים ליקדש.
גם רמ"ח מ"ע ושם"ה מנוח ל"ת. היה כללות כל התדם
שהוא רמ"ח תיברים ושם"ה גידים כמספרן. וזהו ענין
מאמר הורתנו פה בחו' וירא אליו ה'. לומר לתם
והביאתם המעלות הטוב הנה תברהם ע"י המילה הזכיר
כי הנה נתקדש ה' בותו על תת שהיה מהתלה בכתב
דברים. ה' כי וירא אליו ה'. והוא ענין מאמרם ז"ל
על תת שתניתו פעם תזמור לדוד ופעם לדוד תזמור.
ואתרו ע"ד פירושם על פסוק לדתי לבבתי ולבביני.
יש לדתם נתה ללבותו ויש שלבותו נתה לו כו'. כך תאר
תיוב הני נתה לנדקה להתלבם בה והיה נהה להתלבם
בי. כך לת בלבד המזמור נתה לדוד כ"ם גם דוד
נתה אל המזמור וע"כ נאתר ג"כ לדוד תזמור. עד"ז
יאתר בקרא תברהם ע"י המילה. כי הנה עד
שלא נמול תברהם לת נת ר' קרן ויאתר ה' אל תברם
וירא ה' אל תברם היה דבר ה' אל תברם. כי ה'
בזכר מהלה הוא נתה אל תברם להכפיל ולהתגלות
בו תברם אך לת היה הוא נתה לה' בעצם להכפיל
כי כבר היה. כי ע"כ לת היה יכול לבטל הברית
קדושם ובטוחה מבלי יפול. אך עתה בגימול אילו ה' אתר
וירא ה' אליו כ"ם אליו ה'. כי הוא נתה לה' ע"ד לדוד
תזמור. וז"ת אליו כלומר אל הגימול הזכר ואת תאר
אל תברהם. בל יראה אם"ת בתיוהפיה בו ליקרא
לתברהם גרתם לו. ע"כ לת הזכיר תברהם כי אם אליו
בהוא אל הגמול הזכר בשתר. כי המילה עשתה אלת
שתקדשו כל תבריו לגמרי תפ"ת אם היה נקרא תברהם
ובותו ערל. ועוד בגים. והיה כי יושב פתח
האהל תפ"ת בתהלה אתיה טופל ואת יושב. ועוד
בגימים והוא פתח האהל כי דרך תבנית להתבודד
במקום בתין תתיים להביא הנבואה. לך נתה ע"י זכות
הברית נרתם אליו ה' כתת האהל תקום שתכינים
ויולתים ותי לתפגר להתבודד שם עוד דבריתם והיה בחום

היום והוא כי תין נבואה אורח אלא תתוך שתתה ואת
תתוך נער. והנה תברהם היה תצטער תרבה בהיה
תכה בו בנב ובתם ותה גם שם"ם ז"ל (ב"ת פ' מ"ח)
שהוציא הקב"ה תתה תנרתקה ותין נער נדול תזה
וע"כ ז"ת לת תמנעה ממנו נבואה ויכול לסובלה עם היות
כי המילה תפתם כה כל הנוף לך תין זה כ"ת זכות
המילה היה בעתיד לו כתבואר. וע"פ דרכנו נפיה לב
אל תומרו שתקב"ה הוציא תתה תנרתקה. ותפס
תתרו שתקב נקב תניהם והרתיה העולם. תסיון יש
להם וגם תה תפ"ת תפני שתחזק יפה לשתה להיה
תניהם אל תתה תנרתקה שהוא הניהם בעתיהד לבת
תלתהי הרתעים. כמ"ש ז"ל על פסוק הנה יום בא
בוער כתנור והיה כו' ולישב אותם היום הבא. שהוא
כי הקב"ה יוציא תתם תנרתקה ותלתבו'. לך הנה
שוקעה לתו תומרו כהוא היום. ולא אתר בהוא היום
ע"כ אתר שהוא תמו תו' לו' ולשב אותם היום הבא. ולתה
עשה כן הוא יח' לאברהם ת"ש ותה גם לתו' בשת
לבקרו. לך יובן שהשעימו הקב"ה תעין העתיד והוא
כי תרז"ל כי תתם תנרתקה שהוא נהיים העתיד היה
תלהי רשעים ותרפא הצדיקים. וזהו הנה יום בא לתו'
ולשב אותם היום הבא והיא הרפא הצדיקים. וזהו
שתמוך וחתתה לכם ירתי שתם לדקה וכו'. ויובן
כי כן עשה הוא יתברך באברהם. בהותו היום הוציא
תתם תנרתקה שתלהי רשעים היה תכפה וכו' ובישוב
הר' לפי זה והוא יושב פתח האהל בבוקר ותתם. יען
היה לו כהוא הותו היום שתם שבורך את הרשעים
ותרפא הצדיקים:

עוד אתרו (בס) אתר ר' לוי לעתיד לבת אברהם
יושב על פתח נהיים ואינו תניח הדם תכל
תיברתל ליכד לתוכה. ותותן שתטו יושר תדתי תסו
עוטה להם. תעניד תת הערלה תעל נבי הנוקות שתהו
עד שלא תלו ונתנה עליהן ותורידן לניהם כו'. ותלא
יקבה היכן תכר נכהוב ביושב על פתח נהיים ותתה
נרתז פה. ונם תה ענין תלא התיוקות הרם תלי זה.
ונם תי תתה אלו ואלו ביהיו כל כך הנוקות שלא תלו
כתכפר התושבים ולא יושר תדתי: אך הוא תה
שתכתבו כי הוקשה לו כ"ף על כתוש. ע"כ פי' והוא
יושב פתח האהל. ולתה היו פתח האהל. ולא הוא כתו
תיש היום הוא היום הבא שהוא נהיים שלעתיד לבת.
כי אז יושב בפתח נהיים להל ל בתיו יעתיה עשה דוגמתו
והוא שתהתורה תומרת כי זה בתי' יושב פתח האהל.
היה כתו תה שיהי' בתוס נהיים העתיד. ולא יבאר כי
זכות תעשהו ע ס הוא תה בי עיל לו אז שיהי' תעטר
פתח האהל בתולי שתהתת תילה. כי ע"י כן זוכה להיל
כל בתיו התולי' נהיים. והנה בתכתב שיושבין תביא
עניין זה באברהם אינו תניח תסול כו'. ותפיים נה
תעניד שלא תיוקות כו'. ותפני כי לא ייהדו בב"ר
העון הזה כ"ת הטוב יותר תדי. לפני כל תתתי
תילתם בעניים ולא בבו. תפני קודם יעברו תליהם
וזהו תעניד כו' בתיתין ס' יח' בגלגול ותיון תניהן
לת לה כלולו הוזקק הערלה להסורה לתקופה ותכפל לה

שמלה. שמשמשה כשכיר לו. נמצא כי הן הם המקומות
אשר עמהם שמילה בהשגחה:

ב וישא עיניו וירא כו'. נבא אל הענין נשים לב
אל ממרכז ז"ל בב"ר סוף פ' הקודמת.
ח"ג (פ' מ"ח) אמר מכרסם עד שלא מלתי היו עובדים
והשבים בחים אלי אמר משמלתי היום בחים אלי
אל הקב"ה עד שלא מלתה היו בני אדם עריצים בחים
אלהך. עכשיו אמי ככבודי בא ונגלה עליך הקב"ה וירא
אליו ה' כו' ע"כ: והנה ראוי להעיר מה ראה על
ככה מכרסם לפתוח בגד מאמרו ית' מי שלא פלה את פיו
באמור אליו ה' קח נא את בנך את יחידך כו' לאמר
לו הלא אתה אמרת כי ביצחק יקרא לך זרע. אך
בניווי זה נקט טעמא ליפסר. וגם מה לו ולעוברים
והשבים ערביים עריצים נגד עוי"ת ית' ושוד תשובתו ית'
עכשיו אמי ככבודי בא כו'. הלא לו יומא שלא היה בא
ונגלה עליו. היה הדין עם מכרסם לעבור ניווי ית'.
וגם בשים לב אל אומרו ככבודי כי מי לא ידע כי ככבודו
בא. וגם אין לומר זה מאומרו וירא כו' שאומר הש"ך
וירא כו'. לך זה נקדים כי הגם ידענו כי על שלשה
דברים העולם עומד על התורה כו' ומרז"ל בשמות רבה
(פ"ח) כי משברת העולם עד מתן תורה היה העולם
עומד על עמוד ד' שהוא גמילות חסדים הוא של מכרסם
והוא כמ"ש ז"ל שהיה כמרים שבחמשע הקורה. שכובל
קורות שמכאן ומכאן. כך הדורות שלפניו ושל אחריו
היו סמוכים עליו: ונבא אל הענין והוא כי בשל
שאמר מוקמה לו אומרו וירא אליו ולא אמר אל
מכרסם. ע"כ אמר כי עברו דבריו בין מכרסם ובין
ית'. כי מכרסם בעמקותו היה הם יוכר על קיום
העולם מהוגע אל עצמו. ע"כ על אומרו ית' קח נא
את בנך כו' לא דבר מאומה. אך על ענין המילה
להיותה דבר זר בעיני הממון באומרם היתכן ברית
מלחים אדם שיהפוך לבעל מום. עד שהסיר מאבר ברית
מלחים לשיהיה שלם. והיה תמיהת טורטשרופים מעשה
הקב"ה נחים או מעשה בני אדם נחים כו'. ע"כ אמר
מכרסם הגם אין העולם מתקיים אלא ע"י גמילות
חסדים שאני עושה והגם ע"י מטה זו יתכבל. וכי
אמר מאמלתי יהי' בחי' וא"כ אין לעשה הגמילות
חסדים. ולמה לא אדחה מטה ל' מפני מה מתקיים
העולם אז השיב לו הוא ית' ואמר שעד שלא מלתה כו'.
נומר הגה גדול יהיה בחך ע"י המילה לתאר העולם
מעתה כי אלא עד כה היו עריצים לתאר השכינה רחוק
מסך כנודע. ועם כל זה על ידם שהיית נומל להם
תכד הי' העולם מתקיים. כי גם אלא היתה שכינה
שורה בעולם. לא יבצר מזכות הגמילות חסדים היה
מתקיים שפע לקיומו. כ"ם עכשיו שע"י המילה הנרה
עליך שכינה שהחי' ממש מרכבה אליה. ולא עוד אלא
שיתאר בך מאמלתי מרכבתו שיהיה לותם ויעשה מרכבה
ממך. נמצא יהי' זה העולם כשולם המלחים. ואיך
לא יתקיים העולם אז יוסל. ויל לא ככבודי בא כלי
בד' מחנות מרכבתי בא ומיה לותם ונגלה עליך.
כלומר עליך ממש כי תעשה מרכבה ממך כמפורש כל
מאמר זה למעלה גם' ניווי המילה. וכן הי' כי בא

במלאכי מרכבתו ונתרח' עליו ממש. ואח תלאתי מרכבתו
סלנים כתנים. ויניקם לפני מכרסם שיעשל להם חסד.
וע"כ היטיב אמר דבר אל נא העבור מעל עבדיך שהוא
מיותו ית' עליו ממש כאשר יבא בם"ד. ומאמר ס"ד
וירא אליו ה' כו' והוא לו' כי זהו יחיבב לומרו אליו.
שהוא אל הימול שהעניו הי' בזכות המילה כמדו'
למעל'. וגם זהו יחייבב שלא מיעו אמר אליו דבר אך
לון זה כ"ש להודיע מיעות המרחב. שהיתה ניתר
אחת על הקודמת להניח מרכבת מלאכיו לעשות מרכבה
ממנו: ובזה נבא אל עניו הכתובים אחר הגה עוד
קנה מעלה המיעים והוא כי ע"י מילה זכה כי בא הוא
ית' במרכבת מלאכיו. והניחם ועשה מרכב' מאברהם.
וזהו ויעש עיניו וירא כי הנה שיעיו למעלה מעלתו.
וירא בשכינה על רחבו שעשה מרכב' ממנו. והגה שלשה
מלנים נגנים עליו לומר שלא רחה לותם בחים מרחוק
ומסתכלים עד שנמצא אליו. כדרכן של בני אדם כ"ש
והגה כו' נלנים עליו כי אחר שיעשה עיניו למעלה וירא
בשכינה ובכבוד מיד להניח למעה. והגה שלשה מלנים
נגנים עליו וירא היותם נגנים לפניו בדרך שין. והוא
כי הוא ית' בעצותו מרכבה מאברהם הוכיח מלאכי
מרכבתו מיכאל וגבריאל ורפאל. והניחם לפניו. מלנאים
בחלנים למען זכות לתם מאברהם להסעידם. הגה
מאברהם בשתי רחיות אלו שרחה רחה עלמו במטוה
גדולה. והוא כי הלא אמרו רז"ל (ב"ר מ"ח) שפתח
אהלו היה לפני תורת הדרך. ובכלותו כי לא רחה
אותם בא בדרך ומתקרבים כי אם נגנים לפניו כשופלים
מן השמים כאשר הי'. וע"כ לא יבצר מלעלות על לב
מכרסם חולי מלחים אם. ומהגם לרז"ל (שם) שאמרו
כי אמר ושעדו לבבכם ואח לבבכם כד"ח ואחם לבב אחם
יעבד. על שהמלחים אין להם אלא לב א' נאותן שלא
יבצר לפתוח מלהסתפק אם מלחים המה. או כני
אדם קלי השכון אחד שעל אפק זה לא אמר לבבכם
ומה שהי' נדון בקרבו חולי מלחים הוא. כי ע"כ לא
רחם בחים בדרך. כ"ח נגנים לפניו בדרגת והוא בדמות
חנשים מלובשים גשמיות. הוא כי המלחים עבה למען
יקריב כהם מעט גמילות חסדים שיתן לפניהם ויאכלו.
או לאשר כי חנשים הם קלי מרון כי אדם יבצע פותם
מלחוק רפס נגנים עליו. ע"כ אמר הגה שהי מעלות
סולות זכיתי עתה ל' היותי מרכבה אל השכינה.
שיש מעלת גמילות חסדים אם לאשל במעלת נ"ח חולי
השכינה אשתלק מעלי. ואם לאמרתי לפניו ית' אלא לא
יעבור ויעזוב לותי. חולי תלמיך להתריך בחשלם וכין
כך וכין כך יאשתלקו התנשים כי גם אם אם חנשים.
כאשר קלו מבריים לבא יקלו להשתלק ואתי לי אם אל'
להם אחלה המתיע לי עד דאבדי בו ית'. כי כן לא
יעשה להתחיל לדבר גם אדם אלדבר עמו ית' כי הוא
מיעוט דרך תרן. ע"כ לתקן את הכל עשה בחכמה
ולא דבר אחם דבר. רק רמז להם שהי' תפן לדבר
גם כדי שיתעכבו. וע"כ ויכן לקראתם עם סיעתו קרוב
אשאתה שהחל למען יבינו כי חוסק לדבר גם זאת אות אם
חנשים הם. ואם אם מלחים ע"כ ויאשאתה אלהים וע"כ
בשם לבו שיתעכב ולא יפעו בשוד ידבר עמו ית'. כי

שמם יכירו כי חפץ גם וגם יקטור עד ידבר אתם. ומז דבר אמו יק', ואמר אם גם מלאכי מן בעיניך אל גם העטור מעל עבדך על מלאכי מרכבתיך והוא שאם מלאכי אם. יסתלקו להיות מרכבה אל הכבוד וישמע ממנו מנות ג"ח. וגם היום מרכב' אל הכבוד. ואם תגעים שאסתפק בגמולות הנסדים. ומה גם לרז"ל שאמרו כי ע"י ג"ח זה זכו בניו במדבר ובארץ ולצחיד. למקנות גדולות עד מאד:

ד **יוקח** גם מעט כו'. רמזו לפיש לב למה לזה אמר לקח כי אם יוקח ע"י פלים. ומה גם לרז"ל (שם) שאמרו כי כשאבר עשה. כן פלש לו פלפים. כי הפים שאמר ע"י פלים ניתן לבניו ע"י משה ואלחם שהי' על ידו. גם ה' נתן על ידו. כלו' שהני ממטיר לכם להם כו' ואם כן היאך על שברחם יפלח. למה גם מימיו לא נתן ע"י עצמו. כי לא יבאר ממנו הפרש העושה המלות בידו לעושה על יד אלוהו. וגם לו' שתת העץ ואתה לא בחלל. ושוד אומרו אחר שעשהו כמיליר על החעבכם. וכן לא יעשה. וגם שאומרו כי על כן עברתם. היאמר בעל הבית לאורחת פלאכול מלהמו בא. וגם אורח אם יאמר לבעל הבית כן תעשה כאשר דברת והאכילני. כי ע"כ אמר בע"כ (שם) שאמרו כדין העניד לבר דכר דיסיליד לך: אבנם הגם אר"ל (שם) כי חשם שברתם בן היו ערביים השוביים לאחב רגליהם. שע"כ היה לרמון רגליהם. וע"כ להיות גם זה בכלל הפקודות. אפשר כי בירוח הנעשה עודם בע"ג על רגליהם. לא רצה עשותו על יד עצמו. לין שהות אחר העשרת מע"ג. עשה על ידו. ולהחבא הכתובים יאמר כי הגם אחת אחד מאלעשה סיבות יפנעו אורחים מהתארח אצל בעל הבית. (ה) לכל שעריה לא הבעל הבית בביתם. (ב) על טורח בני הבית לעזות כלי הבית ומפלליו ממקום למקום. (ג) לבלתי הפסידו ממון. (ד) להיותם נחפזים ללכת לדרכם. ע"כ על הא' אמר יוקח גם כו' פלים. כלומר כי הרבה פלומים יש לי לעבוד. כי רק בעיקר אכילתם לעשה בעצמי נפש להם. ועל הפנים אמר והשענו אחת העץ אפין שם דבר לפנות. ועל הפלישים אמר ואקחה פת לחם וכו' שאין בזה הולחה רבה. ועל הרביעים אמר אחר העשותו שהוא אחר סמוך. מה שלא אמרתי רק דבר מועט. הוא כי ע"כ עברתם על עבדכם. ולא על פיזור רב רק לזכותי במעט. ויאמרו אל תהיה לומר מעט ועשה הרבה. כדרך הנדיקים כמוך. כן נהיה עליך לטורח פך העשה מועט כאשר דברת. ולא הרבה כאשר עם נבוך:

ו **ויאמהר** אברהם כו'. טורנו שפי הדברות טובות אשר יעשה אותו האדם בשעותו כל מעה. (ה) אזהרות. (ב) שכל מה שיכול לעשות בכבודו בעצמו יעשה. ולא יניח למבריהו שפי רצונו. וחנו שעל הא' אמר וימהר אברהם. וגם בדברו אליש לא אמר לפני כו' בחהלה. כ"ת פרש גלוחו הטוב אמר אחרי. לומר כי קודם כל דבר הפיש נגד פניש הזריעת והמפילות. ואח"כ אמר האיוות. ועל הפנים אמר לפני כו' וחוא בחוש

זולתו

זולתו . וז"ל והוא כו' כלומר עם הפיסוק הנזכר לעיל . וע"כ כופו והכלמו ויתכלו . לו יאמר דכוותא אחר הכתוב מגלגו בזעריס על מאמרם ז"ל שפעלה משם למרוס ורנו לפניו כו מס"ש . פ"ל הקב"ה לי אתם בוטים ממנו . אתם ירדתם תחלו ותכלתם בחוך ביתו כו' שכתבתו . שכיון הוא יתי' לפורות למלאכים כי היו צריכין כלם לעמידות חסדים על אברהם . ע"י חסדו תתקיים גם עולם המלאכים . וע"כ רצה יתי' כי אם יפללו להורות כי נתנים הם מצ"ח . כי גדול הוא משם ומקיימם . והוא ית"ש יתי' בחנים לוחם ועשות מרכבה ממנו . כי בזה נבנעו הם ויתבלו ולא עבי כמלאך אח נדעון . וחם יאמר והוא עומד עליהם . שהיה מרכבה לו שכב גם וסם למעה . זהו והוא עומד עליהם בחעלה . ואיך הוא עליהם . הוא כי הם מהם העין ולא אחת השכינה כמותו . וע"כ ויתכלו משרו כלריכים להיו :

ט ויאמרו אליו . כי הנה שאלתם היה שרה אשתך לכלי ספך ונם מיעט דרך ארץ לשאול שאורחים היה בפנים . וגם למה יחסו הכתובים אל שרה ולא אל הבריות . ועוד כי גם ה' ניחסו שכרה אלה . בתו ונם נתני מכוה לך בן וגו' ומה לוקך בשורה זו עתה . ועוד היתלה מהמלחיכים שפי"ם בחלו ניחסו היה שרה . עד שהוצרכו רז"ל (יבמות דף ע"ז) לומר להכניס על בשלה . חו לחת לה כוס של ברכה :

ועוד למה בכל כתי' שוב אשוב וגם מה שיון חו' והוא אחריו . ומה ענין חודעת זו : **אמנם** הנה רז"ל כי למה לא הוצרך לפיסים לחת מפני שברה שיכפה נדה בפיסוקים לגם ונעתקת הפיסוק . והנה לא יבלר אלר לה מדעתם מדבר אשר לא זכתה לפעשיו מניוס זו ממעשה ידיה . אלו לא הניעם היה . ע"כ לפורות כי נחפיך הוא כי אדברה אליך חותה ס' מזו התחילם במוב . ומי יודע ס אות לעזות כי הפיסוק יבא' לעניותה לא ה לא הניון . וע"כ בחלו היה שרה אשתך . כלומר חלא הלנו מאשר עשיה ולא מאשר עשתה היה לא חברכה אחריה . כי הלא אדברה היה הזוכה והניה הכתוב כי ראויה היה . כי הלא היה שרה אשתך . וה ל כדי שיעור ויאמר הנה בחלו . כלומר נעוצה ביראתי ביתה . לעזות אחריו ויאמר שוב אשוב וגו' והנה בן לשרה כי בזכות ניעותה ראויה לניים בחשו"ע על ס' (תהלים קכ"ח) אשתך כגפן פוריה בירכתי ביתך . ויחתי אשתך כגפן פוריה בכתי' בירכתי ביתך . ויאמר שוב אשוב אליך הנה בזה יחיה לנעות כי מלאך ממלאכי המרכבה הוא . בכפל לומרו שוב אשוב . והוא כי הנה הכתוב לא הל אברהם . היו שכינה ושנים מלאכים . ועל השכינה אמר שוב . ועל ידה אשוב כי אין שכינה בלי מלאכי המרכבה כי בלידת יאתק אין שחק אבל השכינה שמה בעין בלידת מרע"ה ואחרת אותו כי טוב הוא . שאחלאל שכינה אורחת מזיו השכינה . וכן היה כי הוא ית' אמר אליו לעשות אשוב אליך וגו' ושרה שומעת פחח האוהל . וז"ל והוא אחריו כי אברהם אם היה בפחח לפני האורחים . וז"ל והוא אחריו כי אברהם הוא אחריו של המלאך הדובר בו . ואחלל"ש היתה שנינה : מאחרי המלאך ובין השתח שברה שם . שאלל"ש היתה שנינה :

יא ואברהם וברה זקנים וגו' . אמר כי הנה שוב שבתם . כי אברהם וברה זקנים בימים בימים . לך מה שהדל להיות לברה אורח כנשים . אלו' אורח שבעי כנשים לך אורח כנשים שהוא דרך נם אחר שבעים שנה לא חדל ממנה . כי הזרה לעבותה ופיבשה נדה אחרי זקנתה הפך הנשים . ועל כן והנחק ברה בקרבה וגם שלא בדברה הנה . היה לאמר הנה ממני אין עיכוב כי הנה אחרי בלומי בבר היתה לי עדנה . כי ברשתי נדה וחזרתי לעבותי לך בעיכוב אימו שלא כי ואדוני זקן : **וזה** שפבר כוונו רז"ל בב"ר (ג' מ"ח) באומר בחר דסיבים אחי לי עדונן . גם אתן לאנוש ברוב . וזה יתייסב מאמרם ז"ל באומרה מכאן שמוכר לשנות מפני השלום שהיה אחרה ואדוני זקן והקב"ה אמר ואני זקנתי . ואם בשבוחו על מקרא אימו משנה מהיות . כ"ש שהיה אחרם על פיהם והקב"ה לא אמר כ"ש אני מאחרה . לך בחם שאחרתו שאחרי בלומי היתה לי עדנה אימו בחמים . רק שהיה הזרה לעבותים ילדק מאחרם ז"ל כאחיר . והניע יתברך ואחר לאה זה . כלומר לאה היה זה האבור האם הנה שלאחריו כי אחקה ברה בנים . הנה כוונת הלחוק שיהם לאחר האם כי אחם ודאי היא בחלה . עכ"ז אחרה כי אני זקנתי :

יד היפלא מה' דבר וגו' . אמר הנה אימו מן האימה בלאחקה ברה כאשבקה כי אולי חשבה כי באורח לא דבר נכוחה . ואם גם אם היה בדעתה שהיו ערביים . וגם אם שלא בדעתה כי מלאך ה' נבואה הוא . אשבקה אם אה' יפלא הדבר . או אעלינו הוא דרך ברכה . ע"כ הנה עתה אני ה' אומר היפלא או דרך ברכה . ע"כ הנה עתה אני ה' אומר היפלא ויתכבה אה' דבר בחאימה . כלומר ממלאך אימו ודאי שלא יתכבה . והנה עתה אני עתה אומר למועד אשוב וגו' ולברה בן . עתה שפי כאחבר אין להשבשק :

טו ותכחש ברה וגו' . לאחי נשים לך למה בחשה אחאר ה' . ועוד אומרו כי יראה .

שאחפיך הוא כי ע"כ היה לא להודות אן יקוף ה' על קולה . אך היה רחאה שימי כי היה אחקה בחו' ואדוני זקן . והוא ז"ל שאחקה לאחר ואני זקנתי . והנה הלחוק היה לאחר אך לא אעשה זה . ואיך לא ידעה שחוחר לשנות . ע"כ אחרה אולי נאחר לו אחאו ית' ואדוני זקן והוא אחנים עד אודה בחלות הלחוק ואח"כ יהיב לאי על שאחיים בו העבוב על כן שכחיבה הלחוק כלו' שהוא אלומדן דעתו היה לומר ואעיד הוא ית' כי לא אבלתי בלאחה בנבואתו ביחבה . רק כי ילחה בן יחקוטע עמה אם אה' אודה בלחוק באמור לה' . כי גם בשעה שהוא על כי ואדוני זקן הוא לאחה . אז הבין לברהם בחכמתו כי לא על הנה כיחבה כי אם אולי הוא היה אימה אבני השלום . אך בעשה לא היה רק עליו שהוא זקן . ע"כ ויאמר לא כי שחקה לומר הנה בעשה שאבר היה בלאבר אחרתי לו השבו . אולי היה אימה אבני השלום . אך הלחוק בלבד בעשתו אחה הוא ואל שכחשי . אז שחקה והודה :

טז ויקומו אשם שאנשים וגו' . יאמר כי אחר שאבלים

פסיליהם והפסק הכא לזכות בעצמו למצות לויה וילך לפלחם שהוא לגופם כמאמר המכרגם. והכה לו׳ המצרים ירמה מיותר. וכן בחו׳ ויפקיהו הל״ל וילכו סדומה. לך הכה סיפרה תורה כי עשו בחופן ביזתה לכרכם במצות לויה. והוה כי הכה כרחוה כל פיסי לה היו רק למען יתכילם לכרכם. לך מחכי מלכם היו יכולים לשוב הל בוהיוהן. וכרגע ימצאו בכדוה ולפי כדמות מלכים. כי אליבו הל עולם הוא המלך. ובפסיע׳ ר׳ ימלא בסדום. ומאר כי ויקומו מכם המלכים שהוא כדרך מלכים המולכים הלוך ומשוב. וגם ויפקיהו מכם הל פני כדום. והל קפלו כרגע בלי הפקפה. פי׳ הל כי ולכרכם הולך עמם לפלחם. שהל פי׳ הלוכה יותר מהלוך לכרכם כדי לפלחם שהוא למען קיים מצות לויה ולזו קפלו כמו רגע לא פיס מקיים המצוה:

יז וה׳ לאמר המכפה לאי וגו׳. לזולי לפיס לב מה זו פיסיפה המכפה לאי מלכרכם וגו׳ פיתכן שהל פיס עושה הוא יפצ׳ לכך שהל יודיע מחלה לאברכם. ומה זו פמיפה. ועוד לו׳ ולאברכם בלאי לודק. כי מה יפן ומה יוסיף הל הענין מה פיסי לגוי גדול וגו׳. ולאברכו בו וגו׳ וגם לאמרו כי ידעתיו וגו׳. שהיה נחיצה טעם וירמה בלאי לודק. וכן ל מרו למען הכיה וגו׳ הי״ל למען הכיה על כיו. כי איך יאמר פיהוה אם כיו ושמרו אחריו דרך ה׳ למען הכיה הל אברכם וגו׳. אך יאמר כמה שידעתו. כי וה׳ הוה ודיה דיו. והענין נמצך מהר הקודש. והוה כי הכה ויפקיהו שהיה שהפקה לרעה. שהכיתו בהחלבותם הכפה רוצ. והכה לאברכם הולך עמם לפלחם וירמ הפ׳קפתם לרעה. והם הוה יפצ׳ פן כרחוה לאברכם מיד אם הדוה הפיקה כיו רגע. ונפרים והם מן הפמים. הלל יהרהר בלבו לומר מה זה החצדיות הזה. שיהיה לו פיס כ׳ לדיקים ולו יותר במקום שהוה לרשעים. לך אין זה כ״ש בשהם בהמן הוא יש למלכים להפחים. ולל שכתיבו בין לדיק לרשע ולו שכל. לו לפחות יהשב כי ע״פ מדת הדין לבדה בלי פמוך רהמים. ונעשה שכליה שהוא ויגדל שכלב מאד: כי הוא פיס הולך לעזור לאם השולטים לעבוד הלל כלעזו. ע״כ בא הוא יפצ׳ ואמר הכה ויפקיפו. שהפקפה לרעה על פני סדום. שמורה כי מפחיפים הם. ויהשוב כי ע״כ לא שכחתו בין לדיק לרשע ואברכם הילך עמם ורוצה הענין. וגם הוא הולך לפלחם לעזור אם עושי רפך לעזו. ע״כ וה׳ הוא ודיה דיו בחחדות ר׳ לאמר המכפה לאי מלכרכם כי לא אפשר מאם המפחיפי׳ הוא הענין. כ״ת אפשר כי לא שהוא וה׳ עושה בעצמו ולא המפחיפים. וגם לא מדה״ל לבדה. כ״ת בשהוף מדת רחמים העושה. וה״ת יעשה הוא יהב׳ מפפ לדקו ולא יהוה הל המכרכם. ז״ת הכה מכחא פעמים אין לכפות ממנו. (ל) כי ואברכם היו יהי׳ לגוי גדול ועצום. וע״כ יפקפק בשכחתו שיאמר אין מבח ברכה ומעבר לגוי גדול לידי גמר. אם ככה הוא יהב׳ מפגשה להניח הדבר הל המפחיפים. או אם מדת הדין בלי שהוף רחמים. והלל לא יהבר מזרעו לשמת דבר. ויפצחהו לכליה מלילה. וה״ם עם

כניו לא יפגשה כך רק עם גויי הארץ אולפם. ז״ת טו, ים טעם. (ב) כי הלא אמרתי לו ושברכו בו כל גויי הארץ. ועתה לא די הלא גברכו. כ״ת גם הלו מן העולם. ועוד (ג) והוה כי ידעתיו וגו׳ לעשות לדקה ומשפט. והוה כי הכה גוזי הלין הוא את כניו ואת ביתו ואחריו דרך ה׳ לעשות וגו׳. שיאמר לפה דרך ה׳ שהדרך שהוא יפחדך עושה יעשו הם. ומה הוא עושה לדקה ומשפט הף אתם כן. והכה בעיני אברכם אין ל״ת לדקה. כ״ת אפי׳ משפט לא היה בעיני סדום. כאומר הפופט הל הארץ לא יעשה משפט. ול״ת לא יאמר אברכם יעשו דרך ה׳ שעושה ה׳ שהוא לדקה ומשפט. ולדעתו אפי׳ משפט אינו עושה הלילה. וזהו כי ידעתיו וגו׳ דרך ה׳ לעשות לדקה ומשפט. ע״כ מודיעו הלמת. ושוב כי הלדקה ומשפט שיעשו כניו לא בלבד מוצעים הל כניו. ל״ת גם הל עלמו ולמה אברכם ממנו כי ע״י עשות ישראל לדקה ומשפט. ימשכו ויתקיימו הסוטות על לעתיד שהתקיים מהמת הארץ לאברכם ולזרעו משל״ל אם ח״ו יהיה הפסק בקיום הסוטות על הפבד לדקה ומשפט. הלא יתקיים המשוהד לעתיד לאברכם וברכות כי אין זה דרך ה׳ הלילה לא יעשו אם לדקה ומשפט. וימצא טוב גם מאברכם עלמו. וזהו למען הביא ה׳ על אברכם וגו׳. והוה כי עליו אתם דבר לך ולזרעך אחרי ומתי יתקיים. אומר לך הלא הוא לע״ל כידוע. אלא יתקיימו עשרה עממים הם סקיני וקנזיני וגו׳. וכל שאומר שלעתיד לבא הוא בלדקה ומשפט שיקדימו כד״ת (ישעיה ס׳) ניון במשפט תפדה ושביה בלדקה וכמ״ש על ואחפתיך לי וגו׳ ת יאמר כי ידעתיו וגו׳. והוה ש״ת לוך תני אומר שאומר אברכם וגו׳ יאברכם וגו׳. והלא אדרבה בר שהם הוא אברכם שהיה קרוב הל סדום וידע כי שאם רעים ואותאים והלא שביכם לה׳ יש׳ כדרכו הם הל עמים רעים. ז״ת לא יאמר על זה. כי אם שידעתיו ואחבתיו בשלם. אינו על אם שהיה מגייר גויים כי אם למען אשר יצוה הם בניו וגו׳. והוה משל״ל בפ׳ ר״ת (פרק כ״ד) כי כל הנשם אשר עשה אברכם אינו הל כמך הל זרעה אשר אחריהם כלל כ״ת אם עלמה בלבד. אך לא כן זרעו כ״ת ממך עד עולם. וזה יאמר כי ידעתיו וגו׳. אינו הלא על שיהה הם בניו ואת ביתו אחריו. משל״ל הנשם אשר עשה הלא היה הל זרעה אחריהם וע״כ לא יאמר על אם הלא עשה בסדום. והלא אחרי לו זכות על אם שגייר כל הנשם אשר עשה בחרן. הלא אשר יצוה את בניו הוא גדול משפיק למען הביא וגו׳ משל״כ הנשם אשר עשה כי אינו גדול כזה:

כ ויאמר ה׳ זעקת וגו׳. לאמר אם אראה הנשקפה לרעה. הל התמה הל החטן. כי הנה זעקת סדום ועמורה כי רבה. ולפעמים יקרא לא היה כ״כ התמה החומאים כלעקת הנועקים עליהם. אך בזה נהפוך היה כ״ת הזעקה רבה. והחטאת כבדה מאד על הזעקה:

כא ארדה נא וגו׳. לאמר הנה עוד הלעשה למענך כי בלי הנשקפה מדת הדין הלדה נא הל שומק הדין והלא בחיתם מדה״ר. כי אם הנשקפה הנשמעת בלי מדת רחמים

הוא ס' הדובר כך . כלומר מספקא לשמעתא מספק כ"ת הכתוב על מדה"ד . לפי פירוש הלוים כ"ת על הכתוב הלוי . ומה עבו שיעור שהרי לבתו הלוי לעשה כלפי ת- ומה לפי עבו רק הכתוב על מדה"ד . להיות רחוי לעשה הרבה הסיפ דין . מדעה וזכרתם . עוד יתמר כי היו שני מיני זעקות . יש צועקים על הרעה שעושים להם . ויש על חלת הציבו להם כעין יד שני וזכירון לפי שהם יקה וכיוצא . ממר הכשעקתה הכתוב הלוי לעשה מספק עבו הסיפ לעקה על מעשה שעשו . לעשה כלפי . ומה לפי חלת שהיו שיעור להיות כתוב הלוי לעליהם חלת בציבוי העדר טובה בני מעשה . מדעה וזכרתם . עוד יתמר לפי לעלה בחשבון מה שצועקים עליהם חשב לפי מצני שיהם שהם העוברים ובניהם עם שרש היה כעודע מרז"ל (פ' ס"ט) כ"ת הכשעקתה (שם) עשמה עבו כו' . עוד כיון כמ"ם ז"ל רעיה ותעלות וכו' יודעים הם קונם ומכוונים למקוד . כי הכוונה קצה מהמשפה . ממר שע"י לפי לעלה בחשבון . וזהו הכשעקתה כו' עבו ועכ"י לפי זבו בדינם :

כב ויפנו מפה כו' . הורה גדול בפתון מברכים בקונו . וגודל הפקו לזכות הם הכריות שלף להבי לכה המלאכים להדום להפתיחם בגזירתו יתברך . לפי הפיה ידו מהפילה רק שידעו עומד לפני ה' לבקש רחמים . וכמ"ש המתרגם מפתם בגלו כו' :

כג ויגש מברהם וכו' . רחוי לפיש לבשעתא יתמר שלף מפספ . היה רחוי יתמר מולי ים חמשים כו' . ועוד למה בפסוק הבי מוזר ומר שלף הספה . ועוד כי בפ' נתמר לדיק עם רשע . ובפני שלף הספה שהם . ועוד שנכנס בעיר ויצא במקום ואחר כך חמר אשר בקרבה ולא חמר בקרבו . ויחזור אל המקום דמתיר . ושוד שמותר חמ"ב חלילה לך כו' להמית לדיק עם רשע . כי מהרחוי יתמר חלילה לך שלא שהא למקום למען הלדיקים אשר בקרבה . ושוד למה טופל ותומר והיה כלדיק כרשע חלילה לך . ושוד בירושה כמו זר חו' השופט כל הארץ וגו' : אמנם הנה לפשר ים לדיקים . שלך לא יניעו לעולם ' לכל עיר וזהו היותר קרוב . גם לפשר ניניעו לפסוק ל' ' לכל כרך ותולי ' לפשר יהיה חוך כל כרך ' . חו ל' בכרך ל' מכלן . כגון בפרוס לוח וכל הגלוים חניו . ולשומת בחיות חלו לפשר כוחו יהבך . לחד מחלף . חו לממית לדיק עם רשע יהד חו לבלתי הממית הלדיקים שך לא יניעו שם יוסבי עירם . כ"ל המה בלדקתם יניעו נפשם . חו לפשר גם זולפה יניעו . ולפשר גרשה לי רחוי כעת הוא שלפה ים פחות מי יניעו שם עלמה . ולפה ים ' לכל כרך יניעו שם כל ה' הכרכים . גם שלא יהיו הל' מחולקים ' לכל כרך כ"ת הממים בעיר ל' . וזה היתלו הלף הספה לדיק עם רשע פחות בבחי' היותר קרוב שים פחות מספקים . כלומר הלה לא יניעו הלדיקים שם נפשם . כלומר רחוי הוא יניעו שם נפשם בלדקתם ולא חמות שלו עם שלו . וזהו שם יוכה שלין ל' לדיקים שחות היותר קרוב . שך חולי ים ל' לדיקים שיכותו עשרה לכל עיר . חל"ל שם יהיו עשרה בכל עיר כ"ת שפי' יהיו הממים בתוך העיר התחת לבדה . והוא חשב של פחות שם ס' מבהין כין לדיק לרשע . כי חלה הוסף על הארץ עוד מי

לוט וזכיתו וכל הגלוים חניו . וז"ת העיר כה"ת הידיעה שלף הספה . ולפי חמר לדיק עם רשע שלפיו יחזר שלף הספה . זולת לדיקים . ת. שלף הד' שעיירות ה עשרות ולפי שלף לפקום . עומר לפשפה הכרכים שכלוים בשם מקום ולפי ת"ת העיר שבה הממשים בלבד . וז"ת ולפי השלף לפקום לעשון ממשים הלדי קים שפר בקרבה על עיר הפ' . וז"ת בקרבה ולפי בקרבו כי חיו חוזר על הפקום הכולל שם כולן . כ"ת הידיעה שלף כולן בבחי' הכ' שבעיר פ' . ועל החלוקה הת' שלמר שה ף הספה לדיק עם רשע פחות בחיות שלף חת' לילי' לך משפוה כדבר הזה לפשים לדיק עם רשע כ"ת הידיעה נפשם . והנה על חלוקה זו היה לפשר לפמר לו . כיון שלף חיהו בדפשים גם הפה חייבים . והוא בקפדנו מדת הדין בעת החלכן על שלף חיהו עד שנגזר וממקדמי . ממקדמי החלו ע"ב לפניב על זה המר גם שם חחייבם על שלף חיהו . חין רלוי שהיה לקוחם בזה שלף שהם הרשעים יחחייבו חיזה יחחייבו לדיקים יכולין . וזהו והיה כלדיק כרשע חלילה לך . ועל הכ' חולי ים חמשים שהם היוחם בעיר פ' יניעו שם כל המקום . שלי חלמר כי כל כרך שהם דן בפני עלמו בחיון שלף יניעו רק שם כעיר בפמלחו בם . שלף הבוחם להיותו בוחם לף יעשה מפספ . כלו' שם היה הפספ לף' מלכי הארץ חו לפני מעלה שלף יעלו כה לפחם כל הארץ כה' . לף יפלא יפקוף שלי כל כרך בפני עלמו . ולף יחמוד שלי עיר פ' על חמשים לדיקים שבחברתה כי יפפלו כל פ' בפני עלמו . שך הבוחם כל הארץ שלפשים דן שם כל השלש כה' לף יעשה הם חפספ . והוא כי להיות בוחם כל הארץ יחד מלבף זכיות כל השלש . ולפשמים בעיר פ' הרבה זכיות חו בזכף . ומיהו בוחם כל עיר בפני עלמו . להיות הזכיות בשם בכל עיר ועיר . כן פעשה שם כי כל החמשה הרבים בשם יהפבו כי שלון כל שם . ו"י כך הוא היות החמשים בעיר פ' בפיותן מוחנקים . כי חלונש ממשהן יחד . חו יחלר על דרך המתרגם שחומר שברנו חפני בב"ר . והוא כי יקבל שף שלי מדה"ד . ומר הנה הם ף הוא מדת הרוגז . חפספ לדי ק עם רשע של שפלדיק לף מיפה בעין בחו כן . שך לף כן מדתך חם ס' של מדת רחמים שהובר בי . וכל שכן כי חולי ים חמשים לדיקים כו' . כי הנה שלף חפספ מעשה שחכר שהכריע שם מדת הרחמים . שלדב' רחוי שמדת הרחמים הכריע שם מדת הדין לשחול של כולן בזכותם . וז"ת כחמשים ולף חשם שם הרחמים הפובר בי . והכריע שם מדת שלף ומה שחני מיישם הפסיפה והכליון שלי שלף . הוא כי חלילה לך שם הרחמים לעשות כדבר הזה וה"ם כי חין חפשיקים לכל כ"ת שלחר הרוב . שלפם ים שלף רפשים יהיו חלין ומ' לדיקים . זה לף יהבן כ"ת כן לדיק ורפשע הוא נפניך להכריע הכף . ומין לדיק שחד מכריע כנגד רפשים רבים . ולף יהוה כי יהיה לדיק הרפע הרבה בגדר שחד . חלילה לך כי הלף מרובה מדה טובה . ושברה לדיקים יניעו שם כל יובבי עירם וכל זה מבחינת הרחמים וכ"ם בחבי' היה נעשה ע"י מ"ה הפופע כל הארץ לף יעשה חפספ . כי חיהו חלילה כמחמים שבחניהן לו רשום חיהו בחוך העיר התחת לבדה . והוא חשב של פחות שם ס' מבהין כין לדיק לרשע . כי חלה הוסף על הארץ עוד מי

יעשה מספר לבלתי תמים לדיק עם רשע. ועיקר למקום בחמשים הלדיקים אשר בקרבה. עוד יתבן במה שכתבנו בס"ד נח כי בעבורו יח' כך דרך הענין ע"י לף מו מיתה. ומימו מבחין בין לדיק לרשע וכמ"ש אור זרוע כיון שניתן רשות כי' לך בשעבוד על ידו יח' מבחין, וכיון יאמר הרס לאשר תהיה פקידה זו ע"י הלף בשוה מבחים. מו על ידך. והכה מדת הלף היא שתספה לדיק עם רשע כיון שניתן רשות כו'. ולא עוד אלא בשולי ים המשים וכו' מדת הלף הוא שתספה ולא תשא כו'. לך מדתך לא כן הוא. כי תילה לבלתי תבחין וחשו תילה לך וגו'. ולא זו בלבד כ"ש גם בשוה הלדיק רשעי יעשה על אלא מיהה לידך מדתך פקידה על זה לזה. וע"כ מה שתשלה ממך לא הניח המספר כיד מבחים כ"ש על ידך. וזהו הסופה כל הארץ לשחת מו למייה. לא יעשה הוא בעלמו

המספר בא בן ביתחין לפני יהיה במדת הדין:

כו ויאמר ה' וגו'. הסכיים עמו שתמר שתם יהיו המשים לדיקים. עם שיהיו כלם תוך עיר ת'. יפת לכל המקום הכולל ה' כרכים וזהו שם שתמר בסדום בשוה עיר אחת כ' לדיקים וכו' ובשאר לכל המקום. עם שבארבעתן אין בם ת'. וסיים סדום על כי היה העיר שתספר ימלוטן שם יומר מספר עיירות כי שם עוג. ותמר תי"ל אלא תספיחים כ"ש ובשאר לשתמות ולא יספר חוב עליהם:

כז ויען אברהם וגו'. תמר אברהם עד כה דברתי עם השם הגדול והנה נא הוחלתי לדבר אל אדני הוא שם לדמות. והוא כי כוח לברהם לפני השם הגדול ומה גם בהיותו טורח והסור בחשבון ומכני וגו':

כח אולי ים וגו'. הנה אברהם תמר אם כל העיר. והקב"ה השיב לו תספיחים שתם ובא ה"ע המקום ולא העיר. לך אברהם תמר אולי יחסרון וגו' ועל החסרון אינו תו' שתספה ותמחול לכם כ"ש אלא תספיחים ולף לא אל כל הכרכים. כ"ש אל העיר והוא כי בא"ה ים כלי כפרה לד' בלבים ומני. תמר תספיחים בא"ה הניח כל העיר החמישים כולם ולא יעלו החמשה את הניח. והשיב הוא יח' לא תספיחים בשם כלו' לא תעשה השחתה לעמרי אפי' את הניח. כי חיזק חני תספיחים וחיזק תשחית כי שם תייסר את כולם:

כט ויוסף וכו'. הנה למעלה תמר לא תעשה ובמרון הא' והשלשים תמר בעבור משכ"ת בל' והנה בענין יבידת שמעון שכתי"ו ז"ל כי תחלה תמר תחמשים על ה' כרכים. והח"ש מ' על הד' והבשים על ג' עד שתרים לשתת. ויתבן דרך תחרים בשוה לב אל מה שהעירני בתורת חמר ותספיחים ת שפת תניה בכל תנוקה. ולא תמשים לחמשה ולא מ' לד' שתעיירים שוה לפי הערך. והוא כי בשמים הרחשונות בקע על הכל וחש"ך על קלקה. והוא כי עד ל' שהיו י' לכל אחד שתשלשה שהם רוב החמשה. בקע יבקעו השמים כרוב להגיע גם שם לך לך' תו' גי' שהם כנגד שמיעות. בקע יספיקו לך לב' וי' לא' ולא תמר הרב שהיו רעים וחטיאים אלא יבקעו כרוב. ע"כ לא תמר בעבור ה'. וזה יקבלו תורי השרש. והוא החלה נתמר לא תבחים שם

על הכביסה הוא אם לדעי' אך כדי לזכות בנ"ח סורו נא מעליותם זה . והיו לנטעים על בית עבדכם לזכותני . חסו ונימו ואמ"כ בקר השכם והרצו רגליכם הוא הספסל מלמטה נשמות אחר התלבשם השמש! להגיל כמודע . ומז והשכמתם והלכתם אלא יבגיעו . מו יאמר אם הייתם לנטעים ממש לא הייתי יכול עשות מעות נ"ח . כי גם בכזיותי בניתם היה מאבר להחביא לחכם אך בלכתכם בדרך עד ביתי הייתי לריך אלי מו אלותי ללכת לחכם לעזותכם כיתי להשוכם אך הוא אחם אדני מהייתפו' לרוחני' דומים לבם שכיום . ע"כ לא תעשכו לא למורא מקום ולא להוליך החכם בדרך כ"ח סורו נא וגו' כי בהשרם בלבד אחסורו מפה . הוא בית עבדכם ולא הבמו . ונימו ואחר כך ורחצו רגליכם מהשתלבשות הנשמיות והשכמתם והלכתם לדרככם . הוא לדרך המיוחד לכם היא הרוחניות . ויאמרו לא כי ברחוב נלין אלא לרגיעו אך ועבו כמאמרו אבלי הליפה ומביא ומורא ביתי הלכו אל ביתו . וחזו ויסורו ושודם הליו סמוכים לו ויבואו אל ביתו . כי כמו רגע מעלתו בחוך ביתו ובשוד עשותו נמלות חבדים לא הירגע עד אחר בעשה לחם מצחה ומלות חפה ויאכלו גם לא אחר האוכל מיד כ"ח ברם יבבכו בהות אחר ברכת המזון ובבהו אחרי אכלם עד ברם יבבכו וגו' . ולאחי לנים לא לאחם נבבו על הבית וגם נבבהו חוך הבית וגם לאחם אחרו לו ביוחיאם ולא ובבהו הם להוליאם . אך לזה נדקדק מומר היה שאכלים אחות מיומר ולבלי טורך . אך הנה אחה ידעו כי מוכרחים אם . אז כאמ"ל (בם פ"ג) ע"י אשחו אחלבה מבית לבית לאחול אלה לאוכרחים אע"כ נעשחה נגיע אלה . וזהו ואחות אחה ל' אחות ואחריבה אז בהיו שומעים קול אנשים מדברים חוך הבית והיו נגשים אל הפחח שעדיין היה פחוח כי לא נאבר עד אילח עליהם לוט ובלחם אבר אחריו . ונשוד הפחח פחוח בבישו אשם ולא היו רואים לאם כי האלאכים לא היו מבלאים לאם וע"כ אחלה נאבו על הבית . לבל יהי לאו בית אחות אסביב ויקראו לוחו בפחח כי לא היו רואים לוחם ואחרו לו היש אנשים כי הינם נלחים לאו . לכן אחה אהוחה לוחם הוני ס לאינו . ואל תירא אלהוליחם בן ואיירך על הבאיר אוחרים באשבעה . כי הנה הין עליך לאמת דבר כי לא קראחם אחה כ"ח בם באו אליך אעצמ' ו"ח אבל באו אליך הלילה ובחוכך הלילה לא הרגעה :

ז **ויאמר** כו' . אמר לא יבלר אז דעבכם לנדע לוחי בשולאכם אז לקנות לוחם על האבאים הבית לבל יחבל ויפחח אם לוחה . אם הוא לנדע לי אל נא אחי הרעו לבי אבות . ה' להיותם עמה אמיחם לוחי לבר ואופא . וגם להיותכם אחי בבחינת האבא אל הרעו . ואם הוא להאלחכם הנה נא לי וגו' ואם הוא על דבר האבאבם . אלא נא יאמרו כי ע"כ לא לאכול ולא לבהות בהו . רק להיות בלל קורבי בלבד בהו :

ט **ויאמרו** גם וגו' . הנה גם הוא אבר אלאה ושוד ויפצוע בפוע כי אלא לא אבר בעשה אבאה לוט בשולאו . אך יאמר גם אם בעשה אבאהו או אלאה אם לא בעשה . כי לא נרצך עוד ואה גם להיות

דיין עליהו . וב"ח כי אלא דיין אחה עליהו . וכך עושים לבר ואופא זה אינו בלוח כי הוא אחד בז לנוח וכבר בעא בבוח . ודי לך אבר בעבות היות בעא ובאים אחר היוחך גר . עחה אחהו אעבירים אוחך אהדיוות אלא לך אבם ויבאהו אחלה בחים דרך אבינות בבחינת היוחו אחייחם להים אהוח אחוב ואח"כ בלוח בלי בחינת אבינות וזאח בחים בלוח :

י **ויאשלחו** כו' . הנה אחר בלוחם יד בלוח ויבלחו אח לוט וכו' ואחר בבדלת אבאו אבינו אבבאים הבו אח האנשים אשר היו אוחם בבר רים . בחביאו בפחח פחוח בלחו לאחת אבאח . ו"ח בפחח ולא אחרו אלא אחה"כ אח' ויצא לוט כו' הנה בנם בבפחח אהוח בלא היו נבנסים . אם בחרו לנשים לב אין בהיותם פחח הבית בלחו לאחת אבאח . וגם כי אחוחרו ויאלחו ילאם כי אחר הלילות אלאוח . וגם אח' בפחח בפ"ח אם אהוח בפחח היוחו . ושוד כי אחר אהוחו בבוחים לאחר בקבו בפחח . אדלבים היה לבת לבבות אן יאיחוח . אך בבאר יאחר כי בהיותם הוחים בחרו לבבות ויאלחו לאחות בפחח הבדול היוקר אחוייב אחר בחאר להאחר על פחח :

יב **ויאמרו** האנשים כו' . לאחי לנים לב על אומרו ובניך ובניח לא היו לו . וכן אח' אחן והיו נגיש ושוד כי הלא לא יבלר אחם כי אחביו לא היה רואים נינלי ולאח אחר עוד אי לך פה אחן . אך אאח ידעו אח האבר יקבא לו עם בחותיו ביוליד ב' בניש אחן . וזהו בהאחרו לו עוד אי לך פה לוחר אל אחות אל אי לך פה הוא בחון . כלומר כי אין לך זולח הלא כי אחניך בבחון לא לך יהיו כי היו הלא היו כי הנה באח נגיש לך פה הוא אחן ובניך ובנותיך לוחר כי אחן הלא בעשה הוא אם וגם בניך ובנותיך . והוא כי הוא עלחו ובניחיו ממנו ואחן ים אחן כי הוא אחן לעלחו . ובניש הן עחון ואוהב ובוחלך הן הבאי בחות . כי הוא בעל בחותיו והבניש בניו והבנות בחותיו ועש בל זה אבר לך בעיר הוא אן אאקוב . ואיי יושיע לחו כלומר כי הוא יבלה כי אין בא אושיע . וזו יגיד ואידבר אל אחניו כו' ויהי בדבר כ"ב לנם כאו זר בחבילו לא אחבאו כ"ח בנשים הוא אנחק הלא אלבו :

טו **ובבו** האבאו וכו' . הוכה הוא יח' לינ בעלו לבאו לחוח בלבאים . כי אבר עלחו האבר אהוח

בס' נסיך תיכף וה' בראשה. ועוד כי אחר שהשרים היו המחזיקים בידם למה אח"כ תומר ויאמר המלא ולא נאמר ויאמרו. ועוד תומר ויאמר אליהם אל נא תהי בלתי מוכן. ועוד תומר הנה נא מצא עבדך חן וגו' ואגדל חסדך וגו'. כי אלה זה הדבר הוא יה' העושה ולא מלאך. כי אין בידו לשלוח מבלעדי ה'. ועוד הו' הנה נאצתי פניך וגו' כי אין זה מודק רק לה'. ועוד כי הו' ויאמר אליהם והשמירה היא כמדבר עם ה' בלבד ועוד הו' ואנכי לא אוכל להמלט ההרה פן תדבקני הרעה ואיזה רעה תדבקנו שם שלא תדבק בו בעיר. ועוד כי אחר שבאיתה המלאך מיבחל לא היתה רק להגילו מה היתה ילחמו הגדולה הזאת: אמנם הן אמת כי מיבחל מצד החסד בא להגיל אח לוט כמו שגבריאל מצד הדין שלח להפך את סדום ומתחלה גם גבריאל הסכים להיות ידו עם מיבחל בהללה. ויחד הניחו עליו ויאמרו קום קח וגו' פן תספה בעון העיר. גם אחרי כך עוז מיד חסלו כי ויתמהמה בקושן לאמת. ועכ"ו ויחזיקו גם אותו באחד הדין ולא מלבו כ"ש בחמלת ה' מדה"ר עליו. ברחם כי ה' חפץ להגילו. ויוילאוהו מחוץ לעיר עם היותו בלתי בדעתו. וקרא להם כך הניחו בן דוקא שהומרו בחד' חזית פנית להוליך אחרי גדולה לילובלים וביקש פושעים ויזמן לו הקב"ה ה' מלאכים בדמות פועלים והבלירם. וא"ל תן יד בידינו ונצלו אותו ואת האחרי בברוך עין ליובלים שהכוונה אללי שע"י תם ידו תועיל זכותו גם ליצלם את האחרי בדרגו. ועד"ז יהיה כי עון לוט מה שלא היה לאמים. לא היה עושה היה בדרך עין מרם נחיצות הכוונו. ע"כ עשו כמלאכי ה' הניחו שהחזו ביד לוט וביד אשתו ובנותיו העתידות להוליד מלכות בית דוד מהן לנדקמן. ואגבן ניצל גם לוט. וזהו ויחזיקו האנשים בידו וגו'. ויוילאוהו גם הוא מחוץ לעיר. שאם לא כן הוא לא היה זוכה וזהו ויחזיקו כו' ויוילאוהו וגו' ואחר שאמר מחוץ לעיר ובא להוליאם שהחזו מן העיר דרך כל הככר אחר בחר בו לוט. שאי וירא שם כל ככר הירדן נזהר לו עון מה שעליו בא להתחבר עם אנשי סדום. ומהוסף גם היה עם החמלאן ע"כ בהוליא אותם החוצה שהוא רחוק הרבה. כי ע"כ יש ה"פ בפוף פיכה שהיא במקום ג"ת כראשה. וגם ה' בראשה שהוא להודות הפלגה. כמש"ל על בשהולה שים ה"פ בפוף וג"ת בראשה. שהוא לומר על המבני התחתונה שבשהולה. כך התוצא הוא הרבה ממקום הכבר שע"י חטא לוט. ויודוע שמקום שחדא הוצא בו שם בורה כח טומאה שנעשה בעון. וע"כ הרף ממנו המלאך גבריאל וברחוק כך מיבחל שבא להגילו אז ויאמר המלא ולא אגד נפש האנשים. רק על נפשך אמלט החלת הרים פן תדביק מקום שהחמשחה ואל תעמוד בכל הככר מקום שע"י חטאת. רק דרך העברה הרבה המלא בפי' רש"י שילך בנחיצות עד מקום שבראשה שיעמיד לך זכותו פן תספה ע"י ב' עונות אלו אז ויאמר לוט אליהם אל נא. אחר לא עשה עם לדבר אליהם כ"ש אל אדני שהגיע החלטון ואליו אמר הנה נא מצא עבדך חן וגו' להחיות את נפשי. בפרש כי אני הטמאתי לך ואזכי לא אוכל להמלט ההרה כעצת היועלך פן בעברי דרך הככר גם

פן ידבקני הרע אשר ימצאני ומתו. פן תדבקני ומתחז כי הרעה הוא טומאת הטמאי שע"י הככר בעברי ומתי. או שאם אלך עד אבראה אמתכן כי יערוך ים' מעשי עם מעשיו והדבקני הרע שעשיתי ומתי. ועוד לי כי הנה זה העיר קרובה מרם עבור הככר. ושיא מצער שאין בה כ"כ עוונות כשאר שהיה חדשה מהם. אמלטה נא שמה כי טוב לי בה כי הלא מצער היא ממני כי בערכה אני גדול בזכות. וכשאערך עמה אזכה שתחיי נפשי מפ"ש עם אברהם וזה היו מיומר אומר פעם פעים שהיא מצער. או ויאמר אליו ה' הנה נשאתי פניך לבלתי הפכי וגו'. כי לומר בשם דברי המלאך הקשה שהיו ידוע ואחבב' שהוא כמו שחזי"ל (ב"ר פ' ס"ג) על פ' ויאמר ה' לה שמי גוים וגו'. שהוא ע"י שם בן נח. שלא דבר לה רק שם בשם ה'. כך אומר פה ויאמר אליו הנה נשאתי פניך וגו' שם דברי ה' ע"י המלאך. וזהו לא יקשה שוף הפ' כי לא אוכל וגו' שהם דברי המלאך לכן טוב לומר בשם רשם הכתוב כך הלא שהוא מפיו יתברך:

כב **וה'** המטיר וגו'. הנה או' מאת ה' מיותר וגם הלא"ל מאתו כי בכר נזכר ה'. אך הנה אמרו רז"ל (בסנהדרין דף ק"ד) כי אין דבר רע יוצא מלמעלה. הלא מאחלות יצא מפר ואח"כ נעשה בפרים וגם. ויתכן לפי זה יאמר וה' המטיר שהוא מפר ממש ואח"כ נעשה גפרית ואש. ופי' מה שאמרתי המטיר שהוא מפר ממש. הוא בלשון מאת ה' ומה שנאמר גפרית ואש. הוא מן השמים ולמטה. או יתכן מה שלא אמר מאתו כ"ש מאת ה'. לומר לא יעלה על רוחך כי מה שהוא הוא ובא דינו גזרו מי' בהכרעת הכ"ד. אך לא כן מי' על פי נחיצת שם הרחמים. כי דע חיפה כי גם היה מאת ה'. כי אחרים הרשעים שהשבין מד"ר למה"ד. ולאחרות כן אמר מן השמים להורות כי לא נהפך לגפרית ואש בחוזר למקה מיוחד שאם כי אש גם מן השמים בלשת המקר מן השמים מקוף גבולה להורות כי יד ה' עליהם חזקה. או יאמר כמ"ש ז"ל פ' אין דורשין (סנהדרין דף י"ב) כי מכון הוא רקיע שאם אחרות שלא ובכד וקיטור ושערה וגו'. ובגמרא הקשו הכי בתרן הם שנאמר הלא את ה' השמים וגו'. ומשני דוד החפלל והוכיחן לתרן. הנה כי בחלה היו בשמים מקום מלאכי השרת. כי מכון למעלה ממעון מקר גם שם כתוב מלאכים. ונבא על הענין אמר וה' המטיר וגו'. וס"ת ג"כ מה עשו המלאכים שאמרו ויבלהנו ה' לשחתה ל"ת מאת ה' כלומר בגזרה היתה מאתו ית'. לך שפועל היה מן השמים. הוא מן הרקיע השפל. וזה היה ע"י המלאכים:

כה **ויהפוך** וגו'. רלוי להעיר כי הלא יושבי הערים היחלה בהם הפוערות ע"י גפרית ואש. ואיך מזכיר אחר השיבת הערים והכפר. ושוד שם הערים נהפכו מפני יושביהן. הכפר ואמה האדמה מה חטאו. אך הנה הלא הקב"ה יתי' כל טומה כעיר הנדחת. כל יהיו מלבא שוב הנאה כל יושבי חבל. והנה מרכעה המה חלקי מילותה. (ה) הדומה. (ג) הטומת. (ג) הנעלי חיים. (ד) בני החדש. שם

כי כלם נקיו לבל יחטאו עוד מהן. הלומם ויספוך מהם העברים הלל. והעומת ובעלי חיים לאבד עמם הלא תראיים בככר כי כלם מפקה. כי הוא מחיה הכעלי חיים. עליהם אמר ואת כל הככר. ועל כני האדם אמר ואת כל יושבי העריס. וע"כ הוזכרו כני האדם אחר העריס והככר להזכיר האדנות הדרגות כסדרן. ועדיין הי' אפשר לומר אלא יקפיד הוא ית' בעומת אלא תהי' מפי הגאה לבריות אלא נמס שנעשה על ידן ככרמים וחיות וגנות ופרדסים שגדשו ונפשו בידם לך אמת האדמה שנמחה מהליה לא יקפיד. ע"כ אמר שנם אמת האדמה הפך ס' ממקום שהיס כו. שנם לא יהו ממס שנמחת בחייהס:

כו ותבט לשמה וגו'. יתכן שהומרו מלחכיו ולא לאמר מלחכיהס שהוא כמד"ת ורחיס אם לחמורי. והוא כי לאמר וס' שהיה הוא וע"ד ויהפוך וגו'. כי הפיכת העריס היתה ע"י ית'. וע"כ החזכר לא תבט לחריך ותבט לשמה מלחכיו שהוא לא בחינת החוריים אלא הכיתים אלא מקנת לחוריים שמחזר מהן. וזו מלחכיו של ס' האזכר ותהי נציב מלח. והוא כי ג' דבריס היו בסדוס. נפריס ומלח ותם שנאמר נפריס ומלח שריפה כל חלקה כמפככת ס' לח סדוס וגו'. אלא שלא הזכיר נפ' וס' המטיר וגו' אלא נפריס ותם ולא מלח. לפי שלא הזכיר רק מה שהי' מן השמיס. ועל ככוד שוס לא שלטו בהשתו נפריס ותם רק מלח ולזה נשריפה:

כז וישכם וגו'. לחוי לשיס לב למה הודיענו שהשכיס אל המקום ההוא. ותם השוטה לומר כי משם רחה ושהה שלא קיטור האדץ. הוא עיון בלי גיזרה כי מה יגה לנו מאבר רחה קיטור האדץ. ושהיה מן המקום ההוא עמד שם. ושוב חומרו ויחי בשהם וגו' מה חידש לנו עתה לחתי שאבר שיבא כל השלש בכל פרטותיו. ושוב כי מתחלת העיון בשאלת מלאך להגידו כי' רחוי לחומרו. ושוב אמרו בהשוך כו' מי לא ידע בכל חלש. ולבא אל העיון מזיל מ"ל (בראשית דף ו') כל הקובע מקום לתפלתו אלהי אברהם יהי' בעזרו. שנא' ויבכם אברהם אל המקום אשר עמד שם וגו'. הגם למדנו מדבריהם כי השכמה זו היתה להתפלל. גם הגיה בב אל חו' אח פני ה'. כי יהוא כי פני ה' חילה שם. וכן נאו' ויהי בשהם אלהים ויזכור אלהים וגו'. מה ענין הזכירו שמו ית' זה שעמיס בחומר אלהים. אך יתכן כי ברחות אברהם כי מה שהתפלל על סדוס הי' אל בחינת שם הרחמים. והנה בתפלתו כלל שני דבריס. (א) להציל את העריס. (ב) שגם אם יעשה בהם משפט לא יאבדו הצדיקים שגר הרוב. כשומרו חלילה לך להמית צדיק עם רשע. והנה על שם לא אחדה לו הוא ית'. על כי לא נמצאו עשרה צדיקים. אך הב' הודה לו ובכלל הדבר הוא שיגיל עוס. ובבקר השכים שב להתפלל על עוס והפעם שהולך לכך הוא כי המקום אשר עמד שם שוס לא פני ה' הוא מדת רחמיס. ושם שן בבא רוצו אל הפועל מקבת מדה"ד עד שלא מיחה. ויפקח וירא כי שגם עלס קיטור האדץ וכו'. ולא ידע כי מדה"ד השכימה כי משל שלא מלאך בזכות אברהס, ושפ ויהי

בשחת אלהים הוא מדה"ד לא עבי השכר לשבר ממנה כי' ירא מאברהס כי' לו ליפועס משל כי ויזכור אלהים מדה"ד לא מאברהס ולא הביא אל לוט אלא עמד. עד היות רשוי ליפשוט על דבר כי ויתחל עד סדוס. עס היות כי ושמי סדוס רעים וחטאים. ושהו בשפך את העריס אשר יושב בהן לוט. כי לא לקח בכלל העריס. עס היות רשוי על פיסב בהן עס רעים וחטאים. אלא יהי' כי בשמור אברהס אולי ימלטון עס עשרה כי' על סדוס כי חשב שלוט עס בני ביתו יהי' ' לדיקים ובשומר יש לא לחמיש בעבור העשרה. בשחפך עס כי' כך סיסיו בסדוס עשרה ושגל עס לשון ובשהפך על פני סדוס ולזה קיטור וגו' אמר עס כן לא היו בסדוס עשרה אז שחשגל על לוט. ושישר הכתוב ויבשם וגו' להשפגל. ולעס שולך לכך. אלא הוא כי השקף על פני סדוס וגו' וירא ובנה עלה וגו'. ע"כ סיפה השפלה על כל יושבי בכלל העיר. ולא ידע כי בבר מלו בשי' בשחת אלהים וגו' ויעלה וגו' בזכות אברהס. ולולא זה להיות בהפוך לח העריס סיבב בהן לוט כי לא הי' עשרה לדיקים בעיבו. האולהה השלה כל יושבי בהוא: **ל ויעל** לוט וגו'. קשה שהל"ל ויבבו בשעיר. ויודוע שהן הוא ובני בנותיו. לך לשפר בא לסורות שהתנגב בלעשות. כי בשהי במקום משוכשב היו יחד בשי בנותיו עמו. לך בשהבר היו בשעיר מקום ייחוד. סיבם מהן ויבב הוא וכו'. כלומר הוא בשי עמו. ומהי בנותיו לגד אחר. אלא יהי' ייחוד גמור. עס היות שהבנות בנותיו ולא סי' לגיך דבר: **לא ותאמר** הבכירה וגו'. לומר אביו זקן אין לו טען. שהם הוא שלשו לחוי להוליד. ע"כ לוך לומרה ומיום מהביאו זרע. לך לאמרה. שם לומר שים אין בארץ לבא וכו' ולא לומר אביו זקן. הלא תעשה לחומי חולי לא ירלה לשם שכר. ובלחיה שעשה נאמר לו שיהשכר. ע"כ לאמרה ב' דבריס. (א) שביו זקן. (ב) ושים אין בארץ וכו'. שם שלאמרתי שביו זקן וכו'. לכן לכה נשקה כו' אלא יהי' לו כמו אי בעיניו שנראה לשקומו יין. כי נאמר שלשהזיקו כי זקן הוא אנו עוסיס. ומה גם שאר נער ושלטול. ועל שם שלאמרתי ושים אין בארץ וכו' לאמרה ונשכבה עמו ולא נחיבה שבגל. כי לא נח מיד לך ומיס שלביאו זרע שלילוס זרע. ודי לנו ולא יוסיף עוד לדשתו. אל יאמר אל שלאמרי חולי לא נשעבר ועשה נגלה נגלוי אישל. לזה אמרה ושים אין בארץ כו' ע"י שעשתה על כוונה זו על קיום שעולם. ולולי נגלוי ושים שלביאו זרע: והנה לפי שם שנראה שלשה שיו בני אדם שלא הן ושביהן בעולם. לחוי לשיס לב למה עשו בערמה ולא לאמרו לשביהן שיס ממך זרע. כי אין זולתך לקיים העולם ע"י ושא יעשה. לך לשפר אלא כה יאמרו יקח אחת מהן ולא תעשה השלוס על יד הבנות. ו"ל לכה נשקה וגו' וע"י כן ושיס. כלומר שביו שלביאו זרע ולא אחת בלבד. ולשון ז"ל (ב"ר פ' נ"ה) כי אין אשה שלשבבת שביאה לשבוה אלא אחת ו עדותן לחון. שהוא אלהי אדוני אברהס ואלהי אבי אדוני אברהס עדות אלא נשמעו. נזקף יאמר ושיס וגו'. נשעשה בלון שמיס

מלבינו זרע. פרוש ע"י הסרת בתולים תהלה:

לג ותשקן וכו'. תומר כל לה הוא. ובעשיר נת' בגיל' הפוא. גם זה נכיון לב אל תומר ופשקין הסר ס"ת כבוף התיבה בת' ובפני'. ויהיו כי כ' בפוות סיו עתידות לעלות מכין פהפעים ע"י כ' פיטורים. כתי"ל (פס) על ומחיה מלבינו זרע. ע"כ בגילה פרהפוות בהעלם כ' הפי"ן נרמזו כ' פפוות פהיו נעלפות. כי ס"ת רפז אל הקובה להכפי פפמת. אך בגילה פפעים פכבר נהעבירה הת'. ופיכן גלוי ס"ת לה הפרו כ"פ ס"ת אל ופשקן ולה אל פהוא. עוד יפכן כי נכביר' פיגלה ממנה רוח. נתמר הוא פרמוה פורה עליה. כי הוא עולה י"ב כמו רוח בפספר קטן. ונפעיר נתמר הפוא. פעולה עם הפרכב פוהיות כ"ת. כנעמה בפספר קטן. וכן בהולדות הכבירים קרא' כן היולה ממנה מוהב פעולה בפספר קטן עם התיבה י"ד בפספר דוד היולה מרוח. והפעיר קרהה לה הבן היולה ממה בן עמי. פעולה בפספר קטן עם פהוהיות כ"ד. בפספר רהבעה היולה מעמה עם התיבה. אך פהורה לא קרהו רק עמון. פבלי הוהיות פפם רק עם בלעות פהיבה עולה בפספר רהבעה. ונפ פבו נרמז לפו עם היבה נעמה: ובאשר הפלינו רז"ל (פס) בתכמת הכביר' פביונה להוליד פזה פלך פביהפו. בתמרה לוהו זרע העתיד לעלות ממקום אחיה פלבינו. פתחסוב נרמז בהו' ופחיה ולא תמרה ל' הולדה לו הזרעה. בעל דוד פלך ישרהל הי וקיים פהוא פביהפו כיוונה. ופעליו נתמר (תהלים כ"ת) חיים בעל ממך נתת לו. וגפ פלה זרע כד"ת (פס י"ת) ושפפ הפד נפביהפו לדוד ולזרעו. וכן פסוק זרע תדם וכו'. ע"כ פחתפיה פהיית עתמה רוח פהיהפ לדקה וכלתה פעתמה. וכן נכביר' בפספר קטן שולה רוח. תע"פ פנביותות רוח כהבנו פגם נעמה היה בעשירה. ומפלוהתה יש טעם. אל פה פחזיה לעוות אלה פחוהה בלילה הפני. ועיתר כן פכבני תפם ונו'. ותומר: פניה ונחיה פלבינו זרע. נומר פזהרי כל הכוונו להיות ניחה. כי כן פהוא בתוהיות ס"ן פתין נהן כן אוג היה לי הדבר. וכפוני כוחי פכבני ונו'. כי כפוני כפוך אין כפוהה רק פוהיות פלבינו זרע. פהוא תוהו הזרע וכו' פהוא לפפ פפיה.

ולזה תכווני גם אלה:

לו ותהרין אפי בטוה ונו'. הגה פרז"ל (פס) פרפז נקודה אל ובקומה. הוא כי בקומה ידע בפהיפן. ועוד תומרו כי לוע פתהלה נתלוה לבטוהו. וע"כ תפפר יתפר ותפרין אפי בטוה לוע פלבינו יגע הדבר. וע"כ תחפוב פלהיות כוונה בטוהו לפפיה ולא כן הוא. לפפ זה פייע אל היבה פקטנות לבה בקטנו ולא הזהרים. וגפ תלקן בפלכות בית דוד ע"י נקטנו ולא ע"י זכר:

כ ב ויאמר אברהם ונו'. הגה כפו זר נחפב. ישוב לי' תחותי היה. ולא תפ פן יקרני בתפר קרה לו עם פרעה. ולפה פתך על הנס. ולפו כל בטחה פהרהיק ניסא. ועוד בתתיך תבינך הגוי גפ לדיק הכזב. תפן דבר פפיה דנו. וכן פס פרבה הגפ. ועוד פי פגיד לו פיפרנו בהיותו לדיק.

תמרס

למרה מהי היא. אך הוא כי הוגד לו כי היא היתה לומרת בביתה לשוטרים ממנה מהי הוא. אך לו לא לומרה. כ"ל שמדברה היתה לומרת להם לחברים כמדובר. ולא שוא לה. ומשור כל. והיל גם שהלומרת לי שהיתה להם לחברים. גם היא למרה לזולתי מהי הוא. ובזה נבא על העניין. והיל כי ט"ב ל"ל הוא יח' הרך מה על בהם גם שהחיבה במחמרי. והוא על כי לא הם לדבריה והיא בעולה בעל כמחמרה. והוא ע"י עזור כל רחם הממור למקם. הוא שהיתה נקבים הפר יחומו כם ולבל מגע בה יד מבימלך לפילו בחלבעה. למר הרך מה שלא החקיים לפילו שעה ג'. רק ברם מבעול שמות מיד. וז"ש הרך מה על לחבר לנקחה. וע"י כן מבימלך לא קרב אליה לפני שום קריבת נגיעה. ובהיות שכל בני ביתו מזכר עד נקבה בכחמו נקביהם למות על שלא מימו למר הגוי גם וגו'. לומר הגם ד' היו בפעולה זו. (ה) שבהרהם שהיה סבה לשמור שלקחתה בשמור לחותי היה. (ב) כי היא גם היא כי לשוטליה ברם הלקחה למרה לחי הוא. (ג) המון כל עם העיר עם כל בני ביתו שלא מימו. שלא שתו על לבם כי מדאגה מדבר פן יהרגוהו על דבר שה־ למר לחותי היא. (ד) המלך עלמו שלקחה. למר מבימלך שהם לחי אין לי לשם כלל. ושם שהשבני עכ"ז לשמם ושעשיתי על שלא השמחתי כי מירשה למר לחותי היא. הלא ע"כ למה עשבת בלבד שם בני ביתי. גם שם השם הבלתי מותי' הבא להעניש. וגם שת שברהם עלמו עכ"ם. כי הוא כי עיקר השבה. וז"ל לפי מה שלמרת הרך מת. ימשך שגם שם הגוי שלא מימו וגם לדיק הוא שברהם המפורשם לצדיק שהרוג. שהוא כי העיקר וריבה הגם על ברה. נמצא כלל שלשה הגוי וברה ושברהם שתומרו הגוי גם לדיק. ועל הלדיק המזכר למר שלא הוא למר לי לחותי היא. ובזה לא למר שלא שברהם למר לי כי הלא הוא. שהוחר של הלדיק המזכר והיא שלמרה לי שהם שברהם שהכי. הלא גם היא למרה שהי הוא. כי גם שלי לא למרה הלא לזולתי למרה כמו שבשבט שלא למר למרה לי. ולמה לשעשה עיקר מחזרתה בשופן כי בהם לבני עשיתי. או יחמר הם לגוי הברהם מיברהל שמחשב' רעה שלברהם למעשה. שבל מחשבה בעשות הלם על כי גוי שהכי הלבעני. וזהו הגוי גם לדיק שהרוג ושלא בהם לבני עשיתי כי למר לחותי וגו'. ופין לומר כי מירשה פן שהרוג שת בעלה לקחתה למרה כן כי הלא גם כפי היו נקוים משפוך דם וזהו ובקיון כפי עשיתי זאת. ושבעיב לו הוא יח' עלה על רוחך שעלם ממני הם לבבך שבמחשב'. גם שהכי ידעתי כי בהם לבבך עשית זאת וע"כ ושחשוך גם שהכי חוקך. ומה שלמרת שהשבחיך מן החטוא לא מלבב עמה כי זה בשבילה עשיתי. כי לא יוחל שבם הרשע על גחל הלדיקי'. לך הוא שהבוו לי שהוא שלם היים טועל היים חוטא לי ולבעלה. לך שני השבחיך גם שהטוא לי לבדי שהוא כי ע"כ לא שחיך לגעוע שליה שפילו שליחם גועע שליה. שהיה השא לי לבדי שהשבר רע וזרע לבעלה. וזה לשפבר רמז בחר' שהטוא בוא"ו ולא בחל"ף והוא כי ו' סולה שבם גמצא עודף על הח'

שהיתה לחויב להיות בשקומה ה"ל. לרמוז כי מיבון יבק' לגעוע שליה שפני בחבעותיו שהם ה'. ועתה הבב וגו' והיה שחל"ב גם שיבוב שת"ב ימות בעיר כמדובר על דבר ברה. ושלם לו' יבק' ויפפלל בעדך והיה. חם בן יחמר לבימלך חיך יפפלל עלי והוא בחבם חולי שמחתי שת לחבחו שפני לחטוא נפשלה לו כי כבן הוא. מחז נמצא לפני מלבי נדק. וחיך למרת הבב לבם שים הרי שיהם לחבחו. ע"כ הקדים ולמר כי נביא הוא. ולא יבבר ממנו שלא נגעת בה. וזה ויפפלל וגו' והיה. גם שהביב שם לא יפפלל עליך כאו' למעלה הך מת על לחבר לקחת. ולא יחמר ל"ב מה חועיל בהבבה. שלא הוא כ"ל חיך מבבה. מות תמות מיתה כפילה בעה"ז

ובעה"ב:

ט **ויקרא** וגו'. למר לא ימנע מו יהבב לי להעבד כבוד ומרפה דבר זה ולא לעון מו יהבב לעון שם הוא החלוק ברחבו'; מה עשית לנו. כלו' לה עשית ולא נמו כי לחיו דומה החרפה הנחלרת לבבם מבבר לשים. ושם החלוק הב' מה הטחתי לך. ע"כ הבבם עלי הטחה גדולה כי לא הטחתי לך דבר. שהטחתי הבלם לי גמול זה. ושם לא הטחתי לך שלא הטחת לי. ועלי בשלר לבלם לך גמול רשה זו מה לעשה לך שיהי' גמול מסויהם לל רעתך כי שלא דבריט הבר לא יעבו כבם עשית עמדי. כי הלה לעשה שלא בחבינין הקה את שהתי בשבר עשית לי שיהיה כיולא בזה עשית לי וזהו מעשים הבר לא יעבו וגו'. והזה עד כה היה דברי הלוגה והיה גרלה בכועם עליו והוא לא כן נלמוה כ"ל לפייסו שיפפלל בעדו ע"כ נדבר דרך חיבה ופיום עשה תמיהה בפני עלמה לחמר לו מה רלית וגו' לומר ודאי כי לא לרעה כיוונת הלילה ולא על חטא עשית. לך אין שהלתי רק שהודעתי מה היה הדבר ברלית כי עשית וגו'. וכלל מחמרו כיון שם עשית לבל יהרגוך על דבר שבשך מה רלית שהם עשית זה או כיולא בו לזולתך ולא הביב לו כי לחמרתי רק אין ירלת שלהים במקום הזה. כלו' לא חוכך הבדתי כ"ל שחמרתי רק אין ירלת וגו' והוא כי רק הוא ממעט. כלו' בכללות המקום אין ירלת שלהים כ"ל כך שזה חיעט הרק. וירלתי כי יהרגוני בלומר המון העם ולא שהם וגם לא שברתי כי וגם לחמם וגו'. וח"ל חיפה למה לא שלבם לבוד במקום שבאו' ירלת שלהים במקום הזה. ועוד שהם שהה לחמרת לחטוי. למה היה לא הבבם על עלמה. שלא יחמוה בחומרם שהי הוא על הא' לחמר ויהי כשבר השעו חוטי שלהים שהוליחני הוא יח' מביח הזה ולא לחמר לי להיכן כ"ל של הבקן שבר שלכך ושהיתי כחוטה ממקום למקום במקומות זרים בלחי זוכרים לו דרך כלל לחמרתי לה זה חסדך הבב שעשי עמדי של כל המקום שבר נבא וגו'. נמצא שלא על מקום זה בלבד ירלתי ולחמרתי שין ירלת שלהים. כ"ל בכל מקום שבר נבא וח"ל על כל המקומות הוא כך ולכך הייתי הולך של מקום שבר. ובכלל הדבר כיון שלא שהבם ברה שבם היא לחמרה שחי הוא כי הלא מנוה

ועומדה היסה:

י **ויאמר** שבימלך וגו'. של הילה שיבעוך ל בי שברך

מאתך כי הכה תרצי לפניך בשוב בעיניך אב . כי אהי׳ בשום כי אהי׳ עומר לרחמך ולכרא לאמר רפי מה בהכותה לשמוע לקול חיתך לומר אהי׳ הוא כי הוא הכויה ולא הכבדתה בכבודך מה שהכויה הוא כי הכה נתתי לך כסף לאחיך כלו׳ שעל תומרך כי אחיך הוא הכויה כי אח היית לו להועיל לך הכה הוא לך לכוסה לכסות עיניך לכל מאר אחך כי לא יהיו לך עיניים לראות לכל ה.מלאים מאר אחך וכ״ם בפני זרים שלא בכיתוך מהכושה כי אהי׳ בעיניהם למקולקלת ואין זה לך רק על שמוע בקולו לאמר אהי׳ הוא ויש לך להחזיק מובה לקוב אהי׳ מכשולך זה אהי׳ כי אהבתי בעיניו יה׳ לדבר כי שלא אהבתי כי אם הי׳ זולתי הי׳ הוא יה׳ מיהו בבחירתו והקלקל וזהו ולא כל ומכתה כלו׳ הכויה בחינת אם הי׳ לך עין זה עם כל . הוא עם כל בלעום בני מדם מובחה ותקבלני תובחה ומוסר בל יקרך שוד כדבר הזה לומר אהי׳ הוא כי לא יקרך תמיד עם כיונה כי . לו יאמר לו תאמרי כי תבאתי בתדקך שלא בלבד יעשה לך גם בשומר אהי׳ הוא . כ״ם בתדלכה תלאי בכל טוב עושר וככסים בלאכר בפרעה וכי . כי תיהו בכודך שיקחון והפי׳ לבוז כי הכה אם יש לך בשום עיניה לבלתי הביט בך בעין היוקר מקולקלת הוא לכל מאר אחך כי מכויה לדקתך וזכותך : אך ואם כל שהוא עם שאר הסמון לא כן ויבינו בך בעין הרפה ע״כ ומוכחת שלא יקדך שוד כזה :

יח **בי** עגר וגו׳ . היום לו שהם זה ולא נגעים בפרעה יהיה כי היתה עתידה ללדת מלברהם למועד לאחר דבר אחו מלהים . וה׳ בזמן יוכלו לעיני הדור לו כי מלגימלך נתעברה . ע״כ עגר ה׳ כל רחו ויסחום כל נקביהם למען יאמרו אם פתוחים נסחמו על המעשה שהוא לוץ שרה אם׳ סגר רחמה נפתחה רחמה ללדת ממנו . וזהו שאמר כי עגר וגו׳ וה׳ פקד אח שרה וגו׳ כי בזה יוכר כי ה׳ פקד ולא שעשה ניסא לנקבי כי ק״ו הוא בזכוך :

בא א וה׳ פקד וגו׳ . לאחו לעיים לב אל ההעבות הרצויות ליעיר . (ה) וי״ו של וה׳ אהיה מיוחרת . ואם הוא בעניו כלל שבידעו לרז״ל שבכל מקום שנאמר וה׳ הוא ובית דיו . יקשה כי הלא לרז״ל על פסוק ה׳ נתן וה׳ נקח . מלך בשהוא פועל דין תיהו מוטל עליה בשהוא נותן מתנות תיהו נותן עד שמתיישן עם שריו . אבל הקב״ה בשהוא מעיב תיהו עיניה ב״ד להמלך בו אך בשהוא מלקה אז נמלך בעיני דיו . וזה״ם ה׳ נתן אך בשלקח וה׳ הוא ובית דיו נמנו וזהו וה׳ נקח . ולפ״ז קשה כי הלא אין השבח כמעט גדול מזו כי ה׳ פקד לשרה . וירשם כי נמלך בעיני דיו בשאמר וה׳ . (ב) למה בפל פקד וגו׳ . ויעש וגו׳ . ולמה נכתם בפקיד׳ ויולד בעשיו ונכתם בשמירה ויולד בדבור . (ג) תומרו והכר וגו׳ בן לזקניו מי לא ידע כי לזקניו היה . ועוד שהי׳ לרוי שיאמר לזקניהם זה . (ד) תומרו למועד וגו׳ מה טורך להודיענו זה . השם היה עולה על לב יעביר שמועד שאר דבר שלהים . (ה) בתומרו שם שם בנו שמולד לו וגו׳ כי תומרו השלד לו ותומרו שאר ילדה לו שרה מיוחר . (ו) כי שהי׳ תומרו וימל שאברהם בן שמונה ימים תומר ואברהם בן מאת שנה בשולד

לו וגו׳ . ומשלשו סי׳ שיק דיה זמן הלידה של הבילד שהיתה לשמונה ימים שהרי כן . (ז) תומרו ושאמר שרה מוק וגו׳ שם שהוא הוא שעיר קדמוני יעקב אי׳ רשו׳ לשו׳ שרה יאמר כי שאר שם קרשו יעקב וגם ליתם הקריאה שליה כשאר בלא ה שקראה שם לבניה על המוצע שליה . (ח) תומרו ושאמר שרה פעם שנים מבלי היות דבכי זולתי בשנים . (ט) תומרו מי ימלל וגו׳ . שאם הוא ל׳ לבור שם זו שמיסה של שאברהם מעל עשמה . שלא השים ה יתו מזקין כשנאמרם ז״ל . (י) כי מן הראוי יאמר מי מלל לשלא רשם כי ילדתי בניס . לך עניו הנקח בניס היתו מסעניו . (י ה) למה עשתה עיקר הנס שהמוצע של שאברהם ולא שהמוצע שליה . ושם גם כי עיקרה וזקנה היתה . ואפילו עקר מעטון לא סי׳ לה : אמנם הוה לשאר הערטו בפ׳ רשאמן לפי פשוטו מסו״ן של וה״ מה בא להוסיף . יאמר עמוד והסתונן נפלאות של כי בשם שם גר רחם היולד׳ שתה רחם העקרה וזהו כי עגר עגר ה׳ בעד כל רחם לבית שבימלך וגו׳ . וה׳ שהכר ב עגמו שקד שם שרה וגו׳ . לו יאמר שדע למה כי׳ בעגר עגר ה׳ בעד כל רחם לבית שבימלך . ולא היה שיהם שהר לסודיע כי וה׳ שקד שת שרה שהיתה ס מר שהוא שאברהם ולא שבימלך כי יאמרו שם על שלקח שת שרה נעגר כל רחם לבית שבימלך . ואיך להשעבר ממנו נפשה רחמה . ובמה שהעידו שנראה שפר שאמרם ז״ל על ה׳ נתן וה׳ נקח . כי להסיב היו שמלך בניס דיו יאמר ע״ד שאמר פסיקתא על פסוק וה׳ נתן קולו לפני חילו שאמרו וה׳ נתן קולו ברקים הנה . כי רב שלד שהנהו חלו יברהל וכו׳ . כי שם כתבו שתין לרז״ל בשל ר״ה יבד כ שלך שוא שלומר וה׳ . שהוא ובית דיו כי חיזהו ומ שהוא ובית דיו יחד שוי שומר זה ר״ה . וזהו כי כלל הוא בידיעו כי כל שקום שנאמר וה׳ הוא ובית דיו יאמר בדרך שהזכר ויקייבב בו שבר הערטו מז״ל . כי כדי להסיב תין הקב״ה נמלך בניס דיו . שנת׳ ה׳ נתן וזהו כשנאמר ז״ל (פ״ב דף י׳) בר״ה נפקדה שרה וכו׳ . הנה ידוע כי יום שיוחד לשיות שוא ים׳ וב״ד יחד שוא ר״ה . וכאן יאמר וה׳ כלומר בשיות שוא ובית דיו יחד שהוא בר״ה פקד שת שרה . שלך שפועל שלו שוכרך של הב״ד . כי שם ויעש ה׳ לבדו כשבר שבר שלו בני ב״ד . שו יאמר עניו שנאמרם ז״ל שבריסס הפליקים שמפסיקים שדת הדין לשדת הרחמים . שנאמר בלוגז רחם שזכור . ויזכור שלהים שת שה . ושלו לשם לרבעים שמפסיקים שדת רחמים לשם״ד . ויאמר ה׳ שחמה שת השדם . ועד״ז יאמר פס . כי לרבעים שם שבימלך ובימו . השכו הרחמים לדין . כי עשור עגר ה׳ שוא שד״ב בעד כל רחם לבית שבימלך . שלך לפליקים שבריסס ושרה וה׳ ובית דיו פקד שת שרה וכו׳ כי שדין גם שוא נשפך לו לרחמים ושזה ג״כ עלשה שרוצת הקוראי שהקשינו . שיך שולך המלכה בב״ד לסביב . הלא שין שכוול שהולך ב״ד כ״ש שגם הב״ד היו לעזר ולשושל ונשפך לרחמי וש״ת כשה נדע כי שדין נשפך לחיבה . ולא שהודה של שדת הרחמים . שבלי שיתשפך גם שוא לרחמים . ע״כ שקדק בלשונו ואמר . כשאבר שאר ושוא כי בשני ת׳ שומות סיפה בשורת לידת

יצחק לאברהם. ע' אחר המעלו ומה נאמר ויאמר אלהים אברם הסכך וגו' ובב נתתי ממנה לך בן וגו'. ולאמר ויאמר אלהים אל אברם שרי אשתך וגו' ע' אברם אברהם וגו' לא ייכתב זה כי אם אחר ממעיך. והנה כבוה"ע לו ע"י שם אלהים מהות מדה"ד. נח"י מחיד' מהות י' הנה. כתו' ויאמר אלהים וגו' ושם נתתי ממני לך בן. ובתו' ויאמר אלהי' אברהם אבינ אתך יולדה וגו'. ואין זה כ"א מהדין ונכך לרחמים. וז"ש וש' מהות ובזה דינו בקד שם אברם. ולא שהודה על בחינת הרחמים. כ"א בהפכך לו לרחמים כי הלא מהות כאשר אמר כי אז אלהים לא בל' דבור אמר כ"א בל' אמירה במורה הגה. ושוד כי ויעש ה' לאברם כאשר דבר. והות בתומרו והנה דבר ה' וגו' לא ייכתב זה וגו' אחיה עם ה' בלבון דבור. והות בהזכיר מאמרם ז"ל בב"ר (פ' מ"ד) על המלאה בהיות. וז"ש היה דבר ה' אל אברם במחזה י' לפותח נבואה חזון המפה דבור תמירה וכו' מיזהו קטה שבכולן ר' תלעזר אמר חזון וגו' ר' יוחנן אמר דבור וכו' גדול כתו אל אברהם שאמר עמו בדבור ובחזון. אמת' היה דבר ה' אל אברם במחזה וגו' ע"כ. והלשון לפיש לב מה זו כתו אחיה לו קושי כפול בנבואתו. לך לומר כי גם ב' כתות אל רוצה ודין בהתחדו לייעדו יישודי פוטה ובכוכה לאבי מגן לך שכרך וכו' ונכך אמר יצא ממעיך הוא יכבך. ואין כח גדול מזה. אלין לריך ע' בהדין והכוונ יודו בפותבתו. כ"א בגם כח הדין והכוונ יתמרותו. ועל זה אמר ויעש ה' לאברם כאשר דבר. ר"ל ויעש הוא מדת רחמים. לאברם כאשר דבר ע"י קושי הדבור ודין. כמה ברכות פוטות ובפוטים מזרע. כי דבר אחות. הוא הולחת מיכח מדה"ד מלין. והות האלה נכתוב כמדובר וכבוותם שכתוב כי גם בשם לא נזכרה אברם. כ"ש אילן בן לאברהם. עשה ה' לאברם ולא מאמר אחרת כאשר דבר. שוד יתכן בכל כללות הכתובים. והות כי לפסיר לזות שמיות מבני האדם. ולפוטות הבנתתו ית' כי היא אמר ויעש. גם האלהים לבל יכריהר אדם על ה' תועה חלילה. הוא כי הוא בעצין שם ה' ומקום להקבות ולדבר ולומר. לו להריהר נגד ה' ונגד מציאתו. הלא הוא כי ירצה הכותה. כי היאם אברם עם אברהם מילדות עד אחרי זקנתם ולא הרצה. ואחרי אכם' ליצ ה' בניה אבינאלך. הרם וילדה מי יאמור מחשוב מפי דובני שקר. ל' כי מאבינאלך נאבינרה אברם. והות רעה חולה מגעת עד כבוד ה' אשר דבר וגם נתתי ממנה לך בן אכל אברם האשר יולדה לך בן. וכדאלי בזיון וקלף נגד אברהם. וחדל מהיות לאברם אורה וממחה. כ"ש קיש קלון על כבודם ע"כ להקן הדבר גם האלהים' בכתובים אלו. והות כי אחיה האה האלהות אשר עמה. להסיר מלב רבעי עם הארץ כי מאבינאלך נאבינרה אברם. והות בהזכיר מאמר רז"ל (ב"ר פ' נ"ג) כי אברם החזיר' הות יח' לנבואתם ויעשה בניה חדשה. ומזכה לה ואמה. כי ע"כ לא נתן אברהם שם להה לפני מלאכי עליון. בהיותם בתוכלי בולתנו כי סיהם' הדא שוהם לשה העיסה. ובכה אל העניין שכתוב. לאמר וס' אקד שם אברם ולא שאבינאלך חלילה ואנה בעיני כל ב' מופתים. (ה) אחות כאשר

אמר אשות למעד אזה כעת היה ולאברם בן. (כ) כי ויעש ה' לאברם כאשר דבר. כי עשה בה אשר עשייה מעת כי חזרה לנעורותה כאשת' בניה הדבה בעיני כל רואיה. ואם לא לאוליד מאברהם לא היה אות יח' עושה פלא. דלא עביד קב"ה ניסא לנפקיי. ואפי ואחר מאברם באומרו ואבר ואולד לאברהם וגו'. כלומר הוא לך ב' אותות כי ואבר ואולד אברם לאברהם כלומר ולא לאבינאלך. ואיתא כאפי דסליק מיניה. לומר אותות הוא' באאמרתי ויעש ה' לאברם. פירוש כי ילדה בן לזקוניו. כלומר כי היה לזקוניו על אברהם. ולא לזקוניו על אברם כי הלא אחזרה על הילדות כי נעשה בה שנייה הדבה ואם באאמר כאשר דבר אהות אהות באמר. הוא לאושד באשר דבר וגו' והוא אותות דבשתה היה. נאפלו אפי אברהם כאפי והדר אברם. והן הלא דברי אברם באומרה מי ימלל וגו'. הלא בעצמה עיקר אותה אאברהם יותר אאות באושד. כי הלא הפסוק קצה הכתוב. לך לפי דרכנו יפכתר על פותינו כי באמרה מי מלל ודבר. כדוכר וממלל באושד אחך. כי לאברהם ולא לאבינאלך היקה בניה אברם. אות ואותה לעיני הכל הוא אה בילדתי בן הוא לזקוניו ולא לזקוני'. כ"ש באזכרתי לנעורותי גלוי לכל. והוא כי אנה ב' לראות בנה. ת' חזקתה על הנעורות. כ' היה ביום אושד. והנה אושם היותר אחך. ילפה אחזרה על הנעורות אהות דבר ניכר באות. כי על הבניים כי' בקפוק אם. ע"כ באמרה אי אאני אאותות הוא אאבר אלל ואחר באיפה אחך אהות לאברהם. הלא היה בהיפה אברם ולא זקנה

כאותו באזכור. ואחזור על הכתובים הקדושים:

ו **וַיקרא** ט'. לבנה על הכיאור וזכירה אאמר ר"ל (שם) על פ' זה. ור"ל ע' יצחק הפוטים י' אברהם כנגד אברהם הדבות ל' הנביים ואת אברהם אבת ל' אנשי אלד. ה' כנגד המילה באיאמר לה' וכו'. ק' אאה אלבן ק' אנשי ע"כ. ולאלי לנפש לב אחת אה אחת אפש אאברהם. הנה כך ע"פ ה' באמר לו אברם אאחך יולדת לך בן ונקראת אח שמו יצחק. ויכי אה בויפול אברהם על פניו ויצחק. או על אה אאחקה אברם ואלך לדבות נימאריהות. אך רואה כ"א היה על צחק אברהם יקראאו בל' עבר. ולא יצחק ל' עתיד ואם על צחוק אברם. קצה ל' כי אחר אהות יהבכך אקפיד עליה כי אחר לא בוא עאפה כלומר למה זה צחקה אברם וגו'. ואין יקראת אח שם הלדי ק. בזה ביכי הוא לא לאזכיר שון. ועוד כי הוא ל' זכר. ועוד אהות ל' עתיד. והיה אנה אאמים. אברם יקראת אבינו אופא יצחק. ע"כ דבק הפוטים ואל בכל הוא כי הוקצה לו לנעול אאחר בכתובים כל אחר הערנו. (ח) אומרו אח שם בת בשלה לו אהות מיותר. כי אי אפשי ידע אמולד לו (ב) אומרו אחר ילדה לו אברם בנם זה לבלי אורך כלל (ג) אסקדים לאאר אה אאמל אותו לא' ימים קודם לסיפור בן כאה אנים כי' אאברהם בעת לידתו (ד) אה אורך לאודיענו אהיה אברהם בן ק' אנים בשולד לו אח יצחק. ע"כ פ' כי הכתובים אאברהם לאה נקראת יצחק. אשם על אאחר כל אות אברהם. אהות כי' אאברהם ל' על אשם אברם. כ' על אאות אאברהם ק'. והות כי הבן אחר יקראת לו טו אשם לאברהם אאה יצחק.

ואין זה רק על דבר שעתיד לקבל עשרת הדברות. משל"ל
שמעתי. והכי הוא כתיב לא עולד לאברהם כ"ש יצחק.
וע"כ על זה היה רמז הי"ד שהיה על עשרת הדברות.
שע"כ זה הוא אשר יהייתם לעולד לו בלבד. וזה ויקרא
לה' שם הנו הטולד לו. לומר שזה הוא המיוחד לו.
שהוא על שהוא הראוי לקבל עשרת הדברות. ועל
הל' לומר שלא ילדה לו שרה וגו' שהיתה בת ק' שנה.
ועל הה"פ לומר וימל אברהם וגו' בן שמונה ימים.
ועל הק' לומר ואברהם בן ק' שנה וגו'. הנה כי ע"פ
דבריו אלו. יבואו הכתובים על נכון לשם על מקומו ומסולקי
ייחור: אך עדיין צריך לדעת טוב טעם. מה נשע יהי'
נרמז בשמו. עשרת הדברות. ומספר שעתיד להיות ושמו
ושמעול בה'. ושוד למה נפקדו אברהם ושרה. כי
בין שמות שניהם הפסיק ברמז ח' ימי מילה. וגם הפריד
בין ברית ותורה. גל' על מספר שמות שרה:

אמנם הנה כתבנו על מלמרש ז"ל (ב"ר פ"ח) דבר נאה
לשלוף דור זו תורה. כי אין רמזים לקבל תורה
אם לא דור מסולני זוהמת נחש. כי ע"כ היה לא ניתנה
למו עד שפשטה זוהמתו. והיה הקדמה מפורש ז' שלשו
להשובת שלשת הפסולים. לשון יחכן להם לא נעדר במתן
תורה משעל הפסטי הרחיקות של הנבואה. שכלם התנבאו
לא בחלום כ"א בהקיץ פנים בפנים ודמיון תשובת המשל
כי בחמשת המוכנים שמעו הכלהי מוכנים בחשובה
נאמת. לשון הוא כי אין דבר מבדיל בין אדם לקונו להשפיע
ונשוא ב"ח זוהמת נחש בחשבון הכרחתו שם מעניין אדם
הראשון. וע"כ ישראל שעמדו על הר סיני שפשפה
זוהמתן. ויוכנו כלם לנבואה. ולזרך היום כלם נביאים.
הוא כי כלה שקב"ה נתת לכל אחד ואחד מישראל כל התורה
ולא דבר כלל כמשמרת ז"ל (ב"ר פ' ע"ב) שהי' הדבור
מדבר עם כל אחד מישראל. וזה שכל לשון עשרת הדברות
לשון יחיד. ע"כ הולרך כל יחי' בחיים זוהמת נחש. כל
העכנו מלשעות מפיו יחב' שהיה נבואה ובסקין. ולשלח
הוא יחב' כי בהיות הדבר על שבעה. הי' לריך שלף
דור להחיך הזוהמת. שלא שרשה שם בחיבתם רעש.
ע"כ סילק שחקע"ד דורות. ונשארו כ"ו. וע"כ הולרך
עשות דרך. שמה שהי' עתיד להחיך בשלף דור יוחך
בכ"ו דורות ע"כ עשה יחב' שלא שתעבר שרה שם יצחק
בשהותה. כל יהיותה מדה נדיתה לשבר הוא שלשת
זוהמת נחש. ונשה שלב שדיים כי ייעק לא יהי' שהותה
מדה עומדת. רק שהיי זקנתה כי לז נם שם פירסה
נדה. למ"ד היתו דם עבעי שבא מן זוהמת. רק נסיי
שע"י פיתוים בלי זוהמת דם נדות. בשלו נדו יח' עלי
רחמו בנעון. שבר לז שלמדים לו כל התורה. שדבק
בו תיכות התורה בעשה. משל"ל שבל בנעון ע"י זוהמת.
שהתורה רפויה בו שע"כ תשבח ממנו בנשתו. לשר
ניתן למה שהוא המשוחד לקבל התורה. רשם יתברך
יתהוה בשופן יהי' דבק בה'. שוד הוא מז"ל (בב"ר
פמ"ו) כי לא רשה הוא יח' יצא יעקב עד שיעול יצאו
בל אברהם ושבטיל תשובו ושתקבר דמו ושמעלרר בו
דמו. כי למר הקב"ה קשמון שי שעתיד בעולם כו'.
כוונת שתמרם שיתהוה בלי היות כח יצר הרע באברהם.
והוא שע"כ יהי' עולם התימה. בלא יהרהר בדבר רק

ירשה ליעקב שתהבה בשעול יה"ר. כמ"ש ז"ל (ב"ר
פ' כ"ו) על ויולו בניהם יתדיו. כי ע"כ יתבן שה
שבשון העקידה לא נתיישם ליעקב. בלל הדברים כי בל
דבר שהבטחו לקבלת התורה. שהוא לשתיך הזוהמת
שברה שתנדתם להשנתה. הולרך שהי' לשו זקנה כשבר
היתה בת ק' שנה. ולהיות מוכן להיות קבלן התיש.
הולרך שהיה לאברהם בן ק' שנה. וזה נרמז בשמו כי
למה שהי' עתיד מילתק לנשת מקבלי התורה. שהוא
לשתת רמז שמו שהיה יו"ד שהיה כנגד י' הדברות. ע"כ
היתה שרה בת ק' שנה. וע"כ נשמכה בל' על היו"ד
והח'. שהיה שנימול לח' למה שהוא עתיד להיות עולה
השיתה בנדלו. שע"כ בח' ניתן לה' ליהנם בבריח מילה.
בד"ת בבכור ז' ימים יהי' עם שמו וביום הח' תתנו
לי על שעתיד להיות קרבן לה'. ע"כ הי' תניו בן ק'
שנה שבטעל יצחו. ולבך נשמבח"ק בל הח'. וע"פ דרך
זה לף תנו נאמר ע"ד הפשט. שלאר שומרו ויתל שברהם
כו' בן שמונה ימים כו' לאמר שעם בל המול יצחק בן
שמונה ימים. ולא המתין הוא יתברך עד יגדל ויעשה
מילתו על ידי עלמו. וגם יהיה בזמן נחוניי ושהוא
יותר. כי בקטנותו בלו יתב"ר. ז"ת ואברהם בן מאה
שנה בשופן הי' מסולל יצר הרע בשעשותו. ושהוא הי'
מאז. ומסולל יצר הרע בשאבר בנדלו. ושוכן ליתן לה'
מאז בשבור בן שמונה. וכבר בתבנו שמדרש הנשותה
כי להניח בל אדם נשתו לשמונה בשתיו. וכשמוע
שרה בי קללו יצחק. שבשה בן יהי' שם יצחק שזרה
שון שה שלחק היה בשומרה לאחי בלותי כו'. ע"כ
קדשה ואמרה לה בן הוא. רק כי נמוך עשה לה שלהים
כי שמחם ס'. ושי יוכיח כי הפירוש הוא זה ולא שאחר.
ז"ת כל השומע כו' והוא כי בפירוש זה נפרש שומעו
יצחק לשון עתיד. על שם כי בל השומע יצחק. לף שם
הפי' הוא שאחר. לא יצדק בו לי עתיד בלל. והיה
רלוי יקרא לחק לי עבר. וזהו בל השומע יצחק כו'
וזהו שה שהשיבה על שלי שבליק שיה הוא קריאת
השם. ועל שה שנרמז בשעה ב' פעמים להוכיח לבל
בי שברהם נתעברה ולא שלבימלך. על זאת עשתה
שחיתם בשני עלמה. ושאחר שי שלל וכו' לומר בי שהברית
הנשור הוא שה שנעשית בערש שהיתה לזקוניו ולא לזקוניה
בשפורש בשעשה: או שיעור הכתוב שי שלל ושבריח
היום ילד זה לאברהם ולא שלבימלך. שלא הוא בי
היקה בניש שרה. הוא רבוי שהלב בשמ"ז (שם פ'
ל"ה) שבאו בל הברות עם ילדיהן לנשותה והיקה בל
ילדיהן ושאר בי לף הוא זה סימן שהוא שאברהם ז"ת
בי ילדתי בן לזקוניו בלומר ולא לזקוני. בי שחזרני ה'
אל הנעורות. בי זה הוראה ב"ת הי' נם לזקוני. לא
הי' לי בל בך חנב. ובבן ודאי שלא שהזבני הוא יח'
אל הנעורות שלדת שלבימלך דלא שביד הקב"ה ניסא
לשקרא. ושעם עיקר מרבוי החלב יותר שבבר' פנים.
להיות זה ניבר לבל נם לשבר לא רשות שחלה ולא
בבירו פניה בי פניה לא היו לה עוד. בי זה ידעו רוב
העולם בי נשעה בירבתי ביתה היתה. לבן הבבה
שפורשת לבל. הי' נברות החלב לה בשחד הנעורת.
בי ע"י בן הניקה נניש שרה. בשאמר ז"ל שהניק בל

ילדי הפרזים ומלכיהם הבלוים לפי. כי היו רדיים כמשיחות. וכגדל הדבר הזה עשה לאברהם משחה גדול ביום הגמל מה יפתח. והוא בשוה לב אל אומר ויגדל ויגמל. כי היה גדולת הוא שם לאחר כן כי' זמן הגמל. אך הוא כי למה בשמיטת החודש יומר כי לא מתמילך ומתעברה שרה. כי' מהחזרת לעשרות. שהוכר גם לבלעם מכירים מאז. על ידי שהלב כמדובר. ע"כ להחז ק בזה לאחר בויגדל הילד ויגמל כי לא גמלוהו קודם זמני כאשר יקרא ליולדות בימי זקנה. או שפיר קרב לה כי לאומר חלב יגמלוהו שרה הכ"ל הדם. כי אין לומר למלוא שפקו. אמר כן פה ויגדל הילד ואח"כ ויגמל ממחת נוריו כמלוני. שע"כ לא אמר ויגמלוהו כי חלבה רב הוא מאד. ע"כ עשה משתה גדול ומפורסם. ומה גם לרז"ל ב"ר (ג) שהוא משתה גדולי' שהם כל ל"ת מלכי ת"י הן ובניהן. למען ילמו כי גם אז חלב רב בדדה. ואיפה גומלת הם בנה רק ממחת נוריו כי גדול הוא. ובכן יגזרו אומר הכל כי חזרת אל הערשות ולא עדיד קב"ה ניסא לאתעבר מקיומיה. והרחיק מרוב חלב שאין זה אלא שחזרה לעשרות. וידעו הכל כי מה' יצא הדבר לקיים אשר דבר לאברהם. ולמה"ל (פסחים קי"ט) ביום הגמל. ביום ה' ג' מן שהוא ביום השמיני שגמול בו. יכון דלפקים בהאי לישנא לרמוז מה שהיתה מלהניק אם יפתח כדי להניק כל ילדי השבוח. להרחוק דבוי החלב שהיו מורגלים אל היותו מאברהם. ולהורות מה שהשקה להניק כל היום ילדי השבוח. כי לא הניק אם בנה. אמר הגמל כאלו גמלתו. וגם מפני דרשם רז"ל לרמוז שעשיד הקב"ה לגמול חסד לזרעו של יפתח וכו':

י **ותאמר** לאברהם גרש וכו'. הלא כמו זה נתבזה שהשקה שרה לגרש הוא ואם בנה. לבל יירש בנה את אברהם עם יפתח. והלא הי' לאסור לתקן שיהן את כל אשר לו ליפתח מעשה. כאשר עשה את"כ ולא כלה גרש יגרש הוא ואת אמו על פירושה. ושוד כי אשה כמוה לא תעשה עיקר מעוכות השה"ז. כי לא ירעיד ה' נפש צדיק. אם יירש יפעתל עמו. ושוד היה מיפה רחמיה לגרש גם שניהם על נקלה. ושוד אומר וירע הדבר הו' כי אומר על אודות בנו היה מיותר. ואם הוא אומר אלא הדע לו על אמתו כ"א על אודות בנו. הנה טוב היה אלא לאומרו. כי מה בלע להודיע כי לא ריחם על אוכלת מיקו. ושוד אומר יח' אל ירע בעיניך כי אי' כל אשר תאמר אי' הוא מיותר כי הוא בכלל הקודם. ואין לומר כי בא לומר על כל אשר האמר אולם ענין זה. כי הרי אח"כ הוא נותן טעם ואומר כי ביצחק יי'. ואין זה רק על ענין הסמוך. וגם אשים לב אל אומר אלא כל בלי רבוי דברים. כי אם ענין א'. וגם על ה' יפלח. האם לבל יירש עם יפתח. יהוה יפלח אותו ואת אמו: **אמנם** הנה על אומר ואת"ר כי' אם בן הגר המצרים מצחק אי"ז (ב"ר נ"ג) אין לחוק אלא ע"ב כד"ה ויקומי לצחק. וכן זו כיוצא בה. ויצחקו לפניו. וכן זו ג"ע כד"ה לצחק בי. וזה לאמר ואת"ה שרה הדבר הרע הזה. ואתאבל בחמת באמור אם לצחק יצחק א' ממדות יפעתל כאלו לומר לי חייס. על כן תבדה לאמר גרש כי בל יירש יצחק ממנו. ולבל

יאמר לא האם בני מחלני אשר הוא רחמים אומי בכלל שורש לאברהם בפיוחני בו ס'. אברהם מעל פני. ע"כ מקדימה ואומר לו גרש האמה הזאת ואת בנה. לומר לו כי בנו הבא מן השפחה קרוי בנה. וזו לו שפחה היא ולא אשתך כאומי. ולכן בנה יקרא ולא בך. וז"ל האמה הזאת ואת בנה. והרמי' שאין זו קרוי בנך כי אלא מן הדין לא יירש בן האמה אשר וכו'. ויאל זה לאברם מאמתי יי' באומר אל אברם אשתך יולדת לך בן בו' והקימותי את בריתי אתי לאברים כולם. והנה האברים הוא יהושע האחרן ואמר אלא יירש. ואיזה לכל יהושע לאברהם והרמיה כי לא יקרא בניך. לך הנה לאברהם דעת אחרת עמו. שדעתו שלהיות קודם מתן תורה. וייחדה לו לשם מיוחד שרשו ממנה בנו יקרא. ואת בניהם ס'בן יקום את יפתח. יהושע אביהם ס' תרי' בין שניהם וז"ל וירע הדבר מאוד בעיני אברהם על אודות בנו. כלומר שפי' בעיניו כי בנו יקרא. אפך מאמר שרה באומרה אקדוי בנה ולא בנו. ואמר כי גם אקבי' גרשתין עם כל זה מה שהיה לו קשה מאד היה על אודות בנו שהוא היות בנו בעיניו וחיל קלקלתו בנה. ע"כ הביב לו הוא יאבי' אל ירע בעיניך על הנער ועל אמתך לא בלבד על גרושיהם כי אם גם על מה שאמרה כי בנה יקרא. ואלא יירש כו' כל מה שתאמר אמע בקולה כי ביצחק יקרא לך זרע ליירש ברשים אלא וא"ע בנה יקרא ולא בך וגם שיקרא בן האמה ויושיל לו זכותך:

יד **וישכם** אברהם כו'. לחוי לביש לב לומר נתן הכל להגר ולא נתן גם לנער. כי מאז נימוסו הי' בן אלש עשרה שנה. אלבד אשר גדל אברהם בן שניש בן שבעה ועשרים שנה למאמר רבותינו ז"ל (ב"ר פ' נ"ו) ושוד שהיל"ל ותשם על שכמה ולא שם על שכמה. וגם הזכיר את הילד. כלאחר יד אחר שלחה ותמיש. ולא הזכירו עם אמו. ושוד שם היה ס' עמה. כגדלה מאשר דבר לה אחרי כן. אין היתה למקרא בומלך ותבא. וגם לומרו מן החמת הוא מיותר. ושוד שאם היה בכתה היל"ל וישמע אלהים את קולה ולא את קול הנער. ושוד לומה חזר ואמר ותשב מנגד פעם אחים. ושוד לומר מה לך הגר אם זו אלה. עדיהים יאמרו במדברות ולא יפלח אלא את אחד מעבדיו ולא יכביהם על ראש המורים. וגם לחם ומים לא נתן די ספוק. ואלא הוא האומר לו יחי' לו ישמעאל יחיה לפניך. אך הנה חרז"ל (שם פ' נ"ג) שאמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה מי שעשיד להמית שנים אלף פרסי בהוגה בשנה בגדודים גפודים. אתה מעלה לו בשר אמר לו הק' בשאר הוא שם כי עתה לדיק הוא. והנה יתכן כי לא נעלם זה מאברהם. כשאר לא נעלם ממנו חוק מלכות בית דוד בשכם ועניו בית אל ועניו הע'. שהשפיל עליהם כמ"ש ז"ל (שם פ' ל"ט) על ויבא עד מקום שכם ויש אלה בין בית אל ובין העי. ומה גם לפרקי ר"א שאמר ז"ל שם (פרק ל') וישמעאל משתעיד עתיד לבמיע נפקא ישראל ממנו שיעבו לו בני ישמעאל. ע"כ אמר אם אי מתן לחם ומים לישמעאל. הולי יחסרון מימין

במדברות וימות בגמל על הטעיד. ע"כ נתן לבגר סביב תהי' עיקר. לך ישמעאל פסל תליה כמשמ על כתפה. וזהו שם על שכמה ותם סילוד בתופן שרשעו לא יפנוס כיון שבבגר אין עון. והוא לחכא דידה קסמיך. ולחזק ידה ויחלהם שהוא לייה כמו שתמרו בהנהומה על בבלה פרעה. ותעפ"ש על קטרוג המלאכים על מה שהי' זרעו עתיד לעשות במדבר. ע"כ ותשע במדבר בתופן שויכלו המים מן החמת כלו' משבא החמת. כי גם היתה לו למזכרת על החטוות וכהותם שהי' עתיד להמית תם ישראל בהן. והוא להיותן תועים במדבר גם שניהם בסכנת מות בגמל מה שתתה היה שהליכה תם הילד תחת תחד השמים. והוא בשום תל לב תל הנקד המל"ך בפה"ח שהוא מיוחד שבחילוות. לך גם שלח ידעה העין העתיד. תשבה על היותו מלחם. ותשם תותו תחת מיוחד השמים. לרמוז זכות שבניהם כי תחד היה שבניהם. ותרחק כמשתי קדם. לרמוז שבזכות שבניהם ירחק ה' היותו רוכב קשת. כי תה היה מלחם הוא שביותו דמים. כמו דלח לתל ויתחקו לפניו היה ע"י קשת. ותשב לב מגנד להתפלל. כי נרפלה מרע"ל (שם ל"ג) כי שניהם היו מתפללים בהותו כי למה ויתשע תלהים תת קול הגער על שהיה תולה ויתפר בשתעה תפלת תחולה עלתו תפלל עליו. הגם למדנו כי שניהם היו מתפללים. ולפי דברנו יתבן כי זהו לו' מגנד. ותחשוב כי היה התחכמה לבלתי התפלל על עלמה. עם שגם היה תמות בגמל רק עליו. ול"ת לה כי הוגע לה שתה מגנד כי תתרה תל תלחה בתות גמות הילד. לומר כי תה שתתרה בתפלתה. הוא תל תרתה בתות הילד. שהתות תהלה כי עליו היה לערב. לך ברהותה כי ותשב מגנד שהתעכבה ולא רחתה תלילה שבשבה לם בלחת תים. תז תתרה הגם כל התפלל על הבירו והוא לריך לתותו דבר הוא נעשה תהלה. ותיך בביותו לריך תים והתפללתי על בני לה נשמעתי תז ותשת תת קולה ותבך. ע"כ שתרי דתשה לה נגעלי. ותשם כל זה בוש לה לתוליף תים בתקותה. כי ויהמע תלהים תת קול הגער ולא תת קולה ע"כ היתה מרת נפש. לכן ויקרא תלאך לו' ויתמר לה תה לך הגר על שלא נשנית. תל תרתי בתמור חולי שתלך ה' כי לא הוא כי תה שהמע תת קול הגער ולא תת קולך לא למענו הוא. רק על שהיה קולו בהתפלל תומר בהשר הוא שם. שלא יביו הוא יתב' תל עלמו כי תה בשביל תשר הוא שם הוא תשרתם שהיה שהיה שם בשלמו תותו. תו בשביל מי שהוא שם שלמו שם תותו שם תחת ה' שהיתה. לזכור זכות תשרתם שהוא חולן מיוחד. ושלחו נתמר כי לגוי גדול תשימנו. וע"כ נשמע יותר מהגר ועכ"ז גם זכותך הגר תעמיד לו להקימו מחליו. כי קומי שתי וכו' בעניו (ברכות דף ה') שב לי ידך ותוקמים מהיסורין. כן קומי שתי כי ברא יפתח מים יקוה על עמדו. ובמה שהקדימו למעלה מתשר שלחה תשרתם יהידים ונלא סיפוק לרכם בעגה יתשר תם לך הגר כו' ותומר בתשר הוא שם יהיה בדרך תחרת והוא כי הברהם להיות הוגם על קטרוג שטל ישמעאל שהתחה לבלתי שלחו בתעדניים כ"ת תדרכם כתגורת ונעזב למען

יהיה בעני כי יעטוף שפ"י כן יהוה תן השמים כעפן כי תבי ותמי עזבוהו וה' יתסף. וכן היה כי ע"כ וישמע תלהים תת קול הטער. והיה תין שפק כי היפך תמו תכת נפש בתמת בתשר היה תחדו תברהם עם כל עריני גויש. ולישמעאל בן תמתו תתחזק עליו לבלתי לוות ע' תעבדיו להיות עמו בדרכי ובגלי ובלי סיפוק לרכו הכלוי. ע"כ תמר לה תלאך ה' תה לך הגר תדלקתך תל תרתי כי דעי תיפה כי תה שתעע ה' תת קול הטער. היה בתשר הוא שם לבו' הוא לבדו ולא תתר עמו ושיותו שם תועלך בתוסר כל וזה היה עם לב תברהם כתדוכה:

יט ויפקח תלהים וכו'. תם בריותה ברת ס' בתר תיס גלוי לכל. תה פקיחת עיניים היה לריך. לך ירתה שהיה דבר רוחני בלתי נרתה רק לה. שפקח תלהים תת עיניה. ויתבן כי תעין בתר שהיה ליברהל בתדבר. כי היתה רוחני תבחינ' שביה הוא ש תלהים. שעל כן היה הולך עתהם תמקום לתקום זולת יהר וגלולות תל יתן תספר שהיו נעשים בו ע"כ פקח ית' תת עיניה ותרתה בחר תיס. והיה שהכילה כי תפת תלהים הוא. ותתמר בלבה כי תה בישהה תמיתים יהיה לו לרפותה לקום תחליו תבר הוא תשכב בו וכן עשהקה ס' יתי הוספעה בו רפותה תפת תלהים. כי תיד ויהי תלהים תת הטער ויגדל. כי בתר תלהים הוא כתדובר:

כב ויהי בעת הו'. תמר כי בעת ההוא הזכר לתעלה שהחזיר לו תת השתו. שהיה עת לתלוך תן בעיני תברהם תז ויתבר הו'. ורתוי לבותו לב. (ה) תל תו' לתמר כי היו לתתר לשחרים. (ג) תיך תתייהם תל שתלחו תו' תלהים עתך הו'. (ג) תומ' ועתה שביה היבה תיותרת וכן תו' היה. (ד) תומרו כחבד הו' כי תבר עשה עתו תיבו לניכו ולנכדו. (ה) תו' לתכי תשבע לתה ייעד ולא עשה תיד. (ו) תו' לא ידעתי תי עשה הו' שורש בידע הגלות ועבלש תמצו תי היה העושה ותין זה התלגלות. שיהיה תי שיהיה ע לדרות ולתמות. (ז) תומרו וגם תתה לא הגדת לי. על תה בת הגם הזה לרבות וכן הגם שבני וכל שתר שכתוב תיותר. (ח) שמותר הקודש כי תחלה תמר לא ידעתי תי עשה. שתרתה בתיותות הגלה ידע. ועתה תו' לא ידעתי בלתי היות. תתה הוא תמרו רז"ל (ב"ר פ' כ"ד) שהקפיד הוא ית' על תבר כרת בריח עם תבימלך ויתבן כי זה היה פחד תבימלך. פן תברהם יתן תל לבו פן לא יהיה רוח תלהים נוחה תברהם תת שבניה סוחת. ויולח פן יתמר תברהם תקרא לתלהים עליון. ותשלחה תת פיו תשבע לך תם לתו. ע"כ שניהם ותמר תלהים עתך הו'. כלומר ותיך לריך לימלך בת. תיך תתלה כי תלהים עתך בכל תשר תתה עושה תעשיך הוא תסכים. וז תקדמה תל תה שרתה לשתול ותומר תשבעה לי הו' לבל יתפון עד ימלך. וזה יהיו בתומר לתמר. תתה שיתמר תל תברהם שתה דבריו. היה כדי לתמר תתלתו ופיהם כי תמירה רתשונה שעליה תמר ויתמר הוא תלהים עתך וכו'. ותה שהיה לתמר תה שתה"כ הוא לתמר ועתה השבעה לי. ול"ת ועתה כלו'

מהם מרם מחייבם בדבר זו תמלך בזולת . והשבועה
לאבי האשה . הוא מלשון אבר הוא הפה . הוא מלשון
ממלא כל האדם בכודו . והוא נמצא פה אתנו כי האשלמ
עלי ומיד נתקן עצמו . והשבועה היא עלי ועל ניני ועל
נכדי . ואל תאמר די שהשבע על עצמי ולא גם על ניני
ונכדי כי הלא על עצמי אין לריך שבועה כי ודאי שבחסד
לאבי עשיתי עמך תעשה עמדי ועם האדם הזו בלי
שבועה . בשופן שאין לורך השבועה רק על ניני ועל
נכדי . ויאמר אברהם אנכי אשבע שתמיהה לשומר לי אתה .
ואין לומר כי אתה היה לריך כי נתתן לי אתה .
לא כן הוא כי הגיי מוכיחך על מודות באר המים אשר
גזלו הו' . והוא ומוכיח אברהם את אבימלך הו' . כי
היו כבודי לריב עם עבדיך כי הם עמך כי משמת
השבדים היה על אדוניו . ויאמר אבימלך לא ידעתי מזה
לנוס . וזהו לא ידעתי . ואתה לומרו שלא ידע שהל
את היכול אר לנאו בעמו כי בלשתה היו יחד מי עשה את
הדבר הזה בתן בהשתה אשר יודע השעשה בעיר יותר
מהמלך כי וגם אתה היכול בתן השתה ידעת לא הגדת
לי כמו שלא הגיד אברהם . השיב היכול ואמר וגם
אנכי לא שמעתי כמוך בלתי היום :

כז ויקח אברהם וכו' . אשר כי בוא אברהם מלומר
לאבך בישבע גם הוא . ע"כ ע"י דורון נתן
ובקר ערב אל נבו לאמר לו בישבע גם הוא . וזהו ויקח
אברהם צאן ובקר . ויתן לאבימלך ויכרתו שניהם ברית :

כח ויצב וכו' . רלוי לשום לב מה ענין שבע בשבוע
שהתן אשר הניח לבדן . ומה נאמר בזאת
היתה שאלת אבימלך מה הניח לו בתו' כי את שבע
כשבוע תקח מידי בעבור תהיה לי לעדה וכו' . לוך ע"י
הניח תומן לבדן . תהיה לי לעדה שתאשר את הבאר הזאת
לך הוא רש"י (בר"ר נ"ד) שהיו רועי אברהם מריבים
עם רועי אבימלך . מי מהם הפרו הבאר . ואמרו רועי
אברהם בזאת יבחן . הם בבא נתן אברהם יעלו מי
הבאר לקרלתם אנו הפרטוה . ואם יאמרו נתן
אבימלך לתם אברהם מהו . ויתכן כי זה היה העדות
לאשר אמר אברהם בעבור היות לי לעדה . והוא בשבתן
לאבימלך נתן ובקר השאיר לעלמו ז' בשבות לתקן מהרי
כן . ע"ל לאבימלך מה שבע בשבות הבאר הזאת לעדה
והשיב אברהם כי את שבע בשבות תקח מ"כ מידי ומה
שהשבתי תומן לבדן ולא נתתיה עם הבאר הוא בעבור
תהיה לי לעדה . על ידי מה שיעלו המים לקרלתה אלו
שעדיין הן שלי ותה"כ תקחה וכן שמתי לבי כי מספר
תותיות במחיצה בעבור (פי' מלבד תיבת את שבמקרא)
עד סוף הספוק עם הכולל . עוליס כמספר לקרלתה
בשבות אברהם על המים מן הבאר . והנה היה נרשם
שעל הז' בשבות קרא לבאר באר שבע והוא מי שבעה כי
נא סימן יפה היה לאברהם כי הלא תרז"ל (שם) בע"ל
הקב"ה אתה נתת ז' בשבות תייר שתי משפחה שמתת
בניך ז' דורות ובנגד כן הוריגים מבניך שבעה לדיקים .
ואיך שתורה תקרא תמיד למקום שהוא באר שבע שיהיה
תמיד זכרון על הרשעות . ע"כ אמר רחו עתה כי נא על
שבעה בשבות הניח כן . שע"כ היה נקרא שבע בגי'
אפי"ן ונא נקמ"ן לך ע"כ קרא למקום באר שבע בקמ"ץ .

על היות שע"י השבתו בשבוע תופרו שבע הוא
על השבועה

לג ויטע וכו' . לפי מה שאמרו בספר הזוהר (וירא
דף ק"ג) על השבעה הזאת הטעו . בכך היה
דרכו של אברהם שהיה לו עץ שהתניו היה מתכיל
לגוהרים . ולמי שהיה קולע להיכן היה מביאין תיכופו .
ובזה יאמר כי גם שם נטע שהל הוא תיכן . וע"י התכיל
שהתניו גוהרים היה קורא בשם ה' כו' . שאשר היו
מזכירין שם ה' שהתחלה נא היו אז' שהוא של עולם כ"ל
שעל השמים כבודו . והוא הקרי' בפיהם כי בשם ה'
שהיו מזכירים לשמוך בשם ולומר של עולם שיאמר ה'
של עולם . ולא ה' בלי הזכיר בו של עולם ואמר ויגר
באדץ פלשתים ימים רבים שעשה היותו שם ימים רבים לא
קבע מקום כ"א בגר שולך ומוסע בכללות ארץ פלשתים .
להקריש שמו של הקב"ה בכל האדץ ההיא ואמו ויגר שהיה
בגר עם היותו שם ימים רבים :

כב א ויהי כי . רלוי לפיה לב . (ה) לוך ממך
זה מהקודם שיאמר ויהי אחרי
הדברים האלה כי ע"כ רז"ל (ב"ר פ' נה) פיהדו על
דבריס שעל פס . ואמרו אחר דברי יצחק ויעקב! או
אחר דברי מלאכי השרת שאמרו שלא הקריב שום קרבן
על לידת בנו . והשיבה הוא יתי לאיוב את בנו על זה יקריב
בשבילי והלא כבר זר נחשב על מה שהיו בשתוב .
ומה גם בתו' האלה כמובה בתלבב . (ג) תו' והתניהם
נשא וכו' כי האם שהא היחל הוא יתי לנסותו . והלא זה
נסיון עשיהי הוא . (ג) כי הלא על זאת יתמהו לבב תמים
בשמור היפלא מה' קבר היום ולב עמוק . השיבה לנסות את
היום אם יעשה ואם יחדל את אבר יהיו והלא מי כמוהו
יודע ומביט כל מעשה אשר יעשה האדם מראש ועד
סוף . (ד) למה ייחם הנסיון לאברהם והלא לניחת .
(ה) לומרו ויאמר אליו אברהם כי הלא מראשי יאמר
ויקבל אליו אברהם כי אין לנסון אמיתי' שודקת בקריאת שם
בלבד . ואם הוא על לומרו קח נא את בני אתה ואמר ויאמר
קח נא וכו' . (ו) לומרו קח נא כי היה אם בשמרו לנסון
בקשה לא ידלה להיותו נתת ה' . ואם הוא כשומרו עתה
הוא מיותר . (ז) לומרו את בנך את יחידך וכו' שאמרו
רז"ל (שם) שבאו את בנך ע"ל בניס שם . ע"ל את יחידך
ע"ל יחיד לאמו וזה יחיד לאמו ע"ל אשר אהבת ע"ל
לב' אני הוא שאהב ע"ל את יצחק כי הלא יקשה כי מלו לא אמר
לו את יחידך היה מובן כי על יצחק ידבר כי לא שכח
שאמרו יהכתב בשומר לניו כי ביצחק יקרא לך זרע .
(ח) מה ענין שם המוריה והכתב דבריס פי' ז"ל לך
בלבי תחיישבים בשמשות התיבה . (ט) לומרו והעלהו
שם כי מלא שם תיוהכת כי בשומרו והעלהו לעולה על
אחד ההרים יובן כי שם הוא :

והנה על זכות מניחות הנסיון כי רב הוא מאד .
אלהשבח להעלות תכוכתו בשמאמר ז"ל בב"ר
(פ' נ"ה) וז"ל ה' לזיק יבחן וכו' ס"ר יונתן השבשני הזה
כשבשתנו לוקה תיו מקום עליו ביותר מפני שהיה פוקעת
וכשבשתנו יפה הוא מקום עליו ביותר לשם שהיה
משבחתם והולכת . כך הקב"ה תיו מנסה את הרשעים
לשם שהן יכולים לעשות . ואם תי מנסה את הלדיקים
שאמר

בגמ' ס' צדיק יבחן . ויסי אמר הדברים האלה ופסק
פסק לדוניו את עיניו על יוסף . ויסי אמר הדברים
האלה ס"ר יוחנן סיונר הזה כפסוק נודע את הכסבון שלו
חיינו נודע את הכליס המרוצעים . למה שחיינו מספיק
לרבים עליו ס' עד שהוא שובנו . כך אין הקב"ה
מנכה את הרשעים אלא את הצדיקים . ס' צדיק יבחן
ס"ר אלעזר לפעל הבית שהיו לו בתי פרות אמר כתיב
יפה ותחת כתיב רע . על מי הוא נותן את הטוב אל על
הוטה שכתיב יפה . כך אין הקב"ה מנכה אלא את
הצדיקים ע"כ : והנה ממאר זה סיבה בב"ר גם כפ'
ל"ב ומסיים בה בשבל הפרות ס' צדיק יבחן זה נח .
ובשבל היונר מסיים בה והשלישי נסה את אברהם
כתיב בה פה מתחיל בפסוק זה להביא שבל היונר .
נמצא כי בשבל הפרתי שבית מיוסף . ובשבל היונר
שבית מאברהם ובשבל הרמון מנה והלא יקשה שהם
כוונם כל נסיון היה . ס' מנ' בתיבות אלו בכל נסיון
היה ילמוד יוסף צדק כל ס' מהשלשים וגם מה ענין
השלשים האלה : אמנם הנה אין בפה כי הקשו הגדול
הזה הרמיה לדעת כל השלשים האלה . כי יתחמן לבסוף
בחמור הלם יוסף ס' לדעת את מעשה המעשה . הם
יעשה ופה יהלל . אלהי כי ממנו יפקדך לא יעלה דבר
חלילה . והנה באברהם מינו ברז"ל (שם) שהם מפורש
שהוא כי כל הלומות היו שלשים על כל הסובב שאר
עשה ס' עם אברהם ואשר מגן צריו בידו . וסיו מוסבין
לסיום מספר בשאר חלילה ע"כ הלא לאברהם הוא ס'
גודל שלמותו כי לא הפך הם בנו יחידו ממנו . אך
לא נתקרבה דעת חז"ל בשעה זה בלבד כי אלא הם
נתפרסם מעשה שאברהם אחרי כן הלא בנסיון של יוסף
לא ילדק בעשה זה . שאברהם השלושו בשפת הים ושמו
שומו בבור . וכן ים בנסיון שהוא ע"י יסוריו . כי מעשה
השם הם הצדיק הם יבשיל לו יעשוהו ולא ילדק בו לומר
להודיע צדקו להמון שסובל יסורין שאברהם יתשלושו
למעלה כי יתמרו מי הוא נקי בשבל וגו' ע"כ בשם מצלו
מפשעתי הזה כו' . והוא כי יש ג' מיני נסיונות יש יוצא
ס' למען הכעיר וקדם הם הצדיק . ולפסוק ממנו תלמד
עיני יהו"ה לעכור מסם כמעכר וכמלרף כסף והוא כי
יבחנהו לידי עבירה ולא יעברנו תלמוד השלם ויהו"ה
והוא בלדקתו יעבר על ידו . ויבשבט מהניו כיום הלחמו
ביום קרב . ומן היום ההוא ומעלה . ילמד הרע יפול
תחת רגליו שוד לא ירים רחם ואגודגם כל סיני מהשבות
רשות . אז ביותר פוכעות מדברי שנות אז מדוע בלעני
עוונות גם הם יבלו עמו עד קדוש יאמר לו . שוד ים
בהיות שניה והוא למען הודיע לדקתו לזולתם שיאשרהם
בלמותו והוא בעיני אברהם בהיו בני השלום בטעם
מוגעים בבטחון ים' בשיעים בי אם לו פיום חלילה.
ע"כ פרשה יח' גודל הבחון עם קוטו . שוד ים בחיות
בלעים והוא שיעשה הוא יח' הם הצדיק בהבית עליו
יסורין לעכותו שיקבלם בתשבה בעד הדור ושישור בעיני
כי הבחיות . (ה) שיש תועלת המעשה שיעשר ויבשיר
בעשם בעבור' קוטו . (ב) תועלת המעשה יח' באברהם
הם שהוטו בל יהשב לעוטה לו פיום חלילה (ג) תועלת
שדור שיסבול יסורין לכפר ולהגין עליהם כי חלייט

הוא נוטה ומבלותם הוא סובלם . וכ"ה שהבר הוא כי
(ה) הוא נסיון בדבר עבירה (ב) במעות עשה (ג) ייסורין.
ובראשון היתל ואמר שפשתני הזה וכו' כי בלשבר בשבות
הם השפתו השוב הוא מפתחה . כן בנסיון הצדיק ושיש
עיני יוסף ודומה לו וע"כ הביא לזה פסוק של יוסף .
ועל השמיים שב' שהוא להודיע בשרון הצדיק לזולת
שביא מהיותר כי כמו שהמבה בכלים שלמים היו שומה
רק למען ידעו הרועים כי שלמים הם ויהשיבום לקומתם .
וזה היה ענין שאברהם בלשבר בחבנו מרז"ל וע"כ הביא
על זה מויהי אחר הדברים של נסיון שברהם וזה לריך
יהיה הנסיון על מעוט עשה שירלו עשה שפועל דבר
מבחיל . כעין שומח הם בנו בקום עשה . לך בנסיון
של מעוט לא העשה לא יפוכה בעיני השמון מה שיפעה
מעשות רע . ע"כ היה באברהם מעוט עשה לך ויוסף
שהוא להשמחה ע"י בשם שהם יאמרו שיקר הנסיון הוא
במעוט לא מעשה אשר יאמרו של אדם הומדתן בעיני יוסף
ולומה ל' . ועל השמיים שב' שביא מבל השרות שלמועלה
השמון להוליא תועבת השדם . ועתן שעול על היותר חזקה
כן למועלה הדור מתן הוא יהב' שול בשמחם על אשר
בח בו לשבול ולא יבשוע . וע"כ הביא מנה והוא מה
שבתבנו במקומו כי שול יסורין גדולים היו לנח בתבה .
ולנה של ענין הבתובים נזכירה שני מאמרי רז"ל . ס'
לומרים כי הקפיד הוא יח' על אברהם על בבדו שם
לביתלך והביא לו מנחה לתן ובקר כי אמר לו אלעים
קרובים אנו . למה ילמד עליו שלוחים לרחם מעט אמר .
והנה זה הגביר בח השלוחים והשים בח יתרחל ועל בן
אמר אליו חייך כו' שמנה מלבים ימלוט על השלושה לפני
מלך אלבי יתרחל . עוד מרז"ל (ב"ר פ' נ"ו) על
פסוק כי עד סוריש וכו' כי בשעה שהיה אברהם שוקד
שם יתחק היה הקב"ה ממרוט שיקד שם השריש אלמועלה
ומע"כ היו שומעים יתרחל בהנבא עליהם הגביא הגלות
בשמרם אלו הלא בפסח ה' ואז אמר להם הגביא אל
תבעתו על זה. כי אלא שם שוטיהם בערה בשפריהם
ותחלם . הס"ד כי עד סיים שבבים . ובשבלם שבותים
אלבו בקש יבא אלעים . ונבא אל העניו והוא כי הוא יח'
ברלוטו ילדיו עם בני יתרחל בבותים שתה בתוב שפלשתי
ע"י הגביר אברהם שם בח אבימלך שהביא לו מנחה
ובקות עמו הברים בשמז"ל (שם י"ד) שאמר הקב"ה אתה
נתת לו שבע בבשות מיין זז' דוחים שפשה אלעות בריך
ואיבלנו ז' נדיקים שבניך . אז אלעינו מרחם חשב
מהשבות להשך השיפה והוא לעות ש' אברהם מה אלא
בלבד יגביר בם בח יתרחל . כי אם בם נשוך יעקיד אתם
ברי השמות מ"ם . ואין זה רק ע"י עקוד אם בנו בתוכן
שיתקן את אשר עוותו וזהו שאמרו שאר הדברים האלה .
שהוא שאר עניו אבימלך שהגביר אברהם שם בח
השמות . אז ואשלוחים נשם שם אברהם . וע"כ היה
נסיון קשה שהייתם אל רוגז מדת הדין לבחות את בנו
יחיד . וז"ש והאלעים נשה את אברהם לומר הנה בנו
שפר כי גם עד בח שהנשה אברהם לך היו הנשיונות
בלתי קשים כזה שהיה שקום ליתשה אל מדת הרחמים לך
על זה יאמר היום כי האלעים הוא בחינת מדת הדין
נשה את אברהם וזה יכוין טו"ו שאר כ"ה עד בח שהנשה

בסם רחמים . לענין ויתמר ה' אל אברהם לך לך שסוף ה' מן הפסוקים וכן בסמאל . לך עמה והמלאכים גם כן נסה וגו' כמדת רחמים שנסתו עד כה ומפ לפרש הוי"ו ע"ד וה' הוא ובזה דימו יתברך לפי דרכנו יתמר פה תרתי נסיון קשה כזה . אל תתמה על מחצן כי אלה והמלאכים הוא ובזה דימו מהתחדו בלומר פתם יש בחינת רוגז גם יש בחינת רחמים כה לעקוד את בני ע"ג ולזכרון טוב ליעקב . וזה והמלאכים כו' כמדובר . ובזה מצאתו רחימו טוב טעם אל כפל לומרו את בנך את יחידך אשר אהבת את יצחק . והוא כי הנה הכריס אשר היה טרף לכפות תותם אלה אברהם שפה . אמרו על בנך ואמרו על מדי ואמרו על יון ואמרו על מדוס כי כן שמה היו העמידין שורר לייהן כעודע . ושם אשר הרשה הוא ית' לאברהם שפה שיפה תשיבה וגו' כמצ"ל . וה"ב מיפה תיכבה יעשר כח זכות עקידה תי לעקוד בניהו אברעשה בריס . ע"כ היה דבר ה' אל אברהם לאמר לו . הנה ד' בניס תני מעלה עליך שפחה מעלה שלה . כי ד' בחינות ימצאו בזה זו למעלה מזו . הא' היות בתך גם שם היו לך שבעה בניס כי אלה מי זה יתן אחד מבניו להבריחה ומה גם שפה לשותטו בידו . עוד בחינה בניס שלשה על הדרגה גדולה מזו והיא שלא יחידך כי גם אשר יהן בן בין הבניס ויחתם עם יחד בניו אשר יותיר. לך שם היה בן יחיד לו לא יעשר כח לשפכיס ולשוטנו כי יימר לו מנשפ ועד שבר . כי אין שריך לאלהו ליחתם בו נמצא כי בתהו שם יחידו לבניס יחשב לו והוא עדין לשפר יהיה בן יח"ד ובלתי אחוה לאביו כי לבו על עמו בעצם ועם כל זה להיות כי אין לו זולתו יהום ויחמול עליו ככל הכתוב . לך שם הוא אחוב לו הרשה שבשלש מדת רחמיו עליו לשום נפשו תחת נפשו ועל זה אמר אשר אהבת ושם על כל זה יהיה שכמו לשבול להעלותו עולה לה' כמקריב שלשה בניס יחיידם על שלשה שבחינות השלוש זו על זו וכן כל אלה יהיו גם שם הבן הוא בלתי רשום ושלם . הך שם גם מצד עצמו היה שדם גדול ושלם ושפוש בעושם . אלא שעלה עוד שדרגה אחרת על כולה כי כאר שם שוב עולה על גבי שכל . אל בעלות בן כזה שאר לו ד' מעלות מובות לשמשו . מעלה שרכשה בניס על גבי המזבח יחשב . ועל זו אמר שם יצחק . כי מצד עצמו היה רשום בעולם כעודע ובגלל הדבר הזה לא יקל בדר עקידת יצחק לעקוד הוא ית' על ידה שרכשה בניס . כי גם בו ד' בחינות כאלו היה אחד שהיה שרכש . ע"כ לא אמר בך יחידך שאהבת יצחק כאלו כל בחינות שרכשה בו בשני עלמו :

והנה על יחשו ית' הנסיון לאברהם לאמר נסה את אברהם . עם היות כי גם גדול היה נסיון יצחק גם הוא . והיה שרכוני שיאמר נסה את אברהם ואת יצחק . הנה שמעתי בשם הרשב"ם הלוי ז"ל כי זה כיוונו רז"ל (ב"ר פ' נ"ה) בלומרם אחר הדבריס האלה אל יצחק עם ישמעאל . באמר אליו אני גדול ואני גדול ממולם בן שלושה ימים ולא היה שך כה לאמן ואני בן י"ג שנה שהייתי יכול לשרש ולא שרשתי . ושביבו יצחק הנה זה היה לך בחלק אבר ה' ואני אם היה הוא יתברך רוצה לנסותני הייתי מקייס . לו אמר הדבריס

בשלה והמלאכים נסה וגו' . ע"כ ענין רז"ל . וסיס לשד שהוא מזה כי אל כן לא הוצרך לנסות אם יצחק כי אבר היה ממוסה בהשובתו הרשתה . לך מה שצריך לנסות . הוא אם יצחק אברהם לך קשה לי כי אם הדבור הוא נסיון. גם אם יודה אברהם לשמוע אם בנו גם כן יחשב לו לנסיון מבלי יעשה בפועל . ועוד כי אלו היה הנסיון לדעת אם לבו היה טוב לומר אבר נלה אם לבו לך הכל גלוי לפניו יתי' . ואין הנסיון רק על ה' משלם בחינות שהזכרנו למעלה בתוספ שמין הסבלות לבו משפיע לשום אחד מהם :

ואחשבה כי אלה אין מדות אברהם ויצחק שוין כי זה חסד וזה דין . וע"כ שדע יצחק היה לבלתי חמול על עוברי מצותיו ית' . כמצ"ל (בס פ' ס"ו) שאם אם עבו אם יעבדו בני יעקב על התורה נשוב עליהם שמדות אלה החמול אך לא כן אברהם כי חסד חוא ואפילו לאנשי סדום ברח לשוחם . וע"כ להיות שדע יצחק לשות על קיום מצותיו יתברך כי יקוב דעין אם הדר . ע"כ ודאי שבהמור הוא יתי' להקריבו על גבי המזבח כי לא יהרהר ואדרבה זה לו יעשו וכל חסן אך אברהם כי הסן חסד הוא לומר לו שיחסך לדין ובידו יקח אם הסכין לשחוט אם בנו . זה יחשב לנסיון גדול שמחסך שבעו ושדעו על בנו יחודו ואפי לא יאמר אלה שתרא כי ביצחק יקרא וגו' . וזה יאמר והמלאכים שהוא שדע יצחק נשא אם אברהם לעשות כרך שדעו אל נשוא המלאכים אם יצחק אינו נסיון כי כך היא שדעו ובשבו להתאכזר נגד הכל לקיים מ"ש ואבדו ית'. עוד היה לאברר לומר כמצ"ל בב"ר (פ' מ"ו) על הולדת יצחק בהיות אברהם בן מאה שנה שאמר הקב"ה קמנון אני מעמיד בעולם כשבועל יצרו משבועלה תשתיו. משנולד דמו משנקבר דמו וכו' . והוא כי לאמר שהיה עתיד יצחק להיות קדוש עולם התמימה ומשלמת בתחבה . ע"כ לא הוציאו הוא ית' לעולם אלא אלא ע"י שיהיה כבר בוגר יצרו של אברהם ותשוקתו ודמיו כמוהן לא יתמיד מקום היה"ר לשבול בו וא"כ היה לאמר לומר שהיה גם בהולדתו עשה נופו בלי יצה"ר בשבור כן . וא"כ היה לו יתייחס הנסיון כ"א לאברהם ובשלו לדבר הוא ית' אמר . אמר אין אברהם . והנה הטרנו שמהרמוי יאמר ויקרא אחו אברהם . לך הנה בחמור אלין אברהם לא קריאת שם בלבד כיון כי אם לחמיה . והוא כי הנה בהשומת על אשר קראו ה' אברהם לאמרו לו הוא יתברך הנה מרמ"ח לחיבריך לא נתקנו רק רמ"צ כמנין אברהם . והנה צריך לתקן ה' אבריס ע"י המילה ותקרא אברהם כמנין רמ"ח וסס ה' אבריס שלו בהם שלה . כי אזיס שגם הנה שלה אזנס . השפתיס שגם שלו שפתיס . ושלה שלה בשאמר שלו לבו שלה הגוף . והיה הענין כך מלוה היות לא יהרהר בלב נגדה שלו יהיה לו שלה בלב. וכן לא יעבו מלשומעה סיי שלה החזן וגם לא יבחר בשפתיו לבלתי בה . ועי"כ שמלו כי בקיום מילה הגוף בלי הרהור ויפה אזנו לעשות ולא ידבר דבר נגדה . שמלו מהוקן גם בחשבה אבריס ויולד יקרא אברהם . וזה נבח לו הענין . כי בא הוא יתברך לאמר לו לשמוע לא בא

לעולה

לעולה . ויש מפרשים לו להכריח . או לגלגי שמע. או לדבר הכר . כענין אתה אמרת לי כי ביצחק יקרא לך זרע . ע"כ הקדים הוא יתברך ואמר אליו מהכרסם . כלומר אתם עודך מחזיק בשם מהכרסם . שעיניו שהסמים עליות מפוקחות . בתופן לא תהכיר בלב ושמעת ולא תדבר עד שוני אז אמר לו הנני. מיד ויאמר אליו קח נא את בנך את יחידך וגו': והנה ארז"ל ויאמר הנני. שאמר הנני לכשאקח הנני למלכות. ולפי כמו זה נתפשר יובנו שאתם אלה הנני. גם מה זה שייכות יש בזה לשאני אלו . לך הנה שוקפם לרז"ל שאר שקניתו מחומרו ויאמר ולא אמר ויקרא. ע"כ פירשו כי אמירה וענין אמר לו בזה . והוא כי הנה מאז שקדים מלבי לדק ברכת אברהם לברכתו על מקום. שבשבע ה' ולא יחתם להעתיד את אברהם כאן במקומו. כמאז"ל בשבוק הסוא בשבע ה' על דברתי מלבי לדק. והנה לא הוכשר להיות כאן עד שסיפרו באר עולמו. כמאמרו ית' שהתלך לפני ויהי תמים וכו' . וכן ארז"ל בב"ר (פ' מ"ו) בשם ר' יהושעלם מסיכן יחול ויהיה כאר לשקריב זו עולות הגוף. וע"כ אז נקרא אברהם על תקון העולה עם שאר העולות הסמוכים אליה כמדובר . וגם ע"י שקדם אברהם נאמר לו והיה שמך אברהם וגו' ומליצים ממך יצאו . ובזה נאמר לו הוא ית' אברהם. כיון . שאם אתה מוכן למה שניתן לך . ע"י שקדמך אברהם שהוא בשוא. ע"י תקון התמשם אבריו שכתוזים בה"ת. וגם במלכות שאר נתייעד לך ע"י שם זה. שהוא ומליצים ממך יצאו. אז עתה ואמר הנני לכשוא ולמלכות. אז אמר לו הוא ית' ה"כ תיפח קח נא וגו'. ואתוך שכשוא בעולה בך לעולה ויקריים בך . וגם המלכות כמו שכתבנו מרז"ל שעי"כ עקד הוא ית' אבריו על מעלה למען יתקיים המלכות ליעראל. ולא ארז"ל זה אלא במלת הנני שאברהם אברהם ושעיון כי רוב דרשות רז"ל דרך ג"ם לבקי בדבריהם. והנני נאמר כשאתכתן פנחס הנני מוקן לו וגו' ויהיה לו בריח כהונת עולם. וכן הנני נאמר כשאחד שמואל המליכה לשאול. הנה עתו כי נגד ס' וגבר מעיהו. הוא שאלך :

ב ויאמר קח נא וגו'. שהם אומר נא לא יתלק לעון בקשה. אך הנה היה מקום יתמר אברהם הלא לא פתחום יעשה הדבר הזה. כי גם שאתי אתחון לעשותו טובי לא יחבא יתק. כי מי נער כמיסב ימיו יתמהו לו לשותתו. ולא יתמתן לבבו לפתות לשרב תעב. וע"כ טוב טוב הוא לתת לי לעיר. לדבר על לבו יום יום עד תקריב אותו לרצונו. ז"ש קח נא כלומר עתה. בעת הזאת לבו בלם. והוא כמ"ש מרז"ל (ב"ר פ' נ"ה) כי בעת ההוא היה דבר יתק על ישמעאל. מה אתשאר שמו אותך בן י"ג שנה ולא מאתא . הלא לא היה זה לך כ"ה בקשת אברי ה' . ואתי אלו יהוה ה' לשותתני לשמו היתי עושה. ובזה יתמר קח נא כי לא יסרב ולא תצטרך לומר לו דבר. כ"ה קחהו עתך ולך לך וגו' . והשלהו מבלי אתודיע לו דבר מעתה. כי רוצה הוא ולא תצטרך לומר דבר. כ"ה תליך ולא תלוי. וז"ש תליך. כי אשר תצטרך לו הוא תליך בלבד. ואם אתהוה לאמר לך לך. ולא בכל מקום אשר תבאה. אלא הוא

כי שם היא ארץ המוריה. וטענין כי אינו דומה הקרבן לעשאם שם לנעשה במקום אחר . כי אלא הוא שם שאר השמים מכוון כנגד בית המקדש של מעלה . והמקריב שם הוא כמקריב למעלה. וזה יתמר לך לך אל ארץ המוריה. כלומר אל מקום המוריה שם יה . והוא כי בית ה' צור עולמים. שהש"ר שה"ש ב' ויעש"ב ביו"ד. והנה היכן מתקבריס שתי אותיות אלו שם לא במקום המכוון כנגד העליון. כאלו שה"ש של מעשה והיו"ד של מעלה מתחברים שם . וזהו המוריה שהוא מקום המורה יה שהם כאלו שם יה מתחבר שם. ומה נאו אל היות במקום שהוא. אלא היא כי ושעלהו שם. כלו' במקום של ב' התותיות כי גם במקום של היו"ד שם העלהו לעולה על מקדש העליון. וכן ארז"ל (שם כ"ו) ויעש אותו ממעל לעשים מכוון כנגד בשת הכבוד. כד"א (יחזקאל ו') ברפים שומרים ממעל לו . ושיעור הכתוב ושעלהו שם שהוא למעלה עם היותו על אחד ההריים וכל מה שאתצרך לאמר הוא אליך. וזהו שאמר אומר אליך :

ג וישכם אברהם בו'. לאלו יבינהו בדבר ויגיע לאחזי שרה ולעלמי היה לה מקום לשהות שם פניכם מועדות והיה שהם ושעשים והיה שהם לעולה. ע"כ מיהר בהשכמה ויחבוש בעצמו את חמורו שרה יבינהו אפי' נערין. כ"א יחבשו שם אחמור או הוא לפניהם לא יבאר מלשהול להם שרה מה זה ועל מה זה. לכן הבא הוא את חמורו. ואח"כ ויקח שם ב' נעריו ואת מיד נגרבים אחריו. ואח"כ כלאחר יד ואת יתק בנו על ירכה כי יתק נוגע בדבר כ"ה הנעריו. אלא שאבקש יגא גם יתק. ואתאוה כי נכתוב אמרו אחר. לרמוז על חומרו שאתבא וכבא אותו. כי אתמר נכתב אחר כך ה' ואתמר היה לשם לאמר. וכן באמר ובזשם. אבל אחרי כן באו' שבו לכם פה עם החמור נכתב אלא. כי הוא כמשמעו ואין שם רמז :

ה ויאמר אברהם בו'. הנה ארז"ל (בראשי דר"ה פ' ל"ו) שהיו הנערים מדברים. זה אומר עתה יחמול אברהם שם יתק. ואני אירים שם אבא. וזה אומר הנה אתיך בבר נגרשך. לך אני אירים שאני זקן ביותו. אמר לשם אברהם שבו לכם פה שאניכם יורם. ואפשר לנו לבא אחריהם ולהשלים השפוק לפי דרכם . שהוא ואני והנער מובטחני שנלכה עד כה הוא שיתקייים בנו שם יהיה זרעך. כי אולי יתן ה' ויתרצה אלי שיתחם בשוחם ובשובם בשובה שיהו אליכם . ולא אני אבדי . והנה במסרים ובשובם שאם במקרא ובשובם אליכם ובשובם מלריחה. ובשובם אל עיר ה' . וחפשם וכו' ובשובם. שאיבנו טו' ובשובם . לכו ובשובם אל ה' . ויהיה שענין ע"פ דרך רמזי מדרש הנעלה בפרשיות אלו. שהוא כי אברהם הוא רמז אל הנפש העליונה שנעלה מרוח ונפש. ובזה נבא אל הענין. אמר כי בבא האדם אל העה"ז. שומרת הנפשה אל האבריס, שהם הנעריס ומתרגיש לעבוד אות ה', שבו לכם פה בעה"ז ואני והנער הוא ילך מסכן נלכה עד כה למעלה עד שיג שהם למעבר. ואחרי כן ובשובם אליכם כמודע. בי אין הנפשה בהם מיד עד ימים ושנים. מעניים

המלכים עם העזבני נתנה רחם את יוסף"ל. ומשובה מגרימה על גילוי המועדות. ומה רע בעיני ה' הדבר. נחמה ומשוב על עיר ה' כי גם שלח משוב בעמם עד ה'. משוב עד עיר ה' העליונה. שמדבק על הקדושה בגד מה. לא תשובה שלמה עד ה'. משיבה השמחה ולמה זה לא השובו עד ה' עלמו. ומוב נחפשכו' ונשובה עד ה'. משיבים המלכים לגבר זה לריך ישיבו הוא יח'. כי לא נוכל מעלמנו. וזהו שמיגנו כו' וזהו נשובה עד ה'. מז תשיב היא המלים. הגם שלכי תעזוב לך

עם יוס"ב. וזהו לכו ונשובה אליהי עד ה':

ו **ויקח** אברהם את עלי העולה וישם על וכו'. תרו"ל כלשון שלומו על כתפו ותפשר שעשה

כן לשים השעים על יצחק. למען יתעורר כי חלין מוגע הדבר לרחום מה בניו. ומיבה לו הדבר לחת לחם ולא פחחום כמו רגע. וגם ביכין מעלמו ולא יצטרך לחמר חלין הדבר בפירוש. ומוב הוא שיחמל יצחק חיים הגם. ויעיב לו חלמים ירחם לו הגם כו'. כמעיב על דבר ולא כמחחיל לחומרו מחליו. כי לא יעלר כח פחחום להחחיל מעלמו. לחמר לנבו יחידו הגיי בא לשחחך מה שא"כ אם יצחק יכין מעלמו ומחחיל מחמריו. ויבא

מביו מחריו ויחלה את דבריו:

ז **ויאמר** יצחק כו'. הגם מו' אברהם הוא מיותר. כי מי לא ידע כי אמו אברהם. ועוד כי

מומרו ויחמר מיותרת. כי הלא גזרת הויחמר הרחמן נחתך על חלת חבי. הגם לא כן חין שום גזירה ויחמר הרחמן ועוד חומרו הגיי בניי. כי חלת בניי היו מיותרת, וגם בחומרו הגם הגם, למה לא הזכיר גם המלכות כ"ח הגם והעניים, ועוד חומרו חלמים ירחם לו, כי חלת לו מיותרת: אך הגם על שמי בחיות חמה בין על היותו אברהם גומל חסדים ומרחם לכל, חפי' על חבי סדום רעים וחטחים ואיך לא ירחם עליו, כ' להיותו חביו, וזהו ויחמר יצחק אל אברהם חביו שכולל בניי הדברים, לך ויחמר חבי, כי בחמירה לא חמר רק בחיות היותו חביו כלומר חבי, לך לא היותו אברהם, כי אין הבן מזכיר שם חביו בפניו, ג"ח ויחמר כי לא קריחה בלבד היתה כ"ח חמיחת עניו, לך בהשיב חביו השיב על שמי שכחיות וזהו הגיי בניי, כלומר הגיי מלד עלמי, כי עודנו מחזיק בחדת חסד ורחמים, וגם בכחיות היותך בניי, ויחמר הגם החם וגו', לומר הגם מהחלכלת לא יכלת, כי לא ימלח בהר, לך חם ועניים יותר נחלחים בהר שכלו עניים, וגם חם שאברהם להויות מרעפים וכיוצא שחביות עמך. לך ממה שהחם עוכן הוא למהר מיד ולוך הכיוצא להביא מה שנמלא בהר. ולא הגם שכלתי נמלא שם. וזהו ואיה השה לעולה. ויהכן כי יחקן העולה על היותו שיה כי אברהם מעלמו נחעורר לכבד חת ה' בהעלות לעולה הגיי. שלום ידע כי מה' יצא הדבר לא דבר מלומה. חז הגיב לו אברהם חלמים ירחם לו וגו', והוא לו. כי לא כל דורון יחות על המלך מלכי המלכים. שם לא נפש יקרה לפי כבודו ית'. ולא קרבן מן הבהמה וזהו ויחמר חלמים ירחה. כי להיות הקרבן לו כי גדול כבודו כי יכיה לעולה בניי כי חין רמוי לו ית' זולתך. עוד חפשר כי

בכלל מחמר יצחק. היה עיון כי ביצחק יקרה לך זרע. וח"ח חבי כלומר שהם חחם נקרה חב ליעשעה. לא כן הוא כ"ח חבי בלבד. כלומר ומה כן היפה היך יתקיים הזרע בי. והגיב לו חביו חם שם הבהמים חמר חלי כי ביצחק וגו'. הגם חלמים הוא מדת הדין. יהפה לו שהם לעולם יהיה בניי. כביכן כמה פעמים שמיגיע שמדת הדין מקטרגת ומפשפת. כעניין (יחזקאל ט') והחזיק חיו על מלחות וגו'. שקטרגה מדת הדין גם על הלדיקים בלא חיכוי. עוד יתכן בפוש לב הל חומרו הגם ולא חמר שבהמה כי חולי היה בור רחוי ליקרב. לך הוא כי לא נעלם מיצחק שעתיד יעקב לעלות ממנו מקריבי שם. כמו"ל (ב"ר פ' ג") כי ע"ב יעקב לא רצה לקבר במלרים כי חמר חלי שם ומלרים המוריש. לא יפדו בי. כעניין ופפר המור שפדה בשה. ולפפר כי זה רמז שגם הגם והעניים ביורש כי חלי נוגע הדבר. וח"ב היה הפה שעתיד כי חיך יגח בהיותי לעולה. והגיב חלמים ירחה לו הגם. לך בחפר הוא שם הגה עתה לעולה בניי. וחזר וחמר וילכו שניהם יחדו לומר כי מהחלה בהיות בספק היה לבו בלב חביו לקבל עליו. לך חין להחזיק לו טובה כל כך בחפר עתה שפירש לו לעולה בניי. ועם כל זה וילכו שניהם יחדו

בלב חחד:

ט **ויבאו** אל המקום וגו'. הגם חתר חומרו ויערוך חת העניים שהוח על המזבח. שם כן היה לי יחתר ויפה חומרו ממעל לעניים. ויודע כי על המזבח היה. וח"ב חומרו על המזבח הוא מיותר. לך זה מבית מ"ל (שם כ"ו) בחמרם ממעל לעניים מכוון כנגד בשם הכבוד כד"ח שרפים עומדים ממעל לו והוא כי שוכפם למו שכיל"ל על העניים. לך היה לעזבה שוה. ועל דרך זה יתכן במה שידעתו ומזכרתו למעלה כי שמקריב במזבח על מנת כאלו מקריב במזבח על נ"ה על מעלה כי נגדו הוא. וזה יאמר הגם ויבן שם אברהם חת המזבח שם על האר. לך דע שיפה כי בחבר שם חומו לא בלבד על מזבח זה הושם. כ"א על חומו המזבח חבר הוא ממעל לעניים הוא המזבח שבמקדש של מעלה. ולא בלבד על המזבח בחחם לעניים. וזה מבלי הגזרה שוה יחמר העניין בפשומו. כי שם חומו על המזבח שהוא ממעל לעניים ולא על חבר מחחת לעניים והגיב חבר הבר בחומרו ממעל ולא על העניים. לרמוז על מה שהוא ממעל ברמוק שהוא העליון:

י **וישלח** אברהם כו'. להעלות עליו הוא ית' כאלו

בחמו המתין עד הכלם המחבבה ובדבור

ובמעשה. במחשבה כי לכך הלך. בדיבור בחומר הבה לעולה בניי. במעשה כי ויבלח אברהם חת ידו ויקח כו'. ומחר בלא עשה על כי בה' בחח לבו. יחזור בו חו יחירנו בשה. כי לא לבו הלך בזה כ"ח לבחוח חת בח בכל לבו, מיד ויקרא חליו ה' וכו'. ומעטו ורחו מה גדל חשק חברהם. כי בלווי המלות בקרא חותו ביקה חת בח וכו' בקריחת חברהם פעם ח' בהפיק לך בקרא חותו בבלא יחחזקו לא בהפיקה קריחת פעם ז' כי עדיין היה עוסק במלות בחשק נמרץ עד שהוכרך לקרחו חברהם פעם ב':

יא **ויקרא** אליו מלאך ה' כו'. הנה בכלל תומכו
על הפלח ידך. הוא פלח יעקב לו
מתומה. ושוד למה לא תמר על הפחתנו. ע"כ תמהו
רז"ל (ב"ר פ' וירא) במדרש כי נאבו בלם דמעות
מעלהכי הפרש ונפחת הסכין תמר תחנקנו. תמר על
הפלח ידך כו'. לוטית ממנו מעט דם. ה"ל ואל
תעש לו מתומה ע"כ. ולהלו לעיש לב תיך הם דמעות
המלאכים. כי לא נשר הפה. ומה בכי נערוך למו.
ושוד תיך ע"י כך נפגם הסכין. ושוד תיך היה עולה
על לב ירמה ה' שיתנקמו שהולכך לומר לו על הפלח
ידך: אמנם נבא על הענין נקדים שתי הקדמות. ה'
לבאר מה ענין הדמע המתורה בו ית'. הו בשרפי קדש
מעולי בשר. והוא כי הנה גדר דמעה הוא הוציא
לחוץ הורתם יגון הפנימי כי כן בתדם דמעה תורה
יגון הלב. וע"כ בעצות הוא ית' או מלאך הורתם
לחוץ על מה שדוגע עליו דמעה תקרא. עוד הקדמה
ג' והוא מז"ל שבכלל תוהם שמעו שהוא ית' ביטל טבע
דבר טבעי בשבילם. כענין הרב פרעה למשה. ובניי
עשו ליעקב. תרויהו לדעיהל. ומו גם הסכין ליצחק
הנה נרמה שקשה שברזל מלהתהך בשברו. ונבא על
הענין והוא כי הנה אמרו רז"ל (שם) כשבלאך שברתם
תת ידו לשחוט תת בנו. ברו מלאכי השרת ואמרו
נשמו מסיוות של עוברים ושביט. שבת זכות עובר לורת.
ר"ש אחל להיות לשבת לורת בשביט. סיפר ברית ואת
בריתי תקים תת יצחק. תתם עריס ויבב בין קדש ובין
ברד. לא תשב תוש לא תשבת זכות לשברתם ע"כ.
הנה כי בתלתת לבם תזכירו ג' זכיות זכות שברתם זכות
ערה זכות יצחק. והנה בג' זכיות שתזכירו הורו לתנת
לבם שבשביט. ע"כ יתייחסו לג' דמעות. שבדלן היה
הורתות לתנות שבשביט. וע"י שלש זכיות אלו
שתזכירו נשתה הסכין ולא יכול לשלוט ביצחק. והוא תה
שבתבנו מרז"ל (שם) שהשליט הקב"ה הסכין ליצחק.
והנה ברתות בן שברתם תמר תחנקנו. כי עלה על רוחו
כי כשבר כלי ברזל פסול לעבודה. כי הוא קיבור והנוי.
ולא הוכשר לשחיטת שקרבנות הלא משום שאין קדושת
הקרבן אלא לאחר השחיטה כמו שבתב הרמב"ן ז"ל.
לך השב לברתם כי יצחק שתי כי קדוש היה ומקודש
השחיטה קדוש יותר לו. לבלתי יעשה לעולה ע"י ברזל.
ע"כ תמר תחנקנו. כלומר שם קשה שברזל על קדושת
יצחק ככל עבודה בית המקדש. וכבאין המזבח הלא תוץ
ניתני ידעת בן. ועם כל זה נויה להעלותו לעולה.
וע"כ תין ספק כי היתה שכוונה בזיבה על ידי בת.
קדוש. ולא ע"י ברזל. לבן תחנקנו. תמר לו אל הפלח
ידך. לוטית ממנו דם ליהשב בשחוט. תמר ליה ואל
תעש לו מתומה. והנה בתוחרו כי עשה ידעתי. יתחזק
לבב תעש תיך שלתי עולה שבר לא נעלה ממנו קרב תים
ולב עמוק. יותר עתה ידעתי כי נתחדשה לו ידיעה
הלילה ותם. והנה לפי תמר ממתתי רבותינו ז"ל (שם)
שראתה שתם דברי המלאך שהשתנו והוא תומרם כי
בשמוע שברתם אל הפלח ידך כו'. תמר לו מי תתה
אל מלאך ה"ל שהקב"ה תמר לי שהשתעו ותתה הבטל
דבריו עד שתמר לו הקב"ה כי נשבעתי נאם ה'. כי

נאם ה' הוא. והנה לכאורה היה נראה כי עד פה היו
דברי המלאך. אך לא כן פשט הכתוב. וכן בפרי תרז"ל
בהפלא ויקרא רבה (פ"ה) כי זה היה יתכן למשה כי
אברהם המלאך היה קורא אותו ושקב"ה מדבר עמו.
אבל משה גם הקריבה היתה ע"י הקב"ה. הנה כי לא
היו דברי המלאך רק הקריבה לאברהם אבינו בלבד.
אך אל הפלח ידך כו' ככל הם דבריו ית', וה"ל תיפה
מ"ם מי אתה וה"ל מלאך הוא שעלה על רוחו שהכל
היו דברי המלאך ע"כ ה"ל הוא הפך מאמר הקב"ה.
אך תה"ל ה"ל הוא ית' כי נשבעתי. שתם שתמרתי לך
אל הפלח ידך וכו' נאם ה' היה. והה"ל התחיל בייעוד
ואמר כי ישן כו'. בתופן גנם על פי מאמר זה נאמרה
הקיומית במקומה. ויתכן יותר הנה עתה ומה שהוא עתה
ידעתי מתחילה. וה"ת למה נסיתיך. אלא הוא למען
תוסיף בבטחון ע"י בוחך לידי נסיון. כי מהפלה הנה ירא
אלהים אתה תתם. אך עד נדר זה לשתוט אתו בנך את
יחידך לא היית עוצר כח בטבעך לשתוט בידך בשועל.
כי רחמן ותפץ תסד אתה אך תה אלא השבת אתו בנך
את יחידך. ממני היה לך שעל שהודית בנסיון. סיועתי
תוחך בנגש זה תעשה. עוד יתכן בשום לב אל תומרו
ירא אלהים ולא תמר ירא ה'. אך יותר אל הפלח ידך
כו'. וה"ת תתם הבטח כי שתמור הדבר תם תיתני
הנה גם תאז דברת אלי ושודיתי ידעתי כי תעשה
וע"כ למה לא נרפת התחשבת והשודתה למעשה תאז כי
אם עתה כי גם תאז ידעת כן. והנה היינו יכולים להשיב.
כי עשה כן לזכותו גם על דבור בתומרו תשה לעולה בני.
ועל תעשה כי הנה התזבח וערך העיש ועקד אותו
ויפלח ידו ויקח את התפלחת. אך יותר תזה היה
הקב"ה לתמר לו והוא לתמר תה שתעתיך עתה ולא
תאז חודית. אלא הוא כי הרווחת ביני וביני. כי הנה
לא בלבד תה שהיה בלבך. תאז בתחי לעותך ידעתי.
כ"ת גם תה שהתחדש בך עתה. ידעתי תאז. והוא כי
כן שתי תיעות. ע' כי ירא אלהים אתה כי כתבר
נתמר לך קח נא את בנך כו'. היתה ע"י תדש הדין
כאותר והתלהים נסה כו' ויתמר קח נא את בנך כו'.
תעתתך ירא אלהים אתה כי תילתת תדש"ד חודית.
וע"י שהתחלת ועשקת בתעה העדפת. עד שתה אלא
תחבת את בנך את יחידך. לא ממנו שהוא תהלהים.
שהוא ממדת הדין. כ"ת ממני תדת רחמים התובר בך.
כאו' מלאך ה' כו'. כי המלאך קרוו. והשם התכר דבר
בו כי נשתעה דעתך לעשות תהבטח. ע"י עשק המעות
קנית קנין טוב שאפי' לא יעשה בך דין כ"ת רחמים.
לא תמנעו מלהעלותו. וכל זה תאז ידעתי. ע"כ התתיך
לפעול עד תזכה להקטת בך קדושה זו. שתעשה תהבטח
ולא תירתת הדין. או יותר עתה ידעתי בתמים נומר
אל התקשה לפרש לבל ירתה כי לא תלבך היית עושה.
כי התם עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה. בתמים ע"י
הפועל לא כן הוא כי אלא תה שלא התבחת את בנך.
ממנו יצא הדבר שנמרתי עם טוב לעוך. תה שלא היה
בלבב הגמור הדבר בלי עזרתי. ואיך לאבר שתתחדש
לי תה שתאז יצא ממני. או יהיה פי' ידעתי לטון
רחמים כל"ת וידע אלהים. ויותר אל תפלח ידך כו'.

ופ"ת

וגו"ת ע"כ למה שבחתי עד שפיעל. הלא הוא כי רחמים שכוונתי ברחם על בניך ע"י שעקידה. לפ שיש ע"י מה שהודיע לעשות. עד בא לפועל. והנו כי עתה ידעתי ורחמתי. כי הלא בהודעה ירא מלכים אתה. שמלכים נשא לשם מושך ממדת הדין. לך עתה שפעולה שיש לשם שנדול הדובר בך. כי אין קרבן לשם מלכים כ"ש קרבן לה' ואתה עתה לא השבת את בנך כנ' ממני. הלא אמרת הלא אמרת לי כי ביצחק יקרא לך זרע. שבעת הקרבן הוא שם הרחמים. והיה שפעל לשמוה שם שנדול ונדבר:

יג **וישא** עיניו וגו'. לשוי לשון כי שם רמה שבחתם לדעת שחפץ ה' שיש להמיר את יצחק בשיל. שבשא עיניו וירחמהו ויקחהו לעולה אחת מן. וגם שם עין שו' אחר ושרשו יאמר ושם שיל נאחז וגו'. ושוד שם יען ושם יוסיף כי טדש שם שיש נאחז בשבך וגם שבשי' בקרניו. ושוד למה עשה ה' ככה להביא תמורה אחת יצחק שה שוכך של שמיטתו. ושוד למה ברשו מבין השמשות של ע"ש של בריאה ולא ברשו שנה שו שמיש קידש לעקידה. והנה לא על הענין שכירה מאמרת ז"ל (פרקי דר"א פ' ל"ו) והוא לשתו שיל שנברא בין השמשות לא שיש בו דבר לבעלה. גידיו כן י' מיתרי נבלי של דוד. שוהו שור שזור בשתיו של שליהו. קרניו של שמזבח נשתן שוכש של ימין והיה ביום ההוא יתקע בשופר נדול ע"כ. והלא ידעו דבריה תמוהים מי נתן לדוד גידי שילו של יצחק. והשור נשליהו ולמה שם שלשו בשתיו ולמה עזר עלמו בו הוא יוסר מזולתו. וגם דוד למה כיוצאתו לו גידיו מלאולתו וכן שתי קרניו דיוכבן כי קרן מתן שוכה ושופר נדול יהיו של שיל. והלא מרז"ל (ב"ר) ויהי קול השופר הולך וחזק קולו של הקב"ה שיהו כקולו של ב"ו שהולך ומחלש. כ"ש הולך וחזק. הנה כי קול שופר מתן שוכה הוא קולו של הקב"ה והיך יעלה על לב שנתן קולו ית' תוך שופר של שיל. ושוד כי אחר שתיתיהו שם דם לשנו. גם השופר יהיה קרן של ימין לא של שמשל וגם שדקדק בלשונו שלא אמר שילו של יצחק לא היה בו דבר לבעלה אלא שיל שנברא בין השמשות. אשנם כל כוונת רז"ל הוא להביא על מה שהקשינו למה ברשו ית' בין השמשות ולא בשה שו שהיה קודם לעקידה. או יהוה על שבריאה יקח שה שהעתיד שנו. או יקשה ממקום קדוש שזלתו. ולא שיקדיש מן הבא לידו בלא כלף ובלא שהיר ע"כ היכל ואמר שיל שנברא בין השמשות. הדע פה יאמרון היה לו משה"כ שם היה נברא שמקום אחר בזמן אחר הלא הוא כי לא היה בו דבר לבעלה כי שנברא בזמן ההוא היה לו לאיזה של כל שנבוד ההוא. והוא כי למה שע"י קלקול אדם ונשתו מלא מקום שילר הרע לשנוע בעולם בכח אחיו. והנה ע"כ בכל שעבדים דור שמאדם ועד שבריה היו כל הדורות מכעיסין וכאין. כי ע"כ לא יצא זרע יעבקל כ"ש מאז והלאה. ועדיין כל זה לאינו שוה נגד היאה"כ שלא שנשא כהו מאז ושולנו מחזיק בעומאתו דור דור. והנה תקון קלקול אדם אינו עד לעתיד לבא. ואיך יבא התקון לידי נמר אם עד עבור שזמן הרב שמאדם ועד ימות משיחנו יהיו לפשוע **ואדם יעבדו** בריח ויעוב הרע של קלקולו הראשון

ואיך יתוקן. ע"כ הוצרך יעקוד שנברשם אם יצחק לאחר שהיה עקידתו זכרון לבני יעברל ביום סליחה. כי לז היתה עקידתו כמאז"ל. וע"י כן יתבר שהעולם יהיה תולך ונתקן עד הסוף. והוא שאז"ל (ב"ר פ' נ"ו) שאמר שנברהם יהי רצון שכל מה שהתבכים יבראל בשבילות כל הדנה שזכור להם עקידת יצחק וכו'. והנה אם היתה עקידתו יועלת של הפועל היו נתקיים על ידם כל יתר הדבריה שהתעפיו בחטאו. אך ביאור עלה שהתבנה להשלימו לאחיו הוצרך להבחיר תמורתו שיל לעשות לאחר שיעבר דבר שבויים להיות תמיד נגד שהעומדים על יעברל כאלו רוצים שפרו של יצחק. והנה עדיין שאצר לומר יהי נא חיל שהר נולד שמוך לעקידה. ע"כ שאר שהיה בין השמשות לאחר יוכן להקן על ידו נ' דבריה. שאחד בניהו ואחד בשורו ואחד בכ' קרניו כל ת' בזמן שהיוחד לו. והיה לבא של שביאור נקדיש נ' הקדמות אחד כי היה פנימות שבר נפנש השלש יוכללו בנ' שהם נ' נופי עביהות. אחד כי שלבד שמות שהקללו שדם ושפתו י' קללות כמ"ש בספר הזוהר (פ' תולדות דף קמ"נ) שע"כ לעומתן נשבהך יעקב י' ברכות. כי אין היה לו לא"ר כופר בעיקר היה. והחיוהו י"ח סה"י כמודע ליודעי קן. שהיה להיותו משוך בעולתו כי אז נמשך שבוף זאת לעולמי ירכו. ומזה יצאו קלקולי שהשמות עד יבא שלשך שבריה הוא שליהו להשיב לא שבוש על בניה וגו' ולעשר לותה שם לקרוף אם שבשף. שליהם שהות היה לו ולזרעו לדוקותם בשיה זה על שאכל מן העץ שהוא כי גם לכל השברות לא יצאר שהיתה גם שבילה ממש. כמאז"ל (ב"ר פ' י"ט) כי כל שב"ח שכלו ומתים זולת שהול (פ' שם עוף) ומי לעולם שנאמר ושהול שבשה יחיה. וע"כ יהיו שעולמי טומל זיו הוא זיו השכינה שכבר בה. כמאז"ל כי בעולתו לקח בנ' דבריה שניטלו ממנו זיו קיומו חיין. ועל שב' ניטלה קומתו שהיה מגיע השמימה כי השומר בריתו מאזנו לדיק כדעת חכמי שאמת והוא יסוד עולם. לך היה יאודו מגיע השמימה מקיים ומהבר שב' עולמות. ודיחסון עלתו נעדשה קומתו מסגיע לאוזנה השמימה. ועל שב' נשבר מומרו וניטלו חייו כי בעלה מקנא שבחתם שבשיה על שאדם עד ימות מפאת זוהמת שהנה ויסוד בשמיה זך ע"י על תורות ותי לעולם. שוד שקדמה נ' ושיה שבר"ל (ב"ר פ' כ"ב) כי גלוי בא שבא שמוך להתעולה על שדם היה שיה מת ביומו הלא שבשה הנין עליו. ועמד וחיבר מזמור שיר ליום השבשת. שוד שקדמה נ' ושיה כל שה שנברא בין השמשות לאיכותו רש ונפת מכל יעודי עולם ושוא שה שבהבתו למעלה בפ' ויכלו השמים וגו'. כי עד בא שבא שיה כל העולם שמיה ואדון וכל נבראי בגוף בלי נשמה. ונכלל השבא בפה רוח קדושה לעולם ויהי כעופה בו נשמה. וכמו שבהבר על פ' וכיוה השביעי שבא ויפש כי ניתן נפש לעולם. ות"כ היפה לין שפה כי כל שה שנברא בעת שיה לאיזו מינו מהיכות כל שנברא בעולם עודנו מהייחם לנוף בלי נשמה. ליברא בעת שפש הנשמה. וע"כ כל מי' דבריה שנברא בע"ש בין השמשות לינן כאיכות הדומים למו שהנברא תהלה. והוא פי האדון מינו כאשר כי יכיה שיה בוא

לו כי יפתח לים דור כי יפול המפל בתולפ כי יעבור על פיו. לך פס רחוק יהיה מפיו לפ ימפיכנו פי סבור עדיו ויבלעגו כי אין בו רוח חייס. לך פי הפרץ היה מובפס מרחוק ובולעה כבלע פי חים בכורה בהמה בהפפיפה. ומה גם לרז"ל בחפרו בחפצי' פס חפצם בחד מהם הפפילה בבכרה לחפצ בפקלה הפהחם היה פי הפרץ מכפיכו חלין ובולעו. וכן פי הבפר היה רוחני הולך עם יבראל בכל מפסייפס וממציכים ממנו נהרות נמפעטי'. ובוכח הע"ב הפחוריים לפני מהחם יבראל חיובים חייבים. וכן פי הפחון חיו כיבר פחוות כ"ח בו כח רוכני על הבראפ בין הפמפות. וכן הכ' לוחות פהיו כוהניות בפחה וכפהז"ל כי בפחן תורה היו כל ה' מי' הדברות הולך ומהקק על הלוח פגה' (תהלים כ"ט) קול ה' חוצב להבות חש. הגה כי קרקו חל הלוחות להבות חש. וגפ חיך היו בידי י' בחת חוחפ ביד חפס חש נפס היו חלח בחפרי כן הלביפס ה' ליהפפ בידי בני חדם. והפיקם בכל חשר הטברה דבריס כחבר יחנבר בוקיחו נפ"ד. והגה על דרך הזה יהי' ענין חילו של יהחק חלח של הפס נהבד הפרו לפניו יח' כחפרו בל יהחק נלמו. והוח קייפ עדיין ולח על הפס היה חלפיפ ומחח בגה חלח עד זמן הטקודה. וגפ ה ה גפ"ע כל לחוהו הזמן ההח עץ החייפ בבחוך הגן כחבר נזכיר מהמרס ז"ל בכחוך נפ"ד. והגה החח עץ החייפ הוח מקיפ לנבמות הלדיקים כמהמרס ז"ל. ומיך פס יבעה חיל מבכמות חרץ נגוף ונפפ. הפס נמלח כזה חפי' למין חדפס בלעדי חבר נמהו בחכנבו חייפ ע"ע ומיך בחמת הבקעה בללו החיפ. לך חין ספק כי לח כיבר כל בהמה היה ושוף חבר על כיבו כל הפרץ היו חבר ה ליפה הפדמה וחבר ברעו חפיפ הנבמייפ. גיה הפיל הוחה כי פס גבוה מעל גבוה מהיכותן :מכות חבר נבב הוח י' על הפרץ לחת לבולם היות וקיום. בהי' מהבפבמות קדומה בבח היה הוח בל בפיל חבר לח בכל נפפ בהמה וחיה. ונבח לל הענין והוח כי זה דרכו י' כי בעת בח המכה מלח הלמח יבושה רבולמתה. והענין כי מלח קלקל חדפ הנין ופרח קדומה בבח לתקן לח חבר עוחו. וכמקום עלמו חבר ק קל פס נפ"ע הלמיח יבושה מבוהבו. כי מלח נבח בל החד ובפ מהחה עץ החייפ היה רוחני ומן המיפ בחי"ם עץ חמיפ היה בוחה כמהמרס ז"ל והיה מעין המקום בעבכח בו זך החיכות למען קדומה בבח חבר נבבח בה. וחולה גופו חבר יבח חמורת יהחק. גפ בל הדברים המהמרים בו יובילו בע"י הקרבתו יהיה זכות בל דבר מעלה לרוחכה בל הדברים חבר נתקללו סמוך לבין הבמזבח חבר נברח מלח. והוח כי לעומת העבר קללות חבר דוד פהוח פדפ כעודע לתקן ע"י נפל עבור כי יהלל יבבח ויבבך יח לתקן על ידו לעתיד מה חמין חו כופר בה' היה. ולבבל העבר קללות מהקלל חדפ. כמפורש הללו בהמר חדפ עוב להודות כו'. כי יבח תקונו בהודות עלי עבור כו'. וע"ב היה בהללוח פיהם כי לח יהן פיהיון נמי יהד לבל יכנס בכלל מות. וכמהמר ספר הזהר כי על כן נהמר עליו הי זקיס. ויהי' לפי דרכו להיותו מתקן בעד חבר הביח לח חמות למען יובילו הודותיו לה' לתקן הולך להיות

ע"י מי בללח יפעות פעמה. ובחיזה זכות זכה להעמות התקון הזה על ידו בזכות גידי החיל בהוקבב החת יהחק. ועל כן היה הרוח נפוחת בהוח בחיפים יהחק מבבב בחיבתי הנבל לעוללו להלל חת ה' כי כל זה ע"י יהחק כחמר חכמי החמת. החומרים כי עקידת יהחק היתה לכפר בעד חדפ. כי בו ה' לד נלוו חדפ על כן בחילו של יהחק היה תקון לחדפ ובזכות הטור מהחיל בהוח בהוקבב נפ בעד עורו כי נפ בו היה תיכות בעודע ניכן כח וזיכוי מחניס למלחך הבריס הוח חליהו להקן חבר מבכו עור עלחת נעמחס מילחת. חיניס לו זכות עור בעד עור בע"י יפבר וזקק בל פיסול הבח מעומחת הבריס. ועל הבליטיס הגה נתקן בעס חמת בפפקס זוהמתן. והיס לבס הירות ממלחך המוח בחתן חורה כי היה הסופר להיות הירות ממלחך המוח ולח הועיל כי חזרו וקלקלו בעבל כי היה בל בחמל. ולח נמבכה הקמתו עד בח זכות קדן בל ימין בחברה בימינו כי חז יבולע המוח לנצח. וענין הבחמל והימין הוח כי הגה בחדרס חזיה חרז"ל כי כס משו יבראל דבריהו יח'. חמירו לחמה למור לפני הקב"ה ויפיר ממנו יוד הרע למר לבס חין זה עקה חלח לעיל. וזה יהבר כי קדן הירות בל חתן חורה היה בל בחמל כי לד בחמל כי הוח יוד הרע היה עדין. ועל כן עשו לה הענל והזר הקלקול למקומו. לך לבחידי היפיס בל ימין מ"ע בימיה בחמל בחיובה בעיבר לב הלבן וזה יבולע המוח לנצח. בלוכן כי בזכות הקרבת חותו לינ לחה בעבדת בין הבמזבח הועיל זכות בל פרטיו לפניו הבבלים לנוחו. והוח חנד חיכותו והיות רוחו חנד בפע הבבח בבין על חדפ כחדובר. וחבה לפ"ז בתב כי חוכך גדול היה החיל כחד בר. ע"ב הטיר חת חברהם יבים לב לבקש הת החיל ויקרבנו והוח כי חמר חלהיפ חל הבלח יד כו' וחל תעם כו' כי הוח חלח הטבר ומלח לו מיוהר. לך כיון חל הטבר חל הבלח יד כ"ח לזולתו. וכן חל תעם לו כו' כלומר לו לל תעם כ"ח לזולתו. חז בהעורר חברהם לבקש חת זה חלהר. ויפח עיניו לרחות ויהח והנה חיל חד חחר בחחתו בלחי מסוהך בלחרו מיד נלחח בבבך בקרניו. וזהו חמר בהוח סמוך בלחח ולח חחלנ. חז חמר חס בחמת חס חמרו יח' הוח זה בחקרבנו לוך חחלח חה"ב. לך בהסתכלו כי חס בחלחח בבבך היה בקרניו חז חמר כי חין זה יועיל לבריס ה.זכרי'. בבללם הקרנות להיות הירות ממלחך המוח חבל בחן כמודע. וע"ב הבחן מחח הוחו בברניו כי על בופר חזן קורס ובלעתיד לבח חיבלע הבוח לנצח חקפי ויינר. ע"ד חס בחטעבב בבופר בר"ה. ע"ב חז נרנן וילך וכו' ויהי מחמו י' חתח נחו ממם והוח מהבעיפים הבחמרים:

יד **ויקרא** לבריפס כו'. הגה דבריס חלה קניפ להולחמ ובלחי מיוחבים על חבב ה'.

ומבחר בהזכיר מחמר ספר הזהר על דרכי ניון חבנות כי בבל מקוס חבעשה חלוה בס יוה המלחך בעשה בחלוה. ומה גם חס היה בהחיתה לו מלוה רבה בזחה. ומחר כי המלחכים חבר נברחו בדבריהם הם ע"י עולי רגליפ חס המחבלים בחדבן. ועליה חמר ע"ב חס חמות למען יובילו הודותיו לה' לתקן הולך להיות

כזאת בכל ה'. אין ספק כי שם נמשח ושם היה המלך הנעשה מהמזבח מכלל ומשבח לה' ואין מובח על לבבכם כי לא הבל הוא כנו ימידו. וזה מלבד מצ"ל (כ"ר פ' כ"ו) שהיו שם מלאכים בוכים בני דמעות שמצאו מכם פגמו בכבוד גדולה. ונבוא אל הענין והוא כי הלא היה לבבכם מבטיחה גדולה. בתחם בתמוך תומי ישלני מריב לשומה. למה יתמהו הגויים היה גדולה לבבכם ומעשה כי היעלה על רוחנו שבלב שלם הלך לשחוט לא נגו והנה שם עמו ואין זה כ"ש נגד דעתנו. עכ"פ במקבלי ואומר ה' ירחה ויענית. ונהוה כי בחבר יתמר היום בחר ה' מפי המלך הנעשה במשה. הוא שבר ירחה בעולם ביפרסם ויקבלה בעולם. והיה ע"ד ויהללוהו בשערים מעשיו. כי המעשים עצמם שם המלאכים הנעשים גם השם יפרסמוהו ויפיעוהו בלב הכל מעשיו חבר בשמים בחבר. וזכר סיני זוה היום גם היום החיל מכה רומיים מיסור. כי המלה הנעשית בו בהפרסם ע"י המלך הנעשה גם. וזה לחשוב בכוונת מלבבכם ז"ל וז"ל הזה שנברת בין המשמות מחתם עין החיים היה רועה וממים שחתם בעין החיים היה שוחט ושיה ריחו מדף משוך העולם ועד סופו ע"כ. והפשר כיוונו לחת טעם אין יראת המלאה זו בכל העולם ולא היה לים מעיי שום שפך נדבר עם שומו עם נגו. ז"ל אל תחמה כי הלא תקשה לך קושיא לחברת. כי הלא נברת בין המשמות ואין היה מלאים וק' שמה. אך הוא כי שחה בין החיים היה רועה וממים שחתם בעין החיים שחה. ופ"ה הלא היה ריחו מדף מילא שומו בכל העולם למה שמיפוהו גדול. גם מלאך הנעשה בו יעלה עמו. מה שלא היה כך שם החבולה היה מ"ברסם לבלתי עקוד אח בנו. גם לחשבר כוונה לחבר זה בעניין המחבר הקודם והוא מה שהחבר למעלה כי זהיה היחל הוא לחבר בין המשמות בהיה גדרו גדול. ע"כ הספיק זכות הקרבנו להגין מהלה עד לע"ע שיהי' סולך פנם מהלה ומקין עד סוף. ולא יהבטל בנפים על כל מיני הפגימות. שהזכרנו שבח לפרסם כמהובר. וזה יתחר שהם היל שנברת בין המשמות יך שהיכות היה כי ע"כ מחתם עין החיים היה רועה וממים שחתם עין החיים היה שוחט ע"כ הקשיים. ולפין זה כ"ל שבח היכוחו שלא היה ניקן במקום עבור היה ובשמה כ"ל במקום שלהיקים עיתדים. וע"כ לא החמה בספיק. היה ניחוחו לריוח מדף משוך העולם וכו'. שהוא מהלה עד לעתיד נבא להיות הולך ומקקן ומכלכל העולם מפגימותו שהחמרים בחמת: לו יחמר ויקרא לפרסם וגו' והוא כי שהם נחמר ושם קעיר מיום ה' שמה של הקרי שמה שלא שמה כי המקום עצמו יקרא ה'. וכמו שכתבנו ע"פ כי בחך נקרא על עירך ועל עמך. והנוי לפיש לך מהו לומרו מיום מחיום יום בחמר שפר יחבר מיום העקידה הוא יום שנזכר פה בחמר מפר יחבר מיום. והוא שחמר ויקרא לפרסם שם שם המקום ה' כי קרה למקום ה'. וע"פ חיך שכתב ירחה יהיה לו רומה ל"ל ירחה כי המקום שהוא יהיה לו רומה ורומיות מובלב. חך הין זה עתה. כ"ל לעתיד כי לפפר יחמר היום

תימו נדר זה רק שבבר ה' מאחר. חך לח שהמקום עלמו יהיה. וזה מלחו רחימו טוב טעם על המקרא ועל המסורת. שהנה לו' על מקרי שמה שלח שמה כי בחבר הוא שם ה' שמה כי שם הוא ודאי ושם יהיה. חך לעתיד ה' יקרא שמה: הוימר ויקרא שם המקום ה' יהיה. שירחה הוא תמיד שיהיו עיניו ולבו שם כל הימים. ושוד הוחילה לחל כי חבר יחמר היום בזכות זה בשמים יהיה כי בחר ה' שהוא בר עתה בך ומן יהיה בו ה' שהוא בכר. והוא כד"ח ונגלה בכוד ה' ואו' ועליך יזרח ה'. ולפי מה שבחבנו על מצ"ל שבבחרם קראו בר כי היה רחמון שנבנה בזכות הפרסם היה עפיד ליחוד וליעשות בר. יחמר עד"ז יהי רצון כי בהפשות הרה' שלא יפחר כ"ש בימות ויבנה בית ה' בחבר יהיה שם. או יחמר שמא שבחבנו על דע מה למעלה מחך עין רוחה. כי עין הפחם היה רוחה בחמת רק בחקלה מחור העולם שם"ב לא הרחה בחלה. חך עין ה' הוחה בחמת שם"ב ידע מה בחבנה ורוחה לנבב. ונבח על פנינן הפר שבבחרם ירח חני שן יחמרו כי מעלמי שחחזו מי. כי בך היה נבו מחחלה לבחיבו. נבן חו' כי ה' ודאי יהיה שהוא לנבב ולא בני חדם ומוחילה כי מה שיחמר היום שם בחבר יהיה בעולם שהוא שלא נבח ה' הנוכן בו יפיה כי יהיה בעולם שם:

טז **וירא** מלאך ה' שנית וגו'. לחוי לשום לב מה שנוכך על הפבועה הזאת ועל חומרו שם ה'. ושוד חומרו הדבר הזה ולא הפבח וגו' כי שלא הדבר הזה הוא שלא הבך לח כמו. חך הוא ידעו כי הפבועה הוא יבב' הפרו על החיל כשפרו על יחק. ושלא שם חמור יחמר לו הוא יבב' כי חבב הבין החיל כשלו נקרא יחק שלא כמו זר יהבב בעיניו ע"כ. חבל הוא כי נפבעתי ועל מחבוח שבם הבחי שלחך כ"ל נחב ה' שחיני מדבר כמנוים רק הבחים נחיקים. כי הוא הל' הבחים בקולים בעיני שחני מחניע הקרבת החיל ומה שלא הפבח לח בבך. וחפו יש חבר עפים לח הדבר הזה הוא הקרבת החיל וגם לא הפבח לח בבך. ומה שחחה כי בקולים הם שלא הוא כי בבך חבבבך בבך על הל' חבבבך על הב'. והבבם על ה"ל חבבב על הב'. כבובני הבמים על ה"ל ובחיל על הב'. ויהיה זרעך לח שער חויביו על ה"ל והפבבבו על הב'. ופ"ה שלא מחחלה היה גלוי בחעשה ואיך הקבל הבר על הנסיון. ז"ל עקב חבר שמעת בקולי. ולא חמרת שלא חמרת לי ואעבך לגוי גדול. וכי נילחק יקרא לך זרע ואיך לחמשלו. וגם בברבת הבובבים בחמיה בן הבבריה. ובברבת והבבריכו כזרעך בחעבה לשעה הבבריה בך וגו' וזרעך וגו'. הוא כי הם נאמרו הישועים. ושם נאמר בזכות מה יהיו והנה כחומרו הנים לחלי לפי לב כי יהלה מיוחד. ולפי ה"ל חעין בנים לב גם על חומרו חחם בני. ועוד ה"ל חו' עשים לח הדבר הזה ולא הפבח וגו' בשים לו לפבך ולומר שלא הפבח לח בבך ועשים לח הדבר הזה. חך רז"ל (שם) בשים חומר חברהם יפי'לעון שחחזיק לחבו על חיל כשלו שוח על יחק. ויפי' כי ז"ל חחת גנו. כלומר הנה מעלתו הם

מקבלהו תחת בני שאם לאו הרי הוא כמי שמקללו. ומזה כי גם עתה היה תפץ להקריבו תחת הכלב לא לקחו: תחת כמו. וכל יפ' למעטו כאשר בפעם הראשון. וחזו מוכרו שהיה כלו' כי גם זאת הפעם הוא כראשונה למעוט שקרבנו יקחו והו יען כי עשית את הדבר הזה על פשוטו. ועל זה לא תחשבת את נפשך את יחידך שתלו לא החשבת את הכלב ככבר היית מעלה את נפשך כן סוף:

יט וישב הקרבים וגו'. הנה מרז"ל (פרקי דר"א פ' ל"ח) כי ים שמעו כי יעקב הלך לע"ע להקרבת מאבר היכלה הסכין להחזר בו ויום שמעו למקום אחר. ובזה נבא על הענין והוא כי הלא כאשר למעלה כי הקריבם בפעם אחת. ישוב עליהם עם יעקב כשומעו ובאיכה לילכם ולא אחר ומשוכה. ועל כן אמר בלבו הנה אחריהם להם שמשוב שניו. והנה הם ישוב עמי הלא ישמעו בו על הנס אחר ומשוכה לבן רכיס. כי הם שמעו סיח זה בדעתו מורה כי יקר לשומעו אך לא כן לבי רק להשיבו עמו כאשר אחר ובזה כן עשה ע"ש וישב הקרבים אל נעריו הוא לבדו. ולא יחק עמו עד שובו ממקום שהלך להרפא. ואז ידעו כי החחיל לשוחטו כי הנה בא מהקרפא מהשחיטה. ואחרי כן אמר הם אלך לי אל אחרון כי אם בימו. הלוא אם שרה ואשתל מה היה לעשר ויוכרת לשאר הענין ואשתעל ואמות כאשר ע"י אולתו. שאשלוו כאחור אליה אלא בשחט הלוא שכאשם כשעש היה בימו וכן שמות שרתה בשחטה. על כן הם הקרבים כן יהי' הוא נוהג מיחסה שחטי' על ידו ע"כ וילכו וגו'. וישב הקרבים בשאר שבע ישיבה קבע עד ירצה מה תהיה שקרבה כי הדע ע"י אחר. ויהי לה כן שמעת. ואם נדקדק אומרו וישב הקרבים והלא נאמר וישב בשאר שבע. כי זה רמז מי סוד המגידים לשרה ג' אמור שעם לכחש יחד הקרבים לבדו ישב בשאר שבע כלומר אך הם הלכו הקרובה להגיד לה ע"י כן

מחה ואחרי כן וישב הקרבים לשפוך לשרה כי מחה:

כ ויהי אחר וגו'. הנה מרז"ל ויהי אחר הדברים האלה הקרבים מהקרבה בלבו ואומר לא יפה עשיתי שלא לקחתי ממנה לישחק זה כמה שנים ואילו היה נשחט ע"י העקידה הייתי מתחת בזרעו. אך עתה הלו היה נשחט איך הייתי נשאר בלא בן ועכד. ע"כ מיד ויהי אחר הדברים האלה ויוגד לאברהם וגו' ובאומרו יולד הם רבקה וגו'. אמר לו הקב"ה הנה עדיין לא נולדה בת זוגו של יעקב עד עתה. ובזה נבא על ענין אומרו לאמר כי הלא לא יתיישב כי למי יתעבד לאמר לאברהם הענין. אך הוא לאחת שעם מה יהן ומה יוסיף לאברהם מה שעונד לו כי ילדה מלכה בניס הם עון ואת בת כו'. ע"כ אמר מה שעונד לאברהם היו בשביל עון ובת כו' מגד עמם. כי הם למה שאמרך מהלה מה שבאמת ילד הם רבקה. שיהיה כשובר בשברת עד מצות המרגלים ואז זוכר הם סחוי ומהלה. ואת כי היה בשורתו אחיו הנה הוא ונחור וגו'. היה כלו' לא יאמר וזה אומרו לאמר. כלומר. מה שיעד הקב"ה לאברהם אבינו ואת שרה יולד הם רבקה:

פרשת חיי שרה

כג א ויהיו חיי שרה וגו'. רלוי לפיס לב אל לומרו ויהיו. ולא אמר שנה. ונם לומרו שנה בכל פרט ופרט ולמה חזר וכלל שני חיי שרה. וכן לומרו בקריאת מרבע היא מכרון למה הזכיר שני שמותיה. וגם לומרו בתרן בכעין כי יהוא היא וגם לומרו לשרה היא מיוסר והל"ל לפופדה ולכבוסה. וגה למה הקדיים הכפוב לבכי ושוד שפיל"ל ולקוברה לך הנה ידעתו מחכמי הלמת כי לאברהם ושרה בתו לתקן הם את מאבר עוהו לדם ומוה. וכן נראה מרז"ל בלומרם בב"ל למה לא נכתה לאברהם פחלה מפני מה שקלקל לדם בה לאברהם ותקן. ולפי היה נכתה הוא פחלה מי יפקן פחריו הנה כי לפקן בה לאברהם. והוא כי לדם והוה הכיתו מיתה לשלם ולאברהם ושרה הכיתו חיים לשלם אלו נרמו קלקל ואלו וכרכו כך וגו'. לדם סילק הכיתה אל שרקיע ולאברהם ושרה הוריד מלקיע הכיתי. כמלמרם ז"ל בב"ר (פ' י"ם) אלו קלקלו הנשם ואלו עשו הנשם שנאמר ואת הנשם אשר עשו בחרן. אלו אלבו והאכילו מה שמניה חיים לשלם. ואלו אלבו והאכילו מה שמניה חיים לעולם. כי ע"י מה פניה מאכילו ונומל מסד מקויים השולם כמז"ל בם הוא רבה. כי מי' דבריס שבשלם שומד עליהם בפחלה היה עומד על עמוד אחד. הוא נמיתת חסדיס אל לאברהם וכו'. וכן הוא הפיל בה נחש זוהמה ושרה נלקחה ב'שמיס ונשארה לבל יוסל בה זוהמה. ובזה מלאנו רלוי עשה אל הכיל הוא'ים' אל שרה בפיון ההוא. כי שרה נדולה היתה לה. אך הוא לפקן קלקולי הוא ונם רבקה הוצרכה לפקן בפוקה. כי עדיין לא נעמר פפיקון והוא כי כל ג' האפות יש להם פייכות עם אדם כנודע ליודעים מן. ונם ג' דבריס שקלקלה הוא בע"כ נעשו הנשים בנדה וחלם והדלקת הנר נפקן ע"י שרה בע"כ לומרו ז"ל (ב"ר פ"כ) שסיתה עיסת שרה מפצרכה שהוא כלי ספק על דבר הפלה. ונר דלוק מערב שבת לערב שבת על דבר הנר ועון קשור על פתח ה אהל על שפתי כיתה שיהיה פשוטה מהן ונכנסה בפקומה רבקה בברכות אלה כשפורש בעון לומרו ויביאה יצחק האהלה וגו'. ונבא על הענין. והוא כי פחת אלם היה רלוי להחאבל לאברהם על שרה. (א) על הוגע אל פיקון השולם שיסה מפקי לקיומו כאמור. (ב) על שרה עלמה ומה נם נרז"ל (ב"ם קף פ"ז) שעל שפם ה די על לאברהם חפרו ממייה ל"ג שפה. (ג) על הוגע אל לאברהם כי אבר מפה לשמוע לפשוטה כלומו נחדש בשמ"ק בימיו. ע"כ על סמ' סמך הכפוב זה אל לומרו למעלה ויוגד לאברהם וכו' ובמולד ילד אם רבקה שבבר נולדה ממלאה מקומה. והוא מבז"ל (ב"ר פ' נ"ח) עד אלא שקשה שמשה על שרה זרמה שמשה על רבקה. וכמו שבאבנו על ויביאה יצחק האהלה שרה אמו. הנה כי מבמיהם זו אין להחאבל ונם לא על השנים כי הנה ויהיו וכו'. לומר כי נם שבשנים חייה חיים כי חפרו מפו

מן לה פנס מזה לומר כי לא עשתה מצות בפנים המוחרות ויחסר מצמוחים. כי הלא לא היתה צריכה לזה כל שלוש שנותיה לעשות שרחוי לה כמ"ש ז"ל במדרש חזית יש זוכה בפנים מועטות בפמוכות. וזה יאמר מזה פנס ועשרים פנס וגו' ולא לומר פנס בפול פרט. לומר כל פרט הוא כחלו בעלמו חייב. כי כשהעלימה מזה פנס שלשה. וזה ויהיו חיי שרה מאה פנס שהוה כחלו כל הזיוח חיי שרה היו ק' פנס. כי גם קנאה הזיח חייב בשלש וכן בעשרים שחסרי כן הי' בי כמה פעמים, כפן בעלמוחים. וכן בכפב פנים שחסר הכל ככל פרט ממנו כחלו חייבה כל פי חיי שרה חסר היו רחויים חלו לה מסרה דין על שברחם כחלו לא חסרו דבר. ועל כן' שמר ותשם שרה בקרים מרבע כלומר שלא עשרים מיחסה רוחם כ"ש לעיכה ולא לבשלה. לך שלד שברחוחה רחוי להספידה כי שלא קריה מרבע זו היא חברון כו' ואולי כי הקרא חברון. יחכן הוא על ההחברות של מערה היחה עם העולם הפלוין בעודו חגללו. כי היא כריסה ג"ע החרן. וזה יאמר כי לבבודה ולעולמים לא יפסה בין חוא לא ההחברות חל ג"ע של מעלה. כי מיד ההחברה למעלה. וע"כ הזכיר הפם הזה לו' כי בהיותה נחקיימה פם. וח"ם בחרן בשנן הוא מקום סמיוחד לזה. הנה כי על כ' בחיות חלה חין לבבודה. לא על העדר חיקון העולם ולא על העדר חיקון לעלמה. וגם לא על פנס הבא לחברים פיהי כחלו נחדב בית המקדש בימיו. כ"ש שמה פיבא חברים לא על הנוגע חלין כ"ש לספוד לשרה. כי החפות הן הן המרכבה ואין להם טרך בפמ"ק. כשעין יהי ה' חלהיו עמו פיהם מרכבה עליו. כחבר היה עם חבותיו שהם החפות. וגם לא להחפבל על העדר שלמותה רק לשרה למה שהיה שרה משלח עלמה. כחבר חוב' להחפבל על כל נדיק שנפטר: או יחמר לספוד לשרה שהם היה חומר לספוד' ולבבודה. כי' נרחה שעל היותה חבמו מחחייב בזה. ולא כן הוא כי אין הדברים חייב לספודה בעלמו ולא לבבודה רק להספיר לם שמי חלילין ומקוננות. ל"ח לשרה לומר ש"ל על מחים חבמו עשה. רק למה שהיה שרה משלח עלמה שחייב לחם להספיד ולהוריד דמעות על חדם בשר. ו"ח לספוד לשרה. אך במה שהוא חייב שהוא לקוברה שם משה. על זה יאמר ויקח חברהם מעל פני משו שהוא להיותה משו. ותו' הכבי לאחר שהספיד והוא קודם. הוא בשום לב חלו"י של ולבבודה שהוא כי משחלם לחם בוכה. וכשלמה משפידין. והספיד גוכם בבי אחרי כן. ו"ח לספוד לשרה ולבוא לבבות שניה. או יאמר ויהיו חיי שרה וכו'. כמאמרם ז"ל (פ' ויחי דף רי"ז) בפ' שזוכר על ויקרבו ימי דוד כי שימים שהקדיק חיועמה משה בפה גם כי למחותה אין ממש. קוים היה וקיום רומני קדוש ומחקבלים בעת לשות להעיקבל כל זכות הנעשה בהן. וזה יאמר ויהיו חיי שרה לומר כי קנו היה וקיום חיי שרה בין בלשות המשה שנה בין העשרים שנים בין המאה שנים. וח"ם הלא זה יגדע בשנים שעשתה בהן מצות. אך לא ימי הקטנות. ל"ח שני חיי שרה. לומר כי מה שמחרי שכל הפרטיים המזכרי קנו היה שבולל גם

על קטנת סוף על כי כללות הכל מספיע קדושה. שהוא על המישה של קטנת שבכללם. בשופן שיהיו כל שני חיי שרה. ולשיות שימי' חיים ומחקרבים שתוך למיתה. ע"כ קורם שהזכיר מיתתה חמר עוד שיהיו קיום שנותיה לומר כי כל אלה חברו קרבי ויחחיון בשתה חזה חלה לה רחויה לעבור ושספד אלה ם חמת בחיים בלתי רחויים לעבדה כי ותמת שרה בקריח חרבע. ע"כ וכח מבדים כי אין זולתו: עוד יחבן דרך כלל ממנו בכל עין נקח עוד מחר קנה מבדים חת השדה ומערת. והוא בשום שכל וסבין מה עשה לי' שמחיקרחו לעיר חבית. קריח חרבע היא חברון וגם לו' בחרן כנען. ועוד חומרו ויבא חברהם לספיד לי' ולחת זה לא חחר ולקוברה שהוא שעיקר ויה גם כי לקוברה היה מוכן עליו. ממ"ש לבבות' שחין הדיח חיה לבבות חת לשתו וגם לא לספודה בעלמו. לך היה כי ח"ח עשה בהמת להחמבל לפניה כוותו על הדיבור: עוד ויקם חת חבדים לבבות. וסבין כי לא מפה שרה בחרן חמרת ולא בעיר קבורתה ממש ויהיה עשרון יבוחים מעיר של עיר לקובר' במערת הדיח. הלא לו יחרן לו' מה זה. המכלי חן קבדים בעיר שחמה בה שובחת פם הלא דבר הוא כי יקרה היא שמבר' הדיח ושלח סודה של חברהם בחיר ס' ויקחהו לעלמו. לו לא יחן כ"ש בהון רב מחוד. לך מס' לא חמות במקום מיוחד לקבורתה. וזהו ותמת שרה בקריח חרבע הלו' חחה במקום קבורתה וזהו קריח חרבע שהוא קריח ד' עבות שמשתדי. ליקבר שם חבר היה מהם בשופן לא יפרבו ללכת של עיר לחחת לקוברה. ועדין הי' מקום לשברהן לומר לולי חברהם מבקש לחחות קבר שם היות מובב שעיר שהיא עוד מלד כי חברון נבנתה ז' שנים לפני צען מבדים לחמרו רבינו"ל (במדבר י"ג י"ח) וכי חלה בוחה עיר לבנין בנו הקטן אבל שנים קודם למבדים שהוא בנו הגדול אלא שהם היות מבדים שהוא יפה מאחר שעולם כי כבן ס' כאחר מבדים עם כל זה נתן שרי שהיח מיעב כל כללות מבדים כי ע"כ היו בנתן חברון שהיה חברון מבנים ביופי ז' פעמים יותר מצוען וג"כ היה לאחר יוקיר שברון מבו לחחות קבר בעיר שהיה החמודה לז"ח היה חברון בחרן כנען. והוא כי הגם חרז"ל (שם) בפ' עלו זה בנגב כי כדרך החברים שחבדים בספינה חחלה. כי עם היות חברון ז' שנים טובה מצוען שהוא מיעב חרן מבדים חלה היה מיעב מאחר שע"ם לא ע"ז היה בפולח חרן יחרז"ל: בדרך הקלה לבית הקברות שבולל מבדים. וזה יאחר כי גם בהיה טובה מצוען לא יהיה לו עשרון כי ע"כ בחר חברהם בקוים שהוא חלה כי הלא היה מבובחת היה בערך שלה חלוה לא בערך חרן כנען כי חלברהם היה בפולח על חרן כנען שהלה מבדים במאמרם ז"ל (שם) שעל כן הקולה לבית הקברות בשופן כי גם בערך חלה מבדים יקרה היה. הלא בערך חרן כנען לפולח מחבב. וכן לא יחבטהו לחומר לומר. בשופן שהם' יצא על יעקב סדבר בעיני עשרון. ועם כל זה לא עשה חברהם. עד שהגיעו עוד להרחות כי לא היו עיני ולבו בחברה היות כ"ש כלחחר יד. והוא כי מלבד שלא לא נקח לקוברה מלן

נכנס בן הבקר שמה וירא מה שבתוכה בן יאמר עפרון הלא דבר הוא . וע"כ אחר עד שמה . שמתו מוטל לפניו כשלחי תפן רק לפלקי מלפניו כתאר יפלת. עוד שים שמה. כי בבואו הבתוכה לא היה שעיקר בישתו היתה לקנות לא שם קבר . אלו כשומה עיקר ממקום מיוחד . רק כשלנו לא בא רק לספוד לשרה ולבכותה וזהו שלא אמר ולקוברה ולא עוד אלא שהפעל בהספד אחר הוא המשך יותר מבכי ולא שם לבו מיד בבואו על עסקי קבורה רק לספוד כו' . ואח"כ ויקם אברהם מעל פני מתו . כלומר לא כמבקש קבורה הבונה לאחר יקרא כמותו רק כמי שים שם לפניו ומבקש להעבירו . וזהו מעל פני מתו ולא מעל פני שרה כלו' לספוד לשרה ולא אמר לספדה . וגם שהחכם לדבר אל בני חת אחלה . והוא שהעיר (ה) שם עניין אומר לאמר . שם הוא שיאמרו שהדברים לעפרון . שרי בפי' הוא אומר שמעוני ופנעו לי בעפרון בן צוחר . (ג) כי שם לא שיים מקום ושמה שוה ידברו לעפרון היה על המערה בפי' . (ג) למה הנגיד הדבר לנקט שרשורים . וידבר לא דבר מיד בחזי עפרון ויהן לו שם מערת קלה שדהו בכסף מלא לא ימעטנו ממנו . (ד) שם ערוך להסמיך דבר אל בני חת לדבר שהם לנקט שחוזח קבר ובלשי הזכיר מיד המערה (ה) שם ערוך הזכירו היותו בר והובד וגם אומרו מלפני היא היבה מיוחדת . (ו) אומרו ויענו בני חת וגו' שאומרו שם שברהם לאמר לו הוא לבלי ערך . ויאמר ויענו בני חת שמעטו אדוני וגו' וידוע שהיה להברהם ושהוא לאמר לו. (ז) אומרו בשמעו אדני שהיה היבה ח' בל' רבים וכל' יחיד ועניין יחס אל' בשיח אלהים וגו' . (ח) בכל עניין בא' בשבר שברנו וגו' שים שמנו שם שברנו וגו' . (ט) אומרו ושאתו לעם הארץ וגו' עם הארץ מלת דבר שמיאו. (י) אומרו וידבר אתם לאמר כי הלא מלת לאמר מיותרת אחרי שעתיד לאמר אחשוני ופגעו בי וגו'. (יא) אומרו לקבור את מתי מן מרבה מלת את . ולא אמר כמ"ש לשמלה קבור מתך ולא אמר את מתך . (יב) אומרו בחוכם שיש מלת מיותרת . (יג) אומרו לכל באי שער עירו לאמר מי שכניסת בזה ולא אליהם היה שניב . (יד) אומרו לאמר אין לו אחר . (טו) אומרו לא אדוני כי אין יחיל מאמר בל' אלילה ויאמר לא אדני שמעני וגם שדה אתן אחר דבר אמיים . (טז) שהלקו והל"ל השדה והמערה אשר לך וגו' . ומה עניין אומרו לעיני בני עמי . (יז) מה עניין שהמחויב זו שנאמר ויאשתו שברהם לפני עם הארץ ועדיין לא נגמר דבר . (יח) לו' וידבר אל עפרון בחזי עם הארץ לאמר . למה יניח בני חת וידבר בחזי עם הארץ . (יט) מלת לאמר אין לה טעם ולא ג"כ מלת אך אם אתה לו שמעני מה שמעני אתך ואתה גם היא מיותרת. (כ) למה יזכור השדה ולא המערה ואומרו נתתי כסף השדה קח ממני . (כא) עניין אומרו את מתי שמה ולא אמר וקברה מתי כשאמר עפרון קבור מתך וכן עפרון הזר ושם לשונו למשה באומרו מהבע מאת שקל ולא אמר קבור . שאמר פה מלת את . (כב) באומרו וישן עפרון את אברהם וגו' כי לו' לאמר לו הוא מיותר ושוה באומרו וישקול וגו' את הכסף שאר דבר בחזי בני חת . כי אלה גם

בחזי עם הארץ היה . (כג) באומרו לאברהם למקנה וגו' . מה ענין לו' בכל בחי שאר עירו . (כד) באו' ואתתי כן קבר וגו' ויאמר ויקבור אברהם וגו' שידוע הוא שאתתי כן היה . (כה) לו' ויקח השדה וגו' הרי נאמר למעלה . (כו) לו' בני חת . ואינו רק מלת עפרון: אמנם לבא אל הביאור נזכיר מאמר הרמב"ן ז"ל והוא

כי הק היה לפה בימים הפה אלא לאחת מקום מיוחד לאחוזה לימים לקבור כל מתיו בו פה גר הוא במקום ההוא כ"א לאחוזה בלבד . ובזה נבא אל דרך הכתובים על נכון כ"פ והוא כי הנה אברהם לא לשדה הוא אחז מפני המקום כ"א לכל הד' זוגות לכן היה ראוי לאחוזת קבר כמובאר . ואלו פה בניו לבקש מאת עפרון יאמור לו המערה אלא לא יאמרנה לו לאחוזת קבר כי גר היה וגם כי יהללה בכך לא כל הימנו כי אלא גדולי העיר יעבדו בידו לקיים לבלתי תת לאחוזת לגר ומה גם כי גם עפרון יתחכם ויאמר כי אין לאל ידו כי אילי הארץ יעבדו בידו ע"כ מה עבה ההגבל ויקר לו את החלה אל גדולי הארץ . ויפלל מאתם יהי נא חסדם להתביעו כהוגב שיתן לו לאחוזת קבר בעיר היות למען תהיה הודאתם הכנה לדבר אל עפרון . ולא עוד אלא שהיה אין לעבב . הן פה יהיו הכתובים לבל יאמר לעפרון עוד פתחון פה לעבב . וזהו וידבר אל בני חת לאמר . כלו' מה שדבר אל בני חת ולא פה בעלי המערה הוא כדי לאמר אח"כ לעפרון למכור המערה לאחוזת קבר ולא יהיה לו פתחון פה . או יאמר לאמר שדבר אליהם כדי לאמר פה הכוזבה אם יודו באחוזת קבר אלו לדעת אבר יעשה אם יקנה ואם יחדל . וכאשר דברו אליהם לאמר גר ותושב וגו' לו' לפי האמת גר אני אך ותושב אוכי עמכם כלומר כפי טוב מדעתכם שלהושב ההבטוי וכזה יבחן טוב לבבכם שלהושב ההבטוי בשלמי זאת . והוא תנו לי אחוזת קבר ואין שלהי זאת אלא מפני הכבוד שלא אחייתם גר . שהושבי הארץ קוברים ממנו מלפניו כאשר נדקה כ"ש ואקברה מתי מלפני :

ה ויענו בני חת וגו' . הנה אמרת שיחוך אלינו הוא שהחייך להושב . והנה מה שמן דבר הוא זה בערך מה שאתה בעיניו כי שמעו וגו' שים אלים אתה וגו' והנה היה אפשר כי היפוי מדעתם עשתה זאת וגם לזולת אברהם היו דוברים כן ל"א לאמר לו שמר כי לאחר לו לאברהם בלבד היה אומרים כשיא אלהים וגו' משא"כ לזולת כי אין להם גדול כאברהם ו"ת ממדת הנפש היה הדבור . כ"ף בלבב אלם . והנה מהרלוי היה ר' יודע בעד כלם אך היה מקום להבוא כי אולי לב הבלתי מדברים לא כן כדברי המדבר ע"כ אמרו שמעו אח כלנו ולא ישלה על לבך שמא אין לב כל המדברים ר' כ"א כלנו בלב ר' בלי פחח וייחוד ז"ת אחוני ולא אמר אחזונו כלו' כאלו כלנו שים ר' ואומרי לך אחוני אתה והנה על אחלוף אמו אומרים כי אלו היים נשיא עלינו מלך אלו בר ב"ר שהיה ממנה אחוך עלינו . היה אפשר לנו לו' תלילה לנו מעשות נמוסנו . לאת אחוזת קבר לגר כי גם המלך לא יחפוץ בעבור הניחמנו אך לא כן אתה . כי נשיא אלהים אתה בתוכנו ולכן אמו ומתביע

מזועבדים לך לכן במבחר וכו'. עוד יתכן בהומרו בתוכנו והוא ע"ד מקרא שכתב ושמו לי מקדש ושכנתי בתוכם כי ממה שלא נאמר בתוכו הוא בתוכם וקרבתם על יתברך המזכר כי היכל ה' המה. ועד"ז יתמר פה בתוכנו והעניין בתמרנו לו אל יכלה בעיניך כי לך דבר שפתים נאמר לך לחודי. לך פהלחול ועקם לנגדנו כי לא לחדון למ לחסם בלבנו. כי הלא נהפוך הוא כי יותר מחשבר נדבר לפניך כתוב על לוח לבנו בקרבנו כי הנה שמעתו לחודי כי מה שחשמע הוא לחמרנו לך לחודי לא בלבד נדר זה הוא בקרבנו. כי הלא נפיח הלשים לחם בתוכנו ובקרבנו שהוא יותר מגדר לחדון והנה רחה בפועל כי במבחר וכו'. והוא כי הנה ידענו כי כל לח לרבות הוא בח. ונבח אל הענין והוא כי המה לחו הפרש בין פחח דברי לברכם לשופן כי המל בחו' תנו לי לחחזח קבר שהוא לחחזח למחים לברכה ולח"ב לחמר ולקברה מחי ולא לחמר ולקברה לח מחי יודה כי על ברח לבדה היחה עיקר הכוונה ע"ב לחמרו לו לח עיקר כוונתך הוא בפחח דבריך על מחים לברכה. במבחר קברימו קבור לח מחך שמברך לחח על מחים לברכה שהיא לחחזח קבר ולח עיקר הכוונה הוא על מחך זה. בחומרך ולקברה מחי ולא לחמרה לח מחי. ולא שלא לחחזח רק מפני הכבוד ח"ב הוא לין ל"ל במבחר קברימו כ"ל גם לים ממנו היותר הטוב שהוא ח לר לים לח קברו לא יכלה לחבר הכין ולחפר לעלמו לא יכלה ממך מקבור מחך בו. וזהו החילק בחח ולפחח בלא לח ב"ל מקבור מחך:

ז **ויקם** לברכם וגו'. בח להחזיק טובה על הודלפחח לחח לחחזח קבר לגר כחומו. ויהיו והנה עבוד חח לחחזח קבר לגר שלוי בגדולי שעיר ונם בכללות המון שעם. שגם לחר הודלפחח לילי שלחן יכולים להחקומה שהמון על ביטול הימום. ע"ב לחמר לברכם בלבו לח לשחחוה לבני חח שעם לילי לחרן להחזיק להם טובה שהודלפחח יקפידו שהמון ויקוממו ע"ב עשה בהכמה ובחטעה שהשחוחיו. היחל כלפי שם שלחן וכיים בבני חח כשופה שיק מסם כי הכל הולך לחהני שהיטוס:

ח **וידבר** וגו'. הנה היה לחלי שיחמר ויען לברכם ולא וידבר כי לימו לחלח דבורו לליעם.

וגם לומר לחם הוא מיותר. כי גם עד כה לחם היה מדבר: אכנם הנה כתבנו בבני חח שנפחפקו בעיקר כוונת לברכם לח היחה על לחחזח למחים רבים לו על ברח לבדה. ע"ב בלה לדבר לחח פעם ב' לגלות כוונתו לליעם. שלל"ב לחר שהודו לו מה נורך לדבר עוד לחם ולא דבר מיד לעפרון כי שם היה בהוך בני חח. וז"ל וידבר לחם וגו' לו' מה שדיבר לחם ולא לעפרון. הוא כדי לחמר לחם יש לח נפשכם בו' בחטעו וכו' לבחר דבריו לומר הלא נפחפקתם בדברי לם העיקר הוא על רבים לו על ברי. והחלחם בהודלפחח לחחזח וכי מחם בח'. לולי היה כי בכוף הודלפחח הוצן מה שים לח נפשכם והסחלחם היחה דרך כבוד בעלמל לכז דעו כ"ל ים לח נפשכם בלחר בלחרכם במבחר קבריו קבור לח מחך שהוא לקבור לח מהי שהוא לחחרים ברכם שזהו רבוי

לחח. לח כך הוא שהוא מהנשם פעימה בזא. יבחן כי בחטעוי ובחנו בו' ויען לי בו' לחחזח קבר כי מזה לחי עוהה עיקר ולא יהיו חם הפוגעים בעפרון. מיהחו בן יתלוה עפרון לחמר לו לח חתן לי חלא חיקר כסף וחסב לח חוכל לעבוד הימום לבלחי מבור חחזח קבר לנר ומה שחודים בני הח הוא לפיס שבטחיס בי בלא חעבור על ה"ק הציר ע"כ עשה בחדולי הלרן שבחם היחה לו חוחנה לם יהיו הפוגעים בו בחופן יסבר פיו חלבקש חוחנה ולא חשחל כל מה שהחנדבה ובפשכם בחמור במבחר קבריתו.כ"ל מעיה בבקשה שדהו בקרן זוית שלו וגם לח בחנם בדבריכם ב"ל בכסף חלא ולהחיניה לחחנת חנם זהו יהנה לי. לשם שהוא בחוכם. בקבל חנשים חבוחים כשם:

י **ועפרון** בו' וישן בו'. הנה דיבר בזיוף נמרן ונחמר. מלחמרך זה שחלקה לחחזח קבר הנה זה לימו חלוי בי. כי לכל בלי שער שימו רלוי לחמר זה. ולא לי. כי עיקר הלחחזח קבר שנע על כל. ו"ל לחמר ושישור שכ' שמה שחמר עפרון לחברהם הוא כי זה לכל בלי שער שימו רלוי לחמר לך לח לחוני שבקש לחחזח קבר רק שמעני נח פוסיף להשיב לך כי הנה רלים המעלה לבדה בכסף חלא ולחי חתן לך בחנם גם הבדה. והבדה הוא שעשה נחחי לך. לך המערה חשר בו. מזה דברחי לך נחחים נח לח לחחנחם בחיבחנת כ"ל גלויה ומפורשת לעיני בני עמי נחחים לך לך קבור חחיך בלבד. לח לח חחך שהוא לחחזח קבר. כי זה כבל יודו לך. והיה כמלחה לדיבות. ונחחזיק בעמוד הבברה כי ידע כי לין זה לעין לברכם ושפלוי עין לחחזח עד ידע סך המעות וכיה זה חוכן ביניכם. ומלחה נדיבות נחם בעיני בהמון. לו חשין זה ויען עפרון לברכם הלכנסים בחזני בני חח. מיהם כעיפה למעשם ומכל ל' נחתן פחחון פה לכל בלי שער עירו לחמר. כלומר לחמר ולדבר ערשור ומה שחמר בחזני בני חח בעשם למעשם הוא בבדה נחחי ט' ומה שעשה לעיניהם לח בהמון לעדער. הוא לומרו קבור חחיך. כלומר זה בלבד ולא לח חחיך שהוא על כיסי. והנה בני חח וכל עם לחרן לא עמו דבר. הוהו כי לין רצוני לעדער וע"כ ויבחחו לברכם לפני עם לחרן. ע"ל בקודם בחחזיק טובה לכל במודיעים לו. לו וידבר לל עפרון בחזני עם לחרן ולחמר לך ט'. לומר הלא חליט בכל בלי שער פיהך לעין לחחזח קבר למחים רבים. והנני לומר בחזניהם לך לח לחחי לי חחעני. לומר לך בך לבדך חלוי בדבר כי בלם מודים. לבן נחחי כו' ולקברה לח חחי. בחחרים לח חחי. לחחנת בחחן על מחים רבים. לו יחנת וישן עפרון כו' לכל בלי שער עירו לחחנת. שהוא לעיניהם הוא לא לחדוני חחחנך זה בכסף חלא. לך בחחנת חחח חכוון חחחרי כי לין כחחנתן. כי לחח בחלח חחרים. ולחי בבדה והחערה לחי נחתן. וע"ז חחנת בחעני כלו' כי לחי חוסיף גם בבדה כ"ל להכלוה בחחיך. כי לעיני בני עמי נחחיה לך לך לא ביני לביך ולבל יעבוד לברכם עשו כבלחי חבין לחזיק בחחנת ע"ב בפיל חלחי להבליר חקום לפרש הדבר. והוא לומרו קבור חחך ולא לחמר לח חחך. כי זה לא יודיע לברכם. ויהיה

מקום לשוב להזכיר הכסף. והנה אברהם עשה בתכלית אמר בלבו אם אי' לו חיוט הפן כ"ש לחוזק לרגיש לו לא הקח הכם כ"ש במהיר. הלא יתבטל הכל כי יעוד יאמר שפרון גם אנכי לא נדרתי אלא חנם ואמת ו'. נמצאת כל מקנתי בטלה כאלו לא היה והנני חוזר בו לעמרי לא בחנם ולא בכסף. ע"כ מה עשה קם והשתחוה לשפרון בפני כל עם הארץ כמתחזק פוגש ומקבל מתנתו לגבל יעוד ממנה. ועל אלה הודה לו רק למת' וידע שהוא על כי עדיין לא נמצא סך משוה ע"כ וידבר אל שפרון בתוכי עם הארץ. כדי לאמר לך וכו' ואברהם לא מתי שהוא על מניח רציני שלא ניבשתו ויודו ויוכר בהתון פה ממני. ופירש ואמר לך אם אתה לו שמעני. לו' הנה נתתי חנם וקבלתי בחנם. לך גם לי נתתי מתנה ג"כ נתתי כסף השדה קח ממני. וצ' מה שאמר בתוכי עם הארץ לאמר שהוא ואברהם לא מתי כמדובר. הו יתאר על המערה קבלתי מתנתך. לך ככף השדה קח ממני בהורת מקח. והוא הנין דרכו כי שפרון היה בוש לשמוע על המערה לבדה. ע"כ גילה שמה השדה ע"כ לאברהם לאמר מתנתך הנם על המערה קבלתי ומ"ש השדה ככף:

יד ויען כו'. הומוז לאמר לו לשבר הוא שדבר רבים כדי לאמר לאברהם לו לשפרון. שמזכיר סך הכסף שע"פ שדברים שהם יאמר לאברהם לו סיקח הכל שהוא בחשבר היה. הו יאמר בלא שאמר לו מזני הן לארץ בלא יניעו אלא שארץ ד' מתנת בו' היו נתן לו במתנה. אלא כמדובר ומו' לו לאברהם המבין שכוונה בלקבל יכוין. וז"ש תהוני שמעני לי'. הניעני מה שאינו כשבועה כי ארץ בו'. וש"ב ואת מתך ברכני שאת קטור שהיא מהוזק למחיה רבים. עוד כיון בהומרו ואת מתך קטור שאחר שכסף שהיה קטורת שמת. ועל כ' אלא שאר ושמע אברהם בו' כי אברהם לבדו הבין כ' כוונתיו. (ה) שמו' ארץ ד' מתוח שקל בו' אין דעתו לאת סך זה הנם כ"פ שכוונה מהיר זה. (ב) בוישקול שהלא שם הכסף והש"ב ויקח בו' ואחרי כן הכר בו'. והומרו עובר לסוחר שפשר כי סוחר יקרא הסוחר סיבב סוף ממקום למקום ממקום לאיך שקניט יפיס והקונין. אלא יעבור גם בשום מקום. וז"ש עובר לסוחר:

יז ויקם השדה וכו'. הנה בהלא היה הומר שפרון שהיה נותן לו במתנה השדה והמערה. ולאברהם הומר נתתי כסף השדה. כלומר שם המערה הנם השדה בכסף. לך עשה בעניך העניך ואברהם לוך שדה והמערה הכל במכר. השדה והמערה בו' הכל לאברהם למקנה וגם לאחוזת קבר וזה בכל בתי שער עירו. ולא כשאר השב שפרון לאומות בפני הכלל כי במתנה נתנם. ובלא יבין בהיה במחיר כ"פ אברהם בלבד והיה דעת שפרון שבעירו לבניו יהן הכסף רק היתה במקנה לעיני כל בתי שער עירו:

יח ואחרי כן וכו'. לאמר כי לאברהם לאמר ואקבורה מתי מלפני שהיתה לפי הקובר מתי ולא כגר שבני העיר קוברים מלפני. וכן היה לו כי ואחרי כן קבר אברהם כו' ולא שהם קברו מהו מלפניו:

כ ויקם כו'. הלא מלת שפרון ולא מלת בני חת לך נתת שבהכמו כי חק למקומות שהם לבלתי הם לאחוזת קבר לגר כ"פ לאומר בתוכן שהם היה מוכר שפרון. היו נדולי הארץ יכולים למחות מלהיות לאחוזת קבר רק לזכרת הארץ. ומלת כי מה בויקם שבשדה כו' לאחוזת קבר לא מפשרון היה לפי שהתה רק מלת בני חת. שהיתה ידם עם אברהם להחזיק בידו:

כא ואברהם זקן כו'. נבא על ביאור הכתובים שיש לב אחד מה ענין הקדמה זו אצל בקשת אשה לבנו לומר שהיה זקן ובא בימים. ושם' ברך את אברהם בכל כי הלא בלעדי כל הלא. רמוז להבין מה יתכן שאם כבר היה בן ק' שנה. וגם אין לדברים הללו יחס אל הענין. וגם לומרו בא בימים מיותר ושבר ברכו בכל בלשון ו' וכר אל הקודם ועוד מה זה היה להביאו אברהם אבר מבוא מילתן הלוי הלוך והלך לנוח מה שעבד והלא לא קטן היה למה לא אמר לו אלא יקח אשה מבנות כנעני. והוא יקיים מאמר מבני:

והנה נאומרו בכל לרז"ל (ב"ר פ' נט) אלא דעות לר' יודן הוא שהיתה לו נקבה ולר' נחמיה הוא בלא נתן לו נקבה כל עיקר ולר' לוי שהצליעו בילדו. והנה יתה כל פירושם אלא הענין יהיה כך כי לדעת האומר שהיה לו בת כוונת שכתוב לשם שאם לאברהם לא נאמר שאם שרה יפצל בניפוחי נמו כי קרוב לדם הלל עלמו ולהוי יעשה החלה שמוזה המוטלת על עלמו ומ"ש המוטלת על נמו כמודע. וידוע כי חיוב שבועתן מב' שבות. ח' להגלל מהרהור שבים לקיים מלות פריה ורביה. ז' שהאברהם זקן בא בימים אלא היה ירא מהרהור וגם חיוב פריה ורביה בבר קיים. שהיתה לו בת ג"כ ובבר קיים שהיו לו זכר ונקבה וש"ב רחוי יפצל בניפוחי נמו שבדיין לא קיים בלל. ועל כיוצא בזה הרז"ל בב"ר (כה ס' ס') על ויוסף אברהם ויקח אשה וכו'. ומשמהלה רחוי יהיה לאדם לא נמו אשה ומ"ש בשם שהב לא קיים אין שפן שהשב קודם שקרוב אל עלמו. ודעת שב' אלא שיהה קפידה בימים שהם על הבא ומה נם בשיהה אלא נמצאת אז רחוי להשיאה לו. שהיה יצחו רחוי לבניו יהב' כנודע. כי כל אבר החזיר אברהם למוצב לא נמצאו זרעם שהקיים כ"פ זרע ישראל. והרי מצינו ביצחק אלא שלוי נקבה. ואם מה אלא היה לו זכר ונקבה יקיים להסרון. אז קודי נדול הוא והיה זה ביצחק עולה התימה ואפילו יעקב אלמלא בקבה לשם יחשוף הרחוק לבא בשביל אחותה שהיו זכרים לא ילדה שם היתה לדעת ר' נחמיה בעל מזמר זה שבעזות נשמו בני יעקב אלא היו לשם אחות. ולדעתו בהיה כוונת שבהוב ואברהם זקן בע"כ לא בהיה עלמו שהלה שהרי אין לו הרהור. וגם לא היה לו בת שיפעל בנשואים קודם יבא הבן לכן נתעסק בעניו הבן. או כיון לשם לא הבילו אחותו שהבר עשו בני יעקב ובניהם בזמן ההוא. ז"ל וה' ביוך את אברהם בכל אלא היה לו בת וע"כ בקש זוהתה ולדעת האומר שהיה מוטל בילדו כל כיוצא שבשוב היה לתת עשר לשם להעלל מן שהרהור לא הניח עלמו שהלה

ומאמר בלעיטוהו זקן בת בימים לא היה לו הכאוב . ומפי יצא לידי הרהור כי ס' ביאר מורה שהיה מושל בילדו . ולבה על הפשט נפיים לב שור על מה מורה ויאמר מברהם על עבדו זקן ביתו המושל בו מה מורה על הודעה היותו זקן ביתו . וכי הוא מושל בכל אשר לו . ועוד בהומרו ומשביעך כו' אשר לא תקח כו' מה מורה על סגילה זו . יבביעתו הליך ילך ביתה בתושל לקחת מת בתו ליצחק ובכלל הדבר יהיה שלא יקח מבנות כנען . ועוד בהומרו ומשביעך כו' אשר לא תקח כו' כי אל ארצי כו' היל"ל לקחת ולא ולקחת כי הלא לך יוכל להשתמיב לקחתה כי היו בידו . ובבר בזה היה יכול להשתמיב ללכת לקחת . לך לא היה לו ליתן לא יתכוה לו . וגם מומר לבני ליצחק מברתיו לא יאמר כ"ש ליצחק . ומי לא ידע כי גבו הוא . ועוד במאמר העבד אלי לא תאבה האשה כו' יש בכל לבון . בן בהומרו על האדון הוא לא כי מי לא ידע כי על האדון הוא יבבר . וגם מלת אהבי יתירה . וכן מומרו האבד אביב אהוב בפול . וגם היה אבי"ן אבתיבה בשבועה בנקודה לא"י והבניה בחיר"ק וכן מומר הא בך ולא אמר האבד אביבו . וגם מו' על האדון לאבר יצחק מבם . במברתי יאמר האביב הא בך אמה. ועוד בהו' עניו מזהרה האבאב הא יצחק אחי פעמים . האשה האמר לך פן תביב בניו רק הא בני לא תשב אמה . והא' בכל ת קף החיזוק ב ו' האמר לך והאבי נדרניו בהו' רק הא בני לא תשב ולאבך יהיה מברתיו להיות לוזך וחזק וגם היות הא' בחיר"ק אבי"ן והאבי בלר"י . ועוד בהומר ס' הלאי האמיים לאמה לא תשב ולאלהי האדון כאו אמאר למעלה . ועוד בא אמר מביא אבי ומאדון מולדתי והיה יכול לקלר ולומר אשר לקחתי מבם. וגם מו' ולא דבר לי ולאבר נשבע לי בכלל נשבע לי היה שדבור . וג מלת לאמר לה הנדק כמשמעה לאמר לזולת גם היה מיותרת . וגם בהומר הוא יבלח מלאכו כו' כי מלת הוא מיותרת . ועוד בהומרו ואם לא תאבה כו' כי אהב מו' הוא יבלח מלאכו וכו' איך יתכן שלא תאבה האשה ללכת אחרי ואי"ב מה בח האמלך יפה . ועוד מו' ויאבע לו על הדבר הזה . כי שלא היתה דבר אחר היה

אם בימאר על הדבר הזה :

אמנם בהיות כי ע"י פעות התלש בשוטיו על פניות אבר לא בוטות . הנה כדאי להפסיק ולאבד בת זוגו ממנו ע"כ להומות אם עצמו זקן בת בימים כי גם אחזקנה זרקה בו אחזוק כמ. מרם ז"ל (שם) עם כל זה לא היתה בלתי מבעיות כ"ח גם בת בימים . ולבן לא ידע הא עצמו ואם בן יקרבו ימיו למות. ויותר יצחק לבדו עם עבדו זקן ביתו ולאחד מבי שבות יהוייב ההגבא יצחק בעצמ עבדו . מ' כי הוא זקן היה אביו בן אברם ולא מילדותו והוא המסיע בניה בעל פיו יצק אברהם ולא בני ביתו כי ביתו גדול בניה ההוא ממנו . ג' כי עם אל ביתך אם אברהם בכל ואין קלס לאולתיהו עם כל זה יהד כולם היו אחם ידו . כי הוא המושל בכל אבר לו כלומר בשה אמאמרו אל' ביתך אם אברהם בכל . הנה בכל הוא האמור באברהם הוא מושל בו ומ"ב מיפה אחרי מות אברהם הוא יהיה המושיע והמביא . ועל פיו יצק גם יצחק . וע"כ בעצתו יהגבא ולא יהגיא והוא לא

ייען לומו רק מיקח בניעים כמאמרם ז"ל (שם ס' ס"ב) שהיה בלבו להשיא אם יצחק בתו . בהאבר למז שכתוב במלת אלי אחר ויי"ו . ודברו על זה בפסוק בנען בידו מאחרי מרמש וכו' שהיה בוקל אם לחויש בתו ישפטנו ליצחק ולבן בהחכם בעצם של הלווי בל מי שהשם יבפלנו לע וש מן הקביעות סיעוד . וע"כ בשרה בת יומו יעשהו כליהויו . השבע יבביע אם השפבר יבבל כוונתו ומה גם לר"ל האומרים כי היה עם לבבו להשיאו בתו כי עתה יתפבך כי אדרבה הוא יהיה השומה . ובינוד שכתובים ואברהם זקן בו' ולא ידע עתו וה' ביבך לומו בכל והשם זולת היום עבדו זקן ביתו גם הוא מובל בכל אבר נדבו ס' בו ע"ב לא ימים יצחק מהסתבא בעצתו בלאמר . ע"כ שם ילו תמה יביבו ויבביעתו בה' בו' . או יאמר בת בימים ע"פ אדרבה הזה והוא כי בת שכתוב להגיד מה רבה אברהם שהיתה מות בבלה עליו . בלא הוא כי רבה היה כי היה בת בימים והוא ענין מאמרם ז"ל בם' הזוכר (פ' ויחי דף רי"ז) על פסוק ויקרבו ימי ישראל כי בהתקרב זמן פטירת הבדיק . מתקבדים ימיו להעיד בל ס' על בל התורה והמצוה אבר נעשה בו על ידו . כי ע"י שבאברן הנעשה בו . קו ימיים ביה ורוחניות קיים ונאמי לעמוד ולהתייצב לפני המלך הקדוש בל ס' מהם על אבר עבה בו . וע"ב לפשבר כי אברהם כי היו ימיו מהלויש מלו מאז ברוח קדמו . כי בניה היה וזהו ואברהם זקן ובא בימים כי לויש הן היו בשר בדמותו וע"ב הם פן בת יומו . ולא היה רק כי מרוב קדושתו קדמו ויקלוו לו מאז . וע"ב השביע אם עבדו בשבועה . ויותר בלבו אם בעבה עיקר להשביעו יך הל אבן מו' דמי לקרוא אם רבקה ולא לבל יקח לו מבות בנען . אולי יעלה על רוחו שאם לא אהבה אהבה אברהם שבשועה ויוכל לקחה לו בנעיה ואז אוב לו שיהיהם בתו . ובזה ירפה ידו בשליחות בפון יבאו ידי הביה ואמה ובעבה בוונתו . ע"ב אחחבם אברהם ואחלם דברי פי השבועה היהה להחיים בל יקח לו מבות בנען בשום פנים ואם"ב אמר כי הל אלהי כו' למען ידע כי בלאה הלוו אקות שאחחבן במלך . וחב רמז לו בהו' האבר אלהי יושב בקרבו . למען יבין כי גם בתו לא בחר כי תועבה היא לו אחחבן בבנים בנען . ומז ע"ב יתבזון בבל איש לעשות בליחותו ובשם אלהיו יביו . עוד יהבן בהו' ואברהם זקן בו' והוא כי בא הבאוב לחם בעם לשם אשה אברהם בל אות בזה ע"י עבדו ובא ע"י עצמו או הנביים גדולים ובני תורין ולא אם בן יאמלו על השבר פניו . או על מוסרם באולם יפה עד אחד לעבד בדבלים ומדבות . ולפי אם נאמן יסי יהוה לל שבוד לחם אם בחם ולשלחם על יד עבד אים אם לא ביוחו לבבוד בבתי אל בא גדולים בשוחה . ג"ב ואברהם זקן בלו' ולא יוכל לשחם על אבן מדחקים ולא אשה בן יאמלו בשבר לא ירחו פניו . כי ס' בבך אם אברהם בבל עיניו יגליהו ולא יחביא בי הוא דיו נאמו לברבו וזהו או' ה' בשודע וגם לא אם מפני התבד או מפני הבבוד בי הוא אמר על עבדו שיתאחל בבל מאמני בם בודתי מלב ומעשה ועל בן אחבד הוא בי זקן ביתו בי נתגדל אלו מקבניתו וידע ב"ב

מדומין. ומה גם למה שאמרו ז"ל שהיה זיו מקומן דומה לו מו זקן זה שקנה מהמכה מודמי אין להתדמו. ולעניין הכבוד אמר המופל בכל מאד לו. וע"כ לפי שהי עבדו אד וגדול בעולם יהבב אליו בכל כי כל מעשה הקפו על אברהם היה על ידו וכו"ל אמרו בב"ר (שם) המופל בכל מאד לו שהי מופל בימיו כמותו. ולפי שדעתו גהו' ביוך את אברהם בכל שהשליטו בינהו ואמר כי גם אליעזר היה מופל בכל מאד לאברהם הוא בכל שהזכר באברהם שהוא היפה"כ. ותהי' כוונת הכתוב ע"ד מה שאמרו שבח לאת טעם למה לא נאמר מהחבד כי הלא גם יצחק היה מופם בכלל מצא לה בתולים (עיין פר"ח פ' פ"ו) כמו שאמרו ז"ל ואמר לה שמא מזדווג לך העבד בדרך והוכרכה להוליכו אל מקום שנפלה מעל הגמל והכתה בתולים לו כי שם נעשתה מוכת עץ. וגם הוא יתי' ארז"ל שחשבם על זה וקפצה לו האדץ לבל יערב להם השמש בדרך ולפ שהייחד שמה ונמה לה חשם לזה אברהם ג"כ שהיה זקן ביותו כמו שאמרו שם (ב"ר פ' נ"ט) שהיה זיו מיקונין דומה לו שמורה על לדקתו ומפני שלעשרים אף שלדיק נכלל. ג"ל המופל בכל שהוא היפה"כ ויוכל לכוכבו ולעמוד נגדו. כי אל תראי בי'. ידוע הוא כי אומר ולקחת לינו מן השבועה שהרי אין בידו לקיים. אך השבועה היה לשומר מיוך בידך רק לשלחה כי בלשכך ולקחת בני שפך בהפכל כ' שכוח וכן בעבורי ובעבור יצחק וזהו לבני לשומר שמה שהוא בני ובעד עמו וזהו ליצחק. והכוונה שמה שחזר ואמר ליצחק וגם שלח אמר לבני יצחק אלא לבני ליצחק לרמוז לו שודאי יקחנה ולא יתנו שמה שהוא שהוא לבני ולא יביאו שני. ועוד כי השבח השבר תקח היה המוכרח ליצחק בשיא בח זהו וידע זה אברהם כשאמרו ז"ל (שם פ' נ"ז) שאחר העקידה שהיה אברהם מהרהר ואו' אולוי הייתי מביא מנחה ליצחק מכמה מינים שהרי אם פייתי שוחטו עכשיו היה מת אלא בניס והשיב לו הקב"ה עכשיו נולדה בת זהו ונתבשר מיד הגם ילדה מלכה וכו' ובתואל ילד את רבקה כו'. וזהו לומרו ליצחק כלומר לותה המיוחדת ליצחק וע"כ מאלמו יעשה ולא יכבד בעיניך. והגם להיות כוונ העבד שהחזן בו היה מתנהג בל ישלחהו ואמר אולי לא תאבה וכו'. לומר הן אמת כי להיותה בת זהו יבינו להשיאה אליו אך יראו בעיון הבחתה שה. וזה בחוד מבני מינים. או שהלוה לבת אבל לא עמי רק עם רבים וכבדים ממני כי עבד אברי או ע"י בעלה כי זה הוא כבודה או שהחבדני ותמהן לבת עמי. וזהו לגלת אחרי. מינים לשבר שפיעלו עם זולתי לא הבת כי לא יחשון לדור בארץ הזאת אלא נשמה בת ולכרחיך נדוד מביא אביא וזהו אל האדץ הזאת. ועל שמי אלה אמר שהשבע אברהם שמי מיני השבוע. ל' שיעלך יצחק לגלת להביאה משם אם תהיה העבבה אלא תבא מזדי מפני הכבוד או מפני החשד ושמא לא תאבה לבת אם לא ע"י בעלה וכנגד זה אמר השבע שהוא השבעה בעלמת להביאה לדור פה וכנגד השנים שהי' אולי לא תאבה לבת אל האדץ הזאת ואדלה לדור שמה אשיב שהיה השבע גמורה כשבר בר שם אברהם שיהוד גם יצחק לדור שם לקחת אח בת זוגו וכל זה

היה לתת מורך בלבבו בל יפלחמו בעבד ויעשה כוונתו שנשבעו. וע"ז אשר יגאת משם בלו' שהשבע אשיב אח בנך הגולד בארץ והוא שולה ממימם אל הארץ אשר יגאת משם ודאי לא תעשה כך לרצות בשבר מאשת ומה גם אם ידע שלא היה רצום ליעקב לגאת חוצה לארץ להיותו שולה ממימם כמאמרם ז"ל. ועל שמי אלה אשיב אברהם. ויען לו טעם על בפל דברי אברהם ובעבורו את טעמו אחלה אמר בן אשיב ואח"כ אמר לה אשר שמה ולא אמר אשיב בשבר בחלה. והוא כי רחשונה אשיב למתי דשליח מניה שהוא אשיב שאמר העבד על דיוק יצחק שמה אם לא אחאה אשאה אל הארץ הזאת. ע"ז אשיב ואמר אשמר לך פן אשיב את בני כו' ולא אחשוב שאחיה מוכרח לעשותו כי ה' אלהי השמים אשר לקחני כו' אשבע"כ אשבחל לעקור דיוקי מניה אבי. ולא זו בלבד אלא אפי' מכל ארץ מולדתי ואח"כ אשבחל לקטוע דיוקי בארץ הזאת ודבר לי בן אשבחים ונשבע בעוון אברים לאמר וכו' ע"כ מובשחני ישלח מלאכו לפניך ולקחת אשה לבני לשומר שהעשה אלקיהן ויסיה משם בלומר שהיא אחרינה לבת משם ואח"כ לא יעשרך בני ללכת לשוב שמה וכן ארז"ל בב"ר (פ' נ"ח) כי שני מלאכים הלכו ג' לשוח את אליעזר וג' לעקור ולהוציא את רבקה משם. ועל זה הב' יאמר ישלח מלאכו וכו' הרי לומר שהעיקוב שהיי היה מוכנה אלא יעשרך יצחק לגור שמה. אך עדיין היה אפשר שמתן לבת אם לא בבא בעלה לקחתה ולא בית העבד. ז"ל ואם לא תאבה השבה ללכת אחריך ונקית בו' אף אלא היה שרוך לשומרו בידוע הוא שאם לא תרצה שיקה מהשבועה אך ביון לומר מה אשר אמרתי לא תקה כ"ל משבועתי זאת. רק אח בני לא תשב שמה כי בזה לא אפטור לך. ואמי זה הוא על השבה השבה אהוא להביא את רבקה. ובזה נתיישב הומרו ב' פעמים אליעזר לי השבה ואפי פעמים באברהם ובח' לומר אשוב ובח' השב ושאשם הח' או' אזהרה יהירם בהומרו השמר לך כו' שהוא להיותו מדבר על הדיוקם שם. משל"ח בתו' רק את בני לא תשב שמדבר על לבתו להביאה שאינו כ"ש קשה ונם יתיישב או' ואם לא תאבה כו' אחרי או' ישלח מלאכו לפניך ולקחת כו'. ועוד לפשר בין בתו' משבועתי זאת רק את בני כו'. למעט ג' דברים ח' לא תקה רק משבועתי זאת שהוא משבועה זו ההחזן בו ופירש לו מה שמיעם בל יחשלף ואמר שהוא רק את בני לא תשב שמה. ולעניו שהבה בל היטות שכחוב ועניינו בהומרו ה' אלהי השמים אשר לקחני כו' לפשר אמר ה' אלהי השמים כו' מה שלקחני מבית אבי כו' היינו אלא על כי שם לא הייתי זוכה לבניס כי יענדני השל שהשמר כי אך יצחק אחן לו בעצה זו ויוכל ללכת שם כי הלא ה' אלהי השמים הוא שהשבים ונשבח והמזלות אלו שם יוכל לשדדם ואמ"כ לקחני כי מלוסה ח"ל לפניו יח': שיר יהבן שאמר אברהם שם אמור אל' לעבד שהקב"ה ישלח מלאכו אחו הלא יעצה ונשם לא יעשה על ידו יח'. ז"ל בהדרגה הוא שם הייתי הולך אני בעצמי היה הקב"ה עושה ע"י עצמו. אך בלבה אלוהי יהי' על יד אלוהו וזהו

ה' אלקי השמים אשר לקחני מבית אבי ומארץ מולדתי אשר דבר לי ואשר נשבע לי לאמר לזרעך אתן את הארץ הזאת הוא ישלח מלאכו לפניך ולקחת אשה לבני משם: (ח) ואם לא תאבה האשה ללכת אחריך ונקית משבעתי זאת רק את בני לא תשב שמה: (ט) וישם העבד את ידו תחת ירך אברהם אדניו וישבע לו על הדבר הזה: (י) ויקח העבד עשרה גמלים מגמלי אדניו וילך וכל טוב אדניו בידו ויקם וילך אל ארם נהרים אל עיר נחור: (יא) ויברך הגמלים מחוץ לעיר אל באר המים לעת ערב לעת צאת השאבות ותאמר ה' אלקי אדני אברהם הקרה נא לפני היום והעש חסד עם אדני אברהם: (יג) הנה אנכי נצב על עין המים ובנות אנשי העיר יצאות לשאב מים: (יד) והיה הנערה אשר אומר אליה הטי נא כדך ואשתה ואמרה שתה וגם גמליך אשקה אתה הוכחת לעבדך ליצחק ואשר לא תעשה עם אדני חסד ואמת הודיעני ואעשה עם אדני חסד ואמת: (טו) והוא טרם כלה לדבר בלבו והנה רבקה יצאת אשר ילדה לבתואל בן מלכה אשת נחור אחי אברהם וכדה על שכמה: (טז) והנערה טובת מראה מאד בתולה ואיש לא ידעה ותרד העינה ותמלא כדה ותעל: (יז) וירץ העבד לקראתה ויאמר הגמיאיני נא מעט מים מכדך: (יח) ותאמר שתה אדני ותמהר ותרד כדה על ידה ותשקהו: (יט) ותכל להשקותו ותאמר גם לגמליך אשאב עד אם כלו לשתות: (כ) ותמהר ותערה כדה אל השקת ותרץ עוד אל הבאר לשאב ותשאב לכל גמליו: (כא) והאיש משלים לה מחריש לדעת הצליח ה' דרכו אם לא: (כב) ויהי כאשר כלו הגמלים לשתות ויקח האיש נזם זהב בקע משקלו ושני צמידים על ידיה עשרה זהב משקלם: (כג) ויאמר בת מי את הגידי נא לי היש בית אביך מקום לנו ללון: (כד) ותאמר אליו בת בתואל אנכי בן מלכה אשר ילדה לנחור: (כה) ותאמר אליו גם תבן גם מספוא רב עמנו גם מקום ללון: (כו) ויקד האיש וישתחו לה': (כז) ויאמר ברוך ה' אלקי אדני אברהם אשר לא עזב חסדו ואמתו מעם אדני אנכי בדרך נחני בית אחי אדני: (כח) ותרץ הנערה ותגד לבית אמה כדברים האלה: (כט) ולרבקה אח ושמו לבן וירץ לבן אל האיש החוצה אל העין: (ל) והיה כראות את הנזם ואת הצמידים על ידי אחתו וכשמעו את דברי רבקה אחתו לאמר כה דבר אלי האיש ויבא אל האיש והנה עמד על הגמלים על העין: (לא) ויאמר בוא ברוך ה' למה תעמד בחוץ ואנכי פניתי הבית ומקום לגמלים: (לב) ויבא האיש הבית ויפתח החמרים ויתן תבן ומספוא לחמרים ומים לרחץ רגליו ורגלי האנשים אשר אתו: (לג) וישם לפניו לאכל ויאמר לא אכל עד אם דברתי דברי ויאמר דבר: (לד) ויאמר עבד אברהם אנכי: (לה) וה' ברך את אדני מאד ויגדל וייתן לו צאן ובקר וכסף וזהב ועבדים ושפחות וגמלים וחמרים: (לו) ותלד שרה אשת אדני בן לאדני אחרי זקנתה ויתן לו את כל אשר לו: (לז) וישבעני אדני לאמר לא תקח אשה לבני מבנות הכנעני אשר אנכי יושב בארצו: (לח) אם לא אל בית אבי תלך ואל משפחתי ולקחת אשה לבני: (לט) ואמר אל אדני אולי לא תלך האשה אחרי: (מ) ויאמר אלי ה' אשר התהלכתי לפניו ישלח מלאכו אתך והצליח דרכך ולקחת אשה לבני ממשפחתי ומבית אבי: (מא) אז תנקה מאלתי כי תבוא אל משפחתי ואם לא יתנו לך והיית נקי מאלתי: (מב) ואבוא היום על העין ואמר ה' אלקי אדני אברהם אם יש נא מצליח דרכי אשר אנכי הלך עליה: (מג) הנה אנכי נצב על עין המים והיה העלמה היוצאת לשאב ואמרתי אליה השקיני נא מעט מים מכדך: (מד) ואמרה אלי גם אתה שתה וגם לגמליך אשאב היא האשה אשר הוכיח ה' לבן אדוני: (מה) אני טרם אכלה לדבר בלבי והנה רבקה יצאת וכדה על שכמה ותרד העינה ותשאב ואמר אליה השקיני נא: (מו) ותמהר ותורד כדה מעליה ותאמר שתה וגם גמליך אשקה ואשת ותשק גם הגמלים: (מז) ואשאלה ותאמר בת מי את ותאמר בת בתואל בן נחור אשר ילדה לו מלכה ואשם הנזם על אפה והצמידים על ידיה: (מח) ואקד ואשתחו לה' ואברך את ה' אלקי אדני אברהם אשר הנחני בדרך אמת לקחת את בת אח אדני לבנו: (מט) ועתה אם יש אתם עשים חסד ואמת את אדני הגידו לי ואם לא הגידו לי ואפנה על ימין או על שמאל: (נ) ויען לבן ובתואל ויאמרו מה' יצא הדבר לא נוכל דבר אליך רע או טוב: (נא) הנה רבקה לפניך קח ולך ותהי אשת בן אדוניך כאשר דבר ה': (נב) ויהי כאשר שמע עבד אברהם את דבריהם וישתחו ארצה לה': (נג) ויוצא העבד כלי כסף וכלי זהב ובגדים ויתן לרבקה ומגדנות נתן לאחיה ולאמה: (נד) ויאכלו וישתו הוא והאנשים אשר עמו וילינו ויקמו בבקר ויאמר שלחני לאדני: (נה) ויאמר אחיה ואמה תשב הנערה אתנו ימים או עשור אחר תלך: (נו) ויאמר אלהם אל תאחרו אתי וה' הצליח דרכי שלחוני ואלכה לאדני: (נז) ויאמרו נקרא לנערה ונשאלה את פיה: (נח) ויקראו לרבקה ויאמרו אלה ותאמר אלך: (נט) וישלחו את רבקה אחתם ואת מנקתה ואת עבד אברהם ואנשיו: (ס) ויברכו את רבקה ויאמרו לה אחתנו את היי לאלפי רבבה ויירש זרעך את שער שנאיו: (סא) ותקם רבקה ונערותיה ותרכבנה על הגמלים ותלכנה אחרי האיש וישלח העבד את הנערה וילך: (סב) ויצחק בא מבוא באר לחי ראי והוא יושב בארץ הנגב: (סג) ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב וישא עיניו וירא והנה גמלים באים: (סד) ורבקה נשא את עיניה ותרא את יצחק ותפל מעל הגמל: (סה) ותאמר אל העבד מי האיש הלזה ההלך בשדה לקראתנו ויאמר העבד הוא אדני ותקח הצעיף ותתכס: (סו) ויספר העבד ליצחק את כל הדברים אשר עשה: (סז) ויבאה יצחק האהלה שרה אמו ויקח את רבקה ותהי לו לאשה ויאהבה ויתנחם יצחק אחרי אמו:

ויאמר ה' אלקי אדוני א'. רלוי לפיש לב ולבקש סוד טעם אל אליעזר אחרי סודיו ר"ש (ב"ר פ' ס"ו) אומנו כי היה ואמר כמותו חכם ורב הוא דמסק אליעזר דולה ומשקה מחולתו לאחרים זו תיקונין דומה לאברהם. מה ראה על ככה ומה הגיע אליו ומה גולך היה לו לעשות הדבר הזה: אמנם אומר כי פיש הם הדברים אשר אליעזר נתן אל לבו לעשות כן. (ב) כי אמר הנה אין ספק כי הבחירים חפצים ביד כל אדם ואולי כי אחי אדוניו יתנו כסף כורדם לבלתי שמוע אל דבריו. ויותלו לתת גם בתם למחתני אדון לתת אשר לא ידשוהו. ומה גם גלוי דעת היה לו כי אחמרי הפש קפיש מבלע ועדומים המה. ע"כ רלה לסכור תת פיהם בפיון שלזה בלומר לפש היה כזה ובזה אחלי מחת ה'. ויקש ה' את דברי ככל היולת מפי כי אחמרי כי אחשם אשר תו אליה אשר אקציו נא כו'. ותעשה כן גם לעבדי אשקה גם אחשם אשר הוכיח ה' לבן אדוני. וכן היה ואין הפעמה מוחשת גדולה מזו כי אין זה שמ' יגא לאחן אלא הדבר. ובגלל הדבר הזה מי עז כאשר יעיז פניו לאחן בדבר ואשר דמה בן היה כי עזו ואמרו אח' יגא הדבר לא טוב הדבר אלא רע או טוב. (ג) כי היה ירא ואחד פן יעשה הדבר הזה על ידו כי יאמרו לו אחיו ואחה הגה רבקה לבן אחותך לאשה. אך לא אחך עמך כ"ח עם רבים ואכזדים גדולים ובני מורין כי אחרפה היא לנו לאחת אח בחנו ביד עבד איש אחר כפף. ע"כ על הא' אמר אשר אומר אליש כו' אותה הוכחת לעבדך ליצחק אלו' וזה אשכר פי האומחים לאשה. ועל הב' אמר וגם אחד כי עשית חסד עם אחותי. אלו' כפי מילותם הנפיון אחין כי עשית חסד עם אחותי כלומר כי כבר עשית עמה עמה על ידי ולא בית עמד עדיין לעשות ע"י שולחי. והוא כאשר יבא ביאורו נפ"ל כי כאשר דקדק במילותם הנפיון ידע כי על ידו יצליחו ה'. וזה אומרו וגם אחד כי עשית חסד עם אחותי אומר אחרי אומרו אותה הוכחת לעבדך ליצחק אלא אחרי אומרו אותה

וכשמעו לה דברי רבקה לחומה לומר כו' כי הנה מלא לומר שלא כדרכה בתיבה לומר לזולת וגם מיותרת. (כג) ויבא על התיבת כו' והלא כבר נאמר ויבן לכן כו' על העין וגם זימוי הלבון מריבה על ביתה:

אכנם הנה בהבאו למעלה כי אמר לו מכרים על מדמה מהיה מוכנה כמוני כי הלא אם הייתי סולך בעצמי היה הוא ע' בעצמו הפועל בי כי הוא לחבר בעצמו לקחני מביח אבי כו'. לך לחתה כי עבדי אתה גם ה' יצלח על מעבדיו מלאכי ברוחיו והנו יצלח מלאכי לפניך וכן היה כי שיח הלכו עמו לחתה לנוחו בדרך וע' להוציא לח רבקה ללכת לחתו ע"כ בחבר גח לגשות בזה. לחבר לזה לח ניקן לו המלאך וגם לח יעצה אחי שיחות הקשה לשחול שלח גדולה עד מאד ואחר הנה מה גדלה מעלת אדוני מכרים כ"ל היותך נורח כל לח המנע מהקרא הלזי אדני מכרים וע"כ סיפה על אחי נח מדרבני יוכלה ממדרגתו כ"כ שעמו לך בעצמך ועמי ע"י מלאך שלח כ"כ חרד לח לחזכה שהשמע קולי כרגע ומה גם בשלוה שלח בהנון רק עם אדוני לחתה דבר חציד בעצמך. עמי יהיה בחקרא פ"ל וחנו הקרא לח לפני הקרא היום בעצמך וגם כי הלא לחתה החלום היום כי הקפלה לי החרן כמ"ש (כ"ב פ' נ"ט) הרעשה חרן בחכרים פלחת שלישיזר נחלת אחות יום רעון למלח חן וז"ל היום ואם יהי כדלי להדבנה זו כי לח העשה בעצמך רק עם חברים הנה גם שהה ועשה חבר עם אדוני חברים כי בבחינת בחתה גם זה הוא עמו וע"ם דרכו רמז כי בחבר חברים היה עושה חבר בעצמו ולח ע"י שליח בעיון ולח שבבר בן חברים גם עשה לחתה עמו מדה כנגד מדה וכן היה כי הקרא ה' לפניו וכמאמרו חת"כ חנני בדרך נחני ה' בית אחי אדוני לומר רמז לח חבר הפליח חסדו יח' כי עם היות חנני ולח אדוני נחני ה' בעצמו בית אחי אדוני ולח בלבד בעיקר השדוכין כ"ש בלכתו בדרך וחנו חנני בדרך כי עם היות חנני וחיות בדרך נחני ה' וכו': עוד יבחן בחמרו הקרא נח כי' חנני בלבד חבר שלוה חת חיגרת חו בעלת מום הלא בעינה כהנון וע"כ יבחן כי ע"י פקח עיניו ואחר הקרא נח לפני כלי' זאת שלחני כי גם שלפי חבע בעיון הוא שלח כהנון הקרא נח שייכך חקרא הלקח ילחק שלח בעבע שלוחה שכוכחם ליצחק חניח שלומר לה כו' ואמרה כו'. ומעח האחר כי הלא השכלתי עצמי בשלוה זו כי היתו ד"ל לשחול שני דברים כאחד כעובדא דגמרא ות"כ חיפה בדבר הזה חבר בו ביום שלא שלוות כאחת הלא כמו זה יחבר ה' לולי כל השוחנות שפחות ואף אם יהיו מבחות שלרן יסיו מלחת העם לך לח מבחות לחלני עם שלרן עשיתי עם כבחולל ולבן כי לח יחבר למו עבדים ושפחות וכסף וזהב עם מיחיהם בחחיר יביחו ממלו שלוות רבות שלא יעלהו לח לחחם כדרכם כ"ל לח בחם וכדאלי בזיון לבם מלכים וגם בשביל חטריח לו גם לגמלין וכו'. ע"כ ענה ואחר לחתה שחלני בלבד כי הלא חנני נגד על עין המים ועין בעין רואה אני כי בעת ולא שבחתם יעלחותעבר שיחיה ע"י עשתו שהוא כחבי נעשה ולא ע"י

אמר ליה מאי קאמרי כן:

ויקרי סוף וגו'. הכא מלא ויכי ומלא הוא מיומרים: אמנם הגיד בב"ר (פס פ' ס')
אמר רבי"י ג' נעמו במעשה פיסם. אליעזר ומשה ושלמה משה מנין? ויכי ככלותו לדבר וגו'. ושלמה מנין? ויכי ככלות שלמה להתפלל וגם אלהים ידלה מן השמים. והכא הוא מנין שיסיע לשעול לה יהושע מנין? לא ידבר יהושע וגו'.
ע"כ אמר ג' נעמו אם יהושע מהיה בשב ואל תעשה וכוונת העניין כי לא נעמו אחד יום או יומים כ"ל מיד אמר דכורס. והכא באליעזר מצאנו לרומו בזה יפה שאם שלח בלבד לה נתאחר הדבר זמן מה כ"ש גם לה נתאחר עד לגמרו לדבר כ"ש ערס כלה לדבר והכא רבקה יוצאת. שלח יוצאת מעולם עד שליצא לז יח'. וז"ש יאמר ויכי הוא. לומר היה מיוחד לו מבזולתו הענינים במעשה פיסם כי הוא היה פרש כלה לדבר והאחרים אחר כלותם לדבר. וז"ש ויכי הוא לומר, כי הוא נאמנם מהזולת. והכא מן המיוחד ישמעאל כ"ש לעומתם. בסיומו הוא אחד מאחר שלחו שלח בהונן. כמאמרם ז"ל בפס' תענוית (דף ד') ת"ר שמואל בר נחמני ב"ר יונתן ג' שלחו שלח בהונן. ג' השיבו בהונן לה' השיבו שלח בהונן. ואלו הן אליעזר עבד אברהם ואחוה בן קיש ויפתח הגלעדי. אליעזר דכתיב ויהי הנערה אשר אומר אליה וגו' יכול אפי' הגרת אפי' סומת נזדמנה לו רבקה. שאול דכתיב ויהי הלוים אשר יכנו יעבדנו המלך עוזר גדול ואת נאה וגו'. יכול אפי' עבד אפי' ממזר נזדמן לו דוד. יפתח דכתיב ויהי היולדת אשר ילד מדלתי ביתי וגו'. ונבא על העניין נפיש לכ על שמי' וג' הענות הרחוות.
(ה) מגיעה ל"ל. (כ) כי שאול ויפתח נדלו נדר ולא שלחו מה' דבר. (נ) כי אליעזר לא שלח שלח בהונן. כי הגרת אי סומת הלח ירחמה ויכיח ויבדוק ואם נוטעת על ירכה או ממשמעת בהסרים לא יאמר לה השקיני נא וגם על ר"ל יפלח לומר אפי' דבר סומת. כי הלח בכלל אשר השיבו לו בהונן. ושוב תומר יכול אפי' דבר סומת. כי הלח בכלל אשר הוא שלח בהונן היה בתו. ואיך יאמר יכול אפי' דבר סומת נזדמנה לו בתו. כאלו הזדמנות הבא היה תיקון הדבר סומת והכי הוא כמוהו: אמנם כללות המאמר להשכנה בא ללמד לאדם דעת יהי כבוד שמיס ממיד נגד עיניו כי כל השואל מאתו יתב' ובומה בו נסמת לא יבוש ביקש לך בזאת שלח יפלל דרך הפצלי נלחם דבר אשר אמרו שמיס והוא שלשלשה שלח נפכדו בשלם בחיות זה מזה אליעזר שלח בתופן שלם לא יזכה שיחיטהו בהונן לא היה מפסיד רק הגזם והמידים שם היה נותנם לה כי יתק לא יקחנה תגרת אי סומת. ומה גם שם אליעזר ברלהו שמשיבה לו כך היה תגרת אי סומת לא יהן לה דבר שלח יהי, הפצדו רק מעט העדר כבוד לו בלבד. לך בשאול הי יזכר מזה כ"ש לא יזכה שיחיטהו בהונן היה מפסיד שכר גדול. והעדר כבוד לו בשלח בגורל בתו ב"כ עבד או ממזר גם שלח שלח הגהן לו. לך בכל שלח לא היה העדר כבוד שמיס בשמע. לך יפתח שלל דבר שלח לא יחיטהו בהונן. והיה יוצא מדלתי ביתו כלב לו אחוה היה

לשבר לא בכבוד שמיס יעלה בגורל מזבח ה' דבר שמא ע"כ בגלל הדבר הזה לא שם על כבוד שמיס השיבוהו שלח בהונן ויצלח בתו. וזה יורה לשון שמאמר כי באליעזר שם שפי' יכול להיות הוא תגרת אי סומת ולא היה רק העדר כבודו ע"כ נזדמנה לו רבקה וכן בשאול הוא אומר יכול אפי' עבד אפי' ממזר כלו שם שפיה יכול להיות הוא יזדמן עבד או ממזר ועדין אינו רק שפסד ממון והעדר כבוד לו אינלה עבד או ממזר בגורל גם מלך יבחרנו ולא ניקחנה. לך ניפתח שם שפיה יכול להזדמן הוא יגא דבר שמא בכלב או אחוה והוא העדר כבוד שמיס לשאול דבר יהיה שפשר יזדמן שלח לפי כבודו יתי עם שלח יקרב. ע"כ הוסב שמשו ברחשו וז"ל יכול אפי' דבר שמא מזדמנה לו בתו כלומר בשן שבתחתו בשאלתו זאת לעשות דבר שמא ולא שם על כבוד קונו. ע"כ מזדמנה לו בתו. זהו כללות הכוונה ועל יפר השבועה ע' כי זולת שם שכיון בתו' שלשה שלח שלח בהונן לשאול שחיים השמיעים בגמ' ל"ת גם כיון בל יאמר כי הלח אליעזר לא שלל שלח בהונן שפרי יצלח בעיניו שם תגרת אי סומת היה לו יפר מומין ע"כ אמר נ' ומעשה כי השם הברגים כי בג' שלח נאמר והיה בכל אחד משם והיה הנערה וכו' והיה השיים שאר יכנו וכו' וכן זה ל"ש לומר בכל כך סומך על הנסיון. שלח יבחין בין סובא לנערה, כ"ש שהיה מי שהיה. וזהו והיה הנערה כ"ש לא תעשה שם' גם לשליך כו' לא ימים מלכסות אחת מכל הנערות השמלאות שם. אפי' השיה הגרת אי סומת שילצא סומת בעיניו זהו והיה הנערה שאר אומר אליה וכו' כי אי יודע אם בת זוגו בעלת סוס וכן שאול לא ידקדק בזאי שיבשת בה' להכות אם הפלשתי. להקור אם עבד הוא אי ממזר כ"ש יפיה בלתי שאר לא יהן לו רק השואר גדול. וזהו והיה השיים כו' וע"כ היה שלח בהונן והשיקש ניפתח בסומו והיה היולא. שלח שהיה דעתו בין יפיה שור או כבש או עז. ולא שם לבו כי גם שפשר יפיה סמא. ובכלל שהבר הוא כי גם שאול ויפתח לשלושים יפיותם. כי זולת הבנת סומו והיה שדקדקו. גם כן שיבות מיוחסת כי שברהו יאמר השיים שאר יבנו יעשרנו כו' שלי והיה השיים וכן ניפתח. לך יתבן בוו: בדרך שמדלש שבוא דרשוניהם בגז"ש כעדע לעקיפ ס דשבריהם וכי בשלשתן נאמר והיה וילמדו שהשיים מלישעזר כי גם שם שלח שם' שמו ה' שפקח עיניו בעל שמאמר שהזכיר שמעין כי היה שפשר לבטל שם שאול ויפתח שהכלל כי מודיעים שם ולא שולשים שם לא שן הענין שהכתוב. ומשולת שבר שלשו רלוני גודל שבק אליעזר ושאול. זה לעשות רצון שבות השלוח ושליחותם כראוי. וזה לעשות שלמות ה' כראוי שנמנו שם שכודש ושובש מגד. ע"כ שלישים ה'. ע"כ לא נפלא על גודל שלישת שן אליעזר בעיני ה'. לשם שם שלשלו כלל שבר שלח שאול מאחו יש'. ונאחוז של הענין. והוא כי הגיד הכתוב כי שהם דבר שמיס זו השיב לו הוא יש' כי שפשר לא שפשם עליה על רוחו שמכלל בזות שבני השיר סיולחות לשאול היתה גם בת שהי שדויני. ולא כן היה ל"ת גם סיולחו היתה על לד הפלח כי ויהי הוא כו' והגיד רבקה יוצאת ולא מקודם וזה שבני שעמים. (ו) כי הלח היתה

לא גדולים הולי הארץ והוא עם בחומל פו'. (ג) כי והלא והגערה טובה מרחוק מאד. אמר מין מדרך ילדה יפיפיה כמוה לגלח ומה גם במקום שיש לחבים בין מצחיבים על פנין וסיפרה תורה כי ורבך העיוה ומחלה והוא בלו' ומחלה היה מודע דרשה העין ולפחות מניה כאמר שחק מן המחיבה. ממנה הוא רז"ל (ב"ר פ' ב') על מו' וירן העבד לקראתה ממרו כי רחה שעלו המים לקראתה והוא מן המימה שבל ירחה ובל ימלא רמז בכתוב מעליית המים. לכן ממצבה כי זה מאמר הכתוב. כי דרך יחר נשים היתה לדחת העיוה ולשחוב ולמלא. אך זאת לא נגרתה רק ורבך ומיד ומחלה בלי שחיבה. ואין זה שם מעלות המים לקראתה וע"כ וירן העבד בשביל כך והוא לקראתה. עוד הכריחה שאחר עלותה לא יבאר שחיתה עומדת או מחחילה ללכת לביתה וע"כ הילל"ל וירן אליה או מחריה מאי לקראתה שלא ידלך רק שבזה הולך והא בא נגדו. אך הוא וירן בשביל הקרי שהיה לה שעלו המים לקראתה. והיות למ"ד יחיבה שאחר היות ר"ל בסוף חיבה במקום למ"ד ברחתה הרחשונה מיובחת. ובעין הממור יחכן שכ"כ המים עלו מהעין למעלה שהי' גדלה כלומו העין ילדה שחיתה ירודה ממימים. והוא ורבך העיוה ברומו חירידה גם על העין. והנה רלוי שם לב על שמעו ית' אח מעמו לכמותו בשם עבד בפ' זה. מפ"ל ביאר הכתוב. למנה סיפרה תורה כי ג' דברים עשה שלח בדרך אמים הטובים. ר' שריפה לקראתה וכן לא יעשה לים הטוב לרון לקראת נערה יפה מאד נדבר אליה. ומה גם בקרב בלבי יפות כי יאמר כי רחיתה יכלו הרחיבו לרון ע"כ מברחתי היה ללכת לאחו כלאחר יד. עוד שים בדרך שפלחה כי לים המעלה והחשיבות לחיותו יקר בעיני עלמו לא ירחה לו כמקשה לשחול מחטוב או הטובה כמותו יקחהו מים עד רווח אחותו. מפ"ל עבד לים מחים או אשה חטובים כי לא יערב לב לבו כ"א בחחנון כדי נמיעה לחשיב נפש. ועל שחי שלח שהחניגב כעבד אמר וירן העבד. (ה) על פריסה כמדובר שלח חם על העדר כבוד. (ב) כי ויאמר בנמיעתי כדי נמיעה וגם אמר הא ל' בקשה כי שכיר חשיבותה והוא עבד לים. ע"ב פיה שאחה בחכמה ואמרה שאה לדוני כלומר שלא בהחשיבך לותי לנברח ואיחך לעבד ולו. וגם לא שלח כדי שחיה. אך נפסוף מי פומרת שאה לנמרי ולא נמיעה לבד כי לדוני אשה חטוב בעיני. וזהו שאה לדוני וכמאמר רז"ל במסכת קידושין (דף ה') שאה נאשה היא ואמר הוא אם אדם הטוב הוא מקודשת כי בנאחת רוחה על שקבלו ממנה יהשב כאומן לה לאשר כי עד"ז אמרה רבקה שאה. וזכלבך ממנה לחזיק לך טובה כי ע"כ לקראך לדוני. אמנם יחכן אם שמיעה ממאמרו כי אמר אשר לומר אליה שאי גם כדך ואשאה. ואח"כ אמר הגמילי גם כו'. עוד יחכן על הפימה שלא בהמשך הכתוב הקודם ושגערה בו'. והוא כי אחרי לומרו שגערה אשר לומר אליה שאי גם כו' והיה בלבו לדבר בה ולאה והנה נגד שניו נערה טובת מראה מאד וכדאי על שכמה אז אמר בלבו מוב לי יוֹ אמר לה שאי גם כדך ואשאה כי שלח בשעות כדה משכמה יבא כי כדה נגד שניה ואשר יביא מרחוק

יד **ואשכל** להשקותו כו'. זו הולאת דרך אחרן. לכאו' למור לו שאי אדוני וגם לגמליך אשאב. כל מראה כשותה ומשוח לותו לגמליו. ע"כ המחינה עד כלותה להשקותו ואחרי כן ואשאר גם לגמליך כו'. והנה בשום לב הל שלא עוד המיותרת בתו' ואחרן עוד. יחכן הורה הכתוב שאם שפלית אשאב לה הוא י"ת. כי היא אמרה לגמליך אשאב עד אם כלו לשתות שהוא שאיבות אחרת מאד. די סיפוק י' גמלים בכותם מן אדרך גלגים וממים. והאלהים עשה כי לא גלרכת לגלת בשוב הל הבאר כ"ח פעם ל' ושאב לכל גמליו. ו"ל ואחרן עוד כי ריוה אחת היה שיש שוד על הקודם ולא פעמים רבות ושאלה ברכה במעשה ידיה שהשיק לכל גמליו:

כא **והאיש** משחאה כו'. הנה אמה שכשבאו יבא על נכון. כי בא הכתוב לאחת טוב טעם ודעת מה היה לו ומה הגיע לבלאי לגלות סוד האיש על אשה והאמידים על ידיה מאז רלה נסיונו עלה כאומן בחומרה לגיו וגם לגמליך אשאב כ"ח היה כמחניים כי האה היה מקום לאשוב אולי היה מפקפק בנסיון. או אולי לא יבאה בעיניו. ו"ל לא כן הוא כ"א אדרבה ושאים משחאה לה משחוקק אליה ומה שהוא מחניים ומחעלם אחת לה הוא לדעת וכו'. והוא כי אמר בלבו הנה מהסיון ידעתי כי היא השאה אשר הוכיח ה' לבן אדוני אך עדיין אשאר יגמור הדבר ולא ע"י בדרכי זה רק עו בא זולתי מאת אדוני גדולים ובני תורן להאליכה אליו. ו"ל מחניים בשעה ז"ש נדו"ל כמניס קול ומחמיס על הדבר ומשיב ואו' כי השעה שהוא מחניים. עם שהוא משחאה הוא לדעת ההללות ה' דרכו כלומר הדרך שלו על ידו בדרכו זה עשה אם לא חבא כ"א ע"י זולתי. ו"ל אם לא. ולכן נרחותו אשר כלו שגמלים לשחות לגמלי. והי' ע"י שחיבה אחת כמדובר אז נחה דעתו בהו' הלא גם בלי גם זה. כ"ל שהשחיל להשקותם והלאה כי נערה קטנה היא. ואגמור אחי להשקות שבר גמלים היה מחקייים הסיון בגד מה. כי הלא כבר הביאה גם לגמליך אשאב כשלאתי. לך הוא י"ת כ"כ החניא לא אליעזר שלא שיתקיימו כל דבריו לגמרי גם בשעה השאלה. שעל ידה נבדה יכלו לשחות כל סי' גמלים אז אמר אחר שכ"כ החניבני הוא י"ת. גם יחשבני להאליחני נימים' ע"י ולא יגעלו כי ויעשה ע"י זולתי. וגם נרחות כי כלו לשחות ע"י שחיבה ר' הורה כי ממסר שלחים לעשות הדבר ומכ"ם שלא יאחר עד השעות אח"כ ע"י זולתי והוא ויהי כאשר כלו הגמלים וגו' ויאש האיש וגו'. והרחים כי האמין לסיון. ולא היה מחניים כ"א על שהשאה אזכר כי הלא ויאש האיש וגו' ואח"כ ויאמר בא מי אח כי הלו לא היה לבו שלם בשאלתה הסיון לא היה ויחן נזם ומילים עד יתאל גם מי היא. ויחאחם לו כי

מ"שמתח לדברים הוא: ולו יאמר ומשים משמתח לה וגו' קרוב אל הדרך הקודם. והוא כי הנה מעת רחוקו מעמה לבון הענרה כתבר שמל מלחמו יש"ת הודע אליו כי זולת התנבא תבר הוכיח ה' לבן תדוניו והיה מתנחה לה לך מה שה"ת מחרים מלחמו מחזה והמלידים ולמחול לה גם מי היה הלה הוא לדעת ההללוה ה' וגו'. והוא כי בחל מלחמו יתברך יעשה הוא עלמו לה נתן מיד כ"ח כ' למידים על ידיה עד בשחל בם מי הם וידע כי מבית אחי תדוניו היא לו שם הנחש על לחפה והיא מלחמו מליהם ומשחל וגו' ולחשים וגו': לו לחפבר כי בתחלה ויקח החים מזה זהב שהוא לחלות בלחפה וכ' למידים בזרועה כדרך המלידים לך מ"כ חזר וחם מפני הרואים שיהלחו מלחמם בפיהם ונוקב נחיהם. ומשים המלידים בזרועה ויהחדוהו ויקבלנו עליו המון עם והיה לבוז. ע"כ מה עשה הנחש והמלידים הכל נתן על ידיה ולא הנחש בלף ולא המלידים בזרועה. וזהו ויקח החים מזה וגו' ומני למידים על ידיה. וכזה יובן עוין לבן הלא יקבה נאו' ולרבקה הלא ושמו לבן וירק וגו' כי לחבר ברק הל העין לוך חמ"כ הלה לה הנחש ולא המלידים על ידי לחחותו המלחר' בבית. ושמע לה דברי לחחותו שלחשה וכשמע וגו'. ועוד כי מחלה נחמל וירק וחמ"כ ויבח הל החים ביוכה על ביחה לחבו בלי ריחה וגם חו' נחמר כי לה ילדק בו נחמר לזחה. ועוד היחבן כי עד הלא רק לה רחה לה החנ וחת המלידים ולא בחמ מה שדבר חלים החים שחומר מחרי כן ויהי כרחות וגו' ובשמעו וגו': אחנם הנה בבא לרבקה ומבד לביח חמה כי חנח מקבל דבריה יופר מחחים ולביה ולא יהפדוה שהחניים להביים ובקבה לחבן וחחמר לדברים הללה בכ"ף שדמיון כי בהביעה לה חמרים לך הנה חזה ולמידים נתן לי לחים לחבד על שהשקיחי חותו וחבד בחליו. ולא שיבים הנם ושלחהו על ייחוסה וחבר הודה לה' שהנחהו בית חחי חדוניו. חו לבב קנחה בחומהו היחבן כי על חעב חיים נתן לה כל זה. לך לין זה כי לה הבה בה. לו זחה עשה. והרחיה כי לה הניחה רק לביח חמה ולא לחביה ונלחחים וחין זה כ"ח חפני היראה על דבר בלחי טהור. וזהו ומבד לביח חמה כדברים הללה חיד מלבבו לבן וירק. ומומה ריאחו היחה לנבה לל החים. בין הם יחלחהו חיד חהומה. בין על העין לביב עמו. וזהו שהומה לל העין. לך חיד חחרי החילו לרוח עולמו בהחר החנוה. נתן לל לבו לשוב ולחה חולי לין רב. וילל והנה הנחש והלמידים חין במקומה הנחש בלחפה והלמידים סביב זלועה כדרך בהחתן לך הנחש והלמידים על הידים. חמר בלבו לין זה כ"ל דרך נישות. וזהו ויהי כרחות הם הנחש ולא הלמידים ע"י לחחותו. עוד כ' והח ובשמעו הם דברי רבקה לחחותו לבר שמע דבריה כדי לומר לחים דבריה לפי מה שדבר הוא חליה הם טוב ורע. וזהו ובשמעו הם דברי רבקה לחחותו לומר שהוא כדי לומר הוא לחים כי שמע ממנה כה דבר חלי החים שהוא הלמידי נל מעט מים מבדך כי לין זה דברי עבדים כי הם חדרבה ממחזק טובה למבה ממנו ומרבה שברו. וגם מחומהו היה בית לחיך מקום וגו'. ים הורחם לישות כי לל היה רוחף לחן בביחה כי מבק

הם הנחש על לחפה עד לימר שהיחה הם בחוחל והנה היה בהיכך. לך לחפבר כי בבטהו בהטיון מיד ויקח החים הזה זהב לחבו לה ושמי למידים. לך למה שהיחה בו לחבן יקרה בדמים מרוחים. חזר ועכב בידו עד יבחל הם מי הם לדעת הם מבית לחבי לברכה היא לך למידים הלא היו בחים הברכה מיד: חבן על ידיה. וזהו ויקח החים מזה זהב שהחני' בידו חלא מוכנה לך לא חבן מיד כ"ח כ' למידים על ידיה עד בשחל בם מי הם וידע כי מבית אחי תדוניו היא לו הם הנחש על לחפה והיא מלחמו מליהם ומשחל וגו' ולחשים וגו': לו לחפבר כי בתחלה ויקח החים מזה זהב שהוא לחלות בלחפה וכ' למידים בזרועה כדרך המלידים לך מ"כ חזר וחם מפני הרואים שיהלחו מלחמם בפיהם ונוקב נחיהם. ומשים המלידים בזרועה ויהחדוהו ויקבלנו עליו המון עם והיה לבוז. ע"כ מה עשה הנחש והמלידים הכל נתן על ידיה ולא הנחש בלף ולא המלידים בזרועה. וזהו ויקח החים מזה וגו' ומני למידים על ידיה. וכזה יובן עוין לבן הלא יקבה נאו' ולרבקה הלא ושמו לבן וירק וגו' כי לחבר ברק הל העין לוך חמ"כ הלה לה הנחש ולא המלידים על ידי לחחותו המלחר' בבית. ושמע לה דברי לחחותו שלחשה וכשמע וגו'. ועוד כי מחלה נחמל וירק וחמ"כ ויבח הל החים ביוכה על ביחה לחבו בלי ריחה וגם חו' נחמר כי לה ילדק בו נחמר לזחה. ועוד היחבן כי עד הלא רק לה רחה לה החנ וחת המלידים ולא בחמ מה שדבר חלים החים שחומר מחרי כן ויהי כרחות וגו' ובשמעו וגו': אחנם הנה בבא לרבקה ומבד לביח חמה כי חנח מקבל דבריה יופר מחחים ולביה ולא יהפדוה שהחניים להביים ובקבה לחבן וחחמר לדברים הללה בכ"ף שדמיון כי בהביעה לה חמרים לך הנה חזה ולמידים נתן לי לחים לחבד על שהשקיחי חותו וחבד בחליו. ולא שיבים הנם ושלחהו על ייחוסה וחבר הודה לה' שהנחהו בית חחי חדוניו. חו לבב קנחה בחומהו היחבן כי על חעב חיים נתן לה כל זה. לך לין זה כי לה הבה בה. לו זחה עשה. והרחיה כי לה הניחה רק לביח חמה ולא לחביה ונלחחים וחין זה כ"ח חפני היראה על דבר בלחי טהור. וזהו ומבד לביח חמה כדברים הללה חיד מלבבו לבן וירק. ומומה ריאחו היחה לנבה לל החים. בין הם יחלחהו חיד חהומה. בין על העין לביב עמו. וזהו שהומה לל העין. לך חיד חחרי החילו לרוח עולמו בהחר החנוה. נתן לל לבו לשוב ולחה חולי לין רב. וילל והנה הנחש והלמידים חין במקומה הנחש בלחפה והלמידים סביב זלועה כדרך בהחתן לך הנחש והלמידים על הידים. חמר בלבו לין זה כ"ל דרך נישות. וזהו ויהי כרחות הם הנחש ולא הלמידים ע"י לחחותו. עוד כ' והח ובשמעו הם דברי רבקה לחחותו לבר שמע דבריה כדי לומר לחים דבריה לפי מה שדבר הוא חליה הם טוב ורע. וזהו ובשמעו הם דברי רבקה לחחותו לומר שהוא כדי לומר הוא לחים כי שמע ממנה כה דבר חלי החים שהוא הלמידי נל מעט מים מבדך כי לין זה דברי עבדים כי הם חדרבה ממחזק טובה למבה ממנו ומרבה שברו. וגם מחומהו היה בית לחיך מקום וגו'. ים הורחם לישות כי לל היה רוחף לחן בביחה כי מבק

גם כי הלא בלא היה מקום. שמורה שפה המאמר שאין מקום יכול מלכת מהכיה. ומזה למד למאר לו בא ברוך ה' וגו'. למען יכבה לו מתה לפי הערך. לז נתה דעתו וביטל מרוצתו ויבא לתלו. וזהו ויבא אל האיש וגו' ויאמר וגו': ושיעור הענין כי בחשבו כי רעה בלב היא זה רק בחזון הלילה ובדעתו לדבר לו סרס. לך ברחום את הזה והמתידים ע"י אמיתו הכיר כי לא היה רע המעשה. שע"כ לא נם הזה על אפה והמתידים על ידיה סביב שרוע. וע"כ נם ממרומתו. וזה כוון בשנותו את מעשו מאו' וירץ לקראתו ויבא. ותחת אשר כיון לדבר לו סרס נתן אל לבו לשאול דברי אחיתו אשר דבר אליה האיש. כדי לאמר הוא הלילו על פי הדברים האלה. וז"ש ויבאשמו את דברי רבקה אחותו לאמר וע"כ ויאמר בא ברוך ה' וגו'. כי אחר שעל נמיאת מיש נתן זה והמידים. מה יעשה על הכיוע אותו בדברי הבא ובבוד וע"כ ויאמר וגו'. ומ"ש לשם ותעשים את הזה על אפה אמר כך להוכיח להם בשתותו בנשיון כי מיד שהשיבה בתבת יצחק וקיבלה לו ועשה כל זה לא אמר בשפה אלא שלח את איתו בנקוב אף בעבור כמותו לעשים הזה ותה נם במקום רואים. בן יחבד כי אמר כי היה תשיתו בשפה. וכבתותו כי לא עשתה. ונחנו בידים עם המתידים. ומחזור על הענין:

כג **ויאמר** בת וגו'. הנה יפלא ממנה היות דרך נשים לה להרבות בדברים כי אחת שאלה ושתים השיבה. ושים לי לה שתאמר בת בתואל אנכי ולא תאריך בן מלכה אבר ילדה לנחור. ושלח ברוניה קרקה לר"י שנלילי נגילי שנעה על יותרו בחיות דרך נלך לנוד ולא אמר בחיה לנוד. ותה נם עתה כל זה וכתה שיפרו רז"ל בנעות הבנים אבר הלריכו לתעניות על שלח שתול בחותרו היה הרוחה. ועוד כי הנה לדעת תם ממשפחת אברהם היה לא יזכר בהנידה בת מי היה עד תפרש שתיה בן מלכה בת נחור. ות"ל תה היה לו שלח שאל רק בת מי הת. אחרי שתה תאמר שתיה בת בתואל עדיין לא נעשה כוונתו: אשתם לזה נתיה לב אל אומרו הגידו נא לי אשתו מיותר אחרי אומרו בת מי הת. לך הנה אין ספק כי יש ספרם בין אמירה ודבור לכבודה כי אמירה ודבור הלא ידלק נם על ענין קצר ממילות. לך הבדה לא תלדק רק על דברי ספור נמשך ואחיך עד נמר המכוון. וז"ש בת מי הת ולא אחפוץ באמירה שתאמרי בת פלו' בלבד רק הגידי נא לי ר"ל הנדה בתוכך עד לשם תיתם. ע"כ היה תשיתה בדבריו והגידה עד עיקר היתם שהוא עד נחור:

כה **ותאמר** אליו נם הבן וגו'. תה שלח לאמרה בר ולתם ומזון רק מלכל בהמות הלא הוא כי לשתה לעשות במזון כאשר עשתה בימים להיטיף על השלחה נם בית הנמלים. והוא כי הוא נם הוא לשה לנסות נם בזה. לאמר היש בית אביך מקום לנו לנון שהוא לאכלים בלבד ולא לנמלים. אז הוסיפה ולאמרה אע"ש שתוסיף לאכלים השלכל כ"ש נם לנמלים ומספא. ולא שוד שלח שהיותר מוכן הוא למזון ולהוספת הני לאומרה נם מקום לנון ליום הרבה ונם לנמלים

ותחתכם בשני הברים. ח' שלח פירשה מזון השלשים כ"א שהשיה בביתו הנה לשתי שנות. (ה) לבלתי הסיות מלכלם למלכל בשתתם. (ב) לבלתי בייתם בהזכירם לותו לפניהם. שוד השתתשה כ"ל ומרה ולא אמרה לנו כלומר לא נו היה. רק פקדון עמנו הוא מאתו יי' כי ממנו שכל וממנו יקנו לו. והוא מענין מאמר אברהם לאלוהיו כמוז"ל שהשיה אומר בריכו למקיה דשתי פיקח (סוטה דף י'). והשה מודיעה כי לא לו הוא כ"א לאל עליון. והיה נמשך מזה יחזיק לה טיבה על אשר הרבתה לוותר לנו. לך הוא לא כן עשה רק החזיק טובה לרחוי להחזיק לו ולעשות שכל. והזו ויקוד הלים ויפתחו לה' כי נם כל דבריה מאתו יי' היתה שכה ואמר מה שהודה לה' שעשה עמי ידעתי כי לא בשלי הוא כי אמי בדאי רק למען אלוהי אברהם. וזה אומרו ברוך ה' אלהי אלוהי אברהם אשר הפליא חשדו לי למענו ולא היה אלוהי אברהם עמנו היה בא בשלימות זה לא יפלא ישעה ה' למענו כל השבוד הזה. לך להיות אלהי אתי עבד לו הוא שוהלה על נודל מיבתו יי' על אלוהי. ועוד כי דרך השה לבקש קרובים או קרובי זולתו בתרן ובריה יכנם לעיר ושתל בעבד מרחות לרחות ומחזר לחנך ומביא לבית כן היה הדעת עושה יקרה לו ג"כ. לך הוא יי' הקריה לפניו כי עודנו בדרך נחתו ה' שתה: עוד שלשים כיון בתו'תתי ה'. והוא כי אברהם אמר לו יפלא מלאכו אתך ולקחת אשה לבני ליצחק אמר יותר מזה היה שלא המלאך עשה עמי זה כי אם ה' בכיכול. הוא נתני בית אבי לחנוי שהרי לא נחייחד על השלאך רק לקחת את האשה ולא שיתחנו בתוכן זה. ועל שלשה הדברים אתר אנכי בדרך וגו' על אמר אנכי ועל הב' אמר בדרך ועל הג' אמר נתני ה'. ומפני שעד כה לא נמר הענין ושמא לא יקבלו לתתה לו ונם שמא הנערה תמאן ללאת ממולדתה. ע"כ אמר תידה נא ה' על מי שעבר שהנתני בית אבי תחנוי בדרך וזה יהיה סימן יפה על הדרוך:

לא **ויאמר** בא ברוך ה' וגו'. הנה כתבנו כי נשא ק"ו ואמר הנני רואה את דברי אחיתי שעל שהשקתה אותו ואת נמליו נתן לה ומה יעשה כשתכבדהו בתלון ואכל ושתה. הלא יעשה עושר נדול ע"כ נתן אל לבו לאמר בא ברוך ה' וגו'. ולהשליג בדבר נעשה כמתלוון על עומדו תון באומרו למה תעמוד בחוץ ומפני שהיה יכול להשיב הלא זאת תלונתי שלא בתח לא תחה ולא זולתי בשבילי ולבן אתחנתי על כה ג"כ ואלהי פניתי הביתי כי זה נזשעבתי מלבא לקראתך כי תתבר יקרת בעיני אלהי בעמני פניתי הביתי ולא ע"י אליה או עבד ותח אתחנתי הרבה הוא כי גם בכלל מה בפניתי הוא ומקום נמלים. ושלא יחלה שעל תעדת הזה והמידים היה עיפה למען ירבה נם הוא מהר ותתן. לאמר בא ברוך ה' וגו' לומר אם אתחנתי כבד אכבדך אין זה כי אם על היותך ברוך ה' ובכן בא תבא כי אתבר אכבדך עם האלהים לני עושה:

לב **ויבא** האיש וגו'. הוא מה שאמרו רז"ל (ב"מ דף ס"ב) על ותתי שעבד וגו' ואלכתם ונו"

שם זכין שלא מכל לבבכם ומ"ש לפני שלא וחכו ויתן תבן וגו' ויושם לפניהן וגו' :

לג ויושם וגו'. הנה כאשר לפנים לג. (א) על מה זה נמנע לאכול עד דבר דבריו. (ב) למה פתח דבריו היו עבד אברהם אנכי. (ג) מה טורך הודעה מה שה' בך לה תדונו מלא. ובנתן לו לתן ובקר וגו'. (ד) תומרו שמעלך יהתן אחריי זקנתה מה יתן ומה יוסיף למו סולדו אחרי זקנתה לי בשמחתה וגם למה לה כלל גם לה לאברהם לומר לחרי זקנתה וגם למה הודיעם שנתן לו לה כל לאבר לי. (ה) תומרו ויבזיעני לדוני לומר כי מלבד שלין טורך בהודעת הפעמים. גם תומרו לומר לה ידלה כי לימו לומר לאחרים. (ו) תומרו שם לה וגו' למה ציה כי לאברהם לאמר כ"ש לל לחרי וגו' ושוה לאבר שם לה וגו'. (ז) תומרו ה' לאבר שהצלחני וגו' שהם דבריה לאבר לה כן דבר לאברהם כ"ש לאבר לקחתי וגו'. וגם לאברהם לאמר יעלח מלאכו לפניך והוא לאמר לאחר. (ח) תומרו לה תפקח וגו' שלא נאמר לו כן . (ט) תומרו שם יפך לה מליאה דרכי וגו' כי לין זה לה שאלתו כלל וכן בכל ספור לחרי הפסוקין לין דבר שלא יהיה מפורש הכתוב והלשון מהמזכר למעלה במקום שנצרך שלאמר במקום הגמוקי הבקיעי במקום ולחרך הציעה ומעלה הוא לו' והשאב ובמקום ושאבה לכל גמליו הוא לו' וגם הגמלים השקתה ושם נתן המים ברכה יעשל בה מי שם ופה היא תומר ושאבה וגו' ואשים המים וגו'. (י) למה הודיעם שהשתחוה לה' ומה שבירך וגו' מה שלא זכר למעלה רק מליאות הקידה והשתחויה. (יא) תומרו חשב הגעגה לחתו ימים לו עשור וכו' לין חזרו ממאמרם למעלה הנה רבקה לפניך קח ולך ומה הוסיף הוא לח"כ בתומרו לל שאמרו לחתי וגו' על מה שאמר לחלה. (יב) תומר נקרא לנעגה וגו' כי מרבקתו יתמר נשאל לנעגה ולא לה פיה. וגם תומר נקרא לנעגה הוא מיותר כי בכלל לו' נשאל לנעגה היתה הקריאה : אמנם הנה ברש יפנה לליעזר בה להסיר מלבם בן יחשבו כי המים והשתדים פיזר נתן על השקאתם לותו ולח נמליו לו על המלון והשכילה כי על כן בחה לה המים והשתדים לאמר לה שים בית לחניך מקום לנו ללון בתופן שהם יתתו בזרוע יפסיד חפציו על כן הקדים ולאמר לה לוכל עד אם אברהי דברי וגו'. למען תודיעם כי לה על שלחה אבר הוא לוכל פיזר נתן רק (עיין בח"א) שבלימות חזוק נתן לה : עוד יתכן במאמרם ז"ל כי חמדו להם לח בכוד עבדו ויתנו בברותו רחם ליורשו ושמלאך אבר לחו סיפר הקטרות ולאבר בה הסס שם לפני בתופל ועל כן לאחרי שכלם לה שכר כי שם לחיה ולאמר וזה יורה ג"כ לומרו ויושם ולא נאמר ויתן כתומרו ויקן תבן וגו'. וגם לומרו לפניו לשכל לומר לפניו הוסם לשכל. אך ליזלתו הוסם לשבלי לשכל כי שם לשמים ושיו בתופל : ובזה נבח לל הענין והוא כי יתכן כי לאמר שמלאך היה בח עמו כאמר מדוניו ישלח מלאכו לפניך. ומה גם למאמר רז"ל (ב"ר פ' ל"ח) כי בני מלכיים שלחו לחתו ח' לגוותו וח' לאוניח לח רבקה ועל כן לא יבאר ממנו ידיעת מעשה מלאכו אבר לחו ע"ד מאמרם ז"ל בהגר שהיתה במלאך ה'

כי הלא וה' הוא ובית דינו יה' נתנו לברכו. וזהו וה' ברוך את אברהם בכל וה' בירך את מדותיו מלך. כי את הכל זכה בדין עליון לפי רוב זכותו ולא היתה עיקר הגדולה מיוחס המעשר כדרך בני אדם כי אם ויגבה מעלה מלך עמנו על כל ברותי עושה בעודש ואח"כ ויתן לו מלך ובקר כסף וזהב וגו'. ועל פי דרכו הזכיר העבדים כין מלך ובקר וכסף וזהב וגמלים וחמורים. לומר שעם היות העבדים לפני אברהם במדרגה שפלה היה הוא בהיותו עבד אברהם בחותם הגדולה. ומה גם אדוניו שהוא מה שלא בחומר עבד אברהם אלקי : ועל כל' אמר אל תשם ברך וגו' לומר שעמו ולאו כי טוב וכשום לפניו הוא בן אדוני. כי הלא הוא בן הגבירה זהו ואל תשם ברך ולא כישמעאל שע"כ הוא בן לאדוני מיוחס אחר האב. ולא כבן הבא מן השפחה שקלוי בשם בכתוב תלוים על מקרא שכתוב גרש האמה הזאת ואת בנה כמ"ש. וזהו אומרו בן לאדוני. שים שהיה אחרי זקנתה כלו' הביאו ולאו מה טובו ומה יופיו כי הלא על דרך שם שפלים בעשות הוא יח' להביאו לעולם כי הלא לא ילדתו אמו בזקנתה כי אם אחרי זקנתה. כי נפתלקה הזקנה והלכה לה. כי הזרע לעשותה להתעבר ממנו ולא עביד קב"ה ניסא לחוליד אחד הריקים וז"ש אחרי זקנתה שאם לא כן אין אחר הזקנה רק המות. ואל יג' ממוהר ומהן ואם יירש הכבא לו משם. אמר ויתן ט לה כל אשר לו. בתופן שהיו בעלים עניר ממנו ובכלל הדבר הוא כי יבבה לה מוהר ומהן ושמח מתמרו ח"כ מיפה היך לא יתמה עזר כנגדו בביתו אמר שכ"כ הגון הוא. דשו מיפה כי ויפה שבעבדי אדוני כו' ומעולה דבר אדוניו כי לשון בעות בעיני אברהם וע"כ לא נקח אשה משם אלא. ואומרו לאמר עם שהיו לאמר לזולת. וגם אומרו אם לא אל בית אבי ואל ארצי אמר כ"ה אל בית אבי כאמר אברהם הלא הוא ע"ם דרכו רצה להעלים להם שהיתה השבועה גם לבית אל בית אביו. כן היקר הדבר בעיניהם ויסרבו ע"כ אמר מה שהבעיניו לא היה רק לאמר אלי. לא תקח אשה מבנות הכנעני אם לא אל בית אבי תלך. אבל אם אלך אל בית אבי ולא יהבו לקח מן הכנעני. וגם רמז לנו שלא שיכב רק על כנעני שבארצו. אך לא בארצו אחרת או מיתר עמים שבכל מקום: ועל הר' אמר ואו' לאדוני אולי לא תלך כו' לו' הלא רואי אלקי והיו מציבים מפני הכבוד ומפני היראה על חשך. כי לא טוב היום נערה יפה עד מאד בת נדוליס ביד עבד אים בדרכיה. וע"כ קדמני ואומר אל אדוני אולי לא תאבה האשה למה אביא אשה והשובה. כנרמז בה"ש הידיעה לנכח אחרי כי עבד אנכי. והביב לי כי לענין הכבוד אין חשש. כי ס' יפלח מלכו וא"כ אין לכם כבוד מזה. כי בא מלאך ס' שלוח מאתו יח' נעד בהכם. ועל הדבר שהשד כי אשם עבד שטוף בזמה גם כן על מהומו כי הוא אמר אלי ס' יפלח מלכו אלי כי אמר שמלאך יבא אתי ולא שמע אל אשה אבא אתו כי אתי העיקר ואין זה רק על כי היני כשאר כל העבדים כי כשר ולזיק אתי כי על כן אתי השוב ממנו וח"כ אינה

לא אחשד בלבבי בדרך אחת. כי לא תלוי עמה כאשה העבדים זולתי וכן אמרו"ל המושל בכל"אחר לו מושל בירצו כמותו. ולאחזק הענין בינה מאמר אברהם כי הוא אמר אליו ישלח מלאכו לפניך ופה בינה ואמר מלאכו אחך והוא כי הוא אמרו"ל (פרי"ת ל"ג) כי בחניה מיכאל ועזריה להיותם לזריקים גדולים נאמר בהם וירויח לי רביעית' דמי לבר אלהין כי קדמתה לא נאמר אלא רביעית מלמד שהיו מהלכין אלפיהן אחלה והמלאך אחריהם. ואמנם העבד הלז לא החשיבו לאברהם בכל הכבוד הזה אמר כי ישלח מלאכו לפניך כי הוא יולך לפניך ותקח אחריו. אך הוא אמר אחך להורות כי המלאך פעל אלוי בעצם ולא אמר לפניך והוא מן הטעם שבחנו. אמר אליהם כי אני סעיקר והמלאך פעל אלי. כי הלא לא אמר רק שיבא המלאך אתי וע"ז בטח בי אלהי אתי אם האמה כי אמר ולקחת אמה לבני : עוד כיון כי אין המלאך מלוים דרכי כ"ה הס"י בעצמי. וז"ת ס' כי הוא ישלח מלאכו אחך וגם ס' המזכר והצליח דרכך כי אין המלאך רק לצמרך בכל דרכיך להורות שהשיבו כאמרו אליהם. וז"ת והצליה כו' ולא אמר להצליח כי אתים יעשה לך ס' המזכר ישלח כו' והצליה כו' ועכ"ת אמר ולקחת כו' לו' כי אחרי שהוא מצליה דרכי לא לאחיהם מכם כ"ת לעזקה לעצמי ואם נאמר כי אומר והצליח דרכיך הוא על הדרך שאברהם ישראל נאחן. יאמר כי אמה שיצליח בדרך ימצא שיקח האשה מעצמו כי בא כיום אחד שקפצה לו הארץ. כי ידעו ויבואו מלמעלן ועכ"ת אמר להם ואבא היום אל העין. שהוא כאומרים ז"ל (סנהדרין ד' ל"ד) היום יצלחני והיום בחמי. ועל פי דרכו רמז לנו כי לא היה היאוש עם אדוניו רק על בוא עמו אך מציאות הזווג בעזה היה כי ס' הצליה דרכו ולקח אשה. ועם כל זה אמר אלי אשם אבידי ליקח אשה עם כל זה היו דרך ארץ. כ"ת אשם לא יהיו בבחינתם אשים נקי מלאכו וזהו אם לא יהיו וכו' והנה אהרתי יאמר ולא יהיו לך מאי ואשם לא יהיו וגם אי אשים והיית נקי הוא מיאמר. אך עוד כיון לאמר להם כי בין אם יהיבו לבתי הם אותה כלי בין אם יאמרו להם אך לא ע"י העבד רק ע"י זולתו. לכל זד מלאה הוא נקי מלאתו ויוכל להשיאו אחרת. ז"ת אז תנקה כי. כי תבא אל משפחתי זה בלבד אם אלא יועיל וגם אם לא יהיו לך כלו' כ"ת לזולתך כיב בן מורין גם זה והיית נקי מאלתי לאורות. כי היה לא יקרה מאוד אלא אשים אשבר אלהי וגם להחשיב עצמו כי יקר הוא בעיני אדוניו. אשל בלבי אחה לו בעצמו גם ביודו ע"י זולתו ישיאוהו זולתו : ועל הר' אמר ואבא היום אל העין לומר רצו עתה אין גם שהיה קטנה לגדול היה גם זולו מאתו י', כי הלא ואבא היום כו' אשים ילחני ואיום בחמי. ג' הנסיון הנפלא כי הנה ואומר ס' אלהי אדוני כו' והתחבה לו' כי הנסיון לא היה לדעת אם בת זולו היא כ"ת לדעת אם הוא י' בעצמו הוא המצליחו וחזו אם יאך נא מצליח כו'. אשים אם אשלחה אשים על ידו ולא אזיזו בזוג רק ע"י זולתו וז"ת לדרכי כו'. ועל פי דרכו רמז אם אברהם למעלה כי אמר לו אדוניו אם הייתי אני העולך היה הוא י' מצליחני על ידי עצמו. וזהו ס'

אבר נקחני כו' לך להיות אתם סהולך יפלח מלחמו. ע"כ אמר אם יהך בעצמך מצליח דרכי עם היות אתכי אני הוא עליה ונתן אברהם בעצמו וכל זה למען הנדיל עניינו בעיניהם ושיהי ואמר העלמה ונתן אתר הנערה וגם אחר היוצאים לפחוץ וכתוב לא אמר כן בפיהוי. הוא מה שאמרו בפרקי ר"א כי היתה בת מלכים ולא נפחה לפחוץ מים כי היתה כבודה בת מלך פניתה ומה' היה שילחה בעת הסיל וכדא על אבמה. וע"כ אם היה אומר לה וכנוס אתי הערב יוצאות לפחוץ מים והיה הנערה כו' היה לה פהמון אם לו' המן הבזויות אדרבן נפחוץ מים היתה הרחויה לבן אדוניך. ושוב יאמרו שהוא לא שלח רק על הגיונות לצחוק ולא על זאת שלח נפחה בשלח רק בפעם הזאת ומקר' הוא היה לה להביא לו בדברים אלה ולא מהמת נפיונו. ע"כ אמר והיה העלמה כאומר העלמות והגערות בכיתי היוצאות עתה לפחוץ לה מן הרגיונות לצחק תמיד. וזהו והנה רבקה יוצאת אשר ילדה בכלל הנפיון ובאמת בכדא על אבמה אם בלא נפחה בדבר ולהורות גודל הצלחת הנפיון שיהי בלבותו כי אמר אבר אומר אליה השקיני נא מעט מים מכדך ואח"כ אומר השקיני גא ואשתה אם אתמלא היה נחת לה מקום שהות לפחוך אם אתמלא היה ברחבותם. אך היה היתה כל כך נדיב. כי לא הספיקה לעמוד דברי כי מיד באמרי השקיני נא מעט מכדך עמד מעט מים כו' מיד מיהר' ואמהר גם אחת שהה כו'. וזהו אומרו ואומר אליה השקיני נא ואמהר כו' ובלבלי הרחות הין ערכה בעיניהם כי רב הוא בן יאמרו עד ילכה למו מפחות גדולות מו יקנו לפחוך. ע"כ הספיק דבר הי אבר עוד הים לקרות כאבר דקדקו בכתוב שאומר ואהר השיגה ואמלא ולא נאמר ואפחך כי בלי שהיגה עוד הים ואמלא כלה. אך עתה אמר ואהר השיגה ואפחך. מן הטעם הזה לא אמר שאמר לה קבאתי כמעשה הים. רק השקיני לבל תהיה הפוכה' הורחת ויהור רב מגמיע' להשקותו וגם אם נמלוי. ובאו' אי ברם אכלה לדבר כי אלא אי מיותר סורם מאמרו למעלה על ויהי הוא ברם כלה לדבר כי משלשה פעמים במעשה פיהם כאהוא הוא מהפעים אתריהם שהיה ברם יכלה לדבר ואחריהם כלותם לדבר. וזהו אמרו הא ג"כ אי ברם אכלה כלומר אי הוא ולא אחר ואמרו ואורד כלה מעליה ואפחך ואמלא נאמר ואורד כלה על יד ואפחקו כל יתפדוהו אחפק לפחות מידה כי אם שהפה מעמו בכד שעל אחרן. וגם היה למעלה אמר שאחר אם אחם ושמידים שלא בא מי אם ופא היקר להורות כי לא על ההשקאה נתן לה מהנות. כ"ש על המיתון שהיתה בא אחי אדוניו ומן הטעם הזה לא אמר שאמר לה היה היה אחיך מקום לנו ללון בן ירחה שהכר לילה נותן לה רק על אחיהון ואמור ואקוד ואשתחוה לה' ואברך וכו' לא אמר כאחרי אדוני. רק לקחת אם בא אחי

אדוני לבנו כי לא היה מסופק בלקוחין ועל ודאותה היתה הסודהה לה':

מב ועתה אם יהכם עושים כו'. הנה הורחתי כי ה' עשה הדבר והא אני אשר אבר הנני בא היום לקחת כו'. ועכ"ז הנני מיחס הדבר אלאהכם להחד ואמת כי בהיליים אתם. וז"ל ועתה לו' ועתה שהורחתי כי אם' הוא עכ"ז אם יהכם עושים. וע"ש דרכו רמז להם שלא יקוו מוכר ומתן לאליעזר הנערה. כעין שיקבי שעבד לא לבן ז' בניס כ"ל אם יהכם עושים הסד ואמת שהוא אחד מהם הגידו לי כלו' הגדה אחיה מבוכה מפורסם שהוא ענין הגדה והא בתוכן שאהלאם הגדה והודאתה ואחיהם תעמוד הבטרת אחבולה מה ואם לא הגידו לי אחר ואפר לי כלו' אל אבוהו מלומר שלא אחפצו בבן אברהם כי הלא אין אברהם בפניהם. כ"ש לאי ולכן אין כאן טעם. וזהו הגידו לי כי לי אתם אומרים והא לאהברהם: (ג) ויען לבן ובתואל וכו'. הנה כאן אלמנו על דרוש הידיעה אלהים. כי לא אבהיר בפשוטו הדבר אם טוב ואם רע כל טוב שהדבר לא יצא מפיו יח'. כ"ש מהבטה בלבד כמפורש אלמנו יפה. וכזה יאמר שלא אמרת שהייהם תיעו להח' ואמת אם הדה בזוה. אך לא כן הוא כי אילו היתה ידיעה בלבד לפניו יח' והא יצא מפיו היה הדבר ואחר שילא מפיו יח' הם פלוני לפלוני כאמו"ל (ב"ק פ' כ"ו) על פ' הנה ילדה מלכה בו' שאחר הפקידה שהיה אברהם מהדבר לא יפה עשיתי שלא לקחתי אתם ליצחק זה כאה הים אחילו עתה היה נעקד לא הניח אחריו בניס. ואמר לו הקב"ה אל אחות כי הנה עתה נולדה בת זוגו. כי הנה ילדה מלכה בו' ובתואל ילד את רבקה. כלל הדברים כי הדבר יצא מפי יח'. ולכן אין לאם בחילה וזהו לא נוכל דבר אליך הפי' לו' רע או טוב זה החיתון מה היכו רע או טוב הוא לנדעת אם נולדה אם

אין כי בשלה בחילתיהו כי לא יבאר מהעשות:

ובמדרש רבה ו"ל (שם פ' כ') ויען לבן ובתואל ויאמרו

מה' יצא הדבר אליהן לא רבי יהושע בר נחמני בשם רבי חנינא בר יצחק אמר מכר המוריה יצא. וכבן אמרין מהיכן יצא ואהי אשם לבן אדוניך כאשר דבר ה' ע"כ ולאור לנשים לב מה זו שלשה מהיכן יצא שלא הכתוב או' מה' יצא. ועוד או' מכר המוריה יצא אין יצא מהכר הזה. ועוד לרבנן גם אם דעתם הוא כי מה' יצא למה הניחו מפסוק שאחר זה שיהו מפורש בו היכאה מהיכן. ולא הניחו מפסוק מה' יצא הדבר שאחריהם כי מה' יצא: ועוד למה רבנן חזרו לומר מהיכן יצא ולא סמכו על האמור מהשלשה מהיכן יצא. ויאמר ורבנן אמרי ואהי אשם כו': ולבא על הענין נשים לב. למה הפסוקו מיותן לבן ובתואל לשאול מהיכן יצא ולא הספיק מאומרו מה' יצא הדבר אלי הנה הוקשה להם כי הנה שאם הכתוב הוא שאומר אלי הדבר ונכון שלא יאמר כי מה' יצא הדבר ונכון לא יאמר כי. ומוקשה להם אחד מאו"ל מה' הדבר. או מה' הוא. כאשר נאמר בשמעון כי בשם שעשה בכעיון אינו אלא הורחתה כי מה' הוא

כי לגו היה הוא יתברך מדבר דבר מלבד ל' יגא כד"ת יגא מפי לדקה כן יהיה דברי אשר יגא מפי אך מאומנו מה' יגא הדבר יורה על דבור פיגא בחיזה מקום מה' יגא . ועוד תו' לא מוכל וכו' , מי יעכב ביד בחירת' אלא יאמרו רע תו טוב ע"כ בא לתרץ ותפס מלומרו ויען לבן כו' . והוא אע"פ דרכו הוקשה לו על מה זה הקיש הכן לאחר . בלומרו לבן ובתואל בעל זה ים מרז"ל (מ"ק דף י"ח) שהורה לבן רוע מוסר שקפץ בלאם קודם לאביו על כן להשיב על הכל אמר מהיכן יגא כלו' אשם הוא מהולאם הנסיון לא ס"ל יגא אך הוא כי מאר המוליה יגא שהוא ממה שאמר לו הוא ית' אם כי כבר גולד' בא זוגו של יצחק תו כמו שכתבנו מאמרם ז"ל (ב"ר פ' נ"ו) על ויהי אחר הדברים האלה ויוגד לו' ובתואל ילד את רבקה וכו' . ועי"ש יגא . כי מאאר הוא יגא הדבר מפיו ית' ע"כ אמר יגא וע"כ אמרו לא מוכל דבר לגיע תו סוב כי גם בידיעתו ית' ליש מכרחת לאדם אמירתו מכרחת כמיוצא מפיו ית' וזהו מה' יגא וע"כ לא מוכל . ממ"ש אם היה על ידי הולאם הנסיון אשר ידיעה ולא אמירה . וע"כ שהכתוב להשום מלומ' ויען לבן כו' . כי בזה מהיבב אמרו ויען לבן קודם לבתואל והוא כי לאם בתואל מי הגיד לו מה בליש בבר המוליה . אך לבן כי גניח הוא לא יבאר ממנו . ע"כ הוא היחל ואביו סייע אביו . אך רבקן הוקשה להם איך יבאן יאמר מה' יגא ולא ישוחש בכתוב מהיכן יגא . ע"כ באמרו לו' כי בכל הוא בדברי לבן ובתואל . והוא כאמי והדר מפרש וזהו מהיכן יגא ואמי אשם וכו' והוא פירוש דבריהם באמרו מה' יגא הדבר וע"כ לא מוכל . והם עצמם תומרים מה שאמרו מה' יגא הדבר אדע מהיכן יגא . אלא הוא ואמי אשם לבן מדויק אמרו דבר ה' מאז תיבעים יום קודם יגילת הולד אחומרים פלוגים אליש אשם בא פלוגי לפלוגי כאמר דבר ה' מאז תיבעים יום קודם יגילת הולד אחומרים פלוגים אליש אשם בא פלוגי לפלוגי . ואז דבר בפירוש וע"כ לא מוכל דבר אליך כו' . כי אינה ידיעה בלבד כ"א אחירת ממש ולבבן יהיה הזכירו אם לבן אחילא . כי גם בתואל לא היה בקי במה שאמרינ' בא פלוגי לפלוגי כיל לבן . אך אם היה תוזר על הנסיון גם בתואל שמע אם דברי אליעזר : או אחיה אחלקוחם בדרך אחבא והוא כי הדרך הנכון אחלנו בעניו כאן בזוג לאחסון כו' הוא דעת הכתי אשאמם כי קודם יגילת הו ד יבריו הזוג אמאיימם אל נפשו והוא הזוג הת' . אך אמרי בוא לעולם והגיע עם נשוא . ידיעתו בפי מעשיו ואם יזכה יפלאה ואם לאו יעבירוה ממנו . ואנכי לאחר אמוד ממנו והוא זוג ב' לפי מעשיו . וזה יהיה דעת אחולקים אחלה בכוונת לבן ובתואל . כי לדעת ר' יוסבא כי אמרו קבובים . כי לולא זכות עקידת יצחק בבר אמוריה לא נתנה לו רבקה לאשה כי כשהו אומם כאן בזוג אחי לפי מעשיו בעקיבה היא נתנה לו כי אולי מעשו זוג ראשון לא היה בוה בשהוא אליה נמלא אשים זה לו לפי מעשיו אל בר אמוריה והוא מבר אמוריה יגא וידוקדק כל אשבר דקדקו לדעתו בכתוב . ודעת רבן אלא אמרו אם' יגא לפי מעשיו כ"א לפי זוג ר' אשאמר הוא יתי' ואפי אשם

וכו' אשיה בא פלוגי לפלוגי כי מאז לא היה אחי לבלאי היותו רחוי אליש . (נא) הנה רבקה לפניך כו' . אמרו הנה אחי דבריש לפניו . ר' פלילות זוזוג אמאמרם לו . כ' אשבלאם על ידך מבלי שיבא אחד מו אבשים גדולים וכני תורין מה אשבני בבחירתיהו אשהוא לבלאם עמך תו לאו . אלו מודים לך כי הנה רבקה לפניך קח ולך . אך מעין מילות זוזוג אינו הידוע כי אם ותהי אשם כו' כאשר דבר ה' . ולא מבל לעבב : עוד יתכן כיוונו והוא כי הנה מרז"ל (בחובות קף כ"ו) אמבריזין למעלה בא פלוגי לפלוגי . ואין חומרים פלוגים לפלוגי תו פלוגים לבן פלוגי והוא כי למה אשהים חשוב מגד עלמו מזכר בשמו משא"כ אשאמר כי אם אחר אביש . ובזה יתאר כי הנה העבד אמר אשר אמרתי בדרך אמת הוא זוזוג אמתי מן אשמים יגא אמר בת בתואל ליצחק קח בת אחי אחדוי יגא אמר בת בתואל להתחתן ביצחק . כ"א ייתם תואם אל אברהם בחומרו בת אחי אחדוי ואגבה גם ביצחק לא אזכירו בשם . רק אמר לבני ואמר עם כל זה אחיריים אשם אם יאבה כו' . והניחו בעין הזוג לא מוכל כו' . אך בבגון אשאמרת בת אחי אחדוי לבנו · הנה רבקה לפניך והוא כי בימים אשם אמני אחכמה היו אחיריים בזכרון אחדש תו אשבו בשנים והנה אליעזר זו אילועזר דומה לאברהם ודולפ ואשקה אחורתו לאחביים ואובל בכל אשר לו אובל בילצו באותו . לין אשב גם הוא היה אחיר אחביר בשרלוף . ועל כן אמר הנה רבקה לפניך . כלומר באשהכל בשניש . ואחר שהוא אחובה זאב באשקה קח ולך . ולפי זה אמנם נעשה עיקר אפלת עלמה כאשר אמרו הנה רבקה . אבלי האמר בת אחי אחדוי תו בת פלוגי לך בחתן לא נאמר ליצחק כי אם לבן אחדויך כאשר דבר ה' כלומר כי גם אחדבר ית' לומר בת פלוגי לפלוגי . אלא אשאם אחיוה אחבובה אבד עלמה אי אשאם אחר אשאר לו' בת פלוגי . לך אשים שהוא חשוב אבלי אחרים אשו ואין חומרים בן פלוגי . לך בזה נאסר אשבר ולא אמרו רק רבקה לבן אשברים לאשיבותה . וזהו רבקה וכו' אשה לבן אחדויך וזהו כאשר דבר ה' מאז אלא אמר בת פלוגי לפלוגי כי אם פלוגים לבן פלוגי : (נב) ויהי כאשר כ' . למדנו דעת לבלאי אחזיק טובה לבבן ובתואל כי אלו יאבבך אשר נתן בשלם בלבם להשיב לו וה"ה על שני אבריש לאה להחזיק טובה אלו יאבבך . ר' על חומרם קח ולך . שהודו לבלאה על ידו עם היות עבד ואינו לפי כבודה . ועל זאת הכ' אמר כאשר שמע עבד אברהם . ועל אילועזר הזוג אחר את דבריהם ועל שני אבריש ויאשתחו ארצה לה' : או יאמר כי על היותי עבד אברהם . אשאחוה לה' ולא להם : (נה) ויאבלו כו' . אלא כמו זה אחבב אחבי אל' קח ולך יחזרו בשם ויאמרו אשב אעברה כו' . אך הוא לבן נתן עיניו בממון . כי כאה בעל מעם מים נתן מים ומידים . ומה גם אחבי אשעידו אותו ואת אבניו ומגיו . אז יתן מנה יפה לקרובי שבלה כדרך אשאחבבים וע"כ אשלינו להורות חוב לבם בחומרו הנה רבקה לפניך קח ולך . למען יותר לשם אך הוא הוביש עלמה ויוליך כי

כסף וחכך ויתן לרבקה כי יפצרו ממה בים לפצה. לך ומגדעה לגבד הוא מה ממנו לחתים ולמה לך ברכותם כי לפקר ממרו ומפך לחכל מחולם לח נהפכו לו והמילו כעפה בלומר הכב הכערה כו' לכבעיכו. ולמען יתקן מה מבר שיהו בממון וגם לא תמרו מחר חוליכה כ"ל מחר מלך כל' ולא עבר לח הביה הוא לל יעלה על רוחכם כי לוחי לחם מפחידים כי לם לה' לחם מכעיסים כי הוא העשה מה בחני עושה ומלילחני ולומו לחם מגדים ח"ל לל לחהבו לוחי וס' הלילה דכבי. וגם עשו בנין לדוחי חהו בלחני ולבלב לחדוני. לח לכסיר הלחם מעל פניהם לחמרו נקרא לגערה כי' וכדי לשוב בלבב בחמלן. דבהו לה כל' חמיהה הלבי כלומר הלם חלבי ולחמרו עם הלים הזה כלומר שהוא לים ולינו כבוד. וגם זאת שהוא עבד והוא העדר כבוד ושבד ועם כל זה ושחבר מלך: (ם) ויברכו כו'. לל' ויחמרו לה הוא מיומר וק לומרו לח חיש ולומרו לח וכן לומר ויבא זרעך כו'. כי מה הידעו לה נברכה ח הלא נברכה זו ככר נהנברך נה יחק לחר העקידה כי נחמר להברהם ויירש זרעך לח שער שונחיו. לך נגם המם ידעו כי זה נהנברך יחק בין ברכיו כענין כה יהיה זרעך בין מה ביירש חת להברהם לח שער חויביו. חלח שחשמו פן יקרה ליחק כלשר קרה להברהם שנחם שחי נשים ובזרע לחחת משקייתו הברכות ולח בזרעה הבנים כן חשמו חולי יחק יען לחרה ויתקיימו בזרעה ממנו כל ברכות יחק ח"ל נברכו לח לרבקה שיתקיימו ברכות יחק בזרעה ממנו וחכו ויברכו לח רבקה כלי' ולח לח יחק כי ברוך הוא ויחמרו לה כלי' לה ולח לו והוא לחותמו לח סיי ולח לחרוח לנלגלי רבבה שהוא על הרבוי. וכן הברכה הבייה והוא יירש זרעך לח שער שונחיו ולח זרע לחרוח: ובכברה רבבה חרבעה במקרא. לח סיי כו' ושיש יציבו רבבה ומשם מכם רבבה ידחופו רבבה

כאמת הבדם כו' יאמר משו"ל (ב"ר פ' מ') שבדי בלא יאמרו לחיש ולחה חפלחתו עבשה פירות. על כן לא ילדה רבקה עד שהפללו יחק וזה יאמר לח סיי לנלגלי רבבה. ולא היש מחקיים כי שיש שהן לבן ולחו. יחיבו ברבבה רבבה זו לבל חלד רבקה להוליח הרבבה. פן יאמרו שהפללו עבשה פירות לך לעומת שמה בל בלא ולחיש ציציבו רבבה מלה מכם הוא מי שנולד לך: שהוא יחק עם מי שהוא מכם היש רבקה ברבה רבבה בחפללן שהיו מחפללים זה בזווים זה וזו בזווים זה. ירדיפו. והנו רבבה כלשון הבדם נחתיך. כלשר שמה הבדם בלה ע"י חפללה יבבחל להמטיר על הלרן הגשמים. ק' אע יחק היש בחים כי לם על ידי חפללה יחק ולחתו ולא על ידי לבן וחמו:

פא **ותקם** כו'. לומר כי חפילו להרכיבה על הגמל נא היש על ידי הלחים כי לם היש ונערותיה והרכבנה. והוא הולך לפניהן והן לחריו והוא והלכנה לחרי הלחים וכלשר החזיקו בדרך והשובנה השנוח. ויקח העבד לת רבקה לא לן שוא ליש שמה כי לם שלך מניחות הליכה ומיד ויחק בא כו' ופנעו בו והוא מלמלם ז"ל (שם) כי קפלה לו הלרן גם בשובו כדי שלא יהיחד שמה ולומר והוא יושב בלרן הנגב

להורות כי לעבד קפלה הלרן כי היש מושפל בניהוי יחק להוליח ממנו ומרבקה לת יעקב זרע לחמת. לך ליחק בסיש בת להביח לת קטורה להוליח זרע. שהוא לא קפלה הלרן. כי לם והוא יושב בלרן הנגב ולא בניהי כי לם חון מיישוב המלומר ללרן הנגב ובזה יהיישב מ' מלח מבוח. בהיש יהיכה ולא לומר בת מבלר לחי רוחי לך כיון בת מבוח. כלי' בת מביחה בהלבהה ולא מקפיה בלילעזר. ומישור הכ' ויחק בא מבוח. לך לילעזר לא בת מבוח. כ"ל מקפיה: (סג) ויצא יחק לשוח כו'. לומר כי בלשר בשה עיניו לא נתן לל לבו על לילעזר. שמא הוא הבה בגמליו. כי לם והבה גמלים בחים והוא כי בלה גמלים בחים והוא מבשים בלומר כי הבה יבא לילעזר מעם לברבה. ולוך היום מזל עם הבדה. בלא ידע כי קפלה לו בלרן בהליכה ובהחזיקה ולא לן בבים לבן כי לם לילה ס' ולא עלה על לב יחק בלעבד יהיו ב' קפיות והוא בת מבוח במדבר. ושוב מעט ב' כי הבה יבא לשוח בבדה וירם והבה גמלים בחים בבדה ולא הפסו דרך בבושה להכנון לשר שם בית לברהם וע"ב לא בו ל בו לל הסולבים על הגמלים. מי לם כ"ל על הגמלים עלמן: או ספר מעומעמתו בלא הבים לל לרבקה בעל הגמל. כי לא ידע כי לפעמו היה רק לל הגמלים וזהו וירם והבה גמלים:

סב **ותשא** רבקה כו'. מה שהפילה עלמה מעל הגמל. לשפר שבבעשה מזו בלא הלסים בעל פניו. והשפה לולי הוא יחק. כי מי מון ממנו לו יבין ועל הזו בלא ביבה לשה בלומרו לו יחק בסיה בו בעל ביבוי לה בשיה בב על ביבוי לשה בשו בת' לת שיב ה יהיה כי הלשבה בן לם המרכבה ושביבה היבה עמו. וזהו לשה בעיני ותרלהו לת הילד שלחיל שרלשה עמו בביבה וכ"ם רבקה שרלשה זו הבביבה ובבשה ושבול מעל הגמל כי בושה מהשה וזו בביבה שעמו וזה מלמרה בלו בלומר' מי לשים בלזה כו' והוא לשמר לן לל לשמה שהפללתי עלמי מעל הגמל כלשו בתני לל כי הוא לילי כי בלא ב' דבריה רלימי בן מבה זו, לל' זו פרלופו שמורה חביבות נמרן. ח"ל מי לשים בלזה. כי לים הוא לבון החיבות וכן לומר בלזה כמ"ש חל"ש (ב"ר פ' מ') שרלשה הדור כיוסף שעל בו בלזה. שביוני כיוסף בשיב ה' עמו כד"ל ויבי ב' בת יוסף. ושוב מעט ב' והוא בשוב לב לל לו' שהוך בבדה לקרלתו. שפל"ל בת בשדה לקרלתו וגם לומרו בשדה הוא מיומר לך הוא כי לשיום זוגו על יחק בא בלגו כמו ז"ל גם בזה כי יגא לשוח בשדה. ומה' יגא יגיעו הגמלי' שהדך כבושה וישבו בשדה לשומה יחק כי היש זוגו בת בלגו. ו"ל והבה גמלים בחים ולא לומר שובלים כ"ל בחים שהיו בחים לשומו וכן זאת המיסה רבקה. כלומרה שהולך בשדה שהיו הולך בדרך כבושה רק בשדה בהוך השדה משולל דרך ולוך הוא לקרלתו כי מי שבישבו בתוך השדה. ולבה עזבו שדרך ולוך נזדמן היום לקרלתו לך זה יורה היום לו מגיעו מיבות מן השמים. ומזלי ומזלו חזו ובלא בכווש עשה שדה כלי' ו"ל שפלתי עלמי בלומר לולי הוא זה לו שיב ולומר הוא לו מדוני. וכדברך הוא בזוגו בת

מגלו ומלא כתובת ק' כמ' יגבו מז' ברחמיה כי לא היתה עיסתה בימים ומפרנסת חלתה . קן ואח יפלא מן הארץ כו' והשקה כו' ומהעפר שהכהו בימים נעל ויינק לא האדם שהיה כי עפר ממנו ונברא אדם נתייהם להפרנסת חלה . והוא שהחלת היות מין האדם בערך כל הארץ ונאמרים בהלה בערך כל אחד העים' כי היות קדם ואחר העים' תול ותתין הגלה מכל הארץ עד יבנה אדם . כאשר תין נהיות מהעיסה עד הפרים חלתה וע"כ ממקום כפרתו נברא היה מקום המזבח בנגד שער השמים כי שם קדושת השכינה . והוא סוד הארץ ומשם נוטל חלתו אל עולם קדם לה' . והנה הוא היסוד עכירות האומר ומיתתו ופסידו על כן מתקן במעשה חלה . ועל הפשם שקלקלה לוחה מתקן במעשה נדה כי הדם הוא הנפש . וכנגד הכוח המחירה יותר והיא כנגה לוחו מתקן בער שבת . לך השמה תינה נפנמת בשן כדעת חכמי האמת . כי בבא אדם לחטא היה מסתלקא ושולא ולא יבדק בידה פגם . פ"כ לא הוכרך שתקן רק בג' . ובתיקון היה שבת על האדם . והזה נבא אל הענין . כי בשה שברה היה מתקנא קלקולי הוא בשה יודע . שם לא בהוכחת שפע טוהר וברכה . בשה שכנגד האבירים שהם תיקון מה שקלקלה הוא והוא כי כנגד שהלה היתה עיסתה מפנרכת . וכנגד שהר היה דולק מליל שבת לליל שבת להורות שתקנה כ' האבירים . וכנגד ענין שהיה סיו לאות שתהות לרחמה להורות כי תומנת זוהמת דם נידות לא היה לה . או שהיה זכירה בה . והיו לאות שתהות כנגד שתחי נדה שלא"כ לא היתה ברכה תורה שם תוך אהלה בתומנת שהיה ולהו היתה בימי תברכה לא תמלא בימי נדותה . אך כל הימים שהיתה קיימת היו לאות שתהות לרוחה . כי אין זה רק להיות קדוש' ברויח שמה וז"ת כל ימים שהיתה כו' . ועל הפשה שלמעלה מסכל שהורה בתיקון הפלפה שנפגמו ע"כ היה ענן קשור שתה שהלה . רמז על הפשה שעל הכל : והוא כי ענן השכינה היה שם קשור עם הפשה . כדרך שכינה שהורה על כל אלה שהורה על הפשה ומתפפשת עד הגפש ועד הכשר . וגם שמה שהוכרך לתקן לא היו כ"ת הנ' . כשבא בעל המשה לספר שבחה בכל ד' חלקה . הזכיר שם מרכבתן ובגדולה היא הפשה העליונה . היחל ואשר בהיה לא ענן קשור כו' . ושה אלה שהוא במשה על הספר הוא כי השנים השוריה על שברית קדושה . ג' על האהל . והכ' תוך האהל שתר חוטן יחד . וברכם עיסה וגר . שהיתה ברכה בכ' האבירים פרטיים ושיקרן שבת ושבירים ברכותה היה . שתכה יחד גם שם . ולהורות שעל זכותה היה . תשר שפשקה בתותה ולבלתי וגע בכבוד תברהם תשר פשק חוטו וכן תשר שפקה חותה רוחה . וכן תשר חותה ברכה חותו הגר . ע' כי גם אלה יבגר בזכות תברהם תך לא היה כ"ת כתשר בימי שרה . ושה שפשק הוא חותו המיוחס שהיה בחייה וכשתזרה היה חותו ענן חותה רוחה כי כתשר בימי שרה : והנה על פי האבירים שהלה נבא אל ענין שכתוב כי רגה יפתן לנשות שם רבקה שם שתלת שקוה שתו היה רחויה לגיו ושה גם שהיתה בת ותחות שתיים והוא שהשכל' לנשות שם יפה

לה מדות לאמו אם ירצו גם הסימנים שהיו לאמו ע"כ הכיצד נתהל אמו וירצ והנה שרה אמו כי היה כתלוי היה שרה אמו. ואם תפשר יכוין בה"ת יתירה. כי הל"ל תהלה. שהוא כלומרו לתהל כי ה"ת בסוף תיבה במקום ל"ד נרדם, כמלת ה"ל רתשוקה יתירה לרמז כי בהיותה היה תוך התהל היו בתהל ממשה דבריה היה ותכבדה דבריה הנאמרים במשמר וברצוני כי כן תז ויקח לוקה שהוא הישמעאלים. ועדיין לא ניחם בעצם אחרי אמו כי אמר כי גודל זכות אמו גרם שבמישוע נדקות רבקה. יספיק להחזיר מה שכבר היה בעיני מדה הקרובה להמלאך שבתוספות מעט ימלא על כל גד"ת ומה גם שכל תיכות קדושה משמשלק לא יעקר לגמרי. כ"ה נשאר מליאותו שם. ע"כ אחר שלקח לוקה ונשאה שהשכל בגימטרי' ומעט' וירצ כי היה לו לשאה נלוקה תליו שהם היותו שולה תמיתה היה נערכת תליו להיות לו לשאה. תז ויתהבה ויחם וגו' מה שהן כן מתהלה:

כה ז ואלה ימי שני כו'. מעט לומרו שאר חי.

מה שלא נאמר בשום נדיק זולתו

הפשר במ"ם ז"ל (כ"ר פ' ס"ג) כי על שלא ירחם הם עצו יוצא לקרבות רשה מה חמש שנים קודם זמנו. ז"ת שאר מי כלומר שלא היו כל חייו כ"ת שאר חי משם. תו שפשר על כי שברשם היה גר למ"ד בן ג' שנים היכיר שברשם הם בוראו ולמ"ד בן מ"ח שנה והנה היה שפשר שלא יחשבו לו ימי נדקות מאז הולדו רק מאז היכיר הם בוראו. ע"כ שאר כי לא בן שוה. והוא כי כי נקרא שנדיק כמש"ל (נרכות דף י"ח) מפ' וכן הו בן יהוידע בן חיש חי וכי כולי עלמא בני חיים ניהו שלא שהיה נדיק שהנדיק נקרא חי ועד"ז יאמר שלא ימי שני חיי שברשם שיקרא בכל שנים שלו חי ק' וכו' שכולל חיוש הולדו: (ח) ויגוע כו'. הנה תומרו ובבא שוה דבר בלשי מובן ואם שוה ז' ימים מה יתן ומה יוסיף הודעה זו שהלך ז' ימים. והנה תרע"ן בכ"ל וי"ל (פ' ס"ב) כתי' עח והדר לבושה כו' כל מתן שכרן של נדיקים מתוקן לעם לע"ל ומראה לעם הקב"ה עד שהם בעוה"ז. מתן שכרן שהוא עתיד ליתן להם לע"ל ונפשם בבעה וסם ימים ס"ל שליעזר מפל לשעודם שבעה תומה המלך חיתן אם האומרים ושראה להן מה שהן תוכלין ושומין ובבעה נפשן ויצמו להן. כך הקב"ה מראה להם לנדיקים עד שהם בעולם הזה מתן שכרן מה שהוא עתיד ליתן להם לעתיד לבא ונפשם בבעה ושם יבנים שלא' כי עתה שכבתי ואשקוט. הוי בבעה שילוקן של נדיקים הקב"ה מראה להם מתן שכרן. כד דתך כ' תבהו חזו ליה תלת עשר יהי דתפרסמונה דכיא לאמר להון תלין דמתן דתמרו דיהך אמר תלין דתבהו ואני תמרתי לריך יבעתי לתהו ושכל כתי כליתי תכן מבפתי אם ס'. והנה תין שפק כוונו לבאר פסוק זקן ובבע שהוא שבבעה נפשו מרוב טוב. תבר הראו לו מתן שכרו: ולבא של ביאור המאמ' דלך כלל גם שלא נבא של החכם כל דבור ודבור ממנו נפים לב. (ה) של הקדמתו זו בתו' כל מתן שכרן כו' מתוקן להם לע"ל ומראה להם כו' וסיק די יאמר הקב"ה מראה להם מתן שכרן כו' וידוע שהוא מתוקן: ותראני ג"כ נפים לב של מלת מתוקן מה היה התיקון ומהראוי יאמר נפון להם. (ב) תיך ע"י שמראה להם נפשם שבעה ותדבקה שתתוקק יותר. (ג) למה נתנים בעה מיתה מעה זולתה. (ד) מאמר ר"ת מבל לשעודם כו' מה טורך של המשל כי הלא מוכן מבלי משל. (ה) תו לשעודם כו' מה הוא שהתיכות הלזו. והוי ליה לקלר ולו' למלך שזמן תולחים והראה להם מה שהם כו'. (ו) למה מניח פ' כי עתה שכבתי כו' הלא הניח פ' ותסתק ליום תחרון ותם תין משם רחיה יבית שהוא זה בלבד. (ז) כי תין בפסוק זה בניעה הנפש. (ח) בעין ר' שבהו כי הלא יפלא הם הים כמותו יאמר ותני תמרתי לריך יבעתי כו' הם הים הם משכל שכך טוב לנדיקים חלילה: אמנם הנה בזולת מקום זה הזכרנו ענין המאמר ותבוה תליו בעת דבך קלרה ותוא שהוקשה לו בבחוב שהיל"ל ותסתק כבוא"ל הי"ו וגם הי"ל ביום תחרון ולא ליום בלמ"ד. ע"כ שאר כל תמן כו' והוא כי הנה תין נפק כי בלשה נפש נדיק ממנו בעת לאות לא יבלר מהלר לנפש מלד עלמו ולאומר מלד עלמו. נפשו תחבל בלאומרה לויה לי כי תפשיד מלבבל מלוח ומע"ם להתעגג בדשן עד בלי די בעין הלדיק לבד כו' כי לא נאמר בלבד. לך הוא במפשר בלבתו בשון הדור שתבד מלבבל מלוח לבלתי הועיל לאו כי תין לים שם על לב כו'. וגם בשרו עליו יבלב. בלאמר אוי לי כי תלי עניתי מאוד ביסורין ועטור שם ס' ושתה הנפש תעלה לתהל מפריו ותני לקברות לוכל למקום עפר רמה ותולעה. ע"כ למען הפעלם לברוכה בניהם תה עיפה הוא יח' מרפה לאן מתן שכרן כו'. פרש לאת הנפש תבנוך. בלוכן שבאמנם הנפש שפש כו' עדיין ומה גם בעת לאות שתוסף בה שפע קדושה רבה כמ"ש בם' זוהר על פ' תוסף רוחה ישועה. תו גם בנוך קושה שפע מלוחה סלרה של מתן שכר כי שבעה בעריבה סלור הפעוניי. בלוכן שבאותו עריבות שיערב לאות בלוחה רלים הנפש תבנע. ובלתי מניחה על תה שלא תבבל שוד מלות וגם הפוור לא יקבל בקבר רק יפלר כיבן ניחם עריבות מפשר שרצו לו ולא ידבא על לפר יפלה כי לא יקבל כי תם יתן. כעין ר"ת בר' שמעון ור' לחלי בר יפלים ודומיהם שהם יפיני עפ' עד שעה פ' קדם מחיים המתים כמלמר רב לחלי בעולם. ולהמתיק הדבר לחת טוב שעה של תענין. הקדים ולמר כל מתן כו' והוא כי דעתו כי נם שמעלת הנפש למעלה בתעגג נדשן עיקר מתן השכר הוא לע"ל לאר שהמתים בגוף ונפש. וי"ת מתוקן שהוא יח' כמו שמתוקן שעודה מדברים בלתי נלכלים כמות שהן חיים בן מתן שכר שהיו רוחני מלד בלתי נלכל לאומר מתקנו יח' בלוכן נאות ליעטות ממנו הנוף עם הנפש שאר שהמתים וי"ת מתוקן להם לעתיד לבא כי גם שהאומר זך יהיה תז. תם כל זה רחוק ממנו יהיה לל ליהות הנפש בלד מה וע"ל בהיות מליאות מתוצ ומתייחם לל הרוח עם הנוף הסוף. ע"כ בהלמותו יח' שהובר שהוא לנוף ונפש עודם יחד. יהבק שהיהם בהחיית המהרות, מעין שעתיד לשהיהם יחד בלוכן לא יפשרו

לגמרי . כי אם היה כיון בלא מעקר נפשו מנופו לגמרי בחופן לא יספד ההומר וגם הנפש בחומו עריפים מבצע . וזהו ונפשם שבעה וחם ישיגים כמדובר . בחופן כי בעת החתים שיחם יהמו הנפש בשבעה ורחומה חורות שפעלה ומעם לעטל . ובגוף בחיומו יפן חיים עריפות . עד החתים שיקבלו שכרן יהד . והנה עדיין יש מקום לו' כי אחדבה ברחומה הפובה הסיח . יערבו לה אז יומר ויפוחקו חליה ולא יבצעו ולא יעמו . לזה בא ר' אלעזר ואמר מבל לשעודה כו' . והוא לומר כי אלא יש בחם בחיומה שעליהם יבצעו וילינו והוא כי הנה שעודה בים גם בחם בחיומה . (ה) שהמלך בעצמו עשאה . (ב) שהוא בעצמו זימן להם החורחים . (ג) שהם חיבחים ולא בני חיים . (ד) כי חיתו חייב להם לכוס כי חיתו רק גמילות חסד לחורחים . (ה) שהמלך בעצמו הרחי להם מה שהם עושים . (ו) שאין שחד להם יותן לזולתן הסעודה הזאת . כי אם מה שהם חוכלים ושותים ודחי ולא זולתם : הנה ודחי חורחים אלו ברחומה כל יהכונו' אלו כל בך עריפות יערב למו שבבעה נפשות וגם הגוף ונהנה כי ויעמו להם . וזה דקדק בחומר להם לומר כי אין חיתה בלי הגאה כי אם להנחתם . כי מעריבותם ברח' להם בחוכלים ושבעים וערבה שנהם . וכל זה היה בחשבל כי הוא ית' עשה הסעודה כד"א (החלים ל"ח) מה רב טובך כ' פעלת למחוסים בך . והוא ית' חזמן את הצדיקים בעולמו מהלה ב' מבו לוחן הפסוקים שחולה מהם כי החעריבות החלה ב' שבחוב להם . לכן הביא עין שלשת השלמים החלה ב' מבו לוחן הפסוקים שחולה מהם כי הוא יחברך הוא שהרחה להם . והוא כי בפסוקים הקדמים שהם פסוק ושמחת כו' . וכן פסוק כי עשה שבבתי כו' . חו פסוק ואני אחמתי כו' שאחר רבי אלעזר . אין רחים רק ברוחים בעת סילוק חזן שברן אך לא שהוא ע"י הקב"ה . אך בשלשה הגדולים הסלה שבל הפסוקים שאחרו בסילוק . הם כחדברים עמו יחברך לנוחה על זאת יחפלל בל חחיד אליך וישחחו בל חוסי בך כי טוב יום בחציך חה רב טובך כו' ובילוח החאחר כחיב חלנילו בשעירים : ואוחרו ויאסף אל עמיו יהיה כי בל לדיק הולך אל חחיבת הצדיקים כיולא בו . והם החחעריבים להקביל פניו . והנה ים לדיקים שים להן קלח עון אבר חטח ולא יבינסיהו בחחיבתו עד יבבו לו בל אבר חטח על הנפש . ואח"ב יחסף אל עמיו בחחיבות לדיקים כיולא בו שהיא מחיבתו . אחר כי אבריהם חיד בשחח נחסף על עמיו . כי לא היה לו דבר לנבות ולינשר חחילה . כי טהור היה לגמרי :

יא וידבי לחבי חוח כו' . אחרו ר"ל שברבו ברבת אלים . ויש אחרו שאחר הוא יח' הברבות ניד אבריהם ולא ברבו בן יעחבר לבבך גם אח שחעשל בבן בשחח אבריהם ברבו הוא יח' . וזהו ויסי לחבי חוח חבריהם ויבבך כו' . ועל"ז יאחר בשום לב על חלח בחו שהיא מיובחת ח' יאחר כי הנה דבך הקובר אח חביו להעשר על כי סר לנו חעליו . אך בשהוא לדיק אין אחד בי חלא בן הוא לה' כי הוא יח' יהיה לו לאב והוא לו יח' לבן ובשחחו יח' על אלמה . ווה יהיה חאחר אל' על עשר יגרק על סילוק חביו בי לא יבשר חזה בי ויסי לחבי חוח אבריהם ויבבך חנהיס אח יעחק בנו על החלהים החבך . בחו לו אם אבריהם אח אלא בן לי

חזד בחשבר הפליני בגמרא . וחשבר היה גדול בבי קיסר . היה דואג בלבו חולי היבה בהנאה נופו בל בבויחיו . וזהו חיבתי לביך יעשתי : או יאחר בי הנה ברחומו נהרין דאברהמון שהוא חולם חול מלובם הביר בזה . וגם בהיות שהרחו לו קודם הסילוק ולא לאחרים בן לנפש . בי אין זה בי"ת בגם החומר יקבה חובר להיות ביבן בחדובר . ע"ב אחר בל חנין דאבהו . בלומר חן אבהו בחו שהוא לגוף ונפש שבלם יחנו . ואני אחרתי בי היגע שהוא הגוף . חלוחה אין לו שבר רק לנפש בי הגוף יבלה בקבר והייתי חנעבר עליו . ואומר לביך יעשתי להיות חהו ובבל בקבר בחי בליחי . בי בל החובר לנפש הרחים אבן חשפתי אח ה' בעל הרחמים . שחיו חקשח שבר שם בריח : והנה הביא ראיה חחבסוק . אך עדיין היה לחשבר לפרש הבחוב בדרך אחרת . והנה הביא אחרי בן ראיה חחוחה בלומר חר' אבהו . ועדיין היה לפשבר בי לא בל בבל חלדיקים יהיה בן . לבן הביא זבדי בן לוי ובבי יהושע בן לוי ובבי יוסי בן בדרשא בי' בי ס"ת הורו בי רחו בסילוקן חחן שבבן . והנה בחלחה הויא חזקה וזה לומרו בסיף החחר הוא בשעת סילוק בל לדיקים חחעולם . הקב"ה חרחה ל' ס"ת בו' : עוד ביין בי הנה עדיין חבל הרחוות שהביא . אין רחיה ברורה רק שחרחין להם חחן שבבן . אך לא שהקב"ה בעצמו הוא החרחה להם החחן שבר . לבן הביא עין שלשת השלמים החלה ב' מבו לוחן הפסוקים שחולה מהם בי חוא יחברך הוא שהרחה להם . והוא בי בפסוקים הקדמים שהם פסוק ושמחת כו' . וכן פסוק בי עשה שבבתי כו' . חו פסוק ואני אחמתי כו' שאחר רבי אלעזר . אין רחים רק ברוחים בעת סילוק חחן שבבן אך לא שהוא ע"י הקב"ה . אך בשלשה הגדולים הסלה שבל הפסוקים שאחרו בסילוק . הם כחדברים עמו יחברך לנוחה על זאת יחפלל בל חחיד אליך וישחחו בל חוסי בך כי טוב יום בחציך חה רב טובך כו' ובילוח החאחר כחיב חלנילו בשעירים : ואוחרו ויאסף אל עמיו יהיה בי בל לדיק הולך אל חחיבת הצדיקים כיולא בו . והם החחעריבים להקביל פניו . והנה ים לדיקים שים להן קלח עון אבר חטח ולא יבינסיהו בחחיבתו עד יבבו לו בל אבר חטח על הנפש . ואח"ב יחסף אל עמיו בחחיבות לדיקים כיולא בו שהיא מחיבתו . אחר כי אבריהם חיד בשחח נחסף על עמיו . בי לא היה לו דבר לנבות ולינשר חחילה . בי טהור היה לגמרי :

יא וידבי לחבי חוח כו' . אחרו ר"ל שברבו ברבת אלים . ויש אחרו שאחר הוא יח' הברבות ניד אבריהם ולא ברבו בן יעחבר לבבך גם אח שחעשל בבן בשחח אבריהם ברבו הוא יח' . וזהו ויסי לחבי חוח אבריהם ויבבך כו' . ועל"ז יאחר בשום לב על חלח בחו שהיא מיובחת ח' יאחר בי הנה דבך הקובר אח חביו להעשר על בי סר לנו חעליו . אך בשהוא לדיק אין אחד בי חלא בן הוא לה' בי הוא יח' יהיה לו לאב והוא לו יח' לבן ובשחחו יח' על אלמה . ווה יהיה חאחר אל' על עשר יגרק על סילוק חביו בי לא יבשר חזה בי ויסי לחבי חוח אבריהם ויבבך חנהיס אח יעחק בנו על החלהים החבך . בחו לו אם אבריהם אח אלא בן לי

ואמה ואני מציך קיים לעד ולכן ברכו לחזק אתו לבו וברוחו יצחק כן דבק בו יי׳ ויצחר למוסב ל בעבר להי רומי מצר עם עגלה לו המלכים ושוח מקום מוכן לשכינה :

פרשת תולדות

יט ואלה תולדות יצחק בן אברהם כו׳. הגם רלוי לפרש לך על מומרו בן אברהם כי מה בא לגמדנו . והנה מרע״ה במדרש רבה (פ׳ ס״ג) ות״ל עשרה זקנים בני בניס . ואלה תולדות יצחק בן אברהם אברהם נקרא אברהם יצחק נקרא אברהם דכתיב ואלה תולדות יצחק בן אברהם אברהם . יעקב נקרא שמו ישראל דכתיב לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם ישראל כו׳ יצחק נקרא שמו ישראל. דכתיב ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב . אברהם נקרא ישראל ר׳ נתן אומר מילתא בעלמא היא . ומופת בי״י לפי שבני בניהן מצרים ובניהן נושבים בניהם ואברהם מותו בגיל ע״ה . ולמוי ל״ש לך למה אמר שאברהם נקרא אברהם שלמו מן השמים . וכן תומרו יעקב נקרא ישראל ולמה אברהם לא נקרא יצחק כמו שיעקב נקרא ישראל וכן יעקב לא נקרא אברהם כמו שיצחק נקרא אברהם ולמה יצחק נקרא אברהם ישראל : אך הגם החלם הוקשו לו תומרו כן אברהם שהוא מיוחד . ועל זה לתרץ הקשיא פסוק עשרה זקנים בני בניס . כי הלא קשה לו למה אמר בניס כי הם בני בניס ושוב למה לו אמר ומפשרים כי בניס הנזכרים מעין רחם אברהם ושוב שנכנס בעברת ויצא מפשרים . לכן אמר הגם אברהם נקרא שלמות בניס שהוא אברהם כמש״ל רמז לבני מדיניו ונקרא אברהם רמז לכל המון גויס אמר שיצחק גם כן קנה משלה זו שבי אב לכל המון גויס וזהו כן אברהם אברהם כי גם יצחק בן אברהם נקרא אברהם ואם לא היה הוי כן אב סם לא היה נקרא אברהם וזהו כי אברהם המכוך בניס שלה לכן ולכן תומר בגן אברהם נקרא אברהם . ותו׳ שאברהם הוליד כו׳ על דרך מאמר רבינה בגמרא (ב״מ דף ס״ח) על פסוק אם כסף תלוה אתו וכו׳ אמומר בשר ומכרתים במה מתפרנס למשלה הל הכסף ומשה אל המוכל :

אמנם יעקב קנה שלמות גדול מזה כי נקרא ישראל שלה בלבד הוא גדול על המון גויס כי אם גם על מלאכים . וזהו לא יאמר יי׳ כי בניס עם אלהים כו׳ לכן אין יעקב צריך ליקרא אברהם כמאמר מולדך יצחק . כי אברהם הוא שלם על כלם והם צריכים להתעבר בכתבו . ויצחק נקרא ישראל ואברהם נקרא ישראל . וזהו עשרה זקנים בני בניס כי אברהם ויצחק עברם שלהם ישראל . שהוא עברם שמשום הוא יי׳ שהם שלו בעת שהוא מתעבר על מלאכים לך יעקב ויגבר עליהם מתעברים באברהם כי אברהם אברהם ויצחק מתעברים ביעקב שנקרא ישראל . והוא כי ן נקרא עשרה שלה נקרא ישראל שמתעבר על מלאכים כי נקרא יצחק אברהם שהוא לא למען בני אדם שפלגה בלבד יקרא וזהו ושפלגה בניס אברהם . ובזה רמיס מתומרו ומוסב

בני ישראל על בני אברהם כי מלידת יצחק מתחילו הבנים הנזכרים . ושוב נקרא על שבע כי שומרו אברהם שוליד לא יצחק שהוא מיוחד וגם בקום שולד במעשר הנזכר אין מספיק להשלות תלוכות ויהודו והגם שרש״ל (ב״ר פ׳ ס״ג) שהו לעני הדור שומרים מבניומלך נתעברה שרה לר קלשהר שניו בל יצחק דומה לאברהם ושו הכל שומרים שאברהם שוליד אתו יצחק עד כאן . ולפי כמו שר נתבאר לפסיר הוא יי׳ תועה זו מלא הדור שהוא אתו יצחק בן שנים שנה ואם היה מעת שנולד יצחק למה האדמו יי׳ זה פה ולא בזמן שנולד : אמנם יהיה נעם שלידה לא יתמיהו המון העם לקול לעני הדור ויעמיו למלך מלפס כי גדול אברהם ושרה בשיני הכל לך עתה ברשות כי עולד עמו מרבקה ולא מפשה כיישמעאל מסגר רק מאבותו הלדקה לכן יהיו כה לעני הדור לבוא על קושה כי מלכיומלך נתעברה שרה ונולד יצחק ועל כן יצא מעט עמו . ועל כן בבא הכתוב לספר תולדות יצחק פיבבה שהלפה היות אברהם שוליד אתו יצחק. זה הוא לדרך רבינו ז״ל : ועדיין צריך לפשוט לפי פשוטו של מקרא ושוד תומרו ויהי יצחק בו׳ כי הגם כל זה היה רלוי לתומרו בעת שיצחק ולא בעת שלידה אחר שבניס הגם וגם מה בנה לדעת בן כמה בניס היה בקחתו אם רבקה . וגם אחיהו שסיפה בת בתואל הארמי ואחי לבן הארמי לוקח לתומרו ומה גם כי הכל נלאה למשלה . ושוד תומר לו לאברם כי מלא לו מיוחדת ושוד תומרו ויעבר בי מהו לעכו״ם . כי רש״ל (יבמות דף ס״ד) דחק מהיו זה בזוים זו וזו וכו׳. ושוד תומרו ואחר רבקה אמהו מי גלויה כי רבקה היתה אמהו . ושוד תומרו ואחמר למה זה תלכי כי בעבע תומרו ע״כ הוא לשוחק ונקוקה .

לך תומרו לאמה וכו׳ היה תלוכה ולא נשקוקה :

אמנם הגם לבל יחמון לבב תלום בתומר מה זה היה ליצחק הוליד עשו הלום . ושוד בניס כי תולדו תפלות אברהם בעתר כמשנ״ל (ב״ר פ׳ ס״נ) ומה אמה יצחק להמתין תולדתו עד הרבות תלה ע״ה כיוצא תורתו הקדושה להזכיר עתה ייחוסה . אמר היה גם בתואל הארמי לחודע לנו הלכמי כי לסיומה גם בתואל לא היתה זוכה להתעבר . ולהבדיל מיצחק עד הרבו להתעבל ולהיות לחות נבן יצא עשו דומה לאחי אמה : והנה הגם גלוי תומרתו הקדושה עניו זה . לקדימה להסיר פקפוק פה מלים בוזה ואמרי בל יאמר אלה גם יצחק קרוב לאמי אלה לו . כי גם כי אביו לדיק אלה הרה אחי אביו שובד אלמים היה ובני בניס הרי הם כבניס וכאב ליצחק יחשב גם הוא . וגם אחיו ישמעאל בחופן אמם היה עם בתואל ואחות לבן גם הוא בבן הרה ואחי ישמעאל ע״כ קודם כל דבר אמר אלה מולדות יצחק בן אברהם עומד אל גם קיומם מחמת התולדות אם יצחק לבן הרה ואחי ישמעאל . כי הגם היו רק בן אברהם כי מאברהם מתחיל השלשה בתולד ואחרת כלה היה כי עד אברהם הוא כמו שכתוב אחול בבכרו עד ימלא המרגליות וגם לא לאחי ישמעאל כי הלא אברהם לא יחשב רק כמוליד אתו יצחק ולא אז ישמעאל כמאמר הכתוב כי ביצחק יקרא לך זרע . וזהו אברהם הוליד אתו יצחק כלומר ולא אתו ישמעאל ות״ל

ליפה מין עין התולדות כ"ל ממפתח הסם ולבל נאמר מ"כ ליפה למה נקח יצחק בת כשעים שתנשוט לו פנים. והנה המוסף הסם בלעי הנוסה לו הלא יקבא מאחד מב' סבות או להיות במור מעט נער וכך כי בנעורות לא הם לבו אל מפתחה כי כן יעשו הכתורים לתת עיניהם ביופי ולא בתביט ותחיה . או לסבה אחרת וסיא כי במקומו ושילו לא תצא מוכה היתנה ויהיו עליו לנעורה ולבקש ממרחקי ארץ . ע"כ אמר כי הנה אתי הלא לא היו כזה . הל' כי הנה ויהי יצחק בן מ' שנה בקחתו כו' הם בתולת כי גדול בן תרשעים לגיסה היה ולא נער וכך בקחתו הם הם בתולת הארמי . גם הסבה הב' היא כי לא לבלתי הכניס עלמו לבקש ממרחק הסם המזדמנת לו כי תדרכה היות הוא נער לתכול וממרא וכל בתוא עילו . ויעלה עד פדן ארם ממרחקי ארץ לקחת הם בתולת תחום לבן ז"ל מפדן ארם . וא"כ ליפה למה לקחה . ל"ת לו לשתה כאומר כי זאת היתה לו לשתה מפחלת בנייתה הם זונו לדקת כאומ כי היתה כשומה בין התומים ותחר הקדמתו זאת היתה הרעות המתגרשות מהיותה הם בתיהל ויעתר יצחק כו' כי על כן הולרך להעתיר שהוא רבוי הפלה והיתה ההפלה לעוכת תשתו לומר שיתקיף ה' ורחם בתיות עוכתיות היותה לשתו כי היא מקבל' אליו בתיכות נפשה כי הם זונו היא ולא לבית כי אם היא עקרה הוא מלדתה על מולדתה ז"ל כי עקרה היא ויעתר לו ה' כי הניח אליו ותהר רבקה על היותה לשתו עם היות לה עכיב מפחת בתולת לחותה הזו. ועל היות' תחות לבן הארמי ויתרוצלו הבתים כו' ותאמר כו' . והוא כי הנה בשכר יומא תרי"ל (דף פ"ב) הניא תיתתא דהויתה ביום הכפורים ולתתו לה בתזנה היום הכפורים הוא ותחת דעתה ונפק מיניה ר' יוחנן וקרו עליה בערב תלרך בנעון ידעתיך ותחתה תחריתה לא תתיבבה דעתה ונפק מינה שבתי תולר שרי וקרו עליה וברתשים כיה עגנם הנה כי הרעתה עוכר בנעון הולאת רבעת העוכר. והנה לא היה יעקב לבדו לא היה רוצן כי אם בהיות עמו עמו ועל פניהם יעקב רוחה הגנדיי אליו היה מוכלח לנגדו גם הוא וזה נמשך לא מהיות לחות לבן. וע"כ ברחותה הרצון תמרא הנה אין זה רק כמולי העובר בלבי כשר ואין זה רק על היותי לחות לבן . וא"כ למה זה תכי כי מה הועלתי תכי מלד עלמי שתהי לדקת לא תיי מפשקת לתקן גרמת נזק תתי. הנה זהו הדרך הל' התפשרי בכתובים: עוד יתכן דרך ישרה ביותר לו הפלא כי גם יתייסרו גם הערות מלבד הלא תעיון רב והן לתמונה שום לב אל וי"ו שבתלה תולדות. כי הנה כלל בידינו כי ותלה מוסיף על הרתמונים ותיך יוסיף על תולדות ישתעל התמור למעלה ונם על הסדר כי תחלת מזכיר תולדות יצחק ותח"כ תולדות תברהם שהוליד את יצחק ותחר כך ויהודי יצחק עם רבקה. ועוד כי הולדת תברהם את ישתעל לא יפלא כי היה תהגר המלרים : אך לא תשרה וע"כ תה פשעה רבקה שילחת תתנה ותיתחק עשו לתה הרבעת ונתה את יתי לתוליד את ישתעל . ועוד תה זה היה אלא היותה הוא יתי את ישתעל .

יעקב ועשו כל אחד בפני עלמו בתני עתודים ויהי תתקן לעד רבקה ותה גם לתומר כי ע"י כן הפסידה עשרה בנים שהיתה עתידה להוליד בנים עשרה בשביל ותמרה לתה זה תתכי תניו ז"ה ותלו היו אחד אחד לא נלטערה ולא הפסידה עשרה בנים . וגם לא היה תלטער יעקב בשבן בשבותם עשו ע' תדשים וגם היה יתקן קנות הבכורה כי היה נולד יעקב ראשונה בכור תן הבשן . וגם יתקום היה הבכרות כי בהיות יעקב בכור היה תברכו תביו יצחק יעקב ברכותיו. כי הנה תומרו ויקרא את עשו בני הגדול כו' יורה כי את הגדול היה הפן לברך וכן יקשה תפי' תתר היותם תתומים כי טוב היה ילא יעקב ראשונה ולא היה היה בכור וברכה: והנה לבא לא הבינור מזכירה מתמרם ז"ל בפסיקתא ויילא הרתשון אדמוני לתה שבשתים בשבן אחי שתה כל דם נדוש תמו ע"כ : והרא כמו זר שהשב כי הנה תין דם נדוש למעוברת. וגם העובר תיו במיריי. כי כח תין זו לשתות אשר יבתר כי אם תפשר תתלל ותשתה אתו זה תלק בחלק כיעקב בשעו . ואיך יבתר הל' תה שלא יפתה תביהו ותמה בשבן ת'. ועוד ב' תזכירה תתמרם ז"ל (ב"ב פ"ת) דבר אוה לתלף דור זו התורה תלא שרשה הקב"ה בישיו הדורות תכיעתין כו' ועל תת"ק דור ותתלן בכל דור ודור . והנה רתוי לדעת למה היה רתוי להתתן דם לתלף דור ולמה התסיר תתם תת"ק דורות ולא פחות תו יותר : אמנם הנה בהבנו בתקופה שלמה שרשה הקב"ה בידעו ישרתל כי לכל ת' ות' תלכם היה נותן כל התורה תולרך לדבר עם כל ת' ות' לתמר לו בל' יחיד תתכי ה' תלהיך אתה הבנת נשותה בתקץ פנים בפנים בישמעו תפיו ויתבבאו כל תיש ישרתל ולא יעבר גם ת' תצר היה בלעי לשפשר תם לא בהפסק תכלם שותתם נתת כי ע"כ בשיבתל עתדו על הר סיני פשקה שותתתן זכו לקבל התורה והוכו לשתוע תפיו יח' תורה שהיא נשותה ובהקין ופנים בפנים ואיש לא נעדר תהבנה זו שהיא תלני על הפשקה שותתתן כתשותר בתקופו הישב . והנה כשבתל ה' תלהים תדם על הארץ זך בני שתרי שותתת ברתו ויישתבו בע"ש וכשבר הושתשה תוש ויעתתתו גם הוא רתה הוא יחי' והנה לתתם תלפת הושתשה כי היה נולד יעקב רתשונה בשוה תן הבשן . ואיך יקרא לו תלף דור ואתו דבר היה לתלף דור זו שתורה תך ברתות כי בתלף דור בני תורה תכשיהתן לו תוך הזשתשה כי רעה בחייהם ויתבד השולם הבלעי תתכיים בני תורה לכן שילך תתקע"ה דור ויעתר כ"ו כתספר תותיות שתו ית' למען בעבור שתו הגדול יתקיים השולם גם בלא תהיה תורה בשולם התקיימתו . אך רתה והנה היה כדבר ומנע להתיך בכ"ו דורות תה שהיה ארוך תלף דור להתיכה לכן תת עשה הקב"ה תשב תהבנות למלך בכ"ו דורות שיעור תופלג עד שעבר כל תלפת זושתשה תהם והוא תהבנתם עד תן תורה והוא שלרפו בבבן הפם והבינתו להרן ישרתל עד תשלום י' נסיונות בשופן תירוק תלק רב תתד ותתכי כן להביא תת יעקב. למען ילא כתעט טיפר תזושתשה סיבב יפת לא הגר כי למה שהיה תלריה תשפיר תזרעו בתיר' שזושתשה . וזאת שהיה עשה תת ית' בל' גוים להזיתול עד גולד ישתעל שני שני דברים תלו ת'

היום הנר המאירים כלי לשמוע הזוהמא והיום מכריחם
עדיין על כי הטעלה גם היא ממשוך הכתיבה ההיא
למען מתאחיר בחיים הקדושה לעתה משם יצחק אחר
שימוש תכיו . והוא מאמרם ז"ל בכ"ר (פ' פ"ו) למה
לה נמול קודם שתולד ישמעאל כדי שיצא יצחק מפפא
קדושה שהוא מה שכתבנו . ועוד הוסיף הוא יתי והוא
במאמר המזכר שלה תולד יצחק עד היות מכריחם בן ק'
שנה כשכופל יהיו כשטולה תאותו מתקצר דמו מתגרר
דמו שהוא כמז"ל קימון תני מעמיד בעולם כו' שהוא
כמעט שלה ע"י יגר הרע היתה הולדתו . ועוד הוסיף
הוא יתי שלה ילדתו אמו בעצבונים שמיילד ע"י דם
נדות על דבר שדם נדות הוא מתלאת זוהמת נחש כמודע
ומהדם היה עיקר יצירת הולד כי אם בזקיקתה ואז
הטיבה לעצרותה בשבעתה נחושן שתפילו שתי
פרסה דם אחרי זקיקה אינו דם עצבי הבא מזוהמת
ממלאת הזוהמה מהמעטת שיעור מופלג מהכריחם ליצחק
ועדיין לא יצאר מהשאר כיצחק עדיין קלת זוהמת ולכן
היה יתי מיוקר אותו ע"י עקידה וכשבא להוליד להוציא
את יעקב שהיה מפתו שלמה . הנה היה לריך עשות
כאשר עשה הכריחם שהטיל הזוהמת בשני . אך היה
בלתי אפשר ליעשות שלה בא זגו הקדושה כי נקדש בעקידה
והוא עולה תמימה . וע"כ אמר הוא יתברך אם הלך
רבקה שני בנים בטני עשרים לא יצאר מהיות כל בן
מהם מעורב בזוהמת ומה נשכי אמו עודנה בטהרתה .
וע"י דם נדות' מהחוה ולדה והוא מחלאת הזוהמת .
וגם שימצאו הוא יתי עד היות שהיסה לא יצאר מקלת
זוהמת לכן הוא יתי גזר בהכמתו יצאו תאומים למען
כ' הכתיבה שהשלאת מעורבות בעיבור יתבדלו ע"י
שלוח הוא יתי בטבעה שני מיני נפשות נפש קדושה מאתו
יתי ונפש חלונים מהקיפה שכל אחת מהשתי בחיבה זו
הקדושה ויצא ממנו יעקב וזו הזוהמת ויצא ממנו עשו
כמודע ממחלוקת ר' ונהמוניטום שעלתה הסכמתם כי
מעת יצירת הולד הנפש בתה שמה וזה יהיה עניו מאמרם
ז"ל שהזכרנו מפסיקתה כי בהיות עשו בבטן אמו שתה כל
דם נדות אמו . וע"כ יצא לדמוני שהוא כי שתה כל
הזוהמת המתייחסת אל דם נדות כמו שהכתבנו . וע"כ
יצא תחלה עשו למען יצא עם דמם והעיפות היוצא תחלה
שהוא בהיותו כאדמוני . והוא מאמר רבה (פ' פ"נ) יצא
עשו יצא סריותיו עמו . וכן לאמרו שהיה כמי שכותן
המרחץ תחלה שיצא יעקב בנקיות כי אין ספק לאמרו כל
מאמרנו זה : ונבא אל ביאור הכתובים והוא כי הנה
יתמיהו לבב אדם בלאמור מה זה היה לאח עשו שיצחק
ורבקה ואם על נגעי קרובים לאמר נשאה וגם לאמר היו
תאומים שהתבארנו כל הדברים ה"ש הנאמרים למעלה.
וע"כ לאמרם תורה ותלד תולדות יעקב ועשו הנה מוסיף
על הכתובים הזכיר הולדות יעקב שהוא שהוא
בהם גם זוהמת שהטיל הכריחם בן בהולדות יצחק יש
עדיין בהיות זוהמת שהוא בח' אך לא לגמרי כ"ש בן
הכריחם כלומר דומה לאביו כי הכאב אביו הוליד לריך
ורבקה לבלתי נתת שיצחק מעורבת בעיבורה זוהמת
כן יצחק הוליד שם ורבקה . למען יצא יעקב מעולן עכירת
זוהמת . וגם שבכלל הולדתו הוא . עכ"ז אל יעלה על

רוחך יקרא ליצחק בעשו זרע על היות בן הנביאים ולא
בן הנאמה כיממעשל כי הנה הכריחם הוליד את יצחק לומר
כי בכלל מה שהיי מדמה אותו להכריחם הוא כי הכאב
הכריחם לא יחשב למוליד את שני כיון רק את יצחק ולא
את ישמעאל כד"ת כי ביצחק יקרא לך זרע כן הדבר
ביצחק כי לא יחשוב רק למוליד ס' שהוא את יעקב כי
ע"כ מסדרי תפלתינו ביום הזכרון ממרו ועקידת יצחק
היום לזרעו תזכור ולא תמרו לזרע יעקב וכמ"ש על
תלוי תני הכריחם ותלוי תני יצחק בם"ד ואם יאמר
את ס"ת מיפוי למה לא נקח יצחק שהחת בם הכתוב להטיל
בה הזוהמת . לז"ת ויש יצחק בן הנביאים שגם שהוא
אחר שהתקדש בעקידה בקחתו את רבקה וע"כ לא יהות
לו לזוהמה . וס"ת ס"ת הדבק קובעים לדוקתא תיך יצא
זה ממנה . לז"ת דע כי שני בחינות היו בה ס' שהוחת
בת בתולי שהניים רבה ומפדן הרס שהני מקומה לבעיט
והחות לבן הכרבע כי יצחק מתוך הזוהמת . וע"כ לא
יצאר ממנה בחינה לקבל את זה הכרחי' לך מפחת עלמה
היתה ילדה גמורה בת זגו של יצחק . וז"ת לו לחשה
כי היה המזוהמת ומיוחדת לו לחשה נמלטו בה ב' בחינות
מלד מולדתה רחויה לקבל את עשו ומפחת עלמה ובעלה
לקבל את יעקב . ושוד טעם שני של בלתי קחת יצחק
לחשה מהנה להטיל בה זוהמת והוא כי ויעבר יצחק כו'
שהוא כמז"ל (יבמות דף פ"ד) מאי לגבא דחשה מחשה הוא
מחפלל בזוויות זה לא תהן לי בנים אלא מן הילדה הזאת
והיא אומרת לא תהן לי אלא מן הילדים הזה . וע"כ
ויעבר לו ס' קבל תפלתו שלא יוליד אלא אחד מזו וע"כ אין
היה מניל הזוהמת בהחתה ועל כן מה שעשה הוא יתי
נתן שני בחינות בה כאחת כמדובר . וחנו וא"ל רבקה
חשתו על בחינת עשו שהוא מהמחייתם אליה מלד מולדתה
לאמר רבקה ומלד ילחק יצחק ובחינת היות בת זגו
בילדה לאמר חשתו ולהיות הכרחתו שני בחינות פה
שהוא שני הבנים וגדיים . ע"כ לאמר ויתרוצצו הבנים
בה"ת כידוע כאלו כבר הוכלו : עוד יתכן באומר
ויעבר יצחק כו' והוא במז"ל (שם) כי שניהם היו
עקרים . ובזה יתכן ביון מז"ל על פסוק ויבא ס' אח
כל אשר לאיוב לאמנם בהתפללו בעד רעיהו שלמדו מכאן
שכל המתפלל על חבירו והוא לריך לאותו דבר הוא נענה
תחלה וזה יאמר ויעבר יצחק לה' לא על עצמו רק לנוכח
לאמרו כי עקרה היא כי התפלל עליה עם היותו לריך
לאותו דבר ועל כן הוא נענה תחלה כי ויעבר לו ס' על
הנוגע לו והנה רבקה לאה בהיות תאמר כי ממנו עשה
הוא יתי עיקר על התפללו בעד זולתו . וע"כ הוגלך לומר
תאמו לפי דלך זה :

כב **ויתרוצצו** הבנים כו' . תרז"ל (ב"ר פ' ס"ג)
כי בעברה בתאמר בה"מ היה
יצחק רץ לנגדה . ובעברה בתאמר ע"ג היה עשו רץ .
וכן תאמרו זה מבקש להרוג את זה כו' . וב' הדברים תאמר
בלשון בתחה מתאמרו ל' ריצה גזרו הס' ותמר' ל' התפעל
למדו הב'. והטעון במ"ם כי מלו נפרדו זה על הקדושה וזה
על הטומאה ותאמר תם כן לאמר זה כו'. כתפורש בקודש:

כג **ויאמר** ה' לה כו' . הנה ידתה כפל ענין במלות
שונות והוא קובי כפול . וגם מה צורך על

מיקון נעבד לאמר לה ולאם מלאם ימלוך כו׳. לך ימלוך מה שהנגיעי. ס׳ רן בפתח בית המדרש. וכן נשובך בפתח ע״ג הלא הוא כי אני גויש בשנתך הם אתי ממונות. וזה שבשנתך כי בו הכוונה על אתי שכחיונות כמדובר. ומה שהנגיעו קרב ומלחמה שמתחברים זה עם זה. שזה מבקש להכרוע לתת זה וזה מבקש להכרוע לתת זה. הוא כי ואני לממונים הם אתי מלכיות. כי אין לתת מלוכות ודרך המלכים להלחם זה עם זה. ומל מחמתו היות המלחמה מהם לתת לעויר השלוח כי הלא ממעיך יפרדו. כי הפירוד והנגדיות מן המעים בא להם. כי זה האני שהוא דם נלוה לאמו. כי שהוא כל בחינות השמעות שבמעיים הפך חבירו. כי נפשותם מבחינות נגדיות הם הן. וע״כ מאז יש להם פירוד ומיבת עולם ומפני כי לפעמים יש אתי מלכים בלתי מתקוטעים לאחד מאתי שהוא לו שכל לאחד ירצה כן יוכלו ויקל כבודו וטובו. אתי שהקטן מאתיהם מכיר ערכו וכוח מלהתקומם על הגדול וכבוד ממנו. על כן אמר הוא אתי המלכים הללו לא יקומו מלעבוך מלהתם נגד חבירו. לא מפני הירוה ולא מפני הכבוד כי הלא ולאם מלאם ימלוך. כי המלכות הוא ממה שמכניע הוא הב׳ הוא המתמונו כי בשוה טופל זה קש. וע״כ לא יקום הוא לאחד עד יפול הוא חבירו ולא יניח לב אל קלות כבודו ומלכותו ע״י מלחמה. ישן כי אין לו אחד מלכות אם לא בהלחם עם חבירו. כמאמרם ז״ל (מגילה דף ו׳) על המלחה המרכה לא נחמלה אור הלא מחורבנה של ח״י. וזהו ולאם מלאם ימלוך כי הלחם האחד מהלחם האני הוא מה שימלוך. ועל הדבר הב׳ אמר ורב יעבוד לעיר. לומר אין במלכים ההלוה השקט מחמת חילוק כבוד כי הכלוי הוא כי רב הוא עשו יעבוד לת הלעיר שהוא הקדום. וזה לא יודע בדבר אפני נודלו. וגם הלעיר לא יחלוק כבוד לרב אפני קדומתו בחופן שאין ביניהם שלום אפילת הלוק כבוד:

כד ויאמרו כו׳. הנה אר״ל (בכורות דף ח׳) כאן הוא אומר ויאמר וימלאו ימיה. ובאמר הוא אומר ויהי בעת לדתה. הלא שבאמר לת מלאו ימיה כי לשבה תאומים ושלשה ימים ילדה. ואלוי לשים לב מה זה מיבר הוא יתי באמר ויאמר היה רלוי בדבקה שהיה מלעיבת עד מות. שע״כ נעלה בשערה בימי תהריה. ועוד כי הנה נזרת הכתוב בלתי לודק. כי אין מלומרו וימלאו ימיה כו׳. יען כי והנה תומים בבטנה והלא גם טרם ימלאו ימיה היו תלומים בבטנה. ואם הוא שבלידה הוכר שהיו שנים מה בא להמיענו. ועוד שבאו׳ לנדת נראה שעל קודם לילידה ידבר. והנה ז״ל במדרש רבה (פ׳ ס״ג) אמרו למה באמר בהאמר בתומים וכאן תומים. הלא שם היו שיעשה לדיקים ובכאן אחד לדיק ואחד רשע. והבאר כי למה שהלדיקים יתחסדו בשבותם. יש בהם חלק שהיה אחד. משא״כ לדיק ורשע כי הפירוד רב ביניהם. ובזה יאמר וימלאו כו׳. והוא כי תומים מל׳ השלמה. כל״ח בשאר אמרו. ויאמר יתי כו׳. והענין מה שבחבנו למעלה כי כל זמן שהיו בבטן היה נפש אחד אלוקה ומוחד כל העולמות ונפש יעקב כל בחינ׳ השרשה: ובזה תל הענין כי אמר הדע לשון

וימלאו ימיה ללדת. והא עשה יתי בשאר בחמר שילדה בשפה הדשים וג׳ יתים. והיה ממעט בשער לבקה הלא הוא כדי שע״י כן נמלא כי במלאת ימיה והנה תומים שנמלאו שלשים כל ת׳ בבחינתו זה בקליטת הזוהמא וחה בהשפכה וע״כ יצא כו׳. כי הוא היוצא לחשוב בשפיחת הקבר בדם שופת כי הלקו הוא. וע״כ היה קופץ לתת והלבוש עם חלמו בהבוש קליפה הרחיק לחשוב לשרי. ויעקב שהוא הקדום היה בוקם עד לתת עשו עם חלמו. וזהו יצא הראשון כי הוא הראשון מן המעשה המשוב. ודרך בני לדם בים מקומות ידועים בנוסף לגדל שער אמר כי זה היה כלו שער ולא כדרך אחיים. כי אם כאדרת שער שכלו שוה ע״כ כל דומיו קראו שמו עשו. לו׳ כי כל שבעים בחוה של שוה אם כל שבעים בחוה של בבורת המומאה אחלבשו בו והיתה כל בבורת הדין ומעין זה דבשו רז״ל (שם) עשו. הא שוה. ועל פי דרכנו שע״ין מדוקדק:

כה ואחרי כן כו׳. הנה כמו זה אחשב שעל לוחו בעקב עשו יקרא שמו יעקב. שהוא דבר בלתי שכיחי וגם כל החוכח יפלא למה הפסיר לנו ענין זה. ולזיך יתקשר לזה לומרנו ויעתק כן ס׳ שהם כו׳. וגם מה בא להודיענו. אך הנה מרז״ל (שם) שאל הגמון אחד את ר״ע מי תוסיף המלכות לחביריו כתב לו וידו תוחזק בעקב עשו. וזה נבא אל הענין היה בשוה לב אל לומר יעקב ולא עקב לפון עבר אך הוא כי בא הכתוב לתת טוב טעם שלא הולד עשו לחשון ולא יעקב. והוא מענין הכתוב למעלה ושענין כי למה שהעה״ז הוא הכנה אל העה״ב ע״כ הוא הקודם. כאשר כתבנו על ויהי ערב ויהי בקר כי ערב קודם להיותו רמז אל העה״ז. ואמר כך בקר שהוא אור העה״ב. ועה״ז הנה עשו חלקו בשולם הזה ויעקב לעולם הבא וכמו שאמרו רז״ל (שם) שחלקות מן שבעון עשו ואל השולם הזה ושל כן היה כן לפתח ע״ב כי מחיבותה היה ויעקב העה״ב וע״כ זאת נחמת בני יעקב בעייט. כי עשו עוטל חלקו לחשוב ואח״כ יטול יעקב וזה שאמר הכתוב ואחרי כן יצא אחיו. ולא היה לחשון שהוא הקדום ויהיה בכור. הלא הוא נרמז במה שידו תוזקת בעקב עשו כי חלקו ומוכו הוא בעקב וסוף מוכו של עשו הוא לחטול לחשוב שהוא בעה״ז. וע״כ ויקרא שמו יעקב לומר שזה שיטול עקב עשו הוא על העתיד. ויעקב כי אחר כוכו בחחרונה בעקבות עשו. ובמה שאמר מי הגיד ליצחק מעשה כל זה וגם כאשר קרא שם ליעקב למה לא קרא שם לזה אמר ויעתק כן שמים שהם כו׳. שהוא בחיוב השכלתו ובלו ימי הזקנה שדעתו מתוספת עליו. בתופן הלא יבאר ממנו רוח הקדש להבחין בין לדיק לרשע. על כן מעשה הכיר האמת וקרא שם לדיק ולא לרשע. וידע כי זה חלקו העה״ז וזה העה״ב. וזה כאשר נראיה הכיתור לשים שם״ד בבחינות כי לא נעלם האמת מיצחק: או שטור הענין כי שדם בבטן לא נודע אם היו ת׳ לדיק ות׳ רשע בלתי לפ׳ לבדו והודיע לרבקה על ידי שם בן נח. כלומרו ויאמר ה׳ לה שני גויש בבטנך כו׳ כמדובר ואח״כ בלידה כל דומיהם הכירו ת״ש מלהיותם זה בלו תדמוני כאדרת שער וע״כ ויקראו שמו

עבו כמו שכתבנו שהיה מסבירם בחומת העומקה כי זה לעומת זה עשה האלהים את אלו כן ביעקב שיעלה חלק ויקבע שמו יעקב כו'. והנה מזה יפלא את זה היה כי המון העם הכירו בהספרם וקבלו את הא' עשו על מעשיו ולא ילחק ולא נאמר שדעתו הסר חלילה כי הלא וילחק כן שמים שהוא בלבד מותם במיטב הבכחתו להבחין ולא עוד כ"ש גם שלא את לבו על מה שנא' לה שני גויים בבטנך כו' וגם לא על הורלת דם תדמימותו ובעל פלר כאשרה כולו. אף במקומות אלו דרך חמשים לגדל פרע שעל שמור' תרסיות הקליפה. לפחות למראה עיניו יספוק כי הלא ויגדלו הנערים ויהי עשו איש יודע ליד היה כו' לד נפי חמשים ומלמעלה את הסביות ולא כאלה הלך יעקב. כ"ף היה שם ולא מהעדר חריפות רק להיותו יושב אהלים היה מהנהג בחמימות על פי התורה וא"כ היפה נמה ויאהב ילחק את עשו בהיותו נעים כל יעקב יושב אהלים ועשו היה שדה ע"כ להסיר מלב החושבים על ילחק שבכל לבו היה חושבו לחמר נמה שהיה הלא הוא כי ליד בפיו שהיה מלבב המועיל בעלמה לא מהבה המוב כי רע היה חדע שכן היה כי הלא ובקבה חובבה את יעקב. ואיך יתכן לא הגיע יד מרום שכלו על ילחק עד מקום שהגיע יד שכל רבקה. לך הוי חומר אין זה כ"ף שגם ילחק מהב את יעקב המוב נמה שהוא מוב לך להסבתו את עשו לא היה רק להסבה המועיל בעלמה שהוא דבר קל. והוא הדרך הנכון כמו שיסבאר לפנים פס"ד:

כט ויזד כו'. מהרחוי היה יחמר ויזד יעקב עדשים. ולא יסהום ואח"כ יפרש ויעקב נתן כו' ויזיד עדשים. וגם לומרו האדום שהוא שני פעמים. לך יהיה כי שני הכשילין היו אחד על עדשים ואחד על הבכר אחר. ועל שניהם אמר ב' פעמים נזיד בתר' ויזד יעקב נזיד. ולהיות עשו עיף לשם בדבר היותר אדום משניהם שמוסיף לומן כי יותר נעשה דם. וז"ש אלעיפני נא מן האדום האדום. שהוא האדום יותר שהוא הזה והרחה על שני עדשים כי עיף אני. ומשו אמר שם קרלו אדום ולא אמר מן העדשים לז"ש ע"כ קרא כו' לו' ע"כ שהיה עיף ובבחל לשהו לאכול קרא שמו על נזיד אדום ולא קרלו בשמו:

לא ויאמר יעקב כו'. הנה הבכורה היתה לו לשתם בבחורה לעבודה. ובזה יאמר הנה היום הבנם את הנשם ונשבלם מעבודה כעודנו מבטן שהרבה את הנשם עד יתקן בשמונה למ"ד. ואמר נמור בדעתך למכור בהיום הזה שאין הבכורה מועלת לך ולא בשתיתם את תתקן ביומים שבאים ועל דרך הזה בתומרו השבעה לי היום: או יאמר הנה לאחת מאמי מעמים שאפשר שהחזור בך או מעשה מוכלח. או מעשה שהוא דבר שאין בו ממש ואינה נקנית בחליפין. על הא' אמר מכרה היום. לומר בהיום הזה שמחמ' שייפוקר נמרת ומכרה בלי פניו' על שום מוכלח. כי אם מחמת רעבתניקר והייט עוף היה בעיניך המזיד יקר כמזיב נפש. ועל השניה שהוא דבר שאין בו ממש על כן השבע לי מוסף על הקנין שיש בו לבדו פקפוק:

לב ויאמר עשו כו'. הנה יפלא כי עדין בן ע"ו

שנה היה ואיך היה הולך למות: אמנם הנה ידעתו כי מיום יולד אחת הולך למות כמאמר התנא (אבות פ"ג) ולמן אחת הולך וכמאמר הכתוב (קהלת י"ב) כי הולך האדם אל בית עולמו שהוא לשון מרז"ל (ב"ר פ' ס"ג) כי יעקב ועשו חלקו עולמות עשו העה"ז ויעקב העה"ב וזה לא היה לעשו חלק בעה"ב ומאחר כי בלאחת מהע"ז הוא אח בחמ' בחמ' כי לא היה לו אם חלק וכבל המשך ימיו הוא הולך כדי למות בחוזו עולם. וזה יאמר היה כמוך שאתה הולך בחייך כדי לחיות בעה"ב. אחבל אני בעה"ז שהוא שהולך אני למות אם. וא"כ למה זה לי בכורה שמוסרה לעה"ב בהיות כאן לא':

לד ויעקב נתן כו'. הנה עשו אמר הלשיטני כדרך שמלשיטין את הנחש שיפוך את פיהו אל בלא לחם. לך רמה יעקב שהוא דרך בלעגים רשבתנים ע"כ נתן לי לחם ומיד עדשים לרמות לי כי אחל בלא כהונן כהונלת רשבתן. לך יאכל לחם בלחם כדרך מנשים: עוד כיון ויעקב נתן לעשו לחם ומיד עדשים לך לא יין כי די לו מדמיונו מבזיונו. לך הוא ויאכל ותא"כ ויאם מפל עשמו אשר לא נתן לו יעקב. הנה עדיין היה מקום לבעל דין לחלוק כי עשו לא ידע שווי הבכורה, וערכ' כדי שמושיל מהילה ולפחות עד שילך למדרש שם ועבר וכיוצא בה לשפול עוד ידו נשוי' להזור בו ז"ל רמז לא כי בשלה ממנו טעמה זו. כי הנה מחרי אלו בשוו ואחרי שתה קם וילך לו וכזה לא הבכור, גם מחרי כן. וזהו ויקם כו' ויבז עשו הבכורה כו' כי גם מחרי לכתו וכי אשר לו לשמול לא שם עשו רק ויבז כו' כי נמר וכקל' לעמרי:

בן א ויהי רעב כו'. (ה) לומרו מגיד כו' הוא מיותר. (ב) לומרו שכון בתרץ אשר לומר מגיד היה מיותר ובלתי צדק. רק לאחוך על מקום אחר ולא ידע לאיזה מקום לומר ע הוא"ם שכון במקום אשר לומר מגיד כי אחר שלשו ים' היה על המקום הזה. לשומרו גור בתרץ הזאת שם כי מחת' הל"ל שכון בתרץ הזאת. (ג) אחרי לומרו שכון שם מזר ואחר גור בתרץ כו'. (ד) למה היה הלשון שכון גור. (ה) לומרו ואברכך כו' מורה שאשתו של אנו נקבל פרס. (ו) לומרו כי לך כו' וקיומתי את השבועה אשר אשבע לאברהם אביך ואם הוא הלא יאמר שאשבעך לי שמעתי הרי אחר כי ביצחק יקרא לך זרע. (ז) למה יאחם שכבכות הלא וברכיתי כו' לאברהם ולא ליצחק: אמנם הנה בחנו כי לאברהם הורשם לנכם מגזיחם מפני הרשע ובשבר נגד מרז"ל. והנה היה מקום לומר כי לולי שם שמע הוא ים' אח יצחק מגדש מגזיחם היה על כי לא היה הרשע גדול כחומו שביתי לאברהם. ז"ל ויהי רעב כו' מלבד הרשע הראשון כו' כלומר כי אשר לו מהייתם חלוי גדול כחומו ועם שלאברהם הורשם לא שורשם יפחק כי שולה שמיחה היה. והנה לולי לא שמיחק מלך פלשתי' על היותו בעל ברית לביו להסתוף בלא ויקר מקרהו שהי' שמיחק"שגרר וע"כ שלך גם היה לגרר שהיה ג' לא בעם עיקר מהיות גם שם ק' כי הי'

לו כהיתר לעשה כאשר יצא מביו וילך ויקח לו
לאשה כי מזה עצה עיקר ויסוד גדול. והנה עדיין לריך
להם כעת למה לו יתום יקחם מעמנו לבלתי עשה מהארץ
לא היטיבו עושה לה' עד שהעולה הוא ית' לעזרתו על
הדבר. לך הנה היה עם לב יקחם כי טוב טוב היה לכם
מלריכה. למען יחשבו ממנו מעשה ד' מתוס ביה בקרבו
כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם משלכ בא"י כי להם
היתה כי הלא ניתנה לאברהם ולזרעו למורשה. ע"כ
ויהי אלוי ה' ויאמר כו' והוא מה שבאבנו פ' לך לך
כי עודנו לאברהם בחל"ל לא נראה אליו ה' כי אם ויאמר
ה' אל אברהם מבלי הראות אליו והוא כי בא לדבר
ע"י שהשלוחו משל משלכ"ה בארץ וזה מלמדנו ית'
לך מהלוך אל הארץ אשר ארלוך שארלוך בה מראש משלכ"ה
בח"ל וזה לומרנו ית' אל יקחם כאן אשר ארלוך לא הלכתי
השלוחות משך כי אם שלוחו אליך כי ממנו ואליך תהיה
לך וזה לומרנו משלכ"ה בח"ל: או מעין זה אל תרד
מלרימה כי היא מקום שבמקום אשר יעבדו בו בני האדם
שין אני מדבר שהך כאשר מלינו במדע"ה שאמר כלאחרי
שה שיצר לאברהם בפ' כו'. ואומרו רש"ל (פ"ל פי"ב)
בלא היה הוא ית' מדבר עמו תוך ייסוד גילוי השיר
אשר היה מלאה גילוים רק תוכה. זולתו במקום בכורות
בכו' הכרה בלא לראות עוד פני כרעה והתבוה בשלטין
בלו וזה יאמר שכון בארץ אשר אר' כו' במקום שהשכון
שם שומר אליך ומדבר אך ולא במלריס שהשלוחך לעשה
מדיבות לשומר דבר אליך. וש"ם בפ"ב פיסה אין
יקויים אל כי גר יהי' זרעך בארץ לא להם ואין ישרבלו
לכם היה אל החוש ע"ז כי הנני מודיעך שאותו הגירוש
שהשבתו לך בארץ הזאת. וזהו שאומרו גור בארץ הזאת
כי אותו הגרות הנשבע שם ומכוונת בזה כי ואתי עמך
והוא כי גם אם היית הולך ח"ל היתה שכינה הולכת
אתך כמ"ש הוא ית' ליעקב אנכי ארד עמך מלרימה עם
כל זה המדגש אשר הנני שם פה לא יהיה בלבתי אתך שם
כי אם היא מדברת בהיות אתי שבשביל וז"ש כי היה
עמך ולא אמר כי אנכי עמך: ועוד הכוונה שנית כי לא
התכוון בהשלוחות מלאך כי אם ואשברך בעצמי וע"ש
דברו רמז לו אלא יסמוך על הקימלך שהלך אליו גדרה
לומר כי בשלומו יהיה לו אלוה שיוסבע ע"י שרו. כ"ה
אחרשה אני להיות עמך ואשברך משלכ"ה הוא רק ע"י
שרו. וש"ם אלא אלמא היה כי לאברהם אמרה לך ולזרעך
כו'. ס"ם כי לאברהם עלמו ניתנה מלו שהארץ ואתה אמרה גר
יהיה זרעך בארץ לא להם ואין יהקיים הגרות שהיה
שהיה לנו אל התוש כי עדיין לא נתהיה כי לך ולזרעך
אתן כו' שהוא אתן לעתיד ולא משעה. וש"ם כי זו
היא שאמר שאחר שהתיה אשר בזמן הזה בבר ניתנה.
ג"ש אשר ואשברכה וכאשברכו אתו שהשבועה וכו' כי עדיין לא
נ קויית' לאברהם בשלמא בשבועה שנשבע לו ד' והוא כי מה שנאמר
למעלה נאתי הוא לומר שהוא ולמי נתנה ארץ כנען כי אם
לאברהם לעתיד היה ולא שאתה ומה שאמר במה
אדעה יהי כן לזרעי כי אולי לא יהיו כדאים ולא שהקיים
אבל יהי כן ברכתי כי בשלמא ברכת אברהם שהוא מלד החסד
שהיה על פי עלמו. אך ברכתי אשר ע"ש עלמו
והוא מלד הדין הולי לא יזכו דאין לו"ש אל תירא כי לא

אשבע לך בפני עצמך שאתה' ע"ש עלמך כי אם שאקיים
לך את השבועה אשר נשבעתי לאברהם אביך שאני
כורת עמך להקים לך שבועה שנשבעתי לאברהם שהיה על
לד החסד והוא שלני מלאר שכתוב אשר ברית את אברהם
ובשבועתו ליצחק שהיה שבועתו אל אברהם ליצחק ולא לו
בפני עלמו לבד שהיה על פי מדת הדין וזה אחשוב ודמי
שהוא טעם אל השבעתי ית' לאברהם וליעקב ולא ליצחק:
או יאמר ובקמותי כו' כן אלמר אלא את שנשבעתי
לאברהם הוא לך ולזרעך שאקיים בו לאמר אתתי ש"ב
את שנדברתי לזרעו יהי' כך כי לך ולזרעך אמרתי. ג"ש
ובקמותי את השבועה אשר נשבעתי לאברהם אביך
שאלא אביך מיוחדת לך כיון לומר ואקיים את שנשבעתי
לו אמר שהי' בבר אביך שהוא את שאתה שבקיים
שלא נאמר שם לך ולזרעך אלא מזכר רק שזרע בלבד כפופן
כשיתקיים אומר לך כי את שאתה. וגם לימו מעשה
בימיך יצחק. רק אתר היות זרעך ככוכבי השמים והיה
בשוף ימי שאת שאתה' ושאת שמך ה' אלהיך ככוכבי
השמים לרוב והוא כי שם שאתה' ואתה אתרה את זרעך
ככוכבי השמים כו' ויירש זרעך כו' והתברכו בזרעך כל
גויי הארץ עקב אשר שמעת בקולי. וזה מאמר שכתוב
שם ובקמותי את השבועה כו' לימו שבועה היא לומה
שאתה' והרביתי את זרעך ככוכבי השמים ואתה'
שאתה' והתברכו כו' וגם עקב כו' שהוא שעתה לומה
הברכה במאוכר. ועדין היה לאברר יכהר יצחק ויאמר
לוי יקויים הגלות כי ויהיה הוא יש' עמי ויברכני ואולי
יוכה זכיותי. ל"ש הנה לא אז בלבד כ"ש גם ואתברכו
כו' ואתברכו כו' לון לריך זכות עלמך כ"ש זכות אביך
עקב כו' ואל תאמה כי הלא רבו זכיותיו כי שמע בקולי
ויאמר שאתה' מלותי אתקי ותורתי. אך בדברו יש'
עם אברהם עלמו לא שאלריך כל כך כי לומרים אתקים
שבועה בפניו כו' ואל תאמה כי הלא עוון ואתברכו בזרעך כל
גויי הארץ לומר שם כל גויי הארץ אתברכה בזרעך עקב
שמע אברהם כו' כ"ם שאתה בזו יחידו שאתברך בזרעו
ואבלי נכות זכותך. וע"ש דברו רמז לו כל יבמה בשלמך
בעל בריח אביו כי אתפוך הוא כי כל גויי הארץ אתברכים
בזרע אברהם כ"ם שלא יש' יאתק בזו על יד ה' מגויי
הארץ הוא שלמיך ע"כ משעה ואבל יאתק בגרר ולא
כאשר בתחלה שהלך בעשו אל שלמיך כשמעו עליו
ומאליו ממשך היות ברכה כי שם בית שלמיך שהרי
עודיע לומו שם כל זולת מזו ואבל יאתק בגרר על
בחיבת הן המקום. אך לא על היות שם שלמיך.

כי נקשה נפשו מהשמע עליו:

ז ויישאלו אנשי המקום כו'. שהשלו לשאתה ולא לו
כי הוא יאמר שאתה' מלותי אתקים שום פן
יהרגני לשאתה כי בעולה בעל ים לשם. ע"כ שלו לשאתה
כי היא שאמר שהי' בבר כיון לומר ואקיים את שנשבעתי
לו אמר שהי' בבר אביך שהוא את שאתה שבקיים
שלא נאמר שם לך ולזרעך אלא מזכר רק שזרע בלבד כפופן
כשיתקיים אומר לך כי את שאתה. וגם לימו מעשה
בימיך יצחק. רק אתר היות זרעך ככוכבי השמים והיה
בשוף ימי שאת שאתה' ושאת שמך ה' אלהיך ככוכבי
השמים לרוב והוא כי שם שאתה' ואתה אתרה את זרעך
ככוכבי השמים כו' ויירש זרעך כו' והתברכו בזרעך כל
גויי הארץ עקב אשר שמעת בקולי. וזה שאמר שכתוב
שם ובקמותי את השבועה כו' לימו שבועה היא לומה
שאתה' והרביתי את זרעך ככוכבי השמים ואתה'
שאתה' והתברכו כו' וגם עקב כו' שהוא שעתה לומה
הברכה במאוכר. ועדין היה לאברר יכהר יצחק ויאמר
לוי יקויים הגלות כי ויהיה הוא יש' עמי ויברכני ואולי
יוכה זכיותי. ל"ש הנה לא אז בלבד כ"ש גם ואתברכו
כו' ואתברכו כו' לון לריך זכות עלמך כ"ש זכות אביך
עקב כו' ואל תאמה כי הלא רבו זכיותיו כי שמע בקולי
ויאמר שאתה' מלותי אתקי ותורתי. אך בדברו יש'
עם אברהם עלמו לא שאלריך כל כך כי אומרים אתקים
שבועה בפניו כו' ואל תאמה כי הלא עוון ואתברכו בזרעך כל
גויי הארץ לומר שם כל גויי הארץ אתברכה בזרעך עקב
שמע אברהם כו' כ"ם שאתה בזו יחידו שאתברך בזרעו
ואבלי נכות זכותך. וע"ש דברו רמז לו כל יבמה בשלמך
בעל בריח אביו כי אתפוך הוא כי כל גויי הארץ אתברכים
בזרע אברהם כ"ם שלא יש' יאתק בזו על יד ה' מגויי
הארץ הוא שלמיך ע"כ משעה ואבל יאתק בגרר ולא
כאשר בתחלה שהלך בעשו אל שלמיך כשמעו עליו
ומאליו ממשך היות ברכה כי שם בית שלמיך שהרי
עודיע לומו שם כל זולת מזו ואבל יאתק בגרר על
בחיבת הן המקום. אך לא על היות שם שלמיך.

כי נקשה נפשו מהשמע עליו:

ז ויישאלו אנשי המקום כו'. שהשלו לשאתה ולא לו
כי הוא יאמר שאתה' מלותי אתקים שום פן
יהרגני לשאתה כי בעולה בעל ים לשם. ע"כ שלו לשאתה
כי היא שאמר שהי' בבר כיון לומר ואקיים את שנשבעתי
לו אמר שהי' בבר אביך שהוא את שאתה שבקיים
שלא נאמר שם לך ולזרעך אלא מזכר רק שזרע בלבד כפופן
כשיתקיים אומר לך כי את שאתה. וגם לימו מעשה
בימיך יצחק. רק אתר היות זרעך ככוכבי השמים והיה
בשוף ימי שאת שאתה' ושאת שמך ה' אלהיך ככוכבי
השמים לרוב והוא כי שם שאתה' ואתה אתרה את זרעך
ככוכבי השמים כו' ויירש זרעך כו' והתברכו בזרעך כל
גויי הארץ עקב אשר שמעת בקולי. וזה שאמר שכתוב
שם ובקמותי את השבועה כו' לימו שבועה היא לומה
שאתה' והרביתי את זרעך ככוכבי השמים ואתה'
שאתה' והתברכו כו' וגם עקב כו' שהוא שעתה לומה
הברכה במאוכר. ועדין היה לאברר יכהר יצחק ויאמר
לוי יקויים הגלות כי ויהיה הוא יש' עמי ויברכני ואולי
יוכה זכיותי. ל"ש הנה לא אז בלבד כ"ש גם ואתברכו
כו' ואתברכו כו' לון לריך זכות עלמך כ"ש זכות אביך
עקב כו' ואל תאמה כי הלא רבו זכיותיו כי שמע בקולי
ויאמר שאתה' מלותי אתקי ותורתי. אך בדברו יש'
עם אברהם עלמו לא שאלריך כל כך כי אומרים אתקים
שבועה בפניו כו' ואל תאמה כי הלא עוון ואתברכו בזרעך כל
גויי הארץ לומר שם כל גויי הארץ אתברכה בזרעך עקב
שמע אברהם כו' כ"ם שאתה בזו יחידו שאתברך בזרעו
ואבלי נכות זכותך. וע"ש דברו רמז לו כל יבמה בשלמך
בעל בריח אביו כי אתפוך הוא כי כל גויי הארץ אתברכים
בזרע אברהם כ"ם שלא יש' יאתק בזו על יד ה' מגויי
הארץ הוא שלמיך ע"כ משעה ואבל יאתק בגרר ולא
כאשר בתחלה שהלך בעשו אל שלמיך כשמעו עליו
ומאליו ממשך היות ברכה כי שם בית שלמיך שהרי
עודיע לומו שם כל זולת מזו ואבל יאתק בגרר על
בחיבת הן המקום. אך לא על היות שם שלמיך.

וזהו פן יכבנוני בעבי המקום כו' וכאשר מרכו לו שם הימים נתן לב להבינולך להסתכל בדבר. בהאמר כי לא יהיו הים יאחז ברוח בלא שום ימים רבים. ויצקוף וילא לחוצו מלחם שהוא עניין כשוב וחבוק לז ויקרא כו' הנה לפניהו כי אשתך היא ואומר לך הוא למעט כי לא רחם שהשמים ממש כ"ש קרוב אליו שהוא שהחוק כמדובר ואיך מתרת לחוטי היא. ולא אמר למה אמרת כלומר הנה כדי לבקר אחם מקדשים שדבר כמ"ש לאברהם לחוטי בת אבי כו' לך לשם איך אמרת לחוטי היא. איך הוא החוטא שבקשם כי הלא אין זאת בת אביך. וזה יהבן כיון בשלא לך לומר לאברהם היתה אשתו ולחוטו בת אביו. לך זו הנה אשתך בלבד ולא לחוטך בת אביך. ויאמר אליו יצחק כי אמרתי פן אמות ומותר לבקר מאיתה מות ע"ד שבשעים להרגיש ולחרמים כו':

י ויאמר אבימלך כו'. אמר הנה אשתך שהתנהלת עליו והפוך הוא כי מה זאת עשית לנו כלומר כי הבאת עשות לנו. ומה זאת עשית לנו כלומר כי לך עשית היזק וחרפה ולא לנו. כי הלא כמעט שכב אחד העם את אשתך לא היו אמרים בעדותך זו שאחותך היא. וזולת אחרתך היה העון תלוי על ראשך ויהיה לריך להביא עליו קרבן אשם שהחטאת אותי וזהו הבאת עלינו אשם. וע"פ דרכו רמז לו שאיתה רחויה הלא לאחד העם הוא הסיכוי שבעם הוא אמלך ולא לזולתו. ומ"ש אבי המקום לא ישיבו לכם לכך וגם אמלך לא יעשה נבלה זאת. ומ"ש מי יוכיח אלא היו הולכים אותך אם ידעו שאשתך היא. או לבלתי שפוך דם על הסך זאת. או ליודעים כי אינה רחויה רק לאמלך. לכן מה עשה ויזו אמלך את כל העם לאמר הנוגע באיש הזה ובאשתו כו' למען יודע לכל כי ח"ו היא. וירלאה כי אין נוג ע בו ולזו היו לחוטים אחרי זאת. מי היה מעכב אלא יסרגו אז בסקריס. שאם על טוען הסיפה גם אבלי מלות אמלך הוא בן מות הסופך דם האדם. ומורלו הרלשון במקומו עיומד: או יאמר בשום לב אל אלא לאמר כי העם למי יאמרו ואם הוא שהוא ע"י אליה לאמר לעם כל הנוגע כו' היל"ל אל אלא"ד ולא אם. שמורא כי העם הם החומרים. לך יהיה כי לא היה פחד אלוקה רבקה רק לאמלך כי לא היתה רחויה לזולתו. ומי יעבד אל לבו לקחתה ושהם אם אמלך היה שולח יד ביצחק לקחתה לו. מי יאמר לאמלך דבר בליעל. ע"כ ויזו אבימלך את כל העם לאמר הנוגע באיש כו' ואם כל העם חומרים. על מי תהיה האזהרה. הלא כל העם מזהירים. לך אין זה אלא לרמוז כי אל אמלך נוגע הדבר שגם אליו יוצא לאמר לו להודיע שהוא מעשה מעגים על עלמו מיתה:

יב ויזרע כו'. (א) נסתרסו ג' זכויות. (ב) היות יצחק. (ג) היות אמרן הטיה זכה אלב ודבש. וע"י כן ויתמלא בשנה הטיה שנת מאתים לעב. מאה פעמים על מה שקיבלו אברי. כי אחר העמדה כרי לא היה סמוי מן העין. ואשכחה מאה פעמים כשנמדד על ר' שקיבלוהו. והוא הל"ל ויברכהו ה' ויתמלא בשנה ולא אמ"כ אך יאמר שנמדד ומלא מאה פעמים. וגם אחר

שהיה ג"כ מדוד בתוכן שהיה בלתי סמוי מן העין וגם מדוד שאין הברכה שוכת בשם. עם כל זה שב ויברכהו ה' ואשרבכה עוד אחר כל זאת. ואחרי זאת היה הולך וגדל קו לקו עד כי גדל מאד בהדרגה. ולא בבת אחת מפני העין. והוא עד כה בלא היה סוכו כ"ב גלו'. כי ה' מבוהות וכיוצא שהיחים בהוריות לא קבלו בו פלפחים. אך כאשר ויהי לו מקנה צאן ומקנה בקר ועבודה רבה שהוא דבר המפעים בשדות בכל הארץ.

יג ובכל שהלכות כו'. גוש אבימלך מלאמר לו אילך מאחם ע"י עלמו והיה אם עמו לשחוט הב' הות מוני ילך מאחם. וה"א כל עוד אמלך לא עשה לו רעה שאחק גם לא רצה להלבין עבדיה אל אדוניו. וברלות אבימלך בלא נכוח בשוברים. דבר לו בעלמו. וזהו ויאמר אבימלך בלאמר יבא ויאמרו בא"ד. ולהיות שבאחו בהרות אבין. לא היה כי אם כדי אילך מאם על כן אחר שאלך לו שב לחפוץ אותה. ולא מזכו לשחוט אותה:

יד ויאמר אבימלך כו'. בהרות אבימלך אח כל שפע טוב בברכה יצחק מה שלא היה כן לו ולעמו. עלה על רוחו כי הבר השפיע עליו ועל עמו ממנו היה גדל יצחק. אלא שלהיות יצחק יותר מוכן לקבל השפע. על כן היה העיקר בו אליו ומשוריו בו אל אבימלך ואל עמו. מה שאין כן אם לא יהיה הוא שם שיהיה הכל בו עליהם בשפע נמלא הוא מוכל אח שלהם ו"ח כי עלמה ממנו מאד כלומר מה שעמאת ממנו הוא כלומר מאלנו ע"כ לך מעמנו. לך אחר זמן לנסיעתו ורלו כי לא נמוסף להם שפע על לבמו מעירם והוא כהללחתו אז הללחתו עמה אז אחזו ובא לו מגרר אבימלך ואחוזת מרעהו ויאמר להם יצחק כו' ויאמרו רלו רלינו כו'. לומר רלו מה שנדלם עלינו בסיוחך עמנו. ואחר כך רלינו בלא טוף לו שפע בלבך והכרנו בזה כי לא כאשר בלנו היים מוסבע בסיוחך עמנו רק כי היה ה' עמך ועל כן ונאמר עתה הסיום בא בלא בימותו כו' על הרחקת זה אם תעשה עמנו רעה כאשר לא נגענוך וגם על הבאת טובה גם בלא שנינו הסבת רבות עמך זה אנו מפסיסים כאשר עשינו עמך רק טוב שהוא דבר מופת. והוא מה שהבלנוך בחרלנו וגם שבלחנוך מאתנו הנה גם זה בחרלה שהכרות בניח בלא בלנו לוחנו מאתך יהיה בשלום וזה ובאשר בשלום הנה שרנו מה שבקשנו בטוחנו. ומה שאמרנו רלינו כי היה ה' עמך שהוא הלחים הבניח בחה רלינו זה. הלא הוא כי אחה עחה ברוך ה' כי בלא אחר לכחך מעמנו מה שאין כן אחנו רק כאשר היינו בחחלה בעודך עמנו: עוד יחכן בכוונת אבימלך בעין מאמרו ז"ל על פסוק בחה אלי להזכיר אח עוני כו'. כי אמרה הנה בחחלה היה הוא יה' מעריך מעשי עם מעשה בני עירי וחיו טובים והיה ה' מצליחני לך עחה שבחה אלי ואברכים מעשי וזכיותי אלל מעשיך ואלי כשרים ולילים וזכך עוני. ועל דרך זה יאמר לך מעמנו כי עלמה ממנו נמשך לך שפע כ"ב. בהעריך

היה יח׳ מעשיך במעשנו מעביר כל הטוב הרשוי לבא עלינו לעיל כמלא כי עצמת ממנו מגדנו על כן לך מעמנו. ולבל יאמר יצחק הלא הטיוזין מיתפעמנו לכם יגדל ממך מיהים לכם מם תהיו לבדכם ז״ת מאד. אמם כן לא היה הטוטס עד מאד לך הוא על עריצת המעשים. לך אח״כ חזרו אליו ואמרו רחו רחינו. כי לא רחינו רחייס ה׳ ואתה רחייס אמרת והא׳ כי היה ה׳ עמך לבדך בהיותך עמנו במקום אנשים בעבוך המעשים יחד ע״כ ונאמר כו׳. ומה שרחינו הרחייס האמיתי הוא כי הלא אתה לבדך עתה נגחל גבר במקום אחין אנשים. ואתה עתה לבדך בדוך ה׳ ולא אחמנו גם שפלתך ממנו ובטלה עריכה. ולא עוד הלא שמחתלה פה לא היה כי אם שהיה אלהים עמך. ואפשר שהבדכם היתה מובטעת לך על ידי שר או מזל מה אחין כן נמו. לך אתה עתה במקום אחין אנשים. ברוך ה׳ שהבדכך ע״י עצמו ולא אחמנו ועוד יהיה נמו בוטח פה שיבדכם נמו שיוך:

ל ויעש להם כו׳. הורה להם כי רב הסדו מהם כי אם בשלחם לוחו מאתם. ולא נבלו אליהם. לא עשו לו מאתה עם היות אלמיאל בעל נריות אביו: ואתה הוא עושה להם מאתה: ועוד כי אלמיאל לא ליוה את יצחק כשאמר לו לך מעמנו רק וילך יצחק מעמנו ופס ויפלחם יצחק שהוא לויה כמודע מרז״ל (ב״ר פ׳ פ״ד) מה שהיה לא עשו לו כן:

לה ותהיין כו׳ מרמז הבית ענין הברכות. הקדים זה לסוחות כי לא סיכל יצחק רעות בית עשו כשראה משפע הענין לך הוא בלשון נשלר בענין נס״ד: (ח) ויהי כי זקן כו׳. כן אמת כי ח׳ מדרכי מסידתו יח׳ וגדול היה מאוד שלא היה לקרב את הקדוק לידי זכות ולהרחיק מן החטא וכאמור רז״ל (חולין דף ז׳) שפילו בהמתן של צדיקים מין הקפ״ה מביא תקלה על ידם לצדיקים עצמם לכ״ם כעובדא דרבי פינחס בן יאיר וכעובדא דאמריה דרבי חניגא בן דוסא שהיו מכין לוחו ולא היה מהלך עד שסיכס מעליו מעשיים של זולת בעליו וכאמרו״ל (ב״ק דף נ״ג) על פסוק טופח רשע לצדיק ומבקש להמיתו אין לך יום שאין יגרו של אדם מתגבר עליו ומלמלא הקפ״ה עוזרו היה טופל בידו שנאמר טופח כו׳ לא יעזבנו בידו ולפי דרכם יפיה אומר ולא ירשיענו כו׳ לומר שע״כ היה הדין נותן לחייב את הצדיק בדין. כי הקטרג אדם״ד לאמר הלא ע״פ בחיכתו היה חוטא. לולא ה׳ עזרו ולא יהיה לצדיק בדינו. לאמת זה אמרו יח׳ בהשפטו וכאמר אשרי ילר״ע ולר״מ אלמלא דאברזי עלך בדקיעה אחזו בפלוני ובחורתו סייתי אחטיח׳ וזה אמר הכתוב (אמוצל ח׳ ו׳) רגלי אסידיו ישמור וזולו לא אח טוב טעם כי אדרבה את הרשע היה ראוי להרחיק מן החטא בל יחבל בנאמרי וזולו כי אחר אר׳ כי לה׳ מצוקי ארץ ויפת עליהם תבל כי הוא יח׳ אם לצדיקים ליסודות עולם. אמר כי ע״כ לקיים עולם בל ימוט בלי אסידיו ישמור אכשבל בחטא. אך לא את הרשעים למה כי בחטף ידמו כי אחר צוחתה אעשיהם אשר להם מוב עתה אלקבל עזר אמרי כי עביר גורלה עביד ומוך

עזר אמרי הוא אל הצדיקים כי לא בבח אחר לאחים יגבר בו אבלעדי ה׳ האוזר בענין צופה רשע כו׳ כאמור: והנה אכלל אאמרנו זה יגע עתה אפי כל אים צומע גבר כיגחק אביו אהיה אכבלח. אחוה את הרשע אאת הצדיק אתם ידו. ואחפן בברכה עשו אאת יעקב ונולח עצמה רבקה בערמה נשל עשו אברכות. ועוד נוסיף להפליא. כי הלא לא בשחר היתה רשעת עשו ולדקת יעקב. כי לענין כל אאז גדלו היה עשו יודע ליד אים צדה ויעקב אים אם יושב אוהליס. ואח גם כי יעקב נולד אהול אן הבטן ועשו ערל ולא נאול בקטנותו לחדאימותו. ובגדלו אינן למ״ד. ואיך יחשב אותו יצחק והוא רחטנן למילה בשאח ולא עוד כי אם שאמרו רז״ל היש שאות רבה (פ״ה) כי אברהם ויצחק קבעו בית חלמוד עם יעקב עד למדוהו כל חכמתם ואז שלחוהו למדרשו של שם ועבר. לך עשו וישמעאל אאסו באורח ואוסר ואי גבר כיצחק יגעל בשוב ויבחר ברע חלילה ואם עיני בשרו כהו בזקנתו עיני שכלו בעמדן עמודו והלא כאו זר נחשב נפשה לבו על קול דברו. בשאמרו היוך אעשכין אח הבחן. ויעשים עיניו אדלות ברוח אעשיו האפוכסאים לעיני הכל. ואח גם לרז״ל (ב״ר פ׳ פ״ה) שאומרים יודע ליד לד נפי אנשים ובועלן. וגם נפיו הקטר יקטירון יום יום לע״ע לעיני יצחק ורבקה. עד שקלו בחייסם כשאמרם ז״ל (שם) על ואחסיין אורח היא ועשו לא היסם בהן. והן אמת כי אדברי רז״ל בב״ר יורה בשלבע. כי יודע ידע יצחק בשאח ובאחיס לדקת הצדיק ורשעת הרשע. כי הלא אמרו כי כשמוע יצחק כי הקריב ס׳ אלהיך לפני. אמר יצחק יודע אני כי עשו אין בם אחיס שגור בפיו. וע״כ הלא לעשות בחיסות וכן אמרו רז״ל (שם) שח נא בלוך. שחוח אחי זייוך בל אחכילני בגלות סני אחני זייוך בל אחכילני גזלות וחמיסים. ועוד ארז״ל (שם פ׳ ס״ז) שיכנס גיהנם עם עשו ויחרך יצחק ויאמר אי היסם כו׳. שהיסם הרשעו אי נחשב לחן אני או בני ואמר לו הקפ״ה לא אחסם ולא אחי בך. כי אם הוא הלך ליד הוא עשו ואז נאקרלם דשעו. הנה שבשרת יעקב לו לך ואח עשו שנא וגם לא ייחסו לחי לבן לקולקי בני. ועוד אמרו רז״ל (שם פ״ה) על הקול קול יעקב שנאשער על קול לעקת בני יעקב בחרבן ביהר ממה שעאיד להרוג בהן אנדריאנוס הקיסר. וכן אמרו כי טוב אח עשו שבזמן יעקב אברכה אהברכה. שימשול בו ויגזור עליו שמדות. הנה כי יעקב הוא השובד אח ה׳ ועשו הוא השוב לעבדו אדי עבדו. ואם כן היסם אח אי יהות לאחוב אח שומר אחורה. או אח השוב אאכה בו. הנה אכל זה נאה שקשה קושי שמיות עיני שכלו של יצחק אאכיר אח הצדיק ואח הרשע: אמנם פי שיש אכפל אשמעו לאמר זה אחן לבבך אח אשר שנא ה׳ ולא למד אאברהם שהוא יח׳ אשר הברכות בידו לבבך אח אשר ילוה ואיאן לבלתי הגיע חלק ליעשעאל כשבל הפרדם שנאשע בו אילן חייס כו׳ אמר אם אני אשקה אח עץ החייס. נאאלח עץ השות שהיה עמו ואם גם עשה לבבך אח עץ השות לבדו ולא אח עץ החייס. ואגב קושי הלז עוד בשיסם לב אל הערות הכאשובים ואיפה יד לויאבם יחד כולם בעזאתו יה׳. (ח) בשאמרו ואכיון.

עיניו מרמות. כי מי לא ידע כי מרמות הוא כחות הרעיונים. (ב) ומזה נמו הבדול לבלי ערך. ומזה תלוי בני אהוה מיוחד ויאמר לו מיד אנה לא זקנתי כו' ונם לשון נא לא ידלק כי אין הזקנים בחם כרגש. (ג) ומזה לו עודם לי ומה בלע בהרחות לו במה יזודם. אמאר תלוי את לא כליך כו' ומיעה אסדה. (ד) ומזה את לא. (ה) למה זה בחר בבחמה בייחוים ולא יטה לעזר. ולא עוד אלא שהוליך לעזרתו מלבל הילדה כמאמר ר"ע. ולא נם מטעמי סביהיות ערבו לו ע"י יעקב. (ו) לו חפץ לברכו למה זה יהיהו על המטעמים. ומיהלל ואחרי כי יברכהו. ולא ברכו בלא כסף ובלא מחיר כיהצר בירך יעקב אם בניו. (ז) מה ענין לומר לו זה אלא פעמים עודם לי עשה לי הביאה לי כו' ונם לומרו ניד הוא מיותר. (ח) לו' בעבור מברכך נפשי ולא לאמר בעבור אברכך. ונם אלא בעבור יחיה. ויאמר לו ואוכלה ואברכך. (ט) בהומרו ובקבה אומעת מהר"ו יאמר ומשמע רבקה וכן הומרו ובקבה אמרה הי"ל ואמאר רבקה: (י) הומרו לאמר זה פעמים בפ' אחד על יעקב נהם לאמר מדבר על עשו אחיך לאמר ולא ר' בהם ידלה בו לאמר לזולת. (יא) הומרה לפני ה' מה אלא אמר יצחק וכן הומרה לפני מותי. ויצחק לא אמר רק בערה אחות. (יב) כי מהלמו אמהיל ואחאר מיד לך נא אל הצאן ואמה הקדימה ושמה אמע בקולי אבל הפסוק יהלה מיותר. (יג) הומרה וקח לי משם מה ענין לי ונם לאמה חזרה לומר עשו בעבור אבר יברכך לפני מותו. (יד) הומר הן עשו אחי איש שעיר כו' אולי יחושני אבי כו'. לאמה לא הסב על הקול. ואחבם על המיטות אבר היה הסבה לחוקה ממנה או יחוש על אחרת קרובה מאד. והוא פן יבא עשו הן הסדה וימלטנו אם ויפסוק בנגב במחברת בשוד ביצחק הוכל ליהנו ערם יקבל הברכות. (טו) בהומרו ותייתי בעיניו כמתעתע. כי אלא לא יהיה בעיניו אלא כפותע יעובר רצון אביו. ואחבל ואחרמה הותו ונוזל אם אחיו הנדול. (טז) מה בזה למעם בהומרה אלינו אך אמע בקולי. (יז) כי מהלחו להסיר על הוכחתו הוא עלי קללך כי לעבים עורות נדיי עזים על יד כו'. אמות תיקון המיטות ואין דבריה על פשט. ולא אין הסמים יהמתו ומפסיק בספור אמהורע וילך ויקח כו' והקח רבקה כו'. ואחר כך בלאחר יד מגיד איך הקח המיטות בהומרו ואת עורות כו' בהומרו וילך ויקח ויבא לאמו ויעש היה די יאמר ויבא לה וידוע כי היה אמו. (יח) בבואו לפני אביו מה ענין לומרו אחלה אבי. ולא יאמר מיד קום נא אבה ואוכלה מצידי. (יט) לו' אכיי עשו בכורך. אין פה קדום יהיה כמשמל. (כ) מה זה המיהר מה זה מיהרת למצא בני. הפה הוא אין פעלה להזמין ציד. (כא) הומרו ויאמר יצחק אל יעקב ואמעשה אחר אל נא ולא אזכיר שמו. (כב) מה ענין כפל הומרו הקול קול יעקב והידים ידי כו'. (כג) למה הזר ואחר אהה זה בני עשו. (כד) הומרו נפשה נא ובקה לי. מה בעת בפיקה הפיל. (כה) מה ענין ו"ו של ויקן וענין הברכה: והנה טרם נגע אל הביאור נפיש לב אל הערה המפרשים. והיא אין עפה יצחק עיקר מביאת הע"ה הנפמיים מטל השמים ומשמני הארץ כו'. ואו' כי

כן אמת שהן לא קללה יד מרוח שכל טובוקדושה יצחק מהבחין בין צדיק לרשע בין עובד אלהים לאשר לא עבדו עוד ב' ידע כי הלא בין שניהם הלקו השולמות כלם יעקב נעל לחלקו השולם הבא ועשו השולם הזה כי על כן היו דבריו אל עשו לאמר ויהי כאשר תריד כו' כי כאשר יעקב יפרוק עול מעל צואריו בו. שהוא ידע כי יעקב בחר בו יה לקויים מורה ומוצה אשר שהם פוב הע"ב ועשו אין לו בו חלק רק למעול בע"ז להלל ליעקב מדי עברו ומה גם לר' יוסי בר חלפתא בע"ל (שם פ' ס"ז) שאמר יהחק אל עשו אם רחים אחיך שולך עולם אל תוהם מעליו נזור עליו שמחות ואהה עולם בו. לך למעם למה שיצחק חוהב מצפה וכל יעשו וכל מבן. יקוב הדין את הסר ולא יביא הים נבול בעשו. וכאשר אין לעשו חלק בע"ב כן נם יעקב יעול מעולם הע"ז ומוהריו. כי לא חלקו הוא למען שמחילו עולם שכלו טוב בשלמות בכל מכל כל. כי טוב להם יהומו לא מעשה. ולכן ברחות את עלמו לפי דעתו קבוב לשמיפתו נהן את לבו לברך את הים בניו הים בברכתו. לעשו להגבילו בטובות הע"ז כי הוא חלקו ויעקב אחריו כן בטובות הע"ב כאשר יאתה לו. והנה מלחמו אהן לו בחמכה ז"ל בב"ר וז"ל (שם ס"ה) ובכאתי עלי קללה ולא ברכה. לפילו ברכה אחד שהוא עתיד ליתן לי בסוף הים מותנה לי ע"כ. הנה כי ליעקב היתה ברכה עדוכה ומטורה להם לו בסוף ואין זה רק כי לעשו היה חפץ להחמילו בע"ז מעל השמים ומשמני הארץ ובוה דנן להיות נביר בעולם הזה כי הוא הלקו ואת"כ ליעקב בחלקו הנשוך לו ולא היחל בעשו רק להיחל בנדול ואחרי כן בקטן יכלה. ועל פי דרך זה יבארו הכתובים בלא היעב. והוא בשום שכל והבן מאמר אחד שאמרו בב"ר (שם) וז"ל שם נא כליך זו שכל ואת שכליה הבית בים תוכר תלמיו. תליך זו מדי ויבלו שם שון על השון. שאחר זו יון כי דרכה לי יהודם קשת. ולא השדה זו אדום שלא שעיר שדה אדום. ע"כ: וראוי לשים לב מה ענין מעשיו אל בבל ומדי ויון ואדום. וע"פ דרכנו נקוף ונראה מה לאחה רבקה להשבר כוחם שיהם. ולכאן את יעקב אוהי ימיתהו אביו. או יקרה שבעודו יאחר אוהל טרם יבוכנו. יבא עשו מן השדה ויעשה כנגד שאחרחה ויעול בחרב אחיו ויהרוס אף אביו עליו להניח עליו קללה. ובכלל הדבר נשים לב אל מאמר יאחק אל עשו ויהי כאשר תריד שחי"ל ואוה מאמר המתרגם כל יעברון בני יעקב על פחגמי אוריימת כו'. כי אי"ב מהלחו יאמר ויהי כאשר יחעה תרעם בו: אמנם הנה יאחק ורבקה חלקו בטוחיהם. ואוה כי הנה יאחק היה עם לבבו כי כאשר יעקב לבדו אוה שיחל עולם הבא. כן עשו יחל העולם הזה בשחלם. ואוה כי הנה שיעת הע"ז נחלקה לד' מלכיות בבל ומדי ויון ואדום וכח ד' מלכיות הרמוזים בללם נבוכדנאצר. שבהלימון יקוב אלנא שמיא מלכו די לעלמין לא חחבל ואמר יאחק בלבו אחרי אשון לעשו חלק רק אם. יהי לו אשר לו לנמרי ואחקיים שלימת הד' מלכיות כולם בעשו היה אדום יהחעבדו אחחיו ישראל ד"א מי שהם זה לנלות לד' מלכיות ואין זאת כוונת אמאמרה ז"ל (שם) שא

גם כאיך זו בכל כו' כי ע"י עשותו מעשה זו. ע"י ד' דברים הלה. על יד לקיחת הכלים. תכוכך בכליסת המעוקדת לבגל. וע"י תליך תכוכך בכליסת מדי. וע"י כן לא יפול המן להיות הלה. כי אם לא נפל שדוך. רק על כי הממשלה לא לחדוש היתה רק למדי. וע"י עשוכך המעוה בקצת תכוכך בכליסת הטומדת ליון. כד"ת כי דלכתי לי יהודה קצת כו' על כניך יון כו'. וע"י נתת הסדש תזכה למלכות שלך. כי ע"י שהוא שלו לא תוכלך לזכור תליו דבר הניקת. רק יניתתו הסדש. כי בין כך ובין כך הכלכיות שלו היו. וכנגד תלכות בבל העמידה לגוד את יעקב בבלה. את גודה לי למען תגודם אתה. וכנגד מעשתי המן בין. ע"י שבטיל משתה שהתיל את יפרעאל בימי התשורוש עברו ועשתו. ומע"י מעשתי המלך והמן שיבטו לשתות בשלות הספרים ותתן דת בשושן. עשה לי מעשתים למען תהיה הממשלה לך. ולא שיהיה המן אחת המלך מדי. וכנגד יון המלית חיליותיו ומלו על המקדש והסיכל. ופרן פרלות והביאה לי. וכנגד המלכות הד' שתרבך תאכל בשר חלוי יפרעאל. ותוכלה למען החזיק את בממשלתך. וזה יהיה עון יעבדון עמים לעומת בבל שנת' עליו נאתי לו לעבדו ולעומת כורעים ומשתחוים להמן. ויקומון לך לאומים ולא עבדי המלך כי המלכות שלך היא. ולעומת יון שלא התריבו המקדש ולא הגלו את יפרעאל. רק שבשרה ידה לשרון פרלות הוא גביר ולעומת ממשלתך העלמיי ויעשתון לך גיי תמך. הן זאת היתה כוונת יאמר ע"ה. לך רבקה רוח תחרת עמה. הלא הוא כי תאמרה בלבה אם עלת יאמר היה הקיס. מי יקום יעקב תחרי נפלו בגלות פרלמנן ואוי מי יחיה. ואיה בשוס לב אל מאמנו יח' כי יד על כס יה מלחמה לה' בעמלק מדור דור. כי מס לו להתריך יח' לו. ומה הוא הכלב המת עמלק לפניו יח'. שיהיה לו יתברך מלחמה עמו לדורי דורות ולא יכלו כרגע ולא עוד אלא שיוסף את יהוסף ואת יפרעאל יזכרו ולא יפכחו את אשר עשה עמלק כד"ת ואיה בחזי יהוסף. וכן זכור את אשר עשה לך עמלק כו' לא תשכח. ותשם קשר חלילה כת ה' לבלע ולהשמיט את עמלק כמו רגע. והוא שונא לו תכליית שנאה. ושוד רחוי להשיח לב מה בשתה גוות שזה התחרון מן פרלמנן. כי כזה לא גגאל עוד. עד נשוב עד ס' כל ימים יפרעאל אז מלינו פרס עת הקן. או בעתה ע"י חבלי משיחו. מה שתין כן בגאולת פרלמנן. כי אם ה' את שבותינו. בשוד ממלא תמנו כמה וכמה שבשתו נשים נכריות והולידו בניס ובנות. ונשכחו כמה מצות מהמון העם כי לא ידעו מה הוא והסיקם בזה. לתמס תין זה כי אם למה שהעיקר לגלינו שתין תומה טופלת עד תפול פרה תחלה. כד"ת יפקוד ה' על צבא המרום כו'. ושוד ידענו כי שמעל ברו על עמו. הוא שתן הוא יפ"ל הוא שלתך המות. ע"כ בהשתיעו לנו כח ובחיילותיו. וע"כ תיפה מי יוכל דהו תרן. ובידו לנפש שומת ומבתים המקיימים תומו. ועל כן בעמדו תעמוד תומתו גם היא לא תפול. ובדבר הזה תלחמו רחוקו טוב טעם ודעת על שהריכו י' עם עמלק. לבלתי הפילו כל שוד שלא הסתרנו ממעשו ומעכנין רוע מעלילו. ולכן תוחלת מפלתו

מתוכתם כתזור דור עד שחריש ימיש. תשר שבטיתו יזכרו ים'. נשוב מעוניו של ס' תלטיתו תשוכה שלמה. כמודע מתחמר דזל כי לא יבער מלשוב תו על לבל פניס. ותו יכול מוכל לעמלק ולכל תומהו. ולהיות כי יגר לב התדם רע. ותי תשבר לשוב יחד כולם תלטיהם. ע"כ שכן בחסד של תבלי משיחו. כי תו בכל נרתם של על יקראוהו. ויעוכו של ס' התשחר בינן והשתר בירושלים. ותמונת דבר נשקיף ונבין כי לו היתה יד עשו ושולמתו בחרבן בית ראשון ובגלות מדי. תיכלכם נוכל ותחיתו ברעה תשר יתלא את עתו ותם ברו ובחבדון תולדתו. להביט ס' את שיחה ניון ותשתות תשמותיתו לרוות על שכתתו מחזיקים ותשתרים זד יהיר שתעל שתו ברו של עשו. ע"כ רבקה אתתו ייעוה כליותים על תשרתה תעמוד להפר עתת יאתק תיתם. לבלתי הפליט את עשו בלתי תם בתשלה תיוחדת לו. וזה תאתר תבין תליו כאשר לא נעשתה עלתו ותיה כאשר תריך כי' לומר של תחות כי לא תבדה בהעדר הברכות זולתי תה היה שלך לך ותיה כאשר תריך בהגיע עת רדיו תשר לך סוד תלכות תז ופרקת כו'. עוד היה עם לבב רבקה. כי הנה לך טוב ליפרעאל ייעד לשם בעה"ז בשופע ממון כאשר ייעיזו תעליהם בברכות תלו לבלתי ידתו תתחרי ס' בהעושה בתומרם כי גם בהתיבם תעליהם יגר לשם. תשל"ה ברתותם כי כאשר בתוקופת ים' יבוי יופפע לשם רב טוב ונשפוך בהשותם. כי תז יתילו לשוב עד ס' כתתמו ים' והיה כי יבתו של תליך הברכה והקללה ושבת כו'. עוד ג' תשבה בשומעה תתר יפתק בלותו בתרם תמות. פן ידע תת עתו כי בניא הוא ותולי יפתף תרם ברך תת יעקב גם הוא תת ברכתו. ושוב תעט לגדיק תשפתר קרת תזה ותזה תם תדתה השעה. לכן על כל הלה שתה לבה לעשות הדבר. ובכל של ביתור שכתוביס: ויהי כי זקן יפתק כו'. היתל להסיר תלב התושב כי לא תכתשה עשה הדבר. והוא כי להיות כי תין דרך הזקן שיכהו עיניו רק על ידי שכביד עליו זקנה ושיבה שתהיתו ליפתף כתותיו ולהלם תותיו. ותיש תשר הלה לו תין דעתו גלולה וקבוע הדבר לנפת דבר בלתי תתוקן תתתת ידו ע"כ לבל יתתר תיש כי ע"כ היה זר תעשהו לברך תת תשר שנת' ס'. לכן תקדיש ותשר שתה שבהו עיניו תיוכה הורתת לפיתה כתות ותותי לפנות בגד תה בגלולת דעתו. רק תרתות כלותר שתוע של הרתות בלבד כי בכל השתר תתיס ושלם היה כתתז. לך תה שתקדישים ויקרא תת עשו לא לשלול תת יעקב תברכה רק להיותו בתו הגדול. וכן דרך תנשים לשתל בגדול וזה תותרו ויקרא של עשו בתו הגדול. ותידעו כי רשע הוא ולא יגלה לברכה גם לשבר הוא חלקו להתחדך בברכה. הקדיש ותשר בני כלותר שתתייתם תלי כבן של השב שיהיה כותר תה לזשותו לברכה לא תרתק ממך ותשר לו שני. כלותר שני כדברך ותשתתה תליך. ויתשר הנה גם זקנתי כלותר עתה כרגע בת תלי הזקנה כי תבב שתשיתות הכתות גלתה בהיתם עיניו והוא רתה שלא היתלה תליו התולשה תעט תעט. רק כרגע שלא בדרך שבע לכן גזר ותשר כי תעתה הזקן כרגע ותפסו בלי הדגשה כתותיו כי תין זה רק סימן שסיליקו קבוע.

וכאשר קשה לנו הזקה פשוטה כן יקשו בזה לכן היה חפץ לברך שם בניו משה שמח לא יפה. וזה לומרו הנה נא זקנתי לעומר נא בגנע זקנתי. ולא קו לקו לכן נא ידעתי יום מותי כלומר לכן שא נא כליך וכאן לך דרך שלמי תברכך והוא כי בשון בלעו ובשעו לא תחול עליו ברכת פוב ע"כ תמר יפתח בלבו אין לו דרך להתברך כ"ש בשעותו מלוא גדולה משון הברכה והוא כי להיות ברכתו הנאה נשמית. יעשה נא בגוד אב. והעניש לותו הנאה נשמית בשעשים תשר תשב. וע"י כן יזכה לברכה ועל כן לותו יעשה לו משא מיס. והנה לעומת זה רואה כי הלא יעגדותו רעותיו תשר יגר תם הזולת שהוא היס שהם מלשמש תם הבריות בכל כלי זיין ומוצ הנלוותיהם. והלא יעמדו על הברכה למעוצ פלוותיו ממנו. ע"כ התחכם ויאמר לו עשה זאת תיפה. והפך נא כל מעשה רשעתך לטובה כי הכלים תשר תעשה שם לשמשתך בהם תעשה מצותי זאת. והזו שם נא כליך תיך וקשתך ובמקום תשר תעשה הרשות הוא השדה הידוע לך כד"ת ויבא עבו מן השדה כי היה יודע ליד תיס שהם עשה המצוה הזאת, וזהו ולא השדה ומעשה הרעה הוא השידה תשר תלוד נפשות עתה לודע לי ליד לומר מה שהיה ליד ולא מה שהיו ליד. בתופן שהפך כל הכוונות רשעתך לטובה ולמען תזכה להצלות ושוצות העש"ז עשה לי מעשים שתהיה שם הנאת העש"ז וזהו כל תלה כנגד תדם וע"פ דבכתו להכינו יוהב. לוהו יוד בעשתו ולא ע"י בליה וזהו לודה לי מהעשה הכ' להעלה וכן ועשה לי מעשים ע"י עשתך והביאה לי ותהי ולא בליה. ותמר לי ג' פעמים לומר שכל פעולה מעלתהן תהיה לו לשמו. ועל כל תלה לא תזכה להתברך עד שתהיה ותוכל וזהו ותוכלה. וע"ת הלא תם תחפון לברכך לתה זה תשתל כל הכוונות התלה. ל"ת בעבור תברכך נפשי והוא כי הין שפע ברכה הנדיק הל על המתברך אולתי ע"י שכיוה השורה על נפש הנדיק ותז נתשר ה' תהו יתתלשל ע"י נפש התברך תל התברך:

והנה ידע כי בשיני עשו היה רע תדבר לכן לתר תל תלה פיזה דרך יוך שפע נפשי הקדושה תל נפשך התתהה ותחפון נפשי לברכך כי מי יהן מתהור לעתה לכן ע"י הכוונה הלה תברכך נפשי ותסכים עתי לברכך: או יתתר תה שלא תברכך עד תשוכל ולא תיוה התעשים לפני הוא בעבור הברכך נפשי כי היה רתוקה ממך כתדובר לכן תחרי תלכי ותגשל תסד עתה כתתר תלל בלבתו לשעוד שהוא לגשול תסד עם נפשו וע"י תשה שתעשה גם עתה תתקרב נגד תה להיות תבא להשלשל ממנו תליך ברכה טוב: (ה) ורבקה שומעת כו'. הגם תה שהיה קרוב בדבר לשום הוא תולי בהיותו לפני תביו יבא עבו וימלאהו ברכה. ל"ת וכבקה שומעת כו' וכבקה תתרה כו' והוא כי שם לא היתה שומעת מילתן. רק יודעת ע"פ תניד תה שתשתע תילתן היה לשתיר עבר זתן תתתר יתתן לידיעת רבקה ובתוך כך היה עבו לד ותכין ותביא וימלא פת יעקב שם ויפקשהו בגניבתו. ל"ת ורבקה שומעת כו' כלומר ולא על ידי בליה. וגם שליך עבו לגוד ליד להביא ולא תן התוכן שודתי יתתלך

ובתוך כך יבא יעקב תן השזתון. וגם לא תיתרה תהלי שומעה תלהניד ליעקב. רק תיד ורבקה תתרה וזהו בלא תתר ותתתר רבקה רק ורבקה תתרה כלתר ורבקה שומעת והיא תתר תתה: והנה תהם תתם יתתתן לבב יעקב לבלתי עשות הדבר. (ו) תולי ירגיש יצחק בהבנת הקול כי הקול קול יעקב היה. (ג) פן יעקב כתתרי פיו פן ירתה תביו שיוי בדברי יעקב תתבר עבר בין יצחק לל עבו כתשר לא בדברו יתדיו. (ג) כי יתתר יעקב ידעתי לת תלי בל יברך לת עבו. כ"ת ברכות נשמיות תל העש"ז כי הוא תלקו ולין לי הפן בהן כי בוזר תני בחלק נחלתי הוא העש"ב ולא תפסיד תכוונה נשמיות כי לא כל תדם זוכה לב' עולתות. (ד) כי יתתר שלא תהי הולך לעשות תצות תביו ולכן לא יתתע ה' רשדו ממנו תלבלתיהו. לך לתי בא להכעיש לת תלי ולתפר רתוו לרתות לותו ותעתתי לתלהים. וגם ה' יעבור תלתתו ממני בגלל תדבר תזה. (ה) פן יבא עבו תן תשדה עודנו לפני תביו ויהיה לתפש כנגד תתתרת ויהיה עשו לתביו ונלתתי ומשולל ברכה ע"כ להסיר תלב יעקב תל יתתרים לת נחלתו בעבור התשתה תקדים שכ' בהשדה רבקה תליו לוך שהיה תרוכת התתהן והוא כי לעתן הקול גם כי בלתי תפשר הוא לשתוה תעל' תרוכה שתה שהיה דברי הקול היולתים תפיו תוכים בתלבב כלוב פי עשו תתדבר תליו כי יתקשו דברי הקול תה שתעוות הברכה כי יהיה קול ותוכלו עתו בבתשו כי דברי קול יעקב ותשר דבר פי יתתק תל עבו לדקו יתהו. וזהו ורבקה תתרה תל יעקב בנה לתתר שתתרה לו דברי יתתק תל עבו כדי לתתר יעקב תל תביו תכוונת הדבריה שיהיה נהן יתתק כי הן הם הדבריה תשר היו בינו לעבו ולא יהפיך ויחזיקו לעבו כתשר בדברי יעקב תל תביו בש"ד. וזהו תתעות לעבו לתתר שהוא לתתר להתרים. והנה עדיין היה תקום לתוש תולי לא שתה לבה שיהב תל כל דברי יתתק תל עבו ותולי עברו ביהיהם דבריה שהתעתו תרבקה ויהנה בשם יעקב ויתבדה ויחוז שיהיכוב שבי תתתתשה תתבריה ויתנע תיקון הס'. ל"ת שתתר לו הנה בתעתי שת תהיך כלומר בעתי ולא ע"י זולתי שת תהיך תדבקת ל עבו תהיך ויהיה בתעתי בכווני כדי לתתר לך שת הדבריה בתופן כי הין הפק שתתי לבי תל כל הדבריה בעשה ולא תהטיח ח"ת לתתר: ואפשר גם זה ניוון לתעלה בתותרו ורבקה שותעה ולא תתר שתעה כלומר שותתה ושותעה תל הפל דבר לספר שת יעקב ותרתה לו בלא שבתה דבר תפשר שתעה שתתר הנה כו' כלומר הנה בשה שתעתי כי תלא הנה הורה על סווה ותזון בשה בתופן לא תירה תפשתה ותה הן דברי תהיך תתסויימות הביהה לי כו' לומר היה פיוך תל בלא דברות תפר דקדק בלוותו. (ו) תיהיה הוא תתביו ושותה תתעתים בעלתו. (ז) תיהיה ליד ולא תן התוכן. (ג) תיהכל החלה ותח"כ יברכנו ולא תרם תוכלו ותן הן דברי יעקב תל תביו שתיתי כתשר דברה תלי כרי שתשיה בעלתן וחולה תלידי כרי היה בעבור הברכני כרי הברכה תחר תהביאה ויעש בהכתה בלא לתוותרם בלשון תתו תתם. כל יהיה כתלומד ותעריה. לכן תתר בשיוי תה הן יורגש, כרי הוקנו הפנים תהתתם ושל הפליטים

לומר לפני ה' והוא כי בזה רחמה לעמוד. כי ירחם פן יחלון יעקב כי יעשו בברכות העם"ז. ע"כ היחלה בו ומרמה כי דבר יפחד על עשו היו ואברכך לפני ה' להעלות על רוחו כי לא ברכות גמורות היו על לבבו לברכו רק המתייחסות אל לפני ה':

ויתכן כי זה רמז הכתוב למעלה בהומרו ובקשו לומר ולא לומר ורבקה אולם המשך בזה למעלה לומר שעם היות ברבקה שומעת בדבר יפחד על עשו. ולא על פי מגיד בחופן ידעה כל דבריו בפרטות. לפיכ"ב ורבקה למרה כלומר יש בדבריה מה שרבקה למרה ולא הוא. והוא שומרה לפני ה' וגם שומרה לפני מוסי כי הוא לומר בערמה לחמות. והיה כי לחכי שלחרה לפני ה'. ח"ם פן יחמר יעקב הנה לחכי יודע כי לין לעשו חלק ונחלה בעש"ב. ואיך יברכנו בטובותיו והן לו יהי לכלכך שכך חמר לו תהיה גוזה לחזק בחמון הברכה. ויסכים הוא ית' גם ולא שחחיה רומניות לכן אינחה עוד ולחמרה לפני מוסי. כלומר גם כי בשמיות חהיינה לא חגעל נפשך גם בטובתך כי הנם ימים בלים ויברכך גם חחה בברכה הע"ם כי הנה לחמר לפני מוסי שיורה שחוא שמוך למיחחו ושמח לא יפנה לברכך לכן מהרה חוסה אל חעמוך ושוב מעט לעדיק מלישחר ריק. לכן לא לחמרה בשרה לחמות רק לפני מוסי לשורות הכיפות. כד"ח לחבר ניוך חשה כי' לפני מוסו. שהוא שמוך למיחחו כפרש"י ז"ל שם וכמלמרם רז"ל (ב"ר פ' ס"ה) שהיה ניום שנחה נפשו בו. ועל הכניעים כי עשו הולך לעשות מנוח ולא נחה. לכך לחמרה ושחה בני שמע בקולי. כלומר ולחה ג"כ לא חעשה הדבר לכוונה קנוח ברכות לו לרמות לחיך זולחי כדי לשמוע בקולי שממילח שוחה מנוח כיוון שם. וחנו בני שמע בקולי כלומר בשה שחשה בני ומייחה בכוונה שמע בקולי בחופן שגם לחה החשה מנוח. ולא חחקה בכוונה המנוח. כוונה קנייח ברכות בעצו. למען חעדיף לחה מליח עליו לחה ולא הוא. כי גם כל מנמחך לא חהיה רק לחסר לחי מנוח לוחך. כלומר שמה שחי מנוח לא לבחינה זולחה שם בעצו לא כן ודמה רק מחחך קנייח ברכות. ועל החחיחים לחרה לך גם אל חלחן כו' כלומר הגם כל חסר חלוך הוא מחומן שחי בניים ועצו חלך לעזר ניד לבניח שרחי יפחחר ולא גם שחי חעשה המעטיים שחחחר יותר מעצו שגחוש לעשותם ע"י עלמו. כי לין ספק שיחה היח רגילה ומזורזת בדבר יותר ממנו בחופן חעשה וגם חוכל. מרם יבא עצו במעטיו לפני חביו. וזהו לחסבר ג"כ רמזה למעלה בחמור חלין הנה שחעטי. כלומר הנה עחה שחעטי בעלמי ולא ע"י הזולח. שחחות שיחחר מסומו עד שחביד לי רק חלי הנה שחעטי כו'. כלומר הגם עשה שלין לפון פגה לוחך. רק בחה שהוא מזומן וחויש. וגם דברי לחיך הוא שביחה לי ניד כו' בחופן יחעבד. לכן החחבט והקדמתו לברכות טוב כי יכול חוכל לו. וכמומרם לך גם כו' כוונה ג"כ כל יחמר הנה עצו עשה כל המעט ע"י עלמו ניד ועשיה וכבחה ותני לא כן. ז"ל גם חחה קח לי כלומר לי לשמי לגם כבוד חם. ומה שחעשה המעטעמי ולא חחה לא מפחח שחרבלוכך. רק שחני יודעה מזד לעשותם כחחבר חחבד. ובזה העשה בלד מה רצון חניך

מעצו. כי הוא לא ידע לעשותם בעשם כחחבר חהבד כמוני. ומח"כ והבחח לחניך. שרי לך גם מנוח שבחח והבחח לניך ואכל. שגם בזכיות בעל ידי חכילה חבוך. הרבינם פן יחמר לא כי הברכה שמבחח ע"י חכילה בגמיח. לא חבחר גם היא מסיומה ברכה בגמי מעין החכילה. לכן חזרה ואמרה בעבור חבר יברכך לפני מוחו לומר שם חמחן ומחיח לב אל לומרי ואכל וכו'. רחה לעומת זה כי לפני מוחו הוא שמוך למיחחו. וגם מזה אל חגח יוך ברכ יסחלק וח"ד גם זחח. וברוחם יעקב כי נסחלקו ה' עכובין לו אמר הלא חמי לא שמח לבך אל עוד לחברח וגם כי רחוקה היח הרוחה לח העולד על הכל יזכר. והוא לולי יחמני לחני כי גם שמיהו בודחי. לולי יעשה. ושמח חחמרי לשם זה חשיח לבך אל חשמה רחוקה בזחח. ז"ל והבחחי עלי כו'. לומר להיותי לחי חביח על עלמי שחשכחנו גדול. יחות לחות אל כל חיני פקפוק. וגם ולא ברכה והוא כמרז"ל (ב"ר פ' ס"ה) שחוסה הברכה שהוא עחיד לבוך חותי בסוף לא יברכני. ולשיב מלבד טובה הרבה ושגם קוב יקבני. וזהו והבחחי כו' שחשיב לחי המניח קללה עלי ח"ו: אז שישר הכ' והבחחי כו'. וגם כי קוב לא יקבני לשחות גם בוך לא יברכני. וזהו ולא ברכה לכן מהרה הוסה אל חעמוד. ושוב מעט לעדיק מלישחר ריק ברכת טוב העש"ב המשוחדת לו כמובאר: והנה על פי הדבריש שלה והדרך יסרה חבר דבכנו שה יחבחרו דבני מלמר רז"ל בב"ר (שם) וז"ל ויחמר יעקב אל רבקה אמו הן עשו אחי איש שעיר וגבר שיידן כד"ח וישעירים ירקדו שם. ואחני איש חלק כד"ח כי חלק ה' עמו יעקב כו'. ויש לקשה אמר מבל לקוין ורקח שהיו עומדים על שפת הנהר ונתן שמן בקוין ומחבחה בשעבו עלה שמן בקרח ונתן ידו על רחשו והעבירו בך עשו הרשע מלובך בשוחת כל יחות השנה וחין לו נמה יכפר. אבל יעקב מחלובך בשוחת כל יחות השנה ובא יוה"כ ויש לו נמה יכפר שנחמר כי ביוה חזה יכפר כי יחחר חמר גם אחוך הוא לה ולא בחלה היח ליה (פ' חיו כשחר מבלים שהם רק בחלה לזכר בעלמה ולא לעיקר) חלח ובחה שעשיר עליו זה עשו גנב, הן עשו אחי איש שעיר אל כל עוחחם עיוות חם שנחמר ויעקב איש חם חולי יומבי אחי וחייחי בעיניו

כמחעשה כמח וכחוחה וכעובד ע"ב ע"כ:

ונשיבה לב אל ביחורו טרם כלות ביחור המשך יחר הכחובים להיותו בגבולו וחח"כ נעשה ונלכה אל יחר שגם הכחובים בדרך הזה טוב שם"ד. ומרחורי לעיש לב על דבריו. פ' חו' חיש שעיר שבר שיידן מי הכריחו להיות שפש כל' ועוד שירחה נדרש לשון שחלה שמו. ושם דעתו עמ' שלא יחפון לריב עם שבר שיידן חדבכה להיות הוא חלק ה' מי יעמוד לפניו. ועוד ליך יחשך לזה חומרו חולי יומבי אחי. ועוד לפ"ל שחמר מב. לקרא וקוין כו' מה ענין זה חלל עשה חמו. ועוד זה הוא מעש לדחות הברכות. ושם ליך יחשך לזה חומר חולי יומבי אחי כו'. ועוד יוש הכחובים מלן דבר שחיש בכחובים. ועוד מה ענין רבי יחחק לא שחיל הוא ולא שחילה היא ליה מה ז שחילה כי גם לבל

הפיוטים לא היה שולחן ולא הוא שולחן רק מהגל להיות נראה לו עצו . ושוד לומרו ומפה הפעיר זה עצו . היכן בכל יום"כ יפת עצו כל שומע יפרחל . ושוד מי הכרימו לפומא פפא הכתוב פפעיר הוא כמפמעו. וקפה חימו לומרו שומפה שומע פם . למה יעזוב פפא הכ' ויפרש בספרים המיפה לפניס ובהוספת הוא לחתה ולומר שומע יעקב היס חס כי ידעו כי חין לאיס פס שומע . ושוד שלפי זה מה יפרש בכ' שלמו בו הס הוא לומר כן עצו למי היס פעיר . ביפא עליו כל שומעיו מה ו הפשובה על דברי חמו . וגם לומרו לולי ימוצי לבי כו' גם זה בלתי מקובל לל הקודם ושוד לומרו כמהעתא כמה וכפעמה וכשובל ע"ב חין מזה כלל בהיבה . יהא ועזוב ממשותה ויל"ך לדרום מה שחין בה . ולא שד שדרום ג' דבריס יחד . ושוד שיחפצהו למה והוא יעמוד מי נפניו ואיך הוא טוטפת. ולפרבה יחפדמו למיזד ולמלי . וגם מי נתן בזה ע"ג שיחמר וכעיבד ע"ג ושוד שחין לחמו מפיבה על כל זה כלוס :

אבנם הגה הוקפה להם בכתוב לומרו היס פעיר .

ומפלולי יחמר בעל שער . ושוד לומרו ולחכי היס חלק הוא מיוחב . ויחמר הן עצו שלחי היס פעיר לולי ימוצי כו' ושוד שלומרו חלק יהלה בלי ספק בלי ספק חלק מליוס מפוהה בעצו שהיס כלפדם שער . ואיך יחמר חלק ע"כ נמרו לו' כי לומרו הן עצו לחי כו' היל טעמה ג'. ולומרו לולי ימוצי כו' היל טעמה ג' . ועל פי דרך זה דרכו הפלמיס הפלה ולומרו היס שעיר גבר שיידן כו' והוא כי ג' הפלמיס הפלה יחד כולס ידרכו בדרך חפר דרכנו ט . כי דבר מוסכם היה ליעקב ולרבקה וליעקב ועצו . כי ליעקב ניתן הטה"כ ולעצו ניתן הטה"ו כמחמ' ז"ל שחלקו העולמות עצו שהיל מכח חיזוי ולא היה לו חלק ומחלק בעה"כ יירש הטה"ו ויעקב כי קדום הוא וכל נפש יוצחי יהיו חלק חלוס ממעל להם מהחן הטה"כ. וזה מפמר הל' שחמר לחתו למה זה מהניעני בדבר הזה . הלא עצו לחי גבר שיידן מכח הפומחה והפדיס ולויו יחי טוב הטה"ו . ולחיי היס חלק כי הלק ה' עמו יעקב ולניוסת ה' חלקי מה בצע לחמוד טוב הטה"ו . חפר הוא מה שחביו הפן לחת לו כמדובר למעלה וטוב לי חלקי ה' לחמרה נפשי ולחבדה בטה"כ מטוב הטה"ו וטוב טוב יעמוד כל ה' נבלו . וכ' לוי לחה כי חין נקודות חלא חלק בחות בפפוטן . ושוד כי חין כל לחמר עדק חלא ביעקב וכיוצא מהבדיקים הטפידים לעלות בכל דור ממנו . לך המהבבים בעבירות חפר עוחפה יפגעום מטה"כ . למה יגרע מפס גם הטה"ו ויהיו גרועים מעבו לכן לחמר כי טעפה זו היה חפר שלל יעקב מלחו לחמר כן יהעם לחי כי חלקי ה' . ולחלק לחי הפומחה טוב לכל לחד לעמוד כרלוי לו כפפר חלקנו העולמות . לך חפפר דעתך הוא על יוצלי חלני . כי לולי יהיס בפס בלתי זוכים לעה"כ על עוחפיהם . וטוב לי לחמוז גם חלק הטה"ו . ויהיה לפס מבח ליהנות עוה"ו לפחות ולא יפבלו גם פניהם הטה"ו והטוה"כ . ז"ל לה לל חרלי כי כן עצו לחי כו' . כי הוא ולעיו המעייהפיס חחריו ידמו לבוון כו'. כי להיותו מכח הפומחה יחדבקו הטוחות

טו פיעפה כמוך בפפרות . כי מוליך מין לח מיטו ומדבק טו : אך יפרחל הס מכח הקדושה . ומין חלפה טומחה הטוחות פיעפו נדבק בפס בעפה כ"ל כמוך בחלק כמבואר חלליטו על פ' לל חרחוני לחלי פפחמרת טו'. ולחמר ונתן ידו על רחפו פפבטברת יד יוסרו והוא פפל יוד . לל היות פפכת הטוחות בידו לל חדם ובכחיבתו לפוב בחפוכה לל חלהיו הכרכת עליו ופורה על רחפו . ולח יוס הכפורים מכפר כמוחד חלוקי כפרה . וכלס ע"י הפוכה ול"ב גם זרעו פס יחפלו . גם פפה פטוחדים לכך כעומד בפפת הגורן . כן לפחת חפלת רובן חלת קדושים הס מפלת עפמה . ובקלות יפחרו ויזכו לעה"ב . ול"ב מה בלע לפס גם פס בעוה"ז . וזה חומרו חלק יתכן ע"פ נקודותיו . וגם לומר לים פעיר עניו לו' פפיה בעל פער לחת דפפקים לל' פפעיר. לומר ולרמוז לל יום הכפורים פפחמר בו פעיר לכפר . וכניח מפפוק כי ביום זה כו' מפני טעמים . (ה) לכלול גם לחר הכיום פחין לנו רק עיעומו לל יום . (ב) על לומר ונתן ידו על רחפו פי' פפוח לניהו לל חדם פתקנו בחפוכה עם יום הכפורים פע"י הפוכה ויוה"כ מעניר עוונותיו פעל רחפו פפבדילין ניפו לנין חלניו . וזה ענין הכתוב ככחוב חללנו בפ"ד פחמר הוא כי ביום זה יכפר כו' ע"פ חלפני ה' תפהרו בחפוכה לחיים המפהרת בחפת . ובח ר' יפחק ולומר לח הוא פחיל לה ולח פחילה פיל ליה . לו' כי בדברי ר' לוי נמלח פחומר פעיר הוא פעפו הוא בעל פער . ופנה לל' פעיר לדרום על יום הכפורים פמיעיל ליעקב . והוח דרך נזדוע פוא כי ביום הכפורים נלחמר פעיר כדרך רוב דרפות רזל. ועל זה הקפה ר' יפחק כי נמלח כי עפו נחיל לל המלח . כי חין פמו פעיר חלת פבדרך המפלה נקרל פעיר לניהו בעל פער וגם המיבה מומפלת פם כי היל בעפו ומומפלת על עניו יוס הכפורים לל יעקב ומדרפת בו . ועל זה חמר לח הוא פחיל לה ולח חיפי פחילה ליה . כי הוא דומה חלת פטוח נקרל פעיר כי פד וכח פטומפה היה בחמת וכבריהו פכ' פפניה וגפה פפעיר פחכר יכר . פטוקפה לו פפי"ל וגפה עליו . כי יהוי פעל פפעיר פחכר יכר . ושוד כי למעלה נלחמר ופפודה עליו לח כל עוחפ נני יפרחל ולח כל פפעיפה לכל חפחפה פבלל פלפה פיני עבירות . ולחיך יוסף בח' והי"ל וגפה ט' לח כל עוחפה ופפעיפה והחפחפה . לכן חמר כי חין פפקרא חומר חלת חוכפני וגפה פפעיר עלומר היה היה פעיר הפחמר עבו חלי היס פעיר לח כל עוחפה עוחפ פס כי ע"כ לח נזכרו הפפעיפ וחפחות . והוח כי עיקר כח פפעל ועוד זה היה לימוח נפפ עלמו . ובכן נקרל פעיר הוא לד ממפ והוח כוחפה עליו כל כחוח הפומחה לל עוחפ יפרחל על הפעיר . ע"י פפפיבה עליו לח כל עוחפ פס ויפר יפרחל הפקדפיס הס על פס פפיפס לנמוז כי מזז חלקו העולמות וכפכחות יעקב ועבו עצו לקח לו הטה"ו. כי היה עיקר פטומפה ולח חלק לו בעה"כ הקדוש ויעקב לקח לו הטה"כ כי קדוש הוא ולכן ח"ק עצו לחר יפמר בו כן הס כחוח הפומחה פע"י עוחפ פס כי לחת הס ויעבדו לו : ובזה יהיו דברי יעקב לל לחמו כן עצו לחי היס פעיר בעפה כי לד הוא וגזר מפרפ פמלך

והוא המעשה עומת יצחק כי חכמי ישים חלק שע"י הקדושה לון מומחת העומות נדבק בי ובזכותי. ולפי יתכן לפי זה יהיה לי מבח לעשות עיקר רק מעש"ב. ויהי לו לאבר לו בעש"ז כי הוא חלקו וגם בלומי עומת תס. יתכן קללו תס על החלקות על יעקב וזרעו לבלתי ידבק בעשם העומתה מלד קדושתם כמלמרם ז"ל (במדבר רבה פ' כ') על ויעמד ישראל לבצע פעול שהיה בלעמיד בלעתי נדבק בעשם בזכות. לך בקדושה ותחם הדבקים בה' דבקות עלמיו וע"י כן פירושו והייתי בעיניו כמחעתע כמו כו' והוא שהוקשה להם שתם הכוונה שמחעתה תת תבין. לית יתמר בכ"ף הדמיון והלא מחעתה היה לו בעשם. ועוד שהיל"ל כמחעתה ותם הכוונה שהוא עלמו תועה. היל"ל בתועה מתי כמחעתע. ט"ב גזר ומתר היכה זו מורכבת לרמוז על כל ההבנות התפתיו להבין בה. ומתר כמת שהוא השלם חותיות רתסנות ולהיות מחעתע מלא בודדם בעלמה תמר בהועה ועל שגה' בל' זה על חותיות בפולות. תמר בעובד ע"ב כד"ת בבל תמה מעשה מחתושים בגתמר בע"ב. והענין כי תמר הלא חולי יחומני תבי ויבין כי יעקב תני. ותהיה בעיני כמת הוא בבחע תבר בחייו קדוי מת בלחותו כי שמתי פני לגזול תת תחי. ולהכעיס תת לבו לעשות הפך רלונו. ותיה בבודו ומורתו ולעשות מרמה ולהמיית בפי ל' תלמיה ובני ישראל לת יעשו עולה ולת כו'. בתופן יתשבני למת שהוא הרשע ח"ו ותמר בל' זה למה שעיקר התטה הוא עבור לון תבין והכעיסו הפך הבבוד. שגה' בו למען יתריכון ימיך. וזה הפבו ותתרייב המות. שניה יהשבנו לחועה בעשותי עיקר מעוות הטע"ז שתמדתים מעשו. שליטים כי הלא לת בל כל תדש זוכה לשתי שולחנות נמלאתי בבחני בעה"ז כמותם בבעש"ב לו טופר בו חלילה. וזה דומה לעובד ע"ג בעודע. וע"ב מבעש דבריה תלו והבאתי עלי קללה כי הנה תמרתם ז"ל (ב"ב פ' ס"ה) מורה בחלבע דבבעו תבר דבבעו בו בשמבר הבתובים ולת יתביה ושבוב בל השבר הבתובים. והנה הבתוב תבר סיימו בו הוא לומרו:

יג ותאמר לו תמו עלי כו'. הנה השבועה המקובלת בל לומ' חולי יומני תבי כו' היתה לשמר תליו תת עורות גדיי העזים תלבים כו'. לך לת רשתה לעשות עיקר מהתבולות תעשיו לתום על השבתו. בהלבים עורות גדיי העזים כי תין זה מספיק להביא עלמו בבבה הביא עליו קללה ח"ו. ומי יודע תם יבחין תביו בין בעדי העזים לשערות תדם. תו חולי יומני השור מעל ידיו תו מהלקת טוחיהו תו יומשתם בחוזק קלת וירדה השור והלבים. תו ישמשבו בשלמו ופניו. ע"ב השיבתו בהבמה ותמרה עלי כו' לומר תם יתן בלבו למשבר תו לשו תל הירה כי לת יקרך השטון הזה. לך בזשה שלת יעלה על רוחך במעשה הזה להשתת בדבות. תו לנשה תת תמיך רק לעשות מעש תמך כי תז ה' יהיה בבשלך כי בלל גדול הוא בידעו הולבי בדרך תבות תיון מזון. וז"ת לך שמע בקולי לומר לך בזשה שלבך הבוין. ומעשה גם הקיחה הסיה לשמי לעשות תבותי כי תמך תני ולך קח לי. והוסיף הבתוב שהוסיף על הלווי כי היה לת תמרה רק שהיתיה הקיחה לשמה והוא עשה

ג' הפעולות לשמה השליכה והקיחה והשבשה וילך ויקח ויבא שלא הלה עשה לשמו כלומר למה שהיתה תמו לעשות מעותה ועשה סיפר הבתוב גודל הזדרז בכל מיני זירות. והוא כי לף שמות הרלות יתבר מילתק עדין היה מקום להביר מי הוא זה הבא לפניו תם יעקב או עשו בד' חומשי המוסרים. והוא שמות השמע להבחין תם הקול קול יעקב או עשו ובמות השעשה תם יביא לו מטעמים המיוחדים תשר תהב כי בן הוא לעשו ועשה לי מטעמים כאשר תיהבה. ותם היה מפנה ועוסה השבול משאר מיני בלת חופן השביע יותר. יביר כי לת עשו הוא תשר נלעוה בשבר תהב גם שמות היתה בהביאה את ריח בגדיו התמדות תשר ישמע עשו בתן ובהעדבן יביר כי יעקב הוא. וכן בשות השיעות שימושו תביו תם ידיו שעירות. והנה שמות השמע הלא בתבו תשר ישתבמ' בל ישמע קול יעקב לפני תביו יתן בקול קול דבריה מוביחים ומוריה כלומי עשו המדבר בחופן יפא קול ועוברו עמו. ושלח עתה לסטיר ממנו גם שבהתו בשלשה השותרים. על הוא השעם תמר ותעש תמו מעשיה כאשר תהב תביו שהוא כאשר נוה לעשו. על הוא ישריח ותקח רבקה תת בגדי עשו בנה הגדול שעל ידי בן שתזיקו לעשו. כלומר שבתוב ויבח תת ריח בגדיו כו'. ולתקן השעשה הוא זה שהיישה עלמה לקחתם. ולא השעשה על הקפידם עשו ברלונו כי גלקחו לזולתו. ועל הוא המיעות תשר ותת עורות גדיי כו':

ועל כל הלה עדין היה יעקב נכנס במוכך לעבד ומיחל תחלה לנסות תת תביו. בפרט על הבדת הקול תשר בו היה עיקר הפחד כי לף תיבנה מהותם על בן ברה השמיע לתביו כי בא להביא לו מעשיים השמיע קולי לפניו יומר תבי לרחות תם יבחין כי תז עדין לף היה נתפס בגנב. כי יתבלל לתמר כי בא לבקרו לבן הקדים ותמר תבי ובתמלת ה' עלינו ותן בלב תביו יעקב ויתמר תי תתם בני השתפק ולת בתחזיק תותו ליעקב בודאי תז תמר יעקב בלבו הלא ה' הוא בעזרי וק"ן הדבריה. ותם תם ברה בומעו שהיתיה עשו בהורו לו שהבחתי מעשיים תשר נוה תת תם עשו תשר השם דבריה המעולים שפק תם תביו יעקב לו עשו נשתפק בי בקולי תי תבלי ולת הביר קולי וה"ב בתומרי תליו שתבי עשו וזה שתזיקו הדבריה המיוחדים תשר דבר לעשו. ותביה המעשיים תשר נוהו הלא יפה תל לד תיותי עשו. לבן עשר בה לומר תבלי עשו ובבל יהשה השהשל שהשלם לף הלא יפ"ק במלת תבלי. יתבן ביוון בלבו בי שתשפך תיבותו תל עשו בבחינת הבבורה בי לקחה ממנו וכבם בתקומו בדבר זה וזהו לומרו תבלי עשו בבורך בלומר בבחינ' היותי בבורך והנה בתבו תיך רמז לו בשלשה סימנים שרמזה לו תמו: ועדיין רלוי לבינ לב תל סוף דבריו בי תמר תברבני נשפך מה שלא הזבירה לו תמו נשפך בלל רק ותברבך לשני ה'. ולף שדבר יתק תל עשו תמר הברבך נשפני מי מגיד דבריו ליעקב והוא לת ידע רק תל פי תמו. וגם מה רחמה שלא להזכיר תת נשפ בעלה תך הנה בהבנו בי לת בדקה עשו נתמר לו תברבך נשפני רק ברשעתו. שתמר לו תביו. מה שהלבתיך עשות מעשיים לשתחנך הוא בדי שע"י מעוה זו תתקרב תל

נפשי ותחפוץ היש לנברכך כי היש רמוקה ממך . לכן להיות כוונת הכתוב בספר דבר זה מיעקב כל מגעל נפשו בברכה המיוחדת לעשו . כי רע סוס בעיני מבין ולא יברכנו ברכות טוב ומוטות ליעקב . ולא עוד כי אם גם בקשת לרמות לו כי ברכת רוחניות היה חפץ יצחק לברכו . כאשר בתבנו בלומרו לפני ה' . על כן הסמיכה מלמד יצחק אל עשו אבר אמר בעבור תברכך נפשי המורה הפכה . לך יעקב כי נפשו יודעת מאד הגדל אבר היה עשו לפני מבין דן בהכמתו כי כן אמר לו מבין וסף על זה להחזיק בידי יצחק האמין היותו עשו אמר כן למען ירע יצחק ויפסוק כי עשו הוא בלי ספק כי הוא יודע מרת נפשו ומעריך הכבה בתברכנו נפשו מבין ז"ל בעטור . פי' במקום זה ולמעלה להורות כי בלעדי מלוה זו יחדל מעשו ברכה ותרחק ממנו והנה עד כה לא נזר בדעתו אם היה עשו או יעקב כי רמה פניה לכאן ולכאן . כי הברת הקול תורה היותו יעקב ודבריו יורו בלבו פי עשו המדבר כי הן הדברים אבר דבר תליו יצחק . ובהיותו נדון בקרבו נקש להקור ולדרוש לעמוד על אמתו על דבר ואמר מה זה מיהרת בו' . בתבר יתבאר בס"ד . ובהיות הדבר בקול בעיניו . אמר הכתי לל בני ולא אמר לל יעקב בתבר בפ' שתבר זה רק לל בנו לפון היולי כי לא ידע רק בהיה בנו . לך לא ידע היאך אפשר ולתקור הדבר אמר אם זה מיהרת למצא . כלומ' הלא ידעתיך בלתי רמוי לתתברך בתבר בתבנו למעלה כי על כן ברכה לו בכנות . ואיך מיהרת למצא אם אתה עשו בלתי בברכה רודפת אחריך . ולא יתוה זה רק ליעקב ואמר מיהרת עם היות שתין המילוי ביד מוצלח למהר למוצלח בימהר מהרת . לך יאמר גם כי הבבר שתזדת בהצופה וחכים למצא מיד אם זה מהרת לעשות בכנה חכות כדי למצא ויעקב הבין בדברים והביא כי הקרא כו' . לו' גם כי אתי עשו ולבלי רמוי והנון להתברך . לא בזכותי האמית ה' לפני רק בזכותך כי הקרא כו' . למה אהות לליך לפני לקבל הבתך כי לעוכך היה . ולא תדין היותי יעקב לל מיהרתי למצא כי זכותך עשה הדבר ולא למעני והות גם מתוך הפחד וגלבד נפש . כי עד כה היה יתק מספק אם היה יעקב או עשו . לך עתה ברלותו תותו מזכיר שמו ית' בלומרו הקרא ה' לא אמר בלבו תין זה כי אם יעקב כי יודע אתי כי עשו תין אם אתים שנור בפיו . כתאתרם ז"ל (ב"ר פ' פ"ה) וזה יהיה לומרו ויאמר יתק לל יעקב ולא אמר לל בנו כתבר אמר בספור הקודם כי עתה התזיקו לשתקב . כי עתה זולת היותו הברת קול גם בתאריו הורתם היותו יעקב ולכן רמה לנתותו עתה בתאתים לאמר הדבר בעשו ואמר נפשו לא ותמוכך מה אלא אמר כן תקודם . והנה תהרתני יאמר נפשו אם לא . לך לו' בני זה פעתים ותומר זה הוא תיותר . לך יאמר בתה בתבנו למעלה על לומרו ויאמר תלוי בני אתמר לו בתתייהם נבן לי כלומר תהדתם אתי בכבודות תה לזכות לברכה . לכן לתה אתים תהתתם לו עתה כי יעקב הוא . הלא היה על הורתם בתרון בתזכרת אם אתים אמר נפשו לא ותמוכך. כי אתי הוא סיוכך בני כלומר תהדתם לי כי על כן אתי

מתמיס ותומר אתתם זה בני עשו כלומר אתתם זה מתייהם לבני סיוכך עשו . ותישור הבתוב כתתמי' אתתם זה אתומר אתרם ה' בני עשו הו היה יש ב . וזהו אם לא ותבה אתי"ל בתברת' יעקב לתתוריו ונפשכו תיס על ברכיו ותיס תופל אתל קומתו תרוב הפחד . לולא אתם ה' בני תלחים תמני לדיו וגם ה' אתר תליו אל תרתע כי תני אתלוך ותפשר בשום בכל אל יתור לומתו יתק תבין ותיס די יאתר וגם יעקב ויומשהו כי רתם יעקב בתתון זה לגבת ולא יקרנו אתון לתבית עליו קללה כי אתר אתם אתוני מהזיק לבן לו תתדתה אליו על לומרי כי הקרא ה' וא"כ תיפה לא יקללני . וזהו וגם יעקב אל יתק תבין בתה אתהוא תבין תתדתה לו וה' עזרו בתה בוימשהו והוא בשום לב לדעת על תה זה תחזהו דעך. כתז"ל (שם) והלא עורות גדיי עזים היו על ידיו . אתמם היה תירתתו בן יבתין תתעורות עזים לתעורות בן תדם או בן יתתם בדותק תה . ויתהדתל עור העזים תהלקת בשרו וירגיש ע"כ פתח ורגז . לך ה' היה עתו אלא תכם בעשם רק בגניעת ידיו בקלות ח"ש ויומשהו ולא אתר ויתתשהו תגזרת ממשם בלתרים :

בב ויאתר הקול קול כו' . יבין בכתל הקולות וכידים לומר בי בשתי כידים יצחק היותו הקול יצחק היותו יעקב . ובב' בחיתות כידים יצחק היותו עשו ובחיתות הקול שם . (ה) הברת הקול . (ב) דבר הקול בלומרו כי הקרא ה' תלהיך בהזכיר שם שתים . ועל שתיתם אתר קול זה פעתים ותפשר שע"כ הרתתון חסר ותבתי אלא . כי הרתתון הוא על הבברת וכב' הוא על התתרים התוניות ושיקיים על הבברת . וגם הוי"ו היא הוא תתשם בראשם בגור בפיו . וכידים ידי עשו . (ה) בתתשות בעיות . (ב) בפועל ידיו שעשה תעשים כתבר אתבר בשתלתו תל עשו היותו תיסוך תעשי ידי עשו . וגם היו ב' פיתנים לתורות כל לד תפניתם וא"כ היה הדבר בקול וא"כ תה רתה לתשות תל לד היותו עשו תתל תלד התתר . תו לתשות יהיו בעיניו שפך ברכות לתקל ויהיה בשב ותל תעשה ז"ש ולא תכירו וכו' לומר תה שעשה תל לד התתכרות הוא כי יותר רתוי לתשות תל תתשות תתם תתיפות . תתל תתשות הברת הקול וא"כ לא תכירו ועשה פועל וזהו ויברכהו ולא היה בשב ותל תעשה . ולהיות שעתה נעתה דעתו תל היותו עשו תתבר בתתלה גם שהיה עדיין תתיב תל הורתות תכתרות ע"כ תתלה לומר שתתם זה בני עשו כלו' תיסוך שתתם תה זה שתתייהם לבן עם היותך עשו לך עתה ברשם ותשות הנוף . תיקל בתיתה ולומר שתם זה בני עשו . ולא לומר שתתם בה"ש כי לא גדלה תתיתו כתתו עם שהיה תתתתר לבבו בלד תה תל הורתות שכתרון ושב ויאתר תני . יבין רשה לתחזר לשתול שתם זה כדי לשתתחזק יותר בהברת הקול . ע"כ תה עשה יעקב קיצר היותר ולא אתר תתכי עשו רק תני כדי שבתלה שתם תין הברת הקול נכרת יפה . וגם לא אתר תתכי שבב ג' יקודות כי אם תני תלא יוצרנו כתעט בב' יקודות הברת הקול לשבחין . וגם תחרי כן עד שיגיע לא דבר תשומה . והנה להיות כי תבתבעם שתושים זולת שרשות כי תיעד נפש יצחק

בשמים . בשמע ובמיטות ועדיין היה הדבר מקול עם היותו מוסב בעד מה אל המיטות רצה לנסות מעש"ב בשניהם להחרים . ויהיה בחוש הטעם לרחות אם הם המטעמים אשר יהב בשבר זוה אל עצו בחומרו בשבר תהבתי ואמר הגישה לי ואוכלה מציד בני . לומר אם היה מאשר יהב וגם שיהיה טעם בני זו טעם בהמה בלתי נצודה . ויאכל ולא הרגיש כי קרוב טעם גדי לבני ובעש"ב ויבא לו יין למען שבעריזות היין לא יכיון בדקדוק הספק הטעם שבין בני לגדי ובכולות שבזה לא בשתין . רצה לנסות בחוש הריח ולבל ירהה בשבילו אם יאמר בשם ואריח ריח בגדיך . אמר בשם גם ובקש לו בני כדי שבהגשה יריח וכן היה בחומרו ויגש ויקן לו ויריח בו : ושעם אל הכפיקה יהיה לתת התערבות והתקדות ובשמו עם נפשו כי כן הוא ענין הכפיקה בשבר נשבר בש"ד פ' ויחי. ולזו ע"י זה גמר בדעתו כי עצו היה ואמר רחה ריח בני פ' . הנה רחוי לעיים לב אל ויו"ו אל ויקן שהולכו רז"ל לומר יקן ויחזור ויקן גם אל חומרו רחה ריח בו' . אל מי יבבר יתחק שיאמר לו רחה ותחשבה שהיה מדבר עמו י' . והוא מילתו בן יומן הוא י' לבבך תם עצו כי רע הוא תיש שדה המיוני הוא שדה שהומתה . והוא חשב כי עצו היה ע"כ אמר להקב"ה רחה בו' . והוא כמתמרם ז"ל (ב"ר פ' ס"ה) שבשם ג"ע עמו ואמר לו י' רחה גם ריח בני שחיתו בריח שדה החיוני אשר לא ברכו ה' . רק בריח חומו שדה אשר ברכו ה' הוא שדה תפוחים הקדוש . וע"כ נחומה הברכה תליו ולכן ויתן לך בו' כמו שבתן ובירך תם השדה הזכה ג"כ ויתן בו' . ותם חומרו אשר ברכו יחזור אל בני שאמר ג"כ היה יהיה רחם מלכות שלו לשעבד תם ישראל וחזו הוא יהיה לתחך בו' ועתה ברחומו שלח נשפתה מחשבתו תרד שמי תכדות אחד על עצו שהספיד תלקו . והשבית על יעקב שהספיד גם הוא חלקו שבעולם הבא כי המיר בעוונות הבלי העולם הזה כי אמר הלא לא כל אדם זוכה לשתי עולמות שעל כן אברהם בירר ליצחק את המלכיות כדי שזכה ונחיה לחיי העולם הבא על כן רחה כי אבדתם יעקב נדלה מאד מאבדתם עצו ועל כן ויחרד יצחק על דבר עצו שאבד ברכתו בעש"ו . ועוד ב' חרדה גדולה עד מאד ומה היא זאת שאמר פרש במדרשות ואמר לבו מי היה כלו' מי טוב היה בעש"ו כלו' שאם יומר לעקב טוב העש"ב במה שהוא היה בעש"ו כי עתה לא יזכה לשלחן גבוה לעש"ב ויאבד ברכות רוחניות העתידות להתברך בהן אך חזר ואמר הוא אשר ציד בו' גם ברוך יהיה לומר הנה רחה ואמר יספיד יעקב כי הלא מה' יצא הדבר שיתברך כי אהב את יעקב וע"כ לא להספידו אלא ברכות כיון והוא כי הנה הוא אשר ציד לומר הוא הבלתי מלומד ומתאחר לעזר היה אשר ציד . וגם ויבא לי וגם אוכל מכל כי לכל זה היה צריך שהוא ברכה . ולפי עש"כ כל זה נעשה בערמה תבא הנה זה יורה כי מה' הוא כי הלא אתה המלומד לעזר ולעשות מעשים והוא הוא אל אחלא . הנה זה יורה לי . וגם ואוכל מכל אכל ואתה לא בחת . הנה זה יורה הלא צדיק ולא תסתייעה לך מילתא לכן מגזור תומר כי גם שתברכהו לא יספיד אלא ברכות כי גם ברוך יהיה הברכות

מציר כל בני שהיה עצו קוצר למען יאחר וכזה יאמר אחר שפכו מה שמיהר יעקב לנחת ברצה יבא עצו כי כאשר כלה כו' ויהי אך יצא יעקב מלפני יצחק ב' יציאות נמורות כמדובר מע"ש שבאשר ה' את יעקב לא היה נריך כל שהפצון שכוח כי אחר יציאות אלו עדיין עצו בת מצידו בלבד ולא עשה מטעמים עד אחרי כן .

וזהו ויהי גם הוא כו' :

לב ויאמר לו יצחק אביו מי אתה ויאמר אני כו' . והיות מלת אני בעשו שש"ך כמאמים על חומרו מי אתה לומר הוא אשר אתה מתנכר אלי יותר מאז הולדי . ע"כ התריך במלת אני בתבי"ל והנשמה קול כמתמי' ומצטער ואו' האם אני נריך להודיעך מי אני ואם הוא לדעת אם אני נכור שאתפתק אם מכרתי הבכור' ומצאל אם אני נכור כלומר שאברכה אלויים זאת תודיעתך שבכור אני ויתן לבל הספיד הברכות אז ויחרד כו' והנה תרגו"ל (שם פ' ס"ה) שנכנס גיהנם עמו ועל זה היתה התחדש לומר מי היפה מ' תפה בגיהנם ואמור לו רחה הלד ציד כו' . ועי"ש דרכו נפיה לב אל ב' התכדות האלו התזכרות ובב' נאמר נדולה עד מאד ולא ברחמונה . אמנם הנה כתבנו כי יצחק ידע את כל אשר נעשה כי חלק עצו היה הע ואם הזה וחלק יעקב הוא העולם הבא וע"כ היה חפץ להגביר את כל אחד ולהחזיק ברחוי לו לעשו מוכות העה"ז וליעקב העש"ב כמדובר למעלה. ומה גם למה שבתבנו כי כל הד' מלכיות העתידות למשל בעולם ולעבדתו יתקיימו המלכות בעצו ולכן היה דעתו לאמר לו יעבדוך עמים ויתחתו לך לומים הם מלכיות הולם לא יהיה רחם מלכות זולתו לשעבד את יעקב וחזו הוא נדיב לאחיך כו' ועתה ברחומו שלח נשפתה מחשבתו תרד שמי תכדות אחד על עצו שהספיד תלקו . והשבית על יעקב שהספיד גם הוא חלקו שבעולם הבא כי המיר בעוונות הבלי העולם הזה כי אמר הלא לא כל אדם זוכה לשתי עולמות שעל כן אברהם בירר ליצחק את המלכיות כדי שזכה ונחיה לחיי העולם הבא על כן רחה כי אבדתם יעקב נדלה מאד מאבדתם עצו ועל כן ויחרד יצחק על דבר עצו שאבד ברכתו בעש"ו . ועוד ב' חרדה גדולה עד מאד ומה היא זאת שאמר פרש במדרשות ואמר לבו מי היפה כלו' מי טוב היה בעש"ו כלו' שאם יומר לעקב טוב העש"ב במה שהוא היה בעש"ו כי עתה לא יזכה לשלחן גבוה לעש"ב ויאבד ברכות רוחניות העתידות להתברך בהן אך חזר ואמר הוא אשר ציד בו' גם ברוך יהיה לומר הנה רחה ואמר יספיד יעקב כי הלא מה' יצא הדבר שיתברך כי אהב את יעקב וע"כ לא להספידו אלא ברכות כיון והוא כי הנה הוא אשר ציד לומר הוא הבלתי מלומד ומתאחר לעזר היה אשר ציד . וגם ויבא לי וגם אוכל מכל כי לכל זה היה צריך שהוא ברכה . ולפי עש"כ כל זה נעשה בערמה תבא הנה זה יורה כי מה' הוא כי הלא אתה המלומד לעזר ולעשות מעשים והוא הוא אל אחלא . הנה זה יורה לי . וגם ואוכל מכל אכל ואתה לא בחת . הנה זה יורה הלא צדיק ולא תסתייעה לך מילתא לכן מגזור תומר כי גם שתברכהו לא יספיד אלא ברכות כי גם ברוך יהיה הברכות

מאשר יעקב אביו ברכו ושוד יתן לך וכו' :

או יאמר כמדבר אליו י' רחה כו' לו' הנה יקרא יבורך

נבר ע"י מדת הרחמים לך מדת הדין לא תספיק עמו לך בהיות נגד הדין מתחבך לו לרחמים אין למו לא מזה ע"כ אמר אליו י' . הנה נחומה הברכה אליו מפאת הדין כי מדת הרחמים כבר הוא מבורך וחם חומרו רחה ריח בני כריח שדה הוא כריח ג"ע כי זה יורה אשר כבר ברכו ה' הוא לפחות מדת הרחמים. וע"כ מה תוסיף עתה לברכו כ"א בגד מדת הדין יבורכו . וחזו ויתן לך האלהים כלומר כמו שבירך תיתך ה' בכלל הברכות היה . גם בשתם העדר מפאר יבורך מפל השמים נלבד ומשמני הארץ יהיו לו רוב דגן ותירוש בענין תף שמיו ישרחו לו . יעבדוך מפורי למעלה :

ל ויהי כאשר כלה . סולם ירחם יעקב בל ירחה לפני עצו שודעו לפני המבלרו . תך הוא לא כן עצה כ"ל נחפז עד כי טוויים כלות הברכה וטויים נאת יעקב מהביא אשר שם יצחק ומאחר שחותם לו הוקצו טויות להדדי כי יחד היו רגע ג' וזה ויהי כאשר כלה כו' . ויהי לך יצא יצחק ב' יציאות מהחדר שבו יצחק ומהמקום שחותם לו : והנה תמרו רז"ל (עיין בתנחומא) שמהמקום שהיה בו יצחק מפותם היה זה נכנס מבחן זה יוצא מבחן ואשר נמר ב' פסיעות מלא יצא . וגם מישוע מלא לך כי לא הן ב' פסיעות : או שאשר הפך זה שבר מגיד הבנחתו יתי . ומה גם לרז"ל (ב"ר פ' ס"ו) שאמרו שהמלאך היה

הרוחניות גם הם מיכוך הכלכות הרוחניות. וזהו יהיה כלו' לעתיד ולהיות כי אין דרכה של תורה לפרש מוכות העולם הבא רק ברמז לא פירש רק גם ברוך יהי' וכן זאת הברכה אשר היה עתיד יצחק לברך את יעקב כמאמרם ז"ל (סנ' פ' ס"ה) על והכאתי עלי קללה ולא ברכה כמפורש למעלה:

ואפשר רמז לו במלת יהיה מה שכתבנו אצל כה יהיה זרעך. שמוזל אל הכבשים שאמר לו וספור הכבשים ואמר לו אחר כך כה יהיה זרעך כחם. והוא כי החמה והלבנה יש להם כוחם לעתיד לבא. והפרש הלבנה וכוחם החמה. אך הכבשים לא יבואו לעולם. כלומרם ז"ל בחלק הדברים רבה (פ"ח) על ומדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד. וזה הוא שעה"ב שלא יבואו כי אם יתענגו עד עת קץ וזה שאמר רמז לו שם בהומרו יהיה. שגם זרעו יזכו לברכה שהוא מספר לדיקים שבכל דור מזרע יעקב כמו שאו"ל (בדברים קף ל"ב) אין לך דור שאין בו צדיקים כמנין יהי"ם זרעך שיהיו זוכים לעה"ב. ועל דבר לילך יזכו שבחלק לב' עולמות כלאחר מכל יחתך. יהיה מיוקיים בהיות ישראל לדיקים כלאחר כתבנו שהיה דעת לבקה. או מה שאו"ל שמאחרו לימות משיחנו. וכשמוע עשו את דברי תביו ויצעק כו' עד מלד. שאחר כפל ברכת יעקב כי התרגם הקצים היה על דבר עשו. והגדולה עד מלד על דבר יעקב. לכן אמר לוי לי כי על הטוב לנו לנו מרגם מלד כלאחר על יעקב. כי לכן לא תקנת קללתי כלאחר תקנת קללתו. לכן לעתק יעקב גדולה ומרב מנעת עד מלד שהרגם יצחק מלד. לאמר על מה זה לא נפטרת עד מלד על דברי שימשך מזה שהברכתי כלאחר ברכת תומו וזהו ברכתי גם אני תהי. כי גם אחה תהי וכיון כל מאמר תיך אחי' ברכתו ממנו ואתגנה לך כי לא תעשל מתך רק שהברכתי גם אני ונשיג שניהו מבוקשים אחר כי מה' באה הברכה הזאת לך והשיב לו תהיו מה שעשה לך כי הלא בא אחיך שהוא מבוקש לך ולכן טובות העה"ב אשר לא יהיו לך אלא בא אחיך במרמה ויקח ברכתך. כלו' המיוחדת לך שהוא מבוקש העה"ז ולכן טובות העה"ב אשר לא יהיו לך לא ידקו אליך. ושמע אחר הלא מקום בעשות מוזכות. על כן דקדק בלשונו שלא אמר בא אחיך ויקח ברכתך ברכתך. רק בא אחיך במרמה. כלו' לא היה מרמה רק בביאה אך לא קבלת הברכה רק ויקח ברכתך קיימה עלמית. והוא כי הלא נכנס עמו ריב אדם גן עדן כי בא ס' עמו. ומאחו כלוקח מאלו לקחה. גם שאשר יחזור במרמה אל מולדו אחיך. לו' שאר הוא אחיות המרמה אחיך. כי בזה הוא אחיך ויקח כו' אז אמר הכי קרא שמו כו' לו' הוא הרמאי בעשם בשם ובפועל כי הכי קרא שמו יעקב ויעקבני. או יאמר ומה גם לשאר חזאר פרעה ויעב. כי לא יאחז יעקב רק הוא יאחז. וזהו שלא נאמר פה הכי קראת כי אם קרא יאמר הנס קרא הקב"ה שמו יעקב. ועשה הכתוב לדבריה כי לא היה על היום ידו מוחזת בעקב עשו. שאם כן יקראהו עקב כד"א עקב את אחיו. אך יעקב הוא שהיה עתיד לעקבני. כי ידע ס' את שאר יעשה. ומעת שאמר אם כן שמה' הוא ומה לך

שוד תגזם. ג"ח ויעקבני זה פעמים. כלומר שלא די בפעם אחת שרמזו בשם. אך היום זה פעמים על כן נאמר יפשר. ומעת שאמר הלא שלא יעקב הלוניות. ומכלול גם פעמים רבות. ג"ח את בכורתי לקח כו' לומר הנס את בכורתי שאר יש גם שנין העולם שבא לקח ומרגמי. אך הנה עתה לקח בכורתי המיוחדת לי הוא על העה"ז. עלכן כבל כה הסבל: או יאמר כשם שבחנו למעלה על וידו מוחזת בעקב עשו. שאות על כי ידינו ממשל בעקב ממשלת עשו לעתיד לבא. ג"ח את בכורתי שהוא להקריב קרבנות לזכות לעה"ב שאחר שעקב. הנס לקח ומחרמי. אך הנה עתה שהוא על מה שהוא עתה מרם העקב. לקח ברכתי. או יאמר בשם שבל שלא זה. ועל אמר ויעקבני פעמים. אך הוא לומר כשם שעקבני אחה בזה פעמים. כי הלא השעלמות נמים הס. ומנה את בכורתי לקח הוא לעומת העה"ב ומחרמי. כי הלא לילם העה"ז אך עתה הפסידני הכל. ומזה זה פעמים כי פועלי זה הוא פעמים כי עתה נמלא הפסידני שי השעלמות כאחד. או שעור שעין מה שעשה לי בבכורה לא מצאתי לעקבה רק לאחה וממכר. אך ויעקבני זה פעמים לומר בזה מינלתי מילחא למפרע שיש עקבה זה וחה כי הלא את בכורתי לקח שיש מעין העה"ב. ואתי בהומרי כי מין לי חלק שם מחרמתי אך הנה עתה לקח ברכתי אל העה"ז ומלאתי עתה קרא מכאן ומכאן כאלו עתה לשכל גם שיהם יום אחד. או יעמד אל סוף הכתוב. לומר לא שלחה מעקבה יעקב כי שמא נגיש. כי הכי קרא שמו יעקב וע"כ ויעקבני. שהנגם כי אחפעל על היום זה פעמים אך מתר שלחה יומר. שמורה כמעם שיהיך עמו. כי הלא שלחה לי ברכה. כי היתכן לא נספקתה בקולו או לא היה נדון בקרבך ועל הספק היה לך להתיל ברכה. אולי היה מרמה ומנגש לי. עכשיו ממלא ידך כמעם בעקבה. ולכל יראה בעשם שקורה אל אביו למאי ע"י היקח זה. לכן הפסיק מעם לומר הלא שלחה. וזהו ויאמר שלשון גנאים עם שכוונתו אל הסיקה כלשון. וישן יצחק ויאמר רמה נא הלא שלחתי. כי הן גביר שמיו לך וע"כ מה שקנה עבד קנה רבו. ומה אתן לך שלא יהיה שלו ואמר שמכאן. וגם אומרו ולך אעשה שהל"ל ולך מה שעשה יאמר לך כי עליך עשו בעל מוב העה"ז. כי הן גביר שמהיו לך כו' והנן ומיהום כו' וכל זה לא שעיקר שלאבר שלו הוא זה. כי הלא בעה"ב הוא חלקו. רק היה שבשכחתו בעה"ז שלא היה בו דבר של מה ש"שוך כאלו שלא היה בו בעה"ב ובעה"ז ולך אעשה. כלומר ולך אתן לך רק אעשה בעה"ז. מה שעשה כני שבחלקך שבאר ביקו: או לאבאר יאמר מה שחלחי מבפק. הוא כי הן גביר שלבד שמהיו לך ולא שהיה לו עבד בעשם. כלאחר ואת כל אחיו נחתי לו לעבדים. אמנם עדיין אר לי עליך כי הנן ומיהום במקום שהיו חלקו רק שאך מה ולך אעשה שכל חלקך הוא אעשה מה שעשה כני. גם בומרו לך נהוספה ה"ח ונאמר לכה. שאחר יאמר לו גם זה לומר ולך בעולם הבא בה"ח. שהוא אעשה מה שעשה כני. ויאמר עשו כו' הומרו הוא יהלאם

ויחוך . ודי יאמר שברכה אחת לך כו' . לך יאמר שברכה אחת . ואחריה סיים לומר אותה שברכה את יעקב ואלה יהיה לך זולתה . זה לי לאסבר לכן ברכני גם אני ברכה זולתה :

לט ויען יצחק כו' הנה משמעי ארץ כו' . מלת הנה מרמזת מיותרת . ודי יאמר ויען כו' ויאמר אליו משמעי כו' . לך לזה נאות לב מה היה ליצחק שעד פה לא ברכו לקול יעקבו ותלונתו זה שגם רגלים . עד שברכה לבניו . אמנם לזה נעזר גם על דברי רז"ל האומרים כי כל טוב מדום היה על ג' דמעות שהיו ירדו ומ' נפתרה בעיניו ולא ידידה . וראוי לסיים לב למה הלז בדמעות ולא ברכה אביו . וגם לומרנו שמחת נפתרה תלויה : **אמנם** אין ספק שברכות התבות לא היתה מהם אל המתברך רק מה' היה הדבר יוצא ובא שפע על ידיהם ואל על המתברך כמאמרם ז"ל (בתנחומ') על מנשה ואפרים שהיה בא יעקב לברכם ונסתלקה ממנו שכינה . לומר מי הלוה שיהיה זוכה לברכה כי הלא מבלתי היות הכנה במקבלה . ומזה הטעם מהמברך כן בזה לעבד שכנה בעצו להמברך לא היה מברכו . שעם שהיה רצון יצחק לברכו לא היה הקב"ה מסכים על ידו . ולכן כל נעקותיו לא עמדו לו . והוא בהשבו כי מהבו מאבר הציכוב הוא כי אין לך רק ברכה אחת . וזו היה שברכה את יעקב לו הוא שאין מסורות לך כי אם לה' אם היה מהטעה הל' שברכה אחת . וגם היות היה שהיה על יעקב כלומר והוא תימה . וגם מאחל לך אלי לומר אם לך מסורה ולא לה' לבדו ברכני כו' כי הלא אלי אחת . וז"ל אלי זה פעמים ועדיין לא בוא לו כי לא מאביו היה העבד ולכן החריש יצחק . וזו ברהותו כי כן הוא . לז בכח לפיוו יתברך כי בידו הדבר אלוי וזהו ויאמר עשו קולו ויבך ולהיות כי בעברי דמעות לא נעלו אז נתרלה בציאה להפציע לו ברכה . וזה וישן יצחק כו' הנה משמעי כו' כלומר הנה מאחר נתהוה בעת משמעי כו' כי כל לשון הנה הוא לשון הבאה והזמנה . והיא ע"י הדמעה ואמרו"ל שהדמעה הפליטים לא ירדה לגמרי . הוא כי הל"ל כדמעות אלא מלי אלים הוא הלא נפתלנו לגמרי בלשון כי הדמים היו גמורות ולא הפליטי . והיתה ברכתו יהיה מוצנו משמעי הארץ . והוא כי הלא אם היה מברכו ברוב דגן ותירוש כו' מה שקנה עבד קנה רבו . ע"כ לא ברכו רק במוצב שיהיה במקום משמעי הארץ ומטל השמים כו' :

מ ועל תחרב כו' . ראוי לשים לב מה ענין היותו בחרב . אם הוא שיתחרר בעולם מלחמת חברו לא הל"ל לשון חיות רק ל' משלה . וגם מה זו ברכה היא שלוי תומר ולא תחיך תעבוד כו' . ועוד תומרו ויהיה כאחר תריד כי הלא משמעו הוא לשון רדוי וממשלה וידוע כי כאחר ירדה לא יהיה עליו עול שבחל . והנה מדרשו יהיה שיעבדו ישראל הסורה שמשול אם ותיגזור עליהם שמדות . אך אין זה משמעו אך הנה רז"ל אמרו במ"ר כי סיוף וספר תורה ידרו כרוכים מן השמים . שמהקיים הספר התורה יגלו מהחרב והסיוף בגלוי דבק בספר תורה . והנה תרב

ה' במבטלי התורה ומה גם בגלות התיוך אחר הלא הוא תרב עצו . ועם עשותם שמדות רבות חיים עצמו ואין זה רק שעוזתיהו יחיו תותם . למען יכונו למלא שעל תרבם הם חיים למען תהיה תרבם כשוט לשום עליהו . אך אמר לו עשה טובה . והוא ותא אחיך כו' והוא כי הנה כתבנו למעלה על מרז"ל (כי' פ' ס"ה) שם נח כליך זו בגל אליך זו מדי כו' שבקש יצחק בברכותיו את עצו שיתקיימו בו ד' מלכיות שהחידות שורר ליתן על ישראל בגליות בברכו תותו יעבדוך עמים כו' כמפורש למעלה וברהותו כי לא נעשתה עצמו . לז אמר לו זאת עתי שאת אחיך תעבוד ולא הגר לסם עד בא שלטתך הוא המלכות הל' כי אלך היא . וזהו והיה כאשר תריד שהוא בבא עם הדדוי שאך לז ופרקת כו' . אך לא מהחלה בן מחבד לנתה והוא לא כן עשה רק מאז גליתו ע"י בבל . עמד על הפרק להכריח את פליטיו ויעמוד למידנו בבל תאבר תוכיתו עובדיה הנביא . ואמר (עובדיה ס') על תעמוד על הפרק להכריח את פליטיו . ואל תירא ביום אחיך כו' כי לא עזר כח עד בא עת דדויו ושלמותו בגלות הל' בעצת יצחק .

מא וישתם כו' . הנה ג' דברים אמר שעשה לו יעקב . את בכורתי לקח והנה עתה לקח ברכתי אמר כי עיקר מה שהשעים אותו היה על הברכה שהם עשר כנוד העש"ו . אך לא על הבכורה שהוא לעבוד את ס' אך השעש שפי' הוא לא היה מעשם זה . רק זה היה לאבר ברכו אביו אך לא על הבכורה כי הוא בבחירתו מכרה לו :

ויאמר עשו בלבו יקרבו ימי כו' . אפשר היה סמוך על הפסוק הקודם והיה כאחר תריד . שהוא כמאז"ל (שם פ' ס"ז) שבשמעל יעקב מן התורה ישמול בו בברכות תרבו . לכן אמר יקרבו ימי אבל אחי את אסור לעשות בתורה שלא יהיה הקול קול יעקב והתרגש בתרב ברכתי את יעקב אחי . והם נפיח לב על מלא אחי שהיה מיותרת ותורה לתשב . וגם על מאמר רבקה בתורתה מתנחם לך אם רוצה להורגו מה ערך על התורתו . ומה גם לרז"ל שאמרה שאת עליך שם מתורתו . וגם נפיח לב על תורתו ועתה קום כו' . אך אין שפך כי סוף סוף אחיו הוא ויגר לו על מיתתו אל כן אמר יקרבו ימי אבל אחי ואהרוג את יעקב כי הלא אחי הוא וזו אמר נפשי על אחי אתנחם על אחי כי אשבל גדול נחמה על הקטן והוא הכוס תנחומין וזה מאמר אמו מתנחם לך בתורתו שאין מפטירתו התלמים לבל תשכח לעולם כי הלא תורה ממלאה להנחם לכן ועתה בלבד הוא שמשלך לברוח ואל"כ ואלחתי ולקחתיך כו' . וז"ל עשו אמיך בלשון עורתו שכור אחוה והוא תורה ויעקב אחי וגם בקש תנחומין יורה כי ים תקוה כמורכר . וגם כיון בתורתה ועתה לשון עתה תרם יקרבו ימי אבל אהיה אלא יהרגך קום ברח כי לא ידקדק בחיי אביך :

מג ועתה וכו' . תורה וקום ברח נדמה חי"ו בכתה להוסיף . והל"ל קום ברח בלא וי"ו . אך היה כי אמרה הנה אתו לי אם אל תברח מיד כי עתה אם לבו ותולי ירדכך ותוק היה תתבא כתעם רגע עד

יעבור זעם ושוי ס"ם לא לומר כי חולי יקרנו ימי חכל לחניך מכרס ולא הספיק לברוח במיון בלא חסן המיקר עוד מניו כי לכן עשה זאת מיפה ומעשה עוד לחניך מי ברח ועל המיומות כעשו כעש על המוש לך בזאת כי לא תסיה כוונתך לברוח רק עשה עיקר מעשה מצותי לעבד אמך . וחזו ועשה כני שמע בקולי בתוכן בחלך בדרך מצוה והולכי בדרך מצוה תיץ נזקין ואחר עשוקך עיקר מזה ובקום ברח כאלו הוא דבר שני שפל לא עשות מצותי וחזו עניו קויי :

כד וישבת כו' . הנה בתומרם ימים מחדים עד שבר המוב כו' נרמה בכוסתם בעשו בניתים מחדים שביב ממנו לך בתו' ובלחמי כו' נרמה כמזכרם בלא יבשה בו עד שבלא מחריו . ועוד אחר תומרם המוב ממם כו' למה מחרם ומשרם עד שוב אף כו' . ועוד תומרו בשבו' ע' חימה ובשני אף וכע' לא אמר ובכח שם אשר עשית לו כאשר בשני : אך הנה כאשבו בניחור משלי כי אף גדול מחימה כיקרון נבוהם זכר מהנקבה ועל כן בעגל משם עשר כח החימה והוא ים' שם בתף . ונבא לל הענין אמרם לבקש שם גדר בעם אחיך היה החימה ויבשה עמו ימים אחדים עד אשר אשר המוב ממם אחיך ואם נעשה הנה מז לא יספיקו ימים אחדים רק עד אשר יבשה שם אשר עשים לו לכן לא מזו משם עד תודיעך משם לא כן מי יניד לך שם אשר בלבבו משם הנא בעם אשלח לקחתך בעם שוב אפו אשר אמר אליו כי ביום מותו אשכים לחברו אחיו : **וו ותאמר** כו' . הנה רבקה היתה נביאת בשעה שאמרה אל יעקב ידעתי ודי לו בער היותו בוטח בשוב כמוה ואני לי שם לא אר' כי ישלח על יעקב ואיך אר' כי ברוח ממנו הוא . עוד אמרה בלבה אלא יעקב מבקש אב ואיך יגליח דברו . וגם בעשותו מצות אמו אלא הוא בלי רשות אביו אלא בראותו . לכן בהחכמה והעם עשתה כמעשיה על ניסיוני יעקב בן יקח מבנות בחרן . למען ישלחנו אל לקחת מבנות לבן כמעשה הכל כתוקן כי הוא ברח בעצת אמו . ואולך ויעש אשר במצות אביו ו"ל אח"כ וישמע יעקב אל אביו כו' אל אביו ויעש אשר אמו ואל אמו לברוח ויאמר אין לריך לומר שנתן לו רשות אלא שעשאו לנכח ומברכו . וכבל זה אין יאמר יודע מדעים שבין אמים . ומשעשה עשו וברימת יעקב . ודרך יעקב מגלית כי ג' מצות בידו . מצות אם לברוח ומצות אב ליעש אשר . ומצות לכתו ליעש אשר . ובשתי לשונות נאמרה אם לוקח יעקב אשר מבנות אשר כו' אמרם לבקש לו כוכות מלאה של יעקב אל יולך אל משפחות עיש או ישמעאל . לכן אמרם מבנות אחרן כלו' כ"א אילך לארץ אחרת למען הבח כוונתה אל אשובו לברוח אל לכן אמיס הנגש : (ה) ויקרא יצחק ג' ויאמר לעשו לב . בתומרו ויברך אותו . מיש ברכה היא . אם היא אומרו הת"ש ואל שדי כו' . למה אזכיר קודש לאומרו ויאומו כו' ואם היא אחרת למה לא פירש אותה . ועוד אומרו

לא הקח כו' כי הלא בכלל אומרו קום לך כי' הוא מיעצה בעצת בתעון . וגם אומרו וקח לך כי אומר לך הוא מיותר . ועוד אומרו ואל שדי כו' איך נתיישבו ו ברכות אלו פה . ועוד אומרו אשר נתן אלהים לאברהם אהוה מיותר : אך הנה בכתבו למעלה כי שמי מיני ברכות הן . יש ברכת מזונות העש"ר ויש רוחניות של עוש"ב והנה בתבו כי של עוש"ר לגשיות לעשו . ושל עוש"ב ליעקב גם בתבו שלא עוש"ר מצורפת בחולה . ושל עוש"ב ברמז בלבד כמדובר על אומרו גם ברוך יהיה ובתבו ג"כ מרז"ל שבשביל יצחק אם יעקב הברכה בתובתו שיהיה עשו היה עתיד לברך אח יעקב שוב ברכה אחרת . ובתבו כי אין ספק בהיה של מזונות העש"ב וזה יתכן בהיה אשר אמר ביוך פומו פה בשפירדו מומו ממנו . וזאת ויברך אומו ולא פירש כי ברוחניות של עש"ב לא אמרם בחורה בפירוש בעודע ולכן אמרם בממתיק סוד ניש לניעו וחזו ויקרא יצחק אל יעקב ויברכהו ויהי לנדו אמר וזה ויאמרו כו' . לומר אחר שקדמה אחת הברכה של עש"ב לך היה אל אחת אלא הקח אחת מעמת כעין . ובאמר ברמז מהמומחה הדבק בשברה ושום לך פדנה ארם כו' וש"ת אם קדום אני למה אגרש ממך אלא יעקב לא"ל . ובאמרו זעבתך פה ואומי הוה לעלם לא"ל לז"א ושא לך מאת אומר קח בעצתך אשר למה אהוה לך . כי לא שקדמה שולה לה' כמוני ויכון רמז ו מאמרם ז"ל יש הולך אל זוגו . ויש אזוגו בא אלו אהוה כפי סוד האמות . ואמרו ך על יצחק אזוגו בא אלו הפך יעקב וזה יאמר ושא לך . כי לך יאמר אלהים אל זוגך מה אלא היה לי בן : ועוד אשר ב' והוא כי אני אמי היתה לי אשר מסויימת במ"ל (ב"ר ס' ל"ו) שמאביר אברהם הגה נולדה בת אזנו אל יצחק כי הגה ילדה מלכה כו' . ובאמרו ילד לא הגה רבקה . לך לאשה אין בא זוגך מסויימת . כי אם קח לך מבנות לבן אהוה אשר מבן ולא מדע מיזו מהן היה לומר אשר נתן אלהים אחרים :

(ג) ואל שדי כו' . פלרך ממעשה ג' דבריה ממעשה אם אמתון ופריה ורביה ואשר . עוד ד' היה אשבר בא"י יעקב מאד ויהי כי הלא עשו אשר בא"י ואולי שוחב אותה . בן אחיה לעשו למורשה כי בן יצחק הוא ג"כ לכן לשעות מרוחתה אמר על הרשעה יברך אותך ועל כל ויברך ויברך ועל הבליות ויהיו לקבל עמיה כי אין לך אשר גדול מזה . ועל כל אמר ויתן לך אח ברכת אברהם כו' . והכלי כי לא על עשו נאמר . כי הלא לעשרך אח ארץ מגורך הוא אשר אשר נתן אלהים לאברהם כי אשר כולל המגורים והגלות הוא היותם אם בתון בן עשו כי אין לו רק יושב ומחזה והוא כי הנה לאברהם נאמר בהלת אחרת אמיך לאומרו כי גר יהיה זרעך כו' : או יאמר שברכו בחיי וכני ומזוני וזהו ואל שדי יברך אותך בעצמך דהיינו חיי . ויפרך ויבך שיהיו כני ולהיות שעיקר הברכה היא היות הבנים לדיקים אמר והיית לקבל עמים אהוה אשר היהיו ממנו עמים כלם יהיו קבל ל' משפ"ח עשו וישמעאל אשר אחד מהם לא ניהייחד עם אחיו לה ות ואשר קבל ל'. כ"ף יעקב אמרתו אלהים ויתן לך את ברכת אברהם לרש זבח אלהים אשר נתן אלהים לאברהם אשר אתה גרים מגוריך

גם לא כל השעם ופרנסה ימה כו' יותר על ברכת אברהם בעלותו ממצרים שנא' לאברם ולרחבה שים לה לזרך וכותב שלא לא יהיה לך רק במצרים כבר נשבע זה לאברהם ולא יהפוך לך לברכה רק העולף. ושיעור סב' שלא לא יהיה לך רק לרשתך לא לרע מעורך בלבד

הלא זו היה לאבר כבר נשבע לאברהם :

(ה) וישלה כו'. הנה תומרו שם יעקב ועשו יקבה כי מי לא ידע בכל הלא : אמנם לאבר למדעתו תורה שרוב הבניס דומים לאחי שלא בפשוק תחות נחשון. יתכן כי גם מעת דהודיע לנו הלהים לא זאת והוא כי הלא הרואה מבטן מי יוא עשו. מרבקה הלדקה הלא יפלא על יצחק שנשלה לא יעקב. וגם על יעקב יפלא איך הלך ולא שמו לב כי עם היות רבקה לדקה ילדה בן רשע על היותה בת בתואל ואחות לבן ומפדן ארם שגם אחרי מקומה רחוקים ועל זה יתמהו על יצחק ועל יעקב שלא שמו לב על היות בנות לבן בן בתואל ומפדן ארם בן יצא דבר בלתי מחוקן דומה לעשו. ע"כ יאמר ויעלה יצחק את יעקב וגם וילך הוא ולא חשו המעלה והסולל על היות פדנה ארם מקום רחוקים. והיות על לבן בן בתואל בן מנעני קרובים ומקומה יצא מבטח לבן דבר בלתי מחוקן. הטעם הוא כי מן לחום על אחי אמו רק על אחיה. כי הלא לאה שהיה לבן אחי רבקה היתה אם יעקב ועשו ולא על היותה בת בתואל וטע"ז על דבר לדקתה לא פנם לבן רק להלחין וא"כ היפה בנות לבן שיין לאם אחים ובן לדקיות יהיו ילדיהן לדיקים והוא מאמרם ז"ל (בראשית מ"ב) כי לא היו לבן בניס כי אם בנות עד שביהך תומו הלטים לרבניו על יעקב אחרי כן :

נ **וירא** עשו וכו'. עד סוף הפרשה יתבאר בהחלת הפרשה שאחר זאת :

פרשת ויצא

ויצא יעקב כו'. רמוי לעשו שכל שכן ומבין במקראות בהעיר קלת מהסתעות הרחוקות להעיר הלא האמ. (ה) קבר תומרו וילא יעקב כו' על לבא עשו על שמעשל והפסיק בין עיון יעקב בעיון עשו כי זולת מה שכתב רש"י ז"ל רמוי לחפש אחר טעם היסיה עיון על הטוב ליעקב. (ב) כי הליכת יעקב פדנה ארם נאמר זה שלם רגליס :

א **וישלח** יצחק את יעקב ויילך פדנה ארם כו'. ויעמע יעקב על אביו ועל אמו ויילך פדנה ארם. וילא יעקב מבאר שבע. (ג) באומר למעלה וירא עשו כי ברוך יצחק את יעקב וכו' ואחרי כן הוא אומר ויילך עשו כי רעות בנות כנען כו'. והפסיק בין שני הכתובים בפסוק ויעמע יעקב על אביו ואל אמו כי הלא יקשה למה לא נאמר כל זה ברהה פעם א'. וליתן רמיומו ושם בין הדבקים מה שעמע יעקב ולא יתכן לומר שבכלל מה שרהה עשו הוא שעמע יעקב על אביו כו' שאי"כ למה לאמר וירא פעם שנית. ועוד כי אין רהה שוילך פדנה וא"כ רעות בנות כנען ונפסוק הוא כי זה רהה מיד כשהבור לו אביו ארם ליבא יעקב וע ד

שמה שהבר לו אמו שבשו מבקש להודעו לא יתכן שעמע עשו שאין ספק כי בשתר דבריה. (ד) מה טורך הודיע לנו ברהה כי ביוך יצחק את יעקב והלא אומו ומ'. כי על מה שמעשך לעשו מזה שהלך על ישמעאל אינו מעלה ומוריד מה ברהה כי ביוך כו'. רק מה שרעות בנות כנען וכו' וכן לאמרו בבראו אותו הוא מיותר וגם אומרו וילו עליו לאמר מלבד הייתור אין מלת לאמר מדקת כלל כי אינו לאמר לזולת ועוד שהוא הפך הסדר והלא אומו ואח"כ וילו עליו לאמר. והלאוי היה יספך ויאמר וילו עליו כו' ואח"כ והלא אותו כו'. (ה) אומרו וילא יעקב אחר אומרו למעלה וילך פדנה ארם והלא היוחה קודמת על הנעשה מקום החפץ. (ו) בפול הפסוק וילא כו' וילך כי' שהם הלך מי לא ידע שילא. (ז) אומרו וילך ארנה שם כבר הלך לאחן איך אח"כ פנע במקום עד שהוצרכו (רז"ל חולין דף ל"ו) לומר שאחרי היותו שם אמר עברתי על מקום שהתפללו אבותי והלא התפללתי ואחר לאחן ואח ויפנע כו' : (ח) אומר ויפנע במקום שהם להורות שהקפיה לו הארץ יוכל לנלותו בכלתי תומרו לבון פגיעה כי הלא רבים קפיה ארם מקום לאחר מאחר רז"ל (ב"ר פ' נ"ם) בפ' הרעתה ארץ פאחת ולא אחד בהם נאמר בו לבון פגיעה ולא דבר רק הוא וידוע מאמר רש"י ז"ל על זה שהוא להרכיב שני דבריס תפלה וקפיה הארץ ולרש"י ז"ל שעשה הר המוריה וגם לבאן יותר היה ראוי יעקב לו וילך להר המוריה. ולא ברב יעבוד לעיר. (ם) מה ענין יודיע הלטים תומרו כי בא השמש ובלקח מאבני המקום ושבבה במקום הסוא ע"ד הפשט. (י) למאמרם ז"ל (חולין שם) כי בא השמש שלא בשעתו למה עשה ה' ככה ואין משגול לה' להניחו שם בתופן אחר מגלי הערוים שמם שלא בשעתו. (יא) מה ענין החלום הזה אחר הלא הבא נבא אל דרך ישר בלתי מסתבך בשבבי אמרי אחר לא בשורש גזע פשט הכתובים האמ. (יב) מה ענין מלאכי הלטים עולים ויורדים הם עולים אחלה לו יותר שהי הכתוב כאומרם ז"ל :

והנה נצב אל הביאור בשלשה חוב טעם אל יפיאת יעקב

מאחרן כשנון וילך מרנה בידיעת עשו כי חולך הוא כי הלא ידע עשו ושמע מפי יצחק אביו שברכו לאחו ושלא יאחו פדנה ארם ולא פחד ורנז לאמר כי עשו אחי יחם לבבו ופן בחרב יגל לקלקחו ולא יאמר כי בשם בלדקו או כי ידע כי בחיי אביו לא יהרגנו כי הלא אר"ל (ב"ר פרשה שם) שנדל חיותו מעשו ואחר אשר עיני אל הסריס אל הסורים הם האבות ואחר מפין יבא עזרי. וגם שאחרי כן יזאת הביב אל לבו ואחר עזרי מעם ה' כו' עכ"ז לא יוסר לחים לדיק לסמוך על הנס ולהביא עצמו לידי סכנה שהלא הבי כשעשו רגע כהיב ולבאורה היה לאבר לומר כי הן יזאת כוונת אומרו וילא וגם וילך. אמיל"ן לולבא כי הלא אח"כ הוא אומר ויפנע כו' : אך יאמר במה שנזכירה מאמרם ז"ל (מגילה דף י"ז)

כי בן ס"ג שנה שנתברך יעקב וי"ד שנה נשתן בבית מדרשו של שם ועבר שרי ע"ז ושבע שנים עבד אח לבן ברחל הרי כי בן ע"ד שנה נשא אשה הנה יהיה מדבריהם כי בלאותו מבחר שבע לא החזיק לדיק דרכו לאחן. רק הלך אל מקום מדרשו של שם ועבר ואחר י"ד שנה הלך

חרנה ואין זה רק כי ידע כי מיד בצאתו את העיר לא הרחיק לא ימיתנו רק אחר התרחקו מבית אביו. לכן מה עשה לגנוב דעתו שיקשה עליו את הדרך והלך לו בארץ ישראל עצמה אל מדרש עבר להתחבא שם י"ד שנה. וזהו שארז"ל (שם) נטמן בבית מדרשו וכו' כי טמון מעשהו היה שם ואחרי כן משם נסע חרנה אשר לא ידע עשו את עתו אשר ילך בו: וזה יתכן הוא מאמר הכ' כי שתי נסיעות עשה אחד ויצא יעקב מבאר שבע שלא היה רק יציאה מן המקום אשר עשו בו לא ללכת חרנה והוא אשר נטמן בבית שם ועבר ואחרי כן וילך חרנה שהיתה אז הליכה לארץ בלי יציאה מבאר שבע ואין כוונת הכתוב ללמוד הנעתו לארץ שיקשה עלינו אומרו ויפגע אחר שוילך חרנה רק עשוהו ב' מסעות. (א) ויצא. (ב) וילך כו': אך הדרך ישכון אור לייסב כל אשר הערנו הלא הוא כי תורתנו הקדושה העיר לנו אזן להשמיענו כי הוא ית' למען הציל את הצדיק מרעתו מעור פקחים ופוקח עורים והן זאת חשבתי למשפט בכונת שתיכות הפרשה אל שלפניה ואל ענין פגיעת יעקב במקום ובא השמש שלא בעונתו והיות המלאכים עולים ויורדים בו וה' נצב עליו והוא יען כי גדול כבוד הצדיק לפניו ית' כי הוא מקיים את העולמות כלם ואת כל מעמד שלשתן קנה בצדקתו ונתונים נתונים המה לו אל עבודתו ועל משאו: והוא בשום שכל והבין מסרה אחת הלא היא כי ג' ועיני הם במקרא. ועיני לאה רכות ועיני ישראל כבדו ועיני רשעים תכלינה. והענין כי הנה הורנו ית' גודל השגחתו ושום כל מעייניו ליישר דרך הצדיק ולהרים המכשלות ולשים המעקשים למישור למען ילך לבטח דרכו ורגלו לא יגוף והוא כי הלא ידענו כי כן זאת היתה עם עשו לכבד את הוריו ולשמוע בקולם כמאמרם ז"ל במסכת קדושין (דף ל"א) אל המשבח עצמו שכיבד את הוריו אמרו לו עדיין לא הגעת למה שהיה מכבד עשו. והנה מהדבר הלז היתה יוצאת תקלה גדולה אל יעקב וללאה והיא כי הלא עשו שמעה אזנו ושבן לה כי רעות בנות כנען וטובות בנות לבן בעיני יצחק אביו כי כה אמר לא תקח אשה מבנות כנען קום לך פדנה ארם כו' וקח לך כו' מבנות לבן אחי אמך והנה אם כאשר שם על לבו כי רעות בנות כנען ישים גם כן כי טובות בנות לבן בעיני אביו היה הולך אל לבן כאשר הלך אל ישמעאל ולפחות יקח הוא את הגדולה לאה ויניח את הקטנה ליעקב ואם כה היה עושה היה נופל כריסא בבירא כי יאבד מגות מיעקב או לפחות ילוה אליו בדרך והוא בורח ממנו ויפגענו בחרבו הקשה כי לא ישא לו פנים כאליפז בנו וגם ללאה יימר לה מאד כי הלא אשר היה עיני לאה רכות הלא היה מלבכות בל תפול בגורל עשו פן מהר ימהרנה הגדולה לגדול והקטנה לקטן לכן מה עשה הוא ית' ראה והתקין גם שניהם באשר שם שומה בלבו בל ישית לב אל כל דברי אביו רק על מחציתו' והוא בל יפנה אל אומרו כי טובות בנות לבן רק כי רעות בנות כנען. וע"י כן הלך עשו אל ישמעאל וכו'. ועי"כ ויצא יעקב מבאר שבע. והוא כי גרהות יעקב שהלך עשו אל ישמעאל ולא היה נמצא אתו בעיר. אז ויצא וגם ע"י כן וילך חרנה שאלמלא

כן לא היה עשו מניחו להגיע שם כאשר הניחו אליפז אשר נשאר פה בצואת אביו. והנה היה מקום לבלתי הגדיל הנס ולו' אולי לא שמע עשו מאביו חלוקת היות טובות בנות לבן רק כי רעות בנות כנען או גם כי לאמר שממא עלה אל רוחו הקשה. כי לא מבחור בבנות לבן מבנות ישמעאל לוהו עליהן רק חדא מנייהו נקט או שכל עיקר מאמר יצחק לא היה רק לא הקח אשה מבנות כנען. כי אם ע"פ דרכו שהראה לו מקום שירצו להתחתן בו מהמת הקורבה. לכן הקדים ואמר וירא עשו כי בירך יצחק את יעקב ושלח אותו פדנה ארם. לומר לא מבלתי שמוע ששלח אותו פדנה ארם לא שת לבו גם לזאת. כי הלא וירא עשו כי בירך יצחק והוא לקחת לו משם אשה. וא"כ אין לומר ששמע תחלת מאמרו לא הקח אשה מבנות כנען ואשר ברך אותו בסוף מאמרו ואשר היה בנתים בהוא מבנות לבן לא ראה וגם הטענה הב' לו' שלא מהיות אושר בהדבק בבנות לבן צוה עליהן איננה כי הנה בכלל מה שראה עשו. הוא שלח אותו פדנה ארם בברכו אותו כי דבק היה צוי קחת מבנות לבן אל הברכה וזהו ושלח וכו' בברכו אותו. וכן היה קח לך משם אשה מבנות לבן אחי אמך ויתן לך את ברכת אברהם. וגם השלישית לו' אולי עיקר הדבר היה צוי לא תקח מבנות כנען אלא שגמר בעצה אחת ואם כן תהיה הברכה חוזרות אל העיקר לא כן הוא כי אם בכלל מה שראה עשו. הוא ויצו עליו לאמר לא תקח אשה כו' כי מה שצוה עליו לא תקח אשה לא היה העיקר על עצמות הדבר. רק הכונה אל מה שעתיד לגמור ולו' קום לך פדנה ארם כו' כי הוא העיקר וזהו ויצו עליו לאמר לא תקח כו' כי צוי זה היה כדי לאמר ולא למען הדבר עצמו. ואם כן מה היה שלא שת לבו רק אל כי רעות בנות כנען. לז"א וישמע יעקב אל אביו כו'. לו' כי על ידי מה שבענין הלז צלא לדקת יעקב עשה ג"כ מצות כיבוד אב ואם וישמע אל אביו ואל אמו שצוהו ללכת פדנה ארם ע"י כן נמשך שהפליא עשות הוא ית' שוירא עשו כי רעות כו' ולא כי טובות בנות לבן ומזה נמשך שוילך עשו אל ישמעאל. ושיצא יעקב מבאר שבע ולא ילא גם עשו ושהלך חרנה שאם לא כן לא היה מגיע חרנה:

ועוד הורה לנו הוא ית' באומרו וישמע יעקב כו' כי מאז שמע אל אביו ואל אמו העלה עליו הקב"ה כאלו כבר וילך חרנה כי מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה שהיא לעשות מצות אביו ואמו לצרופה למעשה כי וירא עשו כו' כמדובר. נמצא כי הוא ית' עוור את עיני עשו מראות כל דברי אביו רק מהליהם כאמור בשעור הכתובים שאע"פ שראה הכל כי וירא עשו כו' עם כל זה בזכות שוישמע יעקב כו' בפתח אזנו לשמוע אל אביו ואל אמו, סגר ה' ביד עיני עשו ולא ראה רק כי רעות בנות כנען ולא כי טובות בנות לבן וזהו וירא עשו כי רעות וכו' כאמור. והיה זה שלום ליעקב וללאה. כי שמע ה' קול בכיה לבל תפול בגורל הרשע. וזהו ענין המסרה שלשה ועיני הם וכו' והוא כי הלא בתים זו עשה הוא ית' עם לאה. (א) שלא תפול בגורל עשו. (ב) שתנשא ליעקב. והנה אם כאשר בערב

החליף לבן את משכורתו עשרת מקלות ויעקב מחסרם ז"ל מזקה אין הדם שותה בכוס אלא אם כן בודקו יפה יפה שמא ידי בן היה רואה כי הנה היא נתה ערם יבא אליה היה מטלטה מביתו בהומרו אלא ברהטי עבדתי ואין היה מוצא תואם וכן אם היו עיני עשו פקוחות לרואת כי טובות בנות לבן בעיני יצחק אביו. היה לוקח תואם. והנה שערי דמעתה לא נעלו מלפניו יתברך לכן אם עשה הוא יתי' בכבידי עיני יעקב מלסמכל בה כן יגעל בה ערם יבא אליה. ואת עיני עשו סיומת מרואת כי טובות בנות לבן לבל יתמדמה עשו ולבל יגעל בה יעקב. וזה שישור המסכלה על ידי מה שעיני נתה רכית כן תסול בחלק עשו כי אם שתבטח ליעקב. לכן מה עשה אלהים שעיני ישראל כבדו מלבדוק אותם. ושעיני לשעיס בעשו תכלינם ולא יביט אל כי טובות בנות

לבן רק אל כי רשעת בנות בעין במדובר:

הנה כי הוא יתי' מפגש המושים ומחליף את הכשבים

לעבודת הצדיק ועקב הוא בעיני ה' לעשות כן כי אלה גם העולמות שברא נתן לו לעשות ולכבדו ברהו יגיו לף עשו. וזה שהבטה הורה לו הוא יתי' ליעקב לא ייכא מפחד עשו וכן בלשתו מתוך הפחד על עשו. יפול על הפחת על לבן. ומה גם ברהות את עמו ילא ממקום הקדושה מהחת כנפי השכינה על הדמה שמחה. כי לכן נתן אל לבו לעכה אל עיר מושב אלוהים לשבר שם שכינת הורה. הוא הר המוריה לשפיל התחתו שם. והרחה לו הוא יתי' כי אם קטון הוא בעיניו. אלא כל העולמות שברא למעלה שמה. והנה הרחה בעיניו כי כלם שרים אל מלמעלה והוא כי עולם השפל אין ג"ל בלעות העולם אל ארץ ישראל העולה על כלם כי אם גם רחם עפרות אבל הוא הר המוריה. כי בו בחר ה' לבנין שמו שם גם הוא יעקב ממנו ויבא לקראתו להקביל פניו. וזהו שלא יפחד הוא יתי' שיעקב לוז וילך להר המוריה והוא כפרש"י ז"ל שלא נתקרב מקום אל מקום. רק שנעקר הר המוריה ובא לכאן. וזה יהיה כוונת רבינו ז"ל בהומרו כי ד' פעמים קפיצה הארץ. וזה לשונו (ב"ר) פ' ל"ט) הרעשה הרץ בימי אברהם. פעמת בימי אליעזר עבד אברהם רפה שבריח בימי יעקב כי מפה בימי יצחק נעוב כי הנה רחוי לדעת הד' שיעורי מוקדים בד' המקומות הנה. למעט הנה ד"פ קפיצה הארץ וכל אחד מהוא מהבירו. אלא הוא כי ברדוף אברהם את הד' מלכים הרז"ל (שם פ' מ"ג) בכל פסיעה ופסיעה של אברהם אבינו היתה ג' מילין נמלא שהיתה קפיצה בכל פסיעה אך קטנה של שלש שלש מילין. והנה יהייתכן קטן הקפיצות כלם שבכל כללות הפסיעות הקטנות זו לזו הל הרעשה הארץ. אך אליעזר שביום שילא מביתו הגיע לארם נהרים היתה פעימה כי נפתחה הארץ והתבקעו שפעיה זו לזו הסמוכה הל בית אברהם הל הסמוכה לארם נהרים אך אשר בישקב שנעקר הר המוריה ובא ונתקע בלוז ומהר כן חזר למקומו נעשו ג' דברים ה' מקום שנעקר משם. ו' במקום שנכנס. וחזו ו' רפה שבריח בימי יעקב. אך אשר ביעבי בהוא כמאמרם ז"ל בגמרא שבשמעך דוד אשר הפטן בגדמה לו לגבי והלך עד מקום יעבי בהוא. ומהל בימי להמים אם ילכנו על סוסו הל מלך לבקשו ומצא לו רשות וקפצה לו הארץ ומצא את דוד שזקקו יעבי בהוא המשימה לקבלו בלכתו מיתו. והזכיר בימי את השם והעמידו בחויר. אמרו שם בגמ' בקפיצת הארץ אשר קפצה להבימי הלשון הזה אלי' היה בסוף העולם הסיומו הקב"ה בשעה קלה ע"כ: הנה ייחסו הדבר אל הסכמה והחלקה. כלומר הסיום והדמה הקב"ה את הארץ ומעדו קרסוליו מילוכלים עד המקום ההוא כרגע ויתכן לומר כן למה שילוכלים גבוה מפל הארצות לכן משם הסה הארץ ומשמע כרגע וז"ל כי משה בימי יעבי בהוא הנה כי דעת רז"ל (חולין דף נ"ח) בפירש"י שנעקר הר המוריה ממקומו ובא ללכון כי זה ילדק מלומרם בהומרם לפה שבכיר וילדק טוב טעם הדבר במאמרינו שהוא להורות אל יעקב אלא יילא כי הלא כל שלשת השולמות מפלים אליו ומשועבדים לו וכמרז"ל ע"פ בורלך יעקב ויוצלך ישראל אמר הקב"ה עולמי עולמי מי ברלך יעקב ברלך יעקב ילרך בשוס לב אל כפל אי עולמי עולמי. וכן בהומרו ברלך ילרך לך הוא כי ג' השולמות ישבררו בחיות הפפל והגלגלים שם בעלי גשם ושל מלאכים רוחניות ועל שני הסוגים אמר עולמי עולמי שני פעמים. והשיב על סוג הגשמי יעקב ברלך ועל סוג הרוחני בעל עורה יעקב ילרך ובכן יחויב כי אמר שבזכותו ברהו ישתעבדו לו ולכן יתכן סורה לו הוא יתי' פה כי כל שלשת השולמות משועבדים אליו ובפפל יחיל וסורה לו כי אף בלב' אלמה ח"ל אז כללי ערי ר"י גם הר המוריה בכנגד שער השמים מקום שמזבח אלוקי משם עפר שעשה ממנו יתי' את אדם יליר בפיו שהוא חלטו של עולם גם הוא אשר הוא כל טוב העולם השפל מוכן לעבודתו כי הר נבי קדש נעקר ממקומו ובא לקראתו וגם עולם הגלגלים משועבד אליו כי הלא בא השמש אלא בשעתו למטן יתן שם וגם עולם המלאכים והנה מלאכי אלהים עולים ויורדים בו לכאן לו אשר לוזו בארץ ואשר יושבו. אל לרז"ל (בראשית רבה פ' נ') כי המלאכים אשר בחו להפך את סדום על תומרם כי משמיים אמתו. אף בא הסיחום לעולם אל מחיתן קל"ח שנה. עד בא שהורת הקדש אל בית מלוא יתברך ולהשבתו קצן הוא יתי' את נדחיו שיעלו השמים וזהו והנה מלאכי אלהים עולים ויורדים לכבודו כי הלא הוא יתי' יתן שם

יא **וישכב** במקום ההוא ויתן מראשותיו מאבני מזבח עקידת יצחק. כמאמרם ז"ל בפר"ח (פ' ל"ה) למען יכיר כי המקום משועבד התחתו כי הוא התקייצ. וזה מלשתו קוב טעם אל היותו שם בבלי דעת אלא היה כי שם בלוז. והוא שאלו ידע אל שכב שם על קדושת המקום וזה מאמר שכתוב ויפגע במקום אע"י היותו שם שהיה בלוז ועשקר הר המוריה וכא שם לא ידע כי המקום אשר הוא שוכב עליו אדמת

קדם היה רק לוז על כן וילן שם . ושמת תאמר שם חסר בהיה בלוז לשם לא המחיק דלזיק דר כו עד הר המוריה להתפלל שם כשמושו . על כן אמר כי בא השמש שלא בשעתו וע"י כן נתחבבו כי בלוז היה . ומשך כי ויקח מאבני המקום על מחזה ויסם מראשותיו שבשמים מהן . ונס כי ויישכב במקום ה הוא כלשונו ית' מהשעה המכר . מפ"ש מילו ידע קדושת המקום . כמאמר רש"י ז"ל על ויאמרו ולכני לא ידעתי . שלזו ידעתי לא ישמעי כאן : והנה אין ספק כי הלא גם בעיני יעקב יפלא . על מה זה המשילו ית' במעשה ידיו וכל שם תחת רגליו ע"ל כן הוצרכו מלאה השולום ויהלום וכו' למען הודיעו כי גם כי כל נדיק מקיים כל השולמות הוא שולם על נביהן . כי הלא למה שהשולם השפל הומרי הוא הוא ונפשל . ואיזה הדרך יסא מבא לבא בו שפא מפשא השפוא על הומר עכור . ואיזה הבל יפשלהו מן השולם העליון עד השפל ומי יקבלם לשיות מקבלים דין מן דין מלמעלה למטה ומי יתן בשם רוח להמיותם גם את השפל גם את שולם הגלגלים כי גם הוא גמרי בהיותו שם לא ע"י שפא רוחני היוכל מאתו ית' מהשולם העליון לכן הוא יתברך מאז בהבראם יכד ארץ . על מכונות גשמות קדושות תאבר ברא . תאבר כח בהן לתקן שולם ולקי ימו קיום עלמיו כל ימות ויתלק מאז ה בשמות הרשויות בכל דור ודור מפני תקון השולם לתקימו ולקיימו בנדיקים שבכל דור ודור תאבר שם בשמת יסוד שולם גם רשה והתקין את האדם שולם קמן הכולל כל הד' שולמות מן השפל אל העליון ואומ כי הלא האומר יכולל הד' יסודות כאודע הכוללים. כל השולם השפל עד שולם הגלגלים וחלק הכ' הוא השפא החיונים האומאת חיות והמושפ באומר הלא היא מלאכות שולם הגלגלים וחיותם להתמיד קשושתם והחלק הג' הוא שכות משרן שולם האלאכים כד"ת (תלים ק"ד) שושפ מלאכיו רוחות . ופחלק הד' היא השמאת תאבר מלמעלה מעולם העליון וד' חלקים האלה תאבר בהדש . שה לכל אחד יש שורש מולאו מהייתם אלין במקומו . וע"י כן בקיומו תורה ומולות תאבר יעשה הד' חלקין הלא יעורר ויקדש ברכיו כלש ע"י קדושת המלות . ויתאחדו ע"י קיומו התורה והמלות בהאחדות ד' חלקי יקבר השולמות וע"י כן יפשל מלמעלה השפע עד למטה לארץ נמלא ע"י כן מקיים השולם כאמור : וכן זאת הוא שכתובים תאבר הרשה הוא יח' אלא יעקב וגם אורהו תאבר גדלה מעלתו . על כל שים נדיק חמיש תאבר למטה מגדלו בשלמות ד' חלקין והוא לומר לו השה כל האדם יהלו לכל הד' שולמות כאדלן תאבר שדלנוש . ואתה עליש על כלם כי אתה שולם מוצא אלשה מפלא האומר . ולאחר הוא השפע הדבק אל האומר בלד את גם בקבר כאודע תיהו כאמר כני אדם שמיעו עד הגלגלים רק השמימה הם השמים העליונים בשולם האלאכים כי יורה אומרו השמימה בה"ת בסוף היבה וברשאתה לשומת את אלרז"ל בלשולם באלאכי התחתונה על שולם . על היות ה"ת בסוף היבה ואל"ד ברשאת. ועל החלק הג' הוא הכוח תאבר דרכו להיות משולם ה אלאכים . זה הוא למעלה מהם שהם טוליש ממחיצתם ויורדים בו עד מחיצתו כי מלמעלה מהם הוא ועל החלק

הד' אמר ואתה ה' נצב עליו כי אין שורש נשמתם מחתת כנפי השכינה . רק מחיצות עליון המחייהם על הנפש הגדול . כי אומו הנפש הוא לבדו אשר עליו וזה ואתה ה' נצב עליו וכל זה למען הודיע כי לא על הנפש המשולל במעשה ידיו . ואם כל חלקי השולמות קרבה לעבודתו כאמור כי הלא הוא מקיימם וזכותו בראם . כאמור רז"ל שאמר הקב"ה שולמי שולמי מי ברכך יעקב ברכך יעקב יצרך כאשר ביאר בו בשמוך כי למה אמין דרך רז"ל לחלק שולש השפל ושולש הגלגלים לנפשים . כאשרנפש לנפקיפים בשעה מליסה בהכמי הורות האהרונים למה כי הכל נשמיות לכן הנפש כולל השולמות לנפשים הגשמיים אחד והכוחני הוא הנפי ועל שניהם אמר זה פעמים שולמי שולמי מי ברכך ועל הש' אמר יעקב ברכך ועל העליון אמר יעקב יצרך : או על דרך זה יאמר בפשיטות על הנפ"ש הכולל שלשתם כאשר נכללו בחלום השולש כה' ועל הנפ"ש על הדרך האמור . כלל הדברים כי זכותו ברך השולמות והוא מקיימם וידו בכל משלח ותמה יהיו שומרי משמרתו ושומדי עבדתו :

עוד יתכן כי משל הסולם הימו על עלמו . רק על המקום

על בית המקדש תאבר הוא שוכב עליו והוא כי למה שהיותה מל"ש ל"ת"ל נכנס תחת כתות חיונים ומופפעים על יד הנר הסורה על הגוי והממלכה תאבר הוא גר שם ועל כן בהר השהופף נבית ה' נבר הוריש : כי שם בית מלהים לבקש על נפשו ליכה הרעה ע"י נר . ע"כ הורה לו הוא ית' כי מדרכה השוב הוא בעיניו ית' יותר מן המקום כי הלא המקום הוא השולך לקבלתו להקביל פניו ומדרכה קדושתו גדולה ממנו למען ידע כי בתאבר אין שכינה זאת מהר השוריש מק"ו ידון הלא תוא ממנו גם כי יגא הלא ל"ת"ל כי בכל מקום תאבר יזמתי אם יבי אלטיו עמו כמאמרו ית' אלין בפיכות בלומרו הנה אנכי עמך כו' . ועל המקדש השפיע לבנות שם הוא ברכתם ואתה סולם מוצב מלמש והוא כי בתאבר הסולם מהבר המקום הגבוה שם הנמוך . כן המקדש הוא הסולם אשר היותו מוצב מלמש . הנה רמזנו ומיכונו מגיע השמימה ומהבר השולמות ולא עוד הלא שמלאכי מלהים עולים ויורדים בו . כי בהיות השכ"ה לנפשה השכינה שוכנת בתוכן ושי"ב מלאכי מלהים דיוקים פה בהופן שבשיהרבו לעלות למעלה לחיזה שליחות עולים תחלה ואח"כ יוכדים למטה כי אם בישה כי מלאכי מלהים השה למטה והרשלהו כי שם הגדולה הזאת תאבר למקדש גדולה מעלתו של יעקב כי והנה ה' נצב עליו . והוא כי המקדש אין מחייהם בו רק השכינה הוא שם מלהים השכור לך ביעקב והנה ה' כי השם שגדול והעורת השוא הוא נצב עליו . ולא לעשיד בתאבר במקום השוא רק והנה כלומר בשם השכר יהי נצב על יעקב . וכל זה להורות לו תאבר הקדמתו כי גדולה מעלת סלדיק ומה גם כמותו לעניו . ולכן לא יפלא בעיניו יעשה עמו יותר מעל כל עולמו . כי הוא המקיימו ומייסדו . וכל השולם לא נברא רק לשמשו : יג **והנה** ה' נצב עו . השם נצב על השמין השכינים השלים נשים לב . על אומרו מלאי מבשים מלאיך ומלאי ישמין כי אומרו מלאיך שיש רמזו ביעקב ולא בהבשים ולשם נשלח שדבר . ועוד לין לשמך שזה אומרם

תומכו המקרא מפר אחת שוכב כו'. ועוד כי המקרא מפר הוא שוכב כה הוא מרבע תמות. ועוד תומכו וסיס זרעך כעפר המקרא ופח היתה ברכות החול או הכבשים ומתר בעפר וגם מה יהם ברכה זו פח וכן ברכת ונברכו כו'. ועוד תומכו והנה אנכי עמך אם סיום ס' נפל עליו ודלי שהוא יפ' עמו. ועוד כי בכלל תומכו לא תעזוב כו'. הוא כלל ובפוסק מתחלת הפסוק:

אמנם הנה אחרי הודיע לנסיס תומו כי רב נדנו. כי כל המפלא עולמות אחת ממפלתו והוא למעלה מכלם. כי מלאכי השרת עלו בזכותו. כמ"ש ז"ל (ב"ר פ' נ') שמלאכי' שנדמו ממיתיהן עלו בזכותו כמפורש למעלה וס"ב סיס מקום יאמר יעקב למה גרעתי מאבותי כי הלא הם הבטיחם הוקיעת בעלמך מתוך כשדים להת לו המרן הזאת והיה בח"ל ושוית עיני עליך על המרן ושמרתיך לא לך לך מאחריך כו'. ולאחי יאמר לא השאחו לעולם ושמרתיך כי נור בארן הזאת והיה עמך ואשמרך. ולמה אני בורח ויוצא כבדה ממנה ועוד כי אמרת ליעקב נור בארן הזאת והיה עמך נראה כי לא יהיה לו כן בח"ל כי אם יהיה אחד אר השורר במקום שהיה שם. ומ"כ אינם מדוע יהיה משולל מהיותך עמי. ועוד כי גם לו אמרת נור בארן כו' ואשרבך שהוא כי השפע והברכה תהיה לו על ידך ולא ע"י אר כדר בח"ל ומ"כ היפה לאח אני מוכיל ע"י אר ולא על ידך באשר בארן הלזו לכן אמר לו הוא יה' אלהי אברהם שהוציאתיו מאור כשדים ואמרתי לו לך לך מארצך כו'. ולא נראית ממנו כי אדרבה אם אחי אלהיו שהוציאתיו מאור כשדים להביאו לארן שהוא ניקרא אלהיו מפמ"כ לדר בכשדי שהוא כמי שאין לו אלוה. ולא אח בשור כשדים היה זה לו להיותו אביך כמ"ש ז"ל (נדרים ד' ל"ב) כי ביעקב יקרא לך זרע ולא כל יעקב והוא מאמרם ז"ל לא ניעול אברהם מכבשן האש אלא בזכותו של יעקב אבל אחי ביעל דינו לפני הקלעון ליהרג ואפה המלך שעמיד לטוליד בה שבאחת למלך כו'. הנה להיותו אביו של יעקב ניעול ונם ואלהי יעקב שאמרתי לו גור בארן הזאת להיותו אלהיו. ספר הדר בכשדים שהוא כמו שאין לו אלוה. ואחי שעשיתי עמהם כל זה הוא מניסך ללכת ולא אמוסי אלילם. והנעשה הוא כי הארן שאתה שוכב עליה לך אתננה והוא כי לך כל הארן והוסף לארן כולה. כי הכל אלך בסוף ויקבל כל העולם על ידך שהוא כי כל העולם כולל בד' אמות הארן אבל אתה שוכב עליה: והוא בשום לב אל שני מלאחי רז"ל הנרמים כשוערים זה אח זה מ' מ' מר' אלם ממקום כפרתו ונברא כו' ולעומת זה אמרו אבר הקב"ה מכל העולם עפר ובראו בו אח האדם. אשם נולד אדם במקום אחד ואח במקום אבר שאקלים אוהו הארץ. וקשה אם"כ אין הוא ממקום כפרתו אך הנה הכל דבר כ' ה' והוא כמאז"ל במדרש כי אלמה זרע פלפלין בא"י וכל השרשים הבלתי נמנים. רק אחד הנה ואחד הנה במקומות ידועים לכל מ' מסם בקנים הארץ ואר"ל שיש בקי במקומו המיוחדים בארץ לכל דבר ודבר. והוא כי גם שהארץ גדולה וכדוריית הנה בהקודם שבנגד פנר האנשים הוא מקום המזבח. אם נבללו כל הכחיות כל מעבי הארץ ומקודם האמצעים היוא יאפרדו לנושעת כל בחי' מבלן. עד קנות כל הארץ שביב אלה שלפי

הסולם אל ס"ו. ואמת תאמר הלא טוב היה בעיני יולדו בת"י לז"ח וכרלם כו' ובברכו כו' כמפורש בקודם. ועל הד' אמר והנה אנכי עמך ולמה לשון והנה כו' עמך לומר דהם איך דבקותו בך כי הלא אנכי שהולכתי מלאכי עולי ויורדי'. למה לך שתחזיק בשמירת בפקוד עליהם כ"ש נגד עליך לשומרך. ולשומרו והנה ס' נגד עליו לך בזה הורלתי כי אפי' אלף שהם ברפי קודם מלאכי המרכבה ולא בעבריס החטונים בני ח"ל. היני הפך ישמרון כי אם אני בעצמי וגם בכל אשר הלך שהוא בבחדים לא תהיה כמי שאין לו תלוה כי הלא לא תהיה משולל ממני. כי לא אניחך תחת הסבר שבמקומות שהם: או שישור שבחוב הלא אחם ירא כן בזחתך מל"י לא תהיה עמך כי הדר בת"ל הוא תחת אל תעניים דע לך כי נהפוך הוא. כי הלא יותר אחה מוכן להיותי שומר מבאדן עלמה שחחטוב לזכות על ידה. והוא כי מקום המקדש הו מ"י אין הקב"ה עמה בארץ ממש. כי החמנם יצב אלהים על הארץ לך הוא החפשוחו שפע קדושם שכינה שבמרכבה העליונה שהיא עליה. והשביעי על המרכבה כעיון (תהלי' מ"ח) רכב אלסים רבותים כו' ה'. בם. שהוא בם ולא בשר כיני עלמו ועם כל זה לא נאמר הקדש בשני שחיני כבודו ית' רק שיני בקדש בעיון הנה מקום אחי. לך החבוח הן הם המרכבה שהורה עליהם השכינה כי היכל ה' המה. וזה מאמרו ית' אלין לוך מחבון הנה בך אלסוחי על יד מ"י הלא אחם גדול ממנה כי אחי היני עמה. רק על המרכבה אל האלהים שעליה. לך אחם הנה אנכי ממש מרכבה אל השכינה. ואם כן בכל מקום אשר החיה לא אחלוק ממך. ועל הם' אמר והשמרחיך כו' ולא האמר הלא עשו בעל כחירם ואין מידו מציל. אל אחוה כי הלא לא אעזבך עד אי"ח אם עשיחי אח אשר דברחי לך שאחן לזרעך ואחה בלא מלוים ואם יפלוט בך בעת ומעט שכל מהבטל. והנה כל הכלות בריאת העולם הוא על זה. ואיך אניח שיאבד הכל בג' ירח עשו וידוע כי אין בהיות רשע מועלת רק נגד יחיד לך לא נגד רבים וכ"ש נגד כל כללות שבכלל ובכל העולם. וזהו כי לא אעזבך עד אשר אם עשיחי אח אשר דברחי וכו':

טו ויקץ יעקב משנחו כו'. רלוי לפיס נב מה זו חמיהה ואנכי לא ידעחי ושוד שיהכן בעולם

ממנו כי יש ס' בשר המוניס וגם אומרו ויירא ממה שיקה ירחתו ואמה לא נאמר ויירא מלא יומר אחן כו' ושוד מה הנה בעם חלוקות מה מורא כו' אין זה כו' וזה כו'. לך הנה הוא היה בלוז ושעקב שר המוניס ממקומו ובא אלוז שם כמו שבחבנו מרז"ל (חולין דף ע"ח) למעלה. לכן בהקיני והוא חבב היה בלוז אמה אחן יש ס' במקום הזה בלוז ואנכי לא ידעחי זה רק בשר המוניס על כן למעל יפכיל כי בשר המוניס הוא שנשחק ממקומו ובא לכאן. הפיל עליו הוא יהב' מורא. ע"י גודל הופעה ק' ושה המעלה מורא יחירה כעודו. אז אמר מה מורא המקום הזה שבספיק לפניל מורא על חיה כמוני אין זה כי אם בית אלקים כי בא לכאן שר המוניס ואין במקום ההוא אלו אבנים שהיה בחבנו אחלה שהיה לוז. לא אמר ס' במקום הזה רק יש ס' כלומר

בייכות אח. ועל שלשה דברים שרחה (ה) מקום רגלי הסולם שהיה מוכה מרלה (ב) הסולם (ג) רחשו מגיע השמימה על ל' אמר אח מה עורח וכו' ועל הסולם אמר אין זה כו' כמו שכחבנו כי הסולם שהרחה לו הוא בית המקדש ועל רחשו אמר וזה שער השמים. עוד שאפשר כי ידע שבשר המוניס היה. לך הוא חשב כי שר המוניס נעשה שר מקומו לך לא חלק השמים שבנגד המזבח שהוא שער השמים. ועל כן חזה ואמר לכן יש ס' במקום הזה. והוא מבואל ממה שיוכח שפלגש קדושה שבגבעה בשמים. לך כחיב ויירא שהומלם עליו מורא לז אמר שני יחרוחים יש פה. אחד שלימני לזה כי אין זה כי אם בית אלהים. ולא בלבד מה שלמעה נעשה ויבא. כי אם גם שברחים הסולם עוכח מקום שהיי שוכב הוא שער השמים כי גם נעשה ממה שנאמרו על בית המקדש בת לכאן וזה לא נלעדך למה שדחקו רז"ל (ב"ר פ' ס"ח) ואומרו שהיה הסולם מבוסס רלוחה

נגד בהמ"ק ומבוסס עד היום רגליו בלוז:

יח וישכם יעקב כו'. כנגד הסולם שהוא מבול אל בהמ"ק ויקח את האבן ויסב אותה מלבה

להקריב בה כבלים המקדש לרמוז כי האבנים שנעבו אבן שהוא סימן לבניו הם יהיו ב"ה. כי היכל ה' המה ועל רחשו מבשר השמימה שיורד השפע ממעלה. ויעוח במן על רחשה שבזוהר זה הבבל מורה בו מלמעלה בבוסף ואל מקום רגלי הסולם הוא שר המוניס ויקבץ אח שם המקום שהוא בית אל. שיעלוך שם אחסד בו ונכנס בלשון מקום ויצא בלשון עיר. ונם אומרו ואוהם לח כו' מה עוכך הודיע לנו שהוא שם מקום ואם ועוד אומרו לרחשוה והל"ל ברחשוה לך הוא כי מה שקרה שם בית אל. לא כיון על לוז. רק אל המקום שבדו שעשהו ובא לשם. אך לוז הוא שם העיר ל' לוז שיעקב בא שמה. כי בבר הוא גילוליס כי שב שר המוניס בו למקומו אך הוא לרחשוה שבא בה יעקב הוא לוז אלא שנאמר לה שם זה על שם מה שיש בהרחשוה בא יעקב בהיות שר המוניס שם: עוד יחבן דבר אחרת בעניו ונשוב לפזכיר קלת מפסוקות החמורות למעלה שבב שולחן שמחייבחוח בזה וסם. (א) אומרו כי אחר לבחו לאחרן אין פנע במקום (ב) אומרו ויין כו' אל"ל ויבא שמשם ויין שם. (ג) למה הודיענו שלקח מאבני המקום (ד) שאחר אומרו ויין כו' לא היה צריך לומר ויישכב (ה) מה ענין מרחות סולם, וגם אומרו השמימה בה"א בסוף חיבה ובראשה (ו) אומר שרחה שהוא כאומר לאחרן ולא יפלק לבוח זה רק בדבר שמשליכין מלמעלה על האדון ושיל"ל מוכב באחרן (ז) אומר שלים ויורדים בו ושל"ל יורדים ושולים (ח) מה זה אומר ג' פעמים והנה היה די יאמר והנה סולם כו' ומלאכי אלהים כו' וה' נצב עליו כו' (ט) אומרו אלהי אברהם אביך כי יאחר היה נודע לו' אביך ביעקב מבאברהם (י) אומר האחרן אשר אחה שוכב עליה כו' האם אברבע אחנה נחן לו. וצ"ל אמקו לומר שקיפל אחחיו כל מ"י (יא) אומרו והיה זרעך כעפר כו' למה לא כאמר לו כבוכבים (יב) אומר ונברכו בך כו' הלא נאמר על זרע יעקב ולמה הוסיף לאומרו עמה ליעקב (יג) אומרו

והנה תכלי עמך כו' כי בכלל היותו יתי עמו. הוא שיעמדנו בכל אשר ילך ובכלל אשר ילך הוא שיעינהו על פחדמה וזשם. ומה בא ג"כ להוסיף בתומתו כי לא תעזבך וכו'. (יד) תומתו אשר תם משלל הבטח כי מלת תם בלתי נוקדת: והנה נוקדת ג' פסוקים רחבועים מפורסים למעלה. ועוד תפשר דרך תחבת בשום לב אל מחמר רז"ל במדרש (ב"ר פ' ס"ה) וז"ל הכיעו להלהי יעקב מלה"ד למלך שהיו לו שלשה מוהבים ובקש לבנות לו פלטין. הניח הא' ואמר לו רחם המקום שתהי מבקש לבנות. תמר לו זכור תני שהיה הר בתחלה. קלח לבני ח"ל רחם המקום שתהי רוצה לבנות לי פלטין. תמר לו זכור תני שהיה שדה מתחלה הניחם והניח לבניתי ח"ל זכור תני שהי' פלטין מתחלה ח"ל הייך שתהי בונה תומו וקורא תני תומו על שמך. כך לאברהם יצחק יעקב היו מוהבים של הקב"ה. לאברהם קראו לו לבה"מ הר בהר ה' יראה יצחק קראו שדה רחם היה בני בניה שדה וכו' ויעקב קראו תומו פלטין שנ' תן זה כי שם בית אלהים כו' ח"ל הקב"ה מייך קראת תומו בית אלהים עד שלא בנתה דע שתני בונה תומו וקורא תומו על שמך. שנאמר לכו ונעלה אל הר ה' אל בית אלהי יעקב. וכן ירמיה אמני בב שם שבות אלהי יעקב. וכן אסף קפץ לדבריו ולא הזכיר אלא יעקב ע"כ: וראוי לעיין לב בין במעל בין במעל למה קלף המלך על שני מוהביו אלא לאבר רחמו הגידו. ולמה יפכח את מי שזכר היותו פלטין אלא הוא רחמו פלטין וכן אמר כי אבר יראה יניד. ובמעל גם כן אם לאברהם אוכיר לך ויצחק שדה. למה יקטוף אלהים על קולם כי כן רחמו. ואחרהם על יעקב יפלא למה קראו פלטין וניעין שדה היה. ועוד מה צורך להרחות לאוהבים מה שרוצה לבנות ולמה במעל אמר כל ח' מה שהיה זוכר וגם כי אין המעל דומה לנמעל. כי במעל אמר כל ח' מה שהיה זוכר מעל"ב בנמעל וכן הבנות אלא אלי ויתיבהו אלא במזכרות: אמנם הוא כשהרחה הוא יתי את המקום לאברהם היה הר. וכשהרחהו ליצחק היה כבר שדה ניר. וכשהרחהו ליעקב עם היותו שדה על ידי תלותו קראו בית והעיון כי אלמה פעמים נכנה בית המקדש הבנים בידי אדם. ואלישי יהיה בידי שמים והוא הרחמון הוא בזכות אברהם. ועל זה אמרו ישמעאל לא התמיד ועל כן נפלו בידי ישמעאל באברהם שמונים אלף פרשי כהונה. והנני בזכות יצחק ועל זה ממנו עשו לא נתקיים ונפל בידי עשו הוא אדום: ובזה מלאתו רחמו טוב עשם אל הקריבו יתי לפני בנים רחמון מלאחריהו עד עבדו שבשה בתי דיוקן ע"ג. מה שאין כן בתני שעל שמת הכם בלבד לא תאריך לשם כל כך. וגם אל המשה יתבוננו שיו ברחמון ולא היו בתני. אך הוא כי הרחמון היה בבחינת חסד לאברהם וכו' בבחינת דין ופחד יצחק אך הבלתי בזכות יעקב ועל שמתמו אלמה יהיה קיום לעד. ועל כן הרחמון שבזכות אברהם חזר להיות הר כבתחלה אך הבני כי המנגד הוא עשו. היה יותר קשה מישמעאל ואין שדה יחכם כי חרם עוטרוסרופוס הם בית אבי. ועל כן כשרחה חותו תכר הם בתחלה רחהוכר ע"ם מה שמעוהד להיות מקדשו ובכבתחתו יצחק רחתו שדה. כי ככה יעשו את מקדשו ממנו. אך יעקב לא הרחו לו הקרקע רמז המקדש. שזה רחה הר וזה שדה רק הרחו לו הרמז בסולם רומני מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה. והמלאכים עולים ויורדים בו פיורה שבית המקדש יהיה רומני. ומלאכים עולים ויורדים כי אתין לך פלטין ומוצב אלהים גדול מזה ואפי נגד עליו: הנה כי מתחלה הרחהו מה שעתיד להיות בית. הנכנס על משתו אלמה כשאר יבא ביתותו בם"ד ע"כ קרתו בית שהוא קיום. ושזה אמרו ז"ל במדרש (רבה פ' ס"ח) ה' יראה כו' מלמד שהרחה לו הקב"ה בית המקדש בנוי והרוב ובנוי ה' יראה הרי בנוי. אשר יאמר היום בהר הרי חרוב כד"ת (היכא ד') על ה' עין שמתם ה' יראה הרי בנוי ומסוכל לעתיד לבא. כד"ת (תהלים ק"ב) כי בנה ה' ציון נראה בכבודו עכ"ל. הרי שאמר לו הקב"ה שבונה תותו לעתיד לבא. ותתו לשית לב למה מניד שהבטחו שהרחה לו האבות. ועוד שהרי אין ממעשות שהבטחו אלא בשם דהרי שאברהם כתו ויקרא שם המקום ההוא ה' יראה כו'. ועוד כי אלא שבנוי והרב היו שתי פעמים ולמה לא הרחה לו כי אם פעם אחת אך הוא כי רצה הקב"ה להרחות לו בעתיד לבנות לו שם בית קיים שהוא אחר ב'הבד אלו ולא הרחו לו אל יצחק לפיותו גרועה מאלו ובשדה יחרש. רק בהרחון שיעמד ויתבונן בו ובאשר רחה אמר ה' יראה שיבנה אלי. אך עם כל זה דוקא וזוכר תני אשר אמר יהיה היום בהר שיעשה הר. ומתחתה כי ה' יראה שיבנה לעתיד עלידו יתי קיים לעד לא תמנע מלהזכיר. ולעשר על כי אלי נעשה הר והוא מתמיהו אלהו בו. שהמעיל את אברהם לאוהב המלך באמר לו רחה המקום שתהי בונה תותו. ואמר לו זוכר תני שהי' הר כי כן היה באברהם שהרחהו יתי המקום שהוא יתי בעלמו בונה תותו לעתיד וקרהו הר. שתמר זוכר תני שהיה הר כי גם אמר הבטחתו לעתיד לא תמנע מלזכור כי נעשה הר על שיבתי כשבונה בזכותי. וזהו בנוי והרב שהוא הה'. ובנוי ומסוכל שהוא הב' וכן יצחק אמר רחה היה בני לבריח שדה. הוא בית המקדש אשר הרחה לו הקב"ה בית קיים לעתיד לבנות שם בזכות יעקב. אמר שאלו יעשה שדה ונעטער וזהו רחה היה כו' כי בהכנס יעקב בהאבר נכנס ג"ע עמו. ונכנס שפע ב"ה לעתיד לבנות בזכותו שבו היה ניתם. וזהו רחה היה בני בבריח שלי בנעשה שדה. כי גם שהתבאר בהבטחתו זוכר ודוקא מה שנעשה שדה תהלים אשר נבנה שם בזכותי. אך מי אשר תמיד קלחו בית על כי אין בזרעו פסול הוא יעקב כי מתחלה נתעתד בזכותו ליבנות הבלתי קיים לעד. וע"כ מתחל קלחו בית אלהים אתין תרבן בא מלאו. ועל כן מעשים יבנה כיון שמתו נתעתד ליבנות בזכותו על ידו יתי על כן מעשה רחוי יקלחו בבית. ועל כן אמר לו הוא יתי אתה קלחת תותו בית עד שלא נבנה. כלומר שלא היה בזרעך פיסול למונעך מלקיחתו בית מעשה. על כן גם שתני בונה תותו בעצמי רומני תני קורא תותו על שמך והוא מעין המעל הקרא המלך לרחמון. ואמר הלה מקום כו' לומר שאתה רואה תותו

עמה כי לא נזוח לותו. והטיב מה שנא במקום שמחר שהנחה שלמעלה מחזור ולמדנו שהיה הר מחחלה. ולפ היה שלמעלה מזה רחהו מחחלה וכן השני לאחר רחהו שדה ומאחר שיחזור לאחר כן שהו׳ שדה. וידוע שלא היה שלמעלה מזה רחהו. אך השניתי שמר זוכר לו שלא הרחיתי המקום עודנו הר לו שדה שלא שלמעלה. כך מצינו שי׳ דומה שלא היה שלמעלה מזה מהמיד לעולם וכן יאמר מבא״ב יעקב כאמור. ואמר לו הקב״ה אחה קרחת לותו בית עד שלא נבנה. כי מזה זכית על ידי היות מעיך שלמה להיות הנבנה בזכותך בית קייס. חייך שעם שאני נזוח לותו שהות רוחני לרחותו על שמך שהקרא לותו ביחך. והנה בלי ספק שיה לאבר לומר ענין זה שלא שלבל הזכיר שעל מה שילא מאבותיהם נאחר בית ס׳. ועל היותא מילחק מאחר בית שני לא היה יכול לומר כי אם שנבנה קדמו הר וילחק קדמי שדה. ולא יובן הענין על כן נשא המשל על שלשה לותבים. שבאחד היה זוכר שהיה הר ובני זוכר שהיה שדה. לו׳ שנא פה הוא כן כי שאבותיהם זוכר ודומה על מה שהיה באחל׳ הר שלנו הוא האחר וכן יאמר זוכר ודומה. ויעקב אין לו מה לזכור שידוע. וזה שלנוח יובן הענין כי היותר לאפשרי להסתיר דבר על כבוד שאבותיהם וילחק הוא שרצוי. וכן אמר שעשה שלא שקשה אח דבריו כי באמת הבחיים גלוי כמעט הדבר. בהומרו על הר ה׳ על בית שלחי יעקב שקורהו הר ואח״כ מייחם הבית על יעקב. שזה כאשר הדברים שעל הרחשונים נקראו הר ועל יעקב בית. שלא יחמיה לא נלא כך כיעשיו ומיכה. שלא אמר שלא שב אח עשנו אחלי יעקב. ולא הזכיר הקרא אחלי הר ואח״כ בית על שמו רק שמזכירו לבדו שהוא רמז בלבד בהומרו אחלי יעקב כי אח רמז שהוא הרחשונים בעל יעקב וקראח אחלי על שהיו בלחי קבועים בבית של יעקב. ואמר וכן אפשר דבריו שאשר קשה ירמיה בערך מיכה כן קשה הוא מירמיה והוא שלא הזכיר שלא יעקב שהוא קיבוץ שלא שאמרו שלא ברמז שלא אחר שהיה בית של יעקב כל יובן כי על שהותיו לא נקראו בית: עוד יתבן שאח שיעקב קראו בית אח מחחלה כי לא רחה בית. והוא שאח שמפרש רשב״י בפ״ל על (ב״ר פ׳ י״ט) שהוא ב״ה שלמעלה. והוא כי הוא תרי״ג (ב״ר פ׳ י״ט) כי שבעה מחחש ואילך סילקו השכינה עד ערבות ואברהם הוכיחש למכון יאמר למשון יעקב לזבול כי׳. ומה זבול שם ב״ה שלמעלה ושיה מכון כנגד ב״ה שלמטה. כמאז״ל על שנא בניתי בית זבול לך ובהיות השפע בב״ה שלמעלה על ידו שפשלבל עד שלמטה. גם שהבנת שמה כי על כן נקרא בית זב ל. וכן שהוא יעקב שם שממשיכו על כן מזה קראו בית כדומה העניין שהשפע שם. וז״ש לין זה כאשר שחחלה שהיה הר שו שדה שלא הוכיח ושפלבל שור שפע השכינה לכר המוכיח ממקום שהוא בית שלחים כאשר הוא עשה שהוא בזבול. ושעור הכ׳ לין זה כי אם בית שלחים שבא בית שעיון ושפלבל בשולם ומה זה שיה עשה ולא בזמן שנזוקי שלא הוא כי חם שהוא לשם שהוא שמשם שפלבל הוא שער השמים הוא ב״ה של מעלה ושם שיה שביהה

עשה ושפבע דוגמתן מעין השליחי מפס. ועיין שרמזתו יבחרך ליעקב ב״ש שלחרון ואומרו כי מבשה לין זה כי שם בית שלחים השמור במקום יהיה דרכינו בכוונת המקרחות והוא כי הנה לא נעלם מיעקב מה שהבטחו לו שלהבטחש ב״ש בעוי ושהב וכוי. וכן לישלח במזבר. אך עדיין היה יכול לומר לא שהיה משמו שלמה ו שיה גם בשליחי פנש הלילה. כמאז״ל (בראשית רבה פ׳ כח) שלקח מאבני המקום ושמר בשם יהשמהו ידע שלא יהיה פ סול בזרעו ועשהו שהד כלומר והשאן הזאת כו׳. ו ן שמרו כי בשעה כילוקו שמר לבניו בשם ה״ו יש פיס ל כו׳ ואומרו לו שמע יבראל כו׳ ועל כן כשבר וילא יעקב מבאר שבע מקום קדוש בעשמו לאחן לשהה בשמלה בהבחת לבן ושאני מקומו שמר בלבו לומר על שבדר קדושה בשקום בשאי הולך לשור ולהוליך שמה יעבוך פיסול בזרעי חלילה וכשקרא לשוחי בב״ה הנבנה בזכיוש גם אני יקרני. ומה גם שעה שמה שבהבטחו פרנסה ויהי שמשמר יעקב בשומרו ברש רבן כשניש שהוא כי הרבן בית רבון היה כריעה בלבד. לך מרבן בהוא לשוך כרציוש מי יקיומני בעל כן על לשומרו כי בשה לעקן הרבן שי שהפ׳ היה מלעטר בן יהיה ח״ו פיסול בזרעו ולא יהיה היקון חלילה. ובזה יהבן מלשרש ז״ל (ברכות דף כ״ו) בהומרם שברהם הקן הפלה בחריש בשמר ויעקב שברהם שבקר יאחק הקן הפלה מנחה שמר ויעקב לבוא בשדה לבנות ערב יעקב הקן הפלה ערבית דכהיב ויפגע במקום וילן שם כי בו׳. כי הנה לשוי לניש לא לשה שימוי הכדר שהיוש הולך שמר הלילה בק״ם. ובשמר הפ׳ ויהי ערב ויהי בקר וכי לשוי שברהם יקרן הפלה ערבית ויאחק שבריש ויעקב מנחה ולא הולך הלילה לשר היוש ויהמיל שברהם שהבקר: אך הוא כי שברהם השכלל על שניה הרשון שבזכותו בניש בקר על הפלה הרביעי ולא הושיל לעמני כי בשה שמשו בשבריש יאחק השכלל במקום הזה לעשה ערב על הניש שבזכותו שיהרב בעשב על פ״ה הזה בשותו מקום ושמני כן שבר היוש ו כי ערב שבר הפלה. וש״ב היקון יעקב שפלה ערבית שיסיר לו הבקר שור כי נפשו לה׳ משמרים לבקר ויהיה לפי דרכנו זה ויפגע במקום לשון הפלה שהשכלל בעשר המקום בניש בו הוא ב״ה. וילן שם הלילה לרמוש שם יהבר בו הוא יה׳ בהלוש הלילה. ושם גם לבשר שזוהר (פ׳ ויצא דף קי״ם) בלשיוהו עדיין שכוו בלא שבשם לא ה ם מ״ש רק בהלוש ועל שם השכלל על כי בא הבשם הוא ערב על סוף שבר שרבן בית שני כי לז בא הבשם הוא ערב על סוף הלק שרביעי. והוא ענין הפלה ערבית כאו בהשמנו. ולהיות שהדבר תלוי בהיות שמקו בלשה כי זה יש הקום כאו שהשמנו למעלה. על כן ויקה מאבני המקום כשכז״ל (שם פ׳ ס״ם) לרמוש שם יהשהדו להשנבר שהשהדות שבשר זרעו ושבשהדם ויהיה פ׳ ויפס שרשהדותיו ויעשה במקום הזה על שאבני המקום שהו מקום המזבח. כשמז״ל בשר״ה (ברכות ל״ה) שהיו שאבני מזבח בל עקידת יאחק. כי שם היו מקודש הקדושה שכנגד ביער השמים. ושם יהפבע בהלעומו הוא בהשה לרמוש שם יהבר בו ושם יבוש על שפלעו ושם ויהלוש

והנה סולם וכו'. והוא נמשך מהערמו של לו' ונראה זה שלם רגליים. לך הוא שהלהו בית הרמזון שהיה סולם מוצב לארצה ורֹאשו מגיע השמימה לפי מן השמים ומגומה ו' ירון ומגומה ותיבים וסומים שהיה כסולם מחוך בין עולם הפעל והעליון. ועל זה' דברים שהיו בו יחידים על הפני ייחד ה"ק יחידה במלת השמימה. שים ה"ק כפיף תיבה במקום למ"ד ברחמה וה"ק להחיה ברחמה וחזו והנה מלם וכו' ועל הביה שני שמהריו הרחה לו שלא היה רחמו מגיע השמימה. שלא היה לסולם הוא ב"ה שני כ"ב גדולה בברחמוה כ"ק והנה מלחכי אלהים עולים ויורדים בו. שלא היה מגיע השמימה בקודם כי הכרו רומו ה' דברים עליונים. ולא נאמר בו רק שהיתה הפכיה לארצה בתוכן בחוכן במלחכי אלהים היו עולים ויורדים עם המלחכים על הארץ כי מוסב אלהים היה בב"ה למעה. וע"כ מלחכי המרכבה עולים מלמעה המלה כי שם ניתם. ומח"כ יורדים עם המלחכים על הארץ: או ושה מלחכי הדין עולים ויורדים בו ועל כן נגזר מהרחמון ומהרי כן הרחה הביה הפלאני שבזכותו נאמר והנה ה' נצב עליו. הוא שם רחמים הגדול כי לה בלבד שהיה בו הברחה שביה כי לם נם השם הגדול נצב עליו בתופן שלא ימום לעולם. ולפי דרך זה כי שם ג' מקדשים אמר יעקב על הביה הזה מה נורא המקום הזה. כי היה בו נבואה ושם מן השמים כו' שם ה' דברים שהיו בו ברמזם נה' יחידה שבשמיעה. ועל הב' שהכרו בו הה' דברים ועליו אמר למעלה והנה מלחכי אלהים כו' אמר אין זה כי אם בית אלהים לומר אין יהכוונו רק היותו בית אלהים אך לא ביחוד שברחמון. או אין זה כי אם בית המקדש הל מדת הדין שבחמון ועל כן הכר יהכון שבחמון שמדת ההכר. ונם ע"כ לא האריך להם הוא יה' כ"כ. שאמר בבית הרחמון שהאריך על עבוד שבעה ימי דינין ע"נ. וכל עוד שלא ביטלו האורה ויהר להם מבח"ק בשני. ואין זה רק על היותו ע"פ מדת הדין היה מדת יצחק שבזכותו נבנה ועל הנ' שהרחו לו למעלה והנה ה' נצב עליו אמר וזה בער השמים כמפורש למעלה. ובאמר השכם בוגד הביה הה' שאמר רבו בו טובדי ע"נ. קרוב הל הבמותו מהחלם מלכות ירבעם מפרש מלחח ל' שנה לבניימו. על כן ויקח הת החבן היה חבן השמיה כמו שאמרו ז"ל (פרק ל"ח) ויסם לוהיה מראה. שבזכות זה יהיה לו החיילות והממדה שאמר היה עד עבוד שבעה ימי דינין ע"נ. ועל הב' שהו עמיד גלות יון לכבוד בו פרנה ולהאר ליעקב חשך. על כן מחז ויצוק שמן על ראשו היה הבותעמן על ידי כהנים משוחים שמן על ראשם וגם הם שמן למורה. ועלשב' אמר ויקרא את שם המקום ההוא שאמר קראו בית אלהים בית אל. שיהה אליו השם הל הוא ית' להגדיל בשודו וקיומו. ושמא תאמר הלא מה שקראו שם הוא ללוז שהיה בו ואיך יתקיים שאר המורה. ז"ת ותולש לו שם הטיר לא לזו שקראו שם עתה. כי שם לראשונה שנתקרא בשם פגע במקום. אך לא להחרונה שנתשקרא ממקומה ונשה שם. כי שם הבא אח"כ הוא שקראו שם זה כמדובר בקודם: או יהיה כי כל עיון ההלוס היה על הבית

הנ'. שהיה הלאב לדעת עניינו כי הוא חלקו. והרחמו ח' שמין לילוהו כלילות הרחמונות מדברים בשמים שם לא לוהני שיתנהגו הוא יה' מן השמים לארץ. ו"ת מוגב תרגה שהוא ה"ת בכוף היבה כתומר לארץ שמשמעו שהוגב לארץ מלמעלה. שעל כן לא נאמר בארץ והשפעתם לילוהו הוא עד הרקיע העליון מכלם שם ז' רקיעים. וזהו ורחבו מגיע השמימה שהוא ה"ת בסוף תיבה וה"ת ברחמה שהוא להפליג העליה עד ערבות. ע"ד תומרם ז"ל (כ"ר פ' פ"ח) על נחולה שים ה"ת בסוף תיבה ונמ"ד ברחמה לרמוז על מלחכי החחתונה שבשמעל. ע"ד זה הוא פה נבחינת העליה בהפלגה. שהיה השפעתו עד נדר פוא"ה מלחכי אלהים שבעולם המלחכים עולים משולמת דרך השפעתם תור המקדש למעלה. ותוזרים עד נבולם ועלייתם וירידתם בו במקדש. כי למעלה משולם המלחכים הוא רחמו אבר יעלה השפעתו. עוד נדולה אמרת לו על הרחמונים והוא כי והנה ה' הגדול נצב עליו ולא שביה נלבד כמדובר בקודם. ואחר הרחוקו יה' אליו אם כל זאת בא לסיר מלב יעקב. כל יעלה על רומו כי מה שיחרבו שני מקדשיהם ולא הנ' שבזכותו הוא. על כי היה להברהם יחם עם ישמעאל ויילחק עם עשו. ע"כ ויאמר אחרי אלהי אברהם אחיך כלומר לאחיך יחיחם ולא לאב לישמעאל. כלומרו כי ויילחק יקרא לך זרע ויילחק ולא כל יילחק שהוא ביעקב ומכל שכן ויילחק לא יקרא אב לעשו. כיון שהברהם עם היותו יילחק זרעו אין נכנס בכלל עשו ולכן לא חזר ואמר אחיך ויילחק. אך רמז לו כי לא קל נדרו על יילחק לפניו יה' כי הלא מכנה שמו עליו בחייו ועכ"ז שהשוטים הם לפני הנה נתחי לך שכם ח' אליהם כי הארץ אשר אתה שוכב עליה הוא ל"ש מקום המוזכר לך אלמנה ממנה מוחלפת מה שאין כן לפם כי הוא כדבר השאול ביוצר מפם שחי פעמים אך לא כאלה חלקך יעקב כי לא יחוש מקדשיך ממך ומזרעך לעולם. ומשמ אמר הלא יהיה אלי בן בהולידי ח"ל יצא דבר אלהי ממוקן ולא יזכו לכל סמוך "המזכר. לז"ת והיה זרעך כעפר הו' והוא נפוש לב אל הקוד הכ"ף בפתח שהוא כלומר כהעפר הידוע הוא עפר מן האדמה שממנו נברא אדם שהיה קדום ממקום המזבח שהוכן לקבל נפשו אדם שנפח בו הוא יה' כפיו כי לולא נאעבר אחרי כן בזוהמת נחש לא יצאו נפשים לעולם ואמר אל אחוש בן הוליד בלהי יצאו נפשים לעולם ואמר אל אחוש בן הוליד בלהי טהורים בח"ל כי הלא יהיו בעיקר קדושת הארץ. ושמא תאמר למה תולידו הלא הוא כי ופרצת כו' שהוא כל העולם נחלה בני מלרים ע"כ תוליד שם כי הכל שלך. ועוד טעם אני כי ונברכו בך כל משפחות האדמה ע"כ יהיו שם במופחתכם כדלעיל. ושמא תאמר מי יודע משעה עד זמן הביה הפלאני שבזכותו שיהיה קיום לעד ותהיה לי נחלה בלא מלרים תולי יתנרשו דבריה המבטלים הכוונה שהיה כי הבחירה הפשוטה ועיקר פחדו היה על בחי הגלויות שיבואו לח"ל בין החוכחות ממשה כל הכוונה החחתונה מסופקת על כן אמר אל תירא מזה כי הלא אתה שימון לבייך. כי והנה תלכי עמך עודך

פה ותפילו בעמך נגלם ח"ל ומרחיק בכל מצר וכו'.
וגם משם תביאך וחזו והשיבותיך על האדמה הזאת מזם
תדע העתיד כי גם לא תעזוך עד אשר אם כו' אשתבע
גם אם נגיך פה אל כל המובא שדברתי לך לו' אנם
ייעודים שדברתי לך מסופקים מסורים על הבחירה. והנם
מלא אם מסופקת ומלא אבר ודאי אמר לא תעזבך
עד אשתבע אמת שהוא אם שיש ספק תעשה אבר
שהוא ודאי וזהו אבר אם עשיתי. ומה הוא המסופקת
שעשתי ודאי הוא מה שדברתי לך מהבית הבליעזי והוא
מאמרם ז"ל (דברים רבה פ"ב) כי גם שהשוה העתיד
תלוי בתשובה. הוא יש׳ הביאתיו ודאי נשיב ויביא
עליו אם כל התובה. כמו שאמר הכתוב נגר לך כו׳
בתחתיים ישמים ובאבן כו׳. וכן הוא אומר והיה כי
יבואו עליך כו׳. ובאבן עד ס׳ וכו׳ ושב ס׳ אלהיך את
שביתך וכו׳. ושעור הכתוב על תדברהו יתקלקלו בניך
בגלות בהיותם תוך ארץ בעיים כי והשם תלבי עמך ומרחיק
והשיבותיך כן תעשה לבניך כי אתה תלבי עמהם בארץ
אויביהם ומרחיק בגלות והשיבותיך שמזה ישראל יקבצם
על האדמה שזלם כי לא תעזבך כו׳ כמדובר. ובאשר
הקיץ מצאתו אמר אלהן יש ס׳ כו׳. והוא כי הוא לבלותם
עלה על רוחו. כי למה בהר שהוריש עפר ארץ גשמים
לא תספוק שברחת הנם הגדול כי בלותי יהיה בבית
שעל הארץ גשם זך בעשם הגלגלים. ולכן אמת ואמר
אלהן יש ס׳ אורה על המקום שהרעיי שזה ואלהי לא
ידעתי לכן מה שעשה יש׳ בעיל בו מורא כי השפיע מעין
תור שבית הנ׳ שמעיל מורא לעומת הקדושה. ויולא
מז אמר אין שבא כי מקום הסר שזה לא יהיה מיכיתו
כאשר הוא עתה. כ"ש זך ברחמיהו כאשר אלו נברחת
שהרץ ויהיה בה מיכות אמר עליה ס׳ תומת שהרץ נשם
היה. ושבידו יש׳ לקח מעפרה ועשה אם האדם מעשה
ידיו אלין זה רק אלא היתה עכורה בהיום. ואלי כן
עד אשר הנעה אדם ואקללה ואתעבר. ולעתיד אזדך
ירושלים יושב ברכה מאשר היתה בהברחה. כי ע"כ
שהלהים אבר אמת לא יבא על הארץ. יהיה לה חומת
אש ולכבוד יהיה בתוכה. וזה אמר יעקב על המקום
שבחרץ אין לפחוד על היום בו ס׳ לעתיד ע"י כ"ש כי
אם גורא המקום הזה בחיכות שירחה לעתיד ולא על
הגם ירושלים הקרא ס׳. כמאז"ל עם הערב היום ס׳
אמת אל תקרי אמת אלא אמת. ועל האלום אמר אין
זה כאשר הבאתי שיהיה מעשה זך בעשם השמים כי אם
בית שהלהים מעשה שהלהים רוממי הוא. ועל האם האלום
אמנים השמימה הוא שער השמים. כי גדול יהיה כבוד
הבית האחרון מהיכות השמים כי עיקר מכון שבאתו יש׳
יהיה לעתה. וכמאז"ל שלעתיד יבאו מלאכי השרת לשאול
ליעקב לעתה מה הקב"ה עושה. על דרך מאמרם ז"ל
(במדבר רבה פ׳ מ"ה) על והיה כל מבקש ס׳ יצא אל
אהל מועד. כי המלאכי השרת היו יודעים מלעולם
לבקש ס׳ בבית מדרשו של משה. וכן לאחר כי אלא
הבית האחרון יהיה רומני מעשה שהלהים ואמר
יעקב הנה בחיתי מלאכי שהלהים עולים ויורדים בו
וע"כ אגזור אני׳ כי מקום רחם האלום הזה שער השמים
ליעקב אל הבית. כי לא יקראהו השמים בית שהלהים כ"ש

כ"ש שהלהים והשמים בחתר שבו שער ליעקב אל הבית.
וע"כ היו שהלהי שהלהים עולים בחלום מהבית אל
החתר ואח"כ יורדים אל מובאכם העקרי אל כ"ש כי אם
ביתם מרכבה אל השכינה:

כ וידך כו׳. ראוי לעיין לב. (א) אל אומר לאמר
כי תיבו לאמר לעולם. (ב) אומר אם יהיה
שהלהים עמדי ושמרני כו׳ כי למה יאמר כאשתפק אם
שהוא יש׳ אמר לו בודאי הוא אלהי עמך ושמרתיך כו׳.
(ג) אל׳ אשר אלהי אברהם אביך. (ד) אל׳ ואתן לי
לחם כו׳. היכון יאמרהו בדרך וישיחהו שהוא ורעב.
(ה) אל׳ ושבתי בשלום ואל אמר ושבתי כאשתפק יש׳
והשיבותיך כו׳. (ו) והיה ה׳ לי לאלהים כי הלא כאן
זר נחשב מאתנו זה הרבה כי האם לא יעשה לו הוא
יש׳ כל הדברים האלה לא יהיה לו לאלהים. (ז) באומרו
והאבן הזאת כו׳ סיל׳ל אשר בית אלהים ואל יהיה
ל׳ זכר. (ח) כי אשר שהוא יש׳ בנה ב"ש אם לו אם
יהיה האבן הזאת לו לזולתה: **אבנם** הנה אר״ע (ב"ר
פ׳ ע) שהלה ללמד לזולתו לגדול בעם לרש. ע"כ אשפר
אמר לאמר כלומר וידר יעקב נדר לאמר ולגמד לדורות
וזהו נדר לאמר כדי שנדר יאמרו גם זולתו. ואמר אם
יהיה אלהים כו׳ הנה נאמר והנה ס׳ נגד עליו הוא אם
הרשעים ע"כ אמר הנה את אלהים אני יהא. הוא
מדת הדין פן הנגדני ומה גם בדרך מקום שהנה כי
לפעמי מד"ש מקורבת בעין וממקדמי שהלו שהוא אר״ע
(בבא קמ"ב) ע"כ אמר אם יהיה אלהים עמדי הוא
מדת הדין ושמרני וכו׳ שהתשבח לי לרחמים. ושוב כי
בשובו יש׳ הנה אלהי עמך אשפר הוא שהא בחרץ
ישראל אלהי עמך לך ובאשר ח"ל ומרחיק לך לא
יהיה עמך שהוא אלהים עולים ויורדים בו אל בית
שהלהי המיוחד לי כי שהלהים לבית מדרשו של
אם ושבר לא היה רק להיות נעמן אם שהוא. פן יפח
עבו שהלהי בדרך שהרץ שידע כי לך אמת. וזה יורה ל׳
רז״ל בשומרו נעמן י״ד אנם בבית מדרשו של אם וגם
ונאן כו׳ לומר ידעתי שיפרשני לך ירא אלי פן בח״ל.
ישלחל פרשני ע״י הבר השובל בם ואין לי חפץ בזה
כ״ש ואתן לי על ידי עלמו יש׳ ולא בלבד יהיה ע״י לחם
שהוא קיום נפשי בו כ״ש גם הנגד שהוא דבר תלוי ושפל
גם זה יאן לי בידו יש׳. הנה אם כל אלה אעשה לי אם
שאמרת והשיבותיך על האדמה כל אשר הוא ואין לריך
יישוב וחבו ושבתי בשלום כלומר כשעלמי ולא אמר והשיבני
והשעם הוא כי עתה ירא אלי על עזבי מקום כבוד אב
ואם וא״י והולך ח״ל מקום שיתחל הדר בו דומה כו׳
ע״כ אלי מבקש רחמים שמיד השמרני כו׳ לך בשובי ושבתי
אלין. והשעם הוא כי כ׳ אמת גדולות עמי והשמ יעמוני
בלי טורך שמירה כ״ש ושבתי כשעלמי וזו. (ח) שאני בית
אל בית אבי מקום שכבד בו אבי ואמי אשר ח״ל בעלמי
עמה. (ט) כי בשובי הוא אל א״י הוא מקום שיהיה לי
לאלהים משם״כ נאם״ל שסדר בו אין ס׳ לו לאלהים

בעשם כ"ש ידמה למי שמן לו מלוש: או ישיר בשום לב על מומרו בשלום כי היתכן שבחיותו ית' שומרו בלבבו מ"ש ויבשבו לפ"י שלא יהיה בשלום לך ישמר הגם שחלה ח' גדולה לחי שומל מחמו ית' יחוסף עלי בשובי אל בית אבי בח"י הלא הוא כי אתם ה' לוחך מבוא שמך ליקרא אלהי פלוני על הצדיק בחייו ואנכי רואה כי אמרת לי אלהי אלהי אברהם וחציך ואלהי יצחק. הגם שלאברהם לא עשית כן לכמות שמך עליו בחיו. פוספת מדגיש על יצחק שנאמרת בחייו ואלהי יצחק לך היה על היותו סומא הסוד כתם וגם יבער מהיות לו מדגיש יקידה על שאברהם כי חיתו דומה שמת להסוד כתם. לך מדגיש לאחרת על זו אלי שומל ממך. כי שאברהם היה לו זכות עלמו בלבד. ויצחק זכות שניהם ואלי זכות שלשתנו והוא כי ליצחק שעל היותו סומא נקראת אלהיו כי הם בניו שלם בגופי אלהי הסוד כתם חבוא כתם שבוא שם שלומך עלי. ו"ש ושבתי בשלום בלי סוף פעם ליהסד כתם ועכ"ז והיה ה' לי לאלהים שיקרא אלהי יעקב וכן היה לו וזה שאמר שהסוד ויבא יעקב שלם כו' ותרע"ל (שבת דף ל') שלם בגופו כו' שהוא בלהי חבוא כתם ושלם בממונו שהיו עני הסוד כתם. ועכ"ז ויחן העיון ואומר שנקרא הוא ית' אלהי ישראל. כי ויקרא לו אלהי ישראל והקדיש ואומר ויקרא לו אל מפני שעדיין רחוי לשים לב כי מאחר שמה שהיו הקב"ה מכנה שמו על הצדיקים הוא על כי הן בקדושיו לא יחמין. ות"ל למה עשה כן לבעל בחירה. לכן הקדיש ואמר ויקרא לו אל שהוא לא יעקב כמוש"ל בגמרא (מגילה דף י"ח) מין שהקב"ה קרא ליעקב אל שנאמר ויקרא לו אל אי ס"ד שיעקב קרא לא המזבח אל הי"ל ויקרא לו יעקב אל אלה ויקרא לו אל מי קרמו אל לא יעקב אלהי ישראל ע"כ. ולפוי לדעת למה הודיענו שקרמו אל. ועוד שהי"ל ויקרא לו ס' אל ולא יאמר אלהי ישראל. לך כוונת הכתוב לפודיע לך הקיש הוא ית' דבר שבדו שנאמל כי עודני מי ואלהי חציך הקיש יכבה שמו עליו וכן עשה כי הגם ויבא יעקב שלם בגופו. וגם שלם בממונו לא כיוצא שלא היה שלם בגופו שהיה סומא שהוא כתם וגם שלם בממונו ולא עני חבוא כתם. עכ"ז כיוצא שמו ית' עליו ויקרא הוא ית' אלהי בחייו ולמה יאמר אלהי ולמה יעשה כן וכן בקדושיו לא יחמין לכן הקדיש ויקרא לו אל שהקב"ה קרא את יעקב אל לומר ליה דין בר הם לאלהי החמין כו לכן עליו יאמר אלהי ישראל שהגה שמו עליו בחייו כי לדקרו לא תמוש לעולם:

כב והאבן הזאת כו'. הגם שעדיו שהי"ל שהיה. לך הוא כי שהתן מרע"ל (ב"ר פ' ס"ח) שי"ב שבטים נעשו ע' סימן ע"י כנגד שיהיו לדיקים ולא יהיה פיסול בזרעו נמצא כי התן הזאת מבל אל התודות כנו. לכן לרמוז כי תומר יהיה בית אלהים. אל התודות כנו מכוון תומר יהיה לעון זכר. והעניו כי עיקר הבית המקדש להשראת שכינה תיו שבית כי שם הלדיקים שבודר כי שיכל ה' המה כמודע:

לכן תמר שאלה שוד מאתך ה' כי והתן כו' שהוא רמז אל בני יהיה בית אלהים שהיה עתידים לעשות שיהיו לדיקים שהם יהיו בית אלהים מרכבה אל השכינה. והגדל הוא וכל אשר תתן לי כו' ושאפשר

תמר עם היותי בכור ובכן לא תעשה המעשר אלי כי אם תעשרנו לך ועניין שבשל דכתו רז"ל על החומת ודרשו שהמזבח אל יביא יותר מהומת. והגה דעת רז"ל (שם פ' ע') כי גם שניים בכלל המעשר כי הבכורות לא יומו במלה לוי עשירי. שמעון לוי יהודה יששכר זבולון בניומין נפתלי אשר שרי שניים תוחים אל בהשבון שמעון לוי במלה לוי עשירי שלשים שעד"ז שניים שפשר שם ב' מעשרות והוא חומתו עשר תעשרנו. ודוא כי תמר למען הכין לא בני שיהיו שם בית אלהים המרכבה אל השכינה תעשרם קדם לב' כי לוי יהיה מעשר ותעשרנו עוד מעשר מן המעשר והוא שהכן יהיה מעשר מ שמעשר שניים תרומה לשיות כ"ג והוא לבני ושמעי עמרם ויצהר ומבנין ועוזיאל מחלי ומישי שהכן משם שהוא עשירי והוא היה רחוי לשיות כהן גדול. לזה שעל שסיבה בשלשות מלרים הוא משם במקומו שהכן. כמוש"ל (שם פ"ג) על פשוק והגה שהכן שחיך הלוי כו' ועל כן הלוים מוטלים המעשר ומוחים לכהן תרומת מעשר: **א** וישא יעקב וגו'. מי לא ידע שעל ידי מפלת רבקיו יצא. ומז"ל (ב"ר פ' ע') שעל שבשורה טובה הקילו רבקיו ויהכן בשבורה לבתו ללמוד תורה לניה מדרשו שם שם ועבר ועל כן משם שלח אם לבו אם רבקיו ומשם וילך בדרך כל שהם מרבקה שני קדם ויהכן בשום לב כי המהלך תיתו נוסף שני רבקיו כאחד כי אם שמקויים בו על כשים ישמוך כו' כי יעשו ב' רבקיו מדריך על השהן כי מלאכיו ית' בשלותו תו כי היתה נפשו בו בשהון שנשא את נפשיו כן יעקב ת"ר ויבא יעקב שלם וגו' שלם בגופו שלא היה נפשו בו נוסף את נפשיו כן רבקיו תו שהם נפשו נוסף את נפשיו כן רבקיו תו שהשה את נפשיו ועל כן לא שהן מבית מדרשו של שם שהיה בני קדם: **ה** ויאמר כו'. הגה ברשותו תושם רוצים על הכתוב והוא לא חשב לעיטוב גלילת שהכן מעל פי שנאמר. השבוש שמלאכים במלאכים וכן לא יעשה ומה גם שם היו שניים והיה תשן לומר להם הן עוד היום כמוש"ל (ב"ר פ' ע') שהיה מוכיחן שהיו פוטעים במלאכתם ועל כן לו היתה בשניעו לסוכיחם. יקשה בעיניהם מאד בשמרם כי מרם בוחו לגור יבפוש שפוש ע"ב התחיל בדברים תוחרים ואמר מתן בתחם עם יודעו שדבר כי קרוב לעיר היא והוסיף לדבר ולומר הידעתם כו'. ומה"ב התחיל בסוכחם מעולם הן עוד היום כו' ולהיות שיקרים על הרוחה שלשה בלהי הגוים לשהל לפי מתן בתחם כלומר שלי בעיר בלהי בשרים שהגדלתם על כן עשתם דבריו קרחם שהי כולם תושים בשרשי ומה"ב שהל מן ן תחם לבל יחוסו שעל שעשתם היה שהל: **ז** ויאמרו שלום כו'. הגה בשבע בחות יהכו תרע"ל (פ"ר פ"ח) שבקשו רוצים לשומען לוי משם שהוסיפו והיה שם הפעם על הטעדר שלום ליתנו שהוסיפו תכני עירו על כשרו בע"ב. ובזה יבלה כי תומרו תלה לו בשום והרחים כי והוא רחל בתו בתח עם הגלן. כי שם לא היה שלום לו לא היתה בוטחת בתו. ומה גם יהידים לנחת על מבכות הרועים. ומשבר קשת חבדם שהיו מפעבדים לרחות בבחת הגלן ומשם לשמוח מים ולהשקות הגלן ומתר הן עוד היום גדול כו' והגה רז"ל דבקו פסוקים אלו ע"ד רמז. ומשבר גם אנו לומר רמז

על בלעדי סדורות בגלות בגליו מתרגמו ומביא מקדמנו.
ונרמז לנו זה עתה בביאתו יעקב בולם ממקום כ"ס. והוא
וירא והנה באר בשדה והנה בהמ"ק. כד"ת לעיל בשדה
כי הבית הקדוש שכוח היה באר מוצא שפע. והנה שם
שלשה עדרי צאן רובצים שם שהבתים לויט וישראלים
בבית הלחם שכלם נכללו בהומר צאן. כי מן הבאר ההיא
ישקו העדרים המזכירים מהשפע הנ"ז. ומה גם בשמחת
בית השואבה שהיו שואבים הוא הקודם כמש"ל (שם)
לך גרמו הטוענות והלחם הוא היום"ר הנקרא לחם שהשמה
גדולה על פי הבאר כוועה השפע מלשלוח והוא הלחם
בית הלחם. וכראות הרשה הגדולה על הלחם הלז' כי
גדולה היתה הוא יעק"ר של ע"ג. ועל כן ונאספו שמה
כל העדרים בעת בימי עזרא גללו את הלחם מעל פי
הבאר לז הנמי כשאת הגד לה שבסיבו יעק"ר של ע"ג
שהיתה לחם גדולה מן השולש. מעל פי הבאר שהיתה
כוחמת אותו. וזו והנקו הלחן כי חזקו להשקות לסם
עוד שפע מהבאר ההוא. כי בעבור בית שני והיו מוספעים
בו כמאז. לך לחמי כן גרמו הטוענות והשיבו את הלחם
הוא היום"ר למקומו. על פי הבאר למעוט השפע והשוב.
גם שלשה היתה גדולה כבראשונה כי שם של שלשה מגן
השפיקה לכך ונאמרה בית שני. ויאמר לשם יעקב המילך
על כל גרותיו יותר מבאר הלחם. כמ"ש ז"ל על פכוך
ותעבר ויעקב כו' ועל כן נעשה כיוצרל לשבר
בגלות הלחם השני. מלין בשלשה מלילה עון בגיהם
ושם לומדים לומחן מהרון לים על רעהו. הוא שלשה
מגן שמגן גוים ווהמר לשם הידעתם את לבן. הוא
מי שעתיד ללבן את עוונותיהם על יד ירמיה ויהרן חבלי
משיח. ומה לכם שדכלו עשכם ולא שם בו מיד וילמדו
ידעתו. ויאמר לשם השלום לו עמכם שלומים שמים על
לב ויאמרו שלום ושם לין בניהם שלום. לין שלום
בניהם לבניו ושלא יהי מוסת עון למי שעובר על שפע
ומניהם עוברים על שפע. לזה אמר מה שאמו בוחמים
בו הוא כי והנה רחל בתו בשה עם שלשה. כי ע"י זכות
רחל מבטח על בניה יעזרו בניה לנצחון. ושב ולומר
לשם שם על זה אשם בוחמים ולין אשם שניהם מלניהם
הן עיד סיום גדול הוא עם נאולתכם כי שלניך ושלרשך
גאולתכם כי תהיה בשמה. ולא חזקו לשם זכו לחיים
לכן קבלו עליה ושבקו לשלן מעשה משפע הבאר. כי שחזקו
שם השמן בשבועה ולכו רשו ע"י כן משפע בר בחלן
בני עמל כרועה עדרו ולעשו בלי יגיעת חריפה וחריעה
כו'. לז משיבים בשבועה שמון עם הלחן כי יאמרו
לניהם יעזרו לל ה' ויקראו לבשם בשעה. הנה לבבנו
קשה להולמו עד יוסר לב הלחן הוא היום"ר מבארנו
לעשיר. וזהו יאמרו לל עוכל עד אשר יאספו כל העדרים
שם הגלויות. ונגלו את הלחן מיסיר הוא יום' בזכות כל
העדרים את לב הלבן הוא היום"ר ויהן לנו לב בשר.
לז ושבקו הלחן מבאר מים החיים בשפעה השמים:

ט עודנו וכו'. לאמר פה אשר נלחים כי רועה היה
ולא לאמר כן למעלה הוא כי בא יבא
להורות מה לב טוב המתחבר לעזיק. כמש"ל (שם פ'
ע"ג) כי עד אשר לא בא יעקב בניה לבן. לא היו לבן
לא נכסים ולא בנים זכרים. מה יאמר עתה בבא יעקב

ורחל בתה עם הלבן כו' לומר כי לא היו לאחיה יומר
מאלו. שבעבור קנאת מרעה את כולן כי מעט היו וגם
בניה לא היו לו כי הלא רועה היה. ומה היו זכרים
לא היתה היא רועה:

י ויהי כו'. לאמר כי לא לסיבת חיבה חתון. שם לבו
לגלול את האבן להשקות לאחר. רק לאחר
שהיתה בת אחי אמו וגם הלחן על לבן אחי אמו. והנה
אח"ל שנטל את האבן כמוטל לאור מעל פי לנוחיות.
ואחשוב הוא כי למעלה לאחר ונלנו שהיו לריכים לגללה.
ופה לאחר לי גילוי ויגל שהבשיהה בלי גללו תחה:

יא וישק כו'. לפשוטו היה מעין שובחת דר' עקיבא
בחשת מוכחרופוס. שרק וכבה ושחק.
רק על כי מעשה שכוחה היה. ובכה על שכוח בופרת
דבלי בארעא. ושחק על שהיתה עתידה ליעשות לו. והנה
מעשה הבקיקה לין שפך לשלחי הראב ונא לידי קרי.
על כן שבשיע יגרו בהיכול לו כי מעשה שכוחה היה.
ולא יחמוד יפיה בלבבו. לך זה לין לוכך ליעקב שהי'
יגרו ככוס שחמיו עד מאד. כמש"ל (ב"ר פ' ל"ב) שעד
פ"ד שנה לא רלה קרי ושפלו רחשוחה היה לפונן. לך
על כל החתרות כנגד מה שנחק ר' עקיבא היה מה
שיחק לה מרוב שמחתו כי בא זוגו היתה והבטה לו ושוח
חיבור האשוות בשיהה כמודע. ועל האב בכה ר' עקיבא
בכה יעקב כי רחל היתה יפת תואר ויפת מראה:

יב ויגד יעקב כו'. שנה לא אחי אביה היה. ושוד
שהיה לו לקרא ולומר כי אחי אביה בן רבקה
הוא. ולא אחי אביה הוא וכי בן רבקה. וגם למה
שבידה לאחיה ולא לאמה כדרך בניה וח"ל (שם פ' ע')
דחקו שמתה אמה. ושוד לומרו ויכי בשמוע לבן את שמע
כי לא היל"ל רק את דברי אחוחו. וגם ויחבק לו וישק
לו הל"ל ויחבקהו וישקהו. ושוד לומרו וישפר לבן
את כל הדברים האלה. כי בשומרו האלה לא ידוע רק
על דברים שלשמו ואם הוא שהודיע לו כי בית על
שברכו אביו ושנטלו ממנו ממנו לא ידוע לומר שלשה
דוזה: אך לין שפך כי בלחוח כי בא ריק אכל פ"ב בחים
מה ואם גם שיוכר בשיחו טורח יחשבהו כאחיו לין.
הבולחים מסייעים לוחם בלופן כי הלא יחשבוהו
לאחיו לר ופוחו. ואח גם במ"ם ז"ל (שם) שעיני לזה
רכות על אפול בגולל שמו. נלאמר כי בישיהם היה ודע
כי היו לרבקה בן לדיק ובן בשם. ובהלוחם את זה
הולך בשבועה לא יבוא מהם להיכר לולי זה הוא שבלחי
לדיק. על כן בשחת דברו אל עליו הוכח את הבולחה
על עשייתו ואמר כי אחי אביה הוא כו' והוא בשום לב
אל מאמרות הגדה בחו' ויגד. שהוא סיפור בלוחך ושמשך
הדברים יפה עם שבכחוב מקלר המכוון והוא לומר שאל
תחמה בראותו לומו גם ברגעיו ריק מכל טוב כמבואר.
כי הלא אחי אביה הוא לומר כי בשיחו את לעצו הוא
בשיחו את לבן. שהיה כמש"ל מלבן ברחל לומר כי
על כן אני בוחה מעצו שהוא דומה לבן כי הוא הבית
דומה לאחי האם. ואמה שאמר לולי גם אני אדמה לו.
כי את אחי גם הוא על כן אמר וכי בן רבקה הוא לומר
לין שהייחוסות קובעתי ממני ומלמה. להדמות לאחיה
כי אם אל עלמה לבד וזהו וכי בן רבקה הוא בחובן

שהכתב מצוינו לחי הוא ולא לחבר לחבר תהן דתנא בל
תפול בגורלו: או יאמר כי הנה אין ספק שנתך להגיד.
כי היו גורע מעבד אברהם שנא בעשר וכבוד והוא
עיקר הכתיב נא בלחד הריקים לך הוא כי בוחר הוא.
על ברייתם לא לחיו ויקח בדכתו והכא לרמתי יהשבוהו
כאחר לא טוב עשה. וגוזל את לחיו ושובר על רגון
לחיו על כן אמר אם עשיתי למעות נאלהי בברכות.
הלא לחי הכיא הרמתי לחי לך הפרש יש ביני וביני כי
הלא בן רבקה לחי כי הרמתות לעוכה. והוא וכי בן
רבקה הוא הנדקת מהדמה תלים. ולפש שמים היה
רמתות בברכות: גם יתכן לפי זה יאמר אם תתעמני
שנאתי. על שנטלתי הברכה ברמתות. להיותי בן רבקה
עשיתי שתמרה לי ועתה בני שמע בקולי לאשר לחי מצוה
תוכך כו' ותתלני שלמה שלחי בוה העשה הרמתות
בברכות. לז והרן והגד לחביה ובתה להקביל פניו ולא
לתמה כרבקה כי אם לחביה והוא כי רבקה בוזה על
תפה והמידים על ידיה לא ערבה לא לבה לא לחביה בן
יקלוף מיד עליה טרם יחקר בדבר בתמור מחין ולחין
בתו לחיך נזם התף ומידי הידים. וע"כ בן יתהדמה
הלבה לא בית תמה. מלין בעדה לא לחביה כי תמחיק
תמרים לו כי תשמע ממנה לחם. לך רחל לא היה דבר
בידה כי אם קול דברים על כן הלבה לא לחביה כי הוא
הקדוש ולא תשמו. והוא חיש לבה להקביל פני יעקב.
והנה אין ספק כי ע"פ הדרך הרחמנן שכתבנו כי לחי
לחביה הוא אמר על היותו לח לעשו הדומה ללבן שזה
לא תמרה רחל לחביה. כ"ת תומרו כי בן רבקה הוא
ו"ת ויהי כשמוע לבן את שמע יעקב בן אחותו. כלו'
שלא שמע ממנה רק היותו בן אחותו שהוא כי בן רבקה
הוא. לך לא היות לחי לחביה הוא ע"כ לז בן לקראתו
שאם היה שומע כי לחי לחביה הוא לא היה בן לפניו:
או יאמר על פי הדרך הנני והיה כי הלא לא ימים
מאוך לבו שים לו רב ק"ו מאליעזר. ולבן יתום לי לרוץ
לקראתו לך כשמוע לבן את דברי רחל כי אין נכסים
עמו כאליעזר שבא בשדרה גמלים טעונים. וגם לא ראה
בידם לא נזם ולא צמיד. ועל כן נאמר לבו יומר נוצים
נאר לו. ולא השתיהו את כל מאומה בידו. ורבו ידיו
מלרוץ להקביל פניו לך בשומעו מהמון קריה את שמע
יעקב שנלה התבן גדולה שהיו לריכים כל רועי העיר
לגללם כמנ' פי לעותים נפלה. ומה גם לומר שגם
עלו המים והשקה שלחן לז יאמר כלבו אין ספק שעיקר
לא יצא ריקן ק"ו מעבד. ואין לומר שאלו אותו לאנשים
בדרך. שאכרי מי שים לאל ידו לגלול אבן כזאת. מי
יעמיד לפניו ואחר המים עולים לקראתו גם מן האנשים
יעזרוהו לכן אין ספק כי אם יש זאב בחיקו או אחני
גר מהנוסטות בתוך חכו. על כן יאמר תרדוף תשיג
אחפש חיקו ואם אין תרחם אם בניו גם הוא.
קולי בניו הוא מביא על כן ויבן ויחבק לו לרחות
מה בחיקו. ויבקר לו לרחות מה בניו כמאמרם
ז"ל (שם). וחבו ויהי כשמוע לבן את שמע יעקב בן
אחותו מעניין אחבן שעל פי הבאר אז ויבן כו'. והכריחם
לרז"ל שחבקו לרחות מה בחיקו. ויבקר לו על אחניים
יקרות ממה שלא יאמר ויחבקהו ויבקהו לך תומרו לו

הוא בשביו שהוא בשביל עלמו ויבקר לו בשביו של
לבן להנאתו: והנה דרך המביא לביתו תורם מביא הוא
כי גם בדרך שמלוה אותו עד ביתו. משתעשע אתו עתו
ומדבר בו ושולחו מעניינו ושלו' מולדתו ומי הביאו
לעם אמר כי זה על כי לא רחה לא כל מלומה בידו
לא דבר לו כי אם ויביאהו אל ביתו וגם ח"ש לא
דבר על קלותיו ועל דבריו בדרך מנשים כי אם יעקב
מעלמו סיפר לו את כל אשר קרהו בן יחבר לידע מעלים
אזו' מיכה בתת בדד. בלא כסף כרם ונקלה ואתה
בן תים עשיר מאוד אין זה אם לאבר לא טוב עשית
ותבכת ע"ש קידש ויספר ללבן את כל הדברים האלה
אשר אמר לרחל כי אתי תביה הוא וכי בן רבקה הוא
שהוא ענין רמאות הבכרות ושניה לעומה. ובעלת
רבקה אשר אמרה בקולך ובמ עתה ויספר ללבן
בלומר סיפור שלם את כל הדברים האלה הנאמרים
בשמוך ו"ת האלה:

יד **ויאמר** לו לבן כו'. אין בך לא הנאת ממון ולא
הנאת סיפור לך עתה ובשר שלי אתי רוחה
בך: או יאמר על מ"ש בדרך הרחמנן בפסוק כי אתי
לחביה הוא ולפשר כי בתו השתיקה כל דבריו לחביה ובזה
יאמר הנה אמרת שרמית את אחיך ע"כ דמית שלי
ליקרא אתי. כמאמרך כי אתי לחביה הוא והנה כ"ש
היה הרמאות הניה שלא תאמר שלתה אתי ברמאות.
כ"ת עלמי ובשרי ממש כלומי אתה אתי עתה מעלמי ובשר
מבשרי ולא דומה שלי בלבד כלומר ועל פי מדותיך אתה
ריקן ויבש עמו עובד אותו חדש ימים שלי שהוא
שכר. לז ויאמר לבן ליעקב הכי כו'. והוא בשום לב
על תומר הכי שהוא מסוגל הכנה וכל"ל התם על אתי
אתה ועבדתני חנם. לך הכי הוא כד"ת הכי תמרי
הבו לי שהוא כאומרו כן והוא לשון אתרי כמו לי הכי
שבתלמיד ולשון לבן היה אתרי. כי מה שקרא יעקב
גלעד קרא לבן יגר שהדותא שהוא תרגומו של גלעד לך
הוא כי רחה לבן שעבד אותו חנם חדש ימים. ולא היה
חוגע שכר. אתר לבן היתכן שתעבדני חנם ולמה
אתה אותק. לך אין זה כי אם רמאות לגנוב את לבבי
על אחת דבר גדול מכסף או מזהב כאת עיניך ועל כן
תעבוד חנם בלומר אתין שרוחך מסתלם בכסף או בזהב.
ו"ת הכי אתי אתה הלא אתרת לרחל כי אתי תביה אתה
שהוא ברמאות ולדקת. כי הכי אתי אתה בלומר כן
אתי אתה ברמאות. והוא כי התם ועבדתני חנם. וע"כ
הגידה לי מה משכורתך כי לא כסף וזהב היא לנוכר.
וזהו שלא אתר כמה כ"ת מה כלו' מה הוא מניות
הדבר. לז גלה לו כן הוא שאין תפלו רק נבחו:
או בעור העינין כן אתי אתה כי שניו רמאים ומביים
זה את זה. ועל מה שהשתמש אתי הנעתי כי אתיך חפץ
בנעיא כסף ועל כן אתה עובד ומחברים. וע"כ הגד
לי מה משכורתך כי אין חסר ממנו זולת שהנה בפה לז
נלה כמדובר:

טז **ולבן** שתי בנות כו'. הנה לו' ושיני לאתה כו'
נלאתה מיותר פה. וכן תומר ורחל היתה
כו' בלתי מקובר. לך הנה תרו"ל (ב"ב פ' ע') כי
רבו עיניה מלבכות פן תפול בגורל עשו. כי אתרו

לרבקה אמי בנים ולבן אחי אמי. ימכרו הגדול לגדול וקבלתי לקבן. וזה מתפוש כחומו הכתובים במומרם ולבן אחי אמי. כלומר מקבל לו לרבקה אים לה אמי בנים. ולהיות כי הגדולה לעשו והקטנה ליעקב. על כן ואיני עשו לקח ולא עיני רחל כי לעשו ילקח בן יאמרו הגדולה עבדול והיה הגדולה: והנה הודיעו מוקבו הקדוסה כאשר מעלת מוסדת לעשו. הדבוק אם ה' מלאכיו ותבחנן תלוי יח'. כי אלה כל בחוק גדולים מביניהם והמדלות נמכן. אמר היו לבקשנו לא יושילו לעשו כי הביאו ולכו כי הנה רחל בתך בדרך עבע בשוק ליעקב ולא לעשו. ועל־שניני לעשו רכות בפתחנת לה' ובכח הבכה על כן גם ברחל היו לה כחות ד' לעשה. (ה) הבדיל שלמות כאר כי היתה קטנה מהנשים ליעקב. (ג) כי ורחל היתה יפת תואר ויפת מראה.

(ג) כי ויפתה יעקב גם רחל לא אתה לעשו. (ד) המהללות הפה עשו יעקב לעלמי יקח את אשתו כי אם את רחל והוא כי הנשים ואמר לעבדך שבע שנים ברחל. ושבע יעקב בן מרמה לעשו לא מחתם עשמה רחל מן הקוק על כן אמר בתך. ולבלה יבוא במוקן ויקבל את הגדולה רחל. על כן אמר הקטנה וכל הרבעי הלא נוסף על היות רחל בת אחו ולא לעשו. הין נרוך לומר שלקחה גם היות כי אם שנים קדמה לה. הוי לומר כי הן כלשונו לכל אשר יקראנו בשמה. ועוד טוב אחד יעדנו הוא יח'. מכל מכשימי קוס בכל כחות שבעולם כי הלא לעשו קדמה בפיסוק הכתובים ממסיקין הענין:

יט **ויאמר** לבן כו'. והנשים לומר כי נכריה נחשבה לו כי מכרה. וגם לשעבד בן אחותו מה שלון רלוי עשות בן. על כן אמר טוב תתי אותה לך. כלו' לתת אותה לאיש אחר. ומתי אותה לך. כלו' לתת לך אותה אתנן. מתתי אותה זולתך לעשו אמר כי גם לו ראויה אותה ועם כל זה בתתי אותה אתה. לתת אותה שפחתך הנמוך שבה עמדי. ולהעלים הדבר היותו תחן יעבדנו. אמר כלו' נקניים שבה עמדי ולא אמר עבדי כאמר יעקב תעבדך כו': או לפשר עשה כדרך התנגדים שרמזים כי כשנתנים להם יותר מבדי קוו כחורתם עושים עשמם כלא על מה שנתן קוו נותנים לו כי אם על היותו אחותו. כן עשה נבן אמר הל החשוב שעל פלאי אותה יעבדני כשיעור הזה עני' תני אותה לך כי אחרת. רק על כי טוב הני אותה לך מאתי אותה לאיש אחר. לך בזאת גלה השמים ואח"כ העבוד רק שבע שנים מעשה שיעור זה בדעתו שבחינה מה שאחר השבוע שיהיו נאחדים ובזה תיתו עובר מצות אמו:

כא **ויאמר** יעקב כו'. הנה כתבנו למעלה שיחיידת בן יהליפה בחתרת או בחתונה. שעל כן אמר ברחל בתך ולא אחתך. הקטנה ולא הגדולה בן יהליף בחומתן. ובזה נבח על עין שכתוב שהיל"ל הבא לת רחל כו' וגם תומתו מלתו יתי. והיל"ל אמתי וגם ת' ותכתוב תליה שיהלה הלילה כדברי אחד הדיוק'. לך עד כה שיהי יכול לחתוה בחתרת בשדיין לה נגמרת מביאת רחל. לך עתה הבא לת אשתי ולא התליפה כי הנה מלתו יתי כי בשבע השנים לא היה כדרך שביתי הנה. היום או יומים או עשרה יתים יתכבלו בחוך השנה ולא יקפידו. לך לא כן תנכי עתך כי הנה מלתו יתי כי היו ז' שנים בלי פחות יום כלל בחוכן שנות קנויים לי ואין להתליפה. ועוד תני תודיעך שתת לי אתן לתתליפה. תתן לי את אשתי כי רחל לתוך' תלי' ע' שתת תתיתי' לת אשת תלי' ותתי' לנשת וכש"ו לא כוה לו כי התיתי' בלא' ובא תלי' כי לא תכיל' עד בוקר הוא:

כב **ויאסף** לבן כו'. דרך התתן להזמין קרוביו לחתונתה. אז אתר כי עשה בן בשמחת ויאסף לבן את כל אנשי תקומו. ולמה לא עשתו יעקב הלא הוא על כי ויתי ערב והנה היה לאה ויבא אליו ואין גולה אז חזנו. ואין זה רק על כי בוה תלבן בתחומיהן ויעשה להם משתה וע"כ אסף את כל אנשי תעיר על יבאר ת'. ונם על מה שאמיר לבן ליעקב ואמר לא יעשה כן במקומנו כו' שיהו אנשי תקום בלמוד שכך הוא התנהג:

כה **ויהי** כו'. תומתו הלא ברחל כו' מיותר. וגם הל"ל רק למה רמיתני ונם מה היא התשובה לבן לא יעשה כן כו' הלא תגלי היו דבריו ברחל בתך הקטנה. תמתם יתמר הנה תשבתה לפרע לי וגם עשית רק לך תשפה וכו' וז"ש מה עשית לי לדעתך כל אמר הלא לך עשית. כי הלא ברחל עבדתי עמך ותמוכיח להם לי. על כן היו אומר למה תמעטי ממני. רק למה רמיתני מה בנע ברמאות כי הלא תחזר לאה לך. והשיב לו ואתר הנוס היתי תלבן תקומי תקומי לא עשה כן במקומנו. וע"כ אין לך לנערפה כי לא במרד היה ולמה תבישני. ומה שתמרת כי קנויים היה לך רחל כדין עמך כי לא לתעטך ממך. כי הם הלא שנוע זאת ואתר שבעת ימי תופה זו ונתנה כו' לומר הם לא תבעת כי הנה לתי וכל לתני תקום תתחיבים. וז"ת ונתנה לך גם את זאת בעבור עבדת עמי עוד שבע שנים. כ"ת ונתנה לך גם את תשתה בעבודה אחר תעבוד אתרי כן:

ל **ויבא** גם כו'. הלא כמו זה נתשב בהלאה הלא אחר ועוד שבאמרו גם את רחל רק אתר שבת אחי ועוד ואתר' תלמה תורה שיותר אחב את רחל, ועוד כי תכל זה נרחה שאוהב היה את לאה. ואין אמר תיד וירח ה' כי שנואה לאה. ועוד תם פעל רחל שהיתה עקרה והלא הפיכה עם לאה: אמנם הנה למעלה נאתר ויהבא

יעקב את רחל . והנה היה הדעת נוטה שיקל בהסבתו על שהיה היתה ידה במתנות וכמשז"ל (ב"ר פ' ע') שהיה יעקב מדבר והיא שוטה ומחייה לו . וגם משכרה לה פעמים ואם יהיה אלא תעבור מהסבתו ממנה מיד לפחות מחרי בוטי אליה תקל מהסבתו כי יזכור אשר עשתה לו . קרוב למעשה שמעון שהחר מלת תחותיו שנאמר על כן אמר כי לה כחלה חלק יעקב . כי אם ויבא אליה וחל"ב ויחסב את רחל עדיין ומה שהסבה עדיין הוא ממשך מלמה . שהדברה משכר עשתה חסד עם לאה . שה חפידות גדול עמה . ע"כ אהב תותה על כשרונה כי הכיר כי לא מבני אהבה תותו . שהה לתותה פחחיה . כי אם לפחחיה בגולל לדיק ועדיין היה תוהב את לאה . שעשתה עלמה בכונת נושה להסבתו על שדקתו מלת שאחר הכעם רחל היה תולך וממעט בהסבה לאה . עד בא אל גדר שעשה וכמשז"ל (שם פ' ע"ה) שהיה לבו לגרשה . וע"כ ויפתח את רחמה ולא עשתה את רחל עקרה . כי אם שמליה ורחל עקרה והוא כי כל הפחחות היו עקרות מפתו ים . מן הטעמים התמוהים במדרש מלת שעיה הוא יתברך בלאה . שעשתה את רחמה משקרתה שרתי בתחלות . ורחל נותרה עקרה :

לב ותהר לאה טו'. שה מרז"ל (ברכות דף ז')

שתחרה רתו מה בין בני לבן חמי . שהוא תכר את הבכורה ועשרר עליה וזה לא תכרה ליוסף ולא די שלא עשרר עלה שבקש להשילו מן הכור . ורתו לשיה לב מי הכנים את לאה בזה . ועוד שה יעזבו פעם הכתוב כי תחרה כי רחה טו' ובקשו פעמים מן התוך . ועוד איך בתומר רתוך גרתה שתיתו כבן תמים ועוד איך יתחר רתו תם טו' בתה שתיתו נרחה : והנה נבא על הטעין נקדים תתחלה ע' תולדות כי לאה הקב"ה להתיך זוהמת נתה בקרב יתיה לקרב זמן תורה בהעדר זוהמת . ולכן תכרתם לקח את הגר והכיל בה זוהמת נתה . מהשתר עדיין בו עודנו על כמשז"ל (ב"ר פ' מ"ו) . שע"כ לא נימול קודם שהוליד את יששתר שלדיעתו יצחק מפשה קדושה . שהוא כמפורש שלנו כי הטרלה הממשך בחיות הזוהמה בכלי תוכן היה הגר . כדי שהמילה וע"י תרה הלדקת הממשך היפה מבחינת הקדושה וגם בהיות תכרתם בן מאה שנה ושרה בת ל' יצא יצחק קדוש . ועדיין היה צריך ב"ב מירוק מאחר עוד לד זוהמת טו ולא היה יכול ליפה לחבת זולת רבקה בת זוגו לפטיל בה זוהמת לכן ילדה התומים . והלכה הזוהמת לכד תחד ויצא עשו והקדושה לכד תחר ויצא יעקב כמפורש למעלה . ולכן לא נקרא לתכרתם בישמעאל זרע ולא ליצחק בעשו כי לא היתה רק הפרשת הזוהמה . כמשז"ל (בדרים דף ל"ח) כי ביצחק יקרא לך זרע ולא כל יצחק . שהוא יעקב הגם כי סילקו את ישמעאל ועשו ואם עשו היה נקרא בן ליצחק לולא שהיה מיעטו מתכרתם . וכ"ש בכוונת טו' תכרתם הוליד את יצחק . כלל הדברים כי כל אחד מהשנים שנזכרו לא נקרא בן טו : ונבא על הטעין והוא כי היה תפחר לתחוב כי כתחר קרא לתכרתם ויצחק . שתכרתם בניהם היה פשוט ולבלתי נקרא בן . כן היה ב"כ ביעקב כתחר תחב יעקב עשתו בעת שתחר לבניו שתתים בכח

כו' . כתכרתם שהוליד את ישמעאל ויצחק את עשו וכל דעת בעל העקידה שהשבט הסבטים בהתקוממם על יוסף . וזה שהחתב כאן רז"ל (בראשית כה) שבאה לשעול לאה . והוא כי הוקשה להם שאת על כי לאה ה' בעניים קרתתו לראובן . הל"ל לשון עבר ולא לשון עתיד ותקרתתו רחיים ולא רתובן . ושוד תומתו כי תחרה . והל"ל כי לאה ה' בעניי ותקרא שתו רתובן . על כן תחתו חלק יעקב . כי אם ויבא תליה ותח"כ ויחסב את רחל עדיין ומה שהסבה עדיין הוא ממשך מלמה . שהדברה משכר עשתה חסד עם לאה . שה חפידות גדול עמה . ע"כ אהב תותה על כשרונה כי הכיר כי לא מבני אהבה תותו . שהה לתותה פחחיה . כי אם לפחחיה בגולל לדיק ועדיין היה תוהב את לאה . שעשתה עלמה בכונת נושה להסבתו על שדקתו מלת שאחר הכעם רחל היה תולך וממעט בהסבה לאה . עד בא אל גדר שעשה וכמשז"ל (שם פ' ע"ה) שהיה לבו לגרשה . וע"כ ויפתח את רחמה ולא עשתה את רחל עקרה . כי אם שמליה ורחל עקרה והוא כי כל הפחחות היו עקרות מפתו ים . מן הטעמים התמוהים במדרש מלת שעיה הוא יתברך בלאה . שעשתה את רחמה משקרתה שרתי בתחלות . ורחל נותרה עקרה :

לב ותהר לאה טו'. שה מרז"ל (ברכות דף ז')

שתחרה רתו מה בין בני לבן חמי . שהוא תכר את הבכורה ועשרר עליה וזה לא תכרה ליוסף ולא די שלא עשרר עלה שבקש להשילו מן הכור . ורתו לשיה לב מי הכנים את לאה בזה . ועוד שה יעזבו פעם הכתוב כי תחרה כי רחה טו' ובקשו פעמים מן התוך . ועוד איך בתומר רתוך גרתה שתיתו כבן תמים ועוד איך יתחר רתו תם טו' בתה שתיתו נרחה : והנה נבא על הטעין נקדים תתחלה ע' תולדות כי לאה הקב"ה להתיך זוהמת נתה בקרב יתיה לקרב זמן תורה בהעדר זוהמת . ולכן תכרתם לקח את הגר והכיל בה זוהמת נתה . מהשתר עדיין בו עודנו על כמשז"ל (ב"ר פ' מ"ו) . שע"כ לא נימול קודם שהוליד את ישמעאל כדיעתו יצחק מפשה קדושה . שהוא כמפורש שלנו כי הטרלה הממשך בחיות הזוהמה בכלי תוכן היה הגר . כדי שהמילה וע"י תרה הלדקת הממשך היפה מבחינת הקדושה וגם בהיות תכרתם בן מאה שנה ושרה בת ל' יצא יצחק קדוש . ועדיין היה צריך ב"ב מירוק מאחר עוד לד זוהמת נתה ולא היה יכול ליפה לחבת זולת רבקה בת זוגו לפטיל בה זוהמת לכן ילדה התומים . והלכה הזוהמת לכד תחד ויצא עשו והקדושה לכד תחר ויצא יעקב כמפורש למעלה . ולכן לא נקרא לתכרתם בישמעאל זרע ולא ליצחק בעשו כי לא היתה רק הפרשת הזוהמה . כמשז"ל (בדרים דף ל"ח) כי ביצחק יקרא לך זרע ולא כל יצחק . שהוא יעקב הגם כי סילקו את ישמעאל ועשו ואם עשו היה נקרא בן ליצחק לולא שהיה מיעטו מתכרתם . וכ"ש בכוונת טו' תכרתם הוליד את יצחק . כלל הדברים כי כל אחד מהשנים שנזכרו לא נקרא בן טו : ונבא על הטעין והוא כי היה תפחר לתחוב כי כתחר קרא לתכרתם ויצחק . שתכרתם בניהם היה פשוט ולבלתי נקרא בן . כן היה ב"כ ביעקב כתחר תחב יעקב עשתו בעת שתחר לבניו שתתים בכח

יעקב כן יו"ד וי"ו ס"ת. ומזה שפיר שהילד הזה יהיה ויתחבר עם מי שיעלים הסם כפ"ת מחרוזה וע"כ יהיה חיסי חלי. עד כי כי יהיה הצווי על ס"ת שבמזוזי. וחסו כי ילחמו ט' ג' בגים. וכריך חלי להעלים הסם וע"כ יו"ד של יהוה במרכז שמוזר על הגולל שהוא ו"י שיהוה מהס"מ על כל פנים. והיה דעתה לקרותו לויה ולהיות שפיר הדבר כן לפי הטעם. כ"ת שיכרוך עם יהודה שתחר שהם תרבע שמכין דכוסיות שהם כנגד הד' לותיות. ע"כ לת שבקה להסיומי למלחים ותחר שתמרם הפעם יהוה תרם תקרא הסם קפן הוא וקרא שמו וגלת הניחתו לקרא לו שם שלפי דעתה היתה קורלתו לויה. להעלים הסם שם תרבע קרלו לוי בלי סוס ס"ת בל ילחם שבה יוסלם הסם. כ"ת לרמוז שים מיוחות לוויי והתחברות שך לת כמהשבתה וכשתר ילדה תת יהודה תז הניחה ב'בניה ותמרה הפעם הודה תת ד' שלש בד' לותיות. כי יהודה הסלים הס"ת תחרוזה ע"כ קרלתה לותו יהודה שבו דלי"ת ושם הוי"ה. לרמוז כי בד' בניה יש הסם תו יחתר כמ"ם ז"ל כי נתהל רחל היתה שם שניתה כי היתה בת זוגו. וע"כ נתשם רחוץ על שבלבל יעושים ממת כי בהיות יעקב בתהל רחל היה מלוה מהשניתה יותר מבהיות בתהל ללתה. ע"כ תמרה הפעם יוה היתי בישיה מלוה בהיותו חלי ג"כ כי ילחמו לו שלשה בניה. שהם הלת שמכין דכוסיות דשניתה שהן ד' עם ללתה שמה. ויוכן להעלתה שניתה בתהל רחל. להיות יעקב מלוה שם עמה וילדיה כמדובר. ע"כ קרלתה לותו לשומר לויי בני. עוד תפשר רמזה הפעם יחחי כי יוה היתי חלי בזוגות הקבר. וגלת עם רחל כי ילחמי לו שלשה בניה תבר זה להיות' שליתי הוא מעבר קדם לה'. כתבר מזכיר בסמוך בסדר מספרם למעבר. וע"כ

קרלת לותו לוי לויי שלי שהוא בניתה הבן הזה:

עוד יתכן בשוש לב תל לותרו עתה הפעם כי תלת עתה מיוחות. לך הנה תרז"ל (ב"ר פ' ע"ת) ותקרת שת שמו שמעון זת עתיד להשמיד בוגת ומי תרפת תבתו נם שת פשתם שהוא עתיד לעמוד תלוי ע"כ. וע"ד זה יחחר ברחוקה שת לוי תמרה הנה זה הוא המעבר קדם לה' כמה שהוא שליתי כנודע תרז"ל (שם פ' ע') כי בשלש ד' בכוחות שהם קדם לחוזן יוסף דן וגד. השליתי הוא בשיבי שמעון לוי יהודה יששבר זבולן בניתי נפתלי תבר שמעון לוי. ע"כ תמרה הנה ברחוזן ושמעון יש בקפוף בשבלותם. בזה תיעתי תבון בלתי שהיו תחייבים בליה בל בוגתי ישראל. בחוזן שלת היה על ידן התחברות ליעקב בעשה ע"כ תמרה עתה הפעם בלומר עתה הפעם בלבד. הוא שיהיה חיסי תפת"ח ע"י רחוזן ושמעון הבורתי פירוד. כי הוא יהיה תלוה תבניו וממנו יש' וע"י זה בעגל ובשיהים וזה בהיתק שביו"ד של יוה וע"י כן יהיה חלי. כי ילחמו לו שלשה בניה שלשיהם השליתי ממנו הוא שקדום כי הוא המחבר על כן קרת יעקב תת שמו לוי שהוא לווי בודד לבלול ב' הצווים. לך עדיין נפתר יד על כם יה וחין הסם שנה בביכול. כי תם על יד יהודה ע"י תפיה בן דוד המזון נקוות בתדוס ועמלק. כי על כן תמר דוד שהוא תפיה (תהלים קכז) כוס ישועות תשת ובשם ס' תקרת.

וי"ת הפעם לודה תת ס' ע"י זה שהוא הסם בד' לותיות. על כן קרלה לומו יהודה שבו הסם ותוה דל"ת לרמוז תל הד' לותיות תל הסם יפתנה ויפעלה שמו לעד תמן:

כ א ותרא רחל כו'. לומרו ליעקב הוא תיומר.

ועוד לומר' הבא לי בניס הסם לת הסם תל תלחים כי לת תלחים הוא לתת לה בניס ונם לומרה תסה תבני תין תיתה. ועוד תבואתי תבר תנע תמך כי פירשו ז"ל (שם ס' ע"ת) תנע ממך תמי לת תנע כי הלת כמו זה נתבב יחתן לבבה בשעה פיו: ואפשר כי תמרה בלבה לולי תה שליעבתי תת יעקב ידיו תיסה בהחליף תת לתה ומברתי לה סיומים שילם לי תלחים שע"ב לת ילדתי ממנו תל תבר תשתי לו. וי"ת ותרא כי לת ילדה ליעקב תל כן ותקנא בחמותה. בלומרים תני שלת סייתי כלי לחומנות מברמות רק בעזרתיך תני לוקה ותיה בעלת הדבר רבת בניס. תז ותתר לו תתר כי בשלך הנער זה תלי תוציא תין בלתך כי בהשפלתך עלי יעלה ס' כי יברת תל פשעי ויסיה לי בניס. ותם תין תתה תכתי כי תחזיק בקלה תל תחותי ותמבך שנתה ותחרות ותתחבב לתתה בתי בשון זה. תז תביה לה ותתר תתת תלחים תכתי שתמרת הבה לי בניס. ועל תבר תתרתי תתה תכתי תל תחותי בלת תל תון זה לת ילדת שתקנתי. כי הלת תיך תלוה תל פניה וכניה ובזכותיך תם ילדת בלה זכותיך עתה בחותן תי תבר בבן הוא בלבד בלי' בהיות פרי לת בהיות תיוב כי תיך תייתם ולת תסרת זכות:

ו דנני תלחים כו'. הנה לומרו בשלשה ויבת תליה יעקב תיד ותבר. תז תמרה הנה ילחם כי ס' תלינה תל ידי ותיך לשותת זה היה לי תשבר פנים תלדת. תך הוא כי תה בעבד כה לת הריתי הוא כי דני תלחים הוא תדת בדין בתיים. תל בתעתי עתי תבעתי תבוע תחד ותשבר ס' תלינה בשלשה. תני תברת תני בניה. תחד תשבר דני וקבלתי שובתי ונם תתדת דין תתבר נהפך לי לרחתים כי ונם שתע בקולי בתומרי תבנה ממנה וכבר ידעתי כי ויהן לי בן כי בבר נזר לתעלה לתת לי בן. בזכות שתתי לתיבי כי תתבר תיך ילדה בלהה בן ידעתי בתבנה תני ממנה בן ג'. וברתותה כי יתן לבלהה בן תני תז תמרה תין שדבר בתשר תשבתי כי לשון נתשב לי תם שתשיתי בערתת תליבי לתה ודני תלחים. ותת"ת דרך תמנה ויהן לי בן שתה כן היה די בבן תחד. תך זה יורה כי תדרבה לזכות נתשב לי כי תשר נתעקתי ברתותת הזות. תתת תלחים היה לי שדבר ברתה תת דתשתה כי תתת תלחים תם שנתעקתי לרמות שלת בתבתי עם תחותי. נם יכולתי לפשול קנתה בזתת תפך תבע ב'ג. וע"ב על זכות זה בניס ילדה לי שפחתי שהוא סימן לי בתבנה תמנים והנה תרז"ל (ב"ר פ' ע') כי בעת התהן לת תפניים הוא ית' לפניה בניס לעבולם בכל תחותי תתות ותרת"ס על שדבירה רחל ותתשר תכתי תבה וסבלתי הבנם תחותי בתקומי ותתה לת תסבול תם שתשו בניך ותתחבה. תז תתר הוא ית' תקני קולך תבתי בו' כי

ים שכך נפעולתך כו' ומכו מתרן מויב. ומכה לין שפק כי מלמיכו מרחם המוסב מהמכוב לכלתי ידח ממנו נדח. ומתקן מרמתים מחרים נסם לת רחל ותעמוד בנסיון. למען זכות לת יעקב במעשה פיה בעת התכלן. כי מזכיר שכלנות' לרחם על יעקב. וזה יתכן לומרה רחל כי הכיעה כי חבר עצמה ונפעלה היה כרמיות הסות מתת המלחים יגת לנכות' וזה נפעולי מלחים נפעלתי. וגם מתת יי' היה שגם יכולתי לסבול שעזרני שמולכ עמוד בנסיון. ועם שתפשר מלת ידעה מעתה עיין ההרכן לפחות הבינה כי מתת המלחים היה עתיד לעשות דין ורוגז. יגת הדבר הזה למען יהיה זה לה לזכות להסביב חימה. וזה לומרה מתשר נתן לי גם לת זה שמורה כי בניס יתן לי ה'. כי על כן בניס ילדה לי שתחתי שנתתי לפיתי להורות שככה תבנה ממנה דנתי כי נפעולי מלחים נפעלתי: ואם לומרו נפעולי כו' הוא לשון מיבור. יתחר מלת תשפתי שתחתי בדבר לך תדרבה בתת ה' לי גם לת זה לתי לומר' כי תדרבה תבורי מלחים ודבקות עמו היה מה שנתחברתי עם לתותי. על ידי היה לותה במקומי שתה לת כן לת היה גופתה ולת היה לי מיבור עמה ודלים כי מה' היה כמה שגם יכולתי לסבול: או יתחר הגם כמו התתחבר מל ה' נתחברתי עם לתותי כי כתבר התתחבר מל ה' יפליך לת נפשו מנגד כבוד ה' כי זה מתחבר מלינו כן נתחברתי עם לתותי שתלכתי לת עתתי מנגד. בסבנה שיגעל בי יעקב כי לין התחברות זה נמנה בשבר ודם רק בין היש למלחים. גם יכולתי מלת התעוררתי לגבות קנאה טרם כלות הדבר כי תם גם יכולתי עד כלות הדבר. ע"כ ותקרת כו'. ועל דרך התמת בידוע היות התחברות לבניהם הנקראת מלחים עם מדה המייחסת לתותה נפש זה. שתות שם היה בנקודת מלחים רמזה לזה תה שנתחברתי עם לתותי ולת יחשב לי עון להיות ב' לתיות. גם מלת נתנה הקובה כי זה שתי רואה כי ה' עתי ויש לי יתנה כי תנבה נתנתני בב'. לתי לומר כי לתי עם לתותי דוגמת תבור עליון היתה מתת ה' כי תבורי מלחים שתתחבר שם זה בדוגמה. שהיה תה שנתחלתי ונתחברתי עם לתותי כי לתי והיה דוגמת הנתי בתיות מלחים שעי"כ נתחברו. ועי"י התיבור היה זכות ועזר נגם יכולתי לסבול שתות מלת בדרך נבא בתופן כי קובה לתי בעיניו ים' גם זה על כן ותקרת שו':

ל א ותאמר לתה ה'. הגה לתתה כי ילדה לתרבעה. והתחילה גם לתתה לגדת ורחל עודה עקרה. לז לתרה לתן זה כ"ת דלתו בזכותת תניח מילתת תלת במלחת ע"כ לתרה גת גד שתה לת כן תן שפק כי רחל גדול זכותה משל שפחתה. שעל כן קרתתו גד שתות משל ולתרה גת כלומר הלך מתי עתדה מלדת ונת עתה. ומה שכתוב בתיבה לתה לתפשר שהיתה מסופקת לתי תעתדה מלדה נפשלק מזלה ונת לו תתיל תיתה במזלה התוב. ויש תן התיתה קלת שתות בנתיים. ויש תרש"י (שם ע"ת) לומר שגולד תשל כד"ת גולו תלניה. ושל פי דרכם שתות לשון כריתה. תפשר לנו לעתר שכוונם פ"ת ז"ל על והתלון הולך לפניהם. שתות

שבע גד שתות היה הכורת לת נויי תרן כעין בכיבות התרן. כי הוא נגזר שבשבעים כמ"ש ז"ל על ופרף זלוע לף קדקד ושה תפשר למרה בת גד לומר בת הפורת ועל פי דרכה רמזה כי ע"כ היה לתיו יבתר בתרן ולת יתתר בת"ל ושה רמזה בתיבור השתי תיבות ולמרה בגד. לומר כי בגד בזה שבשע והעליה בתרן וגעל בה על שריקות עדריה וכן מניו בספר חזוהר שגרמתה תלינה זו לגד על פ' והמן כזרע גד הוא שהמן לת נכנס עמהם בתרן כשבע גד שתות היה הכורת לת נויי תרן כעין בכיבות התרן. כי הוא נגזר שבשבעים כמ"ש ז"ל על ופרף זלוע לף קדקד ושה תפשר למרה בת גד לומר בת הפורת ועל פי דרכה רמזה כי ע"כ היה לתיו יבתר בתרן ולת יתתר בת"ל ושה רמזה בתיבור השתי תיבות ולמרה בגד. לומר כי בגד בזה שבשע והעליה בתרן וגעל בה על שריקות עדריה וכן מניו בספר חזוהר שגרמתה תלינה זו לגד על פ' והמן כזרע גד הוא שהמן לת נכנס עמהם בתרן כשבע גד:

יג ותאמר. הגה לתרש"ל (ב"ר פרשה ע"ן) על פסוק ומובל בשמן רגלו שבשות שבע היו שתותת לכה"ג ולמלכים המשותים בשמן. ויתכן כי זה תתמר לתה בתשרי כלומר בתשר שים לי תולדת. שתות כי תשרוני בשת התותות עלי כי תותרת לתכי. שתשבתי ליסול בגורל עשו ונפעלתי בגורל שלם כיעקב בתותר זה תולדת לתם שבשותיך יפתו לגדולים. וכמ"ש ז"ל כי יעקב היה כתן לגל עליון על ידי קניית הבכורה יבת יותר מדוייק שיתתר בתשר שלי שתשרוני בשת נפעלתי לכ"ג תולדת לתה שיעשו בשותיך לכהנים גדולים:

יד ויקך רחובן כו'. לתוי לניס לב. (ה) בתומרו המעט קתתך לת תיש רחל וגם תיך תדתה לה ותתתר לכן יבכב כו'. (ב) הגם בבכירות היה תזווג עם לתה ושם הוא שהיה הזמן מתחלק בין תרבעת בניו והיה לו זמן רחל ועל כן שכרה לתה ממנה תלילה. למה לת התתיכה עד בת זמנה. (ג) שתם ליל שונת רחל היתה. תיך לתרה המעט קתתך לת תיש. הלת לת לקתתה כי זמן רחל היה. (ד) כי הלת כמו זר נחשב לתה לתה לקרתתו לומר תלי תבת כי שכור שכרתיך. (ה) כי תלת לקרתתו לומר תלי תבת כי שכור שכרתיך וכו'. (ו) תו' ויבמע תלחים תל לתה תיכן התפללה שימע תלים. (ז) לומרו כן תמיני. מה הלת לתר כן ביחדה רביעי ולת נלוי עליהו ולת בשמעון שני ולת ברחובן רחשון. (ח) לומרה נתן תלחים שכרי כו' ותקרת שמו יששכר. למה לת רמזה על ששכרה לת תיש. (ט) רתי לניס לב תה זה היה. שזכה הטולד בלילה תהיה להורה. ומה גם לתומרו שהיתה בכינה שם. שעל כן נתתר בלילה הוא ולת נתתר בלילה תהוא. שתות כד"ת תני תהוא ומה שתתיית הולדה זו תכל הספר. וגם לפי הפשט ניתם לב תכרון שה"ת. הלת נתתר הסות. (י) למה הודיעתו התורה שהליכת רחובן היה בימי קציר תטים:

ולבא לל הטענין נקדים כי הגה דרך תולתנו הקדושה ללמדנו שורש גדול בתתונה הלת הוא כי טוב לגבר לבטוח מהשען על דבריה טבעיים כ"ת על ה' לבדו כי מוטיב תין בלתו ית' לעד כי הבוטח בה' תרוכתו מהרה תמות והבוטח בהשתלוחו תו בדבריה טבעיים תין יפוטעו לו בתלים עד יכיר וידע כי טעה בתלטנויות שלו ועד ממכר יוסף הלזיק כי על שתי זכיות תבר תמר לבר המשקיע זכרתני והזכרתני התריך ב' ניס בניה הספר: ועוד נזכירה מתתר ז"ל במדרש חזיה על מעשה בניהן בתשה שהיתה נשואה כמה ניס ולת ילדה ושלטו לפני רשב"י מוסכמים ליפרד בגט כריתות בתומרה שלת

היה מועלת בזוגם ואמר להם כשם שהזדווגתם בשמחה ובשמחה כן בגדופין . ועשו משמחה . ובלילה אמר למשה טול המוט בעיניך בכחובתך ולכי היה לבניך . ויהי ברחותה כי כבדה עליו היה מהיין מוטה לה עבדיה ויעמיסוהו יבן על משכבו אל היה לביתה . ויקץ בבקר ויקץ ויאמר לאשתו מי הביאני הלוט ואשן ואמר כמעשך שאמרת שתטול המוט בעיני ואלך אל היה לבי עשיתי כי לא רציתי טוב ממך בעיני ולקחתיך ובכחיתיך היה לבי מז הלכו לפני רשב"י ז"ל ובכשו אמר רבן שטולמים כיון שמשקה בבעלה מן לא בושה ומפז הוליכו בושה וכוונה : ונבא אל הענין וזהו כי בפי הלילה ברחום יעקב כי ללמה מרבעה בנים ולכל אחת מהמהות בנים ורחל עקרה היה מהמיד יושב בחול מפלל לאל והל השם חולי תפקד בזכות מהייחסת לחיזו לילה מסיפרים תלמ . וע"כ לשבר היה קנאת רחמן בשבשבר יעקבי לבוז בשיפה במקום רחל . ואמר לה די בחיי רחל כ"ש גם לחבי מוסה כו' . כי היה עשה עיקר דירתו בחלל בלשה כשבר בחמת אחו רחל ובחלל המיוחד לרחל : ובזה יבדקו שכתובים וזהו כי בשבר מלא רחמן דוחקים בשדה לשבר בשבע מביים לא שפשה להתשבר ולשה כי אמו עמדה מלדת על כן ויצא לשמו להבין מוסה ולשעדה להשתבר וכלומר רחל כך מרוב הבוקשים מנשמת לבה ללדת אמרה מני נה לי מדודאי בך לומר כי היה לריכה יותר מז אמרה לה השעם קחתך אם חיבי בהוא תלוך יותר ולא בקשבה על כן השיבה רחל לבן ישכב עמך הלילה כו' . מז אמרה לשה בלבה . הנה לפני ג' דברים נזכות בשם אחד כי הנה נתני שפחתי לחיבי ושוד שניה כי אם לי טוב מבלתי השען על הכעוס בבעיות לשמול מדודאים כי היה שלשה מדודאי בך בזוהו מקלשה ואני אמנם לה כלם כאומרה אחם דודאי בך וכן אמרה היה בדודאי בני בזוהו כלם לשומות כי שהה כל בשמונה בשם' כי היה זכות שהשעתו לה כי ע"כ לשבר שבשהה רחל מלשקד עד אחר שילדה לשה שני בנים ובא אחר ענין שדודאים ואח"כ ויזכור אלשים אם רחל כלו' אלשים ולא שהודאים כי אלרבה על שדודאים שבשה כל השעה שם שעמדו לה לך בהיות אחר זמן יזכר כי זכר מוסה אלשים ע"כ שהשה על שברחה כי בשמען בה בדודאים :

עוד אליהם כי עשה בחכמה כמעשה דרשב"י שעל שיהם שומה שלשה שהיה דבקות וחשק אישה בלבה שקד מוסה ס' כן עשה לשה בברלוסה החשק שמרן שזה בלשה למען העזר מזה ג"כ ליבעות יושר מהלדיק שהוא ועל אשר שברו מענין שהוסה ביעלו מהשריון שהיה ויהיו שם שביעים כמ"ש ז"ל ועל שהשדלשה בישבב עמה בלילה הוא ולא עלתה כח עד בא היל עוסה להמתין עם חשבון ס"ת מלה שהוא יהיה בשוה לב אל הודעת שהוסה שהיה לבה לשובן בימי קיר חמים לא על הנה הודיעה לנו שהוסה דבר בלשי לריך זשה כי מה לדודאים אצל החמים או אל היות בימי קיר החמים לך אין שפק כי בחלה שענין רמזה תורתינו שמצלות אל לשה בל שרלה כרודפה לשבב לא היפה גם שכם אל לשה שריון קדום וביישוד היותו מופת לגל שהוסה

ותחשוב גם אלה מלחמי גילוי זולתי הזכר כי לשפר שהיה הלילה שהוא ליל שבועות הוא מתן תורה וה' יגילנו מלומר בשורתו דבר לשבר לא הוא הלילה והוא כי כאבר נשיימים חג שפשה אל קיר השערים כן ח' שבועות אל קיר החמים כי ע"כ בשפה היה קרב שומר השערים ובתב שבועות שמי לחם החמים ובפירוש יחשב תורתינו חג שבועות אל קיר החמים . בשומרה על חג שבועות שרמה כי שפה בכותי קיר החמים וחכו לדבר לומרו (בב"ר פ' ע"ב) וילך רחוק ימי קיר החמים ניכור כל מיני כו' ופרשה משפשים ותג הקיר ס' :

ובזה יתבן כי זה מאמר שכתוב וילך רחוק ימי קיר החמים הוא ערב שבועות שהוא מלויים לקיר החמים בחוקן שהלילה הוא ליל שבועות הוא מתן תורה כי לין ספק אלא שדבר התורה ואמר שיהן זה על קיר החמים משהל שהוא רק על ימי קיר החמים שהויים מאחו ים' וכן קיר החמים שהוא בס"ק שבשר ליל שבועות ולפי זה הלילה שאמרה רחל היה ליל שבועות. וזה מלחמו רחיזו מוד עשם על מאמר רחל באמר' לכן יבשב עמך מה שבשבה הגדולה שזשה השם יחבר לשה לילה שהרת לך דבר גדול דברה לה לכן יבשב עמך הלילה כי בכל מקום חומר הלילה זה בדיוק שהוא הלילה זה לה' וכאן אין חומר יבשב עמך הלילה עלמו הוא זכות הלילה שהוא ליל לעז על מתן תורה ועל כן יגיע השבר שכל תורה ישראל היה בשבתו. ו"ש בן אמיתי לעמוד על המשה חומתי' תורה ועל כן לא החשה חלילה בנשתו לקרלתו כחשה סריקות נומר אלי הרבשה דבריס כוונה לשה לעבות במעשה זה שלשה בשכחתו ובכיטי זה . והנה בשלשה שיהיה בשלה ל' באומרה אלי הבא והוא כשובדא דשב"י שהזכרנו . והנני שהוא על בבר בשמה שפחתה לשפה באומרה נתן הלשים שברי שבר נתני שפחתי כו' אומרה כי שבר שברתיך כי מלא שבר מיוחדת לך היה על שבר שהה שפחתה לשפה . וגם שברתיך כו' שהוא שב' שמוטה שבשלה בהבנה שבעית . וזה שברתיך בדודאי כו' כי טוב לי זשרתך בשבשה שמה מהדודאים . והרביעית אמרה טוסה באומר ויבבא עמה בלילה הוא כי טוסו הלילה עם לעז הוא ליל מתן תורה וכן שני מיטות אלו בלילה הוא שוים בס"ק כ"ו בשפר ליל שבועות עם כללות השני מיטות ותג שבועות הוא שבר בשבת כי שבת ולא מבר מלא כי לם בשמה תורה . והנה כל הרוחה ענין לשה . הנה לא ייבא בעיני שהלא שבת לקראת שיהם נבוחו מן השדה לאחר לו כי שברה חוסו שרלה חלילה כשהבא שבר לא סוטות לשחר על כן הוא חומר ויבשע אלשים אל לשה שבבין דרבה כי לשם שמים ביוחה בכל שבחוב כד"א שמשע אלוני ע"ב נתן לה הריון בן לריך בעל תורה ה' וזהו בן אמיתי כחו שרמזו מחשה חומתי תורה ואחר לשה נתן אלשים שברי על טוב כוונתי כי אין להרבה עלי חולי לאחיה ביחה כוונתי לשברו הלילה הוא כי הנה נתני שפחתי לאישי ואלו היתי לדוסה אחרי זאת לשה נתני שפחתי לאישי לשעם שומתי אך אין זה רק לכוונת הבעיר כשר תורה והקרלן שמו יהשבר בשתי מיני"ן

שהוא על כוונתם על תורה וזהו ים שכך שהוא על תוכני התורה היא שכם ישכבך שהוא כי התורה תומרת על לומדיה ותוכניה להמשיל תוכני ים כמ"ש עולמות ולסיום עיקר תוכניה מישכבך קרקפא שמו ישכבך כי ים הוא השכבר שלו ועניין זה שהוא מגלגו על פסוק דודי נפתחי לך:

יט **ותהר** עוד כו'. תמר זו בן שבי לרמוז על שבי של מקן תורה שהוא כנגד התורה שניתנה בחורב שהוא כי בגי' החכמה כגי' הכסף ותמרה זבדני כו'. והנה תחר שעתיד לומר לומי לא ת"ל זבדני כי אם זבד תלטים לומי תמנם תמרה הנה שלשם כתיבים הם כתר תורה כתר כהונה כתר מלכות. והנה ממנו היו לה מעמד שלשתן כהונה מלוי מלכות מיהודה תורה מישכבך עוליס במ"ק עם כללות תחדותן שניה תורה כהונה מלכות על כן ייחר יו"ד ו"ן בשורש זבדני כי רוב הנמות רמזים ושם שמחזיק התורה כידו הוא זבולון שהוא גם זבד שוב שהוא כתר שם שוב השלוה על נביהן על זה תמרה שפעם יזבלני תיבי כי ילדתי לו שפה גניס והוא כי הוא תים והיא תפה תרי יו"ד ה"ן ושתה ילדתי לו שפה בניס תרי ו'. לכן יעשה עיקר דיבתו והתחבבותו עמי להשניים כי הוא רביעי של שם כי בשתה ה"ן תחרונה נמלאו בו שתי תוחות וכח כ' והוא כי השפה בניס תליו יתייחסו ולא לשפה. ו"ן ילדתי לו ותקיים זה בעשה בשתרה כי לא נקברה עמו רחל כי אם לתה: או יתמר בשוס לב תל תומרו יזבלני שתם הוא נופל על לבון זבדני ת"ל יזבלני. לך הנה זבולון הוא תפפיות לתורה שנקראת שוב. כמ"ש ז"ל יפת שוב ויקבל שוב ממוב לשוביס. וזה יתמר זבדני תלטים לומי זבד על שוב הוא זבולון שהוא זבד על שוב הוא על תורה שהוא זבד על שוב הוא על פסוק שתם זבולון בלתך כי מעה לתך לשתורה שתתם שודתי תליתי כי הלא יישכבך הוא יושב בתליך שכשיתם לו בתוך ולכן כשם שבכן זה ים תכשיתם לתורה תבר בתכשיתם שלו ים שכיתה כשודע כן יזבלני תיבי כי כתבר הוא עשה תכשיתי לשביתה. כי הנה תמרו רז"ל (כ"ב פ' י"ט) כי שבעה העלו שכיתה עד רקיע שביעי ותכרסם הורידה לשפי ויצחק לחתיתי ויעקב לרביעי הוא זבול. וזה יתמר השעם יזבלני תיבי שילדתי לו שיעשה לי כתבר עשה לזבול שהשרה שם שכיתה כן יעשה לי שהוא בעשותו עיקר דיבתו עמי בתופן תשרה כי על ידו שכיתה כתבר השרה בזבול. ח"ת יזבלני כי ילדתי לו שפה בניס תבר שם כנגד שם מעלות לכפה:

כא **ואחר** ילדה בת כו'. תרז"ל שסיס שיטורה זכר ותח"כ נוסף נקבה בתפלה לתה. לבל תגרע רחל תן השפחות שיתתו לה שניס תרי"ב שבטים. וזה תפשר שקראתה דינה לומר על תתמרו השם בתביל רחל יעשו לזו שלא כדין ע"כ קראתה כך לומר כי על דעתו ידע כי גם תלד עצמה דינה של ילדה זו להיות כך כי תחר ו' תדות השביעי נקבה וכתיבת דין ותתייחסת לתות ה' וזהו דינה תחר ו' בניס ולא תתרעם שהשפחה בשביל רחל כלבד:

כב **ויזכור** כו'. הנה היה לו לומר ויתמע

אלהים את רחל ויפתח את רחמה כי מאומרו תחלה ויזכור ותח"כ ויתמע וכו' נראה שתבלי שתוע תליה זכר לתות וח"כ תה טוב תשתיעה. והנה תחד תתעתים אחז"ל בתדרש (ב"ר פ' ע"ג) לתה היו שתתות עקרות הוא תפני שהקב"ה תתחוה לתפלתן על ידיקים. וזה יתמר על יקבה בעיניך תה שלשה תשם על תחוסף שלש תלד פחות תשנים והוא יח' תוסב ידיקים שבתה עד כה. כי הנה דע כי ויזכור תליס תת רחל ולא שבתה. שלא שהתתין עד שיתתע תליו תליס שהתפללה כי לא היתה עקרה כ"ת ע"י שהקב"ה תתחוה כו': או יתמר ויזכור תליס תת רחל עד כה שלא שהתתין עד שיתתע

כו' לבל ירתה שהדודתים שתתו רחתה:

כג **ותהר** כו'. תרוב עתתות' תתרה לת הייתי כדתי לזה. שלא שתשה ונקבו שלישים תת תרבתי והוא כי היו בעיניה תרבה תתר יעקב שתתר תשר תנב תתך פרי בטן. וכתאז"ל (שם פ' ע"ח) ממני לת תנב כי תם תתך ונם היה לה תרבה כי נתנה לתת שבשתתה לשיתה וילדה לתת בזכות זה והיא נתנה שבשתתה תתילה תת יעקב עד כה נבנים תתנה. ונם דרך כלל סיוותר שהוא תכרח תת תיבי כתלו היא העיקר והתפוך היה. שנה כי היה לה תרבה תבחיות לבוא ותתרה נם שתתר תתלקי תרבתי לת היה לה תספיק לתת לי ה' סריון. שנה תשם תלטים תת הכל לתת לי בן ולפי זה היה לתוי יקרא תשם. שלא שתקרא שתו יוסף לתתר לפני קושה יוסף ה' לה בן תחר ולא יהיה הבן הנשתר תיי"ב לשתשה תתרה כי תם לי: או יתבן כוונה בתומרה לתתר כו' תין הכוונה תלילה בימינו בן תשתותי כ"ת לתתר שיוכף לי בן על זה שלא יבאר לי תחר שנה שתשתותי תלד יותר תיוה תקפיד כ"ת שלא שגרע תשפחות ולא על שלילה תשתותי ותתר ותקרא שתו יוסף תנה בוי"ו ותת"כ תתרה יסף ה' לי בן תחר תבר וי"ו לתתר כי יוסף היה לו תילוי שיתבר לשניס תפרים ותשנה כרתובן ותמעון. וזה היה תפשר כי יתבר זה לה לשניס על כן תתרה לתתר כלו' שתה שהוא כשניס לת כיוצה רק לתתר יוסף ה' לי בן תחר שיהיה לי תבטני והוא בשיתין ותת נכתב תבר וי"ו לומר שעל בלתי בעל תילוי ליתבר לשניס ידבר. וז"ת תחר כלו' ולת שיהיו שניס כללים זה. וזה תין תלא תחר תיותרת וכתה שכתבו שעל לידת בלהה שניס ידעה כי נס היא תלד שניס נכתב יסף כתלו כבר היה בשותה שיסף לה תאז ועם כל זה תבקשת כל יהיה עיכוב תה:

כו **תנה** לת שבי כו'. לתוי לשיס לב. (א) כי הלא תבלי שוויתן לו נשכר עבודתו היה כתוי יתנם לו ונתה ותן תעם תשר עבדתיך כו'. (ב) שתה כופל ותומר ותתה ידעת כו'. (ג) כפל לומר תשר עבדתיך כו'. (ד) תומרו ויתמר תליו לבן תם נת תלתי תן כו' היכן היה נזרה תילת התן היה. (ה) תה היתוה הזה שתומר נתתי כו'. (ו) תומר ויתמר נקבה שכתך כו' כי תומרו ויתמר תיותר כי עודנו לבן תדבר. (ז) תומר נקבה כו' שהוא בלתי תתיישב כי תלו תמר שהיה תומר ליעקב שפשן לשרתו בשכר היה

עוֹדֵךְ יִשְׂבַּע לֹו פֶּרֶס שֶׁכָּתוּב כֹּו׳ לְךָ הַמְּזוּגוֹת לָמָּה מִכֹּר וְכֵן
יִפְרֹס לֹו הַכָּתוּב . (מ) לְמוֹד מִזֶּה יִדְעֶה כֹּו׳ וְתֹומַר כִּי
מֹעֶה כֹּו׳ נִרְאֶה בְּכָל זֶה כְּשֶׁמַּכְנִיס עַצְמוֹ וּמְבַזֶּה עַצְמוֹ
בְּתוֹמְרוֹ וִיכֹלֶךְ ה׳ תּוֹמֵךְ לְרַגְלֵי וְהוּא שֶׁלֹּא כְּמִדַּת גּוֹדֵל
עַצְמוֹתוֹ וְשֶׁם הִיא הַקְּדֻמָּה לָכֹל מַה שֶּׁבָּא לֹומַר לֹו וְעַתָּה
מִפֵּי מֹעֶה כֹּו׳ אֵין עוֹרֵךְ לָזֶה לָכֹל כָּל הַקְּדֻמָּה הַהִיא .
(מ) תּוֹמְרוֹ גַּם מִכֹּחַ מַה בָּא לְכַבּוֹת : אֲמְנָם הַגַּם הִיא
מְקוֹם יֹומַר לָכֵן יֵרֵא לִבִּי כֵּן תַּעֲנֶה לָהּ לָמָּה כִּי הַלָּא כָּל
הַמֵּבִיר עַצְמוֹ שֶׁבָּא מִכְּיוֹם זֶה מְגֻנֶּה הוּא כִּי הַלָּא כָּל
הַמְּגֻנֶּה מִמֶּנִּי תַּעֲנֶה לְמוֹתָם עַל כֵּן הַקְּדִים וְתֹומַר תָּגֵם לָהּ
כִּי כֹּוחַ בְּהַשְׁוֹמָה לְחֹתֶם לְמַלְּאֵי יִעְלֶה עַל דַּעְתֵּךְ
כִּי הַמֵּבִיר עַצְמוֹ שֶׁבָּא מִכְּיוֹם רַחֲמָנוּת בְּעֵד רַחֵל גַּם
הַמְּגֻנֶּה לָהּ עַל לָמָּה עֲבַדְתִּנִי רַק עַל שֵׁם תֹּאמֶן לִי לָהּ רַחֵל
שֶׁלֹּא לָהּ הָיִיתִי שְׁבוּדֵךְ לְחַרְפֵי כֵּן לָהּ הָיִים מְחַמֵּם לִי בְּחֹפֶן
מַחֲשֹׁב כִּי שְׁוֹמָה לָמָּה כִּי לָהּ כֵּן הוּא כִּי הַגַּם הַמֵּבִיר
עַצְמוֹ לְחֹתֶךְ כֵּן הִיא בְּשׁוֹם בְּעֵד שֶׁמֵּיטֵן הַמְּכֻבָּד בְּרַחֵל
וְהַמְּכֻבָּד בְּלֵאָה וְיֹומַר תְּלִיו לָכֵן הַגַּם עַד כֹּה לָהּ הָיִיתִי לָהֶן
בְּעִינֶיךְ כִּי רְמִיתֶךְ בְּלֵאָה וְהָךְ לְמוֹד לְחַתֵּם הַגַּם הַגַּם
גַּם כְּלֵאָה שֶׁמֵּיטֵן שָׁוֹם לְפִיכָךְ . וְכֵן בְּחֹמֶךְ מֵאֵר עַבְדְּתִי
לְחֹתֶךְ כֵּן כְּמוֹבֵר . הַגַּם שֶׁמֵּמֵּת לָמָּה עָמָּה בְּדֹבֶר
לְמִפְרַע וּמִצְּחִי הֵן עָמָּה בְּעֵינֶיךְ לָךְ עַד כֹּה לָהּ מִצְּחִי
הֵן לָךְ הֵי נִחְמַתִּי מִאֵז זְמַן : אוֹ שָׁעוֹר
הַכָּתוּב שֶׁם עָמָּה בְּלֵבָד וְלָהּ מִצְּחִי הֵן הוּא בְּעֵינֶיךְ
לָךְ בְּעֵינֵי ה׳ מִצְּחִי הֵן כִּי אֵין מֵאֵר הִיא לְבָד עָלַי
שֶׁרְמִיתֶךְ לָהּ כֵּן הוּא רְמִיתִנִי כִּי מִה׳ יִפָּל כִּי הֵי נִחַמְתִּי
בְּשׁוּמִי כְּווֹנַת הַטּוֹרֵם וְהָרְמִיתִי כִּי הַלָּא וִיבָרְכֵי ה׳
בְּגִלְלֵךְ כִּי הִסְוִנִי ה׳ לְמַחַם וְחוֹלִי הִיוֹתִי בְּזֹה מֵאֵר לָךְ
לָהּ הִיא מְבָרְכִי ה׳ בְּגִלְלֵךְ . לָךְ אֵין זֶה כִּ״ם שֶׁרְמִיתִנִי
הִיא רָצוֹנִי יִתְּנִי שֶׁכְּרִי . הַגַּם הַמְּכֻבָּד עַל הַיּוֹצֵא מִכֹּלֶל
דַּרְכֵּיךְ . לָךְ מֵאֵר הִיא עִיקַּר שֶׁמִּלְּמֵךְ הַגַּם לָהּ גַּם אֵין
לְחוֹתִי תּוֹלִיכֵם עַד תַּקָּנָה נִכְסִים לְפַרְנְסֵם . לָכֵן נִקְבָּה
שְׁכָרֵךְ שֶׁכֵּר עֲבוֹדָה וּלְ וְתַגַּם לָהּ נְשִׁיךְ . וִ״ל וְיֹומַר
פַּעַם אַחַת כִּי זֶה חֹזֵר עַל עִיקַּר הַמַּלָּה וְתֹומַר נִקְבָּה
לָהּ תְּחוּם לְרַחֲמוֹתָם אֵין לְחַלִּיף מַשְׂכֻּרְתֵּךְ כְּמֵאֵר בַּעֲבוֹד ז׳
שָׁנִים בְּרַחֵל וְנִתְּתִי לָהּ לָמָּה כִּי עַתָּה נִקְבָּה פְּרֹס בַּעֲשׂ
דְּבָרֵיךְ עַלֵּי שֶׁלֹּא יִהְיֶה מָקוֹם לְגַעֲוֹת וְיֹומַר תְּלִיו מֵאֵר
מְמֻרָּס מִפְּרֹס שְׁכָרִי עָלֵיךְ לְמַעַן יִהְיֶה לִי בְּמָה לְפַרְנְסֵם
מִזֶּה לָכֵן מְמוּם כִּי הַלָּא לָהּ יִבָּצֵר לוֹ לְעוֹלָם הוּא שֶׁהַלָּחֶם
הַחַיִּים לְפַרְנְסֵם נִיחוֹ תְּלִיו בְּהַשְׁלוֹתָם לוֹ מִמַּעֲרָכָה לוֹ
מְבָרְכֵם ה׳ וְזֶה בָּא׳ מִבְּנֵי פְּנִים לוֹ עַל יְדֵי הַשְׁלוֹתָם
שֶׁכֵּר הַטּוֹבֵר בְּתֵרַע סְפִינָה לוֹ מִמֶּנּוּ יִתְּנִי לָהּ הַמֵּבִיר .
עַל הַלָּה לָהּ הַיְּצֵר יִעְדֵּר מִמֶּנִּי שֶׁפֶּן לְפַרְנְסֵם לָהּ בְּעוֹמֵךְ
וְלָהּ יִלְדֵיכֶן . כִּ״ם דְּעֵקֶר שֶׁהַדֵּבֶר תְּלוּי בְּהַשְׁהוֹלוֹת לָמָּה
יִדְעֶה לָהּ עֲבוֹדְתִי מֵאֵר עֲבוֹדְתֵךְ שֶׁהִיא בְּכָל כֹּחִי וְכִ״ם
שֶׁהַשְׁהוֹלוֹ לְעִמִּי וְשֶׁם הוּא עַל הַמַּעֲרָכָה הַלָּה מִזֶּה טוֹב
מִמֶּנֵּךְ כִּי וְשֶׁם מֵאֵר הִיא מְקֹרָךְ לְמִי כִּי לְמִנְלֵךְ לָהּ הִיא
מְלִיצָה כְּמֵאֵר בְּהִזּוֹם לְמִי :

וְהִנֵּה שֶׁמִּי הַבְּחִינָה הַלָּזֹה הֵן מֵאֵר כִּי הֵן מֵעֶה מֵאֵר
הִיא לְךָ לְפִי וִיפָרֵנוּ כֹּו׳ אֵין זֶה מְלִיצַת הַשְׁהוֹלוֹת
כִּי הִיא מוּעֶיל לְפָרֵנוּ הַמְּקֹרָה לְרוּב וְלָהּ בְּמֵאֵל נִרְאֶה כָּל כָּךְ

עֹשֶׂה בְּכָל הַמְּקֹרָה הִיא מֵעֶה וּמֵה שֶׁזִּיפְרוּן שֶׁהֵן הַזּוֹלוֹת
הֵן לְזוּב כִּי אֵין זֶה רַק הַשְׁהוֹלוֹת מְלָהִים וְאֵין לֹומַר שֶׁהוּא
יִתְּנִי שֶׁלֹּא הַשְׁפִּיעַ עַל יַד הַמֵּבִיר שֶׁמִּ״כ יוֹתֵר מְיֻכּוֹת יִתְּנִי לָךְ
מִלֵּל הַמֵּבִיר מִמֶּנִּי כִּי תְּזוּמִי הוּא מִלֵּלִי וּמִ״כ לָמָּה לָהּ תִּהְיֶה
הַלְּוֹאָה מְקֹרָךְ כִּ״ל לְפִי אֵין זֶה כִּי אִם שְׁבוּדֵךְ ה׳
לְזוּבֵךְ וְמֵמָּה תֹּאמֵר מִיָּזֶה מְיֻכּוֹת הִיא לוֹ יִתְּנִי עֵמֶר לְבָרְכָה
שֶׁלֹּא ע״י מֵר . (ז״ל לְגַרְגִּי לְהִיזּוֹבֵר בְּהַבְּרִיחַ כַּדִּ״ל (שְׁמוֹת
י״ח) לָהּ לָמָּה וְכָל הָעֵם מֵאֵר בְּרַגְלֵיךְ כִּי הַבְּרֵכָה הִיא
לָךְ מֵאֵתִי יִתְּנִי׳ בְּהַשְׁמִשׁוֹתִי כִּי קְרוֹב אֵלַי הוּא יִתְּנִי׳ . וִ״ל
לְרַגְלֵי דְּאֵפְקִיהּ בְּהַלִּי לִיעֲבֹד כְּלוֹמֵר לְהִיזּוֹבֵר בְּרַגְלֵי כִּי אֵלַי
כְּלוֹמֵר לְקַבֵּל פָּנָיו וְשֶׁשֶׁלֹּא מֵאֵתִי יִתְּנִי׳ וְזֹה״כ הִיא כִּ״ם
שֶׁהֵיִים מוֹנֶלֶת לְפַרְנְסֵם בִּיתִי וְזֹהוּ מִתִּי לַעֲשׂוֹת גַּם אֵנִכִי
לְבִיתִי לוֹמֵר עַד כַּה הִיא כְּלִי לְשֶׁלֹּא שֶׁפֶּן מֵאֵתִי יִתְּנִי׳
אֵלֵיךְ כְּלוֹ לָהּ מֵאֵתִי וּמִתִּי לַעֲשׂוֹת גַּם אֵנִכִי לְבִיתִי הִיא
הוּא יִתְּנִי׳ מִשְׁפָּט בְּמַעֲשֵׂה יְדֵי וְלַהֲרִיק בְּבֵית וְכִי וְיָלְדֵי וְכֵן
הַמֵּאֵר הֵינוּ דּוֹמֶה בְּהִיזּוֹת עָלֵיךְ הִיזּוֹב עֲבוֹדָה כִּי ע״כ
עֲבַדְתִּנִי בְּהַשְׁם בְּהִיזּוֹבֵךְ בֵּן מוֹרִין לְלָהּ תַּעֲמוֹל לְלָהּ בִּיזּוֹבֵךְ.
הַגַּם אֵינִי לוֹמֵר שֶׁמִּם שֶׁתַּעֲמוֹל יִהְיֶה בְּגֹדֶר עֲבוֹדָה כִּי אִם
בְּחִינַת מַעֲשֵׂה עֲשִׂיִּם מִם . לָךְ עַכ״פ שֶׁהַכֹּרֵךְ מִתִּי יִתְּנִי׳
לְהִיזּוֹת לְבִיתִי בְּהִיזּוֹת בֵּית לְדִיקִים וְזֹהוּ מִתִּי לַעֲשׂוֹת גַּם אֵנִכִי
הַקְּבָ״ם הֵמֵן רַק לְלָהּ לְהִיזּוֹת יוֹסֵב וּבְמֵל וְזֹהוּ הוּא יִתְּנִי׳
הַשְׁמִשׁ בְּשֶׁלֹּא גַּם לְהִיזּוֹת גַּם אֵנִכִי לְבִיתִי הִיזּוֹת יוֹסֵב וּבְמֵל כִּי יִהְיֶה
לְבִיתִי בְּמוּכָנִים לְקַבֵּל מִבְּלִי גֹּדֶל עֲבוֹדָה רַק בְּלָהּ עֲשׂוֹת עֲשִׂיִּם
מִם כְּמֵאֵזוֹב : אוֹ יֹומַר לְמַחַם יִדְעֶה לָהּ עֲבוֹדְתִי . הִיא
הַמְּעוּבֶּה הֵן שֶׁבָּא לְהִיזּוֹת הַרְשָׁעִים עַל רַחֵל . כִּי הַגַּם
שֶׁבְּעֵד לָהּ שׁוּבָה הִיא כִּי לְפִילוּ הַגַּם לָהּ הָיִיתִי חֹפֵן
חוֹמֵר וְעִכ״ז לָהּ נִמְצָאתִי וְזֹהוּ מֵאֵר עֲבַדְתִּיךְ עִם לָהּ
הִיא עֲבוֹדְתִי מְחוּיֶבֶ״ל לָךְ כְּלוֹ׳ וְדִי מִם שֶׁהִכְנַסְתִּי לָךְ .
וְיֹומַר תְּלִיו לָכֵן הַגַּם לָהּ מִצְּחִי הֵן כּוֹ׳ לְמִרְמָה שֶׁעֲבַדְתִּי לִי
הַגַּם וְהַמְּכֵר זֶה וְתֹומַר לָהּ כֵּן הוּא כִּ״ל כְּלוֹ׳ לְמִי לָהּ גַּם
הַעֲבוֹדְתִי לוֹמֵר מִמֶּנִּי הֵן בְּעֵינֶיךְ לָךְ לָהּ בְּמִם שֶׁעֲבַדְתִּי .
כְּלוֹ׳ כִּי מִם שֶׁעֲבַדְתִּ גַּם עַל לָהּ רְאוּי הִיא . כִּי הַגַּם
וְהִכְנַסְתִּי בְּהַם לוֹתֵה לָךְ כִּי זֹאת הִיא כְּווֹנַת הַכּוֹרֵת שֶׁמִּ״כ
לְמִי בְּרַכְתִּי כִּ׳ בְּגִלְלֵךְ וּבְרִאוֹתוֹ שֶׁמֵּחַק יַעֲקֹב עַל לֹומְרוֹ .
שֶׁמֵּם שֶׁהִיא יַעֲבֹדְנוּ יִמְלֹא הֵן בְּעֵינָיו וְתֹומַר הַגַּם לָהּ הַגַּם
הֵינִי חֹפֵן . וְגַם לָהּ שֶׁהַעֲבוֹד וְהֵמֵן הַמֵּבִיר לְהִיזּוֹת כֵּן וְגַם לָהּ
בְּהַבְּרִיחַ לְהִי לוֹמֵר כֵּן וְכֵן תֵּמֵן לָךְ רַק לְמִם שֶׁפֶּרֶס מַעֲשֵׂה
וְכִיוֵּד וְתֹומַר פְּרֹס עֲשׂוֹקֵךְ עֲבוֹדָה בֵּן הִיזּוֹת מְרֻמָּאוֹת .
וְהַמֵּיוֹ יַעֲקֹב לְמִם יִדְעֶה לִי הַמֵּבִיר עֲבַדְתִּיךְ . וְהִינִי לוֹמֵר
עֲבַדְתִּי הַמֵּבִיר עֲבַדְתִּיךְ לְהַלֵּק עֲבוֹדוֹת בְּרַחֵל לְבָד וְעַל לְמִם
לְבָד לוֹמֵר כִּי עַל לְמִם מְלֵאתִי מְחוּיֶבֶ״ל . כִּ״ם מוֹדִיעֵךְ
בְּמִם הַגַּם וְכֹכָל בְּהִיזּוֹב כִּי מְמֻשָּׁמִי הַמֵּבִיר לְמִם מְרֻמָּה וְיִבָּרְכִי
ה׳ בְּגִלְלֵךְ שֶׁהוּא בְּסִיבָתִי . שֶׁהוּלְלָהּ זֹאת כִּי מִמֶּנּוּ יִתְּנִי׳
וְלֵיךְ בִּיכֹךְ מוֹכֵךְ כִּי מִיּוֹ כֵּן לְקוֹיִבֵךְ ה׳ לְוֹוֹכֵךְ בְּהַמְּשׁוֹתִי

חֹם לְרַגְלֵי כְּמֵבִיר בְּקוֹדֶם :

בח **וַיֹּאמֶר** כֹּו׳ . לֹומַר יַעֲקֹב לְמִם מְרֻמָּה בְּמִחְיָר .
הַגַּם מְמֻמָּר מִי הִשְׁבִּיעֵנִי לְמִם יַעֲקֹב וְאֵין
יוֹדֵע מִם בְּרֵאשׁוֹנִי לְלֵי זוֹלְמוֹ יִתְּנִי׳ כִּי הַלָּא הִיזּוֹ כְּמֵאֵר רוֹעִים
בִּיזּוֹנִי לְמִם הַגַּם . לָךְ לָהּ יוֹכְלוֹ לְמוֹר לְמִם יִתְּנִי לְמִם
זְמַנִּים וְדוֹמִיסִם שֶׁיִּכְּרֵךְ רוֹעִים וּמְקֹרָה וְלִפְעָמִים לָהּ
יוֹעִילֵךְ לָךְ מִי לָהּ כֵּן כִּי בְּמִם שֶׁמְּמֻשָּׁבָה מֵרֹעֶה לְמִלֵּךְ לְמוֹר

בהשיותי הכועה הם שמוריס. כי לא ידבק בלתך מלומם מכל פנע ולבן תיני רוצה שכבי מלתך כ"ל מלמו יח' היודע לת הרחוי ע שכפי הרחוי בשבחי . יוליף בהשבחתו יח' מן הלמן מהגוויים שיהיה החגלי שיהיה שכרי. וזהו ועשתה כי לדקתי כו' לומר כי לדקתי בעבודתי תמיד כשכר תבא לרחות מה הוא שכרי . שתי וגעל מגוויי התגלי שהוא שכרי מלתו יח' . וז תכיר שמוצי כי לפי לדקתי יתליח ה' שכרי וזהו ועשתה כי לדקתי ביום מחר ולומרו מחר תיגו מדוייק . כ"ל כי תבא על שכרי שתבא לרחות , מה שכרי תשר התליח לי ה' כנודע מרז"ל כי יש מחר שהוא לעתר זמן כי יתמרו בניכם מחר לבניהו ומה שהעיד לדקתי הוא לפניך וז"ל לפניך במחר של ועשתה הזכר . ויתמר לבן הן ועל מה שתמרת שכפי עבודתך יבניח הוא יתברך בלידתך מה שיהיה שכרך לן יהיה כדבריך :

לז **ויקח** כו'. הלא יתמרן לבב לעוש . מה זה היה לבתיר שבחבות יעשה מרמה כזאת . ועוד יותר תזה יפלא על ה' לילך הסכיום עמו כשכר לתמר לו בחלומו לך זה בשים לב לל שמומו לבן לת מעשו כי יעקב תמר הסכר תשם כל שה כו' כי לא הזכיר תיבים כ"ל שה וכלבן הוא תומר ויסר ביום ההוא לת התיבים ולא תמר ויסר כל שה נקוד כו' ועוד כי למעלה תמר וכל שה חום כו' ובלבן הוא תומר וכל חום כבשבים ולא הזכיר שה . לך תחשוב כי תיבים הם עזים הזכרים הגדולים . ושה הוא הבימוני בין בעזים בין בכבשים שהוא שה כולל . כד"א (דברים י"ד) שה כבשים ושה עזים . וכבשים כולל בין גדולים בין קטנים לך בתומרו שה כבשים ילדק יותר על הבמוניים ותה גם זה כשכר יבא :

ונבא לל הטעין והוא כי הנה הנה יעקב יהיה שכרו הילודים מהיום ההוא נקוד ופלוח בעזים וחום בכבשים . שימתין עד שיגדלו הטלאים וגדיים ולז יבא לבן על שכרו ויביאם הממומרים . שתם שכרו כתומרו כל שכר תיגו נקוד ופלוח כו' גמור הוא לתי . שמוכח שלא היה תרי"ן עד יגדלו כבני שנה ויהיה בלתי תפשר לעשות בו ושה רלה יעקב שתם יסורו תיתיבם הגדולים והעזים הנקבות הגדולות שכר בהן נקוד ופלוח וגם כל קטנים וקטנות ובימוניים . לל יפלא מה שיעשו הטלאן להתעבר בזאת מעקודים ופלוחים . וכן בכבשים שם יסירו גדולים וקטנים כל שכר חום בו לל ילדו חום בכבשים ע"כ תמר יעקב הסכר משם הבימונים הנקרחים שה . לך לל המיתים והוא כי תמר בהן הילודים בשנה העברה לבל שנה זו שכשר לעשות כשיגדלו של שנה זו . ע"כ תמר הכר משם כל שה נקוד כו' שהם הנקרחים שה ולא תיתים . שתשכר לעשות בהם לך התיתים הגדולי' והעזים הנקודות והפלוחות הגדולות הילודות שהן שתמות תדבקה רלה שיתברו בכלל הבלתי נקודים ופלוחים כדי שהיו נקודים לשבים בהן כשופן שילדו תלחו ותלחו . וכן בכבשים תמר וכל שה חום בכבשים כי תלה שה תיוחסת לך הוא ע' שלא יסיר לך הבימונים שהם תהולדים תשנה שעברה. תעין השה הזכר בעזים שהוא לתעט התיתים לך לבן עקר לת הכל ויסר ביום ההוא לת התיתים כו' ולת כל

העזים היולדות עם הנקרחים שה תשר היו יולדים מהנה שעברה כל תשר לבן בו . וכן בכבשים לל הסיר כל שה חום כ"ל כל חום . לז תמר הנה התבות והשמות היה רלוי יפתרו הנקודים ופלוחים וחום בכבשים הגדולים בכלל הבלתי נקודים והבלתי חום בכבשים למען לל יבנר נקודים להבים בהן וילדו תלחו ומלחו כי תין לבלן פחד יפתלפו הגדולים הרבה בין הטולדים . ע"כ עשה עין הבשתה בהקלות הממומרים . תמולת מה שהיה לבתן להבים בהבות והמהות הממומרים כתמר . גם כיון בתומר כל לבן בו . בשום לב תל כפול תומר לתעלה הסר משם כל שה נקוד ופלוח כו' וחזר ותמר ופלוח ונקוד וכו' לך הוא כי יש שרשו פלוח ומעשו נקוד ויש בהפך . ועל התחד קרא נקוד ופלוח ועל הבני פלוח ונקוד ועל שניהם תמר עתה כל תשר לבן בו ע"כ שהסיר לבן הגדולים הוסר לו לעשות ההמלוחות הלו במקלות במקום התיתים הנקודות והפלוחות והכבשים הגדולים שלבן שם :

לא **וישמע** לת דברי כו'. רלוי לעשים לב תל תומרו לתמר שתיו לומר לזולת .

ועוד כי בתומרו לת כל יורה שלא הבתיר ותיך יתמר ומשכר לתיגו שנרתה מתשר ולא כל תשר . לך תומרו הרחוי לתמר הוא שלקח הכל שהשתיר לפני לבן כתין בערך מה שליעקב שתם לא לקח תלא שכרו שהוא מקלא מתשר לתיגו היתכן כי מתשר ולא כל תשר לתיגו יעשה לת כל הכתוב הזה : או יתמר הנה ליעקב ילתן כתוב שהוא שתר . וגם כתוב שהוא עבדים ושפחות וגמלים וחמורים שמתפדר ומשכבד שם גם בייחוד ומיכין קנה עבדים תם מכר מהלתן שיהיה שכרו וקנה עבדים כו' הקרחים כתוב תיך נשתרו לו ילתן רבות . לך מה שרחוי לתמר הנה כי זולת שכרו מהלתן לקח לת כל תשר לתיגו והוא כל קנין ונכסיו כספו וחסנו כי לא נעלם ממנו דבר מכל תשר נלבן ומתשר לקח עשה לת כל הקרקע כתוב עבדים כו' ולא שהוציא זאת כל מה שלקח . כי לא תן שפחם השתיר ממנו בידו . כ"ל מתשר ולא כל תשר לתיגו עשה לת כל הכתוב הזה . והנה היה תפשר כי מעלתן דברו ולא כן לב לבן . ע"כ וירא יעקב לת פני לבן שהיה מכיר בפרלוף פניו כלל הסידים לתשובים והנה תיגו עמו כתמול שלשום כי מפניו הכיר כי רע לבו כפניו :

ג **ויאמר** ה'. הוא שם הגדול שוב תל תרץ לתוכיח שהוא זכות מ"י . ולמולדתך שהוא תל כתוב לך ושם . ותהיה עמך שם היה ולא תלהיה בלבד תשר עמך בתוכה לתרץ . תו יתמר ותהיה עמך כי שם תהי"ה יהיה עמך :

ה **ויאמר** לבן רוחה תכבי לת פני תביכם . בפרלופו תה שתין זולתי רוחה כי תיגו תלי כתמול שלשום . ושה שקודם זה תמול שלשום היה עוב עמי . הוא כי ותלתי תבי היה עמדי . ושה שתין לבו תלי עתה לל תפני שתין תלהים עמדי כ"ל תרשעו תכעם שלא נתנו תלהים לתרע לי כי הנה לחנה ידעתן כי בכל כחי כו' ותביכן כתל כי בלתה ותח"כ והחליף לת תשכורתי כו' ולא נתנו תלהים לתרע ט' כ"ל כה יתמר כו' ושה כה יתמר ט' כתופן שלא עוב לו לתרע עמדי . וע"כ כועם

עלי ואין הדין עמו. כי בהשגחה נמן לי ה' מה שים לי בכלי הפרים ה' אלהים אשר נתן לי ובלעדם ויען לי מעמו. כי לא בכחי שים הדבר כאילו לא ממקור שלו עלדו. ולא תחשבו שערמה עשיתי בהיות מקלות בעת ייחם הצאן לא כן הוא. כ"א מאתו ית' שים הדבר. כי הנה ויהי בעת יחם הצאן כו' ויאמר שם אל יעקב לאמר כו' והוא מה שבארנו למעלה כי לא היה מנהג לחסיר מצאן לבן העתודים הממוחרים רק הקטנים של שם שעברה. על יחלופו בהולדים בשנה זו ולבן חסיר לא הגדולים כל יולדו עקודים נקודים כו' כמותן. ע"כ מה שעשה הוא יתברך שלא מלאכיו והיו מביאים לומם מעדר בני לבן או למקום. והנו העתודים השלים עקודים נקודים וברודים ועל מה עשה ה' ככה. לזה אמר כי ראיתי את כל אשר לבן עושה לך שהוא מה שהתרעו שלקח הוא הגדולים:

יג אנכי האל בית אל כו'. רש"י ז"ל דחק לומר שה"ש של האל יתירה כמו של המקום כנען ועלם זה קשה כי מי לא ידע כי אשר הוא שלו. היה ג"כ של בית אל. ועוד למה מזכיר לו מעשיהם שהבן ושהעדר לו עם נדל לך עד כה דבר המלאך. ועתה מתמיל לדבר הוא"ם'. ות"כ אמר ערום ידבר אי שלו ולא מלאך קדוש ומתורגי הוא בית אל כו' לומר הנה אמרת והתבן הזקק אשר שמתי מצבה יהיה בית אלהים שהוא במפורש למעלה כי היה לו בית נדיקים הוא מצל התבן שנתחדהו ונעשו לבן לחם וזהו יהיה בית אלהים כי הם עשמם המקדש. וזהו לומרו הנה בית אל הוא מעשה שבניך מיהים הוא הבן שמחתם שם מצבה וקרחם לומם בית אלהים. אשר זה היה שהדברתי לי כו' עתה קום צא מן הארץ הזאת ושוב אל ארץ מולדתך כלו' שמחת"כ משם אחר זמן מלך בית אל לא בחבר היה ואנכ מורחין למדבי הסידות יעקב. שאמר שתין לבן עמו החמול שלשום ואחר דבר ה' אלי. ומה שמעת דברי בני לבן לאמר לקח יעקב כו' לא הגיד לבן שהיה כך כילום:

יד ותען רחל ולאה כו'. תמהו הנה לאחר מג' שנות היה נמו לבלעי הבריח מלבינו או מבחינת הנפש או מבחינת הגוף להנפש נשמות. וזו שתחלק לנפשים בחבר יבא בס"ד מבחינת הנפש לולי בחבר שייכות קדושה וזהו כי ממוך הלחם קליפה משפחתה לבן נתעברו נלחם משם מ'רבעה בריחות מוחות ערם וברקה רחל ולאה. והנה בלחם ערם עדיין היה בחבר חלק קדושה בית הביא. כן הג' העתרות לך עתה בחבר יעלו מרכבתן לא בחבר שום חלק מלינותן ממלאו עתה נפרדים מבית הביאת בלינות ונפנותן בכל המפרש שבין יעבמל לע"ע וזה מלמדן שם מפלת שייכות שיהם העוד לנו חלק בחבר היה לנבחה ברקה שהיינו חנו מעומדות לנחם. שלא בחר נעמר כל בחינת קדושה ושם על הלחם נשמים שם על בחינת יהושה. אין לנו יורשות כי זכריים יש לו. וזה לומרם ואחלה כו' ושם לקבל ממנו מחנות ושבטות בחיים חו בחות. הלא נכריות נחשבנו לו כי מכרנו ואיך יתן מכנו כי היה כמוכר נכריות שלקח דמי המכר לעצמו. שהיו היה כמוכר בעת גדולות דרך מכר ומתן. היה

טעון לנו דמי המכר שלו כי"ד שהיה לך ויאכל הוא ז' שנים הרחשונות. נם לחנל הבניות ומ"ל כי לעומת זה לקחה מחנינו במרעות המקנות לה כן הוא כי כל העובר אחר היצל מלינים מחנינו לנו הוא כי היה מייב מדמי מכירתינו מפי"ד שהיה ומשפרה עשהו הפשר שיה בלה וכסף ובלה מחיר:

טו ויקם יעקב כו'. סמוך על כ' זכיות ה' על לכתו לכבד לחניו וזהו לל יחק אביו. ועל זכות לכתו לל ארץ יצר לל וזה שהיה כנען:

כ ויגנוב יעקב כו'. הנה קשה כי מה שלא הגיד לו ליעו נעשה לב. ועוד שהיו היה מגיד לו לא היה לו לומר כזאת מני כ"ה הולך מני ואלך יאמר כי על כלי הגיד לו כי כזאת הוא ושל חוא רו על כלי והיה לו לומר שלא הגיד. וגם ה"ה על הגיד היה רמוי מתוך בפמ"ח אך יאמר כי דרך לב לאדם לעובר מה שבלב הבאו לעשות לו ולכן היה קרוב שיבן לב לבן לו כי יעקב כזאת הוא ממנו. אך יעקב נגב לב לבן על עשותו שלא הגיד לו לבו כי כזאת יעקב כי היה מרמה לו ע"ש שבא אחו ויע"ב כי מוב לו עמו. והיה מרמה לו כי מוב לו שבא אחו ויע"ב לא הגיד לב לבן אותו כי כזאת הוא בחבר אם היה מרמה יעקב שבביר כי אין פני לבן אחו כחמול שלשום. וחנו לומרו וינגוב יעקב אם לב לבן שאמרי על כלי הגיד לו כי כזאת הוא:

כא ויברח כו'. הנה שכזאת לבל יהב הולך כלי אף ומקנה שהולכים לאם אמר ויברח הוא וכל אשר לו. וע"כ מה עשה לבל יהב לא שלך דרך שמלך רק אחרי עברו הנהר שם פרו שר שלעד ללחם ונחנו עד הגיע אלינו בחופן לא יוכל לעשות נם שלא ילך בדרך שכשהם רק טוכח לחזקו שר. נאחנו לא דרך בחופן יהיה מקצר ושוחה ולא יהינו לבן שהולך בדרך שכשהם וכשמוע לבן נקח אם אחיו מבואלי אף ומקנה כ"ח הולם אנשים קלי המרון ולהיות שלא שלך יעקב דרך שמלך כאשר הלך לבן כאומרו דרך שבעת יומים על כן לא מצאו עד שר בגלעד והנה אמרו וידבק אחו אם הוא שהשיגו שם שרי אחר כן הוא אומר ויבא לבן אם יעקב. ועוד שהשם יק בנאים באומרו ויבא כו' וגם שיחו שלמון לך הנה דרך שבאל ומה גם שלדיקים כי בעת נוחם עוסף על היותם קבוצי ם על ס' מחדבקים יותר ע"י תפלה בכל לב וזה יאמר שמוחלת לבן יהיעו שם נדבק בכל לבו על ס'. וח"ל וידבק לשון הפעיל שלבן סיבב יהבק יעקב בקונו וע"י כן נתת עם הפ'אתו ויבא שלהים על לבן שהמרי כו' ויאמר לו ה אמר כו' לעומר לך להשתך שלא תחחייב אח לחשך ולא ע ל הטוב שלי יעקב כי שומרו שלכי:

כה וישג לבן כו'. הנה יעקב מירחקו בן יבא לבן לעקור אם הכל. הקש אם אחלו אף ואיש בשר למעלה והוא שם אם עומו מנגד הזאת. אך לבן כבר שב מרעתו שחבר הנהר והקש אם אחיו אחר הכין לו לשפוך דם. הקש אומם והשחילם בהר בגלעד ונח הוא לבדו עד יעקב לדבר אחו פיום בפיום לבל יאמרו לשפוך אחיו דם לדיקים ויאמר אחבר נוכח לבבי ואברכה אחה מרחה שאיש רשה עשיתי לי ואיכה. וזהו מה עשית כו' לי מה עשיתי לי רשה שהולכתה נעוד שם לבבי

ומנגב כי שם לא עשים דבר עמם יכלם . ושוב אני
ממיס עליך כי אם שהייה יכול לעשות בעומד ובשמחה .
למה עשים בערמה ומחבואים כי טלה כשבר נגנב לבי
לכל מחשוב שהייה מפן לבחות . ובראתם ביחתכם מי
יתן והייה נוגד לבי בנגעי . למה שהייה בא
ליטול ממני רשות ומחשיב מומי כי הייתי מצלתך בממחה
ובשיר ס כי ושמו למה נחבאת לברוח כי גם שלחתיך למוד
לנגוד ולברוח . כי נגנב בראיים מחיך ובראתם שם נגנב
מה בחוץ ממנו לך עמה ומנגוד מומי מעם כי נגנב לבי
שמוש מעיני ולמה מנגוד לבי ולא הגדת לי . כי שם
ומנגוד מומי והייתם תצלתך כי ולשמות היה לך למוש
שלשיים ריחוי לנשק לבני ולבנותי כי ולא נשקתני כי .
ועולי היה דרכך להתנגב בשכלות התכבדי לך עמה
בלבד השכלם עשו ולמחמד עליך . מו יאמר דרך למרמה
מפשוק ויעקב יעקב כי בשוש נב אל ד' שבות שלמורות
על פשוק הזכר . ושוד מומו מה עשים . שלים לו
להתחיל מלמרו למה נחבאת לברוח כי . ושוד כי מיאבו
מה עשים שמוש הבריחה ולמה הוזר ומימר למה נחבאת
לברוח ושוד מה הנה שתי נגנבות הללו ומנגוד שם לבני
ומ"ש ומנגוד מומי כאחד מאר לבני ובשני מאר מומי .
וגם הפריד הכתב בין זה לזה . ושוד מומרו ומנגב שם
מומי שלם הכוונה שבעל כרחן לקחם . לא ידלק לשון
ומנגב ושוד למה היו כשבויות חרב ושוד מומרו למה
נחבאת לברוח . שיורה שבדי לברוח מאר כך נחבאת
בחשוב ולא כן היה . ושוד מומרו ולא הגדת לי שיהין
כי היה בורח ממנו ויגד לו ושוד מומרו ומלבלך כי כי
הלא לא השב יעקב שיעשה לו כן מו יהיה העיון בהשחה
שיעקב לא הודיע לנבן מאז בא . כי נגב בלבות עשו
ובא בורח ממנו מרמה רק מאי מלבים הוא שיוב בלבים
דומים נאחי שלם . וכי בן רבקה היה הקדמה על הזוונ
ושלם שהיה נוגב בשמר שבא מבים שם ועבר
זה ויגנוב יעקב את לב לבן הארמי על בלי הגיד לו מאז
כי ביום הוא מעשו . שע"ב היה לבו בעוה שיעקב חמיד
לך על ידי מעשה זה שברח עשו ויוגד ללבן כי ברח יעקב
מאז בא מעשו אחיו שהוא על שנוב ברכותיו . ומה שבא
מלם מדרשו על שם ועבר היה שלחבא שם י"ד שנה ולא
בא מיד דרך ישרה כן ירדוף אחריו עשו דרך חרן . ע"כ
הרה אפו על כ' דבריס . שאחר שלו עשו שנה נגב ממנו
דבר וברה שיהיה כן יפגענו עשו בחלבו הקשה על הברכות
וישלחנו בעוזיו לגבו . ועל ה' אמר מה עשים השם
נגבה גם לו וברחת ואלי לא נשמרתי כי ושנוב שם לבני
שלא הגדת כי ברחת מעשו ועל השיים אמר ושנוב שם
מומי לשומן וכן כשבויות חרב ליד עשו ואל תאמר כי
כין כעם עשו על כך כי הלא למה נחבאת בשיח שם ועבר
י"ד שנה לברוח שאר כך תרגום שם כין כעם לאחיך גדול
מאד . ומלבד פשוט זה לאמרתי מה עשים שהוא כי ושנוב
שומי שיוה דבר ושרחת בשבר עשים לאחיך בא"ל"ך למה
לא הגדת לי קודם ידיעתי שברחת מעשו ומלבלך בשמחה
ובשיחים כי שהוא שלא אנוד לו כי ברח יעקב מעשו שלא
שאר בריאתו זאת . שרחו מעשה ושזכרו בריאתה ולפשוט
היה לך לשוש בשבריחך בשומי שתשקה . ושנה במה
שנאחדם לי שלחני מביכם שהזיכני עליך אני שוב בי

שחשבת רעה . כי שם שהשכלת עשו על ג בדעת שהתגבת:

כט יש לאל ידי כו' . אמר יש לאל ידי להיותי בעל בחיתם לעשות כו' . ואלהי אבותיי לא אמר שיתעטני רק שאמר שאמר כו' ואומרו לאמר הוא כי לנביאי שיתעטנים אין הקב"ה מדבר בעצמו אליהם רק ע"י מלאכים שמושלח ושהיו ואז אמר אלי לאמר . כי אמר ס' כדי שלא לאמר שאמר לשר אין שיאמר אלי כו' :

ל ועתה הגיך הלבת טו' . אמר עתה נתחדש שלא תצייתם לבורח כי שם לשולך והוא כי עתה ברחתי שלא הגיך מזונייני עליך . שכתי כי שכיום עמך ובלבך הולבת גם היה וזאת הלך הלבת הליכה לשכיום והליכה ליעקב לומר מהלך לשכיום ידעתי עתה כי לשולך תצייתם גם שתה ולא לברוח כי הלא ס' עמך . וזאת הלך הלבת כי נכשוף בחיום שכיום שעמך נשם כה שכיום שכבית לאיך ונכשפת גם שתה לבית לאיך . וזה שלי שתה ליה נגנבת את אלהי אחר שהלהי לאיך עמך . ויאמר יעקב אל לבן שכרתי הוא כי יראתי כו' . ואעזין אלהיך את אשר תמצא כו' . ושם תחשוב שלבל יגידו לך התרפים מה שנגבו ממך לקחתם . שכר לא כו' אחר שחשוב . ואמר כי משבח את כל כלי כו' לאיזו דבר שהלהי שים כה עד אחי ואחיך ואל שתוש על נושאי כי אין זרים שתהו כי אם אחי ואחיך . ושם לא מלאת יוכיחו בין שנינו :

לא זה כו' . ואולי כו' יקשה היפאר שלא אלי שלהי נאמו אך יאמר שהשנאתו יי' שלא שכו' שדע שלהי נאמר לא אלבלני . דלא עביד קב"ה ניסא לנביי והוא עדות על נאמונתו :

לב טרפה כו' . שם שנרפש לא הכאתי אליך שהאר ממנה . שהשלח שלא מכרתים היום שנשרפה ולא הודעתיך רק שאני אחשוב שני שברתי שרפה . שכשהתי נמנעה שלא שרפה היה שם שהעדר . כי שלא מידי היים מבקש לותם . וכן נעשתי יוס כו' כי שם שהיה נגנב בהשבח בין ביום בין בלילה הייתי שחשיבו לנעוכתי כאלו שני נגנבתי ולא השם לו עם השיום שהיה תוגם ואומר שכר שעור כי אי לשפער בלי היום וע"כ הוגדלתני לגדנך היום מעיני ולכן הייתי ביום הוא השתם . כד"ה כתוס היום שלבלני חורב ומגרשני השום בשני וכשהיה הקרח בלילה היה שכלוני בשקום שלבלני חורב ושהכלת ושדד שנתי מעיני . וזה יגדל לומרו הייתי שהוא מיוסר לך הוא שהיה בשתם לשמור שלך ולא שהה שלגיים כי שם במקום שלבלני חורב :

לג זה לי כו' זה שהלמות שלמרתי הוא לי שעריס שנה בביתך בין שם שעבדתיך שכבע עשרה שנה בשתיך . עם היות שהייתי יכול להוזים חולה שיהיה בשבע שנים שהיו נגזל וכן בשם שנים נלאתך עם היות שוחשלף לא שכוכתי כו' :

לד קולא אלהי שבי כו' . שם על לד שהסד בלבד הייתי זוכה . היה שעבד תגדני מן שדין לך אלהי שברכם בשיום שהסד ופחד יצחק הוא שדת שדין היה לי . כי גם בדין זכיתי שלא לא כן עתה ריקם שלשתני . והרשים כי גם הדין בעזרי . כי הלא הוכיח שמם שויבא שלהים לי לבן בחלום הלילה שהוא זמן

הגבוהים הדין . ולמה הצמר לך מדבר כו' ומה גם כו' למה שהוא בהחלט הלילה וזהו לומרו לה עניי ולא יניע כפי רצה אלהים הוא מדת הדין ויוכח למה ומזה הוא העד בלומרו ולאלהי אביכם למה כו' :

מג ויען לבן כו' . ודלי הוא שהבטוח ומה בא להודיע ובלומרו והלמן שלאי הוא שקר ולומרו וכל אשר לאחי רואה . גם לבן היה רואה וגם למה הולך לעשות והכל ע' הלמן והשאר ולא כלל ולמה כל אשר לך לי הוא ומה ענין מה לעשה כו' ומלת לאלה מיותר' ומלת היום.לך יאמר הנה לאמרת לי עתה שלהתי לילו עשים בלי אני טפל כי כאשר הבטוח עם שמכרתים וגאלו בנותי הן והבנים בני כי בני הבית הרי הן כבניי. וכהנה גם הלמן שאני כי על ידי המקנות היו יולדות ממורחות וגם כל מה שהיה רואה לין ע"ל עבדים ושפחות וגמלים כו' הגרחים לכל כי אם גם הממון שהיה בלבד רואה גם הוא מבלי מאשר היתה מוכר מהלמן שלקחתה בערמה ולא לחוף או לבזותי כלומר ויהיה לאן כי כמוני כאן לך מה אשר לי הוא מה לעשה לאלה היום שהיה מהניקון מהלבי לוך לאבניהן או לבניהן כו' . לכן ועתה נכרתה נברית כו' לבל אשר לאן :

מה ויקח יעקב כו' . יקקה (ה) למה היו מלבנה נלעד שיהלבו עליו.(ג) מה הודיענו הכתוב הטמות לאחר שהכל לאחד.(ג) למה חזר לבן ונקראו נלעד ולמ' נקרא בשיבה לאחה.(ד) לין יאמרו יהי הגל עד. (ה) לומרו ע"כ קרא שמה כו' כי הנה גם יעקב קראו כך . (ו) כי יעקב גם כן היה יכול לקרותו יגר שהדותא . (ז) לומרו והמלפה מלן דבר שמה גם לפרש"י שהיה מקום שנקרא מלפה נלעד הקוראת במקומה . (ח) מה צא להוכיח בלומרו יפך ה' . (ט) כי פעמים לומר אלהים עד . ופעמים לומר ה' עד ביני וביניך כו' ופעמים שהגל הזה העד ועדה המלפה . (י) שם אני לא תעבור כו' מה עניו . (יא) מה צורך הוא לומר אלהי אבותם . אחר לומרו אלהי אברהם ואלהי נחור . (יב) למה נשבע יעקב ולא לבן . ולמה בפחד אביו יצחק ולא באלהי אברהם עם שהכל אחד : אמנם יעקב להיות לבן יברחל לקח לבן על עניו וירימה מלבה לומר כי נגד בלומתו המיד ועל בניו שיתאחדו גם הם לבית נבדית . אחר לפי לקחו לבנים שגם כ"ש מהייהם לאבן בנבדי כהונה ולא אחר להם שיעשום גל לרחוק הם לא כלם בשהדות אחד . והמה לרמוז שעם כל אחד אבן בכני עלמו יהשבו מ' טפו גל . ולהורות היות השהדות בשוב לבב ויאכלו שם שייעב לבם . והמה לבן אחר בלבון הרמי שהוא לבון מיוחד לחיונים שעל בן אין מלאכי הקדש מבינים לזהו . וכן יגר שהדותא עולה המספר קנין כ"ם ובכללות היהיבה עולה ל' במספר אלהים אחרי לך יעקב קראו גלעד בלי קדם . ובלי יחיד לומר על ה' אחד שהוא העד החמת ועולה במספר קנין י"ז כמספר השם הגדול והקדוש ועל כן אמר גלעד בהיבה שהם להוכות שהדות וקדושה . ומפני שהיה מקום לחפוש את יעקב שקרא את הגלעד עם היותו דומם . מה שאין כן לבן שאמר בשהדותא ולא אמר שהדא .

לזה לאמר דע כי נהפך הוא כי על שיאמר לבן הגל הזה עד שקראת אתם הגל עלמו עד . על כן קרא יעקב שמו גלעד ועם כל זה לומרו בפיבם אחד שאינו מורה שהוא עד ממש . רק רמז בעלמה על שם שיהיה שהוא העד כמדובר : ועוד רמז' על היות יעקב חשם על זה . כי הלה והשפה היה שמלת' שהיה יעקב שהיתה כמו שאמרו רבותינו ז"ל בברחשים רבה (פ' ע"ד) שהיה בבן על שבריה . שהוא בן על הר גבוה כפי' רש"י שם . שהוא כמשפה להיות עליו נוסף ומגלה למרחק מה שנעשה על עלמה שהיה היא נוסף ומבשה בינתים . כי אם אחר יאמר יקף ויגלה ה' כי נסתר כו' הנה כי ייחס יעקב הרמז הליו יהבדך ואחר שחקן הקודמי המפל על יעקב חזר על היום דברי לבן אם הנעה אם נותני כו' . לומר גם אני מחזיק בזה שאין הגל מספיק לעד . כי אם ה' . למען הנה אני דבריו אם . אחד ביני וביניך אם לעשה לך רעה או אם תעשה לי רעה . שניהם אם עודך במקומך השעה אם נותני ושבה בשה שביני וביניך יפה דברת ברמז המפשה שיקף ה' הוא מדת רחמיים לך בדבר שבני שהוא אם תעשה אם נותני . בזה היני חשן רק על פי מדת הדין והוא לשפה כי אלהים הוא מדת הדין עד ביני וביניך . וחזר ואמר לחזיקה שאחרת הנה הגל הזה עד כי' לין עדותן מועלת . רק אם אני הלך מאלי לרעה לך באחרך כי ברלומי בדרך אם הגל והמלפה לזכיר ויהיו כעדים לפני על הבריות וכן אחה אם הנה להרע לי מדי עברך שפנות בהן ויהיו כעדים לפניך וזהו עד הגל כו' לך אם אני לא תעבור כו' ואם אחה לא תעבור אלי בדרך לחרעה. ע"כ מעשה נברור עדים ודייניס . אלהי אברהם מדבר ואלהי נחור מדני ולא כמו זה יחשב לך אלהי נחור . כי הלה הוא אלהי אביהם של אברהם ונחור כי אלהי הרעה היה של נחור וכראוה יעקב כך אמר אם לומר אלא להשפין באלהי נחור . אחי מריבה ביני וביני . ואם לומר אני באחשבע באלהי אביהם ואחה באלהי נחור ומאחי עובר אלא יפמע על פיך על כן אמר לו אינו חשן בשבועתך אלכי אלבד אשבע ולא אחה וזהו וישבע יעקב לומר ולא לבן . ואם היה לומר באלהי אברהם או אלהי יצחק. היה מתחמן לב לבן . שיגעל באלהי נחור אביו . ע"כ לומר בפחד אביו יצחק לומר שאני נגרר לאחר אבי אבי :

שיהא הוא ממנו :

נד ויזבח יעקב כו' . הנה ביאחו נלאמר (בחומש י"ח) ויצבו לאכל לחם עם חותן משה לפני האלהים ולאמרו רז"ל (ברכות דף ז') מכאן שאחשבה מסב הם שאלמידי חכמים מסובין הם כאילו נהנה מזיו השכינה והנה הם נאנייר . אך בזה הפשר אלא הנה יעקב לאכול עמו כי אין ראוי יהיה חיבב הוא הם שכינה וחבין בזביהם אך לא היבב עמהם כי אם ויקרא לאחיו כו' :

לב א וישכם לבן כו' . אחר שויבב לבן שפרד מיעקב ויעקב הלך לדרכו ויפגעו לו כו' כי הפרד הרשע מהלדיק מפרש שכינה ופמליא שלו אלנו על דרך שאמור בחומו שאחרי הפרד לוט כו' . ואחר שכותבים יחבאחו בשמוך בפרשה ויהלא בסייעתה דשמיא :

ד וישלח יעקב כו'. ראוי לשית לב על הסברא היותר מתקבלת. על פי ההכרחיות הידועים שהיו מלאכים ממש. (א) למה בחר בהם מבאנשים. (ב) כי אלא הדבר קשה להשתמש לצרכו ממשרתי עליון. (ג) אומרו לפניו כי מי לא ידע שלא היו לאחוריו. והוא הודעה לבלי צורך ויש אומרו שהוא כי שלא מאשר היו לפניו הם המלאכים ואם כן מהראוי יאמר מלפניו. (ד) אומרו אל עשו אחיו מי לא ידע כי הוא אחיו. (ה) כיינו המקומות ארצה שעיר שדה אדום. (ו) אומרו ויצו אותם לאמר. כי אחרי אומרו באר היטב כה תאמרו כו' כה אמר כו'. למה מקדים מלת לאמר וגם היה די יאמר כה אמר עבדך כו'. ולשתוק מכה תאמרון כו'. (ז) מה ענין אומרו עם לבן גרתי כי לא נעלם ממנו. (ח) אומר ואחר עד עתה וכן אומרו ויהי לי שור כו'. (ט) איך היה זה למצוא חן בעיניו. והפוך הוא כי הלא יקנא ויאמר כי גנוב הוא נ"ח. (י) אומרו וישובו כו'. כי אומרו אל יעקב הוא מיותר. (יא) אומרו באנו כו' והיל"ל הלכנו. ובמקום אומרו וגם הולך היל"ל וגם בא. (יב) אומרו אל אחיך אל עשו מי לא ידע כי עשו הוא. וגם הל"ל אל אחיך עשו. ומלת גם מה בא לרבות. (יג) ראוי להעיר קושיא על יעקב: מה ראה על ככה כי חרד את כל החרדה הזאת ואנה עזב כל הבטחותיו יתברך שהבטיחו והנה אנכי עמך כו' כי לא מרו לו כו'. וגם קושיא אל המלאכים אשר שלחם ולא אע"הכן למה זה שלח מלאכים ומנחה אל תירא יעקב כי האלהים עמך ולא לחנם שלחם לשומרך. וגם קושיא לאלהינו שלא גלה את אזנו אפי' אחר התפללו הצילני נא כו'. והנה נבא אל הענין נשית לב אל אומרו בסוף פרשה הקודמת ויעקב הלך לדרכו. (א) מה ענין אומרו לדרכו. (ב) אומרו ויפגעו בו כי לא ידק בם לשון פגיעה כי לא בדרך נכחו היו באים כי אם יורדים שם מן השמים. והיל"ל וירא מלאכי אלהים. או וישא עיניו וירא והנה מלאכי אלהים. (ג) מה חידש באומרו מחנה אלהים זה. (ד) שהיל"ל מחנה מלאכים. (ה) למה קרא למקום ההוא מחנים: אמנם כן אמת כי ברכות אביו מה' היו לו ליעקב כמפורש בספר הזוהר באר היטב. אך יעקב לא אך מהיות נדון בקרבו אולי גניבות היו עמו והיה צריך לרצות את בעל דינו. אך לא כן הוא יתברך עמו. כי אם נתונים המה לו מאתו יתברך. כי מה' יצא הדבר והוצרך להיות דרך ערמה כמפורש בספר הזוהר (וישלח דף קמ"ו) מקביל אל ענין אדם וחוה עם הנחש והנה בבא יעקב אל הארץ כיבדו יתברך כבוד גדול ע"י מלאכיו. מה שלא נעשה לו בצאתו מהר המוריה ללכת חרנה. והוא כי גם מלאכי אלהים עולים ויורדים בו מלאכים שלוותו בארץ עלו ומלאכים אחרים יורדים ללותו בחוצה לארץ. אך עתה בשובו עלה מחנה מלאכי חוצה לארץ הבאים אתו יצאו להקביל פניו מלאכי ארץ ישראל טרם יסתלקו הבאים עמו. באופן שהיה כבוד כפול שמלאכי ארץ ישראל יצאו ח"ל לכבודו. שנית שטרם הסתלק מחנה חוצה לארץ באו מחנה ארץ ישראל והיה שם לשני מחנות יחד. ולשמא תאמר למה נתוסף לו עתה הכבוד הזה. ההוד שטרם עלם אשר אתו באו של ארץ ישראל. ב' כי אשר מתחלה לא רצו לצאת ח"ל עתה יצאו למענו לח"א ויעקב הלך לדרכו. לומר כי בהיותו בהר המוריה לא היה הולך לדרכו המתייחס לו הוא לארץ ישראל רק לח"ל. הפך שרשו אך עתה הלך לדרכו אל הקדושה על כן ויפגעו בו מלאכי אלהים וזה אומרו לשון פגיעה שלא ירדו מהשמים ההוא כי מלאכי ארץ ישראל המה. ואין יורדים רק בהר המוריה הוא שער השמים ולא בעיר חוץ לארץ. אך ודאי בארץ ישראל ירדו ומשם באו נגד יעקב ויפגעו בו כאים הבא לקראת הבירו להקביל פניו והוא הכיר זה ויאמר כאשר ראה. אין זה מחנה מלאכים כאשר היו מחנה אשר אתי רק מחנה אלהים הם מחנה המרכבה המיוחדים לאלהים אשר הם הפנימים הם מלאכי ארץ ישראל בעצם והוא כמתמיה איך יצאו ח"ל טרם יעבור מעבר יבוק. עוד שמה תמיהה שנית איך לא עלו תחלה אשר לוואו חוצה לארץ. וירדו אח"כ של ארץ ישראל ע"כ ויקרא למקום ההוא מחנים. לומר כי המקום ההוא זכה לשני מחנות יחד מה שאין כן הר המוריה. כ"א מחנה אחד עולים ואח"כ יורדים אחרים. לא יהיה כי אם היה בלבד על ביאתו לארץ. אחר בא השני היה להם להסתלק מיד. על כן אמר בלבו כי אין זה כי אם שה' חפץ. אפיים את עשו על הברכות שנטלתי ממנו. והניח מלאכי ח"ל שאשלחם אליו לשכך חמתו. על כן וישלח יעקב מלאכים. כלו' של חוצה לארץ הנקראים מלאכים סתם ולא מלאכי אלהים ומעט אל היותם מלאכים ולא אנשים כיוון באומרו לפניו כו' כאשר יבא ביאורו בס"ד. או יאמר ויאמר יעקב כאשר ראם מרחוק. הנה מלאכי אלהים הוא זה שלפני שהם מלאכי חוצה לארץ שעמי גם הוא. ולמה באו אלו האחרים. אך הוא כי זה המקום בו מחנים ואין זה כי אם שאשלח מהם כמדובר או יאמר ויאמר יעקב כו' בשום לב אל מאמר יעקב למעלה אם יהיה אלהים עמדי כי הלא נאמר לו הנה אנכי עמך ואיך אמר כמסתפק אם יהיה אלהים עמדי אך הנה השם המבטיחו אז היה שם הרחמים באומרו והנה ה' נצב עליו כו' אני ה' אלהי אברהם כו'. והוא אמר הנה אנכי עמך ושמרתיך כו'. שהוא על פי מדת הרחמים. והנה לפעמים מדת הדין מקטרג. ואשר מי שאף מדת הדין תטיב לו על כן אמר אם יהיה אלהים. הוא מדת הדין עמדי ושמרני כו'. ועתה בבואו גם שראה הכבוד הגדול הזה. שבאו מלאכי אלהים להקביל פניו אמר כאשר ראם עדיין איני בטוח מפחד עשו. פן אני חייב לו. כי הלא מלאכי אלהים הוא מדת הדין זה. ואולי על פי מדת הדין איני בטוח. כי אינן מלאכי רחמים כנודע מספר הזוהר. כי יש כיתות מיוחדים אל מדת ה'. והנה ראה לעומת זה כבוד גדול. כי המקום הזה הוא מחנים. כי לא נסעו מזה המחנה הא'. על כן הי' בספק אם הסכים הוא ית' עמו בברכות. אם לא על כן וישלח מלאכים. והנה כתבנו כי באומרו סתם מלאכים. ואינו אומר מלאכי אלהים. הם של חוצה לארץ: ועתה אל עליו הובא ביאור למה שלח מלאכים ולא אנשים ונם היות של חוצה לארץ וכתן ד' או ה' טעמים. והוא כי בא להכין עצמו לשוחד ולמלחמה ולתפלה ודורון.

ורואה כי היתה עת רצון כי היו לפניו ב' מחנו' מלאכים וטוב לבקש רחמים ולהכין עצמו לכל בעת ההיא. וגם היה נתון לעבור מעבר יבק לארץ ישראל. לבל עכב שם מלאכי א"י הרבה. כי על כן ניאוץ לקום בלילה לעבור המעבר ההוא. ויעבר את כל אשר לו באישון לילה ואפילה. ולא המתין עד הבקר כאשר יבא ביאורו בס"ד. על כן אמר בלבו אין זה צריך בשם ואם אשלחה אנשים לפני. מהלך יומים ושלש יתאחר הדבר על כן צריך יהיו מלאכים. כי מלאך אחד שליש של עולם דכתיב וגוייתו כתרשיש תרי שם באופן בפסיעה אחת הנה אצל עשו. וזה אומרו אדע למה וישלח מלאכים למען עודם לפניו הם אל עשו בלי איחור: עוד טעם שני והוא אל עשו אחיו כי ב' בחינות לו. א' היותו עשו כי רשע הוא ועברתו שמרה נצח. בחינה שנית כי הוא אחיו ומשפחת האחוה אפשר שב אפו ממנו. כמאמר רבקה עד שוב אף אחיך ממך כו'. באופן צריך מלאכים יבחינו אשר בלבו אם טוב ואם רע. מה שאין כן לבשר ודם כי יוכל לחפות ולכסות שנאה ולא יבחינו: ועוד טעם שלישי והיא ארצה שעיר כו' והוא כי בביתו לא ישכנו רגליו פעם בחוץ בשדה אדום פעם בשעיר. ולא יכוונו האנשים המקום אשר הוא שם ויצטרכו ללכת אנה ואנה על כן הוצרך מלאכים שלא יחטיאו עוד רביעית כיון באומרו השמות והוא כי הנה היו לפניו שמות עלי אדמות. מזכרת שמותיו על יעקב בל ישכחו ממנו כי עירו שעיר. ובה יזכור משממת הברכות אשר היו על יד היות ידיו כידי עשו אחיו שעירות. ומשממת הבכורה שהיא ע"י האדום האדום שיזכור ע"י שדה אדום. באופן שאם היו אנשים מסתכנים. פן תעלה חמתו באפו כי מזכרת תמיד לפניו בל יתקרר דעתו ויהרגם. וע"פ דרכו רמז טעם אל היות מלאכי חוצה לארץ באומרו ארצה שעיר שדה אדום שהוא חוצה לארץ ואין לשלוח שם של א"י: עוד טעם חמישי כיון באומרו ויצו אותם לאמר. והוא כי הנה יעקב היה חושש פן עליו חיוב הברכות ובקש לקיים בעליון. אך הוא ית' הקפיד על יעקב על הכנעו לפני עשו. כאמרם ז"ל על פסוק ואת למדת אותם עליך אלופים לראש כאשר הפליגו בזה במדרש באומרם שהוא הקיץ את הישן: והנה כתבנו כי גם יעקב הי' כמסתפק אומר בלבו לו חפץ ה' להניחני ביד עשו למה הראני את כל זאת ב' מחנות מלאכיו ית'. והנה המלאכים המה ידעו כי לא הי' פחד אך הוא למען יגלו הענין שלח אותם והרא' להם מורא ופחד באמו' להם כה תאמרון לאדוני לעשו כה אמר עבדך יעקב לראות אולי יענו ויאמרו אליו החנם שלחנו ה' עליך אם לא לשמרך מעשו ודומה לו ולמה תירא ממנו ובזה ייטב לבו. ואם נהפוך הוא ג"כ יגלו אזנו. וז"א ויצו אותם לאמר כלומר מה שויצו אותם ולא לאנשים. הלא היא לאמר כדי לאמר הם לו. כי יאמרו לו הענין ויגלו הדבר. מאח"כ אם היה משלח אנשים. אך המה ראו כי הוא ית' הסתיר ממנו גם המה הסתירו. והוא ית' הסתיר על אשר לא בטח בעולם ונכנע לפניו עם שהוא מתגלל לפניו על הדבר כאשר יבא בס"ד. והמלאכים עם שידעו כונתו ית' הסתירו על שהסתירו ית'. וזו אלי אחד מכוונות הכתוב באומרו

וישובו המלאכים כו' לאמר. כלומר כי מה ששבו אליו לאמר הדברים ההם כמיראים אותו. לא שלפי האמת היה פחד. רק אל יעקב כדי לאמר תשובה היו הדברים ההם לעשות שליחותו. אך לא כן האמת מאתו ית':

ה **ויצו** אותם כו'. זולת מה שכתבנו באומר לאמר. יאמר כי הנה היה דעת יעקב להורות כי דברי הכנעתו אלה להפיס דעת עשו בלבד היה. ולא כן לבו עמו והוא כי דרך ציר אמונים לרפאת שברי דברי משלחו. לשום שלום כמאמרנו על פסוק וציר אמונים מרפא. ע"כ חשש יעקב פן יאמר עשו מי יודע אם יעקב אמר למלאכים אדוני עשו ועבדך יעקב. ואולי תיקון השלוחים הוא ולא יצא מפיו כן וגם אם יאמר שיצא מפיו. הוא בסדרו דברי' לאמר אלי. אך כשהוא מדבר בביתו עם אנשיו לא כן ידבר. א"כ על הכוונה סידר הדברים לאמר. כה אמר עבדך יעקב עם לבן גרתי ואחר כו'. ויהי לי כו' והיא כי דרך השליח לומר כה אמר כו' שעם לבן גר ויאחר עד עתה ויהי לו כו' ושלח להגיד לאדוניו למצא חן בעיניו. האמנם אמר יעקב לא תעשון כן רק לשלח כיוצא מפי כאלו אני המדבר עמו. וז"א כה אמר כו' לומר ככל היוצא מפי אליכם וכל זה עשה למען ישכיל עשו אם גם על זה פקחו עיניהם השולחים לבלתי שנות כדרך העולם יורה כי גם ודאי באומרו עבדך יעקב כי כך היה היוצא מפיו וזה כה אמר כו' ועדיין היה אפשר לומר אולי בדברים שאינן לדבר לעשו רק שמדבר יעקב בביתו אינו מודה הכנעה לזה הקדים ואמר ויצו אותם לאמר כה תאמרון כו'. כו' הנה אמרי אליכם כה תאמרון לאדוני לעשו איך דברים הכרחיים לומר לעשו. כ"א מאומרי כה אמר כו'. אלא שרצה להורות שאפי' במה שהם דברים שבינו לשלוחים ולא ליאמר לעשו הוא הקורא אותו לאדוני כי אמר כה תאמרון לאדוני. ובזה ידע עשו שאמר כן ולא כה תאמרון לעשו כה אמר כו' לזה צוה ואמר שגם זה יאמרו לו ולא יתחילו מאומר כה אמר כו' וזהו ויצו אותם לאמר שצוה אותם לאמר לו שאמר כה תאמרון לאדוני כו' להורות כי גם בדברים שאינם מענין השליחות. רק שאומר להם שיאמרו לו אמר לאדוני לעשו למען יראה כי גם בקרב ביתו לאדון לו מחשיבו. גם כיון פן יחושו המלאכים על כבוד שלא יאמרו עבדך יעקב על כן הורה הכנעה גם בבלתי נאמ' לעשו להזהירם על הנאמר לו. ובוונות הענין אל יעלה על רוחך כי ברכות אביך גברו ועשו לי את כל הכבוד הזה כי הלא ג' זוגות היו הברכות. הא' שפע טובה של השמים כו' ורוב דגן ותירוש. (ב) יעבדוך עמים כו'. (ג) על האחים הוה גביר לאחיך כו' והואיל מהאחרון אל הראשון אל אומרו הוה גביר לאחיך אדרבה עשו הוא הגביר כי כה תאמרון לאדוני לעשו ועל וישתחוו לך בני אמך אדרבה כה אמר עבדך כי אני עבדך אשר לו מתייחס ההשתחויה לאדון וכנגד יעבדוך עמים שהוא זולת אחיו לא נתקיים כי הלא לבן לא אח הוא ובמקום שיעבדוני עמים עם לבן גרתי כעבד לו ועל משמני הארץ כו' הנה לא היתה הברכה שתבא אלי המוכה בעבדתי אשר שעבוד כעבד איש מקנה כסף שנים הרבה כי

בלא

הלמ על ידי שומאר עד עמה בכיר יוס ולילה הוא שויטי לי שור ומחר ומאן זה מברכה רק סבא מאליו ועם כל זה מה שנזכלתה להגיד למחרי היו לקהות שניך כי אם תדברכה למלא מן בשיניך עם כל הלב כי הני עבדך וכל מה שקנה עבד קנה רבו ובו למלא מן בשיניך . וכן קבלו רז"ל שהכל נתן לעשו על המערה כי

אמר נכסי מיהא לאתן מין להם ברכה בתרן :

והנה רז"ל (ב"ר ע' ע"ב) אמרו שהקפיד הוא יעקב

עליו על הכינוי שהוא כתיב ברוב ליעקב בדבר בספרם מעשה שהיה שהכתיב ר' כתב לקיסר על יד ר' אפס וכתב מיהודה כשיה למען מלכא מטטוניות וקרא ר' את שכתב ואמר וכי אפשר שהי שמר עבדך יעקב ושוה לכתוב מי עבדך יהודה יהודאה כו' ולא על הכי סיפרו לו מעשה שהיה אלא כוונו שיעקב עשה לימות את זרעו בגלות בחל זה אמר אין להם הבטחות שהיו על כן הוכרחו רז"ל כי כן עשה רבי שלמד מיעקב ועוד לנו התנצלות שהר בדברו אליו יתברך כתיב יבא בש"ד :

והנה במדרש אמר שור זה יוסף שיאמר ממנו יהושע שמכה בעשלק ואמונה שהוא יעשה בעולמו אמן' ומבני יעשה יודעי בינה לעתים לדעת מה ישראל ה' ומה יעשה ישראל ואלו אלו יפרעל שנאמר ואלו נחלו כו' ועבד זה דוד אמן' מי עבדך בן אמתך ושפחתי זו מביניך שנאמר הנה אמתך בשפחה ע"כ והנה מאמר זה תומר דרשוני כי כלו מקשה : אמנם הנה קושטא לו תומרו שור והשור כו' . הכל לשון יחיד וכש"י ז"ל נדחק על שם המין . אך רז"ל (שם) דרשו על המכוונים בתורתם אלו וזה כי עם כל הכינוי רמז לו בלון מיהא עליו כי אלא ויהי לי שור זה יוסף שנתן אל עבו כי על כן כתיב ילדה רחל את יוסף אמר אלהי כו' כי לא הוסר מעליו אחד עשו שיהא ממנו יהושע שנכתב אחלה בעמלק שעליו נאמר ככור שור הדל לו . וז"ש שור זה יוסף כו' . וש"ת אין זה רק בימי משה שכתב ירים משה ידו וגבר ישראל אך אמרי משה מה יעשה ליום פקודת עון אמר חטא כי ישמעאל שם אדום כי הוא רועות מלכות ליפרעל . על כן רמז לו והשור זה יבבכר כו' . והוא כי בני יבבכר יודעים ברוח הקדש מה הקב"ה עושה בעולמו עתה הרעון ועתו הרוגז להודיע ליפרעל שיעשה הטובה לתקן את אשר עותו לפניו המתו ית' . וזה לדעת מה יעשה ה' ומה יעשה ישראל . וזה אין אחד מהם עליונים כי אין להם אלא עליונה על ישראל . אלא עד שיבואו על פרגמי תוריותיה. ואמרו המאמר אחר שאוד הכמה מביניס ואין להם תושלת זה מיבבכר אז יפלו בידי אדום . וז"ש ונחן אלו ישראל והוא אמרו רז"ל בויקרא רבה (פ' כ"ו) על פסוק אדום ובמה תובינו ה' כי ישראל נקראו נחלו . מה נחלו מכון תומו ואינו בושה . כך ישראל סובלין יסורין כו' . וזה יאמר אלא בייסורין שבובלין יכול אמתחות ואלו אמר עליהם הרבך . ואמרו המאמר אלא בתוך הגלות יעשו כח לסבול ייסורין ז"ש ועבד זה דוד . לומר כי בהאי בסוף הגלות יהיו מיייסורין אז יבא דוד הנקרא עבד לה' ויהן נקמת ה' בהדום ואמרו המאמר אלא בתירתו

הפסיק והנה יתעתד ליעקב בדב ופסוק רבות והפסיק מלכותו בהאי קרא לפלוג ואין יפול כל פחדים אדום בתרבו והנה תמה בה כי יבא בהמזון לפלוגי הפסיק לעכל עד תור סיקר מפתין בקיר ז"ש הנה הפיגל הפרים הפכפול הזה מלפנינו בהאמר אלו ולא תהיה זאת לך לפוקה . וזה מאמרם ז"ל שפלאתי תהכתך לי מהפכת פנים זו מיכל ותפיגל . מיכל בשולם הזה ותפיגל בעה"ב ותוא כי מיכל אינל אם נוגע ממות בשולם הזה והפרים תומו ותפס הפרים וכיבר העיס במקומו . ותפיגל אילתו מעון המוגע מעוד השולם הבא. הפיס מכפול עון הפיגם במלכותו ומה גם לעתיד :

ו וישובו המלאכים כו' . זולת מה שהכתוב בתומרו לאמר עוד יכון עומר כי תמרו ו המלאכים

אתה תומר שעם שהוא עמו הוא אתיך . וזה בהמת לפלמתו שהפשר שב אפו ממנו כשהאמר הכתוב ויפלא כו' אל עמו אתיו שהוא עמו הוא אתיו . אך מפורש הוא כי אדרבה מע"פ שהוא אתיך הוא עמו וז"ש לומר כו' כלומר מה שרצוי לאמר הוא אל אתיך אל עמו ולא לאמר אל עמו אתיך כשהשר הפשת בלשון תומרו . ובדרך זה ילדק תומרו וגם שולך לקראתך כי אלא אין פשוטת עמו תוספת על פשוטת לומר בתוו וגם שולך עמו . אך גם הכל הוא כי בתו אל אתיך ואינו כתיב רק עמו רע הלבב ונוסף על רוע לבו כי וגם בשועל שולך לקראתך לכבד לך והנה מרז"ל (ב"ר פ' ע"ה) פסיס רומה לנחש למגירים לקחת המשפ מתת שמלך למלת אתיך כמה יתחז עם יעקב לירבה לו ותוא כי שוקשה למו מלת שולך שסיו"ל בא לקראתך שהן שתי היכות דשהזן מהשדי על כן פירשו שולך מלשיחה נבא ע"י כן לקראתך להחזיק עמך ע"י מכח נכסיך . וע"ד הפשט יאמר הנה הליכתו אלין היתה מתייחסת לבילתם כי היתה בקיבוב הלב . וביאתו לקראתך תתייחס לליכה כי אינו להקביל פניך בשחיקת קיבוב רק דרך פירוד הלב וזה בתו אל עשו וגם שולך לקראתך ולא היכך כשבא העין לומר שלמו לא לאתיך כו' וגם בא לקראתך :

ועור אפשר רמז בכתוי הגם שמדבה שהו אל עשו הגם הוא בא לקראתו וכן היה כי תחלה שהו שתחוה עמו ואמר כך הגישו עמו אלין וכתוי הגם יחזור אל השר וד' מתות מים בהיה עמו כלומר אך השר אינו ב"ה מיוחדים אלין :

ח ויירא כו' . לתוי לשים לב (ה) אל שכתב ויילח יעקב כו' ויעל לו כו' ובתחלה אמר מלך ובשניה היקל . (ג) מה תיקן בשה שתחלה חילו לשני מתנות . (ג) תומרו ויאמר אם יבא עשו כו' שהיו"ל אם יכה אם שתחלה שתחד ולא אם יבא (ד) אם הכין עמנו למלחמה כמ"ש ז"ל (שם) למה יעיתהו להכות אם שתחלה שתחד ולא יהיה עמו מיד (ה) תומרו והיה שתחלה שהשאר לפליטה בתה ידע שיתלא שהשאר ושלא גם הגלל הוא עמנו היה בספק כי אלא שתחלו אלינו גם מיד אתי כו' ואיך בשה לגשתי שיהיה שתחלה שהשאר לפליטה . ותה בשוה שולחת בו אם בוטח שיהיה לו יהיה בו מתחלה . (ו) תומרו אלהי אבי אברהם כו' לתה לא שיכבה לתאר אלהי אבותי אברהם ויאמר כו' (ז) תומר ה' אשר אמר אלי

ולא אמר אתה אמרת לי כו' ע"ד מומרו ואתה אמרת היטיב לטיב כו' (ח) שאחרי מומרו ואלהי אבי יצחק היה עמי לו לומר מיד האומר לי כו' בלי הזכיר לא עשה . (ט) שאולי תדרכנה בהזכירו כל הטובות אלו נעשו בשבח על פחדו ומורכו (י) בשומרו קטנתי כו' שגם כי ידע שיעשה עמו הטובים הבטיחו . (יא) שומרו מיד למי מיד עשו כי הי"ל מיד עשו לו מיד אחי עשו . מהו שומרו מיד מיד ג' פעמים (יב) שומרו כי ירא אנכי לומר מי לא ידע שעל היותו ירא לומר היה מתפלל (יג) שנכנס על עסקו ויעש בשם על הכעיס . ולא"כ בהבטחתו הזרע (יד) בכללות הענין למה הקדים עליותם המלאכים רקיים שאחר היותו עתיד לבוא דורון ולהתפלל. וגם למה הכין עסקו למלחמה קודם לו התפלה . וגם למה אחר התפלה שלח דורון : אמנם הנה יעקב היה מבשפק . לשמוא שם שב לף תהיו ממנו ושכח לא תשר עשה לו שם לין . על כן להסתלק מן הספק הזה שלח מלאכים כי הזה יגלו להם אשר בלבבו כשהשר היה כי אפי' היום מרבע מקום לים בלב ג' עמו הגידו לו כי הוא ושם נכבש למרע בפיעים"י ושאשר נתאמת אליו כי מבקש רעתו . תי מילד לו ספק אחר שם יהום עשו לל בלהי המים שומו בהיי יצחק . עד יקרבנו ימי אבל אבינו . ויעיל בעשו על כל העומר אשר ליעקב . בשומרו כי מברכתו עשה להם כל הכבוד הזה . תו גם על יעקב עלמו יפשך האמת להמיתו כי להמיד בלבו : עוד בניו נפשפק אם בכח עשו להמיתו ימלאו זכיות לעשו להעזר . ושפכן ביעקב בעניו יפיבת האדן וכבד הוריו מאז ילא יעקב מרגש . ועל הכל אם בדין היה חייב לעשו כי נגזרה הן ברכות אלו. תו הסכים הוא ית' עמו. ולא יוכח כי מה היו ליעקב אם עם כל זה בלי עון לו . יוכל עשו ברשעו להמיתו ואין מידו מציל על הדבר כי בעל בחירה הוא כמודע . כי אין הקב"ה מוגע בחיים אדם. כי על כן לשובן בחר בהשליך אם יוסף בגבור נחשים ועקרבים . מלהניח לאחו ביד אחיו כאפורים במקומו . והנה על כל זה פקח יעקב עיניו בילחמו בשאר נגאר על סדר המקרלות . והוא כי בהסתלק הספק הנ'. ויודע כי רע ומר לב לחיו אז ויילא יעקב כו'. והנה בגמ' לחמו רז"ל (ברכות דף י') כי ר' פלוני שרחם אם תלמידו מהיירא . מ"ל חשאם את הדחיים שחדו בניון חשחים כו' והולרך לפרש פסוק אחרי שעם שחמד תמיד על דברי תורה . והנה יתכן כי בהיות יעקב במבוכה זו . רחם והנה היתם ירחמו מאד בקרב לבו . אז ויירא לו על כך בחומרו הנה לב יודע מרת נפשו ואם לא שים כי עון . לא היה המורגת הגדול בזה בקרב לבי . וזהו ויירא לו על המולת . והיה חוסם פחים על הברכות אולי גזל הן בידו וכיוצא בדבר . על כן ויירא לו מה שלפי האמת לא היתה לחשחתו . רק מה שבעבע בפליחות שעלה לעשו כחומרם ז"ל (ב"ר פ' ע"ח) שאמר הוא ית' ואת למדת אותם לילך בלופים לרחם . והוא לא כן ידמה על כל מה שעשה ויחז כו' והוא כי אם עשה מהעם אשר אתו מחנה ג'. ואת הצאן כו' שהוא כן מקנה קניינו אשר רכש מהנה אחר. וזהו לפני מהנות והוא לשון את מחנה הנכסים דלשונם

שיפגע בו עשו אחלה ואת מחנה העם ואתנים ובניים במחנה אחרון כאדרון הנ' לפניהם והוא יעקב עבר לפני מני מהנות . ויאמר הנה אפשר כל העם עשו יפיל על הנכסים בחומרו כי הם מעלו . לך לא לשלוח ידו כי כי בחיי אלי לא יגע כי יד לו לאפשר שמרוב בשעו גם עלי יעביר כוס . על כן אמר בזאת יכהן לם יבא אל המחנה האחת . הוא הרלחון של הנכסים ויוסף אותי עם שפוגע בי רחשונה הנה בזה אדע כי לא להמיתני בלבבו . ולכן לא לומר לו דבר . רק והכהו תניחהו להכותו כי לא לחוס על המון ואולי יוכה כי תשמח דבר . לך וסיס המחנה הנשאר לפלטה כי הם ישלח ידו כי אחי פני נגדו . כי לא ישלחנו ה' גם כי אחרי הכותו לח מחנה הנכסים שחעין ברכיחיו וגם הוא לבלתי המיתני בחיי לבא ימנע ממני אחר השלח בשעו בנרחנון . וזהו והיה כי והנה זה הוא לם יבא אל המחנה האחת ויעזוב לח יעקב . ואם לא יעשה כן רק ילך אל יעקב לאמיתו על חליקה זאת היחל ואמר אלהי אבי כו' לומר הנה ים זכיות בידלה כי בימו שון בהם . והוא היותנו בני אברהם ויצחק . ויש לעשו אחי זכות אשר אין ליעקב . והן דיהם האדן וכבוד הוריו זה כמה שנים ויש זולת זה שון הברכות . לח הוא שלח הסכים הוא ית' בלקיחתן ע"כ על ההשגחה אמר אלהי אברהם כו' לומר הנה אין לעשו זכות אבותי . כי היהם מתייחסים לחיות לחבות רק לי והוא מדרש רז"ל (בב ס' מ"ז) על כי ביצחק יקרא לך זרע ויצחק ולא כל יצחק רק יעקב ולא עשו . וזה לחשבון כיון הוא ית' באמור ליעקב בלאמו מפלחן אלהי אברהם אביך ואלהי יצחק כו' לאמר מה אחאי אומר לך אדון כו' לך לחתנגד לל אדהיר ואחמר כי הלא לזרעך אתן את הארץ לאמר וגם עשו מזרעו כי הלא אלהי אברהם אביך ואלהי אבי עשו . ומאז אמרתי לאברהם לזרעך אתן עליך באחאי והנה בכלל מלחיים הנה . כי גם יצחק לא יקראם אב לעשו רק ליעקב כשאמר לאברהם חם מלאמר יעקב אלהי אבי אברהם כו' לומר מלאמר אתה אלהי אברהם כאשר אמרת אלי . אלי אומר כי גם אלהי אבי יצחק ולא יקרא אבי עשו . ועל כן לא כלנם יחד אלהי אבותי אברהם ויצחק . ועל זכות אברהם וכבוד הוריו ז"ל גם מפלח"י יעקב לא יתכן שאמר אלה נחשבו לי לעון כי הלא בשחיתון הנכחתני לשחיב לי כי ה' שאמר אלי שוב לארלך היה ת"י ולמולדתך הם הוא ואיטיבה עמך ואלו בשאי אלה מעלתי לך לרע היית מכזיחני בהן הנכסים . שוב היון בשם אלה שאמר ואתה אמרת שוב לארלך כו' כי אם ה' שאומר אלי והוא בשחתי על פי דברו לחם החנלות לומר הנה אלי אומר שאשם אחני כ"ש ואלה שחשיחני שאם כן מחשיבני אלילה מן שמי אומר שעל כל הנשחות אלי יבא מעשו ומכניע עלמו אליו על אשם הנה אלי הלילה כי הלא ה' בעל הרחמים הוא שאומר אלי שוב לארלך כו' ועל כן אם החלנים אלי יבא הוא מדת הדין אן קיטרגם עלי בשאם הנשאם אחת . כעניין שאמרם ז"ל (שבת דף נ"ה) ושחשיח מי"ו של מלחים החנכים כו' שלוח ס' להחוות מי"ו חחיים בשחת הלדיקים וקיטרגם מדת הדין ואמרם היה להם לחחות עד שנכתב

עליהם

עליהם גזר דין ונאמר וממקדשי תחלו ומתקודשי כו' והוא מה שכתבנו למעלה כי על זה פקח עיניו יעקב אבינו שראה שם הרחמים במומרו והנה ה' נצב עליו כו' ומביא יעקב שם יהיה אלהים עמדי כו' לומר ידעתי ה' כי בדוב רחמיך הבטחתני. לך הגני מבטיחך כן מדת הדין מגנדי על לקיחת הברכות מאתי או דומה לזה. ונ"ל שם יהיה אלהים הוא הדין עמדי כו' ועל זה עמו אמר עמה. הנה לאחותי גם מדת הדין עמדה נסה. וזהו אלהי אבי אברהם ואלהי כו' שהוא מדת הדין. לך לי ה' הוא המדת רחמים הוא לומר אלי כו' וע"כ יגורתי ממדת הדין ולא שתמזק מדת רחמים לעזור לי כי הלא קמנתי מכל כו' ושוד אתי מיירא שלא תאמה ביד מדת הדין על דבר הברכות אולי גמובות הן אחז כי לא לאחיתי הסכמתך בדבר ואם הוא שסכמת ירא אני בלי עון יקום עלי להרגני ולהיותו בעל בחינה לא תאבד בידו ועל זה אמר גם שהיה חייב לו בדין או משלח היותו בעל בחינה שהרגאי לא תאבדנו. עשה זה ליפה והילילו גם הפוך הנהוג בין בחינה היות אחי כי על כן אני חייב לו שהילאתי אלקו. כד"א גם אחיך במרמ' ויקח ברכתך. וז"ש אחי כלומר שלוה רשע בדיבורו שם מחייתם לאחי בין שם אינו זוכה בדין רק שהוא בבחי' היותו עשו שהורג נפשות כמ"ש ז"ל (ב"ר ס' ס"ג) על כי עיף אנכי אל גם אמנע להיותו בעל בחירה. ומ"ש גם אלהי למה אירא כלל ולא שאחי לבי שהם כן למה הבטחתיך כל הטובות שאלה עם יודעי החסדים והברכות הלא מה שאני מיגר הוא על כי ירא אנכי שלוה לו כלומר למעלה נשלה עלי אחיהו אני חושש בן הטאתי לו כלומר למעלה כי לא על שם לבי ירא ואחד כשהוא דהוה אירתא ואמרו לו הטאה אח. ועל הבחינה הב' אח הוא רשע ולהיותו בעל בחירה לא אמנעהו רשה גם ה' בן יבא והכני אם על בנים ואימים גרוש מקן לפור שאחה חסה מליקח השם על הבנים ועל דבר כזה לא תניחהו דשמיות בחירתו דשפיק מיניה מורכה רבה ומ"ש הלא לא הבטחתי רק על עשוק הלא ואחה אמרת הטיב אטיב כי' שאמרת כפל הטבה ואין זה רק שלי ועל שם זרעי שהיה כנופי. גם על הבנים אמרת ואמחי אח כו'. ואיך אניחם ביד זה במקום שים חילול השם שלא יקיימו הבטחותיך:

יד ויקן שם כו'. הנה לומרנו וילן שם ילחה בלחי מהכאר לא למעלה ולא למטה ונם נאמר לבלי צורך וגם מה ענין לומרנו מן הבא בידו. והנה אמרו ר"ל (חולין דף ע"ו) שהם הבנים מיבות ומרגליות ולמה לא פירש. וכן דחקו בפירושים אחרים ויתבן כי למה שלח עשו ה' בתחלה נרחב ונחיר לו יותר ועל כן עמד ולן שם עד יבקע חיקון מה בל יהיה מהקרב יותר לא עשו עד יחקן. וזהו וילן שם בלילה ההוא ומיד מיהר לחקן בדוחן לפיים אח בעל דיומו כי על הברכות היתה עיקר השטחו ולנחן הדבר לו למען יגן זכותו לא נתן מהמקנה לאחר ביד עבדיו רוצי עדיין רק מן הבא בידו הוא חלק מקנהו לאחר היה רוצה הוא בידו ומנחה לאחו: או יאמר כי לבל יחמתן לבב עשו בל יזכור הברכות לא שלח מנחת הטובות לו זמרת ארץ ומגדנות וכיוצא כי הם דבריט בחיט מטל השמים ומשמני הארץ

כד (ח"א) ד

כו'. ויהי' מזכרת שון רק מן הבא לו מידו מיניע כפיו וזהו מן הבא בידו. והנה בחננו למעלה כי הפך הוא כי על שהם יעקב יכוע מחת עשו אחר הבטחותיו. וגם על הקדימו למלוח מלאכים לחפלה שלח להקביל פניו מחנה מלהים על כן לא עמהו בעת ומחני כן הרחיקו כי גם על ברו פגבירו כחשר יבא בם"ד. וכמצ"ל בספר שמחת אלהיו לנביאי הבטל לא היה נמשך אליהם ללכת לע"ג עד לקחו ודבר לו שגם בו מחקדש ה' כן יחמר פה ויקח מן הבא. וכמה לקחו בידו שילכו לעשו. וזהו מנחה לעשו. ושמורך לקחתה בידו. למה שהיה מנח: לעשו אחיו:

טו עזים כו'. הנה חרז"ל (ב"ר פ' ע"ז) כי מכלן סמכו על הפרט היה הטומת לכל אחד כפי כחו כי לכל אים ואיל נתן י' נקיבות. שסם כעיילים שתין נסם מלחכה. ולפרים שסם מעין פועלים ד' לכל פר. ולעייירים שסם הולכים חון לעיר למלחכתם לכל עיר שיש בלבד: וראוי לשים לב הסם ללמד אח עשו איך יתנהג בחמימים הבעלי חיים כיוון. אך למה בידע כי עתידים בניו ליפול ביד עמלק. על כן מצאתה שסם מעין שעיר עזאזל. במצחה שהולכת לשניו וכמו שאחיד כמצ"ל (שם) על וניות חשימו בין עדר כו'. שרימז יעקב ריוח בין צרה לצרה לבניו הבאים ביד עמלק ועל דרך זה נאמר על דרך מאמרם ז"ל בשמות רבה (פ"כ). כי על אחמל משם על שלח מהעבד. נחר בו לרעות אח עמו. ועל שחמל דוד על הגפן בחוכן מרעיחם. הקימו למלך יסרחל. וכן ר' ע"י בריחם של העכברים מהרפח. ועל דרך זה יחכן שכיוון יעקב יכמרו רחמיו יחבכך. לומר ומה אם על הב"ח חם יעקב חפיש על החמיחן לפרות וגרגות יהיה בחוכן יוכלו שתם ולא יוחם כחן ומה גם עתה הוא יחב' יחום על בניו יסרחל. לא יפליט אח עמלק עליהם להכניח עולם. רק לפי כחם כחחר יוכלון שתם לאחו לסם. וכן חרז"ל על פסוק הבטחתי אחכם כו'. שהבטיח לאומות כל יבכידו שהוא בנוגע ליסרחל. ושם האדעח מספר כל שרחו הב"ח החלה לפי כחם ירחם לבני עורך:

ואפשר לו לומר רמז מספר אחר שעניני מספר ע"פ מה שלמדנו רז"ל (ב"ר שם) כי ה' עדרים חלו רמז לגרות. ושעליהן נאמר וריוח חשימו בין עדר ובין עדר שיהיה ה' ריוח בין צרה לצרה כל יהיו חכוחות. ומספר הוא ע"י שוחר זה לעשו שהיה כשעיר עזאזל והוא שלו למעט הקטרוג. ושם רז"ל לא ביארו מה שמה הגרות האמצעות לעדרים החלה. ואחבחה כי הנה ה' פעמים מצינו שליחות ידי עמלק על יסרחל. (ח) בבא עמלק בנרפידים ויוצב כל שחחלים חון לעשני כבוד. (ב) בסילוק אחכן שמ' ויאמר שכבעני כו' יוצב הנגב כמצ"ל (במדבר רבה פרשה י"ו) יעמלק יושב בארץ הנגב שבאו בדמות כנעניים ויבאו מיסרחל שבי. (ג) בימי אחשורוש שבקש המן לבא מעמלק להשמיד כו'. (ד) במורבן בית שני. (ה) בבלך ביחר לחריומוס קיסר. ועל כל אלה היחה עין יעקב בוחים. ולפי שכחת הדור אחר בכל ה' מהם ניחן לו שליטה. כי לא יכול לעבוד לגמרי. והוא כי על הפעם הרחשונה. שהיו מן יסרחל בסעדר העזים בגד עזאזל שהם מיני כפיו

מסכולה לחמר עזים מלחמים. והוא כי שליטת עמלק היתה לג׳ מינים. (ה) לחוסק בהיה הענן פולטן. (ב) מסעדה רב שהיו גם כן חון לענן. ועל הסוג הלחמך לחמר עזים מלחמים והוא כי במ״ק עולה עזים מלחמים עם הכולל ל״ד. והוא כל הגחבלים מהריך הלמור בפ׳ כל הגחבלים עולה בת״ק ל״ד. ועל בני הערב רב לחמר ומיעים עבדים. כי הערב רב עולה עבדים במ״ק. ועל מלך ערד שבשם שפחה. לחמר רחלים מלחים שעולים ג׳ חיבות הלו ל״ב. וכך עולה יפב ממנו שבי עם הכולל. ועל גלות מדי שלא שלט שמן בפועל רק שיועבד. לחמר גמלים מיקות. והוא כמש״ל במדרש רבה (ויקרא רבה פרשה י״ג) על ותא הגמל כו׳ שהוא על גלות מדי. שהקרא כך על סיום לחד של שהרים שבו: ונבא של שעיון והוא כי במדרש חזיה שבו עיקר עון יפרחל שבחומו הדור על שעודת לחסורש. שהם לפי שהחמת היו קרובים לגחוסים כי לחכילוס לחיובם. וזה ירמוז גמלים מיקות. כי לחמדיים לחכוים לגמלים היקוס ולחכילוס. וגם וביחסם של יפרחל היוקים היו שלבים שם זכות עומת שעולים בחספר קטן כ״ש. ועם שהיבה עולה ג׳. לו יקרא גמלים של יפרחל שהיו כגמל לוכל קוים מכלחיבים. כן לכלו שם שם שהיב לשם קון מכחוב לו היה לשם זכות שהיו מיקים תורם לחלמידים. כמ״ש ז״ל (מגילת לחסתר רבה פ׳ קי״ו) על חלמידי מרדכי ויפר חלמידים קטנים. שעל בניינם נגלו יפרחל על פי מיכלל בגמדרש. וגם ובניהם של יפרחל שלבים בקודש. ועל חורכן בית שני לחמר פרות מרבעים. שם ציון וירושלים שהרס יו״ד בחקרא עד חוסבא. שחלת ציון ושלת יהושלים עושים מרבעים. ופרים עשרים שם יפרחל שעולה יפרחל בחספר קטן עשרים גם של שלחת חגם עולה הג׳ חיבות בחספר קטן מרבעים. כי על כן נחרב. ועל פריטים שהיו ט״ז. והוא ופרים עשרים כי בפריטים ים פריס ונחמר ג׳ וי״ד בעושים עשרים בחספר קטן. ועל לחמר ביחר שבחי חיבות הלו עושים עם הכולל עשרים לחמר לחמושה עשרים. ועל ריבוי היוקים של בית רבן שהיו שם כמ״ם ז״ל (שם) לחמר ועיריס עשרים שבשם י״ח עם שהיבה בחספר רחבי חיבות של היוקים של בית רבן. יהיו כל הרמוזים

בחספר קטן. כי על קוטן זכיות היו כולנם:

יח ויצן כו׳. רחוי לביים לב לומר לא יוסף לדבר לעשו עד יפרחל הוא החלום לחי שחשב כו׳. וגם חומרו לחמר מיותר. וגם מה שהם שלחת הלו. וגם ס״ל לחלחיו לעשו: ועוד מה טוב שחמרו והשם גם הוא לחבינו. ועוד חומרו ויו לח שבני כו׳. לומה לח כלל חוא כחתם. לומר ויו לח כל לחד מעבדיו כי יפנבך כו׳. ועוד בחמור לחבני לחעדרים לגחמר. כי חוא לחמר הוא מיותר ועוד חומרו ולחמרתם כו׳ כי לחמר חוא ולחמרתם כו׳ היה די יחמר וגם היה עבדך כו׳ כי לחיב לכפרה כו׳: לכל לחד ולח לכלם בלחבדוגם. וכן חלח גם הוא מיותר: והנה דרך עבד חים חמולך חחדויו חחבה לבר וגדול. שהם יפחלוהו חחים החקבל לחי לחם ולחי חלה. לעשות ולומר לחי עבד לחדוני לחלוי ומחלה דורון לחדויו פלוני. לך חם לח יפחלוהו דבר. כי חם הוא יחחיל לדבר. יחמר עבדך פלוני

מחלה לך דורון זה. וכן להיות חפן יעקב להרחוק לעצו. כי גם בביחו היה בלחי מתיבא בברכה רק בעבד לעצו. לוה לרחמון חלה לדבר פן יפנבחו ויפלחהו עצו לחי לחם. למען ירחם חלה יעשה עבד לחדויי יעקב כי חם לעבדך ליעקב שפחי׳ בעוצר חל עבד יעקב עם חדויו. לח יקראחו חדויי בפני עצו כמפחם המדבר לפני המלך חלה יכיה בחם חדון חל זולת המלך על דרך מחמרס ז״ל (שבח דף ו״ו) שע״כ חייב לוריס שחתי חת רחבו למלך. שקרח חדויי חת יוסב בפני המלך. וחהו לומרו לחמר כי יפנבך כו׳. שיהיו לחמר בחבר כחבר יפנבחו ויפלחהו ולח חקודם. ולחמר בישחל לחי חחם כו׳. והוא כי יחפיץ לדעת חם בחומרו לחי חחם. יעשה לחדויי לעצו. וגם ילוה לדעת חם הוא חקדים לשלחת נכסיו לביח יעקב חיגיע ולח חגחח היה לו. וחהו ולחם חלך. וחם הוא דורון. ולמי חלה כלומר חחם הוא לי. חלה חם חלה לי לחמר שהכל שלי. כי כל טובחו גטוב הוא לחו. וגם לחם הדורון הוא לפניך ולח לפניו. כי דרך חים הכלחי מחזיק עלמו לבר וגדול ומקן דורון לגדול ממנו שהוא בידו מביחו ולח ביד עבדו. ולח״ל לחם חלה לפניך ולח לפניו. על כן לח תעשה ולחמרת. חם שחמרת לחי לחם. לעבדך ליעקב. ולחבר שהשקיח חם חלה לביחו לו דורון הוא. חלה חגחח היה שלוחה. ולח חגחח חם הוא עבדי גם כל שחבר חלה הוא שלי וחיך חחלה חגחלה הוא. כי כל לחבר לו לי הוא חלקח בלבחי. כי הגם כן הוא כי חלה גם לחי. שלחי עבדו שלך לחי וזהו לחדויו לעצו. חלה שבוחם בך לח שקפי׳ כי חידך נחן לך ושחחזל השחר. ועל חומרו לפניך כל׳ שהיה רחויס יעקב עלמו חביח השחנ׳ לפניו על חחחם כי והגם גם הוא לחחרינו. והוא בשוס לב על לחחרינו ולח לחמר לחחרי. כי לח חזכר בעת זולת שפ׳ לך לחמר חם לח היה רק עדר זה היה בח לחמר עדרו לך וכגם גם הוא. בחמדבר הגם. חם חביחי חגחח בלחחנן החחבר והוא לחחרינו על כל החביחים והגם עם כל ח׳ חבבחים לחמר כל עדר לח היה חדבר עד ישחלהו עצו. היה גרחם חגות חגשים חלומדם לחסניף חוחו ולח כן לב יעקב. על כן ויו גם חם הבני וגו׳ לחמר גם שם כרחחנן לך לח לחחר שחלהו רק כדבר הזה חדבר על עצו חיד במוחכם חוחו ערם יפרחל וחזר ולחמר ולחמרתם גם כו׳. והוא כי יחמר עצו בלבו חלה על חם שלח בח הוא בחגחחו. הגם הח׳ לחמר לחי שהוא בח לחמר כל חביחי חגחחה וחיה גרחם שיה סמוך לחחרון לך הגם עבדו כל החולבים לחחרי העדרים ועדיין יעקב לוגחו ולין זה רק דרך ברכה שחלהו עם עבדיו. ובלחי בח לילנע עם חגחחו ושולחו רחוק. כי בשבר שם חלילה להעביר כל לחבר לו. על כן לחמרתם בהגיע בלבם גם הגם וגו׳ לומר כלחבר חגחחו בלחי בעלי ברכה כי חם עבדיו. גם הגם עבדך יעקב כלומר כחוחו בלחי חבחרר. ומה שהיה לחחרינו עדיין ולח עם היותו לחרוחים חלה היה כי לחמר חולי וגו׳. ובזה יתיבב לומרו גם. חחל״ב הוא חיותר ולח רבה ביכן עצו חחחלה בגם חבהבון היה לחחר. פן יחרבה שפ׳ חיד כי יבין הדבר לגם לוחחר כל הפיוס יקבל בחחרונה:

כב ותעבור המנחה וגו'. הגיד יקבאם. (ה) רחם בפסוק בלעי מתקבר עם סופו.

(ג) מה מודיעני כי לן במחנה. ואנחנו יודעים שלא לן במחנהו. (ג) מה מחניים הללו לקוח בלילה ולהעביר חם כל אחד לו במרס הבקר. (ד) ותומרו ויאמר יעקב לנדו חם עבר הכל יודע שיאמר לנדו. (ה) ויך נהבקם חים עמו. ואים כל מחנה מלאים. ואיך לא שמרוהו ותקוב כף ירך יעקב. (ו) בחומרו וירא כי לא יכול לו ח' לא יוכל לויך הוקע כף ירכיו. (ז) חומרו לא תשלחך וגו' לזו ברכה היה חפץ חם קיום הברכות הרי אמר לו לא יעקב יאמר עוד וגו' שחרי"ל שלא היתה לקיחת הברכות בשקבה וכו'. ואם כן הרי ברכו ואמה לא שלמו עד שהזר ואמר מה שמך. (ח) חומר חת"ב ויברך חומו ש"ב שחם הוא שברכה הרחשונה. הגיד כבר נאמר ואם חים היה לחתם לאמה לא שפרשה וגם חומרו שם הוא חיומר. (ט) לאמה זה שחל יעקב לשמו. (י) שהשיב לו לשם זה שחשל לשמי ולא נתן טעם חל מה שלא ישחל שמו: **אשנם** הגיד בחשבו לשמעלה כי ברש הלבו מלחכי ח"ל חשר חתו. פנעו בו מחנה מלחים וקרחו למקום ההוח מחנים על שם שחי המחנות והנה חחר שליחות המלחים נשחרו משם מחנה ח"ל וגשחרו מחנה מלחים שם מחנה ח"י שקדמו להקבל פניו ליגשם עמו מעבר יבק לא"י: **וובא** חל הענין והוח כי הגיד דרך הלחיקים לבלחי עשות עיקר מהכנים שבעיות. רק מן הסיוע חלחים והנה היה ליעקב סיוע חלחים. הוח מחנה חלחים שעמו לשר שחש"ם שומ"ש בחשבור שמחנה על פניו לא בשם בזה. כי שם והוח לן בלילה ההוח במחנה הידוע הוח מחנה חלחים האזכר למעלה חוך המחנה שהיה לפניו מיכחתו. ושחרו עימד שם נתן חל נפשו שחנה חרן יבחל זה ולילי שם לחתעכב שם בח"ל לא ימחינו עד שבקר שהעבור בנחל לחרן יבחל ושם לבבודי יתבבדו חין רלוני שלמעני יתבבדו בח"ל ושם חלחי ח"י ושם גם בלילה הזה ן השרחת שומחה בעולם, על כן ויקם בלילה הוח וגו' ויעבר חת חשר לו. והנה כחשר עבר הוח מעבר יבק. וגם שעביר חת כל חשר לו לעבר גם מחנה חלחים שגם כי לבך כיון. וכחשר חזר הוח חל פכים קמים. חז ויותר יעקב לבדו בלי מחנה חלחים גם הוח חז ויחבק חיש עמו. והנה חלקו רז"ל (ב"ר פ' ע"ו) שם מיכחל חו שמחל שרו חל עשו: והנכון על פי המשך שכתובים שהיה שרו חל עשו. והטעין כי חחר חשר נלעבר יעקב על שלח בשמח בו ית' מבלי יכנע לעשו. חז לשם שקב"ה להרלוח לו גדול הוח לפניו ית' ולפ יעשה לו כחשר עם זולתו. שפוקד ה' למעלה חת חשר כל"ז יפקוד ה' על נפש חמרוח במרוס. ומח"ב מוסר חת העם חשר חתרחו כיד שהוח שניעו ה'. כי חם גם חת שרו לבן כיוצח שחתח מכניעהו בלי שום ח' מחנה חלחים ומב"ם לחחרי כן הם עשו. וזהו ויחבק חיש עמו מי נחמלח לחבק חיזה שעמו הוח שרו ו"ש לו כי שרית עם חלחים וגו' לומר הגם דרכו ית' שהוח עמו פוקד חת נפש המרוס במרוס. ומח"ב ומח מלכי החדמה וגו' לך חתח חלחים חתה כי שרית עם חלחים הוח שחל בחדמה ומב"ם עשה שחתיו • ומוכל לומן עבר כלנו כבר יכולת:

כב ותעבור המנחה וגו'. הגיד יקבאם. (ה) רחם בפסוק בלעי מתקבר עם סופו.

(ג) מה מודיעני כי לן במחנה. ואנחנו יודעים שלא לן בלילה ולהעביר חם כל אחד לו במרס הבקר. (ד) ותומרו ויאמר יעקב לנדו חם עבר הכל יודע שיאמר לנדו. (ה) ויך נהבקם חים עמו. ואים כל מחנה מלאים. ואיך לא שמרוהו ותקוב כף ירך יעקב. (ו) בחומרו וירא כי לא יכול לו ח' לא יוכל לויך הוקע כף ירכיו. (ז) חומרו לא תשלחך וגו' לזו ברכה היה חפץ חם קיום הברכות הרי אמר לו לא יעקב יאמר עוד וגו' שחרי"ל שלא היתה לקיחת הברכות בשקבה וכו'. ואם כן הרי ברכו ואמה לא שלמו עד שהזר ואמר מה שמך. (ח) חומר חת"ב ויברך חומו ש"ב שחם הוא שברכה הרחשונה. הגיד כבר נאמר ואם חים היה לחתם לאמה לא שפרשה וגם חומרו שם הוא חיומר. (ט) לאמה זה שחל יעקב לשמו. (י) שהשיב לו לשם זה שחשל לשמי ולא נתן טעם חל מה שלא ישחל שמו: **אשנם** הגיד בחשבו לשמעלה כי ברש הלבו מלחכי ח"ל חשר חתו. פנעו בו מחנה מלחים וקרחו למקום ההוח מחנים על שם שחי המחנות והנה חחר שליחות המלחים נשחרו משם מחנה ח"ל וגשחרו מחנה מלחים שם מחנה ח"י שקדמו להקבל פניו ליגשם עמו מעבר יבק לא"י: **וובא** חל הענין והוח כי הגיד דרך הלחיקים לבלחי עשות עיקר מהכנים שבעיות. רק מן הסיוע חלחים והנה היה ליעקב סיוע חלחים. הוח מחנה חלחים שעמו לשר שחש"ם שומ"ש בחשבור שמחנה על פניו לא בשם בזה. כי שם והוח לן בלילה ההוח במחנה הידוע הוח מחנה חלחים האזכר למעלה חוך המחנה שהיה לפניו מיכחתו. ושחרו עימד שם נתן חל נפשו שחנה חרן יבחל זה ולילי שם לחתעכב שם בח"ל לא ימחינו עד שבקר שהעבור בנחל לחרן יבחל ושם לבבודי יתבבדו חין רלוני שלמעני יתבבדו בח"ל ושם חלחי ח"י ושם גם בלילה הזה ן השרחת שומחה בעולם, על כן ויקם בלילה הוח וגו' ויעבר חת חשר לו. והנה כחשר עבר הוח מעבר יבק. וגם שעביר חת כל חשר לו לעבר גם מחנה חלחים שגם כי לבך כיון. וכחשר חזר הוח חל פכים קמים. חז ויותר יעקב לבדו בלי מחנה חלחים גם הוח חז ויחבק חיש עמו. והנה חלקו רז"ל (ב"ר פ' ע"ו) שם מיכחל חו שמחל שרו חל עשו: והנכון על פי המשך שכתובים שהיה שרו חל עשו. והטעין כי חחר חשר נלעבר יעקב על שלח בשמח בו ית' מבלי יכנע לעשו. חז לשם שקב"ה להרלוח לו גדול הוח לפניו ית' ולפ יעשה לו כחשר עם זולתו. שפוקד ה' למעלה חת חשר כל"ז יפקוד ה' על נפש חמרוח במרוס. ומח"ב מוסר חת העם חשר חתרחו כיד שהוח שניעו ה'. כי חם גם חת שרו לבן כיוצח שחתח מכניעהו בלי שום ח' מחנה חלחים ומב"ם לחחרי כן הם עשו. וזהו ויחבק חיש עמו מי נחמלח לחבק חיזה שעמו הוח שרו ו"ש לו כי שרית עם חלחים וגו' לומר הגם דרכו ית' שהוח עמו פוקד חת נפש המרוס במרוס. ומח"ב ומח מלכי החדמה וגו' לך חתח חלחים חתה כי שרית עם חלחים הוח שחל בחדמה ומב"ם עשה שחתיו • ומוכל לומן עבר כלנו כבר יכולת:

כה (ח"א) 1

או שעור הענין בשום לב חל חומרו ויקם בלילה הוח. כי מלח הוח מיומרם חך חומר הגיד הוח לן בלילה ההוח במחנה חלחים הוח חוך המחנה כמדומר. ובעוד לילה המחנה ההוח עזבו. ועבר מעבר יבק לח"י ובלחומ עמו מצולע מסם. קם בלילה ויקם וגו' ויהו ויקם בלילה הוח כלומר מה שקם בלילה להעבירם היה להיות הוח כלי נבדו כי מחנה חלחים כבר עבר ושל כן ויקח וגו'. ויעבר חת כל חשר לו וסי' הטעם שהוח על כי ויותר יעקב לבדו. והחלחים עשם להרלותו כי גם חת שרו חל עבו יוכל ומה גם חת עבו עלמו כמדומר. כי לא היה בח חלולו להלחם בו. לם היה יעקב לבדו בלי מחנה חלחים. והיה בחימון לילה כי חז שליעתו וגם בח"ל. וחת כל חלה שכין הוח ית' למען יערב חל יכו שרו חל עבו להלחם ביעקב וזהו ויותר כו'. וזשה ויחבק חיש עמו וירחלהו הוח ית' כי גם בו שליעתו החלחים ככל הכתוב. וזהו ויחבק וגו' לרז"ל (שם) מי נחמלח ממי החיש כי ויחבק הוח לשון נשלל והיה עד ונחתו ממי החיש כי עד חז ית שליעה לחיזונים:

כו וירא כי לא יכול לו וגו'. הגיד שרו חל עבו לא לשנוע בו לשלום ככל עלמו. והוח כי ית עבירות הפונגים ככל עלמות הלדם ויש פרטיות חל ית' מלבריו והנה חשב יוכל לו על דבר ח"י חשר עזב וכבוד חוריו כמה שנים וכיוצח מדברים הכוללים הלדם כלו. וירח כי לא יכול לו. הוח לח כל עלמו חז בקש לו דבר שרעי. ופשפש ולא מלח רק בדבר שמי לחיות הממייחסות חל היוך כל"ל יוצחי יריכו על פרי בטן וחז ויגע וגו' כי מלח מקום הפגש לנוח. והגיד היש מקום לומר חיך שרש עם חלחים והלח נקשה יריכו. ז"ל בהחבקו עמו לומר כי גם שנקשה יריכו לח נהפך הגם חל הכוחך. כי עדיין היש בהחבקו עמו. כי עודנו הלחיש ממשלח החבק מיעקב. חו ע"ש דרכו בסיומו נחבקן

ונחזה עדיין לחיש מידו ולח נהפך הענין:

כז ויאמר שלחני וגו'. לסיומו שרו חל עבו לומר שלחני כי עלה השחר ועברה עליעת חיצונים וכעת לח הגי' שפחרוך שחוכל לי. והנה יעקב היש משפטק הם היש מלחך קדוש. והיש חומר כי עלה שחר שנגיע עת חומנו שירה. חו שר עבו והיש על כי חז עברה עליחתו וכן כך וכן כך חמר לח חשלוך כי הם כו'. שהוח שיקיש לו ברכות חבין. הם הוח שר עבו שהוח בעל דינו שיודם לו. וז"ל ברכתני ולח חמר שברכני כי על קיום מה שעבר היה. ואם חלוך קדום הוח גם ברכתו חעזרנו. ולפיו' כי שמחל סי' לח נגש לברכו ולהודות לו רק ביטרו שהוח ית' יברכנו וזהו לח יעקב יחמר עוד וגו' כי שרית עם חלחים כו' כמו שביחרנו. יכולת עם השר כ"ש עם חנשים שחתיו. חז בשמוע יעקב חת דבריו. חז פתח ח זמו כי מה שהיש שפק חלחי היש מעה לנד היותו שמחל. בשמור חלין כי שרית כו'. שמורה כי חחר ביטול של השר. יוכל לחנשים שחתיו. לכן לשחחזק בדבר חמר לו הגידה נח שמך לרשום חם יחמר מיכחל חו שמחל. והוח בשומעו רגז ופשפל מלחבי' שמו חן מבקש שבטון יעבדנו. לכן מדלגש מדבר זה עכשו

ואמר למה זה מתגל לעמי. כלומר הלא כל מעשיך הוא
על סודותי הברכות הגני מודיע והוא ויברך הוציא שם.
מה שעשה כן לא עשה כן רק שיברכו משם שיברכו ה'
בניהם כל:

לא ויקרא כו'. רלוי לעיל לב. (ה) מה שיעו על
שם זה. ולמה הודיענו הכתוב קריאתו.
(ב) מי שראה ב' מחנות שרפי קדש ולא תמה. איך
מרחוק אחד היה מן המחניות ואמר כי לחיותו כו'. ותגל
נפשי. (ג) הזכרו ויזרח לו השמש משם לו לעבדו זרח.
ועוד הזכרו כתיב עבר. אם פשוטו ולא אמר אם פעמים
כתיב קרא לו יעקב. (ד) הזכרו ע"כ לא יאכלו כו'
היה רלוי ליכתוב לאחרי הזכרו ויעש בכך יכיון ותקע
כו' ע"כ לא יאכלו כו' ולא אחר פיסור שנשא על מקום
אחר. (ה) למה מזכיר כי נגע כו' ולא הפגיע ויגיע
כי נקעה ירך יעקב גיד הנשה: אמנם אחר הכירו
כי שרו בעצם היה הוא תוקף הדין והכוונה. שכך המלאכים
המלוים אותו אז היה תודות לו יי'. ואמר אין זה
כ"ש המקום הזה בהיו בו מחנים של מלאכי אלהים
עזר לי ובקדת אותו פעמים. והוא בהזכיר מאמר הכתוב
שחמת על פסוק (תהלים ז') ואל זועם בכל יום. כי
אדם אל הוא החסד זועם אם אדם אלהים על הפעמים
רוגז. ועד"ז יתכן אמר יעקב הנה בזעות המקומות נעשה
כאלו פנים אלי היו אל. כי נזעם נגד פני אלהים.
זהו כח רוגז שרו של עשו כי הנה כאיתי אלהים זה
פנים אל פנים. כי לא היו שמי פנים אחדות אל פנים
מלאך ממחנה אלהים ולא פני אדם זולתנו. רק פני
ופניו ותגל נפשי: גם יכוין עד"ז במה שידענו כי
אם כחות הנעים הים אחד חזק וגיזוק פנים רוחים
ולא מזקים כו'. וזה יאמר לילו היה אחד שמי
לא יפלח אלא מקצי. אלך היינו אני והוא פנים אל
פנים לבדנו. ועכ"ז ותגל נפשי הוא פלאיתי. ומ"ש ז"ל
(ב"ר פ' מ"ה) על פסוק ודבר ה' אל משה פנים אל
פנים כו'. שאמר לו הקב"ה אני בכעס ואתה בכעס.
יאמר פה מה שילפה הפלא ופלא. הוא כי אלו בחיותו
אלא בכעס לו שאני לא הייתי כועס עליו לא היה פלא
כ"כ אך היינו פנים אל פנים. אני בכעסו והוא בכעסו
ומשה תאמר מה מהתגל והלא נקעה ירכך. לז"ש שני
מעמים אחד בשומרו ותגל נפשי לו' דבר גדול הוא
בערך מה שותגל נפשי. ועיד כי מיד נרפא. כי הנה
ויזרח לו השמש והוא מה שמתרגמ"ל (ב"ר פ' ע"ה) בשפוק
וזרחה לכם יראי שמי שמש נדקה ומרפא כו'. כי השמש
שבוער את הרשעים כי הנה יום בא בוער כתנור כו'
וניהם תופיכו' שהיה חמה מגרתק ירפא את הצדיקים.
וזהו שכתוב ואמר וזרחה לכם יראי שמי שמש נדקה
כו' וזה יאמר פה ויזרח לו השמש. כי לו לבדו בהיום
יבא כ' יזרח השמש היודע שמש נדקה ומרפא ולמש
כוונתך הלא הוא עלבי והוא עלעג על ויכיון כדי לרפאותו.
ועל שיחס יעקב בעצותו אור פניו אל חיבות המקום.
ע"כ אמרה תורה כי לא כן הוא כי הלא ויזרח לו
השמש לרפאתו כאשר עבר את פנואל ולזו תותו שמקום
היה הגורם גם רפואתו לחויס היה תחיית שם. לך תין
זה כ"ש בפני יעקב מלך עלמין שורה בהן אל חלקי

יפרחל. וע"כ להזהיר זה קראו שהם פנואל. לומר כי
פניו אל יעקב בלבד הם הנזכרים בהיה בשם תואר
יפה אל. לעשות לת כת הרוגז כמדובר למעלה ולת
שהמקום ימלא מסכוונו מלילה. במת תאמר ס"ל שמיד שב
ורפא לו למה לת יאכלו בני יפרחל לת גיד הנשה. לז"ת
ע"כ לת יאכלו כו' על כי נגע כו' ולת על מה שנאמר אח"כ
כ"ת נרפא היוך לת נרפא' בהיות בליעתו בגיד הנשה.
שוד יכוין בל נאמר לת יאכלו לת כל היוך לז"ת כיון
שיזרח כו' נרפא היוך. ע"כ מה שלת יאכלו הוא לת
גיד הנשה שהוא כי נגע כו' כי הוא שלא לגעוג בשפר שהוא.
יוכה כי להיזה מה מלא. ודי במה שנגע. לו יאמר
לת הנשה היה על נוהגי אחי לחיות. לת יאכלו בני
הנשים ובני שלחנות כי שרשהוא בהיכר היוה. לז"ת
ע"כ לת יאכלו בני יפרחל כלת לת גיד הנשה. על דבר כי
נגע בכף ירך יעקב ובהיותם היות הנשה מה שיעקב כל
יומי יכיון מקבלים רומם:

לג א וישא כו'. רלוי לעיל לב. למה שם כל ילדים
בלל לחומתם. ואחר כך ויעש כו'.
ויזה לו מחנלה לעשו לת הנשהות עם ילדיהן רחשונה.
ואח"כ לת לאה כו'. וגם היל"ל בלאה שניי ולא
לחהונים רק ביוסף ורחל: אך נתן לל לבו לעשות ב'
דברים. (ה) עשות כל ביום לחל לאה לאה וגם ילדים
ורחל עם יוסף ונשהות עם ילדיהן למען יכמרו רחמיו
ית'. כ"ת יבא ויכם יהיה לאה על ביום. הכך מלאך חם
הוא ית' על קן צוור. (ב) לשיס לת הנשהות וילדיהן
לחשונה שיהנג בהם עשו לחשונה ואח"כ לת לאה וילדיה
וגחחרונה הת רחל ויוסף. ויתל והוא לת מחנלה יהיה
הנשהות וילדיהן לחשונה ואח"כ לת לאה וילדיה לחחיה'
ואח"כ לת יוסף ורחל מחרונים הנה יקדימו הנשהות
וכניהם נחותים לת מולפני המלחמה ולאה תקפי' ממחנה
לת יוסף ורחל מלפני עשו יותר מלאה וילדיה. ע"כ
לחשונה מבלי הנקפה לל מקום מוכנה הם כל לת לל
ילדים למען יהלו הנשהות כי גם הן לת מיכמרו רחמיו
ית' על לת לם על בניי. וזה לל יהיהנו נגעל בהם
ונוחנים לל פני המלחמה. מאח"כ לת מחנלה היה לת
חותם עם ילדיהם לחשונה כי לל יחנבו כי ג"כ כיון לל
היותם לת לל בניי. וגם קרוב להן לחשונה כי להיותו
עכוב הן בנותו בחחרונה ילדיהן. לתן היתל מפני
ויכם חותם לחשונה. ואח"כ לת לאה וילדיה ובלל תקדיל
לאה ותקנא בחשונה. ע"כ מחנלה כאשר הם כל ילדים
לל הנשה היתה מלאה כחומר על לאה ובל רחל. להודות
כי הם עליים לגמרון לת על ביום הם קודם לרחל. וסיים
בנשהות ושודעו עכוב הן היתל הן לעשה חותן לחשונה
ולת לאה וגו' לחחרונים. כי לל הם מיד לת רחל ויוסף
לחחרונים רק הנשה מעט בחותן הניים נרחים כעת
לחחרונים. ואח"כ לחר הנשה' כלומר יד הם לת רחל
ויוסף לחחרונים ועל הן נחתר לחחרונים בב' הנחותים.
ואח"כ הקן כל הקלחות ג"כ הנשה שהוא עבר לפניהם
קלחת הנשהות וילדיהן שהיו לחותי יעקב. והוא שומר
נרשב' ומשלחת רחל ויוסף רחוקים מבמילתו מלאה.
לת היה נשמע לחת לחם עשו לגשת לנחות בחחרונה
מחשבר הלז. (ג) והוא שבר וגו' ע"ד הנשה יחמר

כי הגם כ' בהיות היו לעצמו. (ס) מלד מהותו כמ"ש בהוה עצמו (כ) במ"ש בהוה לחיות ביחיד בו לד טוביות והגם בחכל' היה מסתפק הש היה מתנהג בבחינ' עצמו לו לחיות. כלומר לל עצמו לחיות במפורש למעלה. ובזה יתמ' ויבחמו לרגלי עבע פעמים עד גבהו עד לחיות למחק מרוחות המם בחיותם היותו עצמו. עד גדר הקר' לחיות ולא שוה לו כי הגם ויבן עצמו לקרקמו בבחינת היותו עצמו. לקרקמו להמיותו שלא שבהגיעו לליו הבין זמותו ויסקקו ויבכו זה על שלא יכול לשלוט בו וזה שלא להמין הכלל ממנו: ובזה יהיה מדוייק לומרו בהשלה לחיות ולמ"ש עצמו ובמדרש (כ"ל שם) לומרו כי לא לחיות השמחה כי אם לגיון יה' ופיקבו לומר והוא עבר לפניהם שהיה הבכיות. כד"א והוא מסוב בזיקוק. והוא עומד בין ההדבים. ולפי זה יהבן לומרו עד גבהו כו' מרם יזכיר שבא עצמו שהיל"ל ויבא לח עצמו לחיות ויבחמו שלא כי' עד גבהו לליו לך לא ילדק עד גבהו לל מי שלא גלמר שהיה רחוק ההלם. וגם לומרו מלא עד ג' פעמים עד גבהו עד לחיות וגם לא ילדק לומרו ויבחמו. בבלתי הזכיר למי לך הוא. כי והוא שהיה בכיות עבר לפניו ויבחמו. ז"ש עד גבהו עד הבכיות הנז' בשלח ושוה ולמ"ש עד לחיות:

ה ויאמר כו'. הגם לומר יעקב הילדים יבלה מיותר ושיל"ל הבר חנן כו'. לך הגם עצמו נתן עיניו בגשים. לולי לחת מהן בחו בגדולה וימהרנה לו לשבח לבן הגיב ולומר הילדים הש הבר חנן כו'. כלומר לח הגשים הבר לחת רוחש. לוין מהבר חנן כי בבי הן ולוין בחותי. ולח גשים לב לל עצם שבשלח הילדים יהיה בלומר לו בהבחת קול הילדים כלומר כי עליהם ודלי לחת שוחל ולא על הגשים בשלח שיוין כי לא נהשדש בבך. הש הבר חנן כ' לח עבדך והוא בחמוע הרמת קול זה כשלו בכול לו שלא יחשדש ויבום בבחיותו במרחיק יעקב הדבר מלהשוב שהוא בחל על הגשים כי חלילה לו. וגם רמז לו כי לפי' יהיה ליעקב בח והוא שכל הבר לו הוא לשלח חן בעיניו. כי כל מה שקנה עבד קנה רבו. כי הגשים יהשבו כשל עצמו לא כן הילדים כי הש הבר חנן כ' לח עבדך. כלומר בעצם היותי עבדך הש הנושים ללי שלח כ'. וגם זה הבבר כיון בעצם בעל שלא יהילדים בהתורש רמזם מה שכיוון כמריס קול בלומרו הילדים כלומר לוין מבוא הגשים כי הש הבר חנן כו':

ו ותגשן כו'. היל"ל ויבחמו ולא ובבחמוין יורש על הבחמות בלבד. וגם שלח הגם מיותרת ובלשה היל"ל ויגבו לשה וילדיה. ולש הוא על היותם בלים בגב שמם. לשה בהלל שובה עיקר מיוחס בלומרו יוסף ורחל. ועוד שהיל"ל רחל וילדיה. וגם לומרו ואחר רחל ויוסף ולא בלשה וגם היל"ל וגבו יוסף ורחל. ולא נגש: ואפשר כי בשמוע בשמות שת יעקב לומר הגן ה' שת עבדך. ובחו קל והלומר שם הוא בעשה עבד לעצו כ"ש חנו שבחות העבד. על כן הבשיחו להשתחוות לו לך לא כן לב הבניה ובנה ילדיהן היו לפני לחנון מבוסים לפניו מלמונן. ובגשתם השמחות לבדהן ממקומן עד לפני ילדיהן וז שהם וילדיהן. עד היות הגם רשמחם לפניו וילדיהן ממריהן במקומן ועל הקדימם סוחם מיימם

השמחוי' שליהן בלומר והשמחון כי הן היו עיקר וילדיהן נגררות מחריהן. לחנם לשה שה שדמתה לבן הוא כי והגם גם לשה בהן ממקומן עד מקום ילדיה שהיו לפניה לך לא שהם עלמה לפניהם כמו השפחות ועל השמחן לחר וישחחוו. לך הלל ויוסף שהיו רחוקים מעצו פניהם הולכו להתקרב וזה ולחר נגש כו' והזכיר יוסף שהלש הוא מ"ם ז"ל (בבכות דף כ"ט) על פסוק בן פורת עלי עין. שהם עלמו יוסף בשני לחו על יהבהל עצו ביופי לחו. ועל בן יחלר יוסף ורחל כי הוא לבדו נגש עד לפני לחו ושהחוה בו בהיותו מעומד והשחחוו יחד שהחוים בחינה מיוחדת:

ח ויאמר מי לך כו'. הגה לומר לך מיותר. שהיה מה זו שלשה הלש מוליכי המחנה הגידו לו. לך יחלר מי לך לשומר מי הש להיות לך. כלומר כי מבוכתי הוא זה לך בהל"כ מה לך פה בעש"ו. והשיב לו לשלש בן כו'. לומר לדוני לחש ושחשר דרך עבד שהם שכל השר לו הוא לרבו. מפרים משלו מנחה לחדוני למלא בן בעיניו וזהו למלא בן כו'. וכן לחרו רז"ל (ב"ר פרשה ק') שלחר כך לח הכל נתן לו על הלקו שבמערת המכפלה שלומר בקברי השר בריתי לי בעשה כרי ממשוטו ונתן לו. וזה שהחוש בכוונת הסשרה ב' מי לך בקרא. (ס) מי לך פה הבן. (ב) מי לך כל השחנה כו'. (ג) מי לך פה כי הגשת לך פה קבר. והוא מה שכחבנו כי לשמוש בבן עיניו בגשים ולומר מי הלש לך. כלומר לש היש ליעקב הם לעומלש חשו מי לך פה הבן כלומר שהשלש הל' היחה מי לך פה שמה שלשים מבן לך וכשלש יכול בלשר הביב לו יעקב בשמורש. וגם השמין לש היש לו בבן עיניו בממון והוסיף לומר מי לך כל השחנה כי לש יחשה לך מזה לש ריקן כי לקחו על הקבר וזהו מי לך פה כי חלגת לך פה קבר שבוונת הסשרה לומר שלומר מי לך הוא כלומר הגם שלחר מי חלה לך הוסלחתי ריקם שלש ריקני לחבן. מסשרים לש הוסיפו כי מי לך כי מחין הש לך כי לש לש בבן לחי שעשה שלש יהיו לך ושוש על הקבר: **והנה מרז"ל כי** מחנה המלשים פגשו בעשו בדמות בעלי זיין מרב וחניח כו' וסיו מכיש בו בכחוש וסיה בלומר היותו כי לחי בן לשברשם ומז היו מוסיפין זה שלו לומר הסיטו שב ויאמר בן ליעקב לחי ויוסיפו להכותו מכה רבה לומר לח ליעקב לחי מז היהותו ושעל זה שלש מי לך כל השחנה לשבר פגשתי וכשיב יעקב לומר בן וסלש בן יקשה כי לחי מוש בן בחכות ה בדוגות הסה. לך יחלר לש הישה עיקר כוונתם להכותך. רק לומר לומר בן בשה שיהיה בלומרך כי לחי לחה:

ט ויאמר עשו כו'. יש להקשות (ה) הגה לומרו יש לי רב היו עשו מספיק כי כל מלך רב חלים עם שים לו שלא יחיב לחור משחו. (ב) לומרו יהי לך לשבר לך שם כבר סוש לו שם לומר בישים לו ושם הוא שהוש ושוחל ל ברכותיו. ט"ל יהי לך לשבר לי. (ג) לומר שלו גם שם הישה שהוש לש בשבח. (ד) לומרו ולקחת שהיל"ל קח שלחתי לך לש שם שרשה שהוסיף על ד"ש לומר וגם שקח שלחתי מידי. (ס) לומר ש שלו בן כו' היו נשים עשו לשבם.

וכן לומרו ותרגמי בלחי מחייבך . (ו) מה מוסיף על הקודם בלומרו קח נא כו' וגם שהוא לתת בעצמו ממנחה לברכה וגם לומרו הכניסה לך מה תיקם לו (ז) לומרו כי חנני כו' ירמה כמתן קרן בעיניו . לך ממנו הנם עצו לתר לליו לא יתנו לו מנחתך היא למלא הסרוני לו לפיסני על הברכות . תם לפעמיהי הנם ים לי רב ולויני ירוך ממומיך ומם הוא לפיסני על הברכות יהי לך לתר לך . והוא כי הנם אני סוגי ברכות ים חלוקים זה מזה בתפיסתם עושר הוא ויתן לך האלהים והנה לך עשר וכן יעבדוך עמים גם זה לך כי ים לך עבדים כלומרו ויתן ניד עבדיו וכן שלח אליהו לומר ויהי לי שור כו' עבד ופפחה . ממנם בסוף הברכות שהוא סוד גביר לתמיך כו' תן לך כי תדרכה תחה מפתחות לי ומהשבני לגביר ומדון לך . ע"כ אני תומר על הברכות יהי לך מהם לך לא הכל כי אם דווקא תשר לך שהוא אחי בטוח הברכות . לך תשר תיגו לך בעת שהוא הוי גביר זה לא יהיה לך כי לא תרצה בתפעול עלי ותהי מושל לך חלוקה זו והשיב לו יעקב אל יתמנן לבבך על זאת וגם לא יעלה על רוחך כי להפיס דעתך על שהקיימו כי הברכות הבאתי התנהם כי הנה אל לא כלי לא שהאחי' גביר לך עם כל יתר הברכות לא עתה הוא כי אם לעתיד לבא : והוא המודע מרומיו ז"ל (ב"ר פ' ס"ו) שתין תומן ברכות מתקיימות רק לעתיד לבא . וז"ש אל לא כלומר ואל תא שתהו עתה לא תקפיד כי אין לך חלק בעוה"ז ולא לעתיד לבא כי זה היה מדע בישתם כשהרם בתולות ואל תשר השבא כי תולי למלא תשרוך שלמי מתתה שעל כן תתרם לי רב . גם זה תיגו לך שתתה הוא למען דעת תם לניתני כי בזאת יבחן תם לא תצלחי תן בעיניך כמה פוקתי' תתחי מידי כי הלא על כן רתיתי כו' והוא כי האלהים התמוך תם הוא ברו על עבו שעליו תתר כי רתיתי תלהים פניה כו' והוא כי הנה כתשר רתה יעקב תה ברו רתתו בפניה על זעם עלתם . והנה כתבנו למעלה כי בתשר רן שבו לקבלתו בזעם תף הוא היה בא . לולא שלהי יעקב הגין בעדו ובהתקרבו תשם כה ודבר פוגות . וז"ש כי הלא רתיתי פניך ברוח פני תלהים כי כן היית בפניה על זעם עלי ותע"ש ותבלני על כן לנעות לבך כי לניתני תקח לי מנחתי מידו חה הוא תבשתי תמתי של כי על כן . כד"ש כי על כן בתו בכל קורתי כלומו יתתר על כי בתו כמוסכ' לכל התפרשו' . וכן רמזו ז"ל (שם פ' ע"ח) שלומרו פה תלהים על ברו תשר ועיד זה יתכן גם תם נתתר שלהים התמור כלן הוא קדם לומר רתיתי הנתהי תניך כי על כן רתיתי פניך ונכבלני ממך פן לתוח בידך כמי ברוחה פני תלהים כלומר כיום הזתם לתן תדם תת עד רתוח פני תלהים ומזח תיגו ניעל ממנו כד"ש (שתות ל"ג) כי לא ירתני תתדם ותי ועש כל זה נספכה לי ותבלני : או יתתר לומו מנחת כיוסין רק מנחת ידידות בלבושה שתומים תורון זה לזה בהברלוחה פניה . וז"ש תם לא תלאתי תן בעיניך שתהבתני תלוי הוא שתבקה מתתי ותי תתר כי שתהבתני תלה הוא כי על כן שתתי בך כמי ברוחה פני תלהים . ומזה אני מכיר כי גם אתה ותבלני . כי ברוחה בי רתוח שתם לא רתיתי גם היית בעיני ברוחה

פני תלהים כי כמים הפנים כו' . וזוה כתתרם ז"ל בפרק ל"ח) מוסר להתיף תם הרשעים מפני השוה:

יא קח

מלכי תרשים ותיים מנחה יביאו ליה נאמר תלה יביאו שתוחה מנחה שבלה יעקב לעשו . עתידים להביאה תליו לעתיד לבא . וזה יתכן בש"ם ז"ל ויקח מן הנחל בידו תם תנתים טובות ומרגליות שעל כן מתנב שהנבה : ובוזה יתכן יעקב תתר לו לא תתנו מקתם המנחה לעשו סיבה . תם הוא לבלתי היות חייב להחזיק טובה תל תחום כי שלח לו המנחה תמידים ולא לעשו . וזהו קח נא כלומר עתה היא בלבד ולא לעולם . ותם הוא להיות כי הכל תשלך לעניך מזכות עון לזכות תת הנתר . גם זה תיגו כי הנה ברכה תשר ברכני ה' היא . לא תבלך כי תיגו לא תבל הנתנים ולא תמתי כלומר תתרן וזהו תם ברכתי ולא תתר תם תנחתי כלומר תהברכה תלי . ומוד כי כבר הודעתך ותרפה תחנב לי תחזירנה תל פני תחתי תשר הוטב לך . ותמת תלתר שתחנו והלקו ש"ה תפוב עים לי פה . הוא שהלך תשכרי תם ניתן לי תה ואיך לתתיו לך תזה . תל תחום כי שלא תתי תלהים טוב בשש"ן תחנת הנם ולא נכיתי לפי' תקנת תזכותי תל ש"ה . כי תם וכי ים לי כל הוא תתשבר בעוטם הבא : או יהיה ענין שכתובים בהזכיר תתרם ז"ל (בב"ר פ' ע"ו) . ויקח תן הבא בידו לתנים טובות ותרגליות . וז"ש לדעת תה נעשה תתן כי לא שלחה שהוליכו עבדיו רק השלדים . תך ויהי לי ולקח לתנים טובות בידו תזתנתה לעשו . לך עזים תתנים כו' זה הוא תה שניתן ביד עבדיו . והנה בהברלוחת פניה תתר לו על השלדים שביד עבדיו תי לך כל התתנה כו' . תתר לתלא תן שהוא להשיר כעשך לתלא תן לז שביב לו תם דעתך שלא תתלא עדין תן . לא תתנה גם זאת כי שלא ים לי רב וכבל תין רב לא יוסר כעשו זאת . ותין לי תתן בדוהן וגם יהי לך תבר לך תם הברכות כי תימה תין לי ותתלא תן ע"כ ברוחת יעקב תם הבריו שלא כי לריך עדין לפייסו לפי ערך ממונו . ע"כ תתר תם לא תלאתי תן כבר כתתנך יהי לך כו' ולקחת גם תתתני מידי תם התנים טובות ותרגליו' תוהם שתתר בתן ויקח תן הבא בידו כי רתוי הוא לך כי על כן רתיתי כו' כתפורש תת תומרו ולקחת ולא תתר קח נא תם כי תם ולקחת נוסף על תה שניך עבדיו ותח"כ תתר קח נא תם כל זה גם ברכתי תבר הוכלת לך ע"י השבדים ולא שהוא תם תתן זה וזה כיוצא תגי תלהים כו' :

יב ויאמר

נסעה כו' . הנה שכיתתו ר"ל בתין פסוקים תלו בשכונן . תלא שתתר יעקב יעבור נא תדוני כו' . היה על שתתר לו עשו תבקש תני שתהא שוקף עתך בשולתך ותשיב לו יעקב יעבור נא תדוני כו' . וכן תתרו עד שבא תבא תל תדוני בעירה שהוא ושלו תוסיעים כו' לפשוט תת תר עשו ויהיה שוקפה לתם . (ת) תתם נסעה ותלכה הוא ללכת יחד תתי ותלכה לענדך שהוא בלתי תורם תוסיף בתלוכה שתם שיהיה לעגדו קרוב תליו תן לא יתם תוסף תתתן לשבח יחדו לתת תתר שהוא לך לגבד יעקב ולא

בעיקב יעקב לגבוה . (ב) מה זו שכופה כי הילדים רכים . והדרכה על כן טוב טוב הוא יהיו יחד עמים עם עמו יעזרו . (ג) לומרו ודפקום מי הם שידופקו הם עצמו הילד והדפקם יום אחד . וגם למה יחוש שידפקום . (ד) שאחר שנזרק הענין הוא ומהו כל הלמן למה מזכיר הכתוב . (ה) כי לומרו עלי הוא מיותר כי אחר שמולנו הוא כן יעמוד הלמן מה יהן ומה יוסיף היות עליו . וכן יש לקח דקדוקים במקרא שיעשבו על פי דרכו שם ד' . והוא שהיה נמצאו לפרים בענין פרי החג ויצרחל ללמן וגבח הל הענין בהזכיר מאמרם ז"ל במדרש (ב"ר פ' ע"ז) . וז"ל הילדים רכים אלו מצה ומהרן והלמן וסבקר אלו יצרחל . כד"ה ומהן למי כו' ודפקום לולי חסדי ה' ומתו כל הלמן בימי מדריימטוס קיסר ע"כ : והנה מומרם והלמן וסבקר אלו יצרחל לומו מביא ראיה רק על הלמן . לך תדיין קצה מניו שגם הבקר הם יצרחל . לך ודאי שאין כוונתו לומר אלו יצרחל רק על הלמן ולא על הבקר . והענין כי הנה עצו אמר נסעה ונלכה כו' ודעתו במה שכתבנו בכוונות יתהו בעלות על נכו לנבך לא עצו שהיה להבליע את תדוש על יצרחל ד' פעמים בד' הגלוות שיהיו מרבעתן ניד תדוש ולא שום לו רק בשליטתו בגלות הד' בלבד כי הוא חלקו מלך עלמו כלומרו והיה כאשר תריד כו' כמפורש שם בס"ד . לך על מה שקודש גלות תדוש אין לתדוש שליטה על יצרחל . והנה אמר עצו הנה מעתה נסעה יחד בסופות כמ"ש ז"ל (שם פ' ע"ח) על פסוק שאחר זה בקש היות לו שותפות עמו . ללמן באמרו בעולמו של יעקב : ולפי דרכנו במדרש המזכר הוא נסעה יחד בסופות נעה"ו ונלכה כי יהיה לנו התלכות וקיום כי היש לא יתיו יאמר חזק לך בזאת כי נסוף ונלכה לנגדך בגלות הד' כי לו היה שליטה כי לו שהמקומה נגדך לו הסיב יעקב ואמר לי שפצר כי הלא הילדים הם מצה ואהרן רכים מהעמים עול הגשם וקיום שהי לומות יחד כי אפי' על יצרחל לבדן אמר לא אוכל לנבד כו' ואם האמר לני יצרחל שאתה זכותי ואנה לוחן על שכמי . הנה זה יהיה כעת לך בנא זמן שליטתך בגלות הד' ניתי מדריימטוס קיסר בניהר יכתכנו כל יצרחל כי שהתחברם לני בנחלה מחזק ידם כ"ב בנא עת שליטתם תנבר ידם כ"ב עד בלתי השחיר בריד חלילה וז"ת והלמן שהם יצרחל עם הבקר מלכי תדוש שהם נקראים פרים ואם כ' המומות שהיינה עלות עלי שעלייהן עלי שתשתך ידם נזכותי . הנה כל כך שחזק ידם עד שומתו כל הלמן וחנו ודפקום כלומר הבקר המזכר ידפקום את הלמן המזכר עד שומתו כל הלמן : ושעור הכתוב על מומרו נסעה ונלכה . שאר הילדים רכים ועל מומרו ונלכה לנגדך שאר והלמן כו' שם מעתה יהיו למן ובקר עלות עלי ומתו בזמן הסוף כל הלמן לך יעבור נח תדוי נהוג תדוי' ובדרך שחלקי בעה"ב ומה שאמר שלא תוכל לבדי לסבול לער שעה"ז כיון שהלן להם חלק בעה"ז כלל ושך יקריימו כלומר ולכן טוב טוב שתשתחבר עמך בעה"ז שמשתך נסעה ונלכה כי שהי' לנו מעיר לעזור בע"ה

כי היש חלקך ומאסר לך ייטיב לי בעה"ז . הנה הלן לריך כי ואהי שתנהלה לאחי בעה"ז ומה שתוכל עמוד בגלויות עם שהלן לי חלק בזה העולם . הנה ע"י ב' זכויות שתנהלה שלא יעדרו מזרעי ל' זכות שלא שבטר בכל דור וזכו לנבל המלוכה שאר לפני שהיא תורה כי יעבד שהלים היה ואמר כי זרעי שתנהלים בתורה שהיא מלכה שאר לפני כי יעבד שהלים היה . וגם זכות תמוקות על בית רבן הבל שהלן בו הנה וזכו ולנבל הילדים ע"י ב' זכויות הלו שתנהלה עד זמן שהגה של שדני בעירה שהוא זמן ועלו מושיעים כו' לשפוט את כל עצו . וילמר עצו בין כך ובין כך בעדיין לא ניחנה תורה והלן זכותם כשאר שאר הנחיצה כי גדול המצוות ועושה כו' בשופן שהנחי זכויות שהזכר הלין כעת לעיגה עמך מן העת שאר שתי יהיו לך לעזר בע"ה שהלן לך חלק בו והשיב שני טעמים שאר לומר זה שתריך ועוד שהם שמצת הן הוא בעיני שדני לך לא בעיניהם :

יח **ויבא** יעקב שלם כו' . ראוי לעיין לב מה צורך הודיעו שבא שלם ושפיי לם"ם ז"ל (שם פ' ע"ח) שלם בגופו שלם בממונו . מה צורך הודעה זו אז . וגם שלומרו שאר בארץ כנען הוא מיותר . וגם מה צורך הודיענו שויתן לת פני העיר שקנה חלקת השדה במאה קשיטה . וגם מה ענין קבוע לומו הוא יעבור יצרחל . והנה למעלה פירשנו על פסוק ובאתי בשלום אל בית אבי כו' שאמר יעקב כי בשובו בשלום אל בית אבין . יעשה לו הוא ית' ירון על מבוחי . כי הנה שאברהם כתב הוא ית' לת שמו עליו שך היה אחר מותו . נוסף עליו יאחז שהיה בחייו שך היה על היותו שומת חשוב כמת. והוא בשומרו שכני שלהי שאברהם שבין ושלהי יאחז שהוא לת שאברהם אחר מותו ולת יאחז בחייו ובהיותו שומת . שך אלי זה שהסד שאר שעשה עמדי יחיהה גם על יאחז כי ובאתי בשלום אלי הוא פגם . לת כאחי שהיה שומת רק בשלום ועכ"ז גם ה' לי שהלים שאל שיכתה ה' שמו עלי ויקרא שהלי יעקב אחי ושאחר שאל הוא כן עשה לו הוא ית' כי הנה ויבא יעקב שלם בגופו . בשובו אל בית אבין שהוא עיר שכם שאר בארץ כנען . שאר שם בית אבין וגם לת היה עני שהוא ג"כ חשוב כמת כי הנה היה בשובו מפדן ארם שעדיין לת נתן נכסיו לעשו . ומרוב עשרו ויתן לת פני העיר שנתן להם מתנות רבות והיה מוחר עד קנית חלקת השדה כדי לעסוק שם שהלן בשאת קשיטה ועכ"ז שהיה שלם בגופו וממונו בחייו שלהי חשוב כמת שאר כשאר היה מזבח נעה שמו עליו ליקרא הוא ית' שהלי יצרחל בחייו . ולבל יאמר היה למה עשה ית' ככה והלא הן בקשובו לת יאמין כי אין תמונה בשאר ודם בחייהם לזה הקדיים ואמר ויקרא לו אל לומר ליה דין בר נש כיהר מגשים רק אל שרה אל שלהים והוא שרו אל עצו שהלן כח שדה יכול לו אם לת כח אל כמו שבארנו למעלה . שעל כן קרא שם המקום פנואל שפניו היו כאל שעשה לת שלהים היה שדה רוגז שרו אל עצו ואם כן ראוי הוא שהנה שמי עליו ליקרא שהלי יצרחל בחייו שהיה חשוב כמת כשמדובר . וזהו ויקרא לו אל וע"י כן שהלי יצרחל יכונה עליו :

או יאמר מקושר אל מה שלמעלה ומגיד דיוקו כו' והוא כי

בתה הכתוב ללמדנו דרך ארץ כי רע ומר דרך שבא יעקבים בן יקר מקרה בלבי מיהור כי שלח דיעה בת יעקב יעלה לרחוב בעצות התרן ונשבעה והיה הסבות הקדוסות לדבר ונומר כי הנה היו גדמת מזקה לא ידקדו בה שלא הנה כי יאמר איש מיהו מן המיעה לחפוש אחר בת יעקב כי שלא כמקרים הנה יקרה להולכי דרכים במקומות אשר לא יכירום ולא ידשו מביומם . אל עשם כ' אולי לא נכון לב אחרי המקום עם שביהם לשבה מן הסבות : אל עשם ג' כי אין ייסורין בלא עון ולא מוב בעיני ה' אחרי הנערה ודקל בכודו בעיני יושבי התרן כי לא שבוש אשם לה' . על כן הקדימה הורה ומודיעני כי לא זה ולא זה גורם כ"א הנעשה את' ה' היינו כי שלא ויבא יעקב שלם לעי עוש פנים אשר שכם אשר בתרן כנען בתרן מולדתו ומחוץ הפנו בכודו מפדן ארם מאחרהי ארן וכבל הדרך הזאת לא מזדמן לו לא שמן ולא פגע רע עד הגיעו אל מחוץ הפנו הנה כי לא זה גרם לו ונם לא מעשה שכ' כי אחרכה ויהן את פני הטיר שהיה למדיני עשה את"ם ז"ל (שם פרשה ע"ט) כי טוב היה בעיני עם התרן ונם בעיני המלך אחי שכם כי הוא הגילו המקום בשבה אחלו קנה ממנו במחה קשיטה ונם לא מהעשר הנ' כי שלא טוב בעיני האלהים היה . כי הנה ויאל שם מזבח ויקרא לו קוש יח' אל . מי שהוא אלהי ישראל על הדרך אשר אחר . אל יהיה אומרי ויקרא לו כי מאחרו של מאמרו יח' . בבח קול היונה בימי כ' חניגה בן דוסא כל השולם נזון בשביל חניגה בני והניגה בני די לו בקב חרובין מע"ם לע"ם . שדעתו הוא שאומר הוא יאב' כי לא יצלר אר' חניגה פיהות תורתו לאכול לשבעה ולשכשה עביק בשוא"ו והקרן קיימת לשולם הבא אלא שבאחרתו נרפא לנו . שמאחר עשנו להשפיע בזכותו על זולתו וז"ש כל השולם כולו נזון בשביל חניגה בני וכש הוא זכותו המיוחד אזה הוא כי די לו בקב חרובין שע"י אם שמאחר יפה לו ושוב לשולם בתופן שהיי כל השולם אלוי בו ויהשב בשיניו יאב' כן אם השולם כלו בזכותו וע"ד יש יכון יאמר ויקרא לו ליעקב אל לומר כי בשבר בחשך אל שולם יצנה כן יעקב יחולר בחולר זה ואחי ס' מחנכב עמו במדת אלהים . וז"ש ויקרא לו אל אלהי יאב'אל . שקראו ליעקב אל בוחר ומקיים עולם בחולר אל ע"י היותו יאב' מהנהג עמו בחולר אלהים בישורין ומלטולים שהוא אלהי יאב'אל הנה כי טוב היה גם בעיני ס' בעשם ושם כן היפה מי גרם לו שרפה ונבל לחוטם אח בחו אין זה כי אם שולחת דיעה כי יעיחתה גרמה לה. ואלא יפלא מזרע קדוש כחוה להיות יחמים . אם שאין דרך בנים ואח גם נערות בחולות ונשה אר"ל (שם פרשה ס') אז"ש בת לאה אח חמה יחמים בשבשיה ואלא לשקראתו כו' אך שדיון היו דומה כי אחה יחמים לשקראם בשלא . שוד אחרו שעל דבר שחעשה אעשו נחפשה ועדיין אל אדע היאחה יחמים היו מפקיע . ל"ן אחשוב כי בחה שהורה לאחה טוב טעם לשבר בחומרו בת לאה כו' ואוח בשוש לב אל שודעש זו שהיא בת לאה ושילדה לוחה ליעקב אך אחן שחים שלש שעחות . אחד בחומרו בת לאה כו' ואוח שודע אר"ל (בכחות דף ס') על פשוח ואחד ילדה בת כי בן היחה שלא שאחר

שורחה מזכר חמיס בקשה לאה רחמים אחחפך לנקבה. על חגרע רחל מחשפחות שלא חלד רק אחד לשבעים ס"ב שבעים הנה כי דיעה בחורחה היחה זכר שלא אחחשבחה אח"כ . ולכן מי שברחה זכר הוא מן החמה חהיה יחלוים כי כן יעשו הזכרים וכל דבר חולך אחר בוחרו . ו"ל ואלא דיעה ואל החמה על יניחחה כי הנה שם היה בחם היח על לאה ולא על יעקב כי הוא זכר עשאה כי כאשר ילדה לאחר ליעקב. לומר כי היות בת ליעקב הוא בליד, אך לא בהכיון ו"ל בת לאה אשר ילדה ליעקב.

ו"ל אל החמה על היותה יחלוים :

טעם אני כי הנה לא כיון' לבוא בחרן ולשחחלך בה לרחות בחורי עם רק לרחות בבנות החרן לעבב דעחה עם הבנות וגם בזאה לא אחפה בעשם . כי לא אחה לבה בן החמה . כי הנה לולא רחה חוחה שכם בן חמור שהיה בעיה החרן היה לא נהפשה מה הנה יעבב על לבו זולחו ודיחוע ידעה יפנשנה בן המלך . ולא שוד כי אם בנם אם בעבע הנוקה היה לה לחחם יפנוש בה. לא יעלה על לב רק יחבעבע מחביה ואחיה לך לא שבשחף שובר יקח חוחה ויבבל חוחה ויעשה כי זה לא אשר אחם . וזאח וילל כו' ויבבל כו' . והודיעחנו החוקה חלוים בעם שבשחה כלי לא כרחה בריח עמו ואחדבק נפשו עדיוה בת יעקב . לך היה לא דבקה נפשה בו לקדושחה וכן ויאסבל הנערה לך היה לא אסבאו . כלומר שעין כי נמדחנו החורה מה נדלה רעח יניחח אחשה כי עם היוחה בת יעקב . והיה בם היה קדושה מלד עלמה ואסולקה מכל פגייה בלחי בוגב . לא בוש לה לבלחי יקרה לה מקרה רע ומר בעמה יאמאה ואח בם כל אשה אשר לא אחרחק כאוח כי אאבשלה אזאה אחה ידה כפולה ואכפלח : עוד יאבן למדנו אחורה ג' למודים (א) בעיקר גדול הלא הוא לבבאן בין נפש אחור לעמה כי מי יאן אחור אחמא. וזה בג' בחיות (ב) כי אבע כל דבר אמה לאחוב אידבק בקדושה ולעמאה (ג) כי לא אוכל אהומאה לידבק בדבר קדוש עד יניל בו זוהמה ויאמאחו אחלה לנעדיות אידושה . (ב) כי בם אחרי אשר אומאה וידבק אאמאה בשאול . לא ידבק האחור באמאחו בם אחרי האיל בו זוהמה . וזה עיין אאחוניה וירא אוחה אשר בעל נפש אאמאה ואיך אאבק לאאמאה ולאניל בה זוהמה לידבק בה ויאבב אוחה ויעש . ועל האניח אמר ואדבק נפשו כו' לומר כי עד אשר אאמאה ויאבב אוחה ויעשה אאניל בה זוהמה לא דבקה נפשו בה אלא אחר אאניל בה זוהמה נ"ל בזה כי הוא דבק נפשו בה אאמאה כאין באיזו · וכן' אורה נ"ל בזה כי הוא דבק נפשו בה אך היה לא דבקה נפשו בו . ולא טוד כי אם אויאשב אח הנערה ולא קן בם כאמון בהאר והולך לדבר על לב הנערה דברי פיוטן עם אשאה כלי ואהבך הוא לפי הנשבע. והיה אן האחיה הנ' ואחיילל יעקב בן לא אעזר בה קדושה נפשו בה אלקבב בו אהבה ואהאהבה . וזה אאמר הכאי ויעקב אמע בו אמה כו' והוא כי הם בן ע"י אשר הומאה נעשה כאין באיזו בעשו ואחדבק נפשה בו . ואם יאלא אחניה האמלן. ע"כ ואהניה כו' ויהיו דבר ועשה הלוש . בם כיון הלו אם בין אאמאה לאחורה . כי בם אאניל בה זוהמה לא דבקה נפשו בנפשה כי אם לאחן הא הבר

כי אם נפשו בעופה תחופלה בו תזוסמת. וחסו ותדבק נפשו בדיוקה וגם זה יעקב אבר שהביאתה את מעשו וע"י שהווי הלך ממנך שויתתה את הטערה שלו"ך לא סיתה תחכה. כי לא תחסוה הלא בין הטוים כעודע:

וע"י כן קבלה פיום. וחסו ודבר על לב סטערה:

לד ויאמר שכם אל אביה ואל אחיו נתנו לי את הילדה הזאת לאשה: ויהי כדבר הזה אל יעקב ובניו באו מן השדה כאשר שמעו ויתעצבו האנשים ויחר להם מאד כי נבלה עשה בישראל לשכב את בת יעקב ודן כן לא יעשה: ויעתר חמור אביו של שכם אתם לאמר שכם בני חשקה נפשו בבתכם תנו נא אותה לו לאשה: והתחתנו אתנו בנתיכם תתנו לנו ואת בנתינו תקחו לכם: ואתנו תשבו והארץ תהיה לפניכם שבו ורכלו בה והאחזו בה: ויאמר שכם אל אביה ואל האחים אמצא חן בעיניכם ואשר תאמרו אלי אתן: הרבו עלי מאד מהר ומתן ואתנה כאשר תאמרו אלי ותנו לי את הנערה לאשה:

ויענו בני יעקב את שכם ואת חמור אביו וידברו אשר טמא את דינה אחותם: ויאמרו אליהם לא נוכל לעשות הדבר הזה לתת את אחותנו לאיש אשר לו ערלה כי חרפה היא לנו: אך בזאת נאות לכם אם תהיו כמונו להמול לנו כל זכר: ונתנו את בנתינו לכם ואת בנותיכם נקח לנו ונשבנו אתכם ונהיה לעם אחד: ואם לא תשמעו אלינו להמול ולקחנו את בתנו והלכנו:

וייטבו דבריהם בעיני חמור ובעיני שכם בן חמור: ולא אחר הנער לעשות הדבר כי חפץ בבת יעקב והוא נכבד מכל בית אביו: ואל שער עירם באו חמור ושכם בנו וידברו אל אנשי עירם לאמר: האנשים האלה שלמים הם אתנו וישבו בארץ וירכלו בה והארץ הנה רחבת ידים לפניהם את בנותם נקח לנו לנשים ואת בנתינו נתן להם: אך בזאת יאותו האנשים לשבת אתנו להיות לעם אחד בהמול לנו כל זכר כאשר הם נמולים: מקנהם וקנינם והבהמתם הלא לנו הם אך נאותה להם ויישבו אתנו:

ויישמעו אל חמור ואל שכם בנו כל יוצאי שער עירו ויימולו כל זכר כל יוצאי שער עירו: ויהי ביום השלישי בהיותם כאבים ויקחו שני בני יעקב שמעון ולוי אחי דינה איש חרבו ויבאו על העיר בטח ויהרגו כל זכר: ואת חמור ואת שכם בנו הרגו לפי חרב ויקחו את דינה מבית שכם ויצאו: בני יעקב באו על החללים ויבזו העיר אשר טמאו אחותם: את צאנם ואת בקרם ואת חמוריהם ואת אשר בעיר ואת אשר בשדה לקחו: וכל חילם ואת כל נשיהם ואת טפם ואת כל אשר בבית שבו ויבזו:

ויאמר יעקב אל שמעון ואל לוי עכרתם אתי להבאישני בישב הכנעני והפרזי ואנכי מתי מספר ונאספו עלי והכוני ונשמדתי אני וביתי: ויאמרו הכזונה יעשה את אחותנו:

ויאמר אלהים אל יעקב קום עלה בית אל ושב שם ועשה שם מזבח לאל הנראה אליך בברחך מפני עשו אחיך: ויאמר יעקב אל ביתו ואל כל אשר עמו הסירו את אלהי הנכר אשר בתוככם והטהרו והחליפו שמלתיכם: ונקומה ונעלה בית אל ואעשה שם מזבח לאל העונה אתי ביום צרתי ויהי עמדי בדרך אשר הלכתי: ויתנו אל יעקב את כל אלהי הנכר אשר בידם ואת הנזמים אשר באזניהם ויטמן אותם יעקב תחת האלה אשר עם שכם: ויסעו ויהי חתת אלהים על הערים אשר סביבותיהם ולא רדפו אחרי בני יעקב:

ויבא יעקב לוז אשר בארץ כנען הוא בית אל הוא ובל כל העם אשר אתו: ויבן שם מזבח ויקרא למקום אל בית אל כי שם נגלו אליו האלהים בברחו מפני אחיו: ותמת דבורה מינקת רבקה ותקבר מתחת לבית אל תחת האלון ויקרא שמו אלון בכות:

ויראה אלהים אל יעקב עוד בבאו מפדן ארם ויברך אתו: ויאמר לו אלהים שמך יעקב לא יקרא שמך עוד יעקב כי אם ישראל יהיה שמך ויקרא את שמו ישראל: ויאמר לו אלהים אני אל שדי פרה ורבה גוי וקהל עמים יהיה ממך וגלכים מחלציך יצאו: והארץ אשר נתתי לאברהם ולצחק לך אתננה ולזרעך אחריך אתן את הארץ: ויעל מעליו אלהים במקום אשר דבר אתו: ויצב יעקב מצבה במקום אשר דבר אתו מצבת אבן ויסך עליה נסך ויצק עליה שמן: ויקרא יעקב את שם המקום אשר דבר שם אלהים בית אל:

ויסעו מבית אל ויהי עוד כברת הארץ לבוא אפרתה ותלד רחל ויהי בהקשותה בלדתה: ויהי בהקשות בלדתה ותאמר לה המיילדת אל תיראי כי גם זה לך בן: ויהי בצאת נפשה כי מתה ותקרא שמו בן אוני ואביו קרא לו בנימין: ותמת רחל ותקבר בדרך אפרת הוא בית לחם: ויצב יעקב מצבה על קברתה הוא מצבת קבר רחל עד היום הזה:

ויסע ישראל ויט אהלה מעבר למגדל עדר: ויהי בשכן ישראל בארץ ההוא וילך ראובן וישכב את בלהה פילגש אביו ויישמע ישראל ויהיו בני יעקב שנים עשר:

בני לאה בכור יעקב ראובן ושמעון ולוי ויהודה ויששכר וזבולן: בני רחל יוסף ובנימין: ובני בלהה שפחת רחל דן ונפתלי: ובני זלפה שפחת לאה גד ואשר אלה בני יעקב אשר ילד לו בפדן ארם:

ויבא יעקב אל יצחק אביו ממרא קרית הארבע הוא חברון אשר גר שם אברהם ויצחק: ויהי ימי יצחק מאת שנה ושמנים שנה: ויגוע יצחק וימת ויאסף אל עמיו זקן ושבע ימים ויקברו אתו עשו ויעקב בניו:

כה (ח"א) ז

כי והתחתנו כו' בעוכיכם לא נקח כתאב נשתף רק תתנו לך בעותינו תקחנו ככם בלי רבותנו ולא תתחבנו לגרים רק לתושבים וזהו ואתנו תשבנו כי לכמה דברים בזמנים הסם היה הפרש בין גרים לתושבים בעניין לתחום קבר וכיוצא בה . ומתוכתו והארץ תהיה לפניכם ל' עתיד ולא תאמר הנה לפניכם תשבו יאמר הנה הארץ עתידה להיות לפניכם . כי הרץ כעגן ניתנה לכם לזרעכם ומה שעוד תני עושה הלא היא כי שבו ושתחוה ומעתה שתחוו בה ובכלות שכתם כי עודם מחריפים לשטי' לא תבינו אמר אין זה כי הם שמדברי תכי בתוכתו תנו לא כו' יבא' שיקנוה לו כדרך הקונין בתו לתוכם תוסף שיתתה בעניכו וגם שתאמר לעגין מתנה בלא כסף ובלא מחיר . לכן אמר לא כן דבר רבי רק לתאלה תן בעיניכם ולא כתניתים תוסף עלי . וגם אין המניחה תן בקתה חנם כ"ש ואתר תתנו לי לתן : עוד כיוון כי דרך הקונן מתנה לתדם תשוב שיחשב התדם תשוב לעונן על שתשפיל עצמו לקבל מירוד ממנו . בעניין לשם שתקדשת מתדם תשוב שתקודשת בנתנה היא ואמר הוא . וזה יאמר כ"ש תשובים לשם ממני בעיני בתלאת תן בעיניכם כמה שתאמרו לי לתן כאלו תני לכם תנתה בעודה הרבו עלי תוסף לעשות כי זולת מה שתתן לכם תנתה גם לגערה הרבו עלי תוסף לעשות היא כתובה ומשלי ותתן הוא התוספת . ולא יהיה ליפרע לעשו תיפה לו נירונין כמשפט הכנעה רק ותתנה תעתה ברם תקדם ותו ותתנה וכו' ותנו לי כו' כי ותתנה תהלה תקודם ותת"כ ותנו לי כו' :

ג ויענו כו'. רבוי לגיים לב למה לא עשה יעקב וסם למה עמו במקומו . וגם למה הקדים הכתוב הבן לאב . וגם תומר וידברו הוא מיותר ושוד תומרו תאב תמת בתיל"ת על תאב תמת כו' . ותם הוא שתמרו להם תאב תמת כו' תיך תומר תחר כך ויתמרו תליהם כי הלא גם עד כה דברו תליהם ושוד תום' לא נוכל כו' לעת נכנס בתכם ויצא בכל תנתי העיר . ושוד תומר תם תהיו כמונו הוא מיותר וכן ויתנו תתכם ותיינו הוא מיותר . ושוד תומרו ולקתו תת בתנו והילד לא תתומיו : אך הנה התגלו במילתם לתורגם . ולא נעלם מהם כי לא כן לב יעקב תביהם כתומרו תתרי כן עכרתם תותי כו' ע"כ ברם יעשה תביהם הקדימו ויעשו הם . וזהו שניה עשו כי עשו עיקר התובתם תל תכם ותליו שמו מגמת פניהם ו"ת תל תכם ותגבו תת תמור תביו ישן כי תכם הם לבו בקרבו ולא יסבך בדבר ושל שני הדברים תמר על הת' ויעשו בני יעקב שהוא שעם היותם בניו עמו הם בפניו . וסב' תל תכם ותל תמור שהתחילו ושעו עיקר מן הבן ולמה עשו שתי תלה הלא הוא במרמה והוא מה שתגלה לבסוף כלומר שתם לא ע"י שתי תלה לא היתה המרמה יוצאת תל הפועל ונתנו להם תעם תל שני הדברים ברם יסדרו עניכם . ו"ת וידברו ומה דברו להתגלל על שני הדברים על עשותם עיקר מבכם הוא כי הוא בעל דיכם ו"ת תאב עמת ושל הסיכם במקום תביהם תמרו תת דיכם תחותם לו' כי גם הם בעלי דין כתביהם :

או יאמר תם בתנו לגיים לב תל עלבון תביהם . תין תקנה כי רב הוא כתומרם למעלה כי נבלה כו'. תך

תם שתנו עושים הוא על כי נתניה כעת רק על תאב ממת תת דיכם תחותם : או יאמר לפי גדולת לבינו תין זה מספיק לפנות בו רק דברו ואמרו כי תאב נייחס שממת הוא תת דיכם תחותם כי בהם פנה ולכ' הם לבדם יעמו ונהם בתם התנגלות תל עוייתם שהוציאו לפרעה תעתו תמר וידברו לתון קובי תך בהתלם דברי תשובתם תמדברים בלב שלם דרך תנה . נאמר לתון תתרם כתומרו ויאמרו תליהם לא נוכל לעשות כו' . ואמרו תין לנו תפן במוסר ומתן רק שתלה תחת . כי תינו דרך תרץ לתשול שתי שתלות והוא כי הם היו תשבר נגו לתת תת תחותינו בדין לגיים תאב לו שלשה היתה השתלה תת' שיעול שכם ויתנה ושו לא היינו מבקשים לשטול שיעולנו גם תאב עם שתרץ כי היו שתי שתלות תך הנה נדין לא נוכל לתת תת תחותנו לגיים תאב לו שלשה ומתז שת ישול שכם ויתנה . ומתנה בלתי שוטים דבר שכשלנו לכן בזתת בלבד נתות לכם כי שתלה ת' היא והוא הם תהיו וגו' להמול כל זכר ותשבר תתרו הלא תתרכם ב' דברים . (ת) שתתן תת בילדה לשכם (ב) שנשטול תם שלקתה כבר בהוגם על שלשותם זה נקח תת לבוא תכם . על הת' לא נוכל לתת תת תחותנו לגיים תאב לו שלשה שתה בילקח נקח שיעול כי תרבה היא בשיעותה ולא כ' שלשותם תם שלקח נקח רבות . לך בזתת נתות לכם וגו' ותז יתקיים תם שתת בעותיכם נקח לנו תתת תם שלקח ת' : שלש"כ תם בעל שקח בחזקה בם תתלים ונשתת עשתו לעותם תם שהוא עשת תחותנו ובכן תת בעותינו נתן לתולים ותת בעותיכם שהוליכו תחר תשילה נקח לנו . ותשת תתרו תלהן תשבר עד: תאב תולידון הגם ניש ובניכי ים שעשה תתרם וישן ויטבעו תאבם וניש לעשת תחד וישן כי הגם לא נוכל לשבת תתם תשי תתרבה כי נסיה נגזים בעיני הערלים בזכור לת תאב ערל תסר תגם בתנו . לך בהשול כל הטעם ויטבעו תתכם כי תת תין תרבה כי הלא וישיו לעשת תחד כשתשה תת ותם הוא פנה גם לתם יהיה כי כלנו לתחדים נהשבנו ותם גם בזיוה שתחר התרבה תהיה תשבינו לנכבדים תסר כי שבו תתם תיינו ותתנו לת שבנו תליהם . ותזו ויטבעו תתכם שבשיעותינו י"ב תגשים . ותתר שם שלש בתתם תלינו לשתיהם עם ת' ולא נהיה בעלים בדוב בשבתנו תאבם ותם שת תתרנו ת"כ תין תקנה לשכם שתיעותם ג שלשה נזה שנו תומרים ותם לא תשתנו וגו' ולקחו כ' : תאב זה נעשה בשתעטם שלא נקח תומה רק שכב ולא תעשה נייחס' גם : עוד יתכן בשום לב תל תומרו תת תאב ו תל ערלה ולא תמר לגיים ערל . וגם תל תומרו וסיינו לעם תחד תתר תומרו תם תהיו כמונו וגם תל עכוב מילת הגם תל נשותי שכם שלומר ותם לא תשמעו תלינו לשטול ולקחנו תת בתנו תך הגם יודע כי מולי תומה השולש עוכדי ע"ב ערליים יקראו בעניין (יחזקאל קף ל"ת) הנודר מן הסולים וכו' כי הערלה דבקה בם . וכזה תאב תל תתרו יומל שכם ולא כל יתר הגם הבלתי ניקח בתכם כי הלא לא נוכל לתת תת תחותינו לגיים תאב לו ערלה שהערלה היא ו . אלו שדבקה בו גם שיעול כי עדיין יקרא ערל כי שלא מעם תל ערליה הוא תך בזתת נזוז ונשוב לכם תם תהיו כמונו וגו' כלכם גרים נמוכים וקיימו

ואיש לעם אחד שע"י כן כאשר אין הערבה דבקה כנו בהסיר ממנה כן גם אתם בתוכם שבהמול מכם בכללם לא יקרא עדיין על שהרי אינו כמהול שמיטר לומות כ"ה כמהול שמכלל ישראל נהיה לעם ה' ממש ע"כ מילת העם היקרה מעכבה בשבהם :

יז ואם לא וגו' . לא התמרו נגלה מה בפי לחייכם . גם הוא אם דעתו שמהול כלנו כי אלא אם לא תעמנו תלינו בלבד לימול ולקחתו אם בחנו ולא תמרו את תמונתו כי גם תאבד דינה בחנו נקח עמנו לומה כי יסכים עמנו בחלו היא בת גם לנו ולא יך יבא בנתנו מפחדכם . כי נקח והלבנו ומורש לא יעלה על לחשבו כי נבוריש לנחתו . והנה יעקב כאין דרכם ועם אלא טוב הדבר בעינינו לא מיהה כל יהיה כמכם בנו נדול כי אם לנם בקרבם ולא יבואנו מפני כל וז"ת וייטבו דבריהם בעיני המור וגו' לומר לך לא בעיני יעקב :

יח ולא אחר וגו' . הם פן יתמנו בית לחבין וכל יוצאי שער עירו לימול על כן ולא אחר עד ידבר אתם לעשות הדבר , כי מיד עשה ומל עצמו והוא נכבד מכל בית לחבין ויבואו לשמוע אחר שהיתה בעצמו כי מראה היה רק יתמהו ישבו כמוהו שאחריו כל אדם ימשוך ואחר המולו מיד ויצא חמור ושכם בנו כו' . כי למען יבואו מהביע פניהם לא בלתי אחריהם רק שם בעצמם נתו אל שער עירם וידברו אליהם הקדמת דבריהם כדי לאמר לשם ענין המילה ותהו וידברו וגו' כדי לאמר ומה שדברו היה האנשים המלה וגו' כדי לאמר לך וכו' בהמול וגו' והוא כן יתמרו אנשי עירם אם לנו ולגרה השם למען תקח את בתם נמול אתנו על כן אמרו לא כן הוא כי האנשים המלה שלמים שם אתנו אתנתנו שניהם שכם וחמור . כי כבר נימול שכם כמו שבארנו . אך הכוונה היא עתה להגאלכם כי הנה ויצאו בארץ וגו' כי הקבו נא כי היא רחבת ידים לפניהם והיה תועלתכם כי את בנותם נקח בבחירתנו לנו לרשוש ואת בנותנו נתן לשם בבחירתנו אם ייעב בעינינו כי מיניהם אתנו נמוך כל זה . אך בזאת לשוש נעם אחד ולא בנעלם בדם ו אשר דברי בני יעקב רק בהמול לנו כל זכר לנבד וזה שם היה אפשר להתפשר לשוש שכל עלינו נם כן היינו נם בזה נעם אחד אך ה"ת ליעצות שם עלינו כאשר הנו ערלים רק נמול כאשר שם נתוליט: או יאמר אל יעלה על רוחכם אולי מרמה הוא להרגנו כאשר נהיו נוחבים זה לא יהבן מק"ו כי אלא אחבים אחרעו למו שלמים שם אחנו שכם וחמור . ומה נם עתה אחם אחני העיר כי לא הרשותם למו אך כל חפלי חינו רק ישבו בארץ וגו' ואפלו אותנו הארץ לנפנה יחדיו כי ובארץ בחנם ידים לפניהם ועל ידי כן אם נעתם נקח לנו לנשים כאשר עשיתי אתי אך נעותנו נתן להם נבחירתנו ולבל יאמרו השם אלא בעיניך קחת אם נחם עודם שם בבדה והלא נהוא כן ישנו להרגנו אחרי כן אחם לא כן מה להם במילת כל אעם השם לשם בעות לכולנו ע"כ אמר אך בזאת וגו' לשבח אחנו כי על שכשם בלבד אחנו יחאנו האנשי זה להיות לעם ה' כי אחוסה עליהם לשם בשבחם אחכם בין ערלי בשר ולל האמרו אם יאנו ואם יוסיפו לכם בשבחם אחכם כי אלא אחנו לעם ה' כי אלא

לנו שם וחוח הנם בשוחם הערבה . תרנ"ל שעשה אחליו והילך לשם בשר ומחנים והלקח השדה אשעה שם אחלו קנה במאה קשיטה בחופן בעל דרך זה מקיימים כו' אלא לנו שם כי קרוב לשפוך נכסיהם לאחני מושבם . וכזה נם אומרו אלמים שם אחנו לשבר שחוח על כל אחני העיר שכלנו מהנות וסמנות כמ"ש ז"ל (ב"ק פ' ע"ו) על ויתן אח פני העיר :

כה ויהי ביום כו' . אמר כי שמעון ולוי שמו לשם על שחי בחיוח . (ה) על כעוד לשיהם אשר חילל שכם ולא אירע אלינו ושמו . (ב) על כעוד עלשם שמשאו אחוחם . וז"ת ויקחו אני בני יעקב שהיה השבועה הה' . ועל הב' אמר אחי דינה ולא בשביעה היוחם אחוחם . רק שהם אחיים לה שאוחה חשבו לעיקר ושם כמחייחסים אחליה אשרו אחי דינה ושיחלו בשער לא מיחו אחלה ויבואו על העיר בשח כי אשמחם רשם משכם שיצאו שלשיהו ואחליו שאוגע בשבר . ואח"כ ואח אחיו שם שכם כו' לך שאר בני יעקב עם היוחם בניו בלו על החלליה ולא ס יצו להרוג ישן כי לא שמו לב על כעוד שליהם רק שאר שמה אחוחם ועל כן יאמרו די לשלול שלשם . וגם לא על בחינה היוחם אחי דינה רק שהיה אחוחם כי היה שפלה אליהם ושוא כי ידעו כי אשיהם לא היה הם על כעודו זשה ושלחי אחן שחליהם . וגם אמרו בשאמרם שאר שמה אחוחם שעליהם על שלשי מוחים שלו שלם שמוחים :

לו ויאמר יעקב כו' . הנה אמרו שלה יש בהן מוחר והיה לחוי יקשר ויאמר שאי אחי שהם שעה הכעשי כו' יאשפו אלי ושכוני כו' . ועוד שם שביאו על הוכחה בשאמר שכוזה יעשה וגו' ולא כזה שרה אוחלה . אך שהם אין ספק כי שהוחה שהם יאיחו לב על דברי שעה ושוא כי אמר יעקב לא יעלה על רוח יוצב שאשר כי לא בעלת אשיהם עבו שדבר שלא לא שהקוממו בשאמרם שרבה יגזוח שעשה כי ב' נשיאים בני י"ב שהם חס לנפ בקרבם ולא עזרו כח להחפק עד עשות נקמה. ופי אשיהם לא שאל ולא יאשם יעקב . אך לא יחשבו כי הם שמאשיהם יגע שדבר . וע"כ יאמרו אין זה שהים אך בלי שמרי שלחוח אשמה . וכזה יערבו על לנפ להשקומם עלי וז"ת עשרחם אותי כלומר עד כה הייתי נע בי כל יושב האחן לזך בני שמרים בלבי דובר שלום ופי ולבי שוים אך עשה עשרחם אותי שפיחוני בשמן ויין עשור כן יהשבו כי עשור שלב אחי . וע"י כן אהיה נבזה בעיני אחבי המקום ויערבו אל לנפ להקומם עלי ואשפו יחד וע"י כן ושכוני ולא אוכל לשם כי ביני וביניכם יש פירוד בזה אך עשהם אחדות ואין לומר שניאה לי האחן ויעקר בידי כי שלא אני אחי עשפר שלא הגיע זשע אשיהם על נדר שאמר לו וספור שכוביה שם אוכל לספור כו' שעל נדר זה שלא יכיו אחי אחכר נאמר שם שהלא האחן עד כוף ימי אשה שאמר ועשה שמך ה' אלהיך בכבני השמים נרוב ואז נאחל האחן ע"י יהושע . וזשה יאמר ואני אחי אשפר ואשפו עלי כל' ושכוני אשר בי שהם יש שהם אחדות ולא יכלו אשם כל אשר יזמו לעשות שהם בחיריים שם . ואשו ואשפו עלי כי יאשפו בשחדות נעשי ופריזי כשאמרו ע"ש (בראשית י"ג)

והכנעני והפרזי אז יושב בארץ אלא נאמר יושבים רק יושב לשון הווה מחודש שכבר הקומות וגם פה אמר ביושב שב׳ הקומות מחדי. וע״י כן והכוני כי אלא יבאר משם שמאלא פירוש ביתי וביתיכם כי נפרדת ממני בהרוג את כל עיר שכם הפך רצוני. וחנו אתי וביתי כי אתי לבד וביתי לבד ותוציאו מחדיש וחנו ונשמדתי אני וביתי אז עט ואמרו מה שאמרת עכרתם אותי שמזש שמאך שהאך שהוא כי יאמרו כי אתה נויתנו לעשות זאת אין פחד כ״ש ההפכה לא היתה כ״ש לך ולא לנו יאמרו כי ממך יצא הלבר. לך היה גם לנו נעשה ההפכה כי שכחוה יעשה את אחותינו וע״כ גם בעיני יושב הארץ יגדל הרפתינו לשבך שבל הטוב לנו עשינו מעלמנו ולא מלבך כ״ש פחד לבנו על הרפתינו. נמצא אלא עכרת הוקך ולא יהשימוך כ״ש אתנו חוס הילדות בערה בנו ולא תאפש אתם׃

לה א ויאמר אלהים אל יעקב קום עלה בית אל ושב שם ועשה שם המזבח לאל הנראה אליך בברחך מפני עשו אחיך. ויאמר יעקב אל ביתו ואל כל אשר עמו הסירו את אלהי הנכר אשר בתוככם והטהרו והחליפו שמלתיכם. ונקומה ונעלה בית אל ואעשה שם מזבח לאל העונה אותי ביום צרתי והיה עמדי בדרך אשר אלכתי. ויתנו אל יעקב את כל אלהי הנכר אשר בידם ואת הנזמים אשר באזניהם ויטמן אותם יעקב תחת האלה אשר עם שכם. ויסעו ויהי חתת אלהים על הערים אשר סביבותיהם ולא רדפו אחרי בני יעקב. ויבא יעקב לוז אשר בארץ כנען היא בית אל הוא ובל העם אשר אתו. ויבן שם מזבח ויקרא למקום אל בית אל כי שם נגלו אליו האלהים בברחו מפני אחיו. ותמת דבורת רבקה ותקבר מתחת לבית אל תחת האלון ויקרא שמו אלון בכות. וירא אלהים אל יעקב עוד בבאו מפדן ארם ויברך אתו. ויאמר לו אלהים שמך יעקב לא יקרא שמך עוד יעקב כי אם ישראל יהיה שמך ויקרא את שמו ישראל. ויאמר לו אלהים אני אל שדי פרה ורבה גוי וקהל עמים יהיה ממך ומלכים מחלציך יצאו. והארץ אשר נתתי לאברהם ליצחק לך אתננה ולזרעך אחריך אתן את הארץ. ויעל מעליו אלהים במקום אשר דבר אתו. ויצב יעקב מצבה במקום אשר דבר אתו אלהים מצבת אבן ויסך עליה נסך ויצק עליה שמן. ויקרא יעקב את שם המקום אשר דבר אתו שם בית אל. ויסעו מבית אל ועוד כברת הארץ לבא אפרתה ותלד רחל את בנימין. ויהי בהקשותה בלדתה ויאמרו לה המילדת אל תיראי כי גם זה לך בן. ויהי בצאת נפשה כי מתה ותקרא שמו בן אוני ואביו קרא לו בנימין. ותמת רחל ותקבר בדרך אפרת הוא בית לחם. ויצב יעקב מצבה על קברתה הוא מצבת קבר רחל עד היום הזה. ויסע ישראל ויט אהלה מהלאה למגדל עדר. ויהי בשכן ישראל בארץ ההוא וילך ראובן וישכב את בלהה פילגש אביו וישמע ישראל ויהיו בני יעקב שנים עשר. בני לאה בכור יעקב ראובן ושמעון ולוי ויהודה ויששכר וזבולן. בני רחל יוסף ובנימין. ובני בלהה פילגש רחל דן ונפתלי. ובני זלפה שפחת לאה גד ואשר אלה בני יעקב אשר ילדו לו בפדן ארם. ויבא יעקב אל יצחק אביו ממרא קרית הארבע הוא חברון אשר גרו שם אברהם ויצחק. ויהי ימי יצחק מאה שנה ושמנים שנה. ויגוע יצחק וימת ויאסף אל עמיו זקן ושבע ימים ויקברו אתו עשו ויעקב בניו׃

(ג) שהיה קובע מקום למזבחו לפניו יש׳. כך״פ ויבנם מבכרים כו׳ אל המקום אשר עמד שם כו׳. וכמו שאמרו ז״ל (ברכות דף ו׳) כל הקובע מקום שם אלהי מבכרים יהיה בעזרו שנא׳ ויבנם מבכרים כו׳ ועל ידי כן מהיה בעזרך ועל כב׳ אלה אמר על פה׳ ועשה שם מזבח שהוא במקום שעשית מזבח בלבושיהם של כושלא בזה ומבני לבן שהיה כפוי טובה כ״ש להחזיק טובה לאל הנראה אליך כו׳׃

והענין כי הוא יש׳ נראל לו פעם ג׳ והיה בלוח שנא׳ והוא ה׳ נצב עליו והיה בגילוי שכינה במרכבות אלילם שעל כן אמר אלהים יש ה׳ במקום הזה. ונמ״ל לא נראה אליו ה׳ כ״ש מלאך המלמים במרכבות אלילם. ושתה מבואר למרן רמח הקב״ה להגלות אליו. והיה זה דלכו יש׳ כי הבלתי מחזיק לו טובה על העבר שבטיב לו. לא יחזור להטיב לו לותה העבר. ועל כן על בלתי החזיקו טובה על מה שנראה אליו לא היה בלבב ומהראה לו. ע״כ נזהו לעשות שם מזבח על שנראה אליו. והו ועשה שם מזבח לאל הנראה אליך. וע״י כן נראה אליו שם שנית. לשומר ויהי ה׳ אליו עוד כו׳. והיה יעקב במקום שהוא לא בשם מזבח רק שקים מצבה תחת אחד. והוא כאמז״ל (ב״ר פ׳ ס״ח) כי נתקבצו אבנים ועשו ח׳. בשיעלו לשורות לו על אחדות ולדקות בניו. וכשהגי רחם כי עתה לוח יש׳ לעשות מזבח במקום שהוא ולא שהיה מצבה כמאז. ע״כ נתן אל לבו לאמר אולי מן המחות בכרון בבני. לשיות דוגמת שמלבם אליהם רק מזבח אבנים רבות כי כן ניתי. לז אמר בלבו מן זה כי אם אלהי הנכר. כי משזנו בשם נעשו ע״ז אל ישראל ואין לך ביתול וחשוב ליהות משם ע״ב אמר שהיו כו׳. ולמדנו דעז ס״ה כי מחלה יעבר שיש את ביתו ואת״כ אלהי הנכרים שבקרבם לו וחנו אמר יעקב אל ביתו ואת״כ ואל כל אשר עמו שהיו כו׳ וה דיע׳ שיהם אמורים בהגא׳ וע״כ נוס על הסכרה נוס יעברו שעמם ומלותם ויטמן אותם תחת האלה ולא הציל לית המלה נמס שהוא אלבר עם שכם. ואין יש בכל שביטותים כמודע וחנו אלבר עם שכם. ושוד למדנו דשתוחות לאלהי הסתיכר כי על כן לא אמר לבניו ועשה שם מזבח לאל הנראה אלי בן ירמה כמתפל׳ שנראה אליו ה׳. רק שהוא אותי כו׳. או יאמר קום עלה כו׳ לומר שיש עד כה לא נתראיתי לך מאז שיית בבית אל כי אם בחל״ל ע״י מלאך ובשם שקראתיך אל אך בלי מראה. והנני הפן להסרחות לך. אך אחה בטירודם במקום זה בשתות אות נשלו עליך. על כן קום עלה בית אל ושב שם. כלו׳ תקנה שם יטוב. ותכוון דעת מערכת שלטולך לשות מוכן לכך כי נדר נבילה שהוא בעיל לילות ושם שכב וז נשמר בחיות. (ח) שאחה מרוחק ממקום שכם שאחה יכל מסבניה וחנו ושב שם. (ב) כי המקום מוכן כי שם קדושה יהיה. כי כשנעחק הר המוריה ממקומו שם נתקע ורואים אל שכח המקום שנשבי בשיחוך בעילדת לא מנעתי ממך מהיותי נראה אליך ואהו ועשה שם מזבח לאל הנראה אליך בברחך מפני עשו אחיך עדיין ירוש׳. ועם כל זה קדושת המקום היתה לך לעזר ולהושיע. וחנו ועשה שם וגו׳ בברחך וגו׳ כלומר כי

ע"כ תרגם אונקלוס ולא יעלוך הטילדם. וכן היה והוא מלמד שכתוב וירא ה' אל יעקב עוד וגו'. שלומר עוד כלומר עוד מוסף אל הפעם הזה'. שתרגם לו שם בתמצעות המקום: או יתמר קום וגו' והוא כי הנה אין שפת אמצעי יעקב בתלותו שהסבר פניס ממנו יה'. בין בעניין עשו כי הגיע עד שעברי מות והוא"ך להכין עצמו אולם הפלוח מלאכים. גם לדורון ולמלחמה ולתפלה ולא עכהו ה' על תפלתו. וגם תחרי כן שקרא לו מקרא בלתי שכור בדיוק בהו וגם תחרי כן תחזקו רעד. כן יתפסקו עליו ויכוהו ועל כל אלה אין מענה מלאכים להכעיסו. ודבר על לבו בתוקף שלא יכבר ממנו דתבר מדבר תולי לא לרצון לפניו יה' הוא. תמנם לפי שתמת נהפוך הוא. וכי תדרכה על בלא בעתה לבו על שכר הכעיסו בלוז כתו' שנה תחכי עמך וגו' והשיבותיך וגו'. קלף ה' עליו קלף כמתמרם ז"ל והביאו על זה פסוק ותא למדם תוסס עליך תלופים לרשם. ועל כן בתם עליו הלרם שהיה גם זאת ועל כן ברתותו יה' לרת נפשו בהומרו ונתספו עלי והכוני וגו'. אז גלה לו יה' העניין בתמור תלין קום עלה ב"ה אל. וגם שלא יעקב הר שהוריש ממקומו ויבא שם כמתו אל התוס. כי ושב שם בניס אל המזבח הוא לוז. גם שלא יהיה במקום הר המוריה. כי אין הכוונה רק ועשה שם מזבח וגו' לאל הנראה אליך בבכרך. לתת לו תודה על הנראה הניא. לכוונ להחזיק לו טובה על הבטחתך מה שלא עניתי עד כה לכוונ כי על כן בתו אליך הנרות התלא. והיה שם למען תזכור את יום הנראה הניא כי הוא שעמדת לך מה שלא בטחת עד כה. וזכו מלמדו לפניו בהומרו ותעשה שם מזבח לאל העונה לומי ביום לרתי שהוא בלילה הוא בחלום בברתו מפני אחיו. שע"י הסבטתה הניא ויהי עמדי בדרך הזאת אשר הלכתי. כלומר מה שלא הכרתי עד כה וירחתי ועל כן תעשה מזבח לרותו: או יתמר הנה תפני להרחות אליך. וע"ל כעת רק בלי תרגם כ"ל השמיעך לת קולי כמו שבתבנו על ויתמר ה' אל אברם לך לך. שמע קול הלניס בלי תרגם והוא כי במקום זה לתת מרוד ואיך מוכן לגדר נבואה הוא על כן קום עלה בית אל רחוק ממקום שהיה. ובה שם כלומר מיושב מעולם מידיה. וגם ועשה שם מזבח הודאה לפ' הנראה וגו' והוא מלמד יעקב בתו' שם יהיה הלניס עמדי וגו' ואבתי בשלום וגו' והעניין מה שהקשיתו למעלה שלא תמר והשיבני כמלמדו יה' בתומר והשיבותיך וגו'. כ"ל ואבתי בשלום כשב מעליו אל הוא לומר מה שהיי אליך תפלה הוא שם יהיה הלניס עמדי בדרך אשר אלכי הולך שהוא מסתרן לת"ל בשמע וע"כ תמרתי ואמרתי וגו'. אל על החזרם היני תומר והשיבני כ"ל ואבתי בשלום מעליו אשוב בשלום. והשעם כי הלא אתי זכויות נפני. (ה) בותי אל בית אבי לקויים כיבוד אב. (ב) כי אני בא לאתן יברתי מקום שיהיה ה' לי לאלהים מפת"ל בתי"ל שהבר בא דומה כו'. והנה זה בעצמו מתמרו יה'. ועשה שם מזבח להחזיק לי טובה. לא על החזרת שבבת לאתן כ"ל אל הנראה אליך בברכך אליך אלא מועד בשבילכה. כלו' כי ע"כ עשה בתרן אליך אלא מועד בשבילכה. אשר הכרתי אליך בברחך מפני עשו אחיך.

בתופן שתין לך כעת ליבא. וזה מלמדו לבניו ותעשה שם מזבח לאל העונה לומי ביום לרתי שהוא בבכרתו מפני עשו ויסי עמדי בדרך הלכתי שהיה מלרן לת"ל. אך עשה תין לי פחד כי תין לי לרא. כלומר שע"כ לא ענני בהפללי על דבר עשו בשומי שלמדתני הילני נא מיד וגו' כי לא היתה עת לרתי. כי בשבתי לא היה פחד כמדובר:

ה ויסעו ויהי וגו'. שהם תרז"ל (ב"ר פ' פ"ד) ויבא יעקב כי שוא שלם לאהר שבשוטו כלניס.

שהם יבא ולא יהלך לא ירדפסו. כן עשה ברתותו לת כל תלופי עשו. לז ויבא יעקב והוא כי ברתות' ויושב ומורא' לא יהיתתו. יתמרו תין זה כ"ל שהלניס עתו מפנ"ל בלבתו כי יתנו לב לתמר תלניס עזבו לדפו ותפשוהו כי תין מציל. ועד"ז יתמר שם כי שהם בהיותו יושב ובוטח לא יפלא מה שלא נוסבו עליהם וסבו' לך כאהר ויסעו. והיה תקום לומר כי תפחד וגם הוא. ותחלת נפילה נפשה וירדפוהו לכן היה ה' עתו פ'.

ויהי תתם תלניס וגו' ולא רדפו וגו':

ז ויבן שם וגו'. קיים תתורו יה' להחזיק תוכה על העבר. ושהם כתבנו פ' ויצא בתומר ויקרא יעקב וגו' בית אל. כי תומרו תתקום שהוא ולא תמר ויקרא לתקום בית אל. וגם בתומרו ותולם לת וגו' והוא לבלי זוכך ומה גם תומרו לרתתוקם שהוא תיומר. וגם ל"ד במקום כ"ת. לך הוא כי הנה ת"ז כי נעקר הר המוריה ובא לבתן וכל תא שרתה ושתעבה היה בהר המוריה שבא אל לז ועל התקום ההוא תמר תין זה כ"ת בית אלהים. ועליו נתמר ויקרא תת שם התקום ההוא שהוא תמיוחד. הוא הר המוריה בית אל. ז"ת ההוא שהוא וזהו ותולם לת שם העיר לרתתוקם. כלו' לא שם העיר אל תקום זה שקרא בית אל. כ"ת לרתתוקם שקדתתה להר המוריה היה תוך לפ תך לשיה שבא' תחרי כן לא היתה שתת לז. לך עתה בתו' יה' קום עלה בית אל ושתה שם תזבח. לז תמר בלבו תת על הר המוריה שבא לתקומו שקרתתיו בית אל היה תומר. לך תין זה רק כי תת לז קורא בית אל. והוא כי גם הר המוריה בא לכתן הלא על קרקע לז היה. ולא יבאר תיישהר שם שיכות קדושה. ז"ת ויבא יעקב לזה כי לשברת יעקב לז היה. לך לפי שתתת היה גם בית אל לא בלבד התקום תהר שתד שם הר המוריה כ"ת גם כל התומה. שכולל גם תקום תהר בא הוא וכל העם תהר תתו ויבן שם תזבח. וה"ת שלא לא היה שם התקום שרתתון שקרתו יעקב בית אל כי הוא הר המוריה. לז"ת ויקרא לתקום אל בית אל לומר גם שיעקב לא קרתו בית אל הוא שהל יה' קרתו בית אל ושבתב כי שם נגלו אליו וגו' והוא כי גם הר המוריה בא לכתן ושם שבב. שלא לא יבאר כי תקום זה שבלוז שבל תם הר המוריה. והנה שם נגלה אליו האלהים ויסי רתוי תקרא בית אלהים. אל תתמה כי תת שם נגלו אליו האלהים ולא בחיתם אל. שלא הוא על סיוע

בברכו וגו'. ומהמת מילדתו לא עלה כח לקבל יופי מבחוץ מלמים. אך לא יצער כי המקום יתן לה יקרא בים אל. כי ממך קהלתנו. ולא בלבד הנתן עמה ה' להעלות עלון. עודנו גם עמה מרוח. כי אם עמם בסיועו עצם כי ומתת דבורה וגם ויקרא שמו מלון בכות. על כי אם נהבכר על מיתת אמו גם היא. עמם ממרחה פיגועים גרוקה עמהם עכ"ח ויהי מלמים עמם בעים. וח"ל עוד כי ע הוספם על הקודמת והיה לבתי הפעבל בבא אחת. הפמיעו הפ"י תהלם מיתת דבורה. וה"כ מיתת רבקה בימי מלון לקו ועכ"ז הפעבל וקרא למקום מלון בכות. ומע"פ כן עלה כח לקבל ממרחה. ומחר מאר בימו ה' ובכרו גוי וקבל גויים וגו' והם הפרן וגו' לז ויאמר יעקב מלמה להחזיק לו יפ' טובה. והוא כמוז"ל על ויקח מתבני המקום. מהיו מבני מזבח בנעקד בו יצחק כמ"ם בפר"ח (בראק ל"ח) ומאר בלם יתמהו כי מעמו מהיה בלמה ובבני מהדות ולא נעבו לכן אחת. ויהיומ מלמה ויאר עליה ממן שהוא לרחוה על גדולת ובכורן בינו. והגם בבחו בכ"ת על ועבה מזבח מלמים רבות. היה מפופק אם היה מהדות מלמה בהם. כי בלא סופך לבסיר אח מלבי הבכר מאר בידם. והם כן בידם דבר מבוא. על בפלבו את ידם בפבילי מלמים. אך בחאר מאר אח קל ה' מומר. ומלמים מחלניך יפלו ואת במרן בו' ומזרעך מבריך מבן את במרן בזולת הבפיהו יח לחת לזרעו את במרן מיהם מומם מהריו. למר הנה מן ספק כי לחמדים ולדיקים נהבבו לפניו יח'. ע"כ ויאר עם מלמה לרמוז על אור רמז במלמה לבן בהר המוריה. וחזו שהוא לרמוז מלמה לבן לרמוז על בוזות מלמה לבן אחת שבמקום הקדש ועל כן ויקרא שמן על רחמה.

לרמוז על הכוונה האמור עם במדובר:

ט ויקרא וגו'. לבא על הכוונה בזיא לא על מומרו למעלה ויעל מעלין מלמים מה שורך הודעת עליהו יהבדך. וגם בסיס במקום אחר דבר אחו. ולא עד הלא במזכיר המקום אחר דבר אחו זה אלם רבלים. ויעל בו' במקום אחר דבר אחו. ויאר וכו' במקום אחר דבר אחו וכו'. קרא יעקב הם עם המקום אחר דבר אחו בו'. אך הוא כי בהאר גרהה אלין ה' ומה גם בהיותו עכ. היה מאחר יעלה על לב יעקב כי בבנם המקום עמה לו אח בבטוח הבוא עם אלא היה במקום המזבח בהוא עלמו בברהבוא. על בן מה עמה הוא יהבבך הוא כי בזהוך הוא. כי מדרבה בחמלשותו לדבר אחו ברהה עם בביהם. כי לא היה זה המקום הה' הוא הר המוריה. וסרלימים כי אחר דברו אחו ומלקה בביהם מן המקום הבוא. וזה ויעל מעלין מלמים במקום בו' כי יורם אלא ברהה בביהם עם רק מה בהיה מדבר אחו. כי הוא המאחר בביהם במקום ולא במקום נרם לו הברלה בו בביהם עד גדר הרהה אלין ה'. ע"כ ברהותו בך. למר מ"כ מיהם אחר מזבח זה במקום ממאחר בו בביהם למעני. לא הוב הדבר מהיה לו מובה עוברת. כ"ה הפאר עם לעולם על בן ויאר יעקב מבנה במקום אחר דבר אחו. כדי בילמרך מעמה במבנה בזהוב עם בביהם לעד.

ויהי בן כי ויקרא יעקב את שם המקום אשר דבר אתו. אשר היה מקום בועיל ממנו שם מלהים קראו בית אל אלא בית קבוע לאל יתי'. נמלא כי ג' מקומות נתייחדו לעבודת בית קבוע לאל יתי': נמלא כי ג' מקומות נתייחדו לקבישות בביהם (ה) הגדול בבכולם הוא הר המוריה בקראת לו יעקב בית אל. כבנשתם הפר ובא לבבודו לחת. עם בעל עם זה גם כל העיר ונקרא ך (ג) מקום המזבח אשר דבר אתו בבודו עלון. הוא המקום אשר הפל עלו את הר המוריה כבנשתם ובא שמה. ונקראו הגל בית אל. (ג) המקום אשר דבר אתו בברהה אלון בם ונכתלקה בביהם משם ובגם מלבה ונקרא יעקב בית אל להיותו שם בביהם תמיד. ונחזור אל פסוקים בבתמצע הענין:

י ויאמר לו מלמים שמך יעקב וגו'. הגה אומרו שמך יעקב הוא מיותר וכן אומרו יהיה שמך עד סוף פסוק. והגה אר"ל (בראות יב) לא בייעקב יעקב ממקומו וגו' ולאחר לביים לב למה בלמבים ונתבטל שם מלבים לגמרי ולא ביעקב. אך מהאות במה שמרו בהמותם. כי הקרא מבבים היה. כי היו מתבא מיבריו הפרים אשר נאמר בהם ערלם שהי מזנים ולב ושפחים ורהם הגויה. ועל ידי תיקון ערלת הגוף נתמלא בכל ר"ח מיבריו ועל בן אם היה נאמר שם מבבים. היה נרמה שבדיין היו מבבים לותם המתבא מיבריו. ע"כ נקרא שמיד אברהם בשעלה ר"ח שמותם בבכולם בשמלא. משא"כ ביעקב כי נקרא יעקב על שם בידו לותזת בעקב עשו. ביד זרעו מבלה לו בעקבות ממלאת עשו כמ"ש במדרש ב"ר (פרשה ס"ג) וכוד הוסף ה"ר כי גם עם מלבים נבחבר. כד"ת כי בניה עם מלבים וב"ר כי נתנו בניה את מלבים נקרא יבהמל. והגה בבחינה זו בני בשמות בחאר שונים על בן אמר שמך יעקב. ולא יעקב אם זה ועם כל זה לא יקרא שמך יעקב בישיה עיקר כי אם יבהמל. ומישור שבחוב שמך יעקב בחקודש. משעה שנקרא שם הולדו שהוסף שמלטת שחרי שדוי ובא"ל לא יקרא שמך יעקב כי יבהמל יהיה עיקר: ועוד משם בני אל בלחי עקר שם יעקב והוא ויקרא לו שמו יבהמל והוא בבוש לב אל אלא את. בהיה מיותרת בה"ל ויקרא שמו יבהמל. אך הוא כי קרא לו שמו שהוא שם יעקב שהוא שמו. כלומר אתך יקרא את הולמו שם יבהמל. לומר כי ביולד היה בשתו שם אתך בשני נרמה שהי' בעקבו וזהו לבני הזה בשתו שם אתך בשני מע' מעשים. (ה) על כי שרה את מלבים (ג) על כי בל אשר חבבו היות עקבה היה יותר כי מה' היו לו שברטות והשתר שם יעקב גם בן משני מעשים על בידו לותזת בעקב עשו ועל מה שם בעקבה היה יותר ולא שיתבו שעד בה היה לו עקבה ומעשה בשתגה ליותר: ועוד אשר בבוונת הכתוב לבל יעלה על לב היה לומר שלח המלאך קראו יבהמל כלומרו לא יעקב יאמר עוד שמך כי לזה אמר שמך יעקב כלומר עדיין אתך יעקב כי המלאך לא היה רק במבשר העתיד בשתורם שם. וזהו לא יקרא כי"א יבהמל כי היה אתך מעשה יהיה ולא מאז. וזהו ויקרא שמו יבהמל כלומר כי את יבהמל קראו ולא המלאך ובבלל הברהה הרמוזה בשם

ישראל. ואמר שירבה ומלכים מחלציו יצאו:

יב ואת הארץ וגו'. אמר להן אם הארץ יכולה מיותר. **ו** לך יאמר אם הארץ אבר נתתי לאברהם ליצחק אתה הארץ כעין לגבוהים שהיא נתלה במלכים לך אתננה ולא לעצמותיך. ועוד מוסיף כי לזרעך אחריהם להכיר להן אם הארץ שהם היו כל העולם נתלה ועקב בלא מלכים. וזהו רבוי שתא:

יג ויהי בהקצותה וגו'. אומר אל תראי וגו' יקצה כי בהיותו בן לילך הוסר מורלה מלמו'. וגם מה **יד** לרבות אומר גם זה וכן אומרו לך הוא מיותר. לך הגה הוא יש אמר ליעקב נוי וקבל גויים יהיה ממך ופשוטו של מקרא הוא שיוליד שנים בניים. אחד הוא גוי וכ' הוא אחד בימין לבניים והוא קבל גויים תו פי' כ' כי גוי הוא בנימין וקבל גויים הוא שיהן יוסף לשני שבטים ושרש שתא להל היה נדלה כפירוש הרלשון וזה מאמר המילדת אל תראי מלמות כי זה ואהבה סוף מיך שהם גוי וקבל גויים וזה אומרה כי גם זה כי הגם מרבה שם השליחי לומר בעדיין מחיה לילדת אחר והוא לך בן כי לא יהכן תלד כאחת לשתיות בניה. לך בשיחה סוכרת הפירוש השני והוא מאמר יעקב אל יוסף אל שדי נראה אלי בו' ואתחיל לקבל עמים ואיהם העמים הוא שהתהה לב' שבטים. וזהו ואהבה שני בניך בו' כראובן ושמעון בו' כי הפי' הראשון ש־וליד משהלו קבל גויים פ"ש כי הלא בשבילי מפלן משה שלי רחל בשפורש באמורו: **יח ויהי** בצאת נפשה כו'. אומרו כי משה הוא מיותר. וגם לילך לשים לב אל אומרה בשהוא סופר מאמרו כי בצאת נפשה הוא עת מיתה ואומרה כי משה הוא אבר מיתה. וגם לילך אומר אחר כך ושמת רחל. וכן רלוי לשים לב אל אומר ותהי קרא לו. ויל"ע קרא שמו לו קרא אותו כי מלת לו בלשי עודקת: אך הגה ידוע מז"ל (פ' פ"ב) כי מולד בן בשמפסקה כיוון טוב לכל המשפחה מה אחד מהמשפחה מהלה כל המשפחה. והגה שלו יחד מיתה אחד ולידת בן אחרה בשבעל כי מתה. ומיתה אחד מהמשפחה לשו שיהן יפה פ"ש על בן ותקרא שמו בן לוני כלומר יהיותם סרן אל המיעות בשלי מולד אחר מוני בזמן המיעות בשולן שלידתו תהרן סיעו מיהתה ולא תהייתם לילד קודם מוסף בשולן שיהיה להיכך. לך אבין קראו בימין לומר שהשיני תהייתם מיפתה תהלה הוא בן ימין שולד בפ"י וכלי הסד ויגבר על שמחל אל סי' מיפתה: או יהיה שקרא לה כרבה בר ואחמי שיללה בשמתו בשומרו מיהור כך ויהי בללה נפשה כי מתה ותקרא נפשה שהזכר שמו בן לוני שיללה נפשה שומרת בן לוני לומר שעל לעיניה שעתיד להשולן על ישראל מבכה על בניה זכתה לבן זה שעל ידה יבואו מארן לויב לך אבין קרא לו בימין שהוא על זכות בית המקדש שני ושליחי שיבנים על ידה על שבכתה על שולדן ראשון ע"ש קרא לו בימין שבחיבת זו בה לוהיות בנין עולפות י' מ' שהיו ל' בשפר בית המקדש שני ושליחי בשלה בנימין. או תרמה שאין בית המקדש שני ושליחי בשלה בנימין. או תרמה שאין בית היות בע"ן שבכניה לשבניה כי בש"ק שהוא שבכניה לשבניה שלה ל' ועל שהיה קראתו על שר שמגע לה שבין

קרא לו לומר על הינע לו כמדובר:

יט ותמת רחל כו'. הוא מלומרו ותקבר ו"ל אמר ויקברה מורה מלמדם ז"ל (סם) שעל פי שדבור קבר לוהם שהוא בשהיהו. לשון תקבה לחמים על ישראל בשעברם בני"ה שיהיו מלרץ מוליב. גם נרמז כי ותקבר בדרך לשרהה בשעשר אבר על פני אלהי ישראל בש"ק:

כא ויסע ישראל כו'. רלוי לשים לב שם נא לומדנו שנסע ויש שלהה שלגדל עדר ומה יען ומה יוסף שבא בשלוהם לו נשוא שלהה בשלוה שהוא. וגם שלינו שיים שלום שלה שהיה להלה שלגדל עדר שהוא שלוני וגם נשים לב על דרך שדקדק רז"ל (שם פ' ל"ו) נשא שני שם ויהגל בשוך שלהה שהוא כתיב כו'. כן גם שם היה רלוי לכשוב שהלו ולא שלהה וכן שם ענין לומר ויהי בשכן ישראל בשרץ ההיא שהוא ניוהר כי שיהה בייהות שם בשבין שרץ ההיא לו משפה רלובן. ושוד שלינו שיים שלום שלה שרץ ההוא שכולל כל ש"י ושוד לומרו ויפשע ישראל כי יון שכשיהה שעלה ומודעת כי שם שלילות הענין שם היה קל לו לומר ויהי יכשוך מיד ויהי כני יעקב שיה עשר להודות כי יון דבר כיפורו. כ"ש עדין בשפר שהיו יבא ולא יפסיק בלומרו וישמע ישראל. ומה לבא של הענין. כשיה לב של מלמרש ז"ל. (שבת דף נ"ה) שלמרו שלא שכב הלילה כי שם שבלבל יעשי שבין שבלבה שקום רחל לעשות יעקב שיקר מוכבו שם כשבר היה עם רחל. ויקשו רלובן בלומרו שלא די בחיי רחל כי לא גם במותה יעשה כן לאחו וישקר השכבות. ולשלא יעקב שלא שיהבן שלא יהיה שוה שלילו רמז שם בכתובים: ואחשוב כי גם שלין שקרא יוסף שידי פשוטו נרמז בלומרו ויסע כו' לו' כי נסע שקום העיקרי שהיה בשהל רחל ויש שלהה של רחל שהזכר כי שלהה כתיב ולא שקום שלשם שהיה שבין שדר שלגדל עדר שלא ישראל כי היה רבה בניה כי ילדה שבה וזה עדר ישראל שמה וכהוה לויה מלטות ומורה כי שם ויש שלהה שלגדל עדר שלהה שהוא שבה שהוא עם בלהה. וכן הלש"ה עם השיבה שלה מ"ב כתיון בלהה. או יהיה רמוז בשה שלא נאמר שלהה כי שם שלהה שהוא לרמוז שבין ישראל ועשה שלהה שלל רחל שהוא שלקרא לשם הילוש וזה עשה לשגדל עדר ה' וזה בשביל שגדל עדר היה רחל כפי' שגדל עוז לעדר ה' שקטרפה שהזכר בזמן שהורגן של כן חלק כבוד לבלהה שבנשה ממנה ושיהה שלה וש"י כ' ויהי בשכון ישראל בארץ ההיא שעשה שקום שכנו בארץ ההיא היה בלהה שרומזת כי בלהה לקרקע תאמר כי אין דבריה כלנו נאמרים בשורש רק נרמז שלכן ולך רלובן בקנאתו ויפשב וכו'. שהוא שמילל קדושת שקדוש שביהה שכיהה שוכנת שם ושבל משה כלילו היה שוכב עשה שמילל בבודה. והוא שמרמו שלנו כי עניה שפשבי וגו' שלא חללה יעוני עלה וכן ויפשב הוא שבלבל עם שהיה בשפר קטן ושל בילה בשירות שלא עשה רעה בשפש הכשוב רק שבלבל כו' כי שלא ויפשע ישראל כי שמע שלהי שלנו ויעש לעונותן זה כי שם שקנא של שמו בשקום רחל וגם שם ישראל ויעש כן לשום שם שמו בשקום רחל וגם שם

גלהם . וע"כ בלה היה הדבר רק מה בשמע לבן מבנו . ע"כ ויהי בני יעקב באים מבר כי במכפר לחנו יבא כי לא שכב בפעמו :

כט ויגש יעקב וכו' . רלוי לפיש לב למה כיפל ויגש ויתפ וגם מה ענין המיפה אל עמיו ועוד למה נזכרו שבע ימים כי כמה היו יותר ממנו ולא נאמר בו שבע ימים . וגם למה נזכרו ויקברו אותו עשו ויעקב למה מזכיר להם עשו ובולגו עם יעקב בפשר בן . למען הוא נויפה הוכרה כי הוא מיתם לדיקים . ולבא אל הענין מזכיר מאמר ספר הזוהר פרשת ויחי (דף רי"ח) כי בשהלדיק נפטר יולא כרוח בילתו לקראתו מסיפה אל עמיו ואין בפק במיתתם שהשוב מקרא מסיפה אל עמיו ואין בפק כי לא כל אדם זוכה ללבא מיד אל מחילתו עם בני גילו כי יש שבשהו הון ממחילתו קלת זמן על חיזה הטח בבידו . וע"ז לא יאמר (אלא אחר לדיקי) ויגש ויתפ אל עמיו כי לא מיד ולתפ אל עמו בני מחילתו . רק בשולך מיד אל מחילתו כילחק אחין לדיך למרק ההלה בום דבר . וחזו ויגוע ויתפ אל עמיו . וזה שהשוב בשהם מז"ל בשהלדיק נפטר ג' בשהם אל מלאה"ם יולחין לקראתו . אחת אומרת יבא בלום . ואי אי שולך ונשהו . ואי אומרת יומו וכו' . כי שים מלבד בים לב מה ענין מספר השהום ולא אמרה שכל בת אחת והלוקי מאחרת ומי שבריה דשפה זו בשהוב . גם רלוי לפיש לב אל שפשפ ז"ל סדר השהוב . כי שם נאמר שולך ונשהו בשהבותה . לך שוקפה לו בשהוב כי בשומו יבא בלום שרלוי יאמר יומו אל מבשהו . ואחר שומר לשון רבים . שומר שולך נשהו לשון יחיד וגם שמו שם בעמי מלשון כיפה ג"ל הילפה . על כן אמר שלם ביהום כי' והוא כי הנה ים בלפה דבריס . (ה) בשוד ס' השולך להקביל אח הלדיק . ועל הילוק השהיות היו שלם שהום בד"א שבוד ס' יאשפך . (ב) האסייאסיס למחילתו השלים להקביל פניו . (ג) הלדיק שנפטר עלמו ושענין כי רז"ל דשרו על הלדיק במיד שולך ביובר אל שורשו . ואמר כי שם ס' מבשרש לדיק ושומרה על אלה שבדיין לא שהה בלים להקבילך כי הוא יבא בלום הוא הקדום ברוך הוא , והבטיח לו ואמרה הוא הלדיק שולך מידו שוכחה שיכבו הוא בקוד' מחילתו ואין לדיך להקטיב אחרה על הום מיהוק . מביאה הא הבליהים לומרת אם בן האמות שקמו אחבי מחילתו להקביל הוא ואם יהיו על אחבי מבשהום ולוסח אחר שהבליהם לומרת יבא בלום יהיו על אחבי מבשהים הוא הדבר בעלמו שאומרת . כיון שבבר הוא שולך נשהו מיד יבא בלום ובכן יהיו אחבי הלקיליס והוא על אחבי שהום לך בשהוב סיפך שהדר . להיות כי הוא הלדיקים אין שולבים מיד אחה שרשם . ועל כן אחר שלדיקים יולאים להקביל לא יהיו בן אחבי מחילתם עד יסיר אחיה הפח . כי אם בשהר הקבלה יהיו אם לבדו בעמו . ואח"ב הוא שולך נשהו אחם יהמשמה אין יורד אחול אחה רק אחר בעלייתו ובשובה שולך ועל כן נאמר יעהו על אחבי שהם קודם שולך נשהו לשהוח בחיו בשלל העהיס בעם על אחבי שהם . לך רז"ל דברו בשרשי שהולך מיד

נכחו . ואבותיו אחבי שהם על אחילתו שג' שהות . ונשא אל עין שכחוב . והוא כי עמיו אל נשפר שם הלדיקים בני אחילתו . וזה יאחר בילחק כי אחד שהבר ויאם נאסף אל עמיו אחבי שהולך נשהו אל אחד . ואח נאחר בלא נאמר בשביה טובה שהו בשברים . אחבי בויקברו אחותו עשו ויעקב בשהובר בן . למען הוא נויפה הוכרה כי הוא מיתם לדיקים . ולבא אל הענין מזכיר מאמר ספר הזוהר שרשם ויחי (דף רי"ח) כי בשהלדיק נפטר יולא כרוח בילתו לקראתו אל בני אחילתו ואחאסף אחם בשהילתם שהשוב מקרא אחסיפה אל עמיו ואין בפק בשהילתם שהשוב בלא אחד זוכה ללבא מיד אל אחילתו עם בני גילו כי יש יעבבותו הון אחילתו קלת זאן על חיזה הטח בבידו . וע"ז לא יאמר (אלא אחר לדיקי) ויגש ויתפ אל עמיו כי לא מיד ואחסף אל עמו בני אחילתו . רק בשולך מיד אל אחילתו כילחק אחין לדיך לאחרק ההלה בום דבר . וחזו ויגוע ויתפ אל עמיו . וזה שהשוב בשהום אחז"ל בשהלדיק נפטר ג' בשהום אל אחלה"ם יולאין לקראתו . אחת אומרת יבא בלום . ואי אי שולך ונשהו . ואי אומרת יומו וכו' . כי שים אחלד בים לב אח ענין אחפר השהום ולא אחרה שכל בת אחת והלוקי אחאחרת ואי השבריה דשפה זו בשהוב . גם רלוי לפיש לב אל שפשפ ז"ל סדר השהוב . כי שם נאמר שולך ונשהו בשהבותה . לך שוקפה לו בשהוב כי בשומו יבא בלום שרלוי יאמר יומו על אחבי . ואחר שומר לשון רבים . שומר שולך נשהו לשון יחיד וגם שמו שם בעמי אחלשון בילפה ג"ל הילפה . על כן אחר שלם ביהום כי' והוא כי הנה ים בלפה דבריס . (ה) בשוד ס' השולך להקביל אח הלדיק . ועל הילוק השהיות היו שלם שהום בד"א שבוד ס' יאשפך . (ב) האסייאסיס למחילתו השלים להקביל פניו . (ג) הלדיק שנפטר עלמו ושענין כי רז"ל דשרו על הלדיק במיד שולך ביובר אל שורשו . ואחר כי שם ס' אחבשרש לדיק ושומרה על אחלה שבדיין לא שהה בלים להקבילך כי הוא יבא בלום הוא הקדום ברוך הוא , והבטיח לו ואחבשרה הוא הלדיק שולך מידו שוכחה שיכבו הוא בקוד' אחילתו ואין לדיך להקטיב אחרה על הום אחיוק . אחביאה הא הבליהים לאומרת אם בן האמות שקמו אחבי אחילתו להקביל הוא ואם יהיו על אחבי אחבשרום ולוסח אחר שהבליהים אחומרת יבא בלום יהיו על אחבי אחבשרים הוא הדבר בעלמו שאומרת . כיון שבבר הוא שולך נשהו אחיד יבא בלום ובכן יהיו אחבי הלקיליס והוא על אחבי שהום לך בשהוב סיפך שהדר . להיות כי הוא הלדיקים אין שולבים אחיד אחה שרשם . ועל כן אחר שלדיקים יולאים להקביל לא יהיו בן אחבי אחילתם עד יסיר אחיה הפח . כי אם בשהר הקבלה יהיו אם לבדו בעמו . ואח"ב הוא שולך נשהו אחם יהאחשמה אין יורד אחול אחה רק אחר בעלייתו ובשובה שולך ועל כן נאמר יעהו על אחבי שהם קודם שולך נשהו לשהוח בחיו בשלל העהיס בעם על אחבי שהם . לך רז"ל דברו בשרשי שהולך אחיד

פרשת וישב

לז א וישב יעקב בארץ אחגורי אחביו כו' . הנה פשוט זה יראה בלאי אחקשר לא לאחעלה ולא לאחפה . והנה אחמרו רז"ל (ב"ר פרשה פ"ד) בשה יעקב ליהב בשלוה קשן עליו רוגזו של יוסף לא דיין לדיקים אח בשאחוקין להם לעה"ב אלא וכו' הנה בשקשו הכתוב אל אח אחביהו לך עדיין קשה בשאחרים כי אלא עוהם לדיק על נקשו בלוה בעוה"ז אלא כמו זה נהשב . כי לאחה לא יהבל פירות הורה ואוהם בעה"ז ושקרן לעה"ב והנה בשמעתן אומרים כי זה חירן בולומו לבן נקשה בולומו בקש ולא אחר רלה . כי גם אלה הכוב יקבל ים אחם אלהים לך לא בירקשו ויחזור אחריו . והן אחת בשבקי בשדרשים יראה פשוט אין אחבר לומו בקש בשקום רלה . לך אחהבה חירן הענין בשהומו לומר לא דיין וכו' כי זולת הייחור רלוי לבים לב אל לומו אח בשאחוקין להם ולא אחר אח אחזהן להם וכיולא בלבושם אלו . ולא לבאן הקון בשורה בשאחוקין להם אח אחים הבר הקון והנה כאח לדיקים אלינו אלא יהבילם פירות הורה ואוהם . אחיוחדות לקבל פיהוהיון בעה"ז כי' הנשיא בן דוסא ורבי אלעזר בן פדת ודומיהם אח נשבה אחבי הורהם ואעשיהם . והנה על אחאחרת ז"ל אחאחר הורה לבני הקד"ש כתיב בשאחלה שובר וכתוב ואח זו הבותה יאחילם הקון בעוה"ב והפירות בעה"ז . לך הם בתוהר הוא יח' אם אחבילם פירות בעה"ז . יבלו פיהיהם אחה שהוא הבל בהוא בותה אחה"ז ולא אחה שהוהים על בן יעבה אחבירות קבן קיאחה לעה"ב . וזה יאחר אח בקש יעקב וכו' . ואחה קאחר אחם יסבר ליעקב יוסב לוהים אח פיהבל פירות בעה"ז . לז"א לא דיין לדיקים אח בשאחוקין להם אחבי אחילתם בותה בעה"ז אלא דיין לדיקים אח בשאחוקין להם אחבי אחילתם בותה בעה"ז בשאחה בבל אחוקין להם ועשה טוב ויהבי אחין חיקון גדול אזה אלא אחבשבים גם טוב בעה"ז : ועל דרך אחבשבי אחבוקר גם בן אל אח בלאחה אחיוב בבוש לב אל לומו בארץ אחגורי אחביו בהוא אחיוב והיל"ע ויעקב בארץ בנען . לך לזה אחזיהים אחאחריו על בבוק ידוע אחדע כי גר יסיש ירשך וכו' שבחוי לבים לב אל

שכיסו בלשון יחיד ונאמר בלשון רבים. וכן נכנס בגדות וילך בעבדות ושיעוי. לך הורס כי מילתך מתהיל בהרבע מלות שנה. והוא כי ים גדות בעלמא ויש בעבוד עלמיי. אמר יהוא מדע שחי ידיעות. אחד כי גר שהוא גדות ובלעזל בעלמא יהיה זרעך שהוא מעת בא לך זרע שהוא מילתא שנקרא לך זרע טרם הגיעם לכלל רבוי. לך בהגיעם לכלל רבוי לא ועבדום כשיהיו רבים ועמו תוהם שהוא במצרים ובין הגדות והעבדות הם הרבע מלות שנה: ובזה יובן מאמרו יהבכך על יאמר בתורתו שכון בארץ כו' גור בארץ וגו' וגם שיעוי בלשון. לך הוא כי אחרי לשונו יהבכך ישבון בארץ כנען. שנה יוכל יאמר לומר היך אפשון בארץ מזחת. והלא אתה אמרת גר יהיה זרעך בארץ לא לשם לך ארץ כנען הלא לנו היא. ואיך יעזבה שם הגלות. לז"ש גור אחשב גר בארץ הזאת כי לא לנצח היא כי לזרעך אתן לעתיד ולא מעתה. וזה גם כן כיון בתורתו בארץ לא לשם כי עדיין לישב לשם ועדיין ביעקב היה נמצר הגירות. ולזו היה בשלוה היה נפשק הוט הגירות ולא יצאו מלא הרבע מלות שנה והיה שפטר עשוי וכב. על כן אמרה תורה שנה ויצא יעקב בישובו ובשלוה. בארץ שהיו גר שם אחיו לקיים הגדות וזהו בארץ מגורי אחיו. כי ארץ לא לשם אחשב לף היא כי הוא בארץ כנען ולא ישראל עדיין בתוכן כי בישובו היה נפשק הוט הגירות. ויתחיל הרבע מלות שנה מזרע יעקב לכן הלא תולדות יעקב וגו' עש"י היום יוסף עיקר התולדות נמצר אחריו אל השעבוד האמיתי. ונמצע שלותו משנה ולא יפסיק הבל מספר שנות הגדות: עוד אפשר ויקובר הכתוב גם שם הקודם והוא להורות מה בין בחירת עשו לבחירת יעקב. והוא כי למעלה נאמ' בעשו וילך אל ארץ מפני יעקב אחיו. ובישראל ז"ל כי אמר עשו הלא לנו נאלה היא ארץ כנען והוב הוא גלות מלרים. מי שמהל שם אחיו כורע הוא על כן וילך אל ארץ החוט בארץ לבל יגלה מלרימה. לך יעקב היפך כי בחר בגירות שהיהל בו יצחק. וזהו ויצב יעקב בארץ מגורי אחיו ולאיזה טעם עשה כן כי בחר שבזרעו יהקייס גר יהיה זרעך בשבעל ארץ כנען. כי הפורש מוב אחיו יולם נאלתו וז"ש בארץ כנען שהבי"ת בי"ת בשעבוד. ובזה היום מיושבת שהר שנאמר בארץ שנה שהרת: עוד יאמן ויהיה הקשר למיך בשמוך לנו למעלה ולמטה. והוא כי בלה הורה לנמדנו דעת כמה וכמה לריך יאבר אחד על שלוש ביהו כי רע עליו שביב שם קנאה בתוך ביתו המביאה לידי בגלה מכל מחנות שונאין שהני מלחמה שנאלתי ביתו ותולה. כי הגיעה ולפה מה גדלו ועלמו מאד בני עשו ואלופיו ושריו יחדו שונאי נפש יעקב הנזכרים. ועם כל הלה ויצב יעקב בישוב ושלוה ואין מהריך מכלם. עש היום בארץ מגורי אחיו שהיו גר ומטולטל שם אחיו מרגלא תושבי הארץ. בתופן היו ליעקב שי כוונים בכניס רעים וחטאים שונאי נפשו. שלופי עשו ותושבי הארץ נוסף על היום בארץ כנען שהיא ע"י ייכורין ועם כל זה בהיות שלוה בארמוניו בלי קנאה היא בישוב. לך אלה תולדות יעקב כו' שע"י שבגלגלה קנאה ונאלה

בניהו ובמומותיו מאז לא שלו ולא נח בהמשך הכיפור: או מעין הדבר הזה הורה ג"כ כי כל תוכיחים לא יבלעו להגיד לו. כל זוד שמין בו ובניהו עין. כי אין עכוד ממיים כו' וזהו ויצב כו' לומר רמה כי עם כל המלופים הנזכר ויצב יעקב בישוב ובשלוה. עם היות בארץ מגורי אחיו כו' עד בוחלה כו' שבגלגלה בישיבם שמשם מה מהדבה ושקנאה ויעשהו מאז לנגלי נרות:

ב אלה תולדות כו'. רמוי לשים לב. (ה) אל תומתו אלה תולדות יעקב ואינו מזכיר רק את יוסף. (ג) למה מודיענו שהיה בן שבע עשרה שנה ובהיה רועה את אחיו בצאן. (ג) תומתו בצאן והילד והצאן. (ד) למה יודיענו שהיה נער את בני בלהה כו'. וכן. תומתו ואת בני זלפה מיותר שהיה די יאמר את בני בלהה וזלפה. (ה) תומתו שני אחיו מי לא ידע כי יכניו המה. (ו) איך יקובר תומתו ויבא יוסף כי' אל הקודם (ז) וישראל אהב למה קראו ישראל ולא יעקב. כאשר בשטוקים הקודמים. (ח) תומתו וילאו אחיו כו' כי אם אחיו אהבו. מה שבע יוסף על זה שיגלה תומתו אך הנה לבסיל תועה מלב הרואה מעשה השבטים שבניו יה והקודם אחיהם היו המלטים כי הלא מי יולאה בחלה. ולא יפלא קדום מלטים כיוסף יפה שמע שנת ויבוא את דבתם רעה אל אביהם. ומי באביהם קדוש ס' יקבלנה ומי בשבטים קדושי עליונים יפגעו את אחיהם. ויקנאו בו ויביאוהו עד שעברי מות. ותומתו דמו להרוג ויפליטו תומתו אל בור נחשים ועקרבים ובעלותם תומתו מכרוהו ליממעלים שהם אחיי אמת ישבו כמעשיהם. על כן היה מקום לשים שונא ופחי להשוב מהשבותם אשר לא בוזבות על זרע יעקב לשמר תולי חלילה ושם לא נכון לבם עם אל ותולי ידעו ויבוו לזרע אחי אביהם עבו הוא אחדום רמו שיהה דמות נערון נמו כי ע"כ זה מוציא דבה. ואלה מוכרי היהה ונם אם על יעקב לא יפלאו רסן לשונם על קבלת דבת יוסף. בהומרם כי ברים כרותה לנשון הרע שמקובל בעון מנהו. אלא גם לבל יובר לבב יהשבניהו אלא כרחו לאיים כמוהו ע"כ על כל הדברים האלו בהה תורה ס' המתים ואמר מה יהבבון על זרע אלהיסד מיון אל בני בלינה חלילה. כי הלא אלה שהם יוסף וכל אחיו השמורים בפסוק אלה תולדות יעקב. ואת בוי"ו ואלה תולדות יאמר עליהם להוסיף על אל עבו השמורים בפרשה הקודמת. כי כלו זרע אחת. ושמת אחמר אלה מעשיהם בלהי טובים אל תכניד אשמותם כי הנני מודיעך נדר להשמת כל הלק מהם על רשעתן ושמיל יוסף ואומר יוסף בן שבע עשרה שנה ובו שני נערים"ן שמניים קול ואומר יוסף אחר לא טוב עשה לכל מלאה עיניך. אל לבבך עון שהשבטו כי הלא בן שבע עשרה שנה נער ורך היה. ומניהו את אחיו ומדיניה בסיוסה בעון מרוב הכמה וכשרון אחר בו וזה היה בעון ולא בניהם אחיו כי אחיו היה הרוטה מוסה בניהו ובהומותיו. ואם כן איך יהבד אים כזה. להמות אחמה גדולה להניח שנת בוא. ושמת אחמר כי מה שהיה רועה את אחיו היה מנאוס וגדול לנבר לא מרוב הכמה וכשרון. לא כן הוא כי

פלג ושוב נשר לחם בני בלהה מפנהג עמם בנשר ומפרש. ובפשטם להוכות כי לח לבני שפחות היה מחמיכם רק לבני לאה וז"ל בני לחה. ולח בלבד לבני בלהה שפחת רחל. כ"ל גם לבני זלפה ולח בלבד בהיותם מרבעתם יחד בחנך בני בלהה יכבד גם הם בני זלפה. כי חם חת כל בח וכח בשני עלמו וזה חומרו הם בני בלהה וחם בני זלפה ולח חמר בני בלהה וזלפה. ושמח חשמר חם כן עשה הגדל לשמחתו למה הביח הדבה רעה. לל יקשה כל כך הדבר בעיניך. כי חלח מה שוכיח לחת דבתם רעה. לח היה כי חם לל חביהם. למען יהפך בדרכיהם וידריכם בדרך ישרה בחב לבניו ולח לזרים ככל מונחי דבה שכן נפש לבניה חת מי שנחמר עליו ולהבחים ריחו בעיני כעם הגה ניחן המגלות מה על יוסף: ושמא חחמר ע"כ יהיה יעקב בחשם שקבל הדבה. שע"כ חהבו יותר על כל בניו כי חיתו בלבד החזיק לבשר מכולם לז"ל ויסרחל חהב וכו'. והוח נכון לב לל כעם רבי"ע שעל ישרחל לומר הלח הקלו לחמת יוסף וחם חחמר נח מה לחניח על חביהם ע"כ חמר כמגניח קול ומומר. ויסרחל. סניים נח להבחים לל העשה כן כי ע"כ לח יעקב קרחהיו כלן כ"ל ישרחל. כלו' ביותר לב היה מה שחהב חת יוסף. לח על קבלו הדבה הלילה. רק על כי בן זקונים הוח לו בן בני זקונים. לחת כמשמעו בניח שקנה חכמה ולשר שעד ף על פי. הגה לח היה רק כחומת פרים והוח כי כחיתה הוח המלכות שהחזון שבבל המלכותים. בשלחי נגלה כמעט כלשר חמרו ז"ל (בראשית רבה פרשה פ"ד) על פסוק על כחומת הפרים הוח לשר עליו הוח שחמרו כחומת הפרים הוח שהחזון לשר עליו הוח המלכות העליון. ולכך חחמר הגה הקלח כשחתח יוסף ואניו ומה בשיב על לחיו. שעשה הכבד יותר משמחם ושחה למרת חלה חולדות יעקב שפשל חת הרחלכוים. כי זרע יעקב כולם לדיקים ולוקן לבשו קנחה ושמח ולשר לח פ"ב עשו על חלה שכח יד משי כמ"ש ז"ל (שם) ז"ל וירחו לחיו בשעם רבי"ע שמלח לחיו. כמריח קול ומומר. מה בשכבד שעשה לחיו של מה שבראיים בשעם הפרים עשו רעה. לח כן הוח כי לח על לחיתם שמלכות עשו בחם כן שיה להם לקנח ולח לשעה. לך הוח כי רלו כי חוחו לחבב חביהם וכו' חשבו כן קבל דבתם רעה. והוח לבדו היה לדיק בעיניו. על כן וישנחו חוחו. בחומרם כי הוח עשה על ידי שביחה הדבה. ושמח שחמר למה ל"ל שמו לבם לדון חת חביהם לכף זכות שבל כי בן זקונים הוח עשה הדבה ולח על קבלת הדבה ל"ל מכל לחיו. לומר שחם על היוחו בן זקונים ה"ל. חלח יותר בן זקונים הוח בניחן. וחוחו היה רלוי יעשה כחומת הפרים. לך לין זה כי חם הרב קבלת הדבה. וז"ל מכל לחיו בחוח חם חלח לנחמרי לרחות גם על בניחן וע"כ לח חמר מכלם כי חם מכל לחיו לרחות גם חת הבר לו בו שיקר שתרוס מכל הבחר. עוד יתבן כי מלחשלה היתה בהשגלות לחרין. כי חמר רלו גם כי לח על החשבת יוסף עליהם בחחוחו וגם לח שניחי הדבה חם לח היה טוחה על לבם בחביהם קבל ממנו. כי חלח בן ז"ן בגם רוצה חת לחיו בלחן חתבחת עליהם רוצה

חומם ומניחם. ולח שחו לב עם רלוחם שעם בני בלהה ומניחם. ולח שחו לב עם רלוחם שעם בני בלהה ומניחם היה בשער ולח לבשו קנחה. וגם ויבח יוסף חת דבתם רעה ולח שחוחו חך בחבר וילרו כי חוחו חבר וכו'. וחשבו חן קבל הבה ונעל בחם לח ויחנחו חוחו. הגה כי בבלו הבית וגם עשה לח היה רק כי חר לחם. היוחם חוחזים בעיני ישרחל חביהם ועם כל זה לח הניח לדבר לו בבה. רק חל השבר דברו לשלום. וחחר חשח בשנחה מקום לחול היחה כוחבת וחוחבת ומחברת על יד החלום בלהשון שמח חוחו ומשלים דברו לשלום בחו לדברו למלחמה כמלך חמלך וכו'. וחחר הדבור עוד בהוספת שנחה וקנחה בחו לידי מעשה הרעה וגם הוח בסורחת היתר בעיניהם בחבר יבח בח"ד. כלל הדברים כי כל החנחים הגה בלחים בח ולח עם כבד עון היו חלילה. כ"ל-שהוח יחב' מדקדק עם חסידיו כחום הפערה. וכן לחחזיק כוונו רבותינו ז"ל (שם) לגם החגלות בעד הפגחים. בחחמרם במדרש בחומרם כהוחם פסים. לל הקרי פסים חלח פם יש וז"ל לכו חזו מפעלות חלקים לחת ויבחתו חוחו כדי שיקרא לפרים חת היש ע"כ. והלח יקשה מה ע חשלח לחת ויבחתו חוחו. חלח מקרח חלח הוח וילרו חלחיו כי' ויבחתו כי' ושוב כיון שדורש חלח פסים. היל"ל לחת עשה לו כחוחם פסים כדי שיקרא לפניו חת היש ולח יהלה בחחי'. ושוב שיחכן שכוונו זה. לך הגה הוקשה לחו כי פסים פירש בח חוש חין חבי. חו דבר שעשים ממנו לבושי מכנסל. ע"כ חומרו שהוח פם יש. והטעין כחחמרם ז"ל על פסוק היש לחה ויחם. חבל חשה לחרוש על יוסף והוח כי חדם כעבד חדם בזכות ויחם ולח החוחה. פי היש חלפיני והוח גלחד מנזהר חוש ויחם. כלוש חדבי רבי"ל ואחרו לכו חזו כי' לומר הגה חדבר חזו למדו פירש לל קושיח לחת. חוח לחת ויבחתו חוחו. והטעין כי חבר בידו עושה. לח יפלח בח חשח על ידו כי עבירה גורדת עבירה. לך חבר הוח נקי הלח כחו זר נחבב. כי לפי' בשחחון של לדיקים לין הקב"ה חביח חקלח על ידם. לדיקים עלמם לח כל בך כעובדח דחחביח דר' פחחם בן יחיר וחחביח דר' חניגח בן דוסח חלח היה חבלך עם בניו חביח בו עד חומרו ר"ח חולי יש עליו דבר חבל חחביח ומלחו עליו חעליים על היש חחד ועשוח וחלך. וכן חחרו רבי"ל על פסוק עשה בשבר עליו. ומלחלח הקב"ה עוזרו היה נוסל בידו. וכן חומרו על רלוי חסידיו יחמור. וכן מלחר החגח (חבות פ"ו) כל העוסק בחורח לשחה כו' ומרחקחו חן החשח. ול"ל יקשה לחה ויבחתו חוחו ולח הילח וכרחיקה חן החשח חוח יבב' כ"ל הניחח בזה הדבר על בחיכם. וחם היה לחתון ע"י כן בימיכר יוסף. בחופן יקרחו עם חדוחו בימים ויולח החוש. כדי שבי"י כן היה יוחם גם חוח חפיני. ושישר שכחוב ועשה לו בחוחה שבחשבה ממנו קריעה היה. וזה בשבר וילרו חלחיו כי' ומשך שויבחתו חוחו. שחם לח כן לל שלוחו חלח היה הקב"ה חביח חקלח על ידם והיח הדבר על בחיכם. ולחן לומר יעקב לחה עשה הבחוחם. ולח עזרו ה' לכל חבחה להם חקלח כדי שיקרא להם היש כי חין בעשים חבחה.

כי עמם על מה שכן זקוקים הוא לו. ולפי שמשך גרמ' על הקנאה. וממה על השנאה. ולפי לומרו אין הקב"ה מביא הקללה אלא להכחיקו משון. עוד לפסר בהמשך הכתובים על דרך פרש"י. שמלת מולדות הוא מתורשות. כד"ת מה יולד יום והוא כי הלא יפלא כל דוחה מתורשות הרעות אשר ליעקב. מה שעשו ומה שחמתו שעמה כוס הרעלה ברח יוסף ומה שעשו יוסף שנרש לו כל הרעה הבא עליו. על כן סיחל ואמר הלא מולדות יעקב שתרשו לו שנאת הלא היא כי הנה יוסף כן שבע עשרה שנה גער וכך. היה משתרר רועה את אחיו ומהיגם כשר עליהם בהיותם בלהן. מה שלא היה עושה כן עם בני בלהה כו' רק כנער לפניהם בחופן בהיותם מקום לקנא בו כי נרשו בעיניו מבני השפחות וכדי גזון לפה. ועוד הוסיף כי ויבא יוסף את דבתם רעה אלהם ג' דבריה כמ"ש ז"ל שמשלחו בשכר מן החי. ושהיו קולטים עבדים לבני הלחמת ושהיו מוליט עיניהם בנשות האחרן. ויהיו כי הלא את מרכה הפ' דבתם היא הכ'. רעה היא הג'. והענין כי מה שתרלה בשלחו על יוסף הוא על מה שהיה משתרר ורועה לאחיו. ומה שהוציא בפיהו הוא כענד מה שיצא יוסף כו'. ומה שהיה אל לביהם על כן הוכחה בחוזק בנו עליו על הלא נשר בו. ובכלל הדבר על ג' מתורשת שהן כנגד הג' דבות כמודע מרז"ל (ב"ר פרשה פ"ד) ולבל יאמר לית שהיו כי נם יעקב נכנס בגדר מקבל לשון הרע הלילה לחית כמותו כי ע"כ אהב אח יוסף מכל בניו לי"ש ויעשלו אהב את יוסף כו' כיוצר לבב. כי על כן קראו פה בשם זה שהוא על כי בן זקוניט הוא לו כמדובר בקודם. ושפה לו כתונת פסים אמרו רז"ל שמכאר מרבעה פעמים רמזי מיבות. פעמיכר פתחיים שמעשליט מדיניט. והוא כי ע"י הכתונת נתגלגלו מכירותיו ויהיה מדה כנגד מדה. כי למה שעל אמרו שהיו אחיו קוראים עבדים לבני הלחמת לעבד ממכר יוסף על כן ממכר מרבעה פעמים כנגד אמרו שלארבע בני הלחמת היו קוראין עבדים כנגד כל אחד פעם אחד:

ה ויחלום כו'. רלחי לשים לב. (א) על אמרו ויוסיפו עוד שנא אותו כי הלא אין ספק שהוא על השנאה. (ב) למה לא נאמר רק בשא אותו פחם מה שאין כן אחרי הפסוק. (ג) אומרו ויאמר אליהם בעבו נא כו' כי כל פסוק זה מיותר ויהיה ע"י שיאמר ויאמר הנה אנחנו מאלמים באלומים כו'. (ד) בדברי החלום קשה ואנכי נרחה כפל לבלי צורך ומהו שיסף הנם. (ה) והנה תבוניה שהוא מיותר ויל"ש ושהבהון אלומתיכם לאלומתי. (ו) אומרו המלך תמלוך למה יזכיר שני מיני שררה ואם הם לשון אחד או לשון המיהה. (ז) אומרו על השומתיו ועל דבריו כי דבריו הן הם השומתיו. (ח) מה שבעבו על השומתיו כי אחר יהלה יניד. (ט) שהיל"ש על אומו כי חלום אחד הוא. (י) אומרו עוד החלום אחר שהיל"ש ויהלום עוד ויספר כו' או ויהלום חלום אחר כו' מאי עוד אחר. ובספרו החלום אמר להם עוד ולא אחר. (יא) כי רחבונה אמר ויספר לאחיו ואמ"ש אומר אל אביו ואל אחיו (יב) אומרו אחרי אמ"ש ויקנאו בו אחיו ולא אמר בכרחבונה ויוסיפו עוד שנא אותו ומה ענין ואביו אמר וגו':

אבנם הנה ג' בחינות הן. (ט) מילות ספר לפסר החלום. ביודעו כי לא יוכלו דברו לשלום ומה נם כי אין דרך לספר חלום כי אם לאוהב ובפשרו לפסר שיש מורה כי שנאתם הכל לפניו ובמכריח אומר ידברו לו על כרחם לחמן לבבם אז יאהב. (כ) שיש ענין שהחלום מורה שהמרו עליהם ומרבה שנאה וקנאה. (ג) אופן הספור על הכחינה הפ' שאות כי ברשותו שלא יכלו דברו לשלום לא היה לו לרחוף לאמרים אחם ולשניד להם חלום שהוא בבח להקנות עיניהם על בחינה ז אמר ויחלום יוסף חלום ויגד ובו' כי בלי שום בחינה מוגעת ח"יסף רק על מילות חלום שמה שבא אותו שהיה בהכחינה הפ' נגש שיוסיפו עוד שנא אותו. ועל הבחינה הבניה והשלישית אמר ויאמר אליהם שמעו נא ובו' ושלבב היום הורות החלום שהרה עליהם. נם שיש לופן סיפורו כמתפאר על שרשו לפניהם ומקשה שיניהם בהומרו שמעו נא החלום הזה ובו'. כלומר המיבני נא ובאו אל גדולתי בחלום הזה שבר אלמי. ועל שמי בחינות אלו אזר ואמר ויוסיפו עוד שנא אותו על חלומותיו כלומר אלו מביחתים אליו שרעיונו על מבשבו אליקו להשתרר. ושוד על דבריו הוא לופן סיפרו בדברים מוזים בחתאלה ומה על הורות הלומו במקשה שיניהם וזהו ועל דבריו והנה הם מחבו היש שאלון החלום שיניה בחלום מושל עליהם בקנין שופר ומושל. ואח"כ עוד ישלה אל מלכות וזהו קשה לאמרי שהוא קיום מה. ואח"כ וגם נלבה שילה למעלה. כד"ת אין מלך בלדוש בלא מלך. ע"כ לומרו שם מה' היש יוצא הדבר לא היה מקום לפחד רק לקנא על גדולתו עליהם לך אין זה רק שרעיונך מחלמים חוקך וזהו קשה לאמרי שהוא קיום מה. וכלל הכל כי הלא המלוך כו' לומר הנה אני דבריה מורה חלוקך. פ' היוקך מעלה שיש שגם המלוך אחר כך והנה כאשר שמי שקר גם שרואחן כי המלוך שיחסק המלוך עליהם שחיה מולך על עשרה אנשים אין זו מלוכה ואחה עליהם בלבד אלמא ומה גם הלא היה עולה בדעתם יהיה מלך בניהם וע"כ כאשר חלוקה זו נמנעת גם הרחשונה שהיא שחיה מועל גם היא הבל וזהו שם מעול אחטוא בחמיהם כי גם זה שקר כמלומה וע"כ אין לנו לקנא בגדולתך כי לא מן הנמ ס הוא רק שחתה נוטה להלום חוקך ברעיונך. ועל כן רחוי לשנאתך על חלוחקך מרעיון לבך היום להשתרר עליהם ומה וזה ויוסיפו וגו' על חלומותיו. ואחרו לשון רבים על כל מילות חלומותיו כי זה ויוצא בו חולם בחה שחשתרר היום כי ילמד סחום מן המפורש הלא שהיחל לגלות זה וגם על דבריו כמשמע. והנה הפה לא נדקו בפתרון ההלום לא הא' ולא הפי כפי כי מחשר הנלה מהר, כן זה פתרונם לפי בחתם שהיה עתיד יוסף לגבור בר בשבע שני השבע וע"כ כל בני אדון מלרים ואדון בשון וכללם אחיו. וזה מחלמים חלומים בח ך השדה כד"ת חוכל שדה העיר אשר סביביהם נאן בהוכח והנה קמה חלומת יוסף החקוממות דאן ואמן. וגם נלבה מחקיים זמן לב בל ירקב מה שאין כן של אחיו וזולחם בחופן הסוביים אלומתם והשתחוין לחלומת הבואחו איבותו אפים אדון מלרים בעד חלומת יוסף לשבר חוכל אשר אמר וקרוב לשמוע על פי דרך

זה שלומו מסיבות הוא מלמען סובין שמרקב מטושטש ושמיים כולם סובין ע"י כן ישמחו לשלומו אחר נגל ומקיים ומחרי כולם אחרי מטושטו נמשך ענין החלום שמי מיכושטו ממקום ויאמרו לו עבדיך בתו לשבור מוכל וגם למרו עבדך אבינו וגם בלשה שפחת רחל השמחים בטושטו בתוך הבתים אם יעקב כמ"ש ז"ל (בראשית רבה פ' פ"ד) על מ"ם יעקב אבא נגע אני ואתך ובלע בבר משם ושים שדבר מגיע אל בלשה שפחתם וזהו שמשם וזהרם הוא יעקב ובלשה שבמקום רחל . וגם אחד עשר כוכבים הם השבטים משמחוים לי . ובזה יבדל מ"שמר המרים בתומרו ויחלום שד חלום אחר . כי בשמים אחת הוא חלום שד שהוא נמשך מהקודם וזהו תומרו שד מוסיפים על הקודם . ובשמים אחרת הוא אחר זה על בוקר לקוח מטושטו . וזה על השבטים מחתיו , אמנם עדיין לא נודע לנו פתרון זה ושים עם לבבם שהוא כי יסתכל ויעלה עליהם כאו שבחתו מ"שמרו רעיונך אל מסבבך סליהו ונמשה לך חלום כוזב כי לא יבדל תוכח מלוכח על מי' אחים על כן השיב יוסף אחר חלומו שני ואמר הנה חלמתי חלום שד ולא אמר אחר כלו' שד מוסף ומפרש הקדם . ומביא מאמריהם כי אחר השבחם אמר שהיו בלבי בזוה מאת לא כן הוא כי הנה מדמה אני עלילה וזהו חלום כוזב לא כן הוא כי הנה חלמתי חלום שד כלומר מוסף . ומפרש הקדם והנה השמש והירח כו' מפתחים וביאתן היו שלש בלבי היום מלבי ואמי ואחיהם לי לך זה יוכיח גם על הראשון כי הכל מן השמים ובשבתו אחים שמי לאחיו שהשבטים בזוהם שהחם כי לא אחת אחים לנו אלא שנים עשר ואחיו מפרשים בלבי היום שלש אחים לנו ואחיו לנו ולא עוד כ"ל שהוא אחד מפרש אחר . ומקרא אלא הנראה מורה וגוזר אחים ומכרו וגו' אחים יחשב ואין זה אחד קרוב זו מה שלא ניחנה מורה בישים שהם ובעת שהיו כי גם אם שכל קיים וקבלו מאו :

ולבא אל ס עניין נפרש לב אל דקדוקו המקומות קו נקו וקבל וגזוחה אל מלשה בשם שם"ר. (ה) באור ויאמר ישראל אל יוסף וגו'. למה נקרא בשם ישראל אם מביאר מקומות. (ב) באור לבא ואשלחך כי מרבלתי יפחד לבאר מאלחך ולבא אליהם. (ג) מה יום מיומים נאמרך לדורות אחרות וכן בחם בחרשים'. (ד) ויאמרו ויאלחהו מאחת מהחון אם בנים בחוד"ש מיום נפרשהו (ה) ויאמרו ויחלחהו אחם ושנה ביעם בשדה כ"ם בשמשו אחי' בועז בדרך בזאת מצדום ביעד מהרחוי הנקד שני"ם בשב"ם ולא בשב"ם אחות כלומרו בשבדה בם"ם שדיעה אבר לא ידקד רק בדברו על שדה נודע או בזכור ואינו. (ו) כי שים לאור יודישנו שבשוב אחר ייבר דרכו אחרי שודיע שיום פועה. (ז) במחרים ז"ל (במחרמא) כי שם קיימו וקבלו כי שלשה מלאכים מדוברו ט ובכיתי' לזה שלשה שהם כמשמעו למה נאמר אחם זה שלש נגלים ויחלחהו אחם ויחלחהו שלשה ויאמר שלחוני ושוב שלשה שיש אחם ל' ואמר לו ג' פעמים אם צורך אל כל שלשה ושיש אי יאמר בימלאם נדחוק מבח"ב בשיש מלאכים ממש בשאר ובא בילמדנו בם"ד. ושוב כי שלש גם לשדברים ז"ל אבי מלאכים היו לריך שוב משה אם צורך שלישם ול' יספיק לכל אחר דברו. (ח) בשבה עד אחר למה לא שהזיכוהו אל מבין. (ט) בשלש מלאך היה לריך יאמר אם שבקש שלשה ממנו יפלא. (י) אבי למה יודישנו מקום

אחיו מבקשי נפשו . (יח) גם לפי הפשט כי הנה מהלכתי מורה מקום מיוחד לו לך מצרי מה יועיל לו ואלדכא יוסף הודיע לו לא מי היה מבקש כי הוא לא ידע וכ"ש לרז"ל כי היתכן יצלח מלאכו יתב' לגלות חזן איש לדיק . ומפיוך היה כי המלאך יסכל דבר הצדיק יודיענו ולפ גם הרמבן לא נזכרה הישועה כמהובר (יב) באומרו דומיה מה ענין היו"ד יתילה . (יג) באומרו ויאמרו אותו להמיתו כי הנה אחמרו ז"ל שהשיטו עליו הכלבים מה רצו על ככה לעשות כן . (יד) מה ענין אומרו הנה בעל החלומות וגו' . שילוח דברי משמעה מהולני טוב טעם ליאמר בהורה . (טו) אומר ועתה כי היה מלה מיותרת . (טז) אומר ויאמע ראובן כי הלא יחד כלם שמעו ולמה יחסה השמיע, אלא ומהרתני לא יאמר רק וילולו לאובן מיהם . (יז) אמרו ויד לו שהלכו בו המעט משם שנוח ילם להשליכו הבורה מלא נחשים ועקרבים וכשיותם הניחו שם עד שוב . (יח) מה זו היתה עצה יהודה לכו ונמכרנו ונעבה לשם גם הם איך חמת אחיו שהכה החומרים לכו ונהרגהו ונהה נאמר ויאמעו אחיו . (יט) אומרו וכסיתו את דמו אינו כסוי הדם בא לשלול ולטעם . (כ) שם לא נאמר רק לישמעאלים לשם נזכר שעברו נחשים מדיניים סוחרים . (כא) אומרו וידא שלא אחרי בו מי לא ידע שהם שכחוהו ידם לא הסיח בו . (כב) אומרו ואני אתם אחי בא . וסיה רצוי יאמר ואני מה

מה תעשה וכיוצא כי מה ענין אומרו אתם אחי בא :

אמנם הן אמת שכמיש יגידו כי כל הפן ר' בימים הפשט היה להוכיח את יוסף מלרימה לשנות חלוקות לחכמי המדרש על כוונ יעקב כשלמרם ז"ל (ב"ל פ' פ"ו) עחיד היה יעקב ליהד מלרימה בשלשלות של ברזל אלא שהקדים הקב"ה והוריד את יוסף תחלה . משל לפרה שמיו ממשיכין אותה לניש המעבחים ולא היתה נמשכה . משכו את הנה ונמשכה אחו אחריו . ולדעת חכמי זוהר (פ' וז דף קפ"ד) למען יהיה מרכבה לשכינה שקדמה לרדת מלרימה לרחף על עם בני ישרחל בגלות הזה : עוד ענין שניתי היה רחוי להעשות בימים הפשט עם שהשעמים הרחשונים הם עיקר . הלא הוא לקבל יוסף שהיה שכיחו את אחיו רעה על שהיסה נימכר לעבד אתם אומרו שהיו אחיו קורים עבדים לבני השפחות ולפנות דוב שכול בו היה אשם תלויו ישן אמר כי אחיו היו חולין עיניהם בשנות הארץ וכו' ולהורות כי אחיו בכל אותיות אפילו אלא לאכול כי לא נחשדו על אשר מן החי כדאתו רעה עליהם :

עוד רביעית היה רחוי להעשות בזמן הזה הלא היה לפחות יעקב אף רעל הבחת כתונת בנו אלין אחת אשר שנא אותו מפני שנוא על אחיו ולא נער בו . גם אלא קבלו על כן אחת ד' אלה אלהי עולם ה' העשה פעולה רצוה בחת ופעל ועשה יחד כלם הלא הוא בשיער את רוח יעקב . אלא יפלא את בן יקיר לו אשר אהב עד מקום שכא המוכן לפורענות ולא אם לבו בן יקראתו לחסון ויוסף גם הוא הקל בעשר לעשות בניו ולא פחדתו אליהם לאמר אין אלך ואלכה על הלומות ועל דברי כי הכלים שנאה שנאתי ע"י כן בשלשלת יד מלרימה ועל פי דרכו יקבל שנאו הכל הכתוב בספר . אך לשומת

זה רחה הוא יתברך ב' רעות המהנגשות קשות אשר בה בשם לאחד עולם . אלא הוא כי רחה שבטים שבטי יה בדעה גדולה יוסף לקיה לשות ואחיו מניה לסרוג כי בתם קנאתם יתמכו לשפוך דם ואוי מי יחיה אחרי כי קדושים אשר בארץ עמודי שמים יהי עון דם לדיק יסוד עולם תלוי על צוארי . וגם עצה ס' אשר יעץ נמכר לשלח את יוסף לפני אחיו מלרימה לשוכתם היתה מחבשל ויחפרו ויאבדו בגלות הזאת . ע"כ מה עשה רחה והחקין שנות שרי קדם ג' מלאכים יהברו אל יוסף לנחותו הדרך למען יפביל את אשר יעשה . לעת מצוח עם אחיו למען יעבור מלרימה ואל יהרג אחת ידם כאשר יבא בס"ד . כי גלה היתה אחרי שרפי קדם אלין אשר יקרב אליהם היה מומת בידם כי הפשעות בחיכתם ובחתם גם קנאתם יוציאו דבר בלתי מחוקן מאתת ידם : והנה הן זה בללות הענין . וכו נבא אל ביאור הכתובים בסדרן כהלכתן והוא כי הנה יעקב היה מסופק בשנאת אחיו את יוסף אם קטנים הו גדולה כי יבושו מהרחותם לפניו . משל"ה יוסף עצמו כי הוא היודע ועד ממלאה עיניו ומשמע אזניו רבה משמעה . ע"כ יעקב היה נכוח בשתי אזנות מצער מצער בניו על היוסף בשבה מקום מוכן לפורענות . ולפ גם מדלא"ר מדבר גוללי דם בעלי שבה פן יח"ב לשבה לנקום נקמת עיר שבה מאת בני יעקב המחריבים אותה . כ' כי לא עזד היה אתו מוכן לשלה לרחות את שלום בניו בשלומי יוסף ויצר לו פן עליו יהיה מצוות ידם לבלע ולהשחית : על כן רצה לנסות את יוסף לדעת את אשר בלבבו כי לפניו גלוי כמדובר :

ווה מאמר הכתוב ויאמר ישרחל ביושר ותמימות לבב .

כי על כן לא נאמר יעקב כי אם ישרחל שלא תחיך רועים בשבה כלומר כי טרח המקום שהוא מרוע שבאתו וכי רבה מצטעתו ותלאב עליהם . לך לא תחלים מאחרי לשלוח אליהם לדרוש שלומם ומוחה עד מלבר הוציא מלין . וזהו אומרו לכה ואשלחך כלו' היני אומר אשלחך ולכה כי ירא אני פן לבלתי עברך על נויי לא תחוש אם שתאבן רק לכה בשמך על פי בחיכתך ושמח לבך ותחר לשלוח אליהם לשמן שלך בדרך מטה לעשות מנוח אביך ושל כן על אומרו הנני מוכן כי אין פחד שלחני לא אמר לך רק שלה וגו' . והוא כי אמר יעקב שלא הוי לי אם אומר לאחוך ירא אני את אחיך פן יהרגוך כי הוי אהיה מוצד בכתרים וגם לא נאמר ליוסף אם מוצדם פן אחפיאהו לבן היה מצמין בדמת הולי יחוש ובצד ואל מעשה ימצור רגלו מלוכד : ויובן בזה מאמרם ז"ל (שם פ' פ"ד) על ויהי את הענוות אשר שלח יוסף לשאת אותו ברמז לו יוסף שיזכור יום הפרדו ממנו שהיו עסוקים בהלכות עגלה ערופה כי אחשבה כי לא במקרה היה הפעשה זו בעת ההוא בהלכות הפס . אך עשה ההוא תלמיד בחכמה עוקרין כי לפיוחו מפפפק רמז לו ליוסף אשר נפשו יודעת מאד אשר בלבבם יחוש פן יקנייס בו כי ימנה אלו בחשמה אולי יפן אל לבו ויאמר לו כאחמר שמואל שביבית אין אלך ושמע שמואל ושרגני כי היכא דשכית היקוק הושפין כן יאמר יוסף לא כן אני כי השמיעוני אחי אר ברחותו כי אלדכא לא נהרן ויאמר הגני . אז נפתח

לנו ושלחהו ויאמר לו לך נא ראה את׳. לומר עשה זאת חיפה והגל מהשמחי ולא תתעכב שם כרגע. רק לך נא וגו׳ ומיד שוב והשיבני דבר והוא כי הולכי בדרך מעשה לית ביזוקין. וע״כ לא תהיה שם רק שוהך רואה שלום תחיך ולשום שלחן ושוב מיד כי נמצאת תמיד עוסק במצוה. ולכאך וכרואתך שלומה ובשובך חלי וזה לא אחוש כי לא מזיק כי הולכי בדרך מצוה לית ביזוקין ולא בהזיקן. ומצא״כ שם יום או יומים תעמוד אתם שם כי בהשלימו שם לא יחשב לו למצוה עד שיבוא. ועוד הוסיף לצוותו מעמק חברון מקום חסר עמד שם אברהם אחר ההפלג על ממלא רשות העתידות להיות בנשים למען יגן זכותו. וזהו וישלחהו מעמק הברון הוא מקום שברהם אמ׳ שהוא סוף לנשים כי על זה ההפלג אברהם בחבר נפ עד מקום שכם כמאמרם ז״ל אמנם יוסף גם כי ידע כי ראשי לנשים רוח אחרת עתו לומר ולנו מי יורדני ארץ וכ׳ שעליו גם עלה על אחי כי כח הרשע ה׳, והנה מנחתו מלאים תלומים בהוך השדה ותשתחוינה תלומתי ותיון זה כי שם תלכה לי תלת השדה על אחים. ושכ יקדו ותשתחוו לי וע״כ חיפה למה תיחם וה׳ אחי שהם יוכלו שם לנסל שעה בעומדם לי מאחי יח׳ ע״כ שהלת דבר המלאך הדובר בו היה לנסיר הוסף מלבו על יבמת בחלומו כי גם שם יסיח זה פתחומו לא תאנש בחירתם משם ואל יבמת במשעת קנה הרעון בסוף בחלומו כ״א שם קלותם תבעי גם מה יהיו תלומותיו שהם יקומו ויעזרוהו יהיה עליו שהרוח ומה גם כי אין זה פתרון הלומה שהוא כמדובר. וחסו וימלאהו שיח והנה סוטה בשדה כמו שתחבאך גם״ד והוא כי למה שכל חפץ ה׳ היה יצוב מדרכו אך מדאג׳ מדבר אין יסתכן. רשי ואבן עזרא ע״י ג׳ ברפי קדש:

והענין כי הנה יוסף היה מתנשא בשרירה עמשם כשהיה בחבון על רועה את אחיו בצאן ומתגאה עליהם. ואולי היו ימלא תוכחות והכזבת שרירה כשהיה בחלה בשעתו בחלומו הלא לא ימלא נפשו כי ימיתוהו בשם קלחתה. ע״כ בא השלמים ביד מלאכיו לנחותו שדרך מדבר יצר בו אחת. והנה שם היה המלאך בפזה דבריו מביד דבר מפזריותם עליו שלא יסוג אחור ויעלה על שבו ולא היה נשמים עשתו יח׳ להוריד את יוסף מצרימה ע״כ מה עשה לשם לשם הודיעו בחופן יהיה לדיק דרכו ולא יבוש לאחר כי שם הז יבוש ויחזן קולו כעיני עבדים על יד מדוניסם לקבל דעתם על ימיתוהו אחת ידם ויעשם מידם לנכח מצרימה. והוא כי לולא בזה שהשלמים הנה היה מחזק מלחו לעומת מלהם כדרכו. וגם מה שבחלומו תלומו והיה שם אחת ידם. ע״כ בא השלמון ושסיר מעו חלומו שבר בשם בו מנגד עיניו והודיעו כי ם עם הוא. ולא יעוז במעוז שלומם נגד אחיהם וז״ש רועה בשדה כלומר רועה אחת בחלום שבר הלחת והנה שלשה שלומים תלומים בתוך השדה שעולה על דוחך כי בשיוחך אחת בשדה עתה יגדלוך. רועה אחת בזה כי אין זה שברועו וגם לא יען הלומך בשדך. וזה נקודת הכי״ת שבחו״ת ולא בשו״ת שהוא כמו׳ בהשדה הידוע הנ״ל הוא שדה שהשם ולא הכביד עליו עון יסוב אחור.

רק הניח הדבר בדעתו. ועדיין היה נחון בקרבו שם לפניו ילך ושם יחדל ע״כ בא הכ׳ ואמר לו שם השבקם. כלומר השבקם שלום׳ או מלחמה וע״כ לא אמר אחת מי השבקם לומר השם השבקם אחוה ושלום אל תירא. וע״ז השיב ואמר אם אחי אלכי משבקם לומר גם שהם לא יבקשו אחוה. אלכי משבקם אחוותם וזה אינו מיוחר לומר אלכי משבקם אחר לומר שם אחי אלכי משבקם לי היודע כי שם הם בשכם ירא אחי כי הוא הם רועים כלומר כי שם הם בשכם ירא אחי כי הוא מכון לפורענות. ועדיין לא נגלה אליו פירוש הדבר מחמת בני רחל כי לא ערבו אל לב שני המלאכים לומר בן יחזור מדרכו אך אחרי אומרו שם אחי אלכי משבקם. שהוא יבקש אחוה עמהם עם שהם לא בן בשם אז בא המלאך הג׳ ומצא שם לבו לאמר לו בפירוש נפשו מזה היה

בחוה כמאמרם ז״ל (תנחומא פ׳ זו) ממנין זה:

ועל פי דרכם אחשוב כי זה כוון בחומרו דומיה ולא דומיה. לומר כי עשו אחוה מהשבחת לבדם ולא כללו בחוכם שם אחי בני רחל. והנה אחרי שבר נאמר זה אליו לשם לשלח ובשובה ונחת ולא מחלוה נפשו מזה לא גדל התפעלות להשתחבר לברוח רק על מכחרת עליהם ואם גם כי רשם המלאך הג׳ כי מרשם מקום הוא לו כי הם בדותן. אז אמר בלבו לו היה פחד לשם ירחאי מון ושמל יביט. לך אין זה רק שבאו׳ שיקל ושסיר שעות בשמוני ממני אן בזדון אחן מלה ׳ וכל׳ זרוני יומר שהשבקם אחוה ושלום. וכל׳ הודיעני שלום פרוד למען לא ב בל אשבקם שלום כי הם גם אשיל אחחני בלב שבר כי רעה בשכם וכן היה שהיה מחשבתם ושבה ברצוני כל ת׳ וכ׳ משם כמצ״ל (ב״ר פ׳ פ״ח) כאומר אשר רואני ברע נשבו בשהגנו אליו. וע״י כן מצא תיוש ונוחרם שו שמשם וירד מצרימה אל המוחה ואל המעלה שמעוחדת לו מן השמים ולקבל שום׳ ביני וביני וילדך במצרים זה מאמר פרקי ר״א (פרק ל״ח) הלא הוא וימצאהו איש והנה הועה בשדה שהיה בגבריאל. ולפי זה שמי היה מיכאל וכ׳ רפאל ולפי היו אלה כשדרן ואל שיחל מיכאל אך בהשר בחבט כי הרשמון בא להסיר מלבו אל יבשת בחלומו הולכך יהיה ע״י גבריאל כי כל התלוחות נמצאים ממט כי על כן אמר בספר הזוהר שנקבא אחוה אחד מס׳ בגבוהים שהיה המדבנה שניים מהדגנת הגבוהים כשהיא ליודעי חן כי ממקום שמחייחם אל הגבוהים למעלה עד מדבנת גבריאל יש״ס מחצות. וע״כ בפי׳ נקרא גבריאל בעל החוט שמם ברכות (דף כ״ז) ומיכאל בעל המסך הוכרו יהיה מוסך חסד ומשקה אחוה גם אלמה לא כן והמליצי המחבר מדות חסד וגבורה ברחמים הודיעו כי לא יבשת בו יוכל להחבר כי נפשו בשחיתם מחבור מחוותם. או למ״ד נפשו ממדות הקב״ה והוא מיבור והפשרת הממדות לאחר השלום. כלל הדברים כי מה׳ יצא הדבר להכין מוחו ולפעדו הלוך ילך ושסיע מלרימה להשתחבר גם השחבר בחלומו בלמה למען מרם ישתעבדו שברואל למלרים חסיה הכבוד. חסר אח יוסף מוסלם על ספרון לבלחי יכשבו זה יברואל אחת שומחה מלרים בעשם וחשבדו הגילה ומה גם חסר השתעבדו לעבוד ע״ג כחסר כתב חלמו כל זה בלר חיסב: ויתבן על פי דרכנו הענין בלזה בחומת הממרם

הסברים שאמרו כי תועה שגם במקרה תועה בשדה המורו תועה שדה תועה מדרך השכל כי והוא כשאבר ידעתו כי אין שהמומר הוא שהשדה רק הנשפט כד"ש על אבר שדה לא ייסך שרי כי אין הכאבר הוא השדה. ובזה יאמר מה שהרגיש מה יוסף תועה בשדה כלומים ונכוך להעדר שהנשג ממורו הוא שהמומר שאבר לו הוא התועה והנכוך. לך שהאומר שדה שהו' נפשו הרמתה היודעת מאד לא מעשה ה' שהמשכהו תועה מדרך השכל. וזהו שדה שהו' שנשפט תועה מדרך השכל כשהמיתה לא כן הוא כי הלא בקטל רפתים הוא בית אבר הטבחים כי רפתים שם הוא בית פרעה ועמו כי רפתים יהשבו לף שם כשמים שם יעוה לו שם יגדל ויעלה למלוכה כי מה' היתה לו כשהוכר:

יח ויראו מלמו מרחוק וגו'. שנה דרך השלש כי גם שיסעום את שנאתו בהיותו למוך כשאבר יקרב הניו ושוא עבד פניו יסוב מחרון אפו ולא יכבד כל כך כשאבר מרם יקרב הניו לאמרם הוא כי כדבר זאת קרם למו כי בטרם יקרב אליהם ויתגלגלו אותו להמיתו בטשכמם כלם. לך כשאבר קרב אליהם עוד מעט אל שמיתו לא נתנו נפש כוכם רק שנים מהם. וזהו ויאמרו איש אל אחיו וגו' לכו ונהרגהו. לך כשאבר גם יוסף אל אחיו בעשם אז ויפציעו וגו' לך לא אחד נהם הפן שמיתו: והנה אר"ז אל (ב"ר פ' פ"ה) ויתגלגלו אותו להמיתו בטשכמו זו את הכלבים שימיתוהו ואהשבה פ"ם דרכם כי הלא השלמים הסם את ה' היו יכולים ולא ערבו אל נפש לשלוח יד בצדיק יסוד עולם לך התהכמו לו לערוה עליו את הכלבים באומר בזשם יבחן את צדיק ויבר הוא ולא תשא על הנפש בטשכמו דשם רעה כי עשה למען יוכיחנו אלהיו או את נתן האיש הזה את ה'. כ"ה בן בהמות השולה בו אז יודע כי לא צדיק הוא ושנוא יהוה וידעו אל אלהי בו ואם לא נדעה. ולשפך יוכר בזכוכה לאהבשה כי לא נעלם משם מאומה ז"ל (ש"ר פ' ל"ה) על פשוט לא השא שמע את מכלן שהמוניות שם רע ראוי להשליכו לכלבים בגה' לכלב השליכון אותו ושמיך ליה לא השא שמע את ויעשו לו כן ויהבן כי שם אמרו שלשה דברים. (א) שנה דרך כלל הוציא שמע את ואתו להשליכו לכלבים ולא נהפא כי גמול ידיו יעשה לו וידינו אל אחי בו. (ב) כי הלא הוי' שבדכות הלא הוא על שנאהבדו על ידו לאבר מן אחי. ושנה אדה כנגד אדה יאכלוהו אי. (ג) שפא פניהו אל ישקב אבינו בשמור אליו ידינו לא שבכה את השדה הזה כי שם הכלבים עזי נפש לזר השבוהו ושיה בא ליפא שם אשעבד ואכלוהו ויכלוהו והו' יבין לשמורו כי אין זה כ"א אכר הביאו את דבשה רעה אך לא נעשתה עשתה כי ויהי כ' את יוסף ואולהו ואחיהו נפל עליהם כי צדיק ויבר הוא ולא חרון אלהים את נשוא. לכן שמעון ולוי כי נבזם כלב אחיהם לא נתקרבה דעתם ויאמרו אים אל אחיו השב את בשדקתו אלא נפשו כי אם להיותו בשל אחלומות שעתידין להתקיים כי קיימ' ניה שעת' ושל כן לא אמיתוהו. אך לא יבזר כי כן אות הוא כעין ר' יוחנו (תענית דף כ"ה) דעל דהוה קיימ' לם שעתא

לא שדה אלהי ניה נוד'. וזהו השם בעל אחלומות אלאה בא. שאם לא כן לא היה בא לשניע מאחת ידי כלבי לאמנו לכן ואתה וגו'. ונראה אם יסכונו לו אלומותיו כי בהיותיה לאחנו ולא יבזר ממנו כל אבר אחסון לעצות. ואתה שבשבנו מרז"ל בשם' בבכות (דף כ"ז) כי גבריאל האלאך נקרא בעל אחלום לאבזר כי שמעון ולוי אלאים היו רלו שם גבריאל. וגם יוסף כי לא אמנו הג' אלאכים אלהיות עמו כבני ליה. ואמרו על שאמה אם נעל אהכלבים כי השם בעל אחלומות הוא גבריאל הלזה בא עמו ואחלום אליו כשאמרם ז"ל כי הוא השים לבבר אלעו אומה בשדה. שיהלה מרז"ל כי לא שיסוהו האלאכים. כי זה לשון רז"ל (ב"ר פ' פ"ד) ג' אלאכים אזדווגו לו שהו' כי נשחבבו והיו עמו לשומרו והשם לא יוכל להגיד רק ממשולני בחיכה. לך לא מידינו. כנודע כי בעלי בחיכה אין מוהם בידם כשבואר אלעלו בשבר חבללת השרון ויונדע בזה שומרו בעל אחלומות כי הוא בעליו ממש. כי אשבים אהלומות השודקים והאמיתיים ממנו. לכן ושאה לכו ונהרגהו כי אלו בעלי בחיכה ונראה אם יהיו אלומותיו: או יאמר בעל אחלומות על יוסף. ויקר' כה ע"ד אמאמרם ז"ל על פשוק מוקש ה' ובעל אמה. כי שוקשה לשו אין יכנה את ה' בדוחי כזה שהו' בעל חמה הלילה. ואמרו בג"ר שהו' להפך לו' שאיהו ככ"א שהאמיתה מושלת עליו לעשות יותר מעבעו כי השבעו בו. ולא יאמר די עוד אמתו בלאו הוא יח' לומו כך לך הוא בעל החיה' ואדון עליה לקנר ולהלחי' ולמותשה כרצונו. ועד"ז יהיה יאמר פה השם בעל אחלומות שהו' בעל ושליח שם ולא השם לומו מעשהו אלאה' היו רעיוניו למשול בנו. וע"כ על מבכבי' כליקו ואמר הלזה בא לו' השם ע"ז שמה לבו כי לא מוכלו לו. כי שעה שומדת לו למשול בנו ואמרו ואתה לכו ונהרגהו לו' אין ספק. שאם נייחכו ויחי' יעלה לבדול' ומשול יאמשל בנו. ולא יבזר שהשבב יציב לנו שם השבר בגולו לומו. ויהרגנו על השבר השכלנו לומו לאמיתו. פ"ש אאמר שהו' בעל אחלומות מעומד למשול בנו ונשלם גמולנו בראשאנו. לכן טוב טוב הוא כי ואתה שהו' בידנו שבשבים לאורגנו פרש יחיתנו הוא ז"ל ואתה וגו'. ע"ד השב להורגך השבם וסורנו. ונשלח יהרגים אבינו נאמר לפניו דבר. יאמין לשמועתנו וסו' חיה רעה אכלתהו. כי בזה יאמנו דבריהו כי יאמר כי הוא מדה כנגד מדה הוא הוציא דבה כי אחיו היו שוכלים שבר מן חמי. על כן נאכל כמות שהו' חי ויהן לא לבו כי מה' יצא השבר. ולא אמרו חיה רעה אהרגתהו רק אכלתהו שהוא אחיל' בעודנו חי כנגד דבה שהילחם מן חמי. ואומרם רעה כנגד דבשם רעה ונראה מה יהיו אלומותיו עד בחיהמו:

כא וישמע ראובן וגו'. שנה שלשה היו עקוצים בעיני אחיו אלומותיו ודבריו. כן היו לראובן לדבם לאמוק כי היה שמבשר בעיניו כי בשומעו ואחד עשר ככבים שמה בלבו. כי אמר ברוך ה' ואשביל והנני בכלל השבטים ולא נרעתני על דבר בלהה כי בלעדי לא היו רק י'. ועל כן היה לשבר כי לכן שם לבו להצילו מיד אחיו. לז"ש וישמע ראובן ויאמרם ונראה מה יהיו אלומותיו והיה הדעה שהיה שעל כן היה שעשה

לזה אמרה תורה הלא יעלה על לב איש כי עשה כן לישן במיטתו אשר נתכסה על ידו . כי לא היה רק לישן הלא לחמו אוכל מידם . ולא לשום בחינה זולתה כאשר יבא ביאור המאמר כפ"ד בתומו מילו ידע לחוכן וכו' . ומה עשה לשומעו דבריו עשה עמו כחלו הוא מכלל מבקשי רעתו . כי אם שאין רחוי להכניד עליו יותר מדאי וז"ש לא לו נכמו נפש . כלומר נפ לנכי בכלל המכיס אלא שאין רחוי נכניד עליו עד נפש ותומרו לא מלבו כי אם לבל יהפצו שלחתה יוסף היה עושה . אך אחר החילם להפציים אז גלה דעתו ואמר אל תשפכו דם כלומר לא עלה על רוחי משולם לשפוך דם רק אחם נלבד . והלילה אני אומר אל תעשו העולה על רוחכם . ועל כן לא אמר אל תשפוך דם . וגם עתה להשליכו הבורה לא שתפעל עמכם הלילה לי רק שתעשו אחם לנפשכם . וז"ש השליכו אותו אל הבור וגו' ועל כן חזר בשפוך זה לומר ואמר לחוכן . גם כי הוא המדבר עד כה וגם ייחור תומרו הלילם למה שהדברים הללשונים לא היו כן לבו . אך דברי רחוכן האמתיים בכל לבו לא היה רק אל השפכו דם וזה היה הלילם לא שיוכלל גם הוא עמהם רק הלילם לנדם . ואומר ויד אל תשלחו בו יוכן במאמרם ז"ל (ב"ר פ' נ"ו) על פסוק ויהסור תומו הלילם . יוסף כשהגיר את שמעון היה מציך לו פסומות . ושמעון כשהשליך את יוסף בבור היה זורק בו תכנים . וזה יהכן שהם רחוכן כן יעשה כן ויוכל כי הוא בעל בחירה . על כן הקדים ואמר ויד אל תשלחו בו כלומר אחרי כן . כי טוב להניחו בבחירה

נהפים ב"ח מבחירת בני אדם כאשר יבא בפ"ד :

והנה כוח רחוכן הלילם היתה לומר . הנה נפים' להשליכו לבלבים על מפתו פתח שוח . ובייחוד על דבר אשר מן אחי והא שוה לכם . עשו זאת חיפה ולכו לקראת נהפים אשר בבור הזה לשפוך בחינות החתת כי הנחש הוא הרחשון שהפיר לשון הרע והו' הנופן נקמות על מספרי לשון הרע כמאמר מבאיתו ז"ל על פם יפור האחם בלי לאת חומרים לנחש תריח פוקף ואוכל זאת דורש ואוכל אח פה האלה יש לך . משיב ואומר פה יתרון לבעל הלשון המדבר לשון הרע פה האלה יש לו . עוד בני' על דבר הבחינה הנשים בל הדבה רעה . והיה שהיו חוליש עיניהם בנשוח האדץ מחייהם אל לפ"ר אל נחש שהיה על ידי חלוחו עיניו בחוח כמז"ל (פס פ' י"ם) שהיו פסוקים במעגל ונחתים לא כו' . וז"ח השליכו חותו אל הבור הזה המיוחד שהיה שין בו מבל נחשים יש בו . וכל חפלו היה לשון הרע אל חותו מידם כלומר מידם שהה בעל בחירה ולא יבער מהם כל חשר יזמו לעשות . ומפ"ש בהיות ב"ח בי מורחו ותחיתו הפול עליהם כי לדיק ויבר הוא ונלם חלהים שלם בפניו ולא ידעו ולא יפחיתו חותו . אך שם שן אחר השליכו חותו שן מנשוח יגמותו בתכן על כן אמר ויד אל תשלחו בו כי בעלי בחירה הם כמדובר . ויעשו כן . וזה שבחם לחכות להם אמר שהניך חותו הפורה . הלא כמו זר נהפצ חנשים נדיקים שהם יפצו לחכות להם ולהמית לבם אחר שעותם רעה אך שהחשבה זאת עשו למען שכך שם חמשם שוני יוכלו

הושיע הוחיל יעורו חכון לחפש מהם וירחמוחו . וכן היה כי ע"י כן בא לחפש מהם ויקנו ממנו . ויפחיחו לקול יהודה לבלחי חמיחו בעולה על רוחם . והנה אמרו רז"ל (ב"ר פ' נ"ג) על פסוק ויפחו ויכרו עמו כי עמו שחו יין אך לא מאז נפרד מהם יוסף :

ואחשבה לפי דרכם . כי מעשה החילו לבלחי שמות יין מדאגתם על אחיו וילדק בחומרו כי היה עם לבבם לבקש האחב' ולפיון שנחה להקל מעליו ועל כן הזירו עצמם מן היין כי יחפלם ויחלבלבו פותיו . והוח הפך כוונתם בלאמר וחנו חומרו ושבו לאכול לחם . כלומר אך לא לבשות יין וברלות יהודה כי הלך לקראת נהפים ולא עבו לו מאומה וזוח גר חחם ואין מכיש לו נהרן יהודה ויחמר מה בצע כו' לומר כי הנה עד כה היינו מסחפקים בשברותו ובחלו לנכותו היה ס' אחו להציל מן הכלבים ובבור מן הנהפים ושקרבים ועתה הנה רחמו כי היה ה' עמו זה פעמים אין זה כי אם על כי לדיק ויבר הוא ואם אלינו יקריחה בלדקתו ואם כן חיפה מה בצע כי נהרוג לת אחינו . והוח לומר הנה עד כה שהיה לעשה היו מועלותיהם לחבוחה מהאומרים לפו ונהרגינו . שניה העולה מהסכמתה לבלחי העלותו מהבור עד יבוא כי יערב ללהם ומים . אם יום לו יומים יעמוד לא יוקה אבא ואם לא יבכנו נהם יומם מלינו . לך אני חומר לא כדברי זה . כי מה בצע כי נהרוג לת אחינו. כעלה שמעון ולו הלא כדברי אלו להניחו בבור עד יומם. כי הלא קרובים דברי אלו להיות כדברי אלו כי אין בין הריגתכם אותו להפשיר אותו בבור כי אם הכבות דמו על ידאם כאשר בהרוג אותו כי בעומדו בבור יבלא בו דמו ויאסף אל עמיו ועל כן על העלה הנשים אמר ואפיו לת דמו כי גם הוא בלחי רלוי לך בעשו לת דברי לפו ומכרתו לישמעאלים וגו' והוא לומר הנה נכיפם להשליכו לבלבים אל הוילון שמא שוה ועל דבר אבר מן אחי והא שוה לכם וכן על הנשים על דבר חליית עיניו בנשוח שהרן ותרפו כי אין מה נשאר עתה מהדבות . אם לא דבה קלקלו עבדיה אל בני אלהות וגם קלקל אחלומות אין יעלה לגדולה ומבל ימשול בהו . ועל כן אני אחקך על הרחשונים לכו ומכרתו לעבד אחת דבה העבדות . ועל הנשים יהיה לישמעאלים לשת בהולבים להוליך מגדיהם כי אם אין אחד גדולת אליכם כי אלא יהייב חזל מגדיה כי אין עבד עולה אם לגדולה ולא יאחד הוא יהנהך הוברי הנשים בשביל יחיד . ומפה אחמר אלא נחייב לת דאחינו למלבו אל עולם כי מקרא אלא דבר' תורה וגוזר לת ומכרו וגו' מות יומת הוא זאת הקנחנו כי וידעו אל חסי בו כי אחינו וגו' . והוא אלני נהיגת נ' עשרים. הא' שמעתי בעשו בעל פה בשם הרמ"ע ז"ל ואני אבא אחריו ואמורת ה' אלמדני . ושוד פוסיף בעשו ב' וגם מוציא אני אותו בבזוב . והוא כי הנה אר"ל (סנהדרי דף פ"ו) וגוזר אים ומכרו ומלאת בידו ברע למעני אלא בבן ואח ובויוחא . וזה זאת הבבחי בי ובו בבזוב בחומה כי אחינו בשלמו הוא . כלומר ואין מעני אלינו יבר מזה . עוד בעשו ב' כי שם נאמר בבריית' הטיב. כי אין הטיב רק במי שב גיב ומחזיק ומוקף בו לזכות אחלם ואח"ב מוכרו . שנאמר והתעמר בו ומכרו . וזה יאמר

וידעו על מה נענש להקיץ בו מהלה. בתוכן כי מזכרנו ב' פעמי פיטור. (ס) בתומרו וידעו על מה נענש בו. (ב) בתומרו כי מהיום כו' וע"י כל זה ויסמעו מחיו. ובגלל הדבר הזה גם שעברו מדיינים וסוחרים לא רצו למכרו רק ליסמעאלים למה שהם הולכים להוריד מצרימה שם ימכרוהו ויהיו נסתרים בל יעלה שוד לבדולה ויוכשתו מדהגשם. כן יסתכר עליהו. ובזה יבא על נכון מקרא בכתוב ויעברו מכרים מדיינים סוחרים וגו'. כי מה בנע בהזכיר מדיינים וסוחרים בכתוב. אחר שהיה לא עוקרים ולא קוראים בשם לך יאמר הכיוון ולהו כי כל יסעם וכל חפץ לבלתי יעלה לבדולה כי הלא שברו מכרים מדיינים סוחרים ולא מכרוהו לא' מלמד הוי לומר כי אין זה כ"ש שהשבו בן יוכילוהו על מקום אחר ולא יורידוהו מצרימה. כיסמעאלים שהולכים להוריד מצרימה ומזה נמשך שויכילוהו שם יוסף מצרימה כי השם המיוחדים להוריד מצרים' מהשכר ומזוב לתוכן על הבור והשם אין בו יוסף בבור ויקרע שם בגדיו כי אמר אין זה כי שם שלקחוהו לנוח וקרע על מיכחו. לך כהשבר ויסב על לחיו לא ערב על לבו לאמר ל"ש שהמיכחו בל יהיה כמויש דבה. אולי לא כן הוא והשם לא הגידו לו מפני הגדוי שגזרו לך אמר השם הילד איננו שם את ואשם אי והשם עלי מק"ו והוא כי בספר יוסף תלומו היה כשהשבר בעיני רחובן. בתומר שם לי עוד בבור' כ"ש תומרו ואחד עשר כוכבים. ביוסף שזולת יוסף יש י"א שבטים. ואילו על דבר בלהה שיימי בלחי בת בכלל שבטים. היכם כ"ש עשרה. ועתה אמר אליהם שם הילד שעיקר בשורת ההלומות בעשר היה עליו. ועם כל זה איננו. ומ"ש היכה לחי שבשורתי שהייתי בת בכלל לחי. ר' כלשהר יד ע"ם דרכו. שם לחי בת שהם חזכה לבת בכלל לחי. או יאמר הילד על שן שמוע בכבוד לחיו. שהבי' את דבשם רעם נעשם ואיננו. ומ"ש היכה לחי שבלבלתי יעובי לחי שם לחי בת היכן יהיה חלקי. או קרוב לזה שם לעובי רצונו כך כי הילד הלדיק איננו ולחי בים כי עון שם לחי בת היכן יהי' חלקי. ואמר זה על לחיו למען יכוו בברכה מאמרו. כי ק"ו שם שם יהי' חלקם על דבר הילד. והוא מאמר ר' יוסי בן גרידה לקרובו. ועל פי דרכנו למדנו לימוד נאה עד מאד כשה שקידה תורתנו הקדושה בדבר שרה על לחי שבר יעשה את הרע. כי הכתוב שם שלח להזכיר את עושה שרשה בשם בהזכיר רעתו. כי הלא מאמר לחי אל לחיו סיפר בלחמה לבו ובהבגדו. ולא הזכיר תוכה בשמה שהם שמעון ולוי עם היות על דבר לחמה. ומה גם שהובירים על שבר לא הנה. וכמה מביכה מדת המספר בשבח חביבו. כי הלא את בן לחובן שלח שיל את יוסף. כ"ש שהדברים הוה להשליכו הבורה מלא נחשים ועקרבים כי לו היה נשאר שם. היה מצטער ורע לו. ועם כל זה בכוונת קרי בחיל מקר' שכתוב ויסמע לחובן ויילולו מידם כי לא בלבד הזכיר שמו רק הפליג בשבחו כלולו בילולו. על דבר טוב הכוונה שבר לא בת אל הפועל. והוא עניו מאמרם ז"ל. במדרש (תנחומא') ויסמע לחובן. לימדך תורה דרך ארץ שבשהשדם עושה מצוה יהא עושה תוכה בלב שמח. שהילו היה יודע לחובן שהקב"ה

כוכא לחביו ויסמע לחובן ויילולו מידם. שבשעו היה מועטו ומוליכו אלל אביו אילו היה יודע לאדון שהקב"ה כוכא עליו (שמות ד') וגם הגה הוא יוצא לקראתך והלך ושמח בלבו. בתופים ומחולות היה יוצא לקראתו. אלא היה בוער יודע שכוכא עליו (רות ב') ויצבט לה קלי. עגולות ופפוחות היה מביא ואוכל לה. לפיצבר היה אדם עושה פעם והצניעים כוכבים תוכה ועכשיו אתין נביאים מי שכא תוכה אליהו ומשיח. והקב"ה שתפ על יד דכתיב אז נדברו יראי ה' כו': ולבא אל ביתו האומר עשים לב אל הערות הבחיות להעיר בו (ת) כי אין לאמר סופו כי היה לו לומר כשהאדם עושה מצוה יעשה בשלמות. אחילו היה יודע לחובן כו' שכשאו היה מועטו כו' שהיה מסלימה בעשה לו יאמר יעשה תוכה בלב שמח. שעל שעשאה לחובן בלב שמח. כתב אחריו הקב"ה ויילולו מידם. (ב) אתין לנו שעשאה בלב שמח ואחדבא מאשר לא עשאה בשלמות תוכה היה לנו בלתי שמח. ואם הכוונה יעשה תוכה בלב שמח לא כרחובן שאם היה יודע שהקב"ה כותב עליו כו' היה פועל כו' אך לבלתי יודעו כן לא שמח לנו ולא עשאה בשלמות זה לא יתכן. אל"ב בא המדרש לספר בשבח רחובן במקום שהתורה מבשמו וכן לא יעשה וגם הוא הפך ענין אהרן שמעיד עליו הכתוב שמח בלבו ושוד אל"ב לא היה הכתוב מעלה עליו כאילו הילו באומר וילולו מידם. (ג) כי מתומרו אילו היה יודע לחובן כו' יורש כי יוכרח הוא מבקש כי לבלתי יודעו לא נמר המעוש כראוי. ואין לך דופי גדול מזה והסיקש בקוצי זה בהסרן ובועז וחלילה לגדולי עולם ללכת בגדולות ובפלאות בלולה. (ד) למה זה הודיענו ית' דרך ארץ זה נ' דברים בראובן ובהסרן ובבעז. (ה) מי הגיד לו כיוונה תורה דרך ארץ ולא לספר בשבח לראובן בלבד. (ו) אתמרו בשעבר היה אדם עושה מעוה והנביאים מוכיחים אותה ועכשיו אתין כו' מה ערוך אל הקדמה מה היה בשעבר לשתול על מה שהוא עתה. (ז) כ"ש על כתיבה עליו. ידבר מי אמר לו אתין נכתבין לפניו יתבבך ומשיב שלמה (תהלים ס"ג) שתשת דבר וכל מעשיך בספר נכתבים. ואם על כתיבה בעה"ז. שתם כל מעוה אשר נעשו על הארץ כתכוב נביאים. (ח) אומרו ועכשיו אתין נביאים מי כותב תוכה מה זו שאלה היבשר לפניו יתבבך מי יכתבנה. (ט) למה נתייחדו אליהו ומשיח מזולתם. ולמה הוצרכו אלין ואיך נלמד מפסוק זה נדברו כו': אמנם הגה הקשו לרז"ל בכתוב. אומרו ויסמע לחובן ויילולו מידם שמוכח שסמיל לאמרי וכוה לא עשה כן רק שמע הרינהו בידים. אך עודנו משוהל לומר בידם בתוך הבור ביד הנחשים ועקרבים. או בהמעש מהעלותו כי יתחילוהו שמח עד ימות בריעש ובמח כאשר היה על לבבה. לולי מאמר יהודה באומרו וכשיוו אח דמו כמפורש למעלה על כאילו גזר ואומר כי אין זאת רק על עשותו המעשה בלב שמח שכתוב עליו שכתוב שהילו כי מעלה עליו שכר כאילו הילו לאמרי ואילו לא נאמר זה פעמים היה אפשר לומר אתין כוונת תורה ה' רק ספר בשבח כוונת לחובן. אך לא לומר דרך ארץ לזולתו רק יאמר הדבר אל השכלה הבא

לגמוד מרחוקן לעשות כמעשהו לך מ"שכר חזל הכתוב הזה בעשמו. שבו ידבר ואמר למען הציל לומו מידם להשיבו לל לביו אמר לומרו ויילילו מידם. הוא לגמד לחדם דעת יעשה בלב שמח כי על שעשה כן רחוקן העלה עליו הכתוב כאלו הילו והביאו לל לביו. ומפני מחתר לדרכה מהשר לח השמדל לגמור הדבר. ולפיס נפשו מגיד לפומו ולהשיבו לל לביו כי לח כרפיון היימו שם כמהרפה במלחכמו יורה כי לח שמח בלבו בעשם. בעשומו הדבר מלב ומפני ל"ש שחילו היה יודע רחוקן כי' לומר מה שלח גמר הדבר לעשומו ולפעמו על כחפו לח היה רק מדחגה מדבר שלח ידע שיכתוב בחורה ויילילו שחילו ידע ודחי היה עושה כן. והטעם כי הנה חמר בלבו לח יחשבוני לשעשה נפש שמיס ואדרבה חס חחזיק בדבר בכל חוקף הלח יחמרו היחכן כי הוח הכבור ולח יקנח על יוסף המשחרר עליו יוחר ממנו חך חין זה כי חס להורות לחיחם חלומותיו כי לח בוא לו כי חמר שרלח בחלומו חחד שעבר כוכבים משתחוים לו וחו בשורש גדולה לרחוקן שכלל בכלל הכוכבים ולח נלחמה על דבר בלהה. ועל כן הוח מחחזק להגילו כן מלחכת כשרחו כן למען בהחיותו יחזיקו לקיימים חלומותיו להחניע לח רחוקן מכלל שבטי יה למנם חילו היה יודע שהחורה חפרסם כי כוחו לח היחה רק להגילו ולח לכחיחם חחרת לח היה מושם לחבדחם כי עדות ה' נחמנה להכחיבים. ואם כן רחוי הוח שחחזק לו לנדקה כיחלו הגלה גמורה כחשר היה עם לבבו וח"כ חיחה טוב לבבר לנמוד דרך חרן יעשה המעה בלב שנח מק"ו ואם מי שלח גמר המעה על שנחת לבו הטלה עליו הכתוב כחלו עשחה מה עשה גם השעשה לומה ובמחמת הלב שחין ערך לל זכומו לקניו יחבדך: **ואשר** כיומו גם כן לחת טוב טעם לל חומרו למען הציל חיתו ציורים שחין מייחים חלילו רק שעשה הכנה למען הציל ומחחילה חמר ויילילהו כחלו הגילו כבר ממש וגם הוח חומרו להשיבו לל לביו לך הוח נהיות טעם למה הטלה עליו כחלו הגילו מידם. על טוב הכוונה שהיה טוענו על כחפו ומוליכו חצל לביו וחם רמוז בחמרו למען הציל כו' להשיבו לל לביו וכן בפסקן בבל ממה ליטול שברחו לחיות שרשור ועניה בין המלך ס' וכין טעם וסיה ממה מוסב חן יקפיד. וחמר לפניו יחבדך שלח נח ביד מטלח כמ"ש ז"ל (ס"ר פ"ג) שחמר שילח ביד לחרן שהיה שלוחו תמידי וביאנו הוא יפ' וחמר לל מחום שיקפיד כ"ל לחדבה ולילך ומחת בלבו. ולח מניחו טעשה הולחת שמחת לבב חמר מה שלח יגח בחופים ובחמונות לח היה רק כי לח ידע שיהיה הקב"ה כותב עליו ולילך ומחת בלבו והוא כי היה יכול ליחבד בשני הרואים למחניע בחופרם היחכן לח יקנח על לחיו לך חין זה רק חנופה חלילה ולח מלבו לך חילו ידע שהיה נכתב בחורה כך לח היה חושם בחומרו כי שלח ירלו לחביו כן עדות המורה ויחפרו ויבואו לך על בלחי יודעו לח רלה לחת טעמון פה לחוסך ומשלר בחשדה לבו לשלם וכן בעד החם זחת גמילות חסדו לחת לה כדי חשיחת ב' חלבעות קלי לנדק' קרובתו חמר בחת לביח מלונו וגם הכתוב ירחה כממעט בזכותו בספרו המישוע הקוח לך לחמנם חין זה כ"ל שהכתוב לח הניח רק לל

חמחת הלבב וחוב הכתוב וח"ם חילו היחה חמחת בלבו לחת לח הרבה בהבילה. ע"כ חמר חילו היה יודע בוחה שבוחה עליו ויבחה לה קלי הבינותם היה מביח ומחבין לה וחוח כי חם היה חבד חליה חיבה גדולה להחבילה מחמיחם והבינותם לל יבחר מהרואים לחמר הלח עיניו נתן בה. כי חוח פחוי וסיל פניה. ומחנה לחביה חת לה על כן לזוח שפחים הרחיק ממנו לך חילו ידע שהכתוב ויובחה לה קלי שהכתוב היה מבשר בהבחתו להחבילה. שהיה מוכה שהכתוב מעיד עליו כי בעם חמים עשה ולח לפניים זולת לח היה חופה להחבדה כי הכתוב יסיר חועה מלבם כי יחמרו חילו היחה כוונתו בלח בעם חמים חלילה לח היה הכתוב כוחבו לחורות חוב הכוונה בחמחת בלבב זה הוח שבוחו על דבריה חים על מקומו:

ולבא לל בללות קנוהן על מעמד שלשתן. ולח חמר די בח' חו כ' מהם. לפשר למה שהחוח יחחלקו לשלשה מחבבה דבור ומעשה וכל לחד מהם לריך שחחת בהבב ולח לפשר היה מחבבה לבדה חפר הין בה פעולה דבור חו מעשה. וע"כ הביח מלהרן על מחבבה בכל הענין חילו רק להיותו חמת בבדולה לחחיו ועל הדבור הביח מרחוקן בהבחב עליו שהילו כמה שדבר לל נכמו נפש וגו' ומעשה הביח מבעז שוילבם לה קלי שלח שחחחיל ברחוקן להביחן כסדר מילותן כל הקודם בזמן הזכירו חחלה: עוד יחבן בהבילו משלשתן כי ל' מהלם סיבות יחנע הים מעשות חילו מהה שההים. וחם ישעשה לל חהיה בחמחת שלשה חו הן יחחבו ברוחים שחילה ל"ש כ"ש יום בה סניית הגלה חם גם שלח יפעבד בה חבדה נדעוד חיסור חנים בדולה סימה חם ירח הן יחחרו שחוהן לחופה הים חיסור בדבר להחניע לח זולתו לגיוה בעיבה חחר כי לל יחים מעשותה בלב חמת ולח יחום חחר חיודע בעלמו כי נכון לבו ול' ס' הביח מרחוקן שלח חם לל חבדה לחיו. שילחרו שבל הגלח כחורה יוסף היה עושה. ועל הבנים הביח מלהרן שהחבדה היחה הן יחבחו ויחבדוהו לחחניע וגוב דעת חסיו ולח עשה רק ילח לקרחתו בלב שחת וכחכתוב מעידו ועל הבילים הביח מבעז שעשה בחמחת ולח חם הן יחבדוהו לחחנה לחבים וחם גם לחים כחורה היה חילו ל' בדבר בחופן חמכל חלה ילחוד חים לעשות כל מוה בחמחת לבב הבן מעט חחר עשה כל ל' חלה על טוב הכוונה בחבב למרוכה למה שנחנעו להבדיל חפני הרואים ועל כן כל חים יבדה ולח יסור וחפני כל חלה לח יחום. וחחת חחחר חלה חמרה חילו ידע רחוקן וכו' חלו ידע להרן כו'. ולפ"ז חחמר הנה לשעבר היה הכוונה נכתבת על יד נביחים בעולם הזה והיה לעתיד ששם חם הכתב כי לח כל חלה וחוה היה נכתבת ועל הששם הנוה היה נחנע חעשותה בבלחות בן יחבד כי חחת לח הכתב יודע טוב לבוח חם כן חיפה בזמן הזה שודחי אין כותב רק למעלה בחה יבחה חים חחפרסם טוב כוונתו לחלה יחום על חחת חחדבות הנחניחים. וחם לשעבר היה חדם עושה חלוה כו' ועכשיו אין נביחים חי כותב לומה לזה חמר חליהו וחפיה והקב"ה חומם על ידם וחוח אמין שהכתבו על (חבלי ל"ת) ויסללוה בשביים חעשים,

כי המעשים עצמן שהחדש שעשה הן הם המפרסמים מעשיו ומהללים אותו. כי היכות קדושה מעשיו הטעשים כמות קדושה וברכי קודש הן הם המפרסמים מעשיו ומצוותיו כלב בני האדם הן טוב השעשה מצוה הלא בראשי כמה מסידים מברכי ה' ושומרים במולם ומצות בספר. ובמעשה טוב בכל עבר ופנה לך הין זה רק כי מעשיהם עצמם הם יפרסמוהו ומה עישה לשמה מתפרסמת טוב כוונתם בעצמם העולמות על ידם. ודבר המפרסמן הוא בהוראתו שעל ידי הלילה ומצות נכתב. ונבחר הל ענין זה ענין מה שענין הכתיבה השעוטה שבל מעשהו בספר נכתבין. ממנו הלא הוא במה שידעהו מהכמי האמת כי כל מצוה ומצוה יש לה שורש עליון בכל אחד מהעולמות העליונים. בכל ו' מהם לפי היכות דקותו שהם הבי"ע כמודע ליודעי זן. כי גם שעיקר ברכיהם הוא מעלה מעלה דבקים בו יתברך. עם כל זה לא יבלר מהיות האחדות כבודו יתברך בכל עולם ועולם. ונבנו כל ברכי המצות כי לא יפרדהו כמודע. ועל כן בעשות אים כל מצוה ומצוה בעולם המעשה היכות קדושתה עולה ונרשמת מעולם הל עולם. עד למעלה מעולם העצמות. והרושם העושה בעולמות. והאורות המזהירים היה הכתיבה העומדת לעד. ומה שהוא יתברך מלמעלה מהפיע מהפע ומברכים העליונים להמזיך ברכתם הנעשים בכל העולמות. היה הנקרא מחשיבה כשהוא המתקני' ומוחזק במוחותיו והאורות הנרשמים על ידי הוהשיבה הם מלאכים הנעשים במצות שהמרו ז"ל. והם הספרדיפין כי האור הנרשם עם הנפש מלמעלה הוא מלאך בחיצוניו: ובזה יובן הענין. כי עלייית מעשה המצוה לשבר שעשה הפרש ע"י תליהו ומצות. כי תליהו יש לו שייכות בג' העולמות שהשתר מגיע בחמצע להתלבש בכולו מעלה מוחן עד סוף שלשתן כי מלאך יקרא בשדש. ומצות כי נשמה הוא בעולם הנשמות והקב"ה מחשב מעולם העליון כמחובר. ועל כן למה שהכתיבה והרושם נעשה על ידי תלו. שיש לשניהם שייכות בתרבץ העולמות על ידן מהפעה ומתפרסם הדבר בכל המקומות שיש להם שייכות. ובזה יון פתר לחיים העושה מצוה בלב שמח. במקום שהשבר לחשוב שהוא שלח לשם שמים שלא יתפרסם טוב הכוונה בחופן שהין לו להתרשל מפני כך והוא כשבר קרה להתרשם בעקידה שעם שלא היה בדבר הטוב זולתה מתפרסם בעולם כי מ' יצא לשמע מלשתחו כי המעשה עצמו מפרסמו. והבית רחיה מפסיק מן נדברו וגו' והוא כי תליהו נקרא חיים כד"א חיים שולם לקדחיהו חיים בעל שער ונאמר כאן חיים וידוע כי ו' מהדברים שהשתדל נדברת בהן היה ג"ם. ולעשו של תליהו הוא מצות. הרי שייכים בשומר חיים של רשעו כי תליהו הנקרא חיים דובר ומעלה המצוה של רשעו הוא מצות. של עולם הנשמות וממנו ויקבר ה' ויעמוד ויכתב בספר ע"י תליהו ומצות. ותש"כ לפניו יתברך לחתום. ומה היה הכתב ונחתם ועל מי ידברו הלא הוא לילחי ה' ולחובני שמו הם עושי המצות כי מוחיהן הן הכתבות וספר שלהן יקרא. וזהו לילחי ה' ולחובני שמו. שהכתבה טוב השחבה:

לא ויקחו וגו'. רחוי לפיש לב. (ה) מי הכניסם בזה ומוב טוב היה להסתיר הדבר יומר

לה רחיו ולא הניע תליהו ולא ידעו מה היה לו. או יחמרו שמלחוהו הרוג או שנמצו עליו שמח או נכרע ולא לנטוש הכתונת ולשלחה ולהניח לל לחיהם ויומר הכר נא להכקוהו כוש רעל (כ) בדברי יעקב מה רחה שהכיר כי חיה רעה חלכחהו (ג) חומר מרוף טורף מה הוא הכפל הזה (ד) שהיל"ל טרוף טורף וחת"כ חיה רעה חלכחהו כסדר הענין ונם מה ענין מחמרו כי טרף טרף: אך הנה המה חמרו חלכם מה יחמר. מה חמרו לה רחה תליהו ולא ידעו מה היה לו. חולי יוך חו יפלח לחקור בדרכים ובמקומות ויפלל בעל הסיירות חצר עברו דרך שכם ושנה הלכו ויחבלש חליו חורחות ישמעחלים חצר הלכו לסוריד מצריימה ויפפשם וימצח. ומה חמרו מנחמו מה הלא יחמר למה לה קברחם חותו ומה קברחם חותו הרחוני חם קברו. ועוד חולי חחר זמן יעלם ויבח. חו יודע כי מי הוא וימצחו בדחים. ומה חמרו שמעו נו שמח הדבר שקר. לכן סוב טוב הוא לומר הכר נא והוא מפלמו יחמר שה ומה נמצח הוא חומר ולא חמו כעיין לחתן קחמריהו חמח לה קחמינה. ומה חמרו להניח חת הכתונת כחצר היה ידין כי הספיקוהו ושודע מי ולא יחייחם מלכתקו ומפלם לחפש עד ימלא לך ברחות הכתונת נסוטה בדם לה יחייחם ולא יחפש וישלחו חת הכתונת ולא הניחוה שלחם. למה שלין דרך הנשחט שחלבע בחגהו בדם. לך עשה יחמר כי מדקדוק חרב טוכח ומח. והוטבלח כולם בדם וישלח לפס שמך מם. כי על דבחם רעה היה שדבר. כי יש בוטה כמדקדוק הרב. וגם לה הרחוה בדם בפקחה בל יחשוב שבדבק בם הדם ממקום אחר ויחמרו זחת מלחמו ולא דברו שקר. כי בכלל מולחם חת יוסף חלילה הוא חצר עמו ובהכירם חמר כחומה בני היה ודחי: ומחצר לה ממלח בו עון חצר חטח זולתי הניחו דבח חני נוזר ואומר כי היה רעה חלכלהו כמאמרם ז"ל (ב"ר פ' ל"ח) המועיל שמע שוח רחוי להשליכו לכלבים שבח' לכלב השליכון חותו ומעיך ליה לה הטח שמע שוח. חך חזר ואמר הבח לה יפכן חלכלוהו מי כי הלא הלם חלבים היה לו שלם על פיו חמר הניחו הדבח. ע"כ לה עלתו חניו על הדבר ועל כן לה יפכן יכלו לו הבעלי חיים. ולה נפלה חחיתו עליהם. כד"ח (בראשית ג') ומולחכם כו' שהוח כמפורש למעלה על חצר לה השחיח הלא חלבים מפניו. על כן חנזר חומר כי ג' טריפות היו לו. חחד בידי חדם בעל בחירה שדקה סדיק לה חלילו ממנו כמודע וחח"כ חצר טרפו ואכלתו חיה וזהו טרוף טורף יוסף ומה גם למשל"ח שהצר פגע בו ו' מבניו. וחז ויקבע על בנו ויפח בק בחמניו לכפרת עון. והוח כי הצר שהם נעשה יוסף על הניחו הדבח. עם היות לל הכיסם בהכתבו למעלה שלה לבייש חו לדבר סרה כיוון רק כדי שהכיסם ייצר לרחמים. ח"ב גם חני בהשחה שהשמעתי ולא נערתי בו עם שלה קבלתים. ע"ב ויפח בק בחמניו. ולה ערבו לל נבם בניו ובניהו לנחמו מיד כי ראו כי נדל הכאב מחד עד שיהיה לבל על בנו ימים רבים שהוח לפחות ימים שניה רבים שלפה חז ויקומו כולם לנחמו ויחמן ויחמר כי חדד כו'. והוח כי הנה היה יחם נדול לנפש יעקב בנפש יוסף בחופן שהשת מפניהם

מהכון הולך אצל הרמבן . והנה בהשוב יעקב כי נשען הדבה הומת יוסף . היה חושב גם על עצמו אלא עצמו בשומעו . ע"כ אמר לוי לקבל הנחומין לחר בשמקום עלומי בשומי . לדרכה הרך שנים בחיים הירידה אל בני בנחים שנים יהודים ומי יתן ובדאי שהולה לעלהו עמי כדרך הצדיקי' הנדולים בשמותם יעציחום דרך בחול מפה להעלות להם קלח מהנדולים שם כי היולד בדרך זה שמחה היה לו . לך לחר שעון זה היה לל כך חמול עד שהספיק בעוכוף טורף יוסף להם כן ירח לחי שהלך אבל שהולה שיהיה לידון ולא שמח שהולה להעלות לח לחר עמי והיה לעבוו על הנס . ולכן הניחו לחבר דבהו ז"ל (ב"ר פ' פ"ד) בשומלם ויבך לחומו לניו הוא יעקב . והוח כי יעקב היה בוכה על יוסף . לך יעקב שידע שהמת לא היה בוכה כ"ח לחומו . הוח לח יעקב שעליו מדבר על עצמו זה:

לו והמדנים מכרו כו'. הנה פסוק זה היה מקומו לפניה קודם לפסוק ויוסף הורד מצרימה והיה מקלר הלי הפסוק בכך . לך יחמר הנה יעקב בקלה מחמרו ניבא ולא ידע מה ניבא כי חמר לרד אל בני וכן היה . כי הנה מכרו לחומו אל מלרים בחומן שע"י כן ירד יעקב אל בנו שמה:

לח א ויהי בעת ההיא וגו'. מהרלוי יחמר וירד יהודה מאי ויהי בעת ההיא לך הנה חרז"ל (שם פ' פ"ה) כי על יהודה נחמר בנדל יהודה וחועבה עשה כי חילל יהודה וגו' ובעל בת אל נכר היא בת קוף חשר לקח ואלא כמו זה נחשב יבחנו לבללי קהת אשה הנוקה אלין : ועל פי דבכמו נפיה לב מה זה מיבר הוא יפכרך לפנוע בער ואחון בני ז' שנים בלפי בני עוקפים לא לבמים ולא לאחרן . ונם למה לא הוזכר שם בת קוע אשת יהודה רק שם הביה מפע"כ בשמר שנפשך הענין : אך הנה חרז"ל (שם) שבעי' היו עסוקים למכור את יוסף כו' ובקב"ה עסוק להוליא את מלך המשיח ואלא יקשה כי כמה שנים עברו עד בא פרץ עד כי נדלו ער ואחון ולקחו את שמר ומחו ובא אליה יהודה ואלד את פרץ . ואיך יחמר כי בהיותם עסוקים למכור כו' היה הקב"ה עסק להוליא את המשיח : אך הנה מאז היה הפלו יח' יקח אשה הנוקה את שמר או דומה לה ולהוליא ממנה את פרץ מיד ואלא ע"י יבוש שאז היה כמו נדול כנודע מחכמי שלמת כי על בת דוד מכח הייבוש אורע כמו ואפי' בהולדו לא היה רלוי יהיה רק בכל זולת ניחנו לו מאז ע' שנים מצות האדם ומי נתן לו אלא בנקבל בנם שים כנעניה בת אל נכר בלשי רלוי מנד עלמה כי ע"כ לא נוזכר שמה. וע"כ יפלו בני בלשי הנוים להוליא משם מלכות בית דוד עד חזר הוא יח' והוליאם פעם שנים מבנן שמר לרך ייבוש שנים כלי שבור ויש ליחו למנוכה אחר אבר הוכרו מכלי אל כלי . ואיך נתנעל ופעם יהודה בבת קוע משחלה . ע"כ הקדימה תורה ואמר' ויהי וגו' והוא דרך ארץ נדול מאד אלא הוא כי כמה וכמה פעמים המחבר לנדיקים משמרדף ריקים . כ"א היה יהודה עם אחיו ובים אבין לא היה נקבל בנם קוע כלשר בקנות לו אבר אח שים עדולמי כי עם בעת היתה . ו"ל ויהי בעת ההיא לשמר הנה ווי ואבוי היה בעת ההיא כי ירד

יהודה מאת אחיו הנדיקים ויש עד שים עדולמי כי ע"י כן למרלה עיניו הבים ויבא שם יהודה בת שים כשעני ואלא שם לבו אל ייחוסה ואל בשרותה ועם היות כי ויקחה דרך ליקוחין ואישות ואח"כ ויבא אליה אלא שוב לו כי אלא טוב לנשם עם אל כי ע"כ בת אל נכר קראה ה'. וע"כ ויהי ער רע ואוען שיחת אלשה כי לא טוכנו להמית ובחמלת ה' עליו למהר ביבום יהודה כי פרץ הוא ער וזרח הוא אוען כשודע בשוען שמיבום מיד שיחת ע"י הרחמים למהר טובם . וזהו ויומיחם ה' למהר הוצאות המשים . או יאמר ויהי וגו'. ברחות יהודה את ביבוי אבין בשם בחניו וממלן להנחם ואומר **כי** אדרב אל בני וגו' ובעל ידו ירד יוסף מלרימה לעבד נמכר יוסף ואח קבל אלוח על עלמו ווי אלה . וזהו ויהי בעת ההיא וירד גם הוא מאת אחיו ועד עדולם בת כשוע ישראל וגם ה' הסכים בשמעתו ויסור ישראל גם הוא שקבר אשתו וכניו על אלא נמר שמוש כמ"ש ז"ל . או יאמר בהזכיר מאמרם ז"ל בשורידותו אחיו מצדולתו כי כאשר אמר לבו ומכרנו אם היה אומר בביבוי אל אביו היו אומרין לו ועל כן בעשו זו ולעומת זה מלאנו רלוינו כי אביו מבשרנו ואומר מערף בניעיהם כי על דבר יוסף עלה במעלה . ואיך סורד נאוו על כן יאמר כי נס זה מאמרו ית' פה . ויהי בעת ההיא וי ואלא היתה בעת ההיא כי מכרוהו . אך לא ע"כ יאמר יהודה לאיזה ירוד לפניו ית' כי אלא לא יבלר כי יהודה נבר בחניו והניל ממות נפש יוסף כי אלמלא יהודה היה מת בטוד מרעב ללחם ומצמת למים ולמחיה היה לו אח יהודה ליוסף וע"כ מאז נגזרה עליהן במעלות. וזהו וירד יהודה. ללומר מה שירד הוא מאחיו בלנד . אך לא מהבלים ואשר קבר את בניו לא היה רק על נפושים בלבי הנוים אשר עשה כי וירד עם יהודה בת שים כשעני כי' ועל כן יאמר בנים בלבי הנוים ויומיחם ה'. אך אחר כך הוליד את פרץ בממו הוסחת ממלכת ישראל ושם כל זה על אלא נמר המעוה להנילו נם מעבדות כאשר הניל ממות נפשו על כן נלעטר בהיות נדחה מאת אחיו . ומה נם בשם שכאבנו על פסוק נור אריה יהודה מטרף בני עליח שמחמיל אלא למוכח ומסיים לעיכה שהוא כי אלא לעוכח ידבר על מלכות בית דוד כי מחלה היה נור קטן מוך על יהודה בחברון בשב בנים ואח"כ אריה אלך נמור על ישראל כולו כאריה בחיות ובשעה הוא על כי אחה בני יהודה מטרף בני יוסף עליח במעלה . וע"כ כאשר יקרא נם לדוד כי כאשר בחלה לא מעלה כי אם על עלמך ולא על אחיך בחומרם לכו ונהרנהו ובאשליכם אותו הבורה כי לא מעלה בם למועצ. רק על עלמך מלעשות כמעשיהם כן דוד אחלה היה מוצל על שבעו הוא יהודה לבדו וכאשר אחרי כן מטרף בני מעלה על כלם ואמרת מה בלע כי נהרוג כו' והנלחו. כן נם דוד יהיה כאריה מוצל בכל השבעים וכן אשר בחחלה מלכות בית דוד כרע בימי יבשעה וכן בימי אחזיהו . נם זה על מה אחיבך לך בטרף בני והוא כי כאשר ירד יהודה מאת אחיו אשר בשורידותו מגדולתו זולת בניימין אלא היה נכנס בזה כן רחבעם דהו חומי הבשעים. זולתי יהודה שקוח שבעו ובשבט בניימין והרבוים

מעין חרבן ביתו במות אשתו ובניו. וזה יתכן בכונת המכרה והיא ויהי בעת ההיא ג' במסורה. (א) ויהי בעת ההיא ויאמר אבימלך ופיכול כו' אל אברהם כו'. (ב) ויהי בעת ההיא וירד יהודה כו'. (ג) ויהי בעת ההיא וירבעם יצא כו' והענין כי הנה ארז"ל שעל ידי מה שבעת ההיא כרת ברית אברהם עם אבימלך מלכו כמה מלכים באומות לפני מלך מלך בישראל: ונבא אל הענין כי כאשר היה וי בעת ההיא שאבימלך דבר אל אברהם שמלכו זרים ונתמעטה שרר' ישראל. כן וי היה בעת ההיא שוירד יהודה מאת אחיו: ומה היתה הרעה הלא היא ויהי בעת ההיא וירבעם יצא מירושלים וימצא אותו אחיה השלוני כו' שבישרו על מלכות י' השבטים שיוסרו מבית דוד. כי זה היה מאז ירד יהודה מאת אחיו כמדובר:

ג **ותהר** כו'. הנה אפשר כי על יודעו כי לא היה הגון. על העדר כשרון אמר קראו ער כמבקש הפלה יהפך מרע לער וזרוז בכתבות כי אותיות דדין כאותיות דדין ולא שוה לו כי אדרבה נהפך מער לרע כאו' ויהי ער בכור יהודה רע ואמר בכור יהודה שמר כי לזה הועיל' וכו' יהודה שלא היה רע רק בעיני ה' ולא גם בעיני הבריות. כי כל רשעו היה במה שבין אדם למקום ולא גם על מה שבין אדם לחבירו. וגם ירמוז שזכות אביו הגינה שלא היו מהחוטאים במה שבינו למקום בפרהסיא בעיני הבריות רק בסתר. במה שהוא בעיני ה' הרואה מה במחשכא ועל כן וימיתהו ה'. בכח מלאכו ית' ככל צדיק גמור הנאסף בחטאו ולא ע"י מלאך רע. ומה גם למשז"ל (ב"ר פ' פ"ה) שכל רשעו היה שהיה כו'. כי הנה אין עון זה באשתו מחייבי מיתה או כרת. וגם לא היה בר עונשין כי אם בן שבע שנים כמ"ש בסדר עולם. ולא על חנם בקרב שנים נהגלגל בפרץ אבי כל טוב ישראל כדעת חכמי האמת. וגם ירמוז כמדובר למעלה וימיתהו ה'. שהיתה מיתתו ע"פ מדת רחמים לקרב תיקונו בפרץ כמדובר:

ד **ותהר** עוד כו'. ותוסף עוד כו'. יראה שאחד היה קורא לו האב שם ואת השני אמו. אהו ותקרא את שמו אונן. ואפשר כי על ראותה היום יהודה חושש לזרע האם כי על כן קרא לבכור ער. להפכו מרע לער ולא יבצר מהיותה עליבת רוח ואינו'. על כן קראתו אונן לשון אנינות. ועל דרך זה היה שם השלישי נוגע להב שיקרא את שמו. ואיך יאמר ותקרא את שמו שלה לז"א והיה בכזיב בלדתה אותו ולא בעיר שהיתה היא שמה ועל כן קראה לו היא שם. ואפשר כי על כן קראתו שלה לומר כי אשר היה שלו נעשה שלה או יהי' לי שלוה כי גם שלא שלם לבו עמה. על בלתי היותה ראויה אליו ע"כ קראתו שלה כי עתה יהיה זה שלום לה. כי ילדה לו שלשה בנים:

ו **ויקח** יהודה כו'. הנה כתבנו למעלה כי את שם אשת יהודה לא הזכיר כי אם בת שוע. על כי מצד עצמה בלתי ראויה. על כן הם שלא להזכיר שמה. ובזה אפשר כי לא הניח בנו יתן עיניו באשה ואולי תהיה בלתי הגונה. על כן ויקח הוא בעצמו אשה לער הראוים להזכיר שמה. וזהו ושמה תמר כי צדקת גמורה היתה כנודע מרז"ל (שם) ועל כן לא הזכיר שם אביה עם היותו מלכי צדק לב' יראה שעל היותה בת לצדיק ההוא לקחה ולא על בחינת עצמה. על כן לא הזכיר רק את שמה כי אל עצמה הביט. ומה גם אם נרמז לצדקות' בשם תמר. כד"א צדיק כתמר יפרח:

ח **ויאמר** יהודה כו'. הנה למה שכיון ער לשם הנאה. ככל שעירה לאשפה פן תתעבר ותתעכר. על כן צוה לאונן בל יקראנו כראשון. וזהו אומרו בא אל אשת אחיך לא להנות בל תהיה השמת את שלא במקום מצוה. כי יהיה כמעט כפוגע בערוה. וז"א אל אשת אחיך כי אם כדי ליבם אותה לשם מצות יבום ולא יהא כמעש' ער רק באופן תהי' הקמת זרע בדבר שהוא כדרכה וזהו והקם זרע לאחיך. וע"ש דרכו רמז לו יזכר פן יקרהו כאחיו שמת והוצרך מי שיקים לו זרע:

ט **וידע** כו'. הנה פשט הכתוב הוא כי ידע כי לא לו יהיה הזרע כי אם לאחיו כמאמר אביו והקם זרע לאחיך. והלא יקשה כי לא יצדק לשון ידיעה בנגלה והנה לא בסתר דבר לו אביו והקם זרע לאחיך והיל"ל וישמע או וירא אונן כי לא לו יהיה הזרע. אך באומרו וידע יורה על ידיעה בלתי גלויה בדברי אביו. ועוד כי מה פשע אחיו והשאתו שלא רצה לתת זרע לאחיו: אך הנה אמרו רז"ל (שם פ' נ"א) על מאמר בת לוט ונחיה מאבינו זרע שאמרה אותו הזרע שבא ממקום אחר הוא משיח. נביא ע"י אבינו וכן היה כי בא מרות המואביה ונעמה העמונית. ויתכן כי לא נעלם מבן יהודה כי הוא העיקר מה שלא נעלם מבת לוט. וידוע כי מער היה עתיד לצאת המלכות שהוא פרץ. ועל כן יאמר אם אקים זרע לאחי. יצא ממנו הזרע המיוחד. כאשר היה אחר כך שיצא פרץ שממנו הושתת מלכות בית דוד. שהוא ער בכור יהודה ע"כ אמר אמנע מלהקים לער זרע. ובהמנע הקמת זרעו אולי יתקיים הזרע העתיד לצאת ממני מאשה זולתה. וז"א וידע אונן כי נתגלה אליו כי אם יקום זרע לאחיו. לא לו יהיה הזרע הידוע לעתיד כ"א לזרע שיקים לאחיו על כן ושחת ארצה לבלתי נתן זרע לאחיו. ואולי יתקיים הזרע העתיד בעצמו ואם היה נמנע מליבם תם פן ייבם שלה. ויקיים זרע לאחיו ולו יהיה הזרע על כן לקחה למונעה משלה. ושגם הוא לא יקיים זרע אולי לא יבא אותו הזרע לעולם יתקיים הזרע בו ממקום אחר:

יא **ויאמר** כו'. הנה ארז"ל בסדר עולם כי בן שבע שנים נשא ער. וכן אונן כשהגיע לשבע נשא גם הוא. והנה שהיה כוונת יהודה כי הם אולי על היותם קטנים. דעה חסרו מלהתנהג על פי התורה ומתו. על כן אמר שבי אלמנה עד יגדל שלה שהוא יותר מאשר גדל אונן על ער. וזהו פן ימות גם הוא כאחיו שהוא להיותו נושא אשה בן שבע שנים. על כן כאשר רבו הימים שהוא שנה אחת כמ"ש ז"ל. נתעוררה על כי גדל שלה בהגיע לזמן שנשא אונן היא שנת ההפרש שמלידת אונן ללידת שלה. והוא לא כן ידמה עד יגדל יותר כמבואר:

יג **ויובך** לגמר כו'. רלוי לעיל לב. (ה) לומרו ויובך לגמר לגמר ואיט לומר לזולת.

(כ) לומרו סגם חמיך שלח כו'. סגם עד יום סטוף לך הלך יהודה לפום מקום. סמוכל להתרחות והזדמן לפניו סם לך בעלמו ממחה. (ג) לומרו שלח ובמקום לאחר הוא לומר וירד ממחה. והגם סוללו רז"ל (כ"ך פ' פ"ה) לומר סניח בחתא סכר שעולים לה מלמעה ויורדים מלמעלה. (ד) ור' בפתח עיניס אלו"ל שלא מילו מקום שממו פתח עיניס ללא שהוח זרע לברכס שהכל פוחחין בו עיניהס. ועדיין קשה שלא על לברכס יכבר סם. (ה) לומרו ואיט לך ניחוס כו'. כי מלא ואיט מיוחדס. (ו) לומרו ויחסבס לזוגס סלא חסבס לזוגס לוך בלא עליס. ומה גס למה שידעתו מרז"ל כי מן זוגס ללא לפלא לוס ואפי' נח בעילס בעל ים לפס. (ז) שלחכי כן מצאס ממס וקרלא לומס קדמס. בלומרו לוס קדמס כו'. (ח) לומרו כי כפתה פניס כי נסתוך סוא כי על כפסתה פניס מורס כי כפנים סיס. (ט) לומרו ויט לליס לל סדלך כי ללא בדלך סיס סולך כי על כן סולרנו ז"ל לומר כי יצא מפדלך. ומלאך הפנו לל סדלך להדקק לס. (י) לומרו הבס גס כי מדרכיס סוא נוסן לת נדמס. ולוך יאמר לס הבס גס. (יא) לומרו לוכי לפלא עזיס כו'. כי לומרו מן הלמן סוא מיוחר. (יב) לאמר סיימס שלפא מיני ערבון פפס מזולפס. (יג) לומרו ולסכר לו כי מלא לו מיוחר. (יד) כי פפס קולא לוסה לפס ופפס קדמס. ומיד לומר הגס שלחתי הגדי הזס ולסה לא מלאתה ממוזר ולומר מה פפלנו. לאמר לבלי נזוק כלל כי מי לא ידע פפלא ופרשהו לא מלאה. (טו) לומרו ויובך ליהודה לאמר פהוא מיוחר ולאו לאמר לזולת. (טז) לומרו וגס הזס פרה לזוגיס כי לומרו לזוגיס סוא מיוחר. (יז) לומרו ואיט שלחה אל תאיס כו' נרלס פפוא ע"י שליח. ולסל"ל לומר סכר גא לנוכח ועוד לומרו ויכר יהודה מה נוהך לומרו ויכר פפס סיס שולס על לב שלא יכיפס (יס) לומרו לדקה ממני כי שלא פעם סכפוב סוא שאמר נ"ך ודכרס לפפה כי שלא ממני סיס פרס ולפ"ז סיס רלוי יהיס פעם מפסיק בתולת לדקה. ומ"ס גס לרבותינו ז"ל (פב) כי סוא לא לפמ"ר רק לדקה ומן הפמיס לומרו ממני. (יט) לומרו ויתן יד ותקח המילדת ותקבור כו'. לפה פפפ פפוכס מה פתין זו מעלה ולא מוריד כלל. (כ) לומרו מה פרצת עליך פרץ פסיל"ל עליו פרץ כי על לחיו לאחר כו' פפכל לבלי נוהך. (כא) לומרו ואחר יצא כוהן שלא היה כי שלא קיימו וקבלו רז"ל (שם) כי ענין יהודה ותמר דרך ייכוס סיס ושלא כמו זר נאחב מס גס פפה ייכוס זה מכל סיכוחיס שע"י פפה ולמה לא סיס מפלס ככל יכוחי סיכוחיס ואין לומר כי מס' סיס. כ"ל פדרך פפדם רוצס לילך גס פוכיחים לומו כי שלא פדרכה לאחרו רז"ל פפיס יהודה פורש ושולך. ולאמר פקב"ס יהודה גס הלך מיניך יצאו מלכיס ואו צוס לל מלאך פפוצוס על פאצוס יפיפו על פדרך. סגס כי פ' הקדמוס ל' כי לכל לחדס יש עצוס מפפוצוס בפיניס עס

לנדס ועס לעלוס כאחר ידע מפכב פפבוס וכעלין מאמר' בגמ' על פבוס דפמוצל פהלך לל תרן לאברס וגס לאמרו מפרוצס לחס ופלחה בעדו לפכב פלגס ופפיר בו ויימלן. לז לאמרס לו לל פחפכני לזוגס פלח"ל פלפיעדי לפניס זולתך דבקתי בך. לך דע ליפס כי פמלפעדי לפניס זולתך דבקתי בך. לפך דע פיפס כי רלוי בלאטענוניות כי לפכר חפכב פמך פלילס פתעבר לדס גדול בעולס. ויפי בפומעו ויזכור לת פפס וברגע פגיע לל פקוס ויפכב עמס ופפר לו ובברס בקר חזר להזכיר לת פפס ופב למקומו וכאחר הרחס פחפא גגדוה כי לא ידעו כי בא ופכב עמס בלילה הוא וקרוב לזה לאמרו רז"ל (פהדרין דף ק"ע) בפתח פדוני יוסף כי כל יפעה וכל חפן. כי ידעה כי מיוסף עתיד לנפת מלכיס ולא ידעה כי פיס הדבר נוגע לל בזה. והגס כל ידיעה לא תבלר מזמר כלפו. ומס גס ע"י פניס כי בא פס בן גח פיפס פעניד לרבקה בני גויס בבטנך הוי. כמו שלמרנו ז"ל ויאמר ס' לה ע"י פס: ובזה נבא לל מלמרס ז"ל (ב"ר פ' פ"ס) פלומר על פסוק הרס לזוגיס כי לאר ביתא יהודה כבבלתה בארלתן פיפה מומרת ליוסבות שלא לל תדפקו כרסי כי פשון מלכיס הוא ומי הגיד לה זה אם לא בידעה על ידי לניס לו דומה לו. הקדמה אניח והיא כל מלכות ביח דוד פעתיד לא היה עתיד לנאת רק מצר כבור יהודה כאחר ידע לל דעות ס' בחיות הוא כל כבר היס ועל כן פמות עד ואוזן והוללרנו לחזור ע"י יבוס לא יבוא מלכות ביח דוד אם לא מהקמת זרע על עד ולא מבל אוזן. ומ"ס ז"ל בפאל פאול לם היה דוד מפרן ויצלה למלוכה לו מזרח ולא ימלוך וידוע כי פרן הוא עד ואחת הוא אוזן ע"כ אם היה אוזן מקיים זרע לאחיו היה פכל מהוזן: אך כאחר שיחת אלכה ומת גם הוא. אם היה מייבא אלה לא היה מקיים זרע עד כ"ל לאוזן כגודע. כי ביח ס' הוא בוזה ולא אני בחוס בחוזן אלא היה מוזר עד לעולס על כן יען הוא י' יפמיד יבוס זה ויחזור אל פאחר פהוא הגזע בפמס יפלו עד ואוזן כי בפוזס פיבוס על ידו יוכל להחזיר לת פניפס לעולם. וכן היה כי פקיים זרע לבניפס פרן הוא עד וזרח הוא אוזן ואין זה רק על פיוס פיבוס על ידי פאב לור פמתו תלבו בניפס:

ונבא לל פענין. והוא כי הגס לאחר כא עם אולד יהודה מפא לאחיו פהוריהוסו תבדולבו על מס אלא אלא בהס להסיב לת יוסף לל לאיו כאחר אלא לבל יהרגוהו ופפי יריהוסו י"ל בגס פהוא כמ"ס ז"ל בפדר עולם כי כאחר גדל אלא ופיא לא נחגס לו היה בן ח' שנה והוא כמ"ס ז"ל בפדר עולם כי כאחר גדל אלא ופא לא נחגס לו היה בן ח' שנה והוא היה אליעזר לבא עוד ומצוחו עד לידעו ג' פניס הרי י"ל כמפבר פניס פהורך אחיי יוסף מפס. ע"כ אחר עבור הי"ל שנה על יריהוס וגס מפה בה לל נכר פאלה הכוונים אחר לקח אלה גס אלה במעלה לגאת ממנו מלכים. כעניין מעבף כני על ז וכל זמן פהמזוונג לו. ומה גס בפמר המוכנת לכך יגאו לה ממנו מלכים ויקרה לאמר כאחר קרס למקוס עס פהוא דפמוחל הל"ל וז"ס ויגד לאמר. כי אחת מה פניס נאמר ויגד יהודה פניס עד כה במדרש יריהוס עפה מה פראוי לאחר הוא הגס אחיך שלח כי. סניע

עת עלייתו לנחת ממנו מלכי עולם. וז"ש לאמר והיכן הוא סוף המקרא כו' ולא נלמוך בזה לומר שהיו ב' ממנו מ' למעלה שעלה לה יהודה ומ' למטה שירד לה ממנו. או שהיתה בחמשע הסר: או ע"ד זה ויונד כדי שלמחר לאמר. הנה ממיך עולם במעלה שהוגד למחים ברוח שקדם או לדומה לו כדי לאמר הנה ממיך שולה. וע עם הזקדק לו להוליד ממנו מלכים. וע"כ שמיבו מאבר דכרו רז"ל (כ"ר פ' פ"ה) כי מיד היתה אומר לנחים על מדמקן כרמי כי מלכים הוא מעון. מז ואבר בגדי כו' ומשם נפתח עיניה והוא כי שלח יקשה כי מברהוי היה שעלה לה ממיה לאמר תגון לשלה כי שלח גדל שלה: אמנם הוא ידעה כ"ש היה מיבם שלה לה היה מקייה זרע רק לאחון כי היה מ' הוא בוחה ולא שמי בחים. ומשיכן מלכים יוצאים שם לה יתגלגל שיעוב על כבוד יהודה. על כן שיקון הוא לאחוז על שפתח והגזע שממנו יצאו שניהם. וז"ש והשב נפתח שפתי עיניה הוא יהודה ולא שלה. שלה היה רק פתח עין מ' כי יהודה יקויים זרע שניהם כמדובר ויצאו ממנו מלכים. כי כל יפעה וכל חפן שילה ממנה מלכות עיה דוד בנין עדי עד. וזה יובן מאמרה ז"ל (שם) שאמר הקב"ה בלבבו בדרך יהודה יהודה אתה תחה אוזך מסיכן יצאו מלכי' והוא מלאך הממונ' על השלוה כו' ויש אליה כו'. שהלה יקשה לומרו מסיכן יצאו מלכים כי הלא יצאו מפל"ם שהוליד יהודה בן אחר. לך אין ספק כי להביא שם על ממנו המלכים יוצא היה מוכרח היה מיהודה כמדובר ומלה כי באמור ונפתח נפתח עיניה הורה כוונתם ז' כי נפשה יודעת מאד ונפתח פתיים כיוונו: וזה אחשוב בכוונת המפרש כי ויהפצה ג' במקרא ויהפצה לו לדקה ויהפצה לזונה ויהפצה עלי לשבורה. ויש פירשו שהכוונה על שתיות פוטות יין כי כוס אחד להפצה אחשב לזדקה הפני לשבורה שלישי לזונה: אך מלן דכר שניים דכוס וגם הסדר מוסיף מסדר המקר' לך שאמת הוא כי הלא מעשה זונה יראה רע ומר על כן אומר דעי מיפה כי ויחשבה הוא יום'. לשמו לזקה מי שמ' עליה ויחשבה לזונה כמו מי שמ' עליה ויחשבה עלי לשבורה כי לך היה לפניו יום' בקשת המר שם יהודה בשעה הגה ליבות מבעלה כי הכל הולך אחר הכוונה והרעי' כי יפצה על פתח עיניה לשבוה שני בתים בחמור ולא לתאוה נופנית כי הלא שם דרך תאוה לה יותר היה רצוי להזדקק עם בלה כי הוא יפר מלכת אחר שים גדול בעיניה וזהו כי ראתה כי גדל שלה ורצוי לנפשה. אמנם שניה מלד עלמה לא נאמה לו כי לא ראתה תמנה לו לפצה כי לא שלכה אחרי הבהורים: או יאמר כי ראתה והבינה כי גדל שלה ולא מלד עלמו נמנעה ממנו. כי אם וניא מלד מיכותה הטוב למה שניהם רחויה לנחת מלכות ממנה לא נאמה לו מן הפעים כי אם היה הדבר שחזדקק ליהודה בחמור:

ט ויראה יהודה כו'. הנה יהודה להיות גדול והטוב היה הולך בחמון ואחריו רעהו שלומי ואיה אם היתה קדמה מזומנת לכל היתה מרחה עלמה ליהודה ולרעהו אך להיות שכל יפעה וכל הפן לידבק בקדושה נעמו ים' ליזדקק ליהודה על כן לא נלחה פניה

עזים מן הצאן פירוש ולך בעל עון מצורע מצאתם אם ישראל הלא בשבילכם פרשה סוב כוותיה . כי בשלמותן נפשם הפציר והוא כי היה שכוונה להביא לפני עיר שממנו המלכות בדרך ייטוב . שלשה דברים הלז של מלכות במלחמתו של כתם עושים מפני"ם הוא שלא ידע כי כלתו היתה עם כל זה לא הכל כיון גם הוא . ושזה בעתה היה נאומרה במרגלן של תדמקו כלשני כי מלכי הוא פעמו . ולא גלתה לו עניין הייטוב . בעל כן יהיו הג' בחינות מן יכיר כי כלתו היא ויפרוש בשופן שהיו שלש כוונות הלז . במשפטן של בעלות גדי עזים מן הצאן היא נפש מנפשות מלכות ישראל וכן הוא כיון של מעמד שלשתן עם שלא ידע שהיה דרך ייטוב וכן היו כולן כי ויתן לה ותהר לו בהוא לו כיוצא בו שהיו לו כל הג' בחינות . ומיד ותקם ותלך ותסתנם . מן מרם בוקה של ביתה ישיגנם שלשתו בגדי ותקח הערבון מידה . ונפ יהיו בידה סימנים בשביל שובכה ויוציאוה ליערף על כן השמירה דלכה . מן תמלא ויולקח ערבונה . והנה עם שבינו לביתה היה הרמז . לפ יתכן שבפועל נתן לה הערבון עד שלשתו בגדי הלפ שחיר' רעהו לפ הבין רק הדברים כפשטן . לפ היה נדון בקרבו תומר בלבו הרה מאחר יצלח על לפ הדרך יוכה כי קדשה היא לכל טובה . ומלד תמר דמה כי לפ בשה נבה רק לפ זרע מבריתם הקדום . כי על כן לפ בלתה פניה רק ליהודה כמדובר וכמו שתמרו רז"ל (ב"ר שם) על תומרו בפתח עינים של מי שכל עינים פונים בו על כן רמה לעזות הדבר ויולך הגדי לקהת הערבון ולפ נתמר מיד הקדשה רק מיד השפה שהם . והוא מלמד יהודה וחזו ויש.ת יהודה כו' לקהת מיד החבה כי לפ היה לו ספק כי לפ קדשה היתה לך רעהו היה מכופף וכלה לעמוד על תמר' הדבר . תמר בלבו שם היה קדשה לפ מובל להתעלם . כי מפורסמת תהיה ונלוי' ותפל לתון הדבר והנה לפ מלאה . כי זה יוכה כי לפ היתה קדשה . ועדיין לפ נתקררה דעתו כי תמר תולי היתה קדשה לך לפ לכל . רק ליהודים תמרי בגולה המובים . על כן ויתחל לפ תמרי תקומה ההכובים נכל תחבים בתמקר' . ויהיה בתלתו כדי נתמר בהוא כדי שיתמרו תם עניינה . ופיהם ספפק תבר ט . ותמר היה הקדשה לפ בתחזקה בעשם לקדשה כי הלא נעומת זה רתיתי כי היא בעינים בלה הסקירה עתמה לכל . רק היא בעיני' תל תי תכל העינ' פונים בו . כתבז"ל על ותתב בפתח עינים . ונפ נתבונן לזולת ותם תתמרו ת"ל תיפה למה קרתתים קדשה . הלא היא על היופה על הדרך שהיא נפקח בדת ונפ בולבתי ביתה לז שנו ותמרו תם כדבר שהיא בעינים ונפ הסקירה עתמה לזנות תל הקרה לה קדשה . כי לפ היתה בדבר זו קדשה . כי תם נמשה מבקשת לידבק בקדושה : או יהיה תומרו נפתר . כי כדי לתמר תם לו תה היתה . תמר היה הקדשה לפ בעתה היה מחזק תופה לקדשה כי הנה מכופף היה על שני הכדרין תחד שהיא בעינים ולעומת זה היא על הדרך כמדובר . לז ויתב תל יהודה ויתמר לפ מנחתי בהוא סימן בתינה קדשה ומה שהיא על הדרך הנה תבני המקום לתמרה לפ היתה היא בזה קדשה ויתמר יהודה הלז מבוכתך היך לפ מנחתי בפתח' קדשה

פל הדרך בנר הוכיח מבוכתך כי תגבי המקום תמרו לא היתה בזה קדשה . והם תה בתמעבר בתמרך לפ מנחתיה הוא על תם בתפסיד תעם ופתילים ותבה הקח לה . עם בפועש הרבים יומר תן הגדי . בן בסיה לבה ותרבים היה בתזקתה על ידי הקור תהריש עוד . על היותו בפופי זמה . ועדיין בפ"ר דבר הטורש היותו קדשה והוא כי עשתה בתחיר גדי עזים . על הפתח על הפתן כי הנני מנלה לך סוד הענין ותעמיד על הפתח ולא יקרה לך דבר הלא הוא כי הנה בלתתי הגדי הזה בגדיכי לה והוא תלה . ותתה הוא הלה מנחתי . לך הגדי מנחתה . והוא כי הגדי הוא נפש קדושה תיבהל וכבר הילד הוא בבטנה והם תקה לפ מנחתי . היא מנחתה כתמובר בדברי בתיים . ותפבר כי יהודה היה מסתפק תם הביאה הרמז . תו תם היה דבריה בפשטן שלקחה ערבון על הגדי בלי בוא רמז . ועל כן הלה לנטות הדבר . והודיעו רעהו הלה מנחה . ותפה תבני המקום תמרו לפ היתה בזה קדשה תז ת"ר תין לי דתנה . לפ על תחפיים שלקחה כי תקח לה כי גדול הוא הבטו בתמתך תעווין ושוד כי תם תבני על תמרתיך כמוהה הלה רב . כי עשה בתפלה כי לפ קדשה היתה . כי הלה תפעלתה יורה בבינתה ליודבק בקדושה . ובכן ודאי בהיתה בה בבנה לעפה קדושה ובבר דבקה בה . כי בזה ידעתי בתמת כי הוא שלחתי הגדי הזה הוא הבפה קדושה . ותחה הוא בלבד הלה מנחה כתמובר :

כד ויהי כתפלה וגו' . תומרו לתמר יהיה ת"ם ז"ל

(בם) כי היתה תומרת תמרתן בתמרן תל תדתקן כדבני כי תלבים הוא בעון ולפי זה תה הרגיתה שיון בריון היתה תומרת בך ולתה תיהרו תלבינך עד בתפלה הדבים בהובר עוברה לזולה . ז"ל תם בעד בתפלה הדבים ויוגד ליהודה ולא תקודם . הוא בדי לתמר זתה וגם בהה הרה . תפ"ר תתהלה הלא היו יכולים להגיד רק זתה הלבד בדברים : או יתמר בת"ם ז"ל (ב"ר פ' כ"ה) כי תין לתם תתעברת תביאה בהבוש . ותמר בהרתה תפני ביהודה תיעך בתלבת . וכזה יתמר ויוגד ליהודה לתמר שהביא לו הגדי בחם . בדי לתמר בתרת ג"כ הל' היא זתה תמר ביתה בהבוש . והבינים כי גם הנה הרה בהוא תהבני . בתופן בסיו בני זנוים . כי תביאה בהבושה בלבד לא היתה תתעברת . ז"ל לזתים בהם לא ידעו תמישך : או יתמר לתם בהבגדת היתה ליהודה לתמר . על כן לא תמרו רק זתה וגו' תך לא תם תתמרה תתלבים בבריתה . כי תבו בן תליו נעג תדבר כי תלבים תחליו יפלו . ולכן לא תרבו תל לבם לתמר לו . כי תם זתה וגו' וזהו ליהודה לתמר . תו ביעיד בהבושה ויוגד ליהודה . ועל כן תם תרתו לתמר הוא זתה וגו' ולא תתמרים :

כה היא תוצאת וגו' . לבתי בייבו פניה בפים בפים היא בלתה ע"י בליה . וגם בימרו תליו הבר בת לתי בהתמת וגו' . תו תתך היא הרה בביהוה . כ"ת לתים תבר תלא לו תהבי הרה . בלא יובן בעלו תדבר תם לא ליהודה עלתו המכירה וברתושה בלא הוא והלפה לתמר לו ביהידה ביהיה בעליו תדבר תז לא תלפה בינים בלתו בדבר . כ"ת בית לבינים בלא

יתביים בפני רבים. על כן נהרגים לו פניס ומתרס הכר
גם כו'. והוס כי ירחם חולי יהוס פן קרה לה גם כן
עס זולתו כמעשהו ומסר לו: ואחשוב רמזס לו הס
לא יבלר שהכרת בליך ביד הפליס ועשים כמתוכר. ומין
זה כ"ס שחסמת חולי בלתי כשרה חני ומחר היותי עמך
הייתי עס זולתך והריתי ממנו לכן מס בלא הכרת ע"י
הפליס הכר עמה. כי הגני לבליך הכר גם בלורה פני
מס נדקה חני. כי בזמן הזוח היו מכיריס נדקה הלדיק
בפניו כלורה וכמפורש הללנו במחמר יוסף על מחיו בבו
גם חלי כו'. ומחרה הכר גם כי כי למי שהוחמת כו'
לו לבדי חלכי הרס. ועל פי דרכה רמזה לו כוונת
הביחה. ע"פ רמז בלחם הדברים כמדובר למעלה הנה
בפרה תורה שבחה. כי על היותה יולחת ליחרף חו למ"ם
ז"ל (סוטה דף יו"ד) שבכר החפילה ליחרף ועס כל זה
בללחי בידיו. לח החרה לו דבר בפניו רק בלחה ע"י
בליח החלה. וגם לח לחמר ממך חלכי הרס רק בלח
לומרת לחים חבר חלה לו כו'. וגם בדברו חתו לח חמר'
הכר גם חס תוחמך ופחילך ומשך חלה רק למי שהוחמת.
גם ויכר בה וע"כ לח גם' ויכיר' ועוד שחס חוזר חל
הסימני' מספר, הח' בע"י הפליס הכירס לך הוח ויכר
בה יהודה מבח"כ זולתו. וזחה נבח חל מחמר יהודה
בהכיר ומחר לדקה ממני. והוח כי מה בח' לו הכר גם
היה כנגד מחמרו חל חבין הכר גם הכחוחת בך כי'.
וזה יחמר לדקה ממני כלו' לדקה היחה זחה יותר ממני.
כי חני לח בלחתיו לחבי ע"י בליח החלה וגם לח ע"י
לוחה כזחת. בהיח' כמעט נפרפה. וגם בהיח לח חמרה
הכר גם חס תוחמך ופחילך כו'. רק למי שהוחמת
כו' וחני ע"י עצמי ובלי לוחה חמרתי הכחוחת בך היח.
ולח חמרתי למי הכחוחת ולוחרו ממני מפעמו יותר ממני
כמ"ח היחנו גדול בניח הזה ממני וב"ח ח"כ היפה
בניהס מחויבים בדין ל"ח כי ע"כ לח נחהיה לומר בלח
גדל בלח. ועל בילורת דבר זה. ע"כ היה מס בלח
נהניה לבלח כי מחמו יח' היה העיכוב כי הוח פעל כל
זאת בחוח דרך ייבום להביח גם חת בר מפעו יובחת
המלכוח מס בלח סי' חפבר לנחת ע"י בלח. והוכיח
זה הוח יח' למבין. בחה בו"ו בעת לדבה והנה חלומים
בבחמה שהיו בניס בילורו כי מס' יגח הדבר למען הביח
חת בר וחזון להקים זרע לפניהס. מפח"כ בפלה כי היח
ל' הוח בוכח וגח בני בחים. ומלומר חח"כ ויהי בלדבה
יורה כי לו' בעת לדבה' הוח קודם לליזה. שהוכר היות
ג' בבחמה לבני לדיה ובחמר הקדמה לל מה בימחר
קבדה המילדת על ידו שני לומר זה יגח רחשונה. ומי
הגיד לה שהיה מחר זולת זה לכך הקדים כי בעת לדבה
הוכר כי חומים בבחמה:

כח ויהי בלדבה כו'. הנה כחבנו כי פרץ הוא בר
וזרח הוא חזון כי הוקם זרע לבניהס גם
כחבנו כי חזון סי' הפן חצח ממנו המלוכה. כי על כן
בניהס נחרה כמדובר למעלה ויהבן כי גם עתה עודנו
מחזיק בדבר. ויהן יד יומר כי יגח רחבעם ויהיה חומך
ידו בבחבע המלוכה. והמילדת הבחבה כי הוא בר כי על
כן יגח רחבעם בהבחבה כי יגמר לנחת כל נופו רחבעם.
כי רנחה לדעת מי הוא החופס המלוכה בהוא בר בכור

יהודה בילת ממע דוד. בהוא"ל מדמוני גוון הב' ומן קפץ
עליו להיו בהיות זרח כמציג ידו להוציא הרלחם. ויצח
בר קודם כמבחבו מן"נהפך הדבר כי היה בידו הבחי.
להכיר כי לא היה הוא בילת רחבעם ומחר מה פרלחם.
פירושו הוא בבחבו על בקפץ ויצח. ובקבה כי חין זו
פירלה. ושוב כי מלח עליך לא מנדק. לך הוא כי הנה
בספר הזוכר לחמרו כי ירידה ופירלה היה לבן יבמה.
בחבחבו נעשים לחמו ושל כן יקנחדו לו יכורין. ומהי'
לדוד על בוחו מיבמה כיוצא. ע"ב לחמרה לו מה פרלח
עליך פרץ בהיותך בע בעיני ה' בהוכרכח היות מבחך
לחך. כי ירדם וכרלח עליך פילה ויקרל בחמו פרץ ולח
נ"טעבר' כ"ב על זרח כי זה הבכור. והבבדו מרוח
לפי גדולתו. חו יחמר הלח היית עד ופרלח היבמה
ויסיבם החוהיות ונעביח בע וזהו מה פרלח עליך
מוטל לבפוח פ לה מרע לעד להיות נשור בעבודת ה'.

וזהו עליך פרץ על כן ויקרל בחמו פרץ:

לט ויוסף הורד כו'. הנה למעלה נחמר והמדינים
מכרו חותו חל מלרים לפוטיפר כו'
והנה לחמרו רז"ל בב"ר לחיות ליבמעלים ויבמעלים
לסוחרים וסוחרים למדינים ומדינים חל מלרים וקבה
כי הלח מקרא מלא הוא מיד ויבמעלים. ועוד כי
הנה לחמרו רז"ל כי בבחה הקב"ה לנה הורה ליבמעלי'
לחמרו מה כחיב בה לח בנגיד וחלח חומחיתו היה שלח
בנגדנו לח יוסף כו' וחלח מקרא מלא הוא ויחכרו לח
יוסף ליבמעלים ואין בנגדנו. לך לזה נחיה לב כי
מפסוק זה נראה בחותרו לחבר הורידוהו בחה. כי הס
לחבר קנו חותו מלחיו להורידו מלרימה ומ"ב היכן הס
מדיניס סוחרים וגם בדקדק ייחור חומרו לחבר הורידוהו
בחה לך הוא כי יש יבמעלים בקלחותו ולח הורידוהו
בחה ויש בהורידוהו ולח קנלוהו. והוא כי להיו מכרוהו
ליבמעלים ההולכים להוריד מלרימה וכה מכרוהו
לסוחרים בעברו בדרך ללכת מלרימה. והס למדיניס
בעמכס. ובפרס הגיעס בחה. בגנזוהו יבמעלים מהרי'
מהמדיניס והורידוהו מלרימה ויקנהו פוטיפר מיד
היבמעלים לחבר הורידוהו בחה. ומ"ב יכדו בחה
מדיניס. ועדעדו על הבזל בפני פוטפרי מלרים והולך
פוטיפר לחזור לקנות מהמדיניס בעלין. וזהו והמדיניס
מכרו חותו חל מלרים לפוטיפר. ומה בלח נחמר מכרו
חותו לפוטיפר. בלח חל מלרים לפוטיפר. הוח מה
בהבחנו בערבעו מדיניס לפני בני מלרים והולך לקנותו
מהמדיניס על כן נחמר בכרו חותו חל מלרים לפוטיפר
וכו' בפחד פן יקומו כוח מערערים על כן קנלוהו בני
המלכות בבזיל לפוטיפר. וזהו חל מלרים לפוטיפר:

ב ויהי ה' וגו'. רמוי לעיל לב (ה) חל חומרו ויהי
בפסוק זה בלח מלח ויהי היה בלח. ויהיל"ן ויללים בניח
כו'. (ב) כי בלח מלח ויהי היה בלח. ויהיך יחמר ו
על היות ה' עס יוסף. ועל היות הים מללים. (ג) חומרו
ויהי בניח מדוניו המלני מי לח ידע כי הס היה.
(ד) חומרו וירח מדוניו כו'. בהיל"ן כי חבר הוא עושה
ה' מללית נהיות טעם בחה כי ה' חתו במה בחה בל עושה
יוסף הן וגו'. הס הוח גזרה על בכוך הקודם היה בללי

כמן כ"ף בתפר ה' לחמו. (ו) לומרו ויפרש לומו כי הלא גם מהחלם היה מפרש לומו. ומה גם מה היה נפקחם ממילחם המן כי הלא דבר הוא. (ז) שהוא שני הפכיים. ויברח לומו ויפקידהו על ביתו. כי הפקיד עניד לא יפרש. (ח) לו' ויהי מאז כו' כי היה די יאמר לאחר לו' וכל יש לו נתן בידו ויברך כו' ומהלשון יובן כי מאז הוא. וגם לומרו בעבור יוסף הוא מיותר. (ט) לומרו ולא ידע אתו מאומה הוא מבואר שכנה ומה גם בחלת לחם בהוא מיותר. (י) לומרו ויהי יוסף יפה תואר כו' לחם לא היה יפה כ"א לאחר בעזב כל לחבר לו בידו וגם הוא נאמר לבלתי ערך וכלי טעם ומה הוא על מה בעתיד לומר ואחם אתם אחדונו כו' בלהיותו יפה תואר בחלת עיניה אינו לא היה לו להפסיק בפרשם פתוחה בחיים: אחנם יפר על לרח יעקב וגם על לרח בניו ובני בניו. בליחים על בלוח שכיחה אבר שהילם לבלות מאז ירד יוסף. כאמור שפר הזוהר בעל כן הוריך להיות מרכבה אליה וזה יאמר וי' ה' אתים ה' אתי יוסף בלבד ולא עם יעקב. כאמ"ם ז"ל (הגהומת פ' זו) שבר ממנו לבלתי בלות מכיחה יוסף כי ציפתו עמהם בגזור אלה לבלות אדבר. וגם וי אתיה היה אחד מאליה ולא אחזיו ובית אביו רק בגדה גדולה יהודה אלך אחיו ואחיו ובי' אביו אלך אחר וגם ויהי אתו ה' אתי ה' אתיות ה' עמו בניה אחדונו האחרי: עוד יתכן ויהי ה' אתי יוסף כו' לומר רמז עתה כי לא כאחבותיהו אחשבותיו ית'. כי הלא אחי יוסף אברהם אלריחים לבלתי יהיה רחם כאחבתם אחל אלריחים ולא אתה למו. כי הלא ויוסף הורך אלריחים והאמר הוי אלו לחיות אלים אתם אתה ואחליה ולא היה לו וי רק חיות ביד אלים אלרי. ואחו ויהי בניה אחדונו באחרי ובאחל אחאר הוא מזל אחדונו היה גורם לזה אחר נאסף הוא כי הנה וירא אחדונו כי ה' אתו כו' ויברך ה' כו'. ויפקידהו כו' ויהי אאז אשר הפקיד אתו כו' ויברך ה' כו'. אתה כי אחרבה בבניו היה באחרי אחברך אחבר ה' אתו. לו יאחר בעוד לב לל אח בבחי אחלה. באתרו כורך אחלימים ולא אחר על ידי אי ואחר כך אפרש ואומר אית באחלימים אחבר כוירושתו אחם. ושוד אח עניין סוי"ו של ויוסף. לך אתה ידעתו אאפר הזוהר כי ירידת יוסף אלרימה. היתה אהחלת גלות אלרים והוא כי בהחלת ה' על עתו רלה אהיה בציפה עמהם ולא היה לו לאבותם עליו בציפה בגלות אהוא יוסף ובניו בית' אקדיש בבציפה ליעקב: ונבא אל העניין. והוא כי זה דרכו יתברך כי בראש אכח. ילין יאמיה יעוש וכאחמרש ז"ל בחדרש (פ' כ"ה) בבעיים עבוקים לאכור לאח יוסף. ויעקב עשוק בבכו וגו' והקב"ה עשוק לבניה להם אלך אחמיה והוא בחם בציפה אעניין הביאו בית' אח ברך לעולם כי הוא בחת אלות בית דוד ואחיה אדקו והוא בהאיתו לבפר לידת ברך והיה אקיש לומר אלך ע"י מי בגלגל מציפה יוסף אלרימה הוליח בית' אתנו בזו יתי לזה אמר אם יד יוסף אלרימה אל יאבד אאבר בעצמו נאכר כי הלא ויוסף הורך אלרימה כלומר אן הבמים ואדברים ים להחזיק לו טובה באמר יעקב אאלך בני עלים ואח רחל יוסי"ו כי לא לבדו הורך כי גם בציפה בני"ת אל ילדה בגלות עמו וזה לומר ויוסף

כאוסיף על זולתו בירד ויוסף גם בן ולמה בדי להאחיל בגלות כי אין ויקנאו פוטיפר וגו' אין היאמעאלים אאבר טוירושתו שאם בהיה על ידם עם היות שהוריד אן הבמים כאדובר. ואמת אלאמר למה בהאחיל בגלות אויוסף לז"ל ויהי ה' אח יוסף שהוא כי הולכך למה שהי' בבגלות אל בציפה אן והוא ויהי ה' שהוא בהגלות אל בציפה היה עוב זולת יוסף לציפה ה' עמו כאתוהו. והוא בזה היה עוב ליוסף שויהי אים אלויח אך היו לבבוד ה'. כי הלא ויהי ה' האזכר בנים אדוניו האמרי ואין כבודו ית' היה בציפתו בנים אדון אמרי. ע"כ אם עבה הוא ית'. פקח עיני אדוניו. יכיר כי ה' עם יוסף. למען יפקידהו על ביתו כו'. בשואר פקיד. והוא וירא אדוניו וכו' ואם בראשה אם' אתו אר"ז (ב"ר פ"ו) בראשה ממש אור בציפה על ראשו: ויתבן ע"ד הפשט. כי למה אמזל אלריחים אחייב שעבד לא יריח ראשם אם על בן בראות גדול הלמתו שודנו עבד לאדוניו האמרי למה היו זה כי אם כח אלהי. וזה יאמר ויהי אים אליח כלו' נעשה אים אליח ולא בשואר עבד כי אם בחים אשוב עם היות בית אדוניו האמרי הכך אזל אלריח. ע"י בן ויהי אדוניו כראותה בשואר אתו כי ה' אתו. כי היו עובד אעבדות זולתו ולא עוד כי אם שכל אבר הוא עושה ה' אליח בידו ית' אמש. ולא ע"י אלאך או ברוח או בליח כי בציר בעיניו כי הלזהותיו אעשה אלריח האמ. או יאמר היו הבב בזאת על יוסף ואולי אזל אדוניו הוא אליח ויד בכד ביד רבו ז"ל הנה רחם כי ולכל אבר הוא עושה וגו' שכל אם באדון האזכר עושה ה' אליח בידו על יוסף. לך לא בהעבות ע"י אדוניו עמו ואם אזלו היה בעושה הלא נאפיך הוא ברוחו לך היו זה כי אם ה' עם יוסף:

ד **וימצא** יוסף חן כו'. שואה לנו הוא ית' בציוחו עם הצדיק כי כל אה בהיה אעלהו לגדולה היה אליח אדוניו. והוא כי בתחלה היה היה אליח כלומר בלא היתה הצלחתו יוצאת ממנו ולאחר כי אם בעצמותו בידו בלבד לך לא בשאר כבני אדוניו. ואעפ"י כי הלא ויהי בבית אדוניו האמרי כלומר אשהיה בהוא אעלה לך וירא אדוניו כי ה' אתו. לכל אאבר הוא עושה ה' אליח לך דוקא בידו שהוא בשאר בניעת בידו לא אמר אוני למה אם' אתו ולאחר כבודו ית' יהיה אהוכו אשרה הבית על היו בית אדוניו אשברכת. לכן וימאס יוסף חן בעיניו ויעלהו אלשרת הבית כי אם ויברך אהוא בהוא אדוניו לבדו כמזיגת הכוס לפניו וכיוצא בהוא ביהוא אל הביבות בלאמר' כי בשרת אח אדוניו יכוך עלאו וממנו כל אאבר לו ועדיין לא נתברך כיהו עד שאסיפו אכל' כי שאו אדון לבניהו וחזו ויפקידהו על ביתו בהוא פקיד עניד ועד שהעלהו אדגנה אתרת והוא וכל יש לו לפלילו אה שהיו בביתו וכהומותיו נתן בידו לז שהשרה על הכל ביוך ה' אח בית האמרי וזהו ויהי אתו פקיד אוהו בביתו וגם על כל אאבר לו. אלז ויברך ה' אח בית האמרי. ובראותו כך ויעזוב כל אאבר כי' שאילך עאמו לעשרי אסכל ולא ידע בוא דבר ביציוח אתו ולא ביד יוסף אלומה כ"ף הלחם הוא אתהו כאמ"ם ז"ל (ברכות דף מ"ב) שדברה תורה לבון נקיט אפי' אתהו בהוא שלחם אזכיר היה

עוזב ביד יוסף כי נגמן הוא ולא היה מקפיד מהיכן אמו
אלא מפני כי ויהי יוסף יפה תואר ויפה מראה לא בטח
בהם שלא יעשו לו ולא שוה לו ויהי אחר הדברים
האלה ותשא אשת אדוניו : או יהיה המעשה שכתובים קודם לזה
בדרך אמרם . והוא כי הורה יתי מה בין שפע הנמשך
מקדושה לנמשך מהפכה כי הלא בהמשך שפע ברכת ה'
לבא דרך שהשלמות שם יפגע בנחיים בהמצעי אשר
ראינו שהוא יפסק השפע ויעבר ממקום החפץ . והוא
כי הנה הוא יעב' היה עם יוסף . ויוסף היה אחת
מדוגיו האלהי אשר הוא אמת בגילולי מצרים ועל כן בהמשך
שפע ברכה מאתו ית' אל הבית אשר שם יוסף . יפסיק
בנחיים כי הלא היה השפע יוצא מה' אל יוסף ומיוסף
אל מדוגיו שהוא מדון הבית ומהדוגיו אל ביתו . וע"כ
הלא יפסיק כי היה הדרך יהשלשל שפע מאתו ית' דרך
פוטיפר והוא אמת ע"כ מהחלה לא נהנבך בית האלהי
כ"ת יוסף עשו היה מגלית אך לא הבית אשר הוא
שם והשפע כי הלא ויהי בבית מדוגיו האלהי וע"כ לא
יקבל הבית ברכה כי הוא תחת רשות האלהי ו"ת ויהי
בבית מדוגיו אשר הוא אלהי בלומר הבלתי מהוה והנה
וירא מדוגיו כי ה' אתו אך וכל אשר הוא עושה ה' מצליח
אך דוקא מה שהוא בידו אך לא בית האלהי ולא השב
שהשלשלותו מוצא השפע כ"ת על הבית אשר הבית
ותינו לפי כבודו בחשב ה' אתו על כן אמר שיברך אותו
שהוא כבוד וברכות כי לא הספיק זה אמר אתן לו גדולה
וה' אשר אתו יבוך ביתי וע"כ ויפקידהו בביתו וכו' :
אשנם לא מהשבותיו מחשבתו יתי כ"ת שעשה יוסף
מדון הבית ביתו אתה רשות אלהי ועל כן אשר
יפרה בלי השפע הבא ברכת בוא אל הבית ואל כל אשר
לו ביד יוסף ות"ת ויהי מאז הפקיד בו' ויברך ה' את
בית האלהי בלומר עם היות בית אלהי השעשה הוא בגלל
יוסף למה שהתגלגלה הברכה בגלל יוסף ולא בהמעשות
פוטיפר ובהכירו מדוגיו טעם הדבר אז ויעזוב לגאלי
מהשם רשותו להחזיק השפע קדוש והשאר בבקודם :
והנה אהרז"ל (ב"ר פ' פ"ו) כי לקחו להחמים ושהשרם
ולכי דכתיב אפשר לומר שהרמז בכתוב שאמר אומרו
בבית פרעה רמז לך שעשה בבית והוא כי בחלה היה
אלהי מצרי בלומר אלהי ולא בבית בשהשתעלים הוכידוהו
שמה לך לחברי בן יוסף לבדו היה אלהי וזהו ויהי אלהי
מצליח לך לא מדוגיו כי לא יקרא עוד אלהי מצרי כי אם
ויהי בבית מדוגיו האלהי לך לא שאר אלהי האלהי ועשה
כל זה ויעזוב בן בעניו ויבוא אוהו אשר אשר שם
מצליח בידו בשהוא אותי . אלהי מהשפע שהברוך
והרחם לך לא שוה לו כ"ת לביתו אשר בויפקידהו וכו' :
עוד כוון כי הלא ג' דברים מהמיוחים אלו השלש אשר
השובר ורב טוב . כד"ת ויאמן ויבטח . (ב) היופי
וכעובדא דשמעון הצדיק עם הגזיר . (ג) השהיחים
שפחים אותו והנה אלה הלא היו ליוסף השובר כי הנה
ויעזוב כל אשר לו ביד יוסף שהיה הכל בטלו וכב' כי
ויהי יוסף יפה תואר כו' . והב' כי ויהי וגו' ותשא אשת
כו' ותאמר כו' ועם כל זה ויאמן כו' כי הנה אין זה רק
בשה שה' אתו בלומר :

ויהי אחר כו' : רלוי לעיל לב . (ה) היכה יתי

ים לדברים הקודמים אל ענין זה שיאמר ויהי
אחר כו' ואם היה אלה אשתו שיהיה אליו עד אחר
עזבו כל אשר לו ביד יוסף לוך עשרה כח להשתמש כל כך.

(ב) היתכן שהפילו עיניה לא בשתה עד הזמן ההיא .
(ג) כי אלה ויאמן מיותרים כי מאומרו ויאמר אן מדוגי
אלהי יודע שמיאן . (ד) ויאמר אל אשת אדוניו שהיא
ויאמר לה כי יודע הוא שהיא אשת אדוניו . (ה) אומרו
לא ידע אתי מה בבית אשר היא שהכל מסר בידו הרי
אומר בפירוש וכל יש לו נתן בידו ולא הסר ממני מאומה
וכו' . ולמה יסמוך בהחלה ואת הוא בענין אחי ואדר
מפרש הי"ל כי כל אשר לו כו' . ולא וכל כו' כלומר
דבר אחר אומר יוסף על האומר מלבד אריכות לשון יותר
מהצורך . (ו) כי נראה בעשה עיקר מהמונע אל אדוניו
יותר מהחטא בעצמו לה' שאומר בלאחר יד ואחשתי
לאלהים בסוף מאמרו . (ז) אומרו ויהי בדברים אל
יוסף כו' . שאם הכוונה לומר שהחמידה יום יום ולא
אמר היה לתוי יאמר ובדבר אחיו יום יום ולא שמע אך
באומרו ויהי בדברים הוא משולל נזכה כי שבע לשון זה
לא ידקק כ"ת בשאת נפקיעתא בענין ויהי כאמרם אחיו יום
יום ויגידו להמן כו' . (ח) בפל אומרו לשכב אללה להיות
עמה . (ט) אומרו ויהי היום הזה מהרלוי יאמר ויהי
היום ויבא כו' כי אומרו הזה יראה כמורה בהנבע והינו
ומה גם עתה אומרו היום בכ"ף הדמיון והוא בלאחי
מובן וגם מה היא ת"ת הידיעה שאמר היום . (י) אומרו
מלאכי הבית שהוא מיותר . (יא) באומרו והשפיאו
בנגדו לאמר כי הוא בלתי מודע כי אינו לאמר לזולת וגם
היה לו לומר והשפוח ולא והשפיאו . (יב) אומרו ותאמר
להם לאמר הלו כו' . כי אינו לאמר לאחרים וגם אומרו
ללחק גם כי אינו רק ללחק בה . (יג) באומרו והדבר
אלו בדברים האלה לאמר כי אינו לאמר לזולת .
(יד) באומרו ויהי בשמוע אדוניו את דברי אשתו אשר
דברה אליו לאמר . כי גם לאמר זה בלתי מודע וגם לא
אמרה לו רק בה אלי ללחק כי ואיך תומר שבשמע ממנה
כדברים האלה עשה לי עבדך ומה גם לשה שאמרו ר"ל
שבשעה שהיתה מדברת עם בעלה שאמרה לו כדברים
האלה עשה לי עבדך והלא לא אמרה רק בה אלי ללחק
כי ויהי כהרימי קולי וגו' שמורה שלא אמרה בשעה לא
דבר רק שבה ללחק בה והרימה קולה וגם החוקה :
אשנם יאמר ויהי אחר הדברים האלה כו' שהם שהיות
יוסף עבד עלה בשעלה קו לקו עד נדר שאדוניו
לא ידע אתו מה בבית . כי אם הלחם אשר הוא אוכל
והן אמת כי ברם יעלה לגדולה גם שהשחוה ליופי לא
תערב אל לבה לאמר לו שבבה עמי לבתי שבות .
(ה) שאינו כבודם להזדקק אל עבד כי הרשם היא לה .
ועוד (ב) כ"ת יהגלה לא תוכל לאמר בה אלי שעבד כי
לא יאמינו כי ערב אל לבו עבד שקנית בסף לשוטה .
עד שבדל מאד שאינו גדול בבית ממנו שוסף על שויהי
יוסף יפה תואר ויפה מראה . אז אחר הדברים האלה
ותשא אשת אדוניו את עיניה אל יוסף בלומר כי שדמ
בשעלות את עיניה בו להולדם עיניה שחבב לה אך אחר
גדולתו בשיותה עיניה הוא לה . וז"ת אחר ותשא כו' כי
עם היותה אשת אדוניו בשיותה עיניה אחבב את עיניה אל

יוסף ועל כן ערבה לו נפשו לומר שבשבה עמי שהם לא כן כמה שהיו אומרים לו שיהיה מושבעתו כפה מפני הסנה שאמרתי ומ"ש ז"ל (סנהדרין דף ק"ט) שרואה בשמעניות ביונה לא ממנו גדולה ושעשה שלא היה כך מבשה יומר שאמר הכתוב שהלה שרואה שעשה גדולה רבה בקרב ימים נתנה לו נפש להביט על השמעניות. לרואה מה שיבו ואמרו כי גדולה עומדת לו ממנו וזהו אומר כו'. ואמנם לשם אומרים לו עיניה שמיימה להביט בכוכבי השמים לנגד ע"י כן על יוסף ומשאר רואה לו כמשך שומשאר שבשבה עמי. שמל"ב אין שפק כי לא נמצאה מליצה עיניו לנו עד סוף שהם שהיו אלמים. ובשום לב על לומרו לם עיניה כי מלא לם מיוסרה יומר מאמרם ז"ל כי ליצה ושינה סרסורי דעבירה עין רואה והלב הומה והכתבים נומרים. ואין שפק כי היו עיניה ולבה על יוסף וזהו דבוי שהם על הלב גם הוא עם עיניה. ולשהם יגמרו לבריה ותאמר שבשבה עמי. לך הוא לא היו לו זה ולא זה על כן ויחמן ויולפם כשומעו כשלולה שעל הסיבה:

והנה יוסף הסגיר בחשבה והוא כי דרך הנשיה בכל רשע לו שהם כסילות לפתוחו לדבר עבירה והוא לא כן ידמה כי יהן מעונה נגד המפשה להסתיקו. לך זו הדרך לסיל לם נפשו מעשו' רע כי יקרה יהיה המשהה לים לשון שבשפה חלקות יהמיה דברי הנפשה הנעימים ולבך ברשמו. לך שבר שם לו בקדקדו לא יעשה כן כי שם מיד יהליט לומר לשון ולומר שלא יעשה כשום פנים גם כי יועצה. ואחרי כן שם יהלה יחדר ג"כ שעונה נגד שהשפה וזה שיה עין יוסף. כי רשעונה החלים ויומשן כמי שקובר עלמו בשלשלה ותה"כ תחר שעונה כן לאדוני כו'. והוא כשה שידעתו מרז"ל כי תוכיות ס' ן' אין לכן שם זוג כי כל שהם נפרדה:

ונבא לל הענין הנה תרז"ל (ב"ר פ' פ"ו) כי שיטיבר קנה שם יוסף לשהשים ומיד נשהרם כשהשרם על פשוט וזרע רשעים נכרת. וזשה יאמר רשעונה שעשה גדולה והיא שלא לבל לשמת שרים הקב"ה שם לאדוני. וז"ש לל שבא שהם לאדוני כן לאדוני כו' לומר כיוצאים כן שכן נפרדות כן לאדוני עמך נפרל. מבא זוג ופירש ואחר לל ידע שהי שה בניה כלומר לל ידע להיותו שהי שה בניה כי אין בניה שלא שבא ושיו יודע ומשמש עם בניה היא השבה כי להיותו שהי ליבד השמיטו עמך לבל ישמיט. כלומר ויהי שמעת שהי שה עמי שהוא ודאי עון לגזיו יי' שאחר סירם שם לאדוני. ושם שאמרי שלא שבבך עמך כדברך רק להיות שלך בקיצו' בשר שלי שעמת שהיה כשיו מוכה לאדוני. כי שבה וכל יש לו נהן בידי עד נדר כי ל'עמו גדול בניה הזה ממני ולא הבך כו' ושין ל"ל לשמים כ"ש שהיו לידבך כך קיצו בלבד מבא ממני וזהו ולא הבך ממני כי שם לאוהך בשבר שם שהשה קיצו בשר בלבד שבא זה לא היה מוכא ממני היינו שיש בכל וזה הוא לבלתי היות שלך. כ"ש לשה שאמרת בשבר עמך וזהו ויהי שעשה הרשע הגדולה שהוא שהשים שמם והשהתי לל"ש שהוא יי' מעשי ממנו: או יאמר ע"ד זה ולא הבך ממני שלומה כי שם לוהך ולא בלבד שהשים בשין כו כי שם

שהוא

שהוא כי לא השביעו כי עדיין לא נתנה תורה:
ושיעור הכתוב ואיך תעשה הרעה הגדולה הזאת ע"י
עבדי השבועה כי ממנו נתחייבתי לפ"ז שלא
תחליתי לי עשה למדת פ"ז שלפי עומה רבוי בריוב
כמה בהגדלתי החטא ע"י מה שנשבעתי לקיום צווי
שנצייתי רבוי בחטא שבזה לפי עומה לפ"ז שעשיתי
הכנה להגדיל עון צווי ולפי עומר עליו. וזהו לפי
עומה לפ"ז:

ויהי כדברה כו'. רלוי לביים לב על מה לומרו כדברה
בכ"ף הדמיון ולא אמר בדברה. ועוד יפלא
לפי ערך על לבו לבא הביתה ביום שלפי שם מלשבי
הביים שם בניים ולא שם לבו. כי אז מהרן ותחזק בו
וגם לא היה לו להתעין עומו כי אלא במסתרים במקום
שלפי מלשים יראו על אדם מהנשר עליו ואולי מי יתיש וימלט
נפשו ממנו בעתות כאלו. ומה גם כי נדקדק בלומרו
הביתה כ"ש הידיעה בסוף היכה וס"ל ברהסם. שהוא
להלניע בפיתיות כי היה בית לפרים מביא. ע"ד מלמרם
ז"ל על פסוק יפותו רשעים לשלולה שהוא בשלשי
הסתהומה שבשאול. שהוא על היום ס"ל בסוף היכה
ולמ"ד בהסם בהופן כי יתמלא יראו חון ט' להשבר. ולפי
לא שם לבו גם לזאת וגם בשים לב על לומרו בהיום הזה
ולא אמר ויהי היום כי כ"ף הדמיון תורה שמדמה יום
זה אל יום זולתו. ועוד לומרו הזה שלא ילדק רק על
דבר שהוא לפי שלדם ולפיכך עודק היום:

אמנם הנה דרך היפ"ל. לבא שלילה להלך ולולות ושם
יפיק רלונו פעם לו שתים ישמש בעל כנים.
ויפשרר גם השפרר להמשילו בע"כ כי קשה בהחקה כי
ככר החזיק בו כי פיעמו ומה גם כי יתמלא שבר כענדו
לא שעבירה עלמה כי עבירה גוררת עבירה. לפי שם
מפשפש הרשעים שיבא סיפ"ל לפשוטו לא יתבא לו
ולא יתמש תליו לו יכנע ויוסף כהו מלהחזיק בו. ושם
עוד פעם ושתים תבא לפניו מלילות העבירה שפר שיהל
לפשוטו כה ויעמוד נגדו לגעול כה ולהוסיף. עוד לא
יכיים רשם יראו כענדו כי שמו שתה רגליו:

ונבא על הענין והוא כי כדברים ההלה קרא ליוסף
כי על כן ערב על לבו להסתר שם הביתה.
מקום שלפי תחבי הביים שם ולא שם לבו כי הסורב עומד
לו בהפר עם יפר במשך. לפי הנה רלה יוסף כי פעם
ל' להתחבר על יראו ויכניעהו במתנו ותחבר בליים הן מדוני
כו'. ושבר שהתחכמה יום תחר יום כי לא שבא על לבבכם
הרשעון לומר לו שבכם עמי כי שם כדבור הטוב דומם
לו בלבד יום יום והוא לא שמע בליים. ופירש לפי היה
בכ"ף הדמיון יום יום שהוא כי לא תחבם שבכם עמי
כרשעותם כי שם לשבא בלבד ושם היה יום אחד
ויום שהבר מיעטה ותחבר לשיום עמה בניים ייתוד
בלבד ולא שמע בליים גם לזה לא שחר בלבו הנה זשם
הולכות ושותתה בשלילה יום יום משבבם עמי לשבא
בלילה ומשבוב בלילה לשיום עמה שהוא יחוד בלבד ולפשה
שגם לזה לא שמעתי בליים הנה כי ילרה כולך ולפשה.
ע"כ עוד לא השוב לדבר הרשעון שהוא יכיים שגם שם שבשה
כשיום הזה התחזון שהוא לשיום עמה בייחוד בעלמה.
שפשרר דעשה ולא השמיל יותר על כן כתב נתי

ויהי כשיום הזה התזכר שהוא יחוד לשיום בזמן שלפי
מלשבי הביים שם לא ויבא הביתה כו' כלומר כי עד כה
היתה הולכת ושותתה בחלילה עד יחוד בלבד ולא שמע
עמה ודלפי כי בזה התחילה ולא תשתל יותר והיא כיוסף
לשזרו כי לא בהתחילה בייחוד עמה תהיה לה מקום לתחזו
בו לומר שבבה עמי. וכן היה כי בלשוטה כי לפי
לים מלשבי הביים שם בניים לא בערה כלפי יראה ושבשהו
בגבדו והתלר שבבה עמי כו' ולא לתר ותשתום ובגבדו
כי שם ותשתהו כי כמעט תשבה תותו להודות לפ ושוה
מלשרם ז"ל (ב"ר פ' פ"ז) שגם נתתה קשתו ולא נשל
לגמרי: וזה ג"כ לתשוב נרמז בפני הסי"ן יהרוס על
ותשתהו ולא תלר שם לבו. כי אז תהרן ותחזק בו
ונם לא היה לו להתעין עומו כי אלא בתשתרים במקום
שלפי מלשים יראו על אדם מהנשר עליו ואולי תלר שבב כי
בשיבה בה"ש הידיעה בסוף היכה וס"ל ברהסם. שהוא
להלניע בפיתיות כי היה בית לפרים מביא. ע"ד מלמרם
ז"ל על פסוק יפותו רשעים לשלולה שהוא בשלשי
הסתהומה שבשאול. שהוא על היום ס"ל בסוף היכה
ולמ"ד בהסם בהופן כי יתמלא יראו חון ט' להשבר. ולפי
לא שם לבו גם לזאת וגם בשים לב על לומרו בהיום הזה
ולא אמר ויהי היום כי כ"ף הדמיון תורה שמדמה יום
זה אל יום זולתו. ועוד לומרו הזה שלא ילדק רק על
דבר שהוא לפי שלדם ולפיכך עודק היום:

אמנם הנה דרך היפ"ל. לבא שלילה להלך ולולות ושם
יפיק רלונו פעם לו שתים ישמש בעל כנים.
ויפשרר גם השפרר להמשילו בע"כ כי קשה בהחקה כי
ככר החזיק בו כי פיעמו ומה גם כי יתמלא שבר כענדו
לא שעבירה עלמה כי עבירה גוררת עבירה. לפי שם
מפשפש הרשעים שיבא סיפ"ל לפשוטו לא יתבא לו
ולא יתמש תליו לו יכנע ויוסף כהו מלהחזיק בו. ושם
עוד פעם ושתים תבא לפניו מלילות העבירה שפר שיהל
לפשוטו כה ויעמוד נגדו לגעול כה ולהוסיף. עוד לא
יכיים רשם יראו כענדו כי שמו שתה רגליו:

ונבא על הענין והוא כי כדברים ההלה קרא ליוסף
כי על כן ערב על לבו להסתר שם הביתה.
מקום שלפי תחבי הביים שם ולא שם לבו כי הסורב עומד
לו בהפר עם יפר במשך. לפי הנה רלה יוסף כי פעם
ל' להתחבר על יראו ויכניעהו במתנו ותחבר בליים הן מדוני
כו'. ושבר שהתחכמה יום תחר יום כי לא שבא על לבבכם
הרשעון לומר לו שבכם עמי כי שם כדבור הטוב דומם
לו בלבד יום יום והוא לא שמע בליים. ופירש לפי היה
בכ"ף הדמיון יום יום שהוא כי לא תחבם שבכם עמי
כרשעותם כי שם לשבא בלבד ושם היה יום אחד
ויום שהבר מיעטה ותחבר לשיום עמה בניים ייתוד
בלבד ולא שמע בליים גם לזה לא שחר בלבו הנה זשם
הולכות ושותתה בשלילה יום יום משבבם עמי לשבא
בלילה ומשבוב בלילה לשיום עמה שהוא יחוד בלבד ולפשה
שגם לזה לא שמעתי בליים הנה כי ילרה כולך ולפשה.
ע"כ עוד לא השוב לדבר הרשעון שהוא יכיים שגם שם שבשה
כשיום הזה התחזון שהוא לשיום עמה בייחוד בעלמה.
שפשרר דעשה ולא השמיל יותר על כן כתב נתי

ויקרא כו'. תמרם תוי לי שם לומר בא בלי
שעבד השבני כו'. כי יתמרו היתבן
שעבד לא לבו עבד לים תקבת כשף. והוא נשר בן י"ח
שנה לשפוט בנבילתו וגם עזיבת הכנד מוכיח שהוא
תשפה בו, והשיתו הוא על כן שם עשתה תמרם לשתי
ביתה שיתרעמו גם שם מיוסף שיים תשן לשתק בם
ח"ת ותשתר לשם לשתר כי תמרם לשם לשתר בם שם
מתרעמים על בעלה לפני שעה רתו לים שבני

לנהר כנו וחמו לומרו כנו לשון רבים והוא כדי שיאמר הוא כי לא עלילה היא כי גם חמני הבית לומדים עליו כך אלא שלא ערבו לבם להאמינו כי גדול הוא ומתקו עד כה שמכל בשמם נביר. וכוונם למען יחמין בעלה בחמו דמלן דעביד הא עביד הא כי זה דרכו ועל עזיבת הבגד שמורא שמשמה בו והיתה לחמה על החמתו לוץ לא ברח נבגדו. כי הנה בא אלי לשכב כי הייתי צוחקת להומי ובא אלי לשכב עמי כלומר מוכן עשוי אלא היה אחר רק לשכב עמי. ובראותי הדבר נתון והיה לריך יצחק שחשוב להגיל ע"כ ותקרא בקול גדול. וע"כ נראתה כי הרמותי קולי וימהרו לבא אנשים לא עלר כח עלהם לגמרי פוטיפר ונדו כו' לו יחמר כי לבל יחמיתוהו אחר בגדו להפך החשש על שחשפתי בו. עוד כיון בבואם שם בעמה שחמרה ותקרא בקול גדול ותח"כ אמרה כי הרמותי קולי ותקרא והוא כי אחרי הומיה ותקרא בקול גדול שחשה בן יחמר לה הלא כאשר קראת לו כבר היה בתון ואם כדבריך בבואו לשכב לנירפא תוכך היה לך לנשוק ובקול גדול ולא להרי כן ובקול גלוי גדול רק קריאה בעלמא לאנשי הבית ע"כ חזרה לחקן ואמרה שגם מיד קראתי בשם לאנשי ביתי אלא שהיה בקול גדול ודרך היכות הקריאה בקול גדול שמין חיתוך האותיות מובן לעקריאה מגודל רעש הקול על כן לא הבינותם ולא בחשב והוא לא שהר וחזו ותקרא בקול גדול עד שאחר הקול גדול שבחי ותקרא אלא בקול גדול. כי אם בלחוץ מובן לשומעים לא שהר וגם וחזו ויהי בשמעו כי הרמותי קולי אח"כ ולא בקול גדול רק ותקרא שהיא קריאה בונים בשמעם לא בהחילי ויעזוב וגו' ולא אלחה אחרי לדונו פן תרצה כמפחדת ומבקשת להגיל כי לא ותוח כי עד בא כו' ואדבר אליו כו' לשחה ליעקב ממנו מ' כן לחזה לו שחשב בשעל אלא שבחרים לשון עדומים והוא כי חומרה אלי הוא מיותר אך אחרה כדברים האלה היה מה שבאתי לאחר שהוא בבגדים בעבדים הוא לא היה אחור רק ויהי אם בנים הסוחר. היה בני אלי מאסר ומה שנאמר (תהלים ק"ח) עוו בכבל הגיון היה אחר כך אלא ע"י לדונו מקנאת הלשחה והוא לומרו עוו לשון רבים כאשר יבא לפניו: או יחמר כי לשה שהיה עם לבבו כי טוב יוסף וס' עמו וזבים אשר הוא בו מחברך אמר גם שלכבוד אשתי לא אפשרני משוגע ואחשוו בית הסוהר. אך חעשה לבל ילא מנבוני ויהיה קרוב אלי. על כן מה עשה ויחבהו וגו' מקום אשר אסורי המלך אסורים שהוא בית הר הטבחים כי שם בית ויעשו שמני דברים כאחד. וחזו ויהי שם בנים הסוהר. כי היו שם שהוא בבית וגם הוא בנים הסוהר:

כא **ויהי** כ' וגו'. שגם כחבנו לאשתו כי בית יוסף מגדיתם אמרו בספר הזוהר שהיה לפוטיפר מרכבה אל הבניות בגנות מגידים שקדמה שם ליחזקאל והנה בחחלה היתה במצרי שהיה גנות בגד ים ושמה הוכפל הדבר שהיה בבית הסוהר עם יוסף ואינו כפוד כלפי שכינה. וחזו ויהי ה' את יוסף כלומ' והוא היו שכינה שם עם יוסף בבית הסהר. ואמר רבו גם חסידות י' יוסף הסב ע"י עבר פיפון שיצא מהבעתיהו להיות עבר בנים בני, הספר בעודו מחבמי החתם נמצא

יבא ביחודו בם"ד:

כ **ויקח** כו'. רשוי לשים לב (ה) מה היה הקיחה הזאת. והיל"ל ויתן אחדונו את יוסף אל בית הסוהר כו'. וגם למה בחר במקום אסירי המלך. (ב) אומר ויהי שם כו' שהוא מיותר. (ג) אומר ויש אלו אסר אחר היותו ים' שנו מה טוהר אל הטעיים חסר. (ד) אומר ויתן הנו והי"ל ויתן לו חן כו'. (ה) אומר ואת כל אשר עושים שם הוא היה עושה. כן הי"ל על פיו היו עושים כי לימרו הוא היה עושה ירמה שהוא היה עושה מעשיהם והוא משולל הבנה. (ו) אומרו אין שר בית הסוהר רואה וכו'. שמא הוא אלא היה מביט במעשה אשר יעשה יוסף כי מסר שרירותו בידו. היה רשוי יאמר לשון מורה על השליטה בכל. ואל בלשון שלילות רמיה וגם אומרו מאומה הוא אלא נודע והרשוי יאמר שכל בידו. ושם הוזר אל הרמיה אין היה רואה מאומה. אין אלא בידו מהקבלת לזה וגם אומר בשבר ס' אחו הרי נאמר למעלה. אומר וכל אשר הוא עושה ס' מלויח והוא נאמר לבני עולך:

אמנם הנה אין ספק כי שם היה אחדונו יוסף מאמין לדברי אשתו לא היה עוקבו בבית הסוהר רק רודפו עד המיתה. לך מאשר רמיה כי ה' אחו כמ"ש למעלה וירא אחדונו כי ה' אחו ומה גם נרא"ל (כ"ר פ' פ"ו) שאמרו שרמה שכיחה על רחלו על כן היה נכוה בשבי אשתו אומר נלבו אוי לי שם אימר בי אשתו עם אשתי ומחמתי לה' אשר עם יוסף ואוי לי שם לא אומר כי אשיה לי לחרפה אשתו שם רע על אשתי. ועל כן שפניר אדבר ויאמינו בית הסוהר וגם זה בירחה אל"ים כן יעשם לקחו בדברים מוציא אל ייחר בעיני יוסף. ויעשם אדונו עליו. וזהו ויקח אדוני יוסף אותו. וגם כוונו מאנה אל האסורים. כי ייפה למה עמו וזהו ויאנהו אל בית הסוהר כי עמו היוציא. כי במקום אשר אסורי המלך היו האסורים שהוא בגבלים הוא לא היה אסור רק ויהי אם בנים הסוהר. היה בני אלי מאסר ומה שנאמר (תהלים ק"ח) עוו בכבל הגיון היה אחר כך אלא ע"י אדונו מקנאת הלשחה וזהו אומרו עוו לשון רבים כאשר יבא לפניו: או יחמר כי למה שהיה עם לבבו כי טוב יוסף וס' עמו וזבים אשר הוא בו מחברך אמר גם שלכבוד אשתי לא אפשרני משוגע ואחשוו בית הסוהר. אך חעשה לבל ילא מנבוני ויהיה קרוב אלי. על כן מה עשה ויחבהו וגו' מקום אשר אסורי המלך אסורים שהוא בית הר הטבחים כי שם בית ויעשו שמני דברים כאחד. וזהו ויהי שם בנים הסוהר. כי היו שם שהוא בבית וגם הוא בנים הסוהר:

כא **ויהי** ס' וגו'. שגם כחבנו לאשתו כי בית יוסף מגדיתם אמרו בספר הזוהר שהיה לפוטיפר מרכבה אל הבניות בגנות מגידים שקדמה שם ליחזקאל והנה בחחלה היתה במצרי שהיה גנות בגד ים ושמה הוכפל הדבר שהיה בבית הסוהר עם יוסף ואינו כפוד כלפי שכינה. וזהו ויהי ה' את יוסף כלומ' והוא היו שכינה שם עם יוסף בבית הסוהר. ואמר רבו גם חסידות י' יוסף הסב ע"י עבר פיפון שיצא מהבעתיהו להיות עבר בנים בני, הספר בעודו מחבמי החתם נמצא

כי הוא היסב היות שכיחת בבית המוכר שלא בכוונה וזהו ויהי שם בבית האסיר. ויהי ה' לתת יוסף בחוכר סהוה הלי כי עשה בכי"כול נעשר לה' ועכ"י ה' הצליח אלין חסד ויתן חנו וגו' שתנו של ה' שהיה ע עמו נתן נעיניו שר בית האסר:

כב ויתן וגו'. הנה שר בית האסר גדול מחוה. שלזולו עושה מלאכה האסירים והחתרים בידיו רק מצרפיו עושי רצונו והוא היה שר בקיר נגיד בית המלך. על פיו יצאו מציאי האסר. בהביאו עניניהם לפני המלך. ועל פיו יבאו וקרובה יפוערם לבוא על ידו מתת המלך. כיד המלך המובה עליו במתנתם מרובם במשנה. לתר כי נתן כחו ו בידו עליהם. וזהו ויתן שר בית האסר ביד יוסף לת כל האסורים וגו' והוא כי כל שאר עושים שם בין יוסף והאסורים. להוציא לת כל אחד מהם משם ולהקן עיוחם מתת המלך הוא שר בית האסר היה עושה ומקיים כי לא ימרה לת פי יוסף. ומשה תאמר במה היה מוצא חן להיות עושה ככל חפץ יוסף שלא הוא כי לאה כי לא במחיר היה מפקח על עניינם. כי הלא אין שר בית האסר רואה לת כל מאומה בידו של יוסף לשמר מאומה שלו שבידו היה מפקח ומעיב לשם. כי לא לאה מאומה בידו של יוסף. לא לעצמו ולא לשר בית האסר ולכך היה עושה כל החפץ יוסף. ל"ת בשכר ה' אתו. שנית שהשר הוא עושה ה' מצליח שבכל מעשהו על האסירים. היה המלך מסכים:

מ א ויהי אחר וגו'. אחר לשון ויהי לומר אחר הזכירו שלאחת יוסף. אחר ויהי היה לו אחר הדברים האלה כי חטאו וגו' וינאחו אלו. כי על ידי האדיל שיר שהי שנים בבית האסר כמו שאחרו ז"ל על ויהי מקן וגו'. שעל ידי זכותו ד' זכיות לשר המשקים היה עוד שנתים בבית האסר:

ד ויפקד וגו'. רמוז לשום לב מה עורך בהודעה זו. לך הזה נאמר דרך אני על פלא ויהי הוא כי אחלה שם שר האפים על יוסף עיניו לטובה. וכמו שהכהנו למעלה כי במקום שאר האורי האורים היו האסורים. הוא לא היה האור. רק ויהי שם בבית האסר בלחי האסר לך עתה אחר ההלמ' האזכר. אקלה נו ועתו בהבל נגלו וחם יאחר ו היה אחר הדברים האלה האזכר שהי' מלוים שעתו בהבל נגלו ר'. על כן היצב הוא יאב' שפרעה נתן באפיר את השרים האלה. בע"י כן פקד שר האפים את יוסף שהיה שר היו באפיר בעלמ'. במקום שאר היה יוסף האסר שם בהבל ובקש הזאתם להחיר לאחו כדי שיברח האזם וזהו ויפקד ר' ויברח אותם. ובאומר מפקח והאופה. ולא אמר שר האפים והר האופים כאחרו האחרי כן. וכן באלה לאדונים שהיו אחרים. עניינו כי כל שר יש לו אחיזו מברחים שהי מלאכתו כן שר האפים אחיזו עבדיו שוערי היין ומביאים לחזו עד שולטן האלך והשר טוען את האנשי על כף פרעה וכן שר האופים היינו אופה שפת' כי אם עבדים לו לשים ואופים והוא מביאים אל שלחן האלך. ועל כן כתב' נאפת זבוז בראש. פשט האפקה שאחת יד האר שלא שאר כל אחוי. ובאמת נאור בגלוסק' פשט האופה והלא אופה בלאור. וזהו אחת האפקה אלך אדיר והאופה

והאחת לשנים לאדונים שם שריהם וזהו לאדונים וגם למלך אדיר לך ויקלף פרעה על שני סריסיו. שלא הזכירו את עבדיהם ולדעת מה ישאה להם. ואחת באמצע עד יעיין בדיהם וזהו ויפקד שר האפים כו' ויעלהו ממקום אשר האסר. אל אקום האיומד לאמור בעלמא. כי פוב הוא כי עדיין לא נגזר עליהם דבר ויברח כו'. ואחת האפרש אשר בחצו אחוחו האשקה והאופה אל אחוחו שר האסירים כו' ביוחה אשר האשקה והאופה שם החולמים ול"ב שם האסירים עצמם. ויתכן לפי זה כי היה ויחלמו חלום שניהם ביום כפתרון חלומו. כי כל אחד חלם מעין פתרונו. זה נתן את הכוס על כף פרעה. וזה הניף ראשו על ראשו. ויש אומר שהשיק בעד כף על האסירים ידבר. ואחת יאמר מה באמת יוסף בראות את פניהם רעים בשאלה מה זו אתיאל אדוני וכו' היו אסורי ל"ת דע כי האשקה והאופה אשר למלך מצרים שם אשר היו אסורים בבית האסר. כלומר אך האסירים לא היו רק באשאר בעלמא ולא אסורי. ומזה יבאתו כי כל שבעה לא היו רק באשקה ובאופה. ועל כן אמה עליהם שהיו פניהם רעים וזהו ויאמל את סריסי פרעה אשר באשאר שהוא אשאר בלבד ולא אשר אדוני אשר בביתו:

ח ויאמרו כו'. אמר הלא נאלהים לבדו פתרונים ולא לאדם. ועכ כל זה שפרו נא לי אולי אוכל לפותרו. או יאמר אלוס חלמו. והיו עצומו על דעת האלוס כי לא ידעו אם טוב הוא. רק על העבר פוטר ונדעה אז אמר הלא לאל"ה פתרונים ולא לפותר. ול"ב גם אחד יפאור לכם לא אדעו אמיתת אדבר ואאת שהיו בפותרים. ועם כל זה אאתלו פותר ספרו נא לי:

ט ויספר כו'. הנה אומרו באלומו הוא אאתר ועוד כי הנה אכל אלוס זה היו באפרון דבר זולתי אין אסיריים ואת אכוס על כף פרעה לך אם שהיה אפותרת כו' היו דבר באפרון. וכן באלוס שר האופים היו ענין אסל העליון באפרון. לך הנה זאת יובן. אי הניד נרז"ל כל אדברות שאר פתרו באלומו' אלו אכל על ענין יאבלא. אאתם היו אפק כי לא היאה תור' אאפרת כל אחלוס האבלתי נוגעים אל האפרון אם היו דבריה בעלים באוך האלוס. לך הוא כי אדברת עיקר האפרון הוא אנוגע אל יאבלא בכל פרטיו. אלא אאגב יש קצת נוגע אלינו. ז"ל באלומי ואנה נפן לפני כו' לומר הגני רואה כי היו נוגע אלי כל האלוס רק סופו. ואקח אם האעבדי כו'. לך באלומי הנוגע אלי היה ענין נוסף ואות כי הנה נפן לפני כו' והיה כפותרו כו' ואשאר אזה כי נגלה רוח הקודש ביוסף. ואאתלה אמר אלא נאל"ים פתרונים לומר לו ולא לך. ואפרו נא לי לומר אדוני אשר בביתו מה בידיכם מגיד אבא:

יד כי כו'. כמו זר נאאבד ישים אבאתו אבא"ש. והנה בשים נב אל אאמרים ז"ל. באמרו אאלי אאי זכיתם באמר אזכרתני והזכרתני. באריך שם אאי נאה היו אדבר על אומרו ד' זכיות. ולא על אציאות

מפסחו כי עם בשר זרועו. לך הוא כי הגם שעם הכתוב הוא יסיבך על כך כמשפט הרשעים שכל כח היסיר לעצון. עד גדל כ"ת זכרתני ועשית עמי. פשי עשה סמוך להשיבו עמך וזכרתני כי' ומשלח מן עד שהוצאתני כו' נמצא בלשי טובה בו תלה שבקשתו כי כך זכירות. היה נראה כרומז לו זכור יזכרנו בטובה קלה. ועל כן בפשם ובמה שבקשתו שלח שפר לו רק ג' שריגים שהם ג' ימים. ושיכן שכוח ליד פרעה. לך עיון הנבון לפניו ושהוא כפורחת שלחה גם לא פיה. שפשר לפת השגלות ליוסף לומר שיזכירהו שהיה שקומי נפן לפני הוא שהשה בנפן לפניו. הוא יוסף שהוא מיכאל הנקראים נפן והיה לפניו והנפן הסיה כפורחת. מיקום שהוא הם שלחה במשלה. על כן אמר לו כשובר הדבר. כ"ת זכרתני כי' והוצאתני כי'. שד יפקן כשוב לב על ייטיב' קומרו לפך. וגם קומרו עמדי חסד וגם בקומר מקרי כן ולא זכר שר כי' ושכחתו. שהוא כפל עניו לבלתי עזרך. לך יאמר כי תשר יזכיר שם רשעו. ויהיה זכרון שהשתה בלבו ע"י כן נבא לפניו עניו להטיב לו. זכור יזכרנו עוד ויטיב לו. לך שם שהחלה לא יהיה תיתו בלבו לא ייטיב לו נכוח עם יוכל הושיע. עוד שנים ליעמדנו יש. כי השוב אבר יש לו להחזיק לשוכב. טוב הוא שזוכרו ניטיב לניטו ושם שהוא בלבו בשם כי שה שהחרי כן ע"י שם שהוא זכר תלוי. מזכירו שמקום שמטיבין לו. לפ' הוא להחזיק שכוכב ולא לשכחנו וזה יאמר שלמוד סל'. כי שם זכרתני לפך כלומר נמיך יכך תהיה זכור לפך יפשר כי וזכרתני על פרעה. שה שתין כן שם מעשה לא השימי בלבך וכן היה כי לא זכרו שהוא. וגם לא לפרעה כל סוף שנתים. וגם אז עד שרשה נפשו יוצאה כמ"ם (ב"ר ס' כ"ט) וז"ש ולא זכר כו' כיון לניטו. ועל ידי כן ויבשההו שלזכירו על פרעה. ולשיעוד שפני הוא שה שפשר שה בי שלומר שלין ל"ת זכרתני לפך. ממך ובך עשה בזה הוא שה שפעשה שמי חסד וזה ושנים גם שמדי חסד כי לא תהיה כפוי טובה לך שה שעל ידי שהזכרתני כו' יהיה כי ושהוצאתני כו' עדיין הדבר נכפה שם ייטב לי כיעלה. ושפשר לה' כי נריך לי שהצלות כי גוים כו' רשויה שלי:

טו כי גוים כו'. לשר על שהשר בלבך הלא טוב לך שלא שזכירך שן יפפשם כשעשיך בשלומר כי לא על שם הובשה לישכר שהרן העבריים שולי נשלכרת בגיבקך. וגם לא בלדקקך שהוך בכור הזה ע"כ על שהשר לשר כי שני גוים שהוא שפשם שולי גובתי ושכרתי שפשוך הוא כי שני גוים שהוא שהרן העבריים. ועל שבני וגם שם לא עשיתי וכו' שילכת גבהי. והרשים כי שמו שושי בבור כשייב שמון כי לו שהשה על בשולם בעל לשם דשו לשנים רק לפשים דעשה. בשוכן כי לא יסו' שהן שם שזכילהי ובשמוהו שם שזכילהו שלזו יש הוא כי לשם כ' שפשוה שהם ידו שון שלבש ושון העבר שיפין. כי שון דבש שהבר שן שני בבר שהרן העבריים שהוא שהובל' בשהוא בדש ועל שומרו שקולים לשהיו עבדים לבני השהים שהכר לעבד ד"ם כנגד ד' בניהן. ועל שומרו שהיו וגשפים שיהים בבשה שהרן. על כן ושבש שפם שדויו שם שיהי על יוסף. ועל שעבר שיפוש זרע בבר היה עבר שנים בניים שבוכר.

ובכן כיון שפלמו העבר שמר שודלו יש"ת וכן שפבר נרמז בשומרו והוצאתני שן הניה הזה ששלים שרבע היבוש שלו בשפבר שהם כל שנת שהבשתי. ושו היה יוצא שם יש בשנשה בשנים שהרות בעד ב' זכירו' כשדובר וכשומרו גם יכוין על שהני לבושה כך כי דע היה שהם היים שזכילהי שקודם לש היים שוליהי. והוא כי לא שלמו היושים על העבר היים שך לשיות גם שפלם שזשן ידעתי כי שוצאתני וגו':

פרשת מקץ

מא א ויהי מקץ. רשוי לשים לב על שומרו שקץ ולא שמר ויהי שמר שנתי' יושים וגם שם ו' במ"ם מקץ ולא שמר נקץ. וכן שו' יושים הוא שיוסף וכן שומר הולם לשון הוה ולא שמר ויהולם פרעה: **אמנם** הגם שודיעכו רז"ל (ב"ר פ' פ"ט) כי הנשנים נהוספו ע' בניה הסובר בעון בומרו בבר הנשקים ויאמר ב' זכירות זכרתני. ולשוי לשים לב מי הניד להם שבשון הסוא שדבר על בר הנשקים. שלמו יפי שפברו. שזו הנשנים שם טופסות עליהם: **אך** הגם שמה ידשו הסובר שיפין שיעלו שרשתי שבשותו. ולשו כי ו' שנים היה בניה שכלא. כי בן י"ז שנה יצא שנים שבין ושנה בניה שזשו ובן ל' שנה היה בבומו בפני פרעה. נמלא היה י"ב בניה הסובר ושנשים קודם שתל ושנים ג' שנדי והוצאתני כי' ושין גם הסומר שם לבון בקנה כי לא שם שבשתו לו כל בך לדבר דבר בקנה. לך הוא לומר ושנים שתם שנדי כו'. כי לשיות עם היה קלבה יפי כלא שמלא מן כשבר שזכרנו בנמיך. ומ"ל היפה שין זה כי שם שבלמו בשות שנשר הבשר שיפין ושם כן הנשות דבר שתר היפה נולמת שלשר הנשנים יפיה: ועוד היה שם ושוא כי רשו שומרו בנשנים וגם שומרו יפיה בשוא שיוכר. וגם שומרו שולם לבון היה לך הוא שלומר כי בשנשה היה הדבר. ושוא כי לשבשים נמנים כך וכך בנים ושין קנדה שם יהברו לו יוסיפו קלא יפיה לישלשה. וזה יאמר רשו שהם לך בשנשה היו הב' שנים כי שלא על כן היו שנשים יפיה לומר היה על יום לא שנות ולא יוכר ח"ת יפיה וכשה הקן שבוא. היה שולם הנה נרשם ישוטו ולא שקודם. שו שהרי כן כלל. ע"כ נאה שוא' כי שין זה רק על הבר ב' הזכירו' כשדובר. ולשעלה בהבט לשה שה רז"ל הדבר בזכירות; **ובזה** נבא על כוונת כלות השמוד בשוך על סוף פרעה הקדשם ושוא ללשדו דעה כל יאמר לשם כי שהריות לשדה הוא שמועל. שוא נם לו שהוסיף להיות על יהם שרה שהלן. כשומר לוא שריעות יוסף לבקה לשני שר השנשים יזכרהו על פרעה וגם היום הסבר הסוא שהוסו שהזכירו לשני פרעה והוציאו היה שהבר בנים הסובר כל יפי היו. ע"כ לשסיר פושה שלב כל שים יברשל כל יעלה על רוחות שהשריעה הוא שמוד והסובב הוא שמעיד לו רק כ' לבדו לכל שבשתים כי. לשר כי על דבר הסובב. שהדבה ולא זכר שר השנשים שם יוסף ויבשההו כשבוהר לשעלה כי שסירו שלנו. וזה על שהריות שהדבה על טופו דברי שריעה לומר שיזכרהו זה בפעים. ע"כ שקן בנים יפיה ופרעה שולם. ולא שפו שלמו היה בנים ולהורות

על נמצוס הזמן לומר מקץ שנתים פרעה חולם כי תביאנו התריך לו כפי נדר התריעה שהי שנים כלומר . וסוף הפסוק עד פסוק ויהי בבקר כו' יתפרש לפנים בס"ד .

ט ויידבר אל כו' . לומרו לומר ירמה בלשי עודך שתיהו : אך הנה לומרו רבותינו ז"ל (סס) שיעיר את המלך בשבועתו מלגיד דבר יוסף עד שהיתה נפשו יולאה ובזה יתיר כי בהרגיש את עלמו בחסד על נער המלך . דרך ההגלות לומר אל נא התשימני שנתחרטו כי הלא את השתי לתי מזכיר היום שתי לחשבר להגיד עין יוסף אם לא בהזכיר את השתי לומר פרעה קלף על עבדיו . שהוא על השתי לכוחר וע"כ בושתי מלהזכיר עד אשם היקון זולת זה עד עתה וזה לומר לומר כי מה שהחרתי הוא כי כדי לומר העין את השתי לתי נריך להזכיר היום : והנה לומרו רבותינו ז"ל (סס) את השתי מה שהשתי ליוסף אלא שהזכרתיו עד הנה ומה שהשתי לך אלא מהרתי להגיד לך עד עתה . וכלוי לדעת למה שהיו השתו השמור למעלה השתו משקה מלך מלרים כי והלכו לנקש על יוסף ועל פרעה . ושוד שלשתות היה להם לכלוא עם השרים ויסיו שלשה . לומר השה ראו שני השרים לחד לומרו השתי לשון רשים ולוחו עון שעליו נאשר היה לחד ושוד כי לא היה הוא החוטא רק המשקה שהשתה ידו כאשר לחשבו למעלה על לומרו השתו משקה כו' ולא נלא את השתו של השקיט ושר האופות ע"כ נקשו לו השתים לחרים . וזה לומר קלף על עבדיו לומר זה לומרו לומר יהיה כי מה שוידבר שר השקיט לא להשבח יוסף רק כדי שלא פרעה לומר מבוקשו לו לחידך ניסה כי השם שהשם יוסף בחוש כי נוגע נגעתי לומר לא החוש שיטוקר פנקשי בהזכירך לוחי לומר כי לא השם שמני בבור כי השה נוגע נגעתי כו' . וגם מה כו' וזה יאמר כפי מה שרואו לומר הוא את השתי לתי מזכיר לך לא השת זולתי שהשבר בו כי השם והשם לחשו לכוחר כמוהו בשמחר ולא לסור שם אלא בשם שהוא עבד לשר האופים . כי שם ביתו ולא על ידי מלך במשפט כי לא השת על הפשע . ועל פי דרכו הכניד נשה שהשת יוסף בחומרו היום כי לפי זה היה בעת היה לא עיין נוזו יוסף כי שנתים ימים היו מאז עד היום

הזה כשדובר למעלה והוא מזכרת עון נרגש יוחר :

י פרעה קלף כו' . רלוי לפנים לב כי בלומרו במשמר ולא יזכיר את עלמו לעבדו שהלה וחוזר ולומר לוחו פעם שנית ועוד לומרו ושם לחשו כו' לשם יפרט כל לך סימים וכן לומרו לחשו . לך השה הוא היה נכוה בשתי לוחות לומר בלבו לוי לי שם לומר שהוא בקי פותר חלומות שים שהיה רעות . (ס) שהנדל השמחי שם ישלא בקי על בתיחתי עד כה ושה גם נרע"ן (ב"ר פ' פ"ט) שהמרו שלא הניד עד שרשה נפשו ישלה . (ב) לוי לא ישלא בקי לפתור ושמלא בדשי ושוי לי שם לא לומר שהוא בקי פן עם כל זה יוכא לפני השלך וישלא בקי על חעשה עלמי כשהשפק ושרשה שנים לכשן ולכשן ושהחיל ולומר פרעה קלף וכו' לומר השה יש פנים לומר שהוא

פותר חלומות בקי כי הלא אין לומר כי דרך השעיה לומר כי ידע שהשלך יותר טוב על שר האופים מעל שר השקים ועל כן לזה פתר תליה ולזה הלוה כי השפוך הוא כי הלא פרעה קלף על עבדיו כלשון פותר כעסו עלי מעל שר האופים כי הלא ויקן אותי לבדי כשמש שהלה והשמש היה עלי יותר מעל שר האופים וזהו כשמש אותי ואת שר האופים וכן על השעית זמן החלום אין לומר שנשיער לו שנים לפי הזמן כי השה ונחלמה חלום בלילה אחד אלי והוא בחופן ביותר היום בו הכתוב . וז"ש ז"ל כאן למה לא הזכירתי עד כה לז"ל השה ים בתיחה אחרת שאפשר כי לא מהכמה נדל בפתרון כי הלא היה כשפתרון חלומו של אחד מהם ממנו מלא החלום כולו כמעט כל היה פרעה וזה השה עוקן את הכוס על כף השקיט ועל השר האופים : ואפשר שעל פי הדברים פתר בפשיטות ושוד שכבר הלא מהכמה פתר כי אם שקלה הוא היה לו כי הלא לחיות מפשר הלמין לא יבלר לאחד מד' בחיות . (ה) לחיותו הכס גדול . ובכוב הכמתו כיון אל אחיתת כוונת החלום בהשערת הכמה לו על ידי כיפוף . (ג) על ידי נבואה אלהים . (ד) על ידי אסטנניות שיסקיף וירא מולד כל אחד וכל אשר נגזר עליו אמר השה אבל הלא לא נייחס אליו אחת מהן כי על הכמה נדולה לא יהכן כי הלא ושם אחתו נער ואין הכמה נדולה נמלאת בנער לפחות עד ערבעי' שנה . ונם לא נמלא כיפוף כי הלא הוא שבני אדון כיפוף ביניהם כמלרים ונם לא נניח הוא כי הלא אין שם מקום השבודה לשר השנה ו כי הוא עבד לשר האפים מקום משוגל מדרך השבודות ונם לא נאסטנניות כי הלא שם כן היה מוכר ולוכש תחלה . לדעת מולד כל אחד ממנו ולעיין על מפשע כוכב מולדתו ויפתר אח"כ לך זה לא עשה כי שם ונשפר לו ומיד ויפתר לנו : ועל פי דרכו השמיר דבר ושקר עשה כי הלא יוסף לומר אליהם לאל"י שתרונים שפרו נא לי . ולולא הוא בקי לומן לא שאל שיספרו ובזה יכול השלך לאמר לו לית שפרם לו חלומך שם לא בידעת כי פותר חלומות הוא . ושאל ממך השפר לו כי בקי היה וא"כ שתאת אל השלך לזה שיתה ואמר ונם אתה כו' כלומר מעלמו ממתת השתברות מקרא היה כי ויפתר לנו כו' . ולבל נאמר השלך הרי בולל ד' מיני השנה לשפור הכמה וכיוצא כו' . ושם כן לית שפר אין זה רק על השנה רשה ז"ל שים בהלומו שפר כי שפשר כי מה שרואה בשיניו הרואה בשתבעו כי בהלום כל ח' שפר זה רשאלו מהן הכוס על כף פרעה לומר שיסיב על כתו . וזה שהשוף לוכל מעל רשתו לומר שיסלה ויאכל השוף בשרו מעל רשתו ולבל יאמר השלך ח"כ לישפר שכל כך שתה מסביל הכמתו למה שזכירתו ולמה יובא לפני ז"ל השה לשומת זה ים בחיתה אלינו ידיעה כי הלא ויהי כשתר שפר לנו כן היה אותי השיב כו' . וכוח כי שתר שהקלף היה בשוש ונם בשתי נתן שתלה בשמשר לומר לית נתן לל לבו לדון ב' קלוות . לזה השיב על כתו ולזה הלא וכלל בשה שרואה השוף ח"כ על רשתו לא לומר רק שהיה לוכל בכל בבו מכל מלכל פרעה ולא היה יכל עד סוף קלף שתרון שפרון השרו לך יוסף קלף כי

חכם לבו. ולפי זה שייך מסתפק בידיעת יוסף לפקר לומרו וידבר אל המסתקים לא פרעה לומר שהוא כי לומר כמתגלגל על מה שאיחר מלהגיד דבר הגם ליני בוחא ודאי בדברי בלא הזכרת תעלי:

אך בתעלא למלך בידיעת יוסף לני מסתפק. שתולי לון בו תועלת ומה בלא בהזכיר עון על מה שלון ודאי תועלת למלך. וזה יתמר וידבר אל המסתקים לא פרעה מה שהוא לומר בלי ספק כי לא תעלי לני מזכיר כי המאכר הוא ספק ושם נדקדק לומרו פרעה קלף שלא לזכות ולא לומר קלפה וכן לומר הסיב על כני ותו תלא בעל כן לומרו רז"ל (בראשית דף ל"ה) שחוזר על יוסף שהתלמות הולכים אחר הפה היה לפקר לפרש לומרו לומר כי דבר אל המסתקים עם זולתי לדבר עם המלך לבל הזכיר העלי בפני המלך בפיו לזה לומר וידבר אל המסתקים לל מי שהל פרעה לומר ומתמרו לל המלים הוא הגם לא תעלי לני מזכיר ועל כן לא ידבר הוא בעצמו ומה שהמר למלך הוא כי פרעה קלף כו'. עד סוף הענין לו גמה שכתבנו שהרמה פנים לשפוט שהיה לו הכמה לפחיד ופנים לדון שפחר במקרא ושיה ח"ל בשלר הדבר לל פרעה שיחלה לו מקרא היה ויתיתנו וזהו יתמר וידבר אל המסתקים דבריה שהמחר לל פרעה לומר הוא הבזירה כי אל המסתקים היה כמסתפק והתמיל לדבר דבריו ומר לה תעלי כו':

יד **וישלח** כו'. הורה לנו הוא יח' איך נתן לה לומר ביקלהו לו לה הער עבד. כדבר אל המסתקים רק יוסף דרך כבוד: והנה רלוי לשיה לא בשם ידע יוסף כי טוב הוא בעיני המלך. שקיבל עלמו ויעלה ויחלף שמלותיו ולא הם פן נודע למלך מעשה לחזקתו ויעמידהו במשפט. ושוב שתין רלוי יפעבה לחר שלוח המלך מחריו בגלוח וחליף שמלות. לך הגם רלה שני דברים. (ה) שלא קבלו רק לומו לבדו. ולה על דבר גביהו יקרא לה לדוניו גם הוא וזה ויקרא לה יוסף. (ב) כי לא הריעוהו לבא לל פרעה רק לשלח לן הבור בלבד וזהו וירילוהו מן הבור. ביומבר לשלח ממסגר לך לחבר כך לשלחו יולך לל פרעה לז לומר הגם נחיתת המלך הוא להוליא ממבכר נפשי: כי לר

טו **ויאמר** פרעה כו'. לא לומר ופוחר לין לומרו לי כלומר למעלה ולין פוחר לומס לפרעה כמ"ש ז"ל (בראשית רבה פ' פ"ט) פוחרים היו לבל לא לפרעה. על כן זהל וילה לן יומר יוסף בלא שהרו לך הכמיך וכל החלומות הולכים לחר הפה. ומס יסכון מה שלומרו ולפחור כי מה שהיה כבר הוא:

על כן כיהם לו ולומר ופוחר לין לומרו כלל:

וראוי לשים לב לל לומרו לומר כי היו לומר לומר לזולת. וכן בהמובה יוסף לומרו לל פרעה לומר הוא בלשי טדק וגם לומרו בלעדי עם היוחו עתיד לפוחרו. וכן לימרו ל"ש יעשה מה היה עתיד זו. לך הם פרעה לן יומר יוסף לומר שכל הכמיך לין גם לחד פוחר לומרו. ומה גם עתה לני כי נער לנכי. על כן לומר

ולני שמעתי עליך לומר. כלומר לא נודע לני ליש הדרך יהלך רוח הכמה לחך לדבר לחרך ובמה כמך. לך שהם שמעתי שעליך רלוי לומר השמע חלום לפחור לומו. ולא כדרך חכמים שהרים שהומעים חלום לעיין בו על פי בחינות הכמותם ולחרי כן יפחרו. והשיב יוסף ולומר לומר בלעדי כלומר לחדבר מה שרלוי לומר הוא בלעדי הוא המדע הזה. ומה לחמר ח"כ לין לגיד דבר שלא ידעו חכמיך הלא הוא כי ח"ל יעשה ומה שא לא ח"ש דבר הם כי לא יעבדוהו וגם לא לחבחה עלמי יעשה לחעני. כי הם לומנין שהוא פרעה וכה דבר לחלוק כבוד למלכות

יז **וידבר** פרעה כו'. רלוי לשיה לב לל שהוא החלום כמה שיומיים מספר המורה לל סיפור פרעה

כי למעלה נלמר עומד על סיפור ופרעה לומר על שפת היאור למעלה נלמר יפות מרלה ולמשה יפות תואר ולמעלה נלמר עולות לחריהן מן היאור ולמשה לא הוזכר היאור. למעלה לא לומר רק רעות מרלה ודקות בשר. ולמשה מפליג ולומר דלות ורעות תואר מאד לא רלינו כו' לרוע. ולמעלה מרלה ולמשה תואר וכל פסוק והבאתם לל קרבנה וגו' לא הוזכר למעלה כלל. ולמעלה לומר ויען ויחלום שנים ולמשה לומר ואנה בחלומי כולנו הכל היה בחלום. ולמעלה נלמר בריות ולמשה מלעות. למעלה לומר לעומות ולמשה לא נלמר למעלה לומר הבריות והמלעות ולמשה הסוכות: אבנם הגם פרעה סיפר לח כל מרכומי מלרים ולח כל חכמיה טסח החלום ככל הכתוב למעלה. כלומרו וישפר פרעה לסס שהוח לח כל החלום המזכר בכתבו. ללא שהיה דעת פרעה שחלום הסבלים הוח ענין הקודם. ללא שלא ידע הסבחרון. וזה לומר לח החלומו ולא לומר לח החלומיו ללא שלומר לח לרבות לחני כי שנים סיפר וקרלה חלום לחד להיות ענין לחד בעיניו. לך הגם לא כן נבא. כי לח שנים הוה נפרדים בענינים וזהו ואין פותר לותס. והוא מה שכתבו זכרונם לברכה (סס) פותרים היו לבל לא לפרעה. כי היו לומרים שבע בנות לחס מוליד שבע בנות לחס קובר. שבע לחרליות לחס כובס שבע לחרליות לחס מלבד ולא ערב לו פחרונס. והגס מפחדו כן יפחור לו יוסף כלכמיו שיה בלשון החלום מלמר סיפר לחכמיו לחרמיק פחרונס מלב יוסף: והוא כי לומר פרעה בלא מי הכניס בלב חכמי מלרים. כי היו שבע בנות מלמר לומרמי על שפת היאור. ומן היאור עולות שבע פרות לומרו מן זה ללא שמחחת שטף זרעו שדומה ליאור יפלו שבע בנות וכן מלמר לומרמי לסס יפות מרלה. ומן יפוי מרלה עודק בפרות בלמר בבני לדם רק יפוי תואר. על כן לומרו כי מלומרו יפות מרלה. שגרלה בריאתי גם מעין יפוי בני לדם גזרו לומר כי הפחרון הוא בנות וכן מלמר הקדמתי היפוי מרלה לבריאות בשר לחר דרך המבים בפרות בממות להביע מהלה על המואר. וח"ש לל המשון רק בבני לדם כי בהביעה רלשונה מביע לדם לל המרלה. ומ"ש לל המשון וכן בחלום הסבלים לומר פרעה הלא לומרמי לסס בריאות ומלעות ומין לשון בריאות עודק רק בבני לדם ולא בסבלים,

כה **ויאמר** יוסף כו'. הנה יקצה. (ה) בתומו הלוט פרעה ז' הוא מתחיל לפתור ומהרתוי שקודם שהיו לפתור לו אמר שפרון. יתמר מה שהלטים עומה הגיד לפרעה ולא בתוך שפרון. (ב) למה מוזר בניס ומומר שבר שהלטים עומה שלפה. (ג) שניתו מהנדה לאומלם. (ד) תומרו ממלה על כללות החלום. ותמ"ל על הת' מהפרטים בתומרו הוא הדבר. (ה) תומרו חלום ת' פעם ניים בפסו' הב'. (ו) כי בשלש החלוקות לא פירש לה הם שבע או לעג. רק שבע ניים הנה וברביעית מפרש ותומר יהיו שבע שני רעב. (ז) למה לא ניתר לכל שבע פרוש המפורש שבע שני השבע הנה וכן בכל השבר. ולא שיתר שבילר שבע שני רעב שב אל שהחלם ותמר הנה שבע ניים בחוש שבע גדול כו'. (ח) כמו שבשלים הרקוש הזכיר כל היתיים הרקוש שדופות הקדים. למה בפרוש המפורש לא תמר יפות ממראה ובריחות רק הפוכות בשבר. (פ) בתמרו ועל השנות החלום וגו' פעמים למה כפל כי תומרו השנות ופעמים אחד הוא. (י) אין ירחה שהוא נכון וממסר שהלטים לעשותו כי שני דברים הם: אמנם הנה היה מקום לדון כי חלום הפרוש והשבלים אחד הוא כי יתדמו זה לזה. לך מהעתך ג' חלומות וגם מאשר הקין בנסים והלם ניים ים מקום לדון כי שני ענינים הם. וזה שהפרש היה בין פרעה להכמינו בהרמז בדבריהם. ע"כ היתל בזה פתח דבריו ותמר חלום פרעה אחד הוא על פרוש ועל שבלים. וא"ת ג"כ תיפה למה הרחוני שהני ויהיה די בהשמטת הלא הוא כי אשר השלים עומה. ותמז בהשמטן הגיד בשני כי בהשמטה רמית חלום ותמר כך הוגד לך שפרון. הוא חלום שהני שהוא שבע ושבע בשפיות. כי מלוי השבלים שבע ושקוטן רעב. וא"ת לא יתכן כי הלא בריקות השבלים אין להם כלל ובשהם הפרוח יש בשר הלא שהוא מעט. ואם הוא סימן רעב זה יורה מזונות מועטים. וזה יורה תוכר כל לגמרי בתוקן שלא אחד המה זה אמר שבע פרוח וגו'. חלום אחד הוא. לומר על שיעלה על הוא בשפרוח המפורש שם רמז על השבע וכן השבלים בתוקן שהרעות יור' על מזון מועט כי לא כן הוא רק שבע הפרוח המפורש אינן מיתת המזון רק שבע ניים הנה וכן השבלים ועל דרך זה הרעות שבע ניים הנה וא"כ השבע הוא היפות תומר ויוקן בריאות. וכן בשהם הוא הרעב ומיותות שבפרוח המפורשות אין השנים שהם ז'. וזה שלוש אחד הוא כי אין הפרש. וזה אמר שבע פרוח המפורש שעמוקן הם שבע ניים כלומר שיהיה שהם שמות ויפות הוא הוא השבע. וכן השבלים המפורש שבע ניים הנה כלומר ויוקן מליות ובריחות הוא השבע בתוקן שזה חלום ת' הוא ופירש ואמר זה שאמרתי שהפרוח אין השנים יתכן זה כי גם שבע פרוח הרקוש שבע ניים הנה. ולא שיהיו הפרוח הרקוש עלמן סימן הרעב רק שהחם בלבד. ומי יכריח זה שלא יהיו הפרוח שהמפורש סימן על מזון מועט ולא רעב לגמרי. שלא הוא כי ושבע השבלים הרקוש שדופות שקדים אין לומר שיהיו מועטי המזון. רק יהיו שבע שני רעב כי בריקות ושדופות

אמר בלבו על כן השבו שניים מהקדמה שלי בחלומי מעין בריאות ולכן שמרו בשנות. על כן מה עשה פרעה בשבועו לשפר החלום על יוסף מדלגה מדבר כן יפתור לו גם הוא בשנות ע"כ כל הדברים שניים חוזק שהחלם שם חכמיו לפתור כך ניים חוזק ובמקום שמרו על הפתור אמר על שפת היאור כל יפתור על שפך יאור זרעו שמתמתיו ימתו וכן בפרות הרעות לא הזכיר מן היאור כלל. וכן בכל מקום שהזכיר יפות למעלה הזכיר ליוסף תומר. ולא מרחה הבלתי עודך רק בשבי שדה וכן הזכיר מחלה בריחות בשר ומחר כך יפות תומר וכן בחלום השבלים שומה ולא הזכיר בריחות רק מלחות ושאחר עשה על דבר שהכון השבע שנות עשה גם כן לשנות גם בשבון שהיפרכיות. והוא כי אמר מי שכניס תומר שהרעומים לומר ז' שפרכיות כי אלא שרחה פרות תוכלות פרות ושבלים תוכלים שבלים. אמרו אין זה שהפרכיות לא אמר יפות ומיפרכיות שם שהמרות היים יגלעו כדרך שהלכיות אלו שם אלו, ותומרו מן היאור הוא שיפרכיכו ממנו כעודע. כי כמה מדיעות מפלכיות דרך מהלך היאור הזה מרמקיהו עד סופו. ועל היום שהיים רניים ושבלים היה תומר יפות מרחה ובריחות ומלחות שבר וכן ילדך תומרו והעמודים אלו הפרוח נראה להם שהוא כי שהפרכיות יהיו שמוכים אלו לאלו. שאם לא כן מה טוכך במה שהראה לו היוסן אלו שבריחות אך הוא כי גם שהפרכיות שכובשו היו חלושות. כשבאו את שהלחות וטובות להיוסן שמוכות כי ידעו מולחיים ומוליחים על כן לבלוע יפתור לו יוסף ככה כי לא יעלב לו. על כן מה עשה השניים מ"ש למעלה ומעמודים אלו הפרוח. ועל עיקר מה שהניים לדון שהשבע שהפרכיות יכבשו את השבוע שמוכו'. על כן להרחיק את יוסף מזה שהפרון מה עשה כשבניע להזכיר החלוסות. בין בפרוח בין בשבלים בפליג בחולמתן בהללים לבלתי יעבור בשבלו לידון שיהיה להם כח לכבוש השמוכות. וזה שתומרו דלוח ורעות תומר אחד לא רמיתי בהמה בכל ארץ מלרים לרוע בתוקן שלא יעלה על לב לפתור שיהיה בהן כח לכבוש את החחרות וכן בשבלים חוסף לשומות. כי שפרון יהיה דבר מבולבל כח לכבוש. ומפני שעדיין היה שפתר לומר כי חולי מן השניים יעשוהו החלוסות שרצה לכבוש השמוכות על כן לשלול גם זה. חוסף ותמר על החמור למעלה. והבאתם אל קרבנה ולא עודע כו' ומרלינן רע כשפתר בחולה לשלול גם זה. כי גם שנאמר כי מן השניים נפחייטו. לי שפתר שלא ימלטו משמוכות החלוסות. ולא תשתר גם השלשה הקודמות. על נדר שלא עודע כי בתו אל קרבנה. שלא יעדיפו כלל מכל הבזה ושבלל ושבניע ושרכוש והעבדים ושקניתם וקניתם וכל בשמתם. ויהיו חלוסים שחריסים כשפתר בחולה בתוקן שלא יהיה מקום לפתור על שהיפרכיות. ולבל יאמר יוסף קבל מה שם שכמיך ונעמיס יהד ונלחם שם בניסים גם הם. ושפתר שלוח שהשכמה הוא שתמת ויידע פרעה בן יסניס שמשם בנמות לו בשיפרכיות. עליהן השליט ואמר ואומר אל שהמשומים ואין מניד לי כלומר אין בניסים דבר להשווכה עמשם ושתה לנדך שדבר:

מן הכתר נתנם כלן וחסו עליהם פירש פרוש הרשות. על כן לא הזכיר לעומת שהוא מה שבדה פרעה מלבו אלא מכר למעלה והיה שקר. כי לעומת הוא שים נגנזים הלא שהחקנו קודם זמנם, והוא ידע כי היה רקוח לנמרי שהיו הרעב בעצם. ות"ח לדרכיה ילמד מלוס הבגדים מספרות והבגדים הרקוח יהיו בבע בני מזן מוטע ולא רעב ממש. לזה אמר זה לו לשבר. כי הלא הוא הדבר שבר דברתי אל פרעה אשר האלהים עושה הראה וגו' כי אשר האלהים שהם מבשר האמת נשפרות הראה בחלום הבגדים. ומשם כן אחר שהבגדים שם פתרון הפרוש לזיך ילמד חלום הבני מהרלשון. אחר שהוא יח' בא הבני לברלות פירוש הרלשון ואמר הראה ולא אמר הניד למה שלמעלה דבר על כל הטוקה שהחלום הבבע והרעב. כי בני בחיות שהם שבע בעצם ורעב שבחלום הרלשון הניד בני שהוא שובע בבגדים המלוחות ורעב ברקוח. והוא כי בחלוקה המלוחות לא יתויב שבע גדול כי אשר העדר רעב בלבד או שבע ביטוי לך הרקוח הוא שהלא רעב בעצם כמראה בחלוב על כן למעלה אמר הניד אלא יבאר מהבני שהלחם מלילוח שבע לך עשה שיבבר על החלוקה הבנים מהבגדים הרקוח שהם שבע שני רעב. אמר הראה כי הראה בעצם על רעב ואחר אומרו שילמד שהוא מן המפורש מהבגדים הרקוח. הזר אל מה שהאחר שלפרש שלמעלה כי לא פירש למעלה רק שבבע פרוש הפוטרו שבע שנים שהם שבע שנים בא לפרש מה הוא יפוש מראה ובריאות. ואמר הנה שבע שנים בלוח שבע גדול כו'. ועל ענין ושלבלה הפרוש כו' אח שבע כו' וכן ושבלעשה כו' לאמר ובכחה כו' ועל ולא נודע כי בלו כו' לאמר ולא יודע כו'. ושהם הרגיש כי הלא לפי הנראה זו כי הלוס ה' הוא קשה מה"ב לעשה שהחלום החלום פעם בפרוש ופעם בבגדים כי גם לאמר למעלה כי בני שהרלון ושבדא ענין הרלשון היה מספיק יהיה שהחלה חלום הבגדים ולא פרוש שילבאר בני לבא לפרשו. ועוד היות בב' פעמים בהקין וחזר וייבן והלם פעם ב'. על הלי לאמר ועל הבעות החלום בהיה שימוי פעם פרוש ופעם בבגדים. ועל הב' לאמר פעמים הלא הוא כי מה שהשתה ולא היה בבגדים בלבד. הוא כי נכון הדבר והוא כי שם היו בבגדים בלבד מלוי יבקשו לפשוט אותו על דבר דומה לו ולא היסיה בפשוטו רק בכל חלום בים לו פתרון היה בהבחין בשהר הלי דעת הפושרים והיה נדון בקרבך תיהנו בהבחון שהשתי. לך עשה שקדם על פרוש ואחר כך בא על בבגדים אין זה רק שבשני הוא פתרון ושבדא ופרוש על רלשון והוא בשפוטו שבע ורעב ולא פירוש בלי פתרון. וחנו כי נכון שדבר בהוא כי זה שאמרתי תשבע ורעב הוא נכון ואין פתרון אחר כי שהם הוא מלח האלהים שהוא עשהו שהר לך בחלומך הוא הנכון ושהם ולא מלח שאחרי בני חלם. ומה כי נכון הדבר ומה פירש בבגדים בהיה בשני פעם ס, הוא כי מאחר האלהים לעשותו. כדרך המלך בלשונו לעיין הדבר לאמרו פעם אחד ואחר כשם בחים מיד לשימרו: או שעור העיון שהשתה שה"ב בבגדים ולא היה חלום הבהוא בשפוטו בלבד הוא לשמן כדא כי נכון הדבר שפשפוטו שפע

האלהים ולא היה נגיך בפתרון. כי בחיתי מלח האלהים בא בפתרון, ומה בהיה פעמים ולא בב' לבדו. הוא כי וממהר האלהים לעשותו כמלך שהחוה ואומר נזהרתו לעתן לחוטה: או יאמר מה בשבשתי שהבר שהלם פרוש ושה"ב בבגדים והיה מסכיק בהשתון הוא לחזוקה כי נכון ושמח הוא מלח האלהים ולא חלוס כחזק מכחות השהחזיקים. והוא כי כל מה שמלח האלהים הוא מכיסה והולך ומגדלה, כן בא במכוסה בפרוש ושגלה שה"ב בבגדים הפך מדות שמכחות שהחזיקים שמגלה ומפשיט שה"ב עד יבוקע ועל היותו פעמים הוא על כי ממהר כו' כשנקודם:

לג **ועתה** ירא כו'. הנה קבא מאד. (ה) היותן למלך נמנותו רק יבמע הלוס לפחור לוחו ומי בהיותו לימר ירא פרעה כו'. (ג) חומרו נתן ושבא כי היל"ל הבא ונתן. (ג) כי לשבור תוכל לין ערך רק לים מבהדל ולא נתן ושבא. (ד) מה ערך יוסף על ערך מלכים ודי לו יוסף בל שמירת חומר תוכל (ה) חומרו יעשה פרעה. שם הוזר בל חומרו ירא פרעה ויפיחהו שחומר שיעשה כן לחנות לים הרי שאמר פעם ס' ויפיחהו כו'. ושם הוא שיעשה להפקיד פקידים וי"ו של ויפקד יהיה. (ו) חומרו ויקבץ כו' ויצברו כו'. שיורה כי הפקידים יקבצו ויצברו בר ושאר כך הוא חומר ויקבון שם בל חוכל כו' ויצבור יוסף בר כו'. ולמה לא יצברו הפקידים בשאמרו. (ז) בחומרו בשמע כזה לים שאר הוא כו'. כי היל"ל לים נתן ושבא וגם למה לא שוכרה שבוחם עבדיו. (ח) חומרו לאחרי הודיע אלהים כו'. מי הגיד לו בלא יהיה נתן ושבא בשומרו יודיע ס' לו גם הוא דומה לכל זאת: אשנם נבא על העניין שים לב למה זה סיפרה לנו הורה כל דברי חלומות פרעה וכל פשרונות ושלא יוסף אליו. ושמה ירא פרעה כו'. כי מה יען ומה יוסף לנו כל זה. והיה די יאמר כי חלם פרעה חלום ושבשם רומו ויבלא שם יוסף מן הכור ויפקוד לו שם הלומותיו. ויעשידהו על ארץ מלרים רק הכסא גדל ממנו ולא יאריך וילמיד כל דברי החלומות וכל ברעי פתרונם ושם הוא הכוח על מה שבשיד לו' כי על דבר אלהים יהדו יע' בונעיו מלרימה. כיד די יאמר והרעב כבד בארץ ובארץ מלרים היה להם ועל זה יספר הלוכתב בשם: אשנם חומרו כי החלום פרעה אלו ושנותם יוסף היה הבלים על ארצך. ויעבר שם כל חוכל שבע שנים הלו ה נשלוח יבראלו מבלים מלרים בהיה שבע שנים הלו ה נשלוח ובלאם שם עין מאמר יוסף על מהיו לשמור לאביו. ולבלהי חוסף שם בשבר נשבר במקומו בס"ד. והוא כי הלא יראה זו חישוש דרך ארץ לשבר שהוא יבלבלהו וגם חומרו שם יראה לבני ארך. כי שם יהן ושם יוסף לשם יבלבלהו שם לו במקום אחר. וגם בשם לב שם שלח על לב יוסף לבהות עלות המלריים בשחומרו ז"ל (בראשית רבה פרשה ג') בלא רצה להם להם בד בדוח בשבר שלאחם כי הלא לא בשיבה היות ויהיו עבדים. וגם לשם זה שם הוא הסיבה לבריחם מקרי: נגנו מלרים ושל קבלו לשם בלבל דלוסיפס. כי הלא יראה בלשי

מספיק פעם לומרים שהיה להעביר הרשם שם גוים מתוכו: אך הנה לזה נקדים מ"מ ז"ל בספר הזוהר (פרשת ויצא דף קפ"ד) כי כאשר גזרה חכמתו ית' להגלות שם ישראל מארצם כו'. ועוד שוד כי שם שקדמה לשם מצ' ירד יוסף שמה כי לא היה מוכן להיות מרכבה אל השכינה כמותו ועל כן הוריד מצרימה. והנה רמוי בשם לב מה טוב דף על הקדימה הזאת עלה ירדה כמשם ברדשם שמה. וגם עוד נמצא לב אל התלוש יוסף שבר חלם. והנה קמה תלומתו וגם עלבה שם ענין הקימות והתייצבות ההוא שבר לון שסך כי קימות והעלתם השבועה היתה על ידי יוסף וכן התייצבות והעמדה. אלא הרקיעה בשבע שני שבע ושבע שני רעב שהחרי כן כמדובר למעלה. וכן ירמה מרז"ל (ב"ר פ' ג') בתומרם כי כשבר הלינו על יוסף לפני פרעה. לומר אלא היה טען להם עד שימלוו שהגיע להם למה לא שמרתם את השומעכם ותמרו לו שמרנו והרקיעם ותמר להם שם כשבר גזר על השומעכם שהרקיב היה גוזר עליכם שתמותו לא היתם מתים. לכן שמעו ולא תשמעו כי שם לכו אל יוסף כל שבר יתמר לכם תעשו. הינו כי כח הגלות השומעכם וקיומה תלוים ביוסף כשבר פ' תמו: ונבוא אל שעיון ותוא כי הנה תחרי פומתו בתלום כשל רב' בשבר עדין לפתור בכל תחד מהתלומות דבר תחר. גם בב' שמפרש ברשבון ותוא שבר חלם היותו שומד על היאור. ומען היאור שלוש הפרות וכן בתלום שבלים תם ברשם שבלים שבלים שלוש בקנה בקנה תחד ולא בשבעה שבע כדרכן לעלות כל שבולה בקנה בפני עצמו ועל כן בח ויאמר ושהה ירח פרעה כו'. ושעיון כי הנה הגוזים שמרימה לשם שבשם הלחם זוכות פומתם מצרים ושבע ונדולה על כן הוצרכו להחי בחים מרובים ועלומים לנת ממנה כל יפקדו ויאכלו כתוך פומתה כי יכלו בשבתה כי על כן תוצב הוא ית' שם כתן לנחלם בשם יעמתו שם ועל כן תנד ה' שם כל הרעדה שהוא לשבר לשלחם שבע יחיו בתקש שלא יכלו להשתמשה עד שגלוי עליהם הקב"ה וגאלם מיד. והוא עיון תכמי התלם שומרים כי שם היו מתעכבים עוד משם היו נכנסים בשבר ההמשים בל בשרי פומתה שלושה הקדושה. ויתקשו שם עד שלוש ולא היו' לשם עוד תקופה והנה כתבו פרשם תולדות וס' שמות כי ה' לנדך נלוח מצרי' ליעקב לנדך כול מלרשים להגו סיגים מבשף. כן היתה ארץ מצרים ליעקב לכור הברזל לצרפם שמה מחלקת אחשת נתת להכין לוחם לקבלת התורה. כי שבר יהיו סיגים יפלתו בפומתת מצרים ויצאתו שמה ושם שמתים בימי ההשך ושבר שם הכבוד עריף כן שם שיוצים לתד מחשבה שו מהשמים שו מהשת מלוח. שו כשמוסו בשום לב של לומרו נכון ומכם. ושוש שפר השבר כי היה רשי יאמר תכם ונכון לך הוא כי היה היא לשבר יבין היה בשבלו דבר מפוך דבר. ותכמה היא מה שילמדונו פה של פה והוא מה שכתבו שמאמר פרעה שמעו חלום לפשור אותו. שהוא לשון שמעו חלום לעיין ולהבין מפוך דבריו השפרון. רק כללו מן השמים השמיעך השפרון ולא שפרוך לשמוע להבין רק השמע לפשור מיד. וזה יאמר היה נתן תכם ע' נתן להבין דבר שפוך דבר

חכם כי סבינה סהוא בשם לו דרך חכמה כי ילמדוהו סבינה מן שמיי. דרך נבואה בהופן שהוא נבון להבין דבר מתוך דבר. ומה שסיית בשם לו דרך חכמה שסיית מדברת שתיעה זולתי לשבר הוא מלמין קדישין בית. שהוא מבורא שהחדוה מה שתין בן לבא שרי מעלה. והנה עיין זה הוא עיקר גדול בענין שפתרון והוא הכל שבעלמו מין שפיב' הבואה ולא קיומה לפרשם בה שם הכל גם בשבע שי רשב. ועיקר כוונתו יתי' שיפה לבלתי שתכיל שם יעקב ובניו - מתחת יד שהוא מלריס מהשעה שתמול: ובזה מלינו רמיזו טוב טעם על בלתי שם יוסף מלהתו לרעליס עד ימותו. למה שהוא למען שתיים כח הבר שהוא. לבל יעלר כח למשול לשקר שם יבלבל בשומתו על כן שכיית בשר שרלשם. כי הלא שומתה שר מלריס על שומתם שבלתי תהייתם. כי על כן מלריס ערות הארן שקרא כמתמרינו על מלריס ז"ל (ברלשית רבה פרשה ע"ג). כי בהשר הלדם יש לו לשריס בן הארן. כד"ל בשם שפרות הבל רחבת ידים שבור הארן ערות הארן והוא כי בהשר עם היות כל לחבי הלדם גוף ה' עם כל זה אין בחיות לשריס בויס. כך עם היות הארן גוף שמד דשתה דשרעה הד הוא עם כל זה אין תלקוה בויס כי יש מהייחסים על בלשם כו'. לך בשחיות היתר שפלה מהמת חלשם שומתה היא שקרלפת ערות הארן היא בחיות שרו על מלריס. ועל כן לשכיית כתו זו. שוה לשכרים שרלות ערות עמו וגם לשתים כח שבע מזל מלריס העם המוסבעים כל אחד לפי בחיות מקומו שיש דירתם ושעביר קומם לעריס מקלה גבול כו'. וכן כל שלם ידו עשתה לשתלים כח הבר ושמזל שלכשיות שם יפרשל שהחם כמדובר ובגלל כל השברים הנלמרים בחמת שוללרה שכיית לשקדים על מלריס ימים רשים כי בימים הם נוסף על היות מספר שנות שקדימה כ"ב כמספר תוליות שסורה בסיו עשידים ישבחל לקבל. גם היה למען שכניע בר ומזל מלריס שהם שקדושה שהסיס שהבושה שבשבע' השבע שכיות. שרשב ליעקב ובניו. מהבושה שע"י שפע שכיות. ולו מהבלשה ע"י מלריס והוא מזמרם שבחל יעקב בשו' וגמן לי לשכול כו'. שהוא על ידו יתי' ולא ע"י שר של הארן: בלל השברים כי בשמור שלו ושעשה ירא פרשה שים נבון והכם לעשמו היה דורש כי גם הוא בכלל השתרון כמדובר. וש"ב ידע כי לא יבוא כי ולולי יבחר בו. ושה גם כי לשה מעשה וחכר חוכמו שבר חלם. והנה שמתו מלשמיס תלומים כו'. והבין כי תבוחתו היה שבר שהיה בוכה ומבקיימם. ויבוחן כל הארן שלין לשמור חוכל. ויען לל לבו כי שעה זו עומדת לו והוא בכתוב כי הנה מס' יפת יולך יוסף מלריסיה לה וה מרכבה של השלריס בשוחם בגולת ויען לל לבו למס זה היה שבע ושרעב שחבי כן אלך אין זה כ"ל שבלה שקד"ם לבל ישתעבדו ויבושו יעקב ובניו שתם שר מלריס. כן יאבדו בגלוחם על כן רשה הוא יתברך לבלתי שכניסם בשחיול מעין רד"ו לשכול להם שמוקשע על ידי שבר רק אל ידי ה' בשתלשלו יוסף שבר הוא שבר עמו ויאכל לוחם ממנו בימי שרעב. והנה

משה מקין תורת 237

לפרשה אמר שכוון למען ישמעו אלין לשמור על פיו לוכל בעריס ושמרו לך אשר בלבו היה למען תוכל בני שבע יבא ע"י שהשלשלת השביה אשר עם יוסף המוסל בכל שהארן. למען שהכיל לם כל בית אביו מלוכל הבא על ידו יבא' משבעם שנוכר. ולבל יעלה על לב פרעה כי לעשמו הוא דורש על כן אמרי תומרו ידע פרעה היה כו'. אמר תנוקה אחרת ויהי יעשה פרעה כו' ומר שלח שמרשי לבקש היה נבון והכם ושמי הו' שהם יעלה יעשה פרעה הדבר בעשמו ולא יעלה לעיני היה על הארן מלריס. לך הוא בעשמו לריך ויפקד גם אלהו פקידים כמו ושם יקבלו כו' ויעברו כו'. ולמען יתקיים שתוכל: זולת יעשה יהיה לפקדון לארן. שהוא ליעון שתוכל בקרקע שלו לפקדון לארן לוכל בעריס. ולבל יבחר פרעה בדרך אחר שהי שמר אמר כי בהיות על ידם לא יהיה תיקונים. רק שהוא תכרת שארן ברעב. כלומר כי על ידי שהיה נבון והכם אין לריך לומר שלא יכרת כי שם גם יהיה שבע הרבה. טוב שהם שיתקיים מהשבע שני שבע. ועל כן פרעה לא אמר רק בעשה שהשלשלה לעיס היה נבון והכם. ועל כן לא נאמר אחרי כן שהפקיד פקידים. גם לא ויקבלו ויעברו רק ויקטן ויצטר יוסף שהוא כי אחר בעשה שהשלשלה כמדובר. והנה פרעה היה עב לבבו למוות שם יום ף. ולבל יאבדו עבדיו. עשה שתיעצו שהם ואמר על עבדיו שהמלה אחר כו' שאמר שם אל שלריס שהמלה אחר היה נבון והכם. שלא יאמרו כי גם שהיו מלריס נבונים והכמים שהם. ע"ב אמר שהמלה אחר היה שבע שנות שלי"ם כו'. כי אחר לא יוכלו לומר כי כן שהיו מלריס. כי שלא שם כן לשה לא שפרו שלוש פרעה. והנה סם עמדו לא עמו. כי רבו כי כן הוא שלין כמוהו. ושהם קנאתם לא עלרו שת לחוליא מפיהם מלין. אז הפך פיו ליוסף ואמר שהיו סודיע שלי"ם כו'. ואות כי הוא יתי' שכל שהמת לחכימין כו'. ועל כן ולולי כי שהיו סודיע שלי"ם כו'. ולא שם שהיו מלריס יודע כי אין נבון והכם כמוך. שוד לשבר אמר לו הוא שעד כה לא היית נבון והכם שהיו סודיע ס' כו'. מזה אין ספק ס' שפע בך היה והכמה. עד שלין כמוך. או יאמר שהיו סודיע כו' לומר שלא שמלה לי אין נבון והכם. והנה שמעם שלא שמרתי לעבדי רק שהמלה כזה שם שבר הוא שלי"ם כו'. ולא שהיו שבדי רק שהמלה כזה שם שבר הוא שלי"ם כך. ולא שהיו שבדי הוא. כי יש נבון והכם כמוך בעמי. כי לא שהיו שבדי כך שלא לרשות. שהשר הוא שלי"ם כך. להודיעך שם כל זולת אין נבון והכם כמוך. וזה אומרו אלין שהיו סודיע שלי"ם שוכך שת כל זולת. שהוא שסיות הוא שלי"ם כך אין נבון והכם כמוך. לומר כי לך נשבועתי בהיותי שהמלה כזה שם שבר הוא שלי"ם כו'. שהוא שע"י הוא שלי"ם סודיע שלי"ם שוכך שת כל זולת. ושזה יודע כי אין נבון והכם כמוך. או יאמר בעין שהרי"ל (תשעים דף כ"ג) שקרא לר' יוחנן ושלפא שיפאו ליעקן ויעקבו בגד כיסא ר' ושהא ר' יוחנן שלוך שומר להחיירו נשלוך שכושל על שלו שהיחים שיי עוש לעשות בהיי שהש. ושהיב שהחר ושהר ש. דשלוש שד בייסיהו שקיימת ליש שהשת. שהר ליש רבי יוחנן שילפא

שמשם לוקח דבר. ומר ניחא לפ"ל מנכי דמעטף היה דקיימא לי טעמא והדר ניחא. וע"ד זה מפרש טעם אמר פרעה. הלא אתכם מפקיד רחם ה' על התרן נגון והכם. שכתבנו שזה בכלל הפקדון דקיימא שטעה לעיני נגון והכם. והכה מחבי הודיע הל"ים לוקח אתם כל זאת. שהוא אתם כל פקדון שני שהלומות וגם זאת שהוא על עניו זה. שאתם ניחם נגון והכם מפיזים על כל ארץ מצרים להזון על כל מצריים. שיהיו דקיימא שטעה לעיני נגון והכם ומשר שלוקח הודיע ודלא לשחר ודלי שעין נגון והכם כמוך. ומשם הוא דקיימא לך שטעה:

ט אתה פרעה וגו'. הוא נרמה היפוך בסולדי מדבר עמו. וגם לומרו ויאמר פרעה עודנו בזה. וכן לומרו על יוסף הני פרעה. שרי אמר למעלה רק הכסא וגו'. ועוד כי לא עמו היה לו לאמר ולא ליוסף. לך יאמר אתה אמרת ירא פרעה אתם וגו' ויפיתהו על ארץ מצרים שהוא להשתרר על האדון. ואני שמא יומר כי הסיח על ניחו. והיה כי תולי על ניחא שמעך שטעה עבד כמאמר אר המפקיד תולי לא יחשבון על כן אני מהמיל ומשך על ניחו וברחותם זה על פיך יפק כל עמי. שיהיה עד גדר ברק הכסא לגדל וגם זה יהיה לי ממך כלומר אתה מוסיפני על כבודי. ואדלך דבר זה בעטם במאמרם ז"ל שהשניטו פרעה בל יגלה אלא ידע לפני הקודש כן יעבירוהו לפי חקם נמלא יוסף נותן לו הכסא וזהו ממך. ומשמ במאמר תולי יאמרו שטעם כי כעבד נחשב היא נתניך על ניחי. ולא יודו שברוך זה אני לומר רחם נתני לומר על כל ארץ מצרים ובמה היה זה. הלא הוא כי ויסר אתם מעטעו וגו'. וילבש תולו בגדי תורין אם שלין עבד במצרים יכול לגבוה ולא לרכוב דרך מעלה. וז"ל וירכב תולו וגו' ויקראו לפניו אברך. שהכל יברכו על ברכיהם לפניו כעבדים לו וכלל הכרוז היה ונתן לתולו וגו'. אם שלין עבד יכול לעלות אם לגבולה. ועכ"ז כלם תולים ושוטים. הנה רחם נעיניו כי נתן לתולו על כל ארץ מצרים. ואתר שטעשה זאת אמר פרעה אל יוסף. הנה על ידי שעיניתי טעשה אני פרעה וגו'. כי אני מכני עצמי בתוקר שרעה ובתוקר מלך. לומר אני פרעה מלך מצרים כי אם אני פרעה נקרא בשתי כתרי הטעם אך שברך לך תסיים. כי ובלעדיך וגו'. לו יאמר אני פרעה. אם סייתי אומר שטם בעדיך לא יניח לתים ה'. היה נרחם שגם אני בכלל ז"ח אני פרעה כלומר עומד במקומי ושרתי. ועל זולתי אני תומר ובלעדיך לא יניח תים ה'. בתופן שגם השריס יכינו לך ולא תמון תעם בלבד:

מה ויקרא פרעה וכו'. ג' הדבירים שאתמרים בכתוב יכלו בלתי מקופרים וגם שם נגע בהודעה שם לו אלא. וגם קריאת שם זה. היה רלוי בהגידו שפקדון מיד. ועוד שטם תומרו ולא יוסף כי'. הוא בשהכריזוהו במרכבת המשנה שבר לו כי'. שרי נאמר. אך יאמר כי הלא לא בחכמה עשה פרעה שם הדבר הזה להעבילו במרכבת המשנה ויקראו לפניו אברך ונתן כי'. כי יהיה לפשני יקשומו המון קריס וגדולים לאמר הלא עבד הוא ומזל במצריס מעכב מלכיות לו

מעלה. וגם לזו תק המלכות וגם יאמרו לאחמול נחשב על אדומתו והשם בכור והיה מרשם מצריס יפתרב עליהם. והלא פרעה היה ידע מפעם פן יעבירוהו ממלך. כי שפעם השניט אם יוסף בל יגלה על ל' הקדש. ע"ל אמר כי נאמר המלך מזה ולתקן הדבר עשה ב' דבריס. שרם הזיעתו לומו בכרוזא קלא בחיל. (ה) כי ויקרא פרעה אם יוסף לשנת כו'. לאמר אין זה אחת המזל כי הלא לשונות הלוש ממעל הוא ידע. וגם רחים שגם אדומיו לא לעבד אחבו. לא לעשוה רעה עם אחבו. כי ע"ם היה לא היה נותן לו אם בחו. בין על היותו עבד. בין על מעשה אחבו. אך זה רחים לעיני הכל כי לעבד לא נחשב. כי גוזר מארץ העבריס ושגם מאחבו לא עשה מלומה. וזה אין אחד יתקומם פרעה. וזהו אר' ויקרא פרעה אם יוסף כו'. וגם ויתן לו אם אחבת כו' ועל ידי ב' הכתוב הלא היה אם שניטא יוסף אמעלה למעלה:

מו ויוסף בן שלשים כו'. למעלה בבחו. היה עודך יאמר מספר שניו. וגם אם הוא לבני עזרך. וכן לומרו ויעבור בכל ארץ מצריס. הרי נאמר זה פעמיס. ועוד כי לוך היה לספר עבור בכל ארץ מצריס כלי לתת מלפני פרעה. ולמה יאמר ויצא מלפני פרעה כו': **אך** יאמר לא יאמר היה כי החכמה והזריזות. אר למזל יעלהו במעלה. ויבין רחים מיוסף. כי החחכם בפתרון חריכו פרעה. וגם הריוהו לעזות על אר המפקיס שיזכיר. וגם מזלו בגרחם מחלומו שאמרו לו אתיו המלך המלך כו'. כי הלא בן ל' שנה היה בעמדו לפני פרעה. ולא היה לו להיות בסוהר. רק עבר שנים על עסר סיפין. ובחכמתו ותריזותו לדבר אל אר המפקיס יעשה עמו חסד. אמר אחי זריזות שעל ידם נבים המסוריס נפתחם תחת ניחתו מיד עד תקן שנתים ימים עד היותו בן ל' שנה. ולא בן עשריס ושנה בחשר היה גבולו. וגם אין לומר כי תכמתו בחלום פרעה. אר מזלו הקימו. כי הלא אם כך היה רלוי יהיה בהלבנה. אך זה נבים המסוריס יצא למלך. כי מבים המסוהר שמה לבני פרעה. ומיד ויגא מלפני פרעה. הלא נאמר לו רק הכסא. כלומרו אני פרעה ויעבור על כל ארץ מצריס בכל הגדולה המוכרת למעלה. בלומו הוא לבדו מלך על כל הארץ. בלי עבור זמן לעלות קו לקו. כי אם הכל היה ביום תפשם הל' שהכתוב כי אין זה כי אם שמ' סיפה לו:

מז ותעש הארץ כו'. אמר מה שבתבו למעלה שמזו יוסף. כי אם היה העניו ע"י זולתו. לא יבבה המוכל לגבור לבני פרעה. וזה אמר ותעש הארץ בתפשם. בשבע שני השבע לקמיס בלבד. שמין הקמיס מבריאים. אך בחשר ויקבון כו' על ידו עוה ה' אם הברכה עד כי יחדל לספיר כי אין מספר. וכמאמר הכתוב ויעמד בשנה השניה מת' פעריס ואחר כך ויברכהו ה'. ואומר יש ה' אם הברכה בתשמיך.

סיבה בחומר:

נ וליוסף יולד כו'. היה לו לומר ויולד ליוסף בן ויקרא שמו כו' ואחר עוד ואחר כו'. ולא יקדים ויאמר וליוסף יולד כו' וגם הודיעהו בחרם

הבא עמם הלעג. ולטוחיט ז"ל (תמיה דף י"ח) אמרו שהוא עלה שימם בפני רעבון. ואם הוא אסור. מסיקן היה לו לאמרו. שבא הכתוב לתת עליו התנצלות. ונס תומרו מאכר יגדה ש אשבא כי. כיון שלא הוגד שבשא לאחרים מן האחים שממנה היה. ושוב כי טוב טוב היה במיד בתומרו שלקח את האשבא כי. היה לו לומר ואשר ואלך כי. ולא יאפשר לומר עמה שאכר יגדה לו כי. ואשבא אמרו לשומיע ז"ל (בראשית רבה פ' פ"ד) פ' ויאשב. כי כל מה שהירא ליעקב מירע ליוסף. ושהיה עתיד להוליד י"ב נשים כשותו. שלמלא י' מיפן אילמו מלאכשוטיו ולא הולד בק כ'. וזה יאמר פרם הזכיר שהאלם הרעב וליוסף. כלו' וליוסף הידוע שדומה לאביו. יולד כ' נשים לבד. ואל יאמר הים תולי היה על שהיתם בם' רעבון. לז"ש בשרם הבא בתם הרעב. ואם"ש אחת מה היה ש"ש יגדה לו כי. ושוא כי תיו דרך בשוד לפרש ענין בלשי הבון על דרך כשותו כי שם להשמיע בהמז ויהי הרעה לשאר שאכר יגדה שאוכל שם בא שוביכם כלו' זשוב גם בם מי היא שמשו. כלו' שש"י מולדתה נתרגש הדבר. וזהו מעשה שאת מהי שיפן: נא **ויקרא** יוסף כ'. היה ש לומר כי שאר בשני כ' וכן שאר ספרני כו'. ושוד תיך יהפיך לשון מה שבשהו כל בית אביו. וגם בשותו בתרן פני. שהם בתרן עניין יבוללן מפריש ורביה: אך יתבן שמה שבשהו הרעם ויגש. כי הלא כמו זר נהשב. כלשי הודישו יוסף לאחיו בשבא או בעל שם כי היה מי במצריש מלז לא בהיותו בבית האלהי המצרי ולא בשאר שהו אותו בבור. ויהיה שם בנים הסוהר שים שבר שם. ולא בשבע שי שבע ושבעים הרעב: אך שוא כי נתן אל לבו בשאר ס' שהו כי לא אל תוש סוהר שם. שם לא להקדיש שבית במצרים שיסיח שוא מרכבה לגיש. על כן ברשות כי ויסי ס' שם יוסף. על כן ויהי בבית אדוניו במצרי ולא הודיע לאחיו שבדו מאדוניו ואשו ויהי ס' כו'. ושל שדרך היה בכל שאר הזמנים היה כמהרים. ושבה היה דעת עושה שלשתים שודעו בית הסוהר דמבאו יהיושם לאחיו ע"י רן ירון בכ"ב ידו. לך אשר עזר כה לבלתי גלות ליש דין בר שם. ע"כ שם בן הכביר קרא משפה לשמר מוב להודות לה'. כי בשני שהי"ש שם כל עמלי. כי שהי"ש שאר הוא בגלות מצרים עמי שבשני עמלי ושם כל בית שהי שעל ידו יש' עצרתי כה לאחות זה. בהשוד דיו נשבד לשיוש בדבו במצרים מבית שי"ש שהי"ש היתי מגיד לבית שהי והשי"ש עשה לבל יגמלנו שהיו מצרתו בכל הון ביתו. ויתו עליו יושב לשרעו ושיהם משקולקלם כל תקנת הגלות שאר רשם והשקיף הוא יש' בשביתו שביתכם מצרימה ושם יוסף למכבשה תליש. וחבו כי בשני שי"ש כו' ושם עשה השני קרא שפרים. ויתו רק על כי הפרני כו'. לרמוז כי עם היותו בתרן עניו והוא מקום בה שהומתה ושתייב לו הוסר נתן תודש לה' כי שם שהפרה היה מתת שהי"ש ולא מתת בה הנועם מו בחיים עון. וזה כי הפרני שי"ש כו' ולהיות כי הטעמים של שמות הלו לא עדע כוונתו על שתמר כך. כ"ת שתל דעות הרוחה לגב ידע. כי זאת היתה פשוטה. ע"כ לא נת' כי תמר כשני כו' כי שאר הפרני

כי תין הדבר על שוגת מיון. כי לא על הנתת נשם שהוא לתת כי נשני כו'. נס שלא היה יוצא מיון: נג **ותבלנה** שבא כו'. שהה יוסף בשבא גדול. שתר יהיה בתרן מצרים. וכן תמר כרעב.

תמר שהה ותבלינה שבא בני שבעב שאר היה בתרן מצרים כי בכל הארצות לא היה שבע ושתלנה בתחלת הרעב שאשר תמר יוסף שהיה בתרן במצרים בלבד. שלא שתל"ת נשבשם. כי ויהי רעב בכל הארצות ועדיין נס שבמצרים היה רעב שלא היה נמח בתחלה. שכ"ת היה עדיין לחם. שאשר שמרו משהם שבבע עד שלא עשה שאשר שהרעב כי לא ידעו דבר. ושוד מעש והרעב נס כל תרן מצרים. שכלתה ארוסה'. ויעקב הטה לל שרעב ללחם כי עדיין היה לבהמות דבש שהרן. ויאמר פרעה לכל מצרים. לתי משתכל בכל תיבות כך שאלו יוסף כל שאר לכם יאמר לכם העשו שם יהיה לחם שם שם לל יוסף במתיר בזול או ביוקר. ושל"ת והרעב היה על כל פני הארץ גם הון למצרים לא לחם בלבד כי שם גם שה שבע פני הארץ הוא תיר לבשמה כי כל פני הארץ יבאו לבמרי אל ויפתחו יוסף כו'. ויבשור לאחרים ולא לבני שאר שרעה. ואו ושחזק הרעב בתרן מצרים כי היתה שארה במזונם. בשון שלא היה שפכיר לשאר שרעה על כן וכל הארץ בלו שלימיה לבשור לל יוסף. כי נתן רשות לבא לקחת. ושתה כי היה חזק הרעב היה בכל הארץ ולא במצרים בהוזק שה' בשבע שנימו שם כל הארץ. ורז"ל (ב"ר פ' ל') אמרו שלא רצה לתת לחם למצרים עד שימולו. ושתר לשם שתלי לבו לל יוסף כל שאר יאמר לכם שבשו לשבר דרשו בג"ם כדרך שהשדרש והוא כי שלא לכם מיוחדת לך שאשר כתן לכם ושאשר לתלן שמול לכם כל זכר או שלא כל שבא הוא שם:

מב **א וירא** יעקב כו'. יעקב (ה) שם שהוזכר בשהה שהיה מיגר יהרהו בשבשים בשה רעבון. ס"ל וירא כי יש רשע בתרן ויאמר לבניו כו'. (ב) שם"ב נראה שהיה לשם לחם. כי ת"ש לשהלוה שבשים שם השה רעבים בשי שאבת. (ג) כי שהע מדבר ושה שאשר ויאמר פשה בניש. (ד) כי שהלה שמר וירא כי יש שבר ושה"ש אומר שמשתי. (ה) שומרו ולא נשוש כי שי לא ידע שהם יהיו לא יאשרו. (ו) שומרו וירדו שתי יוסף כו' כי שהר לוכר שהה בימין לא שלח יודע כי י' שם ושה לא' עשבים. (ז) שומר שתך הבאים שם בא ללמד. (ח) שר' כי היה הרעב בתרן כנען הוא מיוחר: אשמנם לבא לל הבמין נקדיש כ' דכרים. (ט) שהודע שבשר שיוכר כי בעיון ריחשה שין לשדם להתרחות בשני כשות שלעים השמוחים שם בלי שפק. (י) כי למדונו רז"ל (שם י"ט) כי ידע יעקב שעתין נעלם שלריש שזה רמז בשומר רדו שמש שהוא ממן רד"ו. ונבא לל הענין שאר וירא כי שהם נס כי נשהלקו שיעקב נעלמה כל הכ"ב שנה. לא יבור שמתו שלא רלים נעלמים כרוחה ושיהו רוחה בעשם לו בדרך חלום: ובזה וירא יעקב כי יש שבר במצרים ושיך נשלח לבניו לשבור שמצרימה על כן שאר שם שומר לשם רדו שלריש ויאשר בשיעין הלא יקנאו בו כשבר יוסף על כן שאר שה שעשם פרש יאמר דבר הקדיש הקדמה כשנשער על

גרמם. ואמר למה תתראו כלומר אוי לי למה באה צרה שהראו. כי הצטרכו להראות במקום מקטרגים פן יאחזו בכם. ואחר אומר מה שהורה כי קשה עליו צערם הקדמה אל מה שרוצה לומר עשה אח"כ מאמר שני. ויאמר כמפורש הענין הנה שמעתי כי יש שבר כו'. לומר הנה שמעתי שהשבר שיש הוא במצרים. מקום הגלות שכתית המקום מקוים מתי יאחזו בכם וצר לי עליכם כי תתראו שמה בפני כחות המקוים לשעבדכם. ואמר שמעתי ולא אמר ראיתי כי הנה היה חושד את בניו על דבר יוסף כמ"ש ז"ל שאמרו חיה רעה אכלתהו על אריה יהודה: ובזה אמר אם אומר שראיתי בנבואה. יצטערו פן גם אתגלא מעשיהם ביוסף על כן אמר הנה שמעתי ולא אמר ראיתי ואמר עם כל זה שיש צער כי תתראו מהנחם אני כי טוב טוב הוא כי הלא אין כח למצרים עליהם של מות וטוב הוא צער שם ממות בכאן וזהו או' רדו שמה גם היות מקום גלות ונהיה שם ולא נמות פה ברעב וא"ת א"כ איך לא חשו פן ישתעבדו שמה בגלות ולא יניחם לשוב והלכו. לזה אמר כי שמו מגמת פניהם ג' דברים (א) היותם אחי יוסף פי' בני מאשר נסעו מהאחוה כמו שאמרו רז"ל (שם פ' פ"ד) נסעו מזה ממנין זה והזרו עתה לקשר האחוה ולמסור עליו נפשם. כנודע מרז"ל (שם פ' פ"א) וזה יאמר וירדו אחי יוסף שהוא לבקשו והולכים בדרך מצוה אינן ניזוקין. (ב) היותם עשרה כי שכינה עמהם. (ג) לשביר בר להחיות כל בית אביהם שהיא מצוה רבה. ובזה לא חשו גם שהוא ממצרים. וזהו וירדו כו' לשבור בר ממצרים ועל מה שחש יעקב מקנאת בנימין שאינו משלחו כהם אמר כי אחר הגאותו כי היה מצטער עליהם די להם הוראת הצטערי עליהם. כי מה שאינו משלח את בנימין הנה הוא כי אמר פן יקראנו אסון כי הוא לבדו נשאר מאמו וכיון שהתחילה מדת הדין לפגוע בבניה. קל לפגוע בשאר כנודע. וזהו ואת בנימין וכו' כי אמר פן יקראנו וכו'. והיא טענה שאין להם תשובה כי איכה יאמרו חי הוא הפך אומרם לאביהם שהומת. ולרמוז כי היה לבבם שלם בלתי הקפדה על מה ששם אביהם על בנימין יותר מעליהם. וגם במה שרמז שהם אחי יוסף ומכוונים לבקשו כאשר יתבאר אמר ויבאו בני ישראל ולא בני יעקב. לרמוז על יושר לבם באמור שאם לא כן הוא מיותר שידוע בניו הם. ואמר שבאו בתוך הבאים כמו שאמרו רז"ל (ב"ר פ' צ"א) נפרדים בין העם מפני העין. וא"ת היכן היו כל כך עם שיתחברו עשרה בתוכם ולא יורגש חברתם. לזה אמר כי היה הרעב בארץ כנען. ועל כן היו באים גם כל יושבי ארץ כנען ובאו בתוכם. ואיך נמצאו יחד לפני יוסף וישתחוו לו. על כן אמר ויוסף הוא המשביר וכו' והוצרכו להתראות לפניו לשבור ממנו וע"כ ויבאו כו' וישתחוו לו כו': (ו) ויוסף הוא השליט על הארץ כו'. והנה טרם נבא אל ביאור הכתובים נבין לב דרך כלל אל אשר עשה יוסף לאחיו. כי הלא מנפש אשר לא יעשו על יד איש צדיק כמוהו עשה למו כי הלא הלא תעשה דבר אתם קשות ועוד מעט ויאמר אלהם מרגלים אתם. והגיעם עד שערי מות כי הם לא ידעו כי קול דברים היה פי

אם שבכל לבבו וכל דעתו היה אומר להשמידם. כמשפט למרגלים את הארץ כי אחת דתם להמית. וצדיק לא השקרו מפחד רעה ויפליא אותם הבורה כי אסרם במשמר שלשת ימים ובהוציאו אותם ויקח מאתם את שמעון. ובהשבם כי עזרם ה' ויפלאם השיב כסף איש בפי אמתחתו. ומאז יצאו את העיר לא הרחיקו ויצא לבם מיראתם פן יהרגו כגנבים ומה גם בהיותם מריקים שקיהם והנה צרורות כספיהם. כי שם פחדו פחד המה ואביהם ואימות מות נפלו עליהם. ויהי כי השבו שמחם ה' כי הביאו את בנימין והיו מביאים אתו ואת שמעון אל אביהם. ותהפך שמחתם לאבל וערבה כל שמחה וימצא הגביע באמתחת בנימין. כי גם על פי גזרתם היתה להמית את בנימין ואת כל ההיו לעבדים. כאמרם אשר ימצא אתו מעבדיך ומת וגם אנחנו נהיה לעבדים ומה ראה על ככה איש צדיק כמוהו. להשקותם יין הרעלה זה כמה פעמים. וחלילה לו מעבור על לאו לא תקום ולא תטור: אמנם הנה כאב רחמן ראה והנה קולר חמשה עונות תלוי על צוארי אחיו. אשר עליהם יתעתדו לגלי צרות גיהנם ה"ה (א) אשר שנאוהו והראו לו פנים זועפות ולא יכלו דברו לשלום כי אם דברי ריבות כאומרם המלוך תמלוך עלינו אם משול תמשול וגו'. (ב) בבואו אליהם ויתנכלו אותו להמיתו שאמרו רז"ל (שם פ' פ"ד) שהשיסו עליו את הכלבים יאכלוהו. (ג) השליכם אותו הבורה. (ד) מכר' בכסף צדיק. (ה) השקותם כום תרעלה אל ישראל אביהם. באמרם אליו הכר נא הכתונת בנך הוא ועל כן מאהבתו אותם דאג למו כי איככה יוכל וראה באבדן מולדתו ומה גם כי יחד כלם נתגלגלו על ידו ועונש לצדיק על ידו לא טוב. על כן ראה והנה טוב מאד להביאם לידי חמשת מיני צער. מקבילי' אל חמשת מיני דברי עונות הנאמרים. לנכות בהם עונש גיהנם כי טובה גדולה היא להם מכל מוסר ומתן אשר יתן להם. כי יחליף וימיר למו צרות הנפש הגדולים בצרות החומר ואף גם זאת היה כמו זר נחשב לו להעשות על ידו לולא זכר את החלומות אשר חלם להם שהיו עתידים ליכנעו תחתיו. על כן מצא אל לבו לעשות אלה למו כי לא יאשם וזה מאמר הכתוב ויזכור את החלומות אשר חלם להם ויאמר אליהם מרגלים אתם כי על מה שזכר את החלומות ערב אל לבו לאמר מרגלים אתם: והענין כי לעומת מה בדברו לו בקנאי ורוגז דבר אתם קשות. ועל אשר התנכלו אותו להמיתו מחפשים דרך יהרג ואל יעבור תחת ידם. והיחלו לנכות על ידי כליי נפש כדרך שמרגל הוקר ודורש איזה הדרך תלכד העיר אמר להם מרגלים אתם ועל השלישית והיא השליכם אותו הבורה אסרם בבית הסוהר הנקרא בור כמה דאת אמר כי שמו אותי בבור. ועל בשמעון היה אשר השליכו אל הבור הכביד עליו יותר ויקח מאתם את שמעון ויאסור אותו לעיניהם. ועל הרביעית אשר גנבו את יוסף וימכרוהו בכסף כמה דאת אמר כי גנב גונבתי מארץ העברים. הביאם בצער גניבה בהושב' יתפשו כגנבים על ידי הכסף המושב. שכנגד קבלם כסף בשבילו ניערם בזה ע"י כסף ולעומת גביע הקנף אשר השקו את אביהם באמור אליו הכר נא וגו'

וגו' ליעקב על ידי הנביא . הנה זה הוא דרך כלל על כל הקורות אותם עם יוסף . ולבסוף על פיזור שבטיהם והתכתם בגיות לב על קצת הערות הרחוקות להעיר . (ח) ואמרו ויוסף הוא השליט מי לנו ידע כי הוא השליט הלנו נאמר למעלה ומהרתו ימלך כי היה הוא המשביר בלבד . (ב) ואמרו הוא זה פעמים . (נ) ואמרו ויבאו אחי יוסף וגו' אם דרך כלל הבא לשבר בר להשתחוות מה יגיד במחשבו הם , (ד) למה שאל מתין בתם ולמה טרם ידבר קצות לו שאל מתין אתם . (ה) למה השיבו יותר מאשר צוה כי הוא שאל מתין בתו והם השיבו לשבר אוכל . (ו) למה חזר ואמר ויכר יוסף וגו' לאחר שבא' למעלה . (ז) ואמרו ויזכור יוסף את החלומות לריך נמצא מזה ואמרו לגיהם מרגלים אתם . (ח) מה הוא הכפל הזה מרגלים אתם לרגלות את ערות הארץ וגו' . (ט) ואמרם אליו לא אדוני לריך דומים קביעתו בשמרם ועבדיך באו לשבור אוכל והלא אשבר שאתרם אתם . (י) מי הכריחם להגיד כי כלם בני איש אחד ואת יכיבו על אמיתתו הזה כי אם יאמר כי אין אב מניח כל בניו בחומות הזה לא יתכן כי לא יתוייב שברשיון לגיהם הם עושים . (יא) כי הוא אומר אנו דברים אחד מרגלים אתם . שניה לרגלות את ערות הארץ בתחת והם לא הכיבו רק על אמרו מרגלים אתם לרגלות את ערות הארץ וגו' . (יב) מה הועילו להני כן באמרם שנים עשר עבדיך וגו' . כי זה היו באמרם למעלה הלא שמעתיכן יותר מעט ולא בזה הלא בקודם יעודו על קביעתו ומה בלע למו להזכיר מה נעשה משאחד אם איננו אין עוד וגו' . (יג) ואמרו הוא אשר דברתי אליכם וגו' . לריך ממאמרם זה הלא הלא נפקותא כי הוא אשר דבר וגו' וגם אומרו מרגלים אתם ולא אמר כראשונה כי ערות וגו' . (יד) ואמרו בזאת הבחנו וגו' לריך הבחנת הקטן מניד ומחוה אם מרגלים הם אם לא . (טו) בלאמרו בלהו מכם אחד וגו' לריך על בלתי היותם משלהם אחד יודע כי מרגלים הם והספק בבולהם אחריו וגם בימי הלבון כי משלהם אחד מבחנו ואח"כ אומר ויבחנו דבריכם למה ייחם הבחינם הם' אל עצמם ואח"כ אל דבריהם . (טז) באומרו זאת עשו ואין אתם משלהם אני ירא כי הלא בזה יורה כי אם בעשה עד כה הוא מבלי ידעת משלהם . כי על כן עשה משלה אתם כלם זולת הא' ובזה מפיגים את עלמו . (יז) לריך בהגיהם את אחיהם יודע כי כניס הם . (יח) באומרו ויאמרו דבר כם ולא אמר בהאחד ויבחנו דבריכם לו בזאת תבחנו . (יט) באומרו אבל חשמיים אלהינו על אחינו כי מלא תורה אלינו בזולת כלומר אבל אלהינו השמיים ולא זולתנו לו ביותר בשלוח כזו . (כ) אומרם אשר בלתינו לנתת נפשנו וגו' למה תולים הדבר אל בחינת מניעתו ושעבר שמיעתם ולא במעשה המניעה . (כא) למה עודם חשורים בנים שאובר בשבתם אות על דבר חניעת מרגלים לא התודו שהיו חשמים כי אם בחרי פועל ובקיבוץ הוא בלי ספק . (כב) בחשובת ראובן הלא אמרתי כו' מה נא לחדש הלא גם את התודו התחתם . (כג) ואמרו לאמר זה פעמים ולא אחד בהם לאמר לזולת . (כד) באומרם וגם הנה גדכם בשמ היא הדבר אמר אמר זאת עשו וחיו ופעבר אח כלם בהבחת הקטן . ומה רבו על ככה עומר שעשה גדלה : אמנם הנה אין ספק כי אחיהם חכמים בחרי יוסף הלא מן החימה הוא בלא שכירותו כי כן אמר שלקח רבינו ז"ל במאמרו ז"ל (יבמות דף פ"ח) כי אם הניחוהו בלי החימה זקן . לך עדין יפלא לריך ברחותם מזקקן לבא להשתחוות אל אחיהם בלי עכבי מבוהם לא אמר להם כי בא אחיהם אבר אחם יוסף . והנה אחרו מחלמים אלומים וגו' והשמחון לאלומיו אמורים בעל דבר אבוהם נבא להשתחוות ואולי זה הוא בעל החלומות ומה גם ברחותם כי שמא בחל להם ולמולדתם והשלים אביהם חזקן אם לו לאחים מדרי מבלום אביהם . ע"כ אומר כי בא הכתוב לחת טעם לדבר והוא כי הוא אמרו בלבם הנה לעבד מכרנו אותו למלרים מקום אבר עבד אוי לא יהיה לחם לעולת לגדולה כמבשם מזל מלרים כאודע מרכותיו זכרונם לברכה והוא מחלרנו על פסוק אבר אולחיך מארץ מלרים מיום עבדים והלא כמו זה נחשב יחדד הוא יח' בר ומעלרות הבמים בשביל יחיד ואם מאמר הכתוב ויוסף הוא השליט לומר כי אחיו שבחשתחוו לו ב' דברים . (ה) כי יוסף אבר לעבד נמכר הוא לא יעלה על לב שיהיה הוא השליט . וזה מאמר הכתוב לחת טעם על שבחשתחוו אבר . (ו) כי יוסף אבר היה עבד הוא השליט הלא כמו זר בעיניהם יהיה יוסף . (ז) כי הנה אמרו לא יעבו לו הנה השליט השליט בארץ כשהרואו אחל המרגל המושל השליט וגו' . לו הוא כאמרו אחיטב אחואתו אחבלתנו ונאמרך עליו ולא יהכן לא זה ולא זה אלא לאמר אחות אחבר על הממשלה הנה הוא עליו על הארץ כלה והם לא הניעו אחלומו רק על אחיו לבד בואמרם השליט אחלינו עליו ואם הוא באמשכו על האחואה גם כן הוא עליו ועל אחיו כאומרו אחנחו אחלומים כו' לך הוא אחשביר לכל עם הארץ דרך כלל ו"ל לריך יהיה הבולל אחבחי הבחני . ו"י כן נאמר שויבואו אחי יוסף ויאחמו לו ולא הבו אולי יוסף הוא . ועוד יהכן רמז כי גם על החלום הב' שהיה ואחד עשר כוכבים אחשחוים אלמר לחם יעקב אביהם הבא נבא וכו' להשתחוות לך אלא לא הבו אולי הדבר הזה הוא ליוסף הוא השליט הזה . כי הלא ויבואו אחי יוסף כלו' ולא אביהם ואמו להשתחוות בחוא השמש והיהח ע"כ אחי יוסף כלומר למה אחש אחיהם ולא השמש והיהח ע"כ ויאחמהו לו ולא הבו אולי יוסף הוא :

ח ויבר יוסף כו' . הנה הוא הכותב מיד בראותו אותם לך חשם כן יכירוהו גם הם על כן ויתבר אליהם לבל יאמרו אל לבם כי יוסף הוא לך עדין לגמור הסכבה הלא לשאול מהן בהו כי אם יאמרו אחרון כאמת יאחמת לו בעצם כי הן האמת . ואמר בלבו אם אשאל להם מיד אחן בחתם כוי לגמור הסכבה . אולי על ידי כן יאמרו לב אמת קבוע הוא אליהם על כן אחחיל לדבר אחם קבוע . ואחוך כך לאמר אחן בחתם לגמון ידאם כי לגמון דעה אם רעים אחם אלא אחחן בחתם כלומר אולי אחקום רעים אחם ולא אחחם

קורבה. ע"כ נחשבם כי על כן היתה המלחמה לבדוק ברעתם לחמרו מחרן כנען לשבור חוכל. לשלול כוונה רעה רק לשבור חוכל שלח לא כן היו נדרשים לגלח שלחום בחומרם לשבור חוכל וברחוקו מחשבתם שלחרו מחרן כנען לז נגמרה הכרתו בעצם. ע"כ לחר ויכר יוסף כו':

ט ויזכור יוסף כו'. הנה היה לחפשר יעלה על רוח יוסף כי בחפשר נחקיים הלום המלומים שקמה חלומתו ונחקיימה מבוחתו. ועל ידי כן ויבחחוו לחלומתו כן יחקיים החלום הכ' והוח המשם וירח כו' כחפשר היה כי כמה פעמים לחרו לו עבדך חביו והיה לו להוח פן על ידי עלילות דברים יבחלבל ב'שפילו מעלת חביהם לפניו על כן לחר ויזכור יוסף לת החלומות חפשר חלם להם כו' לומר כי לח זכר רק מה שחלם להם ולח מה שחלם לחביו ועל ידי שלח זכר לח נתן לל לבו כי חם בחיות לחרו על כן ויחמר חליהם מרגלים לחתם שחבחלבל הכעשה לחביהם גם הוח חלינו שחם היה שם על לב עניו לחביו לח היה עושה. ויחבן היה בחמלר חביו בחומרו הבח ובח שחמרו רבינו ז"ל (בראשית דף ל"ד) שחמר לו כשם שחי חפשר בחמך שכבר חמה כן חי חפשר בשחל ועל דרך זה חפשר הבח יוסף בעניו השמש והירח

היו דברים בעליס שבחלום והפשר בחתיו קיים:

והנה בכוונת ויכוח יוסף וחחיו בעלילת דבריו והשיבותיהם לפי פשוטו של מקרא רבו הדעות ומחשבם כי הוח טוב מחד לחמור היפשם לבקש מנוח לכף רגל מדברי חגדה על פשטי הכתובים והוח כי הוח רבינו ז"ל במדרש (ב"ר פרשה ל"ח) כמשפרים חפשר לח כחיב בספר ממעשה שהיה הם חמרו כי בהכחם בני יעקב במלרים בחוך הכחים נכשלו בי' פחחי מערים בעיר כל חחד בפחח חחד מפני העין והוכחו שהיקן מבוחרי העיר מכל בחי בעדי העיר וכבל פחקח על כל פחר ופשר מלח הם חחד מחחיו בו. ויש לפשור כל חלוקות התכוסס רק ל' וכו הוח עלמו מבביר לכל עם הלרץ נמען לל יבלר מפס עם מלח לפניו ובעוד ג' ימים לל בח מפס גם ל' חז שלח לבקפס ויחלוקו בפוק על זוחת. הכלים בנגיע ולמר חני רוחס חמרגלים לחפס חומרו לו כך נוח חביו לל מכוכו בפער ל' למר לפס בפוק על זוחת מה מיכפ חמרו לו חביך חבפס לו. למר לפס חני רוחה בנגיע בפעים מכס שהביחו כרך גדול על פכס וחמ"ל מכרפס חהיכס לעדני חחד מיד מזדעזעו וחמרו פעים פער כי' וכפעים היקן הם חמרו לו החחד חינו וכקטן לח חביו היוס למר לפס הביחו החיכס כו':

והנה מכל ויכוח זה על ג' הפלוגס ין דבר כחוב בספר ומן למת כי לפי מה שחפשב בכוונת המפרש ממלח דבריהם שלח היה כי נחנו ל' במקרל. (ה) כלומ בני עיס לחד נחנו. (ג) ונחנו מה כי חלינו עליהו (בחוה י"ג). (ג) ונחנו מה לל עליהו חלוחיכס כי על ה' (שם). (ד) נחנו נעבור חלוים (במדבר ל"ב). (ה) נחנו פפעבו ומרינו כו' (היכס ג') והוח כי בס נפדרו כל חעדות ויכוחס כי חמרו בני עיס לחד נחנו. וע"כ נחנו מה כי חלינו עליהו לומר שחמו מרגלים ין

חלוחת כוחנו בעבדיך פחחים עליהו כי עם על חביהו שלוחת כך מפני העין. והביך יוסף גם שחדש זה המוצע חלילה שלח היחסם מרגלים למה חשחחם לה' ללכת בפוק של זוחת. וזהו ונחנו מה שעשה עיקר מכוונתם עליהו מרגלים כי הלה לל עליהו על שהלרו חליהו היה חלוחיהיכס שים לנו עליכס כ"ל על ה' שחשחחם לה' ללכת בפוק של זוחת לז הביהו ולמרו נחנו נעבור חלוים לבקש לת מחיהו וכמ"ש ז"ל (ב"ר פ' ל"ח) שחמרו לפחקטלה. ומטעם כי נחנו בפעהו בו כדברך שנחכר לעבדי חחד ועל כן בחנו לפוק זה כי היה יפה מרלה. הנה מלחנו להם סעד מסוכרים לך חפשר לל בחוב בספר הוח וחן חחת כי חם שהבריחיכם לומר כי נכנסו בעבר שערי העיר חפשר שלל"ב מפין לל"ח הוחלה ופחחון פה לומר להם מרגלים חחם לך לומר שחמלחם בפוק של זוחת נרחים כשחנכחים על כן חומר כי לף גם זחת נחנת כחוב בספר: וע"פ שפי הקדמוחם הלה נחוך כל חיבות המקרלות על נכון ויוכרו כל הפפקות עם שלח ממרכז מלחמת בהשבך העין לפען ייבב המקרל ניקוב מיהת חברי וחומרם על פי שפי הקדמות רז"ל החחד שנכנסו בעשרה שערים והב' שהלכו לפוק של זוחת ג' יחים כי הם הלה דברי יוסף חליהם על החחד מרגלים לחת כי על כן לרגל לת שלרן בפיוס חחד נכנס כל חחד בשער לחד והרלים כי לל כשרים לחת כי הלה לת ערות שלרן הוח פוק של זוחת כי שם חקו ועברו בלחת לרחות ומלן דעביד הל עביד הם וכם על מלי דשליק מיניס הפיהו ומחרו לף לחדוי ועבדיך בחו לפפור חוכל לומר ין לריך לזה רחיה עמוקות כי חם לדחות ולומר לף לחדוי כי הלה ועבדיך בחו חזי רעב לפפור חוכל ושפר מוד הוח לל"ם חיס לף יפוקע לפו להחלות חחות המפגל ליטמל בזמה. וזהו לף לחדוי כי לף בכוונ לרחות ערות שלרן בחחו כי הלה ועבדיך בחו בעבדת רעב לפפור חוכל להביך נפש ולף יעלה על לבך פניו לל המדת מומלת זמה. ועל בחח כי כרגלים חלמחו הנה כלמו בני חים נחנו ומפני העין מחחלקו בפערים לבף בחוך הבחים ומיסרו הל"ף ולף חמרו חלמחו לרמוז לל מפכון בחחד ומעשה כיום חלחנו לף היינו מרגלים וין ויומר לף כי ערות כי' לו' לם לף בחלחחם בפוק של זוחת היינו מקבל הח"לוחכם על שכנפחם בפערים רבים מפני העין. לך חני רוחה שפר יד עיפכם ז' במה ערות שלרן בחחם לרחות כי חפפר חמרחם להביך על זה כי עבדיך בחו לפפור חוכל חיפה עיפה מפפקת לבטל הערעור שהוח כי מחפר ערות שלרן בחחם לרחות חקה רחיה על זה וזהו חו' לף כי ערות שלרן כי' לו' לף כדבריכם הלה מרגלים חחם כי הלה ערות שלרן בחחם לרחות כי היפכן בחרחם עלמכם מעיני חזוחת ועיניכם לל חמרחם מפניס בזוחת ומזה רחיה כי מרגלים חחם ע"כ על זחת הביהו ומחרו י"ב עבדיך חחיס כו' וסל' חינו כלו' ולחיהו חחו מבקשים בפוק של זוחת כדרך לבקה חת נער מפולה:

יב ויאמר חליהם כו'. כפומעו וסל' חינו חמר הוח חפפר דברהי חליכם לחפפר מרגלים

חחם והוח בפוס לב חל חומרו וידבר חחם קפוס שהוח

דכור על קנבי ואח"כ בלשון תמיהה שהוא תיכף ומיד
תמר לכם מרגלים אתם בתומכו ויתמר וזה כוון בשמעו
שתחד תינוו לומר עתה שתמרתם כי תכדתם ה' ובאתם
לבקשו עתה תבינו מה שקודם לומר לכם מרגלים אתם
דכ"מי קשות נרמה על לח דבר וח"כ בהזכיר הדבר הרע
מרגלים אתם היה נחמת ובשלח קלף. לך הוא כי לח
נעלמו ממני מעשיכם ועל מה שעשיתם קודם בואכם פה
שהוא מה שתמרתם עתה כי תכדתם אח כי מידכם היתה
זאת לו ומה גם לפרש"י (שם) שבשיכוח תמר להם בנביא
אני הוא כי מכרתם אותו לערבי אחד כי זה יותר רע
ויותר ממני מעין היותכם עתה מרגלים כי זה שפך דם וזה
תומרו הוא אבר דכרתי תליכם כו' לו' שתמרתם וח'
תינו תבינו כי הוא אבר דכרתי תליכם קשות שהוא לשון
דבור כדי לתמר אח"כ בלשון תמיהה ואתם מרגלים אתם
כי נהפוך היא הרחוי כי בשזכיר היותכם מרגלים היה
רחוי ליתמר ברוגז משא"כ מקודם לך הוא כי תחלה
רגזתי על מה שהיה בקרבי מאבר עשיתם תחלה לאחד
שתינו ואח"כ בעין היותכם עתה מרגלים לח דבר
ברוגז כל כך כי קל הוא שחבד היה מעין תמיכה שתמת
היה הדבר: או יתמר עתה שתמרתם ושתחד תינו
שתבוד מעולם הוא הגיי מוחז תל הבשעתו כי הוא אבר
דברתי מרגלים אתם כי הלא אם כבר היה לח הייתם
מבקשים תומו בשום תל זעות בייחוד וממנו תקח רחים
לעמוד עליכם כי כמותו כמוכם. ואתם דרך ממלכים
להכות ביסורין רעים אח המתדדים למרגלים וכן רחוי
לעשות לך אתם קשים מלאודות. לך בזאת תבחנו בבא
אחיכם הקטן כי הוא בשלח קלף ייסורין קלים יגיד לי
מה מעשיכם ומה עשיתם לאחד שתינו בתומן כי הבחתם
בשרתכם אם כנים או מרגלים אתם תליתם בבא אחיכם
הקטן כי נער וכך היא לשבול ייסורין ועל פי הנדמו
מעשיכם תשכילה אם כנים אתם ואתם מכחלוי היה
כי פרעה אם תלתו מזה לשילו אחד מכם עד בא אחיכם
הקטן והא ע"י שלית מזלתכם בן תיעשהו בדרך עוות
שקריות שלא יגלה רעתכם ובזאת תבחנו עשתכם בעשם
כי הוא יגיד מעשיכם לך הגיי מוחר לכם שלא תעבב
אח כלכם כי אם אחד מכם ילחו ויקח אח אחיכם וגם
אחיו אחד יוכל לישב תומו לא יהיה כל כך בעשם
כמו בהיות טולכם עמו כי תינו דומה עתה כולכם לעתה
אחד כי לא תהיה כל כך חזקה שלא תבחן מתוך הדברים
אם אמתים או מועתים שקר המה. וגם שלא תבחנו
עשתכם בעשם כאבר אם לא היה טוב אלך אחם מכם היה
לשתוח ובבחנו דבריכם אתתם אתכם כלומר בשיעיותכם
ע"י שתומר והשעבת והקיהה שבלית יבחנו הדברים אם
אמתיים או שקריים אם וזאת על משלה אמר בזאת תבחנו
היותם הבחה על עשתם ועתה אמר ויבחנו דבריכם
היותם הבחה על הדברים ועל פי דרכו הורה להם
רחמנות שלא אמר תחלה אתכם רק שתשרו כלומר
מדעתכם וגם לא נאמר בעשר שלא תשבש על תקום
אמור כתומרו ויתשוף תומם על אמתר וגם לא אמר תשלח
אתם ח' רק שלחו אתם על פי בחירתם. והוא כשתעם
אמר לשם עד תום כי אתרו בלבם אם יבא הקטן כי
יחקור תומו כלנו אתיים כי הלא בשלחו אתתו אח אשתיכם

על אלו ואשתו שם' שתמרו ושתחד תינו ובאתו לבקשו
בשוק על זעות אח טיבו על שתחד ולין בלבד ואח היה
לו כי הלא יענה ויתמר לך ידעתי אח היה לו כ"ש שתם
לדיק תמיה היה ויבלתתו תביו לרשות לח שלום אתיו
ואת שלום שתלן ולא שב כ"ש שתמיה לה בתו על תביסם
וכידם כשעות אחיכם עשולה בדם ודקו היה בשדקדוק
אחד ויתמרו על תביסם הכר לח הכשוחת בלך היה שם
לח ויכיהם ושם יפצתו גם בביתו ויתפלגתו עליו. ושם
על פי הדברים הללה אל יתרון הדוים שלוני שתרן לתמר
הרה כי תבני דמיה ח שם כי אח אחיכם הרגתם
ושתייבתם אח רחביכם ואח גם לתמרתם ז"ל כי תלך
תבריה היה אל שובל בתרן כ נשן כי ע"כ תמרו ז"ל (ב"ר
פ' ע"ם) על פשוח בתנו על אחיך וגם שולך לקבלה ך
שתמרו שהיה רוצה ללכת תבריחה ליקח עליו תכס אחן
כשעל לשלוח עם יעקב בדא היה. וגם יתפשם בדברי
שקר כ"ש לתמרו על תבינו כי אח אין אחיך עתה יתמרו תינו
ומבקשים אותו ושוד יוסף ל שחזיק בשתמרו כי תבריחם
שם וח' דתם לשתיים ע"כ אל ח לעשות שדבר כי הע
עליכם שתעדה אל ויתפוף אותה אל שתמר כי' עד יום
הג' ויתר תליכם זאת עבו ואו ל' רוחם אני כי בני
אות ח"כ תשתם כי ע"כ תשתם יבא אחיכם הקטן בן אחקור
אותו ע"כ לשעל אחיו תוחר אחכם ולא אחקור דבר כי
הלא אח הזל"ש אני יכל לומר ולא אתם כי אני אח
עליכם ואל לא אחתם והויתור כי אחיכם ח' כל בד יתר
בבית אשתכם כו' ואת אחיכם הקטן אביהו הלי ויתמרו
דבריכם כי לא אחקור ואדרוש אותו לשבחין דבריכם
כ"ש ויתמרו דבריכם. כי תיד אחתין אחכם כי תומר
שבאתם ר היה נדל ואתם אבר אתרתם כי ים לכם אח
הקטן עם אביכם כן גם כל יתר אתריכם אתם ושתשבה
שזאת לא שתאמינו שבך הוא שתתם רק בדי שלא אמותו
אח אחקור. כי שגל לעשכם ואני אפן אחיכם ואהו
ויתמרו דבריכם ולא אחמותו. ואל שתם ו על בעדר שתלח
לקנן ויעשו כן:

כא **ויאמרו** איש כו'. הגם שבא לשון אבל יורה
שדומה דבר אחד ואקיים דבר אחר
זולתו אח שאין נודע בזה. ואם אתרנו שעל לאות' כי
ריחם עליהם הוא שדוני ה' ן שנוליהם מהבוסר ואתר
ויתמרו דבריכם ולא אמותו על זה אתרו אבל אשתים
אנחנו על אחינו כלומר ולא הזיק אלא ריחמו על אחינו
אחינו ריחם עליהם ומשמ"ב אנחנו אלא ריחמנו על אחינו
היה זה כי ראינו צרת נפשו בהתחננו ואיך אבלי נתחנן לו
היותם לנו. ע"כ אבל אנחנו אשתים ולא הוא לך כל זה
אינו אות כלל כי אלא על כל פניה לא יגיל אשתים שדוני
הארץ אלינו אשתם כי העליל עלינות על לא אתם ואשרם
בניה הבוסר אלא כשעשב ואיך יאתרו כי הוא אינו
אשתם אבל אנחנו אשתים. אשתם יאשן כי אחלה שוחם
הסוריה בניה הסוחר על ערעור אבלים שאתה דאה
להמית ואין אפיה להרע היה נרלה בעיניהם כי לא
אשתים היו כי אם היה על דבר אחיהם לא שאבו אם
ואיך יאתרו אליו אבר לא אבר אשר ביערנו אח אביהו
בתוכנו אלא איך אשעשר גם הוא כי הגם לא יניחנו

להוליך לו תוכל להציב נפש . ע"כ יש מחסיר בתוספתא תולי לביתו קבל דבה יוסף חלילה ותוא בחסד על כך וגם על עסק יפלא בעיניהם בחסדם כי בלתי מספיק בפרי הקודש . על הביתו שמע שוא שהיו קוראים לבני הלחנות עבדים . גם כמה שחקנו לבל יכלהו במועדם גוגב היש ומכרו במפורש שם בפשוק . כי תחיו בשריו תוא כו' . לך שמתיו לחיה כ"ף שרחיו לרע נפשו בהחמנו כו' . והיינו קשים מעבור על פשע ומקבל תשובתו . לכן לקיטו מדה כנגד מדה ותוא כי תחמתו ברחים ושמיעם. כי רחיתו ברע כו' ולא חסס עליו עיניו וגם לא שמעתו שלא נכנסו תחנוניו בחזיונו ע"כ בחם לביתו הלרה הזחת בייחוד ותוא על שלא שמעתו תחנוניו שמעתו קשות ודברי עליונות . ועל שבר רחיתו כו' כנגד זה בחחבי' הוסיפו בביה הסופר כי שם נסחמים עיניהם מלרחות ושו שחר הלרה הזחת חדה מדה כנגד מדה . ועל עלמות המעשה אין עליתו כוכד עון . ע"כ בחם כבר . ועבר' ומח שקשה תביעת המרגלים כי יחמיתו דבריתו . ושנה לחוכן תחב לדעת מה נעשה מיוסף . כי לא ידע כי לא נמלא לו בחחב כי בחבר שב אל הבור היה להשיבו אל חביו וכשבב אל הבור ושנה אין יוסף בבור ויקרע את בגדיו . אין גילה את חזון מפני אחדוי ותוא לא ידע . אך רחה שהיו תומרים כי לא היתה תעמתה רק על בלתי שמוע תחיתתו . ע"כ ויען לחוכן תוהם לחמר כלומר כדי שיחמרו ויגלו הדבר כי זחת תמותו . וחה תו' לחמר ותיו דבריו הלא תחרתי לו' שם מה שעשיתם חיתו ש"ד . כ"ף דבר אחר ועודנו תי . מחייתם לחטח קל הלא גם מזה התרתי לחקבה . כי הלא תחרתי לניכם לחמר אל החטחו בילד כלומר אפי' מיללות קל כי הלא לילד יחשב בלתי רחוי לנקות כי אין עליו לשמת דבר . כי גם שחמרתי אל השפכו דם לא היתה הכוונה כי ד"ף שלא יהיה שפיכת דם העשו רק עשיתי הקדמה לשם לכם . לחמר אח"כ אל החטחו כלל בילד וחה שניכם לחמר כו' . כי למה אתי' אליכם . שהייתם נוהגים להרגנו . לא תחרתי מיד אל החטחו כ"ף מה שהיתה הקדמה נומר אחרי כן אל החטחו . והנה כל זה הוא שם היה חטח קל . ולא שפכתם דמו . אך מה שחרי רוחה לא כן הוא . כ"ף שדם שפכתם כי שלא גם דמו הגיע נדרש וסס עמדו לא עמו מפני המרס כי עודנו עומדת שלא לגלות . או יחמר אחל שמעתי כו' והוא כי כלל לימדונו רז"ל (שם) כי כל מקום שנא' ויחמרו אינם אל אחיו סס שמעון ולוי גם ידעתו כי סס היו בדרך יוסף הצדיק . כמד"ח ויחמרו אינם אל אחיו סיה בעל החלומות שלוה בא ועתה לכו ונהרגהו כו' וכן תרז"ל (ב"ר פ' כ"ף) כי שמעון הוא שהשליכו הבורה . ע"כ אחשבר כי עתה אמרו שהוא שפיכות דמים אל אחיו סס שמעון ולוי אחל שמעו שלא שאר האחין על אחיו . כי אנחנו היינו הצעיר ואיך נקיטו כל כלנו . אך אין זה כ"ף כי רחיתו כלנו נרע נפשו בהחנחנו אליו ולא שמעתו דרך כלל . ע"כ בחם אליו כלנו הלרה הזחת כי כמספר השנים הוא מספר הבלתי מומים : ויען רחובן לשמעון ולוי שהדברים ויחמר תוא לחמר כלו' תוא שהוא את יחר אחיו . ידוע מאמרכם זה לחמ' שלקו על שלא מיתו נכם כי אני כבר מחיתי כי שלא כמחשבתנו כי אחר דמיתו כי עון מיתה היה עליו . לא כן היה כי אחל לשמים נאחנו אשמה מה בלבד . ולא על גוף המעשה כי רחוי היה לכך לדעתה כמפורש בפרי הקודש' . על הביתו שמע שוא שהיו קוראים לבני הלחנות עבדים . גם כמה שחקנו לבל יכלהו במועדם גוגב היש ומכרו במפורש שם בפשוק . כי תחיו בשריו תוא כו' . לך שמתיו לחיה כ"ף שרחיו לרע נפשו בהחנחנו אליו ולא שמעתו שלא נכנסו תחנוניו בחזיונו ע"כ בחם לביתו הלרה הזחת בייחוד ותוא על שלא שמעתו תחנוניו שמעתו קשות ודברי עליונות . ועל שבר רחיתו כו' כנגד זה בחחבי' הוסיפו בביה הסופר כי שם נסחמים עיניהם מלרחות ושו שחר הלרה הזחת חדה מדה כנגד מדה . ועל עלמות המעשה אין עליתו כוכד עון . ע"כ בחם כבר . ועבר' ומח שקשה תביעת המרגלים כי יחמיתו דבריתו . ושנה לחוכן תחב לדעת מה נעשה מיוסף . כי לא ידע כי לא נמלא לו בחחב כי בחבר שב אל הבור היה להשיבו אל חביו וכשבב אל הבור ושנה אין יוסף בבור ויקרע את בגדיו . אין גילה את חזון מפני אחדוי ותוא לא ידע . אך רחה שהיו תומרים כי לא היתה תעמתה רק על בלתי שמוע תחיתתו . ע"כ ויען לחוכן תוהם לחמר כלומר כדי שיחמרו ויגלו הדבר כי זחת תמותו . וחה תו' לחמר ותיו דבריו הלא תחרתי לו' שם מה שעשיתם חיתו ש"ד . כ"ף דבר אחר ועודנו תי . מחייתם לחטח קל הלא גם מזה התרתי לחקבה . כי הלא תחרתי לניכם לחמר אל החטחו בילד כלומר אפי' מיללות קל כי הלא לילד יחשב בלתי רחוי לנקות כי אין עליו לשמת דבר . כי גם שחמרתי אל השפכו דם לא היתה הכוונה כי ד"ף שלא יהיה שפיכת דם העשו רק עשיתי הקדמה לשם לכם . לחמר אח"כ אל החטחו כלל בילד וחה שניכם לחמר כו' . כי למה אתי' אליכם . שהייתם נוהגים להרגנו . לא תחרתי מיד אל החטחו כ"ף מה שהיתה הקדמה נומר אחרי כן אל החטחו . והנה כל זה הוא שם היה חטח קל . ולא שפכתם דמו . אך מה שחרי רוחה לא כן הוא . כ"ף שדם שפכתם כי שלא גם דמו הגיע נדרש וסס עמדו לא עמו מפני המרס כי עודנו עומדת שלא לגלות . או יחמר אחל שמעתי כו' והוא כי כלל לימדונו רז"ל (שם) כי כל מקום שנא' ויחמרו אינם אל אחיו סס שמעון ולוי גם ידעתו כי סס היו בדרך יוסף הצדיק . כמד"ח ויחמרו אינם אל אחיו סיה בעל החלומות שלוה בא ועתה לכו ונהרגהו כו' וכן תרז"ל (ב"ר פ' כ"ף) כי שמעון הוא שהשליכו הבורה . ע"כ אחשבר כי עתה אמרו שהוא שפיכות דמים אל אחיו סס שמעון ולוי אחל שמעו שלא שאר האחין על אחיו . כי אנחנו היינו הצעיר ואיך נקיטו כל כלנו . אך אין זה כ"ף כי רחיתו כלנו נרע נפשו בהחנחנו אליו ולא שמעתו דרך כלל . ע"כ בחם אליו כלנו הלרה הזחת כי כמספר השנים הוא מספר הבלתי מומים : ויען רחובן לשמעון ולוי שהדברים ויחמר תוא לחמר כלו' תוא שהוא את יחר אחיו . ידוע מאמרכם זה לחמ' שלקו על שלא מיתו נכם כי אני כבר מחיתי כי שלא

אמרתי אליכם לאמר אל תחטאו. כי גם שאמרתי אליכו תוהו כי הכונה היתה לאמר אל תחטאו. אע"כ לא אמרתי לא כאלה אלא שאעשה אלא הכונה. כד"ת שאעשו תהוי ל'. הכונה. כ"כ הייתם להועיל. או יאמר ויען לשונן לומר שאעשו ולוי התומרים אבל לשמים מנחתו שמעילים החטא על כלם. אמי אור כי תוחם רשוי לאמר עיון הדבר כי הם אחר אמרו לכו ונרגנו כי אלא כאלה שאני טוען לו. כן יאמרו שעל תומרו י"ל ככאלי אמי מעילו. אך אחם הגדולים מהשאר אלא דברתי אליכם בפרש. היה רשוי לאמר לאחרים אל תחטאו כילד. שם היו שם רוצים לחרע לו הגדולים מוכיחים הקטני וכן הוא כי אל אליהם דבר בתומרו ויאמר אליהם לשון שהוא אל הים ואחרי אמרו אלא שאעשה והנה היום מקבלי הדבר. ובלבבי לא ידעתי מה עשיתם אך רוחה אמי כי דם על בלבם כי גם דמו הוא נדרש מבלבם. והנה בזה היו מחייבים את הנפש. אם ישמע יוסף כי יאמר שופכי דמי אחם. וגם יש רואים כי מרגלים אחם ע"כ לאמר הכ' ומה לא ידעו כי שומע יוסף כו':

כד ויסב מעליהם כו'. הנה יוסף רואה ג' דברים (ה) מה שהזכירו לרע נפשו בהחטאנו (ג) אשר סיו תוהים ומביט מבעד אשר במלוטו (ג) מאמר בלשון בחומרו הנה נדרש ע"כ על הא' ויסב מעליהם ויבך מלרחו אשר הזכירהו ולהשקיט התשורות נשאת לבו מעליהם ע"י בכייתו. ועל הב' ויבך אליהם על כי שבו וניחמו על הרעה וידבר אליהם. ועל הג' ויקח מהחם את שמעון לשעון ילמיו לקול לחומן כי הכל שמעון היה הטו' לבו ונרגנו. כמאמר ז"ל כי ויאמרו איש אל אחיו כו' הם שמעון ולוי: והנה בב"ר אמרו. ח"ל (שם) אלא יוסף אצל פרעה ואמר לו אלא לי ע' נבוחים מאלף שאמלאתי לסמיס. ואני מבקש ליתן עליהם כבלים כיון שקרבו אצלו לוות בסם כיון שאמעו קולו נפלו על פניהם ונשתברו אמיהם. אמ' ש"ה אחים אחים וקול אחד ושיני כשיניים נחשו. והיה מנשה יושב לפני חביו אמר לו קום אחה מיד עמד מנשה וסכלו מכה ת' וכשיכו בניו אחסורין כו' ונשו לשוי לשיש לב מי שכשיחם לרו"ל את כל הדברים אלא בין אחע' נבוחים בין ממנשה: אמנם אעיון הנבוחים שכניה דברי אליהם (לעיל ד') בא' אחים אחים אחים וקול אחד כו' כי אלא אשאנה אחים אחים וקול אחד אינו דרך בשיחים ליחקן שיניה' וגם בסוף אשאחיו לים אובד כו' אין לו ענין אל הקודם. וגם מניה ובניה מה יקן ומה יוסיף אם בני לביה יחפרדו. וגם בני שכחובים עם הקודמים אין להם ענין כלל: אמנם ימצאו אחר בסוף זכור גם כו' לומר רואה ובניכה שבנחחו ים, להשיב לכועים ושהשך לרשעים שכך מחשבתך כי אלא זכור גם מי הוא נקי אבד. כיעקב שבקש אחרי לאבדו. או יוסף שנגנב ומכר למלרים לא אבד ואיפה יבניה שם ישראל שכאבדו כאשר רואני שכאבדו אורבי חון. באומרם שכא שאחכמה לו למושיען אל ישראל. שבשבע אלא להביא מבול. וזכרו עמל בסועל להשליכם אל הים. יקלכוהו מדה כנגד מדה. כי מאשאם אליהם כמד"ש בשפא בכוכך כו' ישבדו. ומכות אפו אשר כמד"ש ובכוח אחיך כו' יכלו ביש כוף ולא בלבד מיל אדיק ומאבד לרשעים. כ"ש נס מחזיק אח הנדיקים ומוסיף בהם אומן על אומיהם'

גם אלא עם שקודאם. כי הלא שאנשא אחיה יהודה. וקל אחל. ואני בניהים נאמנו מאנשא וקולם. והנה הקולא יהודה אחיה. קול מבוהם. אמ"ש בשמעון מיקיה אחל. וע"ש היכך לפרש אחי היה קול אחל אמ' ואמר ליה לובד אלני ארא ויען לאובן אמר לאמר אל אחיכם ת' יאחר כו' ואחם לבו הניאו אבר ביעון בחיכם. כי לא לבאחי היה אחיכם לובד בראש. לא הבו אל שפרדם משמעון וחבו ליה' לובד כו'. לומר אחי היה זה בזמן שעל שהיה ליה. הוא יעקב לובד אלני ארא ש"ש ובני לביה יחפרדו מאחיהם. כי לא אקול שאל הוא שמעון הנשבר מאחיו. אני בניהים נאמנו הם נבוחי פרעה אהיו ע'. כמספר כ"ש על בניהי' נאמנו ואומר' כי אח"כ ע"י אנשא נאשר יהיה הוקשה לאו אומ' ויבא אליהם וידבר אליהם. שהוא מיוחר שאהרהו יאמר ויבא וידבר אליהם. אך הנה בפשוח הוזכרו בשמוע יוסף ואנשא בלומרו לא ידעו כי שומע יוסף כי המלין ביניהם. והנה המלין היא אנשא כמ"ש ז"ל (שם) בבראשים רבה. וע"ש אומרו ויסב מעליהם ויבך. ויבא אליהם הוזר על יוסף בהזכר אחלא. ואומרו וידבר אליהם שהוא מוחלף מויבא אליהם. יחזור על המלין הנזכר הוא אנשא שבא וידבר דברי קושי ויקח ויאסור אח שמעון:

כה ויצו וכו' לשון לשים לב כי לא שים לשון בפי אחשחעו.

רק כי שוא להשיב ככסף שים בפי אחשחעו.

אך שוחו ימלאו אח אליהם בר ואחח לשם לידה. אין לשיפור עורך מזה. וגם החילו בלשון רבים וימלאו אח אליהם בר ויאל בלשון יחיד ואמר ויעש לשם כן. ושוב שאוף פשוח מיוחר שהיל"ש וימלאו אח אליהם בר ויסיבו אח כשאיהם שים אל שקו ויחנו לשם לידה לדרך ויחזור אבל אל אומרו ויצו. וכמו שבמילוי השקים הזכיר קיים שוחו ולא דבריו. כן בהשבת הכסף ואח לידה. יזכור שקיים ולא דברי שוחו ולשאוף מויעש כו' וכן אומרו ויבא אח שבר כי' אוא מיוחר ושוב אח הי' שס"ו אלא בשמעון ואחיו לא אלאו לרוחות כשקיהם עד שיוחם אריקים שקיהם בניח שיחבון אלא נחן אשאוף לאחרו בשמעון רק אח' בלבד: אך כוונח יוסף לשער אח שמעון ולוי אלכל שאחר לבשרהם כי אח הוא עיקר בלבו ובגדול היחל ויקח אחהם אח שמעון ובשבשה הכסף אח כסף לוי בשאוף יאוכל לידו אין למען יאשבר אין ולאחיו בשאוף לא ידעו עד קרב ביחם ושוא בלשון הכחוב בלומרו ויפחח האחד אח שקו וכו' והנה אוא אח בפי אחשחעו וכו'. ירצה כי שים השק אלא בר ואחח לשבים. וקרוב אל פי השק שיהם אחשחעו אלא מפשוט. לחמור ופי השק אפור עליו. ואח להשיב ככסף כל אחד אשם בשוך הבר בשק בשניים. וזאו להשיב בשניהם שים אל שקו ואח ככסף לוי אם בפי אחשחעו אחר בפי השק. למען ימלאו אין בשאוחו בשעון. ועל כן הוזו עד שיוחם אריקים שקיהם לא הבינו. וזאח יובן אלמר הכחוב בלומרו וימלאו אחיה"ש למלא. על דרך אומר ולהשיב וכן בלומרו ולהשיב בשניהם שים אל שקו כי אחרי אוחו יאמר ולהשיב ככסף שים אל שקו. ולא אחר אומרו בשניהם לומר שים וכו' כלומ' אחים שוחם אל שקו. וגם אומר אל שקו ולא אמר בשקו ושוב לומרו ויעש ולא אמרו ויעשו על דרך לומרו וימלאו. אך על שאשם הבניה שוא

לבא כוונתו אל הפועל. (א) ימלאו בני ביתו את כליהם בר ולא בעליהם כמנהג. לבל ירגישו בהשבת הכסף וגם בלי מדה. (ב) ולהשיב כספיהם בבר הנזכר. שהוא תוך הבר שבשק אך ישנו להנקרא איש כי איש מהם הוא לוי. כמד"א איש אל אחיו שהם שמעון ולוי לא יושב כספו בבר הנזכר וגם לא בשקו בעצם שהוא תוך השק פנימה. רק אל שקו כדבר קרוב אל החוץ. כנופקד אל השק שהוא באמתחת שבשק למעלה. לא בשק עצמו. והוא מטעם הנזכר וזה כיוון באומרו וירא את כספו והנה הוא בפי אמתחתו כי מלת הוא מיותרת. אך יאמר כי כספו שלו הוא היה בפי אמתחתו בלבד. (ג) ולתת להם צידה לדרך. והוא כי אם פן לאכול בדרך יקחו מבר ולאם שבתוך השקים. וימלאו צרורות כספם. על כן נתן להם הון משקיהם צידה לדרך. לבל יצטרכו להריק שקיהם או לקחת מהם בדרך. והנה מכל הצווים הללו לא עשו בני ביתו כי אם אחד. וזהו וימלאו את כליהם בר. אך להשיב כספיהם כו' ולתת להם צידה. היה קשה בעיניהם שהיה ויתור גדול השבת כסף וגם צידה אחרת זולת מילוי כליהם. על כן הרפו עד יצוה שנית כי המזון היה יקר בימים ההם. וגם יתכן כי לא ידעו איזה כסף מיוחד לכל איש לתתו בשקו המיוחד לו. ומה גם באופן הנזכר לשום של לוי בפי האמתחת שהוא אל השק ולא בשק בעצם. ומי מגרי ביתו ידע לכוין. על כן אחרי צוותו להם בלשון רבים וראה שלא היו עושים וקם ויעש כן בעצמו. וזהו ויצו וימלאו כו' כי זה עשו מיד. אך מה שצוה להשיב כו' ולתת כו' ויעש להם כן כלומר הוא בעצמו. וזה אמר כן כי להעשות כן כמצותו עשה בעצמו. אך בשובם שנית ואמרו לאשר על בית יוסף והנה כסף איש בפי אמתחתו מה שלא היה כן רק ללוי. כי יראו פן יאמרו שהם הטמינוהו תוך הבר למצוא תואנה אם ימצא. לאמר כי ממלאי השקים נתנוהו שם בהחפזם על כן אמרו כסף איש בפי אמתחתו. לומר כי אם הם העושים לא היו שמים אותו בפי האמתחת. שיתפסו מיד כגנבים. וסיפר הכתוב כי כל כך היו נחפזים לצאת מתוך מצרים פן תתרגש למו צרה כקודמת וגם מדאגת רעבון בית אביהם כי לא המתינו עד קשר המשואות עד צאתם מהעיר. רק וישאו את שברם על חמוריהם וילכו משם כי לא המתינו לצאת. אך אחרי צאתם יקשרו משואותם:

כו **ויפתח** האחד וכו'. הלא כמו זר נחשב. כי האחד שמצא הכסף בפי אמתחתו לא חרד והמה יצא לבם ויחרדו כו'. וגם אומרו והנה הוא מיותר. וכן אומרו וגם הנה וכן אומרו ויצא לבם. מה ענין הוצאת הלב היא וכן אומרו לאמר כי אינו לאמר לזולת:

אמנם יתכן כי לוי היה כמואה של' וכמספר בעניין כי ראה כי הושב כספו אשר הביא אתו באומרו שאם להעליל עליו היתה שימה. לא היה שמים אותו הכסף עצמו כי יוכל לומר לא יעלה על לב נותן לו בר ולחם בשנת רעב בלא כסף. אך ודאי קבלו ממני ואין זה רק השבה להטיב לי. וגם אם כוונו לומר שלקחתי לא יצדק בכסף שלי שאוכל לומר משגה היה שלא לקחוה. ועוד ראיה כי היה ניתן במקום מוכן ומזומן לימצא בפי אמתחתי שאם להופשי כגנב כוונו המשימים לא היו שמים אותו במקום מגלה ויחביאהו כי אין אדם גוזל ושם הגזלה במקום, ימצאנו מיד: וזה מאמר הכתוב וירא כספו והנה הוא כלומר מוכן לימצא. וזה מאמרו להם הושב כספי שנתתי אני כי ידעתי שנתתיו ודאי והושב וגם הוא בלי שאם להתעולל כוונו לא בכסף של עצמי היו עושים. והראיה כי הנה גם הוא באמתחתי לימצא ומזומן כמשמעות לשון הנה כלומר ואם כן אין זה רק בשורה כי מתנה ניתנה לי ועל כן לא נצטער וכשמוע אחיו כל כך התפעלו כי ויצא לבם ודעתם ויחרדו וכו' לומר הלא השבת כי טובה היתה לך נהפוך הוא כי אינו רק רע ולא לך לבדך כי אם לכלנו. וזהו לאמר כלומר מה שראוי לאמר הוא מה זאת עשה אלהים הוא מדת הדין לנו הפך מאמרך שהיה רחמים ומתנה טובה: או יאמר אל תחשבו כי אולי עכבתי כספי כי אינו רק שהושב אחר שנתתיו ואין לומר אולי שבתי ולקחתיו דרך גניבה כי וגם הנה באמתחתי ולא הייתי שם אותו במקום אתפס מיד לגנב אך אין זה רק מציאה על דרך האמור בקודם והשיבו לאמר כבקודם: עוד יתכן על דרך זה במה שידענו מדין התורה כי המוציא מציאה אע"פ ביודע כי תמשך לו רעה ממנה חייב לברך כעת שהיינו אם הוא לעצמו לבד או הטוב והמטיב אם הוא לו ולאחרים עמו על כן אמר הושב כספי כלומר ועלי להודות שהיינו עם שאפשר תמשך רעה מזה. וגם אין ההודאה הטוב והמטיב רק אלי לבדי ולא לאחרים עמי כי גם הנה באמתחתי וזכיתי בה ומה גם למדרש רבינו ז"ל (בראשית רבה פרשה צ"א) האומרים כי יוסף לא אסר את לוי כי אם את שמעון כי אמר הנה לוי חכם וכהן גדול אם אקחנו יקומו כלם עלי והכינו כי על ידי כן ידע יותר מדין התורה: או שיעור הענין הושב כספי ועלי להודות גם שהיה נמשך רעה אחרי כן כ"ש שלא תמשך רעות גניבה. כי וגם הנה באמתחתי שלא יוכלו לומר שגנבתיו כי לא היה לי לשום אותו באמתחתי נוסף על היותו כספו אז השיבו אחיו ואמרו הנה השבת לאמר הודאה על כי רעתך היא טובה כעת ולא כן הוא כי אם מה שראוי לאמר הוא ברוך דיין האמת. וזהו לאמר מה זאת עשה אלהים לנו הוא דיין האמת לנו כי לא תאמר כי עדיין לא עשה וכעת היא טובה כי אם שכבר עשה כי הלא אחר כי זאת היא התחבולה להתעולל עלינו אם כן גם מעתה רעה היא וזה אמר עשה אלהים לומר כי כבר עשה והיינו עתיד ליפצות. והנה לפי האמת טענת לוי היתה טענה. כי אם להתעולל היתה הכוונה לא היו שמים כסף עצמו וגם בפי אמתחתו כמדובר ואדרבה היה ראוי להודות. לזה אמר ויצא לבם כי מרוב התפעלות יצא לבם ודעתם ולא כן דברו: וכן אחשוב דעת רז"ל (תענית דף ק') האומרים כי זה מאמר שלמה אולת אדם תסלף דרכו כו' כי אולתם סילפם דרכם ועל ה' היו מתלוננים ואמרו מה זאת עשה אלהים לנו. ואיך יתכן עשו שמים דבר כזה אם לא שלדעתם אומרו ויצא לבם הוא שיצא דעתם מהם ולא בדעת דברו: ואם נדקדק אומרו מה זאת. וגם בטעם תבי"ר במלת זאת נאמר כי לוי בהיותו עם שמעון מחזיק בצרות יוסף וראה כי שמעון נאסר ועתה הוא בפרטות לקה גם כן עליו לבדו היתה הרעה וזה אומרו הושב כספי וגם הנה באמתחתי בפרטות כלומר אלי נוגעת הרעה אז השיבו ואמרו לאמר מה זאת כלומר הביטה וראה

מה זאת כמודים בהמשך הכתוב מצוכה ברמז תבי"ר כלומר שהיא נרמז בגיבה ועל ידי כסף שהוא מעין תאכר גנבו תא לאחיו ומכרהו בכסף ות"כ מה ארלוי לאמר הוא מה זאת עשה אל"ים לנו כי כלנו תאמנו בדבר ומיושר שכתוב מה ארלוי לאמר בהכרת מה זאת בירידה ובשלוח כדאמרי' בתבי"ר הוא עשה אל"ים לנו ולא לך לבדך : ובמדרש (רבה פ' צ"ח) ר' לוי כד דמך ר' סימון אמר שבעים מיליה מלאו בחיב ויצא לבצ ומלו שאבדנו תא ר' סימון על תחת כמה וכמה ע"כ . וראוי לעיים לב כי זה הק"ו יש לו פירכא כי שם היו ירחים בן יהרגו בגניבה . ועל כן ויצא לבצ מה שאין כן בחבידת הנדיק לך יסיר על דרך שבוצא שבשבעים של לוי והוא כשאמר ר' יהודה בן בבא על סיוק ר' ישמעאל ובשב"ג תם הקב"ה היה חפץ להמיט לנו בחיה זאת היה רחוי להיות בימי פלוני ופלוני אלא ודאי שגזרה עתידה לבצ הנה כי סיוק הנדיקים הוא הורחת ביחת גזרה אחרי כן דומה לחילחת הכסף של השבטים וזהו הק"ו ומה תם השבטים אשם שבשעה היה סוכה ולולי לבבך המוכ והמטיב בחשר הוא תם עכ"ז ויצא לבצ על הרעה אחפשרית לימצר תנו שאבדנו כו' כי הכל גזרה בין מה שהוא עשה בין לעשות הוא תם כמה וכמה :

כט ויבאו אל יעקב כו' . תומרו לאמר הוא בלשי עודב כי היו לאמר לזולת וגם לאמי מייחם המורה הדבר על מקרה בתומרו הקורות אותם . ועוד תומרו כמרגלים אם אחרון בכ"ף הדמיון והוא לא תאמר רק מרגלים אתם בלי דמיון וגם מלת ויקן בלשי עודקת וכן לרחות אם ערות הארץ בא' לתם לא הזכירוהו וגם לא תאבר אחרים בתשאר שלשת ימים ותאבר אחר אם שמשון ולא אם הכסף המוצב בתמחתם האחד ועל דרך זה ביוויים רבים ממעשה אחיה . ועוד תומרו שאתר הדברים בזאת אחרי כי כנים אתם ולא תאמרו כי לא מרגלים אתם ואת"ל מזכירים אני דבריה בתומרו ואביאו אם תחיכם הקטן אלי ואחרש כי לא מרגלים אתם כי כנים אתם ויקצה כי אלה בבלל היותם כנים הוא כי לא מרגלים הם : אבנם זאת נסיתי בי אל מלת אחרים אותם שהיא הסירות וי"ן ותומר כי היו נכויים בשתי אחות תומרים בלבם לוי לנו אם נאמ' אח כל הרעה אחר מצאתנו כי ימלו אחינו נאת אח בניימין לבל אכניאנו בקרב ארצ ואולי נוכל אם לא נאמר כי בחיה אעשה בשלל מאתו אח בניימין ע"כ אפרו דרך נקלה וגלו אפה ואפאיהו שפחיים ואלא החזיקם למרגלים ממשי רק כמרגלים וגם לא שאתרם כמאמר ואת אמעון . וז"ל אח כל הקרא ולמה עשו כן הוא כדי לאמר לו אחר שעחידים לאמר שיבח אח בניימין שאם יסתירו הכל או אם היה שמוע כל ארצם לא היה מצלחו : או תהיה כוונת תומרו לאמר לומר שהגידו בתופן שלא תרצה לו ארצ השבחה בעשם לבל יבך לבבו רק שילחה בעיניו כי מקניה הם . וחזו ויגידו לו בתופן שאם כל הקורות אותם הוא מה שיהיה לאמר ולא שאמצאם עוונות ורשעה בל יפול אחד על יעקב ויאמן לבלח אח בניימין והוא כי התילו ואמרו דבר האים וכו' . לומר רחה נא כי תיענה ארצ בעצם

רק בתקבל בעלמא בקול דבריה ובלי אמון בדבר כי בלא לא מתחלה אשבחו למרגלים כי אם שמתוך דברו דברי קוסי מתוך שבעם הפליג לדבר ואומר עין מרגלים ולא שניה כן דעתו בעצם רק שהיו נרחים כמרגלים ולא עוד אלא שבעים בקוסי גדול ע"כ כי בעצתו במאמר היו כמרגלים בהשבחו בשקבלי מהם בערך הקודם כי לבני המותם היו בעיניו מחלה . וזהו תומרו דבר קטון בל כך עד שהשבחו לאמת לאחו לאמר כך בתומרו שהיו כמרגלים כי זה נקל יותר . וזהו ויהן לותם והוא במה שהיה בכ"ף הדמיון . וזה הורחה כי קול דבריה בבל היה . והרחיה כי בלי יסורין בדרך הטעשה לגחבדי' למרגלים . הטתין לנו בשמור אליו בשם לאחאו כו' . עם אלא היתה בעצה מסבקת לבצל השדה מרגלים אם היתה אחבדה בעצה . והוא כי לאמרת לו בשם לאחאו לאבי אחם ות"ל תומר מעתה כי לא היו מרגלים כי אין דרך לאבי אחת לשום עלתם בזאת אמר לתם בזה . אם לא לאחאו בשב אחיכי אות היה עיר פלוני ואם ישבתו כי בלעדי זה אם אניע לברר אם יהשוכו אך לאבי אחת לא יבצאו עלתם בבך . והרחיה כי לאבי אחת לאחאו הוא כי בניה עבר אהיה בני לאיכו כו' . ועל פי הטשיה אחלו ידבר עליהו בארץ בשון מהקרובים אליהו ואם יגידו אם כני אז לאבי בשב לאחאו . כי אחרי כשון ממלכות מצרים . תרי"ל שהיתה בימים אחם כי לאחאו בב"ר (פ' ע"ב) שהיה אחן עשו ליקח אחם אחרן בשון ממלך מצרים לשאחה עם יעקב או בזה אשבר כוונו דרך אחרת בתומרו בארץ בשון . לומר היך יאבן בני ארץ בשון שאחם מרגלים בם יהגלו אח ארץ מצרים לקחתה . ובזה בזה אחגלות על מה שגלו היותם בניה עבר ושעוד לבם אחם כי בל אשר יבצי

ארץ בשון אין לבם מיבור אחם ובצד מי יהגלוה :

ונחזור אל העניין כי אחרו רחה גם כי אין ידו בבדם עליהו כי אלא הציב ואמר עליהו בזאת אדע כי בנים אחם ובזה אדע כי לא מרגלים אחם והוא אם בנים אחמחים אלי לא אקראם אדע כי בנים אחם והוא כי אחרים אשקטון אח אחיכם ובמה יודע היתם כי אחם הוא אלא קטן לבם אם אם לא בהביאכם אותו אלי ואחלתו וזהו תומרו בזאת אדע כי בנים אחם אחיכם אחד וכו' . והוא כי אמר אין אדם קונה מזקת בים אחם ובשרון אם לא בשני דברים כי בחרבי הוא מזקה על האחם אמר בזאת אדע כי בנים אחם במה אשקטם על הביאם ואמני בחיכ' אלא אחתו על עזיבת אחד מכם אחי כדי להחיותם ברעב . וזהו אחיכם אחד הניחו אחי ואח רעבון בחיכם קחו ולכו כי זה הוא פשוטו אמני אחת לרחם . אך בזאת בלבד לא יפסיק להיות חזקה שבניו אחם ללמוד מזה כי לא מרגלים אחם . אחמם הניחו אחיכם הקטן אלי אהוא אדבר אל' שבו יודע כי אחני אחת אחם . ובזה ואדעה כי לא מרגלים אחם במה שאחרתם כי בנים אחם בשני הדברים הנאמרים בחמת . וזהו ואדעה כי לא כו' כי בנים וכו' ואח לא כי אין כוונתו לבבוע אותם כי לא בלבד יסיר מלבו על ידי בך סיוחם מרגלים כי אם גם יסיר לנו אחת

הארץ ומחרו. וה"א אמר ומת הארץ תמותו. שמעינו מפני השוס:

לה ויהי הם מריקים כו'. רמוי להכניו. (ע) מה היה בהמצלת כסף לוי בפי ממחתו יפה לכפ ויחדלו מדדה גדולה ועשה ממצלת לרוחות כספיה' על כלם נאמר כ"ף ויילחו. (ב) במאמר יעקב אותי שכלתם יוסף ומעמון חיטם כו' כי הלא מלז בחם רחם כי יוסף ומעמון חיטם ומחם בניימין יקחו ולא אמר דבר. (ג) אומרו עלי היו כלנה שחם הוא שיסעחד מעחם לעדות אחרות רמוי יאמר יהי ולא יהיו לשון עבר. (ד) מה עלה על לב לרחובן לומר לח בני בני המים. וכי הוכיג נפשות נקיים היה לחביו ולא עוד כי חם מחם בניו על יעקב הם כמשו"ל (בראשית רבה פרשה צ"ח) מעל כן קראו בכור שומה. (ה) במאמר אומר חם לא לחביחו חלילה לאמר למה חזל ואמר מחה אומו וכו' שהיו"ל מחם אומו לי או כמאמר יהודה אחרי כן שלחה העבר מחי ולא מחם אומו ע"י וזולח היחסר בחו' ואני מעיכו חלילה אחרי אומ' חם לא חביאחו. (ו) גם רחוי לשים לב על הפיעו מהבח' להבב'. (ז) בחו' לאמר כי לא נפיחם' חביו לזולח אמר לו רחובן אח ב' בני כו'. (ח) או' לא ירד וכו' חם הכוונה שילא מהמסון חם עיון או' מעמכם. וגם מה יעשה מעמעו הממוצען כעדו ומה יעשה הוא וכל ביחו בלא לאחם חם לא יחן לחם בניימין.

(ט) אומרו והוא לבדו מאחר שיהיה מיוחר:

אמנם הנה יחוש מצל רז"ל האומרים כי מלפא חבלא לא בהחה כי הרע מועט מבעיח ומכוונה מעקיע כן יחכן כי בהמצלת הכסף בהמחחם הח' בלבד נחדלו מדדה גדולה ויפא לבם ועחה שרחו לחיש לרוב כספו בעקו ילחו ועקעו מספעגה. וז"ל ויילחו בלבד:

עוד יחכן כי מחחלה ברלוחות הכסף בהמחחם לוי מאחר היה עיקר בלבח יוסף אמרו בלבם אין זה כ"ף מרב עון יוסף שנמכר בגניבחחו ודמו הנה נדרש כי עחה על דבר הכסף המוצב בשרג בגניבחו חחה כ' הכסף שלקחנו במכירתו וילקו בהמעים ולא לרחובן אחר לא חטח. לך ברלוחות היה לרוב כספו גם רחובן אחר לא חטח בו. וז אמרו בלבם אין זה על דבר יוסף ול"ב היפה לא היה רק נרם קלה כי זולת שן יוסף אין בה זולתו בעצם על כן היקל מולחם. והנה עד כה בהמין להם לכל אחר סיפרו לו מעניו שמעון ובניימין לך ברלוחו לח לרוחם כספיהם נהפך לבו בקרבו ויהמאמר כי אמר היעלה על לב כי בהיות הרעב גדול מאד יותן למו מצל עברה המוריח לוכל בהאר יוכלון אחח בלא כסף ובלא כחיל כי הוצא כספיהם בחמור. לך אין זה כי אם שהחליפו לח שמעון בשבר אחר שוברים וחלוף שמעון הוא כל בעוחה עמוסות ועל כן בהמאמר ויאמר לחמי שלכחם ומזה חדון גם על יוסף כי לא טורף כי אם בחיחו כי גם לחמו מכרחם ויחדיו היו עוים כי יוסף חיחו ושמעון חיחו. ומזה חפעוע כי גם חח בניימין חקחו מעלמכם למכרו גם הוא כחחיו ולא מחדוני הארץ יפא הדבר. וזה אומרו ואח בניימין הקחו ושמח החמרו וכי כל אחד מהלה החם לא לחיחו בשביחו הוא ולמה החשבנו על מכזריות כזה

שהוא על ממעון לומר לא שני בני המיתו שם לא תניחנו לעיר. על בניתון לומר הגה תוהו על ידי ואני אשיבנו לעיר ועל כן בבניתון שנעלו בתוהו פקדון לומר לעון הסבה. ואם חזר הכל על בניתון יאמר שם השלח תוהו עמנו כמוהו כמוהו שלח בתורת פקדון לא שני בני תמית שם לא תניחנו ואם בתורת פקדון על המשכנו ביד היש אחד בן יכתלקו ההחיים מהחריותו וגם לא תם כלם כאחד בן יהיה כקדרה דני שוהפי. וגם לבל יהיו לך נתבעים רבים יחד על בן הגה תוהו לכל תחי ואני ערב עליהם שהוא ערב קבלן מן לו ואני ערב בן לומר הגה תוהו להם ואני תניחנו שהוא לשם מזה נוגה ועל היות התלוקה שניים דבר פקדון לומר בלעון הסבה: ועל דבר רבותינו זכרונם לברכה (שם) שלומר לו תניו שופה בניך לא שם שני יהבן לפי דרכנו כי כהחיותו לומר לא שני בני תמית שם לא תניחנו לומר לו בן ואח פנה על דרך לומר והוא הגה תוהו כו' ערבות כמדובר ושניים יעקב ולומר הגה כל זה תיעו שוא. רק שם יראתי היפה מכם לו מהשים מדוני הארץ לך לא בן הוא רק על מסון הדבר ואח לא ידד שני כו' כמפורש למעלה:

מג ב וידי כאשר כלו כו'. ראוי לשים לב (ה) שם הרעב ככד והמה רבים שנעשים נפש לרע יוסף על מעט לוכל ומה גם לאחר שכלו לאכול לא הסבר. (ג) המוסב יהודה העד העיד כו' למה לא הזכיר מאמרו למעלה שלדעתו שם לא מרגלים שם היש רוצה לא בימין ומסרתיו יאמר העיד בנו שהיש שהם לא נגיע לא תחיו כי מרגלים אתנו. (ד) תומרו לומר זה פעמים ולא אחד בשם שיהיה לומר לזולת. (ד) למה חוזר ואומר שם יבר מבלה כו' ואם לרע מבלה כו' כי היש אומר כו' כי הלא כל זה כאמר בבר. (ה) תומרו למה הרעותם לי להגיד וכו' הלא היה עודנו מלוקח מלוכתו זאת בתומרם הלוי מהחלם לעיש מאחרו לדוני הארץ בעיש עבר אחיש מאחרו כו'. (ו) לו' אחול בחל היש כו' מה זו בחלוש כפולה וכן בתומרו הידוע נדע מה זו ידיעה כפולה. (ז) תומרו לומר העוד כו' מה עניו תומרו לומר. (ח) תומרו שלחה הגער אחי ונקומה ונלכה כי תומרו ונקומה הוא מיותר. (ט) תומרו ואחיש ולא נמות גם אחה גם טפינו ולמה הקדיש לח עלמה לאחיש. (י) תומרו חנכי תערבנו מה הוסיף על תומרו החלה שלחה הגער אחי כי ודאי לא לומר יבלחתו תוהו שם לא להחמיד בחחריותו וגם למה כפל ולומר מידי תבקשנו והיא הערבות עלמו. (יא) מה היא הבקשה שלומר ח"ב חיפה ואיך נמשך לוזו קמו מזמרת הארץ בכליכם ממאמרו זה על יהודה ולא מקודם לכן ומה ענין המנחה ומה הוא להחדו על העלילה ועל הכסף המוסב למה היה מעט ארי ומעט דבש לחדוני הארץ והלוחי יחפיים במרוכם. (יב) תומרו קחו בידכם מזו בידכם ולא תמר הסיבו לחכם. וגם הטעם שלומר חנו מנחה הוא מלבד שלא יחבן יהיה מנחה נעבדה בקוס הוא טעם לפנים כי שם הוא מנחה נעלם מחדוני הארץ לאיש יעורר תוהו כי יחמר מיחבעם מחחת נויבה.

(יג) למה ביקש רחמים בחל שדי מבשם זולחו (יד) תומרו בחשר בבלחי שבלחי כי יבלח לשם ס' לח לחיישם לחר ואח בניתון ומה גם שם תומרו לחר הוא יוסף לח כן לין יאמר בחשר בבלחי שבלחי:

אמנם הנה הסבניים מעטו לבלחי הוסיף לדבר דבר עד שבלה פרוסה מן הסל כי לז לא יאמן לחיו לחח למו כמאמר ז"ל (ב"ב דף קע"ב) בחמרו הניחו לו לזקן כו'. וגם הוא הסב מהסבות לומר שם שחומרים מהחים לחדוני הארץ תוהא היא ואינו לוגע שבשם הפנים לקחתו מעשם קנלה כי הוא שלו בניתו ושמה מודים ללחם וכגרו'. וע"כ לו יהיה עמהם בגרם גם הוא כשם לו מעשם זולח כמאמרו ואח בניתון שקמו לשם לא יקחו ממנרים שלח לעשם לחמחן עד יכל' פרוסה כי לז לא יבשיבו עמ' ונשיהם ופפם בגרעב מהחת קנלה ושם הוא מעלילת לחדוני הארץ ויש שכנה בדבר על כן עד שלח לעשם והוא כי בשולחי לותם לומר לשם שלא יקחו ממנרים בישור בא כי שם מעט לולי יהבלו לבלחי הולך שם בניתון בשומרם שיחו בלבשם לפני לחדוני הארץ הולי יפותה ויוכלו לו בחומרם שלין מעבר חזקן ושם אין יאמרו שלין כי כן הוא מעט הוא לשבר יקחו לוכל כי לא יהיה רק כדי כיפוק טוכלם עודם בהליכם ובחזרם ואז בלבשם לשוב לבשבור לוכל יבילוהו שמשם שם יראו כי בלחם בראשם שלח הקנה שם לא יבילוהו ע"כ הוא הוא שבשם שלח דבר הוא ושם דבר עד שבר כלו לשלוח לח השבר כמדובר ואז היש דבריו שוחו שבשר לחו משם לוכל מן בשעם השמכר. ועל פי דרכו למז לשם שני דבריש לחת בחומרו שוחו כלומר כי שם מרגלים בדרך שהוא כי חזרם הוא לשם משל"ח בבניתון כי לא נשם בלבם. שני בחומרו שברו לומר כי לפי שחמת היו מוסב שלא יבילוהו לח שמשון בשר כי גם שרחו לשם שבלילוהו בחומרו לוחי שבלשם פחחומות הלשם שקשחו בשם ואחו בניתון בחומרו לומר כך וגם בחומרו לחו רחו היוחו שם גם על עלמם ושפם כשבר על עלמו כי כלם בחוסר לשם. ועל כן שניב יהודה ואמר לל יעלם על רוחך שוכל לבלם לשבית משם לוכל לנשוח בין כך ובין כך שם יפקיים השים מבלי בניתון כי בלא הלו דבריו לא תרלו פני כו'. וע"כ ל"ש לנשוח בלבם לקוות משם וזהו שם יאך משלח שדם ושבשם לך לוכל לומר לחילו לשבור מניחות לוכל בין כך למעש נניך שבשלחנו וע"כ החיים ואמר שם שיך משלח לא שרל כלל גם שם נמוח בדבר ואומרו לשמר לשבר יאמר שדע שם משם ויאמר חלין יהודה ולא כל אחיו בלא הוא לשמר לומר כלומר שם שעשיך הוא לשמר חנכי חערבנו כו'. ועל כן משבח שחחיל הוא לדבר

עוד יתבן כי הנה יהודה היה נכוח בשני חשבח חומר בלבו חלי לו שם חומר שחח בשבשם מרגלים שם לא יך שבח כן לא יקבל ערבותי כי יאמר כי שם חני בשבשם חוח שיך חבשיח חח בימין וערניך ערבח ניך וחח על הרחשונים הוא מעשר שיך יבא לוסיף חח בימין להכיעבו גם הוא בשבשם וחלי לי שם לא אומר שלא שכוסה לרחות חח לחיעו בשפף קלף עליעו כי שם כה חומר מלן יחלן לביעו לחשו לנו על כן מן עשם

שכתוב דבר הכתוב והיקל הכתוב ואמר כי לא היה רק כי אמר לא תרצו פני בלתי תחיכם כלומר אין דבר רק עבודת חפצו הפליג בהתראות למען יהי' בכוח הכתוב בגבר מצולה ומים חיתות מות אם אמן הוא למלה כי על כן הפליג להתרותו . וז"ל טעד העיד בלו' התרחות כפולות התרה כי זה יורה עונש החפעלות בעבור רצונו ומסתכן ורוב במחון אם יקל הגער כי לא אמר מרגלים אתם ולתכם בתרב תהרוג אם לא יצא כי אם לא תרצו פני כי לא אם עונשם כי אם הסתר פניו מהם ובכללו העדר מכירת תוכל : וזהו ענין תומרו לומר זה פעמים בתומרו ויאמר אליו יהודה לאמר טעד העיד וכו' לאמר ותוא לומר מה שויאמר אליו וכו' ולא אמר טעם עליות המרגלים הוא לאמר למה טעתיד לאמר תכי תערבנו על כן אמר טעד וכו' ולא מסכנת מרגלים אן לא יבטח בערבות כי גם הוא בסכנה ואיך יהיה ערב על זולתו וכן מה שאמר טעד העיד שהזכיר התלאה כפולה הוא לאמר לא תרצו וכו' כלומר למה שהוא עתיד לאמר פעם קל ומסולל סכנה רק העדר רחום פניו בלבד והיה מקום להביו למען בתומרו כי אין פחד על כן הפליג בהתרחות ויכפלם למען הרחות כאמר החזיק בדבר התשתי כי אם לא ירד אחיכם אתם תעלה אמת המלך ויעשה רעה . ויהי בשמוע יעקב את דבריו כי לא חזקה עליהם לימת מות על דבר המרגלים כי אם שאמר אלא ירחו פניו בלתי אחיכם אז אמר הנה עד כה שאמרתם כי להשקיט עלילת התביים את האדון הוצרתם להגיד דבר התשתי כי תמרתי שזה נלתם ממות אך עתה שתמרו כי אין רע כי אם שתלא ברחות את אחיכם ושם אין תיו למו כסכנה אם לא תקמו את בנימין אם כן אינו למה הרשותם לי לאמר העוד לכם את אב או אח ואמרו כן הדבר כי לא היינו מטים להגיד אם נאמר מהביא את בנימין כי דבר המרגלים הבל הוא כי בשנגה יעלה מלפני השלים . אך הוא כי שאול שאל האיש לנו ולמולדתינו ונגד לו וכו' לומר רמה נא את אשר בשאל שאל למען נגיד להגיד כי יש לנו את כי הלא שאול שאל האיש שתי שתות . (ל) לנו כלומר אם אחים תאמנו ומי הנדול מחבינו וסדר גדולתינו . (ב) למולדתינו שתגיעו אשר הולדנו וכל זה כדי לאמר את"כ העוד אביכם תי ומזה נשאול עוד ולומר תים לכם את ואנד לו מהאח על פי שלשם השאלות הרחמונות כי התחיל בשאלות רחוקות לימשך קו לקו אל שאלת האח לנמוד דעתינו שנחשוב כי כאשר בשאלות רחמונות אין דבר כי אם לעון מלך לשכוני דברים כן גם בשאלת הרביעית וזהו ונגד לו זאת הרביעית על פי הדברים השלש שהמשך הדברים . וזה הידוע נדע כי יאמר וכו' לומר הידוע משאלות רחמונות נדע בהחמוקה כי יאמר הורידו את אחיכם הנה מכלל הדברים יצא כי כל יעשו וכל הפן תינו על סכנת מות . רק שחפן לרחות נער קטן ממנו כיוצא בנו בחופן כי אין פחד . אז אמר יהודה שלחה הנער אתי כלומר מחסון הדרך אל תירא . כי שלחה הנער ובמשוקיך ילך כי תשלחנו כי הולכים בדרך מצוה תינם נשוקים ומה גם מצות כיבוד אב כי רבה היא . ואם תירא שבשבל אנו תוסך שלחנו אתי כי לא יעשו דבר

בלעדי ולא תחטיבו עוד בדברים ומוצאות . כי אין צריך בשם כי אם וקומה ונלכה כי הלא תיי ס"ו גפש תלויים מנגד . ואמר ואתיה ולא נמות . לומר ואתיה מתבישת מרגלים כי גם שעד כה שהסתיר תימת מות גלה נעת דוחק הדרה . וגם לא נמות בדעב כי כלתה פרוסה ומה שאמרתי ואתיה תוא גם תנחמו שמרבה הגם תת שמעון . ומה שאמרתי ולא נמות תוא גם תתם שמרבה הגם תת בנימין . כי גם אם יפתר פה תוא בכלל הסכנה גם טפינו מרבה הגם תת טף בנימין . ומוב ליבנם בספק נפש תתם מלבא בדם שבעים נפש בודאי והוא בכללם : ואבותרם נקומה ונלכה ולא תמתו נקום ונלך . יתכן רמזו כי בהיות בנימין תתם יהיו עשרה ובהיות עמהם ויצליתו בהליכתם ועל כן הטילו שמי הכי"ן יתירות . והנה יעקב רתה כי הלא יטיל קנאה שמורה שתינו מבלתו עם יתר תמיו כי אם עם יהודה . ועוד כי הלא גלה היות לסם סכנת מות מעלילת מרגלים . כי על כן אמר ואתיה כמדובר ובכן ברחות יהודה כי תביו בתק ולא אם נבו . אז אמר תכי תערבנו וכו' . לומר אם רע בעיניך על תומרי שלתה הנער תתי שמורה כי לא הבטת בתתי לבלתו תתם בתחריותם . הנני שב ואומר כי היני רק ערב עליהם והם המופקדים מתתך וגם עליהם תחריות כי תכי תערבנו . והוא תאמר יעקב את"כ ותת בנימין קתו . ועל הפנים מלרת תדוני התרן מידי תבקשני שתלתה עמי בכותי הגדול בידי כ"ם שלא תצטרך להלתם . כי אם והביאותיו תליך והתיבתי להבאתה בתופן יעמוד תי לפניך . והוא תומרו והצגתיו לפניך והוא כי ידע שבהוליך תותו יוצא יסקום התים מכל תביאותיו . בתומרו ויאמנו דבריכם בזכר לעיל . וכשמוע תביכם את דבריו כי כבין יהודה את עצמו למלחמה בתמוך . זכר את אשר קרה לו עם עצמו . שבכין עצמו למלחמה ותפלה ולדורון וט"י כן הצליח . על כן אמר אם כן תיפה עתה שהכנת עצמך למלחמה . הביאו עצמכם גם אתה לדורון . קחו מזמרת בו' והורידו בו' לך התפלה תני תעצה . והיה ואל שדי יתן לכם בו' תצר בשמותיו י"ת' שלו הבטתני י"ת' הבטחות יתן לכם רחמים לפני התים . או יאמר כי שם שדי תמורה שידוד ודין יתן לכם רחמים כי יתפשר לכם לרחמים לפני התים . עם היותו בעל בחירה : והנה במדרש (בראשית רבה פרשה כ"ה) אמר רבי לוי בשם רבי תמוס בר תילפי תאמר תותה התרדה שהתרדתי תת תצא ויאמר מי תיפה הוא שנזדעזע עלי כלן . ולפי דעתה תפשר אמר הנה עד כה תשבתי היתה לימת מות עליכם מעלילת מרגלים . תו מסכסף המוצב . ותמרתם תותי שכלתם . כי מידם היתה מה שיוסף תינו ושמעון תינו . ודמם נדרש . וגם תת בנימין תקחו ועל שלשתם תסתכני כולכם ועלי היו כלם . תך ברחותי גודל בשתון יהודה בתומרו הביאותיו ואצגתיו אתר ס"ך תין סכנת מות עליכם רק תרדה תלי לפניכם . כנגד מה שהתרדתי תת תצא ויאמר מי תיפה . ולכן כשבר עשיתי מצות תצא . והשבתני ואתברכני . גם תתם שוניכו מעשיהם במצות תביכם וזהו זאת עשו קחו בשמותי קתו וכו' . וט"י כן ואל שדי יתן וכו'

כאשר כשהרדתי בדבני בשני שמות אלו ויצלחני בחומרו ואל שדי יברך חוקי וכו' : עוד יתכן בחומר מ"ש מיסף והוא כמאמרם ז"ל (שם כ"ח) בפסוק היש רעה מלבלתו. כי לא תמצד רק לא יהולם שהוא מיסף שהרגו ולהיותו בעל בחירה יכול לו ועל כן היה יכול יקרה לאהן. כי קול דמי אחיהם צועקים עליהם מן האדמה על האורג ועל הבלתי מומחים. לך עשה שהפך כי מלבד שפשו נפשו על בניהן גם כן תמר ותעשתי לפני וכו' תמר בלבו אלו היה ד"ם יוסף עליו ככר תפלה לפניו. ואיך יפלא בעיניו היותו תועה לפניו. והוא לא היה מוצד לפי שלחו. על כן תמר הם כן כדבריך תיפה הוא לומר לפי שבאתי בלא היה תיפה כי מה. עתה ירצה כי תיפה הוא בעולם הזה. כי הם בעל בחירה לא פגע בו ודאי שבעלי חיים לא יכלו לו כי לדיק היה ולכן בחין עליהם דם נפש. על תירתו והורידו לחיים מנחה. וזה יספיק כי לא שדי יתן לכם רחמים וכו'. לך לא תורידו הרבה רק מעט מכל דבר מעט נרי. ומעט דבש. גל ירחה כי לפנים תחם בעיניהם. וזה תמר ושלח לכם את מחיכם אחר. תחיכם הוא שמעון. תחר הוא יוסף כמאמרם ז"ל (שם ל"ו) ואת בניימין כי בעת לבו. כי יוסף תי. ומזה יתפר כי גם על דבר הכסף אין פחד הפשם כנגדים. על כן ויכסף מפנה קמו בידכם ואת הכסף המושב עלמו תשיבו בידכם ואל תירתו בחיסי הכסף עלמו עליכם למזיכר עון ליתפש כי אין עליכם דם נפש ביתותם לכם עליו משפט מות כי אם לחיה עון טוב הוא שתשתם ממקום אחר תחת תהנהה התומרים היות כבר בתם עליכם התרדה הזאת ותלכה לה. וזהו תולי מעשה הוא תבר ככם ולא עון מזיד ועל כן נעשה בה' מן המחים תרחמו: או יתמר ויכסף מפנה קמו בידכם ואת הכסף וכו' תשיבו בידכם וכו'. כי הנה דרך התולכים לקנות תבואה בעתות היוקר ברבות הקונים שכל מ' מוליך לבור כספו בשקו. והמביר הבר מהן בכל שק בשישור המעות שמוצא בתוכו. ומפני כך יקרה לפעמים לפי רוב הקונים. יבאתו מבינים על תוכו. ושודעו הלבור בשק ימלאוהו בר ולחם. על כן תמר יעקב הזהירו שכסף מפנה שקמו בידכם ממש. מזמן לתתו. ולא לתוך השק. וכן הכסף המושב תשיבו בידכם גם הוא. ולא בתוך השק. תולי מפנה שנעשה הוא זה. כי שמתם בספיכם בשקים עודם ריקים ויהיו המוכל על תוכם. וע"י כן נמצא הכסף תוך המוכל. ולא היה מושב בידים. ואת תחיכם קחו כלומר כולכם בערבות יהודה כמאמרו הנני ולא כבראובן בחומרו שלחה הנער אתי כמדובר למעלה. ואל שדי יתן כם לרחמים וכו' לומר הוא הנא אלי לא תדע אם פרידם ימין יקרב מיהתי. טרם יבא ואראנו. על כן מה אעשה הוא בחל שדי יתן לכם רחמים ושלח לכם את אחיכם גם שלח יבלמו אלי. כי ואני כאשר שכלתי שכלתי כה מיוסף ומשעון. שכלתי מבניימין מעשה עד יום מותי. אם לשעתה טרם יבילוהו לפני. והוא מאמר יהודה בחומרו אל יוסף לא יוכל הנער לעזוב את אביו ועזב את אביו ומת. אביו מלרתו כפירש"י וע"ד רז"ל (שם) שחומרו אתר הוא יוסף בחוסף שהוא בניהן בחיים שניהם

יאמר. ובבלא שיפגה הוא. כי ואני יסי לשון שכלתי מהשתולחים לכם אסם בחייט. כן יהיה מה שאני מוסף לשכול מבניימין בשלתי לותו כי יעמוד מי:

יד ויקחו וכו'. אמר כי עשו מנות אחיכם. כי ויקחו את המנחה ואת הכסף שבידם אחיכם שהוא בחיסי שבזכות זה תתקיים התפלה שהיא בחל שדי יתן לכם רחמים לפני האיש. על כן הלכו ויעמדו לפני יוסף שהיא האיש. ולא לפני אחר על בית האהל כמנהג. כדי שתחול התפלה שיתן להם רחמים לפני האיש: **טו וירא** וכו'. אם כן ימנעו מלשכול לעיניהם מלומדים בשחיטה ומליחה. כי שכל היו מקיימים כעודם. ע"כ הוא יוסף בלא יעצמו ויבינו שכיחול. עד שהם הביאה וירלו כי שכל בשברות. וזהו שכל את האנשים. ולא ועשה עשה פיסי' עשה היא שחיטה. וגם והכן שהוא מליחה ובשול. פירלו כי שכל בשברות. וזהו ויבא האיש את האנשים ביתה יוסף. מפני"ש בית פרעה ובוונא כי לא היה עשה בשברות רק ביתה יוסף: **יז וירא** האנשים וכו'. לתוי להבין מה זו פירלה.

(ה) האם היום יחיתו לחיות בית יוסף.

(ב) האם יחתון להתגולל עליהם מי יעשב בידו. גם בלא יבלו בית יוסף. (ג) מה הוא הכסל להתגולל ולהתגפל. (ד) אחר בבייחם על עלמם. בוניס על חמוריהם. (ה) תומרו בתחלה כלנו שלנו אתי בעמים. ויעשיר על הרחמנה: אמנם הוא ברלונה כי לא דבר הם במקום קבישתו שהם מסביר לכל עם האדון ולא בית פרעה כ"ל בית יוסף. תמרו אין זה כי אם לעשות מסבא משוקל. במקום אחין מנחים בהאר במקום הוועד. כי אם גדולים ושוניים בימים אחם. והוא כ"ל היה אם היו תומרים היתכן אסיו גוזלים ומביימים בחמתחתם בימתבו וייתפשו. ועוד האם בפעם הראשונה שבאו לשבור תוכל תמדו לגזול. אשוד לא יתכנו להם וימותו בבעב. אך בביתו אין מכלים. על הפעמה הראשונה תמר על דבר הכסף שהיה במתחתיתו. ועל הפעמים תמר אתו מוציאים במקום אחין דובר אליו דבר וגם היו בהשתחוה לותתו פה. והיה להתגולל עליו לעבדו מזו על הרחמנה. לומר כי הבאר עשיתו זאת. כן לדק בחביעת מרגלים. כי הפעם זה עשה האחרת. אם אלא היה יכול לעשות בבית הועד. כי אם יעידון יבידון. כי גדר אחם יביאו את הקטן יתמו דבריהם ולא יתקור עוד. וזהו להתגולל עליו. וא"ת אין יבית לאיש מיז על הרחמנה. היון אזו הוא עשה. כי אם בשעתו בתחתחתיתו. לי"ת ולהתגפל עליו. כי עשה הבר עשה בכסף. יפיל עלמו עליו בבית בבא גדול לומר כי אתו עשיתו. ועוד סיבה אחרת בעשים התחבא להביאתו תוך ביתו אלא הוא ולקחת אותתו וכו'. והוא כי אם בבית תועדו במקום גדולי המלכות הבר לפניו. גם שתחייבו לא יספיק לקחת גם תמוריתו מפני התמלגות. אך בביתו יעשה בריעתו לקחת גם חמוריתו. ולא הוכל לשלחם בלוכל להסיבר גפש אחיתו וכל ביתו.

ויתיתו בריעב יחד כלם. בזה הוא יסבר:

יח ויגשו וכו' ויתמרו וכו'. (ת) לתוי לשום לב למה דבלו פתח סבית. (ב) תו' ג' כי. כי

לומו ל' נקמה . וגם לא נקמו דבר רק מתגלים לפניו .
(ג) ומו כפל יד ידעו . כי הוא זה לפשר כיוצו
רז"ל (סנ פ' ל"ב) בתומרם ירידה היה להו שהולכנו
לשבור תוכל . נמצאו כי הירידה לתכונה היה מעלה
וסגיית ירידה מלימה . (ד) לומרו בתחלה שהוא מיוסר
וגם יהוש שהוא לשבור תוכל ולא הילל"ע לגלה ויהי כי
שברו בדרך במלון וכו' . (ה) כי טוב היה להם לשקוק
כי אין הובש דבר . (ו) כי מיד בתומרו והיה כסף חיים
בפי תמתחתו הילל"ע לא ידעתו מי שם כספנו בתמתחותינו .
(ז) מלן מוכח שכן הוא כי לא ידעתו מי שם כספם
וכו' . (ח) בתומרו שלום לכם למה הזר ותמר על
תילתו . (ט) לומרו נתן לכם מעמון וכו' לית ימים לב
לומר מה שהוא עליהם וילהם בפשומי מילי בימיהו
תוך התמתחות : אשמם הוא המה הוכלו בית יוסף
וינצו בלבד על פתח הבית לרחות שם יקבל התגלות כי
שם תבדו כי זה עשה בעדכם . ואם לא יקבל טוב
לדבר בפתח שהוא קרוב לגלת וידעו בית הועד שהתגיים
שם . ויתמרו כחים ס' בלעון יחיד כי תדוני לא דרך
מניפות רק כי ובלבי לתם תדוני על כלנו כתחד . עם
היוסך עבד לבר והתחילו ויתמרו יכוד ידעו וכו' .
לומר הוא מי שיגוע מהבר לא יהיה בפעם הזו רק
תמר פעמים שלש שהתגבר בחסידות כי לא יובגם . לך
לא בתחלה : עוד טענה ב' כי לא יעשה כן מי שהולך
לשבור בר בימי הענון . כי שוד לא יתנו לו תוכל ויומת
ברעב . וב' טענות הלו יכוד ידעו לומר דרך תימה
הוא יכוד ידעו ב' פעמים לא כן היה רק בתחלה
בפעם הא' והיכן שבתחלה גגבו . ועוד כי היה לשבור
תוכל . פעוד לא יוסן גנו תוכל להשיב כסף ולא התזכו
מיד . כי לא רלינו עד בדרך במלון . ואין לומר תולי היה
כסף הים בשולי תמתחתו . ובתחתם ותמתם הבר עליו .
כי הלא מלאו בפי תמתחת ואין לומר שגנבו ותחזרו .
כי הלא וגבד תוהו בידהו וגם אין לומר שלגנבת הם
תגניבו הבגנו . שלא היה לנו להממין עד רחות
דבריכם לך זה ואם מוכן בידינו לתת . לך הוא כספ בידים
ואין הספק הלא שלנו לא ידעתו מי שם כספנו הלא תהה :
כב ויאמר שלום וכו' . לומר הוא תהא ירחים על
עלמיכם ולא על המוליכם ותפלים לתת
כסף ולתבוה . ואם על עלמכם שלום לכם ושל
המוליכם לל תילהו ולכסף המוצב לא נקבל כי הוא
הלהיכם ולהלי לביכם וכו' לומר לל תתמהו על פלא כפול
תם הוא יש' מעמון ושומו ג"כ תוך התמתחות כי הלא
גם לכם זכות כפול כי הוא יש' להליכם וגם להלי
לביכם מהיותו להליכם נתן לכם מעמון . ומהיותו להלי
לביכם נתנו בתמתחותיכם ולם שתמדו כן תדוני יבצעתו
מכם אין פחד כי הגני מודם כי כספיכם בא להלי ומידי
יבקשו : או יומר הלא מלאתם לים לרוב כספו בקשו .
ולא"ש שגנבתם כל לים כסף עלמו בלרוב שלו לם לא
שהנתני כסף כל לים בלרוב שלו שלא הייתי מהיל הבסף
ושומו בכלל יהר המעות . לית יהבן ביהל כל לחד מכם
כספו בין מעותי ולרבו בלרוב שלו . והנני משיב כי כספיכם
בלהי לרוב בא להלי בתוהו בלהי ההבדם . או יומר
לא ימלע לו נתתם לי כספיכם לו לא נתתם ושתר

בני רחל. ואמר הזה למיכס הקטון לומר הזה מצאתם למען ז"ס שנמצאם ממנו מצאו למיכס עם שאול בן אשר מחרת המצאתו ללמד לכם וגם זה הוא גדול בן לכבשים שנם ומרמזם שהוא קטן. שמוהו זה מיכה יפרה מי אמר ללמים יחד. שיהן חוך בעיניהם תמיד כי עד כה מן המימה הוא: או עד כה שם מלמים הרחמים נהן חוך בעיניהם יהי לנון שנם מלמים הוא מדם הדין יחוך כדי שלא יהיה הפסק בהסכם מדם הדין:

ל **ויאמר** וכו'. לומר ויבקש לבקות כמו זה נחשב כי הלא הבכי מלוי בא בני יבוקש. לך ברחומו את אחיו כלומר רחמיו על כל הבניס שנמצאו על גרמו. ויהי בקרבו כלם בוער עומד לו ובקש לבכות הלם ויבא החדרה ובכה ורחן פניו להעבירו. ולא נכנה אלו מקום חניו והולך להתחפק וז"ש וירחץ כו' ויתחפק כו':

לא **וישימו** לו וכו'. עולכי המלחן לא השוו את מחזיקים עם זולתו ויסיחו לו לבדו ולהם לבדם. לך הוא לא הלם רק ויבאו לפניו והושיבום הבכור כבכורתו וכו' הוא כי היו מרבעה בכורות ולא השוה הבכורות יחד רק כל בכור בבכורתו כי לא יוכוח דן וגד להמוכן רק כל בכור לפי גדלו וכן שעיר בעירתו כל שרטי לפי ערך לעירתו ועל הסניתו בכל הפרטים הלנה ויחמאו וכו':

לג **וישא** וכו'. יש לומרו שחמם על בניתין היו כי כל אחד מבניו ואחם יוסף נחנו מנה אחת והבנים הוא ואפשר לומר כי רלה יוסף לת אחיו בפניו והכיר כי לא טעם אחם חמת כעודע (בבא קף כ"ה) כי הוא מד' שחמו בעניו על נחם והרחם מסם יחרונו בפניהם כי חמם חמתו ועל כן היה יחר עליהם חמת יהוח כי מלבד מנה אחת שניתנה לו על גופו ככל ת' מסם שד לו מכש יהוח כנגד ה' שמות שים לנפשו על חמת בחיטיו יחי"ה מי"ה נפ"ם רו"ח בחמ"ה שלא פנם בחחת מניעה: או היה כי יחרון בניתין על הבנים הוא שבניתים בורח בחלקו שהוא חכסניח לה ויהוח בניתין נקראת ה"א על כן היה יחרונו עליהם ה' יהוח:

מד **ויצו** וכו'. והנה רלה יוסף לנסות את אחיו אם אמנו מדרכם ונגרנו בניתין לפס נר בניתין הגניע שנמצא בחחתחו. ויש לת אחר על היחו לומר מלא וכו' לומר לא לומר. ממנרתי הניע למלא לת חמחוחת וכו' וז"ל לומר. לך שימת הגניע לא היה רק על ידי למען יכיה נסוד וזהו ויסם כסף וכו' ואת נביעי וכו' חניס וכו' ויעש כדבר יוסף ומזר ואמר אחר אחר כדבר יהיה על מה שנאמרו שחחיו והוא הנקר לור כו'. והוא נשום לב אל אומרו ומחזיקים. היחכן שיחיחום אם. ועוד יש חימח עליהם כי עדיין לא הפרנו מנעד הכסף אחר מנחו נפי חמחזיקים ואחם לא נדקו החמחות מרם יחנו אחם. לך הנה החחיל. כי אחר שנחנו ויבכרו עמו בחחנה אם לא עלם על רוחם עליו' יעבימו קוד. ומסף גם הסכרות שדעתם בלחי מיוסד. להסחכל בעת המילוי. אז ויט ליחאר על ניתו וכו' מלא וכו' ואת נביעי וכו'. ומחם ומחזיקים ומחחזיקים היו לחחם בית יוסף. והיחה העלה שלא מסרו נעזרחים,

ויאמר גם עתה. כעת שתגזור אני שלקל בדבר כדבריכם כן הוא. כי תלוי בפרעה כיון שהמצא תמצא לעניים תלוי. או יאמר כי הוא דרך גמוסי מלכים רבים שתיין דעים מפקיד אות על גזלה ושחיתות כ"ש עוסק אחר עד שיגיע אז יפלם בגניבה. וע"ד זה יתכן היה בלב בעלי הויכוח הזה. כי על פעם ר' יהיה עבד ואל אב' ומה גם מביא מלך יותם עליה:

ובזה נבא אל הענין. והוא כי אחר שומרם הקיץ. ספק מאמר הפיום שהוסיף לומר שהוא הקיץ. גענוב מה שגנוב היינו. על כן אמרו מי שיימצא בידו ומה. כי ג' דעות עשה בכך. ותאמנו שלפחות זאת ודאי לא עשינו. והר' בספק היה לאחדי לעבדים ודעתם כי על ספק גניבה ר' יהיו עבדות. ועל אחר נמצא בו פעם ב' יחוה כי יוכיח סופו על. תהלתו. והיה כי לא עלה לרוחם יחלה באחרונה בשיחת שלא היה בענין הכסף כי אם שלכו אחר הכוד ולא זאת היה הת'. והנה הפיום הזה ידע בתחלת כי באחרונה בשיחת היתה כי בידו שם הוחה באחרונה הקטן. ע"כ אמר הלא אמרתם כי מהכסף ראיה לזו שלא פעשתה מק"ו. ואם יחלה שפעשתה מי שיחלה בידו ומה כי יוכיח סופו על מעשה הכסף. וכ' דעתם עשה ועליהן יחות ושפחר מעשה ר' בלבד. גזרתם שלא יחותו כ"ש יהיו. והנה גם עתה כמה שתאמר כדבריכם כן הוא. כפי מדת דינכם שבאחד יהיה עבד ולא יחות עד הב' וגם דבריכם כי מק"ו אחת שמי שלא חטא בכסף גם לא חטא בזה כלומר כי יודע אני מי שעשה זאת ר' היה לו בכסף לא נחלה בגניבה. והוא כי ידע בגניבה היה שיחלה אחו כי הוא שם הגניב באחרונה על כן יהיה לי עבד ואחם שלא עשיתם אפי' ר' כעבדותי באחרי כספיכם בא אלי תהיו נקיים והוא כדבריכם ממש. והורה בפי' כי אם בגניבה שהוקק היה תוסד באחרונה ואחם תהיו נקיים.

יב ויחפש בגדול כו' שהתחיל החיש שהוא בדבר ר' והוא כי הלא ככל אחד מהאחרונה היה כסף שבהו שם בל בל חיש מהם והלא קצה אין שבהו פיהם ולא אמרו שיחפו שלא נזהרתם בכסף שבהו בפעם הזאת. ו"ש מי שעשה גם עתה בכסיני באחרונה שם הגניב גם הוא ואם ר' כן לנו מעמון עתה באחרונה ג"כ הגיע ר' מאחוך הגניב שלו ואתנו לנו ובזה היתה התחבולה מתגלית ומה היה למו שלא עשו כן. לך זאת היתה הכמת החיש שלא היתה רק לחוליד ולפחות חיש באחרונה. לא לחפש בן יאמלו הכסף כי אם ויחפש הוא בידו ואמה לא ידעו והוא גלה הגניב בלבד ומיד נבעתו ולא אמו לב לחפשו רק ויעשום חיש וכו'

ויכלו העירה:

טו ויאמר להם וכו' עד סוף הפרשה. יתבאר ברוח הקדש בפרשה הבאה בעזר' השם:

פרשת ויגש

יח ויגש אליו וכו'. רחוי לשום לב. (ה) מה הגעה זו לכי הכסף. (ג) מומר כי מדוני. שאם

לעזון בקשה הוא. סיל"ל גם מדוני. והנה תרז"ל (כ"ר פ' ג'ג) שם למלחמה אני כוונתו ואם למפיע תעין או לשברה בניה תנה טב מניה. הנה כוונו לפרש בו בפשוטו לומר שם שדרך הפלוז להחזק בעבד גבור וחיל. הוא לחתם שמשלשה דבריה או למלחמה או לעיה עליו טורח עבודת משא התחזק עיה או לשברה על השלמן ואם בחלה חפצת לא ידקה כי בי מדוני כי תחול לחזוק בחלו ולא בזה בכל הבחינות כי אני הנון לכל אחד מאלה יותר ממנו. (ג) תומרו ידבר נא כו' היתכן רעה לנחת בחזנו. (ד) תומרו ואל יחר אפך כי הלא בתה יחר אפו והוא מכבדו ומשוחו למלך ולמה שבחתו ז"ל (בס) מלמ' שדבר אחו קשות אין נזכר בכיהו'. וגם בתומרו כמוך כפרעה במה הוא כמיהו. (ה) בכללות הענין מה זאת ליהודה כי מתחלה אחר הגו עבדים כו' בכנען נשבו וכשהקל מעליהם ואחר אחר נמצא הגניע בידו יהיה לי עבד לא בעם ויגש אליו וכו' ומה גם למז"ל שם הגעה למלחמה והנה לזה נדקדק לומרו הגו עבדים וכו' שסיל"ל בשיחת וגם אחמו כי הוא שחייב בעצה וגם מה ענין ר' הגו מה בא לרבות. (ו) למה כל שעמותיו הלא לחודי שלא וכו' לא למדם מזה אחר במה נאמר לאחודי פרש יותר להיות כלם עבדים:

וע"פ הדרכו פשוט לב אל כפל מלמדם. מה נאמר מה נדבר מה נצטדק. אך הגה יוסף אחר אליהם מה המעשה הזה אחר עשיתם לומר הגה ידעתי כי לא על מנוי כסף הגניע לגנוב היתה אלא כי הלא הכנתם בכסף הגמלא בחמתוחיכם אך אין ספק כי על גנולת שיחום שבו חמדתם לומו. ומה המעשה הזה בלי דעת כי הלא ידעתם כי נחש ינחש אים אחר. כמוני בחכמה אך לא אחם ולריך יגעתם. או יאמר הגה מחמתכם בן אחתם בלקחתם על ידי הגניע השיבותם לומו. ועתה חשבתם כי בקחתם הגניע לא אחתם מי גנבו ולא כל אחר מעשיכם. אך לא מחכמה עשיתם כי הלא ידעתם כי נחש ינחש גם מבלי גניע אים אחר כמוני. והפיע יסודם מה יאמר ומה נ' לומר אלו הנחתי לך היינו בחים בחחד מהלשה דרכים או דרך פיום או בהעם עלילותיך המפורסמות פעם מרגלים אחם פעם בגנוב כסף אים בני אחתחו כי כל המומעים ידיעך להוכח או דרך סדור מעות להצדיק עלמינו אך עתה מה נאמר לאחודי בלשון אמירה על חיבה ופיום וז"ש לאחודי בחלוקת ספיום כעבד לפני אחודי. או בדרך הפני בלשון קושי מה נדבר כד"א דבר אים אל אחודי האיך אחמו קשות. או בדרך הנ' מה נצטדק כי הלא כל זה לא יספיק גם הי הלא לא אחשוב לך ואין לרוחינו רקבי שלשים מלא אח עון עבדיך ממקום אחר ואין החיקון רק נשוב עד המקה ולא על שלים הפשגחת העוך והיה בלבו על מכרם בכסף לדיק. וע"כ הלדיק אח הדין ואמר הנני עבדים לא בלבד אנחנו שמכרתנו. אלא גם אנחנו לרבוי אם לחוכון אלא מכרנו גם אחר נמצא הגניע בידו שהוא פעור יותר מלחוכון אלא אח' השליכו אחנו אל הבור בלחוכון עם שלטיב כוון. לך בחשר ר' חשובה יוסף אחר נמצא הגניע בידו יהיה לי עבד. לז אמר ע"כ היפה לא על עון שהוא נהיה הדבר. כי אם שלהיות

שלמיות שלמעלה מזה במיכיי אין מידו מעיל לא נתקן גדול ויגש תליו יהודה כו'. והוא כי עד כה היו מדברים על ידי מלין בין יוסף ליהודה כי הוא יודבר בחזקי המלין. ושמלין משמיע בלשון מצרי ליוסף. לאמר כי עתה נגש אל יוסף קרוב תליו במקום שהיה המלין שומד ויאמר אל הקפיד כי שמתי פני עתה. ומתחלה הייתי מודה להיות בלנו עבדים. כי הלא כי תדוני מה שתאמרו למעלה שהיתי מגדיק את הדין ואומר שהאלהים מצא את עון כי הוא תדוני תורו העון והוא כי הוא מכרו. כלומר ואיך תהיה תני פטור והוא עבד. וזה גלוי בפוף בהאמרו יפב גם עבדך כו' עבד וכו': או יאמר אל שתשתה אם תני לבדי תהיה עבדים בדבר. כי הלא כי תדבר תליו והוא מה שהיתם בפוף בהאמרו כי עבדך ערב וכו'. או יאמר כי תדוני מה שהחזו האמר ויגש כי גגש במקום המלין. והוא כי בעל דבריה ולשון לחודים. להוציא לאור מספק ומהלהלה לידות זיקוק גדלו במקק לשונו. לא יספון יהיה מלין בימתה רק פה אל פה ידבר בו להמתיק דבריו משל"ב ע"י אחר שיקרא יפגה את פעמו. וזהו ליהודה בהאמרו כי תדוני הדבר ולא במלין. והגה כ' שכות יש מוגעות דבריו כך בלי חמצעי. (ה) מפני הכבוד בל ירחה שהוי מבוש עצמי תליך לדבר בלי חמצעי. (כ) שמא תיך יודע לשון שקדם והגה כ' הלא תיום. כי הגה בקשתי ידבר בא עבדך דבר בחזי תדוני. ולא בחזי המלין ואל תקלף כי תשוה עצמי תליך. כי הגה אל יחר תפך בעבדך. כי עבדך תני ולא תחביב עצמי להשתחות תליך. ועל הב' תולי יבאר ממך ידיעות לשון הקדם זה תי תשבר כי הלא כמוך כפרעה והוא במה שידעתו מרז"ל כי תק מלכות מצרים היה. לבלתי מלוך מלך. תם לא שידע שבעים לשון וכן יוסף לא היה נעשה שליט על תארץ: תם לא בלמדוהו המלך גבריאל ע' לשון בלילה שמתרגמו יגא מהסהר. וכן כי בדבר יוסף עם פרעה. רמה כי היה הסר מפרעה לשון הקדם והשביע תם יוסף שלא יגלה הדבר בן יעבירהו ממלכותו. הגה כי בחשר יחוייב ידע פרעה לשון הקדם למלוך. בן יחוייב לדעת יוסף להיות שליט על תארץ. וזה מאמר יהודה תין נוכך מלין על הדבר ממך י' הקדם כי הלא כמוך כפרעה. כי בחשר פרעה למוך מייב ליודעו. בן תחה לשולטנוך ובודאי תחה יודע:

כ אדוני שלח וכו': תומרו לאמר בלתי נודע יפה. ועוד כי תין למעלה רמז אל שלשה זו ולמה לא הזכיר לו מחשר העליל לאמר מרגלים אתם ובחשר שם תיתה במאמר ובשומו כסף תים בחמתחתו לעצתם ותא גביע הכסף ולא סיפורים תלו. וכן מה תיכו של סיפור הזה. למען כל כוונת יהודה לומר כי כל חשר פעל ועשה עמהם כל יפעו וכל הפן לא היה כי אם שרשה תותם שהיו בעלי תוהר ומרחה כמש"ל (כ"ל פרשה ג"ג) על כן התהוה תחות נעל קטן כחותרם לשרם על שלחנו, ושם למו עליות דבריה לשבב אם פני הדבר יגידו אם יש להם אח קטן כדמותן יוכידותו תליו ויתגכל לעבבו במיון הגביע. והוא כי התחיל ואמר מרגלים אתם כו'. ובשתה כעשו אמר כמתמים היש לכם

בגופו רק לדעתם אם כיוס זו מרגלים אתם זה לי שפשר שאם כן היה לך לומר אם לא ידך תמיכם מהרוג אתכם. לך תמרת לא מוכיחין לרשות אפי ואין זה עומד למרגלים. לך לין זה רק שכל יעשך וכל תפן לקבל אם הענר:

בד ויהי כי וכו'. אמת תאמר כי לחי מרפא שמביר על נקלה ומשמיט עניו מרגלים וגניבת הכסף וסגניב ונאתם בשבועי הדברים ותומר כי לא היה הדבר רק שבאלת היה לכם לא וכו'. ותמרת שלא יוכל לבא. והנה עזבתם העיקר אתם בשבועת אות ומשלין הענין לדבר אחר. על כן שמע נא כי כל המומע יאתר לעולם הריה כי הכל ותואתם הוא כי הלא ראה מי יחום על נרעתו יותר מאביהו והנרה קטנה הנדל בעיניו. ועם כל זה היה כמאתר כי שנה ויהי כי עליע וכו' ונגד לו את דברי תדוני כי לין הנדה הלא בחוכך. וגם אתם מרבה. שהוא כי כל דבריך שאתתו כמרגלים הכל שברנו לפניו. והלא אם לשיבו על הדבר ותומרו לו דבר והלא היה סום אתם תומר שבו שברנו לנו מעט תוכל כי עליות דברי הכל אתה. ואת גם אתו תודיעו לו ותומרו כן אתם כי לין שכנה רק שאתר לנו לא תוכיחון לרשות פני לא אתם לא יבא נשאתכן בעיני טעמת מרגלים הלילה כי אם כי לא נוכל לרשות וכו':

כז ויאמר עבדך וכו'. רלתה לוך לא היה עלה בדעתו היות ממנו שאתר אתרת כי בזאת תדע כי כנים תאמתו אם יבא אחיכם הקטן כאתר שיברתו לו כי אתם לא עליך היה מניל אתמת דבר כ"א עליהו שהודיעו לאוזיכו בלי הכרת כי אחוק וחיחוד היו מאתריך אך עליהו בחומ' אתם ידעתם וכו' ולקחתם גם את זה וכו' והורדתם וכו'. וכוונת שבאת ק"ו ותאר אתם ידעתם כי בנים ילדה לי אתתי המיוחדת ושיקרים לי כי יגדל כאב נרא זרעה בעיני ולאו כמה משוחדים בניה לשיקרתם אתון כי הי' לא לוקח מאתי בחזקה רק וילא בבחירתו. ועוד הריה הי' בעדיין לא שנעה מדת הדין בבני אתו ואזו הרשעון נלומר כי עדיין היה ו בני. ועוד כי לא הרחיק נדוד. רק ילא מאתי מיהותו שתוך לי לרשות את שלום אתיו. ועכ"ו תאר אך ברוך ותוך ותם תעשו עתה שבאתם בשפך כי הנה אין זה יוצא מעצתו כרשעון רק ולקחתם נידוש. וגם הוא על אתון הי' וזאת גם את זה כי כבר פנעה אם"ך בי'. וגם אינו למקום קרוב כאתי שהיה מאתי רק תעם פני שהוא רחוק אתינו מלפני רק תעם פני שהוא נפרד מכל שכיבות השמוכים לל פני שאלת עם הוא כאומר שתון כ"א עם תביכה שהוא קודם לשפך השיכה כך תכל אם שהוא שתוך כ"א היוק ולא תוכידו שיבתי תבל שאולה כאתר ברשעון כי האתרון יכניד ויהיה ברעה שאולה. והנה לדקדק כל רבוי הכתוב כאו' גם את זה נזכירה תכורה אחד והיה ולקחתם ו' שתקלת. (ה) ולקחתם גם את זה. (ב) ולקחתם תגודה תזוב. (ג) ולקחתם לכם ביום הרשעון. (ד) והשתזקתם ולקחתם תפרי האדון. (ה) ולקחתם את תרון ברית ה'. (ו) ולקחתם תן

האחרת. ויהיה הענין לאתם אתם על נבוי הגם ורבוי האתם יאתר כי תומר זה ותומר אתם. ותומר גם על ג' ידבר וזהו ולקחתם תזוב. כי אין תגודה פחות תג' בדיה כמודע ומפרש ותזיל האחד פחות תה שבידה הגם הוא ולקחתם לכם ביום הרשעון פרי עץ הדר. הוא יוסף שנקרא בן פורת יוסף והוא פרי לדיק עץ חיים והוא תהודר בכור שורו. הדר לו והאתם הוא את שתעון והוא והשתזקתם ולקחתם תפרי האדון והוא תה שבאתם לשעלה שאתר יעקב ברכות לרובות כספיהם תוכי שבלאתם וכו' כי אתר סיאכן שבימי לעבון כזה נהנו לכם עשר תחורים טעונים בר ולהם ותזון בלא כסף ובלא תחיר ובאתו תקחתם השעות אך אין זה כי אם שבאלאתם את שתעון בחוכך. כי על כן בספכם לאתכם ושתעון תיתו ותאתחומיכם תלאים בר וזהו והשתזקתם וכו' שבאתזקתם עליו לתוכרו בע"כ הוא שתעון לקחת בדמיו תפרי האדון. ועל תומרו זה שהוא על בניתין אתר ולקחתם את אדון ברית ה' הוא בניתין שבאתחומו אדון ברית ה'. ושתר הענין הגם ולקחתם את יוסף ואת שתעון והבקתו את אדון ברית ה' זה בניתין הוא שבר אתרתי לך תקרוזו. כי אם בקבלת אנכם יאודה. וזהו ולקחתם את אדון ברית ה' ולקחתם תן האכרים:

ל ועתה כבוזי וכו'. הגם ידוע כי נפש לדיק עם נפש תוזע בלאי תבקבדים עד שם זו כבודע אתר אם היה כדברך שבניתין גנב הוא נפשו בלאי קבוצה עם נפש אביו תקדוש לך שייתי תצעבר בן יתות אביו ברלוזתו כי אין הענר כי ספכם היתם שבין נפש האזב לנפש הבן יעתוד לבלאי לאת נפש אביו להיזדבק עם נפשו גם. אתתם דאגתי היה כי לא יתבדלו נפש האזב תצפש הבן על תעת הבן כי אם נפשו קבוצה בנפשו. כלומר כי עין הגניע בקר היה כי בידים הוסם בתתתתו ועל כן לרוב התקבדותם ברזוזתו כי אין הענר ותם והוא כי הלא היה אפכר ליוסף לאתר הלא ירחת לביכם לא היתם רק בן יקראתו אתון בדרך. והגם עתם עלו ואתרו אליו כי בא אלם בנוזו והוא אחוב לאחוזי אתרון בתים ותז יוזת לו על כן אתר אם לא יוזת ברם עבד עתו טוב אדבר אך הלא נפשו קבוצה בנפשו ולא יעלר כח לעכבם עד אדבר לו כי אי גם אך ויהיה ברזוזתו אוזבתו בתים תרחוק לפניו וילתם כי אין הענר אתנו תיד ותת תביו ואיך אדבר לו אתר אוזתו הלא יוזת על הענר ותת אתר גם הלא נזוזת תיד לא יהיה ברעה אחולה בתאתרו כיון אתי גם הלא גם הלא תוריד שיבתו ברעה אחולה לא יבלר תתיזת ביגון אחולה:

כי אם גם וזהו ואוכידו כו' ביגון אחולה:

לב כי עבדך וכו'. הגם אלם כי היה נתיזת עשר ועל כן תרז"ל (ב"ר פ' ל"ב) שאתר יוסף רואם אתי לוסף פעות לאם אדבר אתם ולא אתיך ואביה לו כי עבדך שבא וכו' ואפשר יקובר על תוזתו ואוכידו עבדיך וכו'. ותתר עשה פ"ת לי אם לייתם הרעה לל כלנו כי אתרו ואוכידו עבדיך כו' לוך אתי נכנם בעוני הקיים לבדי הלא הוא כי עבדך עבא וכו'. לו יהיה כי נתעלה אתר הקדתה לדבריו. בתומרו כי אדוני שהוא לל תתעתימי שאתי גנב לבדי לדבר ולא אתי האוכרים

יחד עד כה כי הנה כי מדוני הדבר תלוי ועל בחמי . ומאחר דבר כל דבריו שהוא סיפור שהוא לכלם אב לפרק הקדמתו ואמר מה שאמרתי פתח דברי שבי תלוי הדבר מבחוץ הוא כי עבדך ערב וכו' ועל כם . ולעניין הכתובים רמזו לשים לב תחלה ואמר כי תיכו לאמר לאחיהם . ועוד שנכנס בחלם היותו ערב ויעל בתחלה כן תרגם ערב בימינו אם אבי . וכן תחלה עם אחיו ירחם מיותר . לך יאמר רחו עתה ירחמו על ערת אבי . כי הוא בבלתי אוב בימינו יש שני רעות . (ה) שהעבור על התרם . (ב) תרעה שאר המעה אם אבי . והוא רחם כמה קשה עלי לעזר אבי . כי הוא דרך עבדותי גם היה אם לא יהוב בימינו רק לאמר אם לא אביאנו בעצמי כי גם אם יהוב ועל ע"י חל התרם ועם כל זה אני אומר שהשבול עלי הטוב שקבלתי ושאב פה אחת הגער . והוא יעל עם אחיו ועל עמי כי השבול עוזם התרם שקבלתי אם לא אביאנו בעצמי כי על זה בחרתי ממנה ערע אל אבי . וחנו כי עבדך ערב וכו' ואשאחי כו' שהוא התרם שיהם אם לא אביאנו בעצמי ועם כל זה אני אומר כי ועתה יהב גם ועל עבדך פה ועל אביאנו בעצמי ושנער יעל כי זה השבול יוסר מרחום בזרת אבי כי גם בעצמי בעבדו יוסר אחרים נער אבי מרעתי כי אין תעלם אל אבי וכו' פן אראה ערע וכו' כי זה קשה עלי מעברי התרם בשמור ושאו' יהב גם ועל ועל אמר יכי גם עבדך עבד וכו' . יכיון לו יוסף על שהם בתקומו לפחות השב לעבד עד יעל עם אחיו :

מה א ולא יכול וכו' . הנה כי' מבקש לבכות ועל יכול לעצור עצמו והנה כיו כ'

סוגים הללו . (ה) הנשבים עליו מבדולי התרע האמצעים אתו ואם גם בתגר זה . כי רבים ועבדים היו בתם לרחום מה יהיה משפע הטער ואם גם לרבינו ז"ל (שם) שהיו אחיו מלאכי התרם בחים לרחום אין אריה ושור מדיינים זה עם זה . (ב) היו גרי ביתו בניו ומבדתיו : והנה מה שהיה הוא מלבוות והתודע בפני אחיהם לא היה רק בפני הנשבים עליו . אך לא מגרי ביתו וחנו ועל יכול יוסף להתפחך מלבוות בפניו הנשבים עליו כי משם היה הוא ואמר בלבו אם אומר לנשבים עלי לבדם בוודאי הוא בדאי בזיון לשם על כן ויקרא אוזיאו כל אחים מעלי שבלל גם כל הקרובים אליו למען תגב בני ביתו יהיו הנשבים . ומזה נמשך שלא עמד אחים אתו בהתודע וכו' שהם לא כן לשונו היה בוודאי שם בני הבית כי אז טוב לו בן יקבלו עליו אחיו ויזיקוהו כמו שבתבו ז"ל (שם) כי בקשו להרגו ולחפש המלך וחתרם חמ"ב ואמר גבו גם אלי וכמאמרם ז"ל הלז . וכמ"ש המלאכי התרם היו שם לשמוע אין אריה ואור . אשר כי היון בשמור אוזיאו כל אחים כלומר אך לא המלאכים משהד אחיו . והוא שבאומר לשבדיו אוזיאו כל אחים . אמר לשון יחיו המלאכים שהבן יהיו שם ובזה לא עמד אחים כ"ש המלאכים ושם דחפו אתו אחיו למען הגיל אותו מידם ושולך לרחות לשם זה כי השם לא בחו לרחות רק אין היו מדיינים לבן עתה בעת בעת בעוש היה אשבר שילכו לשם . (ב) ויתן אם קולו וכו' . אין קול הבכי נשמע למרחוק אך הוא נתאמץ בהריש הול בבכיתו שרש בת הבכי ולא עלה בכי לעבב ולשרף הרשת קולו עם הבכי ויתן אם קולו בבכי ושי"ב ויתשמעו מצריים היושבים שהיו נשבים עליו וגם בשמע עד בית פרעה : ד"ויאמר יוסף וכו' . לבח אל בישור הבתובים בשים לב אל קצת הערות הרחיות להעיר ולבח בהן אל כוונת מקדמי קדם אלה . (א) מה זה היה ליוסף ומה הניע אליו אשר לא אם לבו על דבר בבוד שראל הבינו והשיבו סר ושף מר ממות מהמבל על בנו שהיה ועשריו שנה ולא אמר ביום מן הימים בשם . אשתאה ואתיירא לאבי כי עודנו חי ויבוז בסף ויבוז זשב כי ירבה לבלות רן לקראת רן ומגיד לקראת מגיד בשחב ועל פה עד שהגה בלב ישרהם ממנו מאז הגיעו מצריימה . ויהי הים מלילה בבית הדווני המצרי לבשרו מבוב מצנו . ובשיוחו בבית הסוהר אולי יפדנו אבין . או בשיוחו אליע על הארץ שבא אבי ושמיים שרעב כי אלה יפלא הפלא ופלא מה זה שעשה . ואן אמת שיוכל הים לדבר ואומר כי כשקרא יעקב קרא ליוסף כי אמר לו חפץ ה' יודע הדבר ליעקב יודיעהו לו הוא ים' בעצמו ועל כן שהק גם הוא : אך אחשבה כי עוד בעש וכן הים כשום עם יוסף נפש ומשקבל על פי המקרואת המגידים דברי יוסף אל אחיו . בשעיר יפר שערות אבר ייעדו לשעיר . והרחשוטה הנה בתה . (ב) אומרו אני יוסף השעד אבי מי כי הנה יראה בכח להגיש בעצה בשמיים אין לא אם אביו מצרתו . ואלא כמו זר נחשב כי אחת לשמיעתו ולשקל אשמתם בעיניהם ולעורי קל מצער לה . (ג) אומרו ועל יכלו אחיו וכו' כ"א הוא כי בוטו ממנו של אבר הרעו לו לא יגדל ברחוקו וגם לא בעש בשיים הלאו' . ועוד כי אדרבה אמרו ז"ל (שם) שבקשו לחרגו על מה שעשה למו ודחפם המלך עד שהודה לאמר לשם גבו גם אלי . ואין בוטו של יוסף אשמים גם נדקדק לומרו אפיו ועל נאמר ממנו . (ד) אומרו גבו גם אלי כי לפי הפשט יקשה מה זו הנשה ושמה לפניו . (ה) אומרו ויאמר אני יוסף אחיכם וכו' כי הרי אמר זה בפסוק הקודם . (ו) אומרו אבר מבראם אומו מלרימים כי הלא נודע הוא ובזכירו יודע כי בא להבכיר אשמתם . והוא הפך הכוונה בשבר הבתובים . (ז) אומרו ועתה אל תעצבו כו' . כי מלא ועשה מיותרת וגם הוא יודע כי יש זמן שלא הסיח בישבו בו . (ח) אומרו ואל יחר בעיניבם כי מבראם אומי וכו' . הלא זה הדבר שעליו אמר אל תעצבו ובבלל הוא שלא יאר לשם ולא עוד אלא שהשבע הלשון כמוסיף עניו אחר ושבל אחד . (ט) אומרו כי למחיה כו' . כי השם יחסר מה' להניע המחיה בדרך אחרת . (י) אומרו שלחני אלהים לפניבם ושפיר הוא כי שלחם ה' למחיה לפניו . (יא) אומרו שים ושלחני אל"ים לפניבם והוא הקודם . (יב) אומרו לשום לבם שהניח בארץ שלא ירחם בשמעע בזכות אביו ואחיו ומגדיל אם עשו שהוא הסובן לשם שהניח ובלעדו היו בלם מתים . (יג) אומרו ולהחיות לבם לפלטה גדולה שהוא יתור ושחיה שפניה כי רחשונה אמר שהניח מורה כי בלעדו לא היה לשם שהניח ואחרי בן לומר ולהחיות בי שלחני לא שוער רק לשהניה הפלטה גדולה ולא קטנה . (יד) אומרו ועתה לא אתם

שלחתם וכו' כי מלא ושמח מ'וחרם וגם לא עמם היה הבישוח : (פו) כי הרי נאמר זה פעמים כי ה' שלחו . (פז) מה שמח מלא ג' בחיבת שרבת . אב חדון מחל והחילו מצרים . ושוד כי בכלל היומו אב למלך הוא היות מסבוך על הספר . (יז) מה ענין הנחיבת הלז מהרו ושלו אל אבי . (יח) למה ציוה כי מצאתם חלקי שרבת שהזכיר לא לחמר ציחמרו רק לחדון לבל מצרים . (יט) חומרו רחה חלי כי בחיבתו חלי ילחם כמהשיב עלמו שיבד חביו חלי . (כ) חומרו ויבבת בחרן נחון מה זה היה שבחר לכם חרן נוחן מכל גבול מצרים ולא יצחר מקום יהיה גם בו קרוב חליו בחפר בחרן נוחן . (כא) חומרו וכלכלתי חוחך שם כי הלא כמו זה נחשב כי יהלה כמחנחה שמכלכל חת חביו . (כב) חומר והנה עיניכם רוחות ועיני חחי . למה חילקם חחר בחות שלחות חחד הוח נעימין ובבת וגם חומרו פי המדבר חלא חמר חני המדבר . (כג) חומרו והגדחם לאבי חת כל כבודי במצרים למה היה מחומרו למעלה כה חמר כך יוסף שמני כו' וחמר עמה והגדחם לאבי חת כל כבודי כו' . (כד) חומרו וחת כל חשר רחיתם כי הלא מה שלחו היה כבודי במצרים . (כה) חומרו ויעל על עלחי נעימין כו' מה יבן ומה יוכיח בהודיע היות הפילה על העלחים עד בהולרכו רז"ל לפרש על שי בחי מקדש שנגנו בחלק בנימין שעל כן חמר שי עלחים . ויעלחך לדחוק נפי זה בעלחי יוסף על מבכן פילה כי חחד היה . (כו) חומרו ויספר לכל לחיו ויבך עליהם . למה נפק לה וגם לבנימין ובפה לא נזכרו עלחי' כ"ח ויבך עליהם בפהנו ממנו ולמה הם לא בכו עליו בחשר בכה בנימין עליו כי הם הוח עליהם . זה הוח הגדלה להעיר בעת נבחונים חלו ועל יבר הבחתים נעיר הלחוי להעיר נם על פי ביחומו קו לקו : אמנם לבת לל הביחור נפימם לב מה זה היה ליוסף ומה הניע חליו בחשר פהר לפרשה חת חלומו לחמר לו . ושמח יבל פרשה חים נכון וחכם כו' . כי היותן למלך נפלומו ומה ש לו כי הם יפחע חלוס לבחור חלומו . ושוד מה רחם על בכה לבבות שלחות המלייים שלח במקום מעט כי לח נחגייהו . והנה חמרו רז"ל (ב"ר פ' נ"ח) בפיקן לחה בר ולחם לעבלים עד יחולו ולבלו לפרשה להמר חשר הקבה לבחול . ויחמר להם פרשה למה לח חלרחם הבוחה כמוהו חמרו חלבו ומדבקה חמר מי שבוד על בחבוחה ומדבקה לח יבוזר עליכם בחמורו ע"כ מוסב שחומו לו חחם בזה לכו חל יוסף הבר יחמר לכם חשבו . וכן קשה מה נלע בהעביר חומם לעניים מקלה גבול מלרים ועד קלהו ומין די בהר קיבי זה בחחלרם ז"ל (הולין דף ס') שעשה כן על כבוד חביו שלח יזלרפוס עברות : אך הנה רז"ל חמרו בספר בזוהר (דף קל"ד ע"ב) כי שולח יוסף למלרים להיות מרכבה חל הבהימה סיובדם היה עם יעקב ורחשו בגלות מלרים ויהבן בזה הבחיר בם יוסף עד שחת יבראל ממלרים . מבחי"ב יעקב בחליהו חבלוהו כי בבחר יוסף בם מרכבה חל הבהימה : והנה עדיין לא הבחנו בזה מבחית הקדימה מדוע לא בח יוסף עם יעקב ויבחר יוסף בהה חביו במוהו מרכבה חל הבהימה : אמנם הוא בספר

בזוהר חמרו כי הפילה לעשות בזה ה' למהר לבלחם ממלרים כי הב עוד מעם היו מהבבדים בם בגלות היו מבחקעים בחת ממבלה הלזות בומחת בדו חל מלרים עד חבם מקום ודרך לגחת עוד ממוך בומחומם ויהיה בחעם לחת כי בהיות בומחת בב מלרים היה היוחם עבורה ומזומחת מכל יהב בומחות חבב על רחבי כל יהב עמים . כי על כן נקרחת מלרים עבות החרן כי היה בחינה היובר מזומחת שבנוף בחבר מהבוב כי הוח מחמרם ז"ל בעבם מלילחם בחומרם . החבם יש לו רחם כן בחרן יש לה רחם כדבחיב ורחם עפרות קבל . החבם יש לו ידים וכו' כחה דחם חחר חל עבור החרן החבם יש לו עבור והחרן כו' כד"ח לרחות חת עבות החבר בחחב ומין שבב כיוחו לחר כי בחבר עם היות שהחבוגנת חבור ר"ח חיברים החבם חחד יקבל עם כל זה לא יבר היות הספרם חיבות בין חבר לחבר כי לא ידחר חיבות הרחם חל הרבל והחיקם בחבר . כן בח בחות החרן ל' דבחינת דחרבעת הד הוח לא החבם בחינת חלק הבחחל לרחם חל בחינת הלק הבחחל לחבר זולתו וכבל ע"ם בחינה כח הרוחני חבר לעומתו בבחים ממעל מבבעים ברים חבר לבם בינחת החרן בעודם . ועל כן לחה בחרן מלרים היה מבחינת עביות כח הטומחת הבחחל חל העלרות . לכן היה היחה בור הבראל לנוף בח חת יבראל בהבור סיגים מבבף בינחור הוחו חוך הבור . בך עשה החלהים בהבלחת חת יבראל מלרימה למען יפרפו ויהלבנו בח בעומי מלרים בחל ידי בן סיני זוהמת נהם יהדבקו חל זוהמת טומחת מלרים ויוחם בה חבר בן הם המחים בבלבח ימי החבך והכפח מזוקק חחד מחחבים חו ל' מהחת חחות המוחבים לינחר לעונש בעוד המחים יום לקבל החורה החם היולחים על כחפי נפרים כחחמרם ז"ל (ב"ר פ' כ"ח) כי יבראל בעמדו על הר סיני פבקה זוהמחן כחבר יבראל הביחור בח"ד פרבה טמוח : והנה על פי הדברים החלה יון ספק כי לפי הוקף טומחת מלרים יגדל הכחב מחד בן החזק יד בה על עם בני יבראל להחמיבם חהריה כחבר היולח לעבות לולי ה' בעזות הוחיר לנו בריך כמעש במסר חח הקן על בן לגליטו מרחם לבלחי נחבד חבב מחבעות לעבות בחוכן חלה בסהוסף חחת חל מלרים ולא הבא פרבחיהו חלילו מחחת ידו לבחות בבחיהו בחה כי חם מהחת יד בביהם יי . ועל כן כ"ב בים מרם עם נעש מלרים עלחה בביהם חמה . כי בחה בבח קדושה כ"ב חוחיות החורה בעמידים לקבל חחבי בן לבל חבים חחפרת בר מלרים לחמר כי בחו בלל קורחו כי הלא הבביהם בעבמה היה היחה החחברת בחה זה כ"ב בחם בחחנעות יוסף . וגם הלחם חבר יחלבו יעקב ובניו בבוחם בחה היה הלחם חבר נחן ה' בחחנעות יוסף ולא בחחנעות בר מלרים . כי על בן נוח כ' חת בבבכה בבבע בני הבבע לפרחם בבע חחי לעב חם בחין בה בזה לבר חבבי מעלה . וזהו חבר החלהים עשה הרחם חת בראשה ועל בן נחו בימי העב בלא הנחית החדמה בלל . למען לא יחלהו הבדיקים בחחת חחדמה הבח בחחו מכח הבר יהיחם כי הם בחה בהנחית ה' בבבע בחבים חבר חחחו יח' :

ובזה יובן מאמר הכתוב בחומרו ותרעם בחלו בלילה
לפתרון זולת זה ונם מה היה שבשבע שברות
הרעות לא נאמר וקרעו בחלו ומה ענין עלותם מהיאור
אל ופלו . ונם בחלום הפליגים למה הסתובות עליו בקנה
אחד ולא הרעות : אמנם הוקש כי שבע שני השבע
הן היה המוכל ולא בשבע כי לא היו שני השבע היאור
מפקיה התבן והשבע שני רעב היאור הבר היו לשבעות
כי הם שבחלו ופלו הפקיה היאור הם הילדתם וחזו
עולות מן היאור אחמור בכולן . ללא שהשברות הסובות
תרעינה בחלו שמקבלות השבע מבר נראה היה השביעה
ולא מהיאור הלר הוא מבר מלריס וכן בפליגים הסובות
נאמר עולות בקנה אחד מלאות וסובות שהוא מלאדות
היה השביעה ולא מהשבר שהוא מעולם השיבוד ועל כן
ההבואה בלשון יוסף נאמרים ובל זולתו נקראה כי אבר
היתה אחת ידו שהשביעה עתו היה שעמדה לך על שלר
מלריס אבר אחת יד אבר מלריס אחת הרקיבו : וזה שפשר
ג"כ היתה שכוחה בחומרו בקנה אחד כי עליו ואללה
השבע היתה ע"י קנה אחד הוא יוסף מלכבה על השביעה
שבאחיעותו שברכה אחלחם . ועל כן אמר ושחה ירא
פרעה היא נכון ואכפ כי אמר שזה כח אלהים קדושים
לריך היא מוכן להיות אמעני אחה לא כן יאמע השבע .
ועל כן לריך נכון ואכפ כד"א (דניאל ב') יבב אחכמי
להכיאין וכו' . כאמאר דניאל על שבע רוח שבאוקיי אבר
ברוח עליו בלילה הוא . ויוסף על עלמו כיוון מן
השבע שלמר שלא יבאו אלכיו ואחיו להשבברם ולהשחוחף
אחת בר מלריס והוא אחרונו בחומרו וכלכלתי לריך אם

כאשר יבא בא"ד לפניה ופרעה אקץ בא"ד :

עוד פניה היתה הכוונה בקדימת ביאת יוסף עם שביעית
מלריים למען שביעיו את מומחה בר מלריס
ולהחליט כהה בן אחזק ובאבר ידה על ישראל יובבדו
מיללה . כי שלא נם בחיות שביעית עמהם היו קרוב ליהבד
ביוסף ולזו אמו עול משע היו נאחזים מעיומתו מלריס
מבאקיים בהחבים בערי מומחה ואוה אחמרנו על בסוק
(במדבר י"ב) ולא יכלו להחמסחם ואוה אחמר אחנף
בעגלה עליהם בא"ד וגללם אית . ואח נם אם שלא היתה
שביעית אקדמת לריות אחם בהבואת הזאבות לבר יוסף
יוסף לבחות בבר עליהן למען אחיה אם מומחה מלריס
שאלאחם עוזה אחרן אחמוכר ואייב לזה אחר הוכח
בנכון עוזה בא"ד וכו' עמדו בנכון עליה כאו לעבוד
אחבר הא"ד . ונם למען אחיה אם אחלריס אלבעבד
אחם יבחלו . ולשביעי אחת מומחה בר שלא השביעית הומת
לעבדים להבריקה אחלי כלי ולאחליים כה אחבות
אחיוחדים ליוסבי עיר ועיר : ועל כן על כל דבר
שאלאחם הזאת אחבר היתה עם יוסף כי חכם לבו אחז
הורד אחלריים אם שלא להזכיר ולהודיע לאחיו כי עודנו
אי כן יוכרח לבא אחלריים בנכון לבחוך אחביו כי אחר
בנכון שביעית יש' היתה לבא אחלריים ושיהיה הוא אחבכלה
אחיים אחך יבא אחבם אחת ויבחל הבראחם
שביעית אחלי היתה בא אי אחשבכון שביעית עליו :
והוא שלמו אחאמר הכתוב ויהי ה' אחם יוסף ויהי אחים
אחלים וכו' לומר כי ראחה כי ה' עמו אחאחם שהיה
אחים אחלים על כן ויהי בבית אחדוניו אחלרי ולא הבראחל

העוד לכי מי כיומו וז יהי׳ מי רוח יעקב אביו לוך כשביעם שמחתיה ממנו ולא הגידה לו. והוא כי לא ידע כי המה כללו תוכח עמהם למען עשרה לגזול על גלגי הגיד. כי ע״כ נשתקה ממנו כ״ב שנה עד שנתבגר מיוסף כי וז נאמר ותהי רוח יעקב אביהם. לך היה הופש שמרוב העצבון נשתלקה רוח הקדש ממנו. ועז כשמעם כי הוא לא נשכנה שמו לבם להביט על פניו אם אולם אלהים עודנו בו מחיר ומזהיר כשהר בתחלה נשכנה רשאומה עם אולם שלא השתכללו בעצם נשכלו תפניו כי רשו שהרה מה מלאם אלהים אשר בפניו ועל כן לא יכלו לעמוד וזשו ולא יכלו וכו׳ כי נשכלו מפניו כי נאי גודל קדושתו תגדל בושת׳ אשר עשתו בו מפניו. שמעם יוסף בדשותו כי עמדו ולא עמו והוא לא ידע כי מזאהר פניו היה אמר בלבו אין זה רק שמעשרים תחת ד׳ סיטות. (ה) על הטוגע על נפשו. תולי הוסמלה שמלאים אשר עם מקום זשה כי מדלגים מדבר זה לדבר ל״ש (ב״ר פ׳ ל״ה) שנקשו לוותו בסוק על זוגות ושכללה זו סיפה מחתה ידם. (ב) על הטוגע על נרת הנוף והיה לא מיאות המכיהם אשר מכרוהו וסיה נער מחתולל. (ג) גם הוא לא גופו והוא על סיום סמכיהם להורידו מלריימה שיהם בכוות׳ סיום עבד שלם כמודע כי מק ברו של מלרים ומזלו הוא שעבד אשר יהיה עם לא יעלה במעלה לעולם. וגם בלא כן סיה נגד לא יבנר כמדובר למעלה מסיום זכוותם כשעבדה דשמה דנמדה דאמר לגא מיהא לאיכודא תיכוני. (ד) על הטוגע על יעקב אביהם כי עד כה השתיהו ממנו. ועשה תגלה רעתם אליו זולת לא מציהם ולוך ישמו פניו בהודיע אליו כי היה רעה לא תלבשהו כי אם המה מהו ונעצו לה רוח יעקב אביהם. על כן להעלות לחרוטה לחדשה אלה עגם ואמר על הרשאומה נשו לא אלי. כלומר אם השלה על רוחכם הוא כי קלקלתי משעי במקום הרע הזה והשתי לאלהים נשו לא אלי בשלא והביטו בשני בלא אלהים אשר לי ותכיהו ותדעו כי עומד בגדקי אני כמדובר למעלה מהכרתם אשר היה לשמים בימים הסם ותו ויגשו להשתחל לו. ויכ״ו נדקתו אז עגם ואמר אני יוסף אחיכם כלומר מאשר רחיתם אני מעיד כי הוא אני יוסף אחיכם: והשנין כי אלו היה אלהים מחלל בריהו ומשמאו כי אם. בשבטים לא יהחשב על דרך מאמר רז״ל (בבא דף ל״ה) על רחובן שנאמר בו ויהכב את בלהה פלגש אביו וכו׳ ויהיו בני יעקב שנים עשר שהוא ללמדנו שאין הדבירים כשפחות אלא כן לא היה נאמר עם אחיו אלא בשלשל יוסף אחיו בלבד וכן אמרו רז״ל (ב״ר פ׳ פ״ד) כי בשלוש יוסף אלחד עשר כוכבים משתחוים לו. היה כשבשר בניו רחובן שהחשיבו כשלשה. הנה למדנו כי השמעת בריהו אלה בשבטים לא יאנה. ובזה יאמר אני יוסף אחיכם כלומר נאנה עמכם ונקרא אחיכם עם שאחרתם שוני מלריים אשר כאן מקום זאת מוכן לאנשי מקנה: ועל פי דרכו רמז למו גם שדאה דשיהי משלחוה בעם השביר׳ כשאמר המלך אל יוסף בשוחו נשטו אחיך לא לא כן כי אם אני אחיכם עם שאחרתם לוחי

מלריים בשפלדאם משלוחי ואשחיהו לבעל העין הרשעון אמר ונשק אל אעצבו וכו׳ והוא כי הגם זה כלו גדול בכל מיני משחים ובכל פוערויות אשר יוק לאיש מויהו כי הגרה אשר שיא אל הגוף אינה גרה בעצם כי אינה גרה עוברת בגוף השובר ואינה למחילה ותחשב ט לזכות לך הגרה אשר בקרקע גרה גמורה היא המעשה אל הגשם. ועל כן רבה רעת המחשיות שאמרו כי אין משפיקין ביהו לעשות תשובה. ומה שתקו דברי רז״ל (במדבר רבה פ׳ כ״ה) בשומרם גדול המחשיות הם חביהו משורנו כי לדוש ומלריים בקשו להרוג את יעקב בחבר. לדוש בד״א (במדבר כ׳) קן בחרב את קרשתך ומלריים אמר לויב מרוף תשיב וכו׳ לריך תרבי וכו׳ ועל שניהם הוא אומר (דברים כ״ג) לא תתעב אדומי ומלריי וכו׳ אבל מדיניים שהשביעום נשתר לזרע את שמדיניים והניהם אותם. וזה מאמר יוסף אל אחיו בשומרון את אל תעצבו וכו׳ לו׳ הגם אד׳ הרשעות אשר מכרתם אותי הנה עתה אל תעצבו ואל יחר בעיניכם כי מכרתם אותי הנה כי למחיה שלחני אלהים לפניכם זה שנתים הרעב בקרב הארץ ועוד חן לחיות על המכירה בעצם וגם על השניהי והוא לפניהם הגם המקום הזה כי גם ע אמ׳ היא כי דשו חיהה כי משוחדים הייתם כולכם לבא מלריימה אלא שאני קדמתי לבא לפניכם שה. וזשו וישלחני אלהים לפניכם ושעם אל

על קדימם זו הלא הוא לבוש לכם וכו' ואות ענין הקדמתנו למעלה כי למה שייעד הוא יתברך לנפשם בארוך לם הכסף בתוך כור מצרים כמדובר למעלה על מדמצם מדבר כן יתדבקו בהלכה טומאת מצרים לגמרי בשופן שלשיל מהד מחמשים לו מחמת מלום שיצאו ממצרים לא היו יולאים כי היו נלכד בריח מהם על כן בא הפלגתם ים' מצרים מקודם. להחיש כח שר אלה על מצרים כשמור מרם יבאו ישראל שמה כי בו ים' יחטאו עמי עמו ולא בגל מצרים וזה היה בלמי הפסיר שלא בגנה יוסף שמה למען יהיה מרכבה ומובב על מביונו יתברך. וזה שאמרנו על מחיו ויבלחני מלהיות לפניכם שהוא קודם לכם לפני ניתחכם כד"ם יתבר גם מדוני לפני עבדו כדי לשום לכם פלגים המכר הבורח עלי שתהיה נתרן שתם לא היתי מקדים ובא שם הסביבים הוא הפלגים המכר לא היה לכם שתהיה נתרן והוא כי היו מחדבקים על כח טומאת מצרים ולא יפלר לכם שתהיה כמדובר ולו יהא שבלעדי קדימתי היה לכם שתהיה כי אין מעביר לה' לחטוים מבלעדי לשהות היה הוספת ריוח נביאתי כדי להחוים לכם לפליטה גדולה שתם מבלעדי היה מניחה שתהיה בהוא מלחד מהמתם או מהמתים שתם על ידי זאת שבלעדי קדימתי היה לכם שתהיה כי שתחוה מהמחכתם כי זה יורה כי מס' היה הדבר ולא בסבת ושל כי דרכו כיון בחומתו לאב לפרשה כי לף שתמלא שהב גדולה על הבן יותר מאשר שתהיה לך היה קרובה על דרך הלא בחוקה בגדולה שתחן שהחול על עבדו כן היתה גדולה יוסף על שתהיה שפני שהכנוד ולא מפני הילחה. ושל הרבינים והיה על דבר לכיסה כי שתם הגלה לעשת אלא כי מכרו אתו בן יקיר ל ויקנוף עליהם לאמר מסרו ועלו אל אבי וס' כי שתם הילחה לתכסה רחוסים ומהרהים בכחורה כמולתי אלא רב על יוסף יהפיים. וגם בהחזו לבא בחמלכם אליו אל העמוד להיות עם הפזון לא יהיה לבו ואל ירא בעיניכם על בושתם מלרימה על דבר מבן רד"ו בן יהיה בפורבן הבא לשם שמזל מלרים מהייב אחין שבד שולה לגדולה. והולי יהסר זכות לשדד השברכה כי אלא שמי ס' להדון לכל מלרים אתה היולי שבד. ואם בן אתי מבים שהשרירים יאתרי למולך שיהן לבני. ואל בן רחה אלי אלי שעשות: והנה הדבר הלולה במאמרנו זה היה הקדמה שהשבע למעלה כי מחורת היתה ביד יעקב כי מבן רד"ו היו שהידה לחיות בגלות מלרים בחחוב אלליו על שיחתו רחו שתם וכו' ומשרה ליוסף כשהר מכר ל ענין הקידה כשלה. וגם כל הכמתו כעודד מרבינו ז"ל גם מרא"ל (ב"ר שרשה פ"ו) כי שהיד היה יעקב ליהד למלרים בשלגלות על ברזל וכו'. ונבא על הענין לאמר כה לאמר בגך יוסף לעומר בדברים אלה הנודעים בינו לביניך מבעון רד"ו תביה כי אלי בגך יוסף והגם שאמי אלים וכו' לאמר הנה יחוש כי בא עם הגלות על מבן רד"ו. ידוע כי בכל שרשך ל בר בביטו"ל ובכל גלות יתברך בהיות בגלות והנה שאמי אלים לאחון לכל מלרים בחוש שביניה ומך ואלי יתבן כי שתם היותי בגך ואלי ואתם שבחידים בגלות וכל זרעך והשביניה עמו. ומהדברה נשבך הוא כי שאמי אלים לאחון לכל מלרים ואין זה רק כי שם הממנה שלך ואתם שיהיה שהיד ליהד על פרעה בשלגלות על ברזל שפה ע"י שיהי לאחון לכל מלרים השיה לדבר אלי בהחיר וכבוד וזהו לאמרו דבר אלי ולא על פרעה בשבי מלרימה ח"ו דבר אלי כי לאמר בגלות הבניא נשלגלניה בביניכל אין שאמי אלים

שבחלק בניאין ליהיב פעמים שפ"ב בכה על שאלי בניאין בשאמרם ז"ל בב"ר. ושמא שאמרנו כי אין שביאין רלייהן בשבחיד על שהוא כי אולי לא יהיה כי ע"ב לאמר ושתם לא אתם וכו' לאמר הנה גם שמא שהוא שהם שבילוו ושדעו כי לא אתם שלחתם אותי וכו' כי מעבה שלהיה הוא בוא בשבא. שהני הנה מלרימה ולא שהיתם על דבר בשבא בשבא. שהני עבד שיו שולה לגדולה שמלרים ואני גדלתי משור ושם מלוות הגדולה שפך הסבא כי הנה שאני ס' שהלא לאב לפרשה ואחר כך להדון לכל ניתו ואחרי כן ושבל בכל אדן מלרים משפ"ב בדרך שבא רק לשבל שהלא על שם שהדן ואחר כך על בני היה שמלך. ושפ"ב לעשת יותר שבמלך יאמע אלין: ועוד שיש כי דרך שברים לשום עיקר גדולתם על בשם שך לא על שקדושים על שמלך וכל שכן על שמלך עשתו שלא שיה יהיה שמלך שר לא שבשעתו שך בם היה בהשך כי למלך היה לא שהוא שבשע על יוסף כבן לאב ולאדון לכל ניתו שהוא לעשת שמדבנה ז ולכל אדן מלרים היה מוסל שהיה ברוים שהוא שהחכתם כי זה יורה כי מס' היה הדבר ולא בסבא ושל כי דרכו כיון בחומתו לאב לפרשה כי לף שמשלא שהב גדולה על הבן יותר משאר ברוים שך היה קרובה על דרך הלא בחוקה בגדולה שתחן שהחול על עבדו כן היתה גדולה יוסף על שרעה שפי שהכנוד ולא מפני הילחה. ושל הרבינים והיה על דבר לכיסה כי שתם הגלה לעשת אלא כי מכרו אתו בן יקיר ל ויקנוף עליהם לאמר מסרו ועלו אל אבי וס' כי שתם הילחה לתכסה רחוסים ומהרהים בכחורה כמולתי אלא רב על יוסף יהפיים. וגם בהחזו לבא בחמלכם אליו אל העמוד להיות עם הפזון לא יהיה לבו ואל ירא בעיניכם על בושתם מלרימה על דבר מבן רד"ו בן יהיה בפורבן הבא לשם שמזל מלרים מהייב אחין שבד שולה לגדולה. והולי יהסר זכות לשדד השברכה כי אלא שמי ס' להדון לכל מלרים אתה היולי שבד. ואם בן אתי מבים שהשרירים יאתרי למולך שיהן לבני. ואל בן רחה אלי אלי שעשות: והנה הדבר הלולה במאמרנו זה היה הקדמה שהשבע למעלה כי מחורת היתה ביד יעקב כי מבן רד"ו היו שהידה לחיות בגלות מלרים בחחוב אלליו על שיחתו רחו שתם וכו' משרה ליוסף כשהר מכר ל ענין הקידה כשלה. וגם כל הכמתו כעודד מרבינו ז"ל גם מרא"ל (ב"ר שרשה פ"ו) כי שהיד היה יעקב ליהד למלרים בשלגלות על ברזל וכו'. ונבא על הענין לאמר כה לאמר בגך יוסף לעומר בדברים אלה הנודעים בינו לביניך מבעון רד"ו תביה כי אלי בגך יוסף והגם שאמי אלים וכו' לאמר הנה יחוש כי בא עם הגלות על מבן רד"ו. ידוע כי בכל שרשך ל בר בביטו"ל ובכל גלות יתברך בהיות בגלות והנה שאמי אלים לאחון לכל מלרים בחוש שביניה ומך ואלי יתבן כי שתם היותי בגך ואלי ואתם שבחידים בגלות וכל זרעך והשביניה עמו. ומהדברה נשבך הוא כי שאמי אלים לאחון לכל מלרים ואין זה רק כי שם הממנה שלך ואתם שיהיה שהיד ליהד על פרעה בשלגלות על ברזל שפה ע"י שיהי לאחון לכל מלרים השיה לדבר אלי בהחיר וכבוד וזהו לאמרו דבר אלי ולא על פרעה בשבי מלרימה ח"ו דבר אלי כי לאמר בגלות הבניא נשלגלניה בביניכל אין שאמי אלים

הוא סבורים לחדון עם לא לכבודך שהיה ירידתך מלי כמדומר ולכן לא העמוד כי אם מרשה מוסף כי ליש דין לדיך בשם כי אחר שהיה עם הבלות אין מעלתי זאת בעותה שהממדה כי מעלת שעה היה לכבודך וכמו כן מין רד"ו וה"ת מימו ע"פ דרכו כי לא יהיה כל מין רד"ו סבלות כי אם רד"ם כי שם המבות מהחל הדם. ליהודים היתה שמחה תחת שעבוד. ועל כן לא אמר לו ס' מרדם מלרימה רק מרדה מלרימה לרמז על מין רד"ם. עוד כיון שלפה דברים גדולים לכביש לבו. למען ידמין כי הוא יוסף כי אולמו לא ידע מכל שלא והוא כי הלא אין כבוד יעקב תלוי לבא אל פרעה ולא אל עבר נהר. וגם לא להסתוף בחדמה שמשה אחה אל עומשה עבר מלרים. וגם לא שיהיה לאמו ניתן על ידי עבר מלרים כי קדום הוא לאלהיו כי על זה פקח עיניו יעקב באומרו ואתן לו לחם לאכל כו' כמבואר אללו במקומו שהם בן יבא משם מהחם יד עבר תוצה לאכן על כן אמר וגתן לו לחם וכו' כלומר שיהם הוא יתברך לו לחם ולא ע"י עבר ע"כ על שלם אלא אמר על הא' הלא שם אומר לאחי יהד אלי ולא אל פרעה ואמרו הלא יאמר מי שמך לחדון שם לא פרעה. ובאומו אליך אל פרעה אלי בא לזה שקדים ואמר לא שמני פרעה כי אם אלהים שמני לאחדון וכו' כי אחת האלהים לחי מרכבה אלין באומן שחיק בא לא אל פרעה ולא אלי אכי כי אם לאבד שמני ועל כן דבר אלי כי דברך אלי היה כנגד אל האבירים ועל הב' אחר ובאמת בארץ נושן לומר חיך מסחוף המת מומחה עבר. כי הנה ובאמת בארץ נושן כי אין מומחה מרחפה שמה כיהר גבול מלרים:

והוא כי הלא קבלו ז"ל במפורש בפרקי רבי אליעזר (פרק כ"ו) כי ארץ נושן היתה במהנה גמורה לפרם אמנו מפי ירדתם מלרימה. ומגדל עדרם קדומה במקום ההוא וחכו ויבאם בארץ נושן ולבל ידמה כי היה מרחיקו מעליו אמר והיית קרוב אלי לומר שם לחיכך בקלה הגבול שלעבר מקומי במלרים בתוכן תהיה קרוב אלי לחושלני בזכותך. ועל הג' אמר וכלכלתי אותך שם לומר אל המוה מבל השפע לך להפרעם מחמת ידי הבר כי הלא וכלכלתי אותך כלומר בחבת כלכלתך ע"י שהוא מלא השביעה שעמי כמדובר למעלה ויסייע ליהוה המקום. וז"ת שם ואל תהוה לומר אלא ההפך ליהוה אלא ככה ואלא מחיר כדרך כל הנדיקים כי הלא אין כל הזמנים שוים כי עוד חמם שנים וכו' אך תוכם וכו' ואל יעלה על דוחכם כי מחמלה אני עליכם ושעל כן אני מבלה אחר כל ביח יכולו לרעבי כי הלא הנה עיניכם רואות וכו' כי פי המדבר אלא ע"י מתורגמן הוא אליכם אלבד מה שאין כן לשולה כי לחיי מחבבו אחכם בשבשיני מלטות כי אם בשפתות ושעותה והנדהם זה לאחי אם כל בבודי שהוא דוקא במלרים אך לא עמו וחכמו ואם כל אבר ראיתם בלי מחורגמן וכיוצא אם אחין כן לאבול יחד ולדבר אלי מחורגמן וכיוצא אם אחין כן לבריס רבים וכבדים זולאכם. וע"י כן וכולכלתם וכו' כי לא ימלן. עוד יאבן מפטוק ואמר עיניכם רואות כו' ושלאם כי אמי עד כה דבר על לבם אחל יעלנו כי לחתים וכו'. ועל הנוגע אל אחיו עיניתיכו אלין

ושיאמרו לו כה אחר בזה יוסף כו' וכלכלתי כו' ופתאומו לדבר בלאם כי לא היו עושים אותו דבר בלבו אם זה שאחרי דברי בם לא יעשו אחם הוא כי נכשלו אחרי הרי דברתי אל לבם. על כן חבב אחבות אלו מוכיח לא כן לבו עמהם ולא עליהם שיחת בלבו ובזאת אחמין פה לזה כי לא כלל אותם עד אחרי בחומר וכלכלתי אותך וכו' עם בנם היו בכח אחו או על סיבה שיחת והוא אלו הם אחיהם על אומרו אחכו ועלו אל אחי וכו' ואחרו אלין שחי אלהים לחדון וכו' דבר וכו' כלומרם כי לא יאחין להם כי גדל מזוד כל העולמות אחר אלין לאחר ע"כ על האחד אחר והנה עיניכם וכו' לומר אל אחחבו אלבי בל עמכם כי הנה עיניכם רואות ועיני אחי בימין כי עם היותו אחי בשלם בימיון ולא אחם עם כל זה הוא ואחם רואים כי אחי מיחד לבובי אלין כי אם פי המדבר הוא אליכם ולא לו כי זה יודע כי לבי אלם לאחכם ואם הוא על הסבה שבשית הגי מוסיף ואומר כי לא בלבד אחמרו לאחדון לכל מלרים בלאבר אחרי לאחר לו כי אם והנדהם לאחי וכו' והוא בשם בידעתו מרגל (ב"ר פ' כ"ח) בשפוק והנה מלרים טוסג אחריהם ופשוק ויכל יבחלל אם מלרים אם כו' כי אכו אל מלרים מלרים שמו: ובזה נבא אל העניו אחר יוסף לא בלבד אגידו לאחי כי שמי אלהים לחדון לכל מלרים כי אם והנדהי כי כל בבודי אימו בשלם על בני אם לדם כי מלרים הוא על הבר שבשו מלרים. והוא כאחובר לאחיו על כי היה פ' יוסף כי ברשה שכיחה עליו ואל אחוחו בן לא יאמין הקודש אק"ו כי אלא נס הגידו את כל אבר רואחם והוא אבר רואי בשאחכלם בשיון לדיק ויבר הוא והוא אבר כאחבו בואמרו נשו גם אלי וינשו שהיה להשחכל בשיון שבי אחרי אחפי שכיחה וכוונתו לו' אם יפלא בעיניו שאמין שבבודי הוא על הבר יאמינהו ע"י שבגידו אבר רואחם בפי בואחם בלאמר כי אבר אלא אלהים בפיו יודע בו שהבחר גם השבחר על שרי מעלה בחבר ס' לאחו וכל בך יאמין"ו בך כי מיד וכולכדתם אם אחי הנה כי בא יבא ולא יאחר: ויהי בדאותו כי כל זה היתו שוה לגידבו אחו. בקש לעשות הודאה שיכיהו בה כי לבו אלם אחם שבל בניתין בכח על עוזריו הוא על ברח זרעו בשבר נבחר ולא על פי שבשר לעשתו. גם לא בקש לו ואל כל יבר אחיו בקש ובכה על ברח עשתו וכאחבר נבחר בם"ד ועל ידי בן דברו. והנה הקשו רז"ל (ב"ר פ' ל"ב) וכי בני עוזריים הי' לבניתין. אלא בשם ברוח הקודש בבה"מ שיהיה בהלק בניתין יחיד בעזריים והוא כי עוזר הוא בה"מ בשם בשל הלבנון:

ועל דרך הפשט יתכן שבבר על עוזרי חיבי שבם בניתין כי בשם עוזרי חלל בשלו בפלגם בנבעה עד שבאמצע חם השבם ובניתין בבם על עוזריו העתידים ליפול בלעזים שם קודם ליציאת מלרים שהקדימו הקה ונשלו כיד בלעזים מחזים אלף מלרים ומ"ב אלף אפרחים בימי יפחח. וזהו עוזרי לי רבים ומיד ויפקד לבל אמיו מה אלא עשה בן לבניתין לחורות כי נשאו קשורם בשבם עם שהיתו אותו כי הבשיקה שם אל שם הוא עוזרם אבור נשם בנשם בשבחר מלילה בשבר עוזרת העתיקים. וגם

להכסכל בעצם בפרסם כי לא היו כל העבדה גדל פניו בקרוב על כן נפק לכל אחיו אחד אחד למען יהקבנו ע אחד אחד ואז הכיר כי רעה מעומדת לבא עליהם בעצמם בהתגלגל בהרוני מלכות . וזהו ויכך עליהם כלומר עליהם עצמם מפמ"כ בבמימין שלא בכה קל על זולתו מזרעי וזהו מה שרמז להם מהחלה בתומרו ועפה אל תעצבו כלומר לך לאחר זמן העצבו שלא שרגיבו ברמוז עד כה שנלא להם שהיה בוכה עליהם . וע"כ ברמותם כי נכמרו רחמיו עליהם מלבו שהדמעות יוצאות מהלב מז דברו אחיו עמו . וזהו ואחרי כן דברו אחיו אתו : (ז) והקול נשמע כו' . הנה אומרו לאמר הוא מסולל שבנה כי שלא הקול עצמו הוא כי בתו אחי יוסף לך אין ספק שישמעו בית פרעה מה קול הבכיה הזאת ושיה שמעו יאמרו לבית פרעה בתו אחי יוסף לבד או מיאמרו בתו אחיו ויזכור להם כי מכרוהו ויבכו . והנה הדבר הזה הנני עם שהוא אמת לא לאמתי אמת יהיו לפני פרעה לך מן ס' היה כי הקול נשמע בית פרעה לא היה רק לאמר בתו אחי יוסף . וזהו לאמר בתו כו' ועל כן ויאמר בעיני פרעה ובעיני עבדיו משפ"ה לו שמעו מהמכירה כי לא ייצא בעיניהם : (ח) ויאמר פרעה כו' . אמר להודות כי בעין יפה הוא נותן זאת עצה בלומר מבלי תתן לבבכם רק לנוקחים משלכם פעמו את בעיניכם כלומר שאר לכם לרכיבה ולא למשוכים פעמו את כולם ולכו בתו וכו' ולא יחסר לכם אמה לרכוב כי כי הלא ואתה צויתה זאת עשו קחו לכם עגלות כו' וגזה הובלו לרכוב בהליכה : ועל פי דרכו אמר שגם העגלות ע"י פרעה לא יהיו רק שהם יקחו להם מארץ מצרים כלוקחים משלהם . לך יוכף רמז כי סיום דרך לארץ רק ויתן להם עגלות ע"פ פרעה ולא שיקחו מהליהם . וגם על תומרו פעמו את בעיניכם גם זה לא רצה . כי ויתן להם יוסף לדרך בפתוח פי שאמרו בפי המלאך בלבד לדרך : עוד כיוון בפוס לב אל תומרו ואתה צויתה כו' ולא עוד אלא כי הדברים יהד כמוהו ע אחר ע . לך הנה היה נכון בפתי תפוח פה אמרתי פעמו את בעיניכם יאחר יוסף לתן כוונת המלך רק שישמרו בלבבם שהם הוא שיכוונו למה יפה לבעלן בעיניהם ודי להם לזיל לדרך ומה שאמרו שיבאו הוא לצרכם להשיב דעת יוסף . לך לא יבואו בן יהללו כל פוב מצרים בהיותם בפוכם ואם תומר שיאמרו להם די לזיל לדרך לבד יאמרו כי לא בעין יפה אלי מהן על כן שהשכם לומר תחלה יקחו עגלות להביאם לפורות כי פוב לבו בביאתם . ומזה עשה עיקר דברו ואחרי כן אמר תומר אל תחיך זאת עבו כעצו את בעיניכם כו' ואל יעלה על רוחך כי לא נתתי בעין יפה אלי מעט ופעמו את בעיניכם כי אם לרמוז להם שיאמרו בלבם בכוונות פוכיים כי הלא כוונתי היה וקחו את אביכם ואתי כמוהו אשר אמרתי פעמו את בעיניכם שהיה פוב אמרו שיאמרו אמת . לך עתה מבני הכבוד אלי מוהר ותומר וקחו את אביכם כי ליפו כן כי הלא על כן קדמתי כי תהה ניסה מחחלה זאת עצו קחו לכם עגלות לפשכם כו' . ועל הקדמה הזאת הוא אז שהכפתי ואחרתי פעמו את בעיניכם . ואם כן לא זה רק לבתי בעין יפה . והנה עדין היה לפשר לומר אלי לבחור לכם להביאם שם לרחוש שם פלוקחים לפרנסם . שם

שהיה אלי לפשר לרחוש בהשלח לעיר לחברת על כן מה עשה אחר אמור אל אחיך כו' וכתו אלי אלי ולא אל פרעה כאופן שלא פוכל לדעת מעך אליהם מה תתן להם . ועוד כי שלא תעתה אני מלך לאמר להם . ואתתה לכם את פוב הארץ מצרים וכתבו את חלב האדמה וא"כ גם כי יעצו כן שרשות בידם מעשה . ולאיות כי על כ' דברים היה לפשר יאמרו לבנות דיעתם או על הולאת הדרך לנידם וכיוצא . או על כליהם שיתברו בזול שם לא יוליכום אתם . ואם יוליכם יהיה עליהם למשא על כ' שלא אמר על הידם עשו את בעירכם פוכל . ועל הרכיבה הנה העגלות ואם על הכלים אל תביאו כלי בתיכם . כי אם ואשאתם את אביכם ובאתם וביאם הזאת את משם ונשיהם אל ך את שכלים . ואם יתברו בזול ועיניכם אל תחוס על כליכם כי שלא פוב כל הרן מצרים לכם הוא :

כב לכלם נתן כו' . בתב הר' בחיי ז"ל כי על שמכרו את יוסף ושיו בתתים חייבים שמכרוהו עבר פעמים שלשם שקלים שהם דמי עבד שם שלש מאות . וזה שמם שאמרו המוכר עבדו לע"ג קונסים אותו עד עבר בדעיון כלומר בדמי העבד שהם שלשים שכל . ונקבה כי שלא יפלו זה בתתים היה לשם לאת ליוסף שלש מאות בסף . ועל יוסף לבנימין : אמנם יתכן . כי לפי בעיעד יוסף את בנימין בעבר עבדות . בפומרו הפים אשר ימצא בגביע בידו הוא יהיה לי עבד לפי שחשב את בנימין שהיה מגרי על כן נתן לו עד עשרה בדמיו . ועל התיפות שפשר כי לחתיו שפשיהיו שני מלבושים כמ"ש ז"ל לת כשנתו שרי אחת את בתונת שפשים כו' שרי שנים . שילא פוכה והלבישם לכל אחד שני מלבושים . דכהיב לשלש מלישות שמלות ושם בן בנימין שלא היה היה בכלל השפשיות היה פופל שנים . עפה שמ"ש שלא היה מן השפשיות שלא שדברם שם שם היה פוגע שם יוכל . בדין הוא שילבישהו ר' שנים היה לו גם שם היה מבשים ועל שלא שפשיהו שרי יפרוף אחד שרי חבשה לו ל' היו לשים הלישות שמלות . שכן בן כלם עשרים בנגד עשרים ככף שלקחו במכר אותו להזהרם כי מהל . וכיוצ פ בא אחת רשה . ולבנימין עשה לו ג' דברים אחד שהכפר שיהיה עבד ולשפעד בית שחזיקו לעבד על הרחשונה שן ל שלש מאות ככף עד עשרה בדמיו כמוכר ועל שהחזיק אותו לעבד חמת הלישות מעל' לפי על עמי כלשון השדחיך שנגנבת אם עמי בגניבת נפשי . כי בן נח נפרע על זוה פרוסף כנוגב בעליה כי הממון היי עמו ואני נקבה שור . על כן חמת הלישות מגרש לך בחת הכור . ולאביו שלח כזאת ככף והלישות כמו שכתן לאחיו ועשרה המרים משוב תפלי מלרים ואפר כו' . הנה אר"ל שהיה יהא יעקב הרקדת שם כן יפדו בו מלרים הקבלים המוריש בזה יקבן הוכה לאביו כי קומתה מלרים בעפר כתוחים הפבולים לזכרים שהרבה מבוגדדים מתחיה ונם ר' לפחות הם יכתוב אחת ויהם המקבלים מהם לכריך לעבדי . גם כן משובדים לעיורותו וזהו עשרה המוריש כו' . ועפר לפחות כו' :

כד וישלח שם לאחיו כו' . ר"ל פירשי בתחומת בשלח פרעה עמהן לויה . כמ"ש ואפרהם

אלך אתכם בפלתם. וכן הרגום מוקלום לפלוטיותון. ושוד יסבון יאמר פה ויפלח אם תחיו פליום מותם וילכו ויאמר מליהם אל הרגזו בדרך. והוא כמ"ש רז"ל שבפלתי מלוס אם תחורם בפלט בופך דמיס יולה פע"י לויס מפלך רוגז מ־דרך: ובזה יאמר ע"י ויס זו אל תרגזו פלא יהיה לכם רוגז בדרך. או לפפר היה לפון תפלה כאומר יהי רצון פאל תרגזו בדרך. וסיפרם תורם פעם היום דרך מלפים הבאים ממרחק אל ארץ מגוריהם כי פם ניפם. פעם היפים להם היה עסק לעבות כל יפעב וכל תפן תפלה פעפיהם לבקר אם ניפם ופפם ותפרי כן יתעסקו בפליהותם ופם גם אם ניפים אין לתם להפניד נפש ומתרתק יביאו לתמס כי לא יעבו דבר עד יפיבו תם נפשם וכן כל תלה סיו בני יעקב בפליהות יוסף אל ארץ מגוריהם כי היה הדעת נופו יעבו שיקר לפקוד כל היס את ניפם וילדיו אליהם יפגרו לפבות לתם להתוסף בראש ותחרי כן יפפלו בפליהות יוסף אל יעקב. תמר כי כל כך היו להוטים על פבורה פוכה יבאו לבפר תם אליהם כי אתז עלו ממלרים. ובפפר בתו אל ארץ כנען כי פם ניפם כל יפעב וכל תפן לא היה רק אל יעקב ואליו הלכו דרך יפרה לבבו קודם כל דבר. וזה אומר ויכל כו' ויבאו אל יעקב אליהם:

כה ויגידו לו כו'. הנה האומע בפורס פוכה פתוס ופרי לבב ופרח רוחה. פעל כן רבי תתא בר ניפא דאזל יתיב קריסר פני בניפ מדרבות כד אתא אתר לא תעניד כדעביד בן תכיאלי. עייל יתיב במדרפא בלא לניפיפ כו'. וכן זאת היה עם לבב הבניפים. לאתר אם פתוס נאתר לאביהו יוסף תי יפבוסם ויפתכן ע"ב תם עבו התתילו בהגדת דבריס תתייהפים. כדי לבב תעניו לעניו בהותו עניו ויהי כוח הדבר הודיע אותו שוד יוסף תי וזהו ויגידו לו לאתר. כלומר הגידו לו הגדות בהבה והקדמה כדי לאתר אתריכן עוד יוסף תי. וגם לא הפליגו בסברתו לומר שהוא אדון. כאתרו אליהם. אתי אלהיס לאדון רק אומר בעאתו לבל יבזיון בגודל הבבודה. ובל ידי כן ויהי לבו. כאומר ונא־לף לבו אתר. ואפרתם תן סקודם. ואתי אתפרתם אתם בלבד ולא סוי לניפ ופרח רוחיה תגודל הבבודה. עם הקדימם הקדמות התמורות בלא הוא כי לא התמין להם כי אלו היה תאתין בעצם היה תבאתן. אך לתם לו הוסיפו וילבינו אליו אם כל דברי יוסף בהם דבריס תבויימים כי הוא יוסף. בעניו אתן רז"ו בראש בהניע עניו יעקב לבדת. ואתיתר סרס יורידוהו בעבר אל פרעה. ועניו ארץ נישן. ויבוא תזוטת על ידי הבכיתה ולא על ידי הבר בכל בכתוב לאתלה. אתם סורתת היוהו יוסף כי בלעדו לא ידע בדבריס התלה. וגם נוסף על זה. כי וירא אם העגלות כו' אז ואתי רוח יקב ותברתה עליו רוח הקדם. אז ידע בודאי כי יוסף הוא כי עד כה נתפלקה ואין זה כי אם אתתם הדבר. אז עגה ואתר רב עוד יוסף בני תי. לומר הלא כתוסיפים על בפורה תיו אתתם כי וכי הוא תוסל כו'. אתר

רב ודבר גדול הוא בעיני אם יוסף תי. גם כי לא יאמינו על נוי ועל אדם. כי לא אתתם על זה ויום רחוקו העגלות סימן לייבב דעתו. אתתו רבותינו ז"ל ב"ר (פרשה צ"ד) כי זכר אם בהיס עושק עתו העגלה ערופה בפפיהם ממנו. וגם עדיין יראה פפיניו עוס להאתין. כי אדרבה אם היה בלתי מתאין להם כי יוסף תי אם איזכור עם פרידתו יקשה אם לבו אז יותר. לך אתבאה לפי דרכם באם שבאתנו לאתלה כי יעקב היס אתפקפק אם בניע אתאתם עד אתיתו. כי בפניו לא היס אתלים שבגאה וקנאתה בלאבר בבני יוסף עתו ולבותי העוד תוזם לא אתר לו בפירוש ברלים בראיך שהניע אתאתם וקנאתם עד שברני אויתך. לך אם שבה בעת עלה על רעון יעקב לבלתו. תקדיס ופסק על פנין תעלה ערופה העגלים כי יתגא חלל בתדמה. לרתות לו באתור תניו לך שבאם אם יתום פולי יקראתו לך בימגא חלל בתדמה. אתם ידע עם לבבו כי לבבה לגירע יהום. ולא הם כל כך היה הפן באתת שבאו באתור כי הולבי בדרך תלוה היו תוקים. ועל כן בראתם יעקב אם העגלות זבר אם אבר רגם לעבות תלוה אביו. לא הם על אתר עגלה ערופה. וז"ל בולאי כי על לבבו בדרך תלוה אלה נסתכן והוא הי. ובבן כ"י בך נתקבבה בתתבתו. ותוכר עלבות תתנו תמונת הבבלאם רוח הקדם. ובזה ותהי רוח יעקב תניבס: **ובשום** לב על אלה תניבס אהיה אתיהר. ואתור יעקב בסוף פסוק זה. ואתור יסראל בראתם בסוף בתהביו יוסף כי עד כה היה לב יעקב בלתי יבר אתתם. ואם גם עם יהודה אהיה הוסד אפרתו אך בהיום אעל ידם אבה רוח הקדם אליו ואם גם אתי"ב (אם) כי לאתם אם העגלות לאבר אלא יוסף ולא אאבר אלא עם. כי לוותם ברך יהודה אפרי"ם ע"ב תקוקה בבן יהודה כי לדיק הוא יהודה בלי הסד אז והחי רוח לד בהיגם הרבר עקבה תי בהוא תניבס ונקוה בו עליהם בתיגם יובל לבב אתעתם וזה בשתו אם אתו בשתו ויאתר יסראל רב כו'. או יאתר על דרך הק דם ויגידו לו לאתר לו' כי הגם בתי בשתו היו יהד בידיהם: (ה) היום יוסף תי (ב) היום תוכל כו'. והגם היה יכולים לומר הגם יוסף תוכל תל תוך תלריס. ובכלל הדבר הוא שודעו תי לך אתרו אם נאתר בשורה גדולה זו בל' יבול ויתאתתם על בן התבלו לאתר הדבר קו לבן לומר ההלא שוד יוסף תי ותא"ב וכי הוא תוכל כו'. וז"ת ויגידו לו לומר כי הגידו הגדה אחד בדי לאתר אהרם אתריס. והוא שאתרו שוד יוסף תי בדי לאתר אתרי בן וכי הוא תוכל כו'. ויפב לבו בפגתה תלבר היה אל לבב וס"ת תיך בפגתה על כיסה. והלא הגם האומרים תניו ההלא הכל גא כו'. שאורו כי אם בוישב לבו הוא על כי לא האתין להם בבשורה הגדולה כי היה אבתסבת בדבר אם היה אם לו תי ע"ב לאתר להם אם כי היקל עתה להאתו' לבו. ע"י לומר' תניו כי שוד יוסף תי. אבל"ב אם אתהלא היתה [ה"ת] (האתה) היותו אם בקרב לבו לו יאתר ויגידו לו לאתר כו'. והוא אם שבאתנו לאתלה כי כל גדות הבשורות לגוף הבל אתה בשרך האבעתם על הגשם

כי יומר פנים שון אחד מאבר ישפה שאדם בחדם מכל מכות רשים וכוחם האבר יכהו בגופו. על כן אם הלילה והם היה נמצא ביוסף שון מאבר האם גם כי יהיה אלם בגופו באותה רעה האחבר לאביו. לאמנם בהיותו אלם בנפשו כי לדיק ויאבר הוא. גם כי מלאהו רעות רבות וצרות על באורח טובה יבא האבר יגיד לו. והנה כאבנו כאם האמהל יוסף להראות' כי טומד עדיין בצדקו בהורחת בניו וכיוצרי מאמרו. למען יכבדו אל אביהם וכן עשו וזהו אומרו לאמר כו' והוא בבוש לב אל אלם עוד המיותרים ומהרתוי יאמר כי יוסף חי. אך הנה כאבנו פרשת חיי ברה. אם בין לשון דבור ואמירה להבדה כי הבדה הוא האמך סיפור רב. וכזה יאמר כי האם עשו עיקר מבטות כאברותו. ואם היו אומרים כי הוא לדיק לא יאמין על כן אם עשו הגידו בחוך מאבר האו והביאו בו מלדקתו. כדי לאמר אליו כי עוד יוסף חי כלודל כי עודנו לדיק נקרא חי. כי הלדיק בלבד נקרא חי כל"ח ובניהו וכו' כן הים חי. כי על יד הקדמות הבדתם יבא על נכון אומרה אל"ב כי יוסף חי וזהו ויגידו לו לאמר עוד יוסף חי ומשפח על זה בלאהר יד הוא וכי הוא מושל בכו'. ועדיין ויכב כו' כי היתה האמנתו רפוי' בלבו ע"כ הוסיפו וידברו אליו אם כל דברי יוסף אבר דבר אליהם האורים בדקתו בלאלים עמו וישימהו לבדון לכל מצרים והאבר רוח אלאים בו. ומידע מין רד"ו ובהוא ידע שמחיד ליבד בשלשותם ולכן בחר בידד עשה בכבודו אליו וכי יבב בחרן גוחן משפעת האמור למעלה. ובוראם אינו לפם כי כל זה יורה כי לדיק ויאבר הוא. ובהוראת האבר הוא מושל הרשה לו השגחות האבר אלם יוסף שהם עשלה מלכות. לא בלאבר רשה השגל הם האורות לבדות' בבורה כי הוא מושל. מזה נתן לב לבו כי גם הכבורה הרשמורה כי טודנו לדיק אמת היה שפם לא היה לדיק לא היה מרים רשם. כי היה מזל מצרים מחייב שעבד לא יעלה בשעות. ולא ותהי רוח יעקב כי שמח וברכה בו רוח הקודש בלאבר בתחלה עד האבר לא קבן עליו רוגזו של יוסף. והוא כי השבידה האבר לרבו להשלים עשרה לגזור בל מהגלה מכירת יוסף שע"ב נסתלק מיעקב מלא לבל חזדקק לגלות האבר. עשה שבבר נתבאר מכבודתו עודנו לדיק ולכן לא יתעלב גם כי יודע אליו כי נמכר וגם השם מעשה זה לא יקפידו על כן ואתי רוח קדשו כי חזרם שבידה אליו כי לכן כל מה האמכר: עוד יתכן באומרו בהזכיר שם יעקבל בפסוק בתחר זה שהוא להורות כי לא בלבד חזדם אליו בחיות רוח הקודש האבר היתה בו טרם יקרא יעקבל כי אם גם מה בחיים בו אחר שנשאל יעקב יכנס על כן מעשה ק רח אומר יעקבל זה שלם רגלים ויאמר יעקבל כו'. ולהיות כי בלאבר אין פנים בפנים הנשם כך אין מעלה כמעלת הנשם. וז"ל רב עוד כו' לומר אלא על בבורה לדקדוק הוספתם לומר וכי הוא מושל כו' כי היתם כמבבירים בעיניכם אז יאמר על הקודם ולא כן הוא כי הוא רב על כל מעלה הוא היות עוד יוסף בני חי שהוא סיעתו לדיק והם נפרש רב מלשון די כד"ת (דברים ג') רב לכם שנא בבר הזה יאמר די זה לי גם אלא יהיה

מושל על האחין: או יאמר הוא דבר רב וגדול שאם עוד יוסף בני חי ולדיק ואני כמעט קצה להאמין להיותו במקום זאת לכן לא האחקיר דעתי כבד אלכה ואראנו. ואכיר: בפרקף פניו אם לדיק הוא אם אין אבן הוא מכירים בזמנים הסם כמדובר למעלה והוא מאמר יעקב הואם אני אם פני אביכם כו' וזהו אלכה ואראנו. ובזה יתכן אומרו לפניו ויעל לקראתם יבראל אביו ויבך אליו. כי הלא כאן זה בתבב יגיד אם שהראתם יוסף אל אביו. אם שנם אביו נראתה אליו וגם הכל מיותר לאחר פיסול על אותיו ודעי שהראתו פניו. וכן בשאמר יעקב אחרי ראותי אחת פניך ולא אמר אותך שהראתם הפניו וגם מיותר אלא אם וגם אומרו כי עודך חי הוא מיותר: אמנם הנה לאחר שבבל יעשו וכל אחין יעקב היה לראות פני יוסף להכיר בפניו אם לדיק הוא ועל כן בא יוסף וילא אליו. למען יכיר בפניו כי עודנו לדיק ויכירנו שאם לא כן גם יעקב נראתה ליוסף ואז נראתה פניו בלאם אלהים קדושים מיד ויאמר לאחיו הפעם כו'. לומר אם מ"ו היום מבשיו דרכיך היום אם כי פעמים. (ה) ביעלחו מן השוק. (ב) בחותו השוק על היום לי בן בלהי הגן. כת"ם ז"ל שהם (דף י') על כי אדר אל בני בראשי בחוקי שאמר לו הקב"ה אם לא יאות בן בחייך שהוא מלדקת בניו ידע שם לו ניאות. וזה יאמר אך עתה לא אמית רק פעם אחת אחרי רחותי אם פניך. הוא אלא אלהים בך שהוא רבוי הפעם שעודך חי לדיק נקרא חי. או יאמר כמ"ש ז"ל כי אם לא היה יעקב אומר אחותה הפעם היה קצה לבני הקב"ה לומר אימות. ואם לא שאמל לא היה אם וזה ילדק שאמר הפעם שראיתי בפניך כי לדיק אתה אחן אחי למות לפיום עתך:

מז א ויבא

יבראל וכו'. לאחי לפיום לב. (ה) למה זה הלך בחרה שכם. (ב) למה לא אמר לאחיו שראיתם גם הוא. (ג) למה זכרים ולא אמר זכה פיוהם כי על ג' דברים הקריב. (ד) למה ויאמר אלהים ליעקבל כי לא אמר לו דבר עד אחר לפיום פניו ואם הוא אקבלו. יאמר ויקרא ולא אמירה. (ה) כי אחרו ויאמר פעם פניו הוא מיותר. כי הרי נאמר ויאמר ולא אמר לו עדיין דבר. (ו) כי הלא אומר יעקב יעקב. הוא קריאה ולא אמירה. (ז) למה כפל יעקב יעקב בזה מבשאם זולתו. (ח) למה אומרו אכי הלל אלהי אביך ולא אמר אלהי אביך. (ט) למה סולרך לומר מה שהוא אלהי אביו מבשאר מקומות שנראתה אליו. (י) למה אומרו אל תירא מרדה ולא אמר מרדת מצרימה. (יא) למה אומרו כי לגוי גדול כו' כי אחר שהילאם היה מלרם בעבוד בודאי אין ניתן טעם על כי לגוי גדול ישימנו שם. (יב) למה אומרו אכי אדר כו'. כי אומר ואכי הוא מיותר והיה די כשיאמר ואעלך וכו'. (יג) למה גם עלה שהוא מיותר והם הוא גם עלה על בניו. אין מתקבר לזה אומרו ויוסף ישית ידו כו'. (יד) מה ענין שים יוסף ידיו על עיניו: אמנם הנה ידוע כי אומרו יח' לאחרים כי גר יהיה זרעו. נתקיים מלידת יצחק ודקדקו שם כי עודם מועטים יהיה גרוש בלבד. וזהו כי גר יהיה זרעך לבון יהיד. אך בהיותם מרובים אז ועבדום ועבו כו'

וכן כלם הוא ד' מלות שם ומקריים הגדות ביצחק ויעקב והעבדות במלרים בזרע יעקב. ובזה נתבאר כי אם ענין מקבל שבפוסק ג נתן נור בתרן הזהב. לתר מאמרו שכון בתרן אשר תומר אליך. כי שכה תחר תומרו ית' יפכון בתרן ישרחל היה יכול יצחק לומר הלא זהב התרן לנו היה. ולית יתבב לי נהות בהיותי על מדמתי ע"כ תמר לו הוא ית' נור בתרן הזהב ע' כי הנהות של נר יהיה זרוע היה לך בתרן הזהב ונמשך גם ליעקב כמאמרו על פסוח ויסב יעקב בתרן מנורי תביו:

ונבא על הענין. והוא כי הנה על שני דבריס היה ירח יעקב מאד ויאר לו. (ה) על רבוי זרעו. (ב) על היותו גולה מלריסה. לומר בלבו הנה נתקיימו מאני יצחק להעדר מפתי הלא כי הלא בבחר שבע נאמר ליצחק על פיהם כי אתך תאכי וברכתיך והרבתי את זרעך כעפור תארלס עבדי. שהיה ברכה ותעבך לגוי גדול וכה נאמר ביעקב בתרן. והנה רבוי זרע הלמור בבחר שבע ליצחק הוא על יעקב. ועתה היה רואה כי נתקי מעט היה יורד מלריסה. ולית יתקיים הרבוי בלי זכות תרן ישרחל. וגם ע"י תעבוד הממעט את הזרע. (ב) על מניעות היותו גולה ח"ל ת תר בלבו לתה יגלע ליצחק תת לו הוא ית' נור בתרן הזהב ויהיה גרעתו גם הוא בתרן עד יאסף אל עמיו ויתקיים גר יהיה זרעך ביעקב בתבר ביצחק. כי יעקב גם הוא זרע תברהס נקרא. כד"ת כי ביצחק יקרא לך זרע ותרז"ל (בראשית דף ל"ת) ביצחק ולא כל יצחק תהוא ביעקב. ובלומר תלהי תברהס תניך ותחר תסיכתי ותבליח תחרי ברכה רבוי הזרע בח"י. תז יתקיים בבניו ובעבדוס ועתו תוסס כמ"ש ס"ב תהיל לבון יהיד ובלבון נרוח ב גד יהיה זרעך. ויצא בלבון רבים ולבון עבדות ועבדוס ועתו תוסס כמדובר. ועל כן נרמז על הת' הלך בתרב בבבא כי שם נאמר ליצחק. ועל הב' ויזבח זבחים לתלהי תביו ליצחק כלומר למי שהיה תמיד תלהי תביו בלא הניחו ללכת למלריס מקום בישים מחייתם למי בתין לו לוס והם יעקב מניח שילך למלריס מקום שבדר בו דומם למי בתין ב' תלהיו תלילה ליתר בזכות תביו יעזבנו לחיות כמותו. ורמז ג"כ כי הוא ית' נקרא תלהי יצחק בחייו ותמר זבחים לבון רבים ב' זבחים על ב' הדבריס. וע"כ לא הזכיר את תברהס כ"א שם יצחק שבא כי יקריס בתרן בר יהיה זרעך כו'. תז הביא לו הוא ית'. ויתמר תלהים ישרחל כו'. לומר השם תני תיני תלהיך נקרא שמי עליך בחייך. כי הלך לבקש זכות תביך במה בתני תלהיו הלא גם תלהים ישרחל תני והוא מאמרנו למעלה כי ליעקב היה יתרון זה שנקרא שמו יהב' עליו בחייו. כאשר שמל תחו כמפורס תצלנו פרשת ויצא בס"ד. והיתה לו למעלה זו כשנקרא ישרחל כדבר שנאמר ויקרא לו תל תלהי ישרחל:

ושיעור הכתוב ויזבח זבחים לתלהי תביו יצחק ויתמר תלהי יצחק האזכר תלהים ליתרחל כלו' תלהים תכוח עליך תז נקרא ישרחל ומתי נתמר לו כך בחרחת תלילה. ובזה יתדק לבון ויתמר כי תמירת ענין הוא ולא קריתה בלבד ובזה גם תין תחמירה תברה תכתוב ושמע שתמר ת"ל היפה תכפל התלוה למה תצא מאחרן

דכרים קלנו . ולבלתי הדבק לגמרי בטומאת מצרים .
וחלת סביה כונת הכתוב בומרו כאשר יעיר קנו כו' .
והוא כי הנה מרע"ה כי דרך האשר בנותו על נניו כי
לבל יבעתם הם יבא פתאום ואולי הם יפחים כי ישורכם
מהלה ומח"כ ירחף עליהם . ומח"כ יפתחו על תברתו :
ואחשבה כי בוטש מבלי כוונו כי כן עשה ים' עם
יעקב במצרים כי מתחלה נתנה הם שכינה התשורות
יקיעו מהר"דמוחם להיות דבקים בה' כל ימיהם בטומאת
מצרים כמז"ל שהמהר שכינה כל עוד שהיו עמהם אין
קונים הם רע ועי"כ על נוחליו ירחף הם בנוסי יעקב
שאשר לנוף הם מצרים ואותם הכל ובעת לחתם לו גוי מקרב
גוי ויקחהו מתוך טומאתם כד"ת לקחת לו גוי מקרב
גוי ומח"כ יבואהו על תברתו הם מלאכי שכינה שאשר
נשוח ממצרים מרמזים שכותה שהם מלאכי השרת
כמאמרם ז"ל (ב"ר פ' כ') על פ' ומלאך האלהים על כנפי
מצרים : הנה כי לולי שהיה שכינתו ים' עם יעקב במצרים
היו לאבודים . ובזה נבוא על הענין ותוא כי אין שכינה
שורת אשר הם אין הם מי שהיתה מהלכה אלוה ע"כ
תומר הוא ים' ליעקב הנה הוברת אתה עם בניך מצרימה
כי הלא הנכי הרד עמך מצרימה ובלעדיך אין אתם רואי
השרת שכינה עליו לנדת מצרימה וב"ת ח"כ מה הועלתי
להם אם בהעלות אותי מעלה שכינה עמה ויעלתיו מבולני
שכינה . וז"ת ואנכי אעלך וכו' וי' עם שלמכי אעלך לא
יעלתו בניך בלעדיו כי הנה גם עלה שהוא גם עלה אתה
בניך . וש"ת למה הודיעני בשביל שכינתך והלא היה יוסף
במצרים מרכבה אליה כאמור הם' הזוהר כמדובר למעלה
ואם נאמר בלא היה כדאי לכך מי שאתר במקום יעקב
שבאותו להיות מרכבה אל השכינה . וז"ת ויוסף יהיה ידו
על עיניך בשעה זק"ף גדול במרים קול ות' ויוסף כלו'
ויוסף אשר הוא מרכבה אל השכינה מאז ומה אוכך אל
ירידתי למען היות מרכבה אל השכינה הלא הוא כי
יהיה ידו על עיניך כלומר יתלה מקומך להיות מרכבה
אל מדרגתך כלו' כי תיו דומה גדר השרת שכינה שבותה
עליך לגדר השראה שכינה על יוסף כי הוא גדר אשר
על יוסף לפי ערכו הוא אשר קדמה לבא עמו מאז ידך
למצרים שעליה אמר שמני מלאים כו' . למען גדר גדול
מזה הוא אשר עליך המעין נגד שכינות על הד' דבריס
ויוסף יהיה ידו כו' להיות מרכבה בהשתלשלותם אל
המדרגה אשר עליך כי בשר היה על אשר היתה עליו .
ועליה אמר גם עלה תם בניך ע"י יוסף כמדובר והיא
שכינה שעליה אמר תגלי שכל וכו' והיא תגלי ה' וכו'
אשר הוא"ה כו' . תו' ויקב כו' עיין מהר"ם שס"ו ויאמר כי'
לך אמר קושיה שיתה לו מהשתוור לו בבאר
שבע כי שתה היותו עדיין ליכד מצרימה בשביל ות על
ברזל על פרשה זכה כי אברהם ניסה בשבעות אשר
בלה פרשה לבאה תותו הן אשר בלה יוסף על פי פרשה :
כח **ואת** יהודה כו' . יעקב בלה את יהודה אל יוסף
על כבוד יוסף שיהיה בניה הבוא לאורות
לפניו אל יעקב בשבת . שיבוא יוסף עמו מי שיקבל את
פניו ויורדהו דרך בשן . כדי שילך עם את"ב יוסף בשבת
לראותו לפניו ומה עשה יוסף בא עם יהודה בשבת

שהלה לפניו מקום לתביו וזכו ויבאו אליה בשן ואתר
שהכין לו מיד ויאמור יוסף אל אחיו ואל כל בית אביו
אביו כי אהבה מקלקלת השורה . ויעל לקראת אביו
להקביל פניו ולהורות לפניו נושבה . והיה אם יהודם
במקום אשר הכין לאביו ויבא אליו ויפול על צואריו והבא
יוסף נפל ההלה על צואריו בניתין אתיו ויבך אתר כי
עתה בכה על צואריו אל אביו שוד מאשר בכה על צואריו
בניתין כי אר לו על תם שבבל צואר אביו שול אלת פרידתו.
מאשר שבל בניתין אתיו :

ל **ויאמר** ישראל כו' . ויבא אליו כו' כאשורם
למעלה על פסוק אלכה ואראנו כו' :

לא **ויאמר** יוסף כו' . הנה בהבנו למעלה כי כל
הפן יוסף היה בל יתיה אביו ואתיו אחת
על ברו אל מצרים רק באתרן נוהן אשר היתה לשרה
כאשורם למעלה בקנה המקום בשם קדושה מגדה . ע"כ
אתר לגידה לכבוה והוא כי אתר תם אשרתי יבנו נא
אתי בארץ נשן אולי יקשוב אלוה לבל יורגש בניה בשעה
תה שאתן לשם . כ"ל אתר הנה לגיד לו אתי ובניה אתי
בתו אלי שהם בלומר אלו במצרים ושאתיים רוצי
נתן בלומר כי ואיך יהיו שם כי תובשה בתי מצרים שוא
ואין לומר כי יבנו תומותם בתי אשבד כי שלא
אתני מקנה היו ולא יוכלו עזוב תומותם ואשרתים
כי הנה נתנם ובבלת כו' שהיתה מסה וכל זה למען יאתר
פרעה בירתיקו מפה ואז יקל הדבר שאהיו בארץ נשן
והוא כי אשבה יבבר אליהם והוא כי היה בלבו להניע
מלבת לפני פרעה בימתך לשאול מה מעשיהם . ואז ע"י
השובתם שאתרו אתני מקנה כו' ישמך הענין ושפת
לא אתרו רועי צאן כמאתרי בל ירעה בבלה היה בניתו
רק בשבוון אתר לומר אתני מקנה שהם היתו להאן בכלל
ולא מבורם : והנה בבא יוסף לפני פרעה . אתר איך
תומר בתו אלי שיהיה כי אני אדבן בכל ושוב איך תומר
בתו ושהם רועי צאן אולי יהין כי תומתם אני מבקש
להרחיקם מעלי מהבעש שאזבר בל יורגש בית פרעה שם
בשלשים ממנו . ג' בן יהוה אמלך בקנו שהיתה אלי
בלשון ע"ב שהשכם יוהב ושל ה' לא אתר בתו אלי רק
בתו שהם . ושל הב' אתר כמאשר המבורש והומר בשאתם
כו' בתו . ושל הג' אתר ושהם בארץ נשן כלו' לא לבור רק
שהם מוכיחים שם לרבינוך . ושהם בלא להזכיר שיהם רועי
צאן עד שבשה מצינו כי יקראו לשם פרעה שם מבשיהם
ושהיתרו כי בידים האמת להומה וש"ב וילבש כו' ויאמר
פרעה שם מבשיהם ויאמרו רועי צאן ואף בשאת מלאבתנו
כי היתה מ בכאשר בתו גם אתתינו גם תבוחינו ולא הזהירו מיד
שיהיו בארץ נושן בן שרשה עלה בניהם שך בורו בלאן
נאמרו שם שהשרים ושה"ב ויאמרו אל פרעה לאתר בשני
עבשה . ואזו ויאמרו פעם שניה לגיד בארץ בתו שעל נאות
מישר אין לשאת שהלבה . ועשה בלו' כיון בתו להשקיע
רק יגור שהם יבאו גם עבדיך בלו' כי עד בה לא נאותה
יבישר היינו שם . ועשה בשביעך יבאו בארץ נושן שק ס
מרעה . ובראות פרעה שם אתר שאתר יוסף מלוא בתו
אלי ב"ש בתו שהם . וגם בשהלים רשיון לשבת בארץ נשן
אתר של היא בוזה לא בן הוא ב"ש לשאתר אתיך ושאתיך בזה
אליך בלו' שה ברתוי לאתר הוא כי אתיך ואתיך בתו אליך

כי אתה מדון כל הארץ וכיוצ הכל מצרים לפניך הוא. וכזה יהיה בו כ' קושיות. (ה) מה בא להודיע בזה ומחיך בזו אליך אלא הודיעך יוסף הוא שמגיד לפרעה. ועוד תו' לומר כי היינו לומר לו אלא מה ראה לומר כי מבטחך הייתי כמוהו בעמדך לפני פרעה ולא בכתיבה בספרותות. וגם פרעה הרויח בדבר זה ומשך כי ויבך יעקב את פרעה שהוא כמו שתי"ל לשעבר ויעש לרבנו: (ו) ויאמר פרעה כו'. ויאמר יעקב כו'. יתבאר בפתחם ויתי בס"ד:

בשם אדמ"ו הגאון הגדול והמפורסם אב"ד ור"מ דק"ק אמשטרדם כבוד מהור"ר שאול נר"ו: ו"ל

פרשת ויחי

כח **ויחי** יעקב בארץ מצרים וכו'. לבא אל ביאור הכתוב רמזי לעיים לב (ה) אל פתיחת הפרשה לפי הפשט (ב) כי בפסוק הקודם נלמד ויצב יעקב בארץ מצרים בארץ גשן ובפ' זה נא אזכיר כ"א ארץ מצרים. (ג) מה טורך בפ' הקודם להודיענו כי התחזו בה. (ד) למה פרש היו בארץ מצרים. ולמה לא פרש מה היתה בכל ארצ מהמקומות שהיו בה גר שם. (ה) כי אחר שעחיד לגלות כל סך ימיו יאמר מתחלה ויחי יעקב בשב שנים כו' ולא יפרש כלל. (ו) כי תומרו ימי יעקב הוא מיותר היה לתו' יאמר ויהי שני חיי כו'. (ז) תו' ויהי כי מהרתיו יאמר ויהיו. והנה לבא אל הביאור נאחר הקושיא מאמר יעקב אל פרעה להשיב על שאלת כמה ימי חייו. אמר ימי שני מגורי אלמים ומתם שנת מעט ורעים היו כאלו זה נחשב תו' מעט ורעים על ק"ל שנה. וגם תו' ולא הגיעו כו' כי הלא מי הגיד לו אלא ויהי כך יהיב לימי אבותיו. וגם מה אלה ימי אל פשט שני חייו ושנת שני מגורים וגם תו' ימי מגוריהם הוא מיותר לך הנה אמרו רז"ל על פסוק כי אירד ימים ושנות חייו וכי יש שנות שמיון של חיים. אלא מי שחייו חיי אלוה הם על חיים אלו הוי נער לימים של חיים: ונבא אל הענין והוא כי הנה כה אמר פרעה כמה ימי שני חייך. בשמוע יעקב שני חייך במורה על שנות חייו ואלה עוה ואמר לא שנות חיים היו לי ר"ל של מגורים גרוח ומלגלול. וחזו אלמים ומתם שנת היו ימי שני מגורי. ומשתי הלשון היתכן בזה שני המגורים לא היו קלח שנות חיים. וז"ל דע פיסה כי מעט ורעים היו לאבר יקבלו שנית. וחזו מעט ורעים היו ימי שני חיי וקללו רעים כי גם כח היה לו נער בלא מה וה"ת בלשה למלא על זה כי גם שנותי היו לאסם ימי מגורים רבים ומעט שנות חיים ז"ת ולא הגיעו כו' כי כל כך היו מועטים כי לא הגיעו כו' לומר כי גם שלשתותי היו שני מגורים נ"ל. לך לשמש מובטים תוך השני מגורים היה לסם קלח שנות חייהם לך זאת רעתי כי מר כי כשעשו לאבר היו לי שנות חייהם בתוך ימי מגורי לא הגיעו לימי חייהם של אבותי. לאבר היו לסם בתוך ימי מגוריהם: ועל זה בתם הקורא פה והעידה. כי הנה ויחי יעקב כלו' שיקללו שנות חייהם לא היו רק בארץ מצרים שבע שבעה שנה. וזהו ויחי כו' וזה ויחי ימי יעקב כו'. והוא כי זה דרכן של בני אדם. כ"א אלף שנים יהיה בעיניך ואחת. ולהבריחו מרע בקשת שנים עד יגיע ביגון שלום. הלא כל הימים הרשעים יפו. ויהיה בעיניו כאלו

ויגבלנו להחזיר יעקב בדרך כבוד. וזה יאמר פה אל יעקב על לב לא מים שוגה כי יוסף נגד מלמדו אלהיו ושלום זרעו שעל יד יוסף נאו שמה כי להפוך הוא כי ויבא יוסף את אביו ולא הוצא ע"י מוכיחים רק ע"י יוסף ויהיה שבח מוציאיו בהעמדה לפני פרעה ולא בהכנעה בשלשלאות. וגם פרעה הרויח בדבר כי בדרך זה נמשך כי ויברך יעקב את פרעה שהוא כמו שתי"ל לשעשה טוב לרבנו: (ג) ויאמר פרעה כו'. ויאמר יעקב כו'. יתבאר בשחלם פרשם ויתי בס"ד:

פרשת ויחי

כח **ויחי** יעקב בארץ מצרים וכו'. לבא אל ביאור הכתוב רמזי לעיים לב (ה) אל פתיחת הפרשה לפי הפשט (ב) כי בפסוק הקודם נלמד ויצב יעקב בארץ מצרים בארץ גשן ובפ' זה נא אזכיר כ"א ארץ מצרים. (ג) מה טורך בפ' הקודם להודיענו כי התחזו בה. (ד) למה פרש היו בארץ מצרים. ולמה לא פרש מה היתה בכל ארצ מהמקומות שהיו בה גר שם. (ה) כי אחר שעחיד לגלות כל סך ימיו יאמר מתחלה ויחי יעקב בשב שנים כו' ולא יפרש כלל. (ו) כי תומרו ימי יעקב הוא מיותר היה לתו' יאמר ויהי שני חיי כו'. (ז) תו' ויהי כי מהרתיו יאמר ויהיו. והנה לבא אל הביאור נאחר הקושיא מאמר יעקב אל פרעה להשיב על שאלת כמה ימי חייו. אמר ימי שני מגורי אלמים ומתם שנת מעט ורעים היו כאלו זה נחשב תו' מעט ורעים על ק"ל שנה. וגם תו' ולא הגיעו כו' כי הלא מי הגיד לו אלא ויהי כך יהיב לימי אבותיו. וגם מה אלה ימי אל פשט שני חייו ושנת שני מגורים וגם תו' ימי מגוריהם הוא מיותר לך הנה אמרו רז"ל על פסוק כי אירד ימים ושנות חייהם וכי יש שנות שמיון של חיים. אלא מי שחייו חיי אלוה הם על חיים אלו הוי נער לימים של חיים: ונבא אל הענין והוא כי הנה כה אמר פרעה כמה ימי שני חייך. בשמוע יעקב שני חייך במורה על שנות חייו ואלה עוה ואמר לא שנות חיים היו לי ר"ל של מגורים גרוח ומלגלול. וחזו אלמים ומתם שנת היו ימי שני מגורי. ומשתי הלשון היתכן בזה שני המגורים לא היו קלח שנות חייהם. וז"ל דע פיסה כי מעט ורעים היו לאבר יקבלו שנית. וחזו מעט ורעים היו ימי שני חיי וקללו רעים כי גם כח היה לו נער בלא מה וה"ת בלשה למלא על זה כי גם שנותי היו לאסם ימי מגורים רבים ומעט שנות חייהם וז"ת ולא הגיעו כו' כי כל כך היו מועטים כי לא הגיעו כו' לומר כי גם שלשתותי היו שני מגורים נ"ל. לך לשמש מובטים תוך השני מגורים היה לסם קלח שנות חייהם לך זאת רעתי כי מר כי כשעשו לאבר היו לי שנות חייהם בתוך ימי מגורי לא הגיעו לימי חייהם של אבותי. לאבר היו לסם בתוך ימי מגוריהם: ועל זה בתם הקורא פה והעידה. כי הנה ויחי יעקב כלו' שיקללו שנות חייהם לא היו רק בארץ מצרים שבע שבעה שנה. וזהו ויחי כו' וזה ויחי ימי יעקב כו'. והוא כי זה דרכן של בני אדם. כ"א אלף שנים יהיה בעיניך ואחת. ולהבריחו מרע בקשת שנים עד יגיע ביגון שלום. הלא כל הימים הרשעים יפו. ויהיה בעיניו כאלו

יפה ויפה. עכ"ל:

מז **ויבא** יוסף. הנה ידענו מדר"ל (ב"ר פ' פ"ו) בשלשלאות של ברזל הלא שעשה הקב"ה מיקדים יוסף כי עתיד היה יעקב ליכד למצרים

כאלו כל ימיו מכאובים וצרה וחשכה. ונהפך כאשר כל ימי חייו חיי צער יהיה וייטב לו באחרונה. וימות בשיבה טובה. כי במספר שני טובתו ישכח את כל עמלו. ויחי כל ימיו בעיניו כימים אחדים. לכן שוים לטובה. וזה מאמר הכתוב כ"א היות כי כל ק"ל שנותיו. קראן שני מגורים ולא שנות חיים. וגם מעט ימיו של טובה היו בשלים ברוב. הנה עתה נהפך. כי אחר שבסוף ויחי יעקב י"ז שנה של שנות חיים וטובה. נעשה כאלו ויהי כל ימי יעקב שני חייו. ולא ימי מגורים. כי עתה קני הויה חדשה. ונעשו כלם שנות חיים. וזהו ויהי ימי יעקב שני חייו וע"כ אמר ויהי ל' יחיד. לו' כי כאחדים נחשבו כלם שנות חיים וכו': והנה אם הוא וכל זרעו בהיותם במצרים היו נאחזים ונדבקים בטומאת מצרים. והשים בעצם בצל שרו של מצרים ומה גם כי שם עיקר אלהא אדמה טמאה כי ע"כ ערות הארץ קראה ה' הנה היה נהפך לאבל מחולו. ורעה היתה לו זאת מכל רעות רבות וצרות אשר ארעו לו בכל ימי מגוריו. ע"כ סמכה התורה פרשה זו לחבר פסוק זה אל פסוק שבסוף פ' הקודמת. והוא כי שם נאמר וישב ישראל בארץ מצרים כו'. והענין בשום לב אל מאמר יוסף אל אביו וישבת בארץ גושן כי מה יתן ומה יוסף שבתו בגושן מבזולתו: אמנם בפר"א (פרק כ"ו) אמרו רז"ל כי פרעה כתב ארץ גשן לשרה בכתובה. וגם שלא נטמאה עמו ולא לקחה עם כל זה נתנה מאז לה והיתה שלה. וע"כ כח הטומאה אשר היה חופף עליה כעל כל ארץ מצרים נסתלק ממנה ושרתה קדושה בה. על דרך מאמרם ז"ל (ב"ר פ' כ"ח) על פסוק ויקם השדה כו'. כי ע"י שקנאה אברהם קימה היתה לה ויתרון להמקום ההוא וע"כ שלח כזאת אל אביו לאמר. אל תחוש את אתה וזרעך שהיו מתחופפים תחת טומאת מצרים. כי הלא וישבת בארץ גשן. כי אין שם טומאה ולא יעצרכם המקום מהאחז בקדושת שרשי נשמותיכם. וכן היה. וזה מאמר הכתוב וישב ישראל בארץ מצרים אשר שם מקום טומאה. עם כל זה למה שהיו בחלק ארץ גושן לא עצרתם מליאחז נפשם בשורשם העליון. כי אם ויאחזו בה בעצמה שהוא בשורשם הקדוש עם היותם בה. או יותר כפשוטו כי כל ישראל יש להם אחיזה בא"י לקדושתה ואמר כי בארץ גשן מצאו אחיזה. כי גם קדושה היתה בה כמדובר: והראיה כי ויפרו וירבו מאד ואלו היו תחת ממשלת שר מצרים לא היה בו כח להיות המושפעים מתחת ידו פרים ורבים הון מן השפע הרבה מאד. ומה גם לרז"ל (ש"ר פ' א') שאמרו שהיו ששה בכרס אחד. ושיהיה גם כן הרבוי ההוא לישראל ולא למצריים הדרים עמהם שם. בהיות עיקרו של שר למצריים וע"י כן ויחי יעקב שנות חיים וטובה. ולא עוד כ"א שגם כל השנים הראשונים שהיו ימי מגורים וצער שנות חיים יקראו. ואין זה כ"א למה שכל זרעו היו נאחזים בקדושה. כי היותם בארץ גושן עמדה להם וע"כ סתם הפרש'. כי על שויאחזו בה כו' ע"כ ויחי יעקב שנות חיים. ולהיות כי הוא מצד עצמו לא היה צריך ארץ גושן. כי גם בכל שער גבול מצרים יקרא חי באמת כי קדוש הוא לאלהיו ותחי רוחו. גם שם במצרים שנות חיים לו בלי ספק על כן לא נזכרה ארץ גושן כ"א ארץ מצרים. והוא כי יעקב אין טומאת ארץ העמים יכולה לשלוט בו. מה שאין כן מהוכרי

שלמותו. וע"כ הוצרך בשביל זרעו להיות בארץ גשן להיותם דבקים בקדושת שרשם:

כט **ויקרבו** ימי כו'. ראוי לשים לב. (א) מה ענין שנותו את שמו. כי בפסוק הקודם קראו יעקב. ופה קראו ישראל. (ב) נשים לב אל אומרו ויקרא לבנו ליוסף למה לא צוה את כולם. (ג) למ"ד של ליוסף מיותרת וגם לבנו מיותרת. (ד) למה הכריחו שישאהו הוא בעצמו והיה די ישאר יוסף במצרים וישלח את אחיו וילכו לקבור את אביו. (ה) אומר אל נא תקברני כי אומרו נא לא יצדק לשון בקשה שאם כן הל"ל נא אל תקברני ואם הוא לשון עתה הוא מיותר. וגם אומר ועשית עמדי כו'. הי"ל לעשות עמדי אך אומרו ועשית יראה שהוא ענין נוסף אל הקודם ואיננו. (ו) אומר ושכבתי עם אבותי למה קרא אל המיתה שכיבה עם האבות. (ז) למה לא צוה את בניו יעלו את עצמותיו עמהם כאשר עשה יוסף. ולא ישביע את יוסף יעזוב מלכותו להעלותו מיד. (ח) כי הלא בכלל אומר אנכי אעשה כדבריך. הוא שישים ידו תחת ירכו וישבע לו וא"כ למה אמר שנית השבעה לי. וגם מלת לי ומלה לו שתיהם מיותרות. וגם מה ענין השתחוייתו על ראש המטה אחר שבועת יוסף: אמנם לבא אל הביאור. נשים לב אל מאמר ר' יוחנן במסכת תענית (ד' ה') שאמר יעקב אבינו לא מת והקשו וכי בכדי חנטו חנטיא וספדו ספדיא ומשני מקרא אני דורש. ואתה אל תירא עבדי יעקב כו' ואת זרעך מארץ שבים מקיש הוא לזרעו מה זרעו בחיים אף הוא בחיים. ע"כ. כי הלא יקשה מה משיב לו על קושייתו באומרו מקרא אני דורש. וכי על שהוא דורש מקרא תתבטל הקושיא ואדרבה תתבטל הדרשה ההיא. ועוד ראוי להעיר למה לא הקשה לו מהפסוק שאו' ויאמר ישראל אנכי מת ומפ' ויקרבו ימי ישראל למות ומפ' ויגוע ויאסף אל עמיו. ועוד שלא היה לו להקשות בכדי חנטו כו' כי אם וכי היה חי והמיתוהו שפתחו גופו והוציאו בני מעיו כי כן דרך החונטים גם היה לו להקשות אפשר חנטו אותו בלעדי הוצאת מעיו ונשאר חי אך מאומרו וכי בכדי חנטו חנטיא נראה שמורה כי עודנו חי. אלא שאו' כי לא היה פחד שיסריח כי חי היה ובחנם חנטוהו וגם הגם הספידוהו וקברוהו לבלי צורך. והלא טוב טוב להכחיש לו הכנתה להקשות בדרך שכתבנו: ולעמוד על הענין נתעורר על ל' המקרא. כי הלא יפלא כי כל המקום אשר יזכיר המיתה ליעקב בשם ישראל יכנהו ובמקום אשר יזכיר גויעה ואסיפה בלי הזכרת מות בשם יעקב יכנה אותו כי הנה נאמר ויאמר ישראל אמותה הפעם. ויאמר ישראל אל יוסף הנה אנכי מת ויקרבו ימי ישראל למות. אך ביעקב לא נאמר רק גויעה שנא' ויכל יעקב לצוות את בניו כו' ויגוע ויאסף אל עמיו. והנה מחמת קושיא זו ראיתי גבר חכם בעת ותעלומות מתאמץ להעמיד כי גדול גדר שם יעקב משם ישראל. ושע"כ נמצאת מיתה בישראל ולא ביעקב ושלא כמו זר נחשב והפלא ופלא בלי ספק אמנם אשר חשבתי למשפט כי נהפוך הוא כי כאשר נקרא שמו ישראל. אז נתוסף ברוחו ונשמתו יתרון אור יקר רש וכש"ז במאד מאד על אשר היה בו מתחלה והנה ידוע כי גדר מיתה הוא

סילוק

שיעור הנפש מפגוף ומומרם כי סיפ הגדר הנדול מאבר ומוסף על נפשו רוחו ונשמתו כשנקרע ישראל הוא מאבר ומחלק ממנו בעצם . וע"כ יגדל בו ל' מיפה כי הכתיב פהיה מתה ונפחלקה מיעקב לנמרי וע"כ כל המקום מאבר יזכיר מיפה נפש ישראל יכנה לך בכתיב יעקב הוא הנדר מאבר סיפ בו מפחלה לא נפחלק רק נוע כמי שנפחלף שעדיין כל כתיב נפשו ורוחו ונשמתו דבקים בו בעצם ע"כ ביעקב לא נאמר רק ויגוע ויאסף ולא כאמור ביצחק ויגוע ויפת ויאסף וכו' ועל כן כשיבו מאבר דכתו יעקב בניו לא מת שהוא על בחיית יעקב בעת פהיה חביבו בהולידו את בניו שהוא סרס נקרא שמו ישראל . וכל זמהו הכת נשאר מקום בקבר כי גם ביתר לדיקים נקראים יפני עפר ולא מיפה בעצם ועד מאחר רביבו הקדוש שהיה מקדש בניתו בכל ליל שבת ור' אליעזר בר' שמעון שהיה שופט את ישראל כ"ב שנים בחוך הדבו שאר קטורתו . ור' אחא בר יעקיה שדבר עם ר' נחמן מחוך קטורתו הנה כל אלה לא היה כם רק כח מה שנפש אך לא מרוח ונשמה כי נפחלקו משם יתר עליהם יעקב כי הכל היה כו במדומר . וע"כ ביעקב יש העלה הכתיב גם את גופו גם הוא כי נפאיים בו כל כחות נפשו שאר היה בו בחייו . וע"כ נשתוחו בקדושה על סדר הדגלים כנודע וע"כ לא הוקשו לו משפוקים בשאר כם מיפה ישראל לו נויעה ביעקב וגם לא מאבר פחת בשתו והיתיחוסו כי הלא נכתוב לפניט בם"ד כי לא פהיה בשתו ולא הוליאו קדיוו משכרת הכתובים ע"פ שלם כתוב שהוא הנשו אותו . ולא הקשו רק וכי בכדי הנשו כו' . לומר כי אחר שלא נפחלק ממנו כל כח נפשו ורוחו ונשמתו שאר היה בו משחלה ע"כ בודאי שלא יפריח בחיי כיתר בני אדם שבכל משפחלק ומה בשע בהניפה וגם מה שורף הספד וקבורה ע"כ הניח מקרא שאי דורש ט' שלו היה לך קושיא מן המקרא שמת היתה דורש דרשאי זו משניה. לך נשאר הוא כי כאה מקרא שאי דורש ולא שמת כי אין שמת מקום רק מה שורף היה בחיניה כי הלא לא שדמה הרשתה שמיי מה שעשתה לבני שורף בדבר שלא ניכר להמון כי לא מת ומה גם כי ידע כן יוסף והסתיר הדבר ואחרשה שם פן יפשמוהו אלוה סם ירחו שכלי הניעה היה משקיים ימים רבים ע"כ נוה להמון שת אביו ורחייה סר' מוכרחת כי לא יתכן יקיש הוא וחרשו מיובישה ויהיו שם מחרן שניים ושת יעקב אחר שחיים המשים כי שם שוהיו במצוחה ל' שה זרעו בחייה כי' ולא שמר מה זרעו אי לשי הוא אי כי אינו דומה היתן לעיטר לך הסיקש הוא שה זרעו בחייה כי' ולא שמר מה זרעו אי כי כל חלקי נפשם שם כי' גם הוא כל חלקי נפשו בו כשיוצר שם היותו בשלמי נרגש לבוחי' ועינן שכתוב שה שאמרו ז"ל כי יעקב בעשתו היה במלרים בשלח זרעו משם וגם לעתיד נאמר זרעו מחרן שנייה כימי נאחך מחרן מלרים תרשתו שפלוחם כי מוזר על יעקב כשאז"ל בשמות רבה כי ע"כ שאר שרשתו שלא נוכה כלל הדברים כי בחיית היתרון שאר שקה כל חלקי נפשו כשאר נקרא שמו ישראל הוא לבדו שאר יפחלק למעלה לנמרי בחוחו שבל כל שאר היה לו משחלה בשוד שמו יעקב הוא שאר לא שה כי לא נפחלק רק עודנו בו בכח על הדרך על יבר לדיקים נפשאר

חלק הנפש מפנפו בו בלחי נרגש על רוחו כן כל שאר היה לנמרי בעוד שמו יעקב נשאר בו על החופן ההוא ועל כן כחי נדרש שכל חלקי נפשו בו יחבד ע"כ לא נאמר ויגוע ויפת כשאר בישמעאל רק ויגוע ויאסף . כי חלק השמייהם ליעקב גוע והלק השמייהם ליפראל נאסף אל עמיו עם שאר בחוחו ויאסף אל עמיו עוד הקדמה שהרש והוא כי על ל' יום קודש הסילוק שנם הנשמה עולה בכל לילה ופוקדת מקומה נאמר קריבה למות . וזה ניכר לנדיק עלמו ה.שבר בימיט שסס כשובדת דר' יוסק שם' האזהר (ויחי דף רי"ז ע"ב) : עוד הקדמה נ' והוא כי הנה ידוע כי נשמות ישראל עולות הנשמיה אל מרן העליונה שאר לעיטת ח"י כי עליה הרמה כי ע"כ חויר ח"י קדוש יאמר לו אך מרן מלרים לא כן הוא כי עליה יהיהפו שרים חילונים ע"כ טוב לאים היבר שלי לדור ולמות נח"י כי בחייו גדל בחוך הקדושה ובשאת נפשו דרך ישרה בחוך הקדושה תעלה עד שרשה אל האלקים שאר ואחיבוהשכוך ישראל הדר במלרים כי יחיה חוך הטומאה וכמו הגלה נפשו בקרב טומאת חילונים האדץ הרשע אלא בעומה עד לטעלה מנוגל החלונים ומשם הפרד עד האלקים ולא יעדלו ממנה מחחיים בדרך אך לא לנבולי הבלמות יקרם כה כי יש שאר בנם כי יבכון נח"ל לא שדבק בו חלקת טומאת מלרים כיעקב בנם' לו בשאתו ח"ל הנה שלקי עמך וגם בשאת נפשו לא תעלה בקרב החלונים בשאר ה' אתו כשאר יבא והוא מלמרנו על מלמרם ז"ל (דברים רבה פ' י"ח) שהיה מבה מניח עם נפשו ואומר היכן אח עתידה ליך לחנרה לו שהלך לפני ה' בארץ החיים. שהוא כי היה יבא פן יוליכוה בקרב החלונים שמדבר שמת שם עד לטעלה . ולמרנו לו כי לא כן רק שהלך לפני ה' בדרך שלוח שהיה כי מעתה אלי דבקה בו יחבדך וזה יתבן ע"ד הפשט כיון שהוא יבא' לאמר ליעקב אלכי אדד עמך מלניחם בל הדבק בך טומאת לויר לבן מלרים וגם בחוקך אלכי לעלך אל הנפש בל העלה בחוך החלונים גם עלה אל הגוף בעת שלוחו שיהה בכיום כמו שאמרו רז"ל (סוטה דף י"ג) שעל כן לא נגעו בחדוני זולת בניו על כדר הדגלים כנודע גם ביתר בשורה שיש כשובר למעלה והוא כי יוסף יאשר במלרים לשוש מרכבה ומובב על שכניה הכוכבים שאת במוך מיומוחם :

ונבא על הביאור שאר ויקרבו ימי הלק הקרא ישראל למות ולהשחלק למעלה והוא בחוך הפלשים יום שמכיר כי נפשו עולה ופוקדת מקומה . לז ויקרא לבנו ליוסף השמייהם אליו ממלא מקומו מרכבה אל הכביום בחקומו . וזה לומר ליוסף כלומר לא על שהוא מלך רק למה שהוא יוסף מפחת עלמו כי עליו נאמר ויוסף יסיש ידו על עיניך כשדובר ויאמר לו אב לא ובו' לומר מה שמעלת מ' הוא שיש גם יד כו' שתשבע לי כי מעניו השחבר ידעתי כי ועשית עמדי בעלמך הכד ואמת והעניו כי הם בן יאמנתו שרשה כשאר היה שעל כן סולך שבועה כדי לאמר לו אלי השביעני לאמר וסו' כי על כן היתה אחר שהיה מונעו כשאמרם ז"ל (שם דף ל"ז) שהיה מונעו עד שם"ל לם שלוש שומי לעבור שבועה אלי

מעבור גם בעוסקי שבשעתו שלא תגלה כי לאיך יודע לה"ק ויסיוך ממלך וזה שהשוב כיוון בתומתו שבשעתו לאמר כלומר מה שהולך להשביעני לא למעני כי ידע מסך עמדי רק כדי לומר לך בן תמעטו וחזו שם גם מלאתי וכו' ועשית כו': או שעור שכתוב על דרך זה שם עתה בעת שזקם מלאתי בן ליעקב לי ימצך שלחתי כן ועשית וכו'. לך שם לאיך נשבע בעת לא תעשה כי לא הוכל והוא מחוסה מלך ולא גלה לו בפירוש שעל פרעה הם שימלוך עד שמרי כן בשעתו לו השבועה כשאבר יבא בס"ד והחסד הזה של לא תקברני במצרים ושמעון בשוש לב של מז"ל (ב"ר פ' ג") על נחומים טעם של מניעתו מהקבר שם. י"ל על כי עתידה להיות שפרה כיוס וי"ל שלא יעשו לאותו ע"ג. וי"ל שלא יפדו בו המצריים וכו' כי שלא יפלא לתם עזהו כבוד קבורת מרן ישראל והלכו לדרום על דבריס קליס בשרשם לך לחשבה כי הוקשה לתו לאבר שקשינו ממלת גא ברחוני יאמר של הקברני לך הזשיבו בל יאמר יוסף יעשה כשעשהו שיקבר בארץ מצרים ויבניע לתם בניו ישלוחו עמהם בשעלותם ממצרים על כן יאמר של גא כלו' תפילו שתם על מנת שלא להשתדלו של גא הקברני במצרים ושל שם זה הוא שחסד לאבר העשה עמדי שלא הקברני ושל כן ר"ל לא הוזכרו להם טעמים כי אם על זמן שכין השלוח ליציאת מצרים שלא רצה לעשות ביוסף והטעם הוא כי הנה ובכבני וכו' ומשלחני אתה בעצמך וקברתני וכו' ונבאר תחלה למה הקרא שמיתה שביקש של השבוע לך הוא על כי בלשת נפש הצדיק מגופו מיד שיכנס ודבקה למעלה עם נפשות המתייחסות אליו וגם יעקב מדוקדק של השבוע על כן הקדים מיתת יעקב עלמה שביקש של השבוע. ונבא של שבעין כי שם עין יאמר לו יוסף השאר כיי בארץ נוכן לו שמוך לשתום מצרים חוקם לה ומדי שלא בניך יקשור עמהם על כן הקדים ואמר ושכבתי וכו' והוא לומר שלא בשלתי רוחי ממני מיד שוכבם ודבקה של לאבותי בע"ש עם אבותי בארץ ם החיים לאבר מעל לארץ ישראל הוא בשאר מרע"ל (ב"ר פ' י"ח) במרע"ם וכשתובר בשבוק תעלך גם עלם ושם כן לאבר שהשלך היותה ממני נדבק בהוויות המלוה העליון לאבר שכפי השביעה לאבר מעל לא"י למה יפרד השלך שבאבר כי משלוך השולם פירוד עלמי כי שלא השולם היה שהולה לעומת ם"י וכל שבאבר עלי שהשל בשבאבר שם על תדמה עמשם ולא שתקבר קבר לתין שבאבר עם השולם כשאבר יהיה לנדיק שקבור בארץ ישראל כמובור למעלה ועל כן ושלחני ממצרים וקברתני בקבורתם. פירוש ב' שהשקיש זה לעומת זה בלתי נפרדים. ומפני שעדיין היה יכול לומר ם"ש לעשה כן גם תני ולא שבאבר שם תן השעשה זה ושם היה עושה כן מי יהיה מרכבה של השביעה במצרים על כן אמר לו ושלחני ממצרים וקברתני וכו' לו' רשה גם רשה כי תין שדברים פוים שהקשה לעשהך במוסך לבד שפריד בין חלק השולם שבשבך לחלק שבאבר שך כי רשה גא שה גדולה מעלת שגשם רוח ושעשה שבשתרים כי בכח כי שלא לא יפציר שלא השלח תותי עם תחיך ותחה שעמוד שם כ"ש ושלחני שעשה בעצמך וקברתני שתה שהשביעה שורש עליך ולא

יהיה שלא כהוגן הוליך השביעה עמך לאבר שמת כמשם ימים כי הלא גדול ערך השפלה לאחי עד גדר שהשביעה שבקה כי ומעלה לותי בשעה כמו שכתבו על לומרו גם עלה שגם עם גופו השביעה עולה ותין זה כי שם על שיעקב לבניו לא מת כלומר רק בחיים יאבחל לבשה היה שם שהשלך כמו שכתבו ושם כן ליפה עשות סיוד בין שתי השביעות שהלא הגדולות שבקום בעשה היה רעה גדולה עד מאד וקן לא יעשה שה שתין כן לכל זולתו גם לדיק גדול יהיה כמוך ועל כי דרכו ותן בשעה שלא שה שלא יוליכוהו לחיי ויאבר הוא במצרים:

או יתכן בדרך לאחרת שמה שנודע כי מעשה שלשה החלטות הן שם הממכבה ותין להפריד ביניהם כלל כנודע ע"כ תמר לא לחי כמוך כי הנה לא בניך ישלוך שעשם מדי עלותם כי הלא לחי ושכבתי עם אבותי יחד כי נפשי עולה מיד עמהם כי לחי ושם הממכבה ותין שעשה כי גם בשעה לאבר שם החלטות יחד ים קדושה ושביעה שהשלשלות היוצר כשמותיה למעלה, כי גם שהלקי נפשותם שאבר שם בקברם ותין הממכבה שלשה שם לא נשתמד שלשהן יחד למעלה חלקם שעל השמים כנודע. והלקם שבקבורתם בשהלשלו'. וע"כ לאמר הנה בשלוקי מיד ושכבתי עם אבותי הלקי השולם עם חלקיהם שבאבר למעלה. לך שהשקבות חלקם והלקי השתדלים בקבורה יגרע הלקי. ולא תהי' בחיים הממכבה שבקבורה שלשה בשותי קבור במצרים ע"כ מיד ושאחתי ממצרים של יהיה סיוד בין חלקי השבאבר למעלה לחלקם שאחם ושהיה לשתדלים בכל שכל כל מעלה ומעה. והנה שם יוסף שלי היה יכול בן לא יוליכוהו הוא בעצמו וע"כ היה שבציוה ע"כ הביא ויאמר לאחי תעשה כדבריך כלו' שכלי שהשביעני שאבי תעשה שה שהוא כדבריך בכ"ף הדמיון שהוא כל הדומה לדברך ושם גם עשה זה שהוא דברך ממש ותין ברוך שבועה ע"כ הזר ואמר שבשבעה לי כלומר כמו שבשבעה לזולתי הוא פרעה הבטע גם לי. והוא מעשה שהזכר לעיל בן יעמן פרעה ויודה ע"י שבועה זו בן יעבור גם שבועתו כמדובר למעלה. ומזה שבין יוסף בדבריס ויבטע לו גם הוא. ומזה ברשות יעקב כי שעשה שבשתחי לאבר שבציתו ס' בתומרו לעלך גם עלה לא שהשתחוה לל השביעה לאבר על לשם שעשה על שעשה שבשתחו שבציתו לעלך גם עלה. ושם שדקדק לומרו יאבחל ולא לאמר יעקב יהבן כי בחיים יאבחל הוא שדבנה העלה שהשתחוה לל השביעה לאבר גמלה חסד עמה לבלתי שפרד בעשם מחלק האבאבר שהייחם ליעקב שם היה נקבר יעקב במצרים כי גם היה מר לה להתפרד מחלק הדבק עמה והיו לאחדים בחיות דבקות עצמי וגם חלק העליון קשה יהבן ע"י השבאבל על ידו שפע סיוד לעולם דרך חלק שלשעשה היותו כי גם הוא גדול מאד. ולפי גודלו יהבדבה לור לאבר למעלה היותו שהשבאבל שספע על ידו כי לפי רוב שכנת המקבל שבבה קבלת שפע שמושפע מעבוה מעל גבוה אומר יאבחל ע"כ החלק העליון יחזיק מובה לה' על קיום שהיטור בין בניהם:

מח א ויהי אחר וכו'. ראוי לעיין לג (ג) מיזה מיוחס יש לזה אלל הקודם שיאמר ויסי אחר שדברים האלה. (ב) ואומרו ויאמר ליוסף

וכו' ויגד ליעקב וכו' ולא מכר מי אמר ומי הגיד.
(ג) מה היה להם בתומתו עם מכשה ועם אפריס.
(ד) תומתו על שדי וכו' למה יודיע בחיזה שם נראה
אליו ר'. (ה) תומתו ואתני עם האלהן הזקן וכו' למה
הזכירו פה. (ו) תומתו ועתה שמי בניך וכו' מה ענין
לומתו ועתה. (ז) תומתו עד בואי אליך מצרימה היה
מיותר. (ח) כי תומתו לי הם נראה אלו הם כבר ובתומתו
כרתובן ובמשון יהיו לי נראה שיהיו לעתיד. (ט) מה
השם הזה מולדתו אשר הוליד לאחריהם. (י) איך מתקשר
זה תומתו ואני בבאי מפדן וכו' ומה ענין תומתו אלי
ושם בפרט"י שהוא בן יאמר יוסף איך לשונו יעלנו
ממצרים ולא כן עשה הוא לאחי. וע"כ הוצרך לומר
בקברה שם ע"פ הדיבור קשה שמ"כ היה לו לתומתו
קודם לתומתו ויהי אחר הדברים וכו'. למאי הוא מצי
בירך פ' אם יעקב בלוז ואמר לו גוי וקהל גויים יהיה
ממך שהוא להוליד שני שבטים לאחלה והיה לריך יעקב
להודיע הדבר למען יהיו להם שני גורלות בארלא הכנען
מוסף על זה כי הלא יעקב לבדך אם בני יוסף על מנלו
במצרים מקום מוחלה להבניהם אל הקדושה. והוא לא
יבער מלבות אחיו קנאה על ברכו אם בני יוסף בפני
עלמם מה שלא עשה כן לבני אחיו כ"ש ולכלו בברכות
אבותיהם כמ"ש ז"ל (ב"ר פ' י"ז) שהיו מקנאים עד
שאמר להם אביהם ירבו אם ס' קדושין וכו'. ע"כ
מה עשה הוא י' לגבל ביודיע יעקב איך יחשבו בניים
ליעקב אפריס ומנשה ואחר היותם בכלל השבטים סרם
קנאת אפריס ומנשה מלב אחי יוסף על ברכתם ובדי
לשורר אם יוסף על ככה היה כי ויאמר ליוסף הנה אביך
חולה וכו'. ויגד ליעקב וכו' והוא בהזכיר שני מאמרי
רז"ל. (א) תומתם (סנהדרין דף ס"ז) כי עד יעקב
לא הוה חולשא שהיו בהחלה מתים בלי חולי. והיחל
ליעקב למען אשר יגוד אתם את בניו. (ב) מה שקיימו
וקבלו רז"ל (שבת דף י') שתומתו ויבשתו יבחל על האם
המעה היה שבניה שנקראת האם המעה. ונבא על הענין
בשום לב אל תומתו מאחרי הדברים האלה ולא אמר אחר
ויודע הספרים כי אחרי מופלג אחר כמוך והנה אחר
תומתו שנפטר יוסף לגופתו הברוכה היה שפטר לו כי
לבלם לו גמול על הטובה שהיה פרע לו בזה שנפטר עם
בניו שבללם עם השבטים אפריס ומנשה כרתובן ושמעון
ולבנימן בפני עלמן ע"כ אמר כי ויהי אחרי וכו'. והוא
לומר כי לא מצינו שהחייה יוסף ליעקב אם בניו בשכר
לו גמול זה. כי הלא ויהי אחרי הדברים האלה הגיד
שאחרי הוא מופלג ויאמר ליוסף הנה. ולא היה סמוך
אל מה שנאמרה הנה שלא היה זה אחת מאלו שנאמר
היה הדבר לקיים אשר בירך אם יעקב ויאמר גוי וקהל
גויים הוא שהוא גוי זה בנימין קהל גויים הם מנשה
ואפריס והוא כי להעיד לב יעקב ויוסף על הדבר.
ע"כ ויהי אחרי הוא ויאמר ליוסף מי גרגיכר בסוף פסוק
הקודם הוא לשם המעה כי ויאמר הרשם הגיד הוא
שבינה אל יוסף ברוה"ק הנה אביך חולה וכו' כלו הנה
מה בחינו עד כה שהיה החולי בעד יעקב לא היה
חולשא שהוא זה שהודיעו הוא באביך כלו' כי אין זה רק
לבחינו שם בניו ע"כ ויקח הוא חולי יכניס בברכה קרס

יומת. ומי שאמר הדבר ליוסף בא ויגד ליעקב ויאמר
הנה בנך יוסף כו'. ואח שהחיל לנוות מה שאמרתיל שם
בניו. והוא שיקומו זרע יוסף בגולה שהרן כ' חלקים
כרתובן ושמעון. ואמר אל שדי וכו'. הנה מי בים די
בידו לברך ולקיים הוא אל שדי בכח אומי. והיה ברכתי
הנני מברך כו'. ואין לומר שברכני להוליד שד גוי
וקהל גוים כשאמרתם תומתו מפרך והכריחיך. וגם לא
שאמר גוי על בנימין. וקהל עמים על שאר השבטים
שיבאו עד היום כל ל' כעס ל' כ"ש שבשם ל' שהוא
קהל ל' יעשה ב' עמים. ומה שאין לו' כי כלל השבטים
יהיו עמים. הוא כי הנה בתומתו גוי וקהל עמים הוא
הוא בנימין ואיך אח אח בנימין לבדו קהל גוי ל'. וגם כל
השבטים יחד יקרא קהל ל'. אל אין זה רק שבשם
ל' יהיה לב' עמים. והנה מרז"ל (סנהדרין דף ו') כי
אין בתומתם יוסף רק לגחלת השרן. אך לא ליחס כ"א
כרתובן כשפיו בדברי הימים וזה יהיה שם שאמר ואמר
ואתני אח השרן לזרעך וכו'. וגם אין לו' שהוליד שד
קהל עמים כשאמר היה בבנימין שנקרא גוי שנולד אח"כ
שהי אשבר. כי הלא ועוד כלו' הנה עשה עה לאחיו ולא
הולידתי עוד. והוא יש' אל שדי בים די בברכותיו.
ל"ש שלא יקיים אך הוא על ב' בניך שיתנקו לב'
כשפיו בב'. ואמר ב' בני וכו' לי שם כאלו נולדו לי.
כי אליהם ועל בנימין גם לי משרך והכריחיך ואל תשאר
א"כ אלו לך הם ואתי גם אני לך שרי ג' ויקרבו על
שמי יחר מולדתי. לז"א שאפריס ומנשה כרתובן ושמעון
וכו'. אך לא תהיה שאח עליהי. כי ומולדתך וכו' על
שם שהיסם יקראו לא על שמך. להיות לך שבט בפני
עלמו. והוא כי לא נא לו רק קהל גויים. קהל יעשה
ב' גויים ולא נא קהל וגויים. וכן אמת כי רחיתי נדולים
דומקים עלמן על ומולדתך כו'. בתומתם לא הוליד שד.
אך אני אהנהלה לגבל תומתו תורת ה' אמת והתורה
העידה שהוליד אחריהם. ומי יבא אחריהם ויאמר כי לאחר
שלא הזכירתם התורה שהוליד. ובשביל מה שלא
הזכירה. נכתוב מה שהזכירה. ולא יאמר כי על כם
שפם נקראים על שם אחיהם. לא אזכרו. ולבלייחת ח"ל
רחוי יוסף לשלח אחיו שיבאו כדרך שילאו מיעקב.
שלא שילא אלא מפקיעו. לזה נדקדק הל' בתומתו כדרך
שילאו שהוא שיהיו שבטים בפני עלמם. או בשם יוסף
רק נפטלים לאחריהם. וע"פ דרכו הקדים אפריס למנשה
לאחיבורו. ועוד כי יהיה אפריס כרתובן ומנשה כשמעון
לגמרי שלא אאמר הלא הכ' חלקים אחי מעל הרחוי
הוא עשות שב' חלקים ג'. ויעול מנשה הב' כי בכ"ך
הוא. ל"ש שלא כן. כי אחי מדשה שם מנשה כ"א לשמעון
אבר אין בכור. ואח אפריס אני מדשה לרתובן שהיה
רחוי יעול פי שנים. והעבירהם ממנו כך אפריס רחוי
ממנשה. שלא שיהיה כרתובן. שעב היות רחוי העבירהו
ממנו. עוד אפשר כמז"ל (ב"ר פ' פ"ז) כי היה כמעט
יוסף נפשה מאחיותו ויבא לעשות מלאכתו. עלא נדמה
לו מרת יעקב ואמר לו שהשיה אבנו בחשוב בשה.
דקדקו בלו' ואין שים מלחמה וכו' כלו' אך שים שאיני
מזכשי שביה שם שיה. וע"כ נמנע שלא זרעו מקשמו
ויאלו מאפריני. ואבד שפרה כאחיו נכתב שם ד' על

תומכו ומצב בחיקן קצתו וכו' ומלי לחביר יעקב . ומלי לא היה לפניו יעקב והיה יוסף מקצתו . גם הפעים הלה לא היו לו : ובזה יתמר ועתה אני ביך המולידים לך . הנה בחתם לי הם שתולמלא לחי לא היו לך על כן כרחובון ומשען יהיו לי ולא תמר כאני כני יהיו לי . רק כרחובון ומשען . הלא הוא לשון בהזכיר רחובון . טוב טעם על הכתוב יוסף במקום רחובון רחצים תומו לירם פי פעים . והוא מולד אחר עשרים פעים שנ"ת כרחובון כו' . לו' הלא מתם יוסף היה לרחובון . כי תשבתי היתה רחל והנה היה לתה ולנו היתה רחל כתחשבתי היה גם יוסף מאז . והיו טובלים בניו כחלק רחובון ומשען . ע"כ עתה ג"כ תגבר המחבבה על המעשה . ויהיו לפרים ומנחה כרחובון ומשען . וע"פ דרכו מעתה שם תת לפרים לפני מנחה כתלו לפרים במקום רחובון . ומנחה במקום משען ומולדתך וכו' כדלעיל . וא"ת מי אמר לי שכך היה תולי בחמור לך הוא יח' הגיי מפרך וכו' . היה שתוליד מ זמי נ' בנים . גוי הוא בנימין וקהל גויים הוא כי אח"כ תוליד ממנה קהל שיהי' לעמים הלא שבלתה את בנימין ממה . בק לבך את אשר ממנה תת הלהיך לא יחיה . ובמותה ותקבור אקהל גוים . ושוב כי לו יוכח יהי כדבריך מי יוכיח שבי כתב ה' להיות בשור לתלם עם שתהי לרחצים תוכך תו לבתוח לא יבזר פתחון פה מאחי בתתך לי יתרון . שתולי ת' מהם יחלקו בניו לנ' תלקים ולא יהיתו לו מה שהיתה מתחבתך עלי בזחדונך . ע"כ אמר ואני כבואי מפדן וכו' . והוא בפוס לנ לתת הזהיר בותו מפדן . כיון שבחתה היה תחרי שבז י"ח הדעים נפבות . ותא"כ הלך לפכם ומעם לבית תל ומעם לתפרת ובדרך היא תתה . לך הוא לו' תל יעלה על רוכך כי היתה ברכת הגוי תפרך וכו' . שתוליד תחרי בנימין שוד מבחל . הלא שתתה ותקבעל העניו כי הלא זה היה . ולו שבת תיתתה היתה תתנבת לתת הברכה היתה . לך לא כן הוא כי הלא תל שדי נראתי אלי בלוז בארץ כנען . כאשר ויברך תותי הגוי תפרך כו' . לך ותני בנותי תפדן בתוח תרם הגיעני על קילות עם תשר תמנה שם תלידך לא יהיה כו' . כי תתו נגזרה תיתתה נתלא כי בעת הברכה כבר היתה תעוברת לתות בזמן שתתח . וא"כ ודתי הלא תל על שתלד תחרי בניתין היתה הברכה הלא כתחוור . ועל דבר תם היא היתה עיקר הבית ליתבב תתבחתי עליך בתקום תעשה כי בטפה רתחוות היתה דעתי שהיתה רחל . והיית תולד תתה תין לתתיך פתתון פה לבעל תעשה זה . בתומר' שתין הדבר תלוי כלל בתתבחה . כי גם זה תימו כי הלא ותקברה שם בדרך תפרת . שהוא ע"פ הדבור . לתעז תהיה תבכה על בית בעת שתבכון . תדי עברה לפה . שהלא יקבה לתה יקרה כל יפראל בניה והלא תדברה טוב טוב תקבר תם לתה . בשתעה כל יפראל תתה . הלא ודתי היתה עיקר הבית . שעלי' עבדתי עם לבן . ובזה היתה תתבחתי גם בהוליד תת רחובון . ובכל תה בתוליד יהי תתנה בתופן בהיה עיקר וע"כ גם תזה עיקר בני ליהם

תתת רחובון כתמור :

ח **וירא** יפראל כו' . רתוי לעיה לנ . (ו) תם הוא

תתכונות הלז שתתר תי תלה תזר שתזכיר בפניו . ונם תרז"ל שתפרים היה רתם יפיתו . וכן תתרו בגדל תתו כבן בית ותלתיד לפניו ותם הביא יוסף בני תם תת תידם לו . (ב) תת עיון תו' נתן לי תלהים זה והוכרנו רז"ל לו' שברתה לו שבר כתובה . (ג) תו' קתם גת תלי . ותתה לא קבתם יעבו תלין לברכה . (ד) לתת לא לקתם יוסף כתתר תביו . (ה) כשהגיעם תלין לתה לא ביקר תותם . כ"ת היקב לתם ויקב לתם תת עוקר עתה תל ניצוח ותיבוק שתם שכח תומרו ותכרכם שתתת הבכרכה בפקב ותיבוק . (ו) תומרו רתה פניך לא פלתי . כי לא ידקו דבריו הלה . רק בעת רדם יעקב תגריתם וירח תלין תז יתתר רתה פניך לא פלתי כו' . תו בנתו עם בניו לבקרו תרם ידבר תלין כל תת פלתלה . (ז) לתה הסיר תותם תעם ברכיו . ולא הניתה תם שיברכם תו יקקום כרתוי ולא יוליפה . (ח) תת עיון הבתחויים הסיח לבלי עזוב בעת הסיח . (ט) תומרו תת לפרים בימיו כו' ותת תגשה כו' . תי לא ידע כי ימין יוסף תסיח נגד שתלו תכיו . ושתלו נגד ימין תכיו בהיותם פנים בפנים . (י) בתומרו ויצלח יפראל תת ימיו למה הרביץ ידיו זו על זו ולא תתליף תת תקומם ויתם תת הפרים בימיו ותם תגשה בשתלו . (יא) תו' שכל תת ידיו וכו' . שתדרכה נראה שלא שכל כי תם תכב בתיו תכבור . (יב) תומרו ויברך תת יוסף שתל"ת תת הגערים כי כן תמר יברך תת הגערים וכל ידבר עליהם ותיך יתמר בניך תת יוסף ותם הוא שבברך תת בניו הוא כתברך תת בניהם יתמר ויברך תת הגערים ותתליו עודע כי תברכתם יבורך בניהם . (יג) שתתתיל בתלהים ותסיים בתלאך והל"ל פלהים הרועה תותי כו' יברך תת הגערים תו תתהלה תותי המלאך וגם הזכירו פלהים זה פעתים . ושוד שתן בפוס ת' תסם ניזרה כי העניו תתתיל תתלאך כו' . וגם לתה לא תמר פלהים יברך תת הגערים . ולא יברכם ע"י תלאך . (יד) תומרו בלבותי התפלכו . ובו תמר הרועה ובהזכיר הגערים היתו תו' לא זה ולא זה רק תם בנתל תותו תכל רע . (טו) תם עיון הקלא בהם אתי ותם תבותיו כי הלא נם בכל יפראל הקלא בתם . (טז) תי לא ידע כי תבותיו תם תברכם ויתתק . (יז) תו' בקרב התרץ שהוא תיותר . (יח) תומרו וירח יוסף וכו' לתה בתרץ עד כה ולא תיתה תלז תרביץ ידיו ערם יברך כל ברכתו . (יט) תומרו לא כן תני שרתה כתו' לא כן תני כי לא טוב עשית ותיתו דרך תרץ נגד גדולת יעקב ותרתיו יתמר לא תני . כי זה תבכור תיו יתיך כו' . ותו תבית יגלח תם בשוחה עתה תו בשנגה . גם נשים לב תל תו' יתים ל' עתיד . (כ) תומרו ויתמר יוסף תל תבית שהוא תיותר . ויהי די יתמר ויתמר יד תבית כו' על רתה תנשה . ויתמר לא כן תני כו' . (כא) בשל תומרו ידעתי בני ידעתי ותו' בני בין שתיהן . (כב) תיך יוכן טעם תל שהזיתו הבכור שתומרו נם הוא יהיה לעם כו' . כי הלא זתה היא תלוחת יוסף לתת יהיה תפרים נדול ממנו . ע"י שיש ימינו על רתתו . (כג) תו' ויברכם ביום ההוא . כי הלא נם ברכה תלמעלה ביום ההוא תיתה . (כד) תומרו ויתם תת תפרים

לפני מפקד שהוא מסוגל הכנה ונבלי עוך . (כה) על עיקר הדבר . מה רואה יעקב שביוון להגדיל בברכת הקטן על הגדול : אמנם הנה תרגו"ל (בתמונות) שלפה יעקב שעתידים לעמד מבני יוסף ונתאחד ויהיו בלתי רחוקים לברכה . ע"כ לפי דרכם יאמר וילך ישראל את בני יוסף וכו' . לומר שרואה כי הנה שם בני יוסף כי לזרע הוא ואין ספק כי לא מפקח יוסף שביניהם יתעוררו לעמד מבניו בלתי לדיקים ע"כ תן חולי שם מלד עצמם בלתי בשרים . ע"כ שהל מי שלא כלומר שביניהם שם שם רשעים ושביב יוסף ואמר בני שם כלו' בני דומים לבני . כי לדיקים שם ומה שהרואה תלוה מעבבת יהיה על כי נתן לי תלמידים כזה . במקום תלמד מתחת הזאת יותר מיהר מקומות כי ערות תארן היא . כמ"ם ו"ל כי הארץ יש לה לשרים ומלרים היא ערותה ודבקה שם תלמה מומחת המקום . ע"כ אמר יעקב ליוסף קחם נא אלי וכו' . והוא כי רואה להכיהם בני דשרים . (ה) שיקחם אליו יוסף בידיו בשביל ס' תהו ובקיחתו יוסבות לשיות מוכיים לקבל ברכה מיעקב . (ו) שבשביל יברכם יכוין להריק ברכה שלישם בשמלטנות יוסף שביהם והיא כי למה שמדרגת יעקב גדולה מלד ממדרגתם . ואיהה הדרך יוכלו לקבל ממנו ע"כ התחכם להריק להם ברכה בהשתלטנות יוסף שביהם כמריק דרך עמהו ו"ת ויברך אתם יוסף כו' כשביר יבא שם ס"ד : ונחזור אל הענין כי הנה הדבר הזה' שאמר להכיהם לקבל ברכה היה שיקחם יוסף אליו בידיו . ועל זה אמר קחם נא אלי ואברכם שעל יד קחתך אותם בידיה תביהם כי השפיע שם שפע יוכלו על ידך שתברכם וחבו קחם נא אלי ואברכם . והנה יוסף ברצותו שהלריכו לקחתם ממרחוק לא השמין לי בתומרי שהם לדיקים . וז' אמר יוסף בלבו הנה בהשתכל אבי שם הייתי לדיק אמר אלכה ואקחנו בשרם תמות כמשורש למעלה ברצה להשתכל בפני להכיר אם לדיק אני והוא כי דרך השידים הרשתנועים שהיו מכיהים בשרעף כל היה שם טוב ואם רע שע"כ ויתא אליו יוסף שיסתכל בפניו . ואז אמר אמותה הפעם אחרי ראותי את פניך ושברתי בשניך כי שודך לדיק ונקרא אי . ע"כ אמר יוסף שם זה שאבי היהו משתכל בפני אלו לדעת אם הם לדיקים . אך לא יהיה רק על כי עיניו כבדו מזוקן לא יוכל לראות שם לא בקרוב שרכה . ע"כ שם שעשה הביאם אליו שיסתכל בם . ו"ת ועיני ישרחל כבדו מזוקן שע"כ לא יוכל לראות בפניהם ולפיכך ויגש אותם אליו שיוכל להכיר בפניהם ואז שם עשה יעקב לבלתי יבושו אחר' שלא היה מאמין ליוסף . ונם לבלתי הרחות בפניהם היה הפשה עם היותם מגודלים עם יוסף ע"כ ויקח להם . למען ע"י קרב פיו בפיו אל כל ת' יהיו עיניו קרובות אל פני כל ת' להכיר בפניו בעצם . מרחה אל יקח ואבק ריוון להיותם הביהם בפניו ולא שהיה מסתתר בשרותם עד יוסף להביהם . ומסף על זה שע"ם דרכו סייע להכיהם בלב מה . בדבק יעקב נפשו עם נפשותם בנשוק פה אל פה ונופו עם נופו בחבוק כל' תלטו בחוקך בביתור שיר השיריה . כי כל כוונת ניסוק וחיבוק הוא לו' נפשי בנפשך ונופי בנופך לתחדים . וכן שם' שזהר תו' כי

הניסוק הוא לתדבק בהתת ברוחת ; ויהי כי קרבו עיני יעקב אל פניהם וילך כי לדיקים הם תו עצם ותמר רואה פניך כו' . לומר כשהייתי בתרן בנען והייתי דן בשכלי אם מי תו מת היים . לא הייתי דן בשכלי אלא אם מי היים יהיו לך פניה שרשעונים אל אלה תלהים שהיו לך בילדך מתחי . בהומרי כי בתקלקל במלרים כי אם מקום זהה לא פלגתי והנה אמת שרחיתי עתה בפני בניך אלי מצבת לה' ותו' כי הרואה תותי תלהים בפניהם גם אתה זרעך . כלו' לדיקים כמוך ו"ת רואה פניך אהיו לך בלתך מתחי . וזה שלא תמר רואה תותך והנה עדיין לא היה מברכם כי עם היותם לדיקים . היו לריכים שכבה ע"י קיחת תביהם תותם מלד היות לידתם במלרים כמאמר תביהם . תו לסבה זולתה והוא עד כה לא לקחם כי אם הניהם בלבד שיביט בפניהם . ע"כ תמר יוסף בלבו הנה כ' דבריה לריך אלי לעשות . ת' להחזיק טובה לאבי על בשורת שלקחם שבשבילי וגם לריך לקחת' ע"י להכיון תותם ולסעד לברכה . ע"כ ויוצא יוסף תותם מעם ברכיו למען קחת תותם אל"כ להחזיר לפניו ביוצאו ע"י כך להבדל ומרם יקחם השתחוה לאפיו ארלה כמחזיק טובה על בשורת שלקח בניו . ותא"כ ויקח יוסף וכו' . להביהם כלאמר . והנה לפ"ז שע"י שלקחתם מיוסף מקבלים הכנה ושפע להתברך היה מקום לו' כי בקחת יוסף את תפריה בימיו ותא מעם בשמלו כיון להשפיע שפע יותר בהפריה כי ע"כ לקחו בימין מה שהין כן במעם שלקחו בשמלו . ל"ת כי לא כן הוא כי מה שלקח את תפריה בימיו לא היה להשפיע בו יותר . רק למה שהוא מסוגל יברהל לעשים אותו בשמלו תביו שלעתות ימיו בקבלו אותו . ותבר לקח את מעם בשמלו לא למעט הכנתו רק לעיבה לימין יברהל ו"ת את תשיתם שרחתה מיותר . לומר כי לא כיון רק להשוותם כת' ולא להעדיף זה על זה : או קרוב לזה למען יהיה תשיתם שוים לקח את תפריה בימיו שיבה לשמלו יברהל ואת מעם וכו' . למען יהיו ימין ושמלו בכל ת' ויחדו יהיו תמים לך לא שוה לו כי למה שבפי הכנה יוסף שחול גם הברכה ע"כ הוכן תפריה יותר . שלקח בימין יוסף ובמקום שהברכה יותר הכנה שלח בו יד ימינו . וזהו ויושלח יברהל את ימינו וכו' . ש"ת תם רואה להפליג בברכת תפריה . למה יכביד ידיו דרך שקלחון ושוב טוב היה יעביר את תפריה לימינו ואת מעם לשמלו ל"ת שכל את ידיו כו' לומר כי בשבותו כך שכל והחכי את ידיו כי מעם הבכור ולא נעלם ממנו ומשכלה עשה תם שעשה כי להיותו בכור די לו שעל ראשו יה שמלל . ולא יגרע ג"כ שיהיה לגד שמלל יברהל בתוכן שהיה לכל ת' כ' בחינות . אשר לגד שמלו ימינו על ראשו ואשר השמלל על ראשו הוא בגד ימינו . ועל הדבר הזה' שתמרנו שלמען יהיה להם כח לקבל ברכה מגדולת קדושת יעקב כיון לבבך את יוסף למען יוכלו לקבל שפע הברכה בעצם למען על יד יוסף שתשלבל בם ברכה גדולה זאת ויברך את יוסף והוא תומרו יברך את הנערים כי רבוי הטוב שלהם הוא על יוסף והנערים הם בניו שעל יד השתלטנות הביהם תגדל ברכתם : ולבא אל עניו הברכה נשיב לב אל כל השקדמה הזאת שתמר

האלהים כו' ואני נחתי וכן תומרו תמ"ל האלהים הרוצה וכו'. הוא הקדמה לתרח ואני נחתי לא תמר האלהים כו' יברך את הנערים. כי אם התחיל תמ"ל ואמר האלהך כו' יברך כו'. אך יהיה כי לפי שהיה חסן לברכ' ע"י האלהך בתומרו האלהך הגואל וכו'. ומפ"ן יקשידו בלא ברכה בשם בלבד נתברך הוא מאביו ויקן לך האלהים ע"כ הקדים ואמר האלהים לאבי וכו'. לו' קן אמת כי הנה אני נתברכתי בשם אלהים כד"ל ויקן לך האלהים אמל וכו'. וכן ויגל אלהים את מקום כו' וכן וירא אלהים אל יעקב ויברך אותו כו'. אך הנה כל הדברים אם בהדגה והוא כי הנה האלהים אשר התהלכו וכו'. והוא מה שידענו מרז"ל (ב"ר פ' ל') שהפרש שבין אברהם אבה"ש בו התהלך לפני לפי שהיה אברהם לא היה צריך שיבד לתומתו. אך גם היה צריך הוא יפ' שיתגדל ויתגבר לעבוד את קונו והנה יעקב ברוב עמקותו

לא ייחס אל עצמו מדת אלהותו רק מדת גם:

ונבא אל הענין אמר הנה אלהים הוא אשר התהלכו אבותי לפניו אלה היו צריכים שעד להומכה אך אני לא כן רק אלהים הוא הרועה אותי ומציונני ומשעדני לנדקי ע"כ גם אלהי מחברכתי בשם אלהים. הנה כאשר נרעתי מדרגה ג' מאבותי כן גם אלה ינרעו מדרגה ג' ממני ולכן לא יזכו להתברך בשם אלהים המברך אותי. כ"ף המלאך הגואל כו' יברך את הנערים. ושוד לפי מברכם ביקרא בשם שמי ושם אבותי והוא כי הנה בהזכירו יפ' רחמים ליצחק נאמר וזכרתי את בריתי יעקב ולא את בריתי יצחק כו'. והנה תרז"ל (ויקרא רבה פ' ל"ו) למה בתברכם ויצחק כתיב לף ולא כיעקב מפני שהיו יצחק ויעקב כי מה שלא נאמר בלשון יקבה כי אם זו שלא נאמר בלשון יקבה כי יעקב לף ולבאורה יקבה כי מה זו שלא נאמר לפי שהיו יצחק לף. לך לפי שהיה מזכר בלשון ואיך יגדל בו לף. לך לפי שהיה כי זלא היה השלום נאמר בספר שכולו בלא לף בלא יעקב לף והביא כי היה יעקב לף. והיה יפלא בעיני שמו' הוא יפ' רחו מהבתי תבכם כי היה שם בזכרי עליכם זכות אבותיכם שייתי מתחיל מאברהם או מיצחק. לפי שהמלה רחמים עליכם על כי בכל אחד יש עיכוב מה. להרקם שפש רחמים בעבד כי זה יפלא ממנו ישמעאל ומזה עבו ויהיה מקום לו לקטרג. לך וזכרתי את בריתי יעקב שהלה שמשמו שלמה ואין שמחמת פה בו לעכב רחמים. ואז ע"י שחילי בו גם בזכיר תמ"ל שם יפחק שיש בו לף לזכות ולא יעכב שום קטרוג כי שלא קדם זכירת יעקב שהלה ומים רבים לא יוכלו לכבות. ואז גם מיפחק הרוחמו וגם שם בריתי אברהם תמ"ל לזכות וכו'. וגם שלא נפרש לף כרז"ל יאמר כי אחר שזכרת יעקב גם בריתי יפחק הועיל וכן בריתי אברהם וכן יהיה לעם רז"ל שלא מדפסקים בלשון לף ולא יאמר גם כמו שעיכוב: ונבא אל הענין אמר יעקב פנני מברכם שבהקרא שמו על הנערים שלא יתחילו משמי. וזהו ויקרא בהם שמי משלה בחיי כי לף. ותמ"ל ושם אבותי ושד אברכם שיעדיפו שמי שלה. בהזכרם לפני המקום משאר יעד הוא יפ' כשיהיו עוטות לבל כלעות יפרחל ויגלו. כי שם אחר יעקב מזכיר

כי

כי זה הכבור . לך לחיו הקטן יגדל ממנו כלו' מעלתו מצחותו כמודע מרז"ל שהיה לחם יביבה על יעקב . וע"כ להיות כבודו ניכר אין קנאה . וגם זרעו יהיה פלגה הגויים ניצא ממנו יהושע שמעמיד שמש בגבעון . כמ"ש ז"ל (ע"ג דף כ"ח) שהוא הוא מלא הגויים ניצא שמעו בכל הארץ . ומעתה זכותו עומדת לו להגדילו . ולהפיס דעת יוסף שהורה מעידה כי כן הוא . שעל כבודו נתן לו הגדולה ולא שקרה מקרה שחשב יעקב שהיה מנשה בשמאל שבא לו מימין יוסף . והרחיה כי על כבודו נעשה לו היתרון הזה ולא שקרה מקרה כי הלא ויברכם ביום ההוא לאמר כי זולת הברכה הקודמת שהוא על התמיד . גם ברכם ברכה אחרת שהיה על התמיד' רק ביום ההוא לאמר שמהיום ההוא תאמר בשוא ת' . וגם בשם אלהים ולא בשם מלאך והיה בך יברך ישראל לאמר כי כשיבוך אים שם בנו או שם ידידו . שיאמר לו ישימך אלהים כאפרים וכמנשה . ובאיזה מברכה לא היה לו ימין ולא שמאל . ואדרבה יחדם לו' כך כתיב שניהם ת' ולא אמר בכם כי להשוותם כיוון . ועל כל זה וישם את אפרים לפני מנשה שלא לאמר ישימך אלהים כמנשה ובאפרים . ועם היות כי המברך מי יודע שם יאמר מנשה תחלה את אפרים כמו שהוא ועכ"ז יעקב הזכיר תחלה את אפרים עם היות כוונתו עתה להשוותם . לכן הוי אור' כי אין זה בבחינת יעקב כ"ת שעל כבודו ותולדתו של אפרים אמר' יעל הדבר לשים פניו על יעקב . ולקדימו תמיד למנשה ומזה יוקח רחיה אל הקודש שע"כ נתן עליו יד ימינו ושגדילו :

בא ויאמר ישראל כו' . שלא יקשה כי הנה פשוט זה היה רחוי לו' לכל בניו ולא ליוסף לבדו

וגם פשוט שהחריו היה רחוי לתולדתו בפני כל אחיו שידעו כי מלחתו נהיתה לו יהושע . וגם ב' שטוקים שלו ירחו בלתי מקובלים כלל : ואפשר כי טרם שילוקו רצה לשים שלום בין בניו . והיה בהזכיר מלחמו ית' אל יעקב אבי אבד עמך ואבי תעלך גם עלה ויוסף ישים וכו' . והוא כי אמר לו הוא ית' אל תגר בדרכך מצריים . כי הלא גלו למצריים כביום שמכם . ומי יהיה הבכר' אליה אלה אחה . כי אבי אבד עמך מצריים ואבי תעלך וגם עלה אח בניך כי ע"כ היה אחה גם מעתה בהיותם בגלות . ולבל תומר לו בהעלותך תוכי מי יהיה מרכבה אחרי אל הבניים שמה . עד יתקיים גם עלה אח בניך . הלא הוא כי יוסף ישים כו' כי ימלא מקומך . והוא יהיה מרכבה אליה . וזה יאמר פה לבל יהיה לב יוסף על אחיו כי מכרוהו מצריימה כי הלא מה' יצא הדבר . למען יהיה מרכבה אל הבניה . וזה תומרו ויאמר ישראל אל יוסף . כלו' כי אל יוסף תוצע הדבר . גם שמדבר בי' כולל . והוא כי אמר שם אבי אח . ושלח מכאן אל המערה . והיה אלהים את הבניה עמכם למצרים , כלו' והלא ידעת מאשר היה עמך . כד"ת ויהי ה' את יוסף . שתומרו והיה אלהים עמכם במצרים . שהוא שבורה עליך . וע"י היות אלהים עמכם מעלה . ימשך כי והביא אחכם כו' כי ע"כ היה עמכם מעלה . וע"כ שנעתרה שם בשבם . ע"כ ואחי שם נפשי לך שכם . ופ"ח כי הלא זה שני מיד קנחם

אחזרת . שאני מאשר אח שכם אחלקם . כי הלא לא לשם היתה . כי הלא לקחתי' בחרבי ובקשתי : או יאמר על דבר פי שנים . שנתן לו בנחלת האחן . כלומר קודם לברכת בניו בשמוך . אמר אל אאמר אלי כי הלא מאנים זו היתה שלה בדין . ת' כי היה מאנחת בתירתם . ולא גלוי' ומפורסמת . רק ביני וביך . ושוב כי הלא עדין האחן היתה אלי . ואין הבכור נוטל פי שנים ברחוי כשמוחזק . ע"כ על הא' לאחר הנה לחכי מם . ומאלחי מצוה מאחת מיחה . שאין מאנחת לריכה להיות בלויה ומפורסמת . ועל הב' לאמר והיה אלהים עמכם והשיב לאחת אל ארץ אבוחיכם . כלו' כבר היה ארץ אבוחיכם שלכם מעחה . ואין אלהים עמי' עמכם רק שמשיב לאחת אחה ולא ניאמן מאחד . ואל אחשוב כי מה שיאמן לך פי שנים הוא על מה שעשו לך לאחיך כי לא כן הוא . כי כל מה שהיה ארץ נ' האבות אה' הוא לכם כאחובר למעלה . וזהו והשיב אחכם אל ארץ אבוחיכם אל אלחאחו לך ואני אחלי נאחי לך שכם ס' זהו על אאיך שהוא על שעשו לך לאחיך שם לך לא אה אחסול פי שנים באחלה רק אאחה אחלי . כי לי היא אאר לקאחי כו' שהוא שלי לבדי :

בא א ויקרא יעקב כו' . רחוי לשים לב אל כפל אסיפה וקבון ואל שני שמות אלמון

וכשאומר האספו ואינו מזכיר לא בני יעקב ולא בני ישראל וכשאומר הקבצו אומר בני יעקב ובני ישראל . ואומר זה פעמים שמעו ת' בני יעקב ות' בני ישראל וכן אומרו אליכם הוא מיותר . ועוד מה המה האספה וקיבון ואח"כ אינו מדבר כ"א עם כל ת' ות' בני עצמו . ועוד כי באסיפה הוי אה אשר יקרא אותם ובקבון אינו הי' אה שיאמר ממנו : אך הנה קבלנו מרז"ל (ב"ר פ' ע"ח) ג' דברים . (א) כי בקש יעקב לגלות את הקץ ונסתם ממנו . (ב) שבשעת סילוקו אמר לבניו שמא יש בכם מ"ש פיסול כו' ושנו שמע ישראל ס' אלהינו וכו' . ושנה הזקן ואמר ברוך שם כבוד וכו' . וע"ש דרכינו נפיים לב שה רחה לו' שמא יש פיסול בכם . שה שלא רחה בהם עון כל ימיו ויוכן שכל זה נגרמו בכחובים . והוא כי הנה יש ספרים בין לאסיפה לקבון כי קבון הוא על נפרדים הרבה . כל"ח מזהיר ישראל שקבלו מקבן כדחי ישראל . ואסיפה אאמר גם על נלחי רחוקים הרבה מאאספי' יחד כל"ח אאספה לי ע' איש כו' . והנה בקש יעקב לגלות את הקץ ויקרא את בניו ויאמר האספו . ונאחיק סוד בקובוץ הרבה כי הוא דבר הנאמר בלאסיפה . וז"ת ואגידה כו' את אשר יקרא כו' וזה לא אומרך לו' בני יעקב אלו בני ישראל ס' כי אין ראיך להבחין כי לא אשם היות בשם דבר בלשי סגון . אך בראותו כי נסחם ממנו אז אמר אולי ים פיסול בקצת בניו ע"כ נסחם ממנו . ע"כ אזר ואמר הקבצו כו' . לומר אולי רחוקים אחם בחיסות ממני וגם זה אזה בעזר כי יהיה אאסים אחים קנחם לדיקים וקנחם רשעים . כיעקב ועשו וכיוסף ואחיו בשולם נפרדים זה אזה יותר מהם כי אלו יהן אהוב אפשה . וע"כ בעלות על רוח יעקב שפק אם היה פיסול בבניו בעין האאונה על דרך שהיה בבני אברהם ויצחק שע"כ לנפרדים יחשבו בעלם . ע"כ

על הבשם זה אמר הקבה לו' התקרבו אלי וזהו הקבע ובמשו סמיי סמים לבני יעקב. והוא כי בשיראל נדיקים נקראים בני ישראל. וכאשר יתפשך נקראים בני יעקב כד"א ולא תומי קראת יעקב. כלומר כאשר לא תומי קראת אתיי הם בשם המורה עקבה אך כי יגעתי בי בשבילי לא הקרא ישראל. וזהו לו' בני יעקב כי תיכף כולכם אלמים. ולשון כי בשמעם אמרו שמע ישראל לא השיב ואמר אתה אמרתם שאשמע אני שמעי ישראל כי ס' אלהינו גם אתה ושמעו אל ישראל יהיותם כל אחד תומה לבד בבריאתו אלו זה אל ישראל אביכם ולא יעקב וזהו אל ישראל אביכם:

ג **ראובן** בכורי וכו'. הלא כמו זה נאמר שלא יברכו. אך יאמר זאת ברכתי שלא תספיק תשמיך. לכל תמנה מכלל אמיך כאשר תבשם אז לפחות לשעביר ממך הבכורה כ"ש שתהיה מכלל אחיך. ולא זה בלבד כ"ש גם בכור עליהם על הדבר היתה וזהו בכורי אתה. אך זה הספדם כי מלד היותך כחי שגולדת מעיקר כחי וגם היותך רלפים תומי. רלפים הפרי שהי' לי כד"ש כי הוא רלפים תומו כי מלד היותך הבן הרחשון רלפים תומי. לך מספק הבכורה לשתת פי שנים. וזהו יתר שאת. וכנגד היותך כחי יתום לך יתר עז הוא גבורת המלוכה. אך ע"י שתי כחים של תומר יתרומם אלו. או יאמר שבורך ליקרא בכורי תמיד. אך הגם היו לך ב' מדות בלתי מוכות אשר מהולדתך היה רלוי יהיה לך הספק. והוא כי כל מעשיך היה היותך בלתי סיבל רק נתנה להתקומם לעשות רעתך בקנאתך. שד שנים כי אחרי התילך לפעול פעולת קנאתך עם היות כי מן הסתם אתה מתחרט. לא עלתה כה לשרר משלות הדבר עד לעזרך להפך המשכונו. ומתי אלה היו בלתי רלוים ליתכך מלד הספק אשר בתת ממנה כי היה עיקר כחי. כי היה סניפה הרשמונה שלשת ממני. כי שבלתי עד פ"ד שנה לבלתי הוליח בפה מנופי. וע"כ כנגד הטפה שהיה שהיתה עזרה לי אשר ממנה בתת. היה רלו יהיה לך יתר בתת שהוא שבלות. ומאשר היה רלוים תומי שתתה בכור והבכור הוא קדום היה רלוי יהי לך יתר עז. להיות עז כנגד יתר יתרך לשוב לתקן אשר התילות לעשות. אך היו לך בהפך כי היה לך פחז שהוא הפך יתר שתת וגם היה כחים. אשר בהשפכה לא יצוכו ליתסף כן תחת לא תזדע דך וזהו הפך יתר עז. ועם כל זה תבילך שלא תספיק לבלתי הממות עם תחיך. ולא לבלתי היות בכורי ליהם רק שלא תתיר שלא תספיק כ"ש היהרומות בלבד. שהיה מלוכה ופי שנים בתרן. ואל תאמר מה פשעי בבלבלי הממות להספיק כל זה. כי הלא כאשר עליה מבכורי וכו'. אל יקל בעיניך הדבר כי אז תלתה מבכורי בשפה חול כי יצוני מלא קדושת שביהם שהיה קרוש על מבכורי אז עלה ויבאהו מבכורי תבילך חול. או יאמר הגם מה שראובן בכורי אתה כחי ורלפים תומי. הגם כי' לי מיבר שתת ובכורות בעלמי לבלתי הרשר והוליח שפה פ"ד שנה ויתר עז נגד יתרי לבלתי פעול הם היה מביאתי לידי נסיון והרבור חייתי לותם עמו. ולוך נספכה לו וסיה לך בספך ב היו לך פחז כמיה שלא שבלת וגם לא היה

לך עז. אמר הקבה לבובשה. לך זאת ברכתי שלא תומר לך לא להספיד שלא תמנה בכלל אחיך ולא הם בכור לייתם כדלעיל: או יאמר מה שבכורי אתה. הוא בשם שאתה כחי ורלפים תומי. כלו' מלד הפעולה. לך לא מלד הנושבה רק להוליד לא יוסף כי רעיונו על רחל כליקו. להעמיד הבכור ממנה כי לא ידעתי שהיה לאה ומי גרם היות בכורי אתה ולא יוסף. יתר שתת של מי שבבלה שהיה רחל. ויתר עז על יגרם לשים חותם במקומה והגמול שבלתה לה. הוא שהסרת שתת ושבלוות ועוז על יגרך נגד בכורה. שהיה לך פחז כמים נגדה. ועם כל זה לא תותר שלא תחבר רק להעדפה ויתרון והוא נתות. כי אחר עליה בתעלות מבכורי אביך עם לאה לחיות בכור. חותם עליה לא חללת בפחז כמים והוא מדה כנגד מדה. כי על יד. יעשי הוא מעשביה. שהוא יתרון שהיה לי עלה ושבלתך. כן אתה תספיד יתרונך: ובמסרה עליה שלשה במקרא עליה מבכורי אביך. מבלך בני עליה עליה למרום. ויאמר אם תרצה שתאמר בו כי עליה לא חללת. מי שחילל הקדושה העליונה. לית זכה שיאמר עליו מפה. יתי לאונן לתי עלמא שהוא לעולם הבא. לא תתנשה על אחיך. כי בזה מדע כמה מדה טובה מרובה ממדת פורעניות כי ע"י תת שעליה מבכורי אביך לא הספיד כ"ש שלא תומר. לך ע"י השעה מלבך בני עליה שהללה תת יוסף מיד תתי בעלי בחיבה. שנת' וילילהו מידם ע"כ עליה למרום. להיות תי עלמא שהוא בעולם הפליון:

(ה) שמעון ולוי אחים וכו'. הלין בשדה לשנין ית' ואמר הגם בשמעון ולוי נמלאו ב' מדות ג' טובה והיא אחדות הלב זה עם זה. וית' רעה והיא יחידים ממרורת לשפוך דם אחד הגם הל' מחבוב למו שיקר בעלם. וזהו שמעון ולוי אחים תת ברלוי לייתם תליסם הוא היותם אחים בעלי אחדות. כי הכ' שהם אחוז הכב גופה היה אחת ותעזוב מהם. כי הלא כלי תמם תכלותיהם וגופה תעשו בשרש'. אמנם הגם יש להם עוד מדה ג' ברלוי להקנה. והיא כי בשהם כועסין על איזה קנאה קשים לרגוע. וזהו אמת שיש לאומה בשבע בעבל. ופאתם בשיתים וכיוצא. אך שאתי תיגה לאומה. אין מדתם שכועסים ומרתרי לעשות הרעה וכשבאים לשעול בעיס אחור ומתחרטים רק בשבר בסודם שיתיקון סוד לעשות הבר הוא הבר רע שלל תבא נפשי בו. שלא יתימו נגד עיניהם אז כי הוא על הבר בלתי טוב. שאין לנפשי תבא בדבר הסוה. בשאתי"ב יבאו לשעול שיקללו לעשות שדבר לא תחד בכודי. כי לא ייהדו בכודי אתם. וי' לוי לבוד שבינו שאתו בלתי בחדים עתו לעשות בן כ"ש שיעשוהו. והרחיק כי הגם בשבע שבינו שיש יוסף שאמרו לבו ושרגשו כי גם שלא עשו בפועל. שלא בשיעת שלף היה הרוע. כי נמרו בלב דעתם להורגו ע"ד שכ' הלניט. על שבר השבע שאתו ולאו לית קשים לרגוע הם • כי הלא ובראוהם שתפייסו ע"י ראובן שהומר אל תשפכו דם לא שבו לעתרי להתיזתו. כ"ש עקבו זה יוסף שהפליטיהו הבורה ויה דעתם יאתר הם עד יתום. כי גם שהחתים ועקדיים שבבור יא יתיתוהו. יתום בראש בשיתו עטר הם תמיד ויהיה

עקבו כמו אח פוטיפר העקר הוא חיתוך הרגלים.
גי יתגעשו ממקומם עוד. ע"כ מדם זו רמזי לחתן
בגרכתי. והיה כי תרור אשר כשהוא עז מפאת עזות.
מפת"כ כשהוא מפאת הסידות וקפאת ס'. כשבא לוי
בעגל. ופתאם בשעיט. כי היה לף על רחמים ולא על
עזות. כד"א רחמי רשעים אכזרי. כי עשות רחמים
עם הרשעים הוא מי שעליהם הוא אכזרי שהיא טובתם.
וכן הקונל עברתם כאשר קשתה שהוא על מה שקשה
לפניו יתב'. ורמזי לדקת בני שבשיט אלו כי אחר
הסיל והכניע מדם לפפס ועברתם כ"כ יהיו טובים ומטיבים
כי לזכות את יעקב אל אחלקם ביעקב כמשז"ל (ב"ר פ'
ע"ח). זה שבשו אל לוי והוא לזכות את יעקב שבכל
נחלת שבט ושבט היו בהשיט ולוים בעריהם. וכן
ואפיצם ביעקב זה שבט שמעון לזכות את יעקב כי
הם סופרים ומשנים. ועניים המזכים את יעקב בספרותם
ומשנתם ללמד בניהם. ובקבלת לדקה משה. כי יובר
ממה שבעה"כ עשה עם בעני העני עושה עם בעה"כ.
שנת' (רות ב') אשר עשיתי עמו היום בועז וכמשז"ל
שאחלקם ביעקב הוא בשבט לוי. ואפיצם ביעקב הוא
על שמעון. גם שלפי דרכנו אין צורך לזה רק שהיותם
מפוזרים אלו ואלו ביעקב הם מזכים לותם. עכ"ז
יפריבם בהיותם זה על שבט לוי וזה על שבט שמעון לומרי
בזה יעקב ובזה ישראל והוא כמדע כי תוכר יעקב הוא
על היותם בלתי שלמים ותוכר ישראל על השלמים. והוא
כי הנה שבט לוי הם בהשיט ולוים שלמים הסובהחלקם
בשם יפריבם השם לפפיס בתוכחתי בעריכם ליעקב
אך שמעון הוא שיהיו השם בשם בתוכם מתוארים בשם
ישראל בשלמה מעניו השעיט שבכ"ד אלף היו כלם
משמעון ובשלוק מהכן שבשו תחור למלחים הרגו בני
לוי משמעון ס' משפחות שהיו מחזיקים לצוא מלחימה.
כי עד שאבר לשם חלק משלף ועברה. וה' עשה לפפיס
להכניע אפס. ושהשופרי' ומשניט ישרת בשפס אל
תלמידיהם לזרוק עליהם מרה כי תורה שלמדת בלף
היא העומדת וכן העניים ונבוא אפס ועברתם:

ח יהודה אתה וכו'. הנה מרז"ל (שם) שבשלשה
יהודה שבבר נגד שבשמוני' היא נרמא
לאחוריו. אל קרלו אביו ואמר יהודה וכו'. ומעין
זה יאמר כי הנה יהודה אין ספק שהיתה נפשו מרה לו
על מכרו שכשה לזיק כי על כן גם אחיו הורידוהו מגדולתו
על כן אמר לו אלא אחיהם מעניו יוסף אע"כ הורידוך
מגדולתך. על כי בשבר אמרת לבו ומכרתו היית יכול
לו' שביבתו אל אביו בשלוך הוא. כי אלמלא אתה היה
שפר בטור עד יומו ברעב לכן אל תירא כי אלו
שלרשה יוסף אחיך. והוא כי ליהודה היתה מדת
השפ"ם שאמרו רז"ל שהיה שלחוני לאומות ורחמן לישראל.
כי נטורה שהיתה אל הוא לו. לא היתה משמשת לו כ"א
לאומות הנה זאת ליהודה גם הוא כי עם שהיה אריה
לא היה שכזר כ"א לאומות כאשר בקש לעשות במלחמת
ואשר הרג את עשו ואת כל הקטנים על בית אביו על
דבר שבח כמשז"ל. אך להיו היה רחמן שלא כאומרו
אם נגע וכו' כי אחיו בשרו הוא. ונבוא אל הענין
שאמר הנה אתה שיהודה אתה שאתה אלף ונבור כאדי.

שע"כ היה לך לקנא ביוסף המלוך ימלוך עליכם או
משול ימשול בכם שנוטל שרשרתך. ואשרבה אתה ביחמת
עליו ואמרתם מה נגע כי ואהרוג את אחינו. לא כלבד
יוסף כ"ם גם אתיך יהודך כי אשר אמלוך עליהם ברהמים
והיה יד הקיפה על האומות אויביהם וזהו יהודה אתה
אשר יהודוך אחיך שאתה מלך וגבור כאדי. שע"כ
היה לך לקנא ביוסף יותר מאחיך שרשה ליטול מלכותך
ואשרבה ביחמת עליו ע"כ אתה אשר אוריהך אחיך
אשרבה יהודך בלאומות כי יד אחזקה היום רק בעוף
אויבך ואתה אם שבעלוך עתה יפתחו לך כי אל תוכלו גור אריה:

ט גור אריה וכו'. רלוי לשים לב אל תומרו גור אריה
יהודה אלא לעוכא. ולא אמר גור אריה אתה.
אשרבה בני עליית לעוכא. כלא רבן וכו' אלא לעוכא.
לך יאמר אלא אמרתי שיפתחוו לך בני אחיך. וש"א
אשר כי זכות אשבשב אלי. ואיך היה שאפשר עלי רשות.
שהורידוני מגדולתי. ואח"כ אם בני שרשתון. ואחריו
שאני. עד שהורשתני לבוות אשרבה. ואם יש לי זכות
בשבר. איך היה לי. לז"א דע ליפה כי שכל בשאתה
גמולה בכל שפרטיט. כי יש בחיתה זכות. ויש בחיתה
שאני. וכל אשעיך שעולה למלכות שבא ממך. הוא
דוד שמלך ע"ש. כי אתה שימון לבניך. וכאשר עשיה כן
יעשה לשם: והוא למה שאמרו אחיו יוסף בא לך שמלוכות
על דוד. ע"כ הי' ביוצא באשה אשר עשיה וזהו גור
וכו' וזהו כי כשמשבר אלא לעוכא יבשר על דוד ושבשבר
לעוכא הוא על יהודה עלמו וזה יאמר וכאה גור אריה
יהודה כי יהודה הוא דוד אחלה יהיה גור קטן אלא יש שהל רק
בחכרון על יהודה ואח"כ אריה מובל ביזרעאל כלו כאריה
בכל המיות. ולמה לא היתה לו ממלוכה נבא ח'. אלא
הוא כי הנה אתה בני מטרף בני עלית. וזכיה למשלות
מלכות ולכן כאשר השבלהו אותו למיתה. ואמרו לכי
והרגהו ושלוכהו שבורה. לא מחית ולא רציה למשול
בם. רק משלה בעשרי בלבד. שהיית שותק וכוכב אז
עשרי בלבד. כן דוד אחלה בבא אם שבשו הוא שבא
יהודה לבדו. וכאשר אח"כ בבשם אם כל אחיך ואמרתם
מה בגע וכו' ומשלה בם לבלתי הניחו בבור עד יומו
בם. כן אחרי כן יעמד דוד בכל הבשיט ויקבץ אריה
על אלא היה שרשרתך נמורה לו בשיבתו אל אביו.
אלא נמרא המוטה כמ"ש ז"ל. שהודה מלא אחיך כן גם
במלכות דוד תרד מלכותו מלא אחיו בימי רחבעם. ולא
יאמר לו רק יהודה ובניימן. כי גם פה לא שהודה
מלא בניימן ואח"כ כרע כי היתה כריעה ולא רביצה
ונפילה בעשה אחרי כריעה חילוק המלכות רבן באריה
בחבבן בית ר' שביטל מלכות בית דוד שנחרב הבית עם
הריגת נדקיהו. וזהו המלוכה שהוא מעין מיתה לשמו
הוא ביתו ועדין לא היתה נפילה בעשה כי היתה תקוה
ע"י אוזן יקוה זהו לאחיו. וזהו רבן באריה היה עדין כח בו
גם בשרובן כך בחרבן בית ראשון היה עדין כח ביהויה
וזהובבל ואחיה מזרע דוד ובבה מיד בחלתה ע' שנה.
ואח"כ וכלביא שהוא מין אריה ב'אי חזק באריה כי
ברביעתו יכרע בעשה. עד ימלא מי יקימנו. כן בחרבן בית
שני אלא היה מלכות בית דוד הנמשל לאריה. כ"א בשיטים
בחשבים לבבית החלות מאריה. שרבן ראשון היה שרביעתה

מתמדת עד בא מי יקימנו. כמ"ש כאן' הזוכר על נפלה לא תוסיף קום בתולת ישראל. אלא תוסיף קום מלעיל עד בא מי יקימנה. והנו תומרו פה ולבניה היה ברכיהם מניח שכחו תחת אלא יקום עד בא מי יקימנו. והוא מ"ש יהודה כי נפילת עד לא היתה בעצם רק כרביעת חריה שים נו כח לקום. כי היה חונן יכול להקין להקים לת שמו. אך הקמת חונן מי יקימנו לא עד כי אלה דין יהיה לפיים לעיניים יותר מיהפלגות ומבלה תקוב מרחיית הגדות חו מגרנו אלא ע"י הכתות חויבי'. עד יערכו עליב' חויבי' מלחמ' שהמשפלי' לפיני שהות מבל לל פעול' דהיסת הרוגן כי כן הפיים דורסים ומוכים לפיני מהלב שתצונו ומיד יתכבדו לרחמים כי מכלם ילילו ה' כשתחזק בו יח' ומים נפשיהו מגגד: וע"ד זה לפבר עוד כי ממבל מבל שלומות. בעל ידם ייסרנו י"ה בזמן ההוא לל חיות הפדה הדורסות ואוכלת כי בצותו יבואו בפיים זועפים בחימה שפוכה. ומת"ל ידרסן בעיניהם. ומבר כי ההבפה כלפבר כיון להחמיל יהיה מבלילות עיניה מיין לך מת"ל בצותן לגבך בעיניהם שהות מבל לל פעולת הגקמה. יהיה לבן מהלב כי מהר לפבר כוון להחמיל. מקמר ולית תמת המציק כמבואר אללנו בפ' הבות. ומהמיק המבל בתבליות יותר מיין שהות הדם ויצא בחלב. לרמוז כי הדין בעצמו יהפבך לרחמים בחלב ויצא המיוק מבדי חמו. כי היה דם בחמת ומפך לחלב: עוד לפבר כי הגה בללות הלוחות תקבל נפן. והלדיקים שבא הם עניים כד"ת ויקו לעשות עניים: ונבא לל העניין בשוש לב לל יו"ד יהיה שבאמרו וה"ת שבעירה וכן ות"ו וה"ת שבוללרקה. ולל שרק חסר ו"י וה"ת כמו לפבר בפסוק נעשתיך שורק: אך"ל אמר מעין הקודם לל יעלם ל' רוחכם שבעלבי בכם שבאמרתי ושבבתי עיר לל מלך המציח. עד בעתה שהות זכות תורה כמדובר כ"ת לגי לפבר ומעבב לישראל בשקרלים נפן. שהם מבולני לחלות בנפן שבא פלחות רבים לגת שלפחים. כי אם י"ה לגי יבגר מעליהם כי שבבי יש יקראו חסו וי"ד שבאברהם וי"ה שבעירה לך עדיין לגי לירפו וי"ו ת"ת על מסרון לחלות לישראל. לך בהיותם שורקה שהם שלי לחלות • יתוקף גם בהם וי"ן וה"ת ויקרא הפם שלם עליהם. כמ"ש שלשה נקראו בשמו לל הקב"ה לדיקים כי' דבתיב כל הנקרא בשמי וכו'. ובכ"ז יעבב כי לחנוו שהות לחלות תופסי התורה שבלם יהיו כנן לחד. שנרמז בהבתב בי ולא בן לעל תופסי שתורה שהות יח' קורא תורה בי. יעבב לחנוו הוא זכות תורה עד יושלם בבם בין לבנו והוא כי יתרק לז בחבלי משיח בין. הוא מדת הדין לבנו לל הנפן הם ישראל. והוא כי ישראל הם הבמות. והנופים הם לבנם לפן והוא יהבבך מעמים הלרות בנוף לפבל הנפש. וחנו בבם בין לבנו. וה"ת ח"ב למ יהיה לרות על הלדיקים שבישראל לחלוני בכל דור. ונם בלחרון לז' תובדם עניים הוא בדם הלדיקים שבישראל שהרלמים עניים. הוא ים' יבבם הוא לל ישראל. והוא כי בתבר ים לנפש לבנם בשמי הלו הנוף ג"ב יב לבנם לחומת דק מבא הסומתה לל החתלים תפר חצם. וקרחוש חבמי החתם בגדים הלוחים שבבם גדולת הנפש בניהם. ומתר כי בדם לל הלדיקים שהרלמים עניים מבבם הוא יחבבך בוחו לל ישראל בחוחו שלם. הוא בסות תפר

לנפשם מצטמקים. כמאמר רז"ל פרשת השזיפון מניח בדמון
על נדיקים כפרה לכל ישראל וכו' שנאמר וכו': (ג) זבולון
לחוף כו'. הנה הדרך ממעמד פריס וכיוצ. למר כי
זבולון לחוף ימים יכנון. והוא לפי ענות כי שם תמיד חוקר
לחוף חניות. שהוא למקומות המיוחדים לחניות הרבה
למרחקים ועכ"פ שהוא תמיד בדרכים ומרחוק ימים והדרך
ממעמד פריס וכיוצ עם כל זה יפרה ויכיה עד יהי
יכלתו על נידון מרוב עם. והטעם על כי יעשכר כו' רובן
בין המשפחים שזכותו מעיד לזבולון המפרנסו לתורה:
או יאמר זבולון לחוף ימים יכנון. וכיון לריך תמיד להיות
סומר הרגו מהויביו פלא יבאו דרך היס בחניות. ולפי ענשו כן
רק יניחו פלגס והוא לחוף חניות ואין לומר שרכותוקים הס
חויבים מחמתו. כי הלא ויכלכלו הוא קלת מחומו על
ניזון מקום מלכות חויבים. כי לפ הוריסום ישרחל בכיבוש
ומ"כ בחמ יבחם הלפ הוא כי יעשכר כו' כנקודם:
(יד) יששכר וכו'. פסוקים אלו חומרים דרשתו. לך
יהיה כי הנה ידעתו מרז"ל (בראשית ד' ס') כי ג' מתנות
מוכות ניתנו ע"י יסורין. תורה ומ"י ועוה"ב בחופן כי
כשכר יחפון בפ' מהן לפ יחלפ מיסורין ושכר יחפון בשרי
מנו חלפה. יחוייב יוכפלו ייסוריו. והחפן בכל מעמד
פלחתן לעסוק בתורה ולדור בארץ ישרחל ובעולם הבח
יבולבו ייסוריו ולפ יקוץ חס יבאו לו מחד. כי אפילו אחד
מהם לפ נעדרה מייסורין ומה גס פלחתן כפ'. למר כי
יעשכר חמור גרס כי כחמור בעל עלמות שכר יפ עול
סובלו חמיד ובוכן על הארץ כן הי' יעשכר עוסק בתורה
חמיד ועל הארץ יבן כמאמר הסבא (שבות פ' ו') ולפ היס
קן ולמה עשה כן ולפ זבולון יזן לומו כמעדני מלך
כדי שיעסוק בתורה. לז"פ רובן וכו' לומר הנה רלה כי
ג' דבריס הס ע"י ייסורין כל אחד מהן והוא כחר בפלחתן.
ע"כ נפל עליו עול מלוכה. ושם רובן בין המשפחים בין
המדרגות. כי נפל עליו עול תורה בעשר כי מה שהיס
כחמור בעל עלמות על הארץ יבן. היס בשביל התורה
ושם בין המשפחים. ועוד אניס כי גס וירח מוחה כי
מוב היה מוחה העולם הבא כי מוב כד"פ וירח ללהיס
לח הלור כי מוב ויבדל בינתו לעולם הבא כדי כלן אניס
תורה ועולם הבא וגס רלה המלוכות. ושיה ולח הארץ
כי נעשה היה ארץ ישרחל שהיה המלוכות. ע"כ ויה
שכתו לסבול יסורין בלותתו כי לחח משלחתן לינה רק
ע"י יסורין כ"ם כשפלחתן יחד. כי יחתלבו עליו ומה ברויח
בזה הלא הוא כי ויהי למח עובד. והוא עין חדם לעשל
יולד ואחרי מי נעשתו בתורה שהוא כי אין חדם שחין לו
עשל בזה העולם. חלא היס עשלים ואינס מקבלים שכר.
ויש עשלים ומקבלים שכר הס עשלי תורה וע"כ לחר בדין
כך ובין כך לעשל יולד. טוב לנבר יפ שול תורה עליו
ויהיה בו עובד חח ה' ומקבל שכר. וז"ש ויהי למח עובד.
כי היה למח ועשל שעובד בו חח ה'. מה שחין בן בעשל
זולתו ויהי המח הזרחוני שהיו יולדים לכל ישרחל. וכל
זה הוא כמודע שיעשכר זכה לתורה דכתיב ומבני יששכר
יודעי כו' ושם כתבנו במקומו טעם נודע כי מרז"ל (ב"ב
פ' ע"ג) מ"ל מלעזר ויעשכר עמם בלילה הוא מלמד
שהקב"ה סייעו בחותו לילה ומחמרו בחותו לילה יוכה כי
היס סייכות לחותו לילה בדבר הרוח סיוכה לחורה לך

הוח מה שהכתבנו שם כי הלילה הרוח היה לילי שבועות.
כי ע"כ נחמר שם שהיה בימי קניר חפיס שהוח זמן
שבועות. ויוכה זה מחמר מדבש רות חמר רשב"ן כל
מקום שנח' קניר שעורים בקניר העומר הכתוב מדבר.
קניר חפיס בשתי הלחם הכתוב מדבר ורלים זו שהכתו
מלכותה במקומה:

טז דן ידין כו' הנה דרך העולם שדיין נפחות ירחם
פני' לבני עירן וקהילו חמר על חמתן בדיינ"ת
כי לפ היס מהניף שכתו רק ידין עמו המיוחד לו כחמד
שבחי ישרחל מכל יתר השבטים:

יז יהי דן כו'. למר כי חמתן יהי כנחש עלי דרך
כי חשועתן החילה ע"י היותו נוטר חיבה
כנחש שעל שנתנו החשת חשר לו יעשה למרעהו הלך
בחשתות ושרף נלפידים מגדים ועד קמה ועד כרס זית
ומ"כ בלתי החמור הכה חלף חיש. ובחחרון היה לו
כחשל שפיפון עלי חורח לר שטשך עקבי סוס מחוריו
ומכחיש עקביו. ומנביה הסוס ידיו ומפיל רוכבו חחור
ונופל הסוס ורוכבו על השפיפון ויותה גס הוא כן קרה לו
לחמתן שנחמה לשפיפון שחוח נכח העמודים חשר הניח
נכון עליהם שהם עקבי הניח בידמו לעקבי סוס ויהי
כשוטך ושותה נהם ויפלו כל הרוכבים ויוצבים על הניח
עם הניח ויותה גס הוא בחופן היתה חשועת ישרחל ע"י
מה שלח הושיע לח עלמו כי מה ולין זו חשועה לחמיתי
כי חם ליעשועך קויתי ה' שניל שפך זה והוא ענין
מחמרס ז"ל בכמה מקומות מניני שחשועתו של הקב"ה
חשועתן של ישרחל. זה ס' קויתי לו נגילה וכשמחה ביעשועתו
וכשושים לח עלמו יושיע לוחנו וזוח שפך שמשון שהח
עלמו לח הושיע ולחנחנו טשענו לך ליעשועך חשושים לח
עלמך שע"י חשועתך נוטע ה' יעשועך הוא ודלים ולין
לנו זכות להיות יעשועתנו ודלים כ"ש ביעשועך כי יעשועך
חשועתנו ולך קוינו כי היה ודלים בחכלים ושכיר השם
ולמר קויני ה' לפרש היעשוע שלו יעקב ושיה ענין כי יד
על כס יה שתין השם שלם בחרבע לוחיותיו עד יעקב
מעמלק. וז"ש קויתי השם כי יעשועך שכא קויתי יעשועתי
היה היעוך השם בחרבע לוחיותיך יחד היה היעוע
שודלי לח השקוע עד השלימו:

יח גד גדוד יגודנו כו'. הנה ידעתו מרז"ל כי גס
שנאמר בתורה שיעברו חלוים לחוכן וגד ומני
שבט משמש עיקר השלון היה שבט גד שהיו גבורים מלד
כמ"ש ז"ל (ב"ר פ' ל"ח) על ומרף זרוע לף קדקד ויוהך
ברחש והיו שבט לחוכן כנשלים לחריו ומ"כ כל שחר
ישרחל ונזה יחמר הנה גד בחחלה היו נחשב לגדוד בפני
עלמו רק נשפל לל גדוד לחר שיגודנו כי היה הדגל של
מחנה לחוכן והמונים עליו משה שמשון ונשפל עליהם
שבט גד כמלל שגדוד לחר יגודנו שיעשנו גדוד נשפל לל
גדוד לחוכן לף בחחרונה יהשפך כי הוא יגוד לח לחריהם
וזהו והוא יגוד עקב כלומר יגוד בחחרונה שהוא כמשל
העקב כי לגבורתו בכיכות ישרח ניתן לו שיהיה להיות
בראש ואחריו לחוכן ומנשה:

כ מאשר כו'. הנה מ"ש על מאשר יפיק. לך
חמר כי גס שם"י זכה חלב ולבש חלקו
שמן מהשחר שיהו כי שבע חלקו דשן מהשחר כי לף כן

הוא כ"ש שמאסר נמשך שממנה לחמו מזכותו היא וזכותו כי והוא יהן לצדקה מעדני מלך כי לעצמו לא היה לוכל למעדנים לא סיפוק הכרחי ולעניים בעין יפה היה נותן מעדני מלך וכאומרו יהן לצון שהיד כיוון כי הקדים הוא יתי להשמין לחמו מקודם על זכות מה שהוא יהן לאחר כן מעדני מלך כי מהשבח פוגם לירפה למעשה:

ובמסרה ג' פסוקים שבכל מ' שבע תיבות. והתיבה האמצעית שבכל פסוק היא והוא הש' מאסר שמיה לחמו וכו'. וכן' ונדיבות נדיבות יעץ והוא על נדיבות יקום. וכן' תלמים הבין דרכה והוא ידע שם מקומה ותהשוב יהיה הענין כי הנה ים שלש הדרגות בצדקה ר' שיהן מצוכה על מה שהוא לוכל כי הוא שמיה לחמו לעצמו ולא מעדניה לך לעני יהן מעדני מלך למעשה מזה הוא שיהיה שפה ומעשה שיהן ויהנו לחריש וזהו נדיב נדיבות יעץ והוא על נדיבות יקום עדיין אין זו שלמות הצדקה בעשה כי אם שתהיה ג"כ מהן בשכר מצי נדבון כי היא העולה על כל הדרגות שלצדקה שבעולם לא ידע מי המקבלה והמקבל לא ידע מי המתנה וזהו תלמים הבין דרכה שבשה למקבל ולא המקבל וגם והוא ים' ידע שם מקומה הוא שה המקבלה ולא המהן:

או דרך אחרת כי ים מרכה ליהן יותר מחבירו לך לא מעשהו כי שם שבועה שה חבירו שבעין יפה הוא נותן ומתברך והוא מוסיף עליו הברכה וזהו מאסר שמה לחמו שהוא מאסר רוממ זה שה מי שמשמה לחמו שהוא מחמת היותו נותן לצדקה בעין עשר בשביל שהתעשר. נמצא כי להתעשר הוא יוסיף ויהן שה מעדני מלך לך טוב ממנו שאסר היה מתחיל ונדיבות יעץ שילמדו ממנו וגם נותן יותר שהוא על נדיבות יקום וטוב מהיותם שנותן מהן כשאסר שתלמים הבין דרכה כדלעיל:

או יאמר מאסר מציב לעני שמה לחמו בעה"ז. והוא ים' יהן ט בשלש הבא מעדני מלך לך לא טוב שה פעמים מוטעות ושה הוא לצדקה כי שם נדיבות רבות יעץ ועל נדיבות רבות יקום ושהעשר כי אין השמים יודע היזה מקום הרצוי ואין לשה פעמים רבות לרבים כדי שיפגע פעם ר' ברצוי כי הלא תלמים הבין לצדקה והוא ידע שה מקומה:

כא נפתלי וכו'. הנה יקשה שנכתם בלשון נקבה ויתלה בלשון זכר והיה יותר לוהר יאמר אל בלשון הזהן וכו' והנה בב"ר (פ' ע"ח) על פסוק נפתולי תלמים וכו' אמרו שהוא על שם התורה שנקראת נופת צופים שהיה תורה הרבה בתלמוד ופסוק זה פירש"י ז"ל והמפרשים תלמה שלמתה וכו' על תלמוד שהיתה ממהרת הרבה לצאת פירושים כאילה ויתכן יאמר כי הוא יתברך הכין תלמוד שהיה אילה שלמתה מצאלה מסר פירושים על היותו נפתלי הזכר האהן אמרי שפר בעשק התורה ע"כ מלאכתם נעשית כמתלים שממהרת להכין תלמוד שלמתה:

כב בן פורת וכו'. רמזו לעשה לב אל כפל אומרו בן פורת שהיה שתי פעמים ואזכר שמו בשתים ושוד אומר שהוא לצדקה והל"ל לעדות:

אמנם יאמר הנה היה בן פורת. מלד היותו יוסף מלד עלמו להוליד י"ב שבטים כי כל מה שתירע ליעקב תירע ליוסף ועליון לא הולידם הוא בן פורת שיפרה

בשתים תע"ל שמקום שתין רוחים לשלום עין כ"ה גם עלי עין שעל שמשה עין עליו על העין שיביטו בו שלום ברכה בן פורת ואיזה עין היה שבעה בו שלא כי בשה על מלריס להביט בו כשהרכבתו במרכבת המשנה וסבבוהו בעיר לעדה עין בלשם האזכר עלי שור על הבעה בלשם: או יאמר גם שהסבו ממנו השלום שי"ב שבטים עדין יבוכך להיות בן פורת על זכות העין שלו שלא הביט בחלומו וזהו עלי עין ועין ל"ל גם שהיה בעולם בעל כי שם בשה שהן הלבוה להביט בו שלא על הלן מלריס שהיו בשה בהולות לעדה כי עין שלו שהזכר היתה לועדת למעלה מהשור והשבעה שלא יביט

בהן כי שם למעלה ממקום עמדן:

כג וימררוהו ורבו וישבמוהו וכו' הנה פסוק זה קשה להולמו למה יאמר מה ענין מבשמת לויבים בני לדם לחדם למבשמת בחוה הבולמת הבאים להחטיאו כי מבני לדם עם היותם בעלי בחירם לחשבר למעלה יותר מבחוה בולמת בבאים להחטיאו. כי עם שהבוכך עמו זכות לו זכות לי לבשר בן חורין לעמרי וזהו וימכרוהו וכו' לומר הנה שי סוגי בודפים היו ליוסף. (ה) לחיו (ב) בחוה בולמת המבקשים להחטיאו להחטיאו לו לבחוה ליוסף בחלומו ממני ע"י הרחוב ולמר לבקל מבמת יוסף שבמעט בולך לעשות מלאכתו היה וימכרוהו לחיו ורבו לומר לדרכה ורבו עמה שלישים ונסבה המדינה וסעטר לך לא עליו כי הלא לדרכה עלה לגדולה לחשם בחשר וישבמוהו בעלי חיים הם בחוה בולמת הנשמים מחיי זרעו למען ממנו הנה מזה גם שניל כי והבב בחיהן קשהו יגא מלמתו שכ"ז לא ניל לעמרי כי הלא ויפוזו זרועי ידיו כי נפזרו מעשר מלשעיהו ומה שניל היה מידי לחביר יעקב כי הוא יתברך נעמן לחיכות ליעקב פ"ד שנה הלא יגא זרעו מידו היה זה גם ליוסף על ידי זכות זה שהיה לחביו ונפשר זה לפני ז"ל (בס פ' ל"ח) שנתהלה לו יעקב ברמז לו הוא יתי יתמען להיות בחביו שבבב פ"ד שנה מלגאה ממנו שפה בחבוחה ואיך בחשר לא הועיל לבלתי יגא מלשבועתו הועיל לבלתי יגאו מהקשו הלא הוא כי לעמרך זה כי מבם שהוא מהקשו המזכר בבב מי שהוא רועה הבן יבראל זהו מהיה בן יוסף שהוא רועה שם שהרים יבראל שהקרא הבן די לא בידין ואומו זכות סייע לבלתי יעמד המקור בממנו יגא לבלתי תהיה הקלה גדולה כי הוא השיקר אז להפיל את עמלק ונשר בתחילו ליבראל בקטנות עליה שהיו כורחים מילה כל התבליה הבה הענן וכורחים מערלותיהם ומבליהם השמיטה ואומרים עול לך מה שבתרת וכיוצא בשבעשה אלו. וע"ל המכניעם לריך לא ידבק בידו וממקומו מתומה מעומדת בריח קדש: או שעור הענין מה שהיל יעקב כיון שיגא זרעו תדע מה הועיל לאת מהשבועה הלא הוא כי מבם שהוא מהקשו המזכר מבם יגא רועה הבן יבראל וע"ל לבל יהיה עכוב לחולדתו הניל י"ח שבר שהולדת מליפנם כי מהקשו יוסף הוא מוגא זרעו:

כה מאל מהיך וכו'. הנה הל"ל אל מהיך ולא מאל בחי"ס וגם ב' וי"ן יהיהות ויעזרך ויברכך בשתי

בכתי סתימות וגם מלת ואת שדי שהל"ל ואל ונכא אל סמכות בעניו מתמרס ז"ל (סוכה דף נ"ב) על פסוק ויפא רשם לנדיק כי' תן לך יום שתין ילדו של אדם מתגבר עליו ומבקש למורדו ואלמלא הקב"ה עוזרו היה מופל בידו אמר' ליפא רשם לנדיק וכו' אלמלא שהאלים לא יעזרנו בידו ונב' זה יאמר סוף פסוק ולא ירפיעני וכו' אלא יאמר הוא י"י בהשפילו עמו הגיה אם לא עזהיך היית מופא כי אתי הוא אלא עזהיך בידו וא"כ מ"שיעך נדין אמר כי זה אהבו יה' אלא ירפיעני בהשפילו ויעלה על הנדיק כאלו מעצמו נלא אח ילדו ונזה יאמר אם הגה אמרתי נכי כי מה שנאלא מלהפוחו היה מידי אתיר יעקב שנהנלה לך ולא עזבך ביד ילדך. והגה זאת ברכתי כי עם היות כי האלהך היפה לך מאל אתיך ולא ממך עם כל זה אין לריך לומר אלא ירפיעך בהשפילך כ"ף גם ויעזרך ום"ם כ"ף יעטרך אם שדי עם אל כל ברכת האבות שהיו בחל שדי יהיה עיכוב אל ברכתך מפני שבחוהיות אם זה הרפומות כך היה לך אם לד פנם כי נמנה קשתך ונילה אתיך גם משם היית פועל ואל כל זה אם נגלת לגמרי מן החטא כי אשר מיפין יצאו ממך והוא כי הגה כל אים ים בו ליול אם שדי הע"ן פשיט והד"ם בזכות ויו"ד ברחם הגויש והגה שמרת היו"ד על הפנם נגד אם אך לא זכותי ידיך לך הע"ן ולאי עדין בקדושתם בלנם אלהים שעל פניך לך אשר ייכרו אותך לשונם בשם זה אלילה מלד הד"ם משטעם אלמור לך זאת ברכתי ג"כ שגם אם יעטרך שדי עם אל להיות נאל שדי כאבות ע"ז ויבך וחנו אלה שדי כרוב אח שמרקש שאת הוא כמו עם כאומרו ועם שדי אלא אתייהם לך לשנם עניו זרועך לשיהם אם שדי משוע ממך ולא עוד אלא שוירכך ונכא אל כוף הפסוק בשיש לב אל אלא מעל מיומרת וכן אומרו רוכנא אחת ואומר שדים ורחם משיל הבנה לך הוא כי הגה חיי ומזוני ובני אתה כולנו כל אובר העולם הזה והבנה אל אובר הע"ב אמר במעמד אלשמעון הבורך על חיי אמר ויברכך אהוא אח עממך ואולא ברכת שמים מעל חיי אמרך גם הבורך במזוני וזהו ברכות שמים מעל ברכות אהום אם ע"י כני אלא אתבדלים המזונות כי אהום אל אהום קרא וכו' זה עולה וזה יורד וגם זה מעל אלא יאמל הספע לבא מן שמים כי אם מעל אלא יפתחו השמים רק למעבר לספע הבא מעולם העליון שעליהם וכן ברכות אהום לא בלבד מהעולה באבר אהום אל אהום קולא כי גם מהחלק הרוצנא אחת היותר קרוב אל חלק השמים אחתא לפ"ן כי אם ברכה יהיה. וגם אבורך בכני וזיל ברכות שדים ורחם וזהו כי דרך העולם הוא כי הממיקה אינה מתעברת ואם אתעבר יזיק לה אם העולל שאתעבר האלב בחיקן שאין שדים להניק כמ' זאת ברכתי לך כי שדים ורחם שברתו כאחת בהלאחת כי יהיו נאי שבעך מיקות ואתעברות יחד. וכן מזוזות אלילה בחוקן לא העכב אינקה לעבור. ולא יזיק העיבור לחלב ויהיו בניה אמיד גדולים וקטנים אם וקטני קטנים ע"ד זה בחוקן אמלת האלן אותם והיא כאומרנו על פסוק (תהלים קכ"ח) אשתך כגפן פוריה שהוא ככרמי אין נדי שעופים פיהות שבני שעמים שם עגבים

גמוריס ובלאי אמוריס ובוסר גם ובוסר דק ושמדר כלס בזמן אחד:

כו ברכות אבינ וכו'. הגה לפרש"י שאת שאתמו ליעקב נהלה בלא מלריס שאוא אהות גבעון שלש כמו (במדבר ל"ד) והתוויתם לי' גבול וקרא גבול אל קצוות העולם. ובקש לקבא גבול אל מה שאין בו גבול ולהוציא לבון אשה ממשמעו. אך יאמר כי הגה אחרי שפליגו לדבר בברכת יוסף מלבד הברכות הקודמים. ויברך אח יוסף ויאמר האלהים אשר אהלכו אבותי לפניו. וכו'. מה שלא עשה כן לזולת יוסף אם שיחזרו אל הקשה הקודמת ע"כ אמר הגה ברכות אביך שברכני אחרי יעבדוך עמים כו'. שהוא למעול על גוי ומעוג שהוא בימות המשיח כמודע כי אז הוא קיום הברכות שהם גברו על ברכות הורי. ולוהן ברכות אחרי וברכות הורי גבולן הוא עד אשה החמדות שהן גבעות עולם שרש וברקש. כי שרש החמדות שייכים יאהק ולא ישמעאל נחלות ברכות הורי שהם ארץ ל"ש מלכים בהומרם כי לא ירש בן האמה וכו' וברקש אחותא שלא ירש עבו בחלת כל העולם לעתיד. שהוא עניו יעבדוך עמים וכו' אהיין הגעהן הס' היה ברכות הורי לראשם יוסף. הוא יהוסף לשם שבא מיוסף. וסב' לקדקד ולשם מי שבא ממי שהיה נזיר אחיו שבזכות זה יוצא ממנו משיח בן יוסף שמשטעד ושיבל לרש בשבילם ויעלה לגדולה כדרך יוסף שסירש מאחיו ושבל לרש בשבילם וייחסו לקדקד על המשיחה שהיה שם:

כז בנימין זאב יטרף בבקר כו'. נכוונו דברי רז"ל (ב"ר פ' ל"ג) האומרים בבקר יאכל עד ואחשאם בכרמים ולערב יחלק שלל הגה בית המן נאתי לאחסר ואחשאם אחסר אח מרדכי על בית המן. ואעפ אומר עד שלשון אחרי ולא אמר בז יהיה לרמוז שלא כלס אחשו כי אם קאחה שיגדע שם לאמר עד כלומר עד סך שלוני ולא הכל כי קאחה לקחו מבחות יבם נלעד: או יאמר בנימין בזאב בשעמד שלשמן אבורך על חיי אמר ויברכך שהוא אח עממך וזהו ברכת שמים מעל ברכות אהום שע"י כני אלא אבדלים המזונות כי אהום אל אהום קרא וכו' זה עולה וזה יורד וגם זה מעל שלא יאמל הספע לבא מן שמים כי אם מעל שלא יפתחו השמים רק למעבר לספע הבא מעולם העליון שעליהם וכן ברכות אהום לא בלבד מהעולה באבר אהום אל אהום קולא כי גם מהחלק הרוצנא אחת היותר קרוב אל חלק השמים אחתא לפ"ן כי אם ברכה יהיה. וגם אבורך בכני וזיל ברכות שדים ורחם וזהו כי דרך העולם הוא כי הממיקה אינה מתעברת ואם אתעבר יזיק לה אם העולל שאתעבר האלב בחיקן שאין שדים להניק כמ' זאת ברכתי לך כי שדים ורחם שברתו כאחת בהלאחת כי יהיו נאי שבעך מיקות ואתעברות יחד. וכן מזוזות אלילה בחוקן לא העכב אינקה לעבור. ולא יזיק העיבור לחלב ויהיו בניה אמיד גדולים וקטנים אם וקטני קטנים ע"ד זה בחוקן אמלת האלן אותם והיא כאומרנו על פסוק (תהלים קכ"ח) אשתך כגפן פוריה שהוא ככרמי אין נדי שעופים פיהות שבני שעמים שם עגבים

כענדם. ג"ם חתם מאבר דבר לפם מבייסם. עומר מם מהרמה נזאת חאבר דבר לפון קומי להם מבייסם. דע כי ויבכך מומם כי סגם מם קול במשמן ומי לם קול רק מפם. לך ויבכך מומם מם עלמה כמפורם למעלה. וכן בהחזון ברכו ביומיו בכלל מחיו וגם ביומיהם לבכור. ומם מהרמה הרבה לבכך בחכריס ומה גם בקנמם ביהודה ויוסף לל מייחם הדבר לבלתי מהוב מם המאר מהום דרך במילה כ"ם מים מאבר בבוהכתו בהום הקודם ביך ויחס:

כט ויצן מומם וכו'. לבל ילהה בלם עמם עיקר על ניקם קבוהתו כ"ם מיוסף עומר לו ובמחמי ממנרים כו'. ע"כ דרך כלל ויו מומם ויומר מלינם מני נלמף וכו' והוח כל יומרו לו המאר פה עד יפקוד ס' מומם ויחתו עלמותיך עם עלמותינו ע"כ מאר זה לין רלוי כי בלם מני נלמף על עמי סחום כמפו' מלינו בהום כי הוח מפחבר לל הבמחם המחייהחם מלינו למעלה בבלחם עם הבניהם לפקביל פיו כמפו' בספר הזהר במקומות רבים. וזהו מני חיי לריך להמעכב ימים למר סילוקי. לפכבוד ס' יחבני לל מהילתי עם חבותי כי מיד בסילוקי לני נלמף לל מחתי הם עמי כהאבר ביאמרו כילמך לכן קברו חותי לחם עם חבותי לני מיתון עד יפקוד ס' לח בניהם כי בלח הבפם היח על הגוף בקבר ולחבר בעל הבמחם נפבו עם חבותי. למה תפבפ הבפלבותם עד קברי לפותם להי בחלריס מקום בחמה. לכן קברו חותי לל חבותי וחיה יהי נפפותיו למעלה ולחמה לל המהרה וכו'. ולל החלמו חולי יחתו עומר כי די לנו הקבורים פם. ומן הטיים יק רו עוד חבר חוים חותבי חלרן כהם והוח כבחוב למעלה כי חק לנוים הבם לבל היות מקום מיוחד ליהם להחזות קבריס רבים ממפפחתו הם לל ידוע ולל עב. לך הבה לל יעבבו כי בלח הוח במערה חבר בשדה המכפלה ההוח ליקבל הם זוגות בע"כ נקראם מכפלה. ושד כי בלח לל בלבד קנה המערה כי הם גם השדה ודי לכם שמיהים השדה בלי קבר כי הם גם המערה הלא ימלחו בקבריס בה. ושוד קנה חותה לחחוז קבר שהוח להיות כחובים לעתי. וע"ם כי מה שמבחו לסיוסף מכפלה שהוח בשד הזוגות קיימים על הכפל כ' זוגות שבריאם וכרה יעקב וכפקה לל יפבו כי הלא שמה קבחו וכו'. שהן כ' זוגות והמה קבריו לתתי הן הם לפה. והם לל כיים בדשמה רק על כ' זוגות להה לל יעבו בשבקבריו הם לחה שהוח בחמלת השוב הזה. ושמע השמעו כי גם שעשרון חדשו לל יעבו תולי בני הם חותבי השלך וגדולים יעבו הבה מזה הין שמה כי יקנה השדה וכו' מחם בני חת בם עיקר חותבי השלך בקנה מהם בשמע' בשקולו לל יעבו שם. וע"ם דלבו קיים הם בני לחה לל ידעה לחם בשדה עיקר מיוסף בגוחה שקבר כי שגה הזר לגוות חותם ושוכה לחם כי השובה שיח לחה כי שיח שיחה בה זוטו בקבר ולח רחל: או יומר מקנה השדה עומר עיקר לל בלח יעבו הם יפקוד עד יח ד' ס' חותם הן יעבור זמן רב והיח כי מקנה השדה והמערה חבר מחו הוערך יוחו בדבר כל בני חת עם שליום בעל המקום להיותם חותבי ירחן ויהיה בהוב בחוב סומן ע"ם טוב לומר הדבר בקרוב

מהם יפבח כי הם הוחו בדבר:

לג ויבך יעקב וכו'. הבה דרך כחוב הטוחים לפלוע בחח כי הוח עיקר חומחתו ובחי יכולים לפלוע בחיחתו יולו סביב לחחתו כי על זה סיו לחחה בלחה בחיים שביב הבה בל יחבהו לפלוע בחחתו חבר הוח בה לחר כי יעקב בחחתו לל בלחו ויחתוף רגליו לל החעה בל ידבקו בו כי הם לל יבלחו הבה כי הנוף סיה סיהר ולל דבק בחוהו חחתה חחתו חיעה ונם נחהו לל עיכב בה דבר חהדבק חיד בחחתה חה בחין בן לזולתו כי חחבלה יחדקו חיזה שן חבר הבה. לך קדום כחוהו ויחבוף רגליו וכו'. ועוד ויחבוף לל עמיו כחפורם ענין לחיסף לל עמיו ביומח טבף בל סיוה טילוקו

ביחיה בחיים פירוד עלמי כחה:

נ ב ויצן וכו'. והבה מרז"ל (חענית דף ס') כי יעקב חבינו לל חת ולידנחבה. לך לזה בחיה לב לל חומר חת עבדיו חת הרופחים חת עוד חר' ויחנטו הרופחים כי יהוי הרופחים חבחו חותו. ויש"ל ויחנטו חת יבחלל ונם לומרו יבחלל מיומר ויש די יפחך ויחנטו חותו. לך בחה יוסף הבה כי חת כדבר כל בחרון ויט לחנם חותו. וכחה דרך הטוב בעבדי המלך בימות יוליטו קבריו וירחנטו בחיים ותל"ח הרופחים יהנטו חותו. לומר כי טיה חת עבדיו. ונם חת הרופחים לחעה בחות עבדיו לפחות בחנו ולקח קבריו וקברו בזיוים ממנו. ולחרי כן חת הרופחים להנם. לך לל היה כן בם בל רק ויהנטו הרופחים. לך עבדיו לל עשו דבר וחות כי היבר בו יוסף כי לל חת חתם כי יעקב חביהו לל חת חת ס"ת בל עשו כי לפחתו להוליח חת קבריו וחהו חת יבחלל בחות בחות ודבים חתה לו' חבם קבריו וקברו ובהם ת"ח ס"ת לומר בבדי המנ' חבחיים והבליחו לו ס' יום. ז"ח ויחלחו לו ס' יום לל חבים לריך בל כי בחי יום בק על כי בן יחלחו וכו'. וח"ת ח"כ לומר לחחם חותו וחיהו בחיים. ז"ל ויבכו חותו מלריס וכו'. בחל"ב לל יבכו חותו כי חי יחזיקהו ויחבחהו לפלוע ויעבדוהו כילחתו בחמ"ל בן יחבחהו לפלוע ע"כ טוב יחיחתהו ממם בחיים ובחקום בעבודה חדבים בבו חותו על חיחתו ולל עבדוהו:

ד ויבבר וכו'. הבה ידעה מרז"ל (סיפה דף ל"ו) כי הבניע פרעה חת יוסף חלל יגלה חלת יעקב חבינו ידע כ' שקודם בן יעניהוהו ממלך ובחל נם בית בחות פרעה חיקיים בבוחות חבין בן יבחל נם בית בחות פרעה. ובזה נבח לל חומרו לומר זה חלם רגלים והוח כי חמר יוסף חם חדבר ביני לביני חבחי הבניעני וכו' חם יחמר פרעה ויבריחהו לבחל בבוחת חבי. ולגלה חלינו יודע לפן הקדם יחבחי בוחת כי יהבבו לבחי חוכה למי חבדלני. כי לל ידעו חענין בבוחות חבי. ע"כ חדבר למי ם יבבר לבית פרעה בידברו למלך חבי הבניעני וכו' כחופן בידוע ענין בבוחה חבין למדברים ונם לבית פרעה ופם פרעה יומר ויגלה יוסף חם חלת ידע לפן הקדם לל יבחבחו בי יש יודעים בבבריחהו לבחל בבוחת חבין. ויחמרו כי הדין עמו: וזה מחמר הכחוב וידבר יוסף חם חי חלת בית פרעה לחמר חדבר נח חלל בית פרעה יבנו לחמר לפם דברו נח בחוחי פרעה לחמר בחות בבוחי פרעה יחוה לחמר ולל בפחי חלינו בחות בחוחי פרעה לומר

לפלך ענין מפקון מבידו שהוא שבועה פרעה כי אין לומר
זה בהיות אים עם המלך ומה שיאמרו לו הוא לפי הבטיעני
לאמר כלומר שלפי שיה צריך להבטיעני על קיום
מציתו לך הבטיעני כדי לאמר לך שהבטיעני למען תהוה
בן לפי מעבירני על שבועה זו גם לשבוע את אלך וכפי
מנוחו הוא הכי אלי מה וכו' ועתה שלחה כו' ולא לאמר זמן
כי בן היה הצווי לא לאמר שלח ולקוח לפי כו' לחצר הבטיעך
שפיי לא על הבטועה לא הרשיך:

יא ויראא יוסף כו'. קשה הנה שהבל הוא לשלחו ואיך
מיחכו למלרים. לך הוא שהבל הוא על
שהובדים את הבלה ולא על עצמו והנה שהובדים אותו
היה זרעו. וגם שמלריים כי היפה מלרים מהברכת בזכותו.
והנה יוסף שהרי שמה שלו בן תחזקו ברשותם שהבל בעון
שלפר בעבר הירדן ולא במקום שמה שם. וגם במקום
שלדים וקוליס שמורה רמץ על בבדות שהבל. על כן
לאמרו הבל בבד זה שעל בן הוא במקום עונן שלפר ועל
היותו רחוק ממלרים הוא כי שהובדים ושהבדים אותו
שם שלריים ולא יוסף וזרעו כי שלמים שם. לך שלריים
שם שהובדים. וע"כ כל שם שמדבר שלדיק שם פ' אפי'
נמיתי שבלם שהגדל לבן עשו שהבל גם שם. והנה שרו"ל
(ב"ר פ' ח') וכי יש עונן לשבד אלא שעשו בעונן ושהם
מלכים כו': **ובזה** שפיר אמרו יובני שהרן אין לנו
להשבל על פיקוח שלדיק הזה כי שלח שם שבל בבד הוא.
זה הוא למלריים שנפקד שהם. ולפי שבדו לשם היה
שמחתו כי לפי שהבחוק יהיה יתרונו שפר בשבך בזכותו
כי גם בעבורו ושהם אמרו"ל (שם בפרשה כ') שאמר כ"ג
בניס שמעשה שכם. שהקבו עם רב על יעקב ובניו ושרב
יעקב בהם הרע רב. בזה יתבן יאמר כי אמרו שם שלריים
שהחבלים עליו. אין לנו להשבל עמהם. כי שבל בבד
הוא למלריים שפניב לשם. לך לא לנו. כי שרב בנו
שכם הרע והרע ושבדן:

טו ויראו כו' כי מת. הנה יקשה. (א) כי רשייש
זו בלתי מובנת. כי לוך שהם רשו ולא יודעם ואיך רשו
שהרי שוכם שלקיבו. ולא עד שם. (ב) תו"ל לו יבטמנו.
ומשרשו יאמר בן יבטמנו. (ג) תומרו שהבל יוסף יבטר
בשוא. וגם שה הוא רבוי תומרו שם ובל. (ד) תו"ל ויעזו
שת יוסף כו' שם עניין תו"ל לאמר זה בעמים. ושי"ל שבוך
שה לפני הוא שהרי שהם בשבועה ליוסף. (ה) שהו שהבל הזה
בם לא שבע שלוך כו' ועתה שם לא לפשע כי ולשם שהלם
שמר שלוך. ושה"ב עבדי שלהי שבוך. (ו) על שה זה בשם
יוסף שבדרש שלינו. (ז) שה עניין תומרו שעזו לך לעבדים
שהם בעבדותם היה שפן יוסף. (ח) תו"ל כי שהשם שלקיש
שלי. שהם הוא שהם שלי תוכל לכרע לשם. ושה זו שריפת
כי הלא בעל בחירה הוא. ויש לזל ידו לעשות וכן יתומרו
ושהם שבשהם עלי כו'. שהם בשרים"ו שתומר הלא שהם
שבשהם עלי רעה ושלהים שבשה לטובה. כן גם שהחשוב
עליהם רעה. שלהים יהבשה לטובה. כי הלא יש בירלת
כי הלא שם שהתו לו. והלא הוא שלהים בשהר תכרוהו וכן
תו' ושהם הל הירלו שה ענין תומרו ושהם:

אסנם הנה שמה רשו ויכירן שפרש שבין שהרי תוא
שביסף. לשהר שהחלה כי אין פני יוסף שליהם
בשתול שלטוב. והוא בשום לב הל פסיק שקודם שתומר

ה' תסגה לפניכם ומפחדתו מפחדתם ז"ל (כ"ר פ' פ"ד) וישלחהו מעמק חברון מעצה עמוקה של יצחי חברון. ידוע חדש כי גר וכו'. והוא כמ"ש בספר הזוהר (ויצא דף קס"ד) שהקדים יוסף למצרים לפיוס מרכבה של השכינה שהיה למען עשה פיוס הזה שהוא פיוסים בחרים והוא פיומרם ז"ל למה גלתה שכינה עמהם. לומר שהקב"ה כל זמן שהיו עמהם אין קונים שם רע שע"כ נדרו עצמם מן הערוה ושם בהם ד' דבריה וכו' שלא ניטו לא בעמ וכו'. וע"י כן להיותם עם רע משפ"כ שם לא היתה שכינה עמהם שלא הוכנו להיותם עם רע שיהיו מתים יומר בימי החיך. ומשה שמלקם ל' על מה שחלקו עמה וה' על עשרה הרוגי מלוכה על מה שהוא עמה של הילדו כלומר לך מה שלאחר זמן. עוד הדבר במקומו. ועל רחבים קלחתם פן תספרו עליכם של הילדו כי כל החלומות שהיהם מפחדים לחלומתי היה כי חכי לכלכל לחכם כו': או יומר בשום לב. של לומרו עבדי חלמי לפיך למה נזכר חכיו שם. לך הוא כי לומרו לא ימצא לו חלו עשיו. לו מה' יגא הדבר שקדמת לביומך לפיך מהיך ולא ירד בשלשלות של ברזל לם הלו העושים חגא שם לא עשם לחיך כי רעה גמלוך. והם מה' יגא הדבר על כנוד יעקב לפיו. חגא שם לא לעשם עבדי חלמי לפיך. לו' מה בעשיו במכירת היסה עב דם חלמי לפיך כי חלמי לפיך מפשטו חותו על יוכל בשלשלות של ברזל חשב מחשבות להוליך מסר להמליך חת לפיך למיך. נמציו כזה עבדי חלמי לפיך שובדים חותו עמי לעזו. ויפך יוסף כי זכר לפני הרעו ולעשר וכרחותם כי היה זוכר הענין מיד ויפלי לפניו וכו'. ויומר חליהם על מה שהרעותם של הילדו. כי הקהת וכו' כמדובר בקודם. ועל קנחת החלומות על שהיהם מפחדים לי. הגה ועשה של הילדו. כיה יהקרייב כי נפלחם לפני בהשתחוי וכזה יוכיח. ועל שהלוה החלומות חלכי לפיכלכל לחכם וכו' בקודם וכו':

בג ויאמר יוסף וכו'. הגה כתבנו כי יוסף היה מרכבה של השכינה במצרים. ועל כן בשמלק יוסף הלא ידעתם כי לפיכה יעשו על כן לומר לפני חם. כלומר לפני הוא הנעדר מפחדכם לך ולפיכה הוא וביה דינו פקוד יפקוד וכו'. כי לא יוסף ולא יעזב לומר יפרעה: ולבא של פרעה. נפיה לב של מפחדם ז"ל (פ"ר פ' ג') כי מכורת היה בידם מיעקב כי לחומר פקידה כפולה. הוא הגולל הלחתי. וחהו פקוד יפקוד והוא מלחמר מפה ליפרעה כה לומר ה' פקד פקדתי לפחכם ולפיך טוב עשה של היום בכל הפקידה כיעזן של לחמת הגולל לך הוא כי מפכון גדול היה לפה ליפרעה ליגלל והוא כי שכינה וכל שמליה של מעלה כ"י היו במצרים. והוא בפחון ומפכון כי לא יעזוב הוא יפבוך שכינתו ומלחכיו פה וכמלחמר רז"ל. וזה יומר יוסף של יפך לבבכם כי פה מלכי מה. הגה ומלהים הוא וביה דינו לא יפעבדו והוא לכם מפכון כי הלא יפקוד לת שכינתו ונבחים כי לא יפעבד במצרים. ולא יפקוד לחכם: ובזה בחנו של עיון לו' ויבבע וכו' לומר. כי לומרו לומר בלבי נודע בעשה. לך הוא כי מסירת הפקידה כפולה מבית יעקב ליוסף. ויוסף לחחיו. ולפיוה פמסירת זה מוכרח לנלוחו. כי על בלבי פיה לב חליו בני חפציה יעלו עם חים חפרתי ונפלו ביד חלבפים חלבים הגה מקודם. והחמינו למפה פסיה נוגל לחיתי על כופלו הפקידה בהומרו פקד פקדתי וכו' כמפורש במקומו. ע"כ מעשה עשה יוסף עיקר להכניע בכלל שבועת הולכה עלמותיו גם על זה. וז"ל ויבבע יוסף לת לחחיו בכני דבריה לחד לומר פקד יפקד כי השכיעה לחמר לזרעם תיבות חלו כפולות. וגם השכיעה והעליתם לת עלמותי וגו'. וזה לומר כפ' בשלח כי הבבע השכיע לת בני ישרחל וכו' לו' כי פתי פבוטות היו כלחתה. לחת לומר פקד וכו'. פניה והעליתם לת עלמותי וכו':

חסלת ספר בראשית

אתן שבח לאל שאין לו תחלה וראשית. גם תבלה ואחרית:
שזיכני להשלים ספר בראשית. יעמוד ליטין צדקי יתן טוב ואחרית:
חסר לאברהם עבדו ישית. להשלים ולגמור השארית: